

ବେହାଗ

ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ବେହାଗ

ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ସାରସ୍ୱତ ପୁସ୍ତକ ଭଣ୍ଡାର

ବେହାଗ

(ଉପନ୍ୟାସ)

ଲେଖକ :

ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :

ସାରସ୍ୱତ ପୁସ୍ତକ ଭଣ୍ଡାର

ଗୋଲ୍ ବଜାର, ସମ୍ବଲପୁର

ଦୂରଭାଷ : ୦୬୬୩-୪୦୦୪୫୪

ଅକ୍ଷର ସଜ୍ଜା :

ଶ୍ରୀ ଲଳିତା କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ସ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :

ଡକ୍ଟର ଦିନନାଥ ପାଠୀ

ମୁଦ୍ରଣ :

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ-୨୦୦୭

ମୂଲ୍ୟ :

BEHAGA

(A Novel)

Writer :

Rajendra Prasad Das

Publisher :

Saraswata Pustak Bhandar

Gole Bazar, Sambalpur

Phone : 0663-400454

D.T.P. :

Sri Lalita Computers

Bhubaneswar

Cover : Dr. Dinanath Pathi

Printed at :

1st Edition - 2005

Price :

ISBN

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଦୁର୍ଗି (ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଲକ୍ଷଣା ପଟ୍ଟନାୟକ) ଓ

ଗୋକା (ଶ୍ରୀ ଅକ୍ଷୟ ମହାନ୍ତି)ଙ୍କ

ସୁରଭିତ ସ୍ମୃତିରେ

ନ/ଜେନ୍ଦ୍ର ଭାଗ

ଡକ୍ଟର ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ
 ଡକ୍ଟର ଦଶରଥ ନାୟକ
 ଡକ୍ଟର ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ
 ସୁଶ୍ରୀ ସରିତା ପଟ୍ଟେଲ୍
 ସୁଶ୍ରୀ ଶୁଚିସ୍ମିତା ପଟ୍ଟନାୟକ
 ସୁଶ୍ରୀ ସସ୍ମିତା ନାୟକ
 ପ୍ରଫେସର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ
 ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ମହାପାତ୍ର
 ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ମିତା ରଥ
 ଶ୍ରୀ ହରିହର ପଣ୍ଡା
 ଡକ୍ଟର ଦିନନାଥ ପାଠୀ
 ପ୍ରଫେସର ଡକ୍ଟର ପବିତ୍ର ମୋହନ ନାୟକ
 ଶ୍ରୀମତୀ ସୌଦାମିନୀ ଦେବୀ
 ଶ୍ରୀ ପବିତ୍ର ବେହେରା
 ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ପାଢ଼ୀ
 ଓ ଶ୍ରୀ ସଂଜୀବ କୁମାର ପାଢ଼ୀଙ୍କ ନିକଟରେ
 ଲେଖକ ଗଭୀର ଭାବରେ କୃତଜ୍ଞ

‘ନମସ୍କାର, ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବରେ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତ ଭାଷଣ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଆସିଛି,’ କହି ଝିଅଟି ଖଣ୍ଡିଏ ହାତ ଲେଖା ଚିଠି ବଢ଼େଇଦେଲା । ନିମନ୍ତ୍ରଣଟି ଅଧକ୍ଷା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କର । ସାନ ଝିଅଟିଏ । ଛାତ୍ର ଦେହ । ପାଦରେ ହଳେ ପତଳା କୋହ୍ଲାପୁରୀ ଚପଲ । ସାରା ଦେହରେ କୋଉଠି ହେଲେ ଅଳଙ୍କାର ନାହିଁ । ଗେରୁଆ ଶାଢ଼ି ସ୍ୱାଉଜ । ବାଁ କାନ୍ଧରେ ଗେରୁଆ ଝୁଲା । ଅଧାର୍ତ୍ତ । ତଉଲିଆ ଫଉଲିଆ ସାଙ୍ଗକୁ ନୋଟ୍‌ଖାତା ଓ ବହି ଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ଥାଇପାରେ । ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ । ଢଳଢଳ ଚାହାଣି । ଲମ୍ବା କଳା ଆଖି । ବାବୁରି ବାଳ । ଦୂର ଅତୀତର ଆଶ୍ରମିକା ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀଟିଏ ଯେମିତି !

ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରଟି ଉପରେ ଆଖିବୁଲେଇ ଦେଇ କହିଲି, ‘ଏ ଆଶ୍ରମ ବିଷୟରେ ଖବର କାଗଜରୁ ପଢ଼ିଛି, କୋଉଠି ଏଟି ?’

-କପିଳାସ ବାଟରେ ତୁଆଁଗାଁ ।

-ଅପରାଜିତା କାହିଁକି ?

-ଗାଁ ମଝିରେ ଅପରାଜିତାଙ୍କର ଭଙ୍ଗା ଇଟା ଦେଉଳ । କଳା ମୁଗୁନି ପଥରର ଅଧାରଙ୍ଗା ମୂର୍ତ୍ତି । ଚତୁର୍ଭୁଜା । ହାତରେ ଦଣ୍ଡ, ଅକ୍ଷର, ପାଶ ଓ ଘଣ୍ଟା । ବଳାଗଣ୍ଡିଠାରୁ ଭଙ୍ଗା । ତେଣୁ ବାହନ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ବଡ଼ ଇଟା । ଇଟା ଦେହରେ ଚଷ୍ମା ଚିହ୍ନ । ମୂର୍ତ୍ତି ବୈତମ ବୋଲି ପୂଜା ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ତୁଆଁଗାଁର ସାମାଜିକ - ଧାର୍ମିକ ଜୀବନ ଏବେବି ଏ ଦେବୀଙ୍କୁ ଘେନି ଚାଲିଛି । କୋଉ ପରମ୍ପରାର ଦେବୀ ଇଏ ଆଜ୍ଞା ?

-ଆମ ପରମ୍ପରାରେ ଅପରାଜିତା ନାଆଁରେ ତିନିଜଣ ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏକ ରୂପ । ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀରେ ପୂଜିତା ହୁଅନ୍ତି । ଆଉ ଦୁଇଜଣ ବୌଦ୍ଧ ବଜ୍ରଯାନୀ ଦେବୀ । ଗୋଟେ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏ ଦେବୀ ଗଣପତିଙ୍କୁ ଦଳନ କରୁଥିଲେ । ଗଣପତିହିଁ ତାଙ୍କର ବାହନ ବା ଲାଞ୍ଛନ ଥିଲେ । ପରେ ଏପରି ଲାଞ୍ଛନ ବାଦ୍ ପଡ଼ିଗଲା । ତେବେ ଜଣେ ଧ୍ୟାନୀବୁଦ୍ଧ ରତ୍ନସମ୍ଭବଙ୍କ ଓ ଅନ୍ୟଜଣକ ବୈରୋଚନଙ୍କ କୁଳର । ତମ ଦେବୀଙ୍କ କିରୀଟରେ କାହାର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି ?

-ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନାହିଁ । କରିଥିଲେ ଚିହ୍ନିବି ନଥାନ୍ତି । ଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଦେଉଳ କେତେ ପୁରୁଣା ?

-ନିକୁଛିଆରେ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀ । ସେତେବେଳେ ତମେ ବର୍ତ୍ତନା କରୁଥିବା ଇଟାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ଆଉ ଗୋଟେ କଥା - ରତ୍ନସମ୍ଭବଙ୍କ ଶକ୍ତି ପ୍ରଜ୍ଞା ପାରମିତା ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁଳଭାବରେ ପୂଜିତା ହେଉଥିଲେ ।

-ତାହେଲେ ଆମ ତୁଆଁଗାଁ ବି ସେଇ ଯୁଗର, ଆଉ ବେଶ୍ ପୁରୁଣା ।

-ଦେଉଳ ପୁରୁଣା ବୋଲି ଗାଁ କାହିଁକି ପୁରୁଣା ହେବ ? ପୁଣି ନାଆଁଟିତ ତୁଆଁଗାଁ ।

-କହୁଛି ଶୁଣନ୍ତୁ । ଏ ଦେଉଳକୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖି ଗାଁଟି ଏହାର ଚାରିପଟେ ବୃତ୍ତାକାରରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଗାଁକୁ ପୁଣି ଗୋଳହେଇ ଦି ଧାଡ଼ି ସାନବଡ଼ ଲଗାଲଗି ପାହାଡ଼ ଘେରି ରହିଛନ୍ତି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଗାଁର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ପୂର୍ବରେ । ଗାଁର ପଶ୍ଚିମରେ ବାହାର ପରିଧିର ପାହାଡ଼ ଓ ଗାଁ ମଝିରେ ହ୍ରଦପରି ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳାଶୟ । ସେଥିରୁ ଧାରଟିଏ ବାହାରି ପାହାଡ଼ କାଟି ପ୍ରାୟ ଦଶ କିଲୋମିଟର ଗଲାପରେ କୁଆଁରିଆରେ ପଡ଼ିଛି । ଆମ ହ୍ରଦ ସବୁଦିନେ ପାଣିଭର୍ତ୍ତି । ତେଣୁ ଆମ ନଈଟି ମଧ୍ୟ ଚିରସ୍ରୋତା । କୁଆଁରିଆ ତ ଆପଣଙ୍କ ବଣଗାଁ ପାଖଦେଇ ବହିଯାଇ ଆଉ କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀରେ ପଡ଼ିଛି । ଆମ ନଈ ଚିରସ୍ରୋତା ହେଲେ ବି କୁଆଁରିଆର ପାଣି ଦିପଟର ଚାଷୀଏ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଆପଣଙ୍କ ଗାଁ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଶୁଖିଲା ହୋଇଯାଇଛି ।

-ମୋର ବହୁତ ଖବର ରଖିତ ତ ! ତମ ନାଁ କ'ଣ ?

-ଆଗେ ଆମ ଗାଁ ନଈକଥା ଶୁଣି ସାରନ୍ତୁ ! ଆମ ନଈଟିର ନାଁ ଭାରୀ ମିଠା-ନୟା ।

-ମିଠାତ ନିଶ୍ଚେ ! ତେବେ ତମ ଗାଁ ନାଁ ସାଙ୍ଗରେ ତମ ନଈ ନାଁର ସଂପର୍କ କ'ଣ ?

-କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆପଣ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?

-ଲାଗୁଛି, ସେଠାର ପରିବେଶ ତମ ଗାଁର ପ୍ରଥମ ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ଗାଁଟିଏ ବସାଇବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲା । ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବଜ୍ରଯାନୀ ଥିଲେ । ଏବେ ସେମାନଙ୍କର କେହି ଉରରାଧିକାରୀ ନାହାନ୍ତି ?

-କହିପାରିବି ନାହିଁ ।

-ଛାଡ଼, ମୁଁ ଗଲେ ସବୁ ଦେଖିବି, ବୁଝିବି ।

-ତା ଆଗରୁ ଗାଁ ଆଉ ନଈ ବିଷୟରେ କ'ଣ କହିହେବ ନାହିଁ ?

-ହେବ । ମାତ୍ର ଏହା ପ୍ରମାଣ ସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଅନୁମାନ -ନିର୍ଭର । ତମ ନୟା ନଈ ପାଇଁ ଗାଆଁଟି ହୁଏତ ଆରମ୍ଭରେ ଥିଲା ନୟା ଗ୍ରାମ । ନୟା ଗ୍ରାମ ଲୋକ ମୁଖରେ ନୟା ଗାଁ ଓ ତାପରେ କେବେ ତୁଆଁଗାଁ ହେଇଯାଇଥିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଆମ ଓଡ଼ିଆରେ ନାଆଁ ମାନଙ୍କର ସଙ୍କୋଚନ ପ୍ରସାରଣ ଲାଗି ରହିଛି ।

-ଯେମିତି

-ଯେମିତି ସୌଦାମିନୀ । ଗୋଟେ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସଉଦା ହେଲାତ କୋଉଠି ସୁଧାମଣି ହେଇଗଲା !

-ଆଜ୍ଞା, କୃତ୍ତିବାସ ପରା ସେମିତି କାରି ଓ ବାସ ହେଇ ଦେବାଦିଦେବରୁ ଯୋଡ଼ିଏ ଅସୁର ହେଇଗଲେ !

-ସେତିକିରେ ସରିଲା ନାହିଁ । ଭଗବତୀ ଦୁର୍ଗା ଗୋପାଳୁଣୀ ହେଇ ଏ ଅସୁର ଦୁର୍ହିକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳି ହତ୍ୟାକଲେ !

-ଆଜ୍ଞା, ଏ ଗୋପାଳୁଣୀ କ'ଣ ଗଉଡୁଣୀ ?

-ଆରମ୍ଭରେ ଦେବୀ ଦୁର୍ଗା ଗୋପାଳିକା, ଗୋପାଳୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକପାଳିନୀ । ଗୋପାଳୁଣୀ ଓ ଗଉଡୁଣୀ ! ଏଠି ନାଁ ନୁହେଁ, ଅର୍ଥରୁ ଅର୍ଥାନ୍ତର ହେଇ ଶବ୍ଦଟିର କାୟାକଟ୍ଟ ହେଇଗଲା ଓ ତୃଆ ପୁରାଣ କାହାଣୀଟି ଗଢ଼ା ହେଇଗଲା । ହଉ ଛାଡ଼, ତମ ନଈକ କଥା କୁହ । ତାଙ୍କ ନନ୍ଦା ନାଆଁଟି ଅଛିତ !

-ନାହିଁତ କହିଲି କେମିତି ?

-ହଁ, ସତକଥା । ତେବେ ମୁଁ ଏ ନଈ ନାଆଁଟି ଘେନି ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନ୍ଦ୍ୟ ହେଇପଡ଼ିଥିଲି, ନଈ ନାଆଁ ନୁହେଁ, ତା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ପରମ୍ପରାର ବିସ୍ମୟକର ପ୍ରାଚୀନତା ଓ ବ୍ୟାପ୍ତି ମତେ ଆଉ ଏକ ଯୁଗକୁ ଘେନିଯାଇଥିଲା ।

-ଖାଲି ଯୁଗ ?

-ଯୁଗ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଶବି !

-ସେକଥା କହିବେ ?

-କହିପାରେ । ମାତ୍ର ପଇସା ପଡ଼ିବ । ମାଗଣା ବିଦ୍ୟାଦେଲେ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ହୋଇପାରେ ।

-ବିଦ୍ୟାର ନା ବିଦ୍ୟାଦାତାର ?

-ଉଭୟଙ୍କର !

-ମୋରତ ପଇସା ପତ୍ର ନାହିଁ । ତେବେ କଥା ଦଉଡ଼ି, ଭବିଷ୍ୟତରେ ରୋଜଗାର କଲେ ଦେବି ।

-ଏମିତି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବହୁଲୋକ ବହୁଥର ଠିକିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଠିକିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ।

-ଶୁଣିଥିଲି, ଖଳମାନେ ବିବାଦ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ପଇସା ପାଇଁ !

-ଟିଉସନ୍ କଥା ଶୁଣିନା ?

-ଟିଉସନ୍‌ରେ ବିଦ୍ୟାଦାନ କାହିଁ ? ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ପଢ଼ାଇବା, ଗୋଟେ ଠିକାକାମ ଯେମିତି !

-ଗୁରୁ ଦକ୍ଷିଣା କଥାତ ଶୁଣିଥିବ ?

-ହଁ, ମାତ୍ର ତାହାତ ପାଠ ଶେଷରେ ।

-ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ସମୟ ବଦଳିଛି । ପାଠ ଶେଷହେଲେ ପଢୁଆଙ୍କ ଦେଖା ମିଳେନା ! ଦକ୍ଷିଣା ମିଳିବ କାହୁଁ ?

-ଆଜ୍ଞା କାଳ ହୁଏତ ବଦଳିଛି । ମାତ୍ର ଦାନବେଳେ ତିନୋଟି ବିଚାରଣା ଭିତରୁ ସେତ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ । ଆଉ ଦୋଟି ? ଦେଶଟି ତ ଅଛି ଆଉ

-ତମେ ପାତ୍ର ହବ କିମିତି ?

-ଅସୁବିଧା କ'ଣ ? ପାତ୍ରମାନେ ଆଧାର । ଏହା ବ୍ରହ୍ମପରି, ପୁଂ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନୋହି ସିଧା ସଳଖ କୁାବଳିଜା !

ଝିଅଟିର ଆଗ୍ରହ ସାଙ୍ଗକୁ କଥା କହିବା ଢଙ୍ଗ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅଧ୍ୟୟନର ବ୍ୟାପକତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲି । କହିଲି, ‘ଲାଗୁଛି, ତମେ ନ ଶୁଣି ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତେବେ ତମକୁ ଖାଲି ସର୍ବନାମରେ ଡାକୁଥିବି ? ନାଁ କହିବ ନାହିଁ ?’

– ‘କହୁଛି’ କହି, ଝିଅଟି ମୋ ପାଦ ଛୁଇଁବାକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା । ବାରଣ କଲି, ‘ଉହଁ । ଏମିତି କରିବ ନାହିଁ ।’

– ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୁରୁରୂପେ ବରଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ମତେ ମୋ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲେ କାହିଁକି ?

– ମୋ ଗୁରୁ ପାଦ ଛୁଇଁବାକୁ ବାରଣ କରି କହିଥିଲେ, ‘ମୁଣ୍ଡ ସିଧା ରଖିବାର ତାଗିଦା ଭିତରୁ ଉସାରିତ ହେଲେବି ସିଧା ରଖିବା ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହୁଏ । ତେଣୁ କାହାରି ପାଦ ଛୁଇଁ ନଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିକଳ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଯାଏ । ତମେ ମୁଣ୍ଡ ସିଧା ରଖ । କାହାରି ପାଦ ଛୁଇଁବା ଯାଏ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଅ ନାହିଁ ।’ ତମକୁ ପ୍ରଣାମର ନତି ନୁହଁ, ପାଦ ଛୁଆଁରୁ ବା ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇଲି ।

– ନଦାର ପରମ୍ପରା କହିବେ ନା ପଇସା ନ ପାଇବା ଯାଏ

– ପଇସା କଥା ଉଠେଇ ଭୁଲ କରିଛି । ସବୁଠି ବ୍ୟବସାୟାୟିକା ବୁଦ୍ଧି ଖଟେନା ।

– ଆପଣ ଭୁଲ ମାନୁଚନ୍ତି !

– ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଚ କାହିଁକି ? ଭୁଲକୁ ଭୁଲ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ନକରି ଠିକ୍ ପ୍ରତିପନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଅପଚେଷ୍ଟା ହେବ । ଶଠତା ହେବ । ଆଉ ଯାହା ହୁଏ, ମୁଁ ଶଠ ନୁହେଁ । କଥା ନହସରେ ଆଉଗୋଟେ ଭୁଲବି କରିଛି । ବ୍ୟବସାୟାୟିକା ବୁଦ୍ଧି ନକହି ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି କହିଥିଲେ ଠିକ୍‌ଶା ହେଇଥାନ୍ତା ।

– ପରକ କ’ଣ ?

– ଗୀତା ବ୍ୟବସାୟାୟିକା ବୁଦ୍ଧି କଥା କହିଛନ୍ତି । ଏ ବୁଦ୍ଧି ନିଷ୍ପାମ ତେଣୁ ନିଶ୍ଚୟାୟିକା । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବାଟ ଦେଖାଏ । ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି କାମନା ଢଳିବିତ, ତେଣୁ ଅସଂଖ୍ୟ ବାଟରେ ଚାଲେ ।

– ଏଠିତ ପାଠ ପାଇଁ ପଇସା କଥା ପଡୁଥିଲା । ଏଥିରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବାଟ କ’ଣ ହୋଇପାରେ ?

– ଗୋଟାଏ କଥା ହଠାତ୍ ମନକୁ ଆସୁଛି-ଆମେ ଧରିନଇଁ ଯେ ଝିଅମାନେ ରୋଷେଇବାସ ଜାଣନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଦାନର ପ୍ରତିଦାନରେ ଯଦି ଅର୍ଥ ନ ମିଳିଲା, ତେବେ ଏଠି ମୁଠେ ରାନ୍ଧିଦିଅ ବୋଲି କହିପାରନ୍ତି ।

– କହିପାରନ୍ତେ । ତେବେ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଆପଣ ନକହି ବି ମୁଁ ରନ୍ଧାବଢ଼ା କରିପାରିବି ।

– ଜାଣିବ କେମିତି ?

– ଝିଅମାନେ ଜାଣନ୍ତି ।

-ହଉ ଛାଡ଼, ନନ୍ଦା ପରମ୍ପରା କଥା ଶୁଣିବା ଆଗରୁ ତମ ନାଁଟି କୁହ ।

-ସୁନନ୍ଦା, ତାଙ୍କନ୍ତି ନନ୍ଦା ।

-ବାଃ, ତମେ କ'ଣ ସେଇ ଗାଁର ?

-ନା, ଯୋଗାଯୋଗଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକସ୍ମିକ ।

-ସେମିତି କୁହନାହିଁ । ଆମେ ଯୋଗାଯୋଗ ବିଷୟରେ କେତେ ବା ଡାଣ୍ଟୁ ! ତମ ନାଁଟି ଯିଏ ଯେତେବେଳେ ବାନ୍ଧିଲେ କୋଉ ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତି ତେଜି ଉଠିଥିଲା ତାଙ୍କ ଭିତରେ ? ବିଶ୍ୱମାନସିକତାର କୋଉ ସ୍ତରରୁ ସେ ସାଉଁଟି ଆଣିଲେ ନାଆଁଟି । ସେ ସ୍ମୃତି ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ସଂପର୍କ କ'ଣ ?

ନନ୍ଦା ମତେ ଚାହିଁ ରହିଲା । କହିଲି, 'ନନ୍ଦା ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇନା ।'

-ମୋ ବାପାମାଙ୍କର ମାନସିକତା ବା ସ୍ମୃତିର ପୁନର୍ଜୀବନ କଥା କାହିଁକି ଉଠାଇଲେ ଆପଣ ? ଆପଣଙ୍କ ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି, ନାହିଁ ଆପଣଙ୍କ ଚେତନାର ଏ ପ୍ରକାର ସଂଚରଣ ମତେ ବିସ୍ମିତ କରୁଛି । ଆପଣ ହୁଏତ କହିବେ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ମୋ ଆସିବା, ଆପଣଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଓ ଆପଣଙ୍କ ସହ ଏମିତି ଆଲୋଚନା କରିବା ମଧ୍ୟ ଆକସ୍ମିକ ନୁହେଁ ।

-କୁହେଁତ ! ଖାଲି କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସଂପର୍କ ଜାଣିଲେବି ଏହାର ମୂଳକଥାଟି ଅଜଣା ରହିଯିବ । ଜୀବନରେ କିଛି ଆକସ୍ମିକ ନୁହେଁ ।

'ଏତେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚିତ ଆପଣ !' କହି, ନନ୍ଦା ପୁଣି ମତେ ଅନାଇଁ ରହିଲା ।

-ନନ୍ଦା ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ, କେତୋଟି ନଦୀଙ୍କର ନାଁ । ନନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଦେବୀ ଓ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ ଶିଖର । ନନ୍ଦା ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗାଈ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଁ ସହିତ କାହାଣୀ ଯୋଡ଼ା । ଆଗେ ନଈକଥା କହେଁ । ଭାଗବତ କୁହେ ଯେ କୈଳାସର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନନ୍ଦା ଓ ଆରପାଖରେ ଅଳକାନନ୍ଦା । ଉଭୟେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଉପନଦୀ । ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଗୋଧନ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଅର୍ଜୁନ ଏଇ ନନ୍ଦା ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅପରାନନ୍ଦା ତୀରକୁ ଆସିଥିଲେ । ପୁଣି ବନବାସ ବେଳେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ନନ୍ଦା ଓ ଅପରନନ୍ଦା ଅତିକ୍ରମକରି ଲୋମଶ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିଲେ । ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ନନ୍ଦାଙ୍କୁ କୁହାଯାଇଛି ପାପଭୟାପହା, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ପାପ ଓ ଭୟ ଅପନୋଦନ କରନ୍ତି । ଏଇ ନନ୍ଦା, ଦେବୀ ରୂପରେ ନନ୍ଦା ଦେବୀ । ସେଇହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଯଶୋଦାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମାବୃତ୍ତେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବସୁଦେବ ବ୍ରଜରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରଖି, ସେଇ ଜନ୍ମାଙ୍କୁ ଆଣି ଦେବକୀଙ୍କ କୋଳରେ ଦେଇଥିଲେ । ନନ୍ଦଙ୍କ ଘରେ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ ସେ ନନ୍ଦା, ଓଡ଼ିଶା ପରମ୍ପରାର ବିଜୁଳି ଜନ୍ମା । ତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରଥିବା କୁମାରୀଙ୍କୁ ପର୍ବତ ଶିଖରଟିର ନାମ ମଧ୍ୟ ନନ୍ଦାଦେବୀ ।

-ନନ୍ଦା ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗାଈବୋଲି କହୁଥିଲେ । ସେଇ ଗୋଟିଏ ନନ୍ଦାଙ୍କର କ'ଣ ଏତେ ରୂପ ?

-ହୋଇପାରେ ବା ନ ହୋଇପାରେ । ତେବେ ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମନେରଖିବ-ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସକଳରୂପ ଗୋଟିଏ ମୂଳ ବା ଆଦିରୂପର ପ୍ରତିରୂପ । ଏ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ସବୁ ନନ୍ଦା ମଧ୍ୟ

ଏକ ନନ୍ଦା ହୋଇପାରନ୍ତି । ପୁଣି ମନେ ପକାଅ - କେଉଁ ନାମେ ପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କିବି ତୁମକୁ ତୁମ୍ଭେ
ଯେ ସର୍ବ ନାମ । ତେଣୁ ନନ୍ଦା ବୋଲି ନାମଟି ମଧ୍ୟ ସେଇ ଏକନାମ !

-ଆପଣଙ୍କ ବିଚାର ଠିକ୍ ହେଲେ ଆପଣ, ମୁଁ ବା ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେଇ ଏକା ରୂପ ଓ ଏକ
ନାମରହିଁ ଅଜ୍ଞାବୃତ ହୋଇଯିବା ଯେ !

-ହୋଇଯିବା କୁହେଁ, ହୋଇଛୁ ।

-ଗାଈ ନନ୍ଦାଙ୍କ କାହାଣୀ କହିବେ ନାହିଁ ?

-ଆମେ ଆଲୋଚନା କରୁ କରୁ ନାନା ପ୍ରବାହରେ ଭାସିଯାଉଛେ-ସବୁକଥା ବା ସବୁ ପ୍ରବାହ
ଗୋଟିଏ ମୂଳ ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ଜନ୍ମିଛି । ତେବେ ନନ୍ଦା ଗାଈଙ୍କ କଥା କହେଁ

-ଆପଣଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ଏମିତି ନାନା ପ୍ରବାହରେ ବୋହିଯିବାରେ ଏକ ଅବୃତ
ଆନନ୍ଦ ଓ ଶିହରଣ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜାଣିବେ ।

-ମୁଁ ବି କୃତଜ୍ଞ ଯେ ତୁମପରି ବହୁଧା ବୋହିଯିବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିବା ଜଣକ ସହ ପରିଚୟ
ଓ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ପାରୁଛି । ଏବେ ନନ୍ଦା ଗାଈ କଥା ଶୁଣିବ ?

-ଆଜ୍ଞା ।

-ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ବୋଲି ଜଣେ ରାଜାଥିଲେ । ଥରକର ମୃଗୟାରେ ବାହାରି ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଗୋଟିଏ
ଗର୍ଭବତୀ ହରିଣୀକୁ ଶରାଘାତ କଲେ । ହରିଣୀ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ, ‘ତୁ ବାଘ ହେଇଯା ।’
ପ୍ରଭଞ୍ଜନ କହିଲେ, ‘ମୃଗୟା ରାଜାର ଧର୍ମ । ମୁଁ ସେଇ ରାଜଧର୍ମ ପାଳୁଥିଲି । ତୁମେ ଆସନ
ପ୍ରସବା ବୋଲି ଜାଣିନଥିଲି । ମୋ ଶରାଘାତରେ ତୁମେ ଓ ତୁମ ସନ୍ତାନ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ
ପହଞ୍ଚିବାରୁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ, ମର୍ମାହତ ଓ ଅନୁତପ୍ତ । ମାତ୍ର ଏ ଅପରାଧ ଅନିଚ୍ଛାକୃତ । ମତେ
କ୍ଷମାକର ।’ ହରିଣୀ କହିଲେ, ‘ନ ଜାଣି ଦୋଷ କରିଥିବାରୁ କ୍ଷମାପାଇବ, ମାତ୍ର ଅପରାଧ
ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବହିଁ ପଡ଼ିବ । ତାପରେ ତୁମେ ଶାପ ମୁକ୍ତ ହେବ । ତୁମେ ଶଏବର୍ଷ
ବାଘ ହୋଇ ରହିବ । ଏଇ ବଣକୁ ଗାଈମାନେ ଚରିବାକୁ ଆସିବେ । ଗୋରୁପଲରୁ ଆଗୁଆ
ଗାଈଟିକୁ ତୁମେ ଆକ୍ରମଣ କରିବ । ସେଇ ଗାଈଟିର ନାଁ ନନ୍ଦା ହୋଇଥିଲେ, ସେଇ ନାଁ
ଶୁଣିଜ୍ଞାନୀମାତ୍ରେ ତମେ ତମର ଏଇ ଦେହ ଫେରିପାଇବ ।’ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ବାଘ ଗର୍ବାଦି ପଶୁ ଶିକାର
କରି ବଞ୍ଚୁଥାଏ । ଶଏବର୍ଷ ବିତିଲା । ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଗାଈପଲର ଆଗୁଆ ଗାଈଟିକୁ ଆକ୍ରମଣ
କଲାବେଳକୁ ଗାଈଟି କହିଲା, ‘ହେ ବାଘ, ଆମ ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଦକର ସଂପର୍କ । ତେଣୁ
ଆପଣ ମତେ ଖାଇବାରେ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ ଦୁଧଶୁଆ
ଛୁଆଟି ପାଖରୁ ବିଦାୟ ଘେନି ଆସିବାକୁ ମତେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ ।’ ବାଘ ରାଜିହେଲା ।
ଗାଈଟି ତା ଛୁଆପାଖକୁ ଯାଇ ତାଠାରୁ ବିଦାୟ ଘେନି ଫେରି ଆସିଲା । ବାଘ ଏହା ଦେଖି
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଗାଈକୁ ତା ନାଁ ପଚାରିଲା । ‘ନନ୍ଦା’ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ବାଘ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଶାପମୁକ୍ତ
ହୋଇ ରାଜା ପ୍ରଭଞ୍ଜନରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ସେତିକି ବେଳେ ସ୍ବୟଂ ଧର୍ମ ସେଠି ପହଞ୍ଚି

ସତ୍ୟରକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ନନ୍ଦାକୁ ବର ଯାଚିଲେ । ନନ୍ଦା ମାଗିଲେ, ‘ଏ ବନ ତପୋବନ ହେଉ । ଏଠାରେ ପ୍ରବାହିତା ହୋଇ ସରସ୍ବତୀ ନଦୀ, ନନ୍ଦା ନାମ ବହନ କରନ୍ତୁ ।’ ଧର୍ମ ତଥାସ୍ତୁ କହି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେଲେ । ଏହି ସରସ୍ବତୀ-ନନ୍ଦା ରାଜସ୍ଥାନ ପୁଷ୍କର ତୀର୍ଥର ପୁଷ୍କର ହ୍ରଦରୁ ବାହାରି ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖ୍ୟ ନନ୍ଦା ହୋଇ ପ୍ରବାହିତା ହୋଇଛନ୍ତି ।

-ବାଃ ତମଜ୍ଞାର କାହାଣୀଟିଏ ।

-ସୁନନ୍ଦା, ମତେ ଲାଗୁଛି ତମ ତୁଆଁଗାଁର ନନ୍ଦା ନଈ ସେଇ ପାହାଡ଼ ଘେରା ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳାଶୟ ବା ହ୍ରଦରୁ ବାହାରିଥିବା ଦେଖି ତମ ଗାଁର ସ୍ଥାପୟିତା ମାନେ ନଈଟିକୁ ନନ୍ଦା ନାଁ ଦେଇଥିଲେ । ତମ ଗାଁ ଓ ପାଖ ଆଖ ଅଞ୍ଚଳ କ’ଣ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳ ?

-ନା, କେବଳ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଜମିରେ ତଳୁ ପାଣି ଉଠାଇ ମଡ଼ାଯାଇ କ୍ଷେତ ହେଇଛି । ପାହାଡ଼, ବଣ ଓ ଆମ କ୍ଷେତ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକି ଅଞ୍ଚଳ ପାହାଡ଼ିଆ ଅରମା ଜଙ୍ଗଲ । କଷ୍ଟାବୃଦ୍ଧ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଭର୍ତ୍ତି ।

-ତା ମାନେ, ପ୍ରାୟ ମରୁଭୂମି !

-ହଁ !

-ତା ହେଲେ ତ ରାଜସ୍ଥାନ ପୁଷ୍କରର ପରିବେଶ ସହ ଆହୁରି ଖାପଖାଉଛି । ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବି ସେହିପରି ଥାଇପାରେ । ତେଣୁ ନନ୍ଦା ନାଁ ସେଇ ପୁଷ୍କରରୁ ବାହାରିଥିବା ନନ୍ଦା-ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ରେକ କରାଇଥିବ । ସେ ଗାଁର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାମାନେ ହୁଏତ ପୁଷ୍କର ଦେଖିଥିଲେ ।

-ଏହା ସମ୍ଭବ ?

-କୁହେଁ କାହିଁକି ? ମତେ ତ ଲାଗୁଛି ଏହାହିଁ ହୋଇଥିଲା । ଏଇ ପୁଷ୍କର ଦେଖା ଓ ପୁଷ୍କର ସ୍ମୃତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ ନାହିଁ । ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଜାଣିଛ ?

-କବିବର ରାଧାନାଥ ତ ?

-ହଁ, ସେଇ ରାଧାନାଥ । ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ବ୍ୟଥିତାତ୍ମା ରାଧାନାଥଙ୍କର ଏ ବ୍ୟଥା ତାଙ୍କ କବିତାରେ ବାରମ୍ବାର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଆବେଗ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ବ୍ୟଥାଟି ହାନମନ୍ୟତାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ନହେଲେ ସେ, ‘ସୁରୁପା ଅଂଶୁପା ଲୋକେ ଅଗୋଚର, ପୂଜାସଦ ହେଲା ଗୋଷ୍ଠଦ ପୁଷ୍କର’ ବା ‘କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିପ୍ରାସ୍ରୋତ ବିଖ୍ୟାତ ଜଗତେ, ମହାନଦୀ ନାମ ରହିଲା ଗୁପ୍ତତେ’ ଲେଖି ନଥାନ୍ତେ । ରାଧାନାଥଙ୍କ ବେଳେ ଅଂଶୁପା ଏବପରି କୁରୁପା ନହୋଇ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସୁରୁପା ଥିଲେ । ବହୁକାଳଧରି ମହାନଦୀର ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ବନ୍ୟାଜଳ ଅଂଶୁପାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା । ମରୁଭୂମିର ଜଳାଶୟ ପୁଷ୍କର ତ ପୂଜାଯୋଗ୍ୟ ହେବ ହିଁ ହେବ । ଜଳପ୍ଲାବିତ ମହାନଦୀ ତ୍ରିକୋଣଭୂମିରେ ଅଂଶୁପାପରି ଜଳାଶୟ ତା ରୂପପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପାଇପାରେ ସିନା ପୂଜାସଦ ହେବ କାହିଁକି ? ଆଉ ଶିପ୍ରା ! ଅବନ୍ତୀର ଶିପ୍ରା ! ଉଦୟନ, ଭର୍ତ୍ତୃହରି, ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, କାଳିଦାସ ଓ ସର୍ବୋପରି ମହାକାଳଙ୍କର ଶିପ୍ରାତ ବିଖ୍ୟାତ ହେବ ହିଁ ହେବ । ସେଠି ପୁଣି

ବାରବର୍ଷରେ ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ଓ ତିନି ବର୍ଷରେ ଥରେ ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ରମ ମେଳା ହୁଏ । ଗାଧାନାଥ ଏ ସବୁ ଜାଣିଥିଲେ । ତଥାପି କ୍ଷୋଭ କଲେ ! ଏହା ହାନମନ୍ୟତାର ଆଉ ଏକ ରୂପ । ହାନମନ୍ୟତା ଓ ଆତ୍ମସ୍ଥିତି ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇଟି ପାଖ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଭଞ୍ଜଙ୍କର ପ୍ରଚାର ବା ପ୍ରସାର ଏଯାଏ ସମ୍ଭବି ନଥିଲେବି ଆମେ ତାଙ୍କୁ କହିଁ କବିସମ୍ରାଟ ! ଆଉ ଗୋଟେ କଥା-ମହାନଦୀ ନାମ ଗୁପ୍ତ ରହିନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଗୋଦାବରୀ ଆଦିକ ସହ ମହାନଦୀକୁ ପୂର୍ବ ପ୍ରାଚ୍ୟ ବା ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ଏସିଆରେ ସ୍ମରଣ କରାଯାଏ ।

-ଆପଣ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ବି ଏମିତି ପଢ଼ାନ୍ତି ! ଗପ ପରେ ଗପ, ସାହିତ୍ୟରୁ ପୁରାଣ ପୁଣି ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ । ପାଠପଢ଼ା ନା ପୁରାଣ ପଢ଼ା ?

-ବେଶ୍ ତ ଶୁଣିଗଲ, ଏଇନା ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ? ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ‘ନାନ୍ୟ-ପକ୍ଷା-ବିଦ୍ୟାତେ ଅୟନାୟ ।’

-ଏମିତି ଚାଲିଲେ ଆମ କଥା ସରିବନାହିଁ । ଆପଣ ଆମ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରଖୁଛନ୍ତି ତ ?

-ନରଖ୍ ଗତିକାହିଁ ? ଅପରାଜିତା, ନନ୍ଦା ନଈ ଓ ନନ୍ଦା ଗାଁର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାଟ ହେଲିଣି ଯେ ! ତେବେ ଗୋଟିଏ ସର ।

-କ’ଣ ?

-କପିଳାସ । ତୁଆଁଗାଁ ଏଠୁ ଓ ତୁଆଁଗାଁରୁ କପିଳାସ କେତେବାଟ କି ?

-ବେଶ୍ ନୁହଁ, ତୁଆଁଗାଁ ଏଠୁ ଚାଲିଶ କିଲୋମିଟର । ଆପଣଙ୍କ ବଣଗାଁରୁ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର । ତେବେ ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ଗାଁବାଟେ ନ ଯାଇ କପିଳାସ ରୋଡ୍‌ଦେଇ ଯିବା । ତୁଆଁଗାଁରୁ କପିଳାସ ଆଉ କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର । ପ୍ରଶ୍ନ ଦୂରତାର ନୁହେଁ । ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ଅନୁମତି ନ ମିଳିଲେ ଯାଇ ହବନି ।

-ନ ମିଳିବ କାହିଁକି ।

-ସମ୍ଭାବନା ଦିନ ମହାଯଜ୍ଞର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ।

-ଏ ମହାଯଜ୍ଞ କ’ଣ ପାଇଁ ?

-ଜଗତର କଲ୍ୟାଣ ଓ ସ୍ନାତକଙ୍କ ସମୃଦ୍ଧି ।

-ଆମ କପିଳାସ ଯାତ୍ରା ତ ଜଗତର ଅକଲ୍ୟାଣ କରିବ ନାହିଁ କି ସ୍ନାତକ ସମୃଦ୍ଧି ବ୍ୟାହତ କରିବ ନାହିଁ ।

-ସତ, ତେବେ ସ୍ୱାମୀଜୀ ଅନୁମତି ଦେଲେ ତ !

-କହୁଥିଲ ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ଅନୁମତି ଲୋଡ଼ା । ଏବେ କହୁତ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ଅନୁମତି । କଥା କ’ଣ, କିଏ ଏ ସ୍ୱାମୀଜୀ ।

-ଅଧକ୍ଷା ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ଅନୁମତି ବିନା ଏବେ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଯଜ୍ଞର ପୁରୋଧା, ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ଗୁରୁ ।

-ସେ କ'ଣ ବରାବର ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ରହନ୍ତି ?

-ନା, ତାଙ୍କର ତପସ୍ୟାଶ୍ରମ କୈଳାସ ।

-ବାପୁରେ ବାପୁ ! କୈଳାସବାସୀଙ୍କ ଆଖିରେ କପିଳାସତ ଟେକାଟିଏ ଭଳି ଦିଶିବ ।

-ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ସେ ଏଇଠିକାର । ଓଡ଼ିଶାରେ କପିଳାସର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ମହିମା ସେ ଜାଣନ୍ତି ।

-ତାଙ୍କର କିଛି ନାଁ ପାଁ ଅଛି ନା ଖାଲି ସ୍ୱାମୀଜୀ ?

ହସିଲା ସୁନନ୍ଦା, 'ନାଁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି । ସ୍ୱାମୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପରମହଂସ ।

-ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କି ଭୁବନେଶ୍ୱର । ଏବି ଆକର୍ଷକ !

-ନା । ସେମାନେ ପତି-ପତ୍ନୀ, ପୁଣି ଗୁରୁଶିଷ୍ୟ ।

-କାବ୍‌ବା କଥା ।

-କାବ୍‌ବା କଥା କ'ଣ ଅଛି ଏଥିରେ । ପାର୍ବତୀତ ପୁଣି ଶିବଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଓ ଶିଷ୍ୟା ।

ଦେଖୁଲି, ଏ ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ବେଶୀ କଥାହବା ମାନେ ଅନର୍ଥ ଭିଆଇବା । କହିଲି, 'କପିଳାସ ଯିବାରେ ଅସୁବିଧା କୋଉଠି ବୁଝିପାରୁନି । ତମେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ ପାଇଁ ଟିକିଏ କହିବତ !'

-କହିବି ।

-ହଉ, ପୁଣିଥରେ କହୁଚି-ଯିବି । ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଯିବି । ମତେ ନବାପାଇଁ କଷ୍ଟକରି ଏତେ ବାଟ ଆସିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

-ତା' କିମିତି ହବ ? ଅତିଥିକୁ ବରଣ କରିନେବାକୁ ହେବ ଯେ ।

ସୁନନ୍ଦା କଣ୍ଠରେ ସାମାନ୍ୟ ଶ୍ଳେଷ ଥିଲାପରି ମନେହେଲା । ମୁଁ କିଛି ନକହି ସାମନାକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲି ।

-ହସୁଚନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏଟା ବରଧରା ପଠେଇ ବର ବରଣ ନୁହେଁ ।

ଏଥର ପରିହାସ ସ୍ପଷ୍ଟ ! କହିଲି, 'ତୁମର ପରା କନ୍ୟାଶ୍ରମ । ପଠେଇବାକୁ ବାହାରିଲେବି, ବରଧରା ପାଇବ କୋଉଠୁ ?'

'କାହିଁକି ? ମୋ ଭାଇ ନାହିଁକି ?' କହି, ନାଟେଇ ଗଲା ସୁନନ୍ଦା ।

କହିଲି, 'ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ କାହିଁ ମୋର ।'

-ମୁଁ ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ, 'ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ମୋର ସତେ ହେବକି ?' ବୋଲି ବିଳପିବେ । ମୁଁ ସାଧାରଣ ଝିଅଟିଏ । ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ନୁହେଁ କି ଚିରକାଳ କୁମାରୀ ରହିବି ନାହିଁ । ବାହାସାହା ହେବି । ବରଧରା ଯିବି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ନୁହଁ ।

-ମୋ ଅପରାଧ ?

-ଆପଣ ପକ୍ଷୀ ଶିକ୍ଷକଟିଏ । ବାହାଘର ପିଲାଖେଳ ନୁହେଁ । ବହୁ ଦାୟିତ୍ୱ । ଆପଣ ନଭାତାରୀ, ବେଳେ ବେଳେ ମାଟିରେ ପାଦ ଥାପିବେ ମାତ୍ର ବସା ବାନ୍ଧିଲେ ବାନ୍ଧିବେ ଗଛ ।

-ତମେ କୋଉଦିନ ବାହାହେଲ !

-ହେଉନି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜାତିନ୍ନର ।

-ହଉ, ମନେ ରଖିବି । ଆମେ ସାଙ୍ଗହେଉ କପିଳାସ ଯିବାତ ?

-ଏକଥାଟା କେତେବେଳେ ପଚାରିବେ, ଦେଖୁଥିଲି ।

-ଯିବ ତ ?

-ଦେଖି ।

-ଭାଉ ବହୁଛି ?

-ଆପଣ ଭାଉ ପାଉ କଥା ଜାଣିଲେ କିମିତି ?

-ଛାଡ଼ । ଆମେ ଗପି ଚାଲିଲେ, ଗପ ସରିବ ନାହିଁ । ତମକୁ ତେଣେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବେ ।

-ଆଉଗୋଟେ କଥା ମନେ ରଖିବେ । ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗପିବା ମୋର ପୂର୍ବରାଗ ବା ନବାନୁରାଗ ନୁହେଁ । ଉଠୁଛି ।

-ମୋର ବିଦ୍ୟାଦାନ ସରିନାହିଁ । ସୁନନ୍ଦାର ତାପର୍ଯ୍ୟ ଜାଣ ?

-ନା ।

ସୁନନ୍ଦା ବି ଗୋଟିଏ ନର । ତା କୂଳରେ ସ୍ୱାୟଂଭୁବ ମନୁ ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ।

-ସୁନନ୍ଦା ବା ନନ୍ଦା ବୋଲି ଦୁଇଟି ନରାକ ନାଆଁ ସହିତ ମୁଁ କିମିତି ଯୋଡ଼ି ହେଉଗଲି ?

-ଏ ରହସ୍ୟ ଭେଦିବା ଏଇନା ମୋ ପାଇଁ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସମୟକ୍ରମେ ତମେ ନିଜେ ହୁଏତ ଭେଦିବ । ଆସ । ନମସ୍କାର ।

-ଆପଣ ଏମିତି ଆଗତୁରା ନମସ୍କାର କରୁଛନ୍ତି କିମିତି ? ସାନମାନେ ଆଗେ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି ନା ?

-ତମେ ସାନ ନୁହେଁ, ଏ ଅକିଞ୍ଚନର ସମସରି ।

-ଭାରୀ କହି ଜାଣନ୍ତି ଆପଣ । ଏକା ମାତ୍ରକେ ଶୀତ ଯାଏନା । ନମସ୍କାର ।

ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଆହୁରି ପନ୍ଦର ଦିନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଦେଢ଼ ବର୍ଷହେଲା ମୁଁ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଛି । ଏମିତି ଗୋଟେ ଦାୟିତ୍ୱ ମତେ କିମିତି ମିଳିଲା ଭାବି ବିସ୍ମିତ ହେଉଥାଏ । ସୁନନ୍ଦାକୁ ପଚାରି ପାରିନଥିଲି । ଲାଗୁଥିଲା, ମୁଁ ଗଲେ ସବୁ ବୁଝିପାରିବି । ସୁନନ୍ଦା ପରି ସପ୍ରତିଜ୍ଞ ଝିଅ ଆଗରୁ ଦେଖିନଥିଲି । ଗଭୀର ଓ ବ୍ୟାପକ ଅଧ୍ୟୟନ ସାଙ୍ଗକୁ ତାର ଚିନ୍ତନ ଓ ମନନ ବିମ୍ବୟକର । ତାର ବୁଦ୍ଧିଦାସ୍ତ ଚାହାଣି ଓ ବାଚନଭଙ୍ଗୀ ମତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଥିଲା । ମୋଠାରୁ ସାନ । କେତେ ସାନ ? ମତେ ଛବିଶ ଚାଲୁଥାଏ । ସେ ମୋଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛ'ବର୍ଷ ସାନ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ଏତେ କମ୍ ବୟସର ଝିଅଟିଏ ଏତେ ଶକ୍ତି ପାଇଲା କୋଉଠୁ ? ପୁଣି ସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି ପ୍ରବେଶ ସମ୍ଭବିଲା କିପରି ? ବଂଶ ପରମ୍ପରା ନା ଗୁରୁ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ? ସେ

ଗୁରୁ କିଏ ? ତାର ପ୍ରେମାନ୍ବିତ ନୁହନ୍ତି ତ । ସେଥିପାଇଁ କ'ଣ ମତେ ବାହାହବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲା । ନା ସେଟା ପରିହାସ ? ଏସବୁ କଥା ଭାବିଲାରୁ ତା ସହ କଥାହବା ପାଇଁ ମୋର ତର ସହୁନଥିଲା ।

ଉତ୍ସବଦିନ ସକାଳୁ ମୋ ବସା ଆଗରେ ଗାଡ଼ିରହିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଯାଇ ଦେଖୁଳି-ସୁନନ୍ଦା । ସେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ମତେ ନମସ୍କାର ଜଣେଇ କହିଲା, 'ଆପଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାରିଯିବା'

ମୁଁ ବ୍ରିଫକେସ୍‌ଟି ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ସୁନନ୍ଦା ବୁଝିପାରୁ ବସିଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ଦେହଘଣ୍ଟାପରେ ପଚାରିଲା - ଖାଇଚନ୍ତି ନା ବାଟରେ କୋଉଠି ଖାଇବା ? ମୁଁ ଖାଇଚି ବୋଲି କହନ୍ତେ ପଚାରିଲା - କ'ଣ ? 'ବୁଢ଼ା ଗୁଡ଼ ଓ କଦଳୀ' ଶୁଣି କହିଲା - ନଡ଼ିଆ ବା, ଘିଅ ବା ଉଭୟ ପକେଇଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା ।

-ବୋଉ ଗଲାପରେ ସତର ଅଠର ବର୍ଷ ହେଲା ସେମିତି ଖାଇନି ।

-କିଏ ଅଛନ୍ତି ଆପଣଙ୍କର ?

-ଜଣ୍ଡର । ଛାଡ଼, ତମେ ଆଶ୍ରମରେ ଖାଇଥିବ । ଏତେଗୁଡ଼େ ବାଟ ଆସିଲ । ତମକୁ ଭୋକ ହବଣି ।

-ମୁଁ ଠିକ୍ କହିଥିଲି । ଆପଣ ଦାୟ ଦାୟିତ୍ବ ସମ୍ଭାଳିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ତା ହେଇଥିଲେ ଏକଥା ଆଗରୁ ପଚାରିଥାନ୍ତେ । ତେବେ ମତେ ଭୋକ ହୋଇନାହିଁ ।

-ମୋ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ନେଉନାହିଁ ? ପାଠ ପଢ଼ୁନାହିଁ ? ପଢ଼ଉନାହିଁ । ତମକୁ ଗଲାଥର ଯେତେ କଥା କହିଲି, ସେଗୁଡ଼ା କ'ଣ ଶୂନ୍ୟରୁ ମୋ ଭିତରେ ପଶି ଦୃଷ୍ଟରୁ ବାହାରିଲେ !

-ରାଗିପାରନ୍ତି ଯାହା ହଉ !

କ'ଣ କହିବି ଏ ଝିଅଟାକୁ ? ଗୋଟେ ଗୀତ ଗୁଣୁଗୁଣେଇଲି । କହିଲା - ଏଗୀତ ରାଧା ଗାଇଥିଲେ ।

-ଗାଇଥିଲେ ତ !

-ଆପଣ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହଉଚନ୍ତି କାହିଁକି ?

-ରାଧାଙ୍କ ଗୀତ ମୋ ଭିତରେ ପଶି, ବାହାରିବାକୁ ବାଟ ଖୋଜୁଛି ବୋଲି ।

-ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ପୁଣି ଗୀତଟେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହେଲି ।

କହିଲା-କେବଳ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିଟା ଗାଇଲେ ଚଳନ୍ତା । ଜାଣନ୍ତି ଆପଣ ହାର ମାନିଲେ । ମାତ୍ର ପରଧାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ମୋଠାରେ ଆରୋପଣ କରିବାକୁ ବାହାରୁଚନ୍ତି ।

-ମୁଁତ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାଡ଼ି ଜାଣେ-ମୁଁ ହାରିଲି ହେଉ ଏତିକି ଗୋ !

-ଆପଣ ଆମର ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥି ନ ହେଇଥିଲେ, ଏଇଠି ଗାଡ଼ିରୁ ଠେଲିଦେଇ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ।

-କିଏ ରାଗୁଛି ?

ହସି ପକେଇଲା ନନ୍ଦା । ସେତେବେଳକୁ ଆମେ କପିଳାସ ରୋଡ଼ ପାରେଇଲୁଣି । ରାସ୍ତା ଖରାପ । ନନ୍ଦା ଡ୍ରାଇଭରକୁ କହିଲା - ରାମବାରୁ, ଧୀରେ ସୁସ୍ଥେ ଚାଲନ୍ତୁ । ଆଉ ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ରହିଲା । ଦଶଟା ହେଉନି । ଏଗାରର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିଯିବା ।

‘ଟାୟାର ନ ଫାଟିଲେ’ କହି, ଆଗକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

-କି ମୁସିଲ ଲୋକ ଆପଣ । ଏମିତି ଅପଦଶିଆ କଥା କହନ୍ତି ?

-ମୋ ଆଶଙ୍କାଟା କହିଦେଲି ! ସତରେ ଯଦି ସେଇଆ ହୁଏ ?

-ହେ ଭଗବାନ ! ରକ୍ଷାକର ପ୍ରଭୁ !

ସେଠୁ ମତେ କହିଲା - କହିବା ମାନେ କଟନା କରିବା । ଭାଗବତ ମନେ ପକାନ୍ତୁ-କଟନା ମୂଳେ କାଳଥାଇ, ପ୍ରାଣୀ ତା ଜାଣି ନ ପାରଇ ।

-ସେ କଟନା ଏ କଟନା ନୁହେଁ । ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ ଆପଣ ଏ ଭୂମିକାଟି ନେବାପାଇଁ କେବେ ଠିକ୍ କଲେ ?

-କୋଉ ଭୂମିକା ?

-ମୋର ଅଭିଭାବକ ହୋଇ ମତେ ଆକଟିବା ?

-ଭୂମିକା କେହି ବାଛେ ନାହିଁ । ଛାଏଁ ଛାଏଁ ହୁଏ ।

-ଏ ଭାଗବତ ପଦକ ଶୁଣାହେଉ - ବୁଝି ବିଚାରି କର୍ମକଲେ, ପ୍ରମାଦ ନ ପଡ଼ଇ ଭଲେ ।

-ପୁଣି ପ୍ରମାଦ ! କାବ୍‌ବା ଲୋକ !

ସଡ଼କ କର ଟେଲିଗ୍ରାଫ ତାର ଓପରେ ଭଦରଦଳିଆଟିଏ ବସିଥିଲା । ସୁନନ୍ଦାକୁ ଦେଖାଇ କହିଲି, ‘ସର୍ବ ଶୁଭରେ ଏ ଯାତ୍ରା ସମ୍ପନ୍ନ ହେବ । ଆଜି ଆମର ସବୁଠି ଜିତାପତ । ଜାଣନ୍ତି, ଏ ମୋର ଗୋଡ଼, ଭରତ୍ୱାଜ ।’

-ଖାସ୍ ଏଇ ଶୁଭ ସୂଚନା ଦବାପାଇଁ ଭରତ୍ୱାଜ ମହାଶୟ ଆସିଥିଲେ ନିଶ୍ଚେ !

-ସବୁଥିରେ ଥିବା ।

-ଆପଣ ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ ଆଉ ଆପଣ ଆପଣ ହେଇ କ’ଣ କରୁଥିଲେ ?

‘ଯାହା କରୁଥିଲି, କରୁଥିଲି । ଏଣିକି ଥୁକୁଲ’ କହି, ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ବସି ରହିଲି ।

ଏଗାରଟା ବାଜିବା ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚି ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଭିତରେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲୁ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଅନ୍ତେବାସିନୀ ମାନେ ଦୁଇପଟେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଆମ ପାଇଁ ମଝିରେ ବାଟ କରିଥାନ୍ତି । ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୌରବ ବସନା ଜଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ । ଏନିଶ୍ଚୟ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ! ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ‘ଆଜି ଦିନଟି କଥା ମନେ ଅଛିତ ଆଜ୍ଞା ?’

-ସେଥିପାଇଁ ତ ଆସିଛି । ସମାବର୍ତ୍ତନ ।

-ସେ କଥା ପଡ଼ିନାହିଁ । ଆଜି ଦିନଟିର ବିଶେଷତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତିତ ?

ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନଥିଲି । ସେ ସୁନହାକୁ ପଚାରିଲେ, ‘ତମେ ଆଜ୍ଞାକୁ କହିନା ?’
 ‘ନା, ମୋର ସ୍ମରଣ ରହିଲା ନାହିଁ’ କହି, ସୁନହା ମୋ ଡାହାଣପଟକୁ ଆସି କହିଲା, ‘ଆଜି
 ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀ, ଗଛ ଲଗାହେବା ବିଧି । ଦୁଇଟି ଚାରା ରଖାହୋଇଛି - ଅଶୋକ ଓ ବଉଳ ।
 ଆପଣ ଗୋଟିଏ ଲଗାଇବେ, ଆଉଟି ଅଧକ୍ଷା ।’

‘ଦୁଇଟିଯାକ ମୋର ପ୍ରିୟ । ତେବେ ଗୋଟିଏ ଲଗାଇବାକୁ ହେଲେ ଅଶୋକଟି ଲଗାଏ’ କହି
 ଚାରା ରୋପିବା ସ୍ଥାନକୁ ଆଗେଇଗଲା । ଗାତଖୋଳା ହୋଇ ଖତମାଟି ଦିଆ ହୋଇଥାଏ ।
 ଅଶୋକ ଚାରାଟି ରୋପି ସାରିଲା ପରେ ସୁନହା ଝରିବୁ ପାଣି ଢାଳିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ
 ପଚାରିଲେ, ‘ବୃକ୍ଷ ଦୋହଦ ମନେ ପଡ଼ିଲା ନିଶ୍ଚୟ ! ତେବେ ଅଶୋକ ମଞ୍ଜିରିବାକୁ ଚାରିବର୍ଷ
 ଲାଗିବ । କାହା ପଦସ୍ପର୍ଶ ପାଇବ, କାହା ଗଭା ମଣ୍ଡିବ କିଏ ଜାଣେ ?’

ଜାଣିଲି ଏ ସମ୍ଭାଷଣଟି ମଧ୍ୟ ‘ଭାବମୟୀ ଧନୀ’ । ସେ ନିଜେ ବଉଳ ଚାରା ଲଗାଇବାକୁ
 ଆଗେଇଗଲେ । ଝରି ଧରି ଠିଆହୋଇଥିବା କିଶୋରୀଟି ମୋ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ‘କିହୋ,
 ଦୀପକର ତମେ ଏଠି କିମିତି ?’ ସେ ମତେ ନମସ୍କାର ହୋଇ କହିଲା, ‘ମୁଁ ସୁନହାଙ୍କ
 ସାନଭାଇ !’ ‘ଓଃ’ କହି, ସୁନହାଙ୍କୁ ଅନେଇଲି । କହିଲା, ‘ମୋ ଭାଇକଥା ତ କହିଛି ।
 ତେବେ ସେ ଆପଣଙ୍କର ଛାତ୍ର ଦୀପକର ବୋଲି କହିନଥିଲି ।’

-କାହିଁକି କହିଥାନ୍ତ !

-ଦେଖନ୍ତୁ ଭଲଦିନେ ଭଲ କାମ କରିବାକୁ ଆସି କଲି କଜିଆ ଆପଣଙ୍କୁ ଶୋଭା ପାଇବ
 ନାହିଁ ।

ମୁଁ କଥା କଟାକଟି ନକରି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ କହିଲି, ‘ଦୋହଦ ସତହେଲେ, ଆପଣଙ୍କ ବଉଳରେ
 କେବେ ଫୁଲ ଆସିବ ନାହିଁ । ନା, ଏଠି ପାନଶୁଆ ଚଳେ ?’

-ଯାହାର ପଦସ୍ପର୍ଶରେ ଅଶୋକ ମଞ୍ଜିରିବ, ସେଇ ହୁଏତ ବଉଳରେ ପାନପିକ ପକେଇ ଫୁଲ
 ଆଣିବ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଇଚ୍ଚିତ ସ୍ୱପ୍ନ । କିମିତି ହେଉଥିବ ସୁନହାର ମୁହଁ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମତେ
 ଚାହିଁ ରହିଥିବାରୁ ସୁନହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି କହିଲି, ‘ସମ୍ଭବ ।’

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ଏଥର ସମାବର୍ତ୍ତନ ମଞ୍ଚକୁ ଯିବା ।’ ସେ ବାଟ କଢ଼େଇ ଆଗେ
 ଆଗେ ଚାଲିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କଲି । ମୋ ପଛରେ ନହା ଓ ଦୀପୁ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ
 ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲେ, ‘ଦୀପୁଠାରୁ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲି, ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଖୁଛି,
 ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ । ଆପଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନସ୍କାମ ହୁଅନ୍ତୁ । ସୁନହା ମୋ ନଣନ୍ଦ । ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପରେ ମୋ
 ପାଖରେ ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରୁଛି । ତାକୁ କ୍ଷୋଦକ ପୂରି ସତର ଚାଲୁଛି । ଅଶୋକ ମଞ୍ଜିରିବା
 ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବେତ ?’

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାରୁ ରକ୍ଷାକରି ସେ କହିଚାଲିଲେ, ‘ସମାବର୍ତ୍ତନ ମଙ୍ଗଳଗାନକୁ

ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସେଠୁ ମୁଁ ଦି'ପଦ କହିଲାପରେ ଆପଣଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣ । ତାପରେ ସ୍ନାତକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିବ । ସୁନନ୍ଦାର ସାଧୁବାଦ ପରେ ଶାନ୍ତିପାଠ ହୋଇ ସଭା ସାଙ୍ଗହେବ । ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଯଜ୍ଞର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ସହିତ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଶେଷ ହେବ । ଆସନଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ' କହି, ନିଜେ ବସି, ସୁନନ୍ଦାକୁ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛିତ ଦେଲେ । ମୁଁ ମଝିରେ ବସି ସାରିଥିଲି । ତିନୋଟି ଝିଅ ଚନ୍ଦନ ଚିପା ଓ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ଦେଉଁ ଦେଉଁ ମଙ୍ଗଳଗାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା :

ତୁଳସୀଦାସ ବିରଚିତ ଶିବସ୍ତୋତ୍ର-

ଯସ୍ୟାଙ୍କେତ ବିଭାତି ଭୂଧରସୂତା ଦେବାପରା ମସ୍ତକେ

ଭାଲେ ବାଳବିଧୁର୍ଗଳେ ଚ ଗରଳଂ ଯସ୍ୟୋରସି ବ୍ୟାଳରାଟ୍

ସୋଽୟଂ ଭୂତି ବିଭୂଷଣଃ ସୁରବରଃ ସର୍ବାଧିପ ସର୍ବଦା

ଶର୍ବଃ ସର୍ବଗତଃ ଶିବଃ ଶଶିନିଭଃ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପାତୁମାମ୍ ।

ମଙ୍ଗଳଗାନ ଗାଉଥିବା ଝିଅଟି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅନୁବାଦ କଲା, 'ଯାହାଙ୍କର କୋଳରେ ଭୂଧର ଅର୍ଥାତ୍ ପର୍ବତ, ମାନେ ହିମାଳୟ ନନ୍ଦିନୀ ପାର୍ବତୀ, ମସ୍ତକରେ ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା, କପାଳରେ ବାଳବିଧୁ, ଗଳାରେ ଗରଳ ଓ ବକ୍ଷରେ ସର୍ପରାଜ, ସେହି ବିଭୂତି-ବିଭୂଷଣ, ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସକଳ ଲୋକର ଅଧିପତି, ଶଶିବର୍ଣ୍ଣ, ଶର୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂହାର କର୍ତ୍ତା, ସର୍ବତ୍ର ବିରାଜମାନ ଶିବ ଶଙ୍କର ଆମକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।' ମଙ୍ଗଳଗାନ ପରେ ସଭାସ୍ଥଳ ନୀରବ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ ହାତ ଉଠାଇ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଶିବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଣାମ ନିବେଦନ କଲେ ।

ତା'ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଠିଆହୋଇ କହିଲେ, 'ଅଧ୍ୟାପକ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇପାରିବେ । ତାଙ୍କୁ ଯେତିକି ଦେଖୁଛି, ମୁଁ ହେଉଛି ।' ସେଠୁ ସେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରି ମତେ କହିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛିତ ଦେଲେ । ଠିଆ ହେଲି । ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିଲାବେଳକୁ ମୋ ପାଟି ଥିଲା ଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର କିଶୋରୀମାନେ ଶ୍ରୋତା । ମାତ୍ର ମଞ୍ଚାସୀନା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବେ । ଯଜ୍ଞର ପୁରୋଧା ସ୍ୱାମୀଜୀ ଶୁଣିବେ । ମୋ କଥା ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ ପାଇବତ !

ପ୍ରଥମେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଧ୍ୟାନ ଆବୃତ୍ତି କଲି :

'ଓଁ ବାଳରବିଦ୍ୟୁତିମିନ୍ଦୁ କିରୀଟାଂ ତୁଙ୍ଗକୁଟାଂ ନୟନ ଦ୍ରୁୟ ଯୁକ୍ତାମ୍

ମ୍ନେରମୁଖୀଂ ବରଦାକୁଶପାଶାଭାତିକରା ପ୍ରଭାକେ ଭୁବନେଶୀମ୍'

'ପ୍ରଭାକେ ଭୁବନେଶୀମ୍'

ତା'ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଶଙ୍କରଙ୍କର ଅଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱରୀ ସ୍ତୋତ୍ରର ଶେଷ ପଦଟି ଗାଇଲି ।

'ମାତା ଚ ପାର୍ବତୀ ଦେବୀ, ପିତା ଦେବୋ ମହେଶ୍ୱରଃ ।

ବାନ୍ଧବୀ ଶିବଭାଷ୍ପ ସ୍ୱଦେଶୋ ଭୁବନଦ୍ରୁୟମ ॥'

ସଭାସ୍ଥଳ କିଶୋରୀମାନଙ୍କ ସହ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କଷ୍ଟ ମିଳାଇଲେ, ସାଧୁ ! ସାଧୁ !! ସାଧୁ !!!

ଯା'ହଉ, ପ୍ରଥମ ଘାଟିଟା ଭଲରେ ପାରିହେଇଗଲି ବୋଲି ମନେମନେ ଦମ୍ଭଧରି ଭାଷଣ

ଆରମ୍ଭ କରି -

‘ପୂଜନୀୟା ଅଧିକ୍ଷା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦେବୀ, ପରମପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀଜୀ ଓ ଆଦରଣୀୟା ମା’ ମାନେ, ସ୍ନାତକମାନେ ସମାବର୍ତ୍ତନ ପରେ ଏ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମରୁ ବିଦାୟ ନେବେ । ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜର ସମାବର୍ତ୍ତନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ । ସଭିଙ୍କ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର, ମହିମାଦ୍ୱିତ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ହେଉ, ଏହାହିଁ ଜଗଦଯାକ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା । ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଜୀବନ ସଂସାରର ଝଡ଼ଝଟା ଭିତରେ ବିତିବ । କେହି କେହି ସଂସାରକୁ ସମୁଦ୍ର ସହିତ ତୁଳନା କରି, କାଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ କହନ୍ତି । ମଣିଷ ମାତ୍ରେଇ ଶଶ୍ୱର ନିର୍ଭର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମଣିଷ ଜୀବନ ମୋ ବିଚାରରେ ନଦୀର ପ୍ରବାହ ସହ ତୁଳନୀୟ । ଏଠି ପଦେ ପଦେ ଅନିଶ୍ଚୟତା । ତଥାପି ଅଗ୍ରସର ହେବା ଏହାର ଧର୍ମ । କେତେବେଳେ ତୀବ୍ର ବେଗରେ ତ କେତେବେଳେ ଧୀର ମନ୍ଦର ଭାବରେ । ଶିଳାବନ୍ଧୁର ଉପକ ଶଯ୍ୟାଠାରୁ ଘଷି ଅରଣ୍ୟାନୀର ଛାୟାଶୀତଳ ପ୍ରଶାନ୍ତି ଭିତରେ ଏ ପ୍ରବାହ ଅବ୍ୟାହତ ରହିବ । ଜୀବନକୁ ପ୍ରବାହ ବୋଲି ମନେକଲେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ଘେନି ସମଦର୍ଶୀ ହୋଇ ହେବ । ଏହା ମୋର ପୋଥିଗତ ବିଦ୍ୟା ନୁହେଁ, ଅନୁଭବ-ସିଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ । ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ’ କହି, ବସି ପଡ଼ିଲି । ପୁଣିଥରେ ସାଧୁ ! ସାଧୁ !! ସାଧୁ !!! ଧ୍ବନିତ ହେଲା ।

ସ୍ନାତକମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଝିଅଟିଏ ଆସି କହିଲା : ଅଧ୍ୟାପକ ମହୋଦୟଙ୍କ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାଷଣ ଆମଭିତରେ ଜାଇ ରହିବ । ଆମେ ସେଥିରୁ ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ସନ୍ତୋଷ ପାଇବୁ । ତାଙ୍କୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।

ଏହାପରେ ସୁନୟା ଉଠିଲା - ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହୋଦୟ ଏଡ଼େ ଛୋଟ ଭାଷଣଟିଏ ଦେବେ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବମାନଙ୍କରେ ଯୋଗଦେଇ ଦେଖିଲି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଭାଷଣ ଦିଆଯାଏ । ତେଣୁ ଆଜିର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଭାଷଣ ଦୀର୍ଘ ହେବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲି । ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କୁ ସାଧୁବାଦ ଦେଉଛି । ନୀଳିମା ସ୍ନାତକମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କହିଥିବା କଥାସହ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୁଭ ମନାସୁଛି ।

ସେଠୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଉଠି କହିଲେ,

-ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁଦେବ, କଲ୍ୟାଣୀୟା ମା’ମାନେ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାଶୟ, ଏ ପ୍ରଥମ ସମାବର୍ତ୍ତନ ମୋର ବରାବର ମନେ ରହିବ । ବଡ଼ା ମହାଶୟଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ କରୁଛି । ତୁମମାନଙ୍କୁ ପୁଣିଥରେ କଠୋପନିଷଦ୍‌ର ‘ଉଦ୍‌ବୋଧନ’ ସ୍ମରଣ କରାଉଛି ।

ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରାପ୍ୟ ବରାନିବୋଧତ ।

କ୍ଷୁରସ୍ୟ ଧାରା ନିଶିତା ଦୁରତ୍ୟୟା

ଦୁର୍ଗଂ ପଥସ୍ତକବୟୋ ବଦନ୍ତି ।

ଅର୍ଥାତ୍ - ହେ ଅବିଦ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକେ ଉଠ, ଅଜ୍ଞାନ ନିଦ୍ରାରୁ ଜାଗ୍ରତ ହୁଅ, ଆଉ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା

ଜ୍ଞାନୀଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଜ୍ଞାନ ଲାଭକର । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଓ ଦୁଷ୍ଟର କ୍ଷୁରଧାର ପରି ଏ ଜ୍ଞାନ ଲାଭର ମାର୍ଗ ଦୁର୍ଗମ ବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବୋଲି କବି ବା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞମାନେ କହିଥାନ୍ତି ।

ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ ।

ଶେଷରେ ଶାନ୍ତିପାଠ :

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ । ସହ ନୌ ବୁନନ୍ତୁ ।

ସହବୀର୍ଯ୍ୟଂ କରବାବହୈ । ତେଜସ୍ୱୀ ନାବଧୀତମସ୍ତୁ

ମା ବିଦ୍ୱିଷାବହୈ ।

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।

-ସେହି ପରମାତ୍ମା, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶିଷ୍ୟ ଆମ ଉଭୟଙ୍କୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ରକ୍ଷାକରନ୍ତୁ । ଆମ ଦୁହିଙ୍କୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ପାଳନ କରନ୍ତୁ । ଆମେ ସାଥୀହୋଇ ବିଦ୍ୟାରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରୁଁ । ଆମର ଅଧୀତ ବିଦ୍ୟା ତେଜସ୍ୱର ହେଉ । ଆମେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଦ୍ୱେଷ ନ କରୁଁ ।

ତ୍ରିବିଧ ତାପ ଶାନ୍ତ ହେଉ ॥

ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଭିତରେ ସଭା ସାଙ୍ଗହେଲା । ମଞ୍ଚରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଚାରିଲେ - କପିଳାସ ଯାତ୍ରା ଆଜି ନା କାଲି ?

-ଆଜିହେଲେ ଦେଖାଦେଖୁ କରି ଫେରିହେବନି । ତା ଛଡ଼ା ଏଠା ଦେଖାବି ଆରମ୍ଭ ହେଇନି ।

-ତୁଆବୋଉ, ସାରକୁ ଭୋକ ହବଣି !

‘ହଁ - ଏବହଁ ଜାଣି ପକେଇଲଣି !’ କହି ମମତାଭରା ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

-ତମର ଯୋଉ କଥା ! ଜାଣିବାର କ’ଣ ଅଛି ? ସକାଳ ସାତଟାରେ ଚୁଡ଼ା ଦିଟା ଖାଇଥିଲେ । ଏଇନା ଦିପହର ଗଡ଼ିଲାଣି । ଭୋକ ହବନାହିଁ ? ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ମୁଁ କହିଲି- ଅସଲରେ ସୁନୟା ଭୋକରେ ଆଉଟୁ ପାଉଟୁ ହେଲେଣି । ସେଇ ଭୋର ପାଞ୍ଚଟାରେ କ’ଣ ଟିକିଏ ଖାଇଥିଲେ ତ, କେତେ ସମ୍ଭାଳିବେ ! ତେଣୁ, ‘ପ୍ରତିବେଶୀ ପତ୍ରେ କହେ ଦେବାଲାଗି’ ନ୍ୟାୟରେ ମୋ କଥା କହିଦେଲେ ।

-କାହାକୁ କେତେ ଭୋକ ହେଲାଣି, କିଏ କାହାର ପ୍ରତିବେଶୀ ଠିକଣା କରୁଥାନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ, ମୁଁ ବଢ଼ାବଡ଼ି କଥା ଦେଖି । ‘ଖାଇବା ଆଗରୁ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି’ କହନ୍ତେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ, ‘ନୟା ନେଇ ଯାଅ ।’

ଦୁହେଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲୁ । ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ ଜଗାଜୁଟ ବିମଣ୍ଡିତ ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ସନ୍ତ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମଥା ସ୍ପର୍ଶ ନଇଁଯାଏ । ପ୍ରଣାମ କଲୁ । ‘କଲ୍ୟାଣମସ୍ତୁ’ ବୋଲି ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ପଚାରିଲେ, ‘କାଲି କପିଳାସ ଯାଉଛନ୍ତି ତ ?’

-ଆଜ୍ଞା ।

-ନୟା ତ ଯାଉଥିବ । ଆଉ କିଏ ଯିବ ?

-ଦୀପ୍ତ

ବାଃ, ପୁରାପୁରି ପାରିବାର କି ଭ୍ରମଣଟିଏ ହେବ, କହି, ବାବା ମୁକୁଳି ହସିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖି କୌତୁକରେ ଝଲମଲ ହେଲା । ସୁନନ୍ଦାକୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ନନ୍ଦା, କ’ଣ ନାମ ସାଦୃଶ୍ୟରୁ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତ ଭାଷଣ ଦେବା ପାଇଁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ ?’

-ଭାଇ । ତୁଆଁ ଓ ଗଲା ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ଥିଆରେ ଉଡ଼ିଉଡ଼ି ମତେ । ଏ ମହାଶୟ ବି ବାଟସାରା ଲାଗିଚକ୍ତି । ଶେଷରେ ତମେ ବି ଲାଗିଲ ! ମତେ ରଖେଇ ଦେବ ନାହିଁ ନା କ’ଣ !

-ଏଡ଼େ କଥା ! ତୁ ନରହିଲେ କିଏ ରହିବ ? କିନ୍ତୁ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ?

-ଶୁଣିବ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ହେଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ । ନନ୍ଦା ନନ୍ଦୀ, ପର୍ବତ, ଦେବୀ ଏମିତିକି ଗାଈ । ଖାଲି ନନ୍ଦା ନୁହେଁ ସୁନନ୍ଦା ବି ନନ୍ଦା । ଧ୍ବନି ସାଦୃଶ୍ୟ ନା ଅର୍ଥ ସାଦୃଶ୍ୟ, କୋଉଟି ବଡ଼ ? କୁମାର ସମ୍ଭବମ୍ଭର ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକଟି ମନେ ଅଛି ନା ବାଆଳୀ ହେଇ ପାଶୋରି ଦେଇଣି ?

ବାଗର୍ଥବିବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଗର୍ଥ ପ୍ରତିପତ୍ତୟେ

ଜଗତଃ ପିତରୌ ବନ୍ଦେ ପାର୍ବତୀ ପରମେଶ୍ବରୌ ॥

-ପାର୍ବତୀ ପରମେଶ୍ବର ଯେପରି ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇବି ଏକ, ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ସେହିପରି ପରସ୍ପର ସହ ସଂପୃକ୍ତ । ତମେ ଅର୍ଥବିଚାର ଛାଡ଼ିବ କିମିତି ?

-କ’ଣ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସହ ମାତ୍ର ପନ୍ଦରଦିନ ଚିହ୍ନାଟଗାରେ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଭୁଲ କହିଲି ଦୁଇଥରରେ ଦିଓଳି ସଂପର୍କରେ ପଣ୍ଡିତଆ ଭାଷଣ ଦେବା ଶିଖିଗଲୁଣି ।

-ମତେ ରଗାନା କହୁଛି ।

-କଣ କରିବୁ ?

-ତମ ଗୁମର ଫିଟେଇଦେବି ।

-ଫିଟା ।

-ବୁଝିଲେ ସାରେ, ଦୀପ୍ତ ଆପଣଙ୍କୁ ବହୁ ତାରିଫ କରି ସମାବର୍ତ୍ତନରେ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତ ଭାଷଣ ପାଇଁ ଡାକିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା । ତୁଆଁ କି ଭାଇ ରାତି ହେଲେନି । କହିଲେ ମାତ୍ର ଦେଢ଼ ବର୍ଷର ଟୋକା ଟାକିଥା ଅଧ୍ୟାପକ । ସେ କ’ଣ ପାରିବେ ? ଦୀପ୍ତ ଜିଦ୍ କଲା । କହିଲା ତା କଲେଜ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଠୁ ନାମଜାଦା କଲେଜ । ସବୁ ନାମଜାଦା ଅଧ୍ୟାପକ ସେଠି । ହେଲେ ଆଉ ଜଣେବି ଆପଣଙ୍କପରି ପଢ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ କି ପିଲାଙ୍କୁ ଆପଣେଇ ପାଠର ମଜା ଚଖେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠୁ ଏମାନେ କ’ଣ କଲେ ନା, ମୋ ହାତରେ ଲେଖା ନିମନ୍ତ୍ରଣଟିଏ ଦେଇ ପଠେଇଲେ - ଆପଣଙ୍କୁ ବିଡ଼ିବାପାଇଁ । ଦୀପ୍ତ ପିଲାଲୋକ । ତାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କୁ କ୍ଲାସ୍ରେ ପାଠପଢ଼ାବେଳେ ଶୁଣିଛି କି ବାହାରେ କେଇଥର ଭାଷଣଦେବା ଶୁଣିଛି । ଛାତ୍ରତ ! ଆପଣଙ୍କ ସହ କେତେବେଳେ ପଦେ ଅଧେ କଥା ହେଲେବି, ସମ୍ମାନ ରଖି ତର୍କ କରିନଥିବ । ଆପଣଙ୍କ ପଢ଼ା-ପଢ଼ି, ବୁଝି-ବୁଝି, ଧାନ-ଧାରଣା କେତେବାର ଜାଣିଥିବ ! ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର

କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ଟେପ୍ କରି ଆଣି ଏମାନଙ୍କୁ ଶୁଣେଇବି । ଆଜ ମନ ମାନିଲେ ଆପଣ ଆସିବେ, ନହେଲେ ଏଠୁ ଦୀପ୍ତ ଗୋଟେ ଡିଠି ନେଇଯିବ- ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ।

‘ସେଠୁ ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

-ମୋ ଝୁଲିଆରେ ଟେପରେକର୍ଡ଼ର ଥିଲା । ଆପଣଙ୍କ ରୁମ୍‌ରେ ପଞ୍ଜିଲା ଆଗରୁ ଅନୁକରିଦେଲି । ଏମାନେ ଶୁଣିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ଭାବଭଙ୍ଗୀ, ଢଙ୍ଗ-ଢ଼ାଙ୍ଗ, ରାଗ, ହସ ଆଦି ଯାହା ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥିଲା କହିଲି । ମତେ କ’ଣ କହିଲେ ଜାଣନ୍ତି ? ନାହିଁ ଥାଉ ।

-‘କହୁନୁ’ ବୋଲି, ଉଦ୍‌ଭାସେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

-କହିଲେ, ‘ତତେ କିମିଆ କରଚନ୍ତି ଅଧ୍ୟାପକ ବାବୁ !’

ହୋ ହୋ ହେଉ ହସୁହସୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର କହିଲେ - ଏଇଟା ଏଇମିତି । ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯେତେ ଡର୍କ ଫର୍କ କଲେବି ତିକେ ଦୂରତ୍ୱ ରଖୁଥିଲା । ସମ୍ବନ୍ଧ ବି । ଆଜୁ ଚିହାଇ ସବୁକଥା ଜଣାଇ ଦେଖୁଥିଲି - ଆପଣ କି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ।

-ମୁଁ ତ ମୋ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କହିନି ।

-କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଭାବଭଙ୍ଗୀରୁ ଜାଣିଲି, ଆପଣ ରାଗି ନାହାନ୍ତି, ଚିଡ଼ିବି ନାହାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ମଜା ଲାଗୁଥିଲା ପରି ମନେହେଲା ।

-ମୋ ପରୀକ୍ଷା ସରିଲା ?

-ବହୁତ ପରୀକ୍ଷା ଦବାକୁ ହେବ । ଏଯାଏ ମାତ୍ର ତିନୋଟିରେ ଉତ୍ତୁରିଛନ୍ତି ।

-ତିନୋଟି ?

-ଯା ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଥମ । ଆଜିର ଭାଷଣ ଦ୍ୱିତୀୟ । ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବା ଓ ତାପରେ ଯାହାହେଲା - ତୃତୀୟ ।

‘ମଝିରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ।’

-କୋଉଟି ?

-ଆଜି ସୁନନ୍ଦାର ମୋର ଡର୍କାଫର୍ ।

-ହେଉ, ଚାରିଟି ହେଲା ।

-ଆଉ କେତେଟା ।

-ଦେଖିବା !

-ବେଳେବେଳେ ଡବଲ ପ୍ରମୋସନ ହୁଏ ଯେ ।

-ଏବେ ଉଠିଗଲାଣି ।

-ଆପଣ କିମିତି ଜାଣିଲେ ?

-ଜାଣିବା ମୋ କାମ ।

-ପରୀକ୍ଷା କରିବା ବି ?

-ହଁ, ମାତ୍ର ଏକା ମୋର ହୁଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କର ବି ।

-କିଛି ଉଠିନି । ଆମେରିକାରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପରଖି, ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କେତେ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଛାଡ଼ ଦେଇ ସିଧା ପି.ଏଚ୍.ଡି କରାଉଛନ୍ତି ।

‘ବହୁତ ଡେରି କରେଇ ଦେଲି । ଯାଆନ୍ତୁ, ଖୁଆ, ପିଆ ବଢ଼ାନ୍ତୁ ।’

ଖାଇସାଇନ୍ତୁ । ନନ୍ଦାକୁ କହିଲି ବାବାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଉଥରେ ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା !

-ନା, ସେ ଧ୍ୟାନରେ ବସିବେଶି । ଉଠିଲେ ଯଜ୍ଞରେ ଲାଗିବେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଆଗରୁ ମୁଠିଏ ଖାଇ ପୁଣି ଧ୍ୟାନରେ ବସିବେ ।

-ଶୋଇବେ ନାହିଁ ।

-ଠିକ୍ ଗୋଟାଏରେ ଶୋଇ ଚାରିଟାରେ ଉଠିବେ । ସେଠୁ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାମଦାମ, ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧ୍ୟାନ, ଉପଦେଶ ଚାଲିବ ଦିନ ଏଗାରଟା ଯାଏ । ଏଗାରରୁ ଗୋଟାଏ-ଏଇ ଦିଗ୍‌ଘା ଆଇଲା ଗଲା ଲୋକ କି ପିଲାଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା । ଭାରୀ ଗମାତିଆ ମୋ ଭାଇ ।

-ତମେ କହିବା ଦରକାର ନଥିଲା । ସେ ଆଜି ଆମସହ ଗମାତ ନକରି ଆଉ କ’ଣ କରୁଥିଲେ !

-କହିଲେ ପା ପରୀକ୍ଷା !

-ଗମାତ୍ରେ ବି ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ !

-ଆପଣ କରନ୍ତି ?

-ନିଜକୁ ପଚାର ।

ନନ୍ଦାର ଭୂରୁ ଟେକିହେଲା । କପାଳ କୁହୁତ ହେଲା । ଆଖି ଦରକୃତା । ପାଟି ବନ୍ଦ । ଜଣେ ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ଯାଇ ଏମିତି ମୁଦ୍ରା ଧରିପାରେ ! ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ବସି ତାକୁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲି ।

କେତେବେଳେକେ ଆଖି ପୁରା ମେଲେଇ ମତେ ପଚାରିଲା,

-ଦେଖୁ ସାରିଲେ ? ପାସ୍ କଲି ?

-ମୁଁ କ’ଣ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲି ?

-ନା, ମୁଖସୁଧା ମୟୂଖ ପାନ କରୁଥିଲେ !

-ଧେଡ଼ ।

-ଆପଣଙ୍କ ଥଟା ମତେ କିମିତି ଲାଗିଥିବ ?

-କ’ଣ ଏଇମିତି ଗପୁଥିବା ନା କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି କରି ଆସିବା ?

-ଅପରାଜିତା ଦେଉଳ ଦେଖିବେ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ନା ? ମୁଁ କୁଆ’ରୁ କହି ଆସେ । ଦୀପ୍ତ ବି ଯିବ ।

-କ'ଣ ବାମା ?

-ନିଜକୁ ଯେତେ ବିଷ୍ଣୁ ଭାବନ୍ତୁ ପଛେ ବହୁକଥା ଆପଣଙ୍କ ଅଜଣା । ସଂପର୍କି, କାର୍ କାବନ ଆଦି ବାମା କରାଯାଏ । ହଜିଗଲେ ବା ହାନିହେଲେ କମ୍ପାନୀଠାରୁ ପଛସା ମିଳେ । ଧରନ୍ତୁ ଚୋରି ଗଲା । ଆପଣ ଆନାରେ ଏତଲା ଦେବେ । ପୁଲିସ୍ ବାବୁମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସତ ମିଳି ପରଖି ଗୋଟେ ରିପୋର୍ଟ ଦେବେ । ଆପଣ ରିପୋର୍ଟଟି ବାମା କମ୍ପାନୀକୁ ଦେଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ଚୋରିଗଲା ଜିନିଷର ଦାମ ଦାବି କରିବେ । ସେଠୁ ପୁଣି କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ଖୋଳତାଡ଼ ଚାଲି ଆପଣଙ୍କୁ ବାମା ଟଙ୍କା ହୁଏତ ମିଳିବ । ମାତ୍ର ଜିନିଷଟି ପାଇବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ସଂପର୍କରେ ଆସି ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବା ଜିନିଷଟି ଯିବ । ପଛସା ଦେଇ ଅର୍ଥ କୂଆଁଟିଏ କିଣିବେ ହୁଏତ, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଛାପ ବା ସ୍ମୃତି ନଥିବ । ଏଠି କାହାପାଇଁ ବାମା ? ମୋ ପାଇଁ ? ମୁଁ ହଜିଗଲେ ବା ଚୋରିଗଲେ ମୁଁ ହେଲ ରହିବିକି ? ମିଳିବିକି ? ଆପଣ ହୁଏତ ଜଗୁଆଳି କି ପୁଲିସ୍ କଥା ଭାବୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେଥିରେ ବି କି ଲାଭ ? ଜଗୁଆଳି କି ପୁଲିସ୍ ଚୋରକୁ ଆଗୁଳି ପାରେ ବା ନପାରେ । ଜିନିଷଟି ରକ୍ଷାପାଇବ କିପରି ? ଚୋରି ହେଲାପରେ ଚୋର ଧରାପଡ଼ିଲେ ବି ଜିନିଷଟି ଯେ ମିଳିବ ତାର ନିଶ୍ଚୟତା ନଥାଏ । ତାହାଡ଼ା ଏଠି ଚୋରଟି କିଏ ? ଆପଣ ନା ଆଉ କେହି ? ଆଉକେହି ହେଲେ, ଆପଣ ଜଗୁଆଳି କାମ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ? ନା ନିଜେ ଚୋର ହେବେ ? ତାହେଲେ ଜଗୁଆଳକୁ କାରୁକରି ବା ଭୂତେଇ ଦେଇ ଚୋରି କରିପାରନ୍ତି । ମୁଁ ନିଜେ ନିଜକୁ ରଖି ନ ପାରିଲେ କିଏ ରଖିବ ? ମୁଁ ନ ଚାହିଁଲେ ମତେ ଚୋରି କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଦୀପ୍ତ ଜଗୁଆଳ ନୁହେଁ ବା ବାମା ନୁହେଁ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । ଦେଖିବ । ଶିଖିବ । ଦରକାର ହେଲେ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ବୋଲହାକ କରିବ ।

-ବାପରେ ବାପ ! ପଦେ ଥକାରେ ଏତେ ବକ୍ତୃତା । ଏଣିକି ମୁଁ ଚୁପ୍ । ନ ପଚାରିଲେ ପାଟି ଫିଟେଇବି ନାହିଁ ।

‘ପଚାରିଲେ ବକ୍ତୃତା ଦେବେ’ କହି, ସୁନନ୍ଦା ଦଉଡ଼ି ପଳେଇଲା ।

ଫେରିଲାବେଳକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଭୁବନେଶ୍ବରୀ ଓ ଦୀପ୍ତ । ଭୁବନେଶ୍ବରୀ କହିଲେ, -ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଆପଣଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଉଥରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଲୋଭ ହେଉଛି ଯେ କଣ କରିବି, ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନନ୍ଦାତ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ ଦେଖନ୍ତୁ । କେବେ ସୁବିଧା ଦେଖି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିବି । ଏଇନା ଦୁଇଟା ବାଜିଛି । ଏବେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହଉଛି ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଛ'ରେ । ଖାଲି ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ପିଲାଏ ନୁହନ୍ତି, ଗାଁର ଅନେକେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିରେ ଭାଗନେବେ । ଦେଢ଼ ଘଣ୍ଟା ଲାଗିବ । ଆପଣମାନେ ସାଢ଼େ ଚାରିଟା ବେଳକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଫେରି ଆସିବେ । ଥର୍ମୋସରେ ସରବତ ଦେଇଛି, କିଛି ଖାରା ଖଜାବି । ଆସନ୍ତୁ କହି, ଭୁବନେଶ୍ବରୀ ନିଜ କାମରେ ଗଲେ ।

ଆମେ ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ କଲୁଁ । ଆଶ୍ରମରୁ ଦେଉଳ ଦୁଇ କିଲୋମିଟରରୁ ସାମାନ୍ୟ

ଅଧିକ । ଗାଁ ଭିତରଦେଇ ରାସ୍ତା । ଦେଉଳଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ବୃତ୍ତାକାରରେ ଗାଁ । କେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଦୁଇଟି ବ୍ୟାସ ପରସ୍ପରକୁ ଛେଦିଲାପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା । ପରିଣାମରେ ଗାଁଟି ଚାରି ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟିକରି ସାଇ-ମୋଟ ଆଠଟି । କେନ୍ଦ୍ରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସାଇ ଚାରିଟିରେ ତଷ୍ଟାଲୋକେ ରହନ୍ତି, ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସାଇ ଚାରିଟିରୁ ଦୁଇଟିରେ ତନ୍ତୀ ଓ ଆଉ ଦୁଇଟିରେ କୁମ୍ଭାର, କମାର, ଗଉଡ଼, ଗୁଡ଼ିଆ ଓ ତେଲି ଲୋକେ ରହନ୍ତି । ଆମ ରାସ୍ତାର ଡାହାଣ ପଟେ ତନ୍ତୀ ବସ୍ତି ଓ ବାଁ ପଟେ ଗଉଡ଼ ଆଉ କୁମ୍ଭାର ବସ୍ତି । ତନ୍ତୀ ବସ୍ତିରେ ଅନେକ ଘର ଆଗରେ ଡାସଣ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଘରୁ ତନ୍ତର ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ସାଙ୍ଗକୁ ଅରଟର ଘୁଁ ଘୁଁ ଶବ୍ଦ କାନରେ ପଡୁଥାଏ । ଦେଖିଲି ତନ୍ତୀମାନେ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି କାମଦାନ କରୁଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଅଲେଖ ପଛାକି ପଚାରନ୍ତେ ନନ୍ଦା କହିଲା - ନା, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପରି ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କିଏ କରେ ପଚାରିଲାରୁ ସେ ଜାଣି ନାହିଁ କହିଲା । ଦୀପ୍ତ କହିଲା, ‘ତାଙ୍କ ନିଜ ଜାତିର ପୁରୋହିତେ କର୍ମ କର୍ମାଣି କରନ୍ତି । ମୋର ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗର ଉତ୍ତଣୀ ବାହାଘରକୁ ଆସିଥିଲା । ଦିନ ବାହାଘର । ବେଦୀ ଥିଲା, ମାତ୍ର ହୋମ ହେଲାନି । ହାତଗଣି ପଡ଼ିଲା ପରେ ବର-କନ୍ୟା ଦେଉଳ ଚାରିପିଠି ତିନି ଘେରା ବୁଲିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘେରା ବୁଲି ସାରି ଲମ୍ବହେଲ ଦଣ୍ଡବତ ହଉଥାନ୍ତି ।’

-ଦୀପ୍ତ ତମେମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ତନ୍ତୀ କହ । ସେମାନେ ନିଜକୁ କ’ଣ କହନ୍ତି ?

-ପାଟଶାଳିଆ ରଙ୍ଗଣୀ ।

-ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ପାଟଶାଳିଆ ଓ ତିଗିରିଆ ନରସିଂପୁରରେ ରଙ୍ଗଣୀ ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟେ ସଂପ୍ରଦାୟ ଏ ଗୁଲୁ-ନାଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏଇ ପ୍ରଥମ ଶୁଣିଲି । ଲାଗୁଛି ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁ ନୁହନ୍ତି, ବୌଦ୍ଧ ମାତ୍ର ସେମାନେ ବହୁଦିନୁ ଏକଥା ଭୁଲିଗଲେଣି । ଏଇମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷହିଁ ଏ ଗାଁ ଓ ଦେଉଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏହା ସତ ହୋଇଥିବ । ନୀଳିମା ମନେ ଅଛିତ ? ସେ ଏଇ ସାଇର ଝିଅ । ତା ବାପା ବୋଧହୁଏ ଏମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ । ଲୁଗାଲୁଗା ସାଙ୍ଗକୁ ଚାଷବାସ ଅଛି । ଚଳାଚଳି ଭଲ । କନ୍ୟାଶ୍ରମ ଆରମ୍ଭହେଲା ଦିନୁ ସେ ଝିଅକୁ ସେଠି ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ନୀଳିମା ମତେ ଥରେ ପଚାରିଲା-ଦେଇ, ଏଠିତ ପୂଜା ପ୍ରାର୍ଥନା ସବୁ ହଉଛି । ମାତ୍ର ଶରଣ ନାହିଁ କିମିତି ? ପଚାରିଲି-ଶରଣ କ’ଣ ? କହିଲା ମୋ ବାପା ତିନିଥର - ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ, ଦିପହର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବେଳେ ଦେଉଳ ଆଡ଼େ ମୁଣ୍ଡକରି ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ କହନ୍ତି - ଶରଣ, ଶରଣ, ଶରଣ ।

-ଆଉ ତୁମେ କହୁଥିଲ ଏଠି ବୌଦ୍ଧମାନେ ଥିବା ନଥିବା ଜାଣିନା ! ଏମାନଙ୍କ ଶରଣ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ତ୍ରିଶରଣ ଛଡ଼ା କିଛି ନୁହେଁ । ଶରଣ ମନ୍ତ୍ର ମନେ ଅଛିତ ?

ନନ୍ଦା ଦୀପ୍ତ ଉଭୟେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ, ‘ବୁଦ୍ଧ ଶରଣ ଗଛାମି, ଧର୍ମ ଶରଣ ଗଛାମି, ସଂଘ ଶରଣ ଗଛାମି’ । ଆମେ ନୀଳିମାଙ୍କ ଘର ପାଖାପାଖି ଠିଆହେଇ ଗପୁଥିଲୁ । ଜଣେ

ପରିଣତ ବୟସ ଶୈଳିକ ବସନଧାରୀ ଘରୁ ବାହାରି ଆମଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁକୁକି ମୁକୁକି ହସିଲେ । ସୁନନ୍ଦା ଓ ଦୀପ୍ତ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି କହିଲେ, ‘ମଉସା, ଆମ ସାର୍ ଏଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସିବନ୍ତି ଯେ ଆମେ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିବୁ ।’

—ଭଲ କଲ । ମୁଁ ତମ ସଭାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଆଜି ଭାଷଣ ଶୁଣିଛି । ସେଠୁ ମୋତେ ଚାହିଁ କହିଲେ, ‘ଭଲ କହିଲେ ।’ ପୁଣି ସୁନନ୍ଦା ଓ ଦୀପ୍ତଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, ‘ନାଲି ବୋଧହୁଏ ମା’ଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାମରେ ଲାଗିଛି । ତମେମାନେ ଏଠି ଏ ଶରଣ ମନ୍ତ୍ର ଗାଇବା ଶୁଣି ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ ତିନିଥର ଶରଣ ନିଏଁ । ମାତ୍ର ପୂରାମନ୍ତ ଉଦ୍ଧାରଣ ନକରିବାକୁ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷରୁ ଆକଟ କରାଯାଇଛି ।’

‘ଆପଣ ଦେଉଳ ଆଡ଼େ ଯିବେ ?’ ପଚାରିଲି । ସେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ନାହିଁ କଲେ । ଆମେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆଗେଇଲୁ ।

ଇଟା ଦେଉଳ । ଅଧାଭଙ୍ଗା ପଞ୍ଚରଥ ଦେଉଳଟି ପୂର୍ବ ମୁହାଁ । ଗର୍ଭଗୃହ ଭିତରୁ ଅପରାଜିତା ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଦେଲେ । ଦେଉଳଟି ସାମ୍ନାକୁ ଟିକିଏ ଉକୁକି ଆସିଛି । ମୁଖଶାଳା ନାହିଁ । ପରିକ୍ରମା କରି ଦେଖିଲି ରାହାରେ ନିଶାମୟ ନାହିଁ । ବରଷଠାରୁ ଶିଖର ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଦେଉଳ ଚାରିକରେ କୁଡ଼ କୁଡ଼ ଇଟା । ଇଟାକୁଡ଼ ଆଡ଼େ ଆଗେଇଲି । କୋଉଠି ହେଲେ କୌଣସି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଥିବା ଫଳକ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଫେରିଆସି ଗର୍ଭଗୃହ ଦ୍ଵାରରେ ଠିଆହେଇ ଅପରାଜିତା ବିଗ୍ରହକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲି । ପ୍ରାୟ ଦୁଇମିଟର ଉଚ୍ଚ ସମଭଙ୍ଗ ମୂର୍ତ୍ତି । ଓଠରେ ସାମାନ୍ୟ ହସ । ଆଖି ଅର୍ଦ୍ଧ ନିମିଳିତ । ମସ୍ତକରେ କିରୀଟ । କିରୀଟକୁ ଭଲଭାବରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଭିତରେ ପଶିଲି । କିରୀଟର ସାମ୍ନାପଟେ କପାଳର ଠିକ୍ ଉପରକୁ ଧ୍ୟାନୀବୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ଘାଟ । ଦେଖିଲି ପଦ୍ମ ଉପରେ ଆସାନ । ବାହନ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ୍ମ ସିଂହ, ହାତରେ ବରଦ ମୁଦ୍ରା । ପାଟିକଲି — ଏଇତ ରତ୍ନ ସମ୍ଭବ । ଏହାଙ୍କର ବୀଜମନ୍ତ୍ର ‘ଫ୍ରାଂ’ ଓ ଘଣ୍ଟ ‘ବେଦନା’ । ଆପଣାଛାଏଁ ମୋ ହାତ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ଫ୍ରାଂ ଫ୍ରାଂ ଫ୍ରାଂ କହି ପ୍ରଣାମ କରିସାରି ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ନନ୍ଦା ଓ ଦୀପ୍ତଙ୍କୁ ଭଲକରି ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଓ ତାଙ୍କ କିରୀଟର ରତ୍ନ ସମ୍ଭବକୁ ଦେଖିବାକୁ କହିଲି । ସେମାନେ ଭିତରକୁ ଗଲେ । ବାହାରୁ ମୁଁ ସବୁକଥା-ଆସନ, ବାହନ, ମୁଦ୍ରା ଚିହ୍ନାଇଦେଲି । ସେଇ ଭିତରୁ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଏ ଦେଉଳ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି କ’ଣ କଳାପାହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା ?’

କହିଲି, ‘ବିଚରା କଳାପାହାଡ଼ ! ନା, ସେ ଏଆଡ଼େ ଆସିଥିବା ଜଣାନାହିଁ । ଏ ଭଙ୍ଗାରୁଜା, ବୌଦ୍ଧ-ବିରୋଧୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ କାମ । ସର୍ବତ୍ର ବୌଦ୍ଧ ସ୍ଥୂପ ବା ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ ଉପରେ ବା ପାଖରେ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ିଥିଲେ ସେମାନେ । ଏଠିବି କୋଉଠି ଶିବମନ୍ଦିରଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଥିବ ।’ ‘ଅଛି । ବଣ ଭିତରେ, ଟିକିଏ ଆଗେଇଲେ ଆମେ ପଥର ତିଆରି ସେଇ ଛୋଟିଆ ଶିବ ମନ୍ଦିରଟି ଦେଖିବା । ଦେଉଳଟି ଦରଭଙ୍ଗା । ମାତ୍ର ଲିଙ୍ଗ ଅକ୍ଷତ । ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ଚାଲେ । ପୂଜକ ଜଣେ ମାଳୀ,’ କହୁ କହୁ ନନ୍ଦା ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ଆମେ ସିଧା ପଶ୍ଚିମକୁ ଆଗେଇଲୁ । ଗାଁ ଚପିଲୁ । ବଣ ପଡ଼ିଲା । ବେଶ୍ ଘଞ୍ଚ । ପୁଲ ଛତି ଟେକି ଗୁଡ଼ିଏ କଦମ୍ବ ଗଛ ଓ କୋଉଠି

କୋଉଠି ଶାଳ, ପିଆଶାଳ ଗଛରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଫୁଲଭରି ମାଳତୀ ଲତା । ତଳେ ବି ଫୁଲ ବିଛାଡ଼ି ହେଇଥାଏ । ଠାଏ ଠାଏ ଚମ୍ପା । କୋଡ଼ିଏ ହାତରେ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ବର୍ଷକ୍ଷେତ୍ର ଆକାରର ଖାଲିକାଗାରେ ଶିବମନ୍ଦିର । ଦେଉଳ ଚାରିପିଠି ଚମ୍ପା, ମନ୍ଦାର ଓ ଚଗର ଗଛ ଆଉ ଯୁଇ ଜାଇ ଲତା । ଚାରିପାଞ୍ଚଟି ବେଶ୍ ବୃକ୍ଷାଳ ବେଲ । ଅରାଧ୍ୟ ଦୁଦୁରା-ଧକା ଓ କଳା । ବର୍ଷାଦିନିଆ ବଣର ଶାଗୁଆ ରୂପ ସାଙ୍ଗକୁ ଏତେ ଫୁଲଙ୍କ ମହକ ମୋର ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଆକିଷ୍ଟ କରୁଥାନ୍ତି । କହିଲି, ‘ଆଉ ଚିକିଏ ଗଲେ ତମର ସେ ହୃଦ ଓ ନୟା ନଈ ପଡ଼ିବତ ? ସେଠି ଅଲବତ କଲ୍ଲ ଆଉ ନାଳକଲ୍ଲ ଥିବ । ଆମ ଭାଗ୍ୟଥିଲେ କମଳ କହ୍ନାର ଥାଇପାରନ୍ତି ।’ ଦୀପୁ ପଚାରିଲା ‘କହ୍ନାର ?’ ‘ଶ୍ୱେତପଦ୍ମ’ କହିଲା ନୟା । ମୁଁ କହିଚାଲିଥାଏ, ନାଲି କଲ୍ଲ ପାଖରେ କିଆ କେତକୀ ବଣାବି ଥିବ । ଗାଁ ଓ ବଣକୁ ଭର୍ତ୍ତରୀ କାଟୁଥିବା ପାହାଡ଼ରେ ମୟୂର ଡାକୁଥିବେ । କିଆ, କେତକୀ ମହକ ସାଙ୍ଗକୁ ବୁଦାତଳୁ ଡାହୁକ ଡାକ ବି ଶୁଣୁଥିବ ।’

‘କିମିତି ଜାଣିଲେ ଆପଣ ?’ ପୁଣି ପଚାରିଲା ନୟା ।

‘ଜାଣିବି କ’ଣ, ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁରେ ଦର୍ଶନ କରୁଛି । ଏମିତି ଶୋକ ପାଶୋରା ଅସ୍ୱରା ଭୁବନ କଥା ନ କହିଥିଲ କିମିତି ! ଆଉ କମଳ କହ୍ନାର ! ବୈଭ୍ରାଜ ବନ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।

‘ବୈଭ୍ରାଜ ବନ ?’ ଏକାବେଳେ ଦିଗ୍‌ଗନ୍ଧାକ ପଚାରିଲେ ।

‘ରାଜା ସମ୍ବରଣକୁ ଜାଣ ?’ ଦୀପୁ ଜାଣେନାହିଁ କହିଲା ବେଳକୁ ନୟା କହିଲା, ‘ଜାଣେ । କୌରବଙ୍କ ଆଦିପୁରୁଷ କୁରୁଙ୍କ ବାପା ।’

‘ଠିକ୍, କୁରୁଙ୍କ ମା’ ?

‘ମା’ ! ମା’ ! ମା’ ! ହଁ, ମନେ ପଡ଼ିଲା -ତପତୀ ।

‘ଠିକ୍, ତପତୀ କିଏ ?

‘ନୟା କିଛି ନକହି ନୀରବ ରହିଲା । ମୁଁ ବି ରୁପ ରହିଲି । ନୟା ପଚାରିଲା,

‘ଆପଣ ପରା ବୈଭ୍ରାଜବନ କଥା କହୁଥିଲେ ?’

‘ତମେମାନେ କେନ୍ଦ୍ରାସ ଜାଣିଛ ନ ଜାଣି ଆଗକୁ ଯିବି କିମିତି ? ତେବେ ସେକଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ । ଆଗେ ହୁଏ ଦେଖିବା । ମୋ ମନୋଦର୍ଶନ ଓ ବାସ୍ତବତାର ସୌସାଦୃଶ୍ୟ କେତେ ଜାଣିବାପାଇଁ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହେଲିଣି । ସେ ଯାଏ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ହବନାହିଁ ?

‘ହବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?’ କହି, ନୟା ଦଉଡ଼ିଲା । ତା ପଛରେ ଦୀପୁ ଓ ସବା ପଛରେ ମୁଁ । ହୁଏ ! ହୁଏ ପାଣିରେ ଫାଳକରେ ପାହାଡ଼ର ଛାଇ, ଆମ୍ବପାଖ ଫାଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶେଷ କିରଣରେ ରଙ୍ଗା ନାଲି ମେଘର ଛାଇ ।

ମୁଁ ଆଗେଇ ଯାଇ ହୁଏ ପାଣିରେ ଛାଇ ଆରୁଅର ଖେଳ ଦେଖୁଥାଏ । ନୟା ଦୀପୁ ବି ହୁଡ଼ାରୁ ପାଣି ଓପରର ରଙ୍ଗଖେଳ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ଆରୁଅ ଧାସ ଲାଗିଥାଏ । ମୁହଁ ଉଠେଇ ନୟାକୁ ଚାହିଁଲି । ଜଳମୁକୁରରେ ନିଜ ମୁହଁ ଦେଖୁଥିବା

ଅସୁରାମାନେ ଏପରି ଦିଶୁଥିବେ ? ପାହାଡ଼ କାନ୍ଧିରୁ କେକାରବ ଶୁଭିଳା । ନନ୍ଦା ଚମକି ପଡ଼ି
ଠିଆହେଇ ପଡ଼ି, ମୁଁ ତାକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିବା ଦେଖୁ କହିଲା, ‘ଆପଣ ବଡ଼ ଇୟେ ।’

-ଆଜି ଝଗଡ଼ିବି ନାହିଁ ବୋଲି ପଣ କରିଛି । ଏଇ ସୁଯୋଗରେ ଯାହା ଗାଳି ଦବ ଦେଇପକା ।
‘ଦେଖୁବେ !’ କହି, ନନ୍ଦା ବୋଲୁଅଟେ ଧରି ଉଠେଇଲା ।

କହିଲି, ‘ଏଇଆ କରୁଥିବ ନା ପାଣିରେ ହଂସ, ହଂସରାଜୀ, କାରଣକଙ୍କ ଖେଳ ଦେଖୁବ ?’
ନନ୍ଦା ଟେକାଟା ପାଣିକୁ ପୋପାଡ଼ିଲା । ଦି ଚାରିଟି ଚଢ଼େଇ ଆକାଶକୁ ଉଠି ଚଢ଼ର କାଟିଲେ ।
ତାହୁକ ତାକିଲା । ନନ୍ଦା ଦି ହାତ ତୋଳି ନାଟିଲା । ମୁଁ ଦୀପୁକୁ ଡାକି କହିଲି, ‘ତମ ଅପା
କେମିତି ଅଣ୍ଡିରା ଚଣ୍ଡୀ ସାଜିଚନ୍ତି ତୁଆ’ଉକୁ କହିଦବ ।’ ନନ୍ଦା ଜବାବଦେଲା, ‘ଅଣ୍ଡିରାଚଣ୍ଡୀ
ନା ଛତୁ ! ମୁଁ ହାତ ହଲେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ କେତେ ଢଳିଗଲେଣି ଦେଖଉଥିଲି । ଆପଣଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ
ସେମିତିକା ନା, ମୁଁ ନାଟୁଥିଲାପରି ଲାଗିଲା ।’

‘ଧାଡ଼ିଏ ଗୀତ ଓ ଗୋଟେ ଢଗ ମନକୁ ଆସୁଛି ଯେ, ହେଲେ ମୋ ପ୍ରତିଜ୍ଞା !’

-ଆପଣ ଯେଉଁ ଗୀତ ଗାଇଥାନ୍ତେ ଓ ଯୋଉ ଢଗ କହିଥାନ୍ତେ କହିବି ?

-ପରେ । ଡେରି ହଉଛି । ଏପଟରୁ ବୃନ୍ଦର ପରିଧିରେ ଯିବାକୁ ହବ ପରା ! ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ଡିନି
କିଲୋମିଟର ବାଟ ହବାଉଳି ଲାଗୁଛି । ବେଗି ବେଗି ଚାଲ । ଯାହା କହିବ, ଚାଲୁ ଚାଲୁ କହ ।
ଆଉ ଗୋଟେ କଥା- ନରଗୀ ଦେଖୁ ହବନି ?

‘ଏଇ ବାଙ୍କଟା ବୁଲିଗଲେ ନଈ ଦେଖାଯିବ’ କହି, ନନ୍ଦା ବାଟ କଢ଼ଉ କଢ଼ଉ ଗାଇଲା,
‘ବୁଡ଼ିଗଲି ସଖୀ ଆନନ୍ଦ ସାଗରେ, ଅପବାଦକୁ ନ ରଖୁଲି ମନରେ ।’

-ହେଲା । ଧାଡ଼ିଏ କହିଲି, ଦିଧାଡ଼ି ଗାଇଲଣି । ଆଉ ଗାଇଲେ, ଆନନ୍ଦ ସାଗରଟି ନିରାନ୍ଦ
ପାରାବାର ହୋଇ ଯାଇପାରେ ।

-ଢଗଟା ଶୁଣିବେନି ?

-କୁହ

-ନୁଚିଛି ନା

-କିମିତି ଜାଣିଲ ?

-ଆପଣ ଯେମିତି ହ୍ରଦକଥା ଜାଣିଥିଲେ ।

-ମୁଁ ମନଶୁଷ୍ଟରେ ଦେଖୁଥିଲି ।

-ମୋ ସ୍ମୃତି ମତେ କହିଲା ।

-କୁହାଳିଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ କ’ଣ କୁହାକୁଣୀ ନା କଲେଟୁ ?

-କଳିହା ।

-ଠିକ୍ । ଆପୁବଚନଟି ନ ପାଳିବାର ଫଳ ପାଇଗଲି, ‘ତୋ ବାକ୍ୟ ତୁହି ରକ୍ଷାକର, ଅସତ୍ୟ
ନୁହଁ ସୌଦାଗର ।’ ଆଉ ଏ ଭୁଲ ହବନି ।

-ଭୁଲକଲେ ପ୍ରତିଫଳ ।

-ମିଳେ ! ମିଳେ !! ମିଳିବ !!!

ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳକୁ ଆମେ ବାଙ୍କଟା ବୁଲିଗଲୁ । ନଈ । ନନ୍ଦା ନଦୀ ।

-ସୁନନ୍ଦା, ନଈଟି ଏଇଠି ହ୍ରଦରୁ ବାହାରିଛି, ନୁହେଁ ? ଶିପ୍ରା ବା ଶିପ୍ରାପରି ଅଣ ଓସାରିଆ ମାତ୍ର ଉପଳ-ବଂଧୁର ଶଯ୍ୟାରେ ପ୍ରବାହିତା ବେଗବତୀ ଶିପ୍ରା ନୁହେଁ । ଗମ୍ଭୀର ଧୀର ମନ୍ଦର ସ୍ରୋତ, ପୁଣି ଦୁଇପଟେ ପାଣି ଛୁଇଁଥିବା ବେତଲତା ! ଏତ କାଳିଦାସଙ୍କ ଗମ୍ଭୀରା ! ଗମ୍ଭୀରାରେ ସଫରୀ ଡିଅଁଛି । ଏଠି ବି ନିଶ୍ଚେ ଥିବେ । ଭାଗ୍ୟଥିଲେ ଆଉଥରେ କେବେ ଆସି ପୂରା ଗୋଟେଦିନ ଏ ବଣ, ପାହାଡ଼, ହ୍ରଦ, ନଈ ବୁଲିବି ।

-ଦିନେ କାହିଁକି, ଚାରି କି ଚାଲିଶଦିନ ବୁଲିଲେବି ଆଶା ମେଣ୍ଟିବନି ।

-ଆଶା ତ କେବେ ମେଣ୍ଟେନା !

-ପିଲାଦିନୁ ବାପ ମାଆକୁ ହରେଇ ଆପଣ ଏମିତି ନିରାଶାରୁ ଭୋଗୁଛନ୍ତି ।

-ହେଇପାରେ ।

-ଲାଗୁଛି, ଏ କଥା ଚାଲିଲେ ଆପଣ ଆଉଟିକକୁ କାନ୍ଦିପକେଇବେ । ବେଳ ଯାଉଛି । ଦଉଡ଼ିବା ନହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିରେ ଯୋଗଦେଇ ହବନି କହି, ନନ୍ଦା ଦଉଡ଼ିଲା । ଦୀପୁବି । ଅଗତ୍ୟା ମତେ ବି ଧାଇଁବାକୁ ହେଲା । ଧାଇଁ ଧାଇଁ କହିଲି, 'ବୈଭ୍ରାଜ କାହାଣୀ ଶୁଣିବ ପରା ?'

ନ ଅଟକି ନନ୍ଦା କହିଲା, 'କାଲି କପିଳାସ ବାଟରେ । ଗମ୍ଭୀରା ପ୍ରସଙ୍ଗ ବି ।'

ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ପାଇଁ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇସାରିଥିଲେ । ସ୍ବାମୀଜୀ ଆମକୁ ଦେଖି କହିଲେ, ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଧାଇଁ ସଇଁ ହବା ଦରକାର ନଥିଲା । ଠିଆ ନହେଇ ବସିପଡ଼ି ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତୁ । ସମୟ ହେଲେ ଡାକିବି । ସେ ପୁରୋଡ଼ାସ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥାନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ-ଯଥ ପିଠା, ଭଜା ଯଥ, ଦହି ଗୋଳା ଯଥ ଛତୁଆ, ଘିଅରେ ପାକ ହୋଇଥିବା ଦହି, ଘିଅରନ୍ଧା ଭାତ, ଘିଅ, ଘୋଳଦହି, ଗରମ ଦୁଗ୍ଧ, ଦହିମିଶା ଦୁଗ୍ଧ, ଅଜୁର ରସ ଓ ବାସି ଅଜୁର-ଆସବ ଆଦି ବଢ଼େଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ସ୍ବାମୀଜୀ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମୁଗୁନି କୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ମିଶାଇ ଗୋଳାଉଥାନ୍ତି । ଏ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଗଲା । ସ୍ବାମୀଜୀ ନନ୍ଦାକୁ ଡାକି କହିଲେ ପୁରୋଧା (ସେ ନିଜେ) ଓ ଯଜମାନ (ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ)ଙ୍କ ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ରଖି ବାକିତକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିଦେ । ତିନିଥର ଆହୁତି ଦିଆଯିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଆହୁତି ଦେବେ । ଆୟାମନ୍ତ ବୋଲିବା ବେଳେ କୁପରହି ମୁଁ ସ୍ବାହା କହି ଆହୁତି ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହବ୍ୟ ଓ ପରେ ହବିଃ ଅର୍ଥାତ୍ ଘୃତ ନେଇ ସ୍ବାହା କହି ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବେ । ନନ୍ଦା ଓ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଶେଷରେ ଆହୁତି ଦେବେ । ଶେଷ ଆହୁତିର ସମ୍ମାନ ସମାବର୍ତ୍ତନର ବକ୍ତା ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କର । ଆଦେଶମତେ ନନ୍ଦା ପୁରୋଡ଼ାସ ବାଣ୍ଟିଲା । ଯଜମାନ ଉଠିଯାଇ ଯାଜକଙ୍କ ପାଖରେ ତାହାଣକୁ ବସିଲେ । ଯାଜକଙ୍କସହ ଯଜମାନ ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି ହବ୍ୟ ଓ ହବିଃ ଆହୁତି

ଦେଉଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରେ ନନ୍ଦା ଓ ସବାଶେଷରେ ମୁଁ ଆହୁତି ଦେଲି । ଶେଷ ଆହୁତି ବେଳକୁ ଯାଜକ ଓ ଯଜମାନ ଛିଡ଼ାହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଯଜ୍ଞ ଶେଷହେଲା । ସମସ୍ତେ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ପ୍ରଣାମାନ୍ତେ ରତ୍ନିକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ପ୍ରଥମେ ଯଜମାନ ଓ ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଯଜ୍ଞଶାଳାରୁ ବାହାରିଗଲେ । ସବାଶେଷରେ ସ୍ବାମୀଜୀ ବାହାରି ତାଙ୍କ କୁଟୀରକୁ ଗଲେ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ନନ୍ଦାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କୁ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ନେଇ ଯାଅ । ତାଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଛାଡ଼ି ତମେ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଯାଇ ଭୋଜନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ମୁଁ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଠାରୁ ମେଲାଣି ନେଇ ଫେରିବି ।’ ତା’ପରେ ମତେ କହିଲେ, ‘ଆପଣ ଧୂଆଧୋଇ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତୁ । ନୀଳିମା ଆପଣଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ଭୋଜନାଳୟକୁ ନେଇ ଯିବ ।’ ଅତିଥିଶାଳା ନବା ବାଟରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣ କ୍ଲାନ୍ତ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଅତିଥିଶାଳାରେ ଗିଜର ଅଛି । ଭଲକରି ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଭଲ ଲାଗିବ । ଖାଇଦେଇ ସହଳ ଶୋଇଯିବେ । କାଲି ବଡ଼ିଭୋ’ରୁ ଆମେ ବାହାରିଯିବା ।’ କହିଲି, ‘ନାହିଁ କ୍ଲାନ୍ତ ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ତାଛଡ଼ା, ତମକୁ ବି କମ୍ ହଇରାଣ କରିନେଇଁ ଦିନ ତମାମ ! କିଛି ଭାବିବ ନେଇଁ । ସବୁ ବେଳେ ଏକୃତିଆ ରହିରହି କାହାସାଙ୍ଗରେ ରପିବା କି ବୁଲିବା ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଏମିତି ହେଇଯାଉଛି ।’ ହସି ପକାଇଲା ନନ୍ଦା, ‘ସିଧା କହୁନାହାନ୍ତି - ତମ ସାଙ୍ଗରେ ନାଗିଥିବାରୁ ମାଫି ମାଗୁଚି ।’ ‘ବଙ୍କା ଲୋକତ - ଏତେ ସିଧା ହେବି କିମିତି ?’ ଅତିଥିଶାଳା ହେଇଗଲା । ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ପ୍ରଶସ୍ତ ବାରଣ୍ଡାରୁ ଭିତର ଲାଉଞ୍ଜକୁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱାର । ଲାଉଞ୍ଜରୁ ଦୁଇକରେ ଦୁଇଟି ଓ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱାରଦେଇ ରହିବାଘର ତିନିଟିକୁ ବାଟ । ପ୍ରତି ରହିବା ଘରକୁ ଲାଗି ବାଥରୁମ୍ । ରହିବା ଘରର ଗୋଟେ କଣରେ ପଡ଼ା ଟେବୁଲ । ଟେବୁଲକୁ ଲାଗି ସିଧା ଚଉକଟିଏ । ସାଙ୍ଗକୁ ଦୁଇଟି ଗୋଟିକିଆ ସୋଫା ଓ ନୀତା ଟେବୁଲ । ତା ସେପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆଲମାରି -ଚାବି ଖୋଲା । ନନ୍ଦା ବୁଲି ବୁଲି ବିଜୁଲି ସୁଇଚ ଠିକ୍ ଠାକ୍ ଅଛିକି ନାହିଁ ଦେଖିଲା । ମତେ କହିଲା, ‘ଆଉ କିଛି ଦରକାର ହେଲେ ଖାଇବା ବେଳେ କହିବେ । ତେବେ ଆମେ ତଉଲିଆ ବା ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ ଦଉନା ।’ ‘ସେସବୁ ମୋ କ୍ରିପ୍‌କେସ୍‌ରେ ଅଛି’ କହି, ପଚାରିଲି ‘କ୍ରିପ୍ କେସ୍‌ଟି କୋଉଠି ? ଗାଡ଼ିରେ ?’

-ନା ସେ ଆଲମିରାରେ । ସେଠି କିଛି ଧଳା କାଗଜ, ପେନ୍‌ସିଲ୍, ପେନ୍ ଓ ପ୍ୟାଡ୍‌ଟିଏ ବି ଅଛି । ମୁଁ ଆସୁଚି । ମତେ ଆପଣ ଆଦୌ ହଇରାଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଦିନଟି ମୋର ଏ ବର୍ଷର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭଲଦିନ’ କହି, ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବଳେଇ ଦବାକୁ ଯାଇ ବାରଣ୍ଡାରୁ ଚାହିଁ ରହିଲି କାଳିଦାସଙ୍କ ‘ତନ୍ଦ୍ରା ଶ୍ୟାମା’ ବର୍ଣ୍ଣନା କଥା ଭାବିଲି । ପୂରା ଖାପୁନାହିଁ । ‘ତନ୍ଦ୍ରାଶ୍ୟାମା ଶିଖରୀ ଦଶନା ପଦ୍ମବିମ୍ବାଧରୋଷ୍ଠି’ ଠିକ୍ । ‘ମଧ୍ୟେ କ୍ଷାମା ଓ ଚକିତ ହରିଣୀ ପ୍ରେକ୍ଷଣା ବି,’ ମାତ୍ର ‘ଶ୍ରେଣୀଭାରାଦଳସଗମନା ଷ୍ଟୋକନମ୍ରା ସ୍ତନାତ୍ୟାମା’ ହୋଇନି । ବାକି ରହିଲା ‘ନିମ୍ନ ନାଭିଃ’ - ଏହା ସୁଲକ୍ଷଣାମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ ହୋଇଥିଲେ ସେପରି ହୋଇଥିବ ।

ଖାଲି ‘ଚକିତା ହରିଣୀ ପ୍ରେକ୍ଷଣୀ ନୁହେଁ,’ ତାଡ଼ିତା ହରିଣୀ ଚାଲି ! କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରାଧା ନିଜକୁ ଏପରି ଭାବୁଥିଲେବି କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଉରକମେ ଦିଶୁଥିଲେ ଓ କୃଷ୍ଣ ସେକଥା କହୁଥିଲେ ବୋଲି ରାଧା ଅଭିଯୋଗ କଲେ :

‘ପ୍ରିୟସଖା, କରିବି କି ବୁଦ୍ଧି ଗୋ, ଗଲିନି ମୁଁ ଲାଜେ ସଢ଼ି
କେଉଁ ଗୁଣେ ରସି ନିକୁଞ୍ଜ ବିଳାସୀ ମୋ ସ୍ନେହେ ଅଛନ୍ତି ବୁଢ଼ି ?
ମୁଁତ ଯଉବନ ମଦରେ ଗୁମାନ, ମଇର ଚାଲି ନଜାଣେ,
ମୋତେ ଜଳ କେଳି-ଅଳସୀମରାଳୀ-ଗମନା ବୋଲନ୍ତି କେଣେ ?’

ନନ୍ଦାକୁ ଅଳସୀ-ମରାଳୀ-ଗମନା କହିବା ମୂର୍ଖାମି ହେବ । ହଠାତ୍ ମନେହେଲା, ଅଳକାର ନାରୀମାନଙ୍କୁ କାଳିଦାସ ବର୍ଣ୍ଣିଥିଲାପରି ଫୁଲସାଜରେ ମଣ୍ଡିହେଲେ ନନ୍ଦା କିପରି ଦିଶନ୍ତା ?

ହସ୍ତେ ଲୀଳାକମଳମଳକେ ବାଳକୁହାନୁବିଷ୍ଠ
ନୀତା ଲୋଧ୍ରପ୍ରସବରଜସା ପାଣ୍ଡୁତାମାନନେ ଶ୍ରୀଃ
ତୃତୀପାଶେ ନବକୁରୁବକଂ ଚାନ୍ଦ୍ରକର୍ଣ୍ଣେ ଶିରୀଷଂ
ସୀମନ୍ତେ ଚ ତୁରୁପଗମଜଂ ଯତ୍ର ନୀପ ବଧୂନାମ୍ ।

‘ବଧୂନାମ୍’ ସ୍ମରଣମାତ୍ରେ ମୋ ଭାବନାରେ ଭଜା ପଡ଼ିଗଲା । ବଧୂତ ହେଉନି ନନ୍ଦା ! ହେଲେ ବି କାହାର ହେବ କିଏ ଜାଣେ ? ମୁଁ ମୁଷ୍ଟ ହେଉଛି । ବଧୂରୂପେ କଳ୍ପନାକଲେ ମୋ ହୃଦୟ ଆର୍ତ୍ତ ହେଉଛି । ଆଶା କରୁଛି । ସ୍ବାମୀଜୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ପରିହାସ ଏ ଆଶାକୁ ବଢ଼େଇଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଭବିତବ୍ୟ କଥା କିଏ ଜାଣେ ? ତେବେ ଫୁଲସାଜ ମାନନ୍ତା ନିଶ୍ଚେ ନନ୍ଦାକୁ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାତ କାଳିଦାସଙ୍କ ଅଳକାପୁରୀ ନୁହେଁ । ଅଳକାରେ ସିନା ସବୁବେଳେ ସବୁ ରତୁଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ । ଏଠି ରତୁମାନେ ବି ଉଭେଇ ଗଲେଣି । ବର୍ଷାଦିନେ ଆକାଶ ମେଘହୀନ, ପୃଥିବୀ ଘାସହୀନ । ଏଠି ଆମ୍ଭ ବଢ଼ିଲେ, କୋଇଲି ତାକେ, ବସନ୍ତ ଆସେ, ମାତ୍ର ଜଣାପଡ଼େନା । ତଥାପି ଏଠିବି ଅପରାଜିତା ବଣରେ କଦମ୍ବ ମାଳତୀ ଫୁଟୁଚନ୍ତି, ଅପରାଜିତା ସରରେ କମଳ କହ୍ନାର କୁମୁଦ ଭିଡ଼ କରୁଚନ୍ତି । ପ୍ରତି ଋତୁରେ ନନ୍ଦାକୁ ଫୁଲସାଜ ପିନ୍ଧେଇ ହେବ ନିଶ୍ଚେ । କିଏ ପିନ୍ଧେଇବ ? ମୁଁ !

‘ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ମୋର ସତେ ହେବକି ?’ ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେଇ ପଦଟି ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହେଇ ଗାଧୁଆପାଧୁଆ, ପୋଷାକ ବଦଳା ସାରିଲି । ଲେଖାପ୍ୟାଦ୍ ଓ କାଗଜ ସଜେଇ, କଲମ ଧରି ଗାରଟିଏ ପକେଇବା ଆଗରୁ ନୀଳିମା କଣ ଶୁଭିଲା, ‘ସାର୍, ଯିବା ?’ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ନୀଳିମା ଗେରୁଆ ଶାଢ଼ିଟିଏ ପିନ୍ଧିଥାଏ । ଛାତିଓପରେ ଉପୁରାଣ ଖଣ୍ଡିକ ବି ଗେରୁଆ । ଏଠି ସବୁ ଝିଅଙ୍କ ପୋଷାକ ଏଇଆ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିସରରେ କେହି ଚଟି ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଟି ଖଳ ଖଳ ହେଲା ପଚାରିବାକୁ -ମୁଣ୍ଡବାଳ ଗୁଡ଼ା ତମ୍ବୁଲିଆ କରି ଦଉନା ! ମାତ୍ର ନିଜକୁ ରୋକି ନେଲି । ନୀଳିମା ପିଲାଟିଏ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ପରିହାସ ଉଚିତ ହବନି । ମୋ

ଭିତରୁ କିଏ ଯେମିତି ଛାଟ ଉଠେଇ ପଚାରିଲା, ‘କୋଉ ବୁଦ୍ଧିରୁ ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ଲଗେଇବ ?
 ଏ ଝିଅଟି ଦଶମ ପାଠକଲା । ପଢ଼ର ପୁରିଥିବ । ନନ୍ଦାକୁ ଷୋହଳ ପୁରି ସତର ଚାଲୁଛି । ବର୍ଷେ
 ଦେହବର୍ଷରେ ସେ ଏମିତି ପୋଷାତ ହେଇଗଲା ଯେ ତା ସାଙ୍ଗରେ ରସରସିଆ ଅଟା ପରିହାସ
 କରିବାରେ ତୋ ଦୁଷ୍ଟ ଅଟକୁ ନାହିଁ ! ହୁସିଆର, ସୀମା ରଖ ।’ ଭୋଜନାଳୟ ଦୁଆର ମୁହଁରୁ
 ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପାଛୋଟି ନେଲେ । ମତେ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ ‘ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ଦିଶୁଛନ୍ତି ଯେ !
 କଣ ହେଲା ?’ ହସି ହସି କହିଲି, ‘ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ଟିକେ ଲେଖାଲେଖି କରିବାକୁ ବସିଥିଲି
 ତ, ସେମିତି ଦିଶୁଥିବି !’ ନାହିଁ ‘ହସଟା ବି ଫିକା ଫିକା ।’ କଣ କହିବି ଭାବୁଛି ହଠାତ୍
 ଗୋଟେ କଥା ମନରେ ଖେଳିଗଲା । ସେଇ ଚାହୁଁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯେମିତି କହିଲା - ଏଠିକା
 କାମ ତ ସରିଲା, ଚାଲି ଯାଉଛି । କହିଲି, ନାହିଁ, ‘ଆପଣଙ୍କୁ କହିବି କି ନାହିଁ ବିଚାରି
 ଦେଖୁଥିଲି । କହିଦିଅଁ । ଆଜି ରାତାରାତି ଫେରିଗଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? କଲେଜରେ ବହୁତ
 କାମ ଅଛି ।’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ଆପଣ ଯିବାପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚେ ଦେଖାକରିଯିବେ
 ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି । ସେ ଜାଣନ୍ତି ଆପଣ ସକାଳୁ କପିଳାସ ଯିବେ ଓ ସେଠୁ ଫେରିଲା
 ବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ଗଡ଼ିଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ପଅରିଦିନ ସକାଳଠିଆ ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟିବେ ବୋଲି
 କହିଦିବାକୁ କହିଛନ୍ତି । ଏଣିକି ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ନିହାତି ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲେ ଆମେ
 ଅଟକେଇବା ପାଇଁ କିଏ !’ ଭଗବାନ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏତେମନ୍ତେ ପାରଙ୍ଗମ କରେଇଲେ
 କିମିତି ? ଶେଷ ବାକ୍ୟଟିର ଶେଷ ଶବ୍ଦଟି ଯେପରି କହିଲେ, ସେଥିରେ ମୁଁ ଯିବି କିମିତି ?
 ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବା ମୋ ଲାଗି ଖୁବ୍ ଜରୁରୀ ମନେ ନହେଲେବି ଏ ସକଟରୁ ଉଧ୍ୱରିବା
 ପାଇଁ ସେଇ ତାହିତି ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କହିଲି, ‘ତାଙ୍କ ଆଦେଶ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ । ପଅରିଦିନ
 ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ପରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାରିପଡ଼ିବି ।’ ଭୋଜନଶାଳା ଭିତରୁ
 ଯିବାପାଇଁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଟି, ସେ ନନ୍ଦାକୁ ତାଙ୍କ ପକେଇଲେ, ‘ନନ୍ଦା ଟିକେ ଶୁଣିଗଲା ।’ ନନ୍ଦା
 ଆସନ୍ତେ ତାକୁ ପଚାରିଲେ, ‘ତମେ ଆଙ୍କୁ କ’ଣ କହିଲକି ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ତ କିଛି
 କହିନି । ଓଲଟି ମୁଁ ଅଣ୍ଟିରା ଚଷ୍ମା ବୋଲି ତମକୁ କହିଦିବା ପାଇଁ ସେ ଦାପ୍ତର କହିଥିଲେ ।
 ତେବେ ସେଟାତ ଏମିତି କଥାକଥାରେ ହେଇଥିଲା । କପିଳାସ ଗଲାବେଳେ ଆମକୁ ଗୋଟେ
 ପ୍ରସଙ୍ଗ କହିବାପାଇଁ ସେ କଥା ଦେଇଥିଲେ । କ’ଣ ହେଲା ?’ ‘ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ସେ
 ଖାଇସାରି ଫେରିଯିବାକୁ ବାହାରିଥିଲେ । ଭାବିଲି ତମ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ହେଇଛି କି କ’ଣ ।
 ସେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବାକୁ ରାଜି ହେଇସାରିଲେଣି । ତଥାପି କ’ଣ ଗୋଟେ ଘଟିଥିଲାପରି ମତେ
 ଲାଗିଲାବୁ ତମକୁ ପଚାରୁଛି । ସେ କୋଉ କୋଉ ପ୍ରସଙ୍ଗ କହିବାପାଇଁ କହିଛନ୍ତି ?’ ନନ୍ଦା
 କହିଲା, ‘ବୈଭ୍ରାଜ ବନ’ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଟିକିଏ ଭାବିଲାପରି ହେଇ କହିଲେ, ‘ସେ ଯାହା
 କହିବେ ଶୁଣିବ । ତମେତ ସବୁବେଳେ ଫଟରେଇ ହୁଅ । ସେ କୌଣସି କଥା ନକହିବାକୁ
 ଚାହିଁଲେ ଜିଗର କରିବ ନାହିଁ ।’ ନନ୍ଦା ଝାଉଁଳିଗଲା - ଅଭିମାନରା କଣରେ କହିଲା, ‘ମୁଁ
 ଖାଲି ଫଟରେଇ ହୁଏ, ଆଉ କେହି କଥାକୁ ନଥା, ନଥାକୁ ସୁଇଚା ଚାଣନ୍ତି ନେଇଁ !’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ

ହସିପକେଇଲେ, ‘ନଥାରୁ ସୁନ୍ଦା ! ଏଇଟି ତୁଆ ଶୁଣିଲି । ତମକୁ କିମିତି ପଇଟିଲା ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା-କେଜାଣି, କହୁ କହୁ କହିଦେଲି । ଏତେ ବୁଝି ବିଚାରି କହିନାହିଁ । ପଚାରିଲା, ‘କ’ଣ ଖାଇବା ନାହିଁ ?’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମୋ ଆଡ଼େ ଚିକିଏ ଚାହିଁ ଦେଇ ଅନୁକ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ - ଯା’ହଉ, ମୁହଁରେ ଆଉ ମେଘ ନାହିଁ ! ଓ ବଡ଼ ପାଟିରେ, ‘ହଁ ତେରି ହେଇଯାଉଛି ଆସନ୍ତୁ’ କହି, ଭିତରେ ପଶିଲେ । ମୁଁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଭାବିଲି କାହା ମୁହଁରେ ମେଘ ନାହିଁ ? ନନ୍ଦା ମୁହଁରେ ନା ମୋ ମୁହଁରେ ନା ଦିହଙ୍କ ମୁହଁରେ ?

ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେ ଖାଇବସିଲୁ । ପରସ୍ପରୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ପାଞ୍ଚଟି ପଦ ପରଷିଲେ । ଭାତ, ମୁଗଡାଲି, ବେସର, ମହୁର ଓ ପୋଦନାପତ୍ର ଚଟଣି । ସାଧା ସିଧା ସୁନ୍ଦର ସୁଆଦିଆ ଖାଇବା । ସବା ଶେଷରେ ଆସିଲା ତମକାର ବହଳିଆ ଖୁରା ! ପରମ ସନ୍ତୋଷରେ ଭେଜନପର୍ବ ଶେଷକଲି । ହାତମୁହଁ ଧୋଇସାରିଲା ବେଳକୁ ଦୀପ୍ତ ତଉଳିଆଟିଏ ବଢ଼େଇଦେଲା । ମୁହଁ ହାତ ପୋଛିଲି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଅତିଥିଶାଳାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ ।’ ଆଗେ ଆଗେ ନନ୍ଦା ଓ ପଛେ ପଛେ ମୁଁ । ନନ୍ଦା ଭୋରରେ ଚାଲୁଥାଏ । କହିଲି, ‘ଚିକିଏ ଆସେ ଚାଲ । ପେଟେ ଖାଇଦେଇ ଏମିତି ଧାଇଁ ପାରିବି ନାହିଁ ।’ ନନ୍ଦା ଠିଆହେଇ ରହିଲା । ମୁଁ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲାରୁ କହିଲା, ‘ଆପଣ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲନ୍ତୁ । ତାହେଲେ ଧୀରେ ସୁସ୍ଥେ ଚାଲିବେ ।’ ହଉ, କହି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ନନ୍ଦା ମୋ କଡ଼କୁ ଚାଲିଆସି କହିଲା, ‘ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଡର୍କମାକରି କହୁଟି - ମୁଁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା । ରାଜ ନନ୍ଦିନୀ । ମତେ ଅବହେଳା କରି ତମେ ତଳେ ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ପୂଜାକରି ଦେବୀ କହି ମଥା ଉପରେ ବସାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।’ ‘ଆଉ ତମେ ଏକାଥରକେ ଆପଣରୁ ତମେକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରିବ !’ କହି, ନନ୍ଦା ମୁହଁକୁ ଅନେଇଲି । ଦଶମୀ ଜହ୍ନରେ ଧୂଆ ମୁହଁ । ଚିକିଏ ଆଗରୁ ଫୁଲସାଜ ପିନ୍ଧେଇବା କଥା ଭାବୁଥିଲି : ‘ଫୁଲରେ ତାଙ୍କର ଶରଧା ଫୁଲେ ଦିଶନ୍ତି ତୋରା । ସ୍ମରୁଚିତ ବାମ ନୟନ, ମତେ ଚାହିଁବେ ପରା !’

ଭାରୀ ତୋରା ଦିଶୁଥାଏ ନନ୍ଦା । ନିଜକୁ ନ ରୋକି ଆବୃତ୍ତି କଲି, ‘ଲୋଧୁରେଣୁ ପ୍ରସବ ରଜସାଃ ପାଣ୍ଡୁତାମାନନେ ଶ୍ରୀଃ ।’ ନନ୍ଦା ଆଖି ନୁଆଇଁ ଧୀରେ କହିଲା ‘ଯିବେ ବୋଲି ବାହାରିଥିଲେ ପରା ! ଯାଆନ୍ତୁ ।’ ‘ଯାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ‘ଆପଣ’ ଆଉ ‘ତମେ’ ଭିତରେ ତମେ ଦୋଳି ଖେଳୁଥିଲା ବେଳେ ଯିବି କିମିତି ? ସାମ୍ନା ବା ପଛ - ଉଭୟତ୍ର ବିପଦ ।’ ‘ବାଃ, ତମକାର ! ଦୋଳି ରହିଗଲେ ମଝିଆମଝି ଝୁଲେ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ତ ?’ ‘ନା, ଆଜି ଏଇନା ଜାଣିଲି ।’ ‘ଆପଣଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଭଲ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠୁ ବଡ଼ ନୁହେଁ କି ମୋ ହାତରେ ଛାତ ନାହିଁ ।’ ‘ମୋ ଭାଗ୍ୟ !’ କହିଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି ଅତିଥିଶାଳାର ପିଣ୍ଡାପାହାଚ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁଣି । ନନ୍ଦା ଅଟକି ଯାଇ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଲା । ମୁଁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି କହିଲି, ‘ତମେ ଯାଅ । ଏ ଭିତରେ ଅତିଥିଶାଳାର କନ୍ଦି ବିକନ୍ଦ ସବୁ ଦେଖିସାରିଛି । ମୋର ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।’ ସେ ଗଲା । ଆଖି ଉହାଡ଼ ହେଲାଯାଏ ଚାହିଁ ରହିଲି । ସେ ଅରୁଟିଏ ବି ପଛକୁ ଫେରି

ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । ଜାଣିଲି, ଏହା ସ୍ବାଭାବିକ ନୁହେଁ । ଚେଷ୍ଟାକରି ଏପରି କରିଛି ସିଏ ।

ପାହାନ୍ତା ଚାରିଟାରେ ଉଠିବା ମୋର ଅଭ୍ୟାସ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ଉଠି ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ କାମ ଦାମ ସାରି ପଢ଼ା ଟେବୁଲରେ ବସି ତାଏରି ଲେଖୁ ବସିଲି । ଆଜି ଏ କାହାଣୀ ଲେଖିଛାବେଳେ ବେଳେବେଳେ ତାଏରିର ପୁରୁଣା ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟେଇ ଦେଖୁଛି । ସ୍ମୃତି ଏତେ ଜୀବନ୍ତ ଯେ ଲେଖିବାପାଇଁ ତାଏରି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ସତକଥା ଲେଖିବାପାଇଁ ବାହାରିଛିତ, ଟିକିଏ ବି ଭୁଲ୍‌ଭଟକା ନ ରହିବ ବୋଲି ତାଏରିଟି ପଢୁଛି । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସେଇଦିନଟି ଘେନି ଏହିପରି ଲେଖାହୋଇଛି : ଆଜି କଥା ପୂରା ଲେଖିଲି । ମାତ୍ର ମତେ ଲାଗୁଛି, ହେଲା ନାହିଁ । ଯେତେ ଯେତେ କଥା ମନରେ ଖେଳିଛି, ଯେତେ ରକମର ଆବେଗ ଅନୁଭବ କରିଛି, ଲେଖିହେଲା କାହିଁ ? ନିଜ କଥାତ ଲେଖୁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭାବନା ଚିନ୍ତା ଓ ଆବେଗ ଆଦି ବଖାଣିବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା କିପରି ? ଠିକେ ଠିକେ ସବୁ ଲେଖିଲି । ମୋ ସ୍ବପ୍ନ ସଫଳ ହେଲେ ନନ୍ଦାକୁ ପାଖରେ ବସେଇ ତାଏରିଟି ପଢ଼େଇବି । ତାର ଭାବନା, ଆବେଗ ମୁଁ ଜାଣେନା । ଦିନେ ଜାଣିବି, ଏ ବିଶ୍ବାସ ଅଛି । ପୁଣି ଲେଖୁଛି - ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କଥାଟି ପୂରା କରିନାହିଁ ନନ୍ଦା । କରିବା ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା । ସେ ମୋ ପାଖରେ ରହି ମୋ କାମରେ ସହାୟତା କରିବ ଓ ମୋ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଭାଗୀଦାର ହେବ । ମୋ ଚିନ୍ତାର ଅଂଶାଦାର ହେବ । ମତେ ସେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଓ ଅନ୍ତତଃ ମୋ ଆଗରେ ସେକଥା କହିବି । ସତେ ଏହା ହେବ ? ଏଇ ଅଂଶ ଲେଖିବା ଶେଷକଲାବେଳକୁ କାର୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଛଅଟା ହେଇଥିବ ପରା । ଦୀପ୍ତ ଆସି କହିଲା, ‘ଦେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଛି । ପଚାରୁଟି ଆପଣ ଆଗରେ ବସିବେ ନା ପଛରେ ?’ ‘ମୁଁ ଆଗରେ ବସିଲେ ସିଧା ସଳଖ ସବୁ ଦେଖିପାରିବି’ ‘ଦେଇବି ସେଇଆ ଭାରୁଥିଲା । ଆସନ୍ତୁ ।’ ତାଏରି ବଦକରି ଆଲମାରିରେ ରଖି ସଜଡ଼ା ବ୍ରିଫକେସ୍ ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନମସ୍କାର । ଏମିତି ବସିଲେ କଥା ହେବାରେ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା ହେବ ।’ ‘ବାଟରେ କଥା ହେଇ ପାରିବା ଭଲ ଲାଗୁନି । ବହୁଦିନୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଦେଖୁନାହିଁ । ଆଜି ପୁଣିଥରେ ସବୁ ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ ଏ ସୁଯୋଗର ସର୍ବବ୍ୟବହାର ନକରି ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ତମେମାନେ ବି ଯେତେ ପାରିବ, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଯାଅ । ଦୀପ୍ତ ଓ ତାର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ବାହାରେ ଛିଡ଼ା ହେବା ଦେଖୁ ପଚାରିଲି, ‘ତମେ କାରରେ ଯିବ ନାହିଁକି ?’ ‘ଆମେ ମୋଟର ସାଇକଲରେ ଯିବୁ । ବାଟରେ ଆଉ ଦିଗ୍ଗଣ ଥିବେ । ସେଠିବି ଟିକେ କାମ ଅଛି ।’ ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା । ସେତେବେଳେ ଯାଏ ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଭଲକରି ଦେଖୁନଥାଏ । ଧରିନେଇଥିଲି ଯେ, କାଲିର ଡ୍ରାଇଭର ହେଇଥିବେ । ତାଙ୍କ କୁଶଳ ସମାଚାର ଜାଣିବା ପାଇଁ, ‘ରାମବାବୁ’ ତାଙ୍କି ତାଙ୍କଆଡ଼େ ମୁହଁ ବୁଲେଇଲାବେଳକୁ ପଛରୁ ନନ୍ଦାର କଳକଳ ହସ ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଁ ହାତରେ ପିନ୍-କ୍ୟାପଟି କାଢ଼ି ମତେ ‘ନମସ୍କାର ସାର୍’ କହିବା ଛୋକଟି ଦେଖିଲି ନାଲିମା । ନନ୍ଦା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଶ୍ନକଲି, ‘ନାଲିମା ଗାଡ଼ି ଚଳେଇ ଜାଣେ ଓ ଆଜି ଆମ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବ ବୋଲିତ କହିନଥିଲୁ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ହୁଏତ ଆପଣଙ୍କୁ ତାଟକା କରାଇବା ଛୋଡ଼ା ଯୋଗୁ ସେମିତି ହୋଇ

ପାରିଥାଏ । ରାମବାବୁ କାଳି ଆମକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ତାଙ୍କ ଗାଁକୁ ଗଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ବେମାର । ‘କ’ଣ ହେଉଛି ?’ ‘ସାମାନ୍ୟ ଜର, ମାତ୍ର ତୃଆବୋଉ କାହାରି ଦେହଞ୍ଜରାପ ହେବା ଆଦୌ ସହିପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ହିଁ ଜିଦ୍‌କରି ରାମବାବୁକୁ ଘରକୁ ପଠାଇଦେଲେ ।’ ‘ଖାଲି ନାଳିମା ଭାଇଟିଂ ଜାଣେ, ନା ତମେ ବି ଜାଣ ?’ ‘ମୁଁ, ଦୀପୁ ଓ କାଳି ସମାବର୍ତ୍ତନର ସବୁ ସ୍ମାତିକାମାନେ ଜାଣନ୍ତି ।’ ‘ଲାଲସେନ୍ଦ୍ର ମିଳିଛି ?’ ‘ପହିଲୁ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା ହେଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଭାଇଙ୍କ ଡକ୍‌ବିରରେ ସରକାର ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ନିୟମ କୋହଳ କରିଦେଲେ ।’ ‘ମାନେ, ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି ତୋଷଣ !’ ‘ଅସୁବିଧା କ’ଣ, ପ୍ରିୟାପ୍ରୀତି ନହେଇ ଅପ୍ରିୟ ଓ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ତୋଷଣ କଲେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତେ ଆପଣ ?’ ‘ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’ ‘ଭାବୁଥାନ୍ତୁ’ କହି, ନନ୍ଦା ବୁପ କରିଗଲା । ‘ସାର୍, ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ ପରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ଝରଣା ପଡ଼ିବ । ଭାରୀ ସୁନ୍ଦର ଜାଗା । ସେଇଠି ଟିକିଏ ଜଳଖିଆ ଖାଇଦବା,’ କହିଲା ନାଳିମା । ପୁଣି କହିଲା, ‘ଆହୁରି ବେଳେ ବାହାରିଥାନ୍ତେ, ମାତ୍ର ରାସ୍ତା ଖରାପ । ଦିନ ଆଲୁଅ ନ ପଡ଼ିଲେ ଖାଲଖମା ବାରି ହବନି ବୋଲି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ସକାଳ ହେଲେ ଯାଇଁ ଯିବବୋଲି କହିଥିଲେ ।’

‘କାଲେ କୋଉଠି ଗାଡ଼ି ଖଣାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାଧୁବ !’ ଟିପ୍ପଣି କଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଧୁବ ନାହିଁ । କାରଣ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଗୋଟିଏ ରବରପେଣ୍ଡୁ ଅଟଇ ଓ ତାହା ଖାଲି ଉପରତଳ ନାଚୁଥାଅଇ ।’ ନାଳିମା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦା ଦେଇ, ସାର୍ବକ ସାଙ୍ଗରେ ଏମିତି ଝଟାପଟା ନଗେଇଲେ ଦିହେଁ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ହବ ।’ ‘ମୋ ନଗେଇବା ଦୁଶିଲା ତତେ ? ମତେ ପେଣ୍ଡୁ କିଏ କହିଲା ? ମୁଁ ପେଣ୍ଡୁ ଭଳି ଦୁଶୁଛି ?’ ନାଳିମା ହଠାତ୍ ବ୍ରେକ୍ କସିଦେଲା - ସମସ୍ତେ ଆଗକୁ ଝାଙ୍କିହେଇଗଲେ । ନାଳିମା କହିଲା, ‘ଜଥା ନହସରେ ଝରଣାଟା ପାରିହେଇ ଆସିଲିଣି ଏଇନା ପଛକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’

-ପଛକୁ ତ ଯିବୁ, ଏତେ ଜୋରରେ ବ୍ରେକ୍ ଦେଲୁ କାଇଁକି ? ଆଉ ଟିକକୁ ମୁଁ ତୋ ସିଟପଛରେ ବାଡ଼େଇ ହେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ।

‘ହେଉତ ନାହିଁ ! ମୋ ଉପରେ ତୋ ରାଗ ଝଡ଼ାନା କହିଦଉଛି’ କହି ନାଳିମା ଗାଡ଼ି ବ୍ୟାକ୍ କଲା ।

-ସାର୍, ସେ ଝରଣା ପାଖରେ ଗୋଟେ ବିରାଟ ପଥର ଅଛି । ମୁଁ ଗୋଟେ ଗୋବରାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେଆଡ଼େ ନଜର ଦେଇ ପାରିଲିନି, ଭୁଲ ହେଇଗଲା’ କହିଲା, ନାଳିମା ।

‘ଏଟା ଭୁଲ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ମନୋଯୋଗ ଦେବା । ତେବେ ତୋର ଅସଲ ଭୁଲ୍ ହେଲା, କାଠହଣାଟାକୁ ଗୋବରା ଭାବିବା ଓ କହିବା । ଗୋବରା ହିଁ ବୁଲ୍ ବୁଲ୍ । ସେ ରାବେ ନାହିଁ, ଗାଏ । ବସନ୍ତରେ ସେ ଆସେ । କାଠହଣା ଗୀତ ଗାଏନା, ଗଛର ଛେଲି ଓ ନରମାକାଠ କଣାକରି ପୋକଧରି ଖାଏ । ଗଛରେ କଣାକରୁଥିଲା ବେଳେ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ଶୁଭେ, ହାଣିଲାପରି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କାଠହଣା’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ତମହାର ! ଏ ଆଉଏକ ସୁନ୍ଦର ଦିଗ । ଏତେ କଥା ଜାଣିଲ କିମିତି ?’ ପଚାରନ୍ତେ ସେ କହିଲା - ଚଢ଼େଇମାନେ ମୋ ସାଙ୍ଗ । ସାଙ୍ଗକୁ ଚିହ୍ନିବା, ଜାଣିବା, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବା କାହାକୁ ଭଲ ନ ଲାଗେ ? ‘ସତ’ କହି ପଛକୁ ଫେରି ତାକୁ ଅନେଇଁଲି । ମୋ ଡାରିଫରେ ନନ୍ଦା ଉଡ଼ୁଥିଲା ତ ହୋଇଥାଏ । ମୁହଁ ଚୁପ୍ପିରେ ଝଲମଲ କରୁଥାଏ । ମୁହଁ ଫେରେଇ ଆଣି ସାମନାକୁ ଚାହିଁଲା ବେଳକୁ ଶୁଣିଲି, ‘ଦେଖା ସରିଲା ?’ ‘ନାହିଁ, ଝରଣାଟା ତ ଦେଖି ପାରିଲିନି !’ କହିଲା, ପଚାରିଥିଲି, ‘ଦେଖା ସରିଲା ମାନେ’ ଆପଣ ମତେ ଦେଖିସାରିଲେ ନା ନାହିଁ । ମୁଁ ‘ଦେଖିଲେ’ ବୋଲି ପଚାରିଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଉତ୍ତର ଖାପିଥାନ୍ତା । ମନେ ରଖିବେ ଝରଣାଟା ଆମ ତାହାଣ ପଟେ । ବାଁ ପଟେ ନାଲି କହୁଥିବା ବିରାଟ ଠିଆ ପଥର । ସିଙ୍ଗରେ ବସି ବାଁକୁ ଅନେଇଥିଲେ ପଥରଟା ଦେଖିପାରି ଥାଆନ୍ତେ ।’ ‘କହିଲି, ମୋ ଉତ୍ତରଟି ଭୁଲ୍ । ଠିକ୍ ହେଲା - ପୁଣି ରାଧାନାଥଙ୍କ ଭାଷାରେ - ସୁନ୍ଦରେ ଚୁପ୍ପିର ଅବସାଦ ନାହିଁ, ଯେତେ ଦେଖିଲେହେଁ ନୂଆ ଦିଶୁଥାଉ ।’ ଦେଖା ସରିବ କିମିତି ?’ ‘ବାଃ, ଏଇମିତି ସିଧା ଖୋସାମତି କରନ୍ତି ଆପଣ ? ତେବେ ଖୋସାମତି ହଉ କି ରାଗ ରୋଷ ହେଉ, ସିଧା ହେଲେ ଭଲ ।’ ‘ନା, ଶିଖୁଛି ।’ ‘ହେଉ ପଥରଟା ହେଉଗଲା’ କହି, ନାଲିମା ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇଲା । ଆମେ ଓହ୍ଲାଇଲୁ । ବାସ୍ତବିକ ସୁନ୍ଦର ଝରଣାଟିଏ । ଦୁଇଟି ଚେକା ଚେକା ପଥର ସନ୍ଧିରୁ ପାଣି ଝରି ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଖାଲରେ ଠୁଳ ହେଉଛି । ସେଇ ଖାଲରୁ ଧାରଟିଏ ବହି ଯାଉଛି - ବଣ ଭିତରକୁ । ସାନ ଝରଣା । କାଚକେନ୍ଦୁ ପାଣି । ପାଖରେ ତେଜା ତେଜା ଶାଳଗଛ । ଚେକା ପଥରକୁ ଲାଗି ଆହୁରି ଗୁଡ଼ିଏ ସାନ ବଡ଼ ପଥର । ନାଲିମା କହିଲା, ‘ସେଇ ପଥର ଓପରେ ବସିପଡ଼ନ୍ତୁ । ଆମେ ଖାଇବା ଘେନି, ଯାଉଛୁ ।’ ମୁଁ ଆଗେଇ ଯାଇ ବସି ପଡ଼ିଲି । ନନ୍ଦା ଖଜିପଡ଼ୁ, ଠୋଲା ଓ ପାଣି ବୋତଲ ଧରି ଆସିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, ‘ବୋତଲ ପାଣି କ’ଣ ହେବ ?’

‘ଝରଣା ମାୟାବିନୀ । ପାହାଡ଼ିଆ ଝରଣା ଗୁଡ଼ିକର ପାଣି ସବୁଠି ଏକାରକମ ନୁହେଁ କି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର ନୁହେଁ । କପିଳାସ ଝରଣା କଥା ଅଲଗା । ସେ ପାଣି ନିର୍ମଳ, ସୁଆଦିଆ ଓ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର । ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷଧରି ଲୋକେ ତାକୁ ପିଉଛନ୍ତି । ଏହା କ’ଣ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ମହିମା ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଝରଣା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଣା ନିଶ୍ଚେଁ । ତା ଆକର୍ଷଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସେଠି ବିଜେକଲେ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ବାସ ।

ଆମେ ଖାଇବସିଲୁ । ବୁଡ଼ା, ଗୁଡ଼ା, କଦଳୀ, ଛେନା ଓ ନଡ଼ିଆ କୋରାର ସୁନ୍ଦର ଜଳଖିଆ । ଖାଉଖାଉ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣ କାଲିର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଭୁଲିଗଲେ କି ?’ ‘କୋଉ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ।’ ‘ବୈଭ୍ରାଜ ବନ ଓ ଗମ୍ଭୀରାଙ୍କ କଥା କହିବେ ପରା !’ ‘ଆଗେ ବୈଭ୍ରାଜବନ । ତାପରେ ଗାଡ଼ିରେ ଗମ୍ଭୀରା । ରାଜା ସମ୍ବରଣ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀ । ସୂର୍ଯ୍ୟଗଡ଼ । ଦୁଷ୍ପ୍ୟଞ୍ଜଳର ପଞ୍ଚମ ପୁରୁଷ । ସମ୍ବରଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପରମ୍ପରା । ସେଥିରୁ ଗୋଟିକରେ ବୈଭ୍ରାଜବନ କଥା ଅଛି ।

ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଭାର ଦେଇ ସେ ତପସ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ବଣକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଗୋଟିଏ ହରିଣ ପଛରେ ଯାଉ ଯାଉ ବୈଦ୍ରାଜ ନାମକ ଗଡ଼ାର ବନରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେଠି ଗୋଟିଏ ସରୋବରରେ ପଦ୍ମ ଓ କହ୍ନାର ଶୋଭା ପାଉଥିଲେ । ସରୋବର ଜଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦିନୀ ତପତୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେବକନ୍ୟାମାନେ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ତପତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଜା ଏପରି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଗଲା ଓ ସେ ଘୋଡ଼ାରୁ ପଡ଼ିଗଲେ । ଜଣେ ଗନ୍ଧର୍ବ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପାଣିଛାଟି ଚେତା ଫେରାଇ ଆଣିଲେ । ତପତୀ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭରଣକ ଦର୍ଶନରେ ବିଚଳିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସଖୀମାନେ ତପତୀଙ୍କୁ ଘେନି ଦେବଲୋକକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସମ୍ଭରଣ ରାଜଧାନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ନଗରୀକୁ ଫେରି ପ୍ରାସାଦରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଭୋକ ଶୋଷ ନିଦ ଓ ସୁଖ, ସବୁ ତିରୋହିତ ହେଲା । ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ ସବୁକଥା ଜାଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ବିବାହର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ହେଲା । ତାଙ୍କର ପୁଅ କୁରୁ । ତପତୀ ସମ୍ଭରଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାରୁ ମାନବୀ ହୋଇଗଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବରରୁ ନର୍ମଦା ନଦୀ ରୂପରେ ପ୍ରବାହିତା ହେଲେ ।’

-ଆମଦେଶର ପରମ୍ପରା ଗୁଡ଼ିକ କି ସୁନ୍ଦର ! ଆମ ନଦୀମାନେ ହୁଏତ ଦେବୀ ବା ଦେବକନ୍ୟା ! ନର୍ମଦାଙ୍କ ଗତିରୋଧ କରି ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବନ୍ଧ ତିଆରି ହେଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ଦୈବୀ ଅଭିସମ୍ପାଦ ପଡ଼ିବ ନାହିଁତ ? ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା । କି ଉତ୍ତର ଦେବି ? ଖାଲି କହିଲି, ‘କିଏ ଜାଣେ ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭବିତବ୍ୟ । ସେ ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କୁ ଗତି ରୋଧିବ ବା କିଏ ?’ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା ତମେ ମେଧା ପାତକର, ଅରୁନ୍ଧତୀ ରାୟ ଆଦିଙ୍କ ସହ ଯୋଗଦେବକି ?’ ‘ଆଗେ ମୋର ପ୍ରସ୍ତୁତି ସବୁ’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

ଆମ ପରମ୍ପରା ଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ସୁନ୍ଦର । ମାତ୍ର ଏ ଝିଅଟିତ କମ୍ ନୁହେଁ । କୌଣସି ଦିଗ୍‌ବଳୟ ତାକୁ ସୀମିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଉଡୁଥିବ, ଧାଇଁଥିବ ଆଉ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ମୋ ଆଶା ଦୁରାଶା ନୁହେଁତ ? ଡେଣା ଗୋଟେଇ ଆକାଶ କେବେ କ’ଣ ମୋ ହାତରେ ବସିବ ? ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲି, ‘ହଉ, ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏଇଠି ସବୁ । ଉଠାଯାଉ ।’ ଉଠିଲୁ । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା । କହିଲି, ‘ଏ ଝରଣାଟିର ନାଁ କ’ଣ ?’ ‘ନାଁ ନାହିଁ,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଅସମ୍ଭବ । ଝରଣା ଏଇ ବଣରେ ଶୁଖିଯାଇନଥିବ । କୋଉଠି ନା କୋଉଠି ଆଉଗୋଟେ ଧାରସହ ମିଳିଥିବ । ଉଭୟଙ୍କର ନାଁ ଥିବ । ପରେ ଅନ୍ୟ ଧାର ସହିତ ମିଶିଥିଲେ ତାର ବି ନାଁ ଥିବ । କେବେ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଖୋଜିବା । ମତେ ଲାଗୁଛି-ଏଇଟି ବଣ ଗାଁ ପାଖ ବିହୁମତୀ । -ବିହୁମତୀ ନାଁଟି କୋଉଠି ଦେଖୁଥିଲାପରି ଲାଗୁଛି ।

-ମହାଭାରତରେ ଦେଖୁଥିବ । ସେଥିରେ ସେ ଇକ୍ଷ୍ବାକୁଙ୍କ ବଂଶର ବିଷ୍ଣୁଅଂଶର ରାଜା ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ।

-ସେ ବି ନଈ ହୋଇଗଲେ !

-ସବୁ ଝିଅ ନଈ ।

-ମୁଁ ଆଉ ନାଳିମାରି ?

-ନିଶ୍ଚୟ ।

ତାପରେ କିଛି ସମୟ ଆମେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଚିତ୍ତରେ ବୁଡ଼ିଗଲୁ । କପିଳାସ ପାଖେଇ ଆସୁଥିଲା । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଗମ୍ଭୀରା ବି ଝିଅଟିଏ ?’

-ହଁ ।

-ତା କଥା କହିବେ ?

-କହିବା ଦରକାରକି ? ତମେମାନେ ମେଘଦୂତ ପଢ଼ିଛ ପରା ! ମତେ ପଚାରୁଛ କ’ଣ ?

‘ଓଃ’ କହି ନାଜେଇଗଲା ନନ୍ଦା । ପୁଣି କହିଲା, ‘କାଳିଠାରୁ ଲାଗୁଥିଲା ମୁଁ ଯେମିତି ଜାଣିଛି, ମାତ୍ର ଠିକ୍ ମନେକରି ପାରୁନଥିଲି । ଆପଣ ମେଘଦୂତ କହିଥିଲେତ କାମ ଛିଣ୍ଡିଆନ୍ତା ।’

-ଏବେ ଛିଣ୍ଡି ।

କପିଳାସ ତଳ ଦେ’ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦୀପ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ତିନୋଟି ପିଲା ଗାଡ଼ି ଆଗରେ ଠିଆହେଇ ଗାଡ଼ି ରଖିବାକୁ କହିଲେ । ଦୀପ୍ତ କହିଲା, ‘ସାର୍, ଚିହ୍ନଟିଏ ଏମାନଙ୍କୁ ? ଆଶୀଷ, ସତ୍ୟ ଓ ଯୁଗଳ ।’ ପିଲାଏ ଆମକୁ ନମସ୍କାର କଲେ । ଦୀପ୍ତ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲା, ‘ଦେଲା, କପିଳାସଠି ଖାଇବା ଓ ବିଶ୍ରାମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଇଯାଇଛି । ଆମେ ଚାହିଁଲେ ଏଇ ସତ୍ୟର ମାମୁଁଙ୍କ ଦୋକାନ କଡ଼ରେ ଗାଡ଼ି ରଖିଦେଇ, ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଧୁଆଁଧୋଇ ହୋଇସାରି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦର୍ଶନକୁ ଯିବା । ଆମେ ଦୁଇଟି ମଟର ସାଇକଲରେ ଆଗେ ଆଗେ ଯାଉଛୁ ।’

ପଚାରିଲି, ‘ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡ଼ିକ କେବେ କଲା ?’ ନନ୍ଦା ଜବାବ ଦେଲା ‘ଆପଣ କପିଳାସ ଯିବା କଥା ଜାଣିଲାପରେ ନୂଆବୋଉ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେଇଚି ।’

ଏତେ ସ୍ନେହର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବିକି ବୋଲି ନିଜକୁ ନିଜେ ପଚାରିଲି । ଜୀବନ ସାରା କେବଳ ସ୍ନେହରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ଆସିଲି ଏଯାଏ । ସ୍ନେହାଞ୍ଜନେ ସ୍ନେହ ଦେଇ ଯାଆନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବାପ ମାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ନେହଠାରୁ ଏପ୍ରକାର ସ୍ନେହ ଅଲଗା । ଭୀମଭୋଇ ସେଥିପାଇଁ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରୀତିମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ - ‘ସ୍ନେହ ନାହିଁ ଛନ୍ଦି ପ୍ରୀତି ଲଗାଇ ।’ ପୁଣି, ‘ଅକର୍ମ ଦାୟକ ପରା ଅଚନ୍ଦି, ମାଗି ନାହିଁଥିଲେ ଯାଚି ଦିଅନ୍ତି ।’ ତ୍ରିପୁରସୁନ୍ଦରୀ ଲଳିତାମିତ୍ରାଙ୍କୁ ‘ଅବ୍ୟାଜ କରୁଣା ମୂର୍ତ୍ତି’ କହିଲାବେଳେ ଏହି କଥାହିଁ କୁହାଯାଇଛି । କରୁଣାମୟୀ ମା’ ଯୋଗ୍ୟକର ବୋଲି ମନେ ମନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି । ମଟର ସାଇକଲ୍ ସ୍ପାର୍ଟ ହେଲା । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନାଳିମା, ଏଥର ମୁଁ ସ୍ବୟଂ ଧରେ ।’ ‘ଫେରିଲାବାଟରେ ତୁ ହିଁ ଚଲେଇବୁ’ କହି ନାଳିମା ଗାଡ଼ି ସ୍ପାର୍ଟ କଲା । ମଟର ସାଇକଲ୍

ଚାଲିଲା । ପଛେ ପଛେ ଆମେ । ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ କହିଲି, ‘ରାଧାନାଥ ଠାଏ ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି କପିଳାସର । ଗଳାବେଳେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ନଜର ଦିଅ । ଉପରେ ପହଞ୍ଚି ବୁଲୁଥିଲି କଳାବେଳେ ରାଧାନାଥଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ସାଙ୍ଗରେ ଏବର ବାସ୍ତବତ୍ୱିତି ମିଳେଇ ଦେଖିବା । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ ।’

‘ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନ ପାଇଲେ ମୁଁ ଭଲକରି ଚାରିଆଡ଼ ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନଟା ମନଭିତରେ କେଣି ମାରୁଥିବ,’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

ହସି ପକେଇ କହିଲି, ‘ପଚାର ।’

-ରାଧାନାଥ ହାନମନ୍ୟତାର ଶିକାର ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି ଆପଣ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ଏଣେ ବାରମ୍ବାର ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତି । ଏଇନା ପୁଣି ତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କଥା କହୁଛନ୍ତି । କାହିଁକି ?

-ରାଧାନାଥଙ୍କ ପରି ଆଉକେହି ଓଡ଼ିଶା ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ବୁଲି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଅନେକବାର ଯାଇଛି । ମାତ୍ର ପୂରା ଦେଖି ପାରିନାହିଁ । ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେ ଆଶା ପୂରଣ ହେବ । ଏଥର ଚାରିଆଡ଼ ମନଦେଇ ଦେଖ ।

-ଆଜ୍ଞା ।

ଦେଉଳ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସତ୍ୟର ମାମୁଁ ଆମକୁ ହସହସ ମୁହଁରେ ସ୍ୱାଗତ କଲେ, ‘ଏଇନା ଦଶଟା । ଆପଣମାନେ ଏଠି ଦିଅଁ ଓ ଦେଉଳ ଦେଖନ୍ତୁ । ଖାଇସାରି ଉପରଓଳି ପର୍ବତ ଉପରକୁ ଯିବେ । ସେଠି ସୀତା ମା’ଙ୍କ ଗୁମ୍ଫା ନ ଦେଖିଲେ କପିଳାସ ଦେଖା ପୂରା ହବନାହିଁ । ସବୁ ଦେଖି ଚାହିଁ ଚାରିଟା ସାଙ୍ଗେ ଚାରିଟାବେଳକୁ ଫେରିଯିବେ ।’ ସତ୍ୟ ଓ ତା ସାଙ୍ଗମାନେ ବେଢ଼ା ଭିତରକୁ ଯିବା ପାହାଚ ତଳେ ପାଣିରଖି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଆମେ ଗୋଡ଼ହାତ ଧୋଇଦେଇ ପାହାଚ ଓପରକୁ ଗଲୁ । ପିଲାଏ ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗଦେଲେ । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଆଗେ ଦେବଦର୍ଶନ ନା ପରିକ୍ରମା ?’

‘ଦେବଦର୍ଶନ ସାରିଦେବା, ନହେଲେ ମନ କୁହୁକୁହୁ ହେଉଥିବ । ପରିକ୍ରମା ବେଳେ ସବୁକଥା ଦେଖାଚାହାଁ କରିବାରେ ମନ ଦେଇହବ ନାହିଁ’ କହି, ପଚାରିଲି, ‘ଫୁଲ, ଦୀପ, ନୈବେଦ୍ୟ ଅଛିତ ?’

‘ଆଜ୍ଞା, ଆମ ପରିବାରର ଜଣେ ସେବାୟତ ସେ ସବୁ ଧରି ମୁଖଶିଆଳି ଆଗରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି,’ କହିଲା ସତ୍ୟ । ‘ପଣ୍ଡା ନକହି ସେବାୟତ କହିଲ ଯେ ?’ ‘ଆଜ୍ଞା ପଣ୍ଡା ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏଠି ଚିନ୍ତାପତ୍ରିମାନେ ପୂଜାକରନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ମାଲିହା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଜାଗାର ମାଳାଙ୍କ ପରି ଅବ୍ରାହ୍ମଣ ।’ ‘ତମେ କ’ଣ ?’ ‘ଚିନ୍ତାପତ୍ରି, ସେଥିପାଇଁ ମୋ ସାଜ୍ଜା ପତ୍ରି ।’ ମୁଁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲି, ‘ଆଗେ ନାଲିମା, ତାପରେ ନନ୍ଦା, ତା ପଛକୁ ଦୀପୁ ଓ ତମେମାନେ ଆଉ ସବାଶେଷରେ ମୁଁ ଦେଉଳରେ ପଶିବା ।’ ଭୋଗ ମଣ୍ଡପ ପାରେଇ

ମୁଖଶାଳା ଦ୍ଵାର ମୁହଁରେ ପୁଚକ ମହାଶୟ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଆମକୁ ଭିତରକୁ ଘେନିଗଲେ । ଗହଳି ନଥିଲା । ପଚାରିଲି, ‘ଆଜି ଏତେ କମ୍ ଉକ୍ତ ସମାଗମ କାହିଁକି ?’

-ଏ କେତେଦିନ ଗଡ଼ ଲୋକେ ପ୍ରାୟ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ ସେଠାର ବଳଦେବ ମନ୍ଦିରରେ ଗହଳି । ଏଠି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ଗହଳି ହେବ ।

ଭଲରେ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ସାରି ଆମେ ବାହାରକୁ ଆସିଲୁ । ପୁଚକ କହିଲେ, ‘ଦେଉଳକୁ ତାହାଣରେ ରଖି ପରିକ୍ରମା କରିବେ । ପାଦୁକନଳା ଡେଇଁବେ ନାହିଁ । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ପାଦୁକ ନଳା ପାଖରୁ ଫେରିଆସି ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ପରିକ୍ରମା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର ଆମେ ଏଠି ପାଦୁକନଳା ନ ଡେଇଁ, ଟିକେ ଦୂରକୁ ଯାଇ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ପରିକ୍ରମା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଁ । ତିନିଥର ପରିକ୍ରମା କରାଯାଏ । ଆପଣମାନେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରୁ ଆସିବନ୍ତି । ସବୁ କଥା ଜାଣିଥିବେ । ମତେ ଛୁଟି ଦିଅନ୍ତୁ । ସେ ଆମକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଅନ୍ୟ ଉକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରାଇବା ପାଇଁ ବାହାରିଲେ । କହିଲି, ‘ଦକ୍ଷିଣା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।’ ‘ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରାଇବାରେ ମୋର ପୁଣ୍ୟାର୍ଚ୍ଚନ ହୋଇଛି । ଦକ୍ଷିଣା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ।’ ‘ଆମ ପୁଣ୍ୟାର୍ଚ୍ଚନ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ’ କହି, ଦକ୍ଷିଣା ବଢ଼େଇଲି । ସେ ଗ୍ରହଣକରି ପୁଣିଥରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ।

‘ଏଥର ମୁଁ ଆଗେ ଆଗେ ଯାଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଦେଖାଇବି ଓ ବୁଝାଇବି । ପ୍ରଶ୍ନ ପାଇଁ ତମମାନଙ୍କର ଅବାଧ ସ୍ଵାଧୀନତା’ କହି, ମୁଁ ଦେଉଳ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଲି ।

-ଏ ଗୋଟିଏ ରେଖା ମନ୍ଦିର । ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଚାରରେ ବଡ଼ଦେଉଳ ବା ବିମାନ ବର ଓ ସାନଦେଉଳ-ମୁଖଶାଳା ବା ଜଗମୋହନ କନ୍ୟା । ଏ ଉଭୟଙ୍କର ସଂଯୋଗ ଛଳ ନାଁ ‘ଗଇଁଘାଳ’ । ବାହାଘର ବେଳେ କନ୍ୟା ପଛରେ ବର ରହିଥାଏ ଓ ଖଣ୍ଡିଏ କରିଆ କନ୍ୟା କାନ୍ଧରୁ ଲମ୍ବିଆସି, ବରକାନ୍ଧରୁ ଲମ୍ବିଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ କରିଆ ସାଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାଁ ବି ଅଛି - ସନ୍ଧିଛଳ ବା ଅନ୍ତରାଳ । ବିମାନ ଓ ଜଗମୋହନ ଏକାବେଳେ ଗଢ଼ାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କର ପୀଠ ଏକ । ପୀଠ ଓପରେ ପା’ଭାଗ । ପା’ ଭାଗରେ ପ୍ରଥମେ ପଞ୍ଚକର୍ମ । ସେଠୁ ନିମ୍ନ ଜା’ଘ, ତାପରେ ବନ୍ଧନା, ବନ୍ଧନା ବା ବନ୍ଧଣା ଉପରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ଜା’ଘ, ସେଠୁ ବରଣ୍ଡ । ପା’ଭାଗରୁ ବରଣ୍ଡ ଯାଏ ଅଂଶକୁ ବାଡ଼ କୁହାଯାଏ ।

‘ଆମେ ବାରିରେ ବାଡ଼ ଦେଉଁ । ସେ ବାଡ଼ ଓ ଏ ବାଡ଼ ଭିତରେ ଏତେ ଫରକ, ତଥାପି ଏକା ନାଁ କିମିତି ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ବାଡ଼ ଶବ୍ଦଟି ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ବଚରୁ ଆସିଛି । ଏ ଦେଶରେ ବହୁ ଅତୀତରେ ବୃକ୍ଷକୁ ଦେବତା ବୋଲି ପୂଜା କରାଯାଉଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ତଳେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ବୋଧ୍ ପାଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧ୍‌ହୁଏ ବା ପିସ୍ତଳ-ଅର୍ଥାତ୍ ଅଶ୍ଵତ୍ଥ ଗଛ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତି ପବିତ୍ର । ସେ ଗଛକୁ ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ଚାରିପିଠି ବାଡ଼ା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ବାଡ଼ ବା ବାଡ଼ା ବା କାନ୍ଧକର କାମ ଏକ । ଆବନ୍ଧ ବୃକ୍ଷ, ଗୃହ ବା ମନ୍ଦିରକୁ ବେଢ଼ିରହି ରକ୍ଷା କରିବା । ଏହା ସଳଖେ ସଳଖେ ଉଠେ । ତେଣୁ ଦେଉଳର କାନ୍ଧକୁ ବାଡ଼ କୁହାଯାଏ । ଦେଉଳଟିକୁ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ

ରୂପରେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ । ମଣିଷର ଚଉଦଟି ଅଙ୍ଗ, ଦେଉଳରେ ମଧ୍ୟ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଚଉଦ ଭୁବନର ପ୍ରତୀକ । ପାଦଦେଶର ପଞ୍ଚକର୍ମ ପାଦର ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳି, ନିମ୍ନ ବା ତଳ ଜଂଘ ନଳୀ ଗୋଡ଼, ବନ୍ଧନା ଆଣ୍ଡୁ, ଉପର ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଜଂଘ ମଣିଷର ଉରୁ ଓ ବରଣ୍ଡ ମଣିଷର ଅଣ୍ଟା । ବରଣ୍ଡ ଉପରୁ ଦେଉଳର ଶିଖର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

‘ଏ ଶିଖର ଆଉ ପର୍ବତ ଶିଖର ଭିତରେ ଫରକ କ’ଣ,’ ପଚାରିଲା ନାଲିମା ।

-ଦେଉଳର ଶିଖର ଓ ପର୍ବତର ଶିଖର କ୍ରମଶଃ ଭିତରଆଡ଼କୁ ପଶି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ ଶେଷ ହୁଅନ୍ତି । ଦେଉଳ ଶିଖର ପର୍ବତ ଶିଖର ଆଦର୍ଶରେ ଗଢ଼ା । ଫରକ ଏହା ଯେ ପର୍ବତକୁ ପ୍ରକୃତି ଗଢ଼ିଛି, ଦେଉଳକୁ ମଣିଷ ।

‘ପଞ୍ଚକର୍ମ ମାନେ ତ ପାଞ୍ଚଟି କାମ । କାମ କ’ଣ ? ପାଞ୍ଚକାମ ବି କଅଣ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଏଠି ପାଞ୍ଚକାମ ମାନେ ପଥର ବା ଇଟାରେ ପାଞ୍ଚଟି ଖାଂଜ ବା ଭାଙ୍ଗ । ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ନାଁ ଏଇ ପାଞ୍ଚକର । ପାଦ, କୁମ୍ଭ, ପଟା, କଣି ଓ ବସନ୍ତ । ପାଦଟି ଖୁରାପରି ଗଢ଼ାଯାଏ । କୁମ୍ଭ କଳସ ପରି । ପଟା ଖଣ୍ଡିଏ ପଟାପରି -ପଟାର ଓସାର ପଟ ପରିସିଧା ଉଠିଥିବା ଅଂଶ । ସେଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ଲତା ଓ ଫୁଲ ଖୋଳାହୁଏ । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏଟିକୁ ଲୀଳାପଟ କୁହାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦେଉଳରେ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଲୀଳା, ପଟ ବା ପଟା ଦେହରେ ଖୋଳା ଯାଇଛି ।

‘କୋଉ ଦେଉଳ ?’ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେ ପଚାରିଲେ ।

-ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳ । ସେଠି କୃଷ୍ଣଲୀଳା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି ।

-କି କି ଲୀଳା ? ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଭାଗବତ ଦଶମସ୍କନ୍ଧରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଲୀଳା ।

‘କଣି କ’ଣ ବାଉଁଶ କଣି ?’ ପଚାରିଲା ଦୀପୁ ।

ଅନ୍ୟମାନେ ହସି ପକେଇଲେ । କିଏ ଗୋଟିଏ କହିଲା, ‘ବନିଶୀ ଖଡ଼ା ମନେ ପଡ଼ିଲାକି ?’ କହିଲି, ‘ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ଭିତରେ କାହାରି ପ୍ରଶ୍ନକୁ କଟାକ୍ଷ କରିବାତ ମିଶିନଥିଲା । ତେବେ ଦୀପୁ ଯାହା କହିଛି-ଠିକ୍ । କଣି ମୂଳରେ ମୋଟା, ଅଗକୁ ସରୁ । ଏ ସରୁହେବା ମଧ୍ୟ ମୂଳରୁ ଅଗଯାଏ ଧୀରେ ଧୀରେ ହେଇଛି । ଦେଉଳରେ ମୂଳ ହେଲା କାନ୍ଥକୁ ଲାଗିଥିବା ଅଂଶ । ଅଗହେଲା ଆମକୁ ଦିଶୁଥିବା ଶେଷ ଧାର । ତମେମାନେ ଏଇଠି ଲକ୍ଷ୍ୟକର - ଦେଖିବ କେମିତି ଦିପଟୁ କ୍ରମଶଃ ସରୁହେଇ ମଝିରେ ଏକାବେଳେ ଛୁରିଧାରପରି ପତଳା ହେଇଯାଇଛି । ହାତମାରି ଦେଖ ।’ ସମସ୍ତେ ସେଇଆ କଲେ । ଦୀପୁ ମୁହଁରେ ହସ । ‘ଏଇଠି ଆଉ ଗୋଟିଏ କାମବି ଦେଖିଥାଅ । ଏଇ କଣିଅଂଶର ତଳେ ଓ ଉପରେ ଗୁଡ଼ିଏ ସାନ ସାନ ବର୍ଗାକାର କ୍ଷେତ୍ର ଖୋଳା ହୋଇଛି । ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଲି ଝରକାର ଜାଲି ସହ ତୁଳନା କର । ଜାଲି ଦେଇ ପବନ ବହି ମଝିର କଣିକୁ ଉଡ଼େଇ ନଈ । ଫଳରେ ପବନରେ ଉଡୁଥିବା ପତାକାପରି ବା ଶାଢ଼ି କି

କୁଶାର କାନି ପରି କଣି ଅଂଶଟି ଛୁରିର କାଟିବା ଧାର ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଛି । କଣିପରେ କ'ଣ ? 'ବସନ୍ତ' କହିଲା ଦୀପ୍ତ । 'ବସନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟଦେଉଳରେ ପଟାପରି ଲତାଫୁଲରେ ମଣିତ । ବସନ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ପୁଷ୍ପିତ ଲତା ଯୋଡ଼ିହବା ସ୍ବାଭାବିକ । ଏ ପାଞ୍ଚଟି କାମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ । ଏମାନେ ପଞ୍ଚମହାଭୂତ - ପାଦ ବା ଖୁରୁକୁ ବସନ୍ତ ଯାଏ ଯଥାକ୍ରମେ କ୍ଷିତି, ଅପ, ତେଜ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ - ମାଟି, ପାଣି, ପବନ, ତେଜ ବା ଆଲୋକ ଓ ଆକାଶ । ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର କହେ ଯେ ପଞ୍ଚମହାଭୂତରୁ ଜଗତ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲାପରି, ପଞ୍ଚକର୍ମରୁ ମନ୍ଦିର ଉଦ୍ଭୂତ । ହଁ, ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି, ବ୍ୟୋମ ବା ଆକାଶ ଅଂଶକୁ ବସନ୍ତ କହି ସେଥିରେ ଲତାଫୁଲ କାମ କରିବା ବୁଝିହଉଛି-ବ୍ୟୋମରୁତ ବସନ୍ତରେ ଅବିର ଝରିଥାଏ ! ମାତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳରେ ବ୍ୟୋମ କାମରେ ଲତାଫୁଲ ନଥାଇ ଅଛି - ରାଜାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଚିତ୍ର - କୋଉଠି ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ଯାତ୍ରା କରୁଛନ୍ତି ତ କୋଉଠି ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳର ଅନ୍ୟଅଙ୍ଗ ସବୁ ବାହାରିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ କ'ଣରେ ସତ୍ୟ ?'

ସତ୍ୟ କହିପାରିଲାନି । କହିଲି, 'ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ରାଜାମାନେ ବିଜୟ ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିଲେ ଚତୁରଙ୍ଗବଳ ଘେନି ଯିବାକଥା ଥରେ ତମ କ୍ଲାସରେ କହିଥିଲାପରି ଲାଗୁଛି ।' ଦୀପ୍ତ କହିଲା 'ହଁ ସାର୍, ରଥ, ଅଶ୍ୱ, ଗଜ ଓ ପଦାତିକ ।' ସତ୍ୟ ମୁଣ୍ଡବୁଜ୍ଜାରିଲା, 'ସାର୍, ହଠାତ୍ ହେଟି ପାରିଲି ନାହିଁ । କ'ଣ କହିପକେଇ ସଭିକ ଥଟା ତାମସା ମୂଲେଇବାର ଡର ବି ଅଛି ।' କହିଲି, 'ବିଦ୍ୟାଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ହେଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବ, ସେ ଯେତେ ଉତ୍ତର ଭଳି ଲାଗୁପଛେ । ଭୁଲ୍ ପାଇଁ ଶୋଚନା କାହିଁକି ? ପିଲାଏ ତ ଜାଣିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୁଲ ନକରି କ'ଣ ସାର୍ମାମାନେ କରିବେ ?' କେହି କିଛି ନକହି ଶୁଣିଯିବା ଦେଖୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଆଜ୍ଞା, ପିଲାଏ ସମ୍ବ୍ରମ ବୋଧରୁ ଆପଣଙ୍କୁ କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଥରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ତା ଉତ୍ତର ଖାତାରେ ଲେଖିଥିଲା, ବିପ୍ଳବ ଭୋକିଲା ପେଟରେ ଆସେନାହିଁ । ଖାଇ ପିଇ ସୁସ୍ଥରହି ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅନ୍ୟାୟ ଅନାଦି ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରାଇ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେହିଁ ବିପ୍ଳବ ସମ୍ଭବିପାରେ ।' ଏ ଉତ୍ତରରେ ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଗଲେ । ପରାସୀ ବିପ୍ଳବର ଦାୟିକା ଦେଲେ - ଲୋକେ ରୁଟିମାଗିବାରୁ ମେରି ଆନ୍ତୋନେ କିମିତି ରୁଟି ନାହିଁତ କେକ୍ ଦିଅ କହିଥିଲେ ମନେ ପକେଇଲେ । ପିଲାଟି କହିଲା, 'ସାର୍ ରାଜତନ୍ତ୍ରର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୋଧରେ ପ୍ରାନ୍ତର ସେତେବେଳର ବିଧାନସଭାରେ ଝଡ଼ ବୋହିଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଓପାସିଆ କି ଭୋକିଲା ନଥିଲେ । ତୁଆକରି ବିରଶାଳା ହୋଇଥିବା ମଧ୍ୟମ ବର୍ଗର ଲୋକ ଥିଲେ ସେମାନେ । ସେମାନେ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସେତେବେଳର ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତି ଆଦିର ଭୁଲ ଭ୍ରାନ୍ତି ପ୍ରଚାର କଲାରୁ ଲୋକେ ତାଟି ଉଠିଥିଲେ । ଭୋକିଲା ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ଚିନ୍ତା ହେବ ଖାଇବି କିମିତି । ବିପ୍ଳବ କଥା ମୁଣ୍ଡରେ ଢୁକିବ କୋଉଠୁ ? ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ହିଂସା ହୋଇପାରେ, କାହାଠୁ ଛଡ଼େଇବେ ବା କାହାକୁ ବାଡ଼ିଏ ପକେଇବେ ।' ପିଲାଟି ଏପରି ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକ ରାଗିମାଗି ତାକୁ କ୍ଲାସରୁ

ତଡ଼ିଦେଲେ !’

-ତମେ କିମିତି ଜାଣିଲ ?

-ଦୀପ୍ତ କହୁଥିଲା । ପିଲାଟି ମୋଟା ମୋଟି ଆପଣ ପଢ଼େଇଥିବା ତର୍କ ହିଁ ଦେଉଥିଲା ।

-ମହାଭାରତରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ଅସ୍ତତ୍ୟାଗ କରାଇବାପାଇଁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପରି ସତ୍ୟଧର୍ମୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କୁହାଇଦେଲେ - ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତ ଓ ଧୀରେ, ନରେ ବା କୁଞ୍ଜରେ । ବେଳେବେଳେ ଏମିତି ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ଠାରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଏହିପରି କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପିଲାଏ, ଏଣିକି ଲେଖିବ ବା କହିବ ।

-କେହି କେହି ଏମିତି କୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆଉ କେହି କେହି ଏକଥା ବିପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ଯେ....। ନନ୍ଦା ମତେ କୁହାଇ ନଦେଇ କହିଲା, ‘ଆପଣ ପରା ଶତ୍ରୁତାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ? ଏଟା କ’ଣ ?’

-ଏଟା ଆତ୍ମରକ୍ଷା । ତାଙ୍କଡ଼ା ଶାସ୍ତ୍ରତ କହିଛି - ସତ୍ୟ ନାନା ରୂପରେ ଦେଖାଦିଏ । ତେଣୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ରୂପରେ ଦେଖିଲି ତାହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କେମିତି କରିବି ?

‘ଏକମ୍ ସତ୍’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ବିପ୍ରାଃ ବହୁଧା ବଦନ୍ତି’ ପୁରଣ କଲି । ପୁଣିଥରେ ହସ ।

ପଚାରିଲି, ‘ମନ୍ଦିର ଦେଖା ତାଲିବ ନା ତମମାନଙ୍କୁ ଚିଟା ଲାଗିଲାଣି ।’

‘ନା । ଆପଣ ଏମିତି ପଚାରି ପଚାରି ଆମର ଆଗ୍ରହ ଚିଆଁଇ ଦଉଡ଼ନ୍ତି,’ କହିଲା, ନାଳିମା ।

-ଏଥର ଉପରକୁ ଚାହିଁ । ବରଷ ପାଖରୁ କଳସ ଯାଏ ମନ୍ଦିରର ଗଡ଼ଣ, ବଙ୍କା ରେଖାଟିଏ କ୍ରମଶଃ ବାଙ୍କିଗଲାପରି । ମଣିଷ ଦେହରେ ଅଞ୍ଜାପରେ ଯେଟ ବା ଗର୍ଭ । ସେଠୁ ଛାଡ଼ି ବା ହୃଦୟ, ତାପରେ କାନ୍ଧ, ବେକ, ମୁହଁ, କପାଳ, ଖପୁରି ଓ ଶେଷରେ ଆମେ ଠେକା ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଆଆନ୍ତା ଠେକା । ତେବେ ଠେକା ନଥିଲେବି ମଥା ଓପରର ତାଳୁତ ଅଛି । ଖୁବ୍ ପିଲାଦିନେ ଏ ତାକୁ ତଳେ ହାଡ଼ ନଥାଏ । ଖାଲି ଚମ । ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବେଳେ ସେଇଠି ଦୁବ୍ ଦୁବ୍ ହଉଥାଏ । ଏଇଠି ଶରୀରର ସବୁ ନାଡ଼ି ମିଶନ୍ତି - ଏଇଠି ଯୋଗ ବିଚାରରେ ଆମର ବ୍ରହ୍ମରକ୍ଷ । ଆମର ସାରା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁଟି ଏରକ୍ଷ, ତାକୁ ନାରିଯାଏ । ଉପରେ ରହୁଥିବା ଆୟୁଧର ଦକ୍ଷ ଏଇ ରକ୍ଷ ଜରିଆରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲୋକ ସହ ବାନ୍ଧିହୋଇଯାଏ । ଆଗରୁ କହିଛି - ଦେଉଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ । ଖୁରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଧ୍ୱଜ ଶୀର୍ଷ ଯାଏ ଦେଖିଗଲେ ଆମ ମନବି ଭୂଲୋକରୁ ଉଠି ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ଆଡ଼େ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ଦେଉଳକୁ ଦେବତାଙ୍କ ଘର ବା ଦେବାଳୟ କୁହାଯାଏ ସତ । ମାତ୍ର ଏଠି ଦେବତା ରହନ୍ତି ବୋଲି ଏ ନିଜେବି ଦେବତା ହୋଇଯାଏ । ତମେମାନେ ଖାଲି ଶୁଣିଯାଉଛ । ପ୍ରଶ୍ନକରୁନ, ମନେ ରଖିବ କିପରି ?’ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଚାଞ୍ଚଳ୍ୟ ଖେଳିଗଲା । ଏ ତାକୁ ସେ ଯାକୁ ଅନେଇଁଲେ । କହିଲି, ‘ପଞ୍ଚମହାଭୂତର ତେଜ ବା ଆଲୋକ ସହ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସଂପୃକ୍ତି ବୁଝିହେଉଛି ।

ସେ ହିଁ ତ ଆଲୋକ । ସେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଲୀଳା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଲୀଳା ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କ ଲୀଳା ଚିତ୍ରିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ବ୍ୟୋମ ବା ଶୂନ୍ୟ ବା ଆକାଶ ସହ ରାଜା କିପରି ସଂପୃକ୍ତ ହେଲେ ତମେମାନେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ତମେତ ପ୍ରଶ୍ନ କରିନାହିଁ, ମୁଁ ତେଣୁ ପଚାରୁଚି । ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର ।

ପୁଣିଥରେ ସମସ୍ତେ ମୁହଁ ବୁହାବୁହା ହେଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଲାଗୁଚି ଏଠି ରାଜାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାର ପ୍ରାଚୀନ ଧାରଣା କଥା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ । ରାଜାତ ଖାଲି ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଦେବତା । ଖାଲି ଦେବତା ନୁହନ୍ତି, ମହତୀ ଦେବତା । ନର - ରୂପରେ ଆମଭିତରେ ରହନ୍ତି । ଦେବତାମାନେ ବ୍ୟୋମରେ ଆତଯାତ ହୁଅନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବ୍ୟୋମପକ୍ଷରେ ରାଜା ଓ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।’

-ନନ୍ଦା, ତୁମେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲେ ଭଲ ହେବ ।

-ନର୍ମଦା ବଞ୍ଚେଇବା ପାଇଁ ବାହାରିବା କଥା ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଯାହା କହିଥିଲି ଦୋହରଉଛି । ଆଗେ ମୋ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସରୁ ।

-ନନ୍ଦା, ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆସେନା ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତି ସରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଅନେକ ବାଟ ଆଗେଇ ହୁଏ, ତମେ ସେହିପରି ଆଗେଇ ଯାଅ ବୋଲି କଲ୍ୟାଣ କରୁଛି ।

-ମୋଠାରୁ ବହୁତ ବେଶୀ ଆଶାକରୁଛନ୍ତି ଆପଣ ।

-ଆଶାହିଁ ଆଶା । ସେଥିରେ ବେଶୀ କମ୍ ନଥାଏ । ହଉ ଛାଡ଼ । ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟ ପଡ଼େଇବା ଚାଲୁରଖିବି ନା ଏଇଠି ଯୋଥରେ ତୋର ବାନ୍ଧିବା ?

‘ନାହିଁ ସାର୍ । କୁହନ୍ତୁ । ଆଉ କେବେ ଏ ସୁଯୋଗ ନ ଆସିପାରେ’ କହିଲା ସତ୍ୟ ।

-ସତ୍ୟ, ତମେ ବଡ଼ ନିରାଶାବାଦୀ ହୋଇପଡ଼ୁବ ।

-ନା, ସେ ବାସ୍ତବ କଥା କହିଚି । ସତରେ ଏପରି ସୁଯୋଗ ଆଉ କେବେ ଆସିବ କି ? ନନ୍ଦାର ଏକଥା ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚେଇବା ପାଇଁ କୁହେଁ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଡର୍କ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ କୁହାହେଲା ବୋଲି ଭାବିଲି । ଡର୍କ ନ କରି ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟକୁ ଫେରିବା ପାଇଁ କହିଲି - ନନ୍ଦା, ତମେ ତମ ବାକ୍ୟଟି ପ୍ରଶ୍ନରେ ଶେଷ କଲ । ଉତ୍ତରଟା ପାଇଁ ବାଟ ଖୋଲା ରହିଲା - ସୁଯୋଗ ନ ଆସିବା ସମ୍ଭାବନା ଯେତିକି ଆସିବା ସମ୍ଭାବନା ସେତିକି । ସତ୍ୟ ଏମିତି କହିଥିଲେ ତାକୁ ନିରାଶାବାଦୀ କହିନଥାନ୍ତି ।

ନନ୍ଦା ଆଉ କ’ଣ କହିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ କୁହାଇ ନଦେଇ କହିଲି, ‘ଏ ଆଲୋଚନା ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ ରହୁ । ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟର ଠିଆ ଅଂଶ ମୋଟାମୋଟି କହି ସାରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ବିସ୍ତାର ଅଂଶ କଥା କହେଁ । ତମେମାନେ ବାଡ଼ ପାଖରୁ ପାଞ୍ଚସାତହାତ ଦୂରକୁ ଯାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟକର ।’ ସମସ୍ତେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ । ‘ଦେଖ, ଦେଉଳ ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟିଏ ବର୍ଗାକାର କ୍ଷେତ୍ର ଉପରେ ଠିଆହୋଇଛି । ମାତ୍ର ଏ ବର୍ଗାକାର କ୍ଷେତ୍ରଟିର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ

ସରଳରେଖାରେ ଗତି କରୁନାହାନ୍ତି । ଦିକ୍ଷର ବାଡ଼ ଟିକିଏ ଆଗକୁ ବାହାରିଚି । ଏଇ ଅଂଶକୁ କୋଣକ କୁହାଯାଏ । କୋଣକ ପରେ ପରେ ରେଖାଟା ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଟିକକ ବାଦେ ପୁଣି ବାହାରକୁ ଉକୁକି ପଡ଼ିଚି । ଭିତରକୁ ପଶିଯାଉଥିବା ଅଂଶର ନାଁ ଅନ୍ତରାହା । ତାପରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସୁଛି, ତା ନାଁ ଅନର୍ଥ । ଅନର୍ଥ ପରେ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ପୁଣି ଭିତରକୁ ଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରାହା । ଏହାପରେ ଯୋଉ ଅଂଶ ବାହାରି ପଡ଼ିଛି ତା ନାଁ ରାହା । ଏଗୁଡ଼ିକ ଭୂମିପରନରୁ ସିଧା ବେକିଯାଏ ଉଠିଯାଇବନ୍ତି । ବାହାରକୁ ଉକୁକି ଆସୁଥିବା ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ପାଗ କୁହାଯାଏ । ଏଯାଏ ଆମେ ତିନୋଟି ପାଗ ଦେଖିଲେ - କୋଣକ, ଅନର୍ଥ ଓ ରାହା । ରାହା ପରେ ପୁଣି ଅନର୍ଥ ଓ ଶେଷରେ ପୁଣି କୋଣକ । ଏମିତି ଏଠି ପାଞ୍ଚଟି ପାଗ - ଦୁଇଟି କୋଣକ, ଦୁଇଟି ଅନର୍ଥ ଓ ଗୋଟିଏ ରାହା ।’

ଦୀପୁ କହିଲା, ‘ସାର୍, କୋଣକର ଅର୍ଥ ବୁଝିଲି । ମାତ୍ର ଅନର୍ଥ ଓ ରାହା ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । ରାହା ଶବ୍ଦ ମତେ ଅଜଣା ନୁହେଁ । ଗୋଟେ ପ୍ରୟୋଗରେ ଏହା କାନ୍ଦିବା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ିହୁଏ-ରାହାଧରି କାନ୍ଦିବା । ପୁଣି ଅନ୍ୟତ୍ର ଏହା ଖେଳସହ ଯାଏ । ହୁ ହୁ ଖେଳରେ ରାହାଧରି ହୁ ହୁ ହୁ କହିବା ପୁଣି, ମତେ ରାହା ଦିଶୁ ନାହିଁ ଭଳି ପ୍ରୟୋଗରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ବାଟ । ଦେଉଳଟିଏ ଠିଆହେଇଛି ଦେଖିଲେ ଆମ ଆଖି ମାଟିରୁ ଆକାଶକୁ ଉଠି ଯାଏ ଦେଉଳର ଗୋଟେ ପାଖର ସବୁଠୁ ଓସାରିଆ ଅଂଶ ଏଇଟି, ସଡ଼ିକା ମାଟିରୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ବାଟଟିଏ ଫିଟେଇ ଦେଇଛି ଏହି ରାହା !’

-ରାଜୀ ବଢ଼ିଆ ବିଶ୍ଲେଷଣ ଦୀପୁ, ସାବାସ୍ । କାନ୍ଦରେ, ଖେଳରେ ଓ ବାଟ ଖୋଜିବାରେ କି ଫିଟିବାରେ ‘ରାହା’ ଲାଗିଯାଏ, ସେମିତି ଏଠିକି ଲାଗିଯାଇଛି ବା ଉପରକୁ ବାଟ କଢ଼େଇ ନଉଛି । ଅନ୍ୟ ପାଗ ଗୁଡ଼ିକ ବି ସେହିପରି । ମାତ୍ର ରାହା ଅଂଶ ସବୁଠାରୁ ଓସାରିଆ ବୋଲି ଆମର ମନୋଯୋଗ ଆଗେ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଆମ ପାଇଁ ସ୍ୱର୍ଲୋକକୁ ବାଟ ଫିଟାଏ ପୁଣି ଆକାଶକୁ ମାଟି ସହ ଯୋଡ଼େ ।

ଦୀପୁ ପୁଣି ପଚାରିଲା, ‘ମାତ୍ର ଏ ଅନର୍ଥଟି କ’ଣ ? ଅର୍ଥ ସାଙ୍ଗରେ ଅନର୍ଥ ଯୋଡ଼ାଯାଏ ଏହାର ନାନା ପ୍ରୟୋଗ ଓ ନାନା ଅର୍ଥ - ଅମଙ୍ଗଳ, ଅନିଷ୍ଟ, ଭୁଲ୍ ଅର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି । ମାତ୍ର ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟରେ ଏହାର ଅର୍ଥ କ’ଣ ?

-ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟେ କଥା କହିଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଉପରକୁ ଉଠିଲାବେଳେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପାଗ କୁହାଗଲାବେଳେ ବିସ୍ତାରରେ ଏହାକୁ ରଥ କୁହାଯାଏ । ଆରମ୍ଭରେ ଦେଉଳରେ ଖାଲି ବିମାନଟିଏ ଥିଲା । ପରେ ଦୁଇଟି କୋଣକ ଓ ରାହା ଗଢ଼ାହୋଇ ମନ୍ଦିର ତ୍ରିରଥ ହେଲା । ତାପରେ ପଞ୍ଚରଥ, ସପ୍ତରଥ, ଏମିତି ନବରଥ ମନ୍ଦିର ବି ଗଢ଼ାହେଇଛି । ମନ୍ଦିରର ପାଗ ବା ରଥମାନଙ୍କ ନାମକରଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାହିଁ । କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ତେଣୁ ରାହା ଘେନି ତୋ ବିଶ୍ଲେଷଣ ଅର୍ଥବଦ୍ଧ ଓ ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ । ଅନର୍ଥ ଶବ୍ଦଟିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଚି । ମୁଁ ପଢ଼ିଯାଇଛି, ଭାବିଛି, ମାତ୍ର ଏଯାଏ ମୋ ମନ ମାନିଲାଭଳି ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟିଏ ବା ଅର୍ଥଟିଏ ପାଇନାହିଁ ।

ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଥିବା ଅଂଶକୁ ଅନୁରାହା କୁହାହେଲା । କ’ଣ ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, ସେ ପଛପଟେ ବା ଆଡୁଆଳରେ ରହି ପାଗମାନଙ୍କୁ ବାଟ ବଦେଇଲା ? ରାହାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ କହିଲା ? ସେମିତି କୋଣକ ଓ ରାହା ମଝି ରଥଟିକୁ ତାର ଗୌଣସି ବିଷୟରେ ଚେତେଇଦବାକୁ କ’ଣ କୁହାହେଲା, ‘ଆରେ ତୁ ନିଜେ ରଥ ନୋହୁ । କୋଣକ ଓ ରାହାଙ୍କ ମଝିରେ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ରଥ ବୋଲାଉଛି । ଅଯଥା ଅନର୍ଥ ଭିଆଇବୁ ନାହିଁ ।’ ଏଇଥିରୁ ତା ନାଁଟି ଅନର୍ଥ ହେଇଗଲା । ପୁଣି ଲାଗେ ଏଇଟି ମୁଖ୍ୟରଥମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ାଣିଆ ହେଇଥିବାରୁ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ନାଁ ହୁଏତ ଥିଲା ଅନୁରଥ ଆଉ ଏ ଅନୁରଥ ଶବ୍ଦଟି ଅପଭ୍ରଂଷ ହୋଇ ହୋଇଗଲା- ଅନର୍ଥ । ମୋର ଏ ଅପାରଗତା ମାୟକର । କୌଣସିଦିନ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଏହାର ଠିକଣା ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପାଇଲେ, ତମମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିଲୋଡ଼ି, ସବୁ ବଦେଇବି । ଏବେ ଏ ଅର୍ଥ ଖୋଜାରେ ଅନର୍ଥକ ସମୟ ନଷ୍ଟ ନକରି ସ୍ଥାପତ୍ୟର ଆଉକେତୋଟି କଥା ଆଲୋଚନା କରିବା ।

‘ସାର୍, ଏଇମାତ୍ର ଆପଣ ଅନର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଅକାରଣ । କୋଣକ ଓ ରାହା ମଝିରେ ଅକାରଣରେ ଏ ପାଗଟି ଯୋଡ଼ା ହେଲା ବୋଲି କଣ ଏହା ଅନର୍ଥକ ଥିଲା ଓ ଅନର୍ଥକରୁ କ ଲୋପପାଇ ଅନର୍ଥ ନାଁ ଚଳିଗଲା ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଆମ ଉଭୟଙ୍କ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅନୁମାନ-ନିର୍ଭର । ତେଣୁ ମୋ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଯେତିକି ମୂଲ୍ୟବାନ ବା ମୂଲ୍ୟହୀନ ତୁମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ମୂଲ୍ୟବାନ ବା ମୂଲ୍ୟହୀନ । ପାଠରେ ତଥ୍ୟନିର୍ଭର ନହୋଇପାରି ପୁଣିଥରେ ମାଟି ମାଗୁଟି ।

‘ଆପଣଙ୍କର ଏଇ ବିନୟ ଓ ନମ୍ରତା ଆମର ଧେୟ ହେଉ,’ କହିଲା ନୀଳିମା ।

-ନୀଳିମା, ଇମିତି ଶୁଣିଲେ ମୋ ଲାଜୁଡ଼ ପୁଲିଯିବ ଯେ !

ସମସ୍ତଙ୍କ ହାସ୍ୟରୋଳ ଭିତରେ ମୁଁ ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଫେରିଲି । ‘ବରଣ୍ଡ’ ବୋଲି ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦଟିଏ ତୁମେମାନେ ଶୁଣିଛ । ବରଣ୍ଡରେ ଦେଉଳ - ବାଡ଼ ବା କାଛର ସଳଖ ଅଂଶ ଶେଷହୁଏ । ବରଣ୍ଡର ଅନ୍ୟନାମ ବାଡ଼ାଛ । ବାଡ଼ର ଅନ୍ତ ବା ଶେଷ । ଏ ବରଣ୍ଡ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଘେନି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାନା ବାଦ - ବିସମ୍ଭାବ । କେତେକଙ୍କ ବିଚାରରେ ଏ ଶବ୍ଦଟି ମୂଳତଃ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଭାଷାର ଭେରେଣ୍ଡାଃ । ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜମାନେ ଭାଷୋଦ୍ଭାଗମାନଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଗୋଆ ନିକଟରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ୧୪୯୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତମାଟି ଛୁଇଁଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଆସି ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାଭଳି ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିକୁଛିଆରେ ଶ୍ୟବର୍ଷ ଲାଗିଥିବ । ତାମାନେ ୧୫୯୮ ଅର୍ଥାତ୍ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶେଷରେ ବା ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଆରମ୍ଭରେ ଏ ଶବ୍ଦଟି ଓଡ଼ିଆରେ ପଶିଥିବ । ଅଥଚ, ଓଡ଼ିଶାରେ ମନ୍ଦିର ତିଆରି ସ୍ପଷ୍ଟଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ଦିର ତିଆରି ସାଂଗରେ କି ପୂର୍ବରୁ କି ଟିକିଏ ପରେ ଲେଖାହୋଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତତଃ ପଞ୍ଚମରୁ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବ । ତେଣୁ ଆମେ ସେପରି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦଟିଏ ପାଇଲେ, ଶାସ୍ତ୍ରଟି ତ ସେଇ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ହୋଇଗଲା ! ତେଣୁ

ଆମ ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ଦେଉଳ ତିଆରି ଆରମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ହଜାରେ, ଏଗାରଶ ବର୍ଷପରେ ଲେଖାହେଉଥିବ, ତେବେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରାର ବୋଲି କୁହାଯିବ କିପରି ?

‘ସାର୍, ସତରେ କ’ଣ ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ତୁଆ ?’ ପଚାରିଲା ସତ୍ୟ ।

—ନା । ଭେରେଣ୍ଡାଃ ଓ ଭେରେଣ୍ଡାଃରୁ ବାରଣ୍ଡା ତୁଆ । ମାତ୍ର ‘ବରଣ୍ଡ’ ପୁରୁଣା । ତମେମାନେ ଶୂଦ୍ରକଙ୍କ ମୁଞ୍ଚକଟିକମ୍ ନାଟକ କଥା ଜାଣିଛ ତ ?

‘ହଁ ସାର୍ । ସଂସ୍କୃତ ପାଠରେ ପଢ଼ିଛୁ’ କହିଲା ନୀଳିମା ।

‘ସାର୍ ଇତିହାସରେ ବି ଆମେ ଶୂଦ୍ରକ ଓ ତାଙ୍କ ନାଟକ କଥା ପଢ଼ିଛୁ । ତେବେ ମୂଳଲେଖା ପଢ଼ିନାହିଁ’ କହିଲା ଯୁଗଳ ।

‘କିମିତି ପଢ଼ିବ ? ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ହିଁ ସଂସ୍କୃତ ପାଠରେ ସେଇଟି ପଢ଼ାହୁଏ,’ କହିଲା ନୀଳିମା ।

‘ଛାଡ଼, ସେମାନେ ତ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପାସକରି କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲେଣି । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ସେ କ୍ଲାସ୍‌ଟ ଆଗରୁ ନଥିଲା । ତା’ଛଡ଼ା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ତ ବାସ୍ତବରେ କନ୍ୟାଶ୍ରମ । ଯୁଗଳ ଆଦି ପଢ଼ିଥାନ୍ତେ କିପରି ? ତେବେ, ମୂଳ ବା ଅନୁବାଦ ଯାହାହେଉ ସେମାନେ ପଢ଼ିବା ଉଚିତ୍, କହି’ ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ବରଣ୍ଡ’ ଆଲୋଚନାକୁ ଫେରିବା ଏଥର ?’

‘ହଁ, ସାର୍,’ କହିଲେ ସରିବି ।

—ତାହେଲେ ଶୁଣ । ମୁଞ୍ଚକଟିକମ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଧର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅର୍ଥରେ ଶବ୍ଦଟି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

‘ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପତ୍ୟରେ ବରଣ୍ଡର ତ ସେହି ସ୍ଥାନ !’ କହିଲା, ସତ୍ୟ ।

—ସେଇଥିପାଇଁତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବରଣ୍ଡକୁ ବାଡ଼ାନ୍ତ କୁହାଯାଇଛି ।

ଯୁଗଳ ପଚାରିଲା, ‘ସାର୍ ମୁଞ୍ଚକଟିକମ୍ କେବର ଲେଖା ?’

‘ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପିଲାଏ କହନ୍ତୁ’ କହି, ମୁଁ ନୀଳିମାକୁ ଚାହିଁଲି ।

‘ସସ୍ତ୍ରମ ଶତାବ୍ଦୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନୁହେଁ । ସେଇ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବା ତା ପୂର୍ବରୁ’ କହି, ନୀଳିମା ମତେ ଚାହିଁ କହିଲା, ‘ସାର୍, ଗୋଟେ ଅର୍ଥରେ ଏଠାରେ ସବୁ ପିଲା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ମାନେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ସହ ସଂପୃକ୍ତ । ମାତ୍ର ଏକମାତ୍ର ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଛାତ୍ରୀ । ଆପଣ ମତେ ସିଧା କହିଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

—ଚାହିଁଲିତ !

—ଚାହିଁବା, କହିବା ନୁହେଁ ।

ନନ୍ଦା ଚିନ୍ତଣୀ କଲା, ‘କହିବାରୁ ଅଧିକ ।’

ନୀଳିମା ଛାଡ଼ିବା ପିଲା ନୁହଁ । କହିଲା, ‘ସେ ଅନୁଭୂତି ମୋର କାହିଁ ?’ ନନ୍ଦା ଗୋଡ଼େଇ ଆସିଲା ଦେଖୁ କହିଲି, ‘ତମେ ଦିଗଣ ଝଟାପଟା ଲାଗିଲେ ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି ଯେ, ସେଥିପାଇଁ ମୋ ପାଠପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ !’

ଦୀପୁ କହିଲା, ‘ସାର ସେ ଦିହେଁ ତାଙ୍କର ଲାଗନ୍ତୁ । ଆପଣ ଆମକୁ କୁହନ୍ତୁ ।’

-ନା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିବି, ନହେଲେ କାହାରିକି ନୁହେଁ ।

ନନ୍ଦା ନୀଳିମାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କହିଲା, ‘ଦେଇ ଉପରେ ରାଗୁଛୁ ?’ ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ମୁଁ ନା ତୁ ? ହଉ ଛାଡ଼, ତତେ ଚିହାଇବା ମୋର ଭୁଲ ।’ ସେଠୁ ଦୁହେଁ କହିଲେ, ‘ସାର ଆଉ ଝଟାପଟା ଲାଗିବୁ ନାହିଁ । ପାଠ କୁହନ୍ତୁ ।’ ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି, ‘ହଁ । ଆଉଥରେ ଝଟାପଟା ଲାଗିବାଯାଏ ଲାଗିବନାହିଁ । କୁହେଁ ?’

ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । କହିଲି, ‘ଏଥର ପାଠ । କୋଉ କଥା ପଢ଼ିଥିଲା ?’ ‘ବରଷ ସରିଲା । ତା ଉପର କଥା ମାନେ ଶିଖର କଥା ଆରମ୍ଭ ହେବ’ କହିଲା, ନୀଳିମା ।

-ହଁ, ଶିଖର । ବରଷଠାରୁ ଖପୁରି ଯାଏ ପୂରା ଶିଖରଟା ମୁଦଙ୍ଗ ପରି ଫମ୍ପା ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ତିନିଟି ଜାଗାରେ ଏହାକୁ ରୁଷା ଯାଏ, ମୁଦାଯାଏ ବା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ । ଛାପତ୍ୟ ପରିଚାଷାରେ ଏହାକୁ ମୁଦ ବା ମୁଦ୍ରକ କୁହାଯାଏ ।

ଯେମିତି ଜଉମୁଦର ‘ମୁଦ’ ମାନେ ଜଉଦେଇ ବନ୍ଦ କରିବା, କହିଲା ଆଶାଷ ।

-ହଁ, ଯା’ହଉ ଏତେବେଳେ ତମେ ପଦେ କହିଲ ଆଶାଷ !

‘ଆଶାଷ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ,’ କହିଲା ସତ୍ୟ ।

‘କମ୍ କି ବେଶୀ ଜାଣିବା ବେଳ ଯାଇନାହିଁ’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ପିଲାଟା ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବ କାହିଁକି ?’

ସତ୍ୟ ଚୁପ୍ କରିଗଲେ । ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, ‘ଏ ମୁଦକାମଟା କୋଠାର ଛାତ ତିଆରି କଲାପରି କଥାଟିଏ । ସମଗ୍ର ଦେଉଳର ଉଚ୍ଚତାକୁ ତିନିଭାଗ କରି, ଦୁଇଭାଗ ଗଢ଼ା ହେଲାପରେ ପ୍ରଥମ ‘ମୁଦ’ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଥମ ମୁଦକୁ କୁହାଯାଏ ବଜ୍ରମୁଦ । ତା’ଉପରକୁ ଦିଆଯାଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ଗର୍ଭମୁଦ । କୋଣାର୍କ ବଡ଼ ଦେଉଳ ବା ବିମାନର ବଜ୍ରମୁଦ ଯାଏ ଗଢ଼ାହେବାକୁ ବହୁତ ଦିନ ଭାଗିଗଲା । ରାଜା ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ବା ରାଜା ପ୍ରଥମ ନରସିଂହ ଦେବ ତିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଲେ । ବଜ୍ରମୁଦ ନ ସରିଲେ, ଗର୍ଭମୁଦ ଓ ତାପରର କଣ୍ଠମୁଦ ଠିକଣା ସମୟରେ ସରିବ ନାହିଁ, ଫଳରେ ଦେଉଳର ଆମଳକ ଶିଳା, ତା ଓପରର ଖପୁରି ଓ ସବାଶେଷରେ କଳସ ମଧ୍ୟ ଠିକଣା ସମୟରେ ସରିବ ନାହିଁ ।’ ଦୀପୁ ପଚାରିଲା, ‘ସାର ଏ ଠିକଣା ସମୟ କ’ଣ ?’

- ଚମତ୍କାର ପ୍ରଶ୍ନ ଦୀପୁ ଉତ୍ତର ପାଇଁ ମତେ ପୁରାଣ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହେଉଛି । ଖାଲି ଶିବ ଶାସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । ମାଘ ସପ୍ତମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି । ରବିବାର ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜନ୍ମବାର । ଦେଉଳ ତୋଳା ହବା ଆଗରୁ ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ ହିସାବ କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ଦେଉଳ ତୋଳାହେବା ଆରମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଷୋଳବର୍ଷ ପରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦିନରେ ରବିବାର ଦିନ ମାଘ ସପ୍ତମୀ ପଡ଼ିବ ।

ଆମ ଚଳଣିରେ ପିଲାଟିଏ ଦଶମାସ ଦଶଦିନେ ମାତୃ-ଗର୍ଭରୁ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୁଏ । ଏ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ଆଧୁନିକ ଗଣତିରେ ଦଶମ ମାସର ଦଶମ ଦିନ । ଅର୍ଥାତ୍ ନଅମାସ ନଅଦିନ ବା ଦୁଇଶ ଅଶୀଶୀ ଦିନ ପୂରିଲେ ଦୁଇଶ ଅଶୀଦିନ ହିଁ ପିଲା ଜନ୍ମହେବା କଥା । ହେଉଳତ ‘ଦଶମାସ ଦଶଦିନ’ ସରଳ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦଶମାସ ଦଶଦିନକୁ ଧରିନିଆଗଲା ଦଶବର୍ଷ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ଓ ସେଇଦିନ ଯେମିତି ହେଉ ଗର୍ଭମୁଦ ପଡ଼ିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଉଳର ଗର୍ଭବାସ ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ । ନହେଲେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯିବ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାମ ସରିବ ନାହିଁକି ଆଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ରବିବାର ମାସ ସପ୍ତମୀରେ କୋଣାର୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟବିଗ୍ରହ ‘ମହାଭାସ୍କର’ ଜନ୍ମହୋଇ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ, ଦେଉଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠାସହ ନିଜର ପ୍ରଥମ ପୂଜା ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ରାଜା ଘୋଷଣା କଲେ, ‘ଦଶବର୍ଷ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ହବାକୁ ବସିଲା । ଗର୍ଭମୁଦ କାମ ସରିଲାପରି ଲାଗୁନାହିଁ । ଯେମିତି ହେଉ ସାର ନହେଲେ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଇଯିବ ।’ ଦେଉଳର ମୁଖ୍ୟ ଛପତି ବା ସ୍ୱତ୍ୱଧର ସଦାଶିବ ସାମନ୍ତରାୟ ମହାପାତ୍ର କହିଲେ, ‘ଆମେ ତ ଯତ୍ନପରୋନାସ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ । କାମ ସରିଆସିଲାଣି । ଏତିକି ବେଳେ ତରବର ହେଇ ବକ୍ତ୍ରମୁଦ ଗଢ଼ିଦେଲେ ସେ ମୁଦ ଠିକଣା ଭାବରେ ଜମିବ ନାହିଁ । ମୁଦ ଦିଆଯାଇଥିବା ପଥର ଗୁଡ଼ାକ କରାଳରେ ବାନ୍ଧି ହେବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ପୂରା ମୁଦଟା ଗୋଟାଏ ପଥରଛଇ ନହୋଇ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡିକିଆ ଚଟାଣ ପରି ହୋଇଯିବ । ଆଉ.....

‘ସାର୍, କରାଳ କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲା ଆଶାସ ।

-କରାଳ ସେ କାଳର ସିମେଣ୍ଟ । ପଥର ଗୁଣ୍ଡ, ଗୋକୁଟି ଚୂନ, ବଟାବିରି, କଇଥଗଛରୁ ବାହାରୁଥିବା ଅଠା ଆଉ ଗୁଡ଼କୁ ଭଲକରି ଫେଣି ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ । ହଁ, ଯାହା କହୁଥିଲି, ସ୍ୱତ୍ୱଧର ସଦାଶିବ କହିଲେ, -ସମଗ୍ର ମୁଦଟା ବାନ୍ଧିହୋଇ ଗୋଟିଏ ପଥର ଛଇପରି ଚଟାଣ ନହେଲେ ଗଜସିଂହକୁ ଭଲ ଭାବରେ ବସାଇହେବ ନାହିଁ । କାମରେ ଖଇଟା ରହିଯିବ । ଦେଉଳ ଶିଖର ଡ଼ଢ଼ ହେବନାହିଁ । ରାଜା ଜିଦ୍ କଲେ । ସଦାଶିବ ତରବରରେ ଖଇଟାକାମ କରିବେ ନାହିଁ, ଏଣେ ରାଜା ଦେଉଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଡେରିହେଇଯିବ ବୋଲି, କାମ ସାରିବା ପାଇଁ ନିଜ ଜିଦ୍ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ ! ଶେଷରେ ରାଜା ଆଉ କେଇଜଣ ଛପତିଙ୍କୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇ, ଗର୍ଭମୁଦ ବସେଇଦେଲେ ଓ ଗଜସିଂହ ବି ବସିଲା ।

‘ଗଜସିଂହ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ହଁ, ଗଜସିଂହ । ପୂର୍ବରାହାଉପରେ ପୂର୍ବକୁ ମୁହଁକରି ଏ ଗଜସିଂହ ବସେ । ଏଠି ବି ଅଛି । ତମେମାନେ ଦେଖୁଥାଅ ।

ସମସ୍ତେ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଫେରି ଆସିଲାପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାର୍ ପୂର୍ବପଟେ ଗୋଟିଏ ବହୁତ ବଡ଼ ଗଜସିଂହ ଅଛି ସତ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟପଟ ରାହାରେ ବି ଗଜସିଂହ ଖଞ୍ଜାହୋଇଛନ୍ତି ।’

-ହଁ । ମାତ୍ର କେବଳ ପୂର୍ବପଟରେ ଏଇଟିକୁ ଗଜସିଂହ କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ତିନିଦିଗରେ ଥିବା

ଗଜସିଂହଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ ରାହାସିଂହ । ପୂର୍ବ-ରାହାର ଗଜସିଂହ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଦିଖିଣ ବଡ଼ ପଥର ଲାଗେ । ଗୋଟିକରେ ଶୋଇଥିବା ହାତୀ ଓ ଆରଟିରେ ହାତୀପିଠି ବିଦାରଣ କରୁକରୁ ତେଇପଡ଼ିବାକୁ ବାହାରିଥିବା ସିଂହ । ଏ ପଥର ଦିଓଟିର ପଛ ଅଂଶ କାନ୍ଧକିତରେ ପଶେ । ଲମ୍ବରେ ଏହା ମୁଦର ପଥର ଚଟାଣ ଯାଏ ଯିବାକଥା । ମୁଦର ପଥର ଗୁଡ଼ିକ କରାଳ ଯୋଗେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଗୋଟିକିଆ ପଥର ଚଟାଣ ହୋଇ, ଗଜସିଂହର ପଛ ଆଡ଼ ପଥରକୁ ଚାପିରଖେ । କୋଣାର୍କରେ ତରବରିଆ କାମପାଇଁ ମୁଦ ଚଟାଣ ଭଲକରି ଜମିଲା ନାହିଁ । ରାହାରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଥିବା ଗଜସିଂହର ଭାରକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ମୁଦ ଚଟାଣ ଅସମର୍ଥ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ୧୬୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ମହାବାତ୍ୟାରେ ଏ ଗଜସିଂହ ମୁଖଶାଳା ଓପରେ ଖସିପଡ଼ିଲା । ମୁଖଶାଳାର ଛାତ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଳ ଭିତରକୁ ଯିବାବାଟ ଚାଲିଦେଲା । ଗଜସିଂହ ତିନିଖଣ୍ଡ ହୋଇ ମୁଖଶାଳାର ଉତ୍ତରରେ ଏବେବି ପଡ଼ିଛି । କେବେ ଗଲେ ତମେମାନେ ଦେଖିପାରିବ ।’ ସତ୍ୟ କହିଲା, ‘ସାର ଆମେ ତିନି ଚାରିଜଣ ଥରେ କୋଣାର୍କ ଯାଇଥିଲୁ, ଉତ୍ତରପଟେ ସିଂହ ବି ଦେଖିଲୁ - ମାତ୍ର ଏହା ଗଜସିଂହ ବୋଲି ଆଜି ଜାଣିଲି ।’ ମୁଁ କହିଲି, ‘କୋଣାର୍କ ଦେଖି ବେଶ୍ ଭଲ କରିଛ । ତେବେ ଅନେକ କଥା ଜାଣିନଥିବା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ, ଏବେ ଶୁଣ । ଗଜସିଂହ ଖସି ଯିବାରୁ କୋଣାର୍କ ବଡ଼ ଦେଉଳ ବା ବିମାନର ପୂର୍ବରାହାର କେତେ ଅଂଶ ବି ଭୁଷୁଡ଼ିଗଲା । ଫଳରେ ଯେଉଁ ବିରାଟ ଗାତହେଲା, ସେବାଟେ ପାଣି, ପବନ, ବାଲି ସବୁ ପଶିଲେ । ବଡ଼ ଦେଉଳ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲାଗିଲା । ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରଜା ସେଠୁ ପଥର ନବାପାଇଁ ତୋପ ବସାଇ ଗୋଳା ମାରି ଦେଉଳ ଭାଙ୍ଗିବାରେ ସହାୟତା କଲେ । କ୍ରମେ ଦେଉଳ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପଥର ଗଦାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ୧୬୨୭ ଓ ପରେ କୋଣାର୍କ ଗଢ଼ାହେବା ବେଳର ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରାନ୍ତ ସମ୍ବ୍ଧ ଓଡ଼ିଶା ଆଉ ନଥିଲା । ଜଣେ ଜଣେ ରଜା ନାଁକୁ ମାତ୍ର ଗଜପତି ହେଇ ପ୍ରଥମେ ଆଫଗାନ ବା ପଠାଣ, ତାପରେ ମୋଗଲ, ମରାଠା ଓ ଶେଷରେ ଇଂରେଜଙ୍କ ଅଧୀନରେ ରହିଥିଲେ । କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ ଭିତରକୁ ଯିବା ବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲାଦିନୁ ପୂଜା, ଭୋଗରାଗ, ମାନ୍ଦସପ୍ତମୀର ରଥଯାତ୍ରା ସବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ୧୯୦୪ରେ କର୍କନ ବଡ଼ଲାଟ ଥିଲାବେଳେ ଏ ଦେଉଳକୁ ବାଲିତଳୁ ବାହାର କରାଗଲା ଯେ ମୁଖଶାଳା ଛାତ ଖସି ପଡ଼ିବ ବୋଲି ତା ଭିତରେ ବାଲି, ପଥର ଓ ସିମେଣ୍ଟ ଖୁଦି ଦିଆଗଲା । ଏବେ ଆଉ ପୂର୍ବ ଦ୍ୱାରବାଟେ ମୁଖଶାଳାରେ ପଶି ଗର୍ଭଗୃହକୁ ଯାଇହେଉନି । ବଡ଼ ଦେଉଳର ଭଙ୍ଗା ଅଂଶଦେଇ ପଶ୍ଚିମପଟୁ ଗର୍ଭଗୃହରେ ପଶିବାକୁ ହେଉଛି । ସେଠି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ରତ୍ନବେଦୀଟି ଅଛି । ସେଠାର ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ବା ମହାଭାସ୍କରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଏବେ ପୁରୀ ବେଢ଼ା ଭିତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେଉଳ ସାମ୍ନା ‘କୋଣାର୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଦେଉଳ’ ନାମରେ ନାମିତ ଦେଉଳ ଭିତରେ ପଶ୍ଚିମପଟ କାନ୍ଧପାଖକୁ ଲାଗି ରଖାଯାଇଛି । ସାମ୍ନା ସାମ୍ନି ଦେଖିହେଉନି । ଦୀପ ବା ଚର୍ଚ୍ଚଧରି କଡ଼ପଟରୁ ଦେଖିହେଉଛି - ପଛପଟେ ଯାଇ ହେଉଛି । ପଦ୍ମାସନରେ ଆସାନ ବିଶାଳ ବିଗ୍ରହ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅପରନାମ ବିଷ୍ଣୁ । ଆମେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖୁ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଯୋଗୁ ରାତି, ଦିନ, ବିଭିନ୍ନ ରତ୍ନ ହେଉଥିବା ବି

ଜାଣୁ । ଆମପାଇଁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭଗବାନ । ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ବସୁଧା ଶସ୍ୟଶାଳୀ ହୁଅନ୍ତି । ମହାଭାରତର ତେଜୋଦୀପ୍ତ ଶାନ୍ତ କମନୀୟ ବିଗ୍ରହ । ‘ମୁଁ ଅଛି, ତମକୁ ପୋଷିବି, ପାଳିବି, ରକ୍ଷାକରିବି, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରୁହ’ କହି, ଅଭୟ ଦେଉଥିବା ପରି ଲାଗନ୍ତି । ସତ୍ୟ ତମେ ଏହା ଦେଖୁନଥିବ । ଅନ୍ୟମାନେ ତ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ଗଲେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିବ ସେଇ ଦେଉଳର ମୁଖଶାଳାରେ ଦୁଇଟି ଅଷ୍ଟଧାତୁ ବିଗ୍ରହ । ସେଠାର ପୂଜକ କହନ୍ତି-ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ସେମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ସେଠି ବିବାହ ନିର୍ବାହ କରାଯାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଦୁଇଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଗ୍ରହ । ସେ ଦୁଇଟି ମହାଭାରତର ବିଜେ ପ୍ରତିମା ବା ଉତ୍ସବ ମୂର୍ତ୍ତି । କୋଣାର୍କରେ ମହାଭାରତର ପୂଜା ପାଉଥିବାବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଏମିତି ତିନିଥର ଜଗମୋହନରୁ ବନ୍ଦାପନା ମଣ୍ଡପ ବା ନାଟମନ୍ଦିରକୁ ସାନ ବିଗ୍ରହ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବନ୍ଦାପନା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେଇ ସାନବିଗ୍ରହ ମାନ୍ଦସପ୍ତମୀ ରଥଯାତ୍ରାରେ ଗଲାବେଳେ ତ୍ରିସଂଧ୍ୟା ବନ୍ଦାପନା ପାଇଁ ବଡ଼ ଉତ୍ସବ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନିଆଯାଉଥିଲା । ‘ସାର୍ କେଉଁ ଦିନ ମାନ୍ଦସପ୍ତମୀ ରବିବାରରେ ପଡ଼ିଥିଲା କହିଲେ ନାହିଁ,’ ମନେ ପକେଇଲା ନନ୍ଦା ।

‘୧୨୫୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜାନୁଆରୀ ୧୩ ।’

କ’ଣ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ନନ୍ଦାର ? କୋଉ ସ୍ମୃତି ଚେଇଁ ଉଠିଲା ତା ଭିତରେ ? ସେ ହାତଯୋଡ଼ି ଗାଇବା ମାତ୍ରେ ତା ସହିତ ମୁଁ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଯୋଗଦେଲୁ :

‘ଜପାକୁସୁମ ସଂକାଶଂ କାଶ୍ୟପେୟଂ ମହାଦ୍ରୁପତିଂ ।

ତମୋରିଂ ସର୍ବପାପଘ୍ନୁ ପ୍ରଣତୋଽଗ୍ନି ଦିବାକରମ୍ ।’

ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ପ୍ରଣାମ କଲୁ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ରବିନାରାୟଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ନ କରି ତାଙ୍କ କଥା, ତାଙ୍କ ଦେଉଳ ଓ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାଟା ଖଣ୍ଡିଆ ଖଣ୍ଡିଆ ଲାଗୁଥିଲା, ଏବେ ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷ ମିଳୁଛି । ଜୟ ମହାଭାରତ ।’ ଆମେମାନେ ବି କହିଲୁ, ‘ଜୟ ମହାଭାରତ ।’

‘ସାର୍ ଏଠି ପୂର୍ବ ରାହାର ଗଜସିଂହ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସାନଦେଉଳର ଉପରିଭାଗ ଓ ତା ତଳେ ମୁକୁଟାକାରରେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । କ’ଣ ସେ ?’ ପଚାରିଲା ଆଶୀଷ ।

-ସେ ଦେଉଳକୁ କୁହାଯାଏ ଶିଖରିକା, ମାନେ ସାନ ଶିଖର । ବେଳେ ବେଳେ ଖାଲି ଶିଖର ବି କୁହାଯାଏ । ତା ତଳେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ତା ନାଁ ବଜ୍ରମସ୍ତକ । ଏଇ ବଜ୍ରମସ୍ତକ ରହିଲେ ମନ୍ଦିର ବଜ୍ରପରି ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ଏ ବଜ୍ରମସ୍ତକ ଅନ୍ୟ ତିନିରାହାରେ ମଧ୍ୟ ଖଞ୍ଜାଯାଏ ।

‘ସାର୍ ଆପଣ ମୁହଁ ଓ କପାଳ କଥା କହିଥିଲେ । ଦେଉଳର କୋଉ ଅଂଶ ଇଏ । ଦେଉଳରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ନାମ ବା କଅଣ ?’ ଏଥର ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଯୁଗଳ । ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଜଟାଇ ପାରିଥିବାରୁ ମତେ ସନ୍ତୋଷ ମିଳୁଥାଏ ।

-ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନ ଯୁଗଳ । ଦେଉଳ ଉପରକୁ ଚାହିଁ । ବେକି ତଳକୁ ଗୋଟେ ପଥର ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ସେଥିରେ କୌଣସି ଖୋଲାଖୋଲି ନାହିଁ । ତା ନା ବିଷମ । ସେଇଟା ମଣିଷର କାନ୍ଧ ସହ ସମାନ ଓ ଦେଉଳର କାନ୍ଧ । ତା ଉପରକୁ ବେକ-ଦେଉଳ ପରିତାପରେ ବେକି । ଆମ ବେକ, କାନ୍ଧ ଓପରେ ଭିତରକୁ ପଶିଲାପରି ଦେଉଳର ବେକି ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଛି । ବେକ ଓପରେ ଥିବା ଆମ ମୁହଁପରି ଦେଉଳର ବେକି ଉପରେ ଆମଳକ ବା ଆମଳକୀ । ବଡ଼ ହେଲେ ଆମଳକ । ଛୋଟ ହେଲେ ଆମଳକୀ । ଆଛା କହିଲ, ଏମିତି ନାଁ କାହିଁକି ? 'ସାର୍, ମୁଁ ଭାବୁଛି କହି ପାରିବି,' କହିଲା ଯୁଗଳ । 'ସାମନାରୁ ଏଇଟି ଖଣ୍ଡିଖଣ୍ଡିଆ ଦିଶୁଛି । ଦହିଖୁଆ କି ଅଁଳା କୋଳି ପରି । ଅଁଳାର ନାଁତ ଆମଳକ । ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଏଇ ନାଁ ।'

-ବାଃ ।

'ସାର୍, ତାଙ୍କର ବୈଦ୍ୟଘର । ଅଁଳାର କାରବାର । ଶୁଖିଲା ଅଁଳା କେମିତି କୋଲା କୋଲା ହୁଏ ଦେଖି ପାରୁଛ, ' ଡ଼ାକିଲା ଆଶାସ ।

-ଆଶାସ, ତମର କି ଘର ?

-ସାର୍, ଥଗାରି । ଏବେ ବି କଂସା ପିତଳ ବାସନ କରୁଛୁ - ମାତ୍ର କାଟି ନାହିଁ, ପେଟ ଅପୋଷା ରହୁଛି । ମୋ ବାପା ତାଙ୍କ ପିଲା ଦିନର ଗୋଟେ ଗୀତ ମତେ କହିଥିଲେ - କାହୁଁ ଆଇଲେ ବିଦେଶରୁ ବେପାରି ! ସବୁ ସାଇଲେ ଆମେ ହେଲୁଁ ଭିକାରି । ଏବେ ବିଦେଶୀ ଶାସକ ଗଲେଣି, ଦେଶୀ ଶାସକ ହେଲେଣି । ମାତ୍ର ଜଗତୀକରଣ ବୋଲି କୁଆ କୁଆଟେ ଉଠିଛି । ଆମ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କୁ ଖାଲି ନୁହନ୍ତି, ଚାଷୀ, ମୂଲିଆ ସମସ୍ତେ ଭିକାରି ହେଉଗଲାପରି ଦିଶୁଛି ।

-ଠିକ୍ । ତେବେ ଏଥିରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲେ ହେବନି । ଭାରତ ଏଇନା ସୂଚନା ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗରିରେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ଆଗୁଆ ଦେଶ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦମାନଙ୍କର ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଆଦର । ତମେମାନେ ଏ କୁଆ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଗ ହେଲେ, ତମର ଏ ଅବସାଦ ଯିବ । ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଲାଗିନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସମକକ୍ଷ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କୁ ଚପିବା ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କର । ହଁ, ମୁହଁ କଥା ପଚାରୁଥିଲ ପରା ? ଏଇ ଆମଳକ ମନ୍ଦିର ପୁରୁଷର ମୁହଁ । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ଦେଉଳର କପାଳ । ଖପୁରିର ଓପରଅଂଶ ବା ଆମ ମସ୍ତକର ଶୀର୍ଷ ମଣ୍ଡଳ ଦେଉଳର କଳସ । କଟି ଅର୍ଥାତ୍ ବରଣ ବା ବାଡ଼ାତଠାରୁ କାନ୍ଧ ବା ବିଷମ ଭିତରେ ଆମର ଉଦର ଦେଉଳର ଗର୍ଭ । ତା ଓପରକୁ ଆମର ହୃଦୟ ପରି ଦେଉଳ ରାହାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶ । ଆମର ଦେହ ଓ ଦେଉଳ ଉଭୟତ୍ର ଚଉଦଟି ଅଂଶ । ଶାସ୍ତ୍ର କହିଛି, 'ଅଙ୍ଗ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଖ୍ୟାତ' ଦେହେ ଚ ଶିଖରେଽପି ତ । ଭୁବନ ସଂଖ୍ୟକୋ ଭାଗୋ ବର୍ତ୍ତତେ ସ୍ଥାପକ ମତେ' ଅର୍ଥାତ୍ ଦେହ ଓ ଶିଖରରେ ଚଉଦଟି କରି ଅଙ୍ଗ । ଏହା ଚଉଦ ଭୁବନ । ଏହାହିଁ ସ୍ଥାପକଙ୍କ ମତ । କାହାରି କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ ଅଛି ?

‘ସାର, ଆମ ପିଣ୍ଡ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତତ୍ତ୍ୱ ତାହେଲେ ମହିରକୁ ବି ଖାପିବ ?’ ପଚାରିଲା ନାଳିମା ।

-ନିଶ୍ଚୟ । ଏଯାଏ ଆମେ ମୋଟାମୋଟି ସ୍ଥାପତ୍ୟ କଥାହିଁ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଆମର କେତେକ ମହିରରେ ବିଶେଷ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଆମ ମହିର ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ଭାବ୍ୟର୍ଯ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭାବ୍ୟର୍ଯ୍ୟ ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ସମନ୍ଧୀୟ ଦି ତିନୋଟି କଥା କହିଦିଏ । କୋଣକରେ ବାଡ଼ାନ୍ତ ଶେଷରେ ସାନ ସାନ ବକ୍ତ୍ର ମସ୍ତକ ଥାଏ, ଏଠି ବି ଅଛି । କୋଣକରେ କେତୋଟି ବିଭାଗ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସାନ ଆମଳକୀ, ଏଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ସାନ ହୋଇ ବିଷମ ଯାଏ ଶୋଭାପାଆନ୍ତି । ବେକିରେ ପ୍ରତି କୋଣକ ଉପରେ ସାଧାରଣତଃ ସିଂହ ରହେ । ଏହାକୁ କୋଣସିଂହ ବା କର୍ଣ୍ଣସିଂହ କୁହାଯାଏ । ଯୋଡ଼ିଏ ସିଂହଙ୍କ ମଝିରେ ରାହା ଉପରେ ଭୈରବ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମଳକ ଉପର ଖପୁରିଟି ଗୋଟିଏ ଟୋପର ପରି - ଏଠି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ । ଦେଉଳର ଉଚ୍ଚତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କଳସ ଗୋଟିକିଆ ବା ଦିଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥାଏ । କଳସ ପେଟ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ମେଖଲା ରହେ । କଳସର ମୁଣ୍ଡରେ ଆଉଗୋଟିଏ ପାତ୍ର-ଢ଼ାକୁଣି ପରି । ଏହାର ନାଁ ସରାବ । ଏହା ମୋଟାମୋଟି ରେଖା ଦେଉଳର କଥା । ରେଖା ଓ ରେଖର ଅର୍ଥ ଏକ । ମାତ୍ର ରେଖା ପୂର୍ଣ୍ଣଲିଙ୍ଗ ଓ ରେଖା ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ । ବିମାନ ବା ବଡ଼ଦେଉଳ ପୁରୁଷ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ରେଖମହିର ବା ରେଖା ଦେଉଳ କୁହାଯାଏ । କଳସ ଉପରେ ଆୟୁଧ ଓ ଧୂତ ଶୋଭାପାଏ । ଦେବତାଘେନି ଆୟୁଧ । ଶିବ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତ୍ରିଶୂଳ, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଚକ୍ର । ଦେଉଳ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ମୁଖଶାଳା ବା ଜଗମୋହନଟି ବାଡ଼ଯାଏ ବିମାନ ପରି । ମାତ୍ର ବିମାନର ଶିଖର ଥିଲାବେଳେ, ଜଗମୋହନର ଛାତ ପୀଡ଼ ପୀଡ଼ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପୀଡ଼ ଛାତ ଏକ ପରସ୍ପିଆ, ଏଠାପରି ଦି ପରସ୍ପିଆ ବା ତିନିପରସ୍ପିଆ ହୋଇପାରେ । ପୀଡ଼ ଓପରକୁ ବେକି । ବେକିରେ ସିଂହ ଓ ଭୈରବ । ତା ଓପରକୁ ଆମଳକ, ଖପୁରି ଓ କଳସ । ଏଠି ଜଗମୋହନ ସମ୍ମୁଖରେ ଆଉଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡପ-ଭୋଗ ମଣ୍ଡପ । ଏହାର ଛାତ କାଠର । କାଠ ଉପରେ ଆଗେ ଟିଣଛାଉଣି ଥିଲା । କାଠ ଛାତ ସଡ଼ି ଗଲାରୁ ଏବେ ନୂଆଛାତ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର, ଏହା ଆଗଭଳି ମନୋହର ନୁହେଁ । ଆମେ ଏବେ ଦେଉଳ ଛାଡ଼ିବା ଆଗରୁ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା । ଏମାନେ ବଡ଼ ଦେଉଳ ବା ବିମାନର ତିନି ପଟେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ରାହାର ନିମ୍ନାଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଠଣାପରି ଘର-ସ୍ଥାପତ୍ୟରେ ନାଁ ନିଶା, ନିଶା ଦେଉଳ ବା ନିଶା ମଣ୍ଡପ । ଶିବ ମହିର, ତେଣୁ ଏଠାରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଣେଶ, ପଶ୍ଚିମରେ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଓ ଉତ୍ତରରେ ପାର୍ବତୀ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣେଇ ସାରିଲେ ବେଡ଼ା ବୁଲିବା । ଗୋଟିଏ ଭାରୀ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଅଛି ।

ଗଣେଶ, କୁମାର ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ବେଡ଼ା ଭିତରେ ବୁଲିଲୁ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଗୋଟିଏ କଳସ । ସେଥିରେ କିଛି ଖୋଲା ହୋଇଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘେନି ସେଠାକୁ ଗଲି । କଳସଟି ଉପରେ ଖୋଲା ହେଇଥିବା ଧାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇ କହିଲି - ଏହା ପୁରୁଣା ଲେଖା । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଅଭିଲେଖ ବା ଶିଳାଲେଖ କୁହାଯାଏ । ଏ କଳସ ଉପରେ ତିନୋଟି

ଅଭିଳେଖ ଅଛି । ୧ମ ଅଭିଳେଖ ହେଲା :

ସ୍ୱସ୍ତି - ସତ୍ୟ, ଦ୍ୱାପର, ତ୍ରେତା, କଳିଯୁଗେ ନରସିଂହ ଦେବ ଦେଉଳ ଧୀଳା କୈଳାସ
ସିଖରେ ସ୍ୱରି ବଇସାଖ ସୁକ୍ତ ତ୍ରୁତଦସି ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ ପ୍ରାନ୍ତି ଦସ ୧୦ବର ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ଦେବ
ରାଜା ।

-ଏ ଅଭିଳେଖଟି ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସ୍ୱସ୍ତିପରେ ବିରାମବିନ୍ଦୁ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ନ ଲେଖାହେଉ
ଲେଖା ହୋଇଛି ସତ୍ୟ । ସେମିତି ଆଉଠାଏ ନରସିଂହ ଦେବ ନ ଲେଖା ହୋଇ, ହୋଇଛି
ନରସିଂହ ଦେବ ଓ ଆଉଠାଏ ନରସିଂହ ଦେବ । ବୈଶାଖ ବଦଳରେ ଲେଖାହେଲା ବଇସାଖ
ଯୁଗ ଜାଗାରେ ଭୁଗ । ତ୍ରୟୋଦଶୀ ବଦଳରେ ତ୍ରୁତଦସି । ବୀର ଜାଗାରେ ବର । କୈଳାସ
ସିଖରେ ସ୍ୱରିର ଅର୍ଥ ଜଣାପଡ଼ୁଛି କି ?

କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ‘ଆଜ୍ଞା ଏ କୈଳାସ ସିଖରେ ସ୍ୱରିକୁ କୈଳାସ ଶିଖରେଶ୍ୱର
କଲେ ଅର୍ଥ ବୁଝାଯାଉଛି ?’

ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେ କହିଲେ - ହଁ ସାର୍ ।

ପଚାରିଲି, ‘କ’ଣ ?’

ଦି ତିନିଜଣ କହିଲେ - କୈଳାସ ଶିଖରେଶ୍ୱର ଅର୍ଥାତ୍ କୈଳାସ କି କପିଳାସସ୍ଥ
ଶିଖରେଶ୍ୱର ।

-ଠିକ୍ । ଲକ୍ଷ୍ୟକର - ଓଡ଼ିଆରେ ଯ ଓ ଜ ଉଭୟ ‘ଜ’ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଏଠି
ଯୁଗର ବନାନ ଉଚ୍ଚାରଣ ଅନୁସାରେ ହୋଇ ହେଲା ଭୁଗ । ସେମିତି ଓଡ଼ିଆରେ ଶ,ଷ,ସ -
ଶୁଭ୍ ହେଲା ସୁକ୍ତ । ବୀର ଜାଗାରେ ଭୁଲରେ ଖୋଳାଗଲା ବର । ଶ୍ରୀହୀ ହେଲା ପ୍ରାନ୍ତି, ଦଶ
ହେଲା ଦସ ।

-ଏ ତାରିଖଟି ଏବର ଗଣନାରେ ଅପ୍ରେଲ ୩୦, ୧୨୪୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ, ସୋମବାର । ଏ ରାଜା
କୋଣାର୍କ ନିର୍ମାତା ପ୍ରଥମ ନରସିଂହ ଦେବ ।

‘ତା’ ହେଲେ ଆଜ୍ଞା, କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ କଥା ଅକାରଣରେ କହି ନଥିଲେ ଆପଣ,’ କହିଲା
ନନ୍ଦା ।

-ନନ୍ଦା, ସବୁକଥା ପରସ୍ପର ସହ ଯୋଡ଼ା । କେହି ମଧ୍ୟ ଅକାରଣ ନୁହେଁ । କାହାରିଠାରୁ
ଅନର୍ଥକ ଅନର୍ଥକି ଆଶଙ୍କା ନ କରାଯାଉ ।

ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସତ ।’

ଏବେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଭିଳେଖଟି ଦେଖିବା । ଏଥିରେ ବି ପ୍ରଥମ ପରି ବନାନ । ଅଭିଳେଖଟି ପଢ଼େ,
‘ସ୍ୱସ୍ତି ଚର୍ବଣ ଭୁବନାଧିପତି ଶ୍ରୀମତ୍ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚରଣାଦେଶତ ସମର ମୁଖାନେକ ରିପୁଦର୍ପ
ମର୍ଦ୍ଦନ ଭୁଜବଳ ପରାକ୍ରମ ପରମମାହେଶ୍ୱର ପର ଭଜାରକ ଜଗନ୍ନାଥ କାରଣ ଶୀ ଦୁର୍ଗାପୁତ୍ର
ଶୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପୁତ୍ର ତ୍ରୟିବସୁନ୍ଦରାସମୁନ୍ଦରଣ ପ୍ରଚଣ୍ଡଦୋର୍ଦ୍ଦଣ ମାହାବରାହ ମହରାଜାଧାରାଜ

ପରଶୁର ଗଙ୍ଗାଦୂୟାବଳମନସ୍ତମ୍ଭ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଅନ୍ତ

ବର୍ମା ଭି ବିର ଶୀ ନରସିଂହ ଦେବ ବିଜୟ

କୈଳାସ ଶିଖରେଶ୍ୱର ନାଗନା-ଭୀମପୁର ମୟା ଦତ୍ତ

ଏତଦ୍ ଧର୍ମ ବିରୋଧ ନରକ ଜାତି ଏ

ତଦ୍ ଧର୍ମପାଳନଂ ସର୍ଗଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି ବୀରଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ଦେବ ସଦା ବିଜୟ ।’

-ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମଲେଖପରି ବିରାମତିହୁ ନାହିଁ । ବନାନରେ କିଛି ତାରତମ୍ୟ ଅଛି । ଶ୍ରୀ ଜାଗାରେ ଶୀ, ମହାବରାହ ଜାଗାରେ ମାହାବରାହ, ମହାରାଜାଧିରାଜ ଜାଗାରେ ମହରାଜାଧାରାଜ ଆଦି ଲେଖା ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ କଥନରେ ଅକାର ଜାଗାରେ ଆକାର କହିବା, ଏପରିକି ଲେଖିବା ସାଧାରଣ କଥା - ମହାତ୍ମା ଓ ସାହସ ହୁଏ ମାହାତ୍ମା ଓ ସାହାସ । ମୋଟାମୋଟି ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଗିପ୍ତ ଦମନକାରୀ ପରମ ମାହେଶ୍ୱର, ପରମ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁତ୍ର ମହାବରାହ ରୂପୀ ମହାରାଜାଧିରାଜ ଗଜପତି ବୀର ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ଦେବ ନାଗନ-ଭୀମପୁର ଗ୍ରାମଟି କୈଳାସ ଶିଖରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦାନ କଲେ । ଏହି ଦାନ ରକ୍ଷାକରିବା ଲୋକ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ଯିବ ଓ ଏହାକୁ ବିରୋଧ କରିବା ଲୋକ ନରକ ଯିବ ।

‘ଶେଷ ଅଭିଳେଖଟି ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ଅଠର ଶ୍ରାହରେ ତୁଳସୀ ନାମକ ସେନାପତି ତତ୍ପ୍ରାଣସ୍ୱାମୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହୋଇଥିବା ରମ୍ଭା ଗ୍ରାମଟି କୈଳାସ ଦେବଙ୍କୁ ଦେଲେ ।’

‘ଏ ଅଭିଳେଖ ଗୁଡ଼ିକରୁ କ୍ଷଷ୍ଟ ଯେ ପ୍ରଥମ ନରସିଂହଦେବ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏଠାର ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ଠାକୁରଙ୍କର ସେବାପୂଜା ପାଇଁ ନାଗନା - ଭୀମପୁର ଗ୍ରାମଟି ଦାନ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ତାଙ୍କ ସେନାପତି ତୁଳସୀ ରମ୍ଭା ଗ୍ରାମଟିକୁ କୈଳାସ-ଦେବ ଅର୍ଥାତ୍ କପିଳାସର ମହାଦେବଙ୍କୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏ ଦେଉଳ କିଏ କରିଥିଲେ ? ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନଶ୍ରୁତି ଅନୁସାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ତୃତୀୟ ଗଜପତି ଓ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଏହି ଦେଉଳ ଗଢ଼ାଇଥିଲେ । ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ୧୪୯୭ ରୁ ୧୫୩୩ ଯାଏ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଦୁଇଶବ୍ଦ ଆଗରୁ ନରସିଂହ ଦେବ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ୧୨୩୮ ରୁ ୧୨୬୪ । ତାଙ୍କ ଅଭିଳେଖ ଗୁଡ଼ିକ ୧୨୪୬ ରୁ ୧୨୫୪ ଭିତରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି କଳସ ଦେହରେ ! ନରସିଂହଙ୍କ ଅଭିଳେଖ ଖୋଲା ହେଲା ବେଳକୁ ଦେଉଳ ଥିଲା । ପରେ ହୁଏତ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେଥିପାଇଁ କଳସ ମନ୍ଦିରରେ ନରସିଂହ ବେଢ଼ାରେ ରହିଲା । ପୁରୁଣା ମନ୍ଦିରର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସଂସ୍କାର ବା ତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆଗଗୋଟିଏ ନୂଆ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଗଢ଼ାଇ ପାରିଆ’ନ୍ତି । ତା ହେଲେ ନରସିଂହଙ୍କ ସମୟର ଦେଉଳ କିଏ ଗଢ଼ାଇଥିଲେ । ନରସିଂହ ନିଜେ ନା ତାଙ୍କର କେହି ପୂର୍ବଜ ? ଏହାର ନିଶ୍ଚିତ ଉତ୍ତର ଜଣାନାହିଁ । ଏଠି ନରସିଂହଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଅଭିଳେଖରୁ ‘ଧୀଲା’ ଶବ୍ଦଟିରୁ କିଛି ସୂଚନା ମିଳିବକି ? ଧୀଲାର ଅର୍ଥ କ’ଣ ? ଶବ୍ଦଟି କ’ଣ ଧୀଲା ନା ଆଉ କିଛି ? ଲେଖନକାର ଗଜପତିକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ଖାଲି ‘ଗି’ ଅନନ୍ତ କୁ ‘ଅନ୍ତ’ ଇତ୍ୟାଦି । ତେଣୁ ଧୀଲା କ’ଣ ଗଢ଼ିଲା ଓ

ସେଥିରୁ ଭୁଲରେ ‘ଗ’ ବାଦ ଯାଇଛି ଓ ଡି ଜାଗାରେ ଡ଼ା ଲେଖିବାକୁ ବାହାରି ‘ଧା’ ଲେଖା ହୋଇଛି ? ଏ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ହେଲେ ମୂଳମନ୍ଦିତିର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ୩୦ ଅପ୍ରେଲ ୧୨୪୬ରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଅଭିଳେଖରେ ଗ୍ରାମଦାନ କଥା ଥିଲାବେଳେ ଏଥିରେ ସତ୍ୟ, ଦ୍ଵାପର, ତ୍ରେତା, କଳିଯୁଗେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ଲାଗୁଛି ନରସିଂହ ଦେବ ଏହାଦ୍ଵାରା ଜଣାଉଛନ୍ତି ଯେ ଚାରିଯୁଗରେ ମହିମାବିସ୍ତାରିଥିବା କୈଳାସର ଶିଖରେଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଉଳଟିଏ ସେ ଗଢ଼ିଲେ ।

‘ଇତିହାସ କ’ଣ ଏପରି ଅନୁମାନ - ନିର୍ଭର ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

-ହଁ, ନିଦିଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ନମିଳିଲେ, ମିଳୁଥିବା ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିରେ ଅନୁମାନ ଛଡ଼ା ଗତି କାହିଁ !
ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ସାର୍, ଅନେକ କଥା କହିଲେ । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଲେନି !’
-କୋଉ ବିଷୟ ?

-ମୂର୍ତ୍ତି ଶିଳ୍ପ । ଆପଣ ବସ୍ତ୍ରମସ୍ତକ, ଗଜସିଂହ, କର୍ଣ୍ଣସିଂହ, ଭୈରବ ଆଉ ଗଣେଶ, କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି କଥା ଅବଶ୍ୟ କହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ବିଗ୍ରହ ବିଶେଷରେ ଯୌଥ ବିଗ୍ରହ ସଂପର୍କରେ କହିନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଯୁଗ୍ମ-ମୂର୍ତ୍ତି କ’ଣ ମନ୍ଦିରକୁ ଶୋଭା ପାଉଛି ?

-ନୀଳିମା, ତମେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ନଗ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି ଅନ୍ୟଭାବରେ ମୈଥୁନ ମୂର୍ତ୍ତି । ମାତ୍ର ଅତୁଆ ଲାଗିଲା, ତେଣୁ ଏମିତି ବନେଇଁ ବୁନେଇଁ କହିଲ । ମୁଁ ବି ଟିକିଏ ଦୋପାଢ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲି । ତେଣୁ ନାରବ ରହିଥିଲି । ସେ ଯା’ହଉ, ତମେ ପ୍ରଶ୍ନକଲ । ମୁଁ ଉତ୍ତର ନଦେଲେ ତମ ଭିତରେ ଜରୁଥିବା ଗ୍ଳାନିଭାବ ବଢ଼ିଯିବ । ତେଣୁ

‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ଏବେବି ଦ୍ଵିଧା କରୁଛନ୍ତି - ନହେଲେ ଏତେ କଲ୍ୟା କୈଫିୟତ୍ କାହିଁକି ?’ ନନ୍ଦାର ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ମୋ ଶଙ୍କାର ନିରସନ ହେଲା । କହିଲି, ‘ତୁମମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷରେ ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ କେଉଁଟା କଥା ପଚାରୁଛି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ, ଆଜି ବାଟରେ ଗମ୍ଭୀରା ପ୍ରସଙ୍ଗ ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ବା ମେଘଦୂତକୁ ଅଶ୍ଳୀଳ ବୋଲି ଭାବିଥିଲ ?

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନା, ସେମିତି ଭାବି ନଥିଲି, ତଥାପି ଟିକେ ନାଜରା ହୋଇଥିଲି ।’ ନୀଳିମା ମୁଣ୍ଡରୁଜାରି ନନ୍ଦାକୁ ସମର୍ଥନ କଲା ।

-ନନ୍ଦା ଏଇଠି ମୋ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତି କଥା କହିଦିଏ । ଏଇ ଅଳ୍ପ ଦିନତଳେ ଆମ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ କମନରୁମରେ ମେଘଦୂତର ତୁଆ ଅନୁବାଦଟିଏ ଜଣେ ପଢୁଥିଲେ । ସେଠି ଜଣେ ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ବି ଥିଲେ । ବହୁତ ଭଲ ମଣିଷ ମାତ୍ର ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ନୀତି ବାଗୀଶ । ଗମ୍ଭୀରା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆସିଲା ମାତ୍ରେ ସେ ଠିଆ ହେଇପଡ଼ି କହିଲେ, ‘ଆଉ । ଏଠି ପଢ଼ା ନ ଯାଉ ।’ ଆଉଜଣେ କହିଲେ, ‘କାଳିଦାସଙ୍କ ଅନୁବାଦ । ଆପଣ କ’ଣ ?’ ଇଂରାଜୀ ସାର୍ କହିଲେ, ‘ସେ ପଢ଼ନ୍ତୁ ଜାଣିବେ’ ଓ ସେଠା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ - ତମେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା କଲାବେଳେ ଲିଙ୍ଗକୁ ଅଶ୍ଳୀଳ

ଭାବିଥିଲା ?

‘ନା, ସେ ଦେବ - ବିଗ୍ରହ । ଏପରି ଭାବିବା ମଧ୍ୟ ଅପରାଧ,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଏଠି ଭାବିବା ନ ଭାବିବା କଥା ପଡ଼ିନାହିଁ । କ’ଣ ଦେଖାଯାଉଛି ? ଶକ୍ତି ପଟ୍ଟଭପରେ ସ୍ଥାପିତ ଲିଙ୍ଗ । ତମେ ଯାହାକୁ ଯୁଗ୍ମ ବିଗ୍ରହ କହିଲ ତାର ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରତୀକ । ଏହି ଯୁଗ୍ମ ବିଗ୍ରହ ବା ମୂର୍ତ୍ତି ବନ୍ଧକୁ ଆମ ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ‘କାମବନ୍ଧ’ କହି, କହିଛି :

“ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭେଦ ଯୁକ୍ତେନ କାମବନ୍ଧସ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟମ ।

ପ୍ରବକ୍ଷାମି ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ତୁ ଶିଳ୍ପ ବିଦ୍ୟାନୁସାରତଃ ॥

ମୂଳଂ ତୁ ଜଗତଃ କାମଂ କାମାଦ୍ ଭୂତାଦି ଜାୟତେ ।

ମୂଳଭୂତସ୍ତଥା ଭୂତଃ କାମେନ ପ୍ରବିଳାୟତେ ॥

ଶିବଶକ୍ତିଂ ବିନା ସୃଷ୍ଟି କଳ୍ପନା ମାତ୍ର ମେବହି ।

ନହି ଜନ୍ମାଦି ବା ମୃତ୍ୟୁସ୍ତଥା କାମକ୍ରିୟାଂ ବିନା ॥

ଶିବ ସାକ୍ଷାଦ୍ ମହାଲିଙ୍ଗଂ ଶକ୍ତିର୍ଭଗ ସ୍ୱରୂପିଣି ।

ତଦ୍‌ଯୋଗେନ ଜଗତ୍ ସର୍ବଂ କାମକ୍ରିୟା ସା ଉଚ୍ୟତେ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ : ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତୁମେ କାମବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣ । ଶିଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଏହାର ତତ୍ତ୍ୱ କହୁଅଛି । ଜଗତର ମୂଳ ହେଉଛି କାମ । କାମରୁ ସବୁ ଜୀବଙ୍କର ଜନ୍ମ । ପଞ୍ଚମହାଭୂତ ଓ ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ବିଲୟ ମଧ୍ୟ ଏହି କାମ ଦ୍ୱାରାହିଁ ହୁଏ ।

ଶିବ-ଶକ୍ତିଙ୍କ ବିନା ସୃଷ୍ଟି କେବଳ କଳ୍ପନା ମାତ୍ର । କାମକ୍ରିୟାବିନା ଜନ୍ମ ବା ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଶିବ ସାକ୍ଷାତ ମହାଲିଙ୍ଗ ଓ ଶକ୍ତି ଭଗ ବା ଯୋନି ବା ଗର୍ଭ ରୂପରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସଂଯୋଗରୁ ସାରା ଜଗତ ଜନ୍ମେ । ଏହାହିଁ କାମକ୍ରିୟା ।”

‘କିଏ କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ଏକଥା ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଶିଳ୍ପ ଗୁରୁ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହା କହିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ କଥା ସ୍ମରଣୀୟ । ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହି କାମବନ୍ଧ ବା ମୈଥୁନ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁହାଯାଇଛି । ଶିଳ୍ପରେ ‘କାମକଳା’ ଯନ୍ତ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନୀୟ ଏକ ଯନ୍ତ୍ର । ଏଠି ଯନ୍ତ୍ର କଳ ବା ମେସିନ୍ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଭାବନା, ରୂପ ବା କର୍ମର ଜ୍ୟାମିତିକ ନକ୍ସା । ଏହା ଅଙ୍କନ କରିବା ଏକ ସାଧନା । ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଯନ୍ତ୍ର ଆଙ୍କିବା ବା ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବା ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ପରି ପବିତ୍ର କାମ । ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ଦୀକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ଏହି କାମକଳା ଯନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍କନ, ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ସ୍ଥାପନ ବିଧି ଜାଣନ୍ତି । ଏହା ଇତର ଲୋକଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୀକ୍ଷା ନନେଇଥିବା ଓ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଲୋକଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ ନା । ଏହା ‘ସର୍ବରକ୍ଷାର୍ଥ’ ମନ୍ଦିରରେ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶକ୍ତି ଓ ସିଦ୍ଧି ଦାତା । ଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଇତର ଜନଙ୍କଠାରୁ ଗୋପନ ରଖିବାପାଇଁ ଏହାର ରେଖା-ବିନ୍ୟାସକୁ

ଅନୁସରଣ କରି ‘କାମବନ୍ଧ’ର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ାଯାଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପରମ୍ପରା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏ ପ୍ରକାର ପରମ୍ପରା ଥିଲା । ଖଜୁରାହୋର କନ୍ଦରିଆ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିରର ଅନ୍ତରାଳରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କାମବନ୍ଧ, କାମକଳାଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା କଥା ଏବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ଆଉ କାହାରି କିଛି ପଚାରିବାକୁ ଅଛି ?”

କେହି ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ନାହିଁ । କହିଲି, “ଆରମ୍ଭର ‘ଶିଖରେଶ୍ୱର’ ନାଁଟି କେବେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ହୋଇଗଲା ଜଣାନାହିଁ ।”

ନନ୍ଦା ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା, ‘ଉମା-ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ଆମେ ଏଠାକୁ ଆସିଲେ । ଏଠାରେ ଏ ମନ୍ଦିର ଥିବାରୁ ଆମର ଅଜଣା ଅନେକ କଥା ଜାଣିଲେ । ଏଠାରୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉଥରେ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଶିବ-ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇବା ।’

-ସାଧୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ।

ସମସ୍ତେ ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲୁ । ନନ୍ଦା ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ ସମସ୍ତେ ଗାଇଲେ :-

ନମଃ ଶିବାଭ୍ୟାଂ ନବ ଯୌବନାଭ୍ୟାଂ

ପରଶ୍ୱରା-ଶ୍ଳିଷ୍ଟ-ବର୍ପୁ-ଧରାଭ୍ୟାମ୍ ।

ନଗେନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା-ବୃଷ-କେତନାଭ୍ୟାଂ

ନମୋ ନମଃ ଶଙ୍କର ପାର୍ବତୀଭ୍ୟାମ୍

ନମୋ ନମଃ ଶଙ୍କର ପାର୍ବତୀଭ୍ୟାମ୍ ॥

ପାର୍ବତୀ-ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମକରି ଆମ୍ଭେମାନେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଗଲାବେଳେ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା ଆଜି ଆମର ଆଲୋଚନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ବାଛିଲତ ।’

‘ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ’ କହିଲା ନନ୍ଦା । ସେ ମୋର ସମସରି ବୋଲି ମୁଁ ଯେତେ କହିଲେଟି, ନନ୍ଦା ତା ଦୂରତ୍ୱ ବଜାୟ ରଖୁଟି । କ’ଣ ଖେଳୁଛି ତା ମନରେ ? ‘ଦିନେ ଜାଣିବି’ ବୋଲି ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଲି ।

ସତ୍ୟର ମାମୁଁ ଚମତ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କହିଥିଲେ । ପରମ ପରିତୃପ୍ତିରେ ଖାଇଲୁ । ଖୁଆ ଶେଷରେ ପଚାରିଲି, ‘ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉପରକୁ ଉଠିବା ନା ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ବିଶ୍ରାମ କରି ଯିବା ?’ କେହି ଜବାବ୍ ଦେବା ଆଗରୁ ସତ୍ୟର ମାମୁଁ କହିଲେ, ‘ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରନ୍ତୁ । ଖାଇ ସାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ିଲେ ଦେହ ଖରାପ ହେବ ।’ ତାଙ୍କ କଥା ମାନି ଅଟକିଲୁ । କିଏ କିଏ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ । ଅନେକ ବସିରହିଲେ । ନନ୍ଦା କ’ଣ କହିବାକୁ ବାହାରୁଟି ଦେଖୁ କହିଲି, ‘ବିଶ୍ରାମ ମାନେ କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ବିଶ୍ରାମ ।’ ସେଠୁ ମୁଁ ବି ଆଖି ବନ୍ଦକରି ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲି ।

ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଉପରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବାହାରିଲୁ । ପହିଲେ କିଛି ଦୂର ଝରଣା ଧାରେ ଧାରେ ଚାଲିଲୁ । ତାପରେ ଯୋଡ଼ିଏ ମଠ ଦେଖି, ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠିଲୁ । କେହି କେହି

କଥାବାଚା କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଥାଏ ଯେ ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚି ନ ବସିଲା ଯାଏ କଥା କହିବି ନାହିଁ । ମୋର ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥାଏ । ଗଲାବେଳେ ଦେଖୁଛୁ ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ କଟାହୋଇଯାଇଛି । ଖାଲି ମୂଳ ଗୁଡ଼ା ଅଛି । ଅଳ୍ପ କେଇଟା ଗଛ ଓ ବୁଡୁବୁଡୁକିଆ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଖୋଲ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ପାହାଡ଼ଟା ନଷ୍ଟା ନଷ୍ଟା ଲାଗୁଥାଏ । ଠାଏ ଠାଏ ଚୂଆ ଜଙ୍ଗଲ କରିବା ଚେଷ୍ଟା ହେଉଥାଏ । ଅରାଏ ଅରାଏ ଜାଗା ବାଡ଼ ଘେରାହେଇ ଚାରା ଲାଗିଥାଏ । ତା'ରି ଭିତରୁ ପୁରୁଣା ମୂଳରୁ ଚୂଆଗଜା ମାରିଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶାଳଗଛ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ମତେ ଏ ଗଛକଟା ବାଧୁଥାଏ । ଏମିତି ଚାଲିଲେ କପିଳାସର ଝରଣା ଦିନେ ଶୁଖିଯିବ । ଦେ'ଗାଁରୁ କପିଳାସ ପାଦଦେଶ ଯାଏ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ଅଞ୍ଚଳର ବି ସମଦଶା ହୋଇଥିବା ଦେଖୁଥିଲି । ଉପରେ ମନ୍ଦିର ପାଖାପାଖି କେତେଟା ଚମ୍ପା, ଶାଳ ଓ ଶିଶୁଗଛ ଓ ଗୁଡ଼ାଏ ସାଗୁଆନ ଗଛ ଦେଖୁଥିଲି । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟେ ହରିଣ-ଖୁଆଡ଼ । ଏବକା ପରିଭାଷାରେ 'ଡିଅର ପାର୍କ' ବା ମୃଗ-ବିହାର । ସାରନାଥର 'ମୃଗଦାବ' କପିଳାସରେ ବୁଆହେଇ ହେଉଛି ମୃଗ-ବିହାର । ଦଶବାରଟା ଧେଡ଼ିଆ ହରିଣ ହରିଣୀ, ତାରଙ୍ଗାଲି ଘେର ଭିତରେ ଚହଲ ମାରୁଥାନ୍ତି । ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲି ଓ ଲମ୍ବା କୁଦାପାଇଁ ହରିଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠି କୁଦାପାଇଁ ଜାଗା କାହିଁ ? ହରିଣ ହରିଣୀମାନଙ୍କ ଆଖି ବି ପେଟୁଆ । କାଳିଦାସଙ୍କ, 'ଚକିତ ହରିଣୀ ପ୍ରେକ୍ଷଣୀ' ମନେ ପଡ଼ିଲା । ହାୟରେ କାଳିଦାସ ! ସେ ତ ଦେଖୁଥିବେ ଏବର ଭାରତକୁ । ଏଥାଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବକି ? ପଡ଼ିଥିଲେ କାହିଁଥିବେ ନିଶ୍ଚେ । ଆଉ, ବିଚରା ରାଧାନାଥ ! କି ଦୁଃଖ ହେଉନଥିବ ତାଙ୍କର ! ହଠାତ୍ କପିଳାସ ଯାତ୍ରାର ସବୁ ଆନନ୍ଦ ଉଭେଇଗଲା ।

କପିଳାସ ଶିଖରରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା । ତା ଭିତରୁ ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଉଚ୍ଚ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଜଣେ ଦାଡ଼ିଆଲୋକ ବସିଥାଏ । ଟିକିଏ ଛାଡ଼ି ଗୁମ୍ଫାର ପଛ କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ଗୁଡ଼ାଏ ପାଉଁଶ । ଗୋଟେ ଦରପୋଡ଼ା କାଠଗଡ଼ ଜଳୁଥାଏ । ଧୂଆଁ ପ୍ରାୟ ନଥାଏ । ଦାଡ଼ିଆ ଲୋକଟା ପଛକାନ୍ଥ ଆଡ଼େ ମୁହଁ କରିଥାଏ । ଲାଗିଲା ସେ ଦୂରରୁ ଆମକୁ ଦେଖି ଏମିତି ନାଟକଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଆମେ ଗୁମ୍ଫା ମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚୁ । ଆମେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତର ଆଉଟିକେ ଅନ୍ଧାରୁଆ ହେଇଗଲା । ଦାଡ଼ିଆ ଜଣକ କହିଲା, 'ଆଜୁଅ ଛାଡ଼ । ମା' ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖି ନପାରି ବେସ୍ତହେବେ ।'

'ଏଠିତ କୋଉ ମାଆ କି ତାଙ୍କ ଛୁଆ ଦେଖା ଯାଉନାହାନ୍ତି !' କହିଲା ନନ୍ଦା । 'କିଏ ତୁ ପାପୀୟସୀ ! ଆଲୋ କୋଉ ମାଆ ପଚାରୁଛୁ ? ଖୋଦ୍ ମା ସୀତନ୍ଦା ଓ ତାଙ୍କ ଯାଆଁଙ୍କା ଛୁଆ ଦୋଟି, ନବା-କୁଣ୍ଡା, ତୋପରି ପାପିନୀକୁ ସେ ଦେଖାଦେବେ ନାହିଁ ।' ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚୁପ୍ ରହିବାକୁ ଠାରି ମୁଁ କହିଲି, 'ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ପୁଅ, ଝିଅ ଦିଓଟିଙ୍କୁ ଆଣି ଆସିବୁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ରମର ।'

ଲୋକଟା ହଠାତ୍ ବୁଲିପଡ଼ି ଆମକୁ ଚାହିଁଲା । ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନେଇଗଲା । ନୀଳିମା ନନ୍ଦା ପାଖାପାଖି ଠିଆ ହେଇଥାନ୍ତି । ମୋ ଛଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ମୋ

ସମେତ ସମସ୍ତଙ୍କ କାନ୍ଧରୁ ଗେରୁଆ ମୁଣି ଝୁଲୁଥାଏ । ଦାଡ଼ିଆ ଆଉଥରେ ନିଠେଇ ନିଠେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାହିଁଗଲା । ସେ କାହାରିଆଡ଼େ ସିଧା ନ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା, ‘କୋଉ ଆଶ୍ରମ ?’ କହିଲି, ‘ଆରେ ନରାଧମ, ଏମିତି ପଚାରିବାକୁ ତୁଟା କିଏ ? ଆଶ୍ରମ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଶାପ୍ୟକୁ ଡରନାହିଁ ? ମା’ ଅନୁଡ଼ିଶାଳରେ ତୁଟା କିମିତି ପଶିବୁ, ଆଁ ! ବାହାର ବାହାର ।’

ଲୋକଟା ବସି ରହିଲା ଦେଖୁ ମୋ ଝୁଲୁରେ ହାତପୁରାଇ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଛଡ଼ାମାଳଟା କାଡ଼ି ପାଟିକଲି, ‘ତେବେରେ ପାଷଣ !’ ଲୋକଟା ଲମ୍ବହୋଇ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ଅଭିଶାପକୁ ତରୁ ନତରୁ ଏତେଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼ିପାରିବ ନାହିଁ ଜାଣୁଥିଲା । ‘ଖେମା କର, ଖେମା କର’ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିପଡ଼ି ପର୍ବତ ତଳକୁ ଦଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ପିଲା ଚାରିଜଣ ଶିଖାଶିଖି ହେଲାପରି ଗର୍ଜନ କଲେ, ‘ପାପୀ ଦୁରାଚାରୀ ବର୍ବର ପାମର ଯିବୁ କୁଆଡ଼େ ?’ ଓ ଖେଦିଲାଭଳି ଟିକେ ବାଟ ଧାଇଁଗଲେ । ପ୍ରାଣବିକଳରେ ଲୋକଟା ପଡ଼ି ଉଠି ଧାଉଁଥାଏ ଓ ପିଲାଏ ପାଟି କରୁଥାନ୍ତି । ଏମିତି ପାଞ୍ଚ ସାତମିନିଟ୍ ଚାଲିଲା ପରେ ଲୋକଟାର ଶୋର ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଳା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହୋଇ ହସିଲେ । ହସୁ ହସୁ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଯାତରା ପାଟିରେ ଥିଲେକି ?’

-ମୁଁ ଥାଏ ନଥାଏ, ଦାଡ଼ିଆଟା ଥିଲା । କେମିତି ସାତଯା ନବାକୁଶା ସାଙ୍ଗକୁ ପାପୀୟସା, ପାପିନୀ କହିଗଲା !

ନୀଳିମା ପଚାରିଲା, ‘ସାର୍ କଥା କ’ଣ ?’

-କଥା ଆଉ କ’ଣ ! ପଇସା ରୋଜଗାରର ଗୋଟେ ପଦି । ଲୋକଙ୍କ ସରଳତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଏଇଠି ସୀତାଙ୍କ ଅନୁଡ଼ିଶାଳ ଥିଲାବୋଲି କଥାଟେ ଚଳେଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସେ ଅନୁଡ଼ି ନିଆଁ ଏବେବି ଜଳୁଛି ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଏ କାଠଗଡ଼ରେ ନିଆଁ ଲଗାହେଉଛି । ଏ ପୋଡ଼ିଗଲେ ଅନ୍ୟଗଡ଼ ଆସିବ । ଏ ଲୋକଟା ଆଉପାଦେ ଆଗେଇଗଲା । ସୀତା, ଲବକୁଶଙ୍କ ସହ ଏବେବି ଏଇ ଅନୁଡ଼ିରେ ବସିରହି ଯେମିତି !

ଦୀପୁ ପଚାରିଲା, ‘ସାର୍, ହୁଏତ ପଇସାରୋଜଗାର ପାଇଁ ଜଣେ ଏଇଟି ଆରମ୍ଭ କରିଥିବ । ମାତ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଆଣିଲା କିମିତି ? କଣ କହି ଭୁଲେଇଲା ତାଙ୍କୁ ?’

-ଦୀପୁ, ରାମ ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନବାସବେଳେ ଅଯୋଧ୍ୟାରୁ ବାହାରି ଦକ୍ଷିଣକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଅନେକ ଦିନ କଟେଇଲେ । ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଏବର କୋରାପୁଟରୁ ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣକୁ ବ୍ୟାପିଥିଲା । ବାଲ୍ମିକୀଙ୍କ ବିବରଣୀ ଉପରେ ଆସ୍ଥାବର୍ତ୍ତ କାଳିଦାସ ନିର୍ବାସିତ ଯକ୍ଷକୁ ରାମଗିରିରେ ରଖାଇଲେ । ସେଇଠି ସେ ମେଘ ଆସିବା ଦେଖିଲା ଓ ମେଘକୁ ଦୂତକରି ମାଳବ-ମଧ୍ୟଭାରତ ଦେଇ ଉତ୍ତରକୁ, ନିଜଘର ଅଳକାପୁରୀକୁ ପଠାଇଲା । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତ ସାଙ୍ଗକୁ ପୁରାଣ ଗୁଡ଼ିକ ଥରକୁ ଥର ଲେଖାଯାଇଛି । ପ୍ରତିଥର ଅଜଣା ଲେଖକମାନେ ଅନେକ କଥା ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି । କିଛି କଥା ବି ହୁଏତ ବାଦ୍ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ ପରମ୍ପରାରେ ଉଭୟ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତ ଇତିହାସ ଆଖ୍ୟା ପାଇଛନ୍ତି, ମାନେ ସେଥିରେ ଥିବା କଥା ଗୁଡ଼ିକ

ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିଥିଲା । କେତେକ ଲୋକ ଏ ଦୁଇ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିବରଣୀକୁ ସତବୋଲି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଏ ଦୁଇଗ୍ରନ୍ଥ ଭାରତୀୟ ଚେତନାକୁ ଆଲ୍ଲନ୍ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ପରେ କୃଷ୍ଣଚରିତ ଭାଗବତ ବି ଏହିପରି ମାନ୍ୟତା ପାଇଛି । ମହାଭାରତର କୃଷ୍ଣ ଭାଗବତରେ ତୁଆରୂପ ପରିଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି । ରାମ ଓ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । କୁସୁମ ପରଶେ ପଟ ନିକ୍ଷରେ ପରି ରାମାୟଣ ବା ମହାଭାରତ ସହ ଯୋଡ଼ା ହେଇଗଲେ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ ହୁଏ । ଅନେକ ସମୟରେ କେବଳ ନାମ ସାମ୍ୟରୁ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନ ମୂଳ ସ୍ଥାନଟିର ଗୌରବ ଦାବି କରନ୍ତି । ଆମ ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ଭାରତରେ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନକୁ ମହାଭାରତର ବିରାଟଗଡ଼ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ବାଲ୍ମିକୀଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ତମସା କୂଳରେ ଥିଲା । ଏତିକୁ କୋରାପୁଟର ଗୋଟିଏ ନଈ ସାଙ୍ଗରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଛି । ବାଲ୍ମିକୀ ଆଶ୍ରମ ତେଣୁ କପିଳାସରେ ବା ନହେବ କାହିଁକି ? ତାହା ଆମର ଏଠି ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀତ ସପନାତି ! ଲୋକଙ୍କ ଦେହରେ ବି ଅବତରନ୍ତି । ସେମିତି ଜଣେ କହି କ’ଣ ଆରମ୍ଭକଲେତ ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ହେଇଯାଇଥିବ । କାଲି ସକାଳୁ ତୁ ଯଦି କହୁ ଯେ ତତେ ଅପରାଜିତା ସପନେଇଛନ୍ତି ଯେ, ବହୁଦିନୁ ଅପୂଜା ରହି ତାକୁ ଭାରୀ ବାଧୁଲାଣି ଓ ସେ ତୁଆ ରୂପରେ ତୁଆଦେଉଳରେ ରହିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ତାହେଲେ କ’ଣ ହେଇପାରେ କଳ୍ପନା କର । ଏ ସତ୍ୟ ହେରିକା ତତେ ହୁଏତ ଥଟାରେ ଉଡ଼େଇବେ । ମାତ୍ର କେହି ନା କେହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ! ତୁ ଗୋଟେଠି ଆସ୍ଥାନ ଜମେଇ ଯଦି କହୁ ଯେ ସେଇଠୁ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ପଶ୍ଚିମକୁ ଦେଉଳ ତୋକେଇବାକୁ ମା’ କହୁଚନ୍ତି, ତାହେଲେ ସେଠି ପଇସା, ଭୋଗରାଗ, ଧୂପ ଦୀପ ସବୁ ତୁଳହେଇଯିବ ଓ ଡେରିରେ ହଉ କି ସହଳ ହଉ ଦେଉଳ ତୋଳାହବ, ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ାଯିବ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯିବ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ବିଭୁସ୍ତି ହୋଇପାରେ ମାତ୍ର ତୋ ଦିଅଁ ଓ ଦେଉଳ ରହିଯିବେ !”

ଦୀପୁ ବଡ଼ ନିବିଷ୍ଟ ଚିରରେ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲା । ନୟା ପଚାରିଲା, ‘କିରେ ଗୋକା, କ’ଣ ଏତିକି ବେଳୁ ଠାକୁରାଣୀ ସପନେଇଲେଣି ?’ ସମସ୍ତେ ହସିପକେଇଲେ । ଦୀପୁ ଟିକେ ନାଜେଇଗଲା । ନୟା କହିଲା, ‘ଆପଣ ଆଜ୍ଞାକଥା ଭର୍ତ୍ତିକଲେ ଏ ଗୁରାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ! କୋଉ ଦିନ କ’ଣ କରିବେ କେଜାଣି !’

-ତମେ ବି କରିବ ନା କ’ଣ ?

-କେଜାଣି ?

-ନାଳିମା, ଏକଥାଟା ଲେଖୁରଖ । ଏ ନୟା କୋଉଦିନ ସେମିତି କଲେ ତମ ଲେଖାଟା ପଢ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୁଣେଇଦବ ।

-ଖାଲି ଲେଖିବି ନାହିଁ - ସମସ୍ତଙ୍କ ଦକ୍ଷଖତନେଇ ରଖୁଦେବି ଆଜ୍ଞା ।

-ବଢ଼ିଆ !

ପୁଣି ତୁହାଏ ହସ । ହସ ବନ୍ଦହେଲାକୁ କହିଲି - ଦେ’ଗାଁ ଛାଡ଼ିଲାବେଳେ ଏବର କପିଳାସକୁ ରାଧାନାଥଙ୍କ କପିଳାସ ସହିତ ତୁଳନା କରିବା କଥା କହିଥିଲି । ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର ରତ୍ନପୁର ଚିତିଳାପରେ

ଖବରଟା ଜାଗାକୁ ଜାଗା ନିଆଁ ଜଳାଇ ପୁରୀକୁ ପଠାହେବା ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିଲା କପିଳାସ ।
କପିଳାସକୁ ଖବର ଆସିଥିଲା ହିଙ୍ଗୁଳାପୀଠ ଡାକରେରୁ । ଏବେ ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଶୁଣ :

ରଥାଙ୍ଗ-ଦମ୍ପତି-ମାନସେ କ୍ଷଣିକ ସୁଖ ଭ୍ରମ ଉଠୁଛାଇ

ଅନ୍ତ-ଗର୍ଭ ଗିରି କପିଳାସେ ରହି ତହିଁ ଆସିଥିବ ଧାଇଁ ।

ଝଟିକ ପାବଛ ପରାଏ ଯେ ଶୈଳେ ଶୋଭେ କଳନାଦୀଝର

ରକ୍ତାଶୋକ କୁଞ୍ଜେ ବିରାଜନ୍ତି ଯାର ମେଖଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ।

ନିଶୀଥେ ଓହ୍ଲାଇ କିନ୍ତରୀଏ ଯହିଁ ଗାଆନ୍ତି ମହିମ୍ନ ସ୍ତବ

ଉଦ୍‌ଘୋଷେ ଶୁଣନ୍ତି ହରିଶୀଏ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସେ ସଙ୍ଗାତ ରବ ।

ଯୋଗିଜନେ ତହିଁ ବହ୍ନି ଜାଳିଥିବେ ବିଜୟ ସଂକେତ ପାଇ

ତା ଦେଖୁ ହରିଶେ ଦାବାନଳ ଭ୍ରମେ ଚୌଦିଗେ ଯିବେ ପଳାଇ ।

ତଳେ ମହାରଣ୍ୟ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ମଞ୍ଚେ କୃଷିରକ୍ଷୀ କୃଷୀବଳ

ନେତ୍ରେ ଜନ୍ମାଇବ ଚମକ-ଚପଳା-ସନ୍ନିର ଜ୍ୟୋତି ଚପଳ ।

ଆସିଲାବେଳେ ସବୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଆସିଲ । ଏବେ ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ଶୁଣିଲ । ଏଥର କୁହ !

‘ସାର୍, ଅନ୍ତ-ଗର୍ଭ କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲା ଯୁଗଳ ।

-ଯାହା ଗର୍ଭରେ ବା ଭିତରେ ଅନ୍ତଥାଏ । କପିଳାସରେ କଳାଅନ୍ତ ଅଛି । ସାନ ପଥରଟିଏ
ଆଣ । ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଖିବା ।

ଯୁଗଳ ଚେନିସବବ୍‌ପରି ପଥରଟିଏ ଆଣିଲା । ସେଟାକୁ ଗୋଟେ ପଥର ଉପରେ
ଥୋଇ, ଆଉ ଗୋଟେ ବଡ଼ ପଥରରେ ପିଟିଲା । ସାନ ପଥରଟି ଭାଙ୍ଗିଗଲାରୁ ଭିତରୁ ଜିକିଜିକି
ହୋଇ ଅନ୍ତଟିକିଏ ଦେଖାଗଲା ।

ସେଇଆକୁ ଦେଖାଇ କହିଲି, ‘ଅନ୍ତ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହେଇ ରହେ । ବଡ଼ ପଥରରୁ ବଡ଼
ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ବାହାରେ । ଖୋଳିଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅନ୍ତ ଫର୍ଦ୍ଦ ବାହାରେ । ଅନ୍ତ ଦୁଇପ୍ରକାର । ଧଳା
ଓ କଳା । ଏ ଅନ୍ତ କଳା ।’

ଏଥର କୁହ କହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁଲି । ନାକିମା ଆରମ୍ଭ କଲା :

-ସାର୍, ଝରଣା ଅଛି । ମାତ୍ର ପଥରରୁ ପଥର, ପାହାଚରୁ ପାହାଚ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଗଲାଭଳି
ତୁହେଁ । ଗୋଟେ ସାନ ନାଳିଆ ଦେଇ ଝରଣା ଯାଉଛି । ଏମିତି କାହିଁକି ହେଲା ?

-ବର୍ଷାପାଣି ଗଛ ଶିଥ ଓ ଚେର ଦେଇ ମାଟି ବା ପାହାଡ଼ ଭିତରକୁ ଯାଏ । ସେଠି ଭିତରେ
ଭିତରେ ଗୋଟେ ପ୍ରବାହ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । କୋଉଠି ବାଟ ପାଇଲେ ପଦାକୁ ବାହାରେ । ଗଛବୃକ୍ଷ
ଯେତେ ଘଷ ହେବେ ସେତେ ଅଧିକ ପାଣି ଭିତରକୁ ଯିବ । ଆଗେ କପିଳାସରେ ଘଷବଣ
ଥିଲା । ଏବେତ ବଣ ନାହିଁ । ବଡ଼ ଝର କାହିଁ ଯେ ‘ଝଟିକ ପାବଛ ପରାଏ’ ଶୈଳଦେହରେ
ଶୋଭାପାଇବ ? ମତେ ଲାଗୁଛି ରାଧାନାଥ ‘ପାବଛ’ କହିଲା ବେଳେ, ପଥର ପାହାଚରୁ

ପଥର ପାହାଚ ନୁହେଁ, ପର୍ବତରୁ ପର୍ବତ ଡେଇଁବା କଥା କହୁଥିଲେ । ତମେମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ସମାଧାନ ହେବ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ନୀଳିମା କଥା ରହୁ ।

‘ସାର୍, ମେଖିଲାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ରକ୍ତାଶୋକ କୁଞ୍ଜ କାହିଁ । ମତେ ତ ଗୋଟିଏ ବି ଅଶୋକଗଛ ଦେଖାଗଲାଣି,’ କହିଲା ସୁଗଳ ।

‘ସାର୍, ନିଶୀଥ ତ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏବେବି ମହିମୁଷ୍ଟବ ଗାଉଚକ୍ତି କି ନାହିଁ କିମିତି ଜାଣିବା ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

-ତା ସତ । ଆମେ ଓହ୍ଲେଇଲାବେଳକୁ ସଂଜ ଗଢ଼ିଯାଇଥିବ । ରାଧାନାଥଙ୍କୁ ସତ କରିବା ପାଇଁ ତମେ ଆଉ ନୀଳିମା କିନ୍ତୁ ହୋଇ ମହିମୁଷ୍ଟବ ଗାଇପାର !

‘ସାର୍, ଷ୍ଟବ ଗାଇବୁ, ମାତ୍ର ଆମେ କିନ୍ତୁ ହବୁ କିପରି ?’ ପଚାରିଲା ନୀଳିମା ।

-ତମ ଦିହିକ କଣ୍ଠତ ବେଶ୍ ମିଠା ! ଅସୁବିଧା କ’ଣ ?

-ସେମାନେ ପରା ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର !

-କିଏ କହିଲା ?

-ସେମାନେ ପରା ଦେବଯୋନି !

-ହଁ, ଦେବଯୋନି ନିଶ୍ଚେ - ମାତ୍ର ସୁଦର୍ଶନା ନୁହନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟଏକ ନାମ କିଂପୁରୁଷ, ମାନେ କୁସିତ ପୁରୁଷ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଶରୀରରେ ଦୁଇଟି ଭାଗ - ଗୋଟେ ଭାଗରେ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ପରି ମାତ୍ର ଦେହ ମଣିଷପରି । ଅନ୍ୟଭାଗରେ ଠିକ୍ ଓଲଟା, ମଣିଷ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ା ଦେହ ।

ନୀଳିମା ତୁମ୍ଭ ରହିବା ଦେଖୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାର୍, ନୀଳିମା ବୋଧହୁଏ ମନସ୍ଥିର କରିପାରୁନି-ମାତ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ଗଲାବେଳେ କାହିଁକି, ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ହେବାକୁ ରାଜି । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କିଏ ଲାଗିଲେ ଘୋଡ଼ା ମୁହଁଟା ତା ଆଡ଼କୁ ଥିଲେ କାମୁଡ଼ି ପକେଇବି ନହେଲେ ଆରଭାଗଟା ହେଇଥିଲେ ଏକା ବେଳକେ ଯୋଡ଼ି ନାତ ଲଗେଇବି !’

ନୀଳିମା ସହିତ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ହସିଉଠିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ଅତୀବ ସାଧୁ କାମନା । ଦୁଃଖ ଯେ ତୁମେ କାମଚାରୀ ନୁହଁ ।’

-ନୁହେଁ କାହିଁକି ? ମୋ ଇଛାରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ବିହାର କରିପାରେ କହି ନନ୍ଦା ଡରଡରହୋଇ ଓହ୍ଲେଇବାରେ ଲାଗିଲା ।

ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ଦେଉ, ଧୀରେ ଚାଲ । ପଡ଼ିଗଲେ ନିଜେ ପାନେ ପାଇବୁ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରିବୁ । ତାଛଡ଼ା ଫେରନ୍ତି ତୁ ପରା ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବୁ ?’ ନନ୍ଦା ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଆମେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଓହ୍ଲେଇ ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁ । ସେ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ପାଖରେ ହେଲାବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆରମ୍ଭର ଘଣ୍ଟି ଶୁଭିଳା । ସମସ୍ତେ ହାତଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲେ । ବେଢ଼ାରୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ସତ୍ୟର ମାମୁଁ ଠିଆହୋଇଥିଲେ । ଆମକୁ

ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ଶୁଣୁଚି ପଲେ ହାତୀ ବାହାରିଚନ୍ତି । ଆସାହମାସ । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ । ବଣ କାହିଁ ଯେ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ? ଏ ସତ୍ୟ, ତମେମାନେ ଆଗେ ଆଗେ ଯିବ । ପଛରେ ବସିବା ଦିଶଣ ନିଆଁ ବରିଆ ଧରି ବସିବ । ଦୋକାନରେ ଦିଇଟା ବରିଆ ଓହଳା ହେଇଚି । ନେଇଯିବ । ମୁଁ ଟିକିଏ ଦର୍ଶନକୁ ଯିବି’ କହି, ସେ ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ସତ୍ୟ ମଟରସାଇକୁ ଆଗରେ ବସିଲା । ଆଶୀଷ ତା’ପଛେ । ଯୁଗଳ ଦ୍ଵିତୀୟ ମଟରସାଇକୁ ଧରିଲା । ପଛରେ ଦୀପୁ ବରିଆ ଧରି ବସିଲା । ଆମେ ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ପଛରେ ବସନ୍ତ । ନହେଲେ ସାମନାରେ ଖୁକୁରୁକୁ ହେଲେ ରାତିରେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବାକୁ ଅସୁବିଧା ହେବ ।’

‘ଜଣେ ପଛରେ ବସିବି ଖୁକୁରୁକୁ ହୋଇପାରେ । ବକବକ ହୋଇପାରେ । ତେବେ ଗୋଟେ ସଂକଳ୍ପ ଘୋଷଣା କରୁଚି - ମତେ ନ ପଚାରିଲେ, ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଫିଟିବ ନାହିଁ ।’ ପଛ ସିଟ୍‌ରେ ବସିଲି । ନୀଳିମା ଆଗରେ ବସିଲା । ଗାଡ଼ି ସ୍ଵାର୍ତ୍ତହବା ଆଗରୁ କହିଲି, ‘ଭଲ ହେଲା, ଦି କିନରାଙ୍କ ସ୍ତବ ଶୁଣାଯିବ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଲାଗୁଛି କିନରାଙ୍କ ଦି ମୁହଁ ପାଖାପାଖି, ଆଗପଛ ନୁହେଁ ।’

‘ରକ୍ଷା ହେଇଚି । ପଛଆଡ଼କୁ ମଣିଷ ଭାଗ ମୁହଁଟା ଥିଲେ ଚଳନ୍ତା । ମାତ୍ର ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ରହିଲେ, ବ୍ୟାବ୍‌ରେଷ୍ଟ ଡେଇଁ ପଛସିଟ୍ ଯାଏ ମାଡ଼ି ଯାଆନ୍ତା !’ କହି, ପାଖ ଝରକାଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

ନନ୍ଦା ଇଂଜିନ୍ ସ୍ଵାର୍ତ୍ତକଲା । ଗାଡ଼ି ଚାଲିବା ଆଗରୁ ନମସ୍କାର ଜଣେଇ କହିଲା, ‘ହେ ପ୍ରଭୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର, ଭଲରେ ଭଲରେ ଏ ଯାତ୍ରା ସବୁ ।’ ପିଲାଙ୍କ ମଟର ସାଇକୁ ଚାଲିଲା ବେଳକୁ ଆମ ଗାଡ଼ି ବି ଚାଲିଲା ।

ହାତୀ ନିଆଁ ବରିଆ ଦେଖିଲେ ଶଙ୍କିବ, ମାତ୍ର ଆମ ହେଡ୍‌ଲାଇଟ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖିଲେ ନୁହେଁ ? କାହାକୁ ତରେ ହାତୀ ? ଆଲୋକକୁ ନା ଢାଳାକୁ ?

‘ସାର୍, ରାଧାନାଥଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଆଉଟିକିଏ ରହିଗଲା । ଏବର ମୃଗବିହାରର ହରିଣ ହରିଣୀ କିନରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ଉଦ୍‌କର୍ଷ ହେବେ ନାହିଁ । ବହ୍ନି ଜାଳିବାକୁ ଯୋଗିଜନେ ବି ନାହାନ୍ତି,’ କହିଲା ନୀଳିମା ।

-ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ନନ୍ଦାକୁ ପାପୀୟସୀ କହିଥିବା ଲୋକଟି ଏବର ଯୋଗିଜନ ନୋହିଥିବ କାହିଁକି ? ହୁଏତ ଛନ୍ଦୁବେଶରେ ଥିଲା ।

‘ସେଇଟା ଅଞ୍ଚଳୁ ଗୋଟେ ଗଞ୍ଜେଇମୋଡ଼ା ଗୋଲାପ ଫୁଲ ସିଆଁ ରୁମାଲ ଖସିପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟେଇ ଆଣି ମୋ ଝୁଲାରେ ରଖୁଚି,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଏତ ଆହୁରି ଚମକାର କଥା । ତେବେ, ଫୁଲ ରୁମାଲ ଓ ଗଞ୍ଜେଇ, ଲାମ୍ପଟ୍ୟ ତଥା କୁଟିଳତାର ପ୍ରମାଣ ହେଲେ ତା ଘର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୁଝିବ ବୋଲି ଆମ ଲୋକ ପରମ୍ପରା ବିଶ୍ଵାସ କରେ । ଏଇ

ଲୋକୋକ୍ତିଟି ହେଲା :

ଲମ୍ପଟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କୁଟିଳ ଯୋଗୀ, ଦାରୀ ବିଆଣିଆ ବଇଦ ରୋଗୀ ।

ନାକୁଆ ବାହୁଣ କାଣୁଆ ଚୋର, ଏଇ ଛ'ଙ୍କର ବୁଢ଼ର ଘର ।

ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଏକାବେଳକେ ହସିଉଠିଲେ । ନୀଳିମା କହିଲା, 'ଏମିତି ଲୋକୋକ୍ତି କେତେ ତ ଜଣାଥୁବ ଆପଣଙ୍କୁ ?'

-ଜଣାନାହିଁ କାହିଁକି ? ତେବେ ସେ ମୁଣି ସବୁବେଳେ ଫିଟା ନଥାଏ । ମଉକା ଭୁଟିଲେ ଗୋଟେ ଅଧେ ବାହାରିପଡ଼େ । ଯେମିତି, ହାତୀ ବାହାରିଥିବାରୁ କିନ୍ତୁ ନନ୍ଦାକୁ ମନେ ପକେଇଦବା ଜରୁରି ଯେ ହାତୀ ଦେଖିଲେ ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦକରିଦବ । ହେବୁଲାଭର୍ ଲିଭେଇ ଦେଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବ । ଜୋରରେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇ ଖସିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, 'ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯୋଉଠି, ହାତୀ ଚହଲି ଚହଲି ସେଉଠି' ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ପାହାଡ଼ିଆ ଘାଟି ରାସ୍ତାରେ ଆମ କାର୍ ହାତୀକୁ ଟପି ପାରିବ ନାହିଁ ।

-ନନ୍ଦା ହଠାତ୍ ବ୍ରେକ୍ କସିଲା । ସମସ୍ତେ ଆଗକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲେ । ମୋ ମୁଣ୍ଡଟା ଡ୍ରାଇଭିଂ ସିଟ୍ ବ୍ୟାକ୍‌ରେଷ୍ଟରେ ବାଡ଼େଇ ହଉ ହଉ ଟିକକେ ବଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଁ ଗାଡ଼ି କବାଟ ଖୋଲି ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼ଇ ବଢ଼ଇ କହିଲି, 'ତମେମାନେ ଟିକେ ଆଗେଇ ଯାଇ ଫେରି ଆସ । ନାହିଁ ଯଦି ହଠାତ୍ ହାତୀ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ି, ଯେମିତି ହେଲେ ଖସି ପଳାଅ । ମୁଁ ଏଠି ରାତି କଟେଇ ସକାଳୁ ଯେମିତି ହଉ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ହାଜର ହେବି ।' ଗାଡ଼ି ଆଗକୁ ବାହାରିଗଲା । ମୁଁ ରାସ୍ତାକଡ଼ ବୁଦା ପଛକୁ ଗଡ଼ିଗଲି । ଟିକକ ପରେ ଗାଡ଼ି ଆସି ପୁଣି ଅଟକିଲା ବେଳକୁ, ସଡ଼କ ଓପରକୁ ଆସୁ ଆସୁ କହିଲି, 'ନନ୍ଦା ବ୍ରେକ୍ ଦେଇ ଭଲକଲ । ନହେଲେ ଏଇ ହାଲୁରେ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ହାତୀ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ଲୁଗାପଟାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତା ।' ନନ୍ଦା ଖେଁ ଖେଁ ହେଇ ହସିଲା ବେଳକୁ ସେ ଆଉ ନୀଳିମା ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଠରାଠରି ହେଉଥାନ୍ତି । ନୀଳିମା ଭିତରୁ କବାଟ ଖୋଲି ଦେଲା । ମୁଁ ବସି କହିଲି, 'କଥାଅଛି-ସବୁସେ ବୁଝି ଭଲା । କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିବା ଯାଏ ମୋ ପାଟି ବନ୍ଦ ।'

ନୀଳିମା କହିଲା, 'ସାର୍, ସେକାଳ ଏକାଳ ତୁଳନାତ ସରିନାହିଁ । ବଣରେ ହରିଣ ନାହାନ୍ତି ଯେ ନିଆଁ ଜଳିବା ଦେଖି ଦାବାନଳ ବୋଲି ଭ୍ରମରେ ଚୌଦିଗେ ପଳାଇ ଯିବେ । ତାପରେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଞ୍ଚାଓପରୁ ଏ ନିଆଁ ପାହାଡ଼ରୁ ପାହାଡ଼ ଚଳିଗଲା ବେଳେ ଚପଳା-ଚମକ ଭ୍ରମ ଜନ୍ମାଇବା କଥା । ଏଇନା ଧାନଚାଷ ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । କ୍ଷେତ ଜଗିବା କଥା ଉଠୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ଧାନ ପାଟି ଆସିଲା ବେଳକୁ ଜହ୍ନରୁଦ୍ଧାଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ନିଶ୍ଚୟ ହଉଥିବ ଓ ଚାଷୀଏ ମଞ୍ଚାକରି କ୍ଷେତ ଜଗୁଥିବେ । ମଞ୍ଚାଓପରେ ନିଆଁବରିଆ ସାଙ୍ଗକୁ ଶବ୍ଦକରି ଜହ୍ନ ଘଉଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଟିଣ ଫିଣ ଥିବ । ମାତ୍ର ଖବର ଦବାପାଇଁ ନିଆଁ ଜହ୍ନ ନଥିବ । ଚପଳା ଚପଳା ଭ୍ରମ କଥା ଉଠୁନାହିଁ ।'

-ଠିକ୍ ।

-ସାର୍, ରାଧାନାଥଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଆଉ କେହି କପିଳାସ କଥା କହିନାହାନ୍ତି ?

-ନିଶ୍ଚୟ କହିଛନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଖାଲି କପିଳାସ ନୁହେଁ - କପିଳାସ ପାଖର ଅନେକ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ କଥା କହିଛନ୍ତି । ଛତିଆ-ଅମରାବତୀର ତେଲିଗଡ଼ର ହରିସାହୁ ଝିଅ ସୁହାଣୀ ଯୁକ୍ତେଷ୍ଟିକ ବାହାହବାଠାରୁ, ଭୀମ କଳକଳା ପାହାଡ଼ ତଳେ କଳିକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବା ଯାଏ ଅନେକ କଥା ଲେଖିଛନ୍ତି । ସାରଳାଙ୍କ କାହାଣୀ ଏବେବି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜୀବନ୍ତ । ସୁହାଣୀଙ୍କୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବାହାହେଇ ପଇଁତିରିଶ ବର୍ଷ ପୁରିଗଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅର୍ଜୁନକୁ କହିଲେ ଯେ ସେଠି ଆଉ ରହିବା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ‘ତୀର୍ଥ ସେବି ଯିବା, ଯେଥେ କିଏ ପ୍ରୟୋଜନ ?’ ସେଠୁ ଲୋମଶଙ୍କୁ ଡାକି ପଚାରିଲେ, ‘ବ୍ରଥଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟେ ଅଛି କେବଣ ଗୁପ୍ତତ ତୀର୍ଥ ?’

ଲୋମଶ ବୋଲିଲେ ତୁମେ ଆମର ତୁଳେ ଆସ

ଓଡ଼ିଶାସ୍ତ୍ରମଧ୍ୟେ ଅଛି ଭୁବନ କପିଳାସ ।

ସାତ ପର୍ବତ ତଳେ ଅଛଇ ଧବଳାଙ୍ଗୀ

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେତା ହୋଇ ବହଇ ସଉଭାଗୀ ।

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ସଉଭାଗୀ ଧବଳାଙ୍ଗୀ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେତା ହେଲା କିମିତି ?’ କହିଲି, ‘ଏବର ଉତ୍ତାରଣରେ କହିବା ଧବଳାଙ୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବ । ଶିବତ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ସୌଭାଗ୍ୟ । ‘ସଉଭାଗୀ’ ତେଣୁ ହେଲା ସୌଭାଗ୍ୟ ।’

‘ସେଠୁ ?’ ପଚାରିଲା ନାଳିମା ।

-ସାରଳାଦାସ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା କାହାଣୀ ଶୁଣେଇଛନ୍ତି । ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ବିଶ୍ବାବସୁ ଓ ତାଙ୍କ ଭାରିଯା ପ୍ରୟୁକର ସାତପୁତ୍ର-କାଳ, କାମ, ସମ, ସୋମ, ଆଧ୍ୟାନ, ପ୍ରିୟ ଆଉ ନିଦା ।

‘ଆଧ୍ୟାନମାନେ ତ ଆଧାର । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଆଧାର କୁବଳିଙ୍ଗ, ଏଠି ଦେଖୁଛି ପୁଂଲିଙ୍ଗ,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ତମେ ସିନା ଶୁଣିଲ ନାହିଁ, ମୁଁ ତ ସେକଥା କହିଥିଲି ! ହଉ, ସାରଳାଙ୍କ ଗପଟା ଶୁଣ ।

-ଏ ସାତଜଣ ରାତିରେ କଟୁଆଳହେଇ ବନସ୍ତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ସେଠାକୁ ଆସୁଥିବା ଅସୁରାମାନଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ଓ ପ୍ରଣୟ ହେଲା ସେମାନଙ୍କର । ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗର ହୁଅନ୍ତୁ ପଛେ, ବେଶ୍ୟାତ ! ପୁଅ ଯେତେ ଧନ ନେଇ ଦେଲେବି ସେମାନେ ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠୁ ସାରଳା ଗୋଟିଏ ସଦୃଶ ଶୁଣାଇଲେ :

ଶ୍ରୀ ଆଷ୍ଟ୍ୟ ଧନ ଦେଇ ପୋଷଇ ଯେହୁ ବେଶ୍ୟା

ଗୋଡ଼େ ଅବରଣି ସେ ଜାତିରେ ଅମନିଷ୍ୟା ।

ସେ ଯାହାହଉ ଗନ୍ଧର୍ବ - ସୁତମାନେ କୁବେର ଭଣ୍ଡାରରୁ ଧନ ରତ୍ନ ଚୋରି କରି ଅସୁରାମାନଙ୍କୁ ଦେବାରେ ଲାଗିଲେ । ଧନେଶ୍ୱର ଏହା ଜାଣିପାରି ସେମାନଙ୍କୁ ସଦାଶିବଙ୍କ ଆଗକୁ ଘେନିଗଲେ । ସେଠୁ,

ଅନୀତି ଦେଖି କୋପକଲେ ଦେବରାୟେ
 ଯାଅରେ ସାତକର୍ହି ପାଷାଣ ହୋଇ କାୟେ ।
 ସଦାଶିବ ସ୍ବାମୀଙ୍କି ସାତେହେଁ କରେ ସେବା
 ଭୋ ସ୍ବାମୀ ଆମ୍ଭେ ତବ ଭୁବନ ଦେବା ।
 ଶଙ୍କର ବଦୟନ୍ତି ଇଚ୍ଛିଲା ଯେବେ ଯେହା

ମୋହର କପିଳାସେ ଦୁମ୍ବରେ ପାବଳ ହୋଇ ଥାଆ ।

‘ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟେ ପର୍ବତରୁ ଆଉ ଗୋଟେ ପର୍ବତକୁ ଡେଇଁବା କଥା କହୁଥିଲେ ?’
 ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଆଉ ବି କହିଥିଲି ଯେ ତମେମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ହେଲେ ଏ ସନ୍ଦେହର ବି ନିରସନ ହେବ ।
 ଏବେ ବୁଝିଲତ ? ରାଧାନାଥ ଖୁବ୍ ଭଲକରି ସାରଳାକୁ ପଢ଼ିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର
 ରତ୍ନନଦୀ ସନ୍ତରଣ ପରି ଚମତ୍କାର କବିତା ଲେଖିଲେ । ସେ ନିଜେ ଏକଥା ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ।
 ପଢ଼ିଛ ତ ?

ଦୁହେଁ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି ହଁ କଲେ ।

-ସାରଳାକୁ ଶୁଣ । ପରେ ପରେ ଆହୁରି ଚମତ୍କାର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅଛି ।

ମୋତେ ଦର୍ଶନ କରି ଆସିବେ ଯେତେ ନର

ସବୁରି - ପାଦରଜ ପତ୍ର ଦୁମ୍ବର ଉପର ।

ଲୋମଶ କହିଲେ ଶୁଣ ହୋ ଯୁଧେଷ୍ଠି

ବିଶ୍ବାବସୁଙ୍କର ପୁତ୍ର ଏ ପର୍ବତ ସାତଗୋଟି ।

ଏ ପର୍ବତ ଗୁଡ଼ିକର ନାଁ ସେ ଲମ୍ପଟ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କଥା ଶୁଣେଇଥିବା ଲୋକଙ୍କପରି ବା
 କାଳିଦାସ କହିଲାପରି ‘କୋବିଦା ଗ୍ରାମବୃଦ୍ଧା’ ପାଇଲେ ଜାଣିହବ । ମାତ୍ର ସେପରି ଲୋକ
 ମିଳିବେକି ? ଏବେତ ସେଇ ଭଣ୍ଡ ଦାଢ଼ିଆପରି ଲୋକ ଖାଲି ଅଛନ୍ତି !

‘ସାର୍, ସେଠୁ ?’ ପଚାରିଲା ନୀଳିମା ।

ସେଠୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ-

ଯେ ପର୍ବତ ସାତଗୋଟି ଉତ୍ପତ୍ତି ଉଠି ଆସି

ଦେଖିଯାଇ କପିଳାସେ ଶିଖରେଶ୍ବର ବସି

‘ସାର୍, ନରସିଂହ ଦେବ ୧୨୪୬ରେ ଲେଖିଥିଲେ ସତ୍ୟ, ଦ୍ଵାପର, ତ୍ରେତା, କଳି ଚାରିଯୁଗରେ
 ଶିଖରେଶ୍ବର । ଦୁଇଶ ବର୍ଷପରେ ସାରଳା ଲେଖିଲେ ଶିଖରେଶ୍ବର । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ସାଡ଼େ
 ଚାରି କି ପାଞ୍ଚଶ ବର୍ଷପରେ ରାଧାନାଥଙ୍କ ବେଳକୁ ନାଁ ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର । ଆଉ କେହି
 ଲେଖିନାହାନ୍ତି ?’ ପଚାରିଲା ଦାମ୍ଭ ।

‘କବିଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, କାବ୍ୟଟିଏ ଲେଖିଛନ୍ତି ମାତ୍ର ତାର ବର୍ଣ୍ଣନାଗୁଡ଼ିକ ମୋର

ହେଉ ହେଉନାହିଁ । ପରେ ଦେଖୁ, କହିବି ।’ କହି, ଚୁପ୍ ହେଲି ।

‘ସାର୍, ଏତ ସେଇ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜାଙ୍କ ସାତପୁଅଙ୍କ କଥା । ଆପଣ ପରା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାହାଣୀ କହୁଥିଲେ !’ ମନେ ପକେଇ ଦେଲା ନାଲିମା ।

-ଜାଗର ରାତିରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମଙ୍କୁ ସହସ୍ରେ ମାଣ ଚାଉଳ ଆଣି ରାନ୍ଧିବାକୁ କହିଲେ । ଭୀମ ଧର୍ମପୁରୀ ନଗ୍ନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଧାନ କଟାହେଇ ଖଜାରେ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ । ମଲା ହେଇନଥିବା ଧାନ ଭାରେ ଭୀମ ଆଣିଲେ । ସେଠୁ :

ବନସ୍ତ ଭିତରେ ଯାଇ ଭୀମସେନ ବୁଲି
ସାତଗୋଟି ବ୍ରାହ୍ମ ତହିଁ କଳାକ ଯେକ ପଲ୍ଲି ।
ତାହାନ୍ତ ଘେନିଣ ସେ ମଳିଳାକ ଧାନ
ବାଛିଣ ପାଳ ଧାନ ଘେନଇ ଭୀମସେନ ।
ପଥରେ ପକାଇଣ କରେ ମୁଥ ମାରି
ସହସ୍ରେ ମାଣ ଚାଉଳ ଘେନିଲା ସମ୍ପାଦି କରି ।
ଆପଣେ ରାନ୍ଧଣା ତାହା କଳାକ ଅତିବେଗେ
ନେଇଣ କୁଡ଼ାଇଲା ଭାତ ଶିଖରେଶ୍ବର ଆଗେ ।
ଯୁଧେଷ୍ଠି ଦେବଙ୍କ ପଛ କନିଆ ସୋହାଣୀ
ସେ ପର୍ବତ ତଳେ ତାକୁ ରୁହାଇଲେ ଆଣି ।
ବୋଇଲେ ଯେହି ପର୍ବତରେ ଥାଇ ତୁ ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ କର ସେବା
ବାହୁଡ଼ା ବେଳେ ତୋତେ ବାହୁଡ଼ାଇ ନେବା ।
ସୋମବଂଶ ମଧ୍ୟେ ଗୋ କନିଆ ନାୟେକାଣୀ
ତହୁଁ ସେ ନାୟେକାଣୀ ପଦହିଁ ନିର୍ବାଣି ।
କଳିଯୁଗ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଯେବଣ ପର୍ବତରେ
କଳିକିଳା ଗଡ଼ ସେହୁ ବନସ୍ତ ଭିତରେ ।

ତାପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ମହାନଦୀ ପାରିହେଇ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଗତିକଲେ । ସାରଳା ‘କଳିକିଳା’ ଗଡ଼ କଥା ପୁଣି ଏଠି ଲେଖୁଥିବାରୁ ଏହା କପିଳାସ ବାହୁଡ଼ାଣି ବେଳର କଥା ହୋଇପାରେ । ନାୟେକାଣୀଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ବାହୁଡ଼ାଇ ଆଣି, କଳିକିଳା ଗଡ଼ରେ ରଖୁଥିଲେ ପରା ! ଏବର କଳକଳାଗଡ଼ରେ କଳିପାହାଡ଼ ତଳେ ନାହାକାଣୀ ପୂଜା ପାଉଚନ୍ତି ।

‘ଏହାପରେ ଆଉ କପିଳାସ କଥା ଲେଖୁ ନାହାନ୍ତି ସାରଳା ?’ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା ।

ଲେଖୁଛନ୍ତି - ମାତ୍ର ସେ କପିଳାସ ‘ଓଡ଼୍ରରାଷ୍ଟ୍ର’ ମଣ୍ଡଳର କପିଳାସ ନୁହେଁ - କୁବେରଙ୍କ କୈଳାସ ।

-ଆପଣ ଏତେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କଲେ କୋଉଦିନ ?

-କୋଉଦିନ ମାନେ ! ତେଲଗିରେ ଏମ୍.ଏ ଓ ଚବିଶିରେ ଏମ୍.ଫିଲ୍ । ଚାରିବର୍ଷରୁ ପାଠ ଆରମ୍ଭ । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କ'ଣ କମ୍ !

ବାଟ କେମିତି ସରିଲା ଜାଣିହେଲାନି । ଭାରୀ ସୁନ୍ଦର ଚଳଉଥାଏ ନନ୍ଦା । କନ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଖେଇ ଆସୁଥାଏ । କହିଲି, 'ମିଛରେ ତମ ତୁଆବୋଉ ତରୁଥିଲେ । ପାହାନ୍ତାରୁ ଆସିଥିଲେ ରାତି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।'

-ନା, ହେଇନଥାନ୍ତା ସତ, ମାତ୍ର କିନ୍ତରୀଙ୍କ ମହିମୁସ୍ତବ ଶୁଣିଥାନ୍ତେ କେମିତି ? କପିଳାସ ତ ସବୁଠି । ଶୁଣନ୍ତୁ :

ନନ୍ଦା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ନାଳିମା କଣ ମିଳେଇଲା - ରାବଣକୃତ ଶିବତାଣ୍ଡବ ଷ୍ଟୋତ୍ର :

ଜଟାଟବା-ଗଜଜଳ-ପ୍ରବାହ-ପାବିତ-ସ୍ଥଳେ

ଗଳେଃବଳମ୍ୟ ଲମିତାଂ ଭୁଜଙ୍ଗ-ତୁଙ୍ଗ-ମାଳିକାମ୍ ।

ତମତ୍-ତମତ୍-ତମତ୍-ତମତ୍-ନିନାଦବଦ୍-ତମର୍ବନ୍

ତକାର ଚଣ୍ଡତାଣ୍ଡବଂ ତନୋତୁ ନଃ ଶିବଃ ଶିବମ୍ ॥୧॥

ଏମିତି ଚଉଦଟି ଯାକ ଶ୍ଳୋକ ସରିଲାବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ଅତିଥିଶାଳା ପାହାଚ ପାଖରେ ଅଟକିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ହସି ହସି ବାରଣ୍ଡାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ଆମେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ହେଲାବେଳକୁ ସେ ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କହିଲେ - ଭାରୀ ତମହାର ଗାଉଥିଲ ଶିବତାଣ୍ଡବ ଷ୍ଟୋତ୍ର ! ଅଖର୍ବ-ସର୍ବ-ମଙ୍ଗଳ-କଳା-କଦମ୍ବ-ମଞ୍ଜରୀ ଠାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସୁମୁଖୀଂ ପ୍ରଦତ୍ତାତି ଶମ୍ଭୁଃ ଯାଏ ଶେଷ ଛ'ପଦ ଏଇଠୁ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲି । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପରେ ସଞ୍ଜରେ ଏହା ଗାଇ ବହୁତ ଭଲ କଲ ।

ଦୁହିଙ୍କ ମୁହଁ ଖୁସିରେ ଝଲମଲ୍ କରି ଉଠିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମତେ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ, 'କପିଳାସ ଯାତ୍ରା ସାଥୀକ ହେଲାତ ?'

'ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଥିଲେ କ'ଣ ସାଥୀକ ନହେବ ?' ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ହଠାତ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ସ୍ମୃତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯେ !' ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, 'ହଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତିକିରେ ରହ । ବୁଲାବୁଲି କରି ସମସ୍ତେ ଥକି ଯାଇଥିବ । ଆଠଟା ହେଲାଣି । ଅଧଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ଧୁଆ ଧୋଇ ହେଇ ଠିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ଆଠଟାରେ ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଆସ । ଦୀପ୍ତ, ତୁ ଆଉ ତୋ ସାଙ୍ଗ ତିନିହେଁ ଏ ରାତିଟା ଏଇ ଅତିଥିଶାଳାରେ ରହିବ । ଆମେ ଭୋଜନଶାଳାରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବୁ । ଡେରି କରିବ ନାହିଁ ।'

ସେମାନେ ଗାଡ଼ିରେ ବାହାରିଗଲେ । ଏଥର ଝିଉରିଂ ଧରିଲେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ଗରମ ପାଣିରେ ଭଲକରି ଗାଧୋଇପଡ଼ି ଲୁଗା ବଦଳେଇ ବାରଣ୍ଡାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଆଠଟା ପଚାଶ । ପିଲା ଚାରିହେଁ ଗାଧୋଇସାରି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସାଙ୍ଗହୋଇ ଭୋଜନଶାଳା

ଚାଲିଲୁ । ବାଟରେ ଯୁଗଳ କହିଲା, ‘ସାର୍, ଶିଖରେଶ୍ୱରଙ୍କ କରୁଣାରୁ ହାତୀ ପାତି ହାବୁଡ଼ିଲେ ନାହିଁ କି ଆଉ କୌଣସି ବିଘ୍ନ ହେଲାନାହିଁ । ନିଆଁ ବରିଆ ପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ଆମେ ତିନିହେଁ ସତ୍ୟର ସାନମାମୁଁଙ୍କୁ ସେ ଦାଢ଼ିଆ କଥା କହିଲୁ । ସେ ପରା ସତ୍ୟ ମାମୁଁଘର ଗାଁର ଗୋଟେ ଜଣାଶୁଣା ଗଞ୍ଜୋଡ଼ । ସାନମାମୁଁ କହିଲେ - ସେ ବଦମାସଟା ଏଠିକି ଆସିବା ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତି ଯେ, ଯାହା ଦି ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଛି, ବନ୍ଦହେଇଗଲେ ତା ପିଲାଝିଲାଙ୍କ ହଇରାଣ ବଢ଼ିଯିବ । ଭାଇ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ କହିବି । ଗୁମାସ୍ତା ବନ୍ଦ କରେଇଦେବି ଭାବୁଛି ।’

-କେତେ ଗଞ୍ଜୋଡ଼ଙ୍କୁ ସାଧ୍ୟ କରିପାରିବ ତମେମାନେ ! ହଉ ହେଲା - ଯାହା ଯେତିକି ହବାକଥା ହଉ । ତମେ ତମ ପଢ଼ା ପଢ଼ିରେ ଲାଗ । ସୂତନା ବିଜ୍ଞାନରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଟଙ୍କରଦେଇ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ହବ । ଏଇତକ ମନେରଖ ।

ଦୀପ୍ତ କହିଲା, ‘ସାର୍, ଆପଣଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଓ ଦିଗ୍‌ବର୍ଦ୍ଧନ ବଳରେ ଏ ବାମନମାନେ ବି ଚନ୍ଦ୍ର ଛୁଇଁପାରିବେ ।’

ଚୋଟନଶାଳା ମୁହଁରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ଗାଧେଇପଡ଼ି ସଜପୁଲ ପରି ପୁଟି ଉଠିଥାନ୍ତି । କମଳ କଲ୍ଲାର କହିବାକୁ ପାତି ଖଲଖଲ ହେଉଥିଲା । ରୋକିଦେଲି ନିଜକୁ ।

‘ଦେଖୁଛି, ତୁଣ୍ଡିବାନ୍ଧି ଶିଖିଲେଣି’ କହି, ନନ୍ଦା ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ କହିଲି, -ସବୁବେଳେ ମାଷ୍ଟରିକରି କିନ୍ନରୀର ଶରୀରଗଢ଼ଣ ବଡ଼େଇବାର ଫଳ ପାଇଲି ! କିନ୍ନରୀର ଗୋଟେ ପଟେ ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ହେଲାବେଳକୁ ଆଉପଟେ ମଣିଷ ମୁହଁ, ମାତ୍ର ତମେ ମତେ ଜହୁଟିଏ କରିଦେଲ !

-କାହିଁବେ ?

‘ଲୁହ ପୋଛିବା ଲୋକ ନଥିଲେ କାହିଁ ଲାଭନାହିଁ । ତେବେ, ତୁଣ୍ଡି ଖସିଗଲା ଯେ, ଭଲକରି ବାନ୍ଧିଦିଏ’ କହି, ମୁଁ ବି ଖାଇବାଘର ଭିତରକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଲି ।

‘ନନ୍ଦା, ସାରାଦିନ ବିତିଲା, ଗପ ସରିଲାନି ! ଡେରି ହଉଛି, ଆସ’ କହିଲେ, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ଯାଉ ଯାଉ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ଆସୁଥିଲି ଯେ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଜ୍ଞା ଟିକେ ଅଟକେଇ ଦେଲେ ।’

-ସେ ଆସୁଛନ୍ତି ନା ନାହିଁ ?

-ନନ୍ଦା ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ କହିଲା - ହଁ ।

ଭିତରେ ଦେଖୁଛି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଓ ଦୀପ୍ତ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଆସନ ଖାଲି ଅଛି । ମୁଁ ଦୀପ୍ତ ପାଖକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ଆମର ଏଠି ପୁଅଝିଅଙ୍କର ଅଲଗା ଧାଡ଼ି ହୁଏନା, ଆପଣ ମୋ ପାଖରେ ବସନ୍ତୁ । ଦେଖେଁ କିମିତି ଖାଉଛନ୍ତି !’

ବସିପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଖାଦ୍ୟ ପରଷା ହେଲା । ଖାଇବସିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା - ‘ସହନା ବବତୁ ସହନୋତୁନନ୍ତୁ’ ବୋଲାହେଲା । ସେଠୁ ଶୁଆ । ଖେଚଡ଼ି, ମୁଗଡାଲି, ସନ୍ତୁଳା, ବେସର ଓ ବାଇଗଣ ଭଜା । ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ଗୋଟେ କ’ଣ ସରିଲାବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ସେଇଟିକୁ ଆଉଥରେ ଦବାପାଇଁ ଡାକୁଥାନ୍ତି, ଆଉ, ମତେ କହୁଥାନ୍ତି - ଆପଣ ଜମା ଖାଉନାହାନ୍ତି, ଭଲ କରି ନ ଖାଇଲେ ଲେଖାପଡ଼ା ଓ ଅନ୍ୟ କାମ ହବ କିମିତି ? ପୁଣି ମଗାଉଥାନ୍ତି । ‘ମୁଁ ଯାହା ଖାଇବାର ଖାଉଥିଲି । ଆପଣ ବଳେଇବାରୁ ଅଧିକାକରି ଖାଇଲି । ଆଉ ମଗାନ୍ତୁ ନାହିଁ, ପାରିବି ନାହିଁ ।’ ‘ନ ପାରିଲେ ପତରରେ ବଳିପଡ଼ିବ । ଆଉ ଗଣ୍ଡେ ଖେଚଡ଼ି ଆଣ ।’ ପରଷୁଣୀ ଖେଚଡ଼ି ହତାଏ ଆଣି ଅଜାଡ଼ିବାକୁ ବସିଲା ମୁଁ ପତ୍ର ଉପରେ ହାତ ରଖି ବାରଣ କରିବା ଦେଖି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ହଉ ଛାଡ଼, ଏଥର ଶୁରି ରସଗୋଲା ଲଗାଅ ।’ -ଆଜ୍ଞା ଶୁରି ଅଛି ବୋଲି ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ ଖେଚଡ଼ି ଟିକେ କମ୍ ଖାଇଥାନ୍ତି । ଏଇନା ପେଟ ଭରି । ପାରିବି ନାହିଁ ।

-ଆଜ୍ଞା, ଖାଲି ରସଗୋଲା ଦିଅ ।

-ଆଦୌ ପାରିବି ନାହିଁ କହନ୍ତେ କହିଲେ, ‘ଗପଟେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ତାପରେ ଯାହା କରିବେ । ଗପଟା କଲିକତାର, ତେଣୁ ମଝି ମଝିରେ ବଙ୍ଗଳା ରହିବ । ଶୁଣନ୍ତୁ’ :

-ଗୋଟେ ଭୋଜି ଚାଲିଥାଏ । ଶେଷରେ ରସଗୋଲା ଦିଆଗଲା । ଜଣେ ଲୋକ ଡକ୍ଟନେ ଖଣ୍ଡେ ରସଗୋଲା ଖାଇସାରିଲାପରେ ବି ତାକ ଛାଡ଼ୁଥାଏ ‘ରସଗୁଲ୍ଲା କି ଶେଷ ହେଲେ ଗ୍ୟାଲୋ ?’ ଏମିତି କଥାରେ ରସଗୋଲା ଦଉଥିବା ଲୋକ ଖସି ହେଉଗଲା । ‘ଆର୍ କଟା ଦୋବ ?’ ଜବାବରେ ଲୋକଟା କହିଲା, ‘ଏଟା କି ଏକଟା ପ୍ରଶ୍ନ ହଲୋ ? ଆରେ ଭାଁଡ଼ଟା ଦିଏ ଯାଓ ।’ ସେଇଆ ହେଲା । ହାଣ୍ଡିଏ ରସଗୋଲା ଥୁଆହେଲା ଓ ଏ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ଆଉ ଡକ୍ଟନେ ଖଣ୍ଡେ ପରେ ଲୋକଟା ହଠାତ୍ ବସିବା ଜାଗାରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ଆଉ ଚିତ୍କାର କଲା - ମରେ ଗେଲୁମ୍ରେ ! ମରେ ଗେଲୁମ୍ । ବାବା ଗୋ, କୋଥାୟ ଆଛ ଗୋ ବାବା ! ଏକଟୁ ଉଠିଏ ଦାଓନା ବାବା ! ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଶୁଆପିଆ ସାରି ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ପାନ ସିଗ୍ରେଟ ଖାଉ ଖାଉ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଭିଡ଼ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିଡ଼ରୁ ଜଣେ ଲୋକଟାର ହାତଧରି ଉଠେଇ ଦେଇ ପଚାରିଲେ, ‘କି ହଲୋ ?’ ଲୋକଟା ବସି ପଡ଼ି ହାଣ୍ଡିରୁ ତରତରରେ ଏକାବେଳେ ଦିଇଟା ରସଗୋଲା ଆଣି ପାଟିରେ ପୁରେଇଦେଇ ପୁଣି ଗଡ଼ିଗଲା । ପୁଣି ଚିତ୍କାର, ‘ଏବାର ସତ୍ୟଇ ମରୁଲାମ୍, ଓଗୋ, ବାବାଗୋ, ମରେଯାବୋଗୋ, ଏକଟୁ ଧରୋନା, ଓଗୋ ବାବାଗୋ ।’ ତାକୁ ଉଠେଇଥିବା ଲୋକ ଜଣକ କହିଲେ, ‘ଏଇତୋ ଆପନାକେ ବସିଏ ଛିଲାମ୍, ଆର ଆପ୍ନିକିନା ଆରୋ ଦୁଟୋ ରସଗୁଲ୍ଲା ବେପେ ଦିଲେବ୍ ଆର୍ ଆବାର୍ ମଡ଼ାକାନା ଜୁଡ଼େ ବିଲ୍ଲେବ୍ !’

ଲୋକଟା କହିଲା, ‘ୟାଁ, କି, ବଲ୍ଲେ ଯାଁ ! ମଡ଼ାକାନା ? କେ ମରଲୋ ? ଯାଁ । ଭୋଇତେ ତେକେ ଏ ରକମ୍ ଅପମାନ୍, ଅସହ୍ୟ, କି ପେୟେଛ ଆମାକେ, ଯାଁ ?’ ଏଥର ଟୋକାଟିଏ

ଆସି କହିଲା, ‘ଦାଦା, ଉଠିଏ ଦିକ୍ତି, ଗାଲା-ଗାଲୁ କ୍ୟାନ !’ ସେ ଉଠେଇ ବସେଇଦେଲା ମାତ୍ରେ ଲୋକଟା ପୁଣି ରସଗୋଲା ହାଣ୍ଡିଆଡ଼େ ହାତ ବଢ଼ାଉଛି ଦେଖୁ ଆଉଜଣେ ହାଣ୍ଡିଟାକୁ ଉଠେଇ ନେଇ କହିଲେ, ‘ଆଛା ମଶାୟ, ବଲୁନ୍ ଦିକି, ଆପ୍‌ନି ଏରକମ କ୍ୟାନ କୋରୁତେନ୍ ?’ -କି କୋରୁଲାମ୍ ।

-ଏଇ ବାରବାର ରସଗୁଲୁ ଖାଜେନ୍ ଆର ମରେଗେଲୁମରେ ବୋଲେ ଚିହ୍ନାର କୋରୁତେନ୍ !
-ଓଃ, ଏଇ କଥା ! ଶୁନ୍‌ନ୍ ମଶାଇ - ଆପ୍‌ନି ସାଁଜେର ଚୌରଙ୍ଗୀ ଦେଖେଲେନ୍ ! କି ଭିନ୍ ! ଲୋକେ ଗିସ୍ ଗିସ୍ କୋରୁତେ । ଡିଲ୍ ଧାରନେର ଜାୟଗା ନେଇ, ଆର ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟ ଏକଟା ଗାଡ଼ି ଏଲୋ । କି କୋରୁବେ ବ୍ରାଇଭାର, ପିରେ ଯାବେ ? ସେଟା ତ ଅସମ୍ଭବ । ତାକେ ଏଗୁଡେ ହୋବେ । ତାଇ ସେ ହର୍ଷଟା ଚାପ୍‌ଲେ - ଭୌ, ଭୌ । ଭିନ୍ - ଏକ୍‌ଟୁ ନଦ୍‌ଲୋ, କିନ୍ତୁ ଲୋକ ସରେ ଗ୍ୟାଲେ, ଗାଡ଼ିଟା ଏକ୍‌ଟୁ ଏଗୋଲ । ଆବାର ଭୌ - ଆବାର ଏଗୁନୋ । ଏମ୍‌ନି କୋରେ କୋରେ ମଶାଇ ଗାଡ଼ିଟା ଦିବ୍ୟ ବେରିୟେ ଗ୍ୟାଲୋ ! ଆମି ସେଇଟେଇ କୋରୁତି । ମରେ ଗେଲାମ ହୋଲୋ ମଟରେର ଭୌ । ବୁଝଲେନ୍ ? କଇ ହାଁଡ଼ିଟି ଏବାର ଦିନ ଦ୍ୟାସ୍ ।

-କି ! ଆବାର ?

-ଆରେ ମଶାଇ, ଚୌରଙ୍ଗୀ ପାର ହୋଡେ ହୋବେ ନା ? ମରେ ଗେଲାମ୍‌ରେ ବାବା, ମରେ ଗେଲାମ ।’

ସମସ୍ତେ ହସରେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ବି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ନିର୍ବିକାର । ପରସ୍ପରାକୁ କହିଲେ, ‘ଅନେଇତ କ’ଣ, ରସଗୋଲା ଦିଅ ।’ ପତ୍ରରେ ରସଗୋଲା ପଡ଼ିଲା ଆଉ ମୁଁ ପାଟିକଲି, ‘ମରିଗଲି, ମରିଗଲି !’ ଆଉ ଦୁହାକୁ ଦୁହା ହସଭିତରେ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ରସଗୋଲା ଖାଇଗଲି । ଛ ସାତଟା ପରେ ମୋ ଅବସ୍ଥା ସତରେ ଅଠାଠିକ୍ । ସମସ୍ତେ ଉଠି ସାରିଲେଣି । ମୁଁ ବି ଉଠି ହାତ ଧୋଇବାକୁ ଯାଉଛି, ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଣ୍ଡିରୁ ତୁଣ୍ଡିଲ କେତେ ବାଟ, ଯାଁ ?’ ପେଟ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲି, ‘ଯାହାର ମାପିବା ଦରକାର ସେ ମାପୁ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ କାଲି କ’ଣ କହିଥିଲେ, ମନେ ପଡ଼ୁଛି ? ଯିଏ ଭୋକ ହେଲାଣି ଚିହ୍ନିଲା ସେ ଏ ମପାମପି ତଉଲା ତଉଲିରେ ପଣିବ କାହିଁକି, ଯାଁ ?’ -ଠିକ୍ । କଥା ଅଛି, ଗୁଣ ଚିହ୍ନେ ଗୁଣିଆ, ପେଟ ଚିହ୍ନେ ପେଟୁଆ ।

-ଏଟା କୋଉଠିକା ଲୋକୋକ୍ତି ?

-ଏହା ନନ୍ଦନନ୍ଦନୋକ୍ତି ।

-ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଡାକିଲେ, ‘କ’ଣ ହାତ ମୁହଁ ଧୁଆ ସରୁନି !’ ଚଟାପଟ୍ ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକୁ ନମସ୍କାର କରି ଅତିଥିଶାଳା ଆଡ଼େ ଚାଲିଲି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଆଦେଶ ଦେଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ନାଲିମା, ସାରୁକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ ।’ ଆମେ ହୁଏ ଚାପ୍ ଚାଲିଲୁ । ବାଟରେ ନାଲିମା

କହିଲା, ‘ମତେ ମିଛଟାରେ ପଠେଇଲେ । ଦେଇ ଏକା ଆସିଥିଲେ ଚଳିଥାନ୍ତା ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ବାଃ’ରେ, ମୁଁ ଏକା କିମିତି ଫେରିଥାନ୍ତି ?’

-ଏକା କାହିଁକି ? ସାର୍ ବଳେଇ ଦିଅନ୍ତେ ।

-ସେଠୁ, ସେ ଏକା ଯାଆନ୍ତେ ?

-କି ବୋକା ! ଏକା କିଆଁ, ତୁ ତାକୁ ବଳେଇ ଦିଅନ୍ତୁ !

ମୁଁ କହିଲି, ‘ନୀଳିମା, ଏ ଗପଟା ଦି ଭାଙ୍ଗୁଥାକର ।’

-ଆଜ୍ଞା, କଳିକତା ମରେ ଗେଲାମରେ ଆପଣ ଡକ୍ଟର ନ ହଉ, ଅଧିକତରୁ ଉପଗୋଳା ଖାଇଲେ । ଏ ଭାଙ୍ଗୁଆ ଗପରେ ଆପଣମାନେ ଚହଲି ଚହଲି ଆଉକିଛି କରନ୍ତୁ ନ କରନ୍ତୁ ଭାତ ହଜମ କରିପାରନ୍ତେ !

ଅତିଥିଶାଳା ହେଉଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ବୁଲିପଡ଼ିଲି । ସେମାନେ ମତେ ନମସ୍କାର କରି ଫେରିଗଲାବେଳକୁ କହିଲି, ‘ନୀଳିମା, ମୋର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ - ଲକାରୁ ଯେତେକ ବାହାର,’ ସେମାନେ ଠିଆହେଇ ପଡ଼ିଲେ । ନୀଳିମା ଜବାବ୍ ଦେଲା - ଆଜ୍ଞା, ଆଜି କେତେ ନୂଆକଥା ଶିଖିଲି । ତା ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଶିକ୍ଷାହେଲା - ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ନକହି କିନ୍ତୁ କହିବ, ଆଉ ଅସୁରୁଣୀ ନକହି ଲକାରୁ ବାହାର କହିବ ।

-ଛାଡ଼ିଗଲ, ‘ପେଟା ନ କହି ତୁଣ୍ଡିଲ କହିବ ।’ ନନ୍ଦା ଗାଇଲା, ‘ବାଧୁଲା ଜାଣି କ୍ଷମା କର, ନୋହିଲେ ରମାରମଣ ଦଣ୍ଡେ ଦିଅଟାଳି । ତୁମକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଆଜି ମୋ ମନୋରଥ ଭରତି କରି ଦେବି ଗାଳି ।’ ‘ଜଗନ୍ନାଥେ ସବୁ ହଜମ କରନ୍ତି,’ କହୁ କହୁ ରୁମ୍‌ରେ ପଶିଲି । ପରଦିନ ଭୋ’ରୁ ଡାଏରି ଲେଖି ବସିବି, ପିଲାଏ ଆସି ବିଦାୟ ନେଲେ । ଦୀପୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଟେଇଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ କହିଲା, ‘ସାର୍, ନୂଆବୋଉ କହିଛନ୍ତି ଜଳଖିଆ ଖାଇ ଶୀଘ୍ର ରେଡି ହେଇଗଲେ ଭାଇକୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଯିବେ । ମୁଁ ଜଳଖିଆ ଆଣିବି । ସେ ଜଳଖିଆ ଆଣିଲା ବେଳକୁ ମୋର ଡାଏରି ଲେଖା ଆହୁରି ସରିନଥିଲା । ସେ ଜଳଖିଆ ବାଡ଼ିଦେଲା - ପୁରୀ, ତରକାରି ଓ ରସଗୋଲା । କଟକ ଫେରିଲାବାଟରେ ଭୋକ ନହବା ପାଇଁ ଏ ଜଳଖିଆ । ଖାଇଦେଇ ଡାଏରି ଧରି ବସିଲି । ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଡାକରା କେତେବେଳେ ଆସିବ କେଜାଣି ? ସାଙ୍ଗେ ଆଠଟା । ଦୀପୁ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଗଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଆସି ନମସ୍କାର କରି ପଚାରିଲା, ‘ନିଦ ଭଲହେଲାଟି ? ନା, ଆମକୁ ଆହୁରି ଗାଳିମନ୍ଦ ନ କରିପାରି ହାଇପି ସାଇପି ହେଉ ଛଟପଟ ହେଲେ ।’

-ମୁଁ ଇଂରେଜୀ ଆସ୍ତବାକ୍ୟଟିଏ ବିଶ୍ବାସ କରେ ଓ ସ୍ଥାନେ । କଳିକତା କି ରାଗ ଅଭିମାନ ବିଚ୍ଛେଦକୁ ନିଅନ୍ତା । ଗୋଟାଏ ନିଦରେ ଭୋର ହେଲା, ତମେ ?

-ନୂଆବୋଉକୁ କପିଳାସ ଯାତ୍ରାର ଟିକିନିଷ୍ଟ ବିବରଣୀ ଦେବାକୁ ହେଲା । ଘୋଡ଼ାମୁହଁରେ

- କାମୁଡ଼ିବି ବା ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ଯୋଡ଼ିନାତ ନଗେଇବି ଶୁଣି ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି ଗଢ଼ିଗଲେ ।
- ଭୀମ ସାତୋଟି ବାଘ ଯୋଟି ବେଙ୍ଗଳା ପକେଇବା କଥା ଶୁଣି କ'ଣ କହିଲେ ?
- ଗଛ କଟା ହେଇ ଝରଣା ଶୁଖିବା କଥାତ ଆଗରୁ କହିଥିଲି, କହିଲେ, 'ଜଙ୍ଗଲ ତ ଉଜାଡ଼ିଲେ, ସାରଳା ଏବେ ଲେଖିଲେ ଭୀମଙ୍କ ପାଇଁ ଦୋ'ଟି ବିଲୁଆବି ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରନ୍ତେ ନାହିଁ !'
- ମତେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଆସି ଯୋଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲ, ସେଗୁଡ଼ାବି କହିଲ ?
- କଥାବାର୍ତ୍ତା କାହିଁ ? ଖାଲିତ ଗାଳିଗୁଳଜ ! ଟିକିଏ ଚିତୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସବାଶେଷରେ ମୁଁ ବାଧୁଳା ଜାଣି କ୍ଷମା ଗାଇଲି ଶୁଣି ଥଙ୍ଗାକଲେ - ଦିନକୁ ଦିନ ବୁଦ୍ଧି ବହୁଟି ଯା'ହଉ !
- ତମେ ସବୁବେଳେ ସବୁକଥା ଏଇମିତି ଜଣାଅ ତାଙ୍କୁ ?
- ତୁଆବୋଉ କାଉପେଟରୁ କଥା କାଢ଼ିନେବେ ! ତାଛଡ଼ା, ଲୁଚେଇବାର ବି କ'ଣ ଅଛି ?
- ତା ଅବଶ୍ୟ ସତ । ତେବେ, ଅଯଥା ମୋ ବୁଦ୍ଧି ବିଚାର ଓପରେ ତାଙ୍କ ଭରସା ତୁଟିଯିବ । ଏଣିକି ଜଗିରଖି ତମସାଙ୍ଗରେ କଥା ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ଦେଖୁଟି ।
- ଏବେତ ସେଇଆ କରୁଚକ୍ତି । ଅଧିକା କ'ଣ କରିବେ ?
- ସେଇଆ କରୁଟି ?
- କୁହେଁ ? ନିଜେ କୋଉକଥା କହୁଚକ୍ତି ଆପଣ ? ଅନ୍ୟଙ୍କ କବିତା ବା ଅନ୍ୟର କାହାଣୀ ବାହାରେ କ'ଣ କହିଛନ୍ତି ଆପଣ । ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ଆପଣ କାହାନ୍ତି ?
- ଯେଉଁ ଲୋକଟା ସେ ଗୀତ ନ ବାଛି ଏ ଗୀତ ବାଛିଲା, ସେକଥା ନକହି ଏକଥା କହିଲା, ସିଏ ଏଇ ବଛା ବଛି ଜଗିଆରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ ?
- କରୁଛି । ତେବେ ତା ସୁଆଦ ଖରାଦିନ ଜଳଛତ୍ରର ପାଣିପରି, ହାଣ୍ଡିଏ ପାଣିରେ ସଢ଼େଇଟିଏ ଘୋଳ ।
- ତା'ମାନେ ସବୁଭାଷାରେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଉପଦେଶ ନୀରବ ହୋଇଯା.....
- ପାଳିବା ଦରକାର ଆଜ୍ଞା ।
- ତମେବି ପାଳିବ ?
- ଆଜ୍ଞା, ତେବେ ଆଜିକ ପରେ ।
- କାହିଁକି ?
- ଆପଣଙ୍କ ମନ ଓ ଆଖି ଏବେ ବି ପୂରା ଖୋଲିନାହିଁ । ତେଣୁ ଆପଣ ଶବ୍ଦ ଜଗିଆରେ କହିବେ ଓ ଶୁଣିବେ । ଅଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ଅନ୍ୟଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟର କଥା ।
- ତମେ ବୁଝୁତ ?
- ଆଜ୍ଞା । ପ୍ରମାଣ ଦଉଟି । କାଲି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ତୁଣ୍ଡି ବ'ଧା ଶିଖିଗଲେଣି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ମତେ ଓ ନାଳିମାକୁ ଚାହିଁ ଆପଣ କ'ଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଶୁଣିବେ ?
- ଶୁଣେ ଦେଖୁ !

-ଆପଣ ଦେଖିଲେବି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ବୁଝିବାତ ଆଉରି ଦୂର । ମୁଁ ଦେଖିଦେଇ ଶୁଣେ ଓ ବୁଝେ । ଆପଣ ‘କମଳ କହ୍ନାର’ କହିବାକୁ ବାହାରି ନିଜକୁ ରୋକିଦେଇଥିଲେ । ସତ ନା ମିଛ ।

-ସତ ।

-ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସତ କି ମିଛ ପଚାରିବା ମାତ୍ରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଯୋଉକଥା ଖେଳିଗଲା ଶୁଣିବେ ?

-ହଉ ।

-ଯଦୁମଣିକ ‘ସତ ନା ଏ ମିଛ ?’

-ତମକୁ ଚାହିଁବା ମଧ୍ୟ ତମ ଆଗରେ ନିଜକୁ ମୁକୁଳା କରିଦେବା । କ’ଣ କରିବି ?

-ନ ଅନେଇଁ ଖାଲି ଆଖିଆଗରେ ବସିଲେଇ ଯଥେଷ୍ଟ । ଆପଣଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ବଡ଼ ସହଜ ।

-କାହା ପକ୍ଷରେ ?

-ସବୁ ଝିଅଙ୍କ ପକ୍ଷରେ, ଏମିତିକି ଏଠି ଭାଇଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବି । ନୂଆବୋଉ, ନାଳିମା ଓ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ପଶି କହି ବିକହି ବୁଲି ସବୁକଥା ଜାଣିପାରୁଛୁ ।

-ତା ମାନେ, ମୁଁ ଆଉ ମୋର ନୁହେଁ ! ଲାଗୁଛି, ଏଠୁ ନଗରେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

-ଯିବାବେଳେତ ହେଉଗଲା ! ଭାଇ ଠିକ୍ ନଅଟାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟିବେ । ଉଠନ୍ତୁ ।

ସ୍ବାମୀଜୀ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ତୁ ଯାଇ ସାର୍ବଜ୍ଞ ଜିନିଷପତ୍ର ସଜାଡ଼ି ଦେ । ରାମ ଫେରିବି । ସେ ତାଙ୍କୁ ନେଇ କଟକରେ ଛାଡ଼ି ଏଠାକୁ ଲେଉଟିବ ।’

ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା । ମତେ ବସିବାକୁ କହି ସ୍ବାମୀଜୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଏତେ ଗମ୍ଭୀର ଦିଶୁଛନ୍ତି ଯେ ! କ’ଣ ହେଲା ?’ ମୁଁ କିଛି ନକହି ବସି ପଡ଼ିଲି । ସ୍ବାମୀଜୀ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ,’ ବାବୁଟା ବାଦ୍ ଦଉଛି । ଆପଣଙ୍କୁ ମୋର ସାନଭାଇ ବିଚାରୁଛି । ମୁଁ ଆଉ ନନ୍ଦାର ନୂଆବୋଉ ସକାଳୁ ସବୁକଥା ଆଲୋଚନା କରିଛୁ । ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଜଣେଇବା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଛୁ । ନନ୍ଦା ଓ ଦୀପ୍ତ ଏହା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣ ଜାଣିବା ଦରକାର । ନନ୍ଦା ଓ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଗଭୀର ପ୍ରେମ ଗଢ଼ି ହୋଇଯାଇଛି । ଦୁହିଁଙ୍କୁ କଥାହେବା ଏପରିକି, ବୁଝିବା ବସିବା ଦେଖିଲେବି ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହେଉଛି । ପ୍ରେମ ଲାଜକଥା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏହାକୁ ପାଳିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । “ବଡ଼ କଠିନ ସେ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା, ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅସିଧାରେ ପଥ ଚାଲିବା,” କବିଙ୍କ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ନୁହେଁ, ସତ ।’

-ବାବୁ ସାଙ୍ଗକୁ ଏ ଆପଣଟା ବି ବାଦ୍ ଦିଅନ୍ତୁ ।

-ସେଟା ଛାଏଁ ଛାଏଁ ହେବ । ହଁ, ଯାହା କହୁଥିଲି । ଆପଣ ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ, ନନ୍ଦା ଓ ଦୀପ୍ତଙ୍କ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ବାହାରିଛି । ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ମନରେ

ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି- ସେମାନେ ନିଜକଥା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଅଥଚ ଆମେ ଜାଣୁ ! ପୁଣି, ସେମାନଙ୍କ କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ନକହି, ଆପଣଙ୍କୁ କାହିଁକି କହିବାକୁ ବାହାରିବୁ ? ଆପଣ ଆଗେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ଶୁଣି ସାରିଲାପରେ ପ୍ରୟୋଜନ ମନେକଲେ ପଚାରିବେ । ଏ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଦିହେଁ ମୋର ଭାଇ ଭଉଣୀ, ମାନେ ମୋ ସାନ ଦାଦାଙ୍କ ପୁଅଝିଅ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନେ ବି । ଗୋଟେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଠିକ୍, ମାତ୍ର ନିର୍ଭୁଲ ନୁହଁ । ନନ୍ଦା ଦିବର୍ଷର ଓ ଦୀପୁ ବର୍ଷକର ହେବାଦିନୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଝିଅପୁଅ ବୋଲି ମୋ ସାନଖୁଡ଼ୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି ।

ସେବର୍ଷ ଗୋଟେ ପ୍ରଳୟକାଳୀ ବନ୍ୟା ହୋଇଥିଲା । ଆମ ଗାଁ ପୁରା ଭାସିଗଲା । ବାପା ବୋଉଙ୍କ ପରା ମିଳିଲାନାହିଁ । ଆମ ଗାଁରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଦି ଚାରିଜଣ ବଞ୍ଚିଥିବେ ! ଦାଦା ସହରରେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ବଡ଼ି ଖବର ପାଇ ଗାଁକୁ ଯାଇ ସବୁ ଦେଖିଲେ । ଫେରିଲା ଦିନ ବାଟରେ ଗୋଟେ ବୁଦ୍ଧାମୂଳକୁ ଟିକି ଛୁଆଙ୍କ ତାପା ତାପା କାନ୍ଦଣା ଶୁଣି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ବୁଦ୍ଧାମୂଳେ ଟୋକେଇଟିଏ ଲାଗିଛି ଓ ତା ଭିତରେ ଦୋଟି ଟିକି ଟିକି ଛୁଆ ! ଦିହେଁ ଆଲିଙ୍ଗା ହେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଧକଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଦାଦା ପିଲା ଦିଓଟିଙ୍କୁ ଉଠେଇ ଆଣିଲେ । ଗାଁ ଠାରୁ ଦୁଇ ଟିନି କିଲୋମିଟର ଉଠାଣି ଗୋଟିଏ ଦରଉଙ୍ଗା ତାଳବଙ୍ଗଳାରେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ରିଲିଫ୍ କାମ ଦାୟିତ୍ବରେ ଆସି ରହିଥାନ୍ତି । ସେଇ ବଙ୍ଗଳାରେ ସେତେବେଳକୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚୋଟି ଟିକି ପିଲାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ରଖାଯାଇଥାଏ । ରିଲିଫ୍ ଅଫିସର ନିକଟର ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଜଣେ ନର୍ସଙ୍କୁ ଡକେଇ ଏ ପିଲାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦାଦା ସେଇ ନର୍ସଙ୍କ ହାତରେ ଏ ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ଟେକିଦେଇ, ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଜରିଆରେ ଆମପାଖକୁ ବେତାର ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଲେ । ଆମେ ସେତେବେଳେ ମିରଟରେ । ବେତାର ଖବର ପାଇ ଗାଁକୁ ଗଲୁ । ସବୁ ଦେଖିବାହିଁ ଦାଦାଙ୍କ କାମ ଜାଗାକୁ ଯାଇ ଶୁଷି ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ସାରିଲୁ । ଯା ଭିତରେ ଦାଦା ପିଲା ଦିଓଟିଙ୍କୁ ଆଣି ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ଜିମା କରିଥାନ୍ତି । ଦାଦା-ଖୁଡ଼ୀଙ୍କର ପିଲାପିଲି ନଥିଲେ । ଦିହେଁ ଏ ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ଆପଣେଇଲେ । ଦାଦାଙ୍କ ଅବସର ନେବା ବେଳ ପାଖେଇ ଆସିଥାଏ । ଦାଦାଙ୍କ ଚଉବନକୁ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କୁ ବାଉନ । ଆମ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଉ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ପରେ ଆଗପଛ ତକାତକି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଦିନ ବ୍ୟବଧାନରେ ଦାଦାଖୁଡ଼ୀ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଗୋଟେ ବଡ଼ କମ୍ପାନୀରେ ଟିପ୍ ଇଞ୍ଜିନିଅର । ଇଣ୍ଡରୀ ସେଠି ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ମହିଳା କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପିକା । ଦାଦାଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ଖବର ପାଇ କଟକ ଗଲୁ । ଦାଦା ବହୁତ ବଡ଼ ସର୍ଜନ ଥିଲେ । ଅଗାଧ ସମ୍ପତ୍ତି । ସେ ଉଇଲ୍ କରି ମତେ ଓ ଇଣ୍ଡରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ କରିଥିଲେ । ନନ୍ଦା ଓ ଦୀପୁଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟେ ଟ୍ରଷ୍ଟକରି ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଇସ୍ତାତ କମ୍ପାନୀରେ ଖଟାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏକୋଇଶ ବର୍ଷ ହେଲାପରେ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଜମା ଓ ଲାଭାଂଶ ମିଶାଇ ହୋଇଥିବା ପରିମାଣରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଅଧେ ଅଧେ ମିଳିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଦାଦାଙ୍କ ଉଇଲ୍ ସାଙ୍ଗରେ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କର ଟିଠିଟିଏ ଗୁଢ଼ା ହୋଇଥିଲା :

‘ମା ଇଣ୍ଡରୀ, ତୋ ଟିକି ନଣନ୍ଦ ଦିଅର ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ତୋ ଜିମା ଦେଇ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ । ଦିହିକି

ନୟନ-ପିତୁଳା କରି ରଖୁଥିଲି । ତୁ ବି ସେଇଆ କରିବୁ । ଦୀପ୍ତ ପୁଅ । ସେ ବେଳ ହେଲେ ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବ । ସୁନୟା ଝିଅ । ଏ ବଡ଼ ବିଷମ କାଳ । ତାକୁ ଏକୋଇଶ ହେଲାଯାଏ ସେ ତୋ ପାଖରେ ରହିବ ଓ ପଢ଼ିବ । ତୋ ଦାଦାତ ଯାହା ରଖୁଛନ୍ତି, ରଖୁଛନ୍ତି । ମୋ ବାପା ପୁରୁଣା ମକଦ୍ଦମ ଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉରୋଧକାରୀଣୀ । ମୋ ବାପାଙ୍କ ଗାଁରେ ଅନାଥ ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ ଆଶ୍ରମଟିଏ ଆରମ୍ଭ କର । ମୋର ସବୁ ଜମିଜମା ସମ୍ପର୍କିବାଡ଼ି ତୋ ନାଁରେ କରିଦେଇଛି । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ତୋ ପାଇଁ ନଗଦ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ରଖୁଛି । ଏହା ତୋ ଆଶ୍ରମର ମୂଳପାଣ୍ଡି ହେବ । ଆଶ୍ରମଟିଏ ହେଲେ ନୟାପରି କେତୋଟି ନିଆଣୀ ଆଶ୍ରା ପାଇଯିବେ । ଈଶ୍ବର ମୋ କଥାରୁ ବାହାରିବ ନାହିଁ । ତୁ ଚାହିଁଲେ ନ ପାରିବା ଭଲ କିଛି ନାହିଁ । ତୋ କାତ ବଜ୍ର ହେଉ । ତୋ ମଙ୍ଗଳାକାଂକ୍ଷିଣୀ ଖୁଡ଼ୀ ।’

ବାପା ବୋଉ ନିଖୋଜ ହେଲାପରେ ସଂସାରରେ ମନ ନଥିଲା । ମାତ୍ର ଦାଦାଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ପାଇଁ ରହିଥିଲି । ସେମାନେ ଗଲାପରେ ଦିନେ ଭୁବନେଶ୍ବରୀଙ୍କୁ ସବୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ବାହାରିଗଲି । ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ହିମାଳୟରେ ଜଣେ ଯୁଗ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗୁରୁ ରୂପେ ପାଇଲି । କରୁଣାକରି ସେ ମତେ ଦାକ୍ଷା ଦେଲେ । ଅଳ୍ପଦିନେ ଗୁରୁ ମତେ ପରମହଂସ ରୂପେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରାଇ କହିଲେ, ‘ବାରୁ, ଏ ଅଭିଷେକ ପରେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପୁରୁଣା ନାଁ ରହିବ । ତୁମେ ଏବେ ଭୁବନେଶ୍ବର ପରମହଂସ । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ନାଁ, ପୁଣି ମୋ ମାଆ ନାମ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେଶ୍ବରୀ । ତୁମେ ଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆଣିଆସ । ତାଙ୍କର ଦାକ୍ଷାବେଳ ଉପସ୍ଥିତ । ମୁଁ ତୁଆଁ ଆସି ଇଶ୍ବରୀଙ୍କୁ ସବୁ କହି ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି । ସେତେବେଳକୁ ଇଶ୍ବରୀ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି । ନୟା ଦୀପ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରିଲିଫ୍ ଅଫିସର ଉଦ୍ଧାର କରିଥିବା ଝିଅଙ୍କ ସହିତ, ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୁଡ଼ିଏ ଝିଅଙ୍କୁ ଆଣି ଆଶ୍ରମରେ ରଖୁଥାନ୍ତି । ଗୁରୁ ଇଶ୍ବରୀଙ୍କୁ ଦାକ୍ଷାଦେଇସାରି କହିଲେ, ‘ମା, ତୁମ ଖୁଡ଼ୀ ତୁମର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସ୍ଥିର କରିଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ବୟଂ ଐଶାଶକ୍ତି ସଂପନ୍ନା ଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେ ତମକୁ, ତମ ଆଶ୍ରମକୁ, ତାଙ୍କ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ଆବୋରିଛନ୍ତି । ତୁମେ ନିଜେ ଏହା ଅନୁଭବ କରିଛ । ଏବେ ଆହୁରି ଭଲଭାବରେ ଜାଣିବ ।’

ସେତେବେଳ ଯାଏ ଆଶ୍ରମର ନାମକରଣ ହୋଇ ନୁଥାଏ । ଇଶ୍ବରୀ ପଚାରିଲେ ଗୁରୁଦେବ ଟିକିଏ ଧ୍ୟାନକରି କହିଲେ, ‘ମା’ ଇଶ୍ବରୀ । ତମ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ନାମଥିଲା ଜିତା । ତାଙ୍କ ବାପଘର ତୁଆଁ ଠାକୁରାଣୀ, ଅପରାଜିତା । ସେ ପରମ ଶକ୍ତିମୟୀ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାମୟୀ । ପିଲାଏ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବା ଆଗରୁ କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ରହିବେ । କନ୍ୟାଶ୍ରମ କେବଳ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ହୋଇ ରହୁ । ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭପରେ ସେଠାର ଅନ୍ତେବାସିନୀମାନେ ‘ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ’ର ଅନ୍ତେବାସିନୀ ହୁଅନ୍ତୁ । ତୁମେ ଫେରିଯାଅ । ଇଶ୍ବର ପ୍ରତିବର୍ଷ ତମ ଆଶ୍ରମକୁ ଯିବେ । ତୁମେ ତୁହେଁ ଇଶ୍ବରୀ-ଇଶ୍ବର, ଏକାୟା । ତୁମେ କର୍ମ କରିବ । ଇଶ୍ବର ଯୋଗୀ ହେବେ । ଗୀତା କହିଛନ୍ତି - ‘ଯୋଗସ୍ଥ ଜୁରୁ କର୍ମାଣି ।’ ଇଶ୍ବରଙ୍କ ପାଇଁ ଯୋଗାହିଁ କର୍ମ, ତୁମେ କର୍ମଯୋଗିନୀ,

ତୁମପାଇଁ କର୍ମହିଁ ଯୋଗ । ଆସ ମା !’ ଈଶ୍ଵରୀ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମକରି ଆଶ୍ରମକୁ ଲେଉଟିଗଲେ । ଈଶ୍ଵରୀ ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀରେ ଦୀକ୍ଷା ନେଇଥିଲେ । ସେଇଦିନ ହିଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଦିନଟି ଆଶ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସରୂପେ ପାଳିତ ହେଉଛି । ଏବର୍ଷ ପ୍ରଥମ ଦଳରେ ଆସିଥିବା ପିଲାଙ୍କର ଏଠା ରହଣିର ବାରବର୍ଷ ପୂରିଗଲା । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦଶମଶ୍ରେଣୀର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପରୀକ୍ଷା ସରିଗଲା । ଗୁରୁକୃପା ଓ ଖୁଡ଼ାଳ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ପିଲାଏ ଉପାର୍ଜନ କ୍ଷମ ହେବାଯାଏ ଏଠି ରହିପାରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆଉ ସବୁକୁ ଶ୍ରୀସଂପନ୍ନ କରିବାପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ସହଯୋଗ ପାଇବା ଭରସା ଆମେ ରଖୁଛୁ । ନନ୍ଦାକୁ ଏକୋଇଶ ପୁରିଲେ ସବୁକଥା ତାକୁ ଜଣେଇବୁ । ସେହିପରି ଦୀପ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ ଏକୋଇଶ ପୁରିଲେ ସବୁବିଷୟ ଜଣାଇ ଦେବୁଁ । ନନ୍ଦା ଓ ଆପଣ ପରିଣୟ ସ୍ଵପ୍ନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା ଆଶା କରୁଛୁ । ଆପଣଙ୍କୁ ତେଇଶ ଚବିଶ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଛି । ଆପଣ ଆଉ ଚାରିବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ ବୋଲି ସେଦିନ ଗଛଲଗା ବେଳେ କହିଛନ୍ତି । ତା କରିବେ କି ନାହିଁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଆପଣଙ୍କପରି ଅଧ୍ୟାପକ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଚାହିଁବେ । ବାହାରେ ପାରିବାରିକ ବୃତ୍ତି ମିଳୁଛି । ତେଣୁ ଆପଣ ଏତେଦିନ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ବିବାହ କରି ପଢ଼ାଙ୍କ ସହ ବିଦେଶ ଯିବାକୁ ଚାହିଁ ପାରନ୍ତି । ସେପରି ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଆମର କରିବାକୁ କି କହିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣ ନନ୍ଦା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷାକରି, ଚାରିବର୍ଷପରେ ତାର ଇତିହାସ ଜାଣିଲେ କ’ଣ କରିଥାନ୍ତେ, କ’ଣ ଭାବିଥାନ୍ତେ କିଏ ଜାଣେ ? ଆମେ ଏକଥା ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରତୀତି କରୁଥିଲୁ ଭାବିଥିଲେ ଆମେ କ’ଣ କରନ୍ତୁ ? ତେଣୁ ଏଇ ଆରମ୍ଭରୁ ସବୁକଥା ଖୋଲାସା କରିଦେବା ଉଚିତ ବିଚାରି, ମୁଁ ଏ ଦାୟିତ୍ଵ ନେଲି । ଆପଣ ଖାଲି ନୁହନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କୁ ପରିବାର ଓ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ କଥା ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସବୁକଥା କହିଲି । ଏଣିକି ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ।’

ଏତିକି କହି ସ୍ଵାମୀଜୀ ମତେ ଅନେଇଁ ରହିଲେ । ଗୋଟେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା ପରି ମତେ ଲାଗୁଥିଲା । ସେ ନୀରବ ହେଲାବୁ ହଠାତ୍ ତେଇଁ ପଡ଼ିଲି । ତଥାପି ନିଦ ପୂରା ଯାଇ ନଥିଲାପରି ଓ ସ୍ଵପ୍ନ ପୂରା ମିଳେଇ ନଥିଲା ପରି ମନେହେଲା । କହିଲି - ମୋ ପରିବାର ବୋଇଲେ ମୁଁ ଏକା, କିନ୍ତୁ ପରେପରେ ବାପାଙ୍କୁ ହରେଇଥିଲି । ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ ବୋଉ ଗଲା । ବାପା ତଳ ଘଟିରୁ ଉଠି ଆସି ଆମର ଏବ ଗାଁରେ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ କିଏ ଅଛନ୍ତି ନ ଅଛନ୍ତି ଜାଣେନା । ମତେ ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀ ସହାୟ ହୋଇଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମଉସା କହୁଥିଲି । ମତେ ସତର ବର୍ଷ ଚାଲୁଥିଲାବେଳେ ସେ ଗଲେ । ଭାଗ୍ୟକୁ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ସରିଥିଲା । ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତୃତୀୟ ହେଇ ନାନା ପୁରସ୍କାର ଓ ଜାତୀୟ ବୃତ୍ତି ପାଇଲି । ତାପରେ ଏଯାଏ ସବୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଇତିହାସରେ ଏମ୍.ଏ କରି, ବର୍ଷକରେ ଏମ୍.ଫିଲ୍ ସାରିଲି । ସେତେବେଳକୁ ମତେ ତେଇଶ ପୁରି ଚବିଶ ଚାଲୁଥିଲା । ଅଧ୍ୟାପକ କାମ ପାଇଗଲି । ଚାକିରି ଦେହବର୍ଷ । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରୁ ଦୀପ୍ତ ମୋର ଛାତ୍ର । ତାର ନିଷ୍ଠା ଓ ସରଳତା ମତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଛି ।

ମତେ ଏଇନା ପଟିଶ ପୂରି ଛବିଶ ଚାଲୁଛି । ସୁନୟା ମୋଠାରୁ ନଅବର୍ଷ ସାନ ହେବେ । ସେ ମୋଠାରୁ ଏତେ ସାନବୋଲି ଭାବି ନଥିଲି । ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଚୁଆବୋଉ ବୟସ କଥା କହିଲେବି କେମିତି କେଜାଣି କଥାଟା ମୋ ମନକୁ ଭେଦି ନଥିଲା ।

ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ବୟସରେ ଏତେବଡ଼ ଜାଣିଲାପରେ ତାଙ୍କ ମନୋଭାବ କ'ଣ ହେବ ? ଗୋଟେ ବିଚାରରେ ପଡ଼ି-ପଡ଼ି ବ୍ୟସ୍ତ । ‘ସମାନେ ସମାନେ କରି ବ୍ୟସ୍ତପଣ’ ବୋଲି କଥା ଅଛି । ସେ ନିଜକୁ ମୋ ସମାନ ଭାବିପାରିବେ କି ?

-ନୟା ଏଇ ଅଳ୍ପଦିନର ପରିଚୟରେ ନିଜକୁ ଆପଣଙ୍କ ସମାୟର ପରି ବିଚାରୁଛି ଓ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଆପଣଙ୍କ ତାକୁ ସେଇ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇଛନ୍ତି । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଏ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ କେବଳ ବୟସ ବ୍ୟବଧାନରୁ ବ୍ୟାହତ ହେବା ଆଶଙ୍କା କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ତଥାପି ଆମେ ତାକୁ ଏହା ଜଣାଇବୁ । ତାପରେ ସେ ଓ ଆପଣ ଯେଉଁ ସିନ୍ଧୁତ ନେବେ, ଆମେ ମାନିନେବୁ । ଏଥିରେ ବିଳମ୍ବ ନକରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମନକୁ ଆସୁଛି । ଶୁଣିବାକୁ ଡକାଉଛି । ସେ ଆପଣଙ୍କ ଶଙ୍କା ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ।

ସେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ଜଣକୁ ପଠାଇ ଫେରି ଆସି କହିଲେ, ‘ମୋଠାରୁ ଶୁଣିବା କେତେ ସାନ ହେଉଥିବେ କହିଲେ !’ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ବୋଲି ଜବାବ ଦିଅନ୍ତେ ସ୍ୱାମୀଜୀ ହସିହସି କହିଲେ, ‘ଦୁଇତିନି ନୁହେଁ, ବାର ତେରବର୍ଷ । ମୋ ବାପା ଗାଁରେ ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ଭାରୀ ଦୂରନ୍ତ ଥିଲି । ବାପା ମତେ ଥରକୁ ଥର ସ୍କୁଲରେ ଛାଡ଼ନ୍ତି, ମୁଁ ପଲେଇଆସେ । ବାପା ମତେ ମାରୁ ନଥିଲେ । ବୋଉବି ମାରଧର କରୁନଥିଲା । ସ୍କୁଲରୁ ବାରମ୍ବାର ପଲେଇ ଆସିବାରୁ ବାପା ଦୁଃଖକରି ବୋଉକୁ କହିଲେ, ‘ଭୁବନଟା କ’ଣ ପାଠଶାଳା ଦିଅନ୍ତର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ?’ ମତେ ସେତେବେଳକୁ ଛ’ବର୍ଷ ଚାଲୁଥାଏ । ବୋଉ ମତେ ଡାକି କହିଲା - ତୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ମନଦେଇ ପାଠ ନପଢ଼ିଲେ, ମୁଁ ଅନ୍ଧଜଳ ଛୁଇଁବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବୋଉକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ବସିରହିଲି । ସତକୁ ସତ ବୋଉ ସେଦିନ ପୂରା ଓପାସ ରହିଲା । ଆରଦିନ ସକାଳୁ ମୁଁ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ସ୍କୁଲକୁ ଗଲି । ବାପା ବିଲରୁ ଫେରି ମତେ ଖୋଜିଲେ । ବୋଉ କହିଲା, ‘ଲାଗୁଛି ସ୍କୁଲ ଯାଇଛି । ତମେ ଦେଖ’ । ବାପା ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ଖଡ଼ିଗୋଟାଳିରେ ଏସି ଲେଖୁଥାଏ । ବାପା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଚାରି ଜାଣିଲେ ଯେ ମୁଁ ସ୍କୁଲ ଫିଟିବା ଆଗରୁ ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲି । ଶିକ୍ଷକ ଆସିଲାକୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆମାରି ମତେ ପଡ଼େଇବାକୁ କହି କାନ୍ଦିଲି । ସେ କହିଲେ, ‘ହଉ, ପଡ଼େଇବି । କାହୁଁ କାଉଁକି ?’ ‘ବୋଉ କାଲିଠାରୁ ଓପାସ କରିଛି । ମୁଁ ମନଲଗେଇ ପାଠପଢ଼ୁଛି ବୋଲି ନ ଶୁଣିଲେ ସେ ଆଉ ଖାଇବ ନାହିଁ’ କହି, ପୁଣି କାନ୍ଦିଲି । ସେ ଖଡ଼ିଗୋଟାଳି ଆଣି ଅଥା ଲେଖି ମଡ଼େଇବାକୁ କହିଲେ । ମଡ଼େଇଲି । ସେଇଦିନ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣତକ ଆୟତ ହେଇଗଲା । ବାପା ସ୍କୁଲ ଛୁଟିଯାଏ ବସିରହି ମତେ ଧରି ଘରକୁ ଗଲେ । ବୋଉକୁ କହିଲେ, ‘ପୁଅ ଖାଇନି, ତମେ ଖାଇନ, ମତେ ବି ଭାରୀ ଭୋକ । ପୁଅ ବହୁତ ମନଦେଇ ପଢ଼ୁଛି । ଯୋଉ ଅକ୍ଷରତକ ଆୟତ କରିବାକୁ

ମତେ ପନ୍ଦର ଦିନ ଲାଗିଥିଲା, ସେ ଆଜି ଦିନକରେ ସେଗୁରା ଲେଖି ଶିଖିବି । ଖାଇବାକୁ ଆଣ । ତିନିହେଁ ଏକାଠି ଖାଇବା ।’ ବୋଉ କହିଲା, ‘ଶଶର ମତେ ଲେଖିକି ଦେଖଉ ଆଗ । ସେଠୁ ଯାଇ ଯୋଉକଥା ।’ ମୁଁ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ଅକ୍ଷରତକ ଲେଖିଲି । ବୋଉ ଆଖିରୁ ବି କୁହଧାର ଖସୁଥାଏ । ସେ ମତେ କୋଳକୁ ଉଠେଇ ନେଇ କହିଲା, ‘ପଖାଳ, ବଢ଼ିଛେଟା ଆଉ ଶାଗଭଜା ହେଉଛି । ବାଇଗଣ ନଥିଲା ଯେ ଭର୍ତ୍ତା ହେଉଛି । ଖାଇବୁ ନା ?’ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହଁ କଲି । ବୋଉ ତିନିଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବାଡ଼ି ଥୋଇଲା । ଆମେ ଖାଇଲୁ । ତା ପରଠାରୁ ମୁଁ ଖାଇବା ଘେନି କେବେ କୋଉଠି ଅଝଟ ହେଉନି କି କୋଉ ଖାଇବା ବାରିନି । ପାଠପଢ଼ାରେ ବି ସବୁବେଳେ ପ୍ରଥମ ହେଉଛି । ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ବୃତ୍ତିପରୀକ୍ଷାରେ ଆମଥାନାରେ ପ୍ରଥମ, ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକରେ ଆମ ସବ୍-ଡିଭିଜନରେ ପ୍ରଥମହେଲି । ଉଚ୍ଚପ୍ରାଥମିକ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟଙ୍କା ଓ ମାଇନର ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ତିନିଟଙ୍କା ଲେଖାଏ ବୃତ୍ତି ପାଇଲି । ମାଇନର ସ୍କୁଲ ଆମ ଗାଁରୁ ତିନି କୋଶ । ଦିବର୍ଷକାଳ ଯିବା ଆସିବା କଲି । ମାଇନର ପରୀକ୍ଷାରେ ଆମ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରଥମ ହେଲି, ବୃତ୍ତି ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା । ଦାଦା ସେତେବେଳକୁ ଡାକ୍ତରୀ ପାସକରି ଚାକିରି କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛ’ବର୍ଷ ରହି ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ଓ ଆଇ,ଏସ୍‌ସି ପାସକଲି । ଉଭୟରେ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ହେଲି । ଆଇଏସ୍‌ସି ପରେ ଇଂଜିନିୟରିଂ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଗୁରୁକି ଗଲି । ସେଠି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପଢ଼ି ପ୍ରଥମହେଇ ପାସ କଲି ! ମିରଟର ଗୋଟେ ବଡ଼ ଜର୍ମାନ୍ କମ୍ପାନୀରେ ଇଂଜିନିୟର କାମ ପାଇଗଲି । ବର୍ଷକପରେ କମ୍ପାନୀ ମତେ ଟ୍ରେନିଂ ପାଇଁ ଜର୍ମାନୀ ପଠେଇଲା । ସେଠୁ ଚାରିବର୍ଷପରେ ଫେରି ଏକ୍ସିକିଉଟିଭ୍ ଇଂଜିନିୟର ପାହ୍ୟାରେ ଯୋଗଦେଲି । ମତେ ୨୯ ଚାକ୍ସୁଥାଏ । ବାପାବୋଉ ବାହାଘର ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହଉଥାନ୍ତି । ବୋଉର ନେଖାଯୋଖା ମାଉସୀଝିଅ ଭଉଣୀଙ୍କର ଝିଅଟିଏ ଥାଏ । ବୋଉ ତାକୁ ବୋହୂ କରିବାପାଇଁ ଠିକ୍ କରି ମତେ ଲେଖିଲା - ତୁ ଆସି, ଦେଖୁ, ରାଜିହେଲେ ବାହାଘର ହେବ । ମୁଁ ଲେଖିଲି, ‘ଜର୍ମାନୀରୁ ଜମା ବିମାସ ହେଲା ଫେରିବି । ଏଠି ବହୁ ବାୟିତ୍ୱ । ତଥାପି ତମମାନଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବା ପାଇଁ ମତେ ସପ୍ତାହେ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଟିଦିନକୁ କମ୍ପାନୀ ରାଜିହେଉଛି । ତୁତ କନ୍ୟା ପସନ୍ଦ କରିବୁ, ମୁଁ ଗୋଟା ଦେଖିବି କ’ଣ ? ବାହାଘର ଦିନ ଠିକ୍ କରି ମତେ ଟେଲିଗ୍ରାମ କର, ମୁଁ ହାଜର ହେବି ।’ ତିନିମାସ ଭିତରେ ବାହାଘର ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଇଗଲା । କମ୍ପାନୀ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ପନ୍ଦର ଦିନ ଛୁଟି ଦେଲା । ମୁଁ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ବୋଉକୁ କନ୍ୟାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ପଚରାଉଚରା କଲି ନାହିଁ । ବାହାଘର ଯଥାବିଧି ଶେଷହେଲା । ଆମର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତରେ ମୁଁ ଈଶ୍ବରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ବୋଉ ଏ ଛୋଟ ଝିଅଟି ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ବାହାଘର କରେଇଲା ! ଈଶ୍ବରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବୟସ ଓ ପାଠ କଥା ପଚାରିଲି । କହିଲେ, ‘ପନ୍ଦର ପୁରୀ ଷୋଳ ଚାଲୁଛି ଓ ଏଇବର୍ଷ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପାସକରି ଘରେଅଛି ।’ ବାହାଘର ପରେ ଦାଦାଖୁଡ଼ୀ ଆମକୁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ । ଖୁଡ଼ୀ ଓ ଈଶ୍ବରୀଙ୍କ ଭିତରେ କ’ଣ ଆଲୋଚନା ହେଲା କେଜାଣି, ଖୁଡ଼ୀ କହିଲେ, ‘ଈଶ୍ବର, ବୋହୂ ଏବେ ଯିବନି । ମୋ ପାଖରେ ରହି କାମଦାନ ଶିଖିବ, ଆଉ,

କଲେଜରେ ପଢ଼ିବ । ତୁ ବେଳପାଇଲେ ଆସିବୁ । ଦିବାରଦିନ ବୁଲିବାଲି ଯିବୁ । ବୋହୂ ଏଇନା ଭାରୀ ଅଜାଣିବାର । କିଛି ଦିନ ପରେ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ।’ କିଛିଦିନ, ଛ’ବର୍ଷ ହେଲା । ଈଶ୍ଵରୀ ଦର୍ଶନରେ ଏମ୍.ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ । ପରୀକ୍ଷା ସରିଲାପରେ ଖୁଡ଼ୀ ମତେ ଲେଖିଲେ, ‘ବୋହୂକୁ ଘେନିଯା, ସେ ଏବେ ତୋ ଘର ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ । ଆସିଲି । ସାଙ୍ଗହେଉ ମିରଟ ଗଲୁ । ଚାରିମାସ ପରେ ଏମ୍.ଏ ଫଳ ବାହାରିଲା । ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହେଉ ପାସକଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଟିପ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର । କାମର ଚାପା ବଢ଼ିଥାଏ । ମୁଁ ସକାଳ ଜଳଖିଆ ଖାଇ ବାହାରିଯାଏ । ଖରାବେଳେ କ୍ୟାଣ୍ଟିନ୍‌ରେ ଖାଏ । ଫେରେ ରାତି ନଅ କି ଦଶରେ । ଦିନେ ଦିନେ ଫେରି ହୁଏନା । ଏମିତି କେତେଦିନ ଗଲା । ଦିନେ ମତେ କହିଲେ, ‘ଏକା ଏକା ଭଲ ଲାଗୁନି । ମୁଁ ଗୋଟେ କ’ଣ କରିବା ଦରକାର । କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ମତେ ଅନରୀରୀ ଚାକିରିଟିଏ ମିଳନ୍ତାନି ?’ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍‌କୁ ଫୋନ୍‌କଲି । ସେ କହିଲେ, ‘ଆମର ଦର୍ଶନ ଅଧ୍ୟାପିକା ଦରକାର । ଆମର ଏବର ଅଧ୍ୟାପିକା ଆଉ ଦିମାସରେ ଅବସର ନେବେ । ମାତ୍ରାମ୍ ଏଠି ଯୋଗଦେଲେ ଆମେ ଖୁସୀ ହେବୁ । ମୁଁ ଆମ ପରିଚାଳକମଣ୍ଡଳୀର ସଭାପତି ଓ ସଂପାଦକଙ୍କ ସହ କଥାହେଉ ଖବରଦେବି ।’ ଆଉ ଖବର କ’ଣ, ଏକାବେଳକେ ନିୟୁକ୍ତି ପତ୍ର । ତାପରେ ଉଭୟେ ନିଜନିଜ କାମରେ ମାଡ଼ିଲୁ । ଈଶ୍ଵରୀ ତିନି ବର୍ଷରେ ପି.ଏସ୍.ଡି ସାରିଲେ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ବଡ଼ଦିନ ବେଳକୁ ମତେ ମାସେଖଣ୍ଡେ ଛୁଟି ମିଳେ । ଈଶ୍ଵରୀ ପି.ଏସ୍.ଡି କରିବା ତିନିବର୍ଷ, ଛୁଟିରେ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । ତାପରେ ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟିରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ବୁଲିଯାଉ । ଏମିତି ସମୟ ବିତିଗଲା । ଦାଦାଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ଅନ୍ତେ କାମରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲାବେଳକୁ ଆମେ ଦରବୁଡ଼ା ଦରବୁଡ଼ା । କହିଲେ, ଏଇନା ମତେ କେତେ ହବ ?

ମୁଁ ମନେ ମନେ ହିସାବ ଯୋଡ଼ିଲି, ବାର ବର୍ଷତଳେ ଦୀକ୍ଷା ନେଲେ । ଅଣତରିକ୍ଷିରେ ବାହାହେଲେ । ଛ’ବର୍ଷପରେ ଈଶ୍ଵରୀ ଏମ୍.ଏ ପରେ ଚାକିରି କଲେ । ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଲାବେଳକୁ ଦରବୁଡ଼ା । କେତେବର୍ଷ ଚାକିରି କରିଥିବେ ? ପନ୍ଦରବର୍ଷ ? କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ? ସ୍ଵାମୀଜୀ ମତେ ଅନାଇଁ ହସିହସି କହିଲେ, ‘ହିସାବ ଯୋଡ଼ା ସରିଲା ? କୁହନ୍ତୁ ।’ କହିଲି, ‘ଷାଠିଏ ପାଖାପାଖି ।’ ସେ ଜୋରରେ ହସିଉଠି କହିଲେ, ‘ପନ୍ଦର ବର୍ଷ କମ୍‌ହେଲା ।’ ମୁଁ ପୁଣି ହିସାବ ଯୋଡ଼ିଲି । ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲା ହେଲେ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ବାଷ୍ପଠି ! କିନ୍ତୁ ଦିହେଁତ ଏତେ ବୟସର ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ ! ଭୁବନେଶ୍ଵରୀ ନୂଆବୋଉ ତରତର ହେଉ ପଣିଆସିଲେ, ‘ଡେରି ହେଉଗଲା । ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିଲା । ନନ୍ଦା ଦାପୁ ବି ଥିଲେ । ମୁଁ ବିଚାରୁଥିଲି ପିଲାଙ୍କୁ ପାଖଆଖି କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ପଠେଇବି । ପିଲାଏ ରାତି ନୁହନ୍ତି । କହୁଛନ୍ତି, ଏଇଠି ପଢ଼ିବୁ । ଆପଣ ବୋର୍ଡ୍ ଆଉ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଲେଖି ଯୁକ୍ତ ଦୁଇପାଇଁ ଅନୁମତି ଆଣନ୍ତୁ ।’ ପଚାରିଲି, ‘ତାପରେ ।’ ‘ତାପରେ ବି ଏଇଠି, ଏମ୍.ଏ. ଯାଏ ।’ ଆପଣ କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି ?’ ସ୍ଵାମୀଜୀ କହିଲେ, ‘କହୁଛି । ତା ଆଗରୁ ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟଙ୍କ ମତ ନିଏ ।’ ସେ ପଚାରିବା

ଆଗରୁ ମୁଁ କହିଲି, ‘ଏମ୍.ଏ. କାର୍ହିକି - ତା ପର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଏମ୍. ଫିଲ୍ ଓ ପି.ଏଚ୍.ଡି ସବୁ ଏଇଠି ହବ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ବାହାରୁ ଫେରିଆସିଥିବି । ଏଇଠି ଯୋଗଦେବି । ଭାରତରେ ଏହିପରି ବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ବିବେଚିତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ’ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଚିଛି । ଆମେ ବି ପାଇବା ।’

ସ୍ୱାମୀଜୀ ଆଉ ତୁଆବୋଉ ବିମ୍ବୟରେ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ତୁଆବୋଉ ହଠାତ୍ ଭିଜା ଭିଜା ଗଳାରେ ପଟାରିଦେଲେ, ‘ସତ କହୁଚ ନନ୍ଦନ । ତମେ ଏଠି, ଏ ଅପତ୍ରରାରେ କାମ କରିବ ? ତମେ ଚାହିଁଲେ ଭାରତର ଯେକୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତମକୁ ଆଗ୍ରହରେ ନେବେ !’ ଏଇ ପ୍ରଥମ ସେ ମତେ ନନ୍ଦନ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କଲେ । ମୁଁ ବି ଗତ କେତେ ମିନିଟ୍ ଧରି ତାଙ୍କୁ ତୁଆବୋଉ ବୋଲି ମନେମନେ ସମ୍ବୋଧନ କରୁଛି ! ହଠାତ୍ ନଇଁପଡ଼ି ସ୍ୱାମୀଜୀ ଓ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଛୁହାର ହେଇପଡ଼ି କହିଲି, ‘ଆପଣମାନେ ମତେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଭାରତୀୟାନ ମଣିବି ।’ ତୁଆବୋଉ ମତେ ଛାତିକୁ ଆଉଟାଇ ନେଲେ । ସ୍ୱାମୀଜୀ ଠିଆହେଇପଡ଼ି ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ, ‘କାର୍ତ୍ତିମାନ୍ ହୁଅ ।’ ତାପରେ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଶଶୁରୀ, ବସ । ଆମକୁ ଗୋଟେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’ ତୁଆବୋଉ ବସୁବସୁ ପଟାରିଲେ, ‘କ’ଣ ?’ ସ୍ୱାମୀଜୀ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ସୁନନ୍ଦାଠାରୁ ନଅବର୍ଷ ବଡ଼ । ଏକଥା ନନ୍ଦାଜାଣୁ ବୋଲି ସେ ଚାହାଁନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଯେ, ବୟସର ଏ ବ୍ୟବଧାନ ଯୋଗୁଁ ସେ ନନ୍ଦାପକ୍ଷରେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ।’ ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ଆପଣ ତ ଏତେ ଅଜ୍ଞାଣିବାର ନୁହନ୍ତି ! ନନ୍ଦା ବି ବୋକୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଜାଣନ୍ତି ।’ ‘ନନ୍ଦା ଜାଣେ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ସେ କେମିତି ଜାଣିଲା ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କୁ କୁହ ।’ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ନିଜେ ତାକୁ କହିଥିଲେ ଯେ ଏମ୍.ଫିଲ୍ ପରେ ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ସେ ତେଇଶି ବର୍ଷରେ ଏମ୍.ଏ. ଓ ଚବିଶ ବର୍ଷରେ ଏମ୍.ଫିଲ୍ କଲେ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଦେହବର୍ଷର ଚାକିରି ମିଶେଇଲେ ବୟସ ହେଲା ପଚାଶ ଅଧେ କି ଛବିଶ । ନନ୍ଦାକୁ ଷୋଳ ପୁରୀ ସତର । ଛବିଶରୁ ସତର ଫେଡ଼ି ପାରିବ ନିଶ୍ଚେ’ କହି, ତୁଆବୋଉ ହସିଲେ । ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଏବେ ବି ପିଲା । ଏମାନେ ଫେରିଲାବେଳେ ଶିବତାଣବ ଗାଇଗାଇ ଆସୁଥିଲେ । ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ଏମାନେ ଆସନ୍ତେ ପଟାରିଲି, ‘କପିଳାସ ଯାତ୍ରା ସାର୍ଥକ ହେଲାତ ?’ ନନ୍ଦନ ମତେ ଓଲଟି ହୋଇପଡ଼ି କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଥିଲେ କ’ଣ ସାର୍ଥକ ନ ହେବ ? ସେଠୁ ନନ୍ଦା କ’ଣ କହିଲେ ଶୁଣିବେ ? କହିଲେ, ‘ହଠାତ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ସ୍ମୃତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯେ !’ ସ୍ୱାମୀଜୀ ହୋହୋ ହୋଇ ହସୁହସୁ କହିଲେ, ‘ତମେ ତାକୁ ଆକଟ କର, ନହେଲେ ସେ ନିଜକୁ ନିଜେ କିମ୍ବୂତ କିମାକାର ସ୍ଥିତିରେ ପକାଇବ । ନନ୍ଦନଙ୍କ ସହ୍ୟଶକ୍ତି ଅସୀମ ନୁହେଁ ନିଶ୍ଚେ !’ ‘ଆପଣଙ୍କର ଯେମିତି ଥିଲା !’ କହି, ତୁଆବୋଉ ହସିଲେ । ସ୍ୱାମୀଜୀ କହିଲେ, ‘ତମଯୋଗୁ ମୋ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ଯିବ ଦେଖୁଛି !’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ଅନୁମତି ଦେଲେ ଫେରିଯିବି ।’ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଯିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଇସାରିଲାଣି । ରାମବାବୁ ହଠାତ୍ ଗୋଟେ ଖବରପାଇ ଗାଁକୁ ଗଲେ । ଦୀପୁ ତା ସାଙ୍ଗ ଆଶୀଷ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । ଆପଣ ତାଙ୍କ ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇନେବେ । ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ଗାଡ଼ିନେଇ ଯିବେ । ରାସ୍ତାରେ ବେଶୀ ଖୁପୁରା ଖୁପୁରି ହେବେନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଏତେ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ ।’ ‘କାହାକୁ,’ ପଚାରିଲେ ସ୍ୱାମୀଜୀ । ‘ଆପଣଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ।’ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତୁଆବୋଉ ଆଶୀଷ ଓ ଦୀପୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତବୁଲେଇ କହିଲେ, ‘ମନଦେଇ ପଢ଼ାରେ ଲାଗ ।’ ମୁଁ ଶୁଣି ଶୁଣି ନମସ୍କାର ହୋଇ କହିଲି, ‘ଆସୁଛି ।’ ଉଭୟେ ଏକାବେଳେ କହିଲେ, ‘ଆସ ।’

ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲାପରେ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତ ବେଶ୍ ଲମ୍ବା ଆଲୋଚନା କଲେ । କଥା କ’ଣ ?’ ‘ସେ ତାଙ୍କ କାହାଣୀ ଶୁଣେଇଲେ, ମୋ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏଠି ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଖୋଲିବ । ନୀଳିମା ହେରିକା ପଡ଼ିବେ । ମୁଁ ଆଉ ପଡ଼ିବି ନାହିଁ ?’ ‘ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିବ । ଭଗନ୍ତର ବି.ଏ. ପାଇଁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଟେଷ୍ଟ ଦେଇଦିଅ । ତାପରେ ତିନିବର୍ଷରେ ବି.ଏ ଓ ପର ଦିବର୍ଷରେ ଏମ୍.ଏ ।’ ‘ପଢ଼େଇବ କିଏ ?’ ‘ଏବଂ ପରା ପତ୍ର ବିନିମୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ । ଅସୁବିଧା କ’ଣ ? ମଝିରେ ମଝିରେ ଲଗତର ଆଞ୍ଚଳିକ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯାଇ ପଡ଼ିବ ।’ ‘ସେତିକି ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ?’ ‘ଭାରତୀ ହେଇଯିବ । ତମପରି ବୁଦ୍ଧିମତୀ ପକ୍ଷରେ ପାଠପଢ଼ା ସହଜହବା ଉଚିତ ।’ ‘ବୁଦ୍ଧିମତୀ ନା ଛତୁ ! ସନ୍ଦେହ ଉପୁଜିଲେ ? କିଛି ଅଂଶ ବୁଝି ନହେଲେ ?’

-ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ କହିଥିବା କଥା ଭୁଲିଗଲା ?

-ଭୁଲିନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣ ତ ଏତେ ଦୂରରେ ! ଚିଠିରେ ସବୁବେଳେ ସନ୍ଦେହ ନିରସନ କରିବା ସମ୍ଭବ ନହୋଇପାରେ ।

-ସେମିତି ହେଲେ, ମତେ ତକେଇବ । ମୁଁ ଆସି ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ।

-ନିଶ୍ଚୟ ?

-ହଁ ।

ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ଦେଉ, ତୁ ନିଜେ ସାର୍ବଜ୍ଞ ନିଆଅଣା କରିବୁ । ମତେ ଟଣା ଓଟରା କରିବୁ ନାହିଁ । ଆମର ବି କ୍ଲାସ୍ ଚାଲିଥିବ ନା ।’

-କ୍ଲାସ୍‌ବେଳେ ତାକିବି କାହିଁକି ? ବର୍ଷରେ ସାନବଡ଼ ତିନିଟା ଛୁଟି । ଏବେ ଆସିବ ଦଶରା, ସେଠୁ ବଡ଼ଦିନ ଓ ପୁଣି ଲମ୍ବା ଖରାଛୁଟି । କେତେ ଏମିତି ଅବୁଝା ରହିବକି ? ହୋ ସାରେ, ସେ ଗୀତ ବନ୍ଦ କଲେ !

-କୋଉ ଗୀତ ?

-ଚାଲାଖୁ ? ଅବୁଝା ନାରୀକି କିଏ ବୁଝେଇବ ? ଯାଁ ? ପାଠ କ’ଣ ସରଗ ତରା ?

-ତମ ନାଁ ନନ୍ଦା କିଏ ଦେଲା ? ଚଣ୍ଡୀ ଠିକ୍ ଖାପିଥାନ୍ତା ।

-ଦେଖୁବେ ?

-ଦେଖୁବାକୁ ବାକି କ'ଣ ଅଛି ?

ନାଳିମା ଟିସଣି କଲା, 'ଠିକ୍ ।'

'ତୋ ଚାଲାଣ୍ଟ ବି ଛଡ଼ାଉଛି ରହ' କହି, ନନ୍ଦା ନାଳିମାର ବେଶୀଧରି ଝାଙ୍କିଦେଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, 'ଏମିତି କଲେ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବ ନା !'

-ନଚାକୁ । ମୋର ନଗା ନା ପଘା । ଯାହାର ଯିବାକଥା ସେ ଗାଡ଼ି ଚଳଉନାହିଁ !

-ଆଜି କୁଳାଇ ସତେଇଶ । ପୂଜାଛୁଟି ମହାଳୟା ଦିନ, ମାନେ ଅକ୍ଟୋବର ବାରରେ ହବ ।

ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଯଦି ଡ୍ରାଇଭିଂ ଏକ୍ସପର୍ଟ ନହେଉଥିବି, ମୋ ନାଁରେ କୁରା ପାଲିବ ।

'କ୍ରୋଧାତ୍ ଭବତି ସମ୍ମୋହ,' ଆରମ୍ଭ କଲା ନନ୍ଦା ।

-ହଁ । ମୁଁ ପ୍ରଣୟତ ହେଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯିବ ଯେ !

ନନ୍ଦା ଝରଝର କୁହ ଗଡ଼ଉ ଗଡ଼ଉ ପଚାରିଲା, 'ଆପଣଙ୍କ ବିଚାରରେ ମୁଁ କ'ଣ ପଥର ଖଣ୍ଡେ ?'

ନାଳିମା ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଉ ଯାଉ କହିଲା - ଏତେ ଶୀଘ୍ର ତୁଆବୋଉଙ୍କ କଥା ପାଶୋରି ଦେଲେ ? ଆପଣମାନେ ନିଜନିଜକୁ ଲଗାମ ନଦେଲେ ଏ ଗାଡ଼ି ଏଇଠି ରହିଲା । ମୁଁ ହାତବଡ଼େଇ ନନ୍ଦାର କୁହପୋଛୁ ପୋଛୁ ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ମତେ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତା ପିଠିରେ ହାତ ଆପୁଡ଼େଇ କହିଲି, 'ଟିକିଏ ଅଜା ସହୁନା !'

-ଏ କ'ଣ ଅଜା ? ଆପଣ କଥା ଦିଅନ୍ତୁ ଆଉ କେବେ ଏମିତି କହିବେ ନାହିଁ ।

-ହଉ, କହିବି ନାହିଁ । ଏଥର ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲ । ଟିକେ ବୁଲାଇଲା କରି ଫେରିବା । ମୁଁ ନାଳିମାକୁ ବୁଝେଇବି ।

-ନା, ସେ କାମ ମୋର । ମୁଁ ଥାଉଥାଉ ଆପଣ କୋଉଠି ନିଜକୁ ବ୍ୟସନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ କହି ଦଉଟି ।

ନନ୍ଦା ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ି ନାଳିମା ଆଡ଼େ ଆଗେଇଗଲା । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଏକର ସେକର ହେଲି । ପାଞ୍ଚସାତ ମିନିଟ୍ ପରେ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପଛସିଟ୍ରେ ଆଉଜିପଡ଼ି ଆଖି ବୁଜିଲି । ନିଦ ହେଇଗଲା । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲାବେଳକୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁଦେଇ ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । କଟକ ଅକ୍ଟୋବର ଅଛି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନାଳିମା କହିଲା, 'କେଡ଼େ ଜୋରରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ !' ଦେଖୁଲି ନନ୍ଦା ଗାଡ଼ି ଚଳଉଛି । ନାଳିମା କହିଲା, 'ସାଢ଼େ ଦଶ ହେଲାଣି । ବଜାରରୁ ସଉଦା କରିନେଇ ଆପଣଙ୍କ ବସାରେ ରନ୍ଧାବଡ଼ା କରିବାକୁ ଠିକ୍ କରିବୁ । ଦୀପୁ ଜିନିଷପତ୍ର ତା ହାତରେ ଦେଇସାରି ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ବସାକୁ ଯିବା । ଶୁଆପିଆ ସାରି ଆମେ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ବାହାରିପଡ଼ିବୁ ।'

-ନା, ଆଗେ ବସା । ଶୁଆପିଆ ପରେ ହଷ୍ଟେଲ । ଦୀପୁ ହେରିକାଙ୍କ ଜିନିଷପତ୍ର ହଷ୍ଟେଲରେ ଦେଇସାରିବାପରେ ଦୀପୁ ତମମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଶ୍ରମ ଫେରିବ ଓ କାଲି ବସ୍ରେ ଆସିବ ।

ତମେମାନେ ଭଲରେ ଭଲରେ ପହଞ୍ଚିଲ ନଜାଣିବା ଯାଏ ମୋ ମନ ବ୍ୟସ୍ତ ହଉଥିବ ।

-ତାର ପରା କଲେଜ ?

-କାଲି ରବିବାର । ପଅରିଦିନ କଲେଜ ଖୋଲିବ । ହେଲେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିପରେ ପ୍ରଥମଦିନ ପଢ଼ାପଢ଼ି ନଥାଏ । ପିଲାଏ ସାଙ୍ଗସାଥୀକୁ ଭେଟନ୍ତି । ରୁଟିନ ଟିପଟି । ସାର୍ମାନଙ୍କୁ ଭେଟନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି । ତେଣୁ ସେ ଗଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ ।

ବାଟରେ ସଉଦା କରାଗଲା । ଖଲିପତ୍ର ଓଗେର କିଶାଗଲା । ମୋ ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା ପରମ ଉଷାହରେ ରୋଷେଇ କରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ମତେ ଖାଲି ନିଦ ଆସୁଥାଏ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ସେମାନଙ୍କ କାମ ଦେଖି ଖଟରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲି । ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ବାରଟା ବେଳକୁ ମତେ ନୀଳିମା ଉଠାଇ ଦେଲା । ନନ୍ଦା କହିଲା, ମୁଁ ନୀଳିମା ପରେ ବସିବୁ ।

-ନା ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସିବା ।

-ପଛରେ କିଏ ଦବ ?

-ଆମେ ନିଜେ ନିଜେ ନେବା । ଡେକ୍ଟି କଢ଼େଇ ପାଖରେ ରଖ ।

କୁଳୁ କୁଳୁ ହେଇ ସେ ଦିହେଁ ପତ୍ର ପକେଇଲେ । ବଡ଼ାବଡ଼ି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଭାତ ବାହୁବାହୁ ମହକରେ ଘର ପୁରି ଉଠିଲା । ‘ଏତେ ବଡ଼ିଆ ବାସନା ଚାଉଳ ପାଇଲ କୋଉଠୁ’ ର ଢବାବରେ ନନ୍ଦା କହିଲା - କମଳା ରସ, ନଡ଼ିଆ କୋରା ଓ ଘିଅ ବଘରା ହେଉଛି ବୋଲି ସେମିତି ବାସୁଟି ।

-ବାଃ ।

ସେଠୁ ମୁଗଡାଲି, ଘାଣ୍ଟ, ଶାଗବଡ଼ି ଖରଡ଼ା ଓ ସାଲାଇରେ ପତ୍ର ଭରିଗଲା । ପଚାରିଲି, ‘ଏତେ ଚମତ୍କାର ଘିଅ ବଜାରରୁ ପାଇଲ ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ କିଲେ ଓ ଦାପୁ ପାଇଁ କିଲେ ଦେଇଛନ୍ତି ।’

-ଭଲ କରିଛନ୍ତି । ତମେମାନେ ତ ଆଜି ରାନ୍ଧିଦେଲ । କାଲି କିଏ ରାନ୍ଧିବ ?

‘ଆପଣ,’ କହିଲା, ନୀଳିମା । ‘ପରିବା, ତାଲି, ଚାଉଳ, ଏକାଠି ବସେଇ ଓପରୁ ଘିଅ ଦେଇଦେବେ । ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଓହ୍ଲେଇ ଦେବେ । ଏ ରାନ୍ଧଣାତ ଆପଣ ଖାଇଥିବେ ।’ କହିଲି, ‘ହଁ । ତହିଁ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା - ଆଜି ରାତିପାଇଁ କାକରାପିଠା କରିଦେଉଛୁ । ଚଳିବ ?

-ଚଳିବ ମାନେ ? ଗଡ଼ ଗଡ଼ ହେଇ ଗଢ଼ିବ ।

ସେମାନେ ହସି ପକେଇଲେ । ଖାଇସାରିଲାପରେ ବାସନପତ୍ର ମଜା ଧୁଆକରି ସେମାନେ ବାହାରିଲେ । ନମସ୍କାର ଢଣେଇ, ‘ଆସୁଛୁ’ କହି, ବାହାରିଗଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପୁଣି କହିଲା, ‘ଫୋନ୍‌ଟେ ଆଶୁ ନାହାନ୍ତି ?’

‘ମୁଣ୍ଡରେ ଢୁକିନଥିଲା । କାଲି ଦରଖାସ୍ତ କରିଦେବି ।’ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇ କହିଲି,

‘ପହଞ୍ଚ ମୋ ପଡ଼ିଶା ମଧୁସାରକୁ ଫୋନ୍ କରିଦେବ । ଦୀପୁ ତାଙ୍କ ନମ୍ବର ଜାଣେ ।’

ସେମାନେ ବାହାରିଗଲେ । ମତେ ହଠାତ୍ ଭାରୀ ନିଛାଟିଆ ଲାଗିଲା । ଏତେ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସମ୍ମାନ ପାଇଁ ମୁଁ କ’ଣ ଯୋଗ୍ୟ ? ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ମତେ ବ୍ୟସ୍ତ କଲା । ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ପ୍ରାୟ ଚାରିଟା ବେଳକୁ ମଧୁସାରକୁ ସୁଅ ଆସି ଡାକିଲା, ‘ସାର୍, ଫୋନ୍ ।’ ଯାଇଁ ଫୋନ୍ ଧରିଲି, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ କହୁଛି ।’ ‘ମୁଁ ତୁଆବୋଉ । ପିଲାଏ ଭଲରେ ପହଞ୍ଚିଚି । ଆପଣଙ୍କୁ ଏତେ ପ୍ରଶଂସା ଯେ, ମୋର ବି ହିଂସା ହଉଚି ।’

-ତୁଆବୋଉ, ନମସ୍କାର କହିବାକୁ ତର ଦେଲେନି, ଏଇନା କହୁଚି । ଆପଣ ଏମିତି ଆପଣ ଆପଣ କାହିଁକି କହୁଚନ୍ତି ?

-ଯେତେବେଳେ ଯାହା ହବାକଥା ହବ । ତାଙ୍କ କଥା ମନେ ନାହିଁ ?

-ମନେ ଅଛି । ତାଙ୍କୁ ବି ପ୍ରଶାମ ଜଣଉଚି, ଆପଣ ଘିଅ ପଠେଇ ବଢ଼ିଆ କରିଚି । ନାଳିମା ମତେ ତହିର୍ ରନ୍ଧା ବତେଇ ଦେଇଚି । ଆଉ ଚିନ୍ତାନାହିଁ । ପୁଣି କେବେ ଦର୍ଶନ ପାଇବି ?

-ଯେବେ ଚାହିଁବେ, ଆସିବେ । ମାତ୍ର ପୂଜାଛୁଟି ଆଗରୁ ଆସିପାରିଲା ପରି ଲାଗୁନାହିଁ । ନିଜ ପଢ଼ାପଢ଼ି, ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼େଇବା ଓ ପୁଣି ଡ୍ରାଇଭିଂ ଶିଖିବା । ବେଳପାଇବେ ନାହିଁ । ଡ୍ରାଇଭିଂ ସ୍କୁଲ୍ ବାଲାତ ରବିବାର ଓ ଛୁଟିଦିନ ମାନଙ୍କରେ ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବା ଶିଖାନ୍ତି । ଏମିତି ସକଳ ନକରିଥିଲେ ଚଳିଥାନ୍ତା । ପୂଜାଛୁଟିରେ ମୁଁ ଶିଖେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

-ଲାଭସେନ୍ ମିଳିବା କଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା । ହଉ ରହୁଚି । ନମସ୍କାର ।

-ଆୟୁସ୍ମାନ୍ ଭବ ।

ବସାକୁ ଫେରିଆସି ପଡ଼ି ବସିଲି । ରାତି ନଅଟାରେ କାକରା ପେଟେ ଠୁକି ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଭୋର ଚାରିଟାରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । କାମଦାମ ସାରି ଡାଏରି ଲେଖି ପୁଣି ବସିଧରି ବସିଲି । କମନଉଏଲ୍ସ ପେଲୋସିପ୍ ପାଇଁ ଯୋଜନାଟିଏ ତିଆରିବାକୁ ହେବ । ଦିପହର ଖୁଆ ସାରି ଡ୍ରାଇଭିଂ ସ୍କୁଲକୁ ଗଲି । ସ୍କୁଲର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ପୁରୁଖା ଲୋକ । ମୋ କଥା ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ସାରେ, ଆଜି ତୁଲାଇ ଅଠେଇଶ । ଆପଣ କହୁଚନ୍ତି ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ସୁଖା ଆପଣ ଡ୍ରାଇଭିଂ ଏକ୍ସପାର୍ଟ ହେବେ । ଅଢ଼େଇମାସ ମାତ୍ର । ତେବେ ମଣିଷର ଅସାଧ୍ୟ କିଛିନାହିଁ । ଆପଣ ହୁଏତ ପାରିବେ । ମାତ୍ର ଆମର ଗୋଟେ ଅସୁବିଧା । ଚାରିମାସକୁ କମ୍ ଟ୍ରେନିଂ ଦେଇପାରିବୁ ନାହିଁ । ଏ ବ୍ୟାବ୍ ମୋ ୧୫ରୁ ଆଡ଼ମିସନ୍ ନେଇଚି । ଆପଣଙ୍କୁ ବି ଆମେ ସେଇବିନ୍ଦୁ ଆଡ଼ମିସନ୍ ଦେଇଦେବୁ । ଅକ୍ଟୋବର ଆଠରେ ଟ୍ରେନିଂ ସରିବ । ତାପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟାବ୍ । ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜେ ଦଶଯାଏ ଗାଡ଼ିଚଳା ଅଭ୍ୟାସ କରାଇବି । ଆମ ଫିଟିକେ ଚଢ଼ା । ମାସକୁ ସାତଶ ପଚାଶ ହିସାବରେ ଚାରିମାସକୁ ତିନିହଜାର । ଆଡ଼ମିସନ୍ ଫିଟିନିହଜାର । ଗାଡ଼ିର କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଓ ତେଲ ବାବଦକୁ ଆଉ ତିନିହଜାର । ଏମିତି ମୋଟ ନ ହଜାର । ଦେଇପାରିବେ ?’

-ସେଠୁ ଲାଭସେନ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ତିନିହଜାର ।

-ନାଉଁ ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ଆଉ ହଜାରେ ଦେବେ । ଝଙ୍କୋବର ଦଶ ତାରିଖରେ ଆପଣ ଲାଇସେନ୍ସ ପାଇବେ । ସାତ ବେଳକୁ ସରକାରୀ ଲୋକେ ଆପଣଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ନେବେ । ସେ କଥା ଆମେ ବୁଝିବୁ । ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତହେବେ ନାହିଁ ।

-ତମ ନାଁ ?

-ଆଦିକନ୍ଦ ମହାରଣା ।

-ବୁଝିଲ ଆଦିକନ୍ଦ, ଦଶହଜାର ଦେଇଦେବି । ଟେକ୍ରେ ନେଲେ, ଏଇଖୁଣି ଦେଇଦେବି ।

-ଦିଅନ୍ତୁ । ତେବେ ମୋଁ ଦଶତାରିଖ ପକେଇବେ ।

-ହଉ । ମାତ୍ର ମୋ କଥା ସରିନାହିଁ । ତମେ ଜାଣ ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲେ ମୋ ଜୀବନ ଓ ମୋ ପାସେଞ୍ଜରଙ୍କ ଜୀବନ ମୋ ଦାୟିତ୍ବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଭଲ ଡ୍ରାଇଭର ଓ ମେକାନିକ୍ ହବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ତମକୁ ଆଉ ଦିହଜାର ଦଉଚି । ତମେ ମୋ ଦାୟିତ୍ବ ନବତ ?

-ଆଜ୍ଞା, କହିବାକୁ ଅଛି ! ବାବା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ କୃପାରୁ ଏ ମହାରଣା ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିପାରେ । ଆପଣ ଶିଖିସାରନ୍ତୁ, ସେ ଦିହଜାର ଦେବେ ।

‘ନାଉଁ, ଆଜି ଦଉଚି’ କହି, ଦୁଇଟି ଟେକ୍ ଲେଖିଲି । ପ୍ରଥମଟି ମହାରଣାଙ୍କ ନାଁରେ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟଟି ସେଲ୍‌ଫ । ମହାରଣାଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲି, ଆଜି ଆରମ୍ଭ ହଉ ।

-ଆପଣତ ପିନ୍ଧା ପୋଷାକ ବଦଳେଇବା ପାଇଁ କିଛି ଆଣିନାହାନ୍ତି । କିମିତି ହବ ?

‘ଆଣିଛି କହି’ ମୁଁ ସାଇକ୍ଲରୁ ପୁଟୁଲିଟିଏ କାଢ଼ି ସ୍କୁଲ ଭିତରେ ପଶିଲି । ପ୍ୟାଣ୍ଟସାର୍ଟ ବଦଳେଇ ଆସି କହିଲି, ‘ମୁଁ ରୋତି ।’ ସେତେବେଳକୁ ଦିନ ଚାରିଟା ହେଲାଣି । ଆଦିକନ୍ଦ ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆଗେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ଛାପା ଚାର୍ଜ୍ ଦେଖେଇଲେ । ସେଥିରେ କାର୍ ଦେହରୁ ଇଂକିନ୍ଦି ଯାଏ ସବୁ ଅଂଶର ଲେବେଲ୍ ଦିଆ ଚିତ୍ର ସାଙ୍ଗକୁ ଝିୟରିଂ ପ୍ୟାନେଲ୍ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ଚିତ୍ର ଥିଲା । ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପାର୍ଟ୍‌ସ୍ ଦେଖେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକର କାମ ବିଷୟ କହିଲେ । ମତେ ଲାଗିଲା, ଏତେ କଥା ମନେରଖି ପାରିବି ନାହିଁ । ତତ୍ତ୍ଵସ୍ଥାୟୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଶିଖୁଥିବା କଥାଟିଏ ମନେ ପଡ଼ିଲା ଓ ମୁଁ ସେଇ ଅନୁସାରେ ନିଜର ମନକୁ ମଟର କଥାରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ କଲି । ସେଠୁ ମହାରଣା ମତେ ଦୁଇଟା ଖୋଲା ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ପାର୍ଟ୍‌ସ୍ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକର କାମ ବିଷୟ କହିଗଲେ । ଗୋଟେ କଥା ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ ଦୁଇଥର ଶୁଣି ଓ ଦେଖି ମନେ ରହିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କଲି । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ସାତଟା । ମହାରଣା ମତେ ଚାର୍ଜ୍‌ଥିବା ବହିଟିଏ ଧରେଇ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ସାରେ, ଏଇଟି ନିଅନ୍ତୁ । ଦି’ଦିନ ବାଦେ ମତେ ନଉଟେଇବେ । ଯା ଭିତରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦେଖୁଥିବେ । ଆପଣ ସକାଳ ସାତଟାକୁ ଆସିପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ? ତାହେଲେ ସକାଳେ ବି ଦିପ୍ତୀ ମିଳନ୍ତା । ଓପରଓଲି ଡିନିଘଣ୍ଟା ମିଶିଲେ ତେଲି ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା । ତାହାହା ରବିବାର ଓ ଅନ୍ୟ ଛୁଟିରେ ସାରାଦିନ ବି । ଶିଖି ପାରିବେ ?’

‘ପାରିବାକୁ ହବ’ କହି, ସାଇକ୍ଲଧରି ନେଉଟିଲି । ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ଡ୍ରାଇଭିଂ ସ୍କୁଲ ପୋଷାକ

ଖୋଲି, ଗାଧୋଇ ପଡ଼ି ତହିଁ ବସେଇଦେଲି । ଭୋକ ହଉଥାଏ । ଆହୁରି ଦି'ଟା କାକରା ଥିଲା । ଖାଇ ଦେଲି । ସାଢ଼େ ଆଠବେଳକୁ ତହିଁ ହେଇଗଲା । ନଅଟାରେ ଖାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଭୋ'ରୁ ଉଠି କାମଦାମ ସାରି, ଡାଏରି ଲେଖି ପଡ଼ି ବସିଲି । ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ଛ'ରେ ଡ୍ରାଇଭିଂ ସ୍କୁଲ । ଆଠଦିନ ପରେ ମହାରଣା ମତେ ଗାଡ଼ିଚଳା ଶିଖାଇବା ଆରମ୍ଭକଲେ । ସକାଳ ଓଳି ଗାଡ଼ିଚଳା, ଓପରଓଳି ଗାଡ଼ି ଖୋଲା ଓ ପୁଣି ଗାଡ଼ି ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରିବା ଶିଖିଲି । ମହାରଣା ଭାରୀ ଖୁସି ଥାଆନ୍ତି । ଅକ୍ଟୋବର ଦୁଇତାରିଖ ଦିନ ମୋ ହାତରେ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ପାଖରେ ବସି ନଜର ରଖୁଥାଆନ୍ତି । କଟକର ଅଙ୍କାବଙ୍କା ଗଲିରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ି ଚଳଉଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ପରେ ସ୍କୁଲକୁ ଫେରିଲୁ । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରେ ମହାରଣା ମତେ କୁଣ୍ଢେଇଧରି ପରସ୍ତେ ନାତିଗଲେ । ସେଠୁ କହିଲେ - ଏତେଦିନେ ଜଣେ ଏମିତି ଶିଖାଳି ପାଇଲି । ଆପଣ ମତେ ଧନ୍ୟ କରିଦେଲେ ସାରେ । ଆପଣଙ୍କ ସବୁ ପଇସା ଫେରେଇଦେବି । ପଇସାତ ଆଜ୍ଞା ହାତର ମଳି । କି ମିଳିବ ସେଥିରୁ ? କଥା ଦିଅନ୍ତୁ - ଆମେ ବନ୍ଧୁହେଇ ରହିବା । ଆପଣ ଖବର ଦେଲେ ମୁଁ ହାଜର ହେବି । ମୁଁ ଖବର ଦେଲେ ଆପଣ ପା'ଧୁଳି ଦେବେ ।

କହିଲି, 'ଆଦିକନ୍ଦ ବାବୁ । ମୁଁ କଲେଜ୍ ଅଧ୍ୟାପକ । ଆପଣ ମୋଠାରୁ ବଡ଼ । କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତୁ ଯେମିତି ଆପଣଙ୍କ ପରି ନିଷ୍ଠାପର ଆଉ ନିୟତିଆ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇପାରେ । ମୁଁ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ସେ ଅଟକେଇ ଦେଇ ମତେ ପୁଣି କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଲେ । ମୁଁ ନିଜକୁ ମୁକୁଳେଇ କହିଲି, 'କଥାଦେଲି । ଟଙ୍କା ସତରେ ହାତର ମଳି - ଆପଣଙ୍କର ବି ମୋର ବି । ଏ ସ୍କୁଲ ଓ ଟ୍ରେନିଂଦ୍ୱା ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ 'ବୃତ୍ତି ଏ ମୋ ପୋଷେ କୁଟୁମ୍ବ ।' ତେଣୁ ଟଙ୍କା ଫେରାଇବା କଥା ଉଠୁନାହିଁ । କେବେ ଦରକାର ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ମାଗିବି ।'

ଆଦିକନ୍ଦ କାନ୍ଦି ପକେଇଲେ । 'ଆପଣ ଆଉ ଏଠି ଆସିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସାତ ତାରିଖ ଦଶଟାବେଳକୁ ଆରୁଟିଓ ଅଫିସରେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ଦଶ ତାରିଖରେ ଲାଇସେନ୍ସ ମିଳିବ । ମୁଁ ପଠେଇଦେବି ।'

-ତା କି ହୁଏ ? ଏଗାର ଯାଏ ଦିଓଳି ଆସିବି । ଆପଣଙ୍କ ପରି ଗୁରୁ ପାଇବି କୋଉଠୁ ? ସବୁ ପାଠ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ବାରମ୍ବାର ମଡ଼େଇ ରସ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ।

-ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିତି ନିତି ପାଇବା ମୋ ଭାଗ୍ୟ । ହଉ, ଆଜି ଆସିବା ହେଉ ।

ମୋର ଆଗ ରୁଟିନ୍ ବଜାୟ ରହିଥାଏ । ପରଦିନ ଗୋଟେ ଗାଡ଼ି ପୂରା ଖୋଲିଦେଲି । ଚାରି'ପାଞ୍ଚ ଦି'ଦିନ ଲାଗି ଗାଡ଼ିଟାକୁ ପୁଣି ଠିଆ କରେଇଲି । ଛ'ରେ ସାରାଦିନ ଗାଡ଼ିଚଳା । ସାତରେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସକଲି । ସେଇଦିନ ଲାଇସେନ୍ସ ବି ମିଳିଗଲା । ଆଠରୁ ଏଗାର ଦିଓଳି ଗାଡ଼ିଚଳା । ଏଗାର ସଂଜ ସାତରେ ଆଦିକନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲି । ଫୋନ୍ ଲାଗିସାରିଥିଲା । ବସାକୁ ଫେରି ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମକୁ ଫୋନ୍ କଲି । ନନ୍ଦା ଧରି କହିଲା, 'ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବ କହୁଛି । କହନ୍ତୁ ।' 'ମାତାମଙ୍ଗୁ କହିଦେବେ ଯେ ଆସନ୍ତାକାଲି ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ । ସକାଳ ନଅଟା ବେଳକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତଥିବି । ମାତାମ୍ ଚାହିଁଲେ ଗାଡ଼ି ପଠେଇ ଦେବେ ।'

‘ଟିକିଏ ଧରନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କଠୁ ବୁଝିଆସି କହିବି ।’ ଟିକକ ପରେ କହିଲା, ‘ମାଡ଼ାମ୍ କହିଲେ ଯେ କାଲି ଆଉଜଣଙ୍କୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଗାଡ଼ି କଟକ ଯିବାର ଅଛି । ଆପଣ କିଏ କହୁଛନ୍ତି ଜାଣିଲେ, ସେ ସେଇଗାଡ଼ିରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଣାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଆପଣ କ’ଣ ଆମର ଆଫିଲିଏସନ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ?’

ପାଟିରୁ ବାହାରିଗଲା, ‘ହାହତୋଃସ୍ମି ମହତାଗ୍ୟ ! ନନ୍ଦା, ମୁଁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ !’

‘ଏ ମା’ ! ଆପଣ ! ତତ୍ତ୍ୱ କ’ଣ ହେଉଛି କି ? ଏକାବେଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଭଳି ଲାଗୁଛି । ନମସ୍କାର ଜଣାଉଛି । ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଡାକୁଛି ।

ଟିକକ ପରେ ତୁଆବୋଉଙ୍କ କଣ ଶୁଣିଲି, ‘ନନ୍ଦନ, ଦେହ ଭଲ ଅଛିତ ? ନନ୍ଦା ତମ ସ୍ୱର ବାରି ପାରିଲେନି କହୁଛନ୍ତି । କ’ଣ ହେଲା ?’

‘ନମସ୍କାର, କିଛି ହେଉନି । କାଲି ଦଶରାତ୍ନୁଟି ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । ମୁଁ ଯିବାପାଇଁ କଥା ଦେଇଥିଲି । ଦୀପ୍ତ ଯିବ । ଆପଣମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ନଥିଲେ.....

‘କାହାର ଅସୁବିଧା ? ଆଁ ! ତମପାଇଁଟ ଗାଡ଼ି ଯିବାପାଇଁ ଠିକ୍ ହେଉଛି । କାଲି ନଅଟାରେ ଦୀପ୍ତ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବ । ତାକୁ ଧରି ତମପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବ ସାଙ୍ଗେ ନଅଟାରେ । ଏଗାରଟା ବେଳେ ତମକୁ ଆମେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବୁ । ସିଧା ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଆସିବ । ତମର କ’ଣ ହେଉଛି କହୁନ । ତମ ସ୍ୱର ଏତେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଇଗଲା କିମିତି ?

‘କିଛି ହେଉନି । ସର୍ବ ବି ନାହିଁ । ନିଜ କଣ୍ଠସ୍ୱର ନିଜେତ ଶୁଣିପାରୁନି, କିମିତି ଜାଣିବି, କିମିତି ଶୁଭୁଟି ! ଆପଣଙ୍କୁ ମିଛକହିବା ଦୁଃସାହସ ନାହିଁ । ସତରେ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥଅଛି । ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣେଇଦେବେ ।

‘ସେତ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଆସନ୍ତି-ମାସଟିଏ ରହି ଫେରି ଯାଆନ୍ତି । ପୁଣି ଆଷାଢ଼ ଆରମ୍ଭରେ ଆସିବେ ।

‘ହଉ, ରହୁଟି ।

ରାତିରେ କାଠଗଡ଼ ପରି ଶୋଇଗଲି । ଭୋ’ରୁ ଉଠି କାମଦାମ ସାରି ଦି’ଘଣ୍ଟା ପଢ଼ା ଲେଖା । ମୋ ଟିପାଖାତା ଓ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି କ୍ରିପ୍‌କେସରେ ରଖିଲି । ଚୁଡ଼ାଗୁଡ଼ ଘିଅ ଜଳଖିଆସାରି ଦୀପ୍ତ ଆସିବାକୁ ଅପେକ୍ଷାକଲି । ଦୀପ୍ତ ଠିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ନଅଟାରେ ପହଞ୍ଚି, ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଘରଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ନମସ୍କାର ହେଇ କହିଲା, ‘ଆପଣଙ୍କ କଥା ସବୁ ପିଲାଏ ପଚାରୁଛନ୍ତି । ଆପଣ କେତେ କାଉଲା ହେଇଯାଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଆଗର ଜୋର ନାହିଁ । ଏ ଦିମାସ ଆପଣଙ୍କୁ କେବେ ଭେଟି ପାରିନି । ତିନିଚାରିଥର ବସାକୁ ଆସି ତାଲାବନ୍ଦ ଦେଖି ଫେରିଯାଇଛି । କମ୍‌ବରୁମକୁ ଗଲେ ବି ପାଇନି । କ’ଣ ହେଉଛି ?’

‘ଗୋଟେ ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତଥିଲି । ଦେହ ପୁରା ଠିକ୍ ଅଛି ।

‘ପରୀକ୍ଷାପାଇଁ ଏତେ ଝଡ଼ିଯା’ନ୍ତି ?

-କେତେ ଝଡ଼ିଚି ଜାଣେନା, ତେବେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥଅଛି । ବାହାରିପଡ଼ିବା । ତୁଆବୋଉ ହେରିକା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବେ ।

ଦୀପୁ ମୋ ବ୍ରିଫ୍‌କେସ୍ ଉଠାଇନେଇ ଆଗେଇଗଲା । ମୁଁ ବସାରେ ତାଲାପକେଇ ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଚାବିକାଠି ଦେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲି । ରାମବାବୁ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟାର୍ଟକରି କହିଲେ - କଣ କରିଚନ୍ତି ଆଜ୍ଞା ! ଏତେ ମିହନ୍ତ କରନ୍ତି ?

-ରାମବାବୁ, କଥା ଅଛି ମନ୍ତ୍ର ବା ସାଧୟେତ୍ ଶରୀର ବା ପାତୟେତ୍ । ପ୍ରାଣପାତ କରି ସିଦ୍ଧି ଆଣିବାକୁ ହୁଏ ।

ଦୀପୁ କହିଲା, 'ସାର୍, ମାଫ୍ କରିବେ । ସ୍ୱୟଂ ଶିବ କହିଚନ୍ତି, 'ଅପି ସ୍ୱଶନ୍ତ୍ୟା ତପସି ପ୍ରବର୍ତ୍ତସେ ଶରୀରମାଦ୍ୟଂ ଖଳୁ ଧର୍ମ ସାଧନମ୍ ।'

-ତମପରି ଛାତ୍ରର ଶିକ୍ଷକ ହେଇ ମୋ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହେଉଚି ଦୀପୁ ।

ରାସ୍ତାସାରା କଥାବାର୍ତ୍ତା ନାହିଁ । ଗାଡ଼ି ସିଧା ଅତିଥିଶାଳା ପାଖକୁ ଗଲା । ତୁଆକଥାଟିଏ ଦେଖିଲି । ପିଣ୍ଡାରେ ଦିଜାଗାରେ ଚାରି ଚାରିଖଣ୍ଡ ବେତର ବଗିଚା-ଚଉକି । ମଝିରେ ଗୋଟିଏ କରି ଗୋଲ ବେତ ଟେବୁଲ୍ । ତୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା ସାମ୍ରାଜ୍ଞ ମୁହଁକରି ବସିଥା'ନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ହଟାରେ ପଶିବାଦେଖି ସେମାନେ ଚଉକି ଛାଡ଼ି ବାରଣ୍ଡା ପାହାଚ ଓପରକୁ ଆସି ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ଗାଡ଼ି ଅଟକିଲା ମାତ୍ରେ ତିନିହେଁ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ବାହାରି ତୁଆବୋଉକୁ ନମସ୍କାର ହେଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା ମତେ ନମସ୍କାର କଲେ । ତୁଆବୋଉ ମତେ ପାଖକୁ ଭିଡ଼ିନେଇ କହିଲେ, 'ଯାହା ହେଉଛି ମୁଁ ଜାଣେ । ଏ ଅଢ଼େଇ ମାସରେ ସବୁ କାମ ସାଙ୍ଗକୁ ତ୍ରାଇଭିଂ ଶିଖୁ ଏ ଦଶା ! ହାତ ଦିଟା ଦେଖେଁ' କହି, ମୋ ହାତ ଟାଣିନେଇ ଦୁଇଟିଯାକ ପାପୁଲି ଓ ଆଙ୍ଗୁଳି ଗୁଡ଼ା ଓପରେ ହାତ ବୁଲେଇ ନେଇ କହିଲେ - ମେକାନିକ୍ କାମ ବି ଶିଖାହେଇଗଲା ।' ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ତୁମ୍ଭ ତାପ୍ ଛିଡ଼ାହେଇ ମୋତେ ଅନାଇଥାନ୍ତି । 'ରାମବାବୁ ଏଇଠି ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଆମେ ଆସୁଛୁ' କହି, ତୁଆବୋଉ ପିଲାଟିନିକୁ ପଛସିଙ୍ଗରେ ବସିବାକୁ ଠାରି ନିଜେ ଆଗର ବାଁପଟ ଦରଜା ଖୋଲି ବସିପଡ଼ି ମୋ ଆଡ଼େ ଅନେଇଁ କହିଲେ, 'ଝିୟର' ଧର । ତମ ବିହୁମତୀଯାଏ ଯାଇ ଫେରିବା ।' ତୁଆବୋଉ ଏଇ ପ୍ରଥମଥର ଆପଣ ଆପଣ ନହେଇ ତମେ କହିଲେ ଦେଖୁ ମୋ ମନ ଖୁସିରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟାର୍ଟ କରି ଶିୟର ପକେଇ ଚଳେଇବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ହଠାତ୍ ବାହାରି କପିଳାସ ରାସ୍ତା ଧରିବାକ୍ଷଣି ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ବେଳ କମ୍ । ଏଠି କାମ, ବିଶେଷକରି କାଗଜପତ୍ର ଜଞ୍ଜାଳ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଆଜିପୁଣି ଆପ୍ତିକିଏସନ୍ ଟିମ୍ ଆସିବା ଖବର ମିଳିପାରେ । ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର ଚଳେଇବ । ଜାଣିଲି ସେ ମତେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଆଦିକନ୍ଦକୁ ମନେ ମନେ ନମସ୍କାର ଜଣେଇ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ସିଦ୍ଧ ବଢ଼େଇଲି । ରାସ୍ତାର ଖଣାଖାଲ କାଟି ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା । କଟକର ଖଣାଖାଲ ଭର୍ତ୍ତି ଗଲିରାସ୍ତାରେ ଅଭ୍ୟାସ କରି କରି ମୋ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ । ଦୂରରୁ ଗାହାଣପଟ ପଥର ଚଟାଣ ଦେଖି ପାରିଲି । ବ୍ରେକ୍ ସାମାନ୍ୟ ଛୁଆଁଇ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇ ଷ୍ଟାର୍ଟ

ବନ୍ଦକଲି । ତୁଆବୋଉ ‘ବାଃ’ କହି ଓହ୍ଲେଇଲେ । ଆମେ ବି ଓହ୍ଲେଇ ପଥର ଚଟାଣରେ ବସିଲୁ । ତୁଆବୋଉ ଖଣ୍ଡେ ଉଚ୍ଚାପଥର ଓପରେ ବସି ସବୁଆଡ଼ ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଏ ଜାଗାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ଆସିବାକୁ ଭାବୁଥିଲି । ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ ଜାଗା । କନ୍ୟାଶ୍ରମର ବାଷ୍ପିକ ପିକ୍‌ନିକ୍ ଏବର୍ଷ ଏଇଠି କରିବା । ତମେ ଆସିବତ ନନ୍ଦନ ?’

-କେବେ ?

-ଡିସେମ୍ବର ଏକ୍ଟିରିଶ । ତମର ତ ଛୁଟିଥିବ ।

-ହଁ । ମାତ୍ର, ପହିଲାରେ କଲେଜ ଖୋଲିବ ।

-କ’ଣ ହେଲା ସେଠୁ ? ପିକ୍‌ନିକ୍ ପରେ ନ ଯାଇପାରିଲେବି ତା ଆରଦିନ ସକାଳୁ ବାହାରିଗଲେ ଦଶଟା ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିଯିବ ।

-କ୍ଲାସ୍ ପଢ଼ା ?

-ବହି ଖାତା ଆଣିବ । ଏଇଠି ପଢ଼ିବ ।

-ଆଜ୍ଞା ।

‘ଏ ଝରଣାରେ ମୁହଁ ହାତ ନ ଧୋଇଲେ କିମିତି ହବ ?’ କହି, ତୁଆବୋଉ ଉଠିପଡ଼ି ଝରଣା ଖାଇରୁ ବାହାରି ଯାଉଥିବା ଧାରରେ ଧୁଆଧୋଇ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ପରେ ଆମେବି ଜଣକଣ କରି ଧୋଇହେଲୁ । ଆମର ସରିଲାବେଳକୁ ସେ ଯାଇଁ ଗାଡ଼ି ପାଖରେ, ଆମେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗାଡ଼ି ପାଖରେ ହାଜର ହେଲୁ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲି । ଫେରିବାପାଇଁ ଆହୁରି କମ୍ ସମୟ ଲାଗିଲା । ପ୍ରାୟ ଆଠ ମିନିଟ୍ । ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ପିଣ୍ଡାରେ ଦିଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ତୁଆବୋଉ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣମାନେ ଖବର ନଦେଇ ହଠାତ୍ ଆସିଲେ ଯେ ? କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଯେ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।’ ସେଠୁ ଜଣକଣ କରି ଆମକୁ ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କ ସହ ଚିହ୍ନା କରେଇଦେଲେ । ‘ଏ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ଏ ରାଜ୍ୟର ସବୁଠୁ ନାମଜାଦା କଲେଜର ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟାପକ ।’ ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଚନ୍ଦା ବାଜାରା ଲୋକ ଜଣକ ମୋ ଆଡ଼େ ଅନେଇଁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ! ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ନା ? ମୁଁ ତମର ଏମ୍.ଏ. ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତ ପେପରର ପରୀକ୍ଷକ । ତମକୁ ପଞ୍ଚାଅଶୀ ଦେଇଥିଲି । ତମେ ସେବର୍ଷ ରେକର୍ଡ଼ କରିଥିଲ ପରା ?’

-ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ?

-ବାରାଣସୀର ଆନନ୍ଦ ଉପାଧ୍ୟାୟ ।

ମୁଁ ନଇଁପଡ଼ି ନମସ୍କାର ଜଣାଇ କହିଲି, ‘କି ଭାଗ୍ୟ ! ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି ।’

-ନନ୍ଦନ, ତମେ କମନଉଏଲ୍ ଫେଲୋସିପ୍ ପାଇଁ ବରଖାସ୍ତ କଲଣି ?

-ସାର୍, ଡିନିବର୍ଷ ଚାକିରି ନହେଲେ ପରା ହବନି ?

-କିଏ କହିଲା ? ଦିବର୍ଷ ହେଲେ ହବ । ତମ ଚାକିରି କେତେଦିନର ?

-ଦେହବର୍ଷ ।

-ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫର୍ମ ମଗାଅ । ତମେ ଗଲାବେଳକୁ ଆସନ୍ତାବର୍ଷ ଅକ୍ଟୋବର । ସେତେବେଳକୁ ଅକ୍ଟୋବର୍ଷ ହୋଇଥିବ । ତମେ ମତେ ରେଫରି କରିବ ଓ ଦରଖାସ୍ତ ପଠାଇଲା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଣେଇବ ।

-ସାର୍ । ଡିନିବର୍ଷ ନହେଲେ ଏଠା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ ।

‘ରାଉତ ତମ କୁଳପତି ନା ? ମୁଁ ତାକୁ ଏଇନା ଫୋନ୍ କରୁଛି’ କହି, ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ମୋବାଇଲ୍ ଫୋନ୍ ଲଗାଇଲେ । ଟିକକ ପରେ କହିଲେ, ‘ହେ, ରାଉତ, ଉପାଧ୍ୟାୟ, ବାରାଣସୀ । ତମେ କ’ଣ ଆଉ ମିଟିଂକୁ ଆସୁନ, କଥା କ’ଣ ? ବହୁତ କାମ ? ହଇହେ, ତମକୁ ଏ କିରାଣୀ କାମ କରିବାକୁ ଏତେ ମନାକଲି । ଶୁଣିଲ ନାହିଁ । ହଁ, କ’ଣ କହୁଚ - ଏଇ ଗୋଟାଏ ଚର୍ମପରେ ପ୍ରଫେସରକୁ ଫେରିବ ? ସାଧୁ ସକଳ । ତେବେ ମୋର ଗୋଟେ କାମ । ତମେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ରକୁ ଜାଣ ? ବାଃ, ଭଲ କଥା । ସେ ଏଇ ଦଶବାର ଦିନେ କମନଉଏଲ୍ ଫେଲୋସିପ୍ ଦରଖାସ୍ତ ତମକୁ ଦବ । ମୁଁ ଆଉ ପ୍ରଫେସର ଅରବିନ୍ଦ ତା ରେଫରି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫରୱାର୍ଡ୍ କରିବ । ଆଉ ଶୁଣ, ଆଗାମୀ ମିଟିଂ ଫେବୃଆରୀ । ତମ ଭାବୀ କହିଚିଲି - ନିଶ୍ଚେ ଆସିବ । କ’ଣ କହିଲ ? କୁଆଡ଼େ ଆଇଚି । ଆରେ ତମରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ - ରେସିଡେନ୍ସିଆଲ ଗାର୍ଡସ ଝୁଲ୍ ଏଗାର ବାର ପାଇଁ ଆଫିଲିଏସନ ମାଗିଚିଲି । ଅରବିନ୍ଦ ମତେ ଆଉ ରାଜଶେଖରକୁ ପଠେଇଚି । ଆରେ ଏହାବାଦ ଫିଜିକ୍ସର ତମ ଦୋସ୍ତମ ! ମତେ ସବୁ ଜଣା । ତମର ଫିଜିକାଲ କେମିଷ୍ଟ୍ରିକୁ ତାର କେମୋ - ଫିଜିକ୍ସ । କ’ଣ କହିଲ, ପାଠ ପାସୋରିଲଣି ? ଆଁ, ଶେଖରକୁ ଦେବି ? ଦଉଚି’ କହି, ଅପର ଉଦ୍ରେକ୍ୟକ୍ତିକୁ ଫୋନ୍ ବଢେଇ ଦେଲେ । ରାଜଶେଖର ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ ‘ନାହିଁ, ଏଥର ନୁହେଁ । ତମେ ବାରାଣସୀରୁ ଆହୁବାଦ୍ ଆସିବ - ସେଠି ଗୋଟେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସେମିନାର କରଉଚି । ତମେ ଉଦ୍‌ଘାଟକ । ଧେର୍, ବିଜୟ ତ ପ୍ରଫେସର । ସେ କି’ନୋର୍ ଦବ । ତମେ କୁଳପତି, ତେଣୁ ଉଦ୍‌ଘାଟକ । ଶୁଣ, ନ ଆସିଲେ, କଟି ! ବାଏ ।’

ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ପୁଣି କହିଲେ, ‘ମହାପାତ୍ର, ଦ୍ୱିତୀୟ ରେଫରି ତମ ମାଷ୍ଟ୍ର ଅରବିନ୍ଦ । ସେବି ରାଉତ ପରି ହରଡ଼ଘଣାରେ ପଡ଼ିଚି । ଏନ୍ସିଆରଟି ଡିରେକ୍ଟର । କହିଦଉଚି ତମେ କମ୍ପିନିକାଲେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ କି ଭାଇସ୍ - ଚାନ୍ସେଲର କି କୋଉ ଡିରେକ୍ଟର ହବନି । ଖାଲି ଜଞ୍ଜାଳ । କ’ଣ କହୁଚିଲି ମାତାମ୍ ?

-ଆଜ୍ଞା, ତା ଠିକ୍ । ତେବେ ସେ କାମଗୁଡ଼ାତ କିଏ ହେଲେ କରିବେ ।

-ଆଜ୍ଞା, କରିବେ, ଆପଣଙ୍କ ପରି ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ନହେଲେ ଏ ଶାସନ ପାସନରେ ଅଭ୍ୟାସ ଆଉ କେହି । ପ୍ରଫେସର ଗୁଡ଼ା ସିଆଡ଼େ ଗଲେ ଖାଲି ମୂର୍ଖ ହେଇଯିବେ ନୁହେଁ, ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା ବି ପଛେଇଯିବ । ଆଜ୍ଞା, କୁହନ୍ତୁ - ଏମାନେ କିଏ ?

-ଇଏ ନାଲିମା । ଏବର୍ଷ ଦଶମ ପରୀକ୍ଷାରେ ଭାରତରେ ପ୍ରଥମ । ସେ ଏଇଠି ପଢ଼ିବାକୁ ଜିଦ୍

କଲା । ଆନନ୍ଦ ଚଉକି ଛାଡ଼ି ନାଲିମା ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ, ‘ନ ଯଯୌ ନ ତନ୍ନୌ,’ ପୂରା ଶ୍ଳୋକଟି ଗାଇଲୁ ମା ।

ନାଲିମା ଗାଇଲା, ‘ତଂ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ବେପଥୁମତୀ ସରସାଙ୍ଗସଞ୍ଜିନିଷେପଣାୟ ପଦମୁଦ୍ୱିତମୁଦବହନ୍ତୀ ମାର୍ଗାତଳ ବ୍ୟତିକରାକୁଳିତେବ ସିନ୍ଧୁଃ ଶୈଳାଧିରାଜ ତନୟା ନ ଯଯୌ ନ ତନ୍ନୌ ॥’

ପ୍ରଫେସର ନାଲିମା ମୁଣ୍ଡକୁ ନିଜଛାତିକୁ ଢାକିଥାଣି କହିଲେ, ‘କାର୍ଯ୍ୟମତୀ ହୁଅମା ।’ ଆଉ ତୁଆ ବୋଉଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଆପଣଙ୍କ ଆର୍ଚ୍ଚସ୍ତୁତି ଆପିଲିଏସନ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚା । ପୁଣି, ‘ଏଉଟି କିଏ’ କହି ନନ୍ଦା ଆଡ଼େ ଅନେଇଁଲେ ।

-ମୋ ନଣନ୍ଦ ଓ ଏଠି ମୋର ସେକ୍ରେଟେରି ।

-ମାନେ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ଭଉଣୀ ! କ’ଣ ପଢ଼ିଛି ?

-ଇଗ୍ନର ବିଏ ଦଉଛି । ମୋ ପାଖରେ ମାଟ୍ରିକ ପରଠୁ ଥାଇ ପଢ଼ୁଛି ।

-ବହୁତ ବଢ଼ିଆ । ମା’, ଚର୍ପଟ ପଞ୍ଜିରିକାଷ୍ଟୋତ୍ର ଗାଇଲ ।

“ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ” କହି, ନମସ୍କାର କରି ନନ୍ଦା ଗାଇଲା,

ଦିନମପି ରଜନୀ ସାୟଂ ପ୍ରାତଃ ଶିଶିର ବସନ୍ତୌ ପୁନରାୟାତ ।

କାଳଃ କ୍ରୀଡ଼ତି ଗଚ୍ଛତ୍ୟାୟୁଷ୍ଟଦପି ନ ମୁଞ୍ଚତ୍ୟାଶାବାୟୁ ।

ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ ଗୋବିନ୍ଦଂ ଭଜ ମୂଢ଼ମତେ ॥

ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ସନ୍ନିହିତେ ମରଣେ ନହି ନହି ରକ୍ଷତି ତୁକୃତ କରଣେ ।

ଅଗ୍ରେ ବହିଃ ପୃଷ୍ଠେ ଭାନ୍ତୁ ରାତ୍ରୌ ଚିତ୍ରକସମର୍ପିତ ଜାନ୍ତୁଃ ।

କରତଳଭିକ୍ଷଃ ତରୁତଳବାସସ୍ତଦପି ନ ମୁଞ୍ଚତ୍ୟାଶାପାଶଃ ।’

ପ୍ରଫେସର ଉପାଧାୟ ଏଥର ସ୍ୱର ମିଳାଇଲେ :

‘ଭଜଗୋବିନ୍ଦଂ ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ ମୂଢ଼ମତେ ॥’ ନନ୍ଦା ପୁଣି ଗାଇଲା ବେଳକୁ ପ୍ରଫେସର କହିଲେ - ଏଥର ଏହାର ଶେଷ ଶ୍ଳୋକଟି ଶୁଣାଅ ତ ମା’ ।

ନନ୍ଦା ଗାଇଲା, ‘କୁରୁତେ ଗଙ୍ଗାସାଗର ଗମନ ବ୍ରତପରିପାଳନମଥବା ଦାନମ୍ ।’

ଜ୍ଞାନ ବିହୀନେ ସର୍ବମନେନ ମୁକ୍ତିର୍ଭବତି ନ ଜନ୍ମଶତେନ ।

ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ, ଭଜ ଗୋବିନ୍ଦଂ, ଗୋବିନ୍ଦଂ ଭଜ ମୂଢ଼ମତେ ॥’

ପ୍ରଫେସର ନନ୍ଦାର ମୁଣ୍ଡ ଓପରେ ଦୁଇହାତ ଥୋଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ‘ପ୍ରଜ୍ଞାମୟୀ ହୁଅ ମା, ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହୁଅ ।’ ସେଠୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ହେଉଗଲା ମାତାମ୍, ଆପଣଙ୍କ ଆର୍ଚ୍ଚସ୍ତୁତି ସହ -ବନ୍ଧନ ପଞ୍ଚା । ସାଇନ୍ସ ଷ୍ଟିମରୁ କାହାକୁ ଡାକନ୍ତେ ନାହିଁ ?’

ତୁଆବୋଉ ନନ୍ଦାକୁ ଇଜିତ କଲେ । ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା ।

ପ୍ରଫେସର କହିଲେ, ସେ ମାଆ ଆସୁ ଆସୁ ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ତୁଆବୋଉ ଦୀପୁକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ - ଏ ମୋ ଦିଅର, ସୁନନ୍ଦାର ସାନଭାଇ - ଦୀପକର, ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ

କଲେଜର ଛାତ୍ର ।

-ନନ୍ଦନର ବି ନିଶ୍ଚେ ?

ଦୀପ୍ତ, 'ଆଜ୍ଞା' କହି ନମସ୍କାର କଲା ।

ପ୍ରଫେସର ପଚାରିଲେ, 'କହିଲ ବାବା, ଏ ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଅପରାଜିତାଟି କିଏ ?'

-ଧାନୀବୁଦ୍ଧ ରତ୍ନସମ୍ଭବ କୁଳର ଶକ୍ତିମୟୀ ପ୍ରଜ୍ଞାମୟୀ ଚତୁର୍ଭୁଜା ଦେବୀ ! ହାତରେ ଦଣ୍ଡ, ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଘଣ୍ଟା ଓ ପାଶ ।

-ଏଇ ନାମରେ ଆଉ ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି ?

-ଅଛନ୍ତି ଆଜ୍ଞା । ଜଣେ ଦୁର୍ଗା ଅପରାଜିତା । ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଦେବୀ । ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀ ଦିନ ପୂଜିତା ହୁଅନ୍ତି । ଆଉ ଜଣେ ଧାନୀବୁଦ୍ଧ ବୈରୋଚନ କୁଳର ଦେବୀ । କୁଷ୍ଠ ନୟନ ମାତ୍ର ମୁଦ୍ର ସ୍ୱଭାବ । ତିନି ମୁଖ, ତିନିନେତ୍ର, ଛ'ହାତ । ହାତରେ ଚକ୍ର, ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ, ଧନୁ, ବକ୍ର, ଶର, ପାଶ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚନୀ ମୁଦ୍ରା । ମସ୍ତକ ଉପରେ ଧବଳଛତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟନାମ ସିତାତପତ୍ରା । ସମସ୍ତ ଗ୍ରହଦୋଷ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।

-ସାବାସ୍ ବାବା, ସାବାସ୍ । କିପରି ଜାଣିଲ ?

-ସାର୍ କିଛି କହିଲେ । ଆଉ କିଛି ନିଜେ ପଢ଼ିଲି ।

-ଏହାହିଁତ ବିଦ୍ୟାର୍ଚ୍ଚନର ମାର୍ଗ । କ'ଣ କରିବ ?

-ପାଠ ଶେଷରେ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେଲେ ଏଇଠି ଅଧ୍ୟାପକ ହେବି ।

-ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନସ୍କାମ ହୁଅ ବାବା ।

ସେଠୁ ପ୍ରଫେସର ରାମବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ରାମବାବୁ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁନ୍ଦରରାୟ । ଆମର ସାରଥୀ ।'

-ରାମବାବୁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନାଟିଏ ଗାଇଲ ।

ରାମବାବୁ ନମସ୍କାର କରି ଗାଇଲେ,

ଯତ୍ନାୟାବଶବର୍ତ୍ତ ବିଶ୍ୱମଖ୍ତୁଳଂ ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବାସୁରଃ

ଯଦ୍ ସଦ୍‌ବାଦ୍ ମୃଷ୍ଟିବ ଭାତି ସକଳଂ ରଞ୍ଜିତଂ ଯଥାହେତ୍ରମଃ ।

ଯଦ୍ ପାଦ ପୁବମେକମେବ ହି ଭବାମୋଧେଷ୍ଠିତୀର୍ଷା ବତଂ

ବନ୍ଦେହଂ ତମଶେଷକାରଣପରଂ ରାମାକ୍ଷମାଣଂ ହରିମ୍ ॥'

'ସୁନ୍ଦର ।' ସେଠୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ,

'ମାତାମା, ଆମେ ଏହିପରି ଆଶା କରୁଥିଲୁ । ଅନେକ ଦିନପରେ ଏପରି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦେଖୁଲୁ । ମୋ ଅବସରପରେ ମତେ ଏଠି ଜାଗା ଟିକିଏ ଦେବେ ?'

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ଏଡ଼େ ଭାର୍ୟା କାହିଁ ଆମର ! ଆପଣଙ୍କୁ ପାଇଲେ ଆମେ ଧନ୍ୟହେବୁ ।'

‘ମାତାମ୍, ମୋ କଥାବି ବିଚାରିବେ’ କହିଲେ ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖର ।

‘ଆମେ କୃତାର୍ଥ ହେବୁ,’ କହିଲେ, ନୂଆବୋଉ ।

ନନ୍ଦା ସାଇନ୍‌ସ୍‌ମାନ ମଧୁମତୀକୁ ଘେନି ଫେରିଲା । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଏ ମଧୁମତୀ, ଦଶମ ପରୀକ୍ଷାରେ ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଇଂରାଜୀରେ ଶ୍ୟ, ଶ୍ୟ ଓ ପଞ୍ଚାନବେ ରଖୁଛି ।’ ମଧୁମତୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା ।

ରାଜଶେଖର ପଚାରିଲେ, ‘ମା’ ମଧୁ ! ତମର ଏଗାରକ୍ଲାସ ପଢ଼ାପଢ଼ି କେବେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ?’

-ଅଗଷ୍ଟ ପହିଲା ।

-ନିଉଟନ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣ ? ତାଙ୍କର ଅବଦାନ କ’ଣ ?’

-ସାର୍ ଆଇଜାକ ନିଉଟନ । ବିସ୍ମୟକର ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତିର ଆବିଷ୍କାରୀ । ଗତିର ତିନୋଟି ନିୟମର ପ୍ରଣେତା ।

-ଗତି ନା ବେଗ ?

-ସାର୍, ଗତି ହେଲା ଇଂରାଜୀ ମୋସନ, ବେଗ ଇଂରାଜୀ ସ୍ପିଡ୍ ।

-ଇନର୍ସିଆ କ’ଣ ?

-ବସ୍ତୁର ଏକ ଗୁଣ । ଏହାଯୋଗୁ ବସ୍ତୁଟି ତାର ଛିରତା ରକ୍ଷାକରେ ବା ଗତିକରୁଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ସରଳରେଖାରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ଏହି ଛିରତ୍ୱ ବା ଏକମୁଖୀ ଗତି, ବସ୍ତୁତ୍ତ୍ୱପରେ ଅନ୍ୟଏକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ନ ପଡ଼ିବାଯାଏ ବଜାୟ ରହେ ।

-ଆଜ୍ଞା, ଇନ୍‌ଫିନିଟିରୁ ଇନ୍‌ଫିନିଟି ବାଦଦେଲେ କଣ ରହେ ?

-ଇନ୍‌ଫିନିଟି । ଏଇଟି ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣପରି, ‘ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମାବାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମେବା ବଶିଷ୍ୟତେ ।’

ସେଠୁ ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟମାନେ ଯାଆନ୍ତୁ ।’

ଦୀପ୍ତ, ନୀଳିମା, ମଧୁମତୀ ଓ ରାମବାବୁ ନମସ୍କାର କରି ଅପସରି ଗଲେ । ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖର କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଆପଣଙ୍କ ଲାଇବ୍ରେରି, ଲାବୋରେଟରି, କ୍ଲାସରୁମ୍, ହଷ୍ଟେଲ୍, ଆଦି ଦେଖିବାକୁ ଯିବା । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ତାଲିକା ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଗୁଡ଼ିକ ଫାଇଲ୍‌ରେ ଥିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବି ଦେଖିବା । ଆପଣଙ୍କ ହିସାବ ଖାତା ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ ଡିପୋଜିଟ ରସିଦ୍, ପାସବହି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବୁ ।’

-କାଗଜପତ୍ର ଆଦି ସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଆଗେ ବୁଲିବେ ନା ଆଗେ କାଗଜପତ୍ର ତନଖି କରିବେ ? ‘ଆଗେ ବୁଲିବା’ କହି ପ୍ରଫେସର ଦୁହେଁ ଉଠିଲେ । ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମେ ବି ଆସ । କେତେବେଳେ କୋଉ କାମ ପଡ଼ିଲେ ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି କରିବ ।’ ତାପରେ ଚାଲିଲା ପରିଦର୍ଶନ ।

ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିସରଟି ମଣ୍ଡଳାକାର । ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ ଚାରିଟି ପ୍ରବେଶ ଦ୍ଵାର । ପୂର୍ବଦ୍ଵାର ହିଁ ମୁଖ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକଘର ପୂର୍ବ ମୁହାଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣ୍ଡଳକୁ ବେଢ଼ି ସମାନ୍ତରାଳ ପଦର ପ୍ରତିଆ ରାସ୍ତା । ମୁଖ୍ୟରାସ୍ତା ଚାରିଟି । ତିନିଟି ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା । ସେଗୁଡ଼ିକ ବାହାର ପରିଧିରୁ କେନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ ଯାଏ - ସକ୍ଷେ ଲମ୍ବିଯାଇଛନ୍ତି । ବହିର୍ମଣ୍ଡଳରେ ଅତିଥିଶାଳା, କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବାସଗୃହ, ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଓ ସମ୍ମିଳନୀ କକ୍ଷ । ସେହି ମଣ୍ଡଳର ବହିର୍ପରିଧିରେ ଦେଢ଼ଶ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ାର ନଡ଼ିଆ ଗଛର ବଳୟ । ଏ ମଣ୍ଡଳର ଚଉଡ଼ା ପ୍ରାୟ ଶଏକୋଡ଼ିଏ ଫୁଟ । ପ୍ରତିଘର ଚଉପିଠି କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ତିନିଫୁଟ ଓସାରର ଫୁଲଗଛ ଜାଗା । ତାପରେ ଚାରିଫୁଟିଆ ପଥର ବିଛା ପାଦଚଲା ରାସ୍ତା । ତାପରେ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏଫୁଟ ଚଉଡ଼ାର ପନିପରିବା ଚାଷ ଜାଗା । ସେଠୁ ଟଗର, ସୁଗନ୍ଧରାଜ, ମହାର, ଡାଳିୟ ପରି ମଧ୍ୟମ ଉଚ୍ଚତାର ଫୁଲଫଳ ଗଛ । ତାପରେ ସତୁରି ଫୁଟର ସବୁଜ ବଳୟ । ବଉଳ, ଅଶୋକ, ବେଳ, ନିମ, ଆମ୍ବ, କଦମ୍ବ ଆଦି ବଡ଼ବଡ଼ ଫୁଲଫଳ ଗଛ । ତାପର ବଳୟଟି ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଶଏକୋଡ଼ିଏ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା । ସେଠି ପାଣି ପମ୍ପ ଓ ଟାଙ୍କି, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସବ୍‌ଷେସନ୍, କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମରାମତି କାରଖାନା ଓ ତିନୋଟି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭଣ୍ଡାର । ଗୋଟିକରୁ ଲୁଗା ଓ ପୋଷାକପତ୍ର, ଗୋଟିକରୁ ଚାଉଳ, ଡାଲି, ଚିନି, ଗୁଡ଼, ତେଲ, ମସଲାମସଲି, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଫଳ ଓ ଶେଷଟିରୁ କ୍ଷୀର ବନ୍ଧାଯାଏ । ଏହାପରେ ପୁଣି ସତୁରି ଫୁଟର ସବୁଜ ବଳୟ । ତାପରେ ଦେଢ଼ଶଫୁଟ ଚଉଡ଼ାର ବଳୟ ଭିତରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରାବାସ ଓ ଶିଶୁଭବନ । ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଲାଗି ଛୋଟ ଛୋଟ ଖେଳପଡ଼ିଆ, ସାନ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଫୁଲଫଳ ଗଛ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଥିବା ବଳୟର ଚଉଡ଼ା ପ୍ରାୟ ଅଣି ଫୁଟ । ସେଠୁ ପଦରଫୁଟ ଚଉଡ଼ାର ବୃତ୍ତାକାର ରାସ୍ତା । ଏହାକୁ ବେଢ଼ି ଶଏ ପଦର ଫୁଟର ସବୁଜବଳୟ । ତାପର ଦେଢ଼ଶଫୁଟ ବଳୟରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଓ ଲାବୋରେଟରି । ତାକୁ ଘେରି ଶଏ ପଦରଫୁଟର ସବୁଜ ବଳୟ ପରେ ପଦର ଫୁଟର ରାସ୍ତା । କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବଳୟରେ ଲାଇବ୍ରେରି, ମାଟ୍‌ମନ୍‌ସିର, ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ଦିର ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭୋଜନାଶାଳା । ଏହି ବଳୟର ଓସାର ଦେଢ଼ଶ ଫୁଟ । ଭିତରପଟକୁ ସାନ ଫୁଲଗଛ ଓ ମଧ୍ୟମ ଉଚ୍ଚତାର ଫୁଲଫଳ ଗଛ ପାଇଁ ଦଶଫୁଟ ଓ କୋଡ଼ିଏ ଫୁଟର ଦୁଇଟି ବଳୟ । କେନ୍ଦ୍ରରେ ଚାଲିଶଫୁଟ ବ୍ୟାସର ଗୋଟିଏ ପାଣିଭର୍ତ୍ତି ଗୋଲାକାର ଜଳକୁଣ୍ଡ । ତାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଲାଲପଥରର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ପଦ୍ମ । କୁଣ୍ଡରେ କମଳ, କଲ୍ଲାର, ନୀଳ କମଳ, ଶ୍ଵେତ କୁମୁଦ ଓ ରକ୍ତ କୁମୁଦ ଗଛ ସାଙ୍ଗକୁ ଛୋଟ ଚିତ୍ତଶ ପତ୍ର ଓ ଚିକିଟିକି ଧଳାଫୁଲ ଫୁଟିଥିବା ଜଳଶାଳୁଳୀ ଲତା । ଭିତର ମଣ୍ଡଳରୁ କୁଣ୍ଡଯାଏ ଚାରିଦିଗରୁ ଚାରିଟି ଅଣଓସାର ପଥର - ଟାଇଲ ବିଛା ରାସ୍ତା, ଟାଇଲ୍ ସନ୍ଧିରେ ଦୁବଘାସ । କୁଣ୍ଡକୁ ଘେରି ଧଳା କଳା ଦୁଳସୀବଣ । କୁଣ୍ଡଟି ଛିଟ ସାହାଣ ପଥର ବନ୍ଧେଇ । ମାଟି ପତ୍ତନରୁ ଉଚ୍ଚତା ମାତ୍ର ଦୁଇ ଫୁଟ । ଶେଷ ଶରତରେ ଲାଲ୍, ଧଳା ଓ ନୀଳ ପଦ୍ମ ଫୁଟିଥାନ୍ତି । ବାହାର ପରିଧିରୁ କେନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡଯାଏ ଦୂରତା ପ୍ରାୟ ପଦରଶହ ଫୁଟ । ସମଗ୍ର ପରିସରଟିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ପ୍ରାୟ ଚାଲିଶ ଏକର । ପରିସରକୁ ଘେରି ଦଶଫୁଟ ଉଚ୍ଚର ଡିମାପଥରର ପାତିରି ।

ପ୍ରଫେସର ଦୁହେଁ ସବୁ ଟିକିନିଶ୍ ଦେଖି ପଚାରିଲେ, ‘ଏ ପରିସର କଳ୍ପନାଟି କାହାଙ୍କର ?’ -କାହାରି ଜଣକର ନୁହେଁ । ସ୍ବାମୀଜୀ ଓ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ତିଠା ନକ୍ସାଟିଏ କରି ଗୁରୁଦେବଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲୁ । ଆମ ନକ୍ସାରେ ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡ ବା ପଥରର ପଦ୍ମପୁଲ ନଥିଲା । ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ହୋଇଛି । ତାପରେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ମୁଖ୍ୟଯନ୍ତ୍ରୀ ହରିହରାନନ୍ଦ ଆମ ପରିକଳ୍ପନାକୁ ରୂପଦେଲେ । ଆମେ ସବୁ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ପରିସରରେ ଘର ଦେବାକୁ ଗାଦିଥିଲୁ । ମାତ୍ର ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଓ ଗୋଶାଳାର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣା ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ କ୍ଷେତ୍ରପାଖରେ ଘର ଦିଆଗଲା ।

ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ କହିଲେ, ‘ମାଲବ୍ୟଜୀଙ୍କ ବେଳୁ ବାରାଣସୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ ଅନେକ ଗଛ ଲଗାହେଲା । ମାତ୍ର ନଡ଼ିଆ, ତାଳ କି ପୁନାଗ କାହିଁ ଆସିବ ?’

ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖର କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କର ଏଠି ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଗମ୍ଭାରି, କଙ୍ଗରା, ଶିଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ ବି ଦେଖୁନାହିଁ ମାତାମ୍ ।’

-ସେମିତି ଆଜ୍ଞା ବାଉଁଶ, କିଆ, କେତକୀ, ପଳାଶ, ଶିମିଳି, କୁସୁମ, ମହୁଳ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଠା ଜଙ୍ଗଲ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷିତ । ଏ ବଣ, ଜଙ୍ଗଲ, ପାହାଡ଼, ନଈ, ଝରଣା ଆଦି ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ପିତୃକୁଳ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଆଶ୍ରମର । କେବଳ ଗାଁ ଓ ଗାଁର ଚାଷଜମି ଉପରେ ଗାଁଲୋକଙ୍କର ମୌରସୀ ଅଧିକାର, ମାତ୍ର ମୂଳ ବୁଦ୍ଧିଅନୁଯାୟୀ ସେମାନେ ବାହାର ଲୋକଙ୍କୁ ଜମି ବିକି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଠା ପରିବେଶ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିବ ।

ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖର କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପଛରେ ଆପଣଙ୍କ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଥିବାର ଜାଣିଲୁ । ପଣ୍ଡିତ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ପରେ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହାରିଥିଲେ ଜାଣି ଆମେ ବିଚ୍ଛିତ । ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେଲା ?’

‘ବାସ୍ତବରେ ସେ ମୋର ଖୁଡ଼ୀଶାଶୁ, ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କର ଖୁଡ଼ୀ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର ସଂସ୍କାର ଓ ଏ ଜନ୍ମର ଅନୁରୂପି ତାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରିଥିଲା । ମୁଁ ଏଠାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧୂଳିକଣାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି, ପବନରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଟି । କୌଣସି ବାଧାବିଘ୍ନ ଆସିଲେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ବାଟ ପାଉଛି । ଏଇତ, ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କ କଣ ଶୁଭିଚିନ୍ତା - ଈଶ୍ୱରୀ, କାମଗିତରେ ହଜିଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓପାସ ରଖୁଛୁ ନା କ’ଣ ? ଆପଣମାନଙ୍କ ଅନୁମତି ହେଲେ ଆମେ ଏବେ ଖାଇବାକୁ ଯିବା ଓ ଖାଇଲାପରେ ବାକି କାମ କରିବା ।’ ‘ଆଉ କାମ ନାହିଁ । ଆମ ରିପୋର୍ଟ ଆମେ ଅରବିନ୍ଦକୁ ଦେଇଦେବୁ । ଏଇନା ଟିକେ ଧୁଆଁଧୋଇ ହେବା ଦରକାର । କିହେ ଉପାଧ୍ୟାୟ, ତମର ପୂଜାପତ୍ର ଅଛିନା କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲେ ରାଜଶେଖର । ‘ପୂଜା ? ଏଠି ପହଞ୍ଚିବା ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ତ ପୂଜାହିଁ କରୁଛେ,’ କହିଲେ ଉପାଧ୍ୟାୟ । ଚାଲିଚାଲି ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଏ ପରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଯିବି ବୋଲି ଜଣେଇ ନୂଆବୋଉ ବାହୁଡ଼ି ଯାଇ ଗାଡ଼ି ପଠେଇ ଦେଲେ । ରାମବାବୁ ମତେ ଗାଡ଼ିଚାବି ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ପ୍ରଫେସର ଦୁହେଁ ଗାଧେଇପାଧେଇ ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ବାହାରକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଖାଇବାବେଳ ହେଲାଣି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇ ମୁଁ ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଚାଲିଲି । ଭୋଜନଶାଳା ପିଣ୍ଡାରେ ଚୁଆବୋଉ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସେ ଅତିଥି ଦୁହିଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେଲେ । ଆଶ୍ରମର ଚିରାଚରିତ ସାମୁହିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ‘ସହନୋ ବବତୁ’ ପରେ ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅରୁଆ ଭାତ, ଚପାତି, ପାଳଙ୍ଗଶାଗ, ହରଡ଼ତାଲି, ମଟର-ପନୀର ତରକାରି, ଦହି କଢ଼ି ଓ ଅଳଗା ଜାଗାରେ ଘିଅ । ଶେଷରେ ଖୁରି । ଉପାଧ୍ୟାୟ ଖାଇସାରି କହିଲେ, ଆଜିର ଏ ଭୋଜନ ଆମ ରୁଚିକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ଆପଣ ଏ ଉତ୍ତର ଭାରତୀୟ ଖାଦ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିଲେ କିମିତି ?

—ମିରଚରେ ଅଧାପନା କରୁଥିଲି ଯେ ! ତାଛଡ଼ା, ଆମର ଏଠି ମଝି ମଝିରେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାମୀଜୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଆମେ ରାନ୍ଧୁଣୀମାନଙ୍କୁ ଶିଖେଇଛୁ ।’

ପ୍ରଫେସର ଦିଜଣକ କାର୍ କନ୍ୟାଶ୍ରମର ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ରାଜଶେଖର ଗାଡ଼ିକୁ ଯିବାବାଟରେ କହିଲେ, ‘ଡ୍ରାଇଭରଟି କଥା ଭୁଲିଗଲୁ । ସେ ଗଣ୍ଡେ ଖାଇଦେଲେ ଆମେ ବାହାରିଯିବୁ ।’ ଉପାଧ୍ୟାୟ ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ଆରେ, ଏ ମାତାମ୍ ତାକୁ ଖୋଇ ସାରିଥିବେ ।’ ସେମାନେ ଗାଡ଼ିପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଡ୍ରାଇଭର ପ୍ରବେଶ ପଥର ବରଗଛ ଛାଇରେ ଗାଡ଼ିଭିତରେ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଟି । ଏମାନେ ଡାକିଲାକୁ ଉଠି କହିଲା, ‘ଟିକେ ବେଶୀ ଖାଇଦେଲିତ, ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।’ ଏମାନେ ଗାଡ଼ିରେ ବସିବା ଆଗରୁ ଚୁଆବୋଉ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରକୁଣା ଲୁଗାର ଝୁଲାମୁଣି ବଢ଼େଇଦେଲେ । ମୁଣିର ଉଭୟ ପାଖରେ ବୃତ୍ତାକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହାତୀ, ପଢ଼ୁ, ମାଛ ଓ ଶୁଆଳ ଚିତ୍ର । ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାର୍ଷିକ ବିବରଣ, ଆପଣମାନଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଲିଖିତ ଉତ୍ତର, କନ୍ୟାଶ୍ରମ ଓ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର କେତୋଟି ଫଟୋ ଆଉ ଖୁଡ଼ୀ ଓ ଆମ ଗୁରୁଙ୍କ ଚିତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।’ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନିକ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଶଂସା-ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରି ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ । ନନ୍ଦା, ନାଳିମା, ମଧୁମତୀ, ଦୀପ୍ତ, ରାମବାବୁ ଓ ମୁଁ ନମସ୍କାର ଜଣେଇଲୁ । ସେମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିତରେ ଗାଡ଼ି ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭହେଲା । ଗାଡ଼ିଟି ମୁଖ୍ୟରାସ୍ତାକୁ ଉଠିବାଯାଏ ଆମେ ବିଦାୟ ସୂଚକ ହାତହଲେଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲୁ ।

ଲେଉଟିବାକୁ ବାହାରିବୁ, ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ । ଏମିତି ପ୍ରାଣପାତକରି ଡ୍ରାଇଭିଂ ଶିଖିବା ଦରକାର ନଥିଲା । ହଉ ଛାଡ଼, ଏଠି ଏ କେଇଦିନ ଖାଇପିଇ ବିଶ୍ରାମ କର, ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦେହ ବାଗେଇଯିବ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କି ଜିଦ୍ରେ ବାବା !’

—ନନ୍ଦା, ଜିଦ୍ ନରହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟହାସଲ ହୁଏନି ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ମୋ ନିବେଦନ ଶୁଣାହେଉ ।’

ଚୁଆ’ଉ କହିଲେ, ‘ହେଉ !’

-ମା'ମ୍, ଏଠି ପହଞ୍ଚିବାପରେ ଓଜନ ଦିକିଲୋରୁ ବେଶୀ ବଢ଼ିଯାରିବଣି । ଗଜାତ ଚେଙ୍ଗାହେଲାଭଳି ଲାଗୁଛି ।

-ଖାଇଚତ ପାଏ । ଦି କିଲୋ ବଢ଼ିଲା କିମିତି ?

-ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଥିବି ପାଏ । ପ୍ରଫେସର ଆନନ୍ଦ ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ କଥାରେ ଅନ୍ତତଃ ଦି କିଲୋ ଫୁଲିଛି ! ଆଉଁତରେ ଆଉ ଗୋଟେ ଦି'ଟା କାମ ହୋଇଗଲେ ଆଉରି ଦଶ ପହରକିଲୋ ଫୁଲିବି ।

-କିମିତି ?

-ମୋ ନିବେଦନ ଘେନାହେଲେ ।

-ତମର କୌଣସି ନିବେଦନ ତ ଆମ୍ଭ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିନାହିଁ ବନ୍ଧ !

-ନା, ଅନୁମତି ହେଲେ ନିବେଦିବି ।

-ହେଲା ।

-ଏକ-ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବାର୍ଷିକ ପିକ୍‌ନିକ୍ ବର୍ଷର ଶେଷଦିନ ହେଉଥାଉ, ମାତ୍ର ଆସନ୍ତା ରବିବାର ଆମ ପରିଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ଗୋଟେ ପିକ୍‌ନିକ୍ ହେଉ ।

-ଆଫିଲିଏସନ ମିଳୁ ।

-ତା ବୋପା ବି ମିଳିବ ।

ତୁଆବୋଉ ହସିପକେଇଲେ, 'ତମକୁ ଏମିତି ବି କହିଆସେ ।'

-ମା'ମ୍, ଆପଣ କର୍ଷ୍ଣ ଡେରିଥିଲେ ଏ ଟୁଣ୍ଡରୁ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କଠାରୁ ଚଣ୍ଡିକାଙ୍କ ଯାଏ, ବାବାଙ୍କଠାରୁ ବାଳୁଙ୍ଗାଙ୍କ ଯାଏ ସବୁରି କଥା ସ୍ମରିବ ।

'ମାତାମ୍, ଆମମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣାହେବ ନାହିଁ ?' ପଚାରିଲା ନୀଳିମା ।

-ତମର, ଦୀପୁର, ରାମବାବୁଙ୍କର କଥାବି ଶୁଣାହେବ ।

-ମୋର ? ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା ।

-ତମେତ ମୋ ସେକ୍ରେଟେରି । ମୁଁ ଯେଉଁ ନିବେଦନ ଶୁଣି ମଞ୍ଜୁର କରିବି ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ତୁମର ।

-ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ତା ବାହାରେ ମୋର ବି ତ ନିବେଦନ ଥାଇପାରେ ।

-ଆହା, ଏମାନଙ୍କ ନିବେଦନ ଶୁଣିଲାପରେ ଶୁଣାଯିବ । ନୀଳିମା !

-ମାତାମ୍, ସାର୍ବଜ୍ଞ ବିଳାତଯାତ୍ରା ଖୁସିରେ ଆପଣ ଅପରାଜିତାଙ୍କ ପାଖରେ ଭୋଜିଟିଏ ଦେବେ ।

-ଦୀପୁ !

-ଭୋଜି ତିନିଦିନ ପରେ କରିବେ ।

-କାହିଁକି ?

-ସାର୍ ଏକା କଣ ହେଉଗଲେ ! ପ୍ରିଟେଷ୍ଟ ପାଇଁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଓ ସାର୍‌ଙ୍କ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରି କରି ମୋ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହେଉଛି, କାହାରି ନଜରରେ ନ ପଡୁ ପଛେ, ମୁଁ ଜାଣେ । ମୁଁ ଡିନିଫିନ ଶୋଇବି ।

‘ପାଜିଲାମି ବାହାରୁଟି ? ଦେଖୁବ ?’

ଦୀପୁ ତିଆଁମାରି ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ।

-ରାମବାବୁ !

‘ସାର୍ ଥରେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲେ, ମୁଁ ପାସେଞ୍ଜର ହେବି ।’

-ଏ ନିବେଦନ ସାର୍‌ଙ୍କୁ କରିବା କଥା ।

-ଆପଣଙ୍କ କଥାରୁ ସାର୍ କ’ଣ ବାହାର ହେବେ ?

-ସବୁ ନିବେଦନ ବିଚାର କରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନବାପାଇଁ ମତେ ଆଜିତା ମିଳୁ !

-ମୋ କଥା ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ? ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-କୁହ ।

-ଯୋଡ଼ିଏ କଥା । ଏକ-ଆଜିର ଖବର ଦୁଇଟି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭାଇଙ୍କୁ ଜଣାଇବାର ଅନୁମତି ମିଳୁ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ସାର୍‌ଙ୍କୁ ପଟାଏ ଶୋଧିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ମିଳୁ ।

-ପ୍ରଥମଟି ମଞ୍ଜୁର ହେଲା । ଦ୍ଵିତୀୟଟି ସମ୍ପର୍କରେ ଦୁଇଟି କଥା ବିଚାରିବାକୁ ହେବ : ଏକ-କି ଭୁଲ୍ ବା ଅପରାଧ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ସେ ଶୋଧା ଖାଇବେ ? ଦୁଇ, ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ଶୋଧାଯିବକି ?

-ଆଜ୍ଞା, ଦ୍ଵିତୀୟର ଉତ୍ତର ପ୍ରଥମେ ଦେଉଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ବଳି ଗୁରୁଜନ ଅଛନ୍ତିକି ?

-ନା ।

-ତାଙ୍କୁ ତ ଶୋଧାଯାଇଛି, ଯାଉଛି, ‘ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଆଜି ମୋ ମନୋରଥ ଭରତି କରି ଦେବି ଗାଳି,’ ଠାରୁ ‘ଠକ, ଖଣ୍ଡ, ଶଠ, କାଳସର୍ପ, ଘରବୁଡ଼ା ଯାଏ ।’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଥମ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟ : ଆପଣ ନିଜେ ଆଜି ଟିକିଏ ସୂଚନା ଦେଲେ - ପ୍ରାଣପାତ କରି ତ୍ରାଇଭି ଶିଖିବା ଦରକାର ନଥିଲା । ମୁଁ କ’ଣ ପଦେ କହିଦେଲି ବୋଲି ଏତେ ରାଗ ? ଏ ରାଗ ନଜାଡ଼ିଲେ ଏ ସମ୍ଭଳା ପଡ଼ିବେ ନାହିଁ ।’

‘ଯା’ହଉ କହିନା ଯେ ସମ୍ଭାଳିବି କେମିତି ?’ ଟିସଣି କରି ନୂଆବୋଉ ହସିଦେଲେ ।

-ମାତାମ୍, ବିଚାରକର ଆସନରେ ବସିଲାବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂପର୍କର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ଉଠିବାକୁ ହୁଏ ।

-ଆଜ୍ଞା ! ତେବେ, ଆଜି ଏ ମାମ୍, ମାତାମ୍ କ’ଣ ଖଇ ଫୁଟୁଛି ସବୁରି ଦୃଷ୍ଟରେ ? କଥା କ’ଣ ?

ମୁଁ କହିଲି, ‘ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କଠାରୁ ସଂକ୍ରାମକ ବ୍ୟାଧି ଡେଇଁଲା ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖରଙ୍କୁ,

ତାଙ୍କଠୁ ଆମମାନଙ୍କୁ । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଛୋଟ ଶବ୍ଦଟିଏ । ଅଧିକ କହିଲେ ମହାଶୟା ବା ମହୋଦୟା ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂପର୍କ ଯୋଡ଼ାଯିବ । ମା' କହିଲେ, ଚଳନ୍ତା, ମାତ୍ର ଏ ତାଙ୍କତ ଏଠିଥିବା ଚାରିଜଣ ତାଙ୍କପାରିବେ ନାହିଁ ।

-କୋଉ ଚାରିଜଣ ?

-ସୁନନ୍ଦା, ଦୀପ୍ତ, ସୁନନ୍ଦାଙ୍କ ଭଉଣୀ ନାଳିମା ଓ ଦୀପ୍ତ ନାଳିମାଙ୍କ ସାର୍ ମୁଁ !

-ନନ୍ଦା ହଠାତ୍ ସୁନନ୍ଦା ହେଲା ଯେ ?

-ମାତାମ, ଶୋଧା ନିବେଦନଟା ଫଇସଲା ହୋଇନାହିଁ ପରା !

-ବାକି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ତକ କାଲି ଦିଆଯିବ । ଆଜି ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ମୋ ସେକ୍ରେଟେରି ଖବର ଦୁଇଟି ଏଇଠୁ ମୋବାଇଲ୍‌ରେ ଦେବେ ।

ନନ୍ଦା ମୋବାଇଲ୍ ଲଗାଇଲା, 'ନମସ୍କାର ଭାଇ, ଏଠି କନ୍ୟାଶ୍ରମ ପୂର୍ବ ଦ୍ୱାରରେ ଆମେମାନେ ଠିଆହେଇଛୁ । ମାନେ, ତୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ସାର୍, ନାଳିମା, ଦୀପ୍ତ, ରାମବାବୁ ଆଉ ମୁଁ । ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଆଫିଲିଏସନର ପରିଦର୍ଶକମାନେ ଏଇମାତ୍ର ବିଦାହେଲେ । ବାରାଣସୀର ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ଓ ଆହ୍ଲାବାଦର ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖର । ସେମାନେ ସବୁ ଟିକିନିଶ୍ୱ ଦେଖିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ, ମତେ, ଦୀପ୍ତଙ୍କୁ ଏମିତିକି ରାମବାବୁଙ୍କୁ ବି ପରୀକ୍ଷା କଲେ ।

'ସାର୍‌ଙ୍କ କଥା କହୁଛି - ତାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେ ଫଳ ଘୋଷଣା ! ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ତାଙ୍କୁ ଓ ପ୍ରଫେସର ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ରେଫରୀ କରି କମନଉଏଲ୍‌ଥ ଫେଲୋସିପ ଦରଖାସ୍ତ ପଠେଇବାକୁ ସାର୍‌ଙ୍କୁ କହିଲେ । ଏଠୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଭାଇସଚାନ୍ସେଲର ରାଉତଙ୍କୁ ବି କହିଗଲେ - ଦରଖାସ୍ତଟା ସୁପାରିଶ କରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପଠେଇ ଦବାପାଇଁ । ଆଉ, ଆମକୁ ଆଫିଲିଏସନ ମିଳିବା ଘେନି ଭରସା ଦେଲେ । ଜାଣନ୍ତି ଭାଇ, ଦି'ଜଣଯାକ ପ୍ରଫେସର ଅବସରପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏଠି ଆଶ୍ରୟ ଦେବାପାଇଁ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଲେ । ତୁଆବୋଉ ତତ୍ସକ୍ଷଣାତ ମଞ୍ଜୁର କରିଦେଲେ । କ'ଣ କହିଲେ ? ସାର୍‌ଙ୍କୁ ଦେବି ? ଦଉଟି ।'

ନନ୍ଦା ମୋ ହାତକୁ ଫୋନ୍ ବଢ଼େଇଦେଲା । ମୁଁ ନମସ୍କାର କରିଦା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆଶୀର୍ବାଚନ ପରେ ଭାଇ କହିଲେ, 'ମୋର ଅଭିନନ୍ଦନ । କେବେ ଯିବେ ?' ଆସନ୍ତା ଅକ୍ଟୋବର ଶୁଣି କହିଲେ, 'ଗଲା ଆଗରୁ ଯା'ହଉ ଦେଖାହେବ । ଇଣ୍ଡୋରାଙ୍କୁ ଫୋନ୍ ଦିଅନ୍ତୁ ।' ଫୋନ୍‌ଟି ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲା । ତୁଆବୋଉ ଫୋନ୍‌ଧରି କହିଲେ, 'ପ୍ରଣାମ । ଆପଣଙ୍କୁ ଏ ଶୁଭ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ନନ୍ଦାର ଅନୁରୋଧ ଭାଙ୍ଗିନପାରି ଆପଣଙ୍କୁ ଅବେଳରେ ବିରୁତ କଲି । ହଁ, ସବୁ ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କ କଲ୍ୟାଣରୁ ସମ୍ଭବ ହେଉଛି । ରହୁଛି । ପ୍ରଣାମ ।' ତାପରେ ଫୋନ୍‌ଟି ନନ୍ଦାକୁ ଦେଇ କହିଲେ, 'ଆଉ ଜଣକ କଥା ଶୁଣାହେଲା ନାହିଁ । ମଧୁମତୀକୁ ଟିକିଏ ଡାକିଲ ନନ୍ଦା ।' ନନ୍ଦା ଆଗେଇଗଲା । ଆମେ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଚାଲିଲୁ । ଅଳ୍ପସମୟପରେ ନନ୍ଦା ମଧୁମତୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଫେରିଲା । ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବସିବାକୁ କହି ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ମଧୁ, ଆମ ପରିଦର୍ଶକମାନେ ଯେତେଜଣଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷାକଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମତେ ଯା

କରନ୍ତୁ ତା ଦିଅନ୍ତୁ କହି ସାରିଲେଣି । ତୋର କ'ଣ ?

-ଆଜ୍ଞା । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ସାର୍ ଆମକୁ ସପ୍ତାହରେ ଦିନିକ ପଡ଼େଇବେ ।

-ସେ ହୁଏତ ଟିକେଟିକେ ସାଇନ୍ସ ଜାଣନ୍ତି । ମାତ୍ର ଟିକେଟିକେ ଜାଣିତ ପଡ଼େଇ ହୁଏନା ।

-ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ଉଭୟ ଷ୍ଟିମ୍‌ର ପିଲାଙ୍କୁ, ଆମର ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସ ପଡ଼େଇବେ ।

-ରହ, ତାଙ୍କୁ ପଚାରେ । କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ସାର୍ ?

-ପଡ଼େଇବି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ରୁଟିନ୍ କ୍ଲାସ୍‌ପରେ । ସେମିତି ହେଲେ ତାଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ସମୟ କମିଯିବ । ସେମାନେ ରାତିହେବେ କି ?

-ଆମେ ସମସ୍ତେ କଥାହେଇ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛୁ ।

‘କେବେ କଥାହେଇ ?’ ପଚାରିଲେ, ତୁଆବୋଉ ।

ନନ୍ଦା ଦେଇ ଓ ନାଳିମା ଦେଈକଠାରୁ ଅପରାଜିତା ଠାକୁରାଣୀ ଓ କପିଳାସ ଯାତ୍ରା ବିବରଣୀ ଶୁଣିଲା ଦିନଠୁ ଆମର ଆଲୋଚନା ଚାଲୁଥିଲା । ଆଜି ସାର୍ ପହଞ୍ଚିବା ଦେଖି ଆପଣଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେନ୍ତୁ ।

-ଭଲକଲ । ହଉ, ଏ ଖବର ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଇଦିଅ । ତାଙ୍କ କ୍ଲାସ୍‌ନବା ଦିନ ଠିକ୍ କରିବାପାଇଁ ରୁଟିନ୍ ମାତାମଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିଦିଅ ।

ମଧୁମତୀ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦବାପାଇଁ ଗଲା ।

‘ଏବେ କଣ କରିବା ?’ ପଚାରିଲେ, ତୁଆବୋଉ ।

‘ସାର୍ ଓ ଆପଣ ରାତିହେଲେ ଆମେ ଅପରାଜିତାଙ୍କ ଆଡୁ ବୁଲିଆସନ୍ତୁ’ କହିଲା, ନାଳିମା ।

-ଚାରିଟା ବାଜିବ । ଯିବ କେତେବେଳେ ଆସିବ କେତେବେଳେ ? ଆଜି ପୁଣି ଅମା - ଅନ୍ଧାର । ବେଳଥାଇଁଥାଇଁ ଆଉ ଦିନେ ଯାଅ ।

‘ମୁଁ କହିବି ?’ ପଚାରି କହିଲି, ‘ଆଜି କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ବୁଲି ମୋ ଆଣା ମେଣ୍ଟିନି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଲୟ ବୁଲି ସବୁ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆହୁରି ଭଲକରି ଦେଖିବାକୁ ମନ । ଆଜି ବୁଲିଲେ କେମିତି ହୁଅନ୍ତା ?’

-ସାଧୁ ପ୍ରସ୍ତାବ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଆସିପାରିବି ନାହିଁ । ମତେ ଆଜିର ପରିଦର୍ଶନ ସମ୍ପର୍କରେ ରିପୋର୍ଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତମେମାନେ ବୁଲିଆସ ।

-ଆପଣଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରିଆଟ୍ ସେବା ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ହେବନାହିଁ ?

‘ନା । ସେ ମଧ୍ୟ ଲୋକସମ୍ପର୍କ ଓ ନିଷ୍ପତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦାୟିତ୍ବରେ ଅଛନ୍ତି । ତମକୁ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଦେଖାଇବା ନିଷ୍ପତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କର । ଦୀପ୍ତ ଓ ନାଳିମା ତାଙ୍କର ସହଯୋଗିତା କରିବେ । ରାମବାବୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବେ । ହଉ, ମୁଁ ଆସୁଛି’ କହି, ସେ ବାହାରିଗଲେ ଓ ରାମବାବୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନାଳି, ତୁ ବୁଲେଇ ଆଣନ୍ତୁନି, କାହିଁକି କେଜାଣି ମତେ ବଡ଼ ଅବସନ୍ନ ଲାଗୁଛି ।’ ନାଳିମା, ‘କ’ଣ ହେଲା ପଚାରି,’ ନନ୍ଦା କପାଳରେ ହାତଦେଇ କହିଲା, ‘ତତେ ତ ଜର ।’

ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଆଜି ଆଦୌ ଖାଇପାରିବୁ ନାହିଁ । ଏଯାଏ ମାତାମଙ୍ଗୁ କହିନାହୁଁ କିପରି ?

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଦୀପୁ, ତୁମେ ଯାଇଁ ମାତାମଙ୍ଗୁ ଖବର ଦିଅ । ନୀଳିମା ତମେ ଗୋଟେ ରୁମ୍ ଖୋଲିଦେଇ ନନ୍ଦାକୁ ଶୁଆଇ ପକାଅ । ଏଠି ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥା କ’ଣ ?’

ଦୀପୁ ବାହାରିଗଲା । ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ତୃଆବୋଉ ନିଜେ ଭଲ ହୋମିଓପ୍ୟାଥ । ତା’ଛଡ଼ା ‘ରେକି’ରେ ମଧ୍ୟ ତୃତୀୟ ଡିଗ୍ରୀ । ମୁଁ ବି ରେକି ଜାଣେ । ମୁଁ ଦେଇକୁ ରୁମ୍‌ରେ ଶୁଆଇଦେଇ ରେକି ଦେବି । ଆପଣ ସେଠି ବସି ଦେଖିବେ । କାଲିଠାରୁ ଦେଇ ବଡ଼ ଟେନ୍‌ସନ୍‌ରେ ଅଛି ।’ ନୀଳିମା ନନ୍ଦାକୁ ଧରିଧରି ଗୋଟେ ରୁମ୍‌କୁ ଘେନିଯାଇ ଖଟରେ ଶୁଆଇ ଦେଲା । ତାପରେ ପଦ୍ମାସନରେ ବସି, କହିଲା, ‘ଆପଣ ଚଉକିଟେ ଚାଣି ବସି ପଡ଼ନ୍ତୁ ।’

ମୁଁ ବସିଲି । ନୀଳିମା ନିଜର ଦୁଇଟିଯାକ ପାପୁଲି ନନ୍ଦାର ଆଖିଠାରୁ କପାଳଯାଏ ଉଶ୍ମାସରେ ଛୁଆଁଇ କହିଲା, ‘ତା ମୁଣ୍ଡ କୋରରେ ବଥାଉଛି । ଏଇ ଦଶପନ୍ଦର ମିନିଟ୍‌ରେ ଭଲ ହେଇଯିବ । ତାତି ବି ଓହ୍ଲେଇଯିବ । ସେ ଶୋଇପଡ଼ିବ । ହଉ, ଚିକିତ୍ସା ଆରମ୍ଭ କଲି । ଆପଣ ବୁଝାପୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଆପଣବି ରେକି ପାଇବେ ।’

ନୀଳିମା ଆଖି ବନ୍ଦକଲା । ଦୁଇଟି ମିନିଟ୍ ପରେ ନନ୍ଦାର ଶ୍ବାସ ପ୍ରଶ୍ବାସ ନିୟମିତ ଓ ଧୀର ହୋଇଗଲା ! ଦଶମିନିଟ୍ ପରେ ଦୀପୁ ଫେରି ଆସି ବାରଣ୍ଡାରୁ କହିଲା, ‘ନୀଳିଦେଇ, ତୁ ରେକି ଦଉଥା । ତୃଆବୋଉ କାମସାରି ଆସିବେ । ଟେନ୍‌ସନ୍ ଓ କ୍ଲଷ୍ଟିପାଇଁ ଦେଇକୁ ଜର ହେଇଯାଇଛି ବୋଲି କହିଲେ । କେହି ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା । ସତ୍ୟ ହେଉକା ଆସୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଉଛି ।’

ମୁଁ ଦେଖୁଥାଏ । ନନ୍ଦାର ଶ୍ବାସପ୍ରଶ୍ବାସ ଆହୁରି ଧୀର, ଗଭୀର ଓ ନିୟମିତ ହେଲା । ସେ କ’ଣ କହିଲାପରି ହେଇ ରୁପ୍ କରିଗଲା । ଟିକକ ପରେ କହିଲା, ‘ଏମିତି କରନ୍ତି !’ ସେଠୁ ଦରଦ ଭରା କଣ୍ଠରେ ଗାଇଲା, ‘କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା କଳକିନୀ, କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା ପାଗଳିନୀ, କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ପ୍ରେମାୟୀ ଧନୀ, ଏ ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା କାହାରଲୋ ?’ ତାପରେ କରଲେଉଟାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ! ଏ ଭିତରେ ନୀଳିମା କପାଳ ଓ ମୁଣ୍ଡ ପଛପଟେ ହାତରଖୁଥାଏ । ପୁଣି ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ପରେ ନନ୍ଦାର କଣ୍ଠ ଓ ତଳିପେଟ ଓପରେ ହାତ ରଖିଲା । ତାପରେ ହାତ ଘୁଞ୍ଚିଲା ଆଖି ଓ ତଳିପାକୁ । ସେତେବେଳକୁ ପଇଁଚାଳିଶ ମିନିଟ୍ ଗଲାଣି । ତୃଆବୋଉ ଆସି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ବସିଲେ । ଆଉରି ଅଧଘଣ୍ଟା ଗଲା । ନୀଳିମା ଆଖି ଖୋଲି କହିଲା, ‘ତୃଆବୋଉ, ଦେଇଟା ବିଶୁଦ୍ଧ ପାଗଳାଟାଏ । ଶୋଇ ଶୋଇ ବିଳିବିଲେଇ ହେଲା - ଏମିତିକରନ୍ତି ? ସେଠୁ, ‘କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧାହେଲା କଳକିନୀ’ ଆଉ ପର ଦୁଇଟି ଛତ୍ର ଗାଇଲା । ସେଠୁ ଶୋଇଗଲା । ଘଣ୍ଟାକରୁ ବେଶୀ ହେଲାଣି । ଜର ଓହ୍ଲେଇଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । ଦେଖିବେ ?

-ନାହିଁ ତମେ ତା ପାଖରେ ବସ । ମୁଁ ଚିକିତ୍ସା ଧାନ କରେ ।

ତୁଆବୋଉ ତାଙ୍କ ମୁଣିରୁ ଆସନଟିଏ କାଢ଼ି ତଳେ ବିଛାଇ ଆଖିମୁଦି ବସିଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଆଖି ଖୋଲି କହିଲେ, ‘ଗୁରୁ ମହାରାଜ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ । ନନ୍ଦାର କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ଏ ରାତିଟା ବିଶ୍ରାମ କଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାମୟ ହୋଇଯିବ । ନୀଳିମା, ତମେ ଏଠି ରହ । ନନ୍ଦନ ବି । ମୁଁ ପିଲାକୁ ଖୋଇପେଇ ତମ ଦିହିଁଙ୍କ ଖାଇବା ଆଣି ଫେରିବି ।’ ଗଲାବେଳକୁ ପିଣ୍ଡାରୁ ମତେ ଡାକିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଚିକେ ଶୁଣିଗଲା ।’ ମୁଁ ଗଲି । ସେ ମୋ ହାତଧରି ମତେ ତଳକୁ ନେଇ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା ରୁମ୍‌ଠି ସମର୍ପିତ ପ୍ରାଣା । ତମେ କିଛି କରିବା ଆଗରୁ ତା ସହ ବିଚାର କରି କରିବା ଉଚିତ ହେବ । ଏ ମୋର ଆଦେଶ ନୁହେଁ, ଅନୁରୋଧ । ଆସୁଟି’ ଓ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁଁ ରୁମ୍‌କୁ ଫେରି ବସିରହି ଆଖି ମୁଦିଲି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଏପରିଭାବରେ କଷ୍ଟ ଦେଇଛି ଜାଣି ମତେ ବଡ଼ ବିକଳ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ନନ୍ଦାକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଭଲପାଉଛି ସତ, ମାତ୍ର ମୋର ଏ ଭଲପାଇବା ଆମ୍ଭ ସମର୍ପଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଉଠିପାରି ନାହିଁ । କେବେ ଉଠିବକି ? ଉଠିବା ଉଚିତ କି ? କିଏ କହିବ ? ହଠାତ୍ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ହସହସ ମୁହଁ ଆଖିଆଗରେ ନାଚିଲା - ତାଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ବର ଶୁଣିଲା - ବଡ଼ କଠିନ ଏ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା, ତାଙ୍କୁ ଅସିଧାରେ ପଥ ଚାଲିବା । ପୁଣି ଯିମିତି ସ୍ବାମୀଜୀ କହିଲେ - ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏହା ଆପଣାଛାଏଁ ଭିତରୁ ଉଠାଇତ ହେବ । ମାତ୍ରେ ।’ ମୁଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗଲି - ମାତ୍ରେ । ନୀଳିମା ପଚାରିଲା, ‘କଣ ହେଲା ?’

‘ସ୍ବାମୀଜୀ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ । ଅଭୟ ଦେଲେ । ମୋର ସଂଶୟ ଦୂରହେଲା ।’

“ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି । କହିଲେ, ‘ମା ନୀଳିମା, ତୋର ଓ ନନ୍ଦାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅପାର୍ଥବ । ନନ୍ଦା ବଡ଼ ଅଧୀରା । ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାକୁ ବାରମ୍ବାର କହିଛି । ମାତ୍ର, ସେ ତାର ସ୍ବଭାବ ଛାଡ଼ିବ କେମିତି ? ସେ ଭାବମୟୀ, ଈଶ୍ବରୀଙ୍କ ପରି । ଈଶ୍ବରୀ ନିଜକୁ ପରମାତ୍ମାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅସୀମ । ନନ୍ଦାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳା କରାଇବା ତୋ କାମ । ତୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ପାରିବୁ । ମୁଁ ବରାବର ତମମାନଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ଅଛି । କଲ୍ୟାଣ ହେଉ ।’”

ଗାଡ଼ି ଶହ ଶୁଣି ବାହାରକୁ ଗଲି । ତୁଆବୋଉ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରର ଆତ୍ମଲୀନୁରୁ ଓହ୍ଲୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପଛେପଛେ ଦୁଇଜଣ ନର୍ସ ଓହ୍ଲେଇ ଷ୍ଟେଚରଟିଏ ଧରି ନନ୍ଦା ରୁମ୍‌କୁ ଗଲେ । ତାପରେ ନନ୍ଦାକୁ ଆଣି ଆତ୍ମଲୀନୁରେ ଶୁଆଇଦେଇ ତା ପାଖରେ ବସିଲେ । ନୀଳିମାବି ଆତ୍ମଲୀନୁରେ ବସିଲା । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦାକୁ ତା ରୁମ୍‌କୁ ନେଇଯାଉଛି । ନର୍ସଦୁହେଁ ରାତିରେ ତା ପାଖରେ ରହିବେ । ନୀଳିମା ଖାଇସାରି ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଯିବ । ତମେ ଆସି ଖାଇଦେଇ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଫେରି ଆସିବ । ଆଜି ବହୁ ଧନ୍ୟ ସହିଲଣି । ଶୀଘ୍ର ଶୋଇ ପଡ଼ିବ । ଆସୁଟି ।’

ଆମ୍ଭେଲାନ୍ତ ବାହାରିଗଲା । ଟିକକ ପରେ ମୁଁ ଯାଇ ଖାଇଦେଇ ଫେରି ଆସିଲି । ଭଲକରି
ଗାଧୋଇପଡ଼ି ବିଛଣା ଧରିଲି । ନିନ୍ଦୋଡ଼ ନିଦ । ଭୋର ଚାରିଟାରେ ଉଠିଲି । କାମଦାମ ସାରି
ଖରା ନ ପଡୁଣୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ଧୀର ପବନରେ ଗଜଶିଉଳିର ଗନ୍ଧ । ଛାତ୍ରାବାସକୁ
ପିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଭୁଥିଲା । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀଙ୍କର ସେଇ ଅନବଦ୍ୟ ଜଣାଣ,

‘ହରି ହରି କେହି ତାକୁଛି ସତତ

ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୁ କେହି କହେ

ତୁମନାମ ମୁଖେ ନନେଇ କେହିବା

ତୁମଲାଗି ଦୁଃଖ ସହେ ।

କାଠ ପାଷାଣରେ ଦେଖେ କେ ମୂରତି

ମାନବ ରୂପେ ବା କେ କରଇ ପ୍ରୀତି

ଜନନୀ ଭାବିଣ କେ କରୁଛି ନତି

ପିତୃଭାବ କେହି ବହେ ।

ନାନା ପରକାରେ ଭକତ ଅନ୍ତରେ

ତୁମରୂପ ଜ୍ୟୋତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ପ୍ରେମରେ

ଆଲୋକେ ଅନ୍ଧାରେ ଉଷାରେ ନିଶାରେ

ତୁମ ରୂପରାଶି ଶୋହେ ।

ତୁମେ ମହାପ୍ରଭୁ ଜାଣିଛି ଅନ୍ତରେ

ତୁମେ ଚରାଚରେ ମୋ ଆତ୍ମା ଭିତରେ

ଲକ୍ଷ୍ମରଖ୍ ମନ ତୁମରି ପୟରେ

ସତ୍ୟ ପଥେ ଆତ୍ମା ରହେ ।’

ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ବାହାର ବଳୟଟି ଅନ୍ତତଃ ଏ ଓକି ଶେଷ ହେଉ ! ପ୍ରତିଗନ୍ଧ ଛୁଇଁ
ଛୁଇଁ ଚାଲିଲେ ଏଇ ପ୍ରଥମ ବଳୟ ପାଇଁ ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟ ଅଣିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମଝି ମଝିରେ
ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଚାଲିଲି । ଗନ୍ଧପାଖରେ ମିନିଟିଏ ଖଣ୍ଡେ ଠିଆ ହେଉଥାଏ ।
ଓପରକୁ ଅନେଇଁ ଚଢ଼େଇ ବସା ଖୋରୁଥାଏ । କାଉ ରାବୁଥାନ୍ତି । କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଡାକୁଥାଏ ।
ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧପାଖରେ ହଳଦୀବସନ୍ତଟିଏ ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁରୁ ଡେଉଁଥାଏ । ହଠାତ୍ ହଂସଧ୍ୱନି
ଶୁଭିଲା । ଉପରକୁ ଚାହିଁଲା ବେଳକୁ ମାଳ ମାଳ ହଂସ । ଏସନ ମେରୁରେ ଶୀତ ସହଜ
ଆସିଲାକି ? ନହେଲେ ଏବଠୁ ହଂସମାନେ ଆସିଗଲେଣି କିମିତି ? ସେମାନେ ନନ୍ଦା ହ୍ରଦ
ଆଡ଼େ ମୁହେଁଉଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦା ହ୍ରଦ ! ଏ ନାଆଁଟି ପାଇଲି କୋଉଠୁ ? ନନ୍ଦା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।
ନୂଆବୋଉ ତାକୁ ଏମିତି ଘେନିଗଲେ କାହିଁକି ? ନିଜପାଖରେ ରଖି ଟିକିସା ବ୍ୟବସ୍ଥାପାଇଁ ନା

‘ଅପକାରୀ ହାତ’ ନ ବସିବା ପାଇଁ ? ଭାବିଲି - କିମିତି ଥିବ ନୟା ? ଅତିଥିଶାଳା ବାହୁଡ଼ିଯିବାକୁ ବସିଛି, ମନେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ଏଠି ଅନ୍ତତଃ ଏଇ ବଳୟଟି ଶେଷକରିବା ସଙ୍କଳ୍ପ ନେଇଛି ! ଚାଲିଲେ ଓ କୋଉ କୋଉ ଗଛମୂଳେ ଠିଆହେଇ ଚଢ଼େଇବସା ଖୋଜିଲେ ବେଳ ନଅଟ ହବ । ତେଣୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ମଝି ମଝିରେ ଗୋଟେ ଅଧେ ଗଛକୁ ଆଉଁଶିଦେଇ ଯିବାପାଇଁ ଠିକ୍ କଲି । ଏଇ ବାହାର ବଳୟଟି ଅନ୍ତତଃ ଦେହ କିଲୋମିଟର । ଏତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ଅଥଚ ପୂର୍ବଦ୍ୱାରରେ ଆଶ୍ରମର ବଡ଼ ନକ୍ସାଟିଏ ରହିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ତାଛଡ଼ା, ଗଛ ଗୁଡ଼ିକର ନାମ ଫଳକ ଦିଆହେଉନି କାହିଁକି ? ପିଲାଏ ଗଛ ଚିହ୍ନିବେ କିମିତି ? ଆଛା, କୁଣ୍ଡରେ ମାଛ ଅଛନ୍ତି ନା ? ଦଉଡ଼ୁ ଦଉଡ଼ୁ ଦେଖିଲି ଦିଇଟା କଜଳପାତି ଗୋଟେ କାଉକୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଖୁମ୍ବିଲାଗିଛନ୍ତି । ଖୁମ୍ବୁ ପଛେ, କି ଚମକାର ଉଡ଼ା ! କବିଏ ଏଇମିତି କଜଳପାତିକୁ ଦେଖି, ଖେଳାଳୋକ ଖଞ୍ଜନାକ୍ଷି, ଲେଖିଲେ ? କାଳିଦାସ ଚକିତ ହରିଣୀ ପ୍ରେମଣା ଲେଖିଲେ ସତ, ଖଞ୍ଜନାକ୍ଷି ଲେଖିଛନ୍ତି ? ଧାତ୍, କି ପାଠ ପଢ଼ିଲି ? ଆଛା, କ୍ୟାମ୍ପସ୍ରେ ‘ତମାଳ ତାଳୀ ବନରାଜି ନୀଳା’ର ତମାଳ ଅଛି ? ନାଗେଶ୍ୱର ? ଚନ୍ଦନ ? ମାଳତୀ ? ମାଧବୀ ? ପୂର୍ବଦ୍ୱାରର ବରଗଛଟି ପାଖରେ ଓଷ୍ଠ କାହିଁକି ନାହିଁ ? ବରଓଷ୍ଠ ହେଲେ ବାହାହେବେ । ଥୁଣ୍ଡା ବରଗଛଟା ବିକଳ ହବ ନାହିଁ ? ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଏତେ ରକମର ଆବୁରୁ କାବୁରୁ କଥା ପଶୁଚନ୍ତି କିମିତି ? ନୟାକଥା ଭାବୁଥିଲି ପରା ? ସେକଥା କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ସକାଳ ଜଳଖିଆ ଖାଇବା ଘଣ୍ଟା ଶୁଭିଲା । ସକାଳେ ଗାଧେଇଟି । ନାହିଁ ? ମୁଣ୍ଡରେ ଝାଳ ! ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଦୁଣ୍ଡେ ମାରି ! ଧେଡ଼ ସବୁବେଳେ ଏ ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କିତ କଥା ଗୁଡ଼ା ମନକୁ ଆସୁଚନ୍ତି କାହିଁକି ? କି ମାୟାରେ ପଡ଼ିଲୁରେ ବାପ ନୟନନ୍ଦନ ? ‘ଆରେ ଶୁଖା ଖଡ଼ଖଡ଼ ଖଡ଼ଖଡ଼ । ମିଛମାୟାରେ ପଡ଼ିହଉ ଲଡ଼ବଡ଼, ଲଡ଼ବଡ଼, ଲଡ଼ବଡ଼ ।’ ଏମିତି ହେଇ ହେଇ ଅତିଥିଶାଳା ପାଖରେ ହେଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି ନୟା ବାରଣ୍ଡା ଚଉକିରେ ବସିଛି । ମତେ ଦେଖି ପଚାରିଲା, ‘ଏମିତି ଧଇଁସଇଁ ହେଇ ଦଉଡୁଥିଲେ କାହିଁକି ? କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ ? ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ବସିଛି ।’

ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ପଚାରିଲି, ‘କିମିତି ଅଛି ?’

-ଏମିତି ପଚାରୁଚନ୍ତି କ’ଣ ?

-ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ଆଜି ଭୋ’ରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ବାପ୍ପା ପାଇଲି । ସେଠୁ ବାହାର ସବୁଜବଳୟ ଦେଖିବାପାଇଁ ଗଲି । ପୂରା ବଳୟଟି ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଏତେ ସମୟ ଲାଗିବ ଭାବି ନଥିଲି । ହଁ । ତମକୁ ନୁହେଁ, ନିଜକୁ ନିଜେ ଯେମିତି ପଚାରୁଥିଲି, ଠିକ୍ ଅଛି ? କାହିଁକି ? ଶୁଣିବ ? ସକାଳୁ ଗାଧେଇଲି କି ନାହିଁ ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ତମେ କହିପାରିବ ?’

ହସିଲା ନୟା । ‘ପଛତାରରେ ଓଦାଲୁଗା ଶୁଖୁଛି କି ନାହିଁ ଦେଖି ଆପଣ ଗାଧୋଇଚନ୍ତି କି ନାହିଁ ମୁଁ ଯେମିତି ଜାଣିବି, ଆପଣ ବି ସେମିତି ଜାଣିବେ ।’

‘ବାଃ’ କହି, ପଛକୁ ଦଉଡ଼ିଲି । ଲୁଗା ଫୁଗା କିଛି ନାହିଁ । ଫେରିଆସି କହିଲି, ‘ନା, ଗାଧେଇ ନାହିଁ । ସକାଳ ଚାରିରେ ଉଠି ଗାଧେଇବା କଥା । ନ ଗାଧେଇଲି କିମିତି ? ଫେରେ ଏକଥା

ଖୁଆଲବି ରହିଲା ନାହିଁ । କାହିଁକି ?

-ଆପଣ ସେଇ ପୋଡ଼ା ଡ୍ରାଇଭିଂ ଶିଖିବାରେ ମାତି ମୁଣ୍ଡଟା ବିଚାଡ଼ିଚନ୍ତି । ଯା'ନ୍ତୁ, ଗାଧେଇ ଆସନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟାହବ । ମୁଁ ଏଇଠି ବସିଲି । ଗାଧେଇ ସାରିଲେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଯିବା । ତୁଆବୋଉ ବେଷ୍ଟ ହଉଛନ୍ତି । ଅରକୁ ଅର ନାଲି ଆସି ଅନିଶା କରୁଛି । ଯା'ନ୍ତୁ, ଗାଧେଇପଡ଼ନ୍ତୁ, ଠିଆଟା ହେଇ ମୋ ମୁହଁକୁ ବଳବଳ କରି ଅନଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ମତେ ?

-ନା, ହୁଁ, ନାହିଁ ।

ଭିତରକୁ ଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ହୁଁହୁଁ କ'ଣ ହଉଛନ୍ତି ହନୁ ଭଲ ? ଯା'ନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ଦି ନୋଟା ପାଣି ଢାଳିହେଇ ପଡ଼ନ୍ତୁ ।

ଗଲି । ଦି ନୋଟା ନୁହଁ । ଭଲକରି ଗାଧେଇ, ଭୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ବାହାରି ପଛପଟେ ଓବାଲୁଗା ଶୁଖେଇଦେଇ ଆସି କହିଲି, 'ମାତାମା, ରେଡି-।'

ନନ୍ଦା ବାରଣ୍ଡାରୁ ଉଠି ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି କହିଲା, 'ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲନ୍ତୁ । ସକାଳୁ ଯେମିତି ବେତାଳିଆ ଧରିଚନ୍ତି, କେମିତି ଚାଲୁଛନ୍ତି ଦେଖେ ।' ଥୋଡ଼େ ବାଟ ଗଲାପରେ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲା, 'ତାହାଣ ଗୋଡ଼ଟା ଠିକ୍ ପଡୁନାହିଁ । କ'ଣ ହେଇଛି ?' ସେଠୁ ମୋ ତାହାଣ ଗୋଡ଼ ଟେକିଧରି ତଳିପାକୁ ଓପରକୁ ଉଠେଇ କହିଲା, 'ଗୋଟେ ଏଡ଼େ ଫୁଟୁକା ! ସକାଳୁ ବୁଲି ବାହାରିଲେତ ଜୋତା ପିନ୍ଧିଲେ ନାହିଁ ?'

-ମତେ ଏଠି ଜୋତା କି ଚଟି ପିନ୍ଧିବା ଦେଖୁଛ ? ତମେମାନେ ପିନ୍ଧୁନା ଦେଖୁ ମୁଁ ବି ପିନ୍ଧେ ନାହିଁ ।

-ବଢ଼ିଆ କରନ୍ତି । ଏ ଫୁଟୁକା ହେଇ ଭଲ ହେଇଛି । ଏବେ ଦି ତିନିଦିନ ବୁଲାଇବା ବନ୍ଦ । ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କୁ ନ ଆଣି, ଖାଇବା ଘେନି, ଫେରିଯାଇଥାନ୍ତି । ହଉ, ଆସିଲେଣିତ, ଚାଲନ୍ତୁ ।

ଏଥର ସେ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ଚାଲିଲା । ତାହାଣ ବାହୁଟା ଶକ୍ତକରି ଧରିଥାଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଓ ନାଳିମା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଚାରିଲେ, କଣ ହେଲା ?

-କ'ଣ ନହେଲା ତୁଆବୋଉ ? ଏ ଉତ୍ତୁଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ପୂରା ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି । ଆମ ସବୁଜବଳୟୀ ଦେଖିବାକୁ ବାହୁ ବାହାରିଗଲେ । ଏତେବାଟ ଦେଖୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ପୂରା ବଳୟରେ ଘେରାଏ ମାରି ଫେରିଲେ । ମତେ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ, କିମିତି ଲାଗୁଛି ? ସେଠୁ କହିଲେ, ନାହିଁ ତମକୁ ନୁହେଁ, ନିଜକୁ ପଚାରୁଛି । ଆଛା କହିଲି, ମୁଁ ଗାଧେଇଛି ? ମୁଁ କହିଲି, ପଛତାରରେ ଓବାଲୁଗା ଶୁଖୁଛି କି ନାହିଁ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି । ସେଠୁ ଦେଖୁଆସି କହିଲେ, ନା ଗାଧେଇ ନାହିଁ । ପୁଣି ପଚାରିଲେ, ନ ଗାଧେଇଲି କିମିତି ! ଯା'ହଉ । ଶୀଘ୍ର ଗାଧେଇପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟାକରିବାକୁ କହିଲି । ଗାଧେଇ, ଭୁଗା ଶୁଖେଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ଦେଖୁଲି, ଛୋଟଉଛନ୍ତି । ଦେଖେତ ତାହାଣ ତଳିପାରେ ଏଡ଼େ ଫୁଟୁକା । ଆମେ ଏଠି ଜୋତାଚଟି ପିନ୍ଧୁନା ବୋଲି ସେ ବି ପିନ୍ଧୁ

ନାହାନ୍ତି । ଫୁଟୁକା ହେଇ ଭଲହେଉଛି । ଦି ତିନିଦିନ ଚୁପଚାପ୍ ବସି ରହିବେ । ଭାବୁଛି ଏଥର ମୁଣ୍ଡରୁ ବୁତ ଓହ୍ଲେଇଯିବ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ‘କେଜାଣି ?’ କହି, ଫିକ୍ କରି ହସିଦେଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଯାହା କହିଲ, ବୁତ ଛାଡ଼ିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁତ ।’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଇଞ୍ଜିତରେ ନୀଳିମା ଆସି ବାଁ ଡେଶା ଧରିଲା । ଦିହେଁ ମତେ ଧରାଧରି କରି ଭିତରକୁ ନେଲେ । ପିଲାମାନେ ଖାଇସାରି ଗଲେଣି । ଆମେ ତିନିହେଁ ବସିଲୁ । ଉପମା, ଚଟଣି, ସାଁବର ଓ ଶେଷରେ ଚହ୍ଲା । ପେଟେ ଠୁକିଦେଲି । ଧୂଆଧୋଇ ହୋଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ପିଣ୍ଡାରେ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଚଉକି ପଡ଼ିଲା । ଆମେ ବସିଲୁ । ପରଶୁଣୀ ଝିଅଜଣକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ତାକି କହିଲେ, ‘ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରୁ କନକ ଅପାକୁ ତାକିଦେ । ଗୋଡ଼ି ବାଜି ପାଦ ତଳି ଫୁଟୁକା ପାଇଁ ମଲମପଟି ଆଣିବାକୁ କହିବୁ ।’

ସେ ବାହାରିଗଲା । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ, ଯାକ ମୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟା କରିବାପାଇଁ କ’ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ? ରୋକି ? ହୋମିଓପ୍ୟାଥ ନା ନିଦ ଓଷଧ ?’

-ରୁହ, ନୀଳିମା କ’ଣ କହୁଛି ଶୁଣେଁ ।

ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ମୁଁ ଭାବୁଛି ତାକୁ ଗୋଟେ କାମରେ ଲଗେଇଦେଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହେଇଯିବ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତାଙ୍କ ଫେଲୋସିପ୍ ପାଇଁ ଗୋଟେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଦବାକୁ ହବ । ସେ ଏବେ ସେଇଆ କରନ୍ତୁ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘କରିବି ଯେ, ଅତିଥିଶାଳାରେ ନୁହଁ, ଲାଇବ୍ରେରି ଯିବାକୁ ହବ । ସେଠି ପୁଣି ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ବହି ଖୋଜି ଆଣିଦେବାପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଲୋଡ଼ା ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ନୀଳିମା ଭୁସ ଯିବ । ଲାଇବ୍ରେରିଆନ ତାଙ୍କ କାମରେ ଲାଗିବେ । ନନ୍ଦା ଯା’ନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଦିପହର ଖାଇବା ବେଳକୁ ଫେରିଆସିବେ । କାମ ନ ସରିଥିଲେ କାଲି ସକାଳେ ହବ ।’

କନକ ଆସି କଣିକିଏ ବୋଲିଦେଇ ପଟି ବାନ୍ଧିଦେଲାପରେ ଲାଇବ୍ରେରିକୁ ଯିବା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଓ କନକ ବି ପଖା ଧରି ନେଇଯାଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୋଡିଏଟି କକ୍ଷରୁ ଗୋଟିକରେ ବସାଇଦେଲେ । କନକ ଗଲେ । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା - ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ କଥା କିଛି ଚିନ୍ତା କରିଚନ୍ତି ?

-ଭବିଷ୍ୟତ ଗଠନରେ ପରମ୍ପରାର ଭୂମିକା ।

-ବାଃ, ତମହାର । ସାରା ଦୁନିଆଁର ପରମ୍ପରା କ’ଣ ଆପଣଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚା-ପରିସରକୁ ଆସିବ ।

-ମୁଁ କେବଳ ଭାରତକଥା ଭାବୁଥିଲି । ତମେ କହିଲାଠୁ ଜାଣୁଛି ନାଁଟାରେ ଭାରତ ଯୋଡ଼ିବା ପ୍ରୟୋଜନ । ‘ଭବିଷ୍ୟତ ଭାରତ ଗଠନରେ ପରମ୍ପରାର ଭୂମିକା’ କିପରି ଶୁଭୁଛି ?

-ବହୁତ ଭଲ । ଆରମ୍ଭରୁ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଗଲାତ ! ତେବେ, ଆଉ ଗୋଟେ କଥା ଭାବୁଛି । ଏ ଭୂମିକା କଥାଟା ବଡ଼ ଘଷରା ଶୁଭୁଛି । ଭବିଷ୍ୟତ ଭାରତ ଗଠନଟା କ’ଣ ?

ଭବିଷ୍ୟତର ଭାରତ ? ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ?

-ନନ୍ଦା, ତୁମର ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିକୁ ତାରିଫ୍ ନକରି ରହିପାରୁନି !

-ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ, ମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ ଗୀତ ଗାଇବେ ନାହିଁ । ହଉ, ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, ମୋ କଥାରେ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?

-ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ପରମ୍ପରା ଚଳିବ ?

-ନା, ପହିଲେ ପରମ୍ପରା ରହୁ ।

-ପରମ୍ପରା ଓ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ କହୁଛ ?

-ନାଁ, ଏଥିରେ ପରମ୍ପରା ପୁଣି ବ୍ୟାପକ ହେଲା ।

-ଆଜ୍ଞା, 'ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଓ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ?'

-ହଁ, ହେଲା ।

-ନନ୍ଦା, ତମେ ସହକାରିଣୀ ନୁହଁ, ସହଯୋଗିନୀ ।

-ଏ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ବହି ଏବେ ଦରକାର ?

-ନା ଆମ୍ଭେ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟର ସାରକଥାର ଖସଡ଼ାଟି କରୁଁ ।

-ଖସଡ଼ାର ରୂପରେଖ କହିପାରିବେ ?

-ପ୍ରସଙ୍ଗଟି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ଉପକ୍ରମରୁ ଉପସଂହାର ମଝିରେ ଛ'ସାତଟି ଅଧ୍ୟାୟ ରହିବ । ଆମେ ଏବେ ଯାହା ଲେଖିବା ତାହା ଖସଡ଼ାହିଁ ହେବ । ସେଠାରେ ମୋ ଗାଇଡ୍ ସବୁ ଦେଖି ମଞ୍ଜୁର କଲେ ସେଇ ଅନୁସାରେ ପଢ଼ାଲେଖା ଚାଲିବ । ଆମର ଏଠି ଅନେକ ପ୍ରାଞ୍ଜ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଧୂରୀଣ, ବିଶ୍ଳେଷଣ ପ୍ରବୀଣ ନୁହନ୍ତି । ସେ ଦେଶରେ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ଳେଷଣ । ବିଶ୍ଳେଷଣ ବେଳକୁହିଁ ସିନ୍ଧାନ୍ତର ରୂପରେଖ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ତାଛଡ଼ା ସେମାନଙ୍କ ବୌଦ୍ଧିକ ପରମ୍ପରାରେ ପ୍ରଶ୍ନକରିବା ବଡ଼କଥା । ଆମେ ଏଠି 'ପରିପ୍ରଶ୍ନେନ ସେବୟା' କହି, ବାସ୍ତବରେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସମର୍ପଣକୁ ବଡ଼ ଭାବୁ । ସେଥିପାଇଁ 'ବିଶ୍ୱାସେ ମିଳଇ କୃଷ୍ଣ ତଳେ ବହୁତର' କୁହାଯାଏ । ମୋ ଟିଠାରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ାକର ଉତ୍ତର ବି ଠିକଣା କରିବି । ନହେଲେ 'ଖଲିକାର ନୋହି କଲା ନାଗକୁ ଚାଲିବା'ର ପରିଣାମ ଭୋଗିବି । ତେଣୁ ବୁଝି ବିଚାରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ କାମରେ ତମର ଶାଣିତ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ବିଚାର ମୋର ସହାୟ ହେବ ।

-ଆପଣ ଅସମ୍ଭାରେ ମତେ ଟେକୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଚିନ୍ତାର ପରୀକ୍ଷା-ରୁମ୍ ମାତ୍ର । ଚିନ୍ତା ଆପଣଙ୍କର । ମଠାମଠି ହୋଇ ଯାହା ସାର ବୋଲି ବାହାରିବ ସେଇଟିବି ଆପଣଙ୍କର । ହଉ, କିମିତି ଆଗେଇବେ ?

-କେତେକ ଭାବନ୍ତି ପାହାଚେ ଉଠି ସବୁଆଡ଼େ ଟିକେ ନଜର ପକେଇ ପୁଣି ପାହାଚେ ପାହାଚେ

ଉଠି ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସବୁକଥା ଦେଖିହୋଇଥିବ । ମୋ ବିଚାରରେ ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚି ସବୁଆଡ଼ ଦେଖିଲେ ଭଲ । ସାମଗ୍ରିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବା ଉଚିତ୍ । ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଦେଖି ଶେଷରେ ସମଗ୍ରକୁ ଦେଖିଲେ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡିଆ ଦେଖାର ଭୁଲଭ୍ରାନ୍ତି ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଛନ୍ନ କରିପାରେ । ତେଣୁ ଏକାବେଳକେ ଶୀର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚି, ସେଠୁ ସବୁ ଦେଖାଯାଉ ।

-ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ'ଣ କରିବେ ?

-ପୂରା ଖସଡ଼ାଟି ଚିଠା କରିଦେବି । ତାପରେ ତାକୁ ଦି ଚାରିଥର ନିଜେ ପଢ଼ି ମଠାମଠି କରିବି । ସେଠୁ ତମକୁ ଶୁଣେଇ ତମ ବିଚାର ଶୁଣିବି ବା ଦୁହେଁ, ଆଲୋଚନା କରିବା । ସେଠୁ ସେତାକୁ ଆଉଥରେ ପଢ଼ି ଦେଖିବି । ତାପରେ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବି ।

-ଆପ୍ତବଚନ ଭୁଲିଗଲେ ? ‘ବଢ଼ଥିଲେ ପଚାରି, ସାନ ଥିଲେ ବିଚାରି’ । ମୁଁ ତ ଖାଲି ବୟସରେ ନୁହେଁ, ପାଠରେ, ଅନୁଭୂତିରେ ଆଉ ବୁଦ୍ଧିରେ ସାନ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ବିଚାର ବିମର୍ଶ କରି କି ଲାଭ ପାଇବେ ?

-ତମେ ବୁଦ୍ଧିରେ ସାନ ବା ନ୍ୟୁନ ନୁହଁ । ତୁମେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣା ।

-ମୋ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ମୋଟ ହେଉଛି ଆଗରୁ । ପୁଣି କାଉଁଟି ?

-ସୁନ୍ଦରେ ତୁମ୍ଭର ଅବସାଦ ନାହିଁ ଭଳି ସତ୍ୟ କଥନରେ ବି ଲୁଚି ନାହିଁ ।

-ଆହୁରି ! ଏବେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନୁହେଁ, ଏ ଜହୁଟି ବି ଫୁଲିବ । ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, ମୋ ସହ ବିଚାରିଲାପରେ ବଢ଼କୁ ପଚାରିବା କଥା କହୁଥିଲି ।

-ଏଠି, ଏମିତିକି ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ବି ସେମିତି କେହି ଦିଶୁନାହାନ୍ତି ।

-ମତେ ତ ରାଜ୍ୟରେ ଜଣେ ଓ ବାହାରେ ଆଉଜଣେ ଦିଶୁଚନ୍ତି ।

-କିଏ ?

-ତୁଆବୋଉ ଆଉ ଭାଇ ।

-ମୋ ମୁଣ୍ଡ ସତରେ ବିଚିଡ଼ି ଯାଇଛି ।

-ଏତାତ ହାଟରେ ପଢ଼ି ଦାଣ୍ଡରେ ଗଡ଼ୁଛି । କେତେ ବିଚିଡ଼ିଛି ଜାଣିବାପାଇଁ ଏବେ ଖସଡ଼ାଟି ଲେଖନ୍ତୁ । କି କି ବହି ଦରକାର କହିଲେ, ଆଣିବି ।

-ବହି ଏଇନା ନୁହେଁ, ଲେଖା ସଜଲେ ।

-କହୁଥିଲେ ପରା ଲେଖିବାପାଇଁ ବହି ଦରକାର ।

-ବାକ୍ୟଟା ଟିକେ ଗୋଳମାଳିଆ ଧରିଥିଲା-ଠିକ୍ ବାକ୍ୟ ହେଲା ପ୍ରଥମ ଖସଡ଼ା ଲେଖିସାରିଲାପରେ ସଂଶୋଧନ ଓ ପୁନର୍ଲିଖନ ପାଇଁ ବହି ଦରକାର ?

-ତାହେଲେ ଲେଖନ୍ତୁ । ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ?

-ଚଉକିଟା ପାଖକୁ ଆଣ । ମୁଁ ଲେଖୁଥିବି ତମେ ଦେଖୁଥିବ ।

-ଆପଣ ମଝି ମଝିରେ ଷ୍ଟେସୀଟେକି ଓପରତଳ ଅନେଇଁ ଭାବିଲାବେଳେ କ'ଣ କରିବି ?

-ତମେ ବି ଭାବି ବସିବ ।

-ଏମିତି ଗପୁଥିବା ନା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବେ ?

-ହେଇ, ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

‘ଓଁ, ଗଣେଶାୟ ନମଃ’ ଲେଖି, ନମସ୍କାର କରି, ଏକା ନହସକେ ସାତପୃଷ୍ଠା ଲେଖିଗଲି । ଚିଠାଟା ମୋଟାମୋଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସେଠୁ ଲେଖାଟା ନୟା ଆଡ଼େ ଘୁଞ୍ଚେଇ ଦେଇ ପଚାରିଲି, କେତେଥର ଷ୍ଟେସୀଟେକି ଓପରତଳ ଅନେଇଲି ?

-ଥରେ ବି ନୁହଁ ।

-ତାହେଲେ ?

-ତାହେଲେ କ'ଣ ?

-ମୁଁ ସେମିତି କରିବି ବୋଲି କହୁଥିଲ କେମିତି ?

-ସତେଜ ! ଲେଖିଲାବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ । ଏମିତି ଭାବିଲି କାହିଁକି ?

-ଆଉ କାହାକୁ ଦେଖୁଥିବ ବା ନିଜେ ସେମିତି କରୁଥିବ ।

-ବୋଧହୁଏ ନୂଆବୋଉ ସେମିତି କରନ୍ତି । ମୁଁ ସେମିତି କଲେଁ କି ନାହିଁ ଜାଣେନା ।

-ଏଥର ଜାଣିବ । ତମେ ମୋଠାରୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ କ'ଣ ସବୁ ଚିପିବ ପରା ? ଏ କାମଟା ସାରି ମୁଁ ତମ ଚିପାତକ ଦେଖିବି ଓ ମୋର ଯାହା କହିବାର ଥିବ କହିବି । ସେଠୁ ବିଷୟଟା ମୋ ପାଖରେ ବସି ଲେଖିବା ପାଇଁ କହିବି ଓ ଦେଖିବି ତମେ ସେମିତି କରୁଛ ନା ନାହିଁ ।

-ଉହଁ, ଆପଣ ଅନେଇଁ ରହିଲେ ମୁଁ ଜମାରୁ ଲେଖିପାରିବି ନାହିଁ । ମତେ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।

-ସେଇଟା କ'ଣ ?

-ନାଜ ମାଡ଼ିବ ।

-ହଉ ଦେଖାଯିବ । ଏ ଲେଖାଟା ପଢ଼ିପକା ।

ନୟା ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଅଧଘଷାଏ ନେଲା । ମଝି ମଝିରେ ପଢ଼ା ବନ୍ଦକରି ମୁଣ୍ଡ ଓପର ତଳ କରି କ'ଣ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ । ତା ମାନେ, ସେ ଲେଖିଲାବେଳେ ବି ସେମିତି କରୁଥିବ । ଡେଇଁ ଏକଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ପାଖରେ ବସେଇ ନ ଲେଖେଇଲେ ଚଳିବ । ଲେଖାଟା ପଢ଼ିସାରି କହିଲା, - ଗୋଟାଏ ବାଜିବ । ସବୁକଥା କହି ହବନି । ତଥାପି, ବୁଲ ଡିନିଟା କଥା କହିପକାଏ । ପ୍ରଥମ କଥା, ଆପଣ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ସାମାଜିକ ବିଧିନିଷେଧକୁ ପରମ୍ପରା ବିରୋଧୀ କହି ସେଗୁଡ଼ା ନଗଲେ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ସମ୍ଭବ ହବନି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ, ଆପଣ ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ବି ବାଜ୍ଞ ବିଚାର କରି କେତେଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକଣା ଓ ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ତୃତୀୟ, ଏକ ମୁସ୍ତ ସମାଜ ହିଁ ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ବୋଲି କହି, ମୁସ୍ତ ସମାଜ ପାଇଁ ନାରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ସମାନତା ହିଁ ମୂଳକଥା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ତୃତୀୟ କଥାଟି ସଂଗତ ଓ

ଠିକ୍ ବୋଲି ବିଚାରୁଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି କଥା ବିବାଦୀୟ । ତେବେ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ତକ୍ ବାସ୍ତବରେ ଗୋଟିଏ ତକ୍ । କାରଣ ବିଧିନିଷେଧ ଗୁଡ଼ିକ ପରମ୍ପରାର ଅଙ୍ଗ । ଖୁବ୍‌ହେଲେ ଆପଣ ତାକୁ ଭୁଲ ବା ଅଠିକଣା କହିବେ ସିନା, ପରମ୍ପରା ବିରୋଧୀ କହିବେ କିପରି ?

-ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପ୍ରଥମେ ଦିଏଁ । ବେଦ ଆମ ପରମ୍ପରାର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇଛି । ସେଥିରେ ଜାୟା ଓ ପତି ଏକତ୍ର ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା କଥା ଅଛି । ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ତ୍ରର କବି ପୁଣି ନାରୀ । ଉପନିଷଦୀୟ ଆଚାରନାରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ଗୌରବାବହ । ମାତ୍ର ମନୁ ନାରୀମାନଙ୍କ ବେଦାଧ୍ୟୟନକୁ ଅପରାଧ କହି କାନରେ ତରକା ସାସା ଢାଳିବା ଭଳି ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରିଛନ୍ତି । ଅନେକ କଟକପଛା ମନୁଙ୍କର ଏ ବିଧିନିଷେଧକୁ ମାନନ୍ତି ଓ କେହି ତାର ଅନ୍ୟଥା କଲେ ତାକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରିବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁ ପରମ୍ପରା ବିରୋଧୀ । ପରମ୍ପରା ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ବାନ୍ଧବିଚାର କରିବା କଥା ଉଠେଇଛି । ବେଦରେ ଆର୍ଯ୍ୟୋତର ଲୋକଙ୍କୁ ଦାସ, ଅନାସ ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଇଛି । ସେମାନେ ବୈଦିକ ଲୋକଙ୍କ ବିରୋଧୀ ଓ ଶତ୍ରୁ ବିବେଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଏଇ ଅସମ ବିଚାରକୁ ସାମାଜିକ ଚଳଣିରେ ପରିଣତ କରିଛି । ଜାତି କର୍ମାନୁସାରୀ ନହୋଇ ଜନ୍ମାନୁସାରୀ ହୋଇଛି । ଏ ପରମ୍ପରା ଅଠିକଣା ପରମ୍ପରା । ଜନ୍ମପାଇଁ ଜଣେ ନ୍ୟୁନବୋଲି ଗଣାଯିବା ବିଚାର ସମ୍ମତ କି ? ସତୀ ପ୍ରଥାଟି କ'ଣ ଠିକଣା କଥାଟିଏ ? ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲେଖକ, ନୂଆ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମଧୁବାବୁଙ୍କ ମୂହରେ ସତୀର ଗୌରବ ଗାନ କରାଇଛନ୍ତି । ଭାରତର ଜଣେ ବଡ଼ ନେତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ସଂଘଟିତ ଏକ ସତୀଦାହକୁ ସମର୍ଥନ ଦି କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ମଜାକଥା, ସେ ମହାଶୟା ନିଜେ ବିଧବା ହୋଇବି ସତୀ ହୋଇନଥିଲେ । ଏ ବିଚାର ଭେଦ କାହିଁକି ? ମୋ ପାଇଁ ଜାତିଏ ତ ତମପାଇଁ ଜାତିଏ କାହିଁକି ? ଜାତିଭେଦ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା, ସତୀଦାହ ବା ଶିଶୁକନ୍ୟା ହତ୍ୟା ଆଦି ଚଳଣି ଗୁଡ଼ିକ ଭୁଲ୍ ପରମ୍ପରା, ତେଣୁ ଯିବା ଦରକାର । ନାକରେ କିସମ କିସମର ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବାଠାରୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ରଥା ଯାଏ କେତେ କଥା ଆମ ଚଳଣିର ଅଙ୍ଗଭୂତ ନ ହୋଇଛି ! ସେହିପରି ଏଠି ଯୌନଶିକ୍ଷା କଥା ଉଠିଲେ ଏହା ଆମ ସଂସ୍କୃତି, ପରମ୍ପରା ଓ ଜାତୀୟତାର ବିରୋଧୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ଓ ଥୋକେ ଲୋକ ଏ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବହି ପୋତୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ଅବଦମିତ ଯୌନକ୍ଷୁଧା ବଳାହାର ଓ ଧର୍ଷଣ ରୂପନେଇ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।

-ମୁଁତ ଏ ସାମାଜିକ ବିଧିନିଷେଧ ବା କଟକଣା ଘେନି ଆପଣଙ୍କ ବିଚାରକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ସାରିଛି ।

-ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ପରମ୍ପରା ବିଚାର କଲାବେଳେ ଏଇ କଥାଗୁଡ଼ା ମତେ ଧନ୍ଦାଳି ପକାଉଛନ୍ତି ତ ! 'ବେଳ ହେଇଗଲା, ଯିବା, ଆପଣ ଏ ପ୍ରାଥମିକ ଚିଠାଟା ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଦେଖେଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା' କହି, ନନ୍ଦା ଉଠିପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ବି ଉଠିଲି । ଲେଖା ପାଇଲଟା ହାତରେ ଧରି ଲାଇବ୍ରେରି ଛାଡ଼ିଲି । ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଗଲାବାଟରେ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, 'ବହି କେବେ ଦରକାର ?'

-କାଲି ।

-ଆଗରୁ ତାଲିକା କରିଦେଲେ ମୁଁ ବେଳସୁଁ ଯାଇ ବହିଗୁଡ଼ା ଆକରୁ ଆଣି ଟେବୁଲରେ ରଖନ୍ତି । ବହିକୁ ଅପେକ୍ଷାକରି ଆପଣଙ୍କ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

-ତା ସତ । ତେବେ ଏ ବହି ଆଣ ସେ ବହି ଆଣ କହିଲାପରେ ତମେ ଯାଇ ବହିଖୋଜି ଆଣି ମୋ ଟେବୁଲରେ ଥୋଇଲାବେଳର କର୍ମଚଞ୍ଚଳ ଏକାଗ୍ର ମଣିଷଟିକୁ ଓ ତାର ସାମାନ୍ୟ ରକ୍ତିମ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖିବାରୁ ବହୁତ ହୁଅନ୍ତି ଯେ ।

-ଆପଣଙ୍କ ପାଟିରେ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ ?

‘ବାଡ଼ବତା ମୁକ୍ତ ସମାଜର ପରିପକ୍ଷୀ ହେତୁରୁ ଅଠିକଣା ପରମ୍ପରା ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ’ ଶୁଣି ନନ୍ଦା ହସିପକେଇଲା ।

ଭୋଜନଶାଳା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଆମକୁ ଦେଖି କହିଲେ -
କ’ଣ ! ଭାରୀତ ଖୁସି ! ନନ୍ଦା ହସିହସି କହିଲା, ‘ବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଠିକଣା କରିବାକୁ କେତେ ସାଧ ସାଧନା ନକଲି !’ ‘ଆଉ କିଏ କରନ୍ତା ?’ ପଚାରି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଭିତରକୁ ଚାଲିଲେ । ଖାଇବାକୁ ବସି ପଚାରିଲେ, ‘କାମ ସଇଲା ?’

-ନା ।

-ତାହେଲେ ଏ ଫାଇଲ୍‌ଟା ଆଣିଲ କାହିଁକି ? ସେଠି ରଖିଦେଇଥାନ୍ତ ସିନା ।

-ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହକରି ଲେଖାଟା ଥରେ ଦେଖିଦେଲେ

‘କୃତାର୍ଥ ହେବି !’ ବୋଲି ପୂରଣ କରି ଫାଇଲ୍‌ଟା ମୋ ହାତରୁ ନେଇ ନନ୍ଦାକୁ ଦେଇ କହିଲେ,
‘ଖାଇଲାପରେ ଏଇଟା ମୋ ରୁମ୍‌ରେ ରଖିଦେଇ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବ ।’

-କୁଆଡ଼େ ଯିବି ?

-ମୁଁ ଖାଇସାରି ସିଧା ଅଫିସ ଯିବି । ନାଲିମା କ୍ଲାସ୍ ଯିବ । ଦୀପ୍ତ ଆହୁରି ଦିବିନ ପରେ ଫେରିବ । ନନ୍ଦନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିଏ ଅତିଥିଶାଳା ଯିବ ?

-ସେ ଏକା ଏକା ଯାଇପାରିବେ ନାହିଁ ?

-ଯାଇପାରିବେ । ମାତ୍ର ମୁଁ ତ ଅତିଥିଙ୍କର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିପାରିବି ନାହିଁ !

ଶୁଆସରିଲା । ନନ୍ଦା ମୁଁ ସାଙ୍ଗହେଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ କୁଟୀରଆଡ଼େ ଗଲୁ । ନନ୍ଦା ଭିତରକୁ ଯାଇ ଫାଇଲ୍‌ଟି ରଖିଦେଇ ଆସିଲାପରେ ଦୁହେଁ ଅତିଥିଶାଳା ବାଟ ଧଇଲୁ । ଟିକକ ପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା,

-ବୁଆବୋଉ ଗେଲୁ କରିକରି ଆପଣଙ୍କ ଦୁମ୍ ମୋଟା କରୁଛନ୍ତି !

-ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଯାଗାରେ ଦୁମ୍ କୋଉଠୁ ଶିଖିଲ କିଟୋ ?

-ଆପଣ ଏ ଫାଟିଲାମି ବନ୍ଦ ନକଲେ ଏଇଠୁ ଫେରିଯିବି ।

-ଗୀତ ଗାଇ ପାରିବି ?

-ନା ।

-ତମେ ଗାଈବ ?

-ନା ।

-କାଲି ନିଦରେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଗାଉଥିଲ !

-ମୁଁ ଶୋଇକି ଗାଉଥିଲି ବୋଲି ଆପଣ କିମିତି ଜାଣିଲେ ?

-କିମିତି ଜାଣିଲି ମାନେ ? କାଲି ଓପରଓଳି ତମ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଉଥିଲା ବୋଲି ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲିବାକୁ ନଯାଇ ନାଳିମା ଓ ଦୀପ୍ତ ମତେ ବୁଲେଇ ଆଣନ୍ତୁ ବୋଲି କହିଥିବା ମନେ ଅଛି ?

-ହଁ !

-ତା ପରେ ?

-ମୁଁ ଟିକିଏ ବସି, ମୋ ବୁମ୍ବୁ ଯାଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲି !

-ତାହେଲେ ମୁଁ କ'ଣ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲି ?

-ତା ସମ୍ଭବ । କାଲି ଏତେ ଧଳାପରେ ଭଲ ଶୋଇ ନଥିବେ । ସ୍ବପ୍ନଟା ମନେ ପଡ଼ୁଛି ?

-ଟିକେ ଟିକେ, ତମେ ଥିବାହେଉ ଶୋଇପଡ଼ିବ । କୋଉଠି ମନେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଗୀତଟିଏ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହେଉଥିଲା ।

-ପୂରା ଗୀତଟେ ?

-ଉହଁ-ମଝିରୁ ଦି ଚାରିଟା ଛତ୍ର ।

-ମନେ ପଡ଼ୁଛି ?

-ନା, ତେବେ 'କେ କହନ୍ତି' ନା ସେଇଭଳି କ'ଣ ପୁରି ଲାଗୁଛି ।

-ବୁଝିଲି, ବନମାଳୀଙ୍କ ଗୀତ ନୁହେଁତ ! କେ କହନ୍ତି ନା ଯେ ଯେତେ କହନ୍ତୁ ନା କେ ବୋଲନ୍ତି ?

-ଧେର, ମନେ ପଡ଼ୁନି ଜମା ।

-ଆହା, ମୁଁ ଗାଏକି, ମନେ ପଡ଼ିଯିବ କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା କଳକିନୀ
 କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା ପାଗଳିନୀ
 କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ପ୍ରେମମୟୀ ଧନୀ
 ଏ ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା କାହାର ଲୋ ।

-ମଲା, ମୁଁ ତ ପୂରା ଗୀତଟା ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ତମେ ଏଇଟା ଗାଈବ କାହିଁକି ? କଳକିନୀ, ପାଗଳିନୀ, ପ୍ରେମମୟୀ ଧନୀ ଏଗୁରା ତମେ କିଆଁ କହିବ ?

-ସେୟାତ ! ନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଏବେବି ଠିକଣା ହେଉନି । ଚାଲିଲେ, ଶୋଇପଡ଼ିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ନିଦ ହେଉଗଲେ, ମୁଁ ଯାଇଁ ଯିବି ।

-ନିଦ ନହେଲେ ?

-ନହେଲେ ବାହାର ବାରଣ୍ଡାରେ ଆଖିବୁଜି ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ବସିରହିବେ । ପ୍ରଭୁର ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର ଆପଣଙ୍କର ।

-ତାଙ୍କରି ପଢ଼ିଲ କେବେ ?

-ଆପଣ ଏ ଅଜା ଫଟା ଛାଡ଼ିଲେ !

ଅଗତ୍ୟା ମୋ ରୁମକୁ ଯାଇ ଖଟରେ ଗଢ଼ିପଢ଼ିଲି, ନନ୍ଦା ଚଉକିଟେ ଆଣି ମତେ ଚାହିଁ ବସି ରହିଲା ।

-କେହି ଅନେଇଁ ରହିଲେ ମତେ ଜମା ନିଦ ହୁଏନା ।

‘ତାହେଲେ ବହିଟେ ପଢ଼େ’ କହି ନନ୍ଦା ଭାରତର ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସ ବହିଟା ଧରି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

-ନନ୍ଦା, ସେ ଚତୁର ବିଲୁଆ ଆଉ ଖାଉ ଗଧୁଆ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି ?

-କୋଉ ବିଲୁଆ, କୋଉ ଗଧୁଆ ?

-ଆରେ, ସେଇ ଗଧୁଆ ମ, ଯିଏ ବିଲୁଆର ବୁଢ଼ୀମା ଭାଲି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବିଲୁଆ ଘରକୁ ଆସି ତା ଖଟରେ ଶୋଇପଢ଼ିଲା ।

-ହଁ, ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ବିଲୁଆ ଗଧୁଆର ବଦମାସି ଜାଣି ଘରେ ପଶୁ ପଶୁ କହିଲା-ଆଲୋ ମା କେତେବେଳେ ଆଇଲୁ ? କିଛି ଜବାବ ନପାଇ କହିଲା, ତୁତ ଶୋଇଲୁ । କଥା କହୁନୁ କାହିଁକି ? ଜେଜେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ନା ? ଗଧୁଆ ତଥାପି ଚୁପ୍ । ସେଠୁ ବିଲୁଆ କହିଲା - ନିଦ ହେଲେତ ତୁ ତାହାଣ ଗୋଡ଼ଟା ହଲଉଥାଉ

‘ଦେଖୁନା ମତେ ନିଦହେଲାଣି’ କହି, ମୁଁ ତାହାଣଗୋଡ଼ଟା ହଲେଇବାରେ ଲାଗିଲି ।

-ଆପଣଙ୍କ ମତଲାବ ବୁଝିଲି ! ଶୋଇବେ ନାହିଁତ ? ଉଠନ୍ତୁ ବାହାରେ ଆଖିବୁଜି ଚଉକିରେ ବସନ୍ତୁ ।

-ସେଠିକି ତମେ ମତେ ଅନେଇଁବ ନାହିଁ ।

-ନାହିଁ, ମୁଁ ବି ଆଖିବୁଜି ବସିବି ।

ସେୟା ହେଲା । ଆଖି ବୁଜି ବସୁ ବସୁ ମତେ ନିଦ ହେଇଗଲା । କେତେବେଳେ କାହାର ପାଟି ଶବ୍ଦରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନାନିମା କହୁଥିବା ଶୁଣିଲି, ‘ଦିଙ୍ଗଣୁ କି ନିଦରେ ବାବା ! ଦୁଇଟାରେ ଆସିଲ ଯେ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ହବାକୁ ବସିଲାଣି, ଶୋଇଟ !’

-କଥାବାର୍ତ୍ତା କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଘାଲେଇକରି ବସି ରହିଲି ।

‘ସାର୍ ଶୋଇଲେ ଯିବି ବୋଲି କହି ଜଗିବସିଲି ଯେ ସେ ଭଟରଭଟର ହେଇ ଶୋଇବା ନାଁ ଧରିଲେ ନାହିଁ । ସେଠୁ ଏଠିକି ଆସି ଆଖି ବୁଜି ଚୁପ୍ ଚାପ୍ ବସିବାକୁ କହିଲି । ସେ ମତେବି ଆଖିବୁଜି ବସିବାକୁ କହିଲେ । କେତେବେଳେ ନିଦ ହେଇଗଲା ଜାଣେନା’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଭଲକକୁ । ଇଏତ ଉଠିବା ନାଁ ଧରୁନାହାନ୍ତି । କେତେ ସମୟ ଜଗିବା ?

-ଭାରୁଟି, ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲେ ଉଠି ପଡ଼ିବେ ।

ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ଆଖି ଖୋଲି କହିଲି, ‘ଧାଡ଼ ! କେତେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ନନ୍ଦା, ମତେ ଟିକିଏ ଉଠେଇଦେଲ ନାହିଁ !’

-ସେତ ବି ଶୋଇଥିଲା ।

-ହଉ ଭଲହେଲା । ଯା’କୁ ମୁହଁଧୋଇ ଆସନ୍ତୁ । ଉଠୁଠୁ ଶୁଣିଲି, ‘ଦେଇ, ତୁ ବି ଆରବୁମକୁ ଯାଇ ମୁହଁ ଧୋଇପକେଇ ଆସ । ମାତାମ୍ କେତେବେଳୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଚାନ୍ତି । ରାମବାବୁ ଆଉ କନକ ବି ।’

-କନକଙ୍କୁ ଘେନି ଆସିଲୁନାହିଁ । ସେ ଏଇଠି ଦେଖୁ ଓଷସପଟି ବାନ୍ଧି ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

-ମାତାମ୍ କହିଚାନ୍ତି, ସେ ବି ଦେଖୁବେ । ତେବେ ତମେ ଦୁହେଁ ଏଠିକି ଆସିଲା ବେଳେ ସେ ପରା ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସାର୍ ଲାଇବ୍ରେରିରେ ଡିନିଚାରିଘଣ୍ଟା ବସିବା ଭିତରେ ଅନେକାଂଶରେ ଭଲ ହେଇଯାଇଚାନ୍ତି । ତୁ ଗଲୁ ।

ମୁହଁହାତ ଧୁଆପୋଛା କରି ଫେରିଆସିଲି । କିଛି ସମୟପରେ ନନ୍ଦା ଆସିଲା । ତା ମୁହଁ ହାତ ପାଣି ସଲବଲ ଦେଖୁ ଭିତରକୁ ଯାଇ ମୋ ତଉଲିଆଟା ଆଣି ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲି, ‘ତଉଲିଆଟା ବିଛଣା ଚାଦର, ତକିଆ ଖୋଲ କି ମଶାରି ପରି ଗୋଟେ ଅତି ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜିନିଷ ବାଥରୁମ୍ରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।’

-ଆଉ କ’ଣ କ’ଣ ଉଚିତ୍ ?

-ମଝି ପାଣିକୁଣ୍ଡରେ ମାଛ । ପୂର୍ବ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ବରଗଛ ପାଖରେ ଗୋଟେ ଓଷଗଛ । ସବୁ ଗଛଙ୍କ ପାଇଁ ନାମ ଫଳକ । ନାଗେଶ୍ୱର, ମାଳତୀ, ମାଧବୀ, ଛୁରିଅନା ଆଦି ନଥିବା ଗଛଲତା ଆଦି ଲଗାଯିବା ବି ଦରକାର ।

-ମାଛ ଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟକଥା ଗୁଡ଼ିକ ଆପଣ ନୂଆବୋଉକୁ କହିବେ ନା ଆମେ ?

-ତମେ ।

ନନ୍ଦା ତଉଲିଆଟା ବଢ଼େଇଦେଲା । ସେଟାକୁ ବାଥରୁମ୍ରେ ରଖିଦେଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲା, ‘ଲୁଗା ତୋଳା ହେଇଚି ?’ ମୁଁ ଉଠୁଥିଲି । କହିଲା, ‘ବସନ୍ତ, ଯେତେ କମ୍ ଦଉଡ଼ା ଧାପଡ଼ା କରିବେ ସେତେ ଭଲ ।’ ସେ ଲୁଗା ତୋଳି ଭାଙ୍ଗି ମୋ ବୁମ୍ରେ ରଖି ଫେରିଆସି ପଚାରିଲା, ‘ଆପେ ଯିବେ ନା ଆମେ ଧରିବୁ ?’

‘ଆପେ । ଖରାବେଳେ ତ ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ହେଇ ନଥିଲା । ଏବେ ଆହୁରି ଭଲ ଲାଗୁଚି’ କହି, ତାହାଣ ପାଦକୁ ତଳେ ଚାପି ପୁଣି କହିଲି, ‘ପୁରା ଭଲହେଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଚି । କନକ କି ଔଷଧ ଦେଇଥିଲେ କେଜାଣି ?’

‘ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବେ’ କହି, ନାଲିମା ଉଠିଲା । ନନ୍ଦା ବି । ମୁଁ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲି । ବାଟରେ

ନାଳିମା କହିଲା, ‘ଏଠି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିହେଲାନି ।’

ଜବାବରେ କହିଲି, ‘ଅତିଥିମାନେ ଦେବତା । ତମେ ଅତିଥିକୁ ଦେଖାଚାହାଁ କରୁତ ମାନେ.....’

—ନିଜେ ଟେକିହେବା ମଉକା ମିଳିଲେ ଆପଣ ଛାଡ଼ିବା’

—ଜନ୍ମ ନୁହଁଛି, କହୁଥିଲ ତ ନନ୍ଦା !

—ନିଜେ ତ କହିଲେ । ମୁଁ ଅଧିକା କ’ଣ କହିବି !

ଆମେ ମାତୃ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ଦିଗନ୍ତଯାକ ଶୋଇପଡ଼ି ଭଲ କଲ । ନନ୍ଦନ, ତମ ଚିଠା ପଢ଼ିଲି । ଭଲ ହେଇଛି । କାଲି ବହି ଆଦିର ରେଫରେନ୍ସ ଦେଇ ସାରିଲାପରେ ମତେ ଆଉଥରେ ଦେବ । ଏବେ ଗୋଡ଼ ଦେଖା ।’

କନକ ଆସି ଗୋଟେ ଛୋଟ ଟୁଲ୍ ଓପରେ ମୋ ପାଦଟା ଥୋଇ ପଟି ଖୋଜିଦେଇ ପରୀକ୍ଷାକରି କହିଲେ, ‘କେବେ ଫୋଟକା ଥିଲାଭଳି ବି ଲାଗୁନାହିଁ । ତେବେ, ‘ଔଷଧ ଓ ପଟି ଆଉଦିନେ ରହିବ । ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପାଷେଇ ହଳେ ଆଣିଛି । ପିନ୍ଧିବେ । ଖାଲି ପାଦରେ ଚାଲି ଗୋଡ଼ିଟେ ରଗଡ଼ି ହେଇଗଲେ ପୁଣି ଫୋଟକା ବାହାରିପାରେ ।’

—କି ଔଷଧ ଦେଲେକି ?

—ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନୀୟ ପତ୍ରର ରସ ଦେଇ ପଟି ବାନ୍ଧିଦେଇଥିଲି ।

—ସ୍ଥାନୀୟ ପତ୍ରର ରସ ? ଲାଗୁଛି ଏ ଜ୍ଞାନ ବାହାରକୁ ଯିବା ଉଚିତ । ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବା ରୋଗୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ବରଦାନ ଭଳି ହେବ ।

‘ନିଶ୍ଚୟ ହବ ନନ୍ଦନ । ମାତ୍ର ଆଗେ ଆମେ ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପେଟେଣ୍ଟ ହାସଲ କରିବା ଦରକାର । ତମେ ବିଦେଶରୁ ଫେରିଲେ ଏଥିପାଇଁ ଲାଗିବ,’ କହିଲେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ । ଏତିକିବେଳେ ମଧୁମତୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଘୋଷଣା କରାଯିବ !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା ଫଇସଲା ବାଜିଥିବା ମୋ ଅର୍ଦ୍ଧିତା ଉଠେଇନବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳୁ !’

—କାହିଁକି ?

—ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କାଲିଠୁ ଆଜି ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ନନ୍ଦନ ଡେର ଟେକି ପାଇଲେଣି । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ସିଧା ହେଇଯାଇଛି ।

—ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା । ନାଳିମା, ତମ ନିବେଦନ ମଞ୍ଜୁର ହେଲା । ପରେ ଦିନ ଠିକ୍ ହବ । ରାମବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ ନିବେଦନ ବି ମଞ୍ଜୁର । ତାରିଖ ପରେ ଠିକ୍ ହେବ । ଦୀପୁ ନିବେଦନ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଗୃହୀତ ହୋଇଯିବ । ଡୋକ୍ଟି କାଲିତ ହେଉନି । ହଉ, କଟିରି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପାଇଁ ମୁଲ.....

—ମାମ୍, ମୋର ନିବେଦନଟିଏ ଆଜି ଫଇସଲା ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ।

—କ’ଣ ?

-ମୁଁ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ଲେଖିସାରି ଦରଖାସ୍ତତି କୁଳପତିଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲାପରେ ଯାଇଁ ସବୁ ଫଇସଲା ଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ।

-ମଞ୍ଜୁର । ସେକ୍ରେଟେରି, ସବୁ ନୋଟ୍ କରିତ ତ !

-ଆଜ୍ଞା ।

-ତାହେଲେ ଅନ୍ୟ ଆଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ମୁଲତବି ରହିଲା ।

କନକ ମତେ ପାଖେଇ ପିନ୍ଧେଇଦେଲେ । ଯିବା ପାଇଁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମପାଇଁ ଖାଇବା ପଠାଯିବ । ନନ୍ଦା ପାଇଁବି । ସେଯାଏ ସେ ତମ ପାଖରେ ରହିବ ।’

‘ତୁଆବୋଉ, ମୁଁ ଆଉ ନାଲିମା ଆପଣଙ୍କୁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ ତରଫରୁ କେତୋଟି ଅନୁରୋଧ କରୁଛି’ କହି, ନନ୍ଦା ମୁଁ କହିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ା କହିଲା ।

‘ଏଇନା ତଉଲିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହବ । ତମେ ଭଣ୍ଡାରରୁ ନେଇଯିବ । ସବୁରୁମ୍ ପାଇଁ ଦୁଇଟି କରି । ତା ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏ ଧୂଆଁ ତଉଲିଆ ଦେଇ, ମଇଲା ତଉଲିଆ ଆଣି ସଫାକରିାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷକଙ୍କୁ କହିଦବ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଲାବେଲିଂ କାମ କରେଇବେ । ତାଙ୍କ ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ ହେବ । ଯାହା ଦରକାର, ତମେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ଗଛ ଲଗାଯିବ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଏବଠୁ ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରିଦେବେ । ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନର ମାତାମ୍ ଗଛଲତା ଯୋଗାଡ଼ କରିବେ । ତମେ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କାମ କରେଇବ ।’ ‘ଆମର ଏଠି ନଥିବା ଦୋହଦ ଗଛତକ ସାର୍ବଜନିକ ନୂଆଗଛ ତାଲିକାରେ ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ,’ କହିଲା ସୁନନ୍ଦା ।

-ଅଛି । ମାତ୍ର ଖାଲି ଗଛ ନୁହେଁ, ଲତାବି । ସବୁତକର ନାଁ ଓ ଫୁଲଫୁଟିବା ରୀତି କହିଦିଅଁ । ଦୋହଦ ଗଛଲତା ଏଇଠି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର କରିଦିଅଁ । କାଳିଦାସଙ୍କ ଟୀକାକାର ମଲ୍ଲିନାଥ ମହୋଦୟ ରଘୁବଂଶ ଟୀକାରେ ଦୋହଦ ଗଛଲତା କଥା କହିଛନ୍ତି । ଏଠି ପିଲାଏ ସେ ଟୀକା ପଢ଼ିଦେଇ ସବୁକ୍ଷେତ୍ର ହେବେକି ? ତମେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଏଯାଏ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରଲାପରି ଲାଗୁଛି ।

-ନା, ତେବେ ପଚାରି ନାହିଁ । ପ୍ରୟୋଜନହେଲେ ଆମ ସାର୍, ମାତାମ୍ ବା ନୂଆବୋଉ ସବୁ ବତେଇବେ ବୋଲି ଧରିନେଇଛୁ ।

-ହଉ ଛାଡ଼ । ପୂରା ତାଲିକାଟି ଶୁଣ । ଦେଖ କେତୋଟି ଏଠି ଅଛି । ତମେ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଦିନ ଦୁଇଟିକୁ ଚିହ୍ନିଛ - ଅଶୋକ ଓ ବକୁଳ ।

-ସେମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା, ଛୁଇଁଲେ ପ୍ରିୟଙ୍କା ବା ଶ୍ୟାମାଲତା-ମତାନ୍ତରେ ପିସ୍ତଳୀ, ଆଲିଙ୍ଗନରେ କୁରବକ, କୋମଳ କଥା ଶୁଣି ମନ୍ଦାର, ମୁରୁକି ହସି ଚମ୍ପା, ଗୀତ ଶୁଣେଇ ଆମ୍ବ, ଆଗରେ ନାଚି କନିଅର ଆଉ ଖାଲି ଅନେଇଁଦେଲେ ଲୋଧ୍ରରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।

-ଏଠି ଆମ୍ଭ, ଚମ୍ପା, କନିଅର ଓ ମନ୍ଦାର ଅଛି । କୁରୁବଳ ଆମ ଗାଁରେ ଅଛି । ଏଠିକି ଦେଖିଲାପରି ଲାଗୁଛି, କୋଉଠି ଠିକ୍ ହେଉ ହେଉନି କହିଲା ନୀଳିମା ।

-ମୁଁ ଜାଣେନା, ମାତ୍ର ମୋର ଅନୁମାନ ଯେ କନକଙ୍କ ବାରିରେ ଅଁଳେଇ ବା ଇଟଳା ଗଛ ସାଙ୍ଗକୁ କୁରୁବଳ ବି ଥିବ । ହଳଦିଆ, ବାଇଗଣୀ ଓ ଧଳା - ଏମିତି ଚିନିଜାତିର କୁରୁବଳ ଅଛି ଓ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଥାଇପାରେ ।

କନକ କହିଲେ, 'ସବୁତକ ଅଛି । ତେବେ ଦାସକେରେଣ୍ଡା ଫୁଲ ମଉଳିଯାଏ । ଅଁଳେଇ ପରି ଅମଉଳା ରହେନା । ସେଥିପାଇଁ ଦାସକେରେଣ୍ଡା ଫୁଲ ବେଣୀରେ କି ଗଛରେ ଲଗାଯାଏନା, ତାଛଡ଼ା ଦାସକେରେଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ାରେ ବହୁତ କଣ୍ଟା !'

ନୀଳିମା କହିଲା, 'ଦାସକେରେଣ୍ଡାରେ କଣ୍ଟା କଥା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜଣା । ମେହେର ପ୍ରଣୟ-ବଲ୍ଲରୀରେ ଲେଖୁଛନ୍ତି : 'କୁରୁବଳ କଣ୍ଟା ଲାଗିଗଲା ବୋଲି ସଖୀକି କହିଲା ଛଳି । ପ୍ରିୟମତା ବୋଲେ, 'ପୁରୁବଳ' କଣ୍ଟା ମାନାକ୍ଷି ଗଳାକି ଗଳି ।' ତଥାପି ଆପଣଙ୍କ କବିଏ କହିଲେ ଯେ ଆଲିଙ୍ଗନରେ କୁରୁବଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବ ! ଝିଅଙ୍କୁ କଷ୍ଟଦବାରେ କି ଆନନ୍ଦ !'

-ଏମିତି କାହିଁକି ଭାବୁଛ ? ନାରୀ ଖାଲି ହସ ଖୁସିରେ କଥା କହି କି ଗୀତଗାଇ ନୁହେଁ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହି ମଧ୍ୟ ଫୁଲ ଫୁଟାଇପାରେ ବୋଲି ଲେଖୁଥିବା କବି, ନାରୀକୁ କି ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନ କରୁଥିଲେ !

'ଯେତେ ସମଦରଶୀ ଭାବନ୍ତୁ ନିଜକୁ, ଅସଲରେ ଆପଣାବି ଜଣେ ପୁରୁଷ, ତେଣୁ ପୁରୁଷ ପଡିଆ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନଦେବେ କିପରି ?' ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଏ ଆଲୋଚନା ଚାଲିବ ନା ଦୋହଦ ଗଛଲତାରୁ କୋଉଟି ଅଛି କୋଉଟି ନାହିଁ ବୁଝାଯିବ ? 'ସାର୍, ପ୍ରିୟଙ୍କୁ ବା ଶ୍ୟାମାଲତା ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ । ମତାନ୍ତରରେ କୁହାଯାଉଥିବା ପିଞ୍ଚଳାବି ନାହିଁ,' କହିଲା ନୀଳିମା ।

'ପିଞ୍ଚଳା ମଗେଇନବା । ଶ୍ୟାମାଲତା ବା ଶୁଆଁନର ବଣ ବୁଲିଗଲେ ଚିହ୍ନାଇଦେବି,' କହିଲେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

-ତୁଆବୋଉ, ଏଠି ଲଗେଇବା ନାହିଁ ?

-ନା, କାରଣ ଏ ଶୁଆଁନର ବନ୍ଧୁ ଦଗାଦିଆ ! ଟିକିଟିକି ନେଲିଫୁଲ ଫୁଟିବ । ସେ ଫୁଲ ପାଖକୁ ଗୋଟେ ରକମର ପୋକ ଆସିବ ଯେ, କାମୁଡ଼ିଦେଲେ ଦେହରେ ଚକଡ଼ା ଚକଡ଼ା ହେଇ ଜାଦୁଭଳି ମାଡ଼ିଯିବ । ପୋକକୁ କାମୁଡ଼ି ନାହିଁ ବୋଲି କହିତ ହବନି !

-କହିଲେ ବି ଶୁଣିବ କିଏ ତୁଆବୋଉ ? ଭାଗବତ ମନେ ପକା ସୁନନ୍ଦା - ଦି ଜାଗାରେ ଦୁଇଟା ଏକାକରକମ କଥା ଅଛି -

'ସର୍ପରେ ଜାତ କଲୁ ମୋତେ, ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ିବି କେମନ୍ତେ'

ଆଉ, 'ଗରଲେ କଲୁ ଅଧିକାରୀ, ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ିବି କିପରି ?'

-ସାର୍, ଏଠି ଲୋଥୁ ବି ନାହିଁ ।

-କିମିତି ଜାଣିଲ ?

-ମୁହଁରେ ‘ପାଣ୍ଡୁଡା’ ଆଣିବାପାଇଁ ଏହାର ରେଣୁ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା ପରା ? ଆମର ଏଠି ଥିଲେ -

-ତମମାନଙ୍କର ଧଳା ମୁହଁକୁ କେତେ ଧଳା କରିଥା’ନ୍ତକି ?

-ବ୍ୟବହାର କରିବା କଥା କୋଉଠି କହିଲି ?

-କହିନା, କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲ ! ଛାଡ଼, ଲୋଥୁକୁ ଲୋଥ ବି କୁହାଯାଏ । ତାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ନାଁ ତିଳକ, କାରଣ ଏହାର ହଳଦିଆ ଫୁଲରେ ଟିପିଟିପି କଳା ବିନ୍ଦୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ତିଳପରି ଦିଶେ !

‘ସାର୍, ଫୁଲ ହଳଦିଆ, ରେଣୁ ଧଳା ?’ ପଚାରିଲା ନାଳିମା !

-ଆଗୋ ନାଳିଦେଉ, ହଳଦିଆ ଗୋରୀ କି ହେମଗୋରୀ ଶୁଣିନାକି ?

ତୁଆବୋଉ ହସିହସି କହିଲେ, ‘ବେଶ୍‌କଲ ନନ୍ଦନ । ସବୁବେଳେ ତମସାଙ୍ଗରେ ନଗେଇଚକି !’

‘ଆମେ ନଗେଇଛୁ ? ଆପଣଙ୍କ ଦିଅର ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ନଗଇ ନାହାନ୍ତି ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଦେଖୁଛି, ଏଠି କେହି ପାଠରେ କି ଜାଣିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ନାହାନ୍ତି । ଲୋଥ କୁହ କି ତିଳକ କହ, ଗଛଟା କେମିତି ?

ନନ୍ଦା, ନାଳିମା ଓ କନକ, ଏ ତାକୁ, ସେ ତାକୁ ଅନେଇଲେ । ତୁଆବୋଉ ବି ତୁଘ୍ ରହିବା ଦେଖୁ କହିଲି, ‘ପୁନାଗ ବା ପୋଲାଙ୍ଗ ପରି ଗଛଟିଏ । ଶୀତଦିନେ ଫୁଟେ । ଦି ଜାତି, ହଳଦିଆ ଆଉ ଧଳା । ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମ ପରିସରରେ ନାହିଁ ସତ । ମାତ୍ର ନାଳିମା ଗାଁ ପାଖ ବଣରେ ଥିବ । ତା ବାପାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ଜଣାଯିବ ।’

‘ସେ ନଜାଣିଥିଲେ ବି କ୍ଷତିନାହିଁ । କିଏ ହେଲେ ଜାଣିଥିବେ । ଲୋଥୁକଥା ପରେ ଦେଖିବା । ଆଗେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ ଏ ଲେଖା’ କହି, ତୁଆବୋଉ ନନ୍ଦାକୁ ଫାଇଲ୍‌ଟା ବଢ଼େଇଦେଲେ ।’

ଆମେ ଅତିଥିଶାଳା ଯିବା ବାଟରେ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଆପଣ ବହି ତାଲିକା କରିବା କଥା ଭୁଲିବେ ନାହିଁତ ?’

-ନା । ପ୍ରତି ପ୍ରସଙ୍ଗପାଇଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ତାଲିକା କରିଦେବି । ଅବଶ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼େ ବହି ଏକାଧିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପାଇଁ କାମରେ ଲାଗିବ ।

-ସେକଥା ଆପଣ ବିଚାରିବେ । ଲାଇବ୍ରେରି ଥାକରୁ ବହି ଆଣି ଆପଣଙ୍କ ଟେବୁଲରେ ଥୋଇବା ମୋ କାମ । ଆଛା, ଗୋଟେ ଟେବୁଲ ହବ ନା ଆଉଗୋଟେ ଟେବୁଲ ପକେଇବା ?

-ଆଉଗୋଟେ ପଡ଼ିଲେ ଭଲ । ଗୋଟେ ଟେବୁଲରେ ବହି ଭର୍ତ୍ତିହୋଇଗଲେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଜାଗା ନ ରହିପାରେ ।

ଗୋଟେ ଟେବୁଲ ହେଲେ ଆପଣ ତ ବହି ପାଖକୁ ନବାପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଉଠିବସ୍

ହେବେ !

-ହଁ । ବହି ଆଣିସାରି ତମେ ପାଖରେ ରହି ମୁଁ ମାଗିଲେ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼େଇଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?

‘ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବି’ କହି, ନନ୍ଦା ହସିପକେଇଲା ।

-ହସୁତ କାହିଁକି ?

-ନାହିଁ, ପାନ୍ଥୁଆଳ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଏବର ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କ କଥା । ସେ ପାହାନ୍ତାରୁ ଉଠି ଚା’କପେ ଖାଇ ଲେଖୁବସନ୍ତି । ଲେଖା ନ ସରିବାଯାଏ ଉଠନ୍ତି ନାହିଁ ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ କୁହାଟ ଛାଡ଼ନ୍ତି - ପାନ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପାନଟିଏ ଆଣି ବଢ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏ ସେଇଟି ପାଟିରେ ପୂରାନ୍ତି । ପାନ ନ ସରିବାଯାଏ ତୁମ୍ଭ ତାମ୍ । ସଇଲେ ପୁଣି କୁହାଟ ।

-ପାଖରେ ତବାଏ ଭଙ୍ଗାପାନ ରଖୁ ପାରନ୍ତେ ।

-ତବା ଖୋଲିବା, ପାନ କାଢ଼ିବା ପାଟିରେ ପୂରାଇବା, ପୁଣି ତବା ବନ୍ଦକରିବା, ଲୋ ମା’ - ଏତେ ବେଳ କାହାର ଅଛି !

-ଆଉଗୋଟେ କଥା ଶୁଣିଥା । କୋଣାର୍କ ଦେଉଳ ଗଢ଼ାବେଳ କଥା । ଶିଳ୍ପୀମାନେ ଦେଉଳ ଗଢ଼ୁଚନ୍ତି । ଚାର ଓପରେ ସାଙ୍ଗିମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ଖୋଳା ସରିଥିବା ବା ଖୋଳା ନ ହେଇଥିବା ପଥର ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଆଉ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ଆଗପଛ କରି ଥୋଉଚନ୍ତି । ରାଜା ନରସିଂହ ଚାହାଣି ମଣ୍ଡପରେ ଠିଆହେଇ କାମ ଦେଖୁଦେଖୁ ବେଳେବେଳେ ଚାର ଓପରେ ଚଢ଼ି ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆହେଇ ବି କାମଦେଖନ୍ତି । ଜଣେ ଶିଳ୍ପୀ ଭାରୀ ପାନ୍ଥୁଆ । ପାଇଟାଳଟିଏ ପାନଧରି ପଛରେ ଠିଆହେଇ ଥାଏ । ଶିଳ୍ପୀ ହାତବଢ଼େଇଲା ମାତ୍ରେ ପାପୁଲିରେ ପାନଖଣ୍ଡେ ଥୋଇଦିଏ । ଶିଳ୍ପୀ ପାନଟି ପାଟିରେ ପୂରେଇ ଦିଅନ୍ତି । କାମରେ ବିରାମ ନାହିଁ । ରାଜା ସାଙ୍ଗିଙ୍କ ବାଟରେ ରହିଲେ ପଥର ନିଆଥଣାରେ ଅସୁବିଧା ତେଣୁ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆହେଇ ଦେଖିବା କଥା । ମାତ୍ର ପାନ୍ଥୁଆ ବିନ୍ଧାଣୀଟିର ପଛଆଡ଼େ ତ ପାନ ପାଇଟାଳ ଛିଡ଼ା ହେଉଛି । ରାଜା ଛିଡ଼ା ହେବେ କୋଉଠି ? ସେ ପାନ-ପାଇଟାଳକୁ ଠାରିଲେ, ‘ମତେ ପାନଦେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଯା !’ ପାଇଟାଳ ଗଲା, ରାଜା ଠିଆହେଇ କାମ ଦେଖୁଚନ୍ତି, ପାନ ବଢ଼ୁଚନ୍ତି । ଥରେ ରାଜା ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ କାମ ଦେଖିବାରେ ଏତେ ତତ୍ପର ହୋଇଗଲେ ଯେ ଶିଳ୍ପୀ ପାନପାଇଁ ହାତବଢ଼େଇବା ଦେଖୁପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ଲୟ କଟିଗଲା । ପାଟିକଲେ, ‘ଆଜି ମହାଶ୍ରମକୁ କହୁଛି ରହ,’ ଆଉ ପାଇଟାଳଟା କିଏ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପଛକୁ ବୁଲି ଦେଖନ୍ତି ତ ସ୍ବୟଂ ମହାଶ୍ରମ ପାନଧରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶିଳ୍ପୀ ସ୍ବମ୍ଭୀରୁତ ହୋଇଗଲେ । ଟିକକ ପରେ ହୋସ୍ ଫେରିଲାକୁ କହିଲେ, ‘ମହାଶ୍ରମ ମଣିମା ! ନଜାଣି ଅପରାଧ କରିଛି, କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।’ ମହାଶ୍ରମ କହିଲେ, ‘ତୁମ କାମରେ ବିଘ୍ନ ଘଟେଇବାରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ନିଜେ ଦଣ୍ଡୁଟି । ଆଜି ବାକିବେଳ ପାଇଁ ତମ କାମ ଦେଖା ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚେ

କରୁଛି ।’

-ବାଃ ।

‘ନନ୍ଦା, ତମେ ପଛରେ କି ଆଗରେ ନୁହଁ, କଡ଼ରେ ରହିବ । ଗଲାଥର ତମେ ସେକଥା କହିନଥିଲ ?’

-ହଁ ।

-ସେଇଆ ହବ । ହଉ, ତାଲିକାଟା କରୌ ।

ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ଲାଗି ତାଲିକାଟି କରି ନନ୍ଦାକୁ ଦେଇ । ସେ ଆଖିରୁଲେଇ ନେଇ କହିଲା, ‘ବାପୁରେ ବାପୁ, ଶଏଟା ବହି ! ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ ଖୋଜି, ଆକରୁ ଆଣି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ରଖିବାକୁ ଡିନିମିନିଟ ନେଲେ, ମୋଟ ଡିନିଶ ମିନିଟ, ମାନେ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା । ଆପଣ ରେପରେନ୍ତୁ ଗୁଡ଼ା ଦେଖିବେ କେତେବେଳେ ? ଲେଖିବେ କେତେବେଳେ ? ପୁଣି ବିଷୟ ସୂଚୀ ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍‌କଡ଼ାନ୍ତୁ ଓ ସୂଚନା-ପୁସ୍ତକ ବା ଇନ୍‌ଡେକ୍ସ ଗ୍ରନ୍ଥ ସହିତ ମୂଳ-ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ବି ତାଲିକାବୁଦ୍ଧ କରିଚି । ମୂଳ-ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ବାଦ ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ?’

-ତମେ ନଇ ନ ଦେଖୁଣୁ ଛାନିଆଁ.....

ନନ୍ଦା ହସିପକେଇ କହିଲା, ‘ବଡ଼ ଜଗିରଖି କହୁଛନ୍ତି ତ । ହଉ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ।’

-ପ୍ରଥମ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପାଇଁ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟି ବହି ଦରକାର । ତମେ ସେଇତକ ଆଣି ଦେଲେ ମୁଁ ନିଜେ ରେପରେନ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକ ଟିପିନେବି । କନ୍‌କଡ଼ାନ୍ତୁ କି ଇନ୍‌ଡେକ୍ସ ସାଙ୍ଗକୁ ମୂଳବହି ମରେଇବା ଘେନି ଦିଓଟି କଥା ଶୁଣ । ପ୍ରଥମଟି ଜଣେ ବଡ଼ ଐତିହାସିକଙ୍କ କାହାଣୀ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଷୟାତ ବହିରେ, ସେପରି ବହିରେ ସରରାଚର ଦିଆଯାଉଥିବା ପାଦ-ଟୀକାରେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ରେପରେନ୍ତୁ, ନାମ ପୃଷ୍ଠାକ ଆଦି ଥିଲା । ଥରେ ଜଣେ ଗବେଷକ ଏମିତି ଟୀକାଦେଖି ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୂଳ-ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଯୋଗାଡ଼ କରି ଟୀକାରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ପୃଷ୍ଠା ଖୋଜି, ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିଜ ଦିରଂ-ଦର୍ଶକଙ୍କୁ କଥାଟି କହନ୍ତେ, ସେ ମହୋଦୟ କହିଲେ, ‘ତମେ ସେ ଉଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ବହି ପଢ଼, ଆପରି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ପାଦଟୀକାକୁ ଜମା ଅନେଇବ ନାହିଁ । ସେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖେଇହବା ପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ା ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଧରିନେଇଥିଲେ ଯେ ପାଦଟୀକା କେହି ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ଅଥବା ପଢ଼ିଲେବି ଟେକ୍ କରିବା ପାଇଁ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥ ଖୋଜିବେ ନାହିଁ ।’ ଏହାପରେ ଗବେଷକ ସେ ଐତିହାସିକଙ୍କ ବହି ପଢ଼ିବା ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ।

-ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଏପରି ଶଠତା ଓ ଚଞ୍ଚଳତା ଚାଲେ ?

-ଚାଲେ ମାନେ ? କେତେ ରକମର ଶଠତା ଜାଣିଲେ କାବା ହବ । କେଇଜଣ ‘ସୂକ୍ତି’ ବା ‘ଆପ୍-ବାକ୍ୟ’ର ମୂଳ ଉସ୍ତ ନଜାଣି, ନପଢ଼ି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖେଇହବାକୁ ବା ନିଜ କଥାର

ସମର୍ଥନ ପାଇଁ ଭୁଲ ଗ୍ରହର ନାଁ ନିଅନ୍ତି । ଗୋଟେ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ବହିରେ ଜଣେ ଦି-ଧାଡ଼ି ଉପାଧି ବିମଣ୍ଡିତ ତାଙ୍କର ‘ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ସମ୍ପଦ’ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ କହିଦେଲେ ଯେ ଉପନିଷଦ ଅନୁଯାୟୀ ‘ଶରୀରମାଦ୍ୟଂ ଖନ୍ତୁ ଧର୍ମ ସାଧନମ୍’ ଓ ଏହା ଆମ୍ଭେମାନେ ସଦା ସର୍ବଦା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ଉଚିତ । ଛାଡ଼, ତମେ କହିଲ ଦେଖ ?

-ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି, ଦୀପୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏକଥା-ମନେ ପକେଇଦେଇଥିବା କଥା ମତେ କହିଛି । କହିବି ?

-ନା ।

-ଆପଣ କ’ଣ ଏଇ ଦିଓଟି କଥା କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲେ ?

-ନା । ‘ଶରୀରମାଦ୍ୟଂ’ ଏମିତି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ କଥାଟି ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଘେନି । ପଡ଼େଇଲା ବେଳେ ବିରାଟ ପାଟିକରି ପଡ଼ାନ୍ତି । ଗୋଟେ କକ୍ଷରେ ପଡ଼ିଉଥିଲେ ତା ଏକର ସେକର ତିନି ଚାରିଟା କକ୍ଷରେ ପାଠ ପଢ଼ା ବନ୍ଦରହେ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପ୍ରତି ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରତି ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଥର କହୁଥିଲେ-ଥରେ ତାହାଣ କରକୁ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଓ ଥରେ ବାଁ କରକୁ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ । ଯେମିତି, ‘ଭାରତର ଅତୀତ ଇତିହାସ ଗୌରବମୟ’ କହିବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡଟି ସର୍ବମୋଟ ଆଠଥର ବାଁ ତାହାଣ ହବ - ତାହାଣକୁ ମୁହଁକରି ‘ଭାରତର,’ ପୁଣି ବାଁକୁ ମୁହଁନେଇ ପୁଣିଥରେ ‘ଭାରତର,’ ‘ଅତୀତ’ ଦୁଇଥର କି ତିନିଥର ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଲା । ଏମିତି ପଡ଼ଉ ପଡ଼ଉ ସେ ଧର କହିଲେ, ‘ମଜୁମଦାର, ମାନେ ଆର, ସି, ମଜୁମଦାର, ମାନେ ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର, ଅଧ୍ୟାୟ ତିନି, ପୃଷ୍ଠା ଛୟାଳିଶ ।’ ପିଲାଟିଏ ଯଦି ପଚାରିଦେଲା, ‘ସାର୍, କୋଉ ବହି ?’ ଚଟାପଟ୍ ଟିସଣି ହେବ, ‘ଆରେ, ତୁ’ଟା ଏତିକି ବି ଜାଣିନାହିଁ ?’ ସେଠୁ କରପଟିଆ ବସିଥିବା ଝିଅମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ସନ୍ଧ୍ୟୋଧନ କରିବେ, ‘ହେ ଛନ୍ଦା, ଏଇଟା ପ୍ରା ତୋ ପ୍ରେମିକ । କୋଉ ବହି କହିବୁ ଆଜିଯାଏ ? ହଃ, କେମିତି କହିବୁ ! ଦେଖାହେଲେତ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ବିଶ୍ରମାଳାପ ଚାଲୁଥିବ, ନା କ’ଣରେ ଗୋକୁଳି ? ଆରେ, ଗୋକୁଳି, ତୁ’ଟା ଏ ଅନର୍ସ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଆଇବୁ କେମିତି ? ଓହୋ, ବୁଝିଲି, ବୁଝିଲି, ସେପଟେ କିଶୋରୀମଣି ବସିବନ୍ତି ପରା ! ହେ କିଶୋରୀ, ତୁ ହେଲେ ବହିଟା ନାଁ କହିଦେ ।’ କିଶୋରୀ ଧର ଛିଡ଼ାହେଇ କହିବ - ‘ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତ ।’ ପ୍ରଫେସର ପଚାରିବେ, ‘ଏ ଗଣିଆଟା ସାଙ୍ଗରେ ସେଦିନ ଦେଖିଲାଭଳି ଲାଗୁଛି । ସେ ଛନ୍ଦାକୁ ଛାଡ଼ି ତତେ ଧଇଲାଣି କି’

ମୋର ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ୍ୟାରିକେଚର ଭିତରେ ନନ୍ଦା ତୁହାକୁ ତୁହା ହସୁଥାଏ । ମୁଁ ନୀରବ ହେଲାରୁ ପଚାରିଲା, ‘ପ୍ରାଚୀନ ଇତିହାସ, ଅଧ୍ୟାୟ ତିନି, ପୃଷ୍ଠା ଛୟାଳିଶରେ ଥିବ ସେକଥା ?’ -ପଚାରୁତ ! ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ସରିଥିବ ପୃଷ୍ଠା ଛତିଶରେ । ତେଣୁ ମନେରଖ ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ - ସୂଚୀଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥ ବେନିଏ ପ୍ରୟୋଜନ ।

-ବୁଝିଲି, କଥାଟା ଏବେ ପାଣିପରି ପରିଷ୍କାର ହୋଇଗଲା ।

-ହଁ, ପାଣିପରି ପରିଷ୍କାର ! ନାହିଁ ? ପାଣିପରି ! ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗପ ଶୁଣ । ଥରେ ମୁଁ ଆଉ

ମୋ ପଡ଼ୋଶୀ ମଧୁବାରୁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସାଧାରଣ କକ୍ଷରେ ବସିବୁ, ଆମର ବହୁତ ସିନିଅର ଜଣେ ସାର୍ ତରତର ହେଇ ପଣି ଆସି, ‘ହେ ମଧୁ, ହେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମତେ ଟିକେ ଦେଖିଲ’ କହି ଦି ଚାରିଥର ଚରକି ପରି ଚକ୍ରାକାରରେ ଘୁରିଗଲେ । ଆମେ ତାଟକା ହେଇ ଅନାଇଲୁ । ସେ ସାର୍ ସବୁଦିନେ କି ଖରା, କି ଶୀତ, ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧି, ଟ୍ରାଉଜର, ପୁରାହାତ ଜାମା ଓ କୋଟ୍, ନେକଟାଇ ଓ ଫୁଲ୍ ଜୋତା । ସେଦିନ ବି ପିନ୍ଧିଥିଲେ । ମଧୁବାରୁ କହିଲେ, ‘ସାର୍, ଟାଇ ଠିକ୍ ଅଛି । ଜୋତାବି ଚକଚକ୍ କରୁଛି । ତେବେ କୋଟ୍ରେ ଚକଗୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଛି ।’ ସାର୍, କହିଲେ, ‘ଆରେ, ତା’ତ ପଡ଼ିବ । ପଡ଼ଇ ପଡ଼ଇ ପିଲାଙ୍କପାଇଁ ପଏଣ୍ଟ ଗୁଡ଼ା କଳାପଟାରେ ଲେଖିଦିଏ । ଚକ୍ ଗୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିବ ନାହିଁତ କ’ଣ ଅବିର ପଡ଼ିବ ?’ କହୁ-କହୁ, ଆପଣା ରସିକତାରେ ହସିଦେଇ କହିଲେ, ‘ନାଇଁମ, କୋଟ୍ ନୁହେଁ- ପେଣ୍ଟଟା ଦେଖ ।’

ମଧୁବାରୁ କହିଲେ, ‘ଠିକ୍ ଅଛି । ଭାଙ୍ଗା ଠିକ୍ ଅଛି । ସେଥିରେ ବି ଟିକେ ଟିକେ ଚକ୍ ଗୁଣ୍ଡ’ ପ୍ରପେସର ତାଙ୍କ କୋଟ୍ ଓ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ହାତରେ ଝାଡ଼ିଦେଇ କହିଲେ, ‘ଗଲା ?’ ‘ସାର୍, ଆପଣଙ୍କ ହାତପରା ଚକ୍ ଭରି । ଆହୁରି ମେଷ୍ଟେ ଲାଗିଗଲା, ଯିବ କ’ଣ ।’ ‘ଆରେ ସେକଥା ପରେ ଦେଖିବା, ତମେ ଆଉ ଟିକିଏ ଭଲକରି ଦେଖିଲ ।’ ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦିଅର ବୁଲିଲେ । ମଧୁବାରୁ କହିଲେ, ‘ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି ସାର୍ । ସାର୍ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘ହେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମଧୁ ଆଖି ଖରାପ, ଏଡ଼େ ମୋଟା ଲେନ୍ସ । ଲେନ୍ସ ଭିତରୁ ତା ଆଖି ଦିଶା କୁମ୍ଭାରତକ ପରି ଦୁଶୁଚିଛି । ସେ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି । ତମେ ବାବା ଟିକେ ଭଲକରି ଦେଖିଲ ।’ ମୁଁ ଦେଖିଲି, ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ । ସେଇଆ କହିଲି । ସାର୍ କହିଲେ, ‘ତାହେଲେ ସେ ଟୋକାଟା ଏମିତି କ’ଣ କହିଲା ?

‘କ’ଣ ହେଲା କିହୋ ଗୋବିନ୍ଦ ? ଆଗରୁ କ୍ଲାସ୍ ଛାଡ଼ିଦେଇ କିମିତି ?’ ପଚାରି ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟ ପଣିଆସିଲେ ।

ଆମ ସାର୍ ଗୋବିନ୍ଦବାରୁ କହିଲେ, ‘ସାର୍, କ୍ଲାସ୍ରେ ସେ ଟୋକାଟା ଗୋଟେ ବେବର୍ଗିଆ କଥା କହିଲାରୁ ମୁଁ ଲାଜରେ ପଲେଇ ଆସିଲି ।’

‘କିହୋ ତାକୁ ଶୋଧୁଥାନ୍ତ କ’ଣ ନା, ନିଜେ ପଲେଇ ଆସିଲ !’

‘ନାଇଁ ସାର୍ ! ସେ ମତେ କି କାହାରିକି କିଛି ଖରାପ କଥା କହି ନଥିଲା । ତେବେ, ଯାହା କହିଲା ବଡ଼ ନାଜକଥା । ମୁଁ ଆସି ଏ ଦିଗଣକୁ ସବୁ ଦେଖେଇଲି । ସେମାନେ ତନ୍ତତନ୍ତ କରି ଦେଖି କହିଲେ ଠିକ୍ ଅଛି । ତେବେବି ତାଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହଉନାହିଁ । ମତେ ଲୋକହସା କରିବାପାଇଁ ଦିହେଁ ଏମିତି କହି ପାରନ୍ତି । ସାର୍ ଆପଣ ଟିକିଏ ମୋ ପ୍ୟାଣ୍ଟଟା ଦେଖି କହିଲେ ।’

ଗୋବିନ୍ଦ ପୁଣି ଦୁଇଥର ବୁଲିଗଲେ । ମୁଖ୍ୟମହାଶୟ କହିଲେ, ‘ସବୁ ଠିକ୍ ଅଛି । କଣ କହିଲା ସେ ପିଲା ?’

‘ସାର୍, ବିଷୟଟା ପଡ଼େଇ ସାରି ପଚାରିଲି, - ବୁଝିଲ ? ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା ବେଳକୁ ଏ

ଚୋକାଟା ଇଂରେଜୀ ଝାଡ଼ିଲା, ‘ସାର୍ । ଇଉ ହ୍ୟାର ମେଡ଼୍ ଓପାଟର । ମୁଁ ଆଉ କହିବି କ’ଣ । କ୍ଲସରୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖଉଛି, ଆପଣ ଆସିଲେ । ସାର୍, ସତରେ ମୋ ପେଷ୍ ଓଦା ହେଇନି ?’

‘ନାହିଁ ହୋ ଗୋବିନ୍ଦ । ତମେ ସେ ପିଲା କଥାଟା ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ । ସେ କହୁଥିଲା ସବୁ ପରିଷ୍କାର ହେଇଗଲା - ପାଣି ପରି । ଇଂରାଜୀରେ କହିଦେଲା ‘ଇଉ ହ୍ୟାର ମେଡ଼୍ ଓପାଟର’ । ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ୟସାର୍‌ମାନେ ଆସି ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟଙ୍କ କଥା ନ ସବୁଶୁ ସମସ୍ତେ ହୋ ହୋ ହେଇ କହିଲେ- ସୋ ଗୋବିନ୍ଦବାବୁ ! ଇଉ ହ୍ୟାର ମେଡ଼୍ ଓପାଟର !’

ନନ୍ଦା ହସି ହସି ଗଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ମୋ ଗପ ସରିବାର କେତେ ସମୟ ଯାଏ ତା ହସ ବନ୍ଦ ହେଉ ନଥାଏ । ମୁଁ ତୁପତାପ୍ତ ବସିଥାଏ । ପରଷ୍ଟୁଣୀ ଦିବଶଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନାଳିମା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ପରଷ୍ଟୁଣୀ ଖାଇବା ବାଡ଼ି ଟେବୁଲ୍‌ରେ ରଖିବାରେ ଲାଗିଲେ । ନାଳିମା ପଚାରିଲା, ‘ହସରେ ଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ଦୁଲୁକୁଟି । ତୁଆବୋଉ ବେଳେବେଳେ ବାହାରକୁ ଆସି ଏଆଡ଼େ ଅନେଇଁ ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ବି ତୋ ହସ ଶୁଣିଚନ୍ତି । ଖାଇସାରି ସାର୍ ବିଛଣା ଧଇଲେ ତତେ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ କହିଛନ୍ତି । ଆଜି ଭୋର୍ ଜେରାହବ ।’

‘ହଉ । ଜଣେ ଲାଗିପାଡ଼ି ହସେଇଲେ ନହସି ରହିହେବକି ?’ ପଚାରି, ପୁଣି ତୁହାଏ ହସିଲା ନନ୍ଦା ।

ପରଷ୍ଟୁଣୀ ଦିବଶ ଫେରିଗଲେ । ଆମ ଖୁଆ ଶେଷହେଲା । ନନ୍ଦା ନାଳିମା ଉଠିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, କାଲି ଟିକେ ସହଳ ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?’

‘ଲାଉଡ୍‌ରେଟ ସକାଳ ସାତରୁ ଖୋଲୁଛି । ଜଳଖିଆ ଖାଇଦେଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯିବା ନା କାଲି ଆଉ ଗୋଟେ ବଳୟ ଦଉଡ଼ିବେ ।’

‘ନା । ଏ କାମ ନ ସାରିଲା ଯାଏ ଆଉ କିଛି କରି ହବନାହିଁ ।’

‘ଖାଲି ହସେଇବା ଛଡ଼ା’ କହି, ନନ୍ଦା ପୁଣି ଭୋର୍‌ରେ ହସିପକେଇ କହିଲା, ‘ଚାଲ୍ ନାଳି । ତମେ ଦିବଶ ସବୁ ଶୁଣ । ଦେଖୁଛୁ ତମ ଦିହିଙ୍କ ହସରେ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ନୁହେଁ, ମହାମଣ୍ଡଳ ଦୁଲୁକିବ ।’ ସେଠୁ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲା, ‘ଆପଣ ନ ଶୋଇଥିଲେ, ଏମାନଙ୍କ ହସ ଏଠିକି ଶୁଭିଳାକି ନାହିଁ କାଲି ସକାଳେ କହିବେ ।’ ତୁହେଁ ନମସ୍କାର ହୋଇ ଫେରିଗଲେ । ମୁଁ ବିଛଣା ଧରିଲି ।

ଭୋ’ରୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କାମଦାମ ସାରି, ଭୁଗା ଶୁଖେଇ ପଡ଼ାଟେବୁଲ୍‌ରେ ବସି ତାଏରି ଲେଖିଲି । ବହୁତ କଥା ଲେଖିବାକୁ ଥିଲାକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଘଣ୍ଟା ଲାଗିଗଲା । ମୋ ଗବେଷଣାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାରର ଖସଡ଼ାଟି ଆଉଥରେ ପଢ଼ିଲି । ଉପକ୍ରମଣିକା ପାଇଁ ଆଉ ଦିଶଖ ବହି ତାଲିକାରେ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସକାଳ ହେଇ ଆସୁଥାଏ । ପିଣ୍ଡାରେ ଯାଇଁ ବସିଲି । ଶେଷ ଶରତ ସକାଳର ଧୀର ଶୀତଳ ପବନରେ ଗଙ୍ଗାଶିଉଳିର ବାସ୍ନା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ମନେ ପଡ଼ିଲେ । ‘ଶରତ ତପନରେ, ପ୍ରଭାତ-ସପନରେ କ’ଣ ଚାହୁଁଛି ଏପ୍ରାଣ,’

ମୋ ପାଇଁ ଅର୍ଥହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି କେତେଦିନ ହେଲା । ସ୍ୱପ୍ନରେ ବି ଅକଳ୍ପନୀୟ ସୁଖ ମତେ ଆବୋରି ସାରିଛି । ନନ୍ଦା ମାନେ ଯିଏ ନନ୍ଦିତ କରେ ବା ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ଏତେ ଆନନ୍ଦ ! ଏପରି ଆନନ୍ଦ ! ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦଟା ବି ସେମିତି ଅର୍ଥହୀନ । ‘ଯଦି ଫୁଲତାଳା ଘେନି ମାଳାଟିଏ ଗୁଲ୍ଲେ, ସେ ମାଳାଟି କାହାକୁ ପିନ୍ଧାଇବି’ ପଚାରିଥିଲେ କବିଗୁରୁ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଏ ଦୃଷ୍ଟି କହିଥିଲା କାହିଁକି ? ତାଙ୍କର ଓ ତାଙ୍କ ସମକାଳୀନ ମାନଙ୍କର ଜୀବନୀ ଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ମୋ ମାଳାଟିତ ଜଣକୁ ହିଁ ପିନ୍ଧାଇବି ।

ଏମିତି ଭାବୁଛାରୁ ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମୋ ଭିତରେ ନନ୍ଦା ଖେଳୁଥିଲା । କେତେସମୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବାହାର ଜଗତରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥିଲି ପରା !

‘କ’ଣ ସକାଳୁ ସକାଳୁ ନିଦ ଲାଗିଲାଣି ? କାଲି ଶୋଇ ନାହାନ୍ତି କି ?’ ଶୁଣି ଆଖି ଖୋଲିଲି । ‘ନାହିଁ, ଭାବୁଥିଲି । କେତେବେଳେ ଆସିଲ ତମେ ?’

-ପନ୍ଦରମିନିଟ୍ ହବ । ଆପଣଙ୍କୁ ଯେତିକି ଦେଖୁଛି ସେତିକି ବିସ୍ମିତ ହେଉଛି । ଆପଣ କେଉଁ ସାଧନା ବଳରେ ଏପରି ଏକନିଷ୍ଠ ହୋଇଛନ୍ତି ? କାମରେ ତଲ୍ଲୀନ ହୋଇ ଆଉସବୁ ଭୁଲି ପାରୁଛନ୍ତି ?

-ନିଜକୁ ଏପରି ଭାବିନାହିଁ କେବେ । କୌଣସି ସାଧନା ନୁହେଁ । ଏକାଗ୍ର ହୋଇଯିବା ମୋ ପାଇଁ ସହଜ । ମାନେ, ଏକାଗ୍ରତା ଓ ମୁଁ ଏକାବେଳେ ହାତଧରାଧରି ହେଇ କହିବୁ ।

-ଭାବି ବସିଲେ ଆଖିବୁଜି ନିଶ୍ଚଳ ହେଇଯିବେ । ଦଉଡ଼ିଲେ, ଗୋଡ଼ ଫୁଟୁକା କରିବେ । କାମକଲେ ଅଛି ଚର୍ମସାର ହୋଇ କାମଟି ହାସଲ କରିବେ । ହସେଇବାକୁ ବସିଲେ କଥା ପାହିବାରେ ବିରାମ ବା ବିରୁଧି ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ବେଳେ ବେଳେ ଆଖଙ୍କା ହଉଛି, କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବେ ଠିକଣା ନାହିଁ ।

-ଯୁଆଡ଼େ ଯାଏ, ମନ ମୁକୁରରେ ତମ ଛାଇ ପଡ଼ିଥୁବ । ଅନ୍ତଃକ୍ଷଳ ଉଡ଼ୁଲି ଉଠୁଥୁବ !

-ହଉ, ଖୋସାମତି ସେତିକି ଥାଉ ! ଆଜ୍ଞା, କାଲି ତୁଆବୋଉ ନୀଳିମାଙ୍କ ହସ ଶୁଣିଲେ ?

-ନାହିଁ ! ତମେ ସେକଥାଗୁଡ଼ା କହି ହସେଇଲ ନା କ’ଣ ?

-ସେ ରାତିରେ ତୁଆବୋଉ କେମିତି କହିଥିଲେ - ମରେ ଗୋଲାମ୍ରେ ବାବା, ମରେ ଗୋଲାମ୍ । ତେବେ ‘ମେଡ଼୍ ଓ୍ୟାଟର’ ତାକୁ ଟପିଗଲା’ କହି ଜୋରରେ ହସିପକେଇଲା ନନ୍ଦା ।

-ଲାଭହେଉ ଯିବା ?

-କନକ ଆସି ଏଇଠି ପଡ଼ି ଖୋଲି ଦେଖିସାରନ୍ତୁ ।

-କେତେବେଳେ ଆସିବେ ?

‘ନୀଳିମା ଡାକିଯାଇଛି’ କହି ଟିକିଏ ଅନେଇଁ କହିଲା - ‘ହେଇ ଆସିଗଲେ ।’

-କାଲି ଗପବେଳେ ନୀଳିମା ଥିଲା ?

-ହଁ ।

-ତା ସାର୍ ଓ ମାତାମାନେ ବୁଝିଲ ବୋଲି ନ ପଚାରିଲେ ରକ୍ଷା ।

-ଲାଗୁଛି, ଆମର ଏଠୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଲୁକ୍ତ ଉଠିଯିବ ।

କନକ ଆସି ପଟିଖୋଲି ପରୀକ୍ଷାକରି ତଳିପା ଭଲଥିବା ଘୋଷଣା କରି କହିଲେ, 'ଆଉ ଚାରିଦିନ ପାଖେଇ ପିନ୍ଧିବେ । ତାପରେ ଦେଖିବି ।' ସେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ନୀଳିମା କହିଲା, 'ସାର୍, ଆପଣ ଏତେ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର କଥା କହୁଛି, ବହୁତ ଗମ୍ଭୀର ବି ଦେଖାଯାଉଛି, ପୁଣି ଏମିତି ମଜା କରନ୍ତି !'

'କପିଳାସ ଶିଖରର ସେ ଗୁମ୍ଫାରେ କିମିତି ଯାତରା କଲେ !' କହିଲା ନନ୍ଦା ।

'ସେ ନାଟକ ଓ କାଳି ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ସେ ଗପ !' ଫେଁ କିନା ହସିଦେଲା ନୀଳିମା । ନନ୍ଦା ବି ତା ସାଙ୍ଗରେ ହସିପକେଇଲା ।

-ହଉ ସେତିକି ହସିଥା । ଆଜ୍ଞା କହିଲ, - ଆଜି ନୁଆବୋଉକୁ ଦେଖାକରିବି ନା ନାହିଁ ?

'ତାକୁ ଦେଖାକରିବାରେ ଅସୁବିଧା କ'ଣ ?' ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଅସୁବିଧା କ'ଣ ! ଏତିକି ବୁଝୁନା ? ଦେଖାହେଲେ ସେ ଯଦି ସାମାନ୍ୟ ହସି, ପଚାରନ୍ତି, ନନ୍ଦନ ସବୁ ଭଲତ ? ମୋର ତ ନିଶ୍ଚେ ସେକଥା ମନେ ପଡ଼ିଯିବ । ମତେ ନାକ ମାଡ଼ିବ ନେଇଁ ?

-ଆପଣ ଆଉ ଲାଜ ! 'କିସ ପୁଣି ଦେଖା ନଯାଏ, ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ମହାରେ ?'

-ତମ ମୁଣ୍ଡରେ ବି ଏଇ ପୁରୁଷ-ପ୍ରଧାନ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଲଜ୍ଜା ନାରୀର କୃଷଣ ଭଳି ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବହୁ କଥିତ କଥାଗୁଡ଼ା ଭରି ହେଇଛି । ଦେଖୁଛି ଏ ଗୁଡ଼ାବି ମୋ ସିନପସିସ୍ରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେବ ।

-ରକ୍ଷାକରତ୍ବ ମହାଶୟ । ଆପଣ ବେଦ ଲେଖୁନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟର ସାରକଥା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିଲାବେଳେ ଯାହା ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସିଲା ଲେଖିବେ କାହିଁକି ?

-ନହେଲେ ତମମାନଙ୍କର ଚେତା ହବନାହିଁ ।

-ନାରୀମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଯୁକ୍ତ ଦେହି ତାକରା ଦବାପାଇଁ ଆପଣ କିଏ, ଯାଁ ?

ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି, 'ଏକଥାଗୁଡ଼ିକ ନଲେଖିବା ଯୁକ୍ତି ଭଲ ହ୍ୟାବ୍ ମେଡ୍' ଆମ ତିନିଜ ହସରେ ଅତିଥିଶାଳା ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଊଠି ଲାଇବ୍ରେରି ଆଡ଼େ ମୋହିଁଲା ବେଳକୁ ନୀଳିମା ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, 'ତମର କ୍ଲାସ ନାହିଁକି ?' 'ଅଛି ଯେ, ଦଶଟାରେ । ଏଇନାତ ସାଢ଼େ ସାତ । ଜଳଖିଆ ସାରି ଲାଇବ୍ରେରିରେ ଆଠ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିଯିବା । ବହିଗୁଡ଼ିକ ବାଛି ଆପଣଙ୍କ ଚେରୁଲିଯାଏ ଆଣିବାରେ ସେ ମତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ,' କହିଲା ନନ୍ଦା ।

ସେଇଆ ହେଲା । ଆଠରୁ ସାଢ଼େ ନ ଭିତରେ ବହିଯାକ ଆସିଗଲା । ମୁଁ ଚାରିଟା ପ୍ରସଙ୍ଗର ରେଫରେନ୍ସ ଦେବା ସାରିଲି । ନୀଳିମା, ତା କ୍ଲାସକୁ ଗଲା । ବାକି ରେଫରେନ୍ସତକ

ନୋଟ୍ କରିବାରେ ନୟା ମତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ଗୋଟାଏର ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଆଗରୁ ରେଫରେନ୍ସ କାମ ସରିଲା । ନୟା ମୁଁ ଦୁହେଁ ମିଶି ବହିଯାକ ଲାଇବ୍ରେରିଆନଙ୍କୁ ଦେଇ ଠିକ୍ ଗୋଟାକରେ ଲାଇବ୍ରେରି ଛାଡ଼ିଲୁ ।

ବାଟରେ କହିଲି, ‘ନୟା, ଜଳଖିଆବେଳେ ନୂଆବୋଉ ନଥିଲେ । ଏଇନାତ ନିଶ୍ଚେ ଥିବେ । କ’ଣ କରିବି ?’

-ଯିବେ, ନମସ୍କାର ହେବେ, ଖାଇବସିବେ ।

-ମାତ୍ର ସେ ଯଦି ଟିକିଏ ବି ହସନ୍ତି ନା, ବଡ଼ ନାଜକଥା ହବ ।

-ଧରାଯାଇ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ନଚେତି ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଏକା ନଉଟିବେ । ମୁଁ ସତମିଛ କହି ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଆପଣଙ୍କ ଖାଇବା ନେଇଯିବି ବା ପଠେଇ ଦେବି । ରାତିରେ କ’ଣ ହବ ?’

-ହାହେଲେ କ’ଣ କହୁତ ?

-ଆପଣ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଭେଟିବେ । ହସିବାର ହେଲେ ହସିବେ । ଏକାଥରକେ କାମ ଫତେ ।

ଅଗତ୍ୟା ଭୋଜନଶାଳାକୁ ଗଲି । ନୂଆବୋଉ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଥିଲେ । ନମସ୍କାର ହେଲାମାତ୍ରେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, କାମ ସରିଲା ? ଫ୍ୟାକ୍ଟରେ ତମ ଫର୍ମ ଆସିଯାଇଛି । ତମେ ପୂରଣ କଲାପରେ ଚାରିସେଟ୍ ଜିରକ୍ସ କରିଦେବା । ତମେ ତିନିସେଟ୍ ତମ କୁଳପତିଙ୍କୁ ଦେବ ଓ ଗୋଟେ ସେଟ୍ ମୋ ପାଖରେ ରଖିବ ।’

-ସରିଛି । ମାତ୍ର ଖସଡ଼ାଟା ଟିକେ ଦେଖି ଭଲକରି ଉତାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଠୁ ଆପଣ ଦେଖି ସାରିଲେ ଡିଟିପି କରେଇଦବା ।

-ସେ କାମ ନୟାର । ତମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଏ ଉତରା ଉଡୁରି ବଡ଼ ବିରକ୍ତିକର । ତାହା ଉତାରିଲାବେଳେବି ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ ମନହୁଏ । ସେମିତି ହେଲେ ଅଯଥା ତେରିହବ । ମୁଁ ଭାବୁଛି-ତମେ ତାକିବ, ନୟା ଲେଖିବ, ତାପରେ ମୁଁ ଦେଖିବି । ପସନ୍ଦ ହଉଛି ? ‘ରକ୍ଷାହେଲା, ବୁଝିଲ କହିନାହାନ୍ତି’ କହି, ବାକ୍ୟଟା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିଲିନି । ହସରୋଳରେ ଭୋଜନଶାଳା ଦୁଲୁକିଲା । ଯା ଭିତରେ କଥାଟା ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମସାରା ଖେଳିଯାଇଥିବା ଜାଣି ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ଲାଗିଲା, ମୁଁ ସାନ ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଆପଣାର ହେଇଯାଇଛି । ହସର ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ? ଥିବେ ନିଶ୍ଚେ । ତାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରଣାମ ଜଣେଇଲି ।

ଖାଇସାରିଲାପରେ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଓପରଓଲି ପିଣ୍ଡାରେ ଗୁମେଇଁ ପଡ଼ିଥିଲ । ତମେ ନୀଳିମା ସାଙ୍ଗହେଇ ଯା । ନୀଳିମା ଫେରିଆସିବାପରେ ତମେ ଘଣ୍ଟାଏ ଦିଘଣ୍ଟା ଶୋଇପଡ଼ । ନୟା ସାଢ଼େ ତିନିଟାବେଳକୁ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେବି ଟିକେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ଭଲ । କ’ଣ.....

ସେବି ‘ବୁଝିଲ’ କହିପାରିଲେବି । ପୁଣି ହସ ଉଠିଲା । ନୀଳିମା ମୁଁ ହସୁହସୁ ଅତିଥିଶାଳା ଆଡ଼େ ଚାଲିଲୁ । ପାହାଚ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ନୀଳିମାକୁ ବିଦାୟ ଦେଲି । ଭିତରକୁ ଯାଇ ଖଟରେ

ଗଢ଼ି ପଢ଼ିଲି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନିଦ ହେଇଗଲା ।

ନିଦଭାଙ୍ଗିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦାର କଣ ଶୁଭିଳା, ‘ଉଠିନେଶି ?’ ‘ଆସୁଚି’ କହି, ମୁହଁଧୋଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ତାହାଏ କାଗଜଧରି ଚଉକିରେ ବସିଛି । କହିଲା, ‘ଡାକନ୍ତୁ ।’ ‘ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରା ଓ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ’ ସନ୍ଦର୍ଭର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର : ଶିରୋନାମ ପରେ ଆମ ଖସଡ଼ାଟା ଲେଖିବ । ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠାରେ ଚାରିପଟେ ମାର୍କିନ୍ । ପୃଷ୍ଠାତଳେ ପ୍ରାୟ ଚଉଠେ ଜାଗା ଉପରେ ଗାର ଦେଇ ତା ତଳେ ପାଦଟୀକା ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।’

-ଟିକେ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ଦିକର ଓ ତଳ ଉପର ମାର୍କିନ୍ ପାଇଁ ନାଲିଗାର ପକେଇ ଦିଏ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ପାଦଟୀକା ଚଉଠ ଉପରେ ବି ଗାର ଟାଣିଦେବି । ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଆପଣ ଅନେଇଁବେ ନାହିଁ । ତାହେଲେ ମୁଁ କିଛି କରିପାରିବି ନାହିଁ ।

‘ପୁଣିଥରେ ମତେ ସେକଥା ମନେପକେଇବା ଦରକାର ନଥିଲା । ମୁଁ ଜମା ଚାହିଁ ନଥାନ୍ତି ।’ ମୁଁ ମୋ ଖସଡ଼ା ପଢ଼ିବାରେ ମନଦେଲି । କିଛି ସମୟ ପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଡାକନ୍ତୁ । ପାଦଟୀକା ଦେଲା ଜାଗାରେ, ପାଦଟୀକା କହି, ସେଇଟା ଡାକିବେ । କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା ଦେବା ମୋ ଦାୟିତ୍ବ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳିଲେ ଉପଶିରୋନାମ ଦିଆଯିବ ଓ ପାଦଟୀକା ପୁଣି ଏକରୁ ଆରମ୍ଭ ହବତ ?’

-ହଁ । ଉପଶିରୋନାମ ଭାବରେ ପ୍ରଥମେ ଲେଖ ଉପକ୍ରମଣିକା ।

-ଲେଖିଲି ।

‘ହଉ, ଆରମ୍ଭ କରୁଛି’ କହି, ମୁଁ ମୋ ଚିଠାଖସଡ଼ା ଡାକିବାରେ ଲାଗିଲି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପରେ ଆଉ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆସିଲେ, ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ଶିରୋନାମଟି ଡାକିଦଉଥାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଛ’ରେ ଲେଖା ସରିଲା । ନନ୍ଦା ପାଇଲଧରି ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲା, ‘ଏଇତକ ନୂଆବୋଉକୁ ଦେଇ ମୁଁ ଟିକେ ଗଢ଼ି ପଢ଼ିବି । ଆପଣ ବି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତୁ । ଖାଇବାବେଳ ହେଲେ କିଏ ହେଲେ ଡାକି ଆସିବ ।’ ସଂଶୋଧନ କରି କରି ଚିଠାଟା ଡାକୁଥିଲି । ଅଢ଼େଇଘଣ୍ଟା ଏକାଗ୍ର ପରିଶ୍ରମରେ ଟିକିଏ ଲୁଚି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ନନ୍ଦା ଯିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ସାଢ଼େ ଆଠଟା ବେଳକୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଟିକକ ପରେ ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ଆସି ଡାକିଲେ, ‘ଯିବା ?’ ବାହାରିପଡ଼ିଲି । ବାଟରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ ପଢ଼ି, ବହୁତ ତାରିଫ୍ କରୁଥିଲେ । କାଲି ଆଠଟାରେ ମୁଁ ତିଟିପି କରିଦେବି । ଆପଣ ତା ଭିତରେ ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମ ପୁରଣ କରିଦେଲେ, ଦଶଟାବେଳକୁ ସେଟାବି ତିଟିପି ହେଇଯିବ । ଏଗାରଟାରେ ଆପଣ ଆଉ ରାମବାବୁ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରି ପଡ଼ିବେ । ଗଲାବେଳେ ଆପଣ ଓ ଲେଉଟାଣି ରାମବାବୁ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବେ । ନଅଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବେ । ଏତକ ମୋ କଥା ନୁହେଁ । ନୂଆବୋଉକର ।’

-ଦେଖ, କୁଳପତି କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି !

ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାସାର ଓ ଦରଖାସ୍ତ ତିନିଟି ହେଇଗଲା । ତିନିଟି ସେଟ୍ ଗୋଟେ ଫାଇଲ୍‌ରେ ମତେ ବଢ଼େଇଦେଇ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ସେଟ୍ ଅଲଗା ଫାଇଲ୍‌ରେ ନିଜପାଖରେ ରଖି ଦୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆସ ।’

ଠିକ୍ ଏଗାରଟାରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଛାଡ଼ିଲି । କୁଳପତିଙ୍କ ଅଫିସରେ ଗୋଟାଏରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖାକରି ଦରଖାସ୍ତ ଫାଇଲ୍ ବଢ଼େଇଦେଲି । ସେ ଆଖିବୁଲେଇ ନେଇ ତାଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଓ ଚିଠି ଷ୍ଟେନୋକୁ ତାଙ୍କ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ଦୁଇଟା ପୂର୍ବରୁ ଏଟା ଷ୍ଟିକ୍ ପୋଷ୍ଟରେ ଯିମିତି ଯାଏ ଦେଖିବ ।’ ସେଠୁ ମୋ ଆଡ଼େ ଅନେଇଁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମ ଦରଖାସ୍ତ ଓ ମୋ ଚିଠିର ନକଲ ଉପାଧାୟ ଓ ରାଜଶେଖରଙ୍କୁ ପଠେଇଦେବି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ତମର ହେଇଯିବ । ମତେ ପାଞ୍ଚଟାରେ ଭେଟି ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡେ ନେଇଯିବ । ଆସ ।’

ନମସ୍କାର କରି ତାଙ୍କ କକ୍ଷରୁ ବାହାରିଆସିଲି । ରାମବାବୁ କାର୍‌ପାର୍କରେ ଅପେକ୍ଷାକରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟିୟରିଂ ଧରି କହିଲି, ‘ରାମବାବୁ, ଟିକେ କଟକ ଯିବା ।’

-କଲେଜ ?

-ନାହିଁ, କଲେଜଟ ବନ୍ଦ । ମୋ ଡ୍ରାଇଭିଂ ଗୁରୁ ମହାରଣାଙ୍କ ପାଖକୁ । ତିନିହେଁ ସାଙ୍ଗହେଇ ଖାଇବା । ସେଠୁ ମୋ ବସାଯାଇ ଚାରିଟାରେ କୁଳପତିଙ୍କ ଅଫିସକୁ ବାହାରିଯିବା ।

ମହାରଣା ମତେ ଦେଖି ବହୁତ ଖୁସିହେଲେ । ରାମବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଦେଖି କହିଲେ, ‘ଆରେ ତୁ ବିକ୍ଷାଣିମା ରାମ ନା ? ମତେ ଚିହ୍ନିବୁ ?’

-କଣ୍ଟା ଚିହ୍ନିଚିହ୍ନା ଲାଗୁଛି । ମାତ୍ର ମୁହଁ ଚିହ୍ନିପାରୁନି ।

-କିମିତି ଚିହ୍ନିବୁ ? ବୁଢ଼ା ହେଇଗଲିଣି । ଡ୍ରାଇଭିଂ ଇଞ୍ଜିନ୍ ଚଳେଇବା ବଡ଼ ଝଙ୍କାରି କାମ । ଏଇ ପ୍ରଫେସର ଆଜ୍ଞାଙ୍କ ଭଳି ଶିଖାଳି ହଜାରରେ ଜଣେ ବି ନାହାନ୍ତି । ସମତେ ଯେମିତି ଓଲିଆରୁ ଗଜା ! ବୁଦ୍ଧି ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ, ଖାଟେଣି ନାହିଁ, ଖାଲି ଲାଇସେନ୍ସ ଦରକାର ହ୍ୟାଣ୍ଡଲ ! ଆରେ ସେଥର ଭଜାରିକା ବାଟରେ ଆମର ଭେଟ ହେଇନଥିଲା ? ତୁ ଫେରୁଥିବୁ । ହଠାତ୍ ବ୍ରେକ୍‌ପେଲ ହେଇଗଲା ଯେ ମୋ ଗାଡ଼ିରେ ଧକ୍କା ହଉହଉ ଅଞ୍ଜଳେ ବଞ୍ଚିଗଲା । ତୋ ଗାଡ଼ି ଗୋଟେ କୋଉ ରଜାପିଲା ଚଳାଉଥିଲା । ହ୍ୟାଣ୍ଡ ଦିନଟାରେ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଯାଇ ଟାଙ୍କେ ଠୁକି ଦେଇଥିଲା । ମୁଁ ବ୍ରେକ୍ କସି ଗାଡ଼ିଟା ମୋଡ଼ିଦେଇ ନଥିଲେ ନିଜୁଛିଆରେ ପୁଅର ମୁଣ୍ଡଟା ଫାଟିଥାନ୍ତା । ସେଥିରେ ଫେର୍ ଓହ୍ଲେଇ ତୋ ଓପରେ ଡେରିମେରି ହେଲା, ‘ମେକାନିକ୍ । କି ମେକାନିକ୍ ବେ ? ବ୍ରେକ୍ ଧଇଲାନାହିଁ କିମିତି ?’

‘ମୁଁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ତତେ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଖୋଲାଖୋଲି କରି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଟୋପାଏ ବି ବ୍ରେକ୍ ଅଏଲ୍ ନାହିଁ । ପଚାରିଲି, ‘ଏ ଗାଡ଼ି କିଏ ଚଳାଉଛି ?’ ତୁ କିଛି ନକହି ବୁଝ ଟାପ୍ ଠିଆହେଲୁ । ହେଲେ ତୋ ଆଖି ସବୁ କହୁଥାଏ । ମୁଁ ସେ ଟୋକାକୁ କହିଲି, ‘ତମେ ଏ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଛ ନା ? ବୋପାର ପଇସା ଅଛି ବୋଲି ଗାଡ଼ି ଚଳାବି କଣ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ହେଇଯିବ ? ଡ୍ରାଇଭିଂ ଲାଇସେନ୍ସ ଅଛି ? ଡ୍ରାଇଭର ତ ଅଛି, ତମେ ଷ୍ଟିୟରିଂ ଧରୁଛ କାହିଁକି ? ଦୁର୍ଘଟଣାକରି

ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋକିବା ପାଇଁ, ନାହିଁ ? ଶେଷଥର ଗାଡ଼ି କେବେ ଗାରେଜ ନେଇଥିଲ ? ମୋ ଗାଡ଼ିରେ ନାଗିଥିଲେ ଆଜି ଏଇଠୁ ମାମୁଁଘର ଯାଇଥାନ୍ତ । ଭିତରେ ଜଟିଆହେବ ବସିବନ୍ତି, ଭଲକରି ଦେଖୁଥା ।’ ଏତିକିରେ ତା ଅଠାଠିକ୍, ସେ ଗାଡ଼ିପଛକୁ ଚାହିଁ ଇଂରେଜୀରେ ମାଟି ମାଗିଲା ବେଳେ ତୁ ମତେ ଚିହ୍ନାଦେଲୁ, ‘ମୁଁ ଖାଇବଣିର ମୁକୁନ୍ଦ ମହାରଣାଙ୍କ ପୁଅ ଆଦିକନ୍ଦ ବୋଲି ତତେ କହିଲି । ଏବେ ଚିହ୍ନିଲୁ ?’

ରାମବାରୁ ନଇଁପଡ଼ି ମହାରଣାଙ୍କ ପା’ଧୁଳି ନେଇ କହିଲେ, ‘ଚେହେରା କେତେ ବଦଳିଯାଇଛି !’

-ତୋ କଥା କହ ।

-ସେଇଦିନ ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଲି । କେତେଦିନ ବାଦେ ଆମ ତୁଆରୀ ଆଶ୍ରମରେ କାମ ପାଇଗଲି ।

-ବାହାସାହା ହେଲୁଣି ?

-ଆଜ୍ଞା, ଦୋଟି ପୁଅଙ୍କ ବାଦେ ଚାରିବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ । ତାକୁ ଆମ ଆଶ୍ରମରେ ପଢ଼େଇବି ଭାବିଛି । ଭଗବାନ ଯାହା କରିବେ । ଆପଣ ଆମ ସାର୍ବଜ୍ଞ ବହୁତ ଭଲ ଶିଖେଇଚନ୍ତିତ !

-ଆରେ ମୁଁ କ’ଣ ଶିଖେଇଛି ? ନିଜେ ଶିଖୁଚନ୍ତି ।

‘ଚାଲନ୍ତୁ, କୋଉଠି ଗଣ୍ଡେ ଖାଇଦେବା,’ ମୁଁ କହିଲି ।

-ଆପଣଙ୍କର ମୋର ତ ସାଦା, ରାମର ?

-ସାଦା ।

ତିନିଜଣଯାକ ପାଖର ଗୋଟିଏ ନିରାମିଷ ଭୋଜନାଳୟରେ ଖାଇଲୁ । ଖାଇସାରି ବାହାରକୁ ଆସି ମହାରଣା ପଚାରିଲେ, ‘ସାରେ, ଆପଣ ଏଗାରରେ ଏଠୁ ବିଦା ହେଲେ । ଆଜି ଅଠର । ଏ ସାତଦିନ ଦେଖାନଥିଲା କିମିତି ?’ ଟିକିଏ ରହି କହିଲେ, ‘ଓ, ବୁଝିଲି । ଏ ରାମ ତା କଥା କହିଲାପରେ ବି ଆପଣଙ୍କୁ ଫେରେ ପଚାରୁଛି ! ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଠିକଣା ନାହିଁ-ଆପଣ ଏ ଦଶହରାଛୁଟିଟା ସେଇ ଆଶ୍ରମରେ କଟେଇଚନ୍ତି ପରା ! ଭଲ କଥା । କୋଉଦିନ ମଉକାହେଲେ ମୁଁ ଯାଇ ଘେରେ ବୁଲିଆସିବି ।’

-ଆଜି ଆସୁନାହାନ୍ତି ?

-ନା । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜର । ତାଙ୍କର କହୁଛି ଚାଇଫ୍-ଏଡ଼୍ । ଯିବି କେମିତି ? ସେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ହଉ, ଥରେ କପିଳାସ ଯିବୁ । ଡେର ଦିନୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦର୍ଶନ ହେଇନାହିଁ । ସେତିକିବେଳେ ଦିହେଁ ଯାଇଁ ଆଶ୍ରମ ଆଡ଼େ ଘେରାଏ ବୁଲିଆସିବୁ ।

‘ଆମେ ଆସୁଛୁ’ କହି, ନମସ୍କାର ହେଇ ଫେରିଲୁ । ବାଟରେ ରାମବାରୁ କହିଲେ, ‘ଅରୁତ ମଣିଷ ଇଏ । ନିଜେ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବାପ ମା ଦିକ୍ଷଣଯାକ ପାଗଳ ହେଇଗଲେ । ଦାଦା ଖୁଡ଼ୀ ଏକୁ ବିଦା କରିଦେଲେ । ସେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଯେ ଆଉ ସେମୁହାଁ ହେଇନାହାନ୍ତି ।’

-କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପରିଚୟ ଦେଲେତ !

-ଆଜ୍ଞା, ମହାରଣାଏ ଆମ ଆଡ଼ର ବିଖ୍ୟାତ କାରିଗର । କେତେଠେଇଁ ତାଙ୍କ ଗଢ଼ା ନାରାୟଣ, ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ସୀତାରାମ, ହନୁମାନ୍ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଖାଲି ପଥର ନୁହେଁ, ଅଷ୍ଟଧାତୁ ମୂର୍ତ୍ତି ବି ଗଢ଼ୁଥିଲେ ।

-ପାଗଳ ହେଲେ କିମିତି ?

-ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳା ଆଜ୍ଞା । ଆମକୁ ପାର୍ବତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସପନେଇଛନ୍ତି କହି ଲୁଗାପଟା ଫୋପାଡ଼ି ନାଚି ନାଚିବା ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ ଯେ ଆଉ ପରା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କ ସାମନ୍ତାଇ ବୀର ପେଶେଇଥିଲା ବୋଲି ଭୁବ୍‌ଭାର୍ ହଉଥିଲେ ଲୋକେ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁଛି, ତାଙ୍କର ପାଇ କୁଳପତି ରାଜଭବନ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଫେରିଲେ ସଞ୍ଜ ଆଠରେ । ମତେ ଦେଖି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଏ ଚିଠି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କୁ ଦେଇ କହିବ, ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ସବୁକଥା ବିଚାରକରି ମତେ ଜଣେଇବେ ।’ ସ୍କେନୋ ମତେ ଗୋଟେ ପ୍ୟାକେଟ୍ ବଢ଼େଇଦେଲେ । କୁଳପତି କହିଲେ, ‘ସବୁ ଏଥିରେ ଅଛି । ତଥାପି ଦରକାର ହେଲେ ମତେ ଫୋନ୍ କରିବେ । ହଉ, ଆସ ।’

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ର ସାଢ଼େ ଆଠ । ରାମବାବୁ ତ ପୋଖର ଦ୍ରାଘଭର । ତଥାପି ଷାଠିଏ ପଞ୍ଚଷଠି କିଲୋମିଟର ବାଟତ, ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ରାତି ସାଢ଼େଦଶ । ସିଧା ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଗଲୁ । ପିଣ୍ଡାରେ ନୂଆବୋଉ, ନୟା ଓ ନାଲିମା ବସିଥିଲେ । ମୁଁ ଓହ୍ଲେଇବା ମାତ୍ରେ ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କ’ଣ ତମ ଦରଖାସ୍ତ ପଠେଇବାକୁ ନାମଙ୍ଗ ହଉଥିଲେ କି ?’ ‘ନାହିଁ, ସେ କାମ ସ୍ୱରୂପୁରୁରେ ହେଲା । ଉପାଧ୍ୟାୟ ଓ ରାଜଶେଖରଙ୍କୁ ମୋ ଦରଖାସ୍ତ ଓ ତାଙ୍କ ସୁପାରିଶର ନକଲ ପଠାଇଦେଲେ । ଏଇ ଚିଠି ଦବାପାଇଁ ମତେ ଅଟକେଇ ଦେଲେ’ କହି, ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟି ବଢ଼େଇଦେଲି ଓ କହିଲି, ‘ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବାପାଇଁ କହିଛନ୍ତି ।’ ‘ଏତେ ତରବର କ’ଣ ? ହଉ, ମୁଁ ଦେଖୁଛି । ତମେ ଧୁଆଧୋଇ ହେଇ ଆସ । ରାମବାବୁ, ନାଲିମା ଆଉ ନୟା ଆପଣଙ୍କୁ ବସାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବେ ।’

ମୁଁ ଗାଧୋଇସାରି ବାହାରିବା ବେଳକୁ ନୟା-ନାଲିମା ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଆଜି ମୋ ଘରେ ଖାଇବ । ମୁଁ ରାନ୍ଧିଛି । ଗାଡ଼ି ମୁଁ ଚଳଉଛି । ତମେ ମୋ ପାଖରେ ବସ । କୁଳପତିଙ୍କ ଚିଠି ସମ୍ପର୍କରେ କଥା ହେଇ ହେଇ ଯିବା ।’ ସେ ଷ୍ଟିୟରିଂ ଧଇଲେ । ନୟା-ନାଲିମା ପଛରେ । ମୁଁ ବସିବା ମାତ୍ରେ ଗାଡ଼ିଷ୍ଟାର୍ଟ୍ କରି ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ସାଇନ୍ସ ଆର୍ଟସ ଆଉ ଆଇ.ଟି.ରେ ଡିଗ୍ରୀ କୋର୍ସ ଖୋଲିବାପାଇଁ ଆମେ ଦରଖାସ୍ତ କରିବା କୁଳପତି ଚାହାନ୍ତି । ଆଜି ଠିକେ ଠିକେ ଆଲୋଚନା କରିବା । ମୋ ସମସ୍ୟା କଥା କହିବି । ସମସ୍ତେ ଆଜିକ ଭାବିବା । କାଲି କଥା ହୋଇସାରି ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ କହିବା । ସେ ରାଜିହେଲେ, ପ୍ରସ୍ତାବଲେଖ ପଠାଇବା ଗୋଟେ ଦିନ ଦିନର କାମ ।’

ଆମେ ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚୁ । ନୟା ନାଲିମା ଯାଇଁ ଖାଇବା ଆଣି ବାଡ଼ିଦେଲେ । ତହିଁର, ନଡ଼ିଆ ପାଚେଡ଼ି ଆଉ ଖିରି । ନୂଆବୋଉ ଆମକୁ ସାମନାକରି ବସିଲେ । ଆଲୋଚନା

ଆରମ୍ଭ କରି କହିଲେ, ‘ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥାନ ସଂଖ୍ୟା । ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋର୍ସରେ ବଡ଼ିଶରୁ କମ୍‌ସ୍ଥାନ ରହିଲେ ସହବନ୍ଧନ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମକୁ ତିନିବର୍ଷରେ ୨୮୮ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିରୁ ଅଧେ ପ୍ରି ସିଟ୍ ନହେଲେ ମୋ ପିଲାଏ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ? ଏ ପ୍ରି ସିଟ୍‌ପିଲାଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ଦାୟିତ୍ବ ଆମର । ସେମିତି ଶିକ୍ଷକ ଲାଗିବେ ପ୍ରାୟ ୨୫ । ଲାବୋରେଟରୀ କର୍ମଚାରୀ ୩୦, ପିଲାଙ୍କ ହଷ୍ଟେଲ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଣଶିକ୍ଷକ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ବାସଗୃହ, ସବୁପାଇଁ ପାଣି ଓ ବିଜୁଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ! ମୋଟାମୋଟି ଏକ କାଳୀନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସାଡ଼େ ତିନିକୋଟିରୁ ଚାରିକୋଟି ଓ ପୌନଃପୁନିକ ବାର୍ଷିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ୭୦ ଲକ୍ଷରୁ କୋଟିଏ ହୋଇପାରେ । ଆଫିଲିଏସନ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ହଷ୍ଟେଲ, ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବାସଗୃହ, କ୍ଲାସରୁମ୍, ଲେକ୍ଚର ଥିଏଟର, ଲାବୋରେଟରୀ ପାଇଁ ଘର ଓ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ମରେଇ, ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷାକରି ଚାଲିବା ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ । ଗଲା ପନ୍ଦର ବର୍ଷରେ ମୂଳପାଣ୍ଠି ଓ କୁଆ ସଂଗ୍ରହ ମିଶି ଆମର ମୋଟ ପାଣ୍ଠି ଆଠକୋଟି । ଏବେ ଅଧିକ ଚାରି ପାଞ୍ଚକୋଟି ପାଇବା କିମିତି ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କୁଆବୋଉ ! ଅଧେ ପ୍ରି ଓ ଅଧେ ପଇସାଦିଆ ସିଟ୍‌କଲେ ପିଲାଏ ଆରମ୍ଭରୁ ଦି ଦଳ ହେଇଯିବେ । ଦବା ପିଲାଙ୍କ ଦାବି ବି ନାନା କିସମର ହୋଇପାରେ । ଆମେ ଆମର ଆଶ୍ରମିକ ବାତାବରଣ ରଖିବା କିମିତି ?’

‘ଠିକ୍, ମୁଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କମେଇବାକୁ ବାହାରି ସେମିତି ଭାବୁଥିଲି ।’

ନୀଳିମା ପଚାରିଲା, ‘କୁଆବୋଉ, ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଆପଣ କୁଆପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବା କଥା କହିଲେ । ସେସବୁ ସ୍ଥାନରୁ ଅଧିକ ସହାୟତା ପାଇବା ନାହିଁ ?’

‘ମୁଁ ପଦେ କହିବି ?’ ପଚାରି କହିଲି, ‘ନନ୍ଦାର ଆପରି ଠିକ୍ ବୋଲି କହି ସାରିଲେଣି । ତେଣୁ ଏଠାର ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ଆମର । ଏବେ ତ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇରେ ଆମର ଜମା ଚାଲିଶଟି ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସମସ୍ତେ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ଅବଶ୍ୟ । ତେଣୁ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ବର୍ଷ ତିନୋଟି ଯାକ ବିଭାଗରେ ଛୟାଶୋଇ ପିଲାଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଇବା ପାଇଁ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଛପନ ଜଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାର ନମ୍ବର ଭିତ୍ତିରେ ନିର୍ବାଚନ ନକରି, ଆମେ ଏକ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ପରୀକ୍ଷା କରିବା । ସେଥିରେ ବସିବା ପାଇଁ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ସର୍ବନିମ୍ନ ଅଣୀ ଶତାଂଶ ରଖିବା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ତା ଓପରେ ନମ୍ବର ପାଇଥିବା ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲିଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷା ଓ ପରେ ଗୋଟିଏ ଇଣ୍ଟରଭିଉ କରାଯିବ । ଏ ତିନୋଟିରେ ପିଲାଟିର ସାପଲ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର ଏକ ଯୋଗ୍ୟତା-ଚାଲିକା ତିଆରି ହେବ ଓ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଆଡମିସନ ଦିଆଯିବ । ଆଗାମୀ ଦଶବର୍ଷ ଏହିପରି ଚାଲିବ । ମାତ୍ର ଏହା ସହିତ ଏଇ ବର୍ଷଠାରୁ ଆମକୁ କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଚାଲିଶ ଜାଗାରେ ଅଣୀ ପଞ୍ଚାଶୀ ଶିଶୁକନ୍ୟା ଭର୍ତ୍ତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କ୍ରମେ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆମ ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଚାଲିଶରୁ ଅଣୀ ଉପରେ ହେବ ଓ

ଅନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଷୋହଳ ହେବ । ତେଣୁ ଅଣୀ ପକ୍ଷୀଟା ଜାଗାରେ ଶ୍ୟ ବା ଶ୍ୟ କୋଡ଼ିଏ ପିଲା ଭର୍ତ୍ତିକଲେ ସବୁଠୁ ଭଲ ହେବ ଓ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବାସିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ ହେବ ।’

ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ଦୁହେଁ ‘ଚମତ୍କାର’ କହି ତାଲି ମାରି ମତେ ସମର୍ଥନ କଲେ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମ କଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ତିଗ୍ରୀ କ୍ଲାସର ଖର୍ଚ୍ଚ ଉପରେ କାଳକ୍ରମେ ଆହୁରି କୋଟିଏ ଯାଏ ଲାଗିବ । ତିଗ୍ରୀକ୍ଲାସ୍ ଖୋଲିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଏକକାଳୀନ ଚାରିକୋଟି ଓ ବାର୍ଷିକ ପୌନଃପୁନିକ ପ୍ରାୟ କୋଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା କଥା ଭାବି ମୋ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଦଉଡ଼ି । ତମେ ଆହୁରି ଦଶବାର କୋଟି ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା କହିଲଣି । ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ ହବ କୋଉଠୁ ? କିମିତି ?’

-ଆମେ ନିବେଦନଟିଏ ବାହାର କରିବା । ଖବର କାଗଜ, ରେଡିଓ, ଟି.ଭି. ଓ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିବେଦନ ପ୍ରସାରିତ ହେବ । ପାଣି ସଂଗ୍ରହ କଷ୍ଟକର ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ।

-ବାବା ! କି ଆମ୍ଭବିଶ୍ୱାସ । ନିବେଦନର ରୂପରେଖ କିପରି ହବ ଚିନ୍ତା କଲଣି ?

-ମୋଟାମୋଟି ଏହିପରି, ‘ଅପରାଜିତା କନ୍ୟା-ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ବିଗତ ବାରବର୍ଷହେଲା ଆମ ଦେଶର ସବୁଠାରୁ ଅବହେଳିତାମାନଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିଛି । ଅସହାୟ, ଅନାଥ, ଦୁଃସ୍ଥ ଶିଶୁ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦେଇ ଆପଣା ଗୋଡ଼ରେ ଆପେ ଠିଆହେବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବାକୁ ଆମେ ଦଶମଶ୍ରେଣୀ ଶେଷଯାଏ ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲୁ । ଏଇବର୍ଷ ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷ ପଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଖୋଲିଲୁ । ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷପରେ ଏଠାରେ ଯୁକ୍ତ ତିନି ବା ସମ୍ମାନ ପରୀକ୍ଷା ଶେଷଯାଏ ଶିକ୍ଷାଦେବାର ଏକ ଯୋଜନା କରିଛୁ । କାଳକ୍ରମେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏବେ ଆମେ ବାର୍ଷିକ ମାତ୍ର ଚାଳିଶଟି ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛୁ । ଆମରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଏହା ବହୁତ କମ୍ । ଏଇବର୍ଷରୁ ଆମେ ଚାଳିଶ ଜାଗାରେ ଶ୍ୟ କୋଡ଼ିଏ ଶିଶୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜ କରିଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ଏଇବର୍ଷଠାରୁ ବର୍ଷକୁ ପୌନଃପୁନିକ ତିନିକୋଟି ଓ ଭିରିଭୁମି ବିକାଶ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ଦୁଇକୋଟି କରି ଟଙ୍କା ପ୍ରୟୋଜନ । ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ କାମରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ ଏଥିପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିବାକୁ ଆମେ ନିବେଦନ କରୁଛୁ । ଏ ଦେଶ ସମ୍ବଳ ବା ମନରେ ଦରିଦ୍ର ନୁହେଁ । ଆମେ ଅକୂଳ ପାରାବାରରେ ନାବ ମେଲିଛୁ ଠିକ୍, ମାତ୍ର ଏ ନାବ ଧର୍ମନାବ । ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ‘ଧର୍ମନାବ ଚଳେ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବେ’ କଥାଟି ଉପରେ ଆମେ ଆସ୍ଥାଶୀଳ । ଏହି ମହାତ୍ମା ଜାତୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସବାକୁ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛୁ ।’

ନୂଆବୋଉ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ବି । କେତେ ସେକେଣ୍ଡ ସମସ୍ତେ ନାରବ । ତାପରେ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘କାଲି ସକାଳେ ତମେ ତିନିହେଁ ନିବେଦନ

ପତ୍ରର ଚିଠା ମତେ ଦେବ । ମୁଁ ନଅଟାରେ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ସହ କଥାହେବି । ତା'ପରେ ଯାହା ହେବ । ଆଜ୍ଞା ନନ୍ଦନ, ମୋ ରାକ୍ଷଣା କିମିତି ଲାଗିଲା କହିଲ ନାହିଁତ !'

'ଦେଖୁନା, ଭାଷଣ ମାରିବା ଭିତରେ ଆଜ୍ଞାଙ୍କି ଚାଟି ଟାକରା ପୁଟଉଛନ୍ତି ! ପଚାରୁଚ କ'ଣ ?' କହିଲା ନନ୍ଦା ।

'ଟାକରା ପୁଟେଇଲି କେତେବେଳେ' ବୋଲି ମୁଁ ପଚାରନ୍ତେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଭାଷଣ ବନ୍ଦହୋଇଥିଲେ ସିନା ଟାକରା ଶୁଣିଥାନ୍ତେ ।'

'ଆଜ୍ଞା ନାଳିମା, ତମେ ମୋ ଟାକରା ଶୁଣିଚ ?'

ନାଳିମା ହସି ହସି କହିଲା, 'ଆପଣଙ୍କ ରୀତିରେ ଜବାବ ଦଉଛି- ତୁଜ୍ଞା ଅପବାଦେ ଚମକି ପଡୁଛି, ଏ ବ୍ରତ ବଜାର ଦାଣ୍ଡ । ତେବେ ତୁଜ୍ଞା କି କ'ଣ କିଏ ଜାଣେ !'

ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, 'ତମେ ଦିଇଟା ବଡ଼ ପାତିଲ୍ ହେଲଣି । ନନ୍ଦନ, ଏମାନଙ୍କ କଥାରେ କାନ ଦିଅନା ! ହଉ, ଦିହେଁ ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ବାଟେଇ ଦେଇ ଆସ ।' ଉଠିଲା । ମୁଁ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ବାହାରିଲାବେଳକୁ ସେ କହିଲେ, 'ଆଜି ବହୁତ ଥକି ଯାଇଥିବ । କାଲି ସକାଳୁ ତରତର ହେଇ ଉଠିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଆଠଟା ବେଳକୁ ଜଳଖିଆ ନେଇ ଯିବି ।'

-ଯାହାହେଲେବି ଚାରିଟାରେ ନିଦ ନିଶ୍ଚେ ଭାଙ୍ଗିବ । ପଢ଼ାଲେଖା ସାରିଲାବେଳକୁ ସାତଟା ହେବ । ଜଳଖିଆ ଖାଇବାକୁ ନ ଆସି କରିବି କ'ଣ ?

'ଦ୍ଵିତୀୟ ବଳୟ ଦଉଡ଼ିବେ,' କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ନାହିଁ, ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବେ ନନ୍ଦନ ।

-ତୁଆବୋଉ, ସେତେବେଳେ ନିବେଦନ ଚିଠାଟା ପାଇନାଲ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

-ହଉ । ଦରକାର ହେଲେ ସଂଶୋଧନ ବି କରିବ । ଯାଅ, ଛାଡ଼ି ଆସ ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଢୁଛି, ସେ ଦିହେଁ ଆସିଲେ । ନନ୍ଦା ରୁମ୍‌ଭିତରକୁ ଯାଇ ଗୋଟେ ଫ୍ଲେଟ୍ ଆଣି ମୋ ସାମନା ଟେବୁଲ୍ ଓପରେ ରଖି ଗୁଡ଼ିଏ ଗଙ୍ଗଣିଉଲିଫୁଲ ଅଜାଡ଼ିଲା । ନାଳିମା ଗାଇଲା,

'ଫୁଲରେ ତାଙ୍କର ଶରଧା, ଫୁଲେ ଦିଶନ୍ତି ତୋରା,

ହୁରୁଟି ତ ବାମନୟନ ମତେ ଚାହିଁବେ ପରା !'

'ସେତ ଫୁଲଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି, ତତେ ଚାହିଁବେ କେତେବେଳେ ?' ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

'ଆଲୋ କଥାଟା ତୋର, ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ ଗାଇଦେଲିନା !'

'ଟାପରା ଛଡ଼ଉଟି ରଇଥା !'

'ବୁଝିଲୁ ଦେଇ, ତୁ ଏ ଫୁଲ ନ ଆଣିଥିଲେ ବି ଏଠିକି ଗଙ୍ଗଣିଉଲି ବାସ୍ନା ଆସୁଥାନ୍ତା । ତୁ ଦୁଇଟି ଲୀଳାକମଳ ଦି ହାତରେ ଧରି ଆସିଲୁ ନେଇଁ ! କେମିତି ନ ଅନେଇଁଥାନ୍ତେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ।'

‘ଦେଖୁ ?’ କହି ନନ୍ଦା ଚାପୁଡ଼ା ଉଠେଇଲା ।

‘ଫୁଲରେ ନିଶ୍ଚେ ଶରଧା ଅଛି । ମାତ୍ର ଫୁଲରେ ତୋରା ଦିଶିବି କି ନାହିଁ ଜାଣେନା । ତେବେ ଲୀଳାକମଳ ଧରି ଚାଲିଲେ ନନ୍ଦା ନିଶ୍ଚୟ ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତେ । ସେଠୁ ଗୀତଟା ହୁଅନ୍ତା, ‘ଫୁଲରେ ତାଙ୍କର ଶରଧା ଫୁଲେ ଦିଶନ୍ତି ତୋରା । ଖୁରୁଟି ଦକ୍ଷିଣ ନୟନ ମୋତେ ଚାହିଁବେ ପରା !’ ନୀଳିମା ଚାଲିମାରି ହସିଉଠିଲା । କହିଲି, ‘ହଉ, ଲୀଳାମୟୀମାନେ ! ବହୁତ ଲୀଳା ଦେଖାଇଲ । ଏବେ ଚିଠାଟା ପଢ଼ ।’

ନନ୍ଦା ନିବେଦନ ଚିଠାଟି ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲା । ଶେଷପଦକ ଥିଲା-ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ । ପଚାରିଲି ଏ ଶେଷପଦଟି କାହାର ?’

‘ନୀଳିମା । ସେ କହୁଥିଲା ଅପରାଜିତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ । ସେଠୁ ଦିହେଁ କଥାହେଉ ପ୍ରଭୁ ଲେଖିବାକୁ ଠିକ୍ କଲୁ ।’

‘ଭଲ କଲ’ ‘ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ,’ କହି ନମସ୍କାର କଲି । ସେ ଦିଗଟି ନମସ୍କାର କଲେ । ନୂଆବୋଉ ପହଞ୍ଚି, ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଓହ୍ଲାଇ କହିଲେ, ‘କ’ଣ କଥା ? କାହାକୁ ନମସ୍କାର କରୁଛ ତିନିହେଁ ?’

‘ଜାଣିଲେ ନୂଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କ ଏ ନଶ୍ବର ଦୋ’ଟି ସବୁ କାମରେ ବଡ଼ ପାରଙ୍ଗମ ହେଇଗଲେଣି । ସୁନ୍ଦର ନିବେଦନ ଚିଠା କରିଛନ୍ତି ଆଉ ଏ ଗଜଶିଉଳିତକ ବି ଏ ଶରତ ପ୍ରଭାତକୁ ସେମାନଙ୍କ ଉପହାର ।’

ନୂଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ସତେ !’ ଆଉ ନନ୍ଦା ହାତରୁ ଚିଠାଟି ନେଇ ପଢ଼ିଲେ । ଶେଷରେ ସେ ବି ହାତପୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ, ‘ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ ।’ ସେଇଠି ସେ ଟେବୁଲ୍ ଓପରେ ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାରିଅର ଖୋଲିଦେଇ ସଜେଇଦେଲେ - ଇଡ଼ଲୀ, ସାଁବର ଓ ପାଚେଡ଼ି ।

‘ଖାଅ । ଏଇଠୁ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରିବା ।’

ଖାଇଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘ଏ ଦିହେଁ ଖାଇଛନ୍ତି ନା ନାହିଁ ?’

‘ହଇହୋ, କଟକ ଚିନ୍ତା ବାଇମୁଣ୍ଡିକି କିଆଁ ? ଚଞ୍ଚଳ ସାର । ନଅଟା ବାଜିବ ।’

ଖାଇସାରି, ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାରିଅର ଓ ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ଫେରି ଆସିଲି ।

‘ଏହିପରି ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ଅତି ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଅଟଇ’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ସବୁବେଳେ ବକବକ ହବା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦଗୁଣ ଅଟଇ’ କହି, ହସିଦେଲେ ନୂଆବୋଉ । ନନ୍ଦା ମୁହଁକୁ ଢାକୁଡ଼ାକୁ ମେଘ ଅପସରି ଗଲା !

ନଅଟା । ମୋବାଇଲ୍ ଲଗାଇଲେ ନୂଆବୋଉ । ‘ପ୍ରଣାମ । ନନ୍ଦନଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ କୁଳପତି କାଲି ପଠାଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଆମ ପାଇଁ ଗୋଟେ ନୂଆ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆର୍ଟସ, ସାଇନ୍ସ ଓ ଆଇଟିରେ ଡିଗ୍ରୀକୋର୍ସ ଖୋଲ । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କମ୍‌ସେ କମ୍ ୩୨କରି ସିଟ୍ ରଖ । ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ଜଣାଅ ।’ ମୋଟାମୋଟି ହିସାବ କରି ଦେଖୁଲୁ ଘରଦ୍ବାର ଓ

ଲାବୋରେଟରି ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଚାରିକୋଟି ଲାଗିବ । ତାପରେ ପୁଣି ବାର୍ଷିକ ଶିଶୁ ଚର୍ଚ୍ଚି ତିନିଗୁଣ ନହେଲେ, ଆମ ପିଲାଙ୍କ ଅନୁପାତ କମିଯିବ ଓ ଆମ ବାତାବରଣ ବକାୟ ରଖିବା କଷ୍ଟହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଆଉ ଦଶବାର କୋଟି ଲାଗିଯିବ । ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ନନ୍ଦନ ଗୋଟିଏ ନିବେଦନ କରିବାକୁ କହିଲେ, ଶୁଣନ୍ତୁ ।’ ସେଠୁ ତୁଆବୋଉ ନିବେଦନଟି ପଢ଼ି ଶୁଣେଇ ଦେଲେ । ସେକରୁ ସ୍ୱାମୀଜୀ କ’ଣ କହନ୍ତେ ଏପଟୁ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା, ‘କଣ କହିଲେ ? ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ ! ଏ ନିବେଦନ କାହାର ଚିନ୍ତା ? ପହିଲେ ନନ୍ଦନଙ୍କର ଓ ପରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର । ‘ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ’ ପଦକ ନୀଳିମା ଆଉ ନନ୍ଦାଙ୍କର । କ’ଣ କହିଲେ ? ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ ? ନିବେଦନ ବାହାର କରିଦେବୁ ? ପ୍ରସ୍ତାବଟି ପାଇଁ ଆମର ସମ୍ମତି ଜଣାଇଦେବୁ ? ଗୁରୁଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିବେ ନାହିଁ ? କ’ଣ କହିଲେ, ସେ ସେଇଠି ଅଛନ୍ତି ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛନ୍ତି । ମୋର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନମାନ । ଗୁରୁଦେବ କେବେ ଦର୍ଶନ ପାଇବି ? ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ତ ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଉଛି । ତଥାପି ଏ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚକ୍ଷୁରେ ନଦେଖିଲେ ଆଶା ମେଣ୍ଟୁନାହିଁ । କ’ଣ କହିଲେ ? ଆସନ୍ତା ସମାବର୍ତ୍ତନକୁ ଆସିବେ ? କି ଭାଗ୍ୟ ! ପ୍ରଶ୍ନମାନ ।’ ସେଦିନ, ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯ ଅକ୍ଟୋବର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀର ଉତ୍ତର ଚିଠାକରି ଡିଟିପି କରିବାରେ ବିତିଲା । ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ସହବନ୍ଧନ ଦରଖାସ୍ତ ପଠାଇବୁ ବୋଲି କହି ଆମେ ଅବିଳମ୍ବେ ଗିରିକୁମି ତିଆରି କରିବାକୁ ବାହାରିଥିବା ଜଣାଇଦେଲୁ । ଆମର ଏବର ଆର୍ଥିକ ସ୍ଥିତି ଓ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ଆମର ଭୁସମ୍ପତ୍ତି ଓ କୋଠାବାଡ଼ି ବନ୍ଧାଦେଇ ପାଣି ସଂଗ୍ରହର ସମ୍ଭାବନା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ବ୍ୟାଙ୍କର ଚିଠି ଯୋଡ଼ାଗଲା । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଆମ ନିବେଦନର କପିଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସହବନ୍ଧନ ଆଶାକରି ଛାତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଗଲା । ଏସବୁ ସାରି ମୁଁ କୋଡ଼ିଏରେ ଯାଇଁ କୁଳପତିଙ୍କୁ ଆମ ଉତ୍ତର ଦେଲି । ସେ ସବୁ ଦେଖି କହିଲେ, ‘ତମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ ଭରସା ରଖି ମୁଁ ଠିକଣା କାମ କରିଛି ବୋଲି ମତେ ବହୁତ ଖୁସି ଲାଗୁଛି । ଆଉ ମାତ୍ର ତିନୋଟି ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଏପରି ସମ୍ମତି ଆସିଛି-ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି ସରକାରୀ ଓ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାୟ ପଚାଶବର୍ଷର ଘରୋଇ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ । ସେମାନେ କେବଳ ସୂଚନା ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ସହବନ୍ଧନ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଏ ଦୁଇଟି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ତୁମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେବ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ କଳାରେ ତିଗ୍ରୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପିଟାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତମେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବା ବିଶ୍ୱାସ । ଆମ କୁଳାଧିପତିଙ୍କ ସହ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯିବି । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନୁଦାନ କମିଶନ୍‌ର ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଉଭୟ, କୁଳାଧିପତିଙ୍କ ବନ୍ଧୁ । ଯୁକ୍ତିସି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ମୋର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ । ତେଣୁ ସବୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହେଇଯିବ । ମାତ୍ର ଭିତରେ ତମେ ଆମ ଉତ୍ତର ପାଇବ । ମାତ୍ର ତମ ଗିରିକୁମି ବିକାଶ ଉଦ୍ୟମରେ ହେଳା କରିବ ନାହିଁ । ତମ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଏସବୁ କହି ମୋ ନମସ୍କାର ଜଣେଇଦେବ ।’ ‘ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ’ କହି ସେ ନମସ୍କାର କରିସାରି କହିଲେ, ‘ନିଷ୍ଠାପର ଓ ନିସ୍ୱାର୍ଥ ଉଦ୍ୟମ କେତେବେଳେ ନିଷ୍ଠଳ ହୁଏନାହିଁ । ହଉ, ଆସ ।’

କୁଳପତିଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟନେଇ ମୁଁ କୁବନେଶ୍ୱର-କଟକର ସବୁ ଖବରକାଗଜ ଓ ଦୂରଦର୍ଶନ ତଥା ଆକାଶବାଣୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଆମ ନିବେଦନଟି ଦେଲି । ସେମାନେ ପରମ ଆଗ୍ରହରେ ଆମ ନିବେଦନ ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ । ଯୋଡ଼ିଏ ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ତିନି ତିନିଧର ପ୍ରକାଶ କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିଲେ । ସେଇଦିନ ରାତି ନ'ଟା ସୁଦ୍ଧା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚି ସବୁକଥା ଜଣେଇଲି ।

ଆମ ନିବେଦନ ଖବରକାଗଜମାନଙ୍କରେ ୨୦ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ପର ଦିନ ଆକାଶ ବାଣୀ, ତା ପରଦିନ ଦୂରଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାର କଲେ । ଦଶହରା ପରେ ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଚାରିତ ଗୋଟିଏ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ତାଙ୍କ ପରେ ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ଦିନେ ଦିନେ ଛାଡ଼ି ଦୁଇଧର ଲେଖାଏ ନିବେଦନଟି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଫଳରେ ଆମ ନିବେଦନ ସାତଦିନ ଧରି କୌଣସି ନା କୌଣସି ଗଣମାଧ୍ୟମ ଜରିଆରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ସକାଳୁ କାମ ନଥାଏ । ନୂଆବୋଉ ନନ୍ଦା ନାଲିମାକୁ ଧରି ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନରେ ବାହାରି ମତେ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ ତମେ ଏଯାଏ ସବୁ ଭଲକରି ଦେଖୁନାହିଁ । ଆଜିଠୁ ଦେଖା ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ପ୍ରଥମେ ଲାଇବ୍ରେରି ।' ବାଟରେ କହିଲେ, 'ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସ, ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ, ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ, ଦୋଳ, ରଜ, ଦଶରା, କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ବଡ଼ଦିନ ଆଉ ଜାଗର - ଏଇ ନ'ଦିନ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସବୁଦିନେ ସକାଳ ସାତରୁ ରାତି ନ'ଯାଏ ଲାଇବ୍ରେରି ଖୋଲା ରହେ । ଲାଇବ୍ରେରି ବାହାରକୁ ବହିନବା ମନା । ପ୍ରତି ପିଲା, କର୍ମଚାରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କାର୍ତ୍ତ ଦିଆଯାଏ । ତମେ ଯେପରି କାର୍ତ୍ତ ପାଇବ, ମୁଁ ବି ସେଇପରି କାର୍ତ୍ତ ପାଇଛି । ତମେ ଜାଣିବ - କାର୍ତ୍ତଦେଉ ବହି ଆଣିବାକୁ ହୁଏ । ବହି ଫେରେଇଲେ କାର୍ତ୍ତ ଫେରସ୍ତ ମିଳେ । ତମେ ତମ ସହୃଦର ସାରାଂଶ ଟିଠା କଲାବେଳେ ମୋଟାମୋଟି ଦେଖୁଛ । ତେବେ ଆଜିର ଦେଖା ଅଲଗା ।'

ଲାଇବ୍ରେରିରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଢ଼ାହଲ୍ । ପଢ଼ା ଟେବୁଲ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ତିନି ତିନି ଫୁର୍ ବ୍ୟବଧାନ । ପ୍ରତି ଟେବୁଲକୁ ଘେରି ଚାରିଟି ସିଧା ଚଉକି । ଏକାବେଳେ ଦୁଇଶ ଜଣ ବସିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚାରିହାତରେ ଛ'ହାତ କୋଡ଼ିଏଟି କୋଠରି । କୋଉ ଦିନ ଅଧିକ ଆସିଗଲେ ପିଲାଙ୍କ ପଢ଼ା ଜାଗାରେ ବସିପଡ଼ନ୍ତି । ପ୍ରତି କୋଠରିରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ ଓ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ।

ପଢୁଆମାନେ ସୂଚନା କାର୍ତ୍ତ ଦେଖି ବହିର ଥାକ ଓ ନନ୍ଦର ଟିପି ନିଜେ ଥାକରୁ ବହି ଆଣି ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କାର୍ତ୍ତ ରଖାଯାଏ । ବହି ଦେହରେ ଥିବା କାର୍ତ୍ତଟି ସହ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଥିବା ଭ୍ରମେ କାର୍ତ୍ତ-ଦୁଇଟି ରଖାଯାଏ । ପଢ଼ା ସରିଲେ ପଢୁଆ ବହିଟି ଫେରେଇଲେ ନିଜ କାର୍ତ୍ତ ଫେରସ୍ତ ପାଏ । ସହକାରୀ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକମାନେ ବହି ନେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ରଖନ୍ତି । ଦୁଇ ଚାରିଟି ବିଷୟ ପାଇଁ ଜଣେ ଜଣେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ । ସେମାନଙ୍କ

ଟେବୁଲ ସାମ୍ନାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଲମ୍ବ ଫଳକ ଉପରେ ସଂପୃକ୍ତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ନାମ ଲେଖାଥାଏ । ପିଅନ ନାହାନ୍ତି । ‘ନୀରବ ରହନ୍ତୁ’ ବୋଲି କୋଉଠି ଲେଖା ନାହିଁ । ମାତ୍ର କେବଳ ଯିବା ଆସିବା ପାଦଶବ୍ଦ ଓ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟେଇବାର ଖସଖସ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ଗ୍ରହାଗାର ଭିତରେ ଅଖଣ୍ଡ ନୀରବତା । ଅଭିଧାନ, ବିଶ୍ୱକୋଷ ଆଦି ରେଫରେନ୍ସ ବହି ପାଇଁ ଅଲଗା ବିଭାଗ । ସେଠି ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଟେବୁଲ ଦିପଟେ ଚଉକି ପଡ଼ି ପଡ଼ିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

ରାତି ସାଢ଼େ ଆଠଟାପରେ ବହି ଦେବା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଆକରେ ବହି ସଜାଡ଼ି ରଖିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ବୁକ୍ସ୍‌ଟୁଲି ସବୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟେ ବୋର୍ଡ଼ ପାଖରେ ଠିଆହେଇ ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଲେଇ ନେଲେ । ସେଠି ତୁଆ ଆସିଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକର ଓପର ମଲାଟ ଲଗାଯାଇଥାଏ ।

ଲାଭହେଉଛି ଲାବୋରେଟରୀ ଯିବା ବାଟରେ ପଚାରିଲି, ‘କେତୋଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ବିଷୟର ବହି ଅଛି ?’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ନୟା, କୁହ ।’ ନୟା କହିଲା, ‘ପଚାଶଟି । ଭାରତର ସବୁ ଚଳନ୍ତି ଭାଷା ସାଙ୍ଗକୁ ସଂସ୍କୃତ, ଫରାସୀ, ଜର୍ମାନ, ଇତାଳୀୟ, ଲାଟିନ୍, ସ୍ପାନିଶ୍, ଫ୍ଲାଣ୍ଡିନେସିଆନ, ପ୍ଲୁରିଟ୍, ଆରବୀ, ପାର୍ସୀ, ହିବ୍ରୁ, ଗ୍ରୀକ୍, ଚୀନୀ, ଜାପାନୀ, ମଙ୍ଗୋଲୀୟ, ରୁଷୀୟ ଆଦି ମୋଟ ଚାଳିଶଟି ଭାଷାର ବହି ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମୋଟ ବହି ସଂଖ୍ୟା ଦଶଲକ୍ଷରୁ ବେଶୀ ।’ ବିପ୍ଳୟରେ ମୋ ପାଟିରୁ ବାହାରିଗଲା ‘ଏତେ !’ ନୟା କହିଲା, ‘ଭାଇ, ତୁଆବୋଉ ଭଉଣେ କହନ୍ତି ଯେ ଗ୍ରହାଗାରଟିଏ ପୁସ୍ତକର ଆକର ନହେଲେ ଜଣେ ପୃଥିବୀର ଜ୍ଞାନ-ପରମ୍ପରା ସହ ପରିଚିତ ହେବ କିପରି ?’

ଲାବୋରେଟରୀ ଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲା ରହିଥିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, ‘ଆଜିତ କ୍ଲାସନାହିଁ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲା ଅଛି କାହିଁକି ?’

‘ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଆସବାବପତ୍ର ସଫା ସୁତୁରା କରିବା ସାଙ୍ଗକୁ ଆସନ୍ତା ସପ୍ତାହର କ୍ଲାସ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, କେମିକାଲ୍ସ ଓ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଜିନିଷ ସଜାଡ଼ି ରଖିବା ଓ କିଛି ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଇଥିଲେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମରାମତି କାରଖାନାରେ ଦେଇ ସଜାଡ଼ିବା, କୋଉ ଜିନିଷ ମାସକ ଭିତରେ ଦରକାର ପଡ଼ୁଥିଲେ ତାର ତାଲିକା କରି ଅର୍ଡ଼ର ଚିଠା କରିବା ଆଦି କାମ ଆଜି ହୁଏ,’ କହିଲା ନୟା । ଶିକ୍ଷକ ମାନେ ଓ ଲାବୋରେଟରୀ ସହାୟକମାନେ କାମରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ରସାୟନ ଲାବ୍‌ରେ କେମିକାଲ୍ସ ଆଦି ବିଷୟରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଚାରନ୍ତେ ରସାୟନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, କେତେକ ପିଲା ଥରକେ ଜାଗାରେ ଚିନିଚାରିଥର ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଅଧିକ କେମିକାଲ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି । କେତେଥର ବାରଣ କଲିଣି, ମାତ୍ର ସେମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ‘ଆଜ୍ଞା ବାରମ୍ବାର ପରୀକ୍ଷା କରି ଆମେ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଭଲଭାବରେ ଆୟତ୍ତ କରିପାରୁଛୁ ଓ ଫଳାଫଳରୁ ଆମ ପରୀକ୍ଷଣ ଘେନି ନିଶ୍ଚିତ ହେଉଛି ।’

‘ପିଲାଏ ନଷ୍ଟ କରୁନାହାନ୍ତି ତ ?’

‘ନାହିଁ । ଏ ପରୀକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକ ପିଲା ଶିଖିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକ ଆବିଷ୍କୃତ

ହେଲାବିନ୍ଦୁ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଲକ୍ଷକୋଟିଥର ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ସାରିଛି । ଫଳାଫଳ ଘେନି ସଂଶୟର ଅବକାଶ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।’

‘ହଉ, କେତୋଟି ପିଲା ନିଜ ହାତରେ ଥରକୁ ଚାରିଥର କରି ନିଃସଂଶୟ ହେବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଆମେ ଆପଣ କରିବା କାହିଁକି ? ବାରମ୍ବାର କଥାଟିଏ ପରଖିବାର ମାନସିକତା ଖୁବ୍ ଭଲ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ଏପରି ପରଖିବା ଦ୍ଵାରା କି ପ୍ରକାର ଭବିଷ୍ୟତର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ୁଛି କିଏ ଜାଣେ ?’ କହିଲେ ଅଧକ୍ଷା ।

‘ଏମିତି ଦେଖିଲେ ଏହାତ ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା’ କହି, ହସିଲେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ଲାବୋରେଟରୀ ଗୁଡ଼ିକ ପରେ ଛାତ୍ରାବାସ ଗୁଡ଼ିକର ପାଳି । ଗୋଟେ ଛାତ୍ରାବାସ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ଭିତରୁ ପିଲାଙ୍କ କଲରୋଲ ଶୁଭିଳା । ନାମ ଫଳକରୁ ମୋ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ବୋଲି ଜାଣିଲି । ଏଇଠି ‘କନ୍ୟାଶ୍ରମ’ ବା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଶିଶୁ ବିଭାଗ । ଏଠି ବର୍ଷକରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ ପିଲାଏ ରହନ୍ତି । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପୂରିଗଲେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭର୍ତ୍ତିହେଇ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବେ । ଏଇଠୁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିଲା । ଏବେବି ଏହା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ମୂଳଭସ । ଆରମ୍ଭରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷଯାଏ ଖାଲି ଖୁଆପିଆ, ଖେଳ କୁଦ, ଗୀତ ଓ ଗପ ଭିତରେ ଏ ପିଲାଙ୍କ ସମୟ ବିତିବ । ଚାରିବର୍ଷ ଓ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଏଇ ଦିବର୍ଷ ପିଲାଏ ସାମାନ୍ୟ ପଢ଼ା ଲେଖା କରିବେ - ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନା, ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା ଓଗେର ଓଗେର । ଏଠି ଚାଳିଶରୁ ପଚାଶଯାଏ ପିଲା ରହନ୍ତି । ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚଟି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ଲେଖାଏ ମା’ - ମୋଟରେ ଦଶ । ସେମାନଙ୍କ କାମଦାମ ଦେଖିବା, ପରାମର୍ଶ ଦେବା, ପିଲାଙ୍କ ଖୁଆପିଆ ଠିକଣା ସମୟରେ କରେଇବା ଆଦି ପାଇଁ ଜଣେ ବଡ଼ମା’ । ସେ କନ୍ୟାଶ୍ରମର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରିକା । ଆମକୁ ଦେଖି ପିଲାଏ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । କେଇଜଣ ଭୁବନେଶ୍ଵରୀଙ୍କୁ ଘେରି ଜେଜି ଜେଜି କହି ହାତ ଟେକି କୋଳହବାକୁ ବସିଲାବେଳେ ଆଉ କେଇଜଣ ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ‘ଦେଇ ଦେଇ’ କହି, ତାଳିମାରି ଡେଇଁଲେ । ଚାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ମତେ ଅନେଇଁ ଠିଆହେବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, ‘ଗପ ଶୁଣିବ ?’ ଏତିକିରେ ଆଉ ଚାରିପାଞ୍ଚଟିବି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଗଲେ । ମୁଁ ତଳେ ବସିପଡ଼ି କହିଲି, ‘ବଣ ଦେଖିବ ?’ ‘ହଁ, ଆମେ ଥରେ ବୁଲି ଯାଇଥିବୁ ସେଠିକି ।’ ‘ସେଇମିତିଆ ଆଉ ଗୋଟେ ବଣ । ଆହୁରି ବଡ଼, ଆହୁରି ଗହଳ ।’ ଗୋଟେ ପିଲା କହିଲା, ‘ଆମର ଏଟା ନନ୍ଦା ବଣ । ତମେ କୋଉ ବଣ କଥା କହୁଛ ? ତା ନାଁ କ’ଣ ?’ ‘ବଦରିକା ବଣ ।’ ‘କଣ କହିଲ ? ଉତ୍ତର ପାଇଲି, ‘ବଦରିକା ବଣ ।’ ‘ବାଃ, ଏଥର ଶୁଣ । ସେଇ ବଣରେ ଗୋଟେ ବାପା ହାତୀ, ଗୋଟେ ମାଆ ହାତୀ ଆଉ ଦିଇଟି ଛୁଆ ହାତୀ ବି ଥିଲେ । ହାତୀର ଚାରିଟା ଗୋଡ଼ ସିନା, ହାତ ନାହିଁ । ହେଲେ ତା ନାକଟା ବହୁତ ଲମ୍ବା । ତମେ ହାତ ଟେକି ପାଟି କଲାଭଳି ହାତୀ ତା ଲମ୍ବା ନାକଟା ଓପରକୁ ଉଠେଇ ପାଟି କରେ । କେମିତି କହିଲ ?’ ପିଲାଏ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଅନାଅନି ହେଲେ । କହିଲି, ‘ଜାଣିନ ? ହଉ ଦେଖ ଆଉ ଶୁଣ ।’ ଆଉ ସେଠୁ ‘ଏମିତି’ କହି ମୋ ହାତ ଓପରକୁ ଟେକି ପାଟି ନାକ ଢାଙ୍କି ଶବ୍ଦ କଲି - ଫେଁଏଁଏଁଏଁଏଁ । ଛୁଆଏ

ବି ସେମିତି ହାତ ଉଠେଇ କହିଲେ - ପେଁ, ପେଁ, ପେଁ, । ‘ନାଉଁ, ହେଲାନି -ପେଁଏଁଏଁଏଁଏଁ ହବ ।’ ବାରି ପାଞ୍ଚମିନିଟ ହାତୀମାନେ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଆଉ ଥୋଡ଼େ ପିଲା ଆମ ପାଖକୁ ଆସି ହାତୀ ଡକା ଦେଲେ । ‘ଆଛା କହିଲ, ବାଘ ରାବେ, ବୋବାଏ, ଗାଏ, ରଡ଼େ ନା ଗର୍ଜେ ?’ ଗୋଟିଏ ପିଲା କହିଲା, ‘ତାମରା କାଉରେ ତାମରା କାଉ, ଉଞ୍ଚ ପରବତେ ବୋବଉ ଆଉ ।’ ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, ‘ରାତି ପାହିଲା, କାଉ ରାବିଲା, କୁକୁଡ଼ା ଡାକିଲା’ ‘କେମିତି ?’ ‘କାଉ ରାବିଲା, “କା, କାଆ, କାଆ ।”’ ଆଉ ଦି ତିନିଜଣ ହଲୁକଲେ, ‘କ-କ-କ-କଥ ।’ ସେଠୁ ପାଞ୍ଚ ଛ’ଜଣ ପାଟିକଲେ, ‘କୋଇଲି ଗାଇଲା, କୁଉ ଉଉଉ....।’ ‘ବାଃ । ବଢ଼ିଆ ! ଆଉ ?’ ଗୋଟିଏ ପିଲା କହିଲା, ‘ମେଘ ଗରଜଇ, ମୟୂର ନାଚଇ’ - ଆଉ ପାଟିରେ ଘଁ ଘଁ ଶବ୍ଦ କରି ଦିହାତ ଟେକି ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁରୁ ଡେଇଁଲା ।’ ‘ସାବାସ ।’ ହେଲା ହେଲା - ବାଘ କ’ଣ କରେ ? ଏ ତାକୁ ସେ ତାକୁ ଅନେଇଁଲେ । ମୁଁ ହାମୁଡ଼ି ହାମୁଡ଼ି କହିଲି..... ହାଁଆଆଁ ଉଁଉଁ । ସେତେବେଳକୁ ସବୁପିଲା ମୋତେ ଘେରି ହାମୁଡ଼ି ହାମୁଡ଼ି ବାଘହେଇ ଗର୍ଜି ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ମାଆମାନେ ଏ ହାଲ ଦେଖୁ ହସୁଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟେ ପିଲା କହିଲା ‘ଜେଜେମା’, ମା’ ଆଉ ଦେଇ ହସନ୍ତି.....ହିଇହିଇ, ହିଇହିଇ.....’ ‘କିରେ ଏକି କଥା ? ତତେ ହସି ଆସୁନେଇଁକି ? ପାଟିରେ କ’ଣ ହିଇ ହିଇ ହିଇ ହେଇ ହଉରୁ ?’ ସେଠୁ ସେ ହିହି ହେଇ ହସିଲା । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତାଲି ମାରି ଡେଇଁ ଡେଇଁ କୁହାଟ ଛାଡ଼ିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ହେଲା, ତମେମାନେ ଏଥର ସୁନାପିଲା ହେଇ ଯା’ତ, ଆମେ ଯାଉରୁ । କାଲି ଆସିବୁ ।’ ‘ଆସିବ, ଆସିବ’ ଗୋଳ ଭିତରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଛାତ୍ରାବାସ ଆଡ଼େ ମୋହଁକୁ । ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ଆପଣ ସେ କଲେଜଟାରେ କ’ଣ କରୁଚନ୍ତି ? ଏଠିକି ଆସନ୍ତୁ ।’

‘ବିଦେଶରୁ ଫେରାଁ !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କିଏ ଜାଣେ ? ସେଠି ବି ରହିଯାଇ ପାରନ୍ତି ।’

ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲାବୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସବୁବେଳେତ ଆପଣଙ୍କ ପାଟି ଖଇଫୁଟେ, ଏଇନା ଏମିତି କିମିତି ?’ ତଥାପି କିଛି କହିଲି ନାହିଁ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ । ତମକୁ କାଲି ଏ ଟିକି ପିଲାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେମାନେ ଭୁଲିଯିବେ ବୋଲି ଭାବିବ ନାହିଁ ।’

ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କାଲି କିଏ କିଏ ରାବିବେ କି ରଡ଼ିବେ କି ଆଉ କ’ଣ କରିବେ ଦେଖିବାକୁ ଲୋଭ ହଉଛି ତୁଆବୋଉ ।’

‘ଭଲକଥା, ଜଳଖିଆ ପୂର୍ବରୁ ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ଧରି ଆସିଯିବ ।’

‘ମୋର ବି ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ ବିବାଦ ମେଷେଇବାରେ ମନ’, କହିଲା, ନୀଳିମା ।

‘ହଷ୍ଟେଲରୁ ସିଧା ଏଠିକି ଆସିଯିବାରେ ଅସୁବିଧା କୋଉଠି ?’ ପଚାରିଲେ, ତୁଆବୋଉ । ହଷ୍ଟେଲ ତକ ବୁଲି ସାରିଲା ବେଳକୁ ଖାଇବା ବେଳ ହେଇଗଲା । ଫେରିଲା ବାଟରେ ତୁଆବୋଉ

କହିଲେ, ‘ଖରାବେଳ ବିଶ୍ରାମ ପରେ ଘର ଗୁଡ଼ିକ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭାକୁ ଯିବା ।’

ଉପରଓଳି ବାସଗୃହ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଯିବା ବାଟରେ ପଚାରିଲି, ‘ଆମର ଏଠି ଶିକ୍ଷକ, ଅଣ-ଶିକ୍ଷକ ମିଶି କେତେ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକ, ଲାବୋରେଟରୀ ଓ ଲାଇବ୍ରେରିର କର୍ମଚାରୀ ମିଶି ୧୧୫ । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର, କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଓପାର୍ଟମେଣ୍ଟ, କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭଣ୍ଡାର, ଜଳ ଯୋଗାଣ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଗାଣ, ଗୃହ ଓ ରାସ୍ତା ରକ୍ଷଣା-ବେକ୍ଷଣ, ଆଉ ବଗିଚା ପାଇଁ ୧୫୦, ଶିଶୁ ଛାତ୍ରାବାସରୁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ରାବାସ ଯାଏ ମା’ ବଡ଼ମା’ ଆଦି ୫୦ । କୃଷି ଗୋଶାଳାରେ ୨୦୦ । କୃଷି ଓ ଗୋଶାଳାର ସହକାରୀମାନେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର, ପନି-ପରିବା ବଗିଚା, ଫଳ ବଗିଚା ଓ ଗୋଶାଳା ନିକଟରେ ରହନ୍ତି । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ଯାଏ ଛାତ୍ରାବାସର ମା’, ବଡ଼ମା’ ଓ ରାନ୍ଧଣୀମାନେ ଛାତ୍ରାବାସ ମାନଙ୍କରେ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରୁହନ୍ତି । ବାକି ୨୬୫ଜଣ ପାଇଁ ୩୦ଜଣିଆ ୫ଟି ଡର୍ମିଟରୀ ଓ ପଞ୍ଚଷ୍ଠିତି ଘର । ଡର୍ମିଟରୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶୋଇବା ଘର, ଗୋଟିଏ ପଢ଼ାଲେଖା ଘର ସାଙ୍ଗକୁ ପାଇଖାନା ଓ ଗାଧୁଆଘର । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ବୈଠକଖାନା । ବାସଗୃହ ଗୁଡ଼ିକରେ ଦୁଇଟି କରି ଶୋଇବାଘର, ଗୋଟିଏ ପଢ଼ାଘର, ଗୋଟିଏ ବୈଠକଖାନା ସାଙ୍ଗକୁ ରୋଷେଇଘର, ଭଣ୍ଡାରଘର, ଖାଇବା ଜାଗା ଓ ଦୁଇଟିକରି ପାଇଖାନା - ଗାଧୁଆ ଘର ।’ ‘ତା ମାନେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଚାରିଶ ପଚାଶ ସରିକି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ଅଣଶିକ୍ଷକ କର୍ମୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ସେତିକି । ଏମାନଙ୍କ ଦରମା ଆଦିର ମାସିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ ନନ୍ଦା ?’

‘ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବେତନ ସାଙ୍ଗକୁ ସ୍କୁଲ ପୋଷାକ ଓ ଖାଦ୍ୟ ଦେଉଁ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସହୁମିଶ୍ର ମାସକୁ ପ୍ରାୟ ୧୨ଲକ୍ଷ ଲାଗେ । ପିଲାଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ, ବହିପତ୍ର ଲାଇବ୍ରେରିବହି, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆଦି ମିଶିଲେ ବର୍ଷକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ କୋଟି ଲାଗେ । ବାବା ମା’ଙ୍କ ମୂଳପାଣି କେତେଟା ବଡ଼ କମ୍ପାନୀରେ ଖଟାଯାଇଛି । ସେମାନେ ବର୍ଷକୁ ଡିଭିଡେଣ୍ଡ ବାବଦରେ କୋଟିଏ ପତିଶଲକ୍ଷରୁ ଦେଢ଼କୋଟି ଯାଏ ଦିଅନ୍ତି । ବାକି ପଇସା ପାଇଁ ବଦାନ୍ୟ ଦାତା ଓ ଦାତବ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହୁଏ ।’

‘କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କରେ କ’ଣ ମୂଳରୁ ଖଟାଯାଇଥିଲା ?’

ନନ୍ଦା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକୁ ଚାହିଁଲା । ସେ କହିଲେ, ‘ହଁ, ମୂଳରୁ, ମାନେ ଦାଦା ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ ଜୀବଦଶାରୁ । ସେ ଦୁହେଁ ବଡ଼ ଜଗିରରୁ ଚଳୁଥିଲେ । ବିଳାସ ବ୍ୟୟନ ନଥିଲା । ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନଟିଏ ଗଢ଼ିବା ଖୁଡ଼ୀଙ୍କର ବହୁଦିନର ସ୍ୱପ୍ନ । ଦାଦା କହିନିକାଳେ ଖୁଡ଼ୀଙ୍କ କଥା ତଳେ ପକାନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ପଇସା କମ୍ପାନୀ ଓ ଶିଳ୍ପାନୁଷ୍ଠାନରେ ଖଟେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାପତ୍ରରେ ସବୁ ମତେ ଦେଇଗଲେ ବୋଲି ଜାଣିଛ । ଦାଦା ପାଞ୍ଚଟି କମ୍ପାନୀର ଡିରେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ଼ରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ମୁଁ ଥିଲି । ମୁଁ ଆରମ୍ଭରୁ ଡିଭିଡେଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ା ପୁଣି ସେଇ କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ଖଟେଇଲି । ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଏବେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚକୋଟି । ତାର ଡିଭିଡେଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ କୋଟିଏ ।’ ତେଣୁ ଆମର ଡିଭିଡେଣ୍ଡ ଆୟ ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇକୋଟି । ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲେଇଲା ପରେ ଯାହା ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ

ରହୁଛି ତାହାବି ଦୁଇଟି ଟ୍ରଷ୍ଟରେ ଖଟାଯାଇଛି ।

‘ନନ୍ଦା ପରା କହୁଥିଲେ ଯେ କିଛି ନିଅଣ୍ଟ ହଉଛି ଓ ତାହା ଦାତା ଓ ବଦାନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଛି ।’

‘ହଁ, ଆମକୁ ଦୁଇଟି ଟ୍ରଷ୍ଟ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦିଅନ୍ତି, ଆଉ ସେ ଦୁଇଟି ମୋ ଶଶୁର ଶାଶୁଙ୍କ ନାଁରେ ଗଢ଼ାହେଉଛି । ସେ ଦୁଇଟିର ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱ ଇଶ୍ୱରଙ୍କର ।’

‘ତାହେଲେ ବଡ଼ବାପା ହେଲେ ନାରାୟଣ ଓ ବଡ଼ମା’ କମଳା ? ମତେ ତ କେବେ କହିନ ଡମେ ନୁଆବୋଉ !’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ତମ ଭାଇ ବହୁଦିନୁ ତମକୁ ମ୍ୟାନେଜିଂ ଟ୍ରଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ଲଗେଇଲେଣି । ମୁଁ କହୁଛି, ‘ନନ୍ଦା ପିଲାଲୋକ, ପଢ଼ାପଢ଼ି ସାଙ୍ଗକୁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସହକାରୀ ହେଇ ଏତେ ଦାୟିତ୍ୱ ଦୁଇଉତ୍ତମ । ଏ ଟ୍ରଷ୍ଟ ପକ୍ଷ ଦାୟିତ୍ୱ ଏବେ ନବି ଦେଲେ ସେ ଅଯଥା ହଇରାଣ ହେବେ ଓ ତାଙ୍କ ପଢ଼ା ବନ୍ଦ ରହିବ ।’

‘ହଇରାଣ କାହିଁକି ?’

‘ହିମାଳୟ କେଦାରବନ୍ତ୍ର ରାସ୍ତାରେ କମଳା ଟ୍ରଷ୍ଟ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ବିଧବାଶ୍ରମ ଓ ନାରାୟଣ ଟ୍ରଷ୍ଟ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ଆୟୁର୍ବେଦ ଭବନ ଚାଲିଛି । ତମେ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ରାଜିହେଲେ ତମ ଭାଇ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ସବୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଦେବେ । ଜଣେଇବି ତାଙ୍କୁ ?’

‘ନାଉଁରେ ବାବା ! ଏ ସ୍ୱାମୀଜୀ ମହାରାଜତି ତ ଅଭୂତ । ତମେ ବି କମ୍ ନୁହଁ ଇଶ୍ୱରୀ ଦେବୀ ! ଆଉ କେତେ କଥା ଜଣେଇନା ମତେ ?’

‘ବହୁତ । ବେଳହେଲେ ସବୁ ଜାଣିବ ।’

‘ମୋର କିଛି ଜାଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ କି ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୁଆ ଦାୟିତ୍ୱ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ।’

‘କୋଉ ନୁଆ ଦାୟିତ୍ୱଟି ନେବ ?’

‘ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ତିଗ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କ ଅଧ୍ୟାପନା ।’

‘ତମ ବର ରାଜିହେଲେ ତ !’

‘ମା’ଙ୍କ କଥାରେ ବାବା ରାଜିହେଲେ । ତମ କଥାରେ ଭାଇ । ଆଉ ମୋ ବେଳକୁ କ’ଣ ନା ବର ରାଜିହେଲେ ତ ! ତମ ଯୁଗ ଗଲାଣି ନୁଆବୋଉ । ଏବେ ବର ନଖରୁ ଶିଖ ଦେଖ କନ୍ୟା ବାନ୍ଧିବା ଉଠିଗଲାଣି । କନ୍ୟା ବର ବାନ୍ଧୁଛି । ତାକୁ ଇଶ୍ୱରଭିତ୍ତ କରୁଛି । ତାଠାରୁ ଲେଖାପଢ଼ାରେ ରାଜିନାମା ନଉଁଛି । ମୁଁ ବି ସେୟା କରିବି ।’

‘କର ବାବା, କର ।’

ପଚାରିଲି, ‘ତମ ସର୍ବ ଭିତରେ ବର ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ କି ?’

‘ହଁ ।’

‘ଆଛା ଅଳପ ଖୁଲାପ କଲେ ଯାହା ବେଶୀ ଖୁଲାପ କଲେ ସେୟା ଦଣ୍ଡ ରହିବ ?’

‘ନା, ଅଳପରେ ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ତିନିଦିନ ବସଉଠ । ବେଶୀରେ ସାତଦିନ ।’

‘ଏମିତି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଦିନେ ଛାଡ଼ପତ୍ର ?’

‘ନା’

‘ବର କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ମକଦ୍ଦମା କରିବ - ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଁ ।’

‘ଆପଣ କେମିତି ଜାଣିଲେ ?’

‘ମତେ ଏମିତି କଥା ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ।’

‘ଏତ ଜମା ଗୋଟିଏ ହେଲା । ସବୁର ଆଉ ଗୁଡ଼ିକ କ’ଣ ?’

‘ମତେ ଥରକେ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ । ରୁହ ଟିକେ ଦେଖେଁ’ କହି ଆଖି ବୁଜି କହିଲି, ‘ହଁ, ହେଲା । ଅପରାଜିତା ବଣରେ ନୟାନର କୁଳରେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ । ସେଠି ଜଣେ ତପସ୍ବିନୀ ବସିଛନ୍ତି । ସେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନା ଉର୍ବଶୀ ଯେମିତି । ଆଉ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ପୁରୁରବାଳ ପରି ଜଣେ । ଦିଶାଯାକ ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା ଲାଗୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୁଁ ତିହି ପାରୁନାହିଁ ।’

‘ନୟନ, ମୁଁ ଦିହିଲି ଚିହ୍ନିଲି’ କହି ହସିଲେ ନୂଆବୋଉ ।

‘ଉର୍ବଶୀ ବି ସର୍ବ ରଖୁଥିଲେ’ କହିଲା ବେଳକୁ ନୟା ମୁହଁରେ ଫଗୁ ଉକୁଟି ଉଠିଲା । କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନକରିଥିବା ପରି ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ନୟା, ଅଧକ୍ଷା କ’ଣ ସବୁଘର ବୁଲିବେ ?’

‘ନାହିଁ, ଯୋଉ ଯୋଉ ଘରୁ ଭଲମନ୍ଦ ଖବର ଆସିବି, ଆଗେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖାହେବ । ତାପରେ ବେଳହେଲେ ଅନ୍ୟ ଘର ।’

‘ଆଜି କି କି ଖବର ଅଛି ?’

‘ଗଣିତ ମାତାମ୍ ଖବର ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ଶାଶୁ ଶଶୁର କାଲି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଶାଶୁଙ୍କର ଆଶ୍ଚର୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ - ମାତ୍ର ସେ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ତାନ୍ତ୍ରରଳ ଔଷଧ ଖାଇନାହାନ୍ତି । ନୂଆ’ଉ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାସୁଝା କରେଇବେ ।’

ଗଣିତ ମାତାମ୍ଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ସେ ମୋ ସହିତ ବୈଠକଖାନାରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ନୂଆବୋଉ ଓ ନୟା ଭିତରକୁ ଗଲେ, ଫେରିଲେ ଅଧକ୍ଷକ ପରେ । ନୂଆବୋଉ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ବୋଉଙ୍କ ଫୁଲାଫୁଲି ଓ ଦରଜ କମିଯାଇଛି । ସେ ହୋମିଓପାଥ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଚୈଳ ମାଲିସ୍ କରେଇବାକୁ ରାଜିହେଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଆଁ ଆମ ହୋମିଓପାଥ, କବିରାଜ ଆଉ ତାଙ୍କ ନର୍ସଙ୍କୁ ଘେନି ଆସନ୍ତୁ ।’ ଆମେ ବାହାରି ଆସିଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଏ ଫୁଲାଫୁଲି ଆଦି କମିଲା କେମିତି ?’

‘ରେକି । ନୟା ଆଉ ମୁଁ ଦିଶଣ ରେକି ଦେଲୁଁ । ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ପୂରା ନିଦ ହେଇଗଲା । ଏଇ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ତଳେ ଉଠି କହିଲେ - ଆଃ, ବଡ଼ ଆରାମ୍ ଲାଗୁଛି । ତମେ ଦିହେଁ କ’ଣ କିମିଆ

ଜାଣକି ?’ ମୁଁ କହିଲି - ନାହିଁ ଏଇଟି ଭଲହେବା ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟେ ବାଟ । ତେବେ, ଆପଣଙ୍କୁ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଆଉ ଡ଼େଇ ମାଲିସ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ହଁ ନା କହିବା ଆଗରୁ ଆମେ ଚାଲି ଆସିବୁ । ନନ୍ଦା, ଆଗେ କାହାଘର ? କେମିଷ୍ଟି ସାର୍ ନା ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ?’

‘କେମିଷ୍ଟି ସାର୍ ।’

ମୁଁ ସେଠିକା ଖବର କ’ଣ ପଚାରନ୍ତେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ପୁଅର ବର୍ଷ ପୂରାଣି ।’ ଆମକୁ ଦେଖି ଦି ପରାଣି ମହା ଖୁସି ! ଭଦ୍ରଲୋକ ପୁଅକୁ ଡାକିଲେ । ସେ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଚାଲି ଆମ ପାଖରେ ବୈଠକଖାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । କେମିଷ୍ଟି ସାର୍ କହିଲେ, ‘ସନ୍ତୋଷ ଜେଜେମାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାର ।’

ଛୁଆଟି ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ନୁଆଁଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ତାକୁ କୋଳକୁ ଉଠାଇନେଇ କହିଲେ, ‘ବାବୁ, ଗୀତଟିଏ ଗାଇଲ ।’

ସେ ଗାଇଲା, ‘ଚକା ଚକା ଭଉଁଲି, ମାମୁଁଘଲ ଚଉଁଲି ।’

ଆମେ ତିନିହେଁ ଏକାବେଳେ କହିଲୁ, ‘ଆରେ ବାଃ ।’ ଛୁଆଟି ହସିଦେଇ କହିଲା, ‘ଆଉ ତାଇବି ? କାଉ କହିଲା, ସଂତୁ ବାବୁ, ଉଠିବୁ ନାହିଁ, ବେଳହେଲାଣି ତେତେ !’

ସଂତୁ କହିଲା ଥ’ତେ ।’ ସେତେବେଳକୁ ତା ମା’ ଆସିଯାଇଥିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ସନ୍ତୋଷକୁ ଟିକିଏ ଗେଲକରି ତାଙ୍କୁ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ଆସୁଛୁ ମା’ !’

ତାପରେ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ଙ୍କ ଘର ।

ମାତାମ୍ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି । ମୁହଁଟି ଉତୁରି ପଡ଼ିଥାଏ । ସେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ନଇଁପଡ଼ି ପ୍ରଣାମ କରି କହିଲେ, ‘ମା’ ସବୁ ସରିଗଲା । ସେ ମତେ ଛାଡ଼ିପତ୍ର ଦବାକୁ ବାହାରିଲେଣି ।’

‘କ’ଣ ହେଲା ?’

‘ସେ ବରାବର ଲଗେଇଚନ୍ତି - ମୁଁ କୃଷି ବିଜ୍ଞାନୀ । ସେଠି ବେକାର ବସିପାରିବି ନାହିଁ । ତମେ ସେ କାମ ଛାଡ଼ିଦିଅ । ମୁଁ ରାଜି ହେଲିନାହିଁ ବୋଲି ଏବେ ଏମିତି ଲେଖୁଛନ୍ତି ।’

‘ତମ ସ୍ୱାମୀ ପତୁଚନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିଲ । କ’ଣ ପତୁଚନ୍ତି କି ପଢ଼ା କେବେ ଶେଷ ହେବ କହିନା । ଠିକ୍ ଅଛି । ଜଗଦୀଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ କର, ସେ ଆସି ମତେ ଦେଖାକରନ୍ତୁ । ଆମ କୃଷିପାର୍ମ ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଦେଲେ ମତେ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ।’

‘ନାହିଁ ମା’, ସେ ରାଜିହେବେନି । ଆପଣଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଲେଖୁଥିଲି । କହିଲେ, - ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କ ସହ କି ପରାମର୍ଶ କରିବି ? ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟୁତ ମାନସିକତା ମତେ ବିବ୍ରତ କରୁଛି । କୋଉ ଯୁଗରେ ଅଛନ୍ତି ସେ କେଜାଣି ? ଆଗରୁ ଟିକେ ଟିକେ ସୁରାଖ ପାଉଥିଲି, ମାତ୍ର ସେ ପାସକଲା ପରଠାରୁ ଆହୁରି ଏକବାରିଆ ହେଇଯାଇଚନ୍ତି । ଏପରି

ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ କି ଘର କରିବି ମୁଁ ?’ ‘ମୁଁ ଟିକେ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖିବି । ତାଙ୍କ ଠିକଣା ଦିଅ । ମୁଁ ଲେଖିବି’ କହି, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଅନ୍ୟଘର ଆଡ଼େ ଚାଲିବାକୁ ବସିଗଲେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ଏ ଚିଠିଟି ଆଜି ଲେଖିପକା । କାଲି ବେଳ ନ ମିଳିପାରେ ।’ ‘ଆଜ୍ଞା ହଉ’ କହି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ତାଙ୍କ କୁଟୀର ଆଡ଼େ ମୋହିଁଲେ । ନନ୍ଦା ମତେ ବାଟରେ ଚେହିଲା, ‘ସାରେ, ସଂସ୍କୃତ ମାତାମୂଳ କଥା କ’ଣ ଦୃଶ୍ୟ ହଉଛି ଆପଣଙ୍କୁ ?’ ‘ବାଳିକେ, ଏହା ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବା ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ । ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ଆମକୁ ଯାହା ଦୃଶ୍ୟହେବ, ତାହା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କହିବୁ ।’

ତୁଆବୋଉ ମୋ କହିବା ଢଙ୍ଗରେ କହିଲେ, ‘ଅତିଥିଶାଳା ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ପିଣ୍ଡିକା ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଅଟଇ । ଆପଣ ସେଠାକୁ ଯିବା ହେଉଛି ।’

‘ଅବଶ୍ୟ, ଅବଶ୍ୟ’ କହି ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଆଡ଼େ ବାଟ ଚାଲିଲି । ପଛରୁ ନନ୍ଦା କହିବା ଶୁଣିଲି, ‘ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇବେ, ଶାୟିତ ନୋହିବେ !’ ଆମ ତିନିଜଣ ମିଳିତ ହସ ଭିତରେ ସେମାନେ ମାତୃମନ୍ଦିର ଓ ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଆଡ଼େ ଆଗେଇଗଲୁ ।

ରାତିରେ ଖାଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ନନ୍ଦା ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦିଶିଣ କାଗଜ ବଢ଼ାଇଦେଇ କହିଲା, ‘ଏ ଚିଠି ପଢ଼ି ଆପଣଙ୍କ ମତାମତ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ତୁଆବୋଉ କହିଛନ୍ତି ।’

ଦେଖିଲି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ମନେଇବା ପାଇଁ ତୁଆବୋଉ ବଡ଼ ସ୍ନେହବୋଲା ନରମା ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆମ କୃଷିପାର୍ମ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ଗୋଟେ ବଡ଼ ଫଳବରିତା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ‘କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରି ରେସନ ସହ ମାସିକ ଚାରି ହଜାର ମିଳିବ । ଫଳବରିତା ଆରମ୍ଭ କଲେ ପ୍ରଥମ ଚାରିବର୍ଷ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ଦୁଇ ହଜାର ମିଳିବ । ତାପରେ ଲାଭରୁ ଆପଣ ଏହା ସହିତ ଦଶ ଶତାଂଶ ପାଇବେ । ଅଧିକ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଆପଣ ଆସନ୍ତା ରବିବାର ଆସନ୍ତୁ ।’ ଚିଠିଟି ପଢ଼ିସାରି ପଚାରିଲି, ‘ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ କେତେବେଳେ ଭେଟି ହେବ ?’

-ଅଧ୍ୟକ୍ଷା ପରେ ।

-ସେ ଯାଏ ?

-ମୁଁ ଫେରିଯାଉଛି । କାମଦାମ ସାରି ଆସିବେ ।

-ତା ଆଗରୁ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମୂଳ ପାଖରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିଠି ଦୁଇଟା ଆଣିପାରିବ ?

-ପ୍ରବାସୀ ସ୍ୱାମୀଟିଏ ତା ପଢ଼ାକୁ କ’ଣ କ’ଣ ଲେଖୁଥିବ ! ସେ ଆମକୁ ସେ ଚିଠି ଦେବେ କାହିଁକି ?’

-ଜଗଦୀଶ ଲୋକଟା ଏତେ ସୁଧାର ନୁହଁ । ଖାଲି ନରମା ଚିଠିରେ କାମ ହବନି । ଟିକେ ଗରମ ହବା ବି ଦରକାର ।

‘ଆପଣ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ ଆଗେ’ କହି ନନ୍ଦା ଲେଉଟିଗଲା । ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ବହିଧରି ବସିଗଲି ।

ଖାଇବାକୁ ଯିବା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚିଲା । ମାତୃମନ୍ଦିର ଯିବା ବାଟରେ ପଚାରିଲି, ‘ତମେତ ସବୁକଥା ମାତାମଙ୍ଗୁ ରିପୋର୍ଟ କର । ଜଗଦୀଶ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋ ମତାମତ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବ ?’

-ନା । ଆପଣଙ୍କୁ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ କଥାଟା କିମିତି ଉଠେଇବି ଭାବୁଚି, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଚାରିଲେ, ‘କଣ ଭାବୁଚ ଏତେ ?’

‘ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି ଦେଖିଲି । ମାତ୍ର ସେ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ଠିକଣା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ରହୁ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଟିକେ ତରେଇବା ବି ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମଙ୍ଗ ପାଖରୁ ଜଗଦୀଶଙ୍କ ଚିଠି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’

-ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ତରେଇଲେ ହିତେ ବିପରୀତ ହୋଇପାରେ, ତାଙ୍କଦ୍ୱା ପତିପତ୍ନୀଙ୍କ ଭିତରର ଚିଠି ଆଉମାନେ ପଢ଼ିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

-‘କ୍ଷେତ୍ରେ କର୍ମ ବିଧାୟତେ’ ଭୁଲିଗଲେ କି ? ଆପଣ ନନ୍ଦାଙ୍କୁ ଚିଠି ପାଇଁ ପଠାନ୍ତୁ, ଦେଖିବେ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମଙ୍ଗ ଚିଠି ଦେବେ ନାହିଁ ।

-ତା’ ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

-ନା, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଧମକ ତାଙ୍କୁ ବାଧୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚିଠିଟା ପାରାପ୍ରେତ ନକରି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖେଇଦେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ହୁଅନ୍ତା । ମାତ୍ର ସେ ଚିଠି ଦେଖେଇଲେ ନାହିଁ । ଲାଗୁଛି ଚିଠିଟିର ଅଶାଳୀନ ବକ୍ତବ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ କରିଚି ।

-ସେଥିରେ ଅଶାଳୀନ ବକ୍ତବ୍ୟ ଥିବା କଥା ତମେ କିମିତି ଜାଣିଲ ?

-ଆପଣଙ୍କ ଚିଠିର ଚିଠାଟି ପଠେଇ ତାଙ୍କୁ କହି ପଠାଇବେ ଯେ ସେ ସହଯୋଗ ନକଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନୋଭାବର ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିଚୟ ଆପଣ ପାଇବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ନଦେଲେ ତାଙ୍କୁ କହିବେ ଯେ ସେ ନିଜେ କୌଣସି ମନ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ଛୋଟ କରାଇଛନ୍ତି ।

-ଏହା କ’ଣ ସତ ?

-ନା, ମାତ୍ର ଏପରି ଶୁଣାଖାଇଲେ ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିଠି ଦେବେ । ସେଠୁ ମୋ ଆଶଙ୍କା ସତ କି ମିଛ ଜଣାଯିବ ।

-ନନ୍ଦା ।

ନନ୍ଦାକୁ ବୁଝେଇବା ଦରକାର ନଥିଲା । ସେ ଯାଇ ଟିକକ ପରେ ଫେରି ଆସି କହିଲା, ‘ନା, ଦେଲେ ନାହିଁ ।’

‘ହଉ, ଏଥର ଏ ଚିଠି ନେଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ଓ ନନ୍ଦନ କହିଲା ପରି କୁହ ।’ ନନ୍ଦା ଗଲା । ଫେରିବା ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହେଲା । ମାତ୍ର ଏ ଯାତ୍ରାଟି ବି ନିଷ୍ଫଳ ହେଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଏଥର

ନିଜେ ଗଲେ ଓ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଦିଖିଣ୍ଡ ଚିଠିଧରି ଫେରି ଆସିଲେ । ମୁହଁ ଖାଲି ଗମ୍ଭୀର ନୁହେଁ, ରାଗରେ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଯାଇ ଥାଏ । ମତେ ଚିଠି ବଢ଼େଇଦେଲେ ।

ମୁଁ ପଡ଼ି ନୟାକୁ ଦେଲି । ସେ ପଡ଼ି ଫୁଁ ଫୁଁ ହେଲା ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ଏବେ କ’ଣ କରିବା ?’

ଏହିପରି ଲେଖିଛୁ କହି ମୁଁ ପ୍ୟାଡ଼ଟା ଭିଡ଼ି ଆଣି ଦଶବାର ଧାଡ଼ି ଲେଖି ନୟାକୁ ବଢ଼େଇଦେଲି । ନୟା ପଡ଼ି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକୁ ଦେଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଡ଼ିସାରି ପଚାରିଲେ, ‘ଏ ଧମକାଣର ପରିଣତି କ’ଣ ହେବ ?’

-ବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘର ଧରିବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର ଲୋକଟା ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ବଦମାସ ଲାଗୁଛି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ଧମକାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୋହିପାରେ । ଓକିଲ ନୋଟିସ୍ ବି ଦରକାର । ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି କାହାକୁ ?

-ହଁ । କଟକ ବାର୍‌ର ବରିଷ୍ଠ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ଅମିକା ମୋର ସାଙ୍ଗ ।

-ତାହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ଚିଠି ସାଙ୍ଗରେ ସେ ଲୋକଟାର ଚିଠି ଦୁଇଟାର ଜିରଫ୍ ପଠେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

-ଅମିକାଙ୍କୁ କିଛି ଅନୁରୋଧ କରିବା ନାହିଁ ?

-ଏଟା ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ବି ପରୀକ୍ଷା । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ସେ ଅବିଳମ୍ବେ ଉତ୍ତର ଦେବେ ।

ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖାଯାଇ ଖାମ୍ବବନ୍ଦ ହେଇ ପରଦିନ ତାଙ୍କରେ ଦବାପାଇଁ ରହିଲା ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ନୟନ, ସେ ଲୋକଟା ଏପରି ଲେଖୁଥିବ ବୋଲି ଭାବିଲ କିପରି ?’ ‘ତୁଆବୋଉ, ମୁଁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ଜାଣେ । ଦି’ଦି’ଟା ବାହା ହେଇଚନ୍ତି । ତା ଓପରେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ କରିଚନ୍ତି । ସେ କପ୍ପିନ୍‌କାଳେ କୌଣସି ନାରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଇନ୍ଦିରାଙ୍କୁ ତ ବିଧବା ନକହି ତାର କଥା ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ନ ଲାଗେଇ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୋଟେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଛବିରେ ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ନାୟିକା ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ଭୂମିକା ନେଲେ ବୋଲି ଏ ମହାଶୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇଛା ତା କହିଲେ । ସେ ଭାଷା ଆପଣ ଓ ନୟାଙ୍କ ଆଗରେ କହିବା ପରି ସାହସ ମୋର ନାହିଁ । ଜଗଦୀଶ ତ କବୀରଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିତି ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟଙ୍କ ପଦଗୁଡ଼ା ଦୁଷ୍ଟରେ ଧରିବାକୁ ରଥ ତାହୁକ ବି ପଛେଇବେ ।’

‘ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ତାଙ୍କୁ ସହିଥିଲା କିମିତି ?’ ପଚାରିଲା ନୟା ।

‘କେତେଥର କେତେଲୋକଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ନ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ବାବୁ ! ଜଣେ ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବହେଇଗଲେ ଆମ ପ୍ରଭୁମାନେ କରୁଣାରେ ବିଗଳିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଚାକିରି ଯାଉ ଯାଉ ରହେ । ମାତ୍ର ଦିନେ ସତକୁ ସତ ଚାକିରି ଚାଲିଗଲା । କାରଣ ସେଥର ଦେବୋପମ ଲୋକଟିଏ ନହେଇ ଜଣେ ଚଣ୍ଡୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେଲେ । ବାବୁଙ୍କ କାକୁଡ଼ି ମିନତି କିଛି କାଟୁ କଲାନି । ଗଲେ ।’

ନୟା ପଚାରିଲା, ‘ପୃଥ୍ବୀଙ୍କ ଭାରା ଗଲା ?’

-ନା, ଭାରା କ୍ଷଣକପାଇଁ ହୁଏତ ନିବାରିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଯାଏ ନାହିଁ । ଦୁଷ୍ପୃତ-କାରୀମାନେ ବିନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ସାଧୁମାନେ ପରିତ୍ରାଣ ପାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ସବୁ ସାମୟିକ । କାଳୀ ଚାଲେ । ରାତି ଦିନ, ଖରାବର୍ଷା, ଭଲମନ୍ଦ, ସୁଖ ଦୁଃଖ ଆସନ୍ତି, ଯାଆନ୍ତି ।

-ଏତେ କମ୍ ବୟସବେଳୁ ତମେ ଏମିତି ପକ୍ଷୀ ବୁଡ଼ାଉଳି କହୁଛ କିପରି ନନ୍ଦନ ?

-ତୁଆବୋଉ, ଆପଣ ଏମିତି ପଚାରିଲେ ଆମ ସାରକୁ ଉତ୍ତର ପଛଟିଏ ନାହିଁ । ସେ ହୁଏତ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ, ‘ତୁହେଁ ବୃଦ୍ଧ ସେହି ଜନ ଶୁକୁ କେଶ ଅଟେ ଯାର ଶିର, ଯୌବନେ ଯେ ଜ୍ଞାନେ ରତ ଲୋକେ ତାକୁ ବୋଲନ୍ତି ଛବିର’ କହିଲା, ନୟା ।

‘ନନ୍ଦନ, ତମେ ଏମିତି ମିଟି ମିଟି ହସୁତ କାହିଁକି ?’ ପଚାରିଲେ ତୁଆବୋଉ ।

-ଏଥର ବି ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ସୁନୟା ।

-ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ହେଲେ ପହଲିଟେ ମନେ ପଡ଼ୁଚି : କହିବି ନାହିଁ, କହିଲେ ଏ ଘରେ ରହିବି ନାହିଁ ।

-ଆଜ୍ଞା, ନୟା ବାସ୍ତବରେ କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲେ - ତୁଛାକୁ ଏତେ, ମୁଦି ନାହିଁ ଗୋଡ଼ କଚାଡ଼ କେତେ, ମାତ୍ର ବାଆଁରେଇ ଦେଇ ସେ ଶୁକୁକେଶ ବକ୍ତିମା ଝାଡ଼ିଲେ । ସେଠୁ ପୁଣି ‘କହିବି ରହିବି’ ବାଆଁରେଇଲେ ।

-ଆପଣ ଖାଲି ଖାରା କଥା କୁହନ୍ତି, ମୁଁ କହିଲେ ନାକରା ନହେଲେ ବାଆଁରା ।

‘ତୁଆବୋଉ, ‘କିଏ ସେ ଯମୁନା ଯାଉନାହିଁ ?’ କିଏ ଲେଖୁଚି କି ?’

‘କେଜାଣି ? ଏ ଗୀତ, ପହଲି ପହଲି ଛାଡ଼ି ମତେ ସିଧା ଜବାବ ଦିଅ ।’

-ଗଲି, ଆଇଲି, ଯାହା ଦେଖୁଲି କହିଲି ।

-ନାହିଁ ନନ୍ଦନ, ଖାଲି ଦେଖୁବା କଥା ନୁହେଁ ।

-ନୁହେଁତ, ‘ଗଲି ଆଇଲିର ମର୍ମରେ ପଶିଲେ ଦେଖିବେ - ଏହାହିଁ ଲାଳା ରହସ୍ୟ ।’

ଟିକିଏ ରୁପ୍ ରହି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ହଁ ।’

ନୟା ମତେ ଅନେଇଁଥିବା ଦେଖୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକୁ କହିଲି, ‘ତୁଆ’ଉ, ଆପଣଙ୍କ ନଶାଦ ଗୋଟେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ମତେ କ୍ଷମା ମାଗିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ମାତ୍ର କେମିତି ମାଗିବେ ଜାଣିପାରୁ ନାହାଁନ୍ତି ।’

-କୋଉ ମନ୍ତବ୍ୟ ?

-ସେଇ ପ୍ରଥମ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ଏ କହିଥିଲେ, ଯେ ମୁଁ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବା ଲୋକ ଆଉ ବେଳେ ବେଳେ ମାଟିରେ ଗୋଡ଼ ଥାପିଲେବି ବସାବାନ୍ଧିବି ଗଛ ଓପରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ମାଟିରେ ଠିଆହେଇପାରେ, ଚାଲିପାରେ, ଦଉଡ଼ିପାରେ’

‘ଓ କଚାଡ଼ି ହୋଇ ଆଶୁଗଣି ଛିଣ୍ଡେଇ ପାରୁଁ’ କହିଲା, ନୟା ।

କହିଲି, ‘ଏଇଟା ବଡ଼ ଦଣ୍ଡିଆ କଥାପଦେ । ନୁହେଁ ?’ ନୟା ମୁହଁ ତଳକୁ କଲା । ତାର ସାରା

ସଭା ଯେମିତି କହୁଥିଲା, ‘ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା ହେଉ !’

ସମସ୍ତେ ଉଠିବୁ । ଭୋଜନଶାଳା ଦୁଆରେ ନୀଳିମା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା । ପଚାରିଲି,
‘ଏ ଓଲି ତ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲନାହିଁ ?’

-ପହୁଥିଲି ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ କାମ ଦାମ ସାରି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଯିବାର ପାଞ୍ଚ ସାତ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଆମେ ଶିଶୁ ଛାତ୍ରାବାସରେ ପହଞ୍ଚିବୁ ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ସାତରେ । ପିଲାଏ ମତେ ଘେରିଗଲେ । ନୀଳିମା ବି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଁ ପିଲାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, ‘କାଲି ଯାହା କହିଥିଲି ମନେ ଅଛି ନା ?’ ସମସ୍ତେ ଜବାବଦେଲେ, ‘ହଁ ।’ ‘ଉହଁ । ହେଲା ନାହିଁ । ଦେଖେଇବ ନା, ଖାଲି ହଁ କ’ଣ ।’ ସେଠୁ କିଏ ହାତୀହେଉ ପେଁ ଏଁ ଏଁ ଏଁ କଲାତ କିଏ ବାଘ ସାଜି ହାଉଁ ହାଉଁ ହେଲା । ଆଉ କିଏ କାଉହେଉ ରାବିଲା ତ କିଏ କୋଇଲି ହେଉ ଗାଇଲା । କିଏ କେତେ ବଡ଼ ପେଁ କି ହାଉଁ କରିପାରୁଛି ଦେଖେଇବାର ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦିତା ବି ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲା । ଦଶ ମିନିଟ୍ ଗଲାପରେ କହିଲି, ‘ହେଲା । ଏଥର ଗପଟିଏ ଶୁଣ ।’ ଗୋଟିଏ ପିଲା ପଚାରିଲା, ‘କି ଗପ ?’ କହିଲି, ‘ବେଙ୍ଗୁଲି ଗପ ।’ ପିଲାଟି କହିଲା, ‘ସେ ଫୁଲେଇ ବେଙ୍ଗୁଳୀତ ? ଯିଏ ଫୁଲି ଫୁଲି ହାତୀ ହଉଥିଲା ?’ କହିଲି, ‘ତମେତ ଏ ଗପଟା ଜାଣିତ । ଆଜ୍ଞା ପତର ଶିଉଁ ଗପ ?’

‘ନାହିଁ ।’

ଶୁଣ : ‘ଗୋଟିଏ ସାନ ଝିଅ ଛେଳିଟିଏ ରଖୁଥିଲା । ସବୁଦିନେ ଛେଳିକି ଚରେଇବାକୁ ନିଏ । ଦିନେ ବଣଭିତରେ ଛେଳିକି ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଗୋଟେ ଗଛ ଛାଇରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଗଛ ଓପରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଚଢ଼େଇ ବସି ଗାତ ଗାଉଥାନ୍ତି । ଝିଅଟି ଗାତ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ତାକୁ ନିଦ ହେଇଗଲା । ଏଣେ ଛେଳିଟା ବୁକୁବୁକୁ ଗୋଟେ ଗହୀରା ଖାଲରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଖାଲରେ ଟିକିଏ ପାଣି, ବହୁତ ପକ । ଛେଳି ପକରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ତା ଦିହମୁଣ୍ଡ ସବୁଠି ପକ ନେସି ହେଇଗଲା । ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା ଚରିତ୍ରକରି ସେ ଖାଲରୁ ବାହାରିଲା । ପକ ଛଡ଼େଇବାକୁ ତଳେ ଗଡ଼ି ଘସିହେଲା । ତଳେ ଖାଲି ପତର । ସେଇ ପତର ତା ଦେହସାରା ଲାଗିଗଲା । ସେ ଯେତେ ଗଡ଼ିଲା ସେତେ ପତର ନାଗିଲା । ଖାଲି ଶିଙ୍ଗ ଦିଇଟା ଆଉ ଆଖି ଦୋଟି ଛାଡ଼ି ସବୁଠେଇଁ ପତର, ଶିଉଁ ହେଇଗଲା । ଏଣେ ଗୋଟେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ତୁରୁ କରି କାମୁଡ଼ି ଦେଲାକୁ ଝିଅଟିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଯେତେ ତାକିଲା ଛେଳି ଜବାବ ଦେଲାନାହିଁ । ଛେଳିକି କିମିତି ତାକନ୍ତି ଜାଣିତ ? କହନ୍ତି - ଅରୁରୁ, ଅରୁରୁ । ଛେଳି ଶୁଣି କୁହେ.....ମେଁ ଏଁ ଏଁ । ଝିଅଟି ଯେତେ ଅରୁରୁ, ଅରୁରୁ କଲେବି ଛେଳି ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । କାହିଁକି କହିଲ ?’

‘ତା କାନରେ ପତର ନାଗିଥିଲା,’ ଜଣେ କହିଲା । ‘ନାହିଁ, ପତର ନାଗିଲେବି କାନକୁ ଶୁଭିବା କଥା, ହେଲେ ସେ ଛେଳିର ଟିକିଏ ଚଗଲାମି ବାହାରିଥାଏ । ଭାବୁଥାଏ ଦିନେ ଦିବିନ ବଣରେ ରହି ବୁଲି ଚାଲି ସବୁ ଦେଖୁ ତା ବାଦେ ଘରକୁ ଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଜବାବ ଦଉନଥାଏ ।

ଝିଅଟି ଖୋଜି ଖୋଜି ପତରଶିଆଁ ଛେଳିକୁ ଦେଖୁ ପଚାରିଲା, ‘ପତର ଶିଉଁ ପତରଶିଉଁ, ମୋ ମିଛକି ଦେଖୁଛୁକି ?’ ଦେଖୁ କହିଲା, ‘କ’ଣ ପଚାରିଲା ଝିଅ ।’ ଅନେକେ ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ପତର ଶିଉଁ ପତର ଶିଉଁ ମୋ ମିଛକି ଦେଖୁଛୁ କି ?’ ‘ହଉ, ସେଉଁ କ’ଣ ହେଲା ଶୁଣ - ଆଉ ଟିକିଏ ଖୋଜାଖୋଜି କରି ସଂଜ ହେଇଆସିବାରୁ ଝିଅଟି ମନକଷ୍ଟରେ ଘରକୁ ନଈଟିଲା । ରାତିହେଲା । ଜହ୍ନ ଉଠିଲା । ବାଘ ହେଞ୍ଚାଳ ଶୁଭିଲା ।’ ପିଲା ବୁଝିପାଏ ବସିବା ଦେଖୁ କହିଲା, ‘ଯାଆମ, ଗପ ପପ କିଛି କହିବି ନାହିଁ । କହିଲି ବାଘ ହେଞ୍ଚାଳ ଶୁଭିଲା । କାହିଁ ? ହେଞ୍ଚାଳ କାହିଁ ?’ ଗୋଟେ ପିଲା କହିଲା, ‘ହେଞ୍ଚାଳ କ’ଣ ଆମେ ଜାଣିନାହୁଁ ।’ ‘କାଲି ପରା କହିଲି, ଆଜି ସକାଳୁ ତମେ ସବୁ ହାଉଁ ହାଉଁ କରୁଥିଲ ପରା ! ଜାଣିନା କ’ଣ ?’

‘ଆମେ ଗର୍ଭୁଥିଲୁ ନା !’ ‘ମୋର ଭୁଲ୍ ହେଇଛି । ବାଘ ଗର୍ଜନକୁ ହେଞ୍ଚାଳ ବୁଝାଯାଏ ବୋଲି କହି ନଥିଲି । ବାଘ ହେଞ୍ଚାଳିବାରୁ.....ଏଥର ପିଲାଏ ହାମୁଡ଼େଇ ହାମୁଡ଼େଇ ହାଉଁ ହାଆଁ ଆଉଁ ହେଲେ । ମିନିଟିଏ ଦି ମିନିଟିଏରେ କହିଲି, ‘ହଉ ଗପଟା ଶୁଣ । ଛେଳି ଛାତିରେ ଛନକା ପଶିଲା । ବାଘ ଆସି ଯଦି ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ବସିବ କ’ଣ କରିବ ? ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଦ୍ଧିଟିଏ ଢୁଙ୍ଗିଲା । ଗୋଟେ ମୋଟା ଗଛକୁ ଘେରି ବିରାଟ ବଡ଼ ଉଛୁଳୁକାଟିଏ ହେଇଥାଏ । ଛେଳି ଯାଇ ସେଇ ଉଛୁଳୁକା ଦିହରେ ଆଗଗୋଡ଼ ଦିଇଟା ନଦିଦେଇ ପଛ ଦିଗୋଡ଼ରେ ଠିଆହେଲା । ତା ଗୋଡ଼ିଆ ଶିଙ୍ଗ ଦିଇଟା ଆକାଶ ମୁହାଁ ରହିଥାଏ । ଗୋଟେ ହତୁମାଳଡ଼ ଗଛରୁ ଗଛକୁ ଡେଇଁ ହାତର ହେଇଗଲା । ସେଇଟାକୁ ବାଘ ବଚେଇଥାଏ - ଯା, ଦେଖୁଛୁ କୋଉଠି କୋଉ ଜହ୍ନ ଅଛି । ମତେ ଖବର ଦେଲେ ମୁଁ ଶିକାର କରିବି । ତୋଫା ଜହ୍ନ ଆରୁଅ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏ ପତରଶିଉଁ-ଛେଳିଭଳି ଜହ୍ନଟେ ମାଳଡ଼ ଆଗରୁ ଦେଖୁନଥିଲା । ତେଣୁ ପଚାରିଲା, ‘ତୁ କିଏ ? ତୋ ନାଁ କ’ଣ ? କୋଉଠୁ ଆଇଛୁ ? କାହିଁକି ?’ ପତରଶିଉଁ ଜାଣେ ଯେ ଏ ହତୁଟା ବାଘର ଚର । ତହୁଁ ସେ ତା ମୁଣ୍ଡଟା ଡେଇଁଇ, ଗାରଡ଼େଇ କରି ଅନେଇଁ ପତରଶିଆଁ ଲମ୍ବା କାନଦିଟାକୁ ଢାଉଁ ଢାଉଁ ପିଟି କହିଲା, ‘ମୁଁ ହେଲି :

ମିଛ ମିଛକା ମାଣିକା ରଜା

ଶିଙ୍ଗ ଦିଇଟା ଗୋଟା ଗୋଟା

ଏକ ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ତାଡ଼େ

ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗରେ ପାହାଡ଼ ଫାଡ଼େ

ସକାଳ ସଂଜେ ବାଘ ଖାଇ ରାତିରେ ଖାଏଁ ହାତୀ

ଏଇବଣର ରାଜା ମୁହଁରେ, ବୁଝିଲୁ ବେଟା ପାତି !’

ଏମିତି ଶୁଣି ମାଳଡ଼ କି ଆଉ ଥାଏ ! ଆସିଲା ବେଳେ ତାକୁଥିଲା ହୁଁମ୍, ହୁଁମ୍, ହୁଁଉମ୍ ଗଲାବେଳେ ବୋବାଲିଲା କୁଉମ୍, କୁଉମ୍, କୁଁ କୁଁ କୁଁ । ପିଲା କହିଲେ, କୁଁ କୁଁ କୁଁଉଁ କୁଁଉଁ । ‘ବାଃ, ସାବାୟ, ପତର ଶିଉଁ କ’ଣ କହିଲା ?’

ଜଣେ ଟିକିଏ ରହି କହିଲା : ମିଛ ମିଛକା ମାଣିକା ରାଜା, ଶିଙ୍ଗ ଦିଇଟା ଗୋଜା ଗୋଜା ।
ଆଉଜଣେ ତା ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଦିହେଁ, ‘ଏକ ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ତାଡ଼େ ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗରେ ପର୍ବତ
ଫାଡ଼େ’ କହି ଏ ତାକୁ ସେ ତାକୁ ଅନେଇଁଲେ । ପଚାରିଲି, ‘ସେଠୁ ?’

ଆଉ ଗୋଟେ ପିଲା କହିଲା, ‘ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ବାଘ ଖାଇ’ ସେଠୁ ପଞ୍ଜାଏ ଏକାଠି କହିଲେ,
‘ରାତିରେ ଖାଏଁ ହାତୀ ।’

ସେଠୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ କହିଲେ, ‘ଏଇବଣର ରାଜା ମୁହିଁରେ, ବୁଝିଲୁ ବେଟା ପାତି !’

‘ବାଃ ବଢ଼ିଆ ।’

‘ସେଠୁ କ’ଣ ହେଲା ?’

‘ଆଜି ସଞ୍ଜରେ, ନହେଲେ ଆଉ ଦିନେ କହିବି । ଏବେ ଯାଇଁ ପଢ଼ିବସ ।’

‘ନାଉଁ, କୁହ ।’

‘କହନ୍ତି,’ ଯେ, ତମେ ପଢ଼ୁନା କାଇଁକି ବୋଲି ବଢ଼ମା’ ମତେ ଗାଳି ଦେବେ । ଯା ସୁନାପିଲା
ହୁଅ । ପଢ଼ିବସ । ଆସୁଚି ।’

‘କୁହାର ।’

ଫେରିଲାବେଳେ ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ଆପଣ ଆଗରୁ କେବେ ଏମିତି ଗପିଚନ୍ତି ନା ଏଇ
ପ୍ରଥମ ?’

‘ଗପିନି । ଶୁଣିଚି । ଏମିତିଆ ଗପ କହିବାରେ ମୋ ଦେଉ, ମାନେ ମୋ ପିଇସୀ ଓଷ୍ଠାଟ୍ ।
ମତେ କେଜାଣି ଶଏ ଦେଢ଼ଶ ଗପ କହିଥିବ । ଗପରେ କଥା ପଦକୁ ଗୀତ ପଦେ । ସାଙ୍ଗକୁ
ପୁଣି ଜହ୍ନ ଜୁହାକ ବୋବାଳି । କି ବଢ଼ିଆ ତା ଗପ କହିବା ଢଙ୍ଗ ।’

‘ଆପଣଙ୍କ ଦେଉ ଆସନ୍ତେ ନାହିଁ ଏଠିକି ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଆସିପାରେ । ଆଉଥରେ ଜନ୍ମିଲେ । ଗଲା ବର୍ଷ ତା ମାଣକ ପୁରିଗଲା ।’

‘ମାଣକ ପୁରିଲା ବି କ’ଣ ତାଙ୍କରିଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲେ ?’ ପଚାରିଲା ନୀଳିମା । ସେଠୁ ନନ୍ଦା
ନୀଳିମା ଦିହେଁ ଭୁଟଭାଟ ଠେଲୋପେଲା ହେଇ ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ଆମକୁ ଦେଇକ ଗପଗୁଡ଼ା
ଶିଖର ନାହାନ୍ତି !’

‘ଶିଖାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେମିତି ହେଲେ ତମ ପାଠ ଖଇଚା ହବ ଆଉ ନନ୍ଦା କାମ ମାରାହବ ।

‘ମୋର ଭାରୀ ଡର ତମ ଚୁଆବୋଉକୁ’ କହି ପକେଇ ଫିଁ କରି ହସିପକେଇଲି । ନନ୍ଦା ଟିସଣି
କଲା, ‘କହିଥିଲେ କ’ଣ ନା ମୁଁ ଶଠ ରୁହେଁ ! ଚୁଆବୋଉକୁ ଭାରୀ ଡର କହିବା ଶଠତା
ରୁହେଁ ।’

‘ନା, ସତରେ ଡର,’ ପୁଣି ହସି ପକେଇଲି ।

‘ଡର କହୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ହେଁ ହେଁ ହଉଚନ୍ତି ! କଥା କ’ଣ ?

‘ଚୁଆବୋଉ ଆଇ ଆଉଦିନେ ଶୁଣିବ ।

ତୁଆବୋଉକୁ ଭେଟିଲାବେଳକୁ ଆଠଟା ହେଲାଣି । ତେବେ ପୂର୍ବଦିନ ରବିବାର ଯାଉଥିବାରୁ ଚିଠି ପତ୍ର ଚିଠା କି ହିସାବଲେଖା କାମ ନଥାଏ । ଦିନ ଏଗାରଟାରେ ତାଙ୍କ ଆସିଲେ, ଯାଇଁ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଜଳଖିଆ ବେଳେ ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ଠରାଠରି ହଉ ହଉ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ସାର୍ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ତମକୁ ତାଙ୍କର ଭାରୀ ଭର । କିନ୍ତୁ ଭର କହିଦେଇ ହିଁ ହିଁ ହେଇ ହସୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ପଚାରିଲି ଏଇଟା କିମିତି କଥା ? ତରୁଛନ୍ତି କହି ଏମିତି ହସୁଛନ୍ତି କିମିତି ? କଥା କ’ଣ ?’ କହିଲେ, ‘ତୁଆବୋଉ ଥାଇ ଆଉଦିନେ ଶୁଣିବ । ଆଜିତ ଆହୁରି ଦି ଅଢ଼େଇ ଘଣ୍ଟା ଆମ ହାତରେ । ଆପଣ ଟିକିଏ ପଚାରିଲେ କହନ୍ତେ ।’

-କିହୋ ନନ୍ଦନ ! ଏ ତୁଆ କଥା କ’ଣ ? ମତେ ଡରିଲ କୋଉଦିନଠୁ ଆଁ ?

-ଆରମ୍ଭରୁ ।

-ଆଜ୍ଞା ଧରାଯାଉ ସତ । ତାହେଲେ ହସୁଛ କାହିଁକି ?

-ତୁଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କୁ ହସୁନାହିଁ । ସେଇ ଶବ୍ଦ କେଇଟା କହିଲାମାତ୍ରେ ଗୋଟେ ଗପ ମନେ ପଡୁଛି । ହସ, ଗପଟା ପାଇଁ । ସେଥିରୁ ଗୋଟେ ଶବ୍ଦ ନଥିଲେ ହସ ନାହିଁ ।

-ନନ୍ଦା କହିଲାବେଳେ ତ ହସିଲ ନାହିଁ ।

‘ନ ହସିବାକୁ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି କ’ଣ କହିବି !’ କହି କୋରରେ ହସି ପକେଇଲି ।

-ହଉ, ଗପଟା କହିଦେଲ ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ?

-ନନ୍ଦାତ କୁହାରେ ମତେ ଗାଳିମନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଗପଟା କହିଥିଲେ ମାତ୍ର ଖାଇଥାନ୍ତି କି କ’ଣ !

-ଆଁ, ଏଡ଼େ କଥା ! ହଉ, ଦେଖାଯିବ, କୁହ ।

-ଗୋଟେ କଲେଜରେ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ.....

ବାକ୍ୟଟା ପୂରା ନକରୁଣୀ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, କଥାଟା ତମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କୁହାହେଲାଉକି ଲାଗୁଛି ।’

-ତମକୁ ଲାଗୁଥିବ, ମତେ କୁହଁ, ହଁ, କୁହ ନନ୍ଦନ ।

-ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅତର୍କଳିତ ଭାରୀ କାମିକା । କଲେଜ ଖୋଲେ ଦଶରେ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ନଅରେ ଅଫିସ ଯାଇ ପୁରୁଣା କାମଦାମ ସାରି, ସେଦିନର ସମ୍ଭାବ୍ୟ କାମର ତାଲିକା କରନ୍ତି । ଖରାବେଳେ ଅତର୍କଳି ଯାଇଁ ଖାଇବା ଘେନି ଆସେ । ସେ ଖାଇଦେଇ କାମରେ ଲାଗନ୍ତି । କଲେଜ ଛୁଟିହୁଏ ପାଞ୍ଚରେ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଅଫିସ ଛାଡ଼ନ୍ତି ପ୍ରାୟ ଛ’ରେ । ଅତର୍କଳି ସକାଳ ସାଢ଼େ ଆଠରୁ ଆସି ଘର ଝାଟେଇ ଟେବୁଲ ଚଉକି ଝଡ଼ା ପୋଛାକରି, କଲମଦାନି, ସ୍ୟାହି, ପେନ୍ସିଲ, ରବର ଆଦି ସଜାଡ଼ି ତୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆହେଇ ରହେ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଆସିବା ଦେଖିଲେ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ବ୍ରିଫ୍ କେସଟା ଆଣେ । ସଞ୍ଜ ଛ’ରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ହାତକୁ ବ୍ରିଫ୍ କେସ ବଢ଼େଇ ଦେଇ, କଲମଦାନି ଇତ୍ୟାଦି ଡ୍ରରେ ଥୋଇ ଛ’ଟା ପନ୍ଦର କି ସାଢ଼େ ଛ’ରେ ଅଫିସରେ

ତାଲାଦେଇ ଘରକୁ ଯାଏ । କେବେହେଲେ ଛୁଟିପତ୍ର ନିଏ ନାହିଁ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ବହୁତ ସହୃଦ୍ଧ ଥାନ୍ତି । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ସେଠି ଦିବର୍ଷ ରହିଲାପରେ ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳିଆ ଉଠିଲା ବେଳେ ଅତରୁଣି ଖଣ୍ଡେ ଦରଖାସ୍ତ ବଢ଼େଇଦେଲା । ଦଶଦିନ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଏକାବେଳେ ଦଶଦିନ ଛୁଟି ! ପଚାରିଲେ, ‘ଏତେଦିନ ଛୁଟି କ’ଣ ହବ ? ଦଶଦିନ ଛୁଟିତ ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ, ମାଧବ !’

‘ଆଜ୍ଞା, ମୋ ବାହାଘର ।’

‘ବାଃ ! ତାହେଲେତ ଅଲବଦ୍ଧ ଛୁଟି ମିଳିବ । ଆଉ, ପଇସାପତ୍ର ଅଛି ନା କିଛି ଅଗ୍ରୀମ ନବୁ ?’

‘ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ପିତା ସମାନ ବଡ଼ତାଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ସବୁ ସମ୍ଭାଳିବେ । ଆପଣ ଖାଲି ଛୁଟିଦେବେ ଆଉ ବାହାଘର ଭୋଜିକି ଆସିବେ । ମୁଁ ସବୁ ସାର୍ବଜ୍ଞ ତାକିବି ।’

‘ହଉ ଯିବି । ତୁତ ଆଇଏ ପଢ଼ିବୁ, କନ୍ୟାଟି ପଢ଼ିବି ନା ନାହିଁ ?’

‘ଆଜ୍ଞା ମେଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କରିବି ?’

‘ଆଉ ପଢ଼ିବ ?’

‘ମୁଁ କହିବି । ହେଲେ ତା ଇଚ୍ଛା ।’

‘ତୋ କଥାରୁ ବାହାର ହବ କାହିଁକି ? ପୁଣି ତୁ ତ ନାକରା କଥା କହୁଛୁ ।’

‘ସେ ବେଳ ତ ଅଛି ଆଜ୍ଞା’ କହି ଅତରୁଣି ନମସ୍କାରଟେ ଯକେଇ, କର ପଟିଆ ଠିଆହେଲା । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଗଲେ । ପନ୍ଦରଦିନ ପରେ ବାହାଘର । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଓ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ, କଲେଜ ଅଫିସର କିରାଣୀବାରୁ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଅନମାନେ ବାହାଘର ଭୋଜିକି ଗଲେ । ମାଧବ ଜିପ୍ରେ ତା ବୋହୂ ଆସି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ କୁହାର ହେଲା । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁ ସୁନା ହାରଟିଏ ପିନ୍ଧେଇଦେଲେ । ଦଶଦିନପରେ ମାଧବ ଡିଉଟିକୁ ଫେରିଲା । ଆଗପରି ଶାନ୍ତ ଆସି ତା କାମସବୁ କରିଗଲା । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କୁ କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ସେ ପଢ଼ିବେ ।’ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନ୍ଦ୍ର ଥିଲେ । ପଚାରିଲେ ‘କିଏ ?’ ‘ଆଜ୍ଞା, ମୋ ଡିରୀ ।’

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ବନାରସୀ ବଜାଳା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଆରମ୍ଭରୁ ଚାକିରି କରିଥିଲେବି ଓଡ଼ିଆ ବୁଝିବାରେ ବେଳେବେଳେ ଅସୁବିଧା ହୁଏ । ସେ ପୁଣି ଟିକିଏ ତାସ୍ପ୍ରିୟ । ଛୁଟିଦିନେ କେଇକଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଭେଲେଇ ଖେଳି ବସନ୍ତି । ମାତ୍ର ସଞ୍ଜ ଆଠରେ ନିର୍ଣ୍ଣେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ପଢ଼ାଙ୍କ କଡ଼ା ହୁକୁମ୍ । ଡିରୀ କଥାଟା କ’ଣ ଧରିପାରିଲେ, ନାହିଁ । କହିଲେ, ‘କ’ଣ ?’

ମାଧବ କାବାହେଇ ଅନେଇଲା । ଡିରୀ କଥାଟା ବୁଝେଇବ କିମିତି । କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ମୋ ଘରଲୋକ ।’

‘ଓ, ତୋ ସ୍ତ୍ରୀ ! ସିଏ ପଢ଼ିବ ? ଭଲ କଥା । ଏଇଠି ପଢ଼ିବ ତ ?’

‘ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ମହିଳା କଲେଜ । ଆପଣ ଟିକିଏ ସେଠା କଟନା ମାଡ଼ାମ୍ବୁ କହନ୍ତେ ନେଇଁ ?’

‘ଏଇନା କହିବି’ କହି, ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ମହିଳା କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କଲେ, ‘କଟନା, ମୋ

ଅତରୁଲି ମାଧବର ସ୍ତ୍ରୀ ତମ କଲେଜରେ ନାଁ ଲେଖେଇବ । ତାକୁ ସିରଟେ ଦବ । ହଉ, ପରେ କଥାହବ ।’

ସେଠୁ ମାଧବକୁ କହିଲେ, ‘ହେଉଗଲା । ଆଜି ନାଁ ଲେଖେଇ ଦେ । ଯା, ଆଜି ଆଉ ଡିଉଟି କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ପଇସା ଅଛି ନା, ନବୁ ?’

‘ଅଛି ଆଜ୍ଞା’ କହି ଛୁହାର ହେଇ ମାଧବ ବାହାରିଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀର ନାଁ ଲେଖେଇଲା । ଦିନେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲକୁ କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ମାଳତୀ ଭଲ ପଢୁଚକ୍ତି ବୋଲି ସୁଷମା ଦିଦି କହୁଥିଲେ ।’

‘ଭଲ କଥା ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ସବୁଦିନେ ପନ୍ଦର କିଲୋମିଟର ଦିହେଁ ସାଇକଲରେ ଆସୁଛୁ ପୁଣି ଯାଉଛୁ । ଓପରଓଲିଆ ମତେ ଟିକିଏ ସହଳ ଛାଡ଼ିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା !’

‘ହଉ ଛ’ଟାକୁ ଯିବୁ ।’

‘ନାଉଁ ସାରେ, ଆଉଟିକେ ଆଗରୁ ।’

‘ହଉ, ଚଉକିଆ ଆସିଲେ ତାକୁ ସବୁ ବୁଝେଇ ଦେଇ ଯିବୁ ।’

ଥରକର ମନ୍ତ୍ରୀ କଲେଜ ଆସୁଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଶିକ୍ଷାସଚିବ ଓ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମଧ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାଗଜପତ୍ର ତିଆରିକରିବା, ମାନପତ୍ର ଲେଖିବା ଆଦି କାମ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଓ ଅର୍ଥିକ୍ କର୍ମଚାରୀ ସମସ୍ତେ ଖରୁଥାଆନ୍ତି । ସେଦିନବି ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚରେ ମାଧବ କଲମଦାନି ଭତ୍ୟାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖିବାପାଇଁ ବାହାରିବା ଦେଖି ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଚିଡ଼ିଗଲେ । କହିଲେ, ‘ଆରେ ତୁ ଏକା ବାହାହେଇଛୁ ନା କ’ଣ ?’

‘ନାଉଁ ଆଜ୍ଞା ଆପଣେ ବାହା ହେଇଚକ୍ତି । ଆଉମାନେ ବି ।’

‘ତାହେଲେ ?’

‘ଆଜ୍ଞା ଯାହା କହନ୍ତୁ କି କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ଜମା ରହିପାରିବି ନାହିଁ ?’

‘କାହିଁକି ?’

‘ଆଜ୍ଞା, ମୋ ଡିରୀ ବହୁତ କଡ଼ା, ମୋର ଭାରୀ ଡର ।’

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ହସି ପକେଇ କହିଲେ, ‘ମୋ ଡିରୀ ବି ବହୁତ କଡ଼ା । ମୋର ଭାରୀ ଡର ।’ ‘ହଉ ଯା । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ କଥାରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । ସେ ଏ କାହାଣୀ ବହୁତ ଥର ଶୁଣେଇଚକ୍ତି । ଆଉ ସବୁ ଥର କଥାଟା ସରେ - ମୋ ଡିରୀବି ବହୁତ କଡ଼ା, ମୋର ଭାରୀଡର । ତେଣୁ ଭାରୀଡର ଶୁଣିଲେ କି କହିଲେ ମୁଁ ହସିପକାଏ । ଚୁଆବୋଉ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, ‘ମତେ ଭାରୀଡର କାଉଁକି ?’

-ଆପଣ ବି ବହୁତ କଡ଼ା !

-କିମିତି ଜାଣିଲ ?

-ନହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ପଦେପଦେ କଥାରେ ଏ ମହାଶୟାମାନେ ଏମିତି କାକୁର୍ଚି ହୁଅନ୍ତେ

କାହିଁକି ?

-ମୁଁତ କେବେ ଗାଳିମନ୍ଦ କରେନା ।

-ଦରକାର କ'ଣ ! ଆଖି ଉଠେଇ ଥରେ 'କ'ଣ ?' ପଚାରିଦେଲେ କି ତାକିଦେଲେ, ପିଲେହି ପାଣି !

-ନନ୍ଦନ, ଏମିତି କେତେ ଗପ ଅଛି ତମ ପାଖରେ ?

ନନ୍ଦା, 'ଖାଲିତ ଗପ ଅଛି' କହିବା ମାତ୍ରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦା !'

ମୁଁ ଚଟକିନି କହିଲି, 'ଦେଖିଲେ ! ଆପଣଙ୍କ ଗେହ୍ଲା ନଣନ୍ଦ କିମିତି ଝାଉଁଳିଗଲେ !'

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଆପଣଙ୍କୁ ତ ସବୁ ଦେଖା ଯାଉଛି !'

-ନହେଲା ନାହିଁ । ମୋର ଏଣିକି ଥୁକୁଲ ।

ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, 'ନନ୍ଦା ତାକ ପାଇଁ ଯିବ ନାହିଁକି ?'

ନନ୍ଦା ଉଠୁ ଉଠୁ ମତେ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା, 'ଆପଣ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ କି ?'

'ନାହିଁଲୋ ମା, ତମକୁବି ମୋର ଭାରୀ ତର ।' ସମସ୍ତଙ୍କ ହସଭିତରେ ସକାଳ ବୈଠକ ସରିଲା । ମୁଁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ନାଳିମାକୁ କହିଲେ, 'ତମେ ସାରୁକୁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଛାଡ଼ି କ୍ଲାସ ଯିବ ।' ଯିବା ବାଟରେ ନାଳିମା ପଚାରିଲା, 'କ'ଣ କରିବେ ?'

-ବାଘ, ଛେଳିରୁ ମାଧବ ଯାକେ ଗପି ଗପି ବଡ଼ କ୍ଲାଚ ହେଲାପରି ଲାଗୁଛି । ଭାବୁଛି ଘଣ୍ଟାଏ ଦିଘଣ୍ଟା ଶୋଇପଡ଼ିବି । ଅନ୍ତତଃ ଆଖି ବୁଜି ଖଟରେ ପଡ଼ିରହିବି ।

-ଆପଣ ଆଉ କ୍ଲାଚି !

-ସତରେ କ୍ଲାଚି । ବୋଧହୁଏ କାରଣଟା ଭୁଲ ହେଇଗଲା । ଅସଲରେ ତରରୁ କ୍ଲାଚି !

-ଆପଣ ତ ତରିବା ଲୋକ !

'ନହେଲା ନାହିଁ ! ମୋର ସତରେ ଥୁକୁଲ୍' କହି, ରୁମ୍‌ରେ ପଶିଲି । ନାଳିମା କ୍ଲାସଗଲା ।

ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ବାରଟାରେ ନନ୍ଦା ଆସି କହିଲା, 'ବାବାଃ ! କି ନିଦ । ଆଜି ବହୁତ ଚିଠି । ତୁଆବୋଉ ଆଉ ମୁଁ ସବୁ ଉତ୍ତର ଲେଖିସାରିବୁ । ଆପଣ ଦେଖିଲାପରେ ତାକରେ ଦିଆଯିବ ।' ଉଠିପଡ଼ି ମୁହଁଧୋଇ ବାହାରି ଆସି କହିଲି, 'ଚାଲ ।' ଛୁନାରେ ଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଏଇନା ତର ମାତୁନି ?'

-ମାତୁରି, ହେଲେ କଥା ଅଛି ପରା 'ତୁନିଆ ଭିତରେ ଘର ପରିଥିଲେ ପଥର ପଡ଼ିଲେ ସହି ।' କ'ଣ ଆଉ କରିବି ? ସବୁ ପିଠେଇ ଯାଉଛି । ତର ଆଉ ପଥର ମତେ କାହୁଁ କଲେଣି । ହେଲେ, ଥରି ବି ହଉନି, ଛୁନା ଚହଲିଗଲେ

-ଆପଣ ସୁଧୁରିବେ ନାହିଁ ।

-ନା । ମତେ ଯେତେ ମାଠିକୁ ମାଠ, ମୁଁ ସେଇ ଦରପୋଡ଼ା କାଠ ।

-ସୁଣି ଅପଦଶିଆ କଥା !

-ହଉ ହଉ, ହେଲା । ବେଶୀ ଗାଳି ଦିଅନା ।

ଛବିଶ ତାରିଖ ଦିନ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ମିଳିଲା :

ମାଁ,

ମୋର ପୋ ବହୁ ତାତ୍ତର ତାତ୍ତରନା ଥିଲେ । ପତିଶ ଛବିଶ ବେଳୁଁ ହେମାନେ ଆମେରିକା ଯାଇଥିଲେନ । ସେନ ପଇଁତରିଶ ବଛର ରହେଲା ଉତ୍ତରୁ ତାଁକର କାଲି ହେଇଗଲା । ମୋର ବର ଅଣୀ ବଛରେ, ଇ ପାଞ୍ଚ ବଛର ହେଲା ଗଲେନ । ମୋର ବଳିକରି ଏଛେନ୍ ଛୁଡ଼େ ନାତି । ମୋର ଦୁହି ନାଏଡ଼ ବହୁକି ମୋର ଲେଖେ ସନ୍ତପୁରର ଆନ୍ । ତାରୁହିଜନ୍ ଆମେରିକାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଇଞ୍ଜିନିୟର ଅଛନ୍ । ବଡ଼ ନାତିକେ ପଇଁତରିଶ ଆର ସାନ୍ତାଟାକେ ଡିରିଶ ବଛର । ବହୁ ଦୁହିଜନ୍ ତାଁକର ବରମାନକରନ୍ତୁ ଦୁଇ ଦୁଇ ବଛର ସାନ୍ । ନାତିମାନେ ତ ଜନମନ୍ତୁ ଆମେରିକାର ନାଗରିକ ଆନ୍ । ବହୁ ଦୁହିଜନ୍ ଭି ବିହାଉଦରୁ ସେନର ନାଗରିକ ହେଇ ଗଲେନ । ଫିରୁକି ତାଁକର ଆମର ଦେଶ ଲାଗି ବହୁଦ ମମତା ଅଛେ ।

ମତେ ଏଛେନ୍ ଅଣୀ ବଛର । ପାବୁଲା ଆମ୍ । କେନ୍ ଦିନେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିମି । ମୋର ବର ଘରର ବହୁଡ଼ ଧନ୍ ଅଛେ । ମୋର ନିଜର ଭି । ବାପଘରେ କିଏ ନାଇନ । ଇସବୁ ବିକଲେ ଚାଲିଶ ପଚାଶ ଲାଖ ମିଲିବା । ଯେତକି ପାଏମି ତମକେ ଦେଇଦେମି । ତୁମର ପାଶେ ଶେଷ ଜୀବନ୍ତା କଟାମି । ମୋର ପିଲାମାନେ ଇ'ଥୁ ରାଜି । ହେମାନେ ତୁମକୁ ଲେଖିବେ । ତୁମହେଁ ଗୁଟେ ବନେ କାମ କରୁଛ । ହେନେଁ ସଫଲ ହେବ ବଳିକରି ମାଁ ସମଲେଇକେ ଗୁହେର କରୁଛେଁ । ତୁମର ହଁ ନାହିଁ ସୁନ୍ଲେ ଇନ ସବୁକାମ ଲିପ୍ତାଞ୍ଜକରି ସବୁପସସା ଧରିକରି ତୁମର ପାସେ ପଲେଇ ଆଏମି । ତୁମର ଆର ତୁମର ପିଲାମାନକର ମଞ୍ଗର କାମନା କରି ରହେଲି । ଇତି ତମର ମାଁ, ଦେବିକା ଗୋତିଆଣୀ ।

ତୁଆବୋଉ ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ଶୁଣଉଥିଲେ । ଶେଷ କଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଗଳା ଭାରୀ ହେଇଆସିଲା । ଆଖିରେ ଲୁହ ଚଳମଳ କଲା, ସେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ଈଶ୍ବରଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ହେଲେ । ଆମମାନଙ୍କ ପାଟିରୁ ବି ଜୟପ୍ରଭୁ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ବାହାରିଲା ନାହିଁ । କେତେବେଳେ କୋଉକଥା କାହାପ୍ରାଣକୁ ତହଲାଉ ଦିଏ କିଏ ବା ଜାଣିବ ? ସମସ୍ତେ ଚାରିପାଞ୍ଚମିନିଟ କୁପଚାପ୍ ବସି ରହିଲୁ । ତୁଆବୋଉ ଭାଇଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରି ଭିଜା ଭିଜା କଣ୍ଠରେ ଆଉଥରେ ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ଶୁଣେଇ, ଭାଇଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲେ, 'ସେ ଦୁଇଟି କଥା କହିଲେ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ । ଦ୍ଵିଦୀୟ, ଆମ ଦୀୟିତ୍ଵ ବଢ଼ିଗଲା । ତାପରେ ଟେଲିଗ୍ରାମଟିଏ ତାକିଦେଲେ : 'ମାଁ, ମୋର ଶତକୋଟି ପ୍ରଣାମ । ଆପଣଙ୍କ ଆସିବାକୁ ଅନାଇଁ ରହିଲି । ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ ଈଶ୍ବରୀ । ନନ୍ଦା ଟେଲିଗ୍ରାମ ପଠାଇବାକୁ ବାହାରିଗଲା ।'

ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବକଲି, 'ତୁଆବୋଉ, ଯାହା ଦେଖୁଛି ଏଠି ଏଣିକି ଧାଁ ଦଉଡ଼ ବଢ଼ିଯିବ । ସବୁବେଳେ ସବୁଠିକୁ ଗାଡ଼ିନେଇ ଅଯଥା ଖର୍ଚ୍ଚାତ ହେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆଉ ଗୋଟେ ଜୁନା କିଣିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।'

-କଟକର ଗାଡ଼ି ଡିଲର ମଧ୍ୟ ଜୁନା ଡିଲର । ତାଙ୍କଠାରୁ ବୁଝିବା । ନନ୍ଦା ଆସନ୍ତୁ ।

ନନ୍ଦା ପେରିଲାପରେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କଟକ ଡିଲରଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କଲା । ସେ କହିଲେ ଯେ ସୋମବାର ତାଙ୍କ ଲୋକ ହାତରେ ଜୁନା ଓ ତାର କାଗଜପତ୍ର ପଠାଇଦେବେ । ମୋଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଉଦ ହଜାର । ତେବେ ଆମ କାମପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ଏଇଟିକୁ ଉପହାର ଦେଇଛନ୍ତି । ପୁଣିଥରେ ‘ଜୟ ପ୍ରଭୁ’ ପରେ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଖାତା ଆରମ୍ଭ କର । ସେଥିରେ ପ୍ରଥମେ ଦେବିକା ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କ ନାମ ଓ ଠିକଣା ଲେଖି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପରିମାଣ ସ୍ତମ୍ଭରେ ପଚାଶଲକ୍ଷ ଲେଖି ପ୍ରଶ୍ନ ଚିହ୍ନଟିଏ ଦିଅ । ତାପରେ ତମେ ଦସ୍ତଖତ କର । ସେଠୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପରିମାଣ ମିଳିବା ଚାରିଶ ଓ ହିସାବ ଖାତାର ପୃଷ୍ଠା ପାଇଁ ସ୍ତମ୍ଭଟିଏ ଛାଡ଼ି ମୋ ଦସ୍ତଖତ ପାଇଁ ସ୍ତମ୍ଭଟିଏ ରଖ । ଶେଷ ସ୍ତମ୍ଭଟି ମନ୍ତବ୍ୟ । ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦଶଟି ସ୍ତମ୍ଭର ରେକର୍ଡ଼ ଖାତାଟିଏ ତିଆରି କରି ପ୍ରଥମେ ଦେବିକା ଓ ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଜୁନା ଡିଲର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଆମ ନିବେଦନ ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶିବ । ପର୍କିଂଗୁ ଓ ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଗଲେ । ସେମିତି ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ, ସୁଦୂର ଆମେରିକାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଢେଉ ଖେଳିଛି । ଓଡ଼ିଆ ହୁଅନ୍ତୁ ପଛେ । ଚାରିଜଣ ଆମେରେକୀୟତ ପୁଣି ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସୁଥିବା ତାଙ୍କ ଜେଜେମାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରିଛନ୍ତି ! ଆଜି ଦିନଟି କ’ଣ ମନେ ଅଛି ତ ?’

‘ଶନିବାର । କାଲି ରବିବାର । ତମେ କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଯିବ ନା ପହରିଦିନ ସକାଳେ ?’

‘ଆଜି କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା-ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା, କହନ୍ତି ପରା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ଵତୀଙ୍କର ବିବାଦ ? ସରସ୍ଵତୀଙ୍କ କାମ ସଫଳ କରିବାକୁ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ କେମିତି ବରଦା ହେଲେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ! ପହିଲୁ ଭାବିଥିଲି କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଯିବି । ଏଇନା ଭାବୁଛି ସୋମବାର ପ୍ରଥମତାକ ଦେଖିସାରି ଯିବି । କଲେଜରେ ଗୋଟାଏ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିଲେ ଚକିବ, ଅବଶ୍ୟ ଗାଡ଼ି ମିଳିଲେ ।’

-ମିଳିଲେ ମାନେ ? ଅଳବର୍ତ୍ତ ମିଳିବ । ନନ୍ଦା ନାଲି ଦିହେଁ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ ।

-ସୋମବାର କାମ କେମିତି ହବ ? ତାହା ନାଲିମାର ଭାବ ?

-ନନ୍ଦନ, ତମେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପାଠ ପଢ଼ିଛେ । ଗୋଟାଏ ଦିନ ଭାସ ନଗଲେ କେତେ କ’ଣ ଲୋକସାନ ହୁଏ ଜାଣିତେ । ତେବେ ନାଲିମା ନ ଚାହିଁଲେ ଅଜଗା କଥା ।

‘ଆଜ୍ଞା, ସାରେ ମତେ ନବାପାଇଁ ଚାହୁଁ ନାହାଁନ୍ତି’ କହି, ନାଲିମା ମୁରୁ ମୁରୁ ଅନେଇଁ ରହିଲା ମୁଁ ‘ନାଲିମା !’ ବୋଲି ପାଟି କରନ୍ତେ ସେ କହିଲା, ‘ଦେଖୁଥିଲି, ସାର୍ବଜନ ରାଗ କମିଲାଣି ନା ନାହିଁ !’

ନନ୍ଦା ନାଲିମା ଓ ନୂଆବୋଉ ତିନିହେଁ ହସିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଗଣିଲି ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି, ଚାରି, ପାଞ୍ଚ, ଛ, ସାତ ।

ତୁଆବୋଉ ହସ୍ତ ହସ୍ତ କହିଲେ, ‘ହେଉଗଲା, ଏବେ କ୍ରୋଧ ବନ୍ଧାବୁତ ହୋଇଲା ।’

ପଚାରିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, କାମ କିମିତି ହେବ ?’

—ମୁଁ ଏକା ଚିଠିତକର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ? ତାହାତା ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଓ ଗଣିତ ସାଧୁ ବି ଥିବେ ।

ଅଠେଇଶ ସକାଳୁ ମୁଁ ଜିନିଷପତ୍ର ପ୍ୟାକ୍‌କରି ଗାଡ଼ିରେ ରଖିଦେଲି । ଦଶଟାରେ ନନ୍ଦା ମୁଁ ତାକଘର ଯାଇ ଚିଠି ବଛା ବଛି ବେଳେ ଆମ ଚିଠିତକ ଘେନି ଫେରିଆସିଲୁ । ତୁଆବୋଉ, ନୀଳିମା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଦିବ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଗୁଡ଼ିଏ ଚିଠି । ପ୍ରଥମଟି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପରିଚାଳକଙ୍କର : ‘ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଆଇଟି ଗ୍ରାଭୁଏଟ ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ବାଛି ନିଯୁକ୍ତି ଦବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛୁ । ଏଇ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କର ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ରହିବା ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ବାବଦକୁ ଓ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବିକାଶ ପାଇଁ ଆମେ ପରିଶ୍ରମ କରୁଛୁ । ତାହାତା ଆପଣଙ୍କର ସବୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଯୋଗାଇଦେବୁ ଓ ସ୍ଥାପନା କରିବୁ । ଟ୍ୟାକ୍ସ ରିହାତି ବିଜ୍ଞପ୍ତିର କପିଟିଏ ପାଇଲାପରେ ଆମେ ବ୍ୟାଙ୍କଡ୍ରାଫ୍ଟ ପଠାଇବୁ ।’

ଦ୍ୱିତୀୟ ଚିଠି ଆଇ. ଆଇ. ଟି. କାନପୁରର ଛାତ୍ରୀ କଷ୍ଟରୀର :

‘ମହାଶୟା,

ମୁଁ ଏଇମାସ ଶେଷରେ ସିଲିକନ୍ ଡ୍ୟାଲିର ଗୋଟିଏ ଚାକିରିରେ ଯୋଗ ଦେବି । ସେଠା ଠିକଣା ପଠାଇଲି । ଏଇନା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କନଟ୍ରାକ୍‌ରେ ଯାଉଛି । ବର୍ଷକୁ ଛ’ଲକ୍ଷ ଡଲାର ଦେବେ । ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ମାସର ଲକ୍ଷେ ଡଲାର ଆପଣଙ୍କୁ ଜାନୁଆରୀ ଆରମ୍ଭରେ ପଠାଇବି । ପାଞ୍ଚବର୍ଷପରେ ମତେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ କାମଟିଏ ଦେଲେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି । ସେତେବେଳକୁ ମୋ ପାଖରେ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ଡଲାର ବା ପ୍ରାୟ ଦଶ କୋଟି ଟଙ୍କା ଥିବ । ସେଇଆକୁ ମୂଳଧନ କରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଖୋଲିବି । ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚଟି ପିଲାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ଏ ବ୍ରହ୍ମ ନେବ ।’

ତୃତୀୟ ଚିଠି ‘ଓଡ଼ିଶା ବ୍ରହ୍ମ’ର ସଭାପତିଙ୍କର :

ମହାଶୟା,

ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ତୁଆ ଉଦ୍ୟମର ସଫଳତା କାମନା କରୁଛି । ଏ ବ୍ରହ୍ମ ତରଫରୁ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଓ ମୋ ନିଜ ତରଫରୁ ପଚାଶ ହଜାର ଦେବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଛି । ଟ୍ୟାକ୍ସ ରିହାତି ବିଜ୍ଞପ୍ତିର କପିଟିଏ ପାଇଲାପରେ ବ୍ରାଫ୍‌ରେ ଟଙ୍କାତକ ପଠାଇବି ।’

ଚତୁର୍ଥ ଚିଠି ଚାନ୍ଦିପୁର ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଞ୍ଜୁଳା ମିଶ୍ରଙ୍କର :

ମହାଶୟା,

କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର ବିଜ୍ଞାନରେ ଅନ୍ତଃକେଉଟଣ ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ବାହାରିଚନ୍ତି । ଏମାନେ ଆମେରିକା ବା ରୁଷିଆରେ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ମୋ ବାପା ଇସ୍ତୋ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ଆପଣଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଣୀର ଝିଅଙ୍କର ରହିବା, ଖାଇବା ଓ ପଢ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ବର୍ଷକୁ ବାପାଙ୍କ ନାମରେ

ବୃତ୍ତିଟିଏ ଦେବାପାଇଁ ପନ୍ଦରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଡ୍ରାଫ୍ଟ ପଠାଇବି । ଏହାକୁ ଭଲ କମ୍ପାନୀ ସେୟାର କିଣାରେ ଲଗାଇଲେ ଆପଣ ବାର୍ଷିକ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ପାଇବେ । ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଜଣାଇବେ । ଟ୍ୟାକ୍ସ ରିହାତି ବିଜ୍ଞପ୍ତିର କପି ପଠାଇବେ ।’

ପଞ୍ଚମ ଚିଠି ରାମଗିରି ଉଦୟଗିରିର ରାଣୀ କୁସୁମପ୍ରିୟାଙ୍କର :

ମହାଶୟା,

ପିଲାଦିନୁ ବାପାମାଙ୍କୁ ହରାଇଛି । ପନ୍ଦରବର୍ଷଯାଏ ବଣ ମୃଗୁଣୀପରି ଡେଇଁଥିଲି । ଦିନେ କୁମାର ମଧୁସୂଦନ ମତେ ଦେଖିଲେ ଓ ନିଜ ଡରଫରୁ ମତେ ସିଧା ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ମୋର ଅଭିଭାବକ ଥିଲେ ଦୂର ସଂପର୍କୀୟ ମାମୁଁ । ସେ ରାଜିହେଲେ । ଷୋହଲରେ ବାହାହେଲି । ଘରେ ପଢ଼ି ଏମ୍.ଏ ପାସକଲି । ଅନାଥନୀର ଦୁଃଖ ମୁଁ ଜାଣେ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଡାକରେ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପଠାଇଛି ।’ ‘ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଚିଠି ଦୁଇଟି ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇଟି କମ୍ପ୍ୟୁଟର କମ୍ପାନୀ ମାଲିକ କମ୍ୟୁନିକେସନ୍ସ ଓ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପରିଚାଳକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଆସିଥିଲା । ସେମାନେ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ରିକ୍ରୁଟମେଣ୍ଟ କରିବେ କହି ଅଢ଼େଇଲକ୍ଷ ଲେଖାଏଁ ପଠାଇଥିଲେ ।

ବାରିପଦାର ତିନିଜଣ ମହିଳା ଓକିଲ ଜଣକା ପାଞ୍ଚହଜାର କରି ପନ୍ଦରହଜାର ପଠାଇ ପରେ ଆଉକିଛି ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ।

ଆମର ସବୁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଓ ଦାତାଙ୍କୁ ଆଗାମୀ ସମାବର୍ତ୍ତନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା କହିଲି । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ବି ଭାବିଚି ଏକଥା । ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଦେଢ଼ଶ ଟପିଯିବାଭଳି ଲାଗୁଛି । ସେଥିରୁ ଅଧେ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ରଖାଇବା କୋଉଠି ?’

-ଆମର, ଏ ପରିସର ପାଇଁ କେତେଦିନ ଲାଗିଥିଲା ?

-ଭୂମିଶୁଦ୍ଧିଠାରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଯାଏ ଠିକ୍ ବର୍ଷେ ।

-ଅକ୍ଟୋବର ଅଧାହେଲା । ସମାବର୍ତ୍ତନ କଥା ଭାବୁଚ କାହିଁକି ? ଆମ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇପିଲା ପାସ୍ କରିବେ ଦିବର୍ଷପରେ । ତାପରେ ଆମ ଡିଗ୍ରୀ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସେତେବେଳକୁ ଖାଲି ଘର ତିଆରି ନୁହଁ ଶକ୍ତପତ୍ର ବି ଲାଗି ସାରିଥିବ ।

-ଆସନ୍ତା ସମାବର୍ତ୍ତନକୁ ଆପଣଙ୍କ ଗୁରୁମହାରାଜ ଆସିବେ । ଆମ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନେ ଆସିଲେ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଆନ୍ତେ ।

‘ଗୁରୁମହାରାଜ ତା ପର ସମାବର୍ତ୍ତନକୁ ନ ଆସିବେ କାହିଁକି ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ହଉ କାଲି ଯାକ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବି ।’

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଡାକମାନଙ୍କରେ ଅଳ୍ପ ଚିଠିପତ୍ର ଆସିଲା । ଦୁଇଜଣଙ୍କଠାରୁ ଦୁଇହଜାର ଲେଖାଏ ଓ ତିନିଜଣଙ୍କଠାରୁ ହଜାରେ ଲେଖାଏ ମୋଟ୍ ସାତହଜାର ମିଳିଲା ।

ସାତରେ ଚୁଆବୋଉଙ୍କ ଫୋନ୍ ପାଇଲି, ‘ନନ୍ଦନ, ଦେବିକା ଏଗାରରେ ଆସିବେ । ତମେ ଓ ନନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବସଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ଭେଟି ଏଠାକୁ ଆଣିବ ।’

ପରଦିନ ପୁଣି ଫୋନ୍, ‘ନନ୍ଦନ, ଦେବିକାଙ୍କ ଦୁଇ ନାତି ଓ ଦୁଇ ନାତୁଣୀ ବୋହୂ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କସାଙ୍ଗରେ ଆସିବେ । ପିଲାଏ ଏଠି ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ରହି ଫେରିଯିବେ । ଆମ ନିବେଦନଟି ସେଠି ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ରେ ଦେଇଚନ୍ତି ସେମାନେ । ନିଜତରଫରୁ ତିରିଶ ହଜାର ଡଲାର ଓ ଆମେରିକାର ଓଡ଼ିଆଶାମାନଙ୍କର ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ଲକ୍ଷେ ଡଲାର ଆଣୁଛନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ଏଠୁ ଆଜି କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ସଂସ୍ଥା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଛି । ଆୟକର ବିଭାଗରୁ ଏ ଦାନ ଗୁଡ଼ିକର କର ରିହାତି ମିଳିଲାପରେ ସେମାନେ ପଠାଇବେ । ଆମେ ଆଜି ଆୟକର କମିଶନରଙ୍କୁ ଲେଖୁଛୁ । ହଠାତ୍ କାମ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ତମେ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଟି ନିଅନ୍ତ ନାହିଁ ?’

-ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅଧକ୍ଷ ଓ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ରାଜିହେଲେ ସିନା !

-କୁଳପତି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ?

-ସେ କହିଲେ, ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଅଧକ୍ଷଙ୍କ ଯାଏ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବେ । ସରିଏଁ ତାଙ୍କ ଛାତ୍ର, ତାଙ୍କୁ କହିବେ ନା କ’ଣ ?

ତମେ ଆସିଲା ପରେ ସବୁକଥା ଠିକ୍ କରିବା ।

ତୁଆବୋଉ ପୁଣି ପରଦିନ ଫୋନ୍‌କରି ଜଣାଇଲେ ଯେ ଦେବିକା ଓ ତାଙ୍କ ପିଲାଏ ଏଗାର ତାରିଖ ସୋମବାର ଆସି ଭୁବନେଶ୍ୱରର ବସ୍ତାଣୁରେ ଆଠଟା ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚିବେ । ଦୀପାବଳୀ କଲେଜ ଛୁଟି । ମୋ ଅନୁରୋଧରେ ତୁଆବୋଉ ନନ୍ଦାକୁ ନ’ ତାରିଖ ଖରାବେଳେ ପଠାଇଦେଲେ । ମୋ ବସାରେ ତହିର ଖାଇସାରି ଦୁହେଁ ଦୁଇଟାରେ କଟକରୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣ ଗାଡ଼ି ଚଳାନ୍ତୁ । ମୁଁ ପଛରେ ଶୋଉଛି । ମୁଁ ଧୀରେ ସୁନ୍ଦେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇଲି । ନନ୍ଦା ପଛ ସିଟ୍ ଓପରେ ଲମ୍ବହେଇ ନିନ୍ଦୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଗଲା । ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ପୂର୍ବ ଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଉଠିଲା । କହିଲି, ‘ଲାଗୁଛି ଖଟି ଖଟି ତମେ ବହୁତ ଥକିଯାଇଛ । ରାମବାବୁଙ୍କୁ ପଠାଇଲ ନାହିଁ ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ନବାପାଇଁ ସେତ ଏକା ଆସି ନଥାନ୍ତେ ! ମତେ ବି ଆସିବାକୁ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେ ଥିଲେ ମୁଁ କ’ଣ ଏତେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି ?’

କ’ଣ କହିବି ଏ ଝିଅଟିକୁ ! ତୁଆବୋଉଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା, ‘ନନ୍ଦା ତୁମଠାରେ ସମର୍ପିତ ପ୍ରାଣା !’ ମୁଁ କ’ଣ ନନ୍ଦାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବି ?

ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ ଓ ନାଳିମା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ତୁଆବୋଉ ଆମକୁ ଚାହିଁଦେଇ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଶୋଇପଡ଼ି ଖୁବ୍ ଭଲ କରିବ । ଆଜି ବହୁତ ଚିଠି ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, କାଲି ରବିବାର, ତାଙ୍କ ବନ୍ଦ । ତେଣୁ କାଲି ସେ କାମ କରିବା ।’

‘ହଉ, ଦିହେଁ ଧୂଆଧୋଇ ହେଉ ଆସ । ମୋ ଘରେ ଜଳଖିଆ ଖାଇସାରି କଥାହେବା ।’

ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ପଚାରିଲି, ‘ଆଉ କିଛି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଛି ?’

‘ଆଜି ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପଚାଶହଜାର,’ କହିଲା, ନୀଳିମା ।’

‘ତା ମାନେ’

‘ତା ମାନେ, ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଦୁଇକୋଟି ଛତିଶ ଲକ୍ଷ ଛୟାଅଶୀ ହଜାରର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଛି’ କହିଲା, ନନ୍ଦା । ମୁଁ ‘ଭୟପ୍ରଭୁ’ କହି ହାତଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର ହେଲାବେଳକୁ ସେମାନେ ବି ଯୋଗଦେଲେ ।

‘ଆଉ କି ଧରଣର ଚିଠି ଆସୁଛି ? କି କି କାମ କରିବାକୁ ପଡୁଛି ?’ ପଚାରନ୍ତେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅନେକେ ଆମ ସଂସ୍ଥାରେ କାମ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ।’

‘କି କାମ ?’

‘ପଡ଼େଇବା, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଚଳେଇବା ସହିତ ଅଫିସକାମ ଓ ପରିଚାଳନାରେ ସହଯୋଗ ଇତ୍ୟାଦି । ଆମେ ସବୁ ଚିଠିର ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର କରୁଛୁ । ସେମାନଙ୍କ ସହଯୋଗ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ ଓ ଦରକାର ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେବୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହୁଛୁ ।’

‘ତୁଆବୋଉ, ଭାରତୀ କାମଗୁଡ଼ିକ ବାଣ୍ଟିଦେଲେ ଭଲହେବ । ଧରନ୍ତୁ ନନ୍ଦା ଚିଠି ଆଣିବ, ହିସାବ ରଖିବ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାର ଇତ୍ୟାଦି କରିବ । ମୁଁ ଚିଠିର ଉତ୍ତର ଚିଠା କରି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ନେବି । ନୀଳିମା ବା ଆଉ କେହି ଅନୁମୋଦିତ ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ଡିଟିପି କରି, ଆପଣଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର ପରେ ତାଙ୍କରେ ଦେବା ବା ଫ୍ୟାକ୍ସ କରିବାରେ ଲାଗିବେ ।’

‘ଭଲ । ଏବେ ନୀଳିମା ଓ ନନ୍ଦା ମୋ ସହ ମିଶି କାମ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଯାହାର ଯେତେବେଳେ ସୁବିଧା ସେ ତାଙ୍କ ଆଣ୍ଟି ଚିଠି ଦିନରେ ଦୁଇଥର ତାଙ୍କ ଆସୁଛି । ଦିନ ଏଗାରଟାରେ ଓ ଓପରଓଲି ତିନିଟାରେ । ତାଙ୍କପିଅନ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ତାଙ୍କ ଦେଇଯାଉଛନ୍ତି । ଡିଟିପି କାମପାଇଁ ଫିଜିକ୍ସ ସାର୍ ବେଳେବେଳେ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମିତି ସଂସ୍କୃତ ମାତାମୁଖି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ କାମ ପଡ଼େଇବା । ନୀଳିମାର ସେମିତି କାମହେଲା ପଡ଼ିବା । ତେଣୁ ଏଗାରରୁ ପାଞ୍ଚ ସେ ଆମକାମ ନକରୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଛି । ତମେ ଆସି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଲେ କାମ ଚାପା ସମସ୍ତଙ୍କ ଓପରୁ ଟିକେ ଟିକେ କମିବ । କୁହ, କେବେ ଆସିବ ।’

‘ଗୌଡ଼ିଆଣୀ ଆସିବେ ଏଗାରରେ । ମୁଁ ବାରରେ ଫେରିଯିବି । ସେଦିନ ଓ ତା ପରଦିନ ଆପଣ, ନୀଳିମା ଓ ସାର୍ ଆଉ ମାତାମୁ କାମ ଦୁଲେଇବେ -କାରଣ ନନ୍ଦା, ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବ । ମୋ ଛୁଟି ତେରରୁ ବା ଚଉଦରୁ ତିସେୟର ବାଇଶଯାଏ ହେଲେ, ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାସ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିପାରିବି । ଆପଣ ଏବେ ଡକ୍ଟର ରାଉତଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରନ୍ତୁ ।’

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଫୋନ୍ ଉଠାଇ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ନମସ୍କାର, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ । ମତେ ଏ କି ଜଞ୍ଜାଳରେ ପକେଇଲେ ! ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଦୀପାବଳୀ ଛୁଟିରେ ଆସି ମତେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ

କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ବାରରେ ଫେରିଯିବେ । ଏ ନୂଆକାମ ଲାଗି ମୋର ନିୟମିତ କାମ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ନନ୍ଦନ ଏବଠାରୁ ତିସେମ୍ବର ଶେଷଯାଏ ଏଠି ରହିଲେ ଭଲହେବ ବିଚାରି ତାଙ୍କୁ ଛୁଟିନେବାକୁ କହିଲାରୁ, ସେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ, ଡିରେକ୍ଟର ଓ ସେକ୍ରେଟେରି ଛୁଟି ଦେଲେତ ! କ’ଣ କରିବି ?’ ସେଠୁ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ ଫୋନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।’ ଫୋନ୍‌ଟି ଥୋଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ଡକ୍ଟର ରାଉତ ସେ ତିନିକ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଇ ଅଧ୍ୟକ୍ଷକ ଭିତରେ ଫୋନ୍ କରିବେ । ତିସେମ୍ବର ପରେ କାମର ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପାଇଁ ମୁଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ।’

‘ଆପଣ ପୁଣି ଅଯୋଗ୍ୟ ! କ’ଣ ସେ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ?’

‘ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ତିଆରି । ନିକ୍ଷାଠାରୁ କୋଠାତିଆରି, ସେଠୁ ଗୃହ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଗୃହପ୍ରବେଶ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପାଇଁ ଆଶାକରୁଛି ଆମେ ଠିକଣା ଲୋକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇବା ।’

‘କିଏ ?’

‘ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ । ସିରିଲ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ବହୁ ଦିନ ହେଲା ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଦେଖେଁ’ କହି ନୂଆବୋଉ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ବେଳର ଫାଇଲ୍ ଖୋଜି ବସିଲେ । ‘ହଁ ପାଇଲି । ହରିହରାନନ୍ଦ ନାଥ, ସହାଦନଗର, ଭୁବନେଶ୍ଵର । ଫୋନ୍ ତ ନିଶ୍ଚେ ବଦଳିଥିବ । ନନ୍ଦା ତମେ ତାଙ୍କ ଫୋନ୍ ନମ୍ବର ତଲାସ କରତ । ମୁଁ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଟିକେ କଥାହୁଏ ।’ ସେଠୁ ମୋବାଇଲ୍ ଲଗାଇ କହିଲେ, ‘ପ୍ରଣାମ । ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ପାଇଁ ଅବେଳରେ ଫୋନ୍ କଲି । ଜାନ୍ତୁଆରୀ ଆରମ୍ଭରୁ ଆମର ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ-ମାନେ ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ତିଆରି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ରାବୁଛି, ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଶରଣାପନ ହେବି । ନନ୍ଦା ତାଙ୍କ ଫୋନ୍ ନମ୍ବର ବୁଝୁଛି । ମିଳିଲେ ଫୋନ୍ କରିବି ବିଚାରୁଛି । କ’ଣ କହିଲେ, ନମ୍ବର କନଫର୍ମ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଆପଣ କଥାହେବେ । ହଉ, ମୁଁ ଦେଖୁଛି ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ସେ ଆମର ଏଇ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ତିଆରିଥିଲେ । ସେ ଦାୟିତ୍ଵନେଲେ ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତେ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ, ମିଳିଗଲା, ଏ ନାଆଁରେ ସହାଦ ନଗରରେ ଜଣେହିଁ ଅଛନ୍ତି-ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ଟିପ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର, ପ୍ରୋପ୍ରାଇଟର, ସୁଧା ଇଞ୍ଜିନିୟର୍ସ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବଙ୍କଠାରୁ ନମ୍ବରଟା କନଫର୍ମ ମଧ୍ୟ କରିନେଇଛି । ଭାଇଙ୍କୁ ଦିଅ’ କହି, ନନ୍ଦା ଟିରକୁଟିଟିଏ ବଢ଼େଇଦେଲା । ନୂଆବୋଉ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ନମ୍ବରଟି ଜଣାଇ ଟିକିଏ ଶୁଣି ଫୋନ୍ ଥୋଇଲେ ।

‘ସୁଧା ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ । ସେ ବି ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଏକାଠି ତମ୍ବୁରେ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ରହିଲେ । ସୁଧା ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜାଣେନା । ସବୁବର୍ଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଯାଏ । କେବେ ଆସି ନାହାଁନ୍ତି କି ଉତ୍ତର ଦେଇ ନାହାଁନ୍ତି । ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ କ’ଣ କହିବେ କେଜାଣି ?’ ତିନିହେଁ ରୁପଚାପ୍ ବସିରହିଲୁ । ସାତ ଆଠମିନିଟ୍ ପରେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ମୋବାଇଲ୍ ବାଜିଲା । ସେ ତିନି ଚାରି ମିନିଟ୍ ଶୁଣି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଫୋନ୍ ଥୋଇଦେଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ଚଳମଳ କରୁଛି । କହିଲେ, ‘ସୁଧା ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଚାଲିଗଲେ । ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ଦିବର୍ଷତଳେ ନିଉୟର୍କରେ ଗୋଟିଏ ମଟର ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଗଲା । ଝିଅକୁଇଁ ଉଭୟେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଇଞ୍ଜିନିୟର । କାନାଡ଼ାରେ ନିଜର କମ୍ପାନୀ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଯାକୁ ପଚାରିଲେ, ‘କଣ୍ଠରୀ ମତେ ମନେ ରଖୁଛନ୍ତି ?’ ଓ କହିଲେ, ‘ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରିବି ।’

ମୋବାଇଲ୍ ଥୋଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ଆର ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର ।’ ସେଠୁ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ବଡ଼ ଅନୁଗ୍ରହ ଆପଣଙ୍କର । ହଁ ତାଙ୍କୁ କହିଦେଉଛି ।’ ନନ୍ଦନ, ତମେ ବାରତେର ଦୁଇଦିନ କଲେଜ କରି ଚଉଦରୁ ଡିସେମ୍ବର ବାଇଶିଯାଏ ଛୁଟି ପାଇବ । ବାରରେ ଦରଖାସ୍ତ କରିଦେବ । ବେତନହୀନ ଛୁଟି । ତେବେ ଚିନ୍ତାନାହିଁ । ଆମେ ଭରଣା କରିଦେବୁଁ ।’

‘ନୂଆବୋଉ, ଆଜିଯାଏ ଏ କାମକୁ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋ କାମ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲି । ଆପଣ ମତେ ଏମିତି ପର କରିଦେଲେ !’

ହଠାତ୍ ମୋ କଣ୍ଠ ରୁଷି ହେଇଗଲା । ତୁପ୍ତଚାପ୍ ବସି ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲି । ନୂଆବୋଉ ଉଠିପଡ଼ି ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ରଖି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମତେ ମାଫ୍ କର ।’ ମୁଁ ଠିଆହେଇ ତାଙ୍କ ପାଦ ଓପରେ ମୁଣ୍ଡରଖି କହିଲି, ‘ଆପଣ ମତେ ମାଫ୍ ମାଗୁଛନ୍ତି !’ ନୂଆବୋଉ ମତେ ଉଠାଇ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ । ତାପରେ କହିଲେ, ‘ହଉ ଛାଡ଼ । କାମ ଚାପାରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ରହୁନାହିଁ ।’

ସେତିକିବେଳେ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ନୂଆବୋଉ ଉଠେଇ କହିଲେ, ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରଣାମ ।’ ତାପରେ ଚାରିପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ତୁପ୍ତଚାପ୍ ଶୁଣି, ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକଲେ । ସେଠୁ ‘ଜୟପ୍ରଭୁ’ କହି ହାତଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର ହୋଇ କହିଲେ, ‘ଡିସେମ୍ବର ସତେଇଶରେ ହରିହରାନନ୍ଦ ସଦଳବଳେ ପହଞ୍ଚିବେ ।’

‘ସଦଳବଳେ ?’

‘ସର୍ବୋତ୍ତମ, ବ୍ରାହ୍ମସମ୍ୟାନ୍, ପାଞ୍ଚଜଣ ସହକାରୀ ଇଞ୍ଜିନିୟର, ସାତଜଣ ମିସ୍ତ୍ରୀ, ତିରିଶ ଜଣ ପୁରୁଖା ପାଇତାଳ । ପରେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଆହୁରି ଲୋକ ଆସିବେ । ଲୁହାଛଡ଼, ଇଟା ସିମେଣ୍ଟ, ବାଲିଠାରୁ ଗ୍ରିଲ୍, କବାଟ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ତାଙ୍କ କାମ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଦରମା, ମଜୁରି ଓ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ସେ ବୁଝିବେ । ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ଜିନିଷପତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ବାବଦକୁ ପଇସା ପଇଠ କରିବା ଆମ ଦାୟିତ୍ୱ । ପୁଣି ଆମ ଆଇଟି ବୁକ୍-କାବୋରେଟରି, କ୍ଲାସ୍‌ରୁମ୍, ହଷ୍ଟେଲ ଆଦିକୁ ତାଙ୍କ ପଢ଼ା ଓ ପୁଅଙ୍କ ନାମରେ କଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେ ବହନ କରିବେ । ଭାରୁଛି, ଆମ ଆଇଟି ହଷ୍ଟେଲଟି ସୁଧାଙ୍କ ନାମରେ ଓ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଆଉ ଲାବୋରେଟରି ପୁଅ ସଂବିତ୍‌ଙ୍କ ନାମରେ କରିଦେବା । କାମ ସରିଲେ ହିସାବପତ୍ର ପରେ, ଆମେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ପଇଠ କରିବା ।’

‘ଏପରି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ତୁଆବୋଉ ? ଆଉଟି ବୁଦ୍ଧିର ଖର୍ଚ୍ଚତ କୋଟିଏ ପାଖାପାଖି ହେଇଯିବ ।’
 ‘ଆଗେ ହୁଏତ ଆହୁରି ବେଶୀଥିଲେ । ଏବେ କମ୍ ଅଛି । ଏପରି ଲୋକ ସବୁକାଳେ ଅଳ୍ପେ
 ବହୁତେ ରହିବେ । ଖାସ୍ ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ପୃଥିବୀ ଏବେବି ମରୁଭୂମି ପାଲଟି ନାହିଁ ।’
 ତୁଆବୋଉ ପୁଣି ଫୋନ୍‌କରି ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କୁ ସବୁ ଜଣାଇ କିଛି ସମୟ ଶୁଣି ଫୋନ୍ ରଖିଦେଇ
 କହିଲେ, ‘କହୁଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ବଢ଼ିଗଲା । ଦେବିକା ଓ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ସେବାଯତ୍ନ
 କରିବା ଆମର ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏ କାମ ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା କରିବେ । ଭାବୁଟି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରକୁ
 କନକକୁ ଆଣି ଆମ କୁଣିଆମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ଅନ୍ତତଃ ଦେବିକାଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ ଦେବା । ଯାଏଁ,
 କନକକୁ କହିଦିଏଁ’ କହି, ତୁଆବୋଉ ଉଠିଲେ । ଗଲାବେଳକୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମେ ସବୁ
 କଥାକୁ ନଜର ରଖିବ ।’

ସେ ଗଲାପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କ୍ରନ୍ଦନଟା କାହାର ଭୂଷଣ ମହାଶୟ ।’

‘ଝିଅଙ୍କର ଓ ପିଲାଙ୍କର ।’

‘ଆପଣ କୋଉଟି ଯା ଭିତରୁ ।’

‘ଉଭୟ ।’

ନନ୍ଦାକୁ କିଛି ଉତ୍ତର ପଇଟିଲା ନାହିଁ । ସେ ବଳବଳହେଇ ମତେ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

‘ଆଖି ରହୁଛି ଲାଖି, ସଖୀ ଶିଖାତୁଳକୁ !’ କହନ୍ତେ ନାଳିମା ହସିଲା । ମାତ୍ର ନନ୍ଦା ସେମିତି
 ଚାହିଁ ରହିଲା ।

କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ତମେ ଏମିତି ଚାହିଁ ରହିଲେ ଏଠୁ ପଳେଇବି ।’

‘କୁଆଡ଼େ ?’

‘ଅତିଥିଶାଳା ।’

‘ଯାଉନାହାନ୍ତି, କିଏ ଗୋଡ଼େଇଯାଉଛି ?’

‘ନା । ମାତ୍ର ଆଖି ଲାଖିରହିଥିବ । ସେଠୁ ଲୋକେ ଟିହାଇଲେ କାନ୍ଦ ବାହାରିବ- ‘ଚାହିଁଛି ମାତ୍ର
 ଶିଖଣ୍ଡ ଲୋ ସଖୀ ମୁଁ, ଚାହିଁଛି ମାତ୍ର ଶିଖଣ୍ଡ ।’

‘କାହାର କାନ୍ଦ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ମୋର’ କହି, ଉଠିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅତିଥିଶାଳାରେ ରହୁଥିବା ଯାଏ ଆପଣ
 ଅତିଥି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜରିବା ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏକା ଯିବେ କିମିତି ? ତାଙ୍କଡ଼ା
 ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନନେଇ ପଳେଇବେ ?’ ଅଗତ୍ୟା ବସିଲି । ନନ୍ଦା କହୁଥିଲା,
 ମତେ ପଢ଼ିବା ସହଜ । ତାହେଲେ ଆଜି ଏମିତି ବଳବଳ ହେଇ ଅନେଇଁ ରହିଲା କାହିଁକି ?
 ଲାଗିଲା, ମୋ କାନ୍ଦ ପରଠୁ ତା ଭିତରେ ଗୋଟେ ଘଣ୍ଟାଚକଟା ଲାଗିଛି । ମୁଁ ହଠାତ୍ ତା’ପାଇଁ
 ଗୋଟେ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ପ୍ରହେଳିକା ହେଇ ଯାଇଛି । ସେ ହୁଏତ ଆବିଷ୍କାର କରୁଛି, ମଣିଷ ମନର
 କିଏ ବିକିମି ବୁଲିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । କୋଉଠି ନା କୋଉଠି ଗୋଟେ ଗଣି ପଢ଼ିଥିବ କି

ଗୁମର କଥାଟିଏ କୁଟିଥିବ । ସେ ଗଣ୍ଡି ଫିଟେଇବା ବା ଗୁମର ଭେଦିବା ସହଜ ତ ନୁହେଁ, ବେଳେବେଳେ ଅସମ୍ଭବ ବି ହୋଇପାରେ । ବାରମ୍ବାର ମନରେ ଗୋଟେ ବାକ୍ୟକୁ ଫାଳେ ଖେଳିଲା, ‘ନନ୍ଦା ବୋଲି ଯୋଉ ଝିଅଟି.....!’ ତାପରେ କ’ଣ ? ସିଏ କାହାର ? ତାକୁ ବି ବୁଝିହେବ ନାହିଁ ? ‘ସିଏ କାହାର କୁହଇଁଟି !’ ଏଇଟି ମନରେ ଉଠିଲାମାତ୍ରେ ମୋ ଭିତରଟା ଶିହରି ଉଠିଲା ।

ନନ୍ଦା ଗଭୀର ଆବେଗରେ କହିଲା, ‘କୌଣସି ମଣିଷକୁ ପୂରା ବୁଝାଯାଏନା । ଏକଥା ଆମେ ସମସ୍ତେ ମନେ ରଖିବା ଦରକାର ।’

‘ଠିକ୍ ।’

‘ଆଜି କଣ ପଦେ ବା ଦିପଦ କଥାରେ ଜବାବ ଦଉଚନ୍ତି ?’ ପଚାରି ନନ୍ଦା ନାଳିମାକୁ କହିଲା, ‘ନାଲି, ନୂଆବୋଉକୁ କହିଦରୁ ଯେ ନନ୍ଦନ ବଡ଼ କୁଳ, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଫେରିବା ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ମୁଁ ତାକୁ ଅତିଥିଶାଳା ନେଇଯାଉଛି ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲା, ‘ଉଠୁ ।’ ମୁଁ ଉଠିଲି । ଆମେ ଦିହେଁ ମାତୃମନ୍ଦିର ବାହାରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

‘କନକକୁ କହିଦେଲି । ଦେବିକା ଆସିଲାପରଠୁ ତାଙ୍କ ସେବାୟତ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାର ଦାୟିତ୍ବ । ନନ୍ଦା, ନାଳିମା ବେଳେବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ତମେ ଦିହେଁ ଅତିଥିଶାଳା ବାହାରିଲକି ? ଆଗରୁ ଯାଇପାରିଥାନ୍ତ । ନନ୍ଦନ ବଡ଼ କୁଳ ଜଣାପଡୁଚନ୍ତି ।’

‘ଆସୁଚି’ କହି ନମସ୍କାର ଜଣାଇ ବିଦାୟ ହେଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମ ରାତି ଖାଇବା ମୁଁ ନେଇଯିବି । ତମେ ବିଶ୍ରାମକର ।’ ସେଠୁ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ତମେ ତରତର ହେଇ ଫେରି ଆସିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ନନ୍ଦନ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ଆସିବ । ସେ ପିଣ୍ଡାରେ ରୁଫତାଫ ବସି ବିଶ୍ରାମ କଲେ ତମେ ବି ରୁଫତାଫ ବସିରହିବ ।’

‘ହଉ ।’

ମାତୃମନ୍ଦିରରୁ ଅତିଥିଶାଳା ବାଟରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଗୋଟେ କଥା ପଚାରିବି ?’

‘ପଚାର ।’

‘ଆପଣ ଏମିତି ଭାବବିହ୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଲେ କାହିଁକି ? ନୂଆବୋଉଙ୍କ କ୍ଷତିପୂରଣ କଥାଟାକୁ ଥକା ବୋଲି ଭାବି କେବଳ, ‘ଦେଖାଯିବ’ କହି ପାରିଥାନ୍ତେ ।’

‘ନନ୍ଦା, ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଗଲାପରେ ତାର ବିକଳ ସଂଭାବନା ଆଲୋଚନା କରି ଲାଭନାହିଁ । ତଥାପି ପଚାରିଚତ, କହିଦିଏ । ମଣିଷର ମନ ଓ ମାନସିକତା ବୁଝିବା ସମ୍ଭବନୁହେଁ । ନୂଆବୋଉଙ୍କ କ୍ଷତିପୂରଣ କଥାଟା ମତେ ବାଧୁଲା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ତାହା ମୁଁ ବୁଝି ବିଚାରି କରି ନଥିଲି । ତମ କାନ୍ଦିବା କଥା ମନେ ପକାଅ । ମୋ କଥାଟାକୁ ତମେ ଥକା ବୋଲି ବିଚାରି ପାରିଥାନ୍ତ, ମାତ୍ର ପାରିଲ ନାହିଁ ।’

‘ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟ କେତେ କୋମଳ, ମୁଁ ଜାଣେ । ତଥାପି ଆପଣଙ୍କ କାନ୍ଦ ମତେ ବାଧୁଲା । ମୁଁ

ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟେ ରକମର ବିହ୍ୱଳତା ଅନୁଭବ କରି । କିଛି ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ହଉ, ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । କ’ଣ ସତରେ ଶୋଇବେ ?’

‘ତମ ପାଖରେ ତୁପତାପ୍ ବସିବାହିଁ ମୋ ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଶୀତଳ ପ୍ରଳେପ ।’

ଅତିଥିଶାଳା ହୋଇଗଲା । ଆମେ ଦିହେଁ ପିଣ୍ଡା ଚୌକିରେ ବସି ପଡ଼ିଲୁ । ମୋ ଡାହାଣରେ ନନ୍ଦା, ମୋ ଡାହାଣ ହାତଟି ବଢ଼ାଇଦେଲି, ନନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ତା ବାଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲା । ଦୁହେଁ ହାତରେ ହାତରଖି ଆଖିବୁଜି ତୁପତାପ୍ ବସିରହିଲୁ । ମୋ ଭିତରେ ଅପୂର୍ବ ଶାନ୍ତି । ମନର ସବୁ ଦୁଃଖ ବେଦନା ଅପସରିଗଲା । ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । କେତେ ସମୟପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମାୟା କରନ୍ତୁ, ଉଠାଉଛି । ତୁଆବୋଉ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଏମିତି ହାତଧରାଧରି ହେଇ ବସିଛନ୍ତି ଦେଖିଲେ.....’ ‘ତମେ ଯେ ମୋର ପରମ ଆଶ୍ରୟ ଏହା ସେ ଜାଣନ୍ତି । ତଥାପି ତମେ ଠିକ୍ କହୁଛ’ କହି, ମୁଁ ମୋ ହାତ କାଢ଼ିନେଲି । ନନ୍ଦା କ’ଣ କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା । କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ମୋ କଥା ସରିନାହିଁ । ଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରୁ କି ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି ନପାଇଲି !’

‘ଆପଣ ମତେ ସତରେ ପାଗଳୀ କରିଦେବେ ।’

‘ତୁଆକଥା କ’ଣ, ‘କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା ପାଗଳିନୀ.....’

ନନ୍ଦା ହଠାତ୍ ଭାବାବିଷ୍ଣୁ ହେଲାପରି କହିଲା, ‘ମନେ ପଡ଼ିଲା, ସେଦିନ ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲି ଆଉ ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଗାଇଥିଲି..... କେ ବୋଲନ୍ତି ରାଧା ହେଲା କଳଙ୍କିନୀ.....’

‘ହଁ । ଆଉ ତମ ଗୀତଶୁଣି ନାଲିମା କ’ଣ କହିଥିଲା ଜାଣ ?’

‘କୁହନ୍ତୁ ।’

‘ତୁଆବୋଉ, ଦେଉଳୀ ସତରେ ପାଗଳୀଟାଏ’ ଆଉ ସେଇଦିନ ତୁଆବୋଉ ମତେ ବାହାରକୁ ଡାକିନେଇ କହିଥିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା, ତମଠାରେ ସମର୍ପିତପ୍ରାଣୀ, ଯାହା କରିବ ତାକୁ ପଚାରି କରିବ ।’

‘ଓଃ, ଭାରିତ ପଚାରୁଛନ୍ତି !’

‘ନ ପଚାରି କ’ଣ କରିଛି ?

‘ଏଥର ଏଠିକି ଆସିଲେ ପୁଣି ଛୁଟିନେବାକୁ ରାଜିହେଲେ । ପଚାରିଛନ୍ତି ?’

‘ଭାବିଥିଲି ତୁମେ ବି ଚାହୁଁଛ । ପଚାରିଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?’

‘ଏଣିକି ପଚାରିବେ । କାରଣ, ଦୁହେଁ ଆଲୋଚନା କଲେ ହିଁ ଠିକଣା ରାସ୍ତା ମିଳିବ ।’

‘ହଉ । ମାତ୍ର ଏ ଆଲୋଚନା ଏଇଠି ସରୁନାହିଁ । ଆଉ ଦିନେ କଥାହେବା ।’

‘ନିରୋଳା ହେଲେତ ।’

‘ଦେଖିବା ।’

ତୁଆବୋଉ, ନାଲିମା ଆଉ କନକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମୁଁ ମୋ ଘରୁ ତମକୁ ରେକି ଦେଉଥିଲି । କିମିତି ଲାଗୁଛି ?’

‘ତୁଆବୋଉ, ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ବାବୁ ଏଇଠି ବସି ବସି ନିଘୋଡ଼ ନିବରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଭଲହେଲା । ତମେ ଦିହେଁ ଖାଇଦିଅ । ତାପରେ କନକ, ନୀଳିମା ଓ ତମେ ନନ୍ଦନକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରେକି ଦେବ । ସେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ତମେମାନେ ଯିବ । ମୋର ଟିକିଏ କାମ ଅଛି, ଆସୁଛି ।’ ମୁଁ ଚଉକିରୁ ଉଠି ନମସ୍କାର କଲି । ତାପରେ ନନ୍ଦା ମୁଁ ଖାଇଦେଲୁ । ସେଠୁ ମତେ ଖଟରେ ଶୁଆଇଦେଇ ନନ୍ଦା ମୋ ମୁଣ୍ଡ, କନକ ଆଣ୍ଡ ଓ ପାଦ ଆଉ ନୀଳିମା ଛାତି ଓ ପେଟଉପରେ ପାପୁଲି ଛୁଆଁଇ ରେକିଦେବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କେତେବେଳେ ନିଦହେଇଗଲା ଜାଣେନା ।

ସକାଳୁ କାମଦାମ ସାରି ବାରଣ୍ଡାରେ ବସିବି, ନନ୍ଦା ଆସି, ପଚାରିଲା, ‘କାଲି ଭଲ ଶୋଇଲେତ ?

‘ହଁ । ବହୁଦିନ ହେଲା ଏମିତି ଶୋଇ ନଥିଲି । ସକାଳୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ପ୍ରାର୍ଥନାଟିଏ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡଥାଏ, ପଞ୍ଜିଓନ ବୋଲେ, ଜାଗିଓ ରଘୁନାଥ କୁଅଁର ! ତମମାନଙ୍କୁ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।’

-ଏଠିତ ମୁଁ ଜଣେ, ତମମାନଙ୍କୁ କହିଲେ କାହିଁକି ?

-ହେଲା ନନ୍ଦା, ତମକୁ । କୁଆଡ଼େ ଆସିଲ ?

-ଆସିବା ମନା କି ?

-କୁଆଡ଼େ ଆସିଲ, ମାନେ କି କାମ ବରାଦ କରୁତ ?

-ତୁଆବୋଉ କହିଚକ୍ତି, ତାଙ୍କଘରେ ଖାଇଲାପରେ ଚିଠିତକ ଖୋଲିବା ।

-ତମେ କ’ଣ କହୁତ ?

-ଖୋଲିବା ।

-ଆଛା ନନ୍ଦା, ଆଜି କାମକରିବା ପାଇଁ ଗୋଟେ ରୁଟିନ୍ ତିଆରିଦେଲେ କିମିତି ହବ ?

-ଭଲ ।

-ଯିବା ?

-ହଁ ।

ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ବାଟରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ମତେ ତ ପଚାରିଲେ ନାହିଁ-ମୋ ରାତି କିପରି କଟିଲା ?

-ଭୁଲ୍ ହୋଇଗଲା । କିମିତି ?

-ବହୁତ ଭଲ । ରାତି ସାରା ଆପଣ ମୋ ହାତଧରିଥିଲେ ଯେମିତି ।

-ହେ, ବାଉଳି ଚାଉଳି ହେଇନା ତ ?

-ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା ? ସମସ୍ତେ ତ ଯାହା କହିବାର କହୁଚକ୍ତି । ଅଧିକା କ’ଣ କରିବେ ? ତାଛଡ଼ା, ମୁଁ ତ ମୋ କୋଠରୀରେ ଶୋଉଚି । କୋରରେ ନ କହିଲେ, ତୁଆବୋଉ ବି

ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଶୁଣିଲେ ବି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ସେ ନ ଜାଣନ୍ତି କ'ଣ ?

-ନନ୍ଦା, ଗୋଟେ କଥା କହିବି କହିବି ହୋଇ କହି ପାରୁନାହିଁ, ଆଜି ପାରିବି କି ନାହିଁ ଜାଣେନା, ତେଣୁ କରୁଛି..... ମୋ ଭିତର ବାହାର ସବୁଠି ତମେ ଛାଇ ରହିଲାପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଏ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଅନୁଭବ । ଗୋଟେ ଅନୁରୋଧ ରଖିବ ?

-ଶୁଣେ ଆଗେ ।

-ସବୁକଥା ତମକୁ ପଚାରିବାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦିଅ । ତମେ ଯାହା ନ ଚାହିଁବ, ମନା କରିଦେବ ।

-ମୋ ବୋଝ ବଢ଼େଇଦେଲେ ଯେ ହଠାତ୍ !

-ବୋଝ ନୁହେଁ ନନ୍ଦା । ମୋ ଭିତରେ ଯୋଉ ନନ୍ଦା ଅଛି ତାକୁ ପଚାରୁଥିବି । ଭାବୁଚି, ସେ ମତେ ଠିକଣା କଥା କହିବ ଓ ସେଥିରେ ତମେ ଅରାଜି ହବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମନା କରିବା ଦରକାର ହେବ ନାହିଁ ।

-ଏଇଟା ଧର୍ମ ଗୁଳାର ସେ କଥାପରି ହେଇଗଲା ଯେ-ମୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଆପଣ ଜିତିବେ, ନାଙ୍ଗୁଡ଼ ହେଲେ ମୁଁ ହାରିବି ! ଆଉ କିଛି ଦିନ ଯାଉ ।

ତୁଆବୋଉ, କନକ ଓ ନାଳିମା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲାମାତ୍ରେ କନକ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ରକ୍ତଚାପ ଓ ଦେହ ଉଭାପ ପରୀକ୍ଷା କରିବି ।’ ପରୀକ୍ଷା କଲାପରେ କନକ କହିଲେ, ‘ନିର୍ମାଳ ଉଭାପରୁ ଡିଗ୍ରିଏ କମ୍ । ରକ୍ତଚାପ ବି ସେଇପରି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣ ଥଣ୍ଡା ମିଞ୍ଜାସର ଲୋକ ।’

-କନକ, ତମେ ବି ଥଟ୍ଟା କରୁଛ ?

-ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଥଟ୍ଟା ନୁହେଁ, ସତ ।

ଜଳଖିଆ ପର୍ବ ସରିଲାପରେ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭକରି କହିଲି, ‘ପ୍ରଥମେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରିତ୍ୟ ତିଆରିଦେବା । ସାଢ଼େସାତ ସୁଦ୍ଧା ଜଳଖିଆ । ତାପରେ ପୂର୍ବ ଦିନର ବକେୟା ଚିଠିପତ୍ରର ଉତ୍ତର । ଏଥିପାଇଁ ଦେଢ଼ଘଣ୍ଟା ଯଥେଷ୍ଟ । ସାଢ଼େ ନ’ରେ ତୁଆବୋଉ ତାଙ୍କ ରାଉଣ୍ଡରେ ଯିବେ । ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ନିଜ ପଢ଼ାରେ ଲାଗିବେ । ଏଗାରରେ ନନ୍ଦା ପ୍ରଥମଦମ୍ପା ତାଙ୍କ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯିବେ । ସେଗୁଡ଼ିକର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ଚିଠା କରିବାରେ ଘଣ୍ଟାଏ କି ଦେଢ଼ଘଣ୍ଟା ଲାଗିବ । ସାଢ଼େ ବାରଟାରେ ତୁଆବୋଉ ରାଉଣ୍ଡରୁ ଫେରି ଚିଠା ଉତ୍ତର ଦେଖି ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁସାରେ ସଂଶୋଧନ କରି ଅନୁମୋଦନ କରିବେ । ନନ୍ଦା ତିନିଟି କରି ତୁଆବୋଉଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷର ନେଇ ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କରେ ଦେବାପାଇଁ ରଖିବେ । ଦେଢ଼ଟାରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ । ଦୁଇରୁ ତିନି ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶ୍ରାମ । ସାଢ଼େ ତିନିରେ ରେକ୍ଟିଫିକାସ୍ ଡାକ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦମ୍ପା ତାଙ୍କ ଖୋଲାଯାଇ ଯଥାଯଥ କାମ ହେବ । ଏଇ ତାଙ୍କରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ମିଳିଥିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ହିସାବ ଖାତାରେ ଲେଖାଯାଇ ପରଦିନ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଜମାଦିଆଯିବ । ଏ କାମ ନନ୍ଦାଙ୍କର । ଏଗାରରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ସେ ବ୍ୟାଙ୍କ କାମ ବି କରିବେ । ଓପରଓକି ତାଙ୍କ,

ତାଙ୍କବାଲା ଘେନି ଆସିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଯିବ । ଭାବୁଛି, ସେ ରାତିହେବେ ।’

‘ଭଲ ପ୍ରସ୍ତାବ । ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚପରେ କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ । ‘ପଢ଼ାଳିଏ ପଢ଼ିବେ । ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜନିଜ କାମ କରିବେ ବା ଆମ ପରିସରରେ କିଛି କାମଥିଲେ କରିବେ’ କହନ୍ତେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅନ୍ୟମାନେ ମାନେ ଆପଣ ଆଉ ନୂଆବୋଉ । କନକତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବେ । ନୂଆବୋଉ ତାଙ୍କ ରାଉଣ୍ଡରେ ଯିବେ । ଆପଣ ?’

‘ବେଳେବେଳେ ବୋଲହାକ ଶୁଣିବାପାଇଁ ସେ ଚାହିଁଲେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ଅନ୍ୟବେଳେ ମୋ ଖୁସିରେ ବୁଲୁବୁଲି କରିବି ।’

‘ରାତି ଖୁଆ ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ ।

‘ଯେତେବେଳେ ହଉଛି । ମାନେ ଠିକ୍ ନଅଟାରେ ।’

‘ଭାବୁଛି ପାଞ୍ଚରୁ ଛ’ବା ସାଢ଼େ ଛ’ଯାଏ ନୂଆବୋଉ ବା ନନ୍ଦନ ବା ଉଭୟଙ୍କସହ ଦରକାର ହେଲେ ଆମେ ଦୁହେଁ, ମାନେ ମୁଁ ଓ ନାଲିମା ବି ଯିବୁ । ଛ’ସାଢ଼େ ଛ’ରୁ ନିଜ ନିଜ ପଢ଼ାରେ ଲାଗିବୁ’ କହିଲା, ନନ୍ଦା । ମୁଁ କିଛି ନକହିବାରୁ ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦାର ପ୍ରସ୍ତାବ ସମ୍ପର୍କରେ ତମ ମତ କ’ଣ ?’

‘ରାମାନନ୍ଦା ।’

‘ମାନେ ?’

‘ମୋ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାହା ମତ ମୋର ବି ସେଇ ମତ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯିବ ।’

‘କଥାଟା କ’ଣ, କହିବ ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ ।

‘ଏଟା ଶୁଣାକଥା, ତେବେ ମୋଟା ମୋଟି ସତ । ଏକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନସଭା ପାଇଁ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ଓ ଜମିଦାର ମାନଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ମନୋନୀତ ହେଉଥିଲେ । ଥରକର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ମଠମହନ୍ତ ମନୋନୀତ ହେଲେ । ଜମିଜମା ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ସଂପର୍କରେ ବାଚସ୍ପତିଙ୍କ ଚେୟରରେ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ମହନ୍ତ ମହୋଦୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଆଲୋଚନାଟି ଦିପହର ପରେ ହେଉଥିଲା । ସେଇଟା ମହନ୍ତଙ୍କ ପହୁଡ଼ିବା ବେଳ । ମହନ୍ତ ମହୋଦୟ ସବୁବେଳେ ଜପମୁଣ୍ଡି ଭିତରେ ହାତପୂରେଇ ଆଖୁବୁଡ଼ି ମାଳା ଗଢ଼ାନ୍ତି । ସେଦିନ ବି ସେୟା କରୁଥାନ୍ତି । ଆଲୋଚନା ଶେଷରେ ବାଚସ୍ପତି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ମତାମତ ନେଉଥାନ୍ତି । ମହନ୍ତଙ୍କ ପାଲି ପଡ଼ନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ ମତ ?’ ମହନ୍ତଙ୍କୁ ଟିକେ ଝୁଙ୍କ ଲାଗିଯାଇଥାଏ । ସେ କିଛି ଜବାବ ଦେଲେ ନାହିଁ । ବାଚସ୍ପତି ଆଉ ଦିଥର ପଚାରି ଉତ୍ତର ନପାଇ ଆଉଜଣେ ମାନ୍ୟବର ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ଠାରିଲେ । ସେ ମହନ୍ତଙ୍କ କାନପାଖରେ ମୁହଁରଖି ବଡ଼ପାଟିରେ ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ମତ ?’ ମହନ୍ତ ମହାରାଜଙ୍କ ତନ୍ଦ୍ରା ଦୂଟିଗଲା ଓ ପାଟିରୁ ବାହାରିଗଲା, ‘ରାମାନନ୍ଦା’ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ରାମାନନ୍ଦ ସଂପ୍ରଦାୟର ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ‘ରାମାନନ୍ଦା ମତ ।’ ବାଚସ୍ପତି କଥାଟା ବୁଝିଯାଇ କହିଲେ, ‘ତା ମାନେ

ଏଠି ସମସ୍ତଙ୍କର ମତ ସାଙ୍ଗରେ ଆପଣ ସହମତ ।’ ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ସାମାନ୍ୟ ଆଶ୍ରିୟୂତକ ମସ୍ତକ ସମ୍ମାନନ କରି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ସଂପ୍ରଦାୟର ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ହେବି କେମନ୍ତେ ? ସେଥିପାଇଁ ମୋର ରାମାନନ୍ଦୀ ମତ ।’ ବାଚସ୍ପତି ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ସାମାନ୍ୟ ହସିଲେ । ପରଦିନ ଖବର କାଗଜରେ ‘ଜମିଦାର-ପ୍ରତିନିଧି ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା କଲେ’ ଶିରୋନାମରେ ସମ୍ବାଦ ବାହାରିଲା । ଓଡ଼ିଶା କୃଷକ ମହାସଭା ତରଫରୁ ମହନ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଆଗଲା । ସବୁ ପ୍ରଶଂସା ଆମ୍ଭ କରି ମହନ୍ତ ମହାରାଜ କହିଲେ, ‘ରାମାନନ୍ଦୀ ମତରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥାନ୍ତି କିପରି ?’

କନକ, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ନୂଆବୋଉ ହସି ଉଠିଲା ବେଳକୁ ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ସାରେ, ରାମାନନ୍ଦୀମତ କଥାଟା ଭଲ ହୁଏତ୍ ମେଢ଼.....’ ଏଥର ଜୋର ହସ ଭିତରେ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଗୃହୀତହେଲା । ସଚିବ ଲେଖୁ ଏଠି ଟଙ୍ଗେଇ ଦେବେ ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଯଥା ଆଜ୍ଞା, ଏବେ କାଲିର ଡାକ ଦେଖିବା ?’

ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ କନକ ଲମ୍ବାପାଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ଚିଠିଯାକ ସତେଜ ମତେ ବଢ଼େଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଚିଠିଟି ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କର ଦେଖି ସେଟିକୁ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ସେ ପଢ଼ି ଆମକୁ ଶୁଣାଇଲେ, ‘ମା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଆଶା ଆମ ଅନୁରୋଧ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ଏବର୍ଷ ଯୁକ୍ତଦୁଇ ଖୋଲିଚିଛି । ଏ ପିଲାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷାରେ ଆପଣଙ୍କ ଡିଗ୍ରୀ କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ଓ ରାଜଶେଖର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅବସର ନେଇଥିବୁ । ଶେଖର ଫିଜିକ୍ସ ଓ ମୁଁ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ପଢ଼ାଇପାରିବୁ । ଆପଣ ଆମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେତ ? ଆମେ ପୁଣି ଲେଖୁରୁ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମତି ପାଇବାର ମାସକ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିବୁ । ମୋ ପଦ୍ମାମୟ ଆସିବେ । ମୋ ପୁଅ ଝିଅ ଉଭୟେ ଜର୍ମାନ ନାଗରିକ । ସେମାନେ ଆମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବହୁତ ଖୁସୀ । ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ଲେଖିବେ ଓ ଜର୍ମାନୀର ଭାରତୀୟ ମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ପଠାଇବେ । ମୁଁ ଦିନେ ଦିନେ ଶେଖର ଓ ମୋ ତରଫରୁ ପଚାଶହଜାର ଟଙ୍କା ପଠାଇବି । ଆପଣଙ୍କ ଆଶ୍ରମର ସବୁ ପିଲା, ବିଶେଷରେ ନୀଳିମା, ମଧୁମତୀ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସଚିବ ସୁନନ୍ଦାଙ୍କୁ ଆମ ଡିନିଙ୍ଗ ଆଶୀର୍ବାଦ ।’

ନୂଆବୋଉ ପ୍ୟାଡ଼ଟି ଭିଡ଼ିନେଇ ଉତ୍ତର ଲେଖି ଶୁଣେଇଲେ - ମହାଶୟ, ଆପଣଙ୍କ ଚିଠିପାଇଁ ମୋର ଓ ମୋ ଆଶ୍ରମର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ଆପଣ ଏଠାକୁ ଆସି ରହିବାହିଁ ଆମର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ । ଆପଣମାନେ ପଢ଼ାଇଲେ ଆମ ପିଲାଏ ପାଠରେ କାହାରିଠାରୁ ପଛରେ ରହିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରଣାମାନ୍ତେ, ସ୍ନେହଧନ୍ୟା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ନୀଳିମା ଚିଠିଟି ଡିଟିପି କରିବା ପାଇଁ ଉଠିଗଲା । ନନ୍ଦା ‘ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି’ ଖାତାରେ ଲେଖିଲା- ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ଓ ରାଜଶେଖର ପଚାଶହଜାର । ଜର୍ମାନୀର ଭାରତୀୟମାନେ ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ପୁଅଝିଅଙ୍କ ଜରିଆରେ ଦୁଇଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଅର୍ଥାତ୍ କୋଟିଏ ଟଙ୍କା ।’

ତା ପରଟି ଆୟକର କମିଶନରଙ୍କ ଚିଠି, ‘ଆପଣଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ପାଇବି । ଚାରିପାଞ୍ଚ

ଦିନରେ ଆମ ବିଷୟ ପ୍ୟାକ୍ କରିବି । ତାପରେ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାହାଯ୍ୟ ଚିରିଶହଜାର ଟଙ୍କା ଡ୍ରାଫ୍ଟ ଆକାରରେ ପଠାଇବି ।’

ତୁଆବୋଉ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ, ‘ପ୍ୟାକ୍ ପଠାଅ : ଆମ ଦରଖାସ୍ତ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଉଥିବାରୁ ମୋର ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜାଣିବେ । ବିଷୟ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।’ ନନ୍ଦା ପ୍ୟାକ୍ ଫର୍ମରେ ଚିଠିଟି ଡିଟିପି କରି ବଢ଼େଇ ଦେଲା । ତୁଆବୋଉ ଦସ୍ତଖତ କଲାପରେ ପ୍ୟାକ୍ ପଠାହେଇଗଲା । ତାପରେ ନନ୍ଦା ପୁଣି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଖାତାରେ ଦରଜକଲା-ଆୟକର କମିଶନର ଚିରିଶି ହଜାର । ତା ପରେ ପରପର ତିନୋଟି ଚିଠିରେ ଆଉ ତିନିଜଣଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପଚିଶ ହଜାର ଲେଖାଏ ପଞ୍ଚସ୍ତରି ହଜାର । ମୁଁ ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର ସହିତ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଉତ୍ତର ଚିଠା କଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ତା ‘ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି’ ଖାତାରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠାଇବାକୁ ଯାଉଥିବା ଦେଖି କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ସବୁତକ ଚିଠି ଦେଖିଲାବେଳେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ରଖି ଏକାବେଳେ ତମ ଖାତାରେ ଉଠାଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁକି ?’ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଆଜି କ’ଣ ଏମିତି କର ନକହି, ପଚାରୁଚ ?’

‘ତିନୋଟି କାରଣ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ଆମ ଚଳଣିର ‘ବଢ଼ୁଥିଲେ ପଚାରି, ସାନ ଥିଲେ ବିଚାରି’କୁ ସମ୍ମାନକରି ଏକାବେଳେକେ ପଚରା ଓ ବିଚାରଣା କରୁଛି ।’

ନନ୍ଦା ଚିହଣି କଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ଯାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଆହୁରି ଠିକ୍ ହେଇନି । କେତେବେଳେ ଏକଶବ୍ଦୀ ଉତ୍ତର ତ କେତେବେଳେ ଲମ୍ବା ଭାଷଣ ଚାଲିଚି ।’

ତୁଆବୋଉ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲାବେଳକୁ ମୁଁ ‘ହୁଁ’ କହି ଅନ୍ୟ ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲି ।

ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିଠିଟି ଯାଜପୁର ପାଖ ମଙ୍ଗଳପୁରର ଗୋଟିଏ ଝିଅର । ପଢ଼ି ଶୁଣେଇଲି :

‘ମହାଶୟା,

ମୁଁ ବି ଏସବି ପାସକରି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଅପରେଟର ଟ୍ରେନିଂ ନେଇଛି । ମା ବାପା ନାହାନ୍ତି । ମାମୁଁଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଛି । ମତେ ଆପଣଙ୍କ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଚଳେଇବା ଦାୟିତ୍ୱ ଦେବେ କି ? ଦରମା ଦରକାର ନାହିଁ । ଖାଲି, ଗଣ୍ଡେ ଖାଇବାକୁ ଦେବେ । ଆପଙ୍କର ବିନୀତା, ସାରଦା’ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସିବାପାଇଁ ଲେଖ, ନାହିଁ ମୁଁ ଲେଖୁଛି ।’ ସେ ଚିଠିଲେଖା ପ୍ୟାଉଟା ଟାଣିନେଇ ଲେଖି ବସିଲେ । ତିନି ଚାରି ମିନିଟ୍ ପରେ ପଢ଼ି ଶୁଣେଇଲେ,

‘ମା ସାରଦା,

ତୋ ଚିଠି ପାଇଲି । ତୋ ଆସିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ବାବଦକୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ମନିଅର୍ଡ଼ର କରୁଛି । ମୋ ଝିଅମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ଝିଅହେଇ ରହିବୁ । ମୋର କଲ୍ୟାଣ ଜାଣିବୁ । ତୋର ମା’, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।’

ପର ଚିଠିଟି କୋରାପୁଟ ସହରରୁ ଆସିବାସୀ ଝିଅଟିଏ ଲେଖିଥାଏ :

‘ମା,

ମୁଁ ଏଠି ଡିଏଭିରେ ଯୁକ୍ତଦୁଇ ବିଜ୍ଞାନରେ ନାଁ ଲେଖେଇଛି । ଆପଣଙ୍କର ତ ଏଇବର୍ଷ ଯୁକ୍ତଦୁଇ ଖୋଲିଲା । ମୁଁ ପାସ୍ କଲାବେଳକୁ ଆପଣଙ୍କ ପିଲାଏ ବି ପାସ୍ କରିଥିବେ । ଆପଣ ବି ଏସସି ଖୋଲିବେ । ମତେ ସିଟ୍ଟିଏ ମିଳିବ କି ?

ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ ଧରିତ୍ରୀ ।’

ଚୁଆବୋଉ ପୁଣି ନିଜେ ଉତ୍ତର ଲେଖିଲେ । ତିନି ମିନିଟ୍ ପରେ ପଢ଼ିଲେ :

‘ମା ଧରିତ୍ରୀ,

ଦୁଇବର୍ଷପରେ ଆମେ ଏଠି ବି.ଏ.ବି.ଏସସି ଖୋଲୁଛୁ । ଆମର ଏଠି ଯୁକ୍ତଦୁଇରେ ମୋଟ ଚାଳିଶଜଣ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଗ୍ରାଜୁଏଟ ଶ୍ରେଣୀର ଆଉ ଛପନଟି ସିଟ୍ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଭିତ୍ତିରେ ଛାତ୍ରୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବୁ । ସର୍ବନିମ୍ନ ପଞ୍ଚସ୍ତରି ଶତାଂଶ ନ ରହିଲେ କାହାରି ପ୍ରାର୍ଥୀତ୍ବ ବିଚାର କରାଯିବ ନାହିଁ । ମନଦେଇ ପଢ଼ାପଢ଼ି କର । ତୋ ଠିକଣା ରଖି । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମ ପାଇବୁ । ତୋର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରୁଛି । ତୋର ମା’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଚୁଆବୋଉ, ପଞ୍ଚସ୍ତରି ହବନାହିଁ । ଆମର ତ ଜମା ବଡ଼ିଶଟି ସିଟ୍ । ସେଥିରୁ ଆମ ପିଲା କୋଡ଼ିଏ ଗଲେ, ଅବଶିଷ୍ଟ ବାରଟି ପାଇଁ ସାରା ଓଡ଼ିଶାରୁ ଝିଅମାନେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିପାରିବେ । ଏବେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଝିଅମାନେ ପୁଅଙ୍କଠାରୁ ଭଲ କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଣୀପାଇଁ ନବେରୁ ପଞ୍ଚାନବେ ଭିତରେ ନମ୍ବର ନହେଲେ, ସିଟ୍ ମିଳିଲା ପରି ଲାଗୁନାହିଁ ।’

ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ନିରାଶ୍ରୟାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୋଲି ଭୁଲି ଯାଉଛ । ଧରିତ୍ରୀର ବାପା - ମା ବଞ୍ଚିଥିଲେବି, ଆମ ଦେଶର ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ବାତାବରଣରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଅରକ୍ଷ ଝିଅ ଛଡ଼ା ଆଉକିଛି ନୁହେଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖି ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କରିଛି । ନହେଲେ, ଡିଏଭିରେ ସିଟ୍ ପାଇ ନଥାନ୍ତା । ବୃତ୍ତିବି ପାଇଥିବ । ସେ ସର୍ବନିମ୍ନ କ୍ଷାତିଏ ଶତାଂଶ ରଖି ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀଟିଏ ପାଇଲେବି ତା କଥା ଆମେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ।’ ମୁଁ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ମୋ ଗବେଷଣାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ-ସାର ଚିଠାକଲ୍ଲାବେଳେ ଆମେ ସାମାଜିକ ବିଷମତା ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଆମ ସମାଜପରି ଏକ ଆକ-ଆକିଆ ସମାଜରେ ତଳଆକମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଓ ଚାକିରି ସାଙ୍ଗକୁ ନିର୍ବାଚନରେ ମଧ୍ୟ ସଂରକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ଏପରି ହେଲାପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁବିଚାର ବା ନ୍ୟାୟ ମିଳୁନାହିଁ । ସରକାରର ତଳିଆ ଚାକିରି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା କଥାରୁ ମୋ କଥା ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱହେବ । ଆଗେ ପିଅନ-ଚପରାସି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ନଥିଲା । ପରେ ମାଇନର ମାନେ ସପ୍ତମଶ୍ରେଣୀ ଓ ପରେ ପରେ ୮ମ ଶ୍ରେଣୀ, ମାଟ୍ରିକ ଓ ଆଇଏ ପାସ୍କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । ଶିକ୍ଷାର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ କମିଯିବାକୁ ଏପରି ହେଲାବୋଲି

ସଫେଇ ଦିଆଗଲା । ମାତ୍ର ଆଦିବାସୀ-ହରିଜନ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଥିବା ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ପଞ୍ଚମ, ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ ଓ ବହୁତ କମ୍ ଜାଗାରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପଢ଼ିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ପରିଣାମରେ ସରକାର-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପାସକରି ମଧ୍ୟ ବର୍ଗୀକୃତ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାଏ ପିଅନ ଚାକିରିଟିଏ ପାଇବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ ଓ ଯୋଗ୍ୟପ୍ରାଥୀ ମିଳୁନଥିବା ଆଳରେ ସଂରକ୍ଷିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଅ-ସଂରକ୍ଷିତ ଘୋଷଣା କରଯାଇ ସମାଜର ଉଚ୍ଚବର୍ଗର ଲୋକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା । ଏପ୍ରକାର ଅନ୍ୟାୟ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ନାନା ଉପାୟ କରାଗଲେବି ସେଗୁଡ଼ିକ ଫଳପ୍ରସୂ ହେଉନାହିଁ । କାରଣ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସରକାର ତାଳେ ତାଳେ ଗଲେ, ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ବର୍ଗର ହାକିମ-ହୁକୁମାମାନେ ପତ୍ରେ ପତ୍ରେ ନହେଲେ ଶିରାଏ ଶିରାଏ ଯାଉଛନ୍ତି ! ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଧରିତ୍ରୀ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରର ଝିଅଙ୍କୁ ଚକ୍ଷର ଦେଇପାରେ ।’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମେ ମତେ କୋଉଠି ନେଇ ଥୋଉତ !’

ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି, ‘ମୁଁ ଥୋଉନି । ଆପଣ ସେଠି ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ଦେଖୁଛି ମାତ୍ର ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାମାନ୍ୟ ମଉକା ମିଳିଲେ ଆପଣ ଲମ୍ବା ଭାଷଣଟିଏ ନଦେଇ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ ! ତେବେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଆଶଙ୍କା କଥାବି କହିଦିଏ । ଆପଣ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଏପରି ଟେକିଲେ ସେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଅନେଇବେ ନାହିଁ ।’

‘ମିଛରେ ଶଙ୍କା କରୁତ ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ । ଯେତେହେଲେ ତମେପରା ତାଙ୍କର ଗେହ୍ଲା ନଶୟ !’

ଆମେ ଯେଝା ଯେଝା କାମରେ ଲାଗିଲୁ । ଖରାବେଲେ ଖାଇସାରି ଓ ବିଶ୍ରାମକରି ପୁଣି ଏକାଠି ହେଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପରବର୍ତ୍ତୀ ତାଙ୍କରେ ମିଳିଥିବା ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି, ଆକକରି ମୋ ଆଡ଼େ ବଢ଼େଇଦେଲା । ପ୍ରଥମଟି ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୃତ୍ତଚିତ୍ର ପ୍ରଯୋଜିକା ମଧୁସ୍ମିତାଙ୍କର :

‘ମହାଶୟା,

ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଘେନି ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତଚିତ୍ର କରିବା କଥା ଭାବୁଛି । ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମତି ପାଇଲେ ଓ କେଉଁଦିନ ସାକ୍ଷାତ-ଆଲୋଚନା ସମ୍ଭବ ହେବ ଜାଣିଲେ, ନିଜେ ଯାଇ ଆଲୋଚନା କରି ସବୁକଥା ଚୂଡ଼ାନ୍ତ କରିବି । ବୃତ୍ତ ଚିତ୍ରଟି ବିଭିନ୍ନ ଟେଲିଭିଜନ-ସଂସ୍ଥାକୁ ଦେଇ, ସେ ବାବଦ ଆୟ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରାମକୁ ଦେବି । ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷାରେ, ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହଭିକ୍ଷୁ ମଧୁସ୍ମିତା ।’

ଚିଠିଟି ଶୁଣିସାରିଲାପରେ, ନୂଆବୋଉ ଉତ୍ତର ଲେଖିଲେ :

କଲ୍ୟାଣୀୟା ମଧୁସ୍ମିତା,

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ପରେ ବୃତ୍ତଚିତ୍ର ଉଠାଇ ପାରିବା । ତିସେମ୍ବର ପନ୍ଦର ପରେ କେବେ ଦିନେ ଆସିଲେ କଥାହେବା । ତମର ସ୍ନେହ ସଦୃଶ ପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ତୁମର ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ନନ୍ଦା ଚିଠିତକ ତାଙ୍କରେ ଦେଇ, ହିସାବଖାତା ପୂରଣକରି ଦସ୍ତଖତ ନେଲାପରେ

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କାମ ସରିଲା ?’

‘ସରୁଟି’ କହି ନନ୍ଦା ପୂର୍ବଦ୍ୱାର ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । ଜଣେ ମଟରବାଇକ୍ରେ ଓ ଜଣେ ଲୁନାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚକିଶ ପଚିଶ ବର୍ଷର ଦୁଇଜଣ ତରୁଣ ନମସ୍କାର କରି ଲୁନାର କାଗଜପତ୍ର ଓ ଚାବି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ତୁଆବୋଉ ନିଜେ ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର କରି ଆଗରୁ ଲେଖୁରଖୁଥିବା ଚିଠି ବଢ଼େଇଦେଲେ । ବାବୁ ଦୁହେଁ ମଟର ସାଇକ୍ଲରେ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ‘ଉଠିବା’ କହି, ତୁଆବୋଉ ଠିଆହୋଇ ମାତୃମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଲୁନାଟି ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ଧ୍ୟାନମନ୍ଦିର ଯାଏ ଆଣ । ସେଠି ପୂଜା କରିବାପରେ ମୁଁ ଘେରାଏ ବୁଲିଆସି ତମକୁ ଲୁନାଟି ଦେବି ।’ ସେଠୁ ମୋ ଆଡ଼େ ବୁଲି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଆମେ ଆସୁଁ ତା ହେଲେ ।’

-ଆଜ୍ଞା ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଆମ ନିବେଦନଟି ଓଡ଼ିଆ ଓ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ସହ ସଂପୃକ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଖୁଲାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କୋଣାର୍କ ଗଡ଼ାହେବ ବେଳ କଥା ମନକୁ ଆସିଲା । କୋଣାର୍କର ‘ଅକ୍ଷେତ୍ର ମହାରେ’ ମହାଭାସ୍କରଙ୍କ ଦେଉଳଟିଏ ତୋଳିବା କଥା ପ୍ରଥମେ ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ପଞ୍ଚମହିଷୀ ରାଣୀ କସ୍ତୁରିକାମୋଦିନୀଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଥିଲା । ନାତି ନରସିଂହ ପିଲାହୋଇଥିଲାବେଳେ ସେ, ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ‘ବାବୁ, ନାରାୟଣ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର, ଗଣନାଥଙ୍କ ପାଇଁ ମହାବିନାୟକ, ଦୂର୍ଗାଙ୍କ ପାଇଁ ବିରଜା ଓ ଶିବଶମ୍ଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ଏକାମ୍ରରେ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ାହୋଇଛି । ବିଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏ ଦେଶର ଲୋକେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ରାଜାଏତ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ! ଶାମ୍ଭୁପୀଠ କୋଣାର୍କରେ ତୁଆ ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିରଟିଏ ଗଢ଼ନ୍ତେ ନାହିଁ ? ପୁରୁଣା ମନ୍ଦିର ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ବଇତମ ହେଲେଣି । ତୁଆ ମନ୍ଦିରରେ ତୁଆବିଗ୍ରହ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପୁରୁଣା ମୂର୍ତ୍ତି ବିସର୍ଜିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲାଣି ।’ ନରସିଂହ ସିଂହାସନରେ ବସିଲାପରେ କସ୍ତୁରିକାମୋଦିନୀ ପୁଣି ମନେପକେଇ ଦେଲେ ।

‘ମୋର ମନେ ଅଛି ମା’, ମାତ୍ର ଗଢ଼ା-ଦାୟିତ୍ୱ କାହାକୁ ଦେବି, ପରାମର୍ଶ କରୁଛି । ରାଜଗୁରୁ, ମନ୍ତ୍ରାଗଣ ଓ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କୁ କହିଛି-ମତେ ସବୁଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟ ସୂତ୍ରଧର, ମୂର୍ତ୍ତିକାର, ଚିନରା, ତୁନରା ଆଦିଙ୍କ ନାମ କୁହ । ସେମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଜାରି ରଖୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରଭୁ ନରସିଂହଙ୍କୁ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଜଣାକରୁଛି - ହେ ପ୍ରଭୁ, କୁମେହିଁ ମୋ ଭିତରେ ଅଛ, ମତେ ଆବୋରି ରହିଛ ଓ ମତେ ତୁମରି ନାମବି ଦେଇଛ । ମତେ କରୁଣା କର । ତମ ଶକ୍ତିରୁ କିଛି ଏ ଅଧମଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ । ନହେଲେ ମହାଭାସ୍କରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଗଡ଼ାହେବ କିପରି ? ମତେ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅ, ଭାସ୍କର ଓ ଶିଳ୍ପୀ ଦିଅ । ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରାରେ ବାହାରି ଜୟଜାତ କରି ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ସଫଳ କରାଅ ।’ ମା’, ମତେ ଲାଗୁଛି ଆଗାମୀ ଦି ତିନିବର୍ଷରେ ଆଦିଦେବ ନରସିଂହ ଓ ଜଗତର ଏକମାତ୍ର ଚକ୍ଷୁସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଭୁ ସହସ୍ରରଶ୍ମିଙ୍କ କୃପାରୁ ସବୁ ବାଟ ଖୋଲିଯିବ । ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ଆରମ୍ଭ ହେବ ।’

ଜେଜେମା ନାତି ଦିହେଁ ହାତଯୋଡ଼ି ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ପ୍ରଭୁଚରଣରେ ସମର୍ପି

ଦେଇ କହିଥିବେ - ତୁମରି ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ । ସେମାନଙ୍କର ଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଆଶା ଓଡ଼ିଶାରେ ଖେଳିଥିବ । ପ୍ରତି ଜନପଦ, ଦୁର୍ଗ, ସାମନ୍ତରାଜ୍ୟ, ମଠ ଓ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଥା ପଡ଼ିଥିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଦେଉଳ ତୋଳାପାଇଁ କିପରି କ'ଣ କରିପାରିବେ ଭାବିଥିବେ । ଅଧିକ ଫସଲ ଫଳେଇ ଅଧିକ ରାଜସ୍ୱଦେଇ ଦେଶର ଗନ୍ତାଘରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣକରିବା ପାଇଁ ଚାଷୀକୁଳ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇକ ଓ ସେନାନାୟକ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିବ, ଯେମିତି ହେଉ ଯୁଦ୍ଧ ଜିଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶିଳୀଏ ଭାବିଥିବେ-ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଦେଉଳ ଗଢ଼ାପାଇଁ ବନ୍ଧାହେଲେ ପ୍ରାଣପାତ କରି ଦେଉଳ ଗଢ଼ାରେ ଲାଗିବୁ । ଗଉଡ଼ ଭାବିଥିବ, ଶିଳୀଙ୍କୁ କ୍ଷୀର ଯୋଗେଇବି । ନଡ଼ିଆ ଚାଷୀ କହିଥିବ ନଡ଼ିଆ, ନଡ଼ିଆ କଟା ଓ ଦଉଡ଼ି ଯୋଗେଇବି । ତାପଙ୍ଗରୁ ରେମୁଣା ଯାଏ, କେରାଣ୍ଡିମାଳରୁ ବାଣେଶ୍ୱର ନାସି ହେଇ ନୀଳଗିରି ଯାଏ ସବୁ ପଥୁରିଆ ଭାବିଥିବେ - ଖଣିରୁ ପଥରକାଟି, କୋଣାର୍କ ଖଳାରେ ଜମେଇବୁ । ଲୁହାପଥର ଓ କାଠଗଣ୍ଡଳ ମିଳୁଥିବା ରାଜ୍ୟର ସାମନ୍ତ କହିଥିବ-ଯେତେ କଷ୍ଟାନ୍ତୁ କି କାଠଗଣ୍ଡଳ ଲାଗିବ, ସବୁ ଯୋଗେଇବି । ବାଉଁଶଝାଡ଼ର ସାଆନ୍ତ କହିଥିବ - ଚାର ପାଇଁ ବାଉଁଶ ଦେବି । ଚାର ଗଢ଼ାଳି କହିଥିବ - ଶୁଆଚାର, ଠିଆ ଚାର, ବସାଚାର ଆଦି ଏମିତି ଟାଣକରି ଗଢ଼ିବି ଯେ, ଦେଉଳ ମୁଣ୍ଡ ମଲାପରେ ଫିଟିବ ସିନା, ତା ଆଗରୁ ଚହଲିଯିବ ନାହିଁ । ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଅଟ୍ଟା ଭିଡ଼ିଥିବ । ନହେଲେ କ'ଣ କୋଣାର୍କ ହେଇଥାନ୍ତା ! ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଭାଗ୍ରତ ହୋଇ ସଙ୍କଳ୍ପ ନକରିଥିଲେ ଖାଲି ରାଜାଦେଶରେ ହେଇଥାନ୍ତା କୋଣାର୍କ ? ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଦିନ ଚାରିଅଳ ପୂରିଲା । ପଞ୍ଚମ ଅଳ ଆରମ୍ଭହେଲା ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ-ଦ୍ୱାଦଶୀ, ବାମନଜନ୍ମ ଓ ସୁନିଆଁ ଦିନ । ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ବା ବିଜୟା ଦଶମୀ ଦିନ ଭୂମିଶୁଦ୍ଧି ହୋଇ ସଦାଶିବ ସାମନ୍ତରାୟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସୂତ୍ରଧର ଶାଢ଼ି ବନ୍ଧାଗଲା । ସେ ବାନ୍ଧିଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିକାର ଆଦି ସାତ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶାଢ଼ି ବନ୍ଧାଗଲା । ଦେଉଳକାମ ଆରମ୍ଭହେଇ ପ୍ରାୟ ଷୋଳ ବର୍ଷପରେ ମାଘସପ୍ତମୀ ରବିବାରଦିନ ମହାଭାଷ୍କର ବିଗ୍ରହ ଓ ଦେଉଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉତ୍ସବ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ପ୍ରଥମ ପୂଜା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ପ୍ରଭାତରେ ସାରା ଓଡ଼ିଶା ଏକ ସ୍ୱରରେ ଜୟଧ୍ୱନି କରିଥିବ - ଜୟ ମହାଭାଷ୍କର, ଜୟ ମା ମହାରାୟତ୍ରୀ, ଜୟ ଦେବୀ କଣ୍ଡୁରିକାମୋଦିନୀ, ଜୟ ମହାଶ୍ରମ ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ।' ସିନ୍ଧୁଘୋଷ ଜିଣି ସେ ଉଲ୍ଲାସ ଧ୍ୱନି ମୋ କାନରେ ବାଜୁଥିଲା । ୧୨୫୮ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜାନୁଆରୀ ତେର ତାରିଖର ସେଇ ପ୍ରଭାତ ମୋ ପାଇଁ ଜୀଇ ଉଠିଥିଲା ।

ଜୁନା ଶବ୍ଦରେ ମୋ ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କାହିଁ କୋଣାର୍କ, କାହିଁ ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ! ତଥାପି ସବୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗୋଟାଏ ସଂକଳ୍ପର ଲହରୀ ଯେପରି ଖେଳିଯାଇଛି । ବହୁପରେ ଭୀମଭୋଇ କହିଥିଲାପରି କୋଣାର୍କରେ କାହାରି ଯଶ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କୀର୍ତ୍ତି ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏଠି ଓଡ଼ିଶାର ଝିଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସାଧନା କ୍ଷେତ୍ରର ଭିରି-ଭୂମି ତିଆରି ହେଉଛି । -ମହାରାୟତ୍ରୀ ମହାଭାଷ୍କର ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାର କୋଣାର୍କ ଗଢ଼ାହେଉଛି । ନନ୍ଦା ହସହସ ମୁହଁରେ ଜୁନା ଉପରୁ କହିଲା, 'କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି

ଏତେ ନା ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ? ଆପଣଙ୍କୁ ଉଠେଇବା ପାଇଁ କେତେବେଳୁ ଜୁନାରେ ଷ୍ଟାର୍ଟରଖି ବସିରହିଛି !’

-ମୁଁ ତ ଶୋଇ ନଥିଲି ।

-ନା, ଖାଲି ଚେତା ହରେଇ ଆଖିବୁଜି ବସିଥିଲେ !

-ନା, ଭାବୁଥିଲି । କୋଣାର୍କ ତିଆରିବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖେଳିଥିବା ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ସହଯୋଗର ଢେଉ, ସାତଶପ୍ତାଶ ବର୍ଷପରେ ପୁଣିଥରେ ଏବେ ଖେଳୁଛି ପରା !

-ବାବାଃ ! କି କଳ୍ପନା !

-ନନ୍ଦା, କଳ୍ପନା ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାକାର କରିବା ସଂକଳ୍ପ । ଗୁରୁଦେବଙ୍କଠାରୁ ଏଠାର ଆମର ସବୁ ସହଯୋଗୀଙ୍କ ଯାଏ ସମସ୍ତେ ଏକମନ ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ଲାଗିଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସହଯୋଗର ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ! ହଉ ଛାଡ଼, କୁଆଡୁ ଆଉଟ ?

-ମାତୃମନ୍ଦିରରୁ ବାହାରି ଗୋଟି ଗୋଟିକରି ସବୁ ବଳୟ ବୁଲି, ଶେଷରେ ଏ ବହିର୍ବଳୟର ଅଧା ବୁଲିସାରି ଏଠି ଅଟକିଛି । ହଉ, ଆସନ୍ତୁ ଆଉ ରୁପଚାପ୍ ମୋ ଜୁନା ପଛରେ ବସନ୍ତୁ ।

-ମତେ ନାଜ ମାଡ଼ିବ ନେଇଁ !

-ମାତୁ ।

‘ହଉ ଚାଲ’ କହି, ପଛରେ ବସିଲି । ନନ୍ଦା ବାହାର ପରିଧି ଧରି ଚାଲିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, ‘କ’ଣ ଆଜି କାମ ନାହିଁକି ?’

-କାଲିର ବକେୟା ଟିକେ କ’ଣ ଥିଲେ ଥିବ ।

-କାହିଁକି ?

-ଆଜି ତାକ ନାହିଁ ।

-କାହିଁକି ?

-ରବିବାର ।

-ତା ମାନେ, କାଲି ସକାଳେ ଯିବି ।

-ସେ ବେଳତ ଅଛି !

ନନ୍ଦା ଭୋଜନଶାଳା ଆଗରେ ଜୁନା ରଖିଲା । ମୁଁ ଓହ୍ଲାଇଲାପରେ କହିଲା, ‘ଭାରୀତ ବାସନା ବାରିପାରନ୍ତି, କହିଲେ ଆଜି କି ଜଳଖିଆ ହେଉଛି ? ମୁଁ ବାସନା ବାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଚିହ୍ନାକଣା ବାସନା କହିବା ସହଜ । ଗଜଶିଉଳି, ମାଳତୀ, ହେନା, ରଜନୀଗନ୍ଧା, ମଲ୍ଲୀ ଏମିତିକି ପଦ୍ମ ଓ କଇଁ ବି ସହଜରେ କହିଦେବେ । ଆଜି କହିପାରିବେ ନାହିଁ ।’

-ସେମିତି କୁହନା । ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ତିନିବର୍ଷ ଥିବାକଥା ଜୁଲିଗଲକି ?

-ସତ କଥା ତ ! ତଥାପି, କୁହନ୍ତୁ ଦେଖୁ !

-ଛୋଲେ ଭତୋରେ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆଉକେବେ ଆପଣଙ୍କ ବାସନା ବାରିବା କ୍ଷମତା ଘେନି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବି ନାହିଁ ।’
-ସାଧୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

ଜଳଶୁଆ ସରିଲା । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହେଲାପରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ କୋଉଠି କରିବା ? ସେଇଟି ବି କ’ଣ ଏହିପରି ବୃତ୍ତାକାର ହେବ ?’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘କୋଉପଟେ ଆମର ଜମି ଅଛି ?’

-ଉତ୍ତରପଟେ ଶଏ ଏକର ଯାଏ । ପୂର୍ବ ବା ଦକ୍ଷିଣରେ ଆଦୌ ନାହିଁ । ପଶ୍ଚିମ ଓ ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତର ପଟେ ବହୁତ ଜମି - ମାତ୍ର ଘରପାଇଁ ଜମିନାହିଁ । ଆମ କ୍ଷେତ, ଗୋଶାଳା, କୃଷି ଓ ଗୋଶାଳା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଘର ତେଇଁଲେ ଆମ ବଣ ଓ ପାହାଡ଼ ।

-ଏ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ତୁଆଘର କଲେ ଏଠା ଗଛପତ୍ର କାଟିବାକୁ ହେବ ଓ ସେକଥା ଆମ କାହାପାଇଁ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ତୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଉତ୍ତର ଦିଗର ଖାଲି ଜମିରେ ଅଥବା ଆମକୃଷି କ୍ଷେତର ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତରରେ ହେବ । ଜମି ପଡ଼ିଆ ରହିବି କାଇଁକି ?

-ନନ୍ଦନ, ଆମେ ଏଠିକୁ ଆସିବା ମାତ୍ର ବାରବର୍ଷ । ଏ ଜାଗା ଖାଲି କଣ୍ଟାବଣ ଓ କିଛି ଅନାବନା ଗଛରେ ଭରିହୋଇଥିଲା । ପ୍ରତିବର୍ଷ ହାରାହାରି ଶଏ ଏକର କରି ଏଯାଏ ବାରଶ ଏକର ଆବାଦ କଲୁଣି । ଏ ଶଏ ଏକର ଆସନ୍ତାବର୍ଷ ଆବାଦ ହେଉଥାନ୍ତା ।

-ମୋଟାମୋଟି କେଉଁ ଆକାରର ଜମି ?

-ଆୟତାକାର ।

-ଭଲ । ଭାବୁଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପରିସର ଓ ଘରମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚରିତ୍ର ରହିବା ଉଚିତ । ଯୁକ୍ତକୂଳ ଶେଷଯାଏ ସ୍କୁଲ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ଏହାପରେ ଆସୁଛି ସ୍ନାତକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ତାପରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର । ଏସବୁ ବାହାରେ ଆପଣ ଅଲଗା ଅଲଗା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିପାରନ୍ତି ।

-କୋଉ ଅଲଗା ବିଷୟ ?

-ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ, ଡାକ୍ତରୀ, ଆୟୁର୍ବେଦ, କୃଷି, ଉଦ୍ୟାନ, ପଶୁପାଳନ ଓଗେର ଓଗେର ।

-ନନ୍ଦନ, ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାପାଇଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭିତ୍ତିଭୂମି ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ତାର ବାରବର୍ଷ ଆଗରୁ ଆମର ବାର୍ଷିକ ଶିଶୁ ସଂଗ୍ରହ ବଢ଼େଇବାକୁ ହେବ । ପାରିବା ?

-ଶିଶୁ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼େଇବାପାଇଁ ଆପଣ ସ୍ଥିରକରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଳିଶ ପଇଁଚାଳିଶକୁ ଶଏ ଯାଏ କରିବେ । ଭାବୁଛି ଶଏ ଯାଗାରେ ଦୁଇଶ କଲେ ଭଲହେବ ।

-ତା ମାନେ ପ୍ରତିବର୍ଷ କୋଟିକରୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ିଯିବ ଯେ !

-ତୁଆବୋଉ, ସାରା ଭାରତ କଥା ଛାଡ଼ନ୍ତୁ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆପଣଙ୍କ ଏହାୟତା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା ଚିକିତ୍ସିତ ସଂଖ୍ୟା କେତେ ହେଉଥିବ କହିଲେ ।

‘ଧରନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚହଜାର’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଏହାର ଭିତ୍ତି କ’ଣ ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

‘ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ଲକ୍ଷ ପରିବାର । ସେଥିରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖାତଳେ ଥିବେ ପ୍ରାୟ ଚବିଶଲକ୍ଷ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଶତକଡ଼ା ଏକ ପରିବାରର ପିଲାଏ ଅନାଥ ହେଉଥିଲେ ଏପରି ପରିବାର ସଂଖ୍ୟା ଚବିଶହଜାର । କେବଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳର ପିଲାଏ ନୁହନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଆଉ କେତେ ବି ଅନାଥ ହଉଥିବେ । ଏ ହିସାବରେ ଧରାଯାଉ ପଚାଶହଜାର ପରିବାର । ଏଥିରୁ ଝିଅପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଶତକଡ଼ା କୋଡ଼ିଏ ହେଲେ ଝିଅଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ପଚାଶତିରିଶ ବା ଚାଳିଶ ହଜାର । ତାର ଆଠଭାଗରୁ ଭାଗେ ସହାୟ ସମ୍ବଳହୀନ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସାଢ଼େ ଚାରିରୁ ପାଞ୍ଚହଜାର । ଷ୍ଟାଟିଷ୍ଟିକ୍ସ ବାଲାଏ ଗୋଟେ ହିସାବ କଲାବେଳେ ଅଖାଡୁଆ ସଂଖ୍ୟାକୁ ବହୁତ କମାନ୍ତି । କ’ଣ ନା ହିସାବରେ ଭୁଲଭ୍ରାନ୍ତି ରହୁଥିବାରୁ ବିଷ୍ଣର ସାବଧାନତା ପ୍ରୟୋଜନ ! ସେତିକି କରିବି ସଂଖ୍ୟାଟିର ଶତକଡ଼ା ଠିକଣା ହେବା ସମ୍ଭାବନା ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଶତାଂଶ ଯୋଗ ବିଯୋଗ କରନ୍ତି ।’

‘ତମେ ତାଠାରୁ ଆହୁରି ହୁସିଆର ହେଇବ ନନ୍ଦା । ତେବେ ତମହିସାବ ଠିକ୍ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତୋଟି ସଂସ୍ଥା ଏ ଦିଗରେ କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି ?’

‘ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରୁଥିବା ବିବରଣୀ ଅନୁସାରେ ଦେଶୀ ଓ ବିଦେଶୀ ବା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସଂସ୍ଥା ମିଶି କୋଡ଼ିଏ ଯାଏ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବର୍ଷକୁ ଶଏ ଲେଖାଏ ପିଲାଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା ଦେଉଥିଲେ ପୁଅଝିଅ ମିଶି ଏପରି ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇହଜାର ଓ ତା ଭିତରୁ ଝିଅ ହଜାରେ ଥିବ ।’

-ତା ହେଲେ ତମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନୀ ହିସାବରେ କେତୋଟି ଝିଅ ସହାୟତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହଉଛନ୍ତି ?

-ପ୍ରାୟ ଚାରି ହଜାର ।

-ନୂଆବୋଉ, ନନ୍ଦାଙ୍କ ହିସାବକୁ ମୋଟାମୋଟି ଠିକ୍‌ବୋଲି ଧରିନେଲେ, ଆମେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆଉ ଶଏ ପିଲାଙ୍କୁ ଆଣିଲେବି ଚିକିତ୍ସା ନଅଶହଟି ଝିଅ ମରଣାନ୍ତକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇବା ପାଇଁ ବଞ୍ଚୁଥିବେ !’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦାଙ୍କର ଆଉ ତମର ହିସାବ ଶୁଣି ମୋ ନିଜପ୍ରତି ଧିକାର ଆସୁଛି । ତମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଆସନ୍ତା ବର୍ଷରୁ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅନ୍ୟନ ଦୁଇଶଟି ଝିଅଙ୍କୁ ରଖିବ । ଭୀମଭୋଇ ମନେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି - ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଆରତ ଦୁଃଖ ଅପ୍ରମିତ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କେବା ସହୁ !’

ତାଙ୍କସହ ସୁରମିଲେଇ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗାଈକୁ, ‘ଏ ଜୀବନ ପଛେ ନକେଁ ପଡ଼ିଥାଉ ଜଗତ ଉଦ୍ଧାର ହେଉ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଦେଖିବେ । ଏ ରାଜ୍ୟର ଲୋକେ ମନ ବା ଧନରେ ଦରିଦ୍ର ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ଯୋଉଁ ଦମ୍ଭରେ ଘୋଷଣା କରିଛେ, ତାହା ନିଷ୍ଠୁର ହେବନାହିଁ ।’

-ସେଇଆ ହଉ । ଜୟ ପ୍ରଭୁ ।

ସମସ୍ତେ ‘ଜୟ ପ୍ରଭୁ’ କହି ହାତ ଯୋଡ଼ିଲୁ ।’

‘ଆମ ପୂର୍ବ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଫେରିବା ?’ ପଚାରି କହିଲି, ‘ଦିବର୍ଷପରେ କାର୍ଯ୍ୟକର ହେଉଥିବା ତିଗ୍ରୀ କ୍ୟାମ୍ପ ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ଜମିରେ କରିହେବ ଯେ, ଏ ପରିସରକୁ ଲାଗି ନୁଆ ପରିସର ଗଢ଼ାହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷକଯାଏ ଗୋଳମାଳ ଲାଗିରହିବ । ତେଣୁ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ସେପଟ ଜମିକଥା ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ସେଥିରୁ ଦଶ ଏକର ଜାଗା ‘ଶିଶୁ ଆଶ୍ରମ’ ପାଇଁ ଅଲଗା ରହିବ । ସେଠି ମାସିକିଆରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷିଆ ପିଲା ରହିବେ । ଏବପରି ସେମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିବା ମା’ଓ ବଡ଼ମା’ମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବେ ।’ ତାଠାରୁ ଟିକିଏ ଛଡ଼ାରେ ଆମ ତିଗ୍ରୀ କ୍ୟାମ୍ପ ଖୋଲିବ । ସେଥିପାଇଁ ସାନ ବଡ଼ କ୍ରମରେ ମୋଟ ଆଠଟି ଆୟତାକାର କ୍ଷେତ୍ର ହେବ । ମଝି କ୍ଷେତ୍ରଟି ଖାଲି ଛଡ଼ାଯିବ । ପ୍ରଥମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଣଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବାସଗୃହ କରାଯିବ । ତାପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ରୋତ, ମାନେ କଳା, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସୂଚନା ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଅଲଗା ହଷ୍ଟେକ, ଶ୍ରେଣୀଗୃହ, ଲାବୋରେଟରି ଇତ୍ୟାଦିପାଇଁ ଦୁଇଟି କରି ଛ’ଟି କ୍ଷେତ୍ର ରହିବ, ତା ମଝିରେ ଏବପରି କୃତ୍ରିମ ଜଳାଧାର ବା କୁଣ୍ଡ ନରହି, ସତସତିକା ପୋଖରୀଟିଏ ରହିବ । ଆଉ.....

ମୋଠାରୁ ଛଡ଼େଇନେଇ ନୟା କହିଲା, ‘ଆଉ, ସେଠି ଲଗାଯିବ ରକ୍ତ ଓ ଶ୍ବେତ କୁମୁଦ, ନୀଳୋତ୍ପଳ ଆଉ କମଳ ଓ କଲ୍ଲୁର ।’

‘ହୁଡ଼ାରେ ?’ ନୁଆବୋଉ ପଚାରନ୍ତେ, ନାଳିମା, କନକ ଓ ନୟା କହିଲେ, ‘ଦୋହଦର ବୃକ୍ଷଲତା ବାହାରେ ସାର୍ ଆଉ କ’ଣ କହିବେ ?’

‘ତମେମାନେ କୁହ’ ନୁଆବୋଉ ଚେହିଲେ ।

‘ସେଇଆ ହଉ’ କହିଲେ, ତିନିହେଁ ।

‘ନନ୍ଦନ, ତମେ କ’ଣ କହୁଛ ? ଦୋହଦଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ-

‘ମୁରୁକୁଦ, ଶିରାଷ, କଦମ୍ବ, ଶେଫାଳି ଆଦି ଗଛ, ମଲ୍ଲୀ, ମାଧବୀ, ନିଆଳୀ, ଯୁଇ, ଯାଇ ଆଦି ଫୁଲଗଛ ଓ ଲତା ଆଉ ମାଳତୀ ମାଡ଼ିଥିବା ଆମ୍ବଗଛ ।’

‘ଆପଣମାନେ ପଳାଶକଥା ବିଚାରୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?’ ପଚାରିଲା ନାଳିମା ।

‘ଆମର ଶେଷ ଆୟତାକାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଘେରି ରହିବେ ପଳାଶ, କୁସୁମ, ସୁନାରି ଓ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ସାଙ୍ଗକୁ କରଞ୍ଜି ଓ ଚନ୍ଦନ ।’

‘କରଞ୍ଜି କାହିଁକି ?’ ପଚାରିଲେ, ନୁଆବୋଉ ।

‘ଖରାଦିନେ ଛାଇ କିଏ ଦବ ?’ ମୁଁ ଭାବୁଛି କଣରେ ରହିବ କୁସୁମ-ତା’ପାଖରେ ଚାରୋଟି ପଳାଶ, ସେଠୁ ଗୋଟିଏ କରଞ୍ଜି, ସେଠୁ ତିନୋଟି ସୁନାରି, ପୁଣି କୁସୁମ, ସେଠୁ ତିନୋଟି ବା ଚାରୋଟି ପଳାଶ, ସେଠୁ ଚନ୍ଦନ, ତାପରେ ସୁନାରି, କୁସୁମ, ଓଗେର ଓଗେର ।

‘ନନ୍ଦନ, ଚମକାର ଦ୍ୟବସ୍ଥା । କୁସୁମ, କରଞ୍ଜି ପରି ବଡ଼ଗଛ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ

ପଳାଶ, ସୁନାରି, କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଓ ଚନ୍ଦନ ରଖିଲେ, ଛାଇ, ଫୁଲ ଓ ରଙ୍ଗ ସବୁ ମିଳିବ । ମନୋଚନି ବି ଭାଙ୍ଗିବ’ କହିଲେ, ଚୁଆବୋଉ ।

‘ରାସ୍ତା ?’ ପଚାରିଲା ନୟା ।

‘ଚାରି ଦିଗକୁ ଚାରିଟି ବଡ଼ ରାସ୍ତା । ବାହାରୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସରୋବର ଯାଏ ଗୋଟିଏ ଭାଗ - ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଆଉ ଏକ ଭାଗ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାସ୍ତାର ଦୁଇକଡ଼ରେ ଆୟ, ବଉଳ, ଶିଶୁ, ପାଟଳୀ, ମୁରୁକୁୟ ପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଛରୁ ଦିଆଡ଼ି ।’

‘ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଢଙ୍ଗରେ ?’

‘ହଁ, ନାମ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି : ଆମ୍ର ବୀଥୀ, ବକୁଳ ବୀଥୀ, ଶିଶପା ପଥ, ପାଟଳୀ ମାର୍ଗ, ମୁରୁକୁୟ ସରଣୀ ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣମାନେ ନାଗେଶ୍ୱର ଓ ଅନନ୍ତନାଗେଶ୍ୱର କଥା କହୁନାହାନ୍ତି କିଆଁ ?’ ପଚାରିଲା କନକ ।

‘ନାଗେଶ୍ୱର ଓ ଚନ୍ଦନର ଦୁଇଟି ବଣ ହେଲେ ଭାଏ ହେବ । ଶିଶୁ ଆଶ୍ରମ ଓ ତ୍ରିଗ୍ରୀ କ୍ୟାମ୍ପ ମଝିରେ ପାଞ୍ଚ ଏକର କରି ଦଶ ଏକରର ବଣ । ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଅନନ୍ତନାଗେଶ୍ୱର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଜାକାରାଣ୍ଡା ବି ରହିବ ।’

‘ସାରେ, ଆପଣଙ୍କ କଳ୍ପନା-ଦିହଂଗମଟି ଏମିତି ତେଣା ମେଲେ ?’ ପଚାରିଲା ନୟା । ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଏ ମନ ଭାବୁଥାଇ ଯାହା, କାଳେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ତାହା’ ଦେଖିବ, ଏହା ଘଟିବ । ନନ୍ଦନଙ୍କ କଳ୍ପନା ଛାମଡ଼ ଉଡୁନଥିଲା, ତାଙ୍କ ଆଖି ଦେଖୁଥିଲା ।’

‘ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ପାଇଁ ଗଛ କୁହାହେଉନି ଏଯାଏ’ କହିଲା, ନୟା ।

କହିଲି, ‘ଅଶୋକ ।’ ତାପରେ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ଚୁଆବୋଉ, ମୋ କଥାଟି ଭୁଲି ଗଲାପରି ମନେହଉଚି ।’ ‘ନା, ତେବେ ସେପଟେ ଜମି ଅଛି କି ନାହିଁ ଓ ଥିଲେ ମିଳିବ କି ନାହିଁ ବୁଝିନି । ତମେ ଯୋଉ ଗଡ଼ାଭଙ୍ଗା ଶବ୍ଦ ଯୋଗୁ ଏ ପରିସରର ବାତାବରଣ ଅଯଥା ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ଆଶଙ୍କା କରୁଚ, ତାହା ଯଥାର୍ଥ । ତମେ ମତେ ଟିକେ ଛୁଟିଦେଲେ ମୁଁ ଚୁଆଗାଁରେ ନୀଳିମାର ବାପାଙ୍କୁ ଭେଟି ଆସନ୍ତି ।’

‘ନିଶ୍ଚୟ ଯାଆନ୍ତୁ ।’

ଚୁଆବୋଉ ଜୁନାନେଇ ବାହାରିଗଲେ, ଆଠଟାରେ ଫେରି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଜମି ଅଛି । ମିଳିବ ମଧ୍ୟ ।’

-କେତେ ?

‘ହଜାରେ ଦେଢ଼ହଜାର ଏକର ।’

ଚୁଆବୋଉ ପୁଣି କହିଲେ-କାଲି ସକାଳେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଇ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବା । ତମେମାନେ ସକାଳ ପାଞ୍ଚରେ ଏଠୁ ବାହାରିବ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ବସଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ସାଢ଼େ ସାତ

ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚିଲେ ଭଲହେବ ।’ ମୁଁ ଓ ନନ୍ଦା ମୁଣ୍ଡହଲାଇ ହଁ କଲୁ । ନନ୍ଦା ତା ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବା ପାଇଁ ଗଲା । ମୁଁ ସକାଳୁ ବେଳ ନଥିବ ବୋଲି ଅତିଥିଶାଳା ଫେରି ସେଦିନର ତାଏରି ଲେଖିବସିଲି । ନଅଟାରେ ଖାଇଦେଇ ସାଢ଼େ ନ’ରେ ବିଛଣା ଧରିଲି ।

ଭୋର ସାଢ଼େ ଚାରିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଇ ବାହାରେ ବସିବି ନନ୍ଦା ଓ ଚୂଆବୋଉ ଗାଡ଼ି ଧରି ଆସିଲେ । ନନ୍ଦା ଚୁଡ଼ା, ଛେନା, ଗୁଡ଼, ନଡ଼ିଆ ଚକଟା ବାଢ଼ିଦେଲା । ତିନିହେଁ ଖାଇଲୁ । ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚରେ ନନ୍ଦା ମୁଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଚୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ମୋବାଇଲଟି ଦଉଟି । ସେଠୁ-ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଓ ଦରକାର ହେଲେ ବାଟରୁ ଫୋନ୍ କରିବ ।’ ସେ ନନ୍ଦାକୁ ଫୋନ୍‌ଟି ବଢ଼େଇଦେଲେ । ନନ୍ଦା ସେଇଟା ଧରି ଆଗ ସିଟରେ ବସିଲା । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନିହାତି ଦରକାର ନହେଲେ କଥା ହେବାନି । ମୁଁ ରେକି ଦେବି ।’ ‘ରେକିଦେଲେ ତ ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼େଁ । ଗାଡ଼ି ଚଳେଇବି ନା ଶୋଇବି ?’

-ଆଜିର ରେକି, ଗାଡ଼ିକୁ, ରାଷ୍ଟ୍ରାକୁ, ଗୌଡ଼ିଆଶାଳାକୁ, ତାଙ୍କ ନାତି, ନାତୁଣୀ ବୋହୂଏ ଆଉ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ପଡ଼ିବା ଗଛଲଟା, ଜହ୍ନୁକୁଡ଼ା ଓ ମଣିଷକୁ ।’

-ମାନେ ଜଗତକୁ ?

-ହଁ । ଏବେ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବାରେ ମନ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ସାଢ଼େ ସାତରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବସଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଆମେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇଲା ବେଳକୁ ଦୁଇଟି ତରୁଣ ଦମ୍ପତି ହସି ହସି ଆମକୁ ଅଭିବାଦନ କଲେ । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ବଡ଼ ଜଣକ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଶିବ, ଏ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ମଳା । ଆଉ ଦିଜଣ ମୋ ସାନଭାଇ ଶଙ୍କର ଓ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଅପର୍ଣ୍ଣା । ଆପଙ୍କ ଗାଡ଼ି ଆସୁ ଆସୁ ଆମେ ଜାଣିଲୁ ଯେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ ଓ ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ ମାଁଙ୍କୁ ନେବାପାଇଁ ଆସିଗଲେ । ପୁଣିଥରେ ନମସ୍କାର ବିନିମୟ ହେଲା । ନନ୍ଦା ଦୁଇ ମହିଳାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗପ ଜମେଇଲା । ମୁଁ ଶିବ ଓ ଶଙ୍କରଙ୍କ ସହ ଟହଲ ମାରି ସେମାନଙ୍କ ଆମେରିକା ଜୀବନ ବିଷୟରେ କଥା ହେଲି । ଶିବ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ପଛସା ରୋଜଗାର ବହୁତ, ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁତ । ଖଟି ଖଟି ଦିନ ଯାଉଛି । ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ବି ଫୁରୁସତ ମିଳୁନି । ଆମମାନଙ୍କର ସାତଟି ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଅଛି । ସେଥିରୁ ଭଲ ରୋଜଗାର କରି ସଞ୍ଚୟ କରୁଛୁ । ଆମେ ଜନ୍ମରୁ ଆମେରିକା - ନାଗରିକ । ଭାବିବୁ, ଅବସର ପରେ ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିବୁ । ମତେ ପଇଁତିରିଶ, ଶଙ୍କରକୁ ତିରିଶ । ନିର୍ମଳା ଓ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଆମମାନଙ୍କଠାରୁ ଦିବ୍ୟ ଲେଖାଏ ସାନ । ସମସ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଫାର୍ମରେ କାମ କରୁଛୁ । ଅପର୍ଣ୍ଣା ଅବସର ନେବାଯାଏ ସମସ୍ତେ ରହିବୁ ନା ମୋ ଅବସର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଆସିବୁ ଠିକ୍ ହେଉନି । ବୋଉ ବାପା ଉଭୟେ ତାନ୍ତ୍ରଣ ଥିଲେ । ଆମେ ଦି’ଭାଇ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳକୁ ଆଗପଛ ହେଇ ଚାଲିଗଲେ । ତେଥୁ ଡିଭିଡି ଆଦି ବା’ଦେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସେଠା ହିସାବରେ ପାଞ୍ଚ ମିଲିଅନ ଡଲାର ମାନେ ଆମ ଏଠା ହିସାବରେ ଦୁଇକୋଟି ପଚାଶଲକ୍ଷ ପାଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ସେୟାରରେ ସେ ପଛସା ଖଟେଇଛୁ । ଆମ ଅବସର ବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ନିକୁଛିଆରେ

ଶ୍ୟାମ୍ବର ବଢ଼ିବ । ତାହା ଆମ ସଞ୍ଚୟରୁ ଧରନ୍ତୁ କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ମିଳିବ । ଏ ଟଙ୍କା ଖଟେଇ ଆମେ ବାପା ବୋଉଙ୍କ ପୁଣିରେ ଗୋଟିଏ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ ଖୋଲିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛୁ । ଏତିକିରେ ହେବ ନା ଆଉ ଦରକାର ପଡ଼ିବ ?’

-ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ରଖିବେ ନାହିଁ ?

-ବାପାଙ୍କର ପନ୍ଦର ହଜାର ଏକର ଗୋଟିଏ ରାଶ ଅଛି । ପିଲାଙ୍କପାଇଁ ସେଇଟି ରହିବ । ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଯେପରି ବିକଶିତ ହେଉଛି, ଏ ରାଶର ମୂଲ୍ୟ ପାଞ୍ଚଶକୋଟି ହୋଇପାରେ । ସେତକ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ବିଚାରୁଛୁ ।

-ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ ବିଷୟରେ ମୋର କିଛି ଧାରଣା ନାହିଁ । ଆଉ ବାର ପନ୍ଦର ବର୍ଷପରେ ଆମେ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜଟିଏ ଖୋଲିବାକୁ ଭାବୁଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ଏବେ କିଛି ବୁଝାବୁଝି କରିନାହିଁ । ତେବେ ଆପଣମାନେ ଚାହିଁଲେ ବୁଝାବୁଝି କରି ଜଣେଇବି ।

-ଆପଣମାନେ ଖୋଲିବେ ? ତାହାହେଲେ ଆମେ ଏ ସଞ୍ଚୟତକ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଇ ନିଶ୍ଚିତ ହବୁ । ତେବେ ଏଥିପାଇଁ ତିନିଶ ଏକର ଜମି ଦରକାର ହେବ । ଏବଠାରୁ କିଣିଲେ ଭଲ । କେତେ ପଡ଼ିବ ?

-କହିପାରୁନି । ସେ ଅଞ୍ଚଳ ଚାଷପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହଁ ବୋଲି ଦରଦାମ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ । ଧରନ୍ତୁ ଏକର ପିଛା ପନ୍ଦରକୋଡ଼ିଏ ହଜାର । ତା ବାଦେ ସରକାରୀ ଫି ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିବ । ଜମିଦାର୍ ସାଠିଏ ଲକ୍ଷ, ସରକାରୀ ଫି ଓ ଅନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ମିଶିଲେ ଆଉ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ ଏମିତି ପଚାଶରି ଲକ୍ଷ । ଶଙ୍କର କହିଲେ, ‘ପଚାଶରି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମାନେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ଡଲାର । ଭାଇ, ଆମେ ଫେରିଯାଇ ଏତକ ମାତ୍ରାମ ରୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ପଠେଇଦେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁକି ?’ ‘ନିଶ୍ଚୟ ହୁଅନ୍ତା, ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଆମେ ପଚାରିବା ଦରକାର । ତାଙ୍କର ସବୁକାମ ସାଙ୍ଗକୁ ଏ ବୋଝ ସେ ମୁଣ୍ଡେଇବେ ତ !’

‘ଭାଇ, ସେ କଲେଜ ପରା ବିଦ୍ୟାଗ୍ରମ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବ । ଖାଲି ବାପାବୋଉଙ୍କ ନାଁ ଯାହା ରହିବ ।’

‘ବାର ପନ୍ଦର ବର୍ଷପରେ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ ଖୋଲିବାକୁ ବିଚାର ଚାଲିଗି ବୋଲି ନନ୍ଦନନ୍ଦନ କହିଲେ । ଆମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣକଲେ, ଏବେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମାତ୍ରାମଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ବିବବାବୁ, ମାତ୍ରାମ୍ ଏବେ ଜମି କିଣିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ ବି କଲେଜ ସେଇ ବାର ପନ୍ଦର ବର୍ଷପରେ ହିଁ ହେବ ।’

‘ଆମେତ ଆହୁରି ପରେ କରିବାକୁ ଭାବୁଥିଲୁ - ମାନେ ତିରିଶବର୍ଷପରେ । ପନ୍ଦରବର୍ଷ ହେଲେ ଆମକୁ ଆଉ ପଇସା ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ହେବ । ପାରିବା ଶଙ୍କର ?’

‘ଭାଇ, ଆପଣ ନିର୍ମଳା ଭଉଜ ଆଉ ଅପର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ରୋଜଗାର ଓ ସଞ୍ଚୟ କଥା ହିସାବ କରୁନାହାନ୍ତି ଜମା । ସେମାନେ ଆମଠାରୁ ବେଶୀ ରୋଜଗାର କରୁଛନ୍ତି ଓ ସବୁତକ ସଞ୍ଚୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ପନ୍ଦରବର୍ଷ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଶବ୍ଦକୋଟିରୁ କମ୍ ହବନାହିଁ ।’

-ଶଙ୍କର, ସେମାନଙ୍କ ଆୟ ଆଉ ସମ୍ପତ୍ତି ସେମାନଙ୍କର । ସେମାନେ ତାହା କିପରି ବିନିଯୋଗ କରିବେ ସେ ବିଷୟ ନିଜେ ନିଜେ ଛିନ୍ନ କରିବେ ।

-ଭାଇ, ସେମାନେ ବି ଭାରତ ଫେରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ।

-ତା ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ନହୋଇ ଆମେ ଦିହେଁ ସେମାନଙ୍କ ପଛସାପତ୍ର ଘେନି ପଛସଲା କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଏତେ ଡରବର ହେଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସବୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଫେରିଲାପରେ ଆମେ ଆଲୋଚନା କରି ଯାହା କରିବା ।’

ମୁଁ, ‘ମେଡିକାଲ କଲେଜ ପାଇଁ ଏବେ ତାହେଲେ ଜମିନେବା ଦରକାର ନୁହେଁ ?’ ପଚାରିଲାଣି ଶିବ କହିଲେ, ‘ବାପା ବୋଉଙ୍କ ମୃତ୍ତିରେ କଲେଜଟ ଆମେ ଦିଆଇ କରିବୁ, ଯାହା ଖର୍ଚ୍ଚ ଲାଗିବ ବର୍ତ୍ତମାନପାଇଁ ଆମେ ଦବୁ । ଅଧିକା ଦରକାର ହେଲେ ତା ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି କରିବୁ । ନିର୍ମଳା ଓ ଅପର୍ଣ୍ଣା କ’ଣ କରିବେ ନକରିବେ ତା ଉପରେ ଏ କଲେଜ ହବା ନହବା ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ । ସେମାନେ ଏଥିପାଇଁ ପଛସା ବିନିଯୋଗ କଲେ ଭୋଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟାର କୌଣସି ଏକ ନବ୍ୟ ଶାଖାରେ ଗବ୍ତବିଷୟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବିନିଯୋଗ କରିପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମାତାମ୍ ରାଜିହେଲେ ଜମି ଏବେ ନିଆଯିବ ।’

ଏତିକିବେଳେ ଗେର୍ ଭିତରେ ସମ୍ବଲପୁର ବସ୍ ପଶିବା ଦେଖି ଆମେ ବୁଝିପାରି ଅପେକ୍ଷାକୃତ । ବସର ସାମନା ସିଟରୁ ଜଣେ ହାତ ହଲେଇବା ଦେଖି ଜାଣିଲୁ ଗୌଡ଼ିଆଣୀ ଆମକୁ ଦେଖିସାରିଲେଣି । ବସ ରହିଲା । ପ୍ରଥମେ ଗୌଡ଼ିଆଣୀ ଓହ୍ଲେଇଲେ । ନନ୍ଦା ଓ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜୁହାର ହେଲୁ । ନାତି ଓ ନାତୁଣୀ ବୋହୂମାନେ ବି ଜୁହାର ହେଲେ । ବୁଢ଼ୀ ଦୁଇହାତ ମେଲି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାଇପକାଇ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଗାଡ଼ିଗୁଡ଼େ ଭଡ଼ା କରନ୍ତି ପରେ ? ସେଥି ଆସବ । ଦିନା ତିନେତ ରହୁଛି । ସେନେ ପୁହୁଁଚିଲେ କଥା ଲାଗିଲା । ମୁଇଁ ଭା ନନି ଆର ସୁରୁ ବାବୁର ସାଙ୍ଗେ ହେମାନଙ୍କର ଗାଡ଼ିନେ ଯିମି ।’ ସେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆମ କାରୁକୁ ଆସିଲେ । ନନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଘେନି ପଛରେ ବସିଲା । ଶିବବାବୁ ଆଦି ଆମକୁ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଠାରିଦେଇ ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟାର୍ଟ କଲି ।

ଟିକକ ପରେ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ମାଁ, କିଛି ଖିଆପିଆ କରିବେ ନାହିଁ ?’ ଦେବିକା ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ନେଇଁ । କଟକଥି ସାତ ବଜେ ବୁଡ଼ିଲେ ପାଏନ୍ ପିଇଛେ । ନ’ବଜେ ଦହି ଟିକେ ପି କରି ଦଶ ବଜେ ଭାତ ମୁଠେ ଖାଇମି ।’

‘କି ଦହି ? ବସା ନା ଘୋଳ ?’

‘ମହି । କାଏଁ ଅସବିଧା ହେବା ଭାଏଲ ?’

‘ନାହିଁ, ଖବରଟା ଖାଲି ଜଣାଇ ଦେଲେ ହେବ । ତେବେ ଆଜି ଡେରି ହେଇଯିବ । ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଦି’ଘଣ୍ଟା ଲାଗିଯିବ । ଦେବିକା, ‘ଲାଗୁ ନ କାଏଁ’ କହିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ମୋବାଇଲ ଲାଗାଇ

କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ଆମେ ଆଠଟା ପାଞ୍ଚରେ ବସଷାଣ୍ଡ ଛାଡ଼ିବୁ । ଦଶଟା ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚୁ । ମାଁ’ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଘୋଳଦହି ମୁହେ ପିଇବେ । ଘଣ୍ଟାକପରେ ଭାତ ଖାଇବେ । କ’ଣ କହିଲ ? ଦଉଡ଼ି’ କହି, ନୟା ଦେବିକାକୁ ଫୋନ୍‌ଟି ବଢ଼ାଇଲା । ମୁଁ ଗାଡ଼ିର ବେଗ ଟିକେ କମେଇଲି । ଦେବିକା ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ବୁଢ଼ୀଟେ ହେଇଥା ।’ ସେଠୁ ଆଉ ଟିକିଏ ଶୁଣି ପଚାରିଲେ, ‘ଏ ଟୁକେଲ, ତତେ କେତେ ବଛର ହେଲାନ ?’ ପୁଣି ଶୁଣି ଖଜଖଜ ହସି କହିଲେ, ‘ବାସ୍‌ ବଛର ? ତାର ପଛେ ମର ଆଘେ ମର ପିଲାମାନେ କେନ୍ଦେଇ ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ହେଇକିବେ ? ଆର୍ କେତେ ହେନ୍ତା ନି ବଲୁ । ମୁଁ ପୁହୁଣ୍ଡିଲା ବେଳକେ ତୁଇଥିବୁକି କେନ୍ ଆଡେ ବୁଲୁଥିବୁ ? ମତେ ବାର୍ ଦେଖୁଥିବୁ । ହଉ, ରହୁଛେ’ କହି ନୟାକୁ ଫୋନ୍‌ଟା ବଢ଼େଇ ଦଉ ଦଉ ନୟା ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ବଢ଼େଇ ପଚାରିଲେ, ‘ଇଟା କାଇଁଟା ? ବେନି କାଇଛେ ? ଖୁସାରେ ଫୁଲ ଖୁଟରୁ କେନ୍ତା କରି ? ଜଳଦି ଜଳଦି ବାଏଲ୍ ବଢ଼ା । ମୁଇଁ ତର ବେନିକେ ଖୁସାଟେ କରିଦେଇକରି ସେଠାନେ ମଲି ଆର୍ କେନ୍‌କି ଫୁଲ ପାଖଡ଼ା ବେଢ଼େଇ ଦେଇକରି ସଜେଇଦେମି । ତୁଇ ସୁରୁବାବୁ କେ ବିହା ହେବୁତ ?’ ନୟାର ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ମତେ ପଚାରିଲେ, ‘ନାଁରେ ସୁରୁବାବୁ, ତୁଇ କେନ୍ତା ଇଟାକେ ଆଏଜ୍‌ଡକ୍ ନି କହେବାର ତାଲି ।’

‘କହିନେଇଁ କିଏ ଗୋ ମାଁ ! କେତେ କହିଚି, ନେହୁରା ହେଇଚି, ଗାନା ବି ଗାଇଚି । ଶୁଣିଲେ ସିନା !’

ବୁଢ଼ୀ କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ନୟା କହିଲା, ‘ମାଁ, ଏକ ମନ ମତେ ବିହା ହେବେ । ମୋର ମନ ନାଇଁ ।’

‘କାଁ ହେଲା ? ସେ କାଏଁ ଚୁଲ୍ଲା କି ଘୁଁଘାଁ କାଣା ହେଇଛେ ଭାଏଲ୍ ? କି ପାଠ୍ ସାଠ୍‌ନି ପଢ଼ି ?’
‘ବଡ଼ କଲିହା ।’

‘ଇଟା ଗୁଟେ କଥା ! ଗୁଏଲ୍ ନି ହେଲେ ମଜା ଆର୍ କେନ୍ ଅଛେ ଆଏଁ ?’

‘ମାଁ, ତମେ ତମର ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଜିଆ କରୁଥିଲ ?’ ପଚାରିଲି ।

‘କେନ୍ ଦିନେ ମୁଇଁ କରୁଥିଲି ତ ଆର୍ କେନ୍ ଦିନେ ସେ କରୁଥିଲା ।’

‘କାହିଁକି ?’

‘ନାଁଇରେ, କାଁ ହେଲାଯେ ଫେର୍ ବଲ୍‌ସୁ । କାଏଁ ଆମେ ଗୁଏଲ୍ କରୁସୁ ବଲି ଭାବିକରି କରୁଥିଲୁଁ ? ତାପନେ ତ ରସିଆଟା, ଗାନା ଗାଏବା ଆର୍ ମତେ ଡିହିଁକାବା । ମୁଇଁ ରିସମି ହେଲେ, ରସରକେଲି ପଦେ ଗାଇ ଦଉଥିଲା ଆର୍ ବଲୁଥିଲା - ରସ୍ ଜା ଚାଲିଜା । ମତେ ବଏଲା, ‘ରାତେ ନି ହବୁ, ବୁଢ଼ି ନି ଉଦ୍‌ରାରୁ, ଏଉର୍ ବାରିର୍ ସାଢ଼ି ପିଅବୁ । ଖୁସା ଖୁସି କରି ଫୁଲ ଖୁଟବୁ । ଦେଖ ତାର କଥା କେନ୍ତା ଗୁର୍, ଗୁର୍ କରି ପାଲିଛେଁ’ କହି ମାଁ ଟିକିଏ ବୁଲିଯାଇ ଗଭା ଦେଖାଇଲେ :

ମୁଁ ଗାଈଲି, ‘ତୋ ପଳ ପରି ଖୋସିଟି ଖୋଷାଏ ।’

‘ଏ ବୁଝ, ଆରେ ଇଟାତ ଅଏନ୍ ନାଏଡ଼ କୁଏଟାରେ ! ତର ସବୁ ଗାଏଲ୍ କେ କିରେଇ ଦଉଥିବା, ଆର୍ ତର ସାଁଗେ ଲାଗିଥିବା, ଦେଖି ଇଟାକେ କେନ୍ଦ୍ରା ବିହା ନି ହବୁକେ !’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘ଏ, ସୁରୁବାରୁ, ଗାନାଟେ ସୁନାତ ।’

‘ଟିକିଏ ଭାବେ ।’

‘କାଣା ଭାବୁ ?’

‘ନାହିଁ, ନି ଗାନାଟା ମନେପଡ଼ିଗଲା ଯେ ସେଟାତ ଜନେ ଗାଈହବନି ।’

‘ଭଲ୍ କହେଲୁ, ତମେ ଦୁହି ଝନ୍ ଥିଲା ବେଳକେ ହେ ଗାନା ବନେ ଲାଗିବା । ତରନେ ଆର୍ ତଉଲ୍ ଗାନା ନାହିଁନ ଭାବଲ ?’

‘ଏଇଟା ଶୁଣି କେମିତି ଲାଗିଲା କହିବ’ କହି, ଗାଈଲି :

ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ବାଳ କୁଞ୍ଚି ତୋ ବୃଷାଳ ତହିଁକି ଲୋଟଣୀ କୁଡ଼ା

ଝମଝମ ନାଦେ ଝୁଝିଆ ଶବଦେ ମୋହୁ ତିନିପୁର ପରାଲୋ

ପ୍ରାଣ ସଜନୀ ଗୋରୀ

ମୋର ନୟନ ତୋ ‘ଗାରୀ ଲୋ, ପ୍ରାଣ ସଜନୀ ଗୋରୀ ।’

ଗୌଡ଼ିଆଣୀ ତମ ଗାତରେ ଜବାବ ଦେଲେ :

‘ଝୁଲୁପି ବାଲେ ଲଳିଲା ଖୁସା କେନ୍ଦେଇ ହେବା କହ

ଝୁମୁର ଝୁମକା ନି ନାହିଁ ପିଁଧେ କାଣା ବାଜିବା କହ ?

ପରାନ୍ ସଜନି ନି ଚାହୁଁଛେ ବାରୁ,

ଆସିଖ ଭଗାରି ଆର୍ କାହିଁ ହେବା

ସୁରୁବାରୁ ମୋର କାଁତି ପିରିଗଲେ କିଏ ତାର ପଛେ ଧାଏଁବା, କାରୁ ଆସିଖ ଭଗାରି ହେବା ?’

ସେଠୁ ହସି ହସି ନୟାକୁ କହିଲେ, ‘ଏ ବୁଝ, ଇଟା ସୁଓର କରିଥିବୁ -

ପୁଅର ବନେ ଗୁନ୍ କେନ୍ଦେଇ ଜାନବୁ-

ବୁଢ଼ାଦିନେ ଯେତେ ପୁସେ

ଘାଏତାର ଗୁନ୍ କେ କେନ୍ଦେଇ ଜାନବୁ-

ବୁଢ଼ି ବେଲେ ଯଧୁ ରସେ ।’

‘ତମେ ବିଢ଼ିଛ ମାଁ ?’ ପଚାରିଲି,

‘ପବରଡ଼ାଛୁ ! ସେତ ଜିବାର ଇ ପାଁତ ବଛର୍ ହଉଛେ । ମତେ ପସେତର ବେଳକେ ତାହାକେ ପନ୍ତାସି । ମତେ ମୁଡ଼ ଆଡ଼େ ବସେଇ ଥିଲା ଆର୍ ଗଲାବେଳକେ କହେଲା, ‘ହଏରେ ତତେ ଜାହା ଜାହା କହେଲିଁ ଆନ୍ ନାହିଁ କରୁ । ମୁଇଁ ତୋର ପାଖ ମୁଟେ ନାହିଁ ଛାଡ଼େଁ ।’

‘ସେ ଅବିକାବି ଅଛନ୍ତି ତମ ପାଖରେ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଅଛେ । ହର୍ବତମ୍ ରହୁଛେ । ଏହେଦେ ଭିନ୍ନ - ହେ ଦେଖ ଦୁହିଁ ପିଲାଟି ଆପାଡ଼େ କୁଡ଼ କୁଡ଼ଉଛେ, ଦେଖନ୍ତୁ କାଏ ?’ ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ, ପଛକୁ ଫେରି ଅନେଇଁ ରହିଛି । ନନ୍ଦା ବି ତାଙ୍କୁ ଅନେଇଥିଲା । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ଆଖିରୁ ଘାମୀଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରି ହସୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦହେବାରୁ ଆଖି ମେଲି କହିଲେ, ‘ଅଟକିଲ, ବନେ କଲ । ମୁଇଁ ଟିକେ ଗୋଡ଼ହାତ୍ତକେ ଛାଟ୍ ପାଟ୍ କରସି’ କହି, ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇଲେ । ନନ୍ଦା ମୁଁ ତି’କରରେ ଚାଲିଲୁ । ତାଙ୍କ ପିଲା ବି ଅଟକି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଲେ । ପାଞ୍ଚସାତ ମିନିଟ୍‌ପରେ ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ଗାଡ଼ିକୁ ଫେରି ପଚାରିଲେ, ‘ଆଉ କେତେ ବେଲ ଲାଗୁବା ଆନ୍ ?’

କହିଲି, ‘ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ।’

‘ହେତା ହେଲେ ମୁଇଁ ଟିକେ ସୁ’ଛିନେ’ କହି, ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ପଛ ସିଟ୍‌କୁ ଆଉଟି, ନନ୍ଦାକୋଳରେ ହାତଟିଏ ରଖି ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଅତିଥିଶାଳା ଆଗରେ ପହଞ୍ଚି ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦକଲି । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ଉଠିପଡ଼ି ପଚାରିଲେ, ‘ହେଇଗଲାନ ?’ ମୁଁ ଓହ୍ଲେଇ କବାଟ ଖୋଲିଦେଲି । ନୂଆବୋଉ ଆସି କୁହାର ହେଲେ । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ କହିଲେ, ‘ତୋର ପିଲେ ମତେ ଆରାମ୍‌ନେ ଆନ୍‌ଲେ ।’ ଗୌନ୍ତିଆଣୀଙ୍କ ପିଲାମାନେ ନୂଆବୋଉକୁ ନମସ୍କାର ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ଚଉକିରେ ବସିଲେ । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ବସି ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ କହିଲେ, ‘ମାଏକି ଆସରମ୍ ଗୁଟେ ଆନ୍ । ହଉ, ହାତ ମୁହଁ ଟିକେ ଧୁଇକରି ଆସେଁ ଗମ୍ ମାରମା ।’ ସେଠୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ବି ଟିକେ ଧୁଆଧୁଇ ହ ।’ ନନ୍ଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଡାକି ସେମାନଙ୍କ ରହିବା ରୁମ୍ ତିନୋଟି ଦେଖେଇଦେଲା । ସେମାନେ ଗାଧୁଆଘରେ ପଶିଲାବୁ, ନନ୍ଦା ନିଜେ ମୋ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ଧୁଆଧୋଇ ହେଇ ଫେରିଆସି ଗୌନ୍ତିଆଣୀଙ୍କ ଦୁଆର ପାଖରେ ଠିଆହେଇ ଅପେକ୍ଷାକଲା । ଏ ଭିତରେ କନକ ବି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ନୂଆବୋଉ ଓ କନକ ମିଶି ଗୌନ୍ତିଆଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ଘୋଳଦହି ଓ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦହି ସରବତ୍ ସଜେଇ ଦେଲେ । ଗୌନ୍ତିଆଣୀ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ମାତ୍ରେ ନୂଆବୋଉ କନକକୁ ଚିହ୍ନା କରେଇ ଦେଲେ, ‘କନକ, ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଆପଣଙ୍କ ଦେଖାଚାହାଁ କରିବ ।’ ‘ଇ ମାଁ କାଁ କରୁସନ୍ ଯେ ?’ ପଚାରିଲେ ଦେବିକା ।

‘ଆମ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରର ସେବିକା ।’

‘ମୋର ପାଖେ ରହେଲେ ତା’ର କାମ୍ କିଏ କରୁବା ?’

‘ଆଉମାନେ ଅଛନ୍ତି’ କହି, ନୂଆବୋଉ ଦହି ଗିଲାସଟି ବୁଡ଼ାକୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । କନକ ଓ ନନ୍ଦା ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ ଦହିସରବତ ଦେଲେ ।

ବୁଡ଼ା ପଚାରିଲେ, ‘ତୁମ୍‌ମାନଙ୍କର ?’

‘ଆମେ ଖୁଆ ସମୟରେ ଯାହା ଖୁଆପିଆକରୁ, ଅନ୍ୟବେଳେ ନୁହେଁ ।’

‘ଠିକ୍, ସମିହାଥୁ ଖୁଆପିଆ କରଲେ ତ ଦିହି ବନେ ରହେବା ଯେ ।’ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ ।
କହିଲି, ‘ଶୋଇବାରେ ବି ।’

ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, ‘ଠିକ୍ ଯେ, ଅଥା ହେଲେ ସାଁଗେ ସାଁଗେ ସୁଇ ପଡ଼ିବାର କଥା ବଳ ତ ।’
କହିଲି, ‘ତା ବି ଠିକ୍ ।’

‘ତୁଇ ସୁଇବୁ ?’

‘ନାହିଁ, ମତେ ତ ଅବା ଲାଗୁନାହିଁ ।’

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ବଡ଼ନାତି ପଚାରିଲେ, ‘ମାଁ, କାଲି ଆମର ସାଁଗେ କପିଳାସ ଯିବ ?’

‘ଇଛେନିକା ତ ଇଟା ମୋର ଘର । ଯେତେ ମନେ ଲାଗୁବା ଯିମି । ଆଗୋନେ ସମ୍ବର ସାଁଗେ ଚିନ୍ତାର ଜନାର ହେବି ।’ ସେଠୁ ବୁଆବୋଉକୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଇ ପିଲାମାନଙ୍କର ସାଁଗେ କିଏ କପିଳାସ ଯିବା ?’

ବୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ କଲେଜ କାଲି ଖୋଲୁଛି । ସେ ଏଇ ସଂଜରେ ଫେରିଯିବେ । ମୁଁ ତ ଏଠା କାମ ଧନ୍ଦାରେ ଲାଗିଛି । ନନ୍ଦା ଯିବେ ।’

ସାନ ନାତି ପଚାରିଲେ, ‘ମାଁ ପାଖରେ କିଏ ରହିବ ?’

‘ଜନକ ସାଙ୍ଗକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅ, ନାଳିମା । ହେଇ, ଆସୁଛି ।’

ନାଳିମା ଆସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ହେଇ କହିଲା, ‘ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କ ପଢ଼ାଟେବୁଲରେ ରଖିଛି । ଖାଇବା ହେଉଗଲାଣି । ମାଁ ଏକା ଖାଇବେ ନା ଏମାନେ ବି ?’ ଶିବ କହିଲେ, ‘ନାହିଁ, ଆମେ ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବୁ ।’ ସେଠୁ ମାଁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ‘ତୁଇ ଖାଇ ସାରଲେ ଟିକେ ସୁଇ ପଡ଼ୁ ନି କାଏଁ ?’ ନାଳିମା କଥୋପକଥନକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି, ‘ଖାଇବା ଆଣୁଛି’ କହି, ବାହାରିଗଲା । ‘ଟିକେ କାଣାରେ ! ପୁରା ତୁଇ କି ଅଡ଼େ ଘଟା । ସାଢ଼େ ଦଶ ନୁ ଏକ୍ । ସେନୁ ତମର ମାନଙ୍କର ଖୁଆପିଆ ଦେଖିମି । ଟୁକେଲମାନେ, ତମେ କେନ୍ଦୁନେ ଖାଏବ ?’

‘ଆମ ଭୋଜନଶାଳାରେ । ନାଳିମା ସହ ଓପର କୁସର ବଡ଼ପିଲା, କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଆମର କୁଣିଆ ଆଉ ଆମେ, ମାନେ ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା ଆଉ ମୁଁ । ଏବେ ଜନକ ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବସିବ ।’

‘ଜଳଖିଆ କେତେବେଳେ କେନ୍ଦୁନେ ହେବି ?’

‘ଥରେ । ସକାଳ ସାଢ଼େ ସାତଟା । କୁଣିଆମାନେ ଏଇ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଓ ଆଉମାନେ ଭୋଜନଶାଳାରେ । ଏବେ ନନ୍ଦା, ନନ୍ଦନ, ନାଳିମା ଆଉ ମୁଁ ଏକାଠି କାମ କରୁଥିବାରୁ ମୋ ଘରେ ଜଳଖିଆ କରୁଛୁ ।’

ଦିବଣ ପରଷୁଣୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନାଳିମା ଆସୁଛି ଦେଖି ନନ୍ଦା ଉଠି କହିଲା, ‘ମାଁ, ଉଠ,

ଭିତରକୁ ଯିବା । ତମ ଖାଇବା ଆସିଗଲା ।’

‘କାଁ କରିରେ ବୁଲ ? ଇନେ ସମ୍ବର ସାଂଗେ କଥା ହେଉ ହେଉ କରି ଖାଏସି ।’

‘ଉହଁ ତମ ଝିଅ, ନାଲିମା, ନୟନ କାମକରିବାକୁ ଯିବେ । ଶିବବାବୁ, ଶଙ୍କରବାବୁ ଓ ଅପାମାନେ ଆମ ଏଠା ବୁଲିବାଲି ଦେଖିବେ । ଏଠି ରହିବା ଖାଲି ତମେ, ମୁଁ ଆଉ କନକ । ତମେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ, ଖାଲି କନକ । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାମ କରିବାକୁ ଯିବି ।’

‘ଏ ଲୋକ, ମୋରଠାରେ କାହିଁ କପଟ୍ କରସୁ । ଇମାନଙ୍କର ସାଂଗେ ଯିବୁ କି ସୁରୁବାବୁ ର ସାଂଗେ ?’

‘ହଉ ହେଲା, ତମ ସୁରୁବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ । ଏଥର ଉଠିଲ, ଖାଇବ ।’

‘ହଉ. ଚାଲିଯିବେ ?’

ସେମାନେ ଉଠିଲେ । ଆମେ ବି । ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ଫିଟିବୁ ସାର ଓ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଗୌନ୍ଦିଆଣୀଙ୍କ ନାତି ଓ ନାତୁଣୀ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚିହ୍ନାକରେଇ ଦେଇ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଏ ଦୁହେଁ ଆମ ପରିସର ବୁଲେଇ ଦେଖାଇବେ ।’

ନିର୍ମଳା ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଜାଗା ଦେଖିହେବ ନାହିଁ ?’

‘କାହିଁକି ହବନାହିଁ । ଏମାନେ ଦେଖାଇଦେବେ । ତେବେ ଜାଗାଟି ଏଯାଏ ଫାଇନାଲ ହେଉନି । ରାସ୍ତାଘାଟବି ହେଉ ନାହିଁ । ବୁଲିବା କଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ । ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ର ଠିକ୍ ଉତ୍ତରକୁ କେତେକ୍ତୁଡ଼ିଏ ସମକେନ୍ଦ୍ରିକ ଆୟତାକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଗଢ଼ାହେବ । । ପ୍ରତି କ୍ଲାସ୍‌ପାଇଁ ଅଲଗା ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷ ଓ ଛାତ୍ରାବାସ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଲାସ୍‌ର ଛାବୋରେଟରି ଠିକ୍ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷ ପଛରେ ରହିବ । ପୁଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜ ନକ୍ସା ତିଆରିହୋଇନି । ତେବେ ଗୋଟେ ବୋର୍ଡ଼ରେ ଠିକେ ଠିକେ ନକ୍ସା ଅଙ୍କାଯାଇ ସେ ଜାଗାରେ ମରାହୋଇଛି । ସେଇଥିରୁ ଆପଣମାନେ ନୂଆକ୍ୟାମ୍ପସ୍ ସଂପର୍କି ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟେ ଧାରଣା କରିପାରିବେ ।’

ଅପର୍ଣ୍ଣା କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ନ ପଚାରି ଏପରି ଡାକୁଚି । ମା’ତ ଆପଣଙ୍କୁ ଝିଅ କରିସାରିଚକ୍ତି ।’

ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ତମେ ଦିହେଁ ମୋ ଝିଆରୀବୋହୂ, ମୁଁ ତମ ପିଉସୀ ।’ ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଝିଆରୀବୋହୂମାନେ ମୋର କ’ଣ ହେବେ ?’

‘ଝିଆରୀବୋହୂ ।’ ‘ଆଉ ମୁଁ ?’ ‘ପିଉଷୀ, ସାନ ପିଉଷୀ ।’

ଚାରିଜଣାଙ୍କ ମତେ ଛୁହାର ହେଲେ । କହିଲି, ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ହେଉଥା । ନନ୍ଦା କେତେବେଳୁ ଆସି ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲା । କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ ମୁଁ କ’ଣ ହେବି ?’ ପିଉସୀ, ସାନ ପିଉସୀ । ସେମାନେ ନନ୍ଦାକୁ ନମସ୍କାର ହେଲେ । ନନ୍ଦାବି କଲ୍ୟାଣ କଲା । ସେମାନେ ଚାଲିଯିବା ଆଗରୁ ନିର୍ମଳା ସେମାନଙ୍କ ଡରଫରୁ ଲକ୍ଷେ ଡରିଣ ହଜାର ଡଲାରର ଗୋଟିଏ ଓ ଦେବିକାଙ୍କର

ପଟାଣ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଗୋଟିଏ, ଏମିତି ଦୁଇଟି ଡ୍ରାଫ୍ଟ ନୂଆବୋଉକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

ଆମେ କାମରେ ଲାଗିଲୁ । ଚାରିଟା ସାଧାରଣ ଚିଠି-ଲାଭଗ୍ରେରି ପାଇଁ ଦୁଇଟା, ଲାବୋରେଟରି ପାଇଁ ଦୁଇଟା । ଆମକୁ ଜିନିଷ ଯୋଗାଉଥିବା ବ୍ୟବସାୟୀ ସଂସ୍ଥାଙ୍କ ଚିଠି । ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଯୋଗାଣକାରୀ ସଂସ୍ଥାରୁ । ଲାଭଗ୍ରେରି ଓ ଲାବୋରେଟରି ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ପରେ ନନ୍ଦା ନେଇ ସେଠାରେ ଦେଇଦେବ । ନୂଆ ସଂସ୍ଥାକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଲେଖିଲେ- ଆମର ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଆମେ ନିଜତରଫରୁ ଲେଖୁଛୁ । ଏଇ ଚିଠିଟି ଡିଟିପି କରି ଓ ଡ୍ରାଫ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିସାବ ଓ ବ୍ୟାଙ୍କଖାତାରେ ଉଠାଇଦେଇ ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା । ସେ ଫେରିଲା ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ତାକୁ ମାଁଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ କାର୍ ସହ ପଠେଇଦେଲେ । ଆମେ ମାତୃମନ୍ଦିର ବାରଣ୍ଡାରେ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ । ମାଁ, ନନ୍ଦା ଆଉ ଜନକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସିଧା ମାତୃମନ୍ଦିରକୁ ଆସି ଭିତରକୁ ଯାଇ ସବୁ ଆଡ଼ ଦେଖିବାହିଁ ଫେରିଆସିଲେ । ତା’ପରେ ଗଲେ ଆମ ପଢ଼ୁକୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ । ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ଦି’ମିନିଟ୍ ବସି କହିଲେ, ‘ଏ ଟୁକେଲ୍, ତୋର ଖାଏଲା ଘରକେ ନାହିଁ ଯଉଁ କାଏଁ । ସତେ ଯାକର ଭୁକେ ବାଟ୍ ଦେଖୁଥିବେ ଯେ ।’

‘ଆସନ୍ତୁ କହି’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କୁ ବାଟ କହେଇଲେ । ନନ୍ଦା ମୁଁ ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କ ଦି’ପଟେ ଚାଲିଲୁ । ଠିକ୍ ଦେହଟାରେ ମାଁଙ୍କ ନାତି ଓ ନାତୁଣୀବୋହୂମାନେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଫିଜିକ୍ସ ସାର୍ ଓ ସଂସ୍କୃତମାତାମ୍ ନିଜନିଜ ବସାକୁ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ । କୁଣିଆମାନଙ୍କ ସହ ଆମେମାନେ ବସି ପଡ଼ିଲୁ । ମାଁ ତାଙ୍କ ଝିଅଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ସବୁଆଡ଼େ ନିନ୍ଦା ରଖୁଥାନ୍ତି । ଭୋଜନମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ାସରିଲା । ମାଁ କହିଲେ, ‘ହଁରେ ପିଲେ, ହାତ୍ ଚାଲୁ ।’ ସେଠୁ ଜଣେ ପରସ୍ପରୀକୁ ଡାକି କହିଲେ, ‘ଏ ନନି, ଉଠା ଆର୍ ମର୍ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲ । ପିଲେ କାଣା କେନ୍ଦ୍ରା ଖାଉଛନ୍ ଦେଖିଁ ।’ ଠାଆକୁ ଠାଆ ଯାଇ ତାକୁଥାନ୍ତି, ‘ଦେ ଇନେ ତାଲ୍ ଦେ, ଇନେ ତରକାରି ଦେ, ଇନେ ଭାତ୍ ଦେ ।’ ସେଠୁ ଆସି ନନ୍ଦା ପାଖରେ ଠିଆହେଇ କହିଲେ, ‘କିଛି ତ ନାହିଁ ସାରି ଇନ୍ତା ଚରେଇ ଲେଖେନ୍ ଖୁଁପୁଛୁ ବଳି ଦିହ ନାଇ ଲାରବାର୍ । କେନ୍ଦ୍ରା ବିହା ହେବୁ ?’ ସେଠୁ ଜଣେ ପରସ୍ପରୀକୁ ଡାକିକହିଲେ, ‘ଇ ବୁଇକେ ଭଲକରି ଖିରି ଆର୍ ତରକାରି ଦେ ତ! ବୁଇ ନାହିଁ ନାହିଁ କରୁଥାଏ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ମରେ ଗେଲୁମ୍ରେ, ବାବା ! ମରେ ଗେଲୁମ୍ ।’ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସରେ ନନ୍ଦା ବି ହସ ମିଳେଇ ଖୁରି ତରକାରିତକ ଖାଇଦେଲା । ମାଁ କହିଲେ, ‘ମୁଇଁ କହେଲାବେଳକେ ନାହିଁ ନାହିଁ, ଆର୍ ସୁରୁବାରୁ କାଣା କହେଲା ଯେ ସୁଡ଼ସାଡ଼୍ ସବୁ ଖତମ୍ ! ଆଁ ?’ ଅପର୍ତ୍ତା ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ପିଇସା, ଏ ମରେ ଗେଲୁମ୍ କଥାଟା କ’ଣ ?’ ‘କାଲି କପିଳାସ ବାଟରେ ନନ୍ଦାକୁ ପଚାରିବେ ।’ ଖାଇସାରି ଉଠିଲାବେଳକୁ ଶିବ ପଚାରିଲେ, ‘ଅପା, ଏବେ କ’ଣ ?’ ‘ସାଡ଼େ ତିନିଟା ଚାରିଟା ଯାଏ ବିଶ୍ରାମ ।’ ‘ଖୁବ୍ ଭଲ । ଢେର୍ ଲ୍ୟାଗ୍ ଯାଇନାହିଁ ଆହୁରି । ଆଉଟିକିଏ ଅଧିକା ଶୋଇଲେ ଚଳିବ ?’ ‘ଯେତେ ଶୋଇବେ ଶୁଅନ୍ତୁ । ରାତି ଖାଇବା ନଅଟାରେ । ନନ୍ଦା ଜନକ ମାଁଙ୍କୁ ଧରି ବସିଲେ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲି । ଶିବପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଡ୍ରାଇଭର ଘେନିଗଲା । ନନ୍ଦା ଆଶ୍ରମରଗାଡ଼ି ଫେରେଇନେଲା ।

ଶିବବାବୁଙ୍କ ଡ୍ରାଇଭର ଗେଟ୍‌ପାଖ ବରଗଛ ମୂଳ ଛାଇରେ ଗାଡ଼ିରଖି ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଗଲା ।
ଆମେ ଯେଝା ଯେଝା ରୁମ୍‌ରେ ପଶି ବିଛଣା ଧଇଲୁ ।’

ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲାବେଳକୁ ଚାରିଟା । ପଦାକୁ ବାହାରି ଦେଖିଲି ମାଁ ତାଙ୍କ ବୁଇକୁ ଧରି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଛନ୍ତି । ‘ଉଠୁକୁ ସୁରୁବାବୁ ? କେତେ ବେଳକେ ଯିବୁ ?’ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ପଚାରେ ? କହି ଗାଡ଼ିରେ ମାଡ଼ୁମନ୍ଦିର ଗଲି । ନୂଆବୋଉ ମତେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ରାମବାବୁ ସାଙ୍ଗେ ଚାରିରେ ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ତମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ।’ ‘ମୁଁ ସବୁବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।’ ନୂଆବୋଉ ହଠାତ୍ ଗନ୍ଧାର ହେଉଗଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା କହିଲାପରି ତମେ ବଡ଼ ଅପଦଶିଆ କଥା କୁହ । ମହାତ୍ମା ଏକଥା ମରୁ୍ୟ ସଂପର୍କରେ କେବଳ କହୁଥିଲେ । ତମର ପଢ଼ାପଢ଼ି ବ୍ୟାପକ ଓ ଗଭୀର । ଅନୁଭୂତିବି ଯଥେଷ୍ଟ । ମାତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ପାକଳ ହୋଇନାହିଁ । ତମେ ଜାଣ ଯେ କଲେଜ ପେରିବାପାଇଁ ତମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇନାହିଁ । ବ୍ରିଫ୍‌କେସ୍ ସଜଡ଼ା ସଜଡ଼ି କରିବ, ତମ ଜୋଡ଼ା ପିନ୍ଧିବ, ନନ୍ଦା, ନାଲିମା, ମାଁ ଓ ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବ । ମୁଁ ଏଠି ଅଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ଅତିଥିଶାଳାରେ ମାତ୍ର ନାଲିମା ତା କ୍ଲାସ୍‌ରେ । ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଚଟାପଟ୍ ଉତ୍ତର ନଦେଇ ଟିକେ ଭାବିଥିଲେ, ଅନ୍ଧତଃ ମୋ ଆଗରେ ବାହାଦୁରି ଦେଖେଇ ନଥାନ୍ତ ! ହଉ, ନେସେଡ଼ି ପଡ଼ୁନାହିଁ । ମନେରଖ, ହଠାତ୍ ଯାହା ପାଟିକି ଆସିଲା ନକହି ଟିକିଏ ରହି, ଧର, ମନେ ମନେ ଏକ ଦୁଇ ଗଣିଦେଇ କହିବ । ବୁଝିଲ ?’ ଆମେ ଦୁହେଁ ହସିଲୁ । ସେଠୁ କହିଲେ, ‘ଚାଲ, ମୁଁ ତମସାଙ୍ଗରେ ଅତିଥିଶାଳା ଯିବି । ନନ୍ଦା ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାରିୟରରେ ତମପାଇଁ ଖାଇବାଧରି ଚାରିଟା ପଇଁଚାଳିଶରେ ସେଠି ପହଞ୍ଚିବ ।’

‘ଖାଇବା ?’

‘ହଁ, କାକରା । ଛେନା ପୂର ପୁଣି ନଡ଼ିଆ ପୂର । ମୁଁ କରିଚି ।’

‘କୋଉଠି ? କେତେବେଳେ ?’

‘ଭୋଜନଶାଳାରେ, ତମେମାନେ ଗଲା ପରେ ।’

‘ତା ମାନେ ଆପଣ ଆଜି ବିଶ୍ରାମ କଲେ ନାହିଁ ?’

‘ପ୍ରିୟଜନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକର କାମ କରିବାର ଶାନ୍ତି ଓ ସନ୍ତୋଷରେ ଜଣେ ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନୂଆ ହୁଏ । ଏହା ପୋଥି ବାଇଗଣ, ନୁହେଁ । ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ । ଉପଲବ୍ଧି । ସେମିତି ଅନେଇଚ କ’ଣ ? ଚାଲ ।’

ଆମେ ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଉଠୁଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ବାରଣ୍ଡାରେ ରୁଣ୍ଡହେଲେ । ନାଲିମା ଡିନିଙ୍ଗ୍‌ର ରାନ୍ଧଣୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲା ଠିକ୍ ଚାରିଟା ପଇଁଚାଳିଶରେ । ସେମାନେ ଖଲିପତ୍ରରେ ପିଠା ବାଡ଼ିଦେଲେ । ମାଁଙ୍କ ପାଇଁ ଛେନାପୂରବିଆ କଞ୍ଚା ମଣ୍ଡା । ସେ ଖାଇ ମହାଶୁସ୍ । କହିଲେ, ‘ଏନ୍ତାଟା ମୂର୍ଚ୍ଛା କରସି । ତାର ଭାରି ସଉକି ଇ ପିଠା ଖାଏବାର ଲାଗି । ବାକି ମୋର୍ ମାଁ କଲା ବାରିର୍ ନି କରି ପାରେ । ଇଟା କିଏ କରିଛେ ?’

‘ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ’ କହିଲା, ନୀଳିମା ।

‘ଆଉ ଅଛେ ?’

‘ହଁ’ କହି, ନୀଳିମା ଗୋଟେ ବଡ଼ ହଟ୍ କେସ୍ ଫିଟେଇ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୁଇ ଦୁଇଟା ଦେଲା । ମାଁ ଉଠିପଡ଼ି ନୂଆବୋଉକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ, ‘ଦୁଇ ମୋର ମାଁ ଆନ୍, ମୋର ମାଁ ହେଇକରି ଜନମ୍ ହେଇଛୁ, ନି ହେଲେ ଝି କାଣା ଖାଏବାକେ ଭଲ ପାଏସି ଜାନ୍ନୁ କେନ୍ଦ୍ରା କରି ?’ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିଲା । ନୂଆବୋଉ, ହଠାତ୍ ମାଁଙ୍କ ଗୋଡ଼ଧରି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲେ । ମୁଁ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ତ୍ରିଫକେସ୍ ପ୍ୟାକ୍ କରି, ଜୋତା ହଳକ ବାଁ ହାତରେ ଧରି କାର୍‌ପାଖକୁ ଯାଇ ରଖିଆସିଲି । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ବାରଣ୍ଡାରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳକୁ ମାଁ ପଚାରିଲେ, ‘କେତେ ଫେରତୁ ସୁରୁବାବୁ ।’ ‘ଚଉଦ ସଂଜ ।’ ବୁଢ଼ୀ ହିସାବ କଲେ, ‘ଆଜି ଏଗାର । ଯୁଡ଼େ ଦିନ ଛାଡ଼ି ଚଉଦରେ ଆସବୁ । କେତେଇ ଆସବୁ ?’ ‘ନୂଆବୋଉ ଗାଡ଼ି ପଠେଇବେ ।’ ‘ପଠାବେ କାଣାରେ ? ବୁଇ ନେଇକରି ଯିବା !’

‘ତାର ଏଠି କେତେ କାମ ।’

‘ତତେ ଆନବାରୁ ବଡ଼ କାମ୍ ଆଉ କାଣା ଅଛେ ? ଆଁଏ ! କାଣା କହେଲୁ ବୁଇ ?’

‘ହଁ, ‘ବା ଯିବେ ।’

‘ବାଉ, ଦୀପୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବପରା ?’

‘ପିଲାସ ଛକରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବେ ।’

ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ବାଟରୁ ଦୀପୁକୁ ନେଇ ତା ହସ୍ତେଲରେ ଛାଡ଼ି ମୋ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଆଠଟା । ଧୂଆଧୋଇ ହେଇ କ୍ଲାସପାଇଁ ପଢ଼ିବସିଲି । ପରଦିନ କଲେଜରେ ପହଞ୍ଚି ଅଧକ୍ଷକଙ୍କୁ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ ଦେଲି । ସେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ତମ ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର ହେଇଯିବ । ଆଜି କୁଳପତିଙ୍କୁ ଭେଟ ।’ କ୍ଲାସପରେ କୁଳପତିଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଗଲି । ମତେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଉପାଧ୍ୟାୟ ଖବରଦେଇଚକ୍ତି, ଏଇ ଦଶପନ୍ଦର ଦିନେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଡାକରା ଆସିବ । ପଢ଼ାପଢ଼ି କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ । କଲ୍ୟାଣ କରୁଛି, ସଫଳ ହୁଅ ।’

ଚଉଦ ସଞ୍ଜ ପାଞ୍ଚଟାରେ ବସା ସାମନାରେ ଗାଡ଼ିରହିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଜାଣିଲି ନନ୍ଦା ଆସିଗଲା । ମୁଁ ତ୍ରିଫକେସ୍ ଧରି ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭିତରକୁ ଡାକିବେ ନାହିଁ ?’ ସେଠୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ି ମୋ ରୁମ୍ ଭିତରେ ପଶିଲା । ‘ପାଣିଟିକେ ମିଳିବ ?’ ‘ଆରେ ଏ ଗୋଟେ କଥା !’ କହି, ପାଣି ଗିଲାସେ ଆଣି ବଢ଼େଇଲି । ନନ୍ଦା ନେଲାବେଳକୁ ତା ହାତ ଟିକିଏ ଥରିଗଲା । ମୁହଁରେ ହସନାହିଁ । ରାଗ ଆଉ ଅପମାନରେ ଯେମିତି ଜଳିଯାଉଛି ନନ୍ଦା । ପଚାରିଲି, ‘ଏମିତି କାହିଁକି ହଉଚ ? କ’ଣ ହେଲା ?’

‘ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମଥର ଏମିତି ଅପମାନ ପାଇଲି । ଦିଇଟା ଟୋକା ସେ ଛକରେ ଠିଆ

ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ଏଆଡ଼େ ଗାଢ଼ି ମୋହିଁବା ଦେଖୁ କହିଲେ,.....ଛାଡ଼ନ୍ତୁ, ତୁଣ୍ଡରେ ଧରି ପାରିବି ନାହିଁ । ବଡ଼ ରାଗହେଲା । ଭାବିଲି ଗାଢ଼ି ଅଟକେଇ ସେ ଦିଲଟାକୁ ପଟାଏ ଶୋଧୁବି । ମାତ୍ର ତରବି ମାଡ଼ିଲା ।’ ଦିଲଟା ଷଷ୍ଠୀମାର୍କା ଟୋକାକୁ ଏକା ଏକା ଆହ୍ୱାନ କରିବି କେମିତି ! ଗାଢ଼ିଘେନି ପଳେଇ ଆସିଲି । ପଳେଇବା ଲୋକ ବଞ୍ଚେ ବୋଲି ଶୁଣିଛି । ମାତ୍ର -’

‘ହେଲା, ମତେ ଆଉ ବୁଝେଇବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀଜୀ ଆଉ ତୃଆବୋଉ ଆପଣା ଭଲପଣିଆରୁ ଦୁନିଆକୁ ବି ଭଲ ବୋଲି ବିଚାରି ନେଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଆପ୍ତବଚନ ‘ଉପାୟ ଚିନ୍ତୟେତ୍ ପ୍ରାଞ୍ଜ ଅପାୟମପି ଚିନ୍ତୟେତ୍’ ଭୁଲିଛନ୍ତି । ଆଜିହିଁ ଏହାର ସଂଶୋଧନ ଆରମ୍ଭହେବ । କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରର ଅଞ୍ଜଳି ମାତାମ୍ଭକୁ ଭେଟିବା । ସେ ଏମ୍.ଏ. ବେଳେ ମୋର ସହପାଠିନୀ ଥିଲେ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିଲେ । ନନ୍ଦାକୁ ତାଙ୍କସହ ଚିହ୍ନାକରେଇ ଦେଇ କହିଲି, ‘ତମେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଛୁଡ଼ୋ ଆଉ କରାଟେ ଶିଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥାକର ।’

‘ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ କଥା ଜାଣେ । ମୋ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କମ୍ପାନୀ ତାର ତିଗ୍ରୀ କୋର୍ସପାଇଁ କିଛି ଦବାପାଇଁ ଘିର କରିଛି । ବାର ଚଉଦବର୍ଷର ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଆଜି ହଠାତ୍ କରାଟେ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା କିମିତି ?’ ସେଦିନ ଟିକିଏ ଆଗରୁ ନନ୍ଦା ପୁଡ଼ି ହୋଇଥିବା ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କଥା କହିଲି । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଚାଲ ଆଗେ ସେ ଛକକୁ ଯିବା । ସେ ଟୋକାଦିଲଟାକୁ ଟେଙ୍ଗେ ନଦେଲେ ତାଙ୍କ ଅଦଭତି ବଢ଼ିବ । ନନ୍ଦନ, ବାଢ଼ିଖେଳ ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି ନା ଭୁଲିଗଲଣି ?’

‘ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଭୁଲିନାହିଁ ।’

‘ତାହେଲେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ’ କହି, ଅଞ୍ଜଳି ଚିତାଏ ଉକ୍ତ ଗୋଟିଏ ପାକଲା ମୂଳିବାଉଁଶ ଠେଙ୍ଗା ଆଣି ଦେଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଧୋତି, ଗାମୁଛା ଓ ପଗଡ଼ିପାଇଁ ଗୋଟେ ଡାଉଆ ଶାଢ଼ି ଦେଇ ବାଥରୁମ୍ ଦେଖେଇଦେଲେ - ‘ଯା, ଶୀଘ୍ର ଲାଠିଖେଳ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିପକା ।’ ପଚାରିଲି, ‘କାହିଁକି ?’

‘ଆରେ, ଏ ବଦମାସ୍ ଗୁଡ଼ାକ ବାଘ ସିଂହ ନୁହନ୍ତି ଯେ, ଏକା ବାହାରିବେ । ଏଗୁଡ଼ା ଗଧୁଆ, ଦଳବାନ୍ଧି ରୁହନ୍ତି । ଶିକାରକୁ ଦଳବାନ୍ଧି ବାହାରନ୍ତି । ତିନିଟାଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ମାତ୍ର ବେଶୀ ହେଲେ, ଟିକେ ଅସୁବିଧା ହେଇପାରେ । ତମେ ଠେକା ଭିଡ଼ି, ଦୋକଳ୍ଲିମାରି ଠେଙ୍ଗାହାତରେ ପାଖେ ପାଖେ ଥିଲେ ସେ ଗୁଡ଼ା ଭରସିବେ ନାହିଁ ।’

‘ପୁଲିସକୁ କହିଲେ ହବନାହିଁ ?’

ହସିଲେ ଅଞ୍ଜଳି, ‘ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପୁଲିସ କି ଅନ୍ୟ ହାକିମ ହୁକୁମାକ ପିଲାବି ଥାଇପାରନ୍ତି । ତା ନହେଲେ ଅନ୍ୟଭାବରେ ପୁଲିସ, ହାକିମ ଓ ରାଜନୀତି ବାଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଥାଇପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆପେ ଅଣ୍ଟା କରିବା । ପୁଲିସ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ ସୁଫଳ ବି ମିଳିପାରେ । ମାତ୍ର ନନ୍ଦାକୁ ପଚାଶଧର ଥାନା, କଚିରି ଦଉଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ପାଠ ପଢ଼ିବ ନା ଏଇଥିରେ ମାତିବ ? ଯିବେତ ସେଗୁଡ଼ା ଯାଆନ୍ତୁ । ପୁଲିସ୍ ମତେ ଟଣା ଝିଙ୍କା କରିବା

ଆଗରୁ ପରାଶର ଭାବିବ । ଯାଅ । ତେରି କରନା ।’

ମୁଁ ଲାଠିଆଳ ବେଶରେ ବାହାରିବା ଦେଖୁ ନନ୍ଦା ହସିପକେଇ କହିଲା, ‘ସତରେ ଠେଙ୍ଗା ବୁଲିବ ନା ସୁଆଙ୍ଗ ହବ ?’ ଜବାବରେ ମୁଁ ପଦାକୁ ବାହାରିପଡ଼ି ସରସର ବୁଁ ବୁଁ କରି ଠେଙ୍ଗା ବୁଲେଇଲି । ଅଞ୍ଜଳି ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ବାଃ, ବୁଲିନା ଦେଖୁଛି ।’ ସେଠୁ ସେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ତମେ ଗାଡ଼ିନେଇ ଏକାବେଳେ ସେଗୁଡ଼ାଙ୍କ ପାଖରେ ରଖିବ ଆଉ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିବ । ନନ୍ଦନ, ତୁମେ ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚ ଗଣି ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ି ଆମ ପଛପଟେ ରହିବ । ଚାଲ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଥିଲାପରି ନନ୍ଦା ଆଗରୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ବନ୍ଦକରି ଗାଡ଼ି ଗଡ଼େଇନେଇ ଟୋକା ଦିଇଟାଙ୍କୁ ଦଶପୁଟ ଖଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ି ବ୍ରେକ୍ କଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ଦିହେଁ ଚଟାପଟ୍ ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ିଲେ । ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଅଞ୍ଜଳି ଗୋଟାଏ ବିକଟାଳ ରଡ଼ିକରି ଦି ଟୋକାଙ୍କ ହାତ ଭିଡ଼ି ଦୁଇଟି ଗୋଇଠା ଚଡ଼େଇଲେ । ଦିଇଟାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ମାଟି ଛାଡ଼ିଲା, ଆଉ, ସେଗୁଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲାବେଳକୁ ଦିହିଙ୍କ ବେକରେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କର ଦି ଦି’ଟା କୁରାଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଲା । ଏତକ ଘଟିବାକୁ ପାଞ୍ଚ ସାତ ସେକେଣ୍ଡ ଲାଗିଥିବ । ଦିଇଟାଯାକ ତଳେ ପଡ଼ି ଗାଁ ଗାଁ ହଉଥାନ୍ତି । ଆଖି କଣରୁ ଦେଖୁଲି ତିନିଚାରିଟା ଟୋକା ଖେପି ଆସୁଛନ୍ତି । ଆଗ ଟୋକା ଷଷ୍ଠାରେ ପାହାରଟେ ଦେଇ ଆଉ ତିନିଟାଙ୍କୁ ଦୁଇଥର ବାଡ଼ିବୁଲାଇ କାବୁ କଲି । ‘ରୁହ’ କହି ଅଞ୍ଜଳି ଯାଇଁ ଚାରିଟା ଯାକଙ୍କୁ ଗୋଇଠା କସିଦେଇଗଲେ । ଏତକ ଆଉ ଦଶ ପନ୍ଦର ସେକେଣ୍ଡର କଥା । ତାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଯିବା ।’ ସେତେବେଳକୁ ଛକ ପୂରା ଫାଙ୍କା ।

ମୁଁ ଗାଡ଼ି ବାୟିବୁ ନେଲି, ନନ୍ଦା ଓ ଅଞ୍ଜଳି ପଛରେ ବସିଲେ । ସହର ଛାଡ଼ିଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ସେ ବଦମାସଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଓପରେ ଏତେ ରାଗହେଲା ଯେ ଗୋଟେ କଥା ବୁଲିଗଲି ।’

‘କ’ଣ ?’

‘ତମ ଗାଡ଼ି ନମ୍ବର ଫଳକ ଦିଇଟା ଓପରେ ଦିଖିଣ୍ଡ କାଗଜ ମଡ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ, ସେ ନମ୍ବର କେହି ଦେଖୁ ନଥାନ୍ତେ । ତେବେ ଯାହା ହବାର ହେଇସାରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କ’ଣ କରିବା ଭାରୁଛି ।’ ତୁପ୍ରାପ୍ତ କିଛିବାଟ ଗଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଗୋଟେ ଫୋନ୍ କରି ଦେଖେଁ ।’ ସେଠୁ ସେ ନିଜ ମୋବାଇଲ ବୁଲାଇ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ନମସ୍କାର, ଅଞ୍ଜଳି । ବିପଦରେ ପଡ଼ିଗଲି । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଦିଇଶବି ହଜରାଶ ହେଇପାରନ୍ତି । ତେବେ, ସେଟା ବଡ଼ କଥା ନୁହଁ । ଅସୁବିଧା ହେଲା, ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଏମିତି ଗୋଟେ ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରକୁ ଚାଣିଆଣିଲି ।’ ସେଠୁ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ସାର୍ ମୋର ଜଣେ ସାଙ୍ଗକୁ ଏଠୁ ନବାପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବ ଗାଡ଼ିଘେନି ଆସିଥିଲେ.....ନାହିଁ ସାର୍ ଦୁର୍ଘଟଣା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କୁ ଦିଇଟା ଟୋକା ବଜାର ଛକପାଖରେ ଠିଆହେଇ ଇଆଡୁ ସିଆଡୁ କହିଲେ । ମୋ ସାଙ୍ଗ ଆସି ମତେକହିଲେ, ‘ତମେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପିଲାଙ୍କୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ କରାଟେ,

କୁତୋ ଶିଖାଅ ! ପିଲାଙ୍କ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କଥା ହଠାତ୍ କାହିଁକି ଉଠିଲା ଜାଣିବାକୁ ତାହିଲାରୁ ନନ୍ଦନ ସବୁ କଥା କହିଲା । ସେ ଦିଟାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାଳେ ଆଉ କିଏ କିଏ ଥିବେ ବୋଲି ନନ୍ଦନକୁ ଲାଠି ଚଳେଇବା ପାଇଁ କହିଲି.....’ ଯେଉଁ, ନନ୍ଦନ ମୋ ଦିଲ୍ଲୀ ସାଙ୍ଗ ଓ ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ ଲାଠିଆଳ । କୋଡ଼ିଏ ସେକେଣ୍ଡ, ଭିତରେ ଛଟାକୁ ପଟାପଟ୍ ଶୋଇଦେଲୁ ସିନା, ଆମ ଗାଡ଼ି ନମ୍ବର କେହି ନୋଟ୍ କରିଥିଲେ.....’ ସେପଟୁ ତୁହାକୁ ତୁହା ହସ ପରେ କ’ଣ ପଦେ ଦିପଦ ଶୁଣି ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ବହୁଗଲି ସାର୍ । ମତେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପୋନ୍‌ରେ ଜଣେଇବେ । ନମସ୍କାର ସାର୍ । କ’ଣ କହିଲେ ? ନନ୍ଦନକୁ ଦେବି ? ଦଉଡ଼ି’ କହି, ପୋନ୍‌ଟି ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । ହସ୍ତ ହସ୍ତ ତକ୍କର ରାଉତ କହିଲେ, ‘କିହୋ ତମ ସାଙ୍ଗ ଚଣ୍ଡୀ ଆଉ ତମେ ନନ୍ଦାଙ୍କ ଅବତାର ନା କ’ଣ ? ତମେ ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ଲାଠିକୁଳା ଶିଖଉନା !’

‘ସାର୍ । ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ ଅଭ୍ୟାସ ନକଲେ ସେତାତ ଆୟର ହବନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ପିଲାଙ୍କର ଏତେ ବେଳ କାହିଁ ?’ ‘ହଉ ଦେଖାଯିବ । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା ।’

ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ରାତି ଦଶ । ସିଧା ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଗଲୁ । ମୋ ବେଶ ପୋଷାକ ଦେଖି ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କିହୋ, କଥା କ’ଣ ।’

‘ନୂଆବୋଉ, ଯାକୁ ଚିହ୍ନଟୁ - ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ କମ୍ପ୍ୟୁଟରସର ମାଲିକ ଆଉ ଆମ ସହରର ସବୁଠାରୁ ନାମୀ କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତ୍ରୀ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ମାଁଙ୍କ ସହିତ ଚିହ୍ନାକରେଇ ସାରିଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ମୋବାଇଲ୍ ବାଜିଲା, ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଆଜ୍ଞା ନମସ୍କାର, କ’ଣ କହିଲେ, ? ହଉ କହିଦଉଡ଼ି ।’ ସେଠୁ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ତକ୍କର ରାଉତ କହୁଚନ୍ତି ଯେ ସେ ଆରକ୍ଷୀ ମହାନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ସହ କଥା ହେଇଚନ୍ତି । ଆପଣ, ନନ୍ଦନ କି ନନ୍ଦା ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେନି । କଥା କ’ଣ ?’

ନନ୍ଦା ସବୁକଥା କହିସାରି କହିଲା, ‘ଏଠି ପିଲାଙ୍କୁ କରାଟେ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ନନ୍ଦନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ନନ୍ଦନଙ୍କ ଦିଲ୍ଲୀ ସାଙ୍ଗ ।’

ମୁଁ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ତକ୍କର ରାଉତ ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ମତେ ନୂଆ ନାଁ ଦେଇଚନ୍ତି, ଚଣ୍ଡୀ ଆଉ ନନ୍ଦା ! ମତେ ପୁଣି ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ ଲାଠିଖେଳ ଶିଖେଇବାକୁ କହିଛନ୍ତି ! ତମ ଅନୁମତି ନେଇ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଘେନି ଆସିଲି । ତମେ ରାତି ନହେଲେ ସେ ଖାଲି ବୁଲୁବୁଲି କରି ଫେରିଯିବେ ।’

‘କାହିଁକି ରାତିହେବେ ନାହିଁ ? ଝିଅଗୁଡ଼ିକ ଏମିତି ଅରକ୍ଷ ହେଇ ରହିବେ ?’ ପଚାରିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ‘ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୁଁ ରାତି । କାଲି ସକାଳେ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଜଣେଇ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ଆଣିବି ।’

‘ସିଏ କିଏ ?’

‘ସ୍ୱାମୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପରମହଂସ, ମୋ ଗୁରୁ ଆଉ ପୂର୍ବାଶ୍ରମରେ ସ୍ୱାମୀ ।’ ଅଞ୍ଜଳି ନୂଆବୋଉଙ୍କ ପାଦଛୁଇଁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି କହିଲେ, ‘ଆପଣ ଦିହେଁ ଅଜୟ ମଉସା ଆଉ ସୁରଭି ମାଉସାଙ୍କ

ପୁତୁରା, ପୁତୁରାବୋହୁ ନା ? ମୋ ବାପା ଏଠୁ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ପରେ କାନାଡ଼ା ଗଲେ । ବୋଉ ସାଙ୍ଗରେ ସେଇଠି ଦେଖା ଓ ବାହାଘର । ସେ ମଉସା ମାଉସୀ ଆଉ ଆପଣମାନଙ୍କ କଥା ବହୁତଥର କହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଧାରଣାଥିଲା ଯେ ଆପଣମାନେ ବାବାଜି ବାବାଜିଆଣୀ ହେଉ ହିମାଳୟରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମେ ଜାଣିଛୁ - ଆପଣଙ୍କ ନାଁ ଇଶ୍ଵରୀ ଆଉ ଭାଇଙ୍କ ନାଆଁ ଇଶ୍ଵର । ସନ୍ଧ୍ୟାସପରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ନାଁ କ'ଣ ହେଲା ଆମେ ଜାଣୁନା ।’

‘ଖୁଡ଼ୀ ବି ଅନେକଥର ଆନନ୍ଦ ମଉସା ଆଉ କୃଷ୍ଣା ମାଉସାଙ୍କ କଥା କହିଚନ୍ତି । ମଉସା ମାଉସୀତ କାନାଡ଼ାର ନାଗରିକ, ତମେବି ତ ସେଇଆ । ଏଠିକି ଆସିଲ କିମିତି ?’

‘ମୁଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଇଞ୍ଜିନିୟର । ବାପାବୋଉ ଅକାଳରେ ଚାଲିଗଲାପରେ ମୋ ମନ ସେଠି ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ଆସିବାକୁ ଛଟପଟ ହେଲି । ସିକାଗୋରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖି ଆଉ ଭାରତ -ବିଦ୍ୟା ମାନେ, ଇଣ୍ଡୋଲଜିରେ ଏମ୍‌ଏ କଲି । ଭାରତ କଥା ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଇତିହାସ ଏମ୍‌ଏ କଲି । ନନ୍ଦନଙ୍କ ଠାରୁ ସେଇଠି ଜାଣିଲି, ନାରୀଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶା ମୋ ଆଗୁଆ ରାଜ୍ୟ । ଆତ୍ମରକ୍ଷାପାଇଁ ଝିଅକୁ କରାଟେ, କୁଡୋ, ଲାଠି, ଖଣ୍ଡା ସବୁ ଶିଖେଇବି ବୋଲି ସଙ୍କଳ୍ପ କଲି । ମୋ କଥାରେ ନନ୍ଦନ ଲାଠି ଶିଖିଲା । ଛାଡ଼ୁଛୁ, ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଉ ହବନି ?’

‘କାଲି ନଅଟାରେ କଥାହେବା । ବହୁତ ରାତିହେଲାଣି । ଆମର ଖୁଆପିଆ ସରିଚି । ନନ୍ଦନ ଓ ଆଉ ନନ୍ଦାଙ୍କ ଖାଇବା ଏଠିକି ଅଣାହେଉଚି । ତମେ ତିନିହେଁ ସେଇତକ ବାଣ୍ଟିକୃଷ୍ଣ ଖାଇଦିଅ । ନନ୍ଦା ମାଁଙ୍କ ରୁମ୍‌ରେ ରହିବ । ତମେ ତା ପାଖରୁମ୍‌ରେ ।’

ଖୁଆ ପିଆ ପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲୁ । ଭୋ’ରୁ ଉଠି କାମଦାମ ସାରି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଯାଇଁ ଦେଖେତ ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନନ୍ଦା ବସିଚନ୍ତି ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମାଁ ଉଠିନାହାନ୍ତି । କନକ ଆସିଲେ ଆମେ ଟିକିଏ ବୁଲିଚାଲି ଆସିବା ପାଇଁ ଅପା କହୁଚନ୍ତି ।’ କନକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କି ପଚାରିଲି, ‘ଖାଲି ବୁଲିବା ?’ ଅଞ୍ଜଳି ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ବୁଲିବା ଭିତରେ କୁଡୋ କରାଟେ ଶିଖେଇବାପାଇଁ ଜାଗାଟିଏ ଠିକଣା କରିବା ।’ ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ସପ୍ତମଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ରାବାସପାଖ ଘାସ ପଡ଼ିଆଟି ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ ବୋଲି ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ । ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ଇଡ଼ଲି ସାୟର ଧରି ନୂଆବୋଉ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଶିଖାଳିମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଗଜାମୁଗ, ଗଜାବୁଟ ଓ ଗୁଡ଼ ଖାଇବେ । ଜଣକା ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଦଶମିନିଟ ମାତ୍ର ଶିଖିବେ । ତାପରେ ଯୋଗାସନ । ସେ ସବୁ ସରିଲେ ଗିଳାସେ ଲେଖାଏଁ ପେଷାବାଦାମ ସରବତ ଓ ବସାଦହି ମହୁ ଖାଇବେ । ସକାଳଠାଳି ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଓ ଓପରଠାଳି ସପ୍ତମଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିଖାଇବା । ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଉ ଅନୁମତି ମିଳିଲାପରେ ଆଜି ଫୋନ୍ କରି ମୋ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରୁ ତିନିଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆସିବାପାଇଁ କହିବି । ଗାଡ଼ି ପଠେଇହବତ ?’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ହବ ।’

ନଅଟାବେଳେ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟକଥା ସାଙ୍ଗକୁ ନନ୍ଦାର ଦୁର୍ଭୋଗ ଓ ଅଞ୍ଜଳିକ କଥାକହି ନୂଆବୋଉ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ଟି ବଢ଼େଇଦେଲେ । ଅଞ୍ଜଳି କଥାହେଲେ । ଅନୁମତି ମିଳିଲା । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ଡର୍ମିଟରୀରେ ରହିବା ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ କହିଦେଇ ରାମବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ଚିଠିଟିଏ ଦେଲେ । ରାମବାବୁ ବାହାରିଗଲେ । ଆମେ ଆମର ନିୟମିତ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବାକୁ ବସିଲୁ । ଅଞ୍ଜଳି ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବସିଲେ । କାମ ଆରମ୍ଭ ହବା ପୂର୍ବରୁ କହିଲି, ‘ମୁଁ ନଥିବା ତିନି ଦିନର ଖବରାଖବର ଜାଣିବି ନାହିଁ ?’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, କାଲିସୁଦ୍ଧା କେତେ ପାଇଛେ କୁହ ।’

ନଗଦ ଓ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଶି ତିନିକୋଟି ଅଠତିରିଶି ଲକ୍ଷ ଏକକାଳିକ୍ଷ ହଜାର । ଆୟକର ବିଭାଗର ଟିକସ ରିହାତି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ମିଳିଛି । ମାଁଙ୍କ ପଇସା ମିଳିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବଢ଼ିପାଣିପରି ଟଙ୍କା ଆସିବାରେ ଲାଗିଛି । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ ଆପଣଙ୍କ ନିୟମିତ କାମ ଆରମ୍ଭ ହବା ଆଗରୁ ଦୁଇଟା କଥା ଆଲୋଚନା କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।’

-କ’ଣ କୁହ ।

-ଆପଣଙ୍କର ଏଠି ଆଖଡ଼ାଘର ବା ବ୍ୟାୟାମଶାଳାଟିଏ ଦରକାର । ତା’ରି ଭିତରେ କରାଟେ କୁଡ଼ୋର ରଙ୍ଗଭୂମି ହବ । ଏଯାଏ ଆପଣ ହାଇସ୍କୁଲ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ଏବେ ହାୟର ସେକେଣ୍ଡାରି ପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ଦୁଇବର୍ଷପରେ ପୁଣି ଡିଗ୍ରୀପାଠ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ମାତ୍ର ଏଠି ଖେଳାଖେଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କର ଶାରୀରିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏଠି ଖୋ ଖୋ, ବାସ୍କେଟବଲ୍, ବ୍ୟାଡ୍‌ମିଣ୍ଟନ ଆଉ ହକିଖେଳ ସାଙ୍ଗକୁ ଆଥିଲେଟିକ୍ସ, ଜିମ୍‌ନାଷ୍ଟିକ୍ସ, ସନ୍ତରଣ ଆଦି ଆରମ୍ଭ କଲେ ଭଲହୁଅନ୍ତା ।’ ‘ଏବେ ଯୋଗାସନ ଶିଖାଯାଉଛି । ତମେ କରାଟେ, କୁଡ଼ୋ ଲାଠି ଓ ଖଣ୍ଡାଖେଳ ଶିଖାଇବାକୁ ବାହାରିଛ । ଭାବୁଛି ବ୍ୟାୟାମଶାଳାଟିଏ କଲେ ଜିମ୍‌ନାଷ୍ଟିକ୍ସ ଶିଖାଇ ପାରିବ । ଆମର ସୀମିତ ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ୟଖେଳ ପାଇଁ ପିଲାପାଇବା କାହୁଁ ?’

‘ତାହେଲେ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ କଥାଟି କହେଁ । ବ୍ୟାୟାମଶାଳା ତିଆରିକରି ତାର ଆନୁସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସାଙ୍ଗକୁ, ଶିକ୍ଷକ-ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଆଦିଙ୍କ ଦାୟିତ୍ଵ ମତେ ଦିଅନ୍ତୁ ।’

-ତମେ କମ୍ପାନୀ ଓ କରାଟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ସାଙ୍ଗକୁ ଏ କାମ କଲେ, ବେଳପାଇବ କୋଉଠୁ ? ତାଛଡ଼ା ଏହାର ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର କଥାବି ଅଛି । ସବୁ ବିଚାରକରି ତମେ ନିଶ୍ଚୟ କହୁଛ । ତଥାପି ଆଉଟିକିଏ ଭାବ ।

-ଭାବିଛି । ପ୍ରଥମେ ବେଳକଥା । ମୁଁ ଏକା କରିବି ନାହିଁ, ଲୋକ ରଖିବି । ଆଉ ପଇସା କଥା ! ଆପଣଙ୍କୁ ମୋର କାନାଡ଼ା କାରଖାନା କଥା କହିନାହିଁ । ଟି.ଭି. ରେଡିଓଠାରୁ ନାନାପ୍ରକାରର ଇଲୋକୋନିକ୍ସ ଜିନିଷ ତିଆରି ହୁଏ । ମୋର ନିଜର ପନ୍ଦରଟି ପ୍ୟାରେଟେ ଅଛି । ମୋର ମ୍ୟାନେଜରମାନେ ସବୁ ଚଳାନ୍ତି । ମତେ ନିୟମିତ ରିପୋର୍ଟ୍ କରନ୍ତି । ସେଠାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ -ମ୍ୟାନେଜର, କାରିଗର ଆଉ ଶ୍ରମିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଅଂଶୀଦାର । ତେଣୁ ଠକାମି ବା

ଅବହେଳା କଥା ଉଠୁନାହିଁ । ସେଠୁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବାର୍ଷିକ ହାରାହାରି ଆୟ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ମିଲିୟନ, ମାନେ ଆମ ଏଠା ହିସାବରେ ଶ୍ୟ କୋଟି ଟଙ୍କା । ଏବେ ସବୁ ଆୟ କମ୍ପାନୀରେ ହିଁ ପୁଣି ଖଟଉଛି । ଫି ବର୍ଷ ଆୟ ବହୁଛି । ତେଣୁ ମୁଁ କେବଳ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ନୁହେଁ, ବେଶ୍ ଧନୀ । ଆସନ୍ତା ପାଞ୍ଚ ସାତବର୍ଷରେ ଏଠି ଗୋଟିଏ କ୍ରୀଡ଼ା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ମୋ ଇଚ୍ଛା ।’

‘ସାଧୁ, ସାଧୁ’ କହି ମୁଁ ତାଳି ମାରିଲି ।

‘ଅପା, ଆମେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦଶବାରକୋଟି ଉଠେଇବାକୁ ବାହାରିବୁ ତମେ ତାହିଲେ ଏକା ସବୁ ଦେଇପାରନ୍ତି’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିକଶିତ ହେବା ଦରକାର ।’

‘ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ବ୍ୟାୟାମଶାଳା ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୁଁ ରାଜି । କାଲି ଭାଇଙ୍କୁ ଜଣାଇବା’ କହିଲେ, ନୂଆବୋଉ ।

-ନୂଆବୋଉ, ମୋ କଥା ସରିନାହିଁ, ତମେ ମତେ ତମର ସହଯୋଗୀ କରି ରଖିବ ?

ତାହେଲେ ଭାଇଙ୍କି ସେ କଥା ବି କହିବ ।

-ହଉ ।

ନୂଆବୋଉ ମତେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ତମେ ପିଲାଙ୍କୁ ଗପଟା ଶୁଣାଇବା କଥା ଭୁଲିଗଲକି ? ତାଙ୍କ, ସମସ୍ତେ ଯିବା । ସେ କାମଟା ସାରିଆସିବା ।’

‘ନୂଆବୋଉ, ମା’ଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା’ ନନ୍ଦା ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା ।

‘ଠିକ୍, ତମେ ତାଙ୍କୁ ଘେନି ସେଠି ପହଞ୍ଚ । ମୁଁ ନାଲିମାଙ୍କୁ ତକେଇ ପଠଉଛି । ଅଞ୍ଜଳି ବି ଯିବେ ।’

ଆମେ ଉଠିଲୁ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଓ ମାଁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପିଲାଏ ଆମକୁ ଘେରିଗଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବେଶୀ ଭିଡ଼ । ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ

-ମା, ଏ ଦେଇ କିଏ । ଇଏ ଗପ କହିବେ ନା ଗୀତ ଗାଇବେ ?’

-ତାଙ୍କୁ ପଚାର ।

ପିଲାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ତମ ଭାଇପରା ଗପ କହିବେ । ମୁଁ ବି ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଶୁଣିବି । ଠାକୁର ମାଁ, ଗୀତ ଗାଇବେ ।’

‘ଇଛନ୍ତି ଗାନା ନାହିଁ ! ଗପ୍ ଶୁଣିବି ।’

ପଚାରିଲି, ‘ମିଛ ମିଛକା ଗୀତ ମନେ ଅଛିଟି ?’

ପିଲାଏ ଏକାବେଳେ କହିଲେ, ‘ମିଛ ମିଛକା ମାଣିକା ରଜା, ଶିଙ୍ଗ ଦିଇଟା ଗୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ା, ଏକ ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ତାଡ଼େ ଦୁଇଶିଙ୍ଗରେ ପାହାଡ଼ ଫାଡ଼େ, ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ବାଘ ଖାଇ,

ରାତିରେ ଖାଏଁ ହାତୀ, ଏଇ ବଣର ରଜା ମୁଈଁରେ ବୁଝିଛୁ ବେଟା ପାତି !’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଆରେ ବାପୁରେ ! ଏଡ଼େ ଭୋକ ? ଦିନକୁ ଦିଇଟା ବାଘ ଆଉ ଗୋଟେ ହାତୀ !’

‘ପଚାରୁଚ ! ଖାଏ ବୋଲି ସିନା ଗୋଟେ ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ତାଡ଼େ, ଦୁଇ ଶିଙ୍ଗରେ ପାହାଡ଼ ପାଡ଼େ’ କହିଲେ, ପିଲାଏ ।

‘ହଉ ଶୁଣ’ କହି, ଆରମ୍ଭ କଲି :

ମାଙ୍କଡ଼ଟା ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ପଳେଇଯାଇ ବାଘ ରଜାକୁ ସବୁ କହିଲା । ମାଣିକା ରଜାକଥା ଶୁଣି ବାଘ ବି ଛାନିଆଁ । କହିଲା, ‘ଏ ବଣ ଛାଡ଼ି ଆଉ ଗୋଟେ ବଣକୁ ନଗଲେ କୋଉଦିନ ସେ ଗୋଟାଶିଙ୍ଗା ପେଟକୁ ଯିବି ।’ ବାଘ ଗଲା । ମାଙ୍କଡ଼ ଗଲା । ତାଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଆଉସବୁ ଜୀବଜନ୍ତୁ ବି ସେ ବଣଛାଡ଼ି ଆଉ ଆଉ ବଣକୁ ପଳେଇଲେ । ପତରଶିଙ୍ଗ ବଣରେ ଏକା ରହିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାକୁ ଭାରୀ ଭୋକ ହେଲାଣି । ହେଲେ, ମୁହଁରୁ ପତର ନବାହାରିଲେ ଖାଇବ କିମିତି ? ସେଥିପାଇଁ ବହୁତ ପରିଷ୍କାର ପାଣିଥିବା ଝରଣାରେ ଗାଧେଇବା ଦରକାର । କେତେ ଆଡ଼ ବୁଲି ଭାରୀ ଭଲ ଝରଣାଟିଏ ପାଇଲା । ଦିଇଟା ପଥର ସନ୍ଧିରୁ କଳକଳ ହେଇ ପାଣି ବାହାରି ଗୋଟେ ବଡ଼ ପଥର କୁଣ୍ଡରେ ପଶୁଥାଏ ଓ ସେଠୁ ବାହାରି ତଳକୁ ବୋହିଯାଉଥାଏ । ପତରଶିଙ୍ଗ ସେଠି ଭଲକରି ବୁଡ଼ି ଗାଧେଇପଡ଼ିଲା । କୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରି ପାଞ୍ଚସାତଥର ଝାଡ଼ିହେଇ ପାଣି ନିଗାଡ଼ି, ଖରାରେ ଶୋଇ ଦିହ ଶୁଖେଇଲା । ସେଉଁଠୁ ଉଠି ପାଖ ଦୁଦାରୁ ତାଳପତ୍ର ପେଟେ ଖାଇ ଗୋଟେ ଗଛମୂଳେ ଶୋଇଲା । ତେଣେ କ’ଣ ହେଉଚିନା, ବାଘ ସାଙ୍ଗ ବିଲୁଆ’ ଆଛା କହିଲ, ‘ବିଲୁଆ କେମିତି ବୋବାଏ ?’

ବି ଚାରିଜଣ କହିଲେ, ‘ହୁକେ ହୋ, ହୁକେ ହୋ ।’

‘ମୁଁ ପଚାରିଲି କେମିତି, ତମେ କହୁଚ ବୋବେଇଲେ କ’ଣ ଶୁଭାଯାଏ । ହଉ, ଦେଖା, କିମିତି ?’ ପିଲାଏ କିଛି ନକରି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ମୁହଁ ବୁଝି ବୁଝି ହେଲେ । କହିଲି, ‘ହେଇ ଦେଖ ।’ ସେଠୁ ଗୁରୁଣ୍ଡେଇ ପଡ଼ି, ସେଣ୍ଟା ଭାଙ୍ଗି ପାଟି ଓପରକୁ ଉଠେଇ କହିଲି, ‘ହୁକେ ହୁକେ ହୁକେ ହୋଓଓ ହୁଃକେ ଏଏ ।’ ମୋ ଦେଖାଦେଖି ପିଲାଏ ବି ସେମିତି ଗୁରୁଣ୍ଡି ସେଣ୍ଟାବକେଇ ବୋବେଇଲେ।

-ବାଃ, ବଡ଼ିଆ, ହଉ ସେଠୁ ଶୁଣିବ ନା ଆଉଦିନେ ?

-ନାହିଁ ନାହିଁ କୁହ ।

‘ବିଲୁଆ ମାଙ୍କଡ଼ କଥା ପରତେ ଯାଉନଥାଏ । କହିଲା, ଆରେ ଗୋଟେ ଜନ୍ତୁ ଥିଲା ତିମିଙ୍ଗିକ । ସେଇଟା ତିମିଙ୍ଗିକ ବଡ଼ ଜନ୍ତୁକୁ ଖାଉଥିଲା । ଆଉଥିଲା ଗଣ୍ଡବେରବ ଚଢ଼େଇ । ସେ ନଖରେ ହାତୀଧରି ଉଡ଼ିଯାଇ ଉଁଚା ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ହାତୀକୁ କଟାଡ଼ି ହାଡ଼ଗୋଡ଼ ଚୂନାକରି ତାକୁ ଖାଉଥିଲା । ସେ ଦିଇଟା କୋଉକାକୁ ମଲେଣି । ଏ ଗୋଟା ଗୋଟାଶିଙ୍ଗା କୋଉଠୁ ଆଇଲା ?

ଏଥରେ ନିଶ୍ଚେ କିଛି ଗୁମର ଅଛି ।’ ସେଠୁ ସେ ମାଙ୍କଡ଼ ବତେଇଥିବା ଜାଗାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାଁନ୍ତି । ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇ ଝରଣା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦେଖିଲା ଯେ ଝର ମୁହଁରେ ଗୁଡ଼େ ଶୁଖିଲା ପତର ଲାଗିଛି । ଆଉ, କୁଣ୍ଡପାଣି ଟିକିଏ ଗୋଳିଆ ଦୁଶୁଛି । କିଏ ଏମିତି କଲା ବିଚାରି ଗଛମୂଳେ ନିଦେଇଯାଇଥିବା ଗୋଟା ଗୋଟା ଶିଙ୍ଗିଥିବା ଛେଳିକି ଦେଖିଲା । ବିଲୁଆତ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିଆ । ଜାଣିଲା, ଏଇ ଛେଳି ମାଙ୍କଡ଼କୁ ବୋକା ବନେଇଛି । ସେଠୁ ବାଘକୁ ଡାକିବା ପାଇଁ ବିଲୁଆ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ିଲା.....ହୁକେ ହୁକେ ହୁକେ ହୋଓଓଓଓ.....ଛେଳି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଧଡ଼ପଡ଼ ହେଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ତା ପରି ବିଲୁଆ ଧରିପକେଇଛି ଜାଣି ବିଲୁଆ କେମିତି ବାଘ ପାଖକୁ ନଯାଉ କି ଆଉ ନ ବୋବାଉ ବୋଲି ବିଲୁଆକୁ ରଗେଇବା ପାଇଁ କହିଲା.....ବିଲୁଆ ନନାହୋ ବିଲୁଆ ନନା, ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା ପଛକୁ ଅନା, ପଛକୁ ଅନା, ପଛକୁ ଅନା ।’ ‘ହଁ । କ’ଣ କହିଲା ଛେଳି ?’ ପିଲାଏ ହଲ୍ଲୁକଲେ, ‘ବିଲୁଆ ନନା ହୋ ବିଲୁଆ ନନା.....’ ବିଲୁଆ ରାଗିଯାଇ କହିଲା, ‘ଆରେ ଖେଚଡ଼ ଛେଳି, ମୋ ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା କହୁଛୁ । ବାଘ କ’ଣ କରିବ ! ତତେ’ ମୁଁ ଶେଷ କରୁଛି ରହ । ଛେଳି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ବିଲୁଆକୁ ଛିଗୁଲେଇଲା । ବିଲୁଆ ଛେଳିକି ଧରିବାପାଇଁ ଗୋଡ଼େଇଲା, ଛେଳି ଦଉଡ଼ି ସେ ଯୋଉ ଗାତରେ ପଡ଼ି ପତରଶିଉଁ ହେଇଥିଲା ସେଇଗାତକୁ ଗୋଟେ କୁଦାରେ ଡେଇଁଗଲା । ବିଲୁଆତ ରାଗରେ ଅନ୍ଧ । ତା ବୁଦ୍ଧି ବଣା ହେଇଯାଇଥାଏ । ସେ ଗାତଟା ପାଖରେ ନ ଅଟକି କି ନ କୁଦି ଦଉଡ଼ିଲାବେଳକୁ ଗୁରୁକିନା ଗାତରେ ଖସିପଡ଼ି ପକରେ ନାଶୁଗଲା । ଛେଳି ଗାତ ଚାରିପିଠି ବୁଲି ବୁଲି ଗାଇଲା, ‘ବିଲୁଆ ନନାର ବୁଦ୍ଧି, ଗାତରେ ପଡ଼ି ପକରେ ଗଡ଼ି ମରୁଥିବ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି..... କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି । ବିଲୁଆ ଆହୁରି ରାଗି ଓପରକୁ କୁଦାମାରି ପୁଣି ପକରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଛେଳି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ବଣରୁ ବାହାରି ଆପଣା ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।’

ମୋ କଥାଟି ସଜଲା

ଫୁଲ ଗଛଟି ମଇଲା ।

କିଭରେ ଫୁଲଗଛ କାଇଁକି ମଇଲୁ ?

ମାଳା ପାଣି ଦେଲାନି ।

କିଭରେ ମାଳା, ପାଣି କାଇଁକି ଦେଲୁନି ।

କୁମ୍ଭାର ମାଠିଆ ଦେଲାନି ।

କିଭରେ କୁମ୍ଭାର, ମାଠିଆ କାଇଁକି ଦେଲୁନି ?

କୁମ୍ଭାରୁଣୀ ବୋହୂ ଝଟା ଆଣିଲାନି

କିଭଲୋ କୁମ୍ଭାର ଘର ବୋହୂ, ଝଟା କାଇଁକି ଆଣିଲୁନି ?

ପୁଅ କାନ୍ଦିଲା ।

କିଭରେ ପୁଅ କାଇଁକି କାନ୍ଦିଲୁ ?

ଜୟା କାମୁଡ଼ିଲା ।

କିଭରେ ଜୟା , କାଉଁଟି କାମୁଡ଼ିବ ?

‘ମୁଁ ମାଟି ତଳେ ତଳେ ଥାଏ, କଅଁଳ ମାଉଁସ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ରୁଚୁକିନା କାମୁଡ଼ିଦିଏ’ କହି, ମୋ ପାଖ ପିଲାଟିକୁ ବୁଲୁଟି ଦେଲି । ସେ ବି କଅଁଳ ମାଉଁସ ଟିକିଏ ପାଇଲେ କହି ତା ପାଖ ପିଲାକୁ ବୁଲୁଟିଲା । ଟିକକ ଭିତରେ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତିକ ବୁଲୁଟିବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେଠୁ ପାଟିକଳି-ହେଉ, ଏମିତି ବୁଲୁଟା ବୁଲୁଟି ପାଟିକଳ, ହେଉ, ହେଉ ବାଘ ଆଇଲା....ସେଠୁ ହାମୁଡ଼େଇ ମୁଣ୍ଡ ଏକର ସେକର କରି ଗର୍ଜିଲି ହାଁଆଁ ଥାଁ ଉଁ ଉଁ ଉଁ । ପିଲାଏ ବି ସେଇମିତି କଲେ । ସେଠୁ କହିଲି, ‘ହେଲା, ହେଲା ହେଲା ।’ ଏଥର ବୁଝାପୁ ସୁନାପିଲାହେଉ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇପଡ଼ । ଯାଅ..... ଜଣେ କହିଲା ସେ ତିମିଙ୍ଗିଳ ଆଉ ଗଣ୍ଡବୈରବ କଥା କହିବ ନେଉଁ ? ‘ନାଉଁ, ଏଣିକି ଏ ମାଁ, ଠାକୁରମାଁ, ନହେଲେ ଏଇ ତିନି ଦେଉଳ ଠାରୁ ତମେମାନେ ଗପ ଶୁଣି ମତେ ଶୁଣେଇବ । ତାପରେ ମୁଁ ପୁଣି ଗପ କହିବି । ଯା ।’ ତଥାପି ସେମାନେ ଯାଉ ନଥିଲେ । ବଡ଼ମା’ ଆସି ମତେ ଛାଟ ଉଁଚେଇଲେ । ମୁଁ କାନ୍ଦିଲି, ‘ନାଉଁ ମତେ ମାରନେଉଁ, ନାଉଁ ନାଉଁ, ହେଇପା, ପିଲାଏ ଯାଉଚନ୍ତି ।’ ପିଲାଏ ଗଲେ । ଆମେ ଫେରିଲୁ । ନୟା ତାକପରକୁ ଗଲା, ନାନିମା କ୍ଲାସକୁ । ବୁଆବୋଉ ଆଉ କେଇଜଣଙ୍କ ହାଲତାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଗଲେ । ମାଁ, ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଲେଉଟିଲୁ ।

ଅତିଥିଶାଳାରେ କନକ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ମାଁକୁ କହିଲେ, ‘ଆପଣ କୁହୁ ହେଲାପରି ବିଶ୍ରୁତି । ଖାଇବାବେଳ ଗଢ଼ିଗଲାଣି । ଚଞ୍ଚଳ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତୁ । ମାଁ ଖାଇବସିଲାବେଳକୁ ନୟା ପହଞ୍ଚିଲା । ମାଁଙ୍କ ପାଖରେ କନକକୁ ଛାଡ଼ି ଆମେ ମାଡ଼ମନ୍ଦିର ଗଲୁଁ । ସେଠିକି ତାକରେ ମାତ୍ର ତିନିଖଣ୍ଡ ମାମୁଲି ଚିଠି ।’

ବୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ମାତ୍ର ସାଢ଼େ ଏଗାର । ଆଉ କେତୋଟି ଘର ଦେଖୁହେବ । ତମେମାନେ ଯିବକି ?’

କହିଲି, ‘ବୁଆବୋଉ, ଗୋଟେ ଦି’ରା କଥା ବାରମ୍ବାର ମତେ ବିବ୍ରତ କରୁଛି । ମୁଁ କୌଣସି ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉତ୍ତର ପାଉନି । କହିବି ?’

-କୁହ ।

-ଏଠି ପର୍ବପର୍ବାଣି ହଉନାହିଁ । ଯୋଗାସନ ଶିଖାଯାଉଛି ମାତ୍ର କଳା ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଚିତା କି ମୁରୁଜ ବି ନାହିଁ । ଭଜନ ଅଛି, ଗୀତ ନାହିଁ । ଶଙ୍ଖ ଅଛି, ହୁଳହୁଳି ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣକୁସ୍ମ ବି ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । କାହିଁକି ?

-ମୁଁ ଏକଥା ଭାବିବାକୁ ବେଳ ପାଇନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣପରେ ସାଂସାରିକ ଜୀବନ ସ୍ରୋତରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ପର୍ବପର୍ବାଣି କଥା ସ୍ମରଣ ବି ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି । ପ୍ରଥମ ତିନିଶ୍ରେଣୀରେ ଦ୍ରୁତ ଅଛି ।

ମାତ୍ର ପରେ ଏହା ନାହିଁ । ଏହା ଆମ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ତ୍ରୁଟି ।

-ଆପଣ ପର୍ବପର୍ବାଣିରୁ ଦୂରେଇପଲେ । ମାତ୍ର ଏଠି ଏତେ ପରିବାର । ସେମାନଙ୍କର କ'ଣ ହେଲା ? ଦଶହରା ଗଲା । କୁଆଁର ପୁନେଇଁ ଗଲା । ଦୀପାବଳୀ ଗଲା, ସେମାନେ ବି ମନେପକେଇଲେ ନାହିଁ !

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ମତେ ଲାଗୁଛି, ସେମାନେ ଏଠା ଆଶ୍ରମ ନାଁରୁ ଓ ନୂଆବୋଉର ଉଦାହରଣରୁ ପୁନିଆଁ ପର୍ବ ପାଳିବା କଥା ଚିନ୍ତା କରୁନାହାନ୍ତି । ଏତ ଆଜି ନୁହେଁ - ଗଲା ବାର ବର୍ଷହେଲା ହୋଇନାହିଁ । ନୂଆକେହି ଆସି କରିବା ପାଇଁ ଭାବିଲେବି ସେମାନଙ୍କ ସାହସ କୁଳର ନାହିଁ ।' 'ନନ୍ଦନ, ତୁମକଥା ଓ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ କଥାଶୁଣି ମତେ ବଡ଼ ଦୋଷୀ ଦୋଷୀ ଲାଗୁଛି । ଏବଂ ସତେଜନଭାବରେ ଆମ ଏଠା ଜୀବନ ଭିତରକୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତେବେ ମୋର ବି ଗୋଟେ ପ୍ରଶ୍ନ - ତମେ ଏମିତି ଭାବିଲ କାହିଁକି ?'

-ଦୁଇଟି କାରଣ । ପ୍ରଥମଟି ମାଁଙ୍କ ଶାଢ଼ି ଓ ଫୁଲଗଡ଼ା । ଦ୍ଵିତୀୟଟି ପିଲାକୁ ମୋ ଗପକୁହା । ମତେ ଚାରିପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲାବେଳକୁ କେତେ ଗୀତ ଓ କାହାଣୀ ନ ଶିଖୁଥିଲି ! ନୂଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କୁ ଚିତା ପକେଇ ଆସେ ?

-ହଁ ।

-ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ ମାଣିନଥିବ । ନନ୍ଦା, ତମେ ?

-ନା ।

-ତା ହେଲେ, ନୂଆବୋଉ ଆଜି ଚିତା ପକାନ୍ତୁ, ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦା ଦେଖନ୍ତୁ ।

-ଆମର ତ ବୁନଧଉଳା କାଢ଼ି । କୋଉଠି ପକେଇବି ?

-ତଳେ ପଡ଼ୁ ! ଲାଇବ୍ରେରିରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ଯେ କାଲି ସକାଳୁ ସେ ଚିତା ଦେଖି ଚିତା ପକେଇ ପାରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ଆଗେଇ ଆସିବେ ।

-କାଢ଼ିରେ ନ ପକେଇଲେ ସବୁରକମ ଚିତା ହବନାହିଁ । କ'ଣ କରିବା ?

-କାଲି ଆପଣଙ୍କ ରକ୍ଷଣାବେଶଣ ବିଭାଗକୁ କହି ପିଆରୁ କବାଟବନ୍ଦ ଉପର ଯାଏ ମାଟି - ଗୋବର ପଲସ୍ତରା କରେଇ ଦବା । ତାହେଲେ ଧାନ ଶିଖାରୁ ତାଳି, ଫୁଲ, ଫଳ ସବୁରକମ ଚିତା ପଡ଼ିବ । ପିଆରେ, ଦୁଆର ମୁହଁରେ ତ ସହଜେ ଲତା, ପତ୍ତ, ଶଙ୍ଖ, ଯୋଡ଼ିମାଛ, ଓଲଟଶୁଆ, ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଦ ଓଗେର ଓଗେର ଲେଖିହେବ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଲାଇବ୍ରେରି ଦୁଆର ଦିପଟେ ଶୁକୁ ଧାନ୍ୟ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ବି ରହିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆଜି ମାଟିକଳସା, ନାସିଲଗା ପଇଡ଼, ଆୟତାଳ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା । ସକାଳୁ ଫୁଲ ଆଣିବା ।

-ତମେ, ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ଓ କାଢ଼ିପଲସ୍ତରା କଥା ଦେଖ । ମୁଁ ପିଠଉ ପାଇଁ ଚାଉଳ ଦେଖି ।

-ନୂଆବୋଉ, କାଲି ସକାଳେ ମାଁଙ୍କ ଚାଉଳ ଚିତା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ଶୋଭିତ ଲାଇବ୍ରେରି ଦ୍ଵାର

ଉନ୍ନେତ୍ତିତ ହେଉ । ଶଙ୍ଖ ବାଜୁ । ହୁଳହୁଳି ପଡ଼ୁ । ହୁଳହୁଳି ପକେଇବା ମହିଳାମାନଙ୍କୁ
ତଳାସକରି ଅଣାଇବା ବି ଆମ ଦାୟିତ୍ବ । ଆମେ ବାହାରୁ ।

ଆମେ ତିନିଜଣ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଟିକିଏ ମାଁ’କୁ ଦେଖୁ, ଯିବା !’
ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ମାଁ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲେ । ଆମକୁ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ,
‘କାଣା ଜନ୍ମଟି ଖାଇବେଳ !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନାଉଁ । ଆମେ ଘର ବୁଲିବାକୁ ବାହାରିବୁ । ସେଆଡ଼ୁ ଫେରିଲେ ଖାଇବୁ ।’
କନକ ପଚାରିଲେ, ‘ଅବେଳରେ ଘରକୁଲା କାଉଁକି ? କ’ଣ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛିକି ?’

-ଆମେ ଚିତା ଓ ହୁଳହୁଳି ପକେଇବା ଲୋକଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ ବାହାରିବୁ ।

‘ବୁଝ, କାର୍ ବିହା ?’ ମାଁ ପଚାରିଲେ ।

‘ନାଉଁ, ବାହାଘର ନୁହେଁ, କାନି ସକାଳୁ ଆଉରୋଟେ ଭଲକାମ ଅଛି ।’

କନକ କହିଲେ, ‘ତାହେଲେ ସିଧା ମୋ ବସାକୁ ଯାଆନ୍ତୁ । ବୋଉ ଅଛି । ସେ ଏ ଦୋତିରେ
ଓଷ୍ଠାଉ । ତା ଛଡ଼ା ହାଣ୍ଡି, କଳସୀ, ମାଟି ମାଠିଆ, କୁଳା, ତାଳା, ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଚାଉଳଧୁଆ ଆଦି
ଚିତ୍ର କରିବା ଆଉ ଫୁଲ ପକା ଖଲି ସିଙ୍ଗିବା ଭଳି ନାନା କାମ ତାକୁ ଜଣା । ବୋଉ ମଧ୍ୟ
ସୁନ୍ଦର ଗାଏ ।’ ପଚାରିଲି, ‘ନାଚନ୍ତି ?’

-ନାଉଁ । ନାଚ ଶିଖୁଥିଲା ମାତ୍ର ବାହାଘର ବାଦେ ଆଉ ନାଚିଲା ନାହିଁ ।

-ତମ ଘର କୋଉଠି କନକ ?

-କୁଳାଡ଼, ମାତ୍ର ବୋଉ ପାରଳାର ଝିଅ ।

-ତମେ ଚାଲୁନା, ନନ୍ଦା ଏଠି ରହିଯିବେ ।

-ନାଉଁ, ଆପଣମାନେ ଯାଆନ୍ତୁ । ବୋଉ ନନ୍ଦାଙ୍କୁ ଜାଣେ । ଆପଣଙ୍କୁ ସମାବର୍ତ୍ତନରେ ଦେଖୁଛି ।
ଜିଛି ଅସୁବିଧା ହବ ନାହିଁ ।

ଆମେ କନକଙ୍କ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ବୋଉ କନ୍ଦା ସିଙ୍ଗିଥିଲେ । ପଚାରିଲି,
‘ମାଉସୀ, ଏଭଳି କ’ଣ ହବ ?’

-ଶୀତଦିନ ଆଉଟି, ଘୋଡ଼େଇ ହେବି । ମତେ ରେଜେଇ ମେଜେଇ ଭଲ ଲାଗେନାଉଁ ।

-ଏ ସିଆଁ ସଇଲାଣି ?

-କିଏ କହୁତ ପୁଅ ! ଆରମ୍ଭ ହେଉ ନାହିଁ । ଚାରିତଡ଼େ ଚାରିଟା, କୋଣରୁ କୋଣ ଦିଲଟା
ଏମିତି ଛ’ଟି ଢଗା ସିଲେଇ ବା’ଦେ, ଧଡ଼ିରେ ତାଳିକାମ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସେ ସରିଲେ
ମଝିରେ ପହୁଅଁ ଫୁଲ, ଓପର ତଳେ ଯୋଡ଼ି ହାତୀ ସିଙ୍ଗିବି । ହଂସ ବେଡ଼, ଯୋଡ଼ି ମାଛ ବେଡ଼,
ପ୍ରଜାପତି ବେଡ଼, ରଘୁଶୀଫୁଲ ବେଡ଼ ହେବ ।

‘ଆପଣଙ୍କ ନାଁ କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

-ଅସୁରା ।

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଜନକ କହୁଥିଲେ ଆପଣ କୁଳା, ତାଟ, ମାଟିର ମାଠିଆ, କଳସା ବି ଚିତ୍ର କରନ୍ତି । ଏଠି କିଛି କଲେଣି ?’

-ତମେ ଝିଅ କେଉଁଥର ଆଇତ । କୋଉଦିନତ ପଚାରି ନାହିଁ । ଆଜି କିମିତି ?

ନନ୍ଦା ନାରବ ରହିଲା । ଅସରା ପୁଣି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଏଠି ଆଶ୍ରମରେ ତମେ ମାତାଜୀ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ କୁଆଁର ପୁନେଇଁ ଗଲା । କେହି ଜହ୍ନିଓଷା କଲନାହିଁ । ଆମ ସମ୍ପାଦକ କେତେ ମାଉଜିନିଆ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଭେଲେଇ ଜହ୍ନିଓଷା କରିବାକୁ ବାହାରିଲି ଯେ ଜନକ ମନାକଲା । କହିଲା ଏଠି ଏସବୁ ଚଳେନା । ଗୀତ ବି ନାହିଁ । ଖାଲି ଭଜନ !’

-ନାହିଁ, ସେ କଥା ନୁହେଁ । ମା’ଙ୍କ ଶୁଆଳ ନଥିଲା । ଏବେ ସବୁହବ । ଆମେ ସେଥିପାଇଁ ଆଇତୁ । ଆଜି ରାତିରେ ଆମ ଲାଇବ୍ରେରି ଦୁଆରେ ଝୋଟି ପଡ଼ିବ । କାନ୍ଧରେ ଆଉ ଦୁଆର ଚାରିପିଠି ଚିତ୍ର ଲେଖା ହେବ । କାନ୍ଧରେ ହାତୀ ଆଉ ଦୁଆର ଓପରେ ଓଲଟ ଶୁଆ ଚିତ୍ର ହବ । କଳସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ବସିବ । ମା’ ଚିତା ପକେଇବେ । ଆପଣ ଚିତ୍ର ଲେଖିବା ପାଇଁ କହିବାକୁ ଆଇତୁ । କାଲି ସକାଳେ ସମ୍ବଲପୁର ମାଁଙ୍କ ହାତରେ ଦୀପକଲେଇ ଲାଇବ୍ରେରି ଦୁଆର ଫିଟା ଯିବ । ଶଙ୍ଖ ବାଜିବ । ହୁଳହୁଳି ପଡ଼ିବ । କିଏ ପକେଇବେ ଖୋଜୁଛୁ ।

‘କହିଲି ପରା, ଆମ ସମ୍ପାଦକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସେ କାମ ମତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ । ମୋ ପାଖରେ ଚିତ୍ରହେଇ କଳସା ଯୋଡ଼େ ଅଛି । ଆୟତାଳ, ନାସିନଗା ପଇଡ଼ ଆଉ ଧୋବ ଧାନହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ବସିବ । ଦିକଡ଼େ ଦିଇଟା ବଡ଼ ବଇଠା ରଖିବା । ମୋ ପାଖରେ ଅଛି । ତଳେ ମୟୂର ଆଉ ଓପରେ ଓଲଟଶୁଆ ଖାଦରେ ପଞ୍ଚୁ ପ୍ରଦୀପ । ହବନେଇଁ ? ଚିକେ ରହ’ କହି, ଅସରା ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଚିତ୍ର କଳସା, ବଇଠା, ତାଟ, ଚିତ୍ର ହାଣ୍ଡି ଆଣି ପିଣ୍ଡାରେ ସଜାଡ଼ି ରଖିଲେ ।

‘କି ସୁନ୍ଦର !’ ଆମ ତିନିଜ ଦୁଆରୁ ଏକାବେଳେ ବାହାରିଲା ।

-ଏଠି ଏସବୁ ଚଳିବ ନେଇଁ ଶୁଣି ମୋ ମନ ଦବିଗଲା । ନଇଲେ ଆହୁରି କେତେ କ’ଣ ଚିତ୍ର କରିଥାନ୍ତି । ପୁଅ, ଏ ପକ୍ଷା କାନ୍ଧକୁ ଟିକିଏ କ’ଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୁଆରେ ଅଳତାରେ ତାଳି ଲେଖିବି । କାନ୍ଧରେ ଡାଉରେ ହାତୀ ଲେଖିବି । ମାତ୍ର ଧୋବକାନ୍ଧରେ ଝୋଟି ପକେଇବି କେମିତି ?

-ସେ କାମ ବି ହବ । ପିଣ୍ଡା ଓପରୁ ଦି ଅଢ଼େଇ ହାତ ଉଆରେ ମାଟି-ଗୋବର-ସିମେଣ୍ଟ-ତୁନ ପଲସ୍ତରା ହବ । କୋଉଠି କୋଉଠି ଗୋବର ନବେଇ ଡାଉ ଦିଆଯିବ । ଆପଣଙ୍କ ଘରୁ ଏ କାମ ଆରମ୍ଭ ହବ । ହଉ, ଲାଇବ୍ରେରି କାମ ପାଇଁ କେତେବେଳେ ଯିବେ ?

-ରାତି ଶୁଆ ସଇଲେ ।

-ମା’ ଆଉ ଆପଣ କରିବେ ନା ଆଉ କାହାକୁ ତାକିବେ ?

-ମା’ଙ୍କୁ କାଇଁକି ହଇରାଣ କରୁତ ? ସେ ପିଣ୍ଡାରେ ଯାନ୍ତାଟିକିଏ ଝୋଟି ପକେଇଦେଇ ଯିବେ । ବାକିତକ ମୁଁ କରିବି, କିଭବା ପାଇଟି ଯେ ଆଉ କାହାକୁ ଲୋଡ଼ିଯିବି !

ଆମେ ନମସ୍କାର ହେଉ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣବାଳାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଲୁ । ବାଟରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଲାଗୁଚି, ଦିନ କେଇଟାରେ ଆମ ଏଠା ଘର ଗୁଡ଼ିକର କାୟାପାଲଟ ହେଇଯିବ । ଏ କାମପାଇଁ ତୁଆବୋଉ ଭାଇଙ୍କୁ ପଚାରିବା ପାଇଁ କହିଲେ ନାହିଁ କିମିତି ?’

-ଆଗୋ ଜେମାଦେଉ, ତମ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଜାଣିଲ ନେଇଁ ? କୌତୁକମୟୀ ବି ସିଏ । ଭାଇଙ୍କୁ ଚମକାଇ ଦେବାପାଇଁ ଲୋଭ ହେଇଥିବ । ତା ଛଡ଼ା ଏଥିରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଆମର ପାରମ୍ପରିକ ଝୋଟି ଆଦି ଶିଖେଇବା କାମ ପାଇଁ କୁଆଡ଼େ ଖୋଜାଖୋଜି କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଅସୁରା ମାଉସୀ ଆଉ ତାଙ୍କ ସ୍ୟାଡ଼ର ଯାଡ଼େଥିବା ଲୋକେ ଏ କାମ ତୁଲେଇବେ । ଆସନ୍ତା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ପାରମ୍ପରିକ ତଥା ଆଧୁନିକ ଚିତ୍ରକଳା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବେ । ସେମିତି ସଙ୍ଗୀତ ପାଇଁବି ।

ଅଞ୍ଜଳି ଚିପଶି କଲେ, ‘ତମେ ଗୋଟେ ପାଇଁଶିଆ ଗେରୁଆ ରାଜ୍ୟକୁ ରଙ୍ଗ ଆଉ ବୁପରେ ମଣ୍ଡିଦେବାକୁ ବାହାରିଛ ଯେ !’

-ମଣ୍ଡନ କରିବେ ତୁଆବୋଉ, ଏଠାର ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ଘରଘରର ମା ମାଉସୀ ଆଉ ତମେମାନେ । କଥାଟା ମୁଁ ଉକୁକଲି ମାତ୍ର !

‘ଖର୍ଚ୍ଚବାଜ୍ ନାହିଁ ବୋଲି କିମିତି କହୁଛନ୍ତି ଆପଣ ? କାଲି ପଲସ୍ତରାଠାରୁ ରଙ୍ଗ କିଣା ଯାଏ କିଛି ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ଲାଗିବ’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ନନ୍ଦା, ସେଥିପାଇଁ ତମେ ଚିନ୍ତା କରନା, ମୁଁ କାଇଁକି ଅଛି ?’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଅପା ତମେତ କେଡ଼େବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡେଇଲଣି । ପୁଣି ଏ କାମ କାଇଁକି ?’ ବୋଲି ନନ୍ଦା ପଚାରନ୍ତେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଲାଗୁଚି, ତମେମାନେ ମତେ ଏବେବି ନିଜର କରିନାହିଁ ।’

‘ନାହିଁ, ସିମିତି କୁହଁ’ : ପ୍ରତିବାଦ କଲା ନନ୍ଦା ।

ହସିପକେଇଲେ ଅଞ୍ଜଳି, ‘ତାହେଲେ ଶୁଣ । ତମ ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟେ ଗୀତ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣି ମୋ ମୁଖସ୍ତ ହେଇ ଯାଇଛି - ସେଥିରୁ ପଦେ ସବୁବେଳେ ଆଉଡ଼େଇ ହଉଚି- ‘ଗଲେଣି ତୋ ସଙ୍ଗତୁ ଯେତେକ ଜନ, ଗଣ୍ଡିରେ ବାନ୍ଧିନେଲେ କେ କେତେ ଧନ ?’ ମୋ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଲାଭର ମୋ ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ କ’ଣ ହବ କହିଲ ? କଣ କିହୋ ନନ୍ଦନ, ହସରେ ପାଟିପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗୁଚି, କଥା କ’ଣ ?’

‘ନାହିଁ, ଘ ଧାଡ଼ିଟା’ କହି ଜୋର୍ରେ ହସିଲି ।

‘ଅସୁବିଧା କ’ଣ ? ସେଟା ମୁଁ ବଦଲେଇ ଦେଇଚି, ଶୁଣ :

ଘର ଘରଣା ଦେହ.....’

‘ଘରଣା ନା ଘୋରଣା ?’ ପଚାରି ପୁଣି ହସିଲି ।

‘ହଇହୋ, ଘରଣୀ ହଉଚିତ ଘରଣା ନହବ କାହିଁକି ? ହଉ ଛାଡ଼, ଘୋରଣା ?’

‘ତାଲ, ଦେଖୁଆସିବା’ କହି, ମୁଁ ଅସୁରା ମାଉସୀଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ମୁହାଁଇଲି ।

ମାଉସୀ ଘୋରଣାରେ ଚାଉଳ ଘୋରୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲେ କହିଲେ, ‘ପିଠା ପାଉଁଟିଟା ସାରିଦଉଟି । ନଉଟିଲ କିଆଁ ?’

‘ଏ ଝିଅ ଘୋରଣା ଦେଖିବାକୁ ଆଇଚନ୍ତି !’ କହି, ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଦେଖାଇଲି ।

‘ଏ ଝିଅ ! ତମେ କୋଉ ଗାଁର କି ? ଘୋରଣାଟା ଦେଖିବ କିଏ ?’

‘ମାଉସୀ, ସିଏ ଆମେରିକାର ଉତ୍ତରକୁ କାନାଡାରେ ଇଞ୍ଜିଲେ । ସେଠି ବଡ଼ହେଲେ ଓ ପଢ଼ିଲେ । ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ଏଇ ଦି’ଚାରି ବର୍ଷହେଲା ଆମ ଦେଶକୁ ଆସିଚନ୍ତି ଜମାରୁ !’

‘ଓ, ସେଇତା ବୋଲ !’

‘ମାଉସୀ, ମୁଁ ତମପାଖରୁ ଗଛାସିଆଁ ଶିଖିବି,’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ହଉ, ଆଗ ଦେଖ । ଏଇଟା କେତେଦିନ ନାଗିବ । ବେଳ ପାଇଲେ ଆଇବ ।’

ଆମେ ଫେରିଲୁ । ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାହେଲା । ନୂଆପଲ୍ଲସୁରା କଥା କହନ୍ତେ, କହିଲେ, ‘ଆମ ପଲ୍ଲସୁରା ତ ବହୁତ ସୁନ୍ଦର, ତାକୁ ବଦଳେଇବା କାହିଁକି ?’

‘ଆମର କାନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକରେ ଝୋଟି ପଡ଼ିବ ଆଉ ଚିତ୍ର ଲେଖାହେବ ଏଣିକି । କ୍ଲାଚର୍ସ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଆରମ୍ଭହେବ ।’

-ତାହେଲେ ଏବର୍ଷ ମାଣବସା ଗୁରୁବାର ପାଳିହବ ?

-ଆଗରୁ ବି ପାଳିହେଇଥାନ୍ତା ।

-ଆମର ଧାରଣା ଥିଲା ଏଠି ସେସବୁ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

-କାହିଁକି ?

-ଆଶ୍ରମ ପରା !

-କୋଉ ଆଶ୍ରମ ଦେଖିତେ ଆମେ ? କଣ୍ଡା, ବାଲ୍ମୀକି, ଅତ୍ରି, ବଶିଷ୍ଠ, ଭରଦ୍ବାଜ କାହା ଆଶ୍ରମ ?

-ଦେଖି ନାହାଁନ୍ତି ସତ. ମାତ୍ର ଆଶ୍ରମରେ ଝୋଟି ପଡୁଥିଲା ଜାଣିଲେ କିପରି ଆପଣ ?

-ତା ଜାଣେନା । ମାତ୍ର ନପଡୁବୋଲି କୋଉଠି ବିଧାନ ଦିଆଯାଇଥବା ପଡ଼ିନାହିଁ । ବରଂ ଜଣେ ପରମ ରଷିକୁ ଜାଣେ ଯିଏ ନିଜ ବହିରେ ଶିକ୍ଷକଲାର ମୂଳକଥା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ।

-କିଏ ?

-ରଷି ପିସ୍ତଳାଦଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିଛନ୍ତି ?

-ଶୁଣିଛି ମାନେ ! ମୁଁ ପରା ଆଥର୍ବଣ କୌସସଗୋତ୍ରୀୟ ଉଚ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ ! କି ବହି ?

-‘ବାସୁସୂତ୍ରୋପନିଷଦ୍’ । ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ବଖାଣିଥିବା ପିସ୍ତଳାଦଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଶିକ୍ଷକର୍ମ ହେଉ ନଥିଲା ?

-ତା ଅବଶ୍ୟ । ତେବେ ଏମିତି ଧାରଣା ହେଲା କାହିଁକି ?

-ଆମ ପାଠର ଦୋଷ । ଆମ ଏବର ଇତିହାସର ଦୋଷ । ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଯୁଗରୁ ସାଇବମାନଙ୍କ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଆମଭିତରେ ଗୋଟେ କିମ୍ବଦନ୍ତ କିମାକାର ନୀତିବାଗୀଶ ଗୋଷ୍ଠୀ ବାହାରିଲେ ।

ସେମାନେ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜାର ବିରୋଧୀ । ପୁଣି ଥୋଡ଼ାଏ ମନ୍ଦିର ଶିଳ୍ପ ଦେଖି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଶ୍ଳୀଳ ବୋଲି କହି ଦୁଲିପ୍ତି । ଜୟଦେବଙ୍କୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କ ବିଚାରକୁ ଆମେ ଅନ୍ଧତାବରେ ମାନିନେଇ ଏମିତି ଧାରଣା ଧରି ବସିରହିଲୁ । ସେ ଧାରଣା ଭୂତପରି ଆମକୁ ଗ୍ରାସିଛି । କେବେ ମୁକୁଳିତୁ କେତାଣି ?

-ଆମର ଏଡ଼େ ବିରାଟ ଐତିହ୍ୟ ଥାଇଛି, ଆମେ ସାହେବମାନଙ୍କୁ ମାନିଲୁ କାହିଁକି ?

-ସେମାନେ ଆମର ରାଜାଥିଲେ ! ରାଜାଙ୍କର ସବୁ ସୁନ୍ଦର । ସେମାନଙ୍କ ବାଟରେ ନ ଚାଲିଲେ ଆମେ ରାଜ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଯେ ! ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଏ ଢଙ୍ଗ ବଦଳେଇଲେ ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଚେଲାଙ୍କ ଭିତରେବି ଏମିତି ନୀତିବାଗୀଶ କମ୍ ନଥିଲେ ! ସେମାନେ ଭୁଲିଗଲେ ଯେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମୂଳରୂପହିଁ ସବୁରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି । ରବ୍‌ବେଦ ଭାରୀ ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହି କଥାଟି କହିଛନ୍ତି :

‘ରୂପଂ ରୂପଂ ପ୍ରତିରୂପଂ ବଭୂବ

ତଦସ୍ୟ ରୂପଂ ପ୍ରତି ଚକ୍ଷଣାୟ ।’ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ସେହି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୂପର ମୂଳରୂପ । ଆମେ ସବୁଠି ତାଙ୍କରି ରୂପହିଁ ଦେଖୁଛୁ ।’

ଭଜ ମହାଶୟ ଆଉ ଚର୍ଚ୍ଚନକରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପଲସ୍ତରା କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । କନକଙ୍କ ଘରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଆମେ ଫେରିଲୁ । ନୂଆବୋଉକୁ ଅସ୍ପରାଙ୍କ କଥା ଜଣାଇ କହିଲି, ‘ସେ ଏଗୁଡ଼ିକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇବେ । ଇଂଜିନିୟର ଭଜ ଲେପ ଦବାପାଇଁ ରାଜିହେଲେ । ଏ ବାବଦ ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ଅଞ୍ଜଳି ତୁଲେଇବେ ।’

-ଆଉ କ’ଣ ବାକି ରହିଲା ?

-ନାସିଲଗା ପଇଡ଼ ଦୁଇଟା, ଆୟତାଳ ଆଉ ଧୋବ ଧାନ ।

-ନନ୍ଦା ତାକପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ଫଳବଗିଚାରେ କହିଦେବେ । ତାପରେ ?

-ଆସନ୍ତା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରୁ କଳା ଶିକ୍ଷକ ଓ ସଂଗୀତ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବେ ଆପଣ । ଆଗ୍ରହୀ ପିଲାମାନେ ଏ ଉଭୟ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିବେ ।

-ଶ୍ରେଣୀଘର ହେବ ନାହିଁ ?

-ହେବ ନାହିଁ ମାନେ ? କଳାଭବନ, ସଂଗୀତ ଭବନ ଓ ରଙ୍ଗଶାଳା ହେବ ।

-ଖାଲି ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଏ ପ୍ରକାର ସବୁ ଆତ୍ମିକ ବିକାଶର ଦାୟିତ୍ବ ମତେ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଅଞ୍ଜଳି, ଦିନେ ଏ ସମଗ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଦାୟିତ୍ବ ତମକୁ ତୁଲେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ’ କହିଲେ, ନୂଆବୋଉ ।

-ଦେଖାଯିବ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଏକାନୁହେଁ, ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା ଆଉ ନୀଳିମାବି ମୁଣ୍ଡେଇବେ ।

‘ଚାରିଜଣ ହେଲେ । ବିମାନ କାନ୍ଧେଇବା, ନହେଲେ ସବାରୀ । ସବାରୀ ତାଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ୁଛି

ତୁଆବୋଉ ? ହାଆଁକୁ ଧାବଲୋ, ହାକୁଇ ଧାବଲୋ, ଏଇଠି ଖାନ ଲୋ, ଏଇଠି.....’

ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନନ୍ଦା ହସିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏମିତି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଆପଣେଇଲ କିପରି ?’

-ହେ ତୁଆବୋଉ, ନେହେରା ହଉଚି ସେମିତି କୁହନାହିଁ । ଶଶୁରଘରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦାବଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବାପାଇଁ ଉପଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ତୁଆଇଁ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଟିକେ ହେଜିବା ହେଉ !

‘ସେତା କିସ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

-ତମେ ବି ଜୋରରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲଣି ଅଞ୍ଜଳି । ଅସୁରାଙ୍କଠୁ ଏତକ ଶିଖିଲ ପରା ! ସେଠୁ ମତେ ଚାହିଁ କହିଲେ, କଥାଟା କୁହ ।

‘କହୁଚି । ମାତ୍ର ସର୍ତ୍ତ, କେହି ହସିବେ ନାହିଁ - ବାହାଘର ବାଦେ ହୁଆ ତୁଆଁଙ୍କୁ ପୁନେଇଁଖିଆ ତାକରା ଆସିଲା । ବାରିକକୁ ବିଦାକି ଦେଇ ଫେରସ୍ତ ପଠାଇ ପୁଅର ବାପ, ମା’ ବଡ଼ଭାଇ ସମସ୍ତେ ବୁଝେଇଲେ - ଦେଖ, ସେଠି ହୁଆମି କରିବୁ ନାହିଁ । କିଛି ବେଆଡ଼ା କଥା କଲୁବୋଲି ଖବର ପାଇଲେ ତୋର ଦିନକୁ ଆମର ଦିନେ ! ନିଜର ସମ୍ମାନ ରଖୁ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରଖୁ । ପୁଅ କହିଲା, ‘କଥାଟା ନକହି ମୂଳରୁ ଏମିତି ଚଦାଚଦି ଗୋଟେ କ’ଣ ? ପୁଣି କହିଲଣି ମରିଯା ! ଭଲ କଇଲାଣ କରୁତ ମତେ !’ ମା’ କହିଲେ, ‘ଆରେ ଆମେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କଥା, ମାନେ ଆମର ଓ ତୋ ଶଶୁରଘର ମାନ ସମ୍ମାନ ବଜାୟ ରଖିବା କଥା କହୁଥିଲୁ । ପ୍ରଥମେ କୁଟାପିଷା । ସବୁକୁଞ୍ଚ ପଡ଼ି ବାସି ଧୋତି ଚାଦର ଅଛି, ପିନ୍ଧିବୁ ।’

ପୁଅ ପଚାରିଲା, ‘ସେଠିତ ?’ ‘ଆରେ ସେଠି ଗାଧେଇଲେ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତୁ । ଏଠୁତ ଗାଧେଇସାରି ଯାଉନ୍ତୁ । ଏଇଠୁ ପିନ୍ଧିକରି ଯିବୁ । ଛତାଟା କାଖରେ ଜାକିବୁ ।’

‘ଜାମା ବାରିକ କ’ଣ ପାଇଁ ଯିବ ?’

‘ଆରେ ଗବା ! ଶଶୁରଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେ ତୋ ହାତରୁ ସିନା ନବ ! ସେ ଯାଏ ତୁ ଧରିବୁ ।’

‘ସେଠୁ ?’

‘ଶଶୁରଘରେ ପହଞ୍ଚି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବସିପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବାରିକ ତୋ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ଗାମୁଛାରେ ପୋଛିବା ଭିତରେ ସେମାନେ ଆମର ସବୁ କୁଖଳତ ବୋଲି ପଚାରିବେ’ ବାପା କହିଲେ ।

‘କଙ୍କଇଲ ? କୋଉଶଳା ମତେ କୋଉ ଶଳା କହିଲେ ଗୋଟେ ଜାବୁଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡିମୁଣ୍ଡ ଅଲଗା କରିଦେବି ନେଇଁ ।’

‘ଧାଡ଼ ବୋକା, କୋଉ ଶଳା ନୁହଁ, ଆମର ସବୁ କୁଖଳତ ପଚାରିବେ ମାନେ ଆମ ଭଲ ମନ୍ଦ ପଚାରିବେ ଯେମିତି, ବାବୁ, ଭଲରେ ଆଇଲତ ? ବାଟରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଇନାହିଁ ? ସମୁଦା ସମୁଦୁଣୀ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ତ ?’

‘ଏଇଟା ଗୋଟେ କଥା ! ଚଟାପଟ କହିଦେବି - ଭଲରେ ନ ଆଇଥିଲେ ଏଠି ଏମିତି ସପା

ସୁତୁରା ହେଉ ପହଞ୍ଚିଥାନ୍ତି କେମିତି ? ମୋ ବାପାବୋଉ ଭଲରେ ନଥାଉ କେମିତି ଥାଆନ୍ତେ କି ତମ ମନେ ମନେ ।’

ଭାଇ କହିଲେ, ‘ଦେବି ଗୋଟେ ଥାସ୍ତଡ଼ ଯେ ! ସେମିତି କହିଲେ ତୁଟା ଗଜମୁଖ ବୋଲି ଧରା ପଡ଼ିଯିବୁ । ଖାଲି କହିବୁ, ‘ଆଜ୍ଞା ସବୁ ଭଲ ।’ ‘ହସିବ ଠୋ ଠା, ନଇଲେ ନାହିଁ । ଏ ମାଉସିଆ ମଦନାସାଉ, ତୁଡ଼ାକୁଟେ ଢାଉଁ ଢାଉଁ ବାଗିଆ ଦାନ୍ତ କିଲେଇବି କାହିଁକି ? ଯାଁ, କାହିଁକି ?’ ‘ମୋ ସୁନାଭାଇଟା ପରା ! ଶଶୁରଘରେ ମାନଥାନରେ ଚଳିବାକୁ ହୁଏ, ଓଠ ଚିପି ହସିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଇଥରକ ମୋ କଥା ମାନିବୁ । ତାପରେ ଦେଖିବା ନେଇଁ ।’ ‘ହଉ, ସେଠୁ ?’ ‘ସେଠୁ ପିଢ଼ାରେ ବସିବୁ । କୋଇଲି ପରି ଭାସିବୁ !’ କହିଲେ ବୋଉ ।

‘ଆଲୋ ବୋଉ, ତୋ ମଗଜରେ ଦହି ଅଛି ନା ଗୋବର । କିନୋ, କୋଉ ମାଆ ପୁଅକୁ ଭାସେଇଦିଏ କହିବୁ ?’

‘ଆରେ ନାହିଁ ନାହିଁ, ଭାସିବୁ, ମାନେ କହିବୁ, କୋଇଲି ପରି କହିବୁ ।’

‘ବାସ୍, ହେଲା । ସେଠୁ ?’

ସେଠୁ ଶାଶୁ ‘ଠା’ ପାଣି ଲାଗିହେଲାଣି । ଆସ ବାବୁ, ଆସ,’ ବୋଲି ଡାକିବେ ।

‘ଠା’ ପାଣି ? ମିଠା ପାଣି ? ମାନେ ସରବତ ? ଚେଣି ସରବତ ! ବାଃ, ଶଙ୍କା ଦିଚାରିଗିଲାସ ତେଣୁ ଦେବି ।’

‘ଆରେ, ସରବତ ନୁହଁ । ଭାତ ବଡ଼ାକୁ ସେମିତି କୁହାଯାଏ ।’

‘ସେଇଆ ସିଧା ସିଧା କହୁନୁ ! ଆଉ ?’

‘ସେଠୁ ?’ ତୁ ଶଶୁର ଶାଶୁକୁ ଲୁହାର ହେଉ କହିବୁ,’ ‘ଶଶୁର ମହାଶୟ ପ୍ରଣାମ । ଶଶୁ ମହାଶୟା, ପ୍ରଣାମ ।’

‘ହେଲା । ସେଠୁ ?’

‘ସେ ଦିହେଁ ତୋର କଲ୍ୟାଣ ମନାସିବେ, ‘ଚିରଞ୍ଜୀବୀ ହୋଇଥାଅ ।’ ‘ସେଠୁ ?’

‘ସେଠୁ ଆଉ କ’ଣ । ସେଠି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବୁ ।’

କୁଆଁଇଁ ସାମନ୍ତ ଶଶୁରଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୋଡ଼ ଧୁଆ ପୋଛା ହେଲା । ଶିଖିଲାପରି ପ୍ରଣାମ କଲେ, ଶଶୁର ଓ ଶଶୁ ପାଟିରେ ପଇଟିଲା ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲେ - ପ୍ରଣାମ ଶ୍ୟଶୁର ମହାଶୟ ପ୍ରଣାମ ଶ୍ୟାଶୁ ମହାଶୟା । ସେତିକିରେ ଶାଶୁ ଶଶୁରକ ଆନନ୍ଦ ଦେଖେ କିଏ ! ଶାଶୁ କବାଟ କ’ଣରୁ କହିଲେ, ‘କୁଆଁଇଁ ସା’ନ୍ତେ କେଡ଼େ ପଣ୍ଡିତ, କେମନ୍ତେ କହିଲେ !’ ଛାଇଁ ଏହା ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିନେଇଁ, ଉଞ୍ଚ ପିଢ଼ାରେ ବସିନେଇଁ, କୋଇଲି ପରି ଭାସିନେଇ, ଏତିକି ବେଳୁ ଡ୍ୟାସ୍ ଫାଟ୍ ମୁରାରି !’ ଆଉ, ଗୋଟେ ଖେପାରେ ପିଢ଼ାରେ ଚଢ଼ି ରାବି ଚାଲିଲେ, ‘କୁ କୁ ଉ ଉ ଉ କୁକୁ କୁକୁ ଉ ଉ ଉ ।’ ନୂଆବୋଉ, ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନୟା ହସିହସି ଗଢ଼ିଗଲେ । ନୟା ପଚାରିଲା, ‘ସେଠୁ ?’ ‘ସେଠୁ ଆଉ କିଏ ? ଶଶୁର ଶଙ୍କା ମିଳି ଉତ୍ତମ

ମଧ୍ୟମ ଦେଇ ବିଦାକଲେ । ଝିଅପାଇଁ ଆଉ ବର ଖୋଜିଲେ । ବାବୁଟି ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଗାଳି ମାଡ଼ ଖାଇ ଦିହହାତ ଦରଜ କଲା । କାଳେ କୁଅକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବ ନହେଲେ ଦଉଡ଼ି ଦେଇଦବ ବୋଲି ତା ଗୋଡ଼ହାତ ବାନ୍ଧିଦେଇ ପକେଇଦେଲେ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ବିଚରା !’

‘ସେଇଆ ପରା ! ଏ ନୂଆବୋଉ ମତେ ସେଇ ବାଗିଆ କରେଇବେ କି କ’ଣ !’

‘ନା । ତମେ ବେଧଡ଼କ ରହ । ଠୋଠୋ ହସ, ଧଡ଼ ଧାଡ଼ କୁହ । ଝିଅଙ୍କର ଦଶଦୋଷ କ୍ଷମିବା ପାଇଁ ଝିଅର ବାପା ମାଗୁଣି କରନ୍ତି । ତମକୁ ଦଶ ଗୁଣିତକ ଦଶ ଗୁଣିତକ ଦଶ ଦୋଷ ମାଫ୍ । କାରଣ!’

ନୂଆବୋଉକୁ କୁହାଇ ନଦେଇ ନନ୍ଦା କଥା ମଝିରେ ଯୋଡ଼ିଲା, ‘କାରଣ ତମ ଗେହ୍ଲା’ ନୂଆବୋଉକି ଛାଡ଼ିଲା ଲୋକ ! ସେବି କଥା ମଝିରେ କହିଦେଲେ ନଣଦେଇ ଆଉ ଓଠ ଚିପି ହସିଲେ । ନନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ନଅନେଇଁ କି ଜବାବ ନଦେଇ ବୁପତାୟ ବାହାରିଗଲା । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ନଣଦେଇଟା କିସ ?’

‘ନଣଦଙ୍କ ବର !’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ସେକରକୁ ଜମି ଯୋଗାଡ଼ ସରିଲା ? ସେଇଠି ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ହବତ ?’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଦେଖିଲ, ଗୋଟେ କଥା କହିବାପାଇଁ ବିବାକେ ଭୁଲିଗଲି । ଶିବ ଓ ଶଙ୍କର ଏଠି ମେଡିକାଲ କଲେଜଟିଏ କରିବାପାଇଁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତିନିଶ ଏକର ଜମି କିଣବା ପାଇଁ ମତେ କହିଲେ । ଜମିକଥା ବୁଝି ତାର ମୂଲ୍ୟ ଜଣାଇଲେ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ପଠାଇଦେବେ ।’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମେଡିକାଲ କଲେଜ କରିବା ପାଇଁ ବହୁତ ପଇସା ଦରକାର । ପାଠପଢ଼ା ସାଙ୍ଗକୁ ଗବେଷଣା ବିଭାଗ ରହିବା ଦରକାର । ସେମାନେ କେତେ ଦେଇପାରିବେ ?’ ‘ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶ କୋଟି ।’ ‘ବାଃ, ବହୁତ ଭଲ ।’ ଖୁଆପିଆ ଓ ବିଶ୍ରାମପରେ ଓପରଓଲି ପୁଣି ଏକାଠି ହେଲୁ । ତାପରେ ଏଣୁ ତେଣୁ କଥା ହଉଚୁ, ରାମବାବୁ ତିନିଜଣ କରାଟେ-ଭୁଡ଼ୋ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କି ଘେନି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଚିହ୍ନା କରେଇ ଦେଇ ତାଙ୍କୁଧରି ଡର୍ମିଟରୀକୁ ଗଲେ । ପଛେ ପଛେ ଗୋଟେ ମିନିଷ୍ଟ୍ରରେ କେତେଗୁଡ଼େ ମୋଟା ଗତି । ସେମାନେ ଗଲା ପରେ ପରେ ଅସୁରା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସମସ୍ତେ ଲାଇବ୍ରେରିକୁ ଗଲୁ । ଅସୁରା ଓ ନୂଆବୋଉ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଚଉତା ସରୁକନାଧରି ପିଠଉରେ ବୁଡ଼େଇ ଝୋଟି ପକେଇବା ଆରମ୍ଭକଲେ । ବହୁଦିନରୁ ଅଭ୍ୟାସ ନଥିବାରୁ ନୂଆବୋଉ ଧୀରେ ଧୀରେ କରୁଥାନ୍ତି । ଅସୁରାଙ୍କ ହାତ ବିଜୁଳି ବେଗରେ ଛୁଟିଥାଏ । କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ରେ ପାହାଚଠାରୁ ଦୁଆର ବନ୍ଧଯାଏ ଝୋଟି ପଡ଼ିଗଲା । ଦିହେଁ ଆଲୋଚନାକରି ପତ୍ରବେଡ଼ ଭିତରେ ପଦ୍ମଫୁଲ ଲେଖିଗଲେ । ମଝି ମଝିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଦ, ଦୁଆରବନ୍ଧ ଆଗରେ ଶଙ୍ଖ, ଯୋଡ଼ିମାଛ ଆଉ ଦିପଟେ ହଳେ ଲେଖାଏଁ ଓଲଟ ଶୁଆ । ସେଠୁ ଦ୍ଵାର ବନ୍ଧ କଡ଼େ କଡ଼େ ପତ୍ର ଫୁଲରେ ମଣ୍ଡିହେଇ ଲତାତାକି ମାଡ଼ିଗଲେ । ପଦ୍ମ ମୂଳରୁ

ଆରମ୍ଭ ହେଉ ମକର ତୋରଣରେ ସରିଲା । ଓପର ବନ୍ଧର ଠିକ୍ ମଝିରେ ଶ୍ଵେତ ପଦ୍ମାସନା ଶୁକ୍ଳବସ୍ତ୍ରାନ୍ୱିତା ବିପକ୍ଷ ହସ୍ତା ଲଳିତାସନା ବୀଣାପାଣି । ଲତା ତାଳିର ସମାନ୍ତରାଳ ହେଉ ଉପରୁ ମଗର ମୁହଁରୁ ଅଧବାଟ ଲମ୍ବିଆସିଲା ‘ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳ ଅଧଃଶାଖ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ’ । ତା ତଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦନ୍ତାବଳ । ଦ୍ଵାରବନ୍ଧର ଚିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖାହେଲା ଅଳତା, ଗେରୁ, ଦୀପକଳା ଆଉ ପତ୍ର ରସରେ । ଆମେ ଚିତ୍ରାପିତ ପରି ଚିତ୍ରଲେଖା ଦେଖୁଥାଉଁ । ଚୂଆବୋଉ ବି । ମାତ୍ର ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ସବୁ ଶେଷହେଲା । ମୁଁ କହିଲି, ‘ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସେମାନେ ଆରମ୍ଭରେ ଏଘେନି କଥା ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ବି କହିବାକୁ ବୁଲିଗଲି । ତେବେ, ସେପାଇଁ ବି ସେଇପଟେ ଜମି ନେଲେ ଭଲ ହେବ ।’ ଚୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ହଉ, ଏ ଚିତାକାମ ସବୁ, ବୁଝାବୁଝି କରିବା ।’ ଅସ୍ଵରା କହିଲେ, ‘ପଇଡ଼, ଆମତାଳ ଆଉ ଧାନ, ପାଇଚି । କାଲି ସକାଳୁ ଚିତ୍ରକଳସୀ ଓ ବଇଁଠା ଧରି ଆସିବି । ମାଁ କେତେବେଳେ ଦ୍ଵାର ଫିଟେଇବେ ?’

କହିଲି, ‘ସାତଟା ।’

‘ତା ଆଗରୁ ମୁଁ ସବୁକାମ ସାରିଥିବି । ଝୁଣାଦାନି ଆଉ ଶଙ୍ଖବି ଆଣିଥିବି । କନକ ଶଙ୍ଖ ବଜେଇବ । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଛ’ଜଣ ଅହ୍ୟମାଲପେ ଆସି ହୁଳହୁଳି ପକେଇବେ । ସରସ୍ଵତୀ କେମିତି ମୁହମୁହୁ ହସିବେ କାଲି ଦେଖିବ ।’

ରାତି ସାଢ଼େ ଦଶ ହେଲାଣି ଦେଖି, ମୁଁ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ମାଉସୀଙ୍କୁ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେବେ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଯିବି । କାଲି ସକାଳେ ନନ୍ଦା ମାଁଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ଘେନି ଆସିବ । କନକ ବି ଆସିବେ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ମୁଁ ଚାଲିଚାଲି ଆସିବୁ ।’

‘ଗାଡ଼ିରେ ନୁହଁ କାହିଁକି ?’ ବୋଲି ନନ୍ଦାର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ କହିଲି, ‘ଗଙ୍ଗଶିଉଳି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ।’

ବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଗଙ୍ଗଶିଉଳି କଥା କ’ଣ ?’ ପୁରୁଣାକଥା କହିସାରି କହିଲି, ‘କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚମତ୍କାର ଗୀତର ଗୋଟିଏ ପଦ, କିଛି ନକହି ବି ଅନେକ କଥା କୁହା ହେଉଯାଏ !’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ପୂରା ପଦଟା ଗାଇବ ନାହିଁ ?’ ‘ହଉ, ଶୁଣ’ କହି, ଗାଇଲି ‘ଛୁଇଁ ଗଙ୍ଗଶିଉଳି ବନ, ବହିଲାଣି ମୁହଁ ପବନ, ରଥାଙ୍ଗ ଦମ୍ପତି ହୃଦୟରୁ କିଛି ଦୂର ହୋଇଲାଣି ବିରହ ତାତି ।’

‘ଗୀତର ଆରମ୍ଭ ?’

-ରାତି ପାହିଗଲା ହେ ହାତୀ, ହୁଅ ଅପହୃତ୍ ତେଜ ସୁପାତି । ହେମ ହେଲା ଉରମୁକୁତା, ପାନକଳ ଲାଗିଲା ପିତା, କରଟ କୁମ୍ଭାଟ ଚମକି ରଚନ୍ତି, ବାଜିଲା ଅରୁଣ କିରଣ କାନ୍ତି ।’

-କିଏ କାହାକୁ ହାତୀ କହୁଚି ?

-ରାଧା, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ।

-ତମେ ଗାଇଲ କାହିଁକି ?

-ଏତିକି ନ ବୁଝିଲେ କିମିତି ବୁଝେଇବି ତମକୁ !

-ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା ତୁମର ପ୍ରଣୟିନୀ, ମାତ୍ର ପିଲାଟିଏ । ତମର ଏ ଉନ୍ମୁଳାପ୍ରେମ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ସତ, ମାତ୍ର ଧରି ରଖିବାର କ୍ଷମତା ତାର ଅଛିକି ?

-ଅଞ୍ଜଳି, ଝିଅମାତ୍ରେଇ ପ୍ରକୃତି ସବୁରେ ଗଢ଼ା । ଆଧାର ସାନ ବଡ଼ ହବା କଥା ଉଠୁନାହିଁ । ଅସୀମ କ୍ଷମତାର ଅଧିକାରିଣୀ ସେମାନେ ?

-ମୁଁ ବି ସେଇଆ ?

-ନିଶ୍ଚୟ ।

-ଏମିତି ଖୋସାମତି ପାରଗ ହବାପାଇଁ କେତେ ସାଧନା ଲୋଡ଼ାହୁଏ ବସ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ?

-ଏହା ସାଧନା ନିରପେକ୍ଷ । ‘ଅଗ୍ରରୁ ବିଦ୍ୟା !’ ବୁଝେଁ ହସି ହସି ପରସ୍ପରକୁ ଅଭିବାଦନ କରି ନିଜ ନିଜ ରୂମକୁ ଗଲୁ । ସକାଳୁ ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ସାମ୍ନାରେ ଥାଳିଆଭାରି ଗଜଶିଉଳି ଫୁଲଧରି ବସିଛନ୍ତି । ଅଭିବାଦନ ପରେ ପଚାରିଲି, ‘କେତେବେଳୁ ଉଠିଲକି ?’

-ମୁଁ ଉଠେ ଚାରିରେ । ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ସୁଦ୍ଧା ଦିନଟି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପଡ଼େ । ମୋର ଏଠି ଆଜି ମାତ୍ର ଚୂତାୟଦିନ । ଘଣ୍ଟା ହିସାବରେ ଚଉତିରିଶ ଘଣ୍ଟା । ଗଜଶିଉଳିର ଗୋଟେ ମାଦକତା ଅଛି- ରୂପରେ ଆଉ ସୁରଭିରେ । ତେମଟି ଚୈରିକ, ଫୁଲ ଭିତରଟିବି ସାମାନ୍ୟ ଗେରୁ, ପାଖୁଡ଼ା ଧଳା, ଇକ୍ଷିକନ୍ୟା ଶକୁନ୍ତଳା ଯେପରି ! ଆଗରୁ ଏତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନଥିଲି । ତମଠୁ ଏମିତି ଦେଖିବା ଶିଖୁଚି ।

-କାଲି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଗୀତ କଥା କହିଥିଲି ।

-ସେଇତ ସମସ୍ୟା । ମାଲା ଗୁଞ୍ଜିଲେ ତୁମେ କାହାକୁ ପିନ୍ଧେଇବ ଠିକ୍ କରି ସାରିଛ । ମୁଁ କାହାକୁ ଦେବି ?

-ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ପ୍ରଭାତ, ଶରତ ଓ ତପନଙ୍କ କଥା ବିଚାରିପାର । ବିଶ୍ୱାସ ରଖ ସେମାନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣରୁ ଦିନେ ପିନ୍ଧେଇବା ଲୋକଟିକୁ ଠିକ୍ ପାଇଯିବ !

-ଏଠା ଢଙ୍ଗରେ କିହେଁ, ‘ସାଧୁ ! ସାଧୁ !! ସାଧୁ !!!’

-ତମ କାନାଡ଼ା କାରବାର କଥା ବୁଝୁତ କେତେବେଳେ ?

-ରାତି ଏଗାରଟାରେ, ଆଇ. ଏସ୍. ଡିରେ ।

-ଆଉ ଏଠା କମ୍ପାନୀ ଓ କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ର କଥା ?

-ଦିନ ବେଳା ।

-ଏଠା କମ୍ପାନୀରୁ କେତେ ଲାଭ ହଉଚି ?

-ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷଠାରୁ ବର୍ଷକୁ ପଚାଶ ଷାଠିଏ ଲକ୍ଷ ମିଳିଲାଣି । କରାଟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଖର୍ଚ୍ଚ ବର୍ଷକୁ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ । ଆୟ ବାର୍ଷିକ ଦଶବାର ଲକ୍ଷ ବଢ଼ୁଛି । ଗୋଟେ ଘର କରିବା କଥା ଭାବୁଛି ।

କୋଉଠି, ଠିକଣାକଲେ, କରିବି । କରାଟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଫରାକତ ଜାଗାଟେ ବି ଦରକାର । ମୋ ସହଯୋଗୀମାନେ ବୁଝାବୁଝି କରୁଛନ୍ତି । ପାଇଲେ ନିଜ ଜାଗାକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯିବୁ ।’

-ତମକୁ ସହଯୋଗୀ କରିବାକୁ ତମେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ କହିଲ । ସେ ଆହୁରି ଆଗେଇ ତମକୁ ପୂରା ଦାୟିତ୍ୱ ଯାଚିଲେ । ଏଠି ଘରଟିଏ କରିବା କଥା ବିଚାରୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

-କେମିତିକା ଘର ?

-ବଡ଼ ଘର । ରହିବାଘର ଓ ଦସ୍ତର । ନୂଆବୋଉଙ୍କ ମାତୃମନ୍ଦିର ପରି, ମାତ୍ର ଆହୁରି ବଡ଼ ।

-କାହିଁକି ?

-ଗୋଟେ ତମ ଶୋଇବା ଘର । ତା ପାଖକୁ ଗୋଟେ ପାଠଘର ଓ ବୈଠକଖାନା । ଗୋଟେ ପଟେ ତମ କୁଣିଆ ଘର ଓ ତାର ବୈଠକଖାନା । ସେଠୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଦସ୍ତର । ପାଖକୁ ଲାଗି ତୁମ ସହଯୋଗୀ ଓ ସହକାରୀମାନଙ୍କ କକ୍ଷ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଚାରିଟି ।

-ଚାରିଟି କେମିତି ? ତମେ, ନନ୍ଦା, ନାଲିମା ଏମିତି ତ ତିନିଜଣ । ଧରି ନେଇଟି, ନାଲିମା ବାହାହବ ଓ ତା ସ୍ୱାମୀ ଆମର ସହଯୋଗୀ ହେବେ ।

-ତାହେଲେ ଦୀପୁକୁ ଛାଡ଼ିବ କାହିଁକି ?

-ଦୀପୁ ବିଦେଶଯିବା ନିଶ୍ଚିତ । ସେଠୁ ଫେରିଲେ ଆମର ଶିକ୍ଷାୟତନର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ, ସମ୍ଭବତଃ ସୂଚନା ବିଜ୍ଞାନର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ, ପ୍ରଥମେ ତୁମର ସହକାରୀ, ପରେ ସ୍ୱାଧୀନ । ତେଣୁ ସେ ତା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିବ । କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଦସ୍ତରରେ ନୁହେଁ ।

-ନାଲିମାକୁ ବାହାହେଲେ ?

-ତା ହେଲେ ବି ଦୀପୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହିଁ ରହିବ ।

-ନା ସେକଥା ନୁହେଁ, ଚତୁର୍ଥ ଅଫିସଟି କଥା ପଚାରୁଚି ।

-ତମେ ବାହାହେଲେ ?

-ବୁଢ଼ୀ ଦିନେ ?

-ମୋ ଜେଜେମା କହୁଥିଲା - କ’ଣ ଭେଣ୍ଟି ନା କାକୁଡ଼ି ଯେ ବୁଢ଼ା ?

ଅଞ୍ଜଳି ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ମୟ ଯୁକ୍ତି ନୁହେଁ ! ଏମିତି କେତେ କଥା ଅଛି ତମ ପାଖରେ ? ସେଗୁଡ଼ା ଶିଖିବା ପାଇଁ ତମକୁ ଗୁରୁ କରିବାକୁ ଭାବୁଛି ଯେ କହିପାରୁନାହିଁ ।’

-ହେ ! ପିଢ଼ାରେ ବସିନି, କୋଇଲି ପରି’

ଅଞ୍ଜଳି ଡୋରରେ ହସି ପକେଇ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ନନ୍ଦନ, ତମ ପାଟିରେ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ ? ସେ କଥାଟା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲ କିମିତି ?’

-ଏଇନା ଭାବୁଚି ମୁଁ ତ୍ୟାୟ କହି ବୁଲ କଲି । ଥରେ ଆମ ବିଧାନ ସଭାରେ ଜଣେ ସଭ୍ୟ ଏଇ ଶବ୍ଦଟା କହନ୍ତେ, ଅନ୍ୟମାନେ ଏହା ବିଧାନ ସଭାରେ କୁହାଯିବା ଭିତ୍ତିତ ନୁହେଁ କହିଲେ । ସେଠୁ ସେ କହିଲେ, ‘ମତେ ଶିଖେଇବ ତମେ ? ମହାଭାରତ କ’ଣ ଅଶ୍ଳୀଳ ନା

ଅଣବୈଧାନିକ ? ସାରଳାଳ ମହାଭାରତ କଥା ଜାଣ । ମାତ୍ର ସେଇଟି ମହାନଗ୍ରହ ହେଲେବି ବ୍ୟାସଙ୍କ ଗ୍ରହର ଅନୁବାଦ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଧରାକୋଟର ରାଜା କୃଷ୍ଣସିଂହ, ବ୍ୟାସ - ମହାଭାରତର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କଲେ । ସେଥିରେ ଠାଏ ଲେଖାହେଇଛି ‘ସଭାରେ ବସନ୍ତି ଯେତେ କର୍ପୂର ମାଳିଆ, ଗାନ୍ଧିମାନ ତାଙ୍କର ଯେସନେ ଓଳିଆ’ । ବାୟୁ, ଶବ୍ଦଟା ଅନ୍ତତଃ ସେଦିନ ପାଇଁ ଚଳିଗଲା । ତମେତ ଜିନ୍ ପ୍ୟାଞ୍ଚ କାମିଜ ପିନ୍ଧୁଛ । ବାଳ ବି ବାବୁରି । ପାଖରୁ କି ଦୂରରୁ ତମେ ପୁଅ କି ଝିଅ ବାରିହବ ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ଏଇ ପାଖଆଖ ଗାଁ ବୁଲିଯିବା । ତମେ କାନ ଖୋଲାଉଣୁ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବ । ଦେଖିବ କେତେ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଥା ହୁଅନ୍ତି ! ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲେ ଆମକୁ ସୁହାଇଲା ଭଳି ଭାଷା କହିବେ । ଦାରୀ ନକହି କହିବେ ବେଶ୍ୟା ! ବାଳ ନ କହି କହିବେ କେଶ । କାରଣ ବାଳକୁ ବି ଥୋଡ଼େ ଅଶ୍ଳୀଳ ବିଚାରନ୍ତି । ବଙ୍ଗାଳୀଏ ବା ସମଭାବାପନ୍ନ ଲୋକେ ବାଳକୃଷ୍ଣ ନାମକୁ ବୁଲକୃଷ୍ଣ ବା କେଶକୃଷ୍ଣ କହନ୍ତି ।

-ଯାଃ ।

-ନହେଲା ନାହିଁ !

-ଆଛା, ଅନ୍ୟମାନେ ନଜାଣି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଖୋଲା ଖୋଲି କଥାହେବାପାଇଁ କିଛି ଫଡ଼ି ବାହାରିନଥିଲା ?

କଥାଟା ବୁଝିଲେବି ଅଞ୍ଜଳି କ’ଣ ଠିକ୍ ଚାହୁଁତି ଜାଣିବାପାଇଁ ପଚାରିଲି, ‘ସେମିତି ?’

-ଆମ ଏଠି ଅନେକ ଶିକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ ପଢ଼ୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନକହି କହନ୍ତି ଉଆଇଫ୍ । ସେମିତି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀମାନ ନକହି କହନ୍ତି ମୋ ହଜ୍ବ୍ୟାଣ୍ଡ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ବଦଳରେ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦଟେ କହନ୍ତି । କାରଣ ଓଡ଼ିଆରେ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ଲାଜ ଲାଗୁଥିବ ! ସେମିତି କେଇଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ନକହି କହନ୍ତି ପିଲାପିଲି ବା ପରିବାର, ଏପରିକି ଫ୍ୟାମିଲି ବା ଫେମିଲି !

-ବାଃ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛତ !

-ଇଂରେଜୀ ଚଳିବା ଆଗରୁ କ’ଣ କହୁଥିଲେ ?

-ଗେରସ୍ତ, ଡିରୀ, ସ୍ତ୍ରୀମାନ, ପତିଦେବ, ପଢ଼ୀ ଭଳି ଶବ୍ଦ ତ ଅଛି । ମାତ୍ର ତଥାକଥିତ ସଭାରେ ବା ସର୍ବସମକ୍ଷରେ କୁହାଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟେ ଠାରଭାଷା ଚଳୁଥିଲା । ସେଥିରେ ଶବ୍ଦନୁହେଁ, ଅକ୍ଷରଯାକ ବଦଳୁଥିଲା । କ ଜାଗାରେ ଅ, କୁ ଜାଗାରେ ଉ, କୁଣ୍ଡେଇ ହଉଟି ବଦଳରେ ଉଣ୍ଡେଇ ହଉଟି ବା ବ ଜାଗାରେ ଦ ଅର୍ଥାତ୍ ବାଳକୃଷ୍ଣକୁ କୁହାହୁଅନ୍ତା ଦାଳକୃଷ୍ଣ !

-ତମେତ ସେମିତି କରିପାରନ୍ତ ।

-ପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ବୁଝାନ୍ତା କ’ଣ ?

-ଯୋଉଟା ନ କହିବା ପାଇଁ କହୁତ ସେଇଟା କୁହାହେଇ ଯାଆନ୍ତା !

-ଅବଶ୍ୟ । ତେବେ ଗୋଟେ କଥା ଶୁଣିଆଁ । ଏମିତି କରୁକରୁ ଲୋକେ କିମିତି ଉଭଟ କାମ

କରନ୍ତି ଜାଣିବ । ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ କୁକୁର ପାଳି ତାକୁ ଲଙ୍ଘନା ନ ରଖିବା ପାଇଁ ଜାମା ତିଆରି କରି ପିନ୍ଧେଇଲେ ।

‘ସେଠି ଗୋରୁ ଗାଈ ନଥିଲେ କି ?’ ପଚାରି ଅଞ୍ଜଳି ଠୋ ଠୋ ହସି ଲାଗିଲେ ।

ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚି ହସ ଶୁଣି ପଚାରିଲା, ‘କ’ଣ ହେଲା ଅପା ?’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ସେ ହୁଣ୍ଡାକୁଇଁ ଡ୍ୟାସ୍‌ପାର୍ ମୁରାରୀ ନ କହି ଆଉ ଗୋଟେ କ’ଣ କହିଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ କହିଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା ବୋଲି କହିଲେ । ସେଠୁ ଆମ ଭିତରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ଏବେ ଗୋରୁଗାଈ ନଞ୍ଜଳା ବୁକୁରନ୍ତି ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧେଇବା ଯାଏ କଥାଗଲା । ସେ ଦୃଶ୍ୟ କଷ୍ଟନାକରି ଏମିତି ହସୁଛନ୍ତି ।

-ଓଃ, କି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଲୋକ ଆପଣ !

-ହେ ମହାଶୟା, ମୋର ଅପରାଧ ନାହିଁ । ବିନା ଅପରାଧରେ ତଣ୍ଡିବ ? ‘ତପରାସିତୟ ପେଣି କଂସରାୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ ନେବେ କି ତଣ୍ଡିଲୋ ?’ ତା ଇଡ଼ା, ତମେ ଏମିତି ବଙ୍ଗଳାକଥା କହିଲା କିମିତି ? ସେଠି କଥା କଥାକେ ଦାରୁଣ, ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଭୟଙ୍କର କୁହାଯାଏ । ଜଣକୁ ଗୋଟେ କଥା ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲେବି ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ବାହାରେ ଦାରୁଣ । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ମାନେ, ପ୍ରବଳ, ଉଦ୍ଭଟ, ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଇତ୍ୟାଦି । ତମେ ଖୁବ୍‌ହେଲେ ମତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ମାନେ ଶାସନ ନ ମାନୁଥିବା ଲୋକ କହିପାରନ୍ତି ହୁଏତ, ମାତ୍ର ତା ବି ଠିକ୍ ନୁହେଁ, କାରଣ ମୁଁ ମାନେ ।

ନନ୍ଦା ରାଗରେ ଗାରୁମାଗୁ ହେଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ତମପ୍ରିୟ କବିମାନଙ୍କ ବହି ତାଲିକା ଦେଲେ ମୁଁ ଆଜି ସେଗୁଡ଼ା ମଗେଇବି ।’

-ଭଲକଥା ।

-କିହୋ, ବହିତାଲିକାରେ ଭଲମନ୍ଦ କ’ଣ ?

-ନାହିଁ, ବହି କଥା ନୁହେଁ, ମୁଁ ବଞ୍ଚିଯିବି ।

-କେମିତି ?

-କିଏ କାହାକୁ କ’ଣ କହିଲା କି ସେଠୁ କ’ଣ ହେଲା ତମେ ପଚାରିବ ନାହିଁ କି ମତେ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଅପା ଏ ଫୁଲ କିଏ ଆଣିଲା ?’

-କାହିଁକି ? ମୁଁ ।

-ନାହିଁ, ଯାଙ୍କର ଏ ଫୁଲ ଭାରୀ ପ୍ରିୟ, ଭାବିଲି ସେ ଆଣିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ମୁହଁରୁ ଗୀତ ଛୁଟିବ, ତେଣୁ ତମକୁ ପଚାରିଲି ।

-ମୋ ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ ନନ୍ଦା ‘ଫୁଲରେ ତାଙ୍କର ଶରଧା’ ଗାଇବା ପାଇଁ କି ଗୋପୀ ହେବାକୁ ମୋର ଡିଲାର୍ଡ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ।

‘ମୁଁ ଜାଣେ’ କହି, ନନ୍ଦା ତାର ସଂଯମ ଓ ମୋ ପ୍ରତି ଥିବା ଗଭୀର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଘୋଷଣା କଲା ।

ତରୁଥିଲି - ଦିଗନ୍ତଯାକ ଝିଙ୍କପରି ଝଟାପଟା ଲାଗିବେ । ଅଞ୍ଜଳି ଭିତରେ ମୋ ପାଇଁ ଏପରି ବାତୁଳତାରେ ବିବ୍ରତ ହେଲି । ସେ ବୁଦ୍ଧିମତା । ନନ୍ଦା ଓ ମୋ ସମ୍ପର୍କ କଥା ସେ ଜାଣେ । ତଥାପି ତା ଭିତରେ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହିଁକି ? ପୁରୁଣା ଆତ୍ମବଚନଟା ମନରେ ଖେଳିଲା, 'ନାରୀର ମନ ଓ ପୁରୁଷର ଭାଗ୍ୟ, ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବି ଅଜଣା !' ମୋ ଭାବନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଛେଦ ପକାଇ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ସାତଟା ବାଜିବାକୁ ଆଉ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ରହିଲା । ମାଁ ଉଠିଲେଣି ?' ସେତିକିବେଳେ ମାଁ ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସି କହିଲେ, 'ଯିମା ।' କନକ ଓ ନନ୍ଦା ମାଁଙ୍କ ହାତଧରି ପାହାଚ ଓହ୍ଲେଇ ଦେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇଦେଲେ । ନନ୍ଦା ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି ବାହାରିଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ମୁଁ ଲାଇବ୍ରେରି ଆଡ଼େ ମୋହୁଁଲୁ । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ତମେ ଆଉ ନନ୍ଦା ଦିହେଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କଲ । ନନ୍ଦାର ସଂଯମ ଓ ତୁମ ଉପରେ ରହିଥିବା ଭରସା ମତେ ବିସ୍ମିତ କରୁଛି । ମୋର ସବୁଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେବି ତମେ ଆମ ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ଗଣ୍ଠି ତେଇଁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ ତମେ ମୋର ଏକଥା ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଦିନେ କରିବ ।'

-ତମ ଘରର ସେ ଚତୁର୍ଥ କୋଠରୀଟା ?

-ହେବ । କିଏ ବସିବ ଭବିଷ୍ୟତ କହିବ । ତାହାଡ଼ା ସମ୍ମିଳନୀ କକ୍ଷ, ଆଗନ୍ତୁକ ମାନଙ୍କ ସହ ଦେଖାଯାକ୍ଷାତ ପାଇଁ ଗୋଟେ ଲାଉଞ୍ଜିବି ହବ । ସବୁ ଘର ସାଙ୍ଗରେ ଟଏଲୋର୍ ରହିବ । ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ରହିବ ।

ଏମିତି କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ ଲାଇବ୍ରେରିରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ ଓ ପଢ଼ାଳିମାନେ ଜମି ସାରିଥାନ୍ତି । ମାଁ ଦ୍ୱାର ଫିଟେଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାନ୍ତି । ଠିକ୍ ସାତଟାରେ କନକଙ୍କ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ସାଙ୍ଗକୁ ଅସ୍ୱରାଜ ସମେତ ସାତ ଅହ୍ୟଙ୍କ ହୁଳହୁଳି ଭିତରେ ମାଁ ଓ ନୀଳିମା ବଇଠା ଦୁଇଟି ଟେକିଧରିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ମହମବତୀଟିଏ ଜଳେଇ ମାଁଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ମାଁ ବାପଗୁଡ଼ିକୁ ଜଳାଇ ଗୋଟିଏ ବଇଠା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପରକୁ ଟେକି ଆରଟିକୁ ଧରିବାପାଇଁ ତୃଥାବୋଉକୁ ଠାରିଦେଲେ । ଦୁଇଟି ପଞ୍ଚମୁଖୀ ବଇଠା ଆଲୁଅରେ ବୀଣାପାଣି ଉଜ୍ଜଳି ଉଠିଲେ । ଦୁହେଁ ଦ୍ୱାରର ଦୁଇପଟେ ବଇଠା ଦୁଇଟି ଥୋଇ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲେ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ବି । ମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ ଦ୍ୱାର ଚାବି ଖୋଲି ଆଡ଼େଇ ହେଇଗଲେ । ତୃଥାବୋଉ ମାଁଙ୍କୁ ଦ୍ୱାର ମେଲାଉବାକୁ କହନ୍ତେ, ସେ କହିଲେ, 'ଟୁକେକ୍, ଦୁଇଭି ମୋର ସାଙ୍ଗେ ଓ କବାର୍ ଖୁଲ ।' ଦ୍ୱାର ଫିଟିଲା । ତୃଥାବୋଉଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ! ମାଁ ଓ ତୃଥାବୋଉ ଭିତରେ ପଣିଲେ । ପଛେ ପଛେ ମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ । ତାପରେ ଅଞ୍ଜଳି, କନକ, ନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା । ଅସ୍ୱରା ମାଉସୀ ଓ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ମାନଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ କହିଲି । ସେଠୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକମାନେ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ପିଲାଏ । ସବାଶେଷରେ ମୁଁ ।

ତୃଥାବୋଉ, ନନ୍ଦା ଓ କନକ ମାଁଙ୍କୁ ଲାଇବ୍ରେରି ଦେଖାଇଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ନୀଳିମା ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକଙ୍କ ପାଖରୁ ଦିଖଣ୍ଡ ବହି ଆଣିଲେ । ନୀଳିମା ତା କାର୍ଡ୍ ଟି ବଢ଼େଇଦେଲା । ଦିହେଁ ଗୋଟିଏ ପଢ଼ାକୋଠରିରେ ବସିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ଏଯାଏ ଲାଇବ୍ରେରିର

ସଦସ୍ୟ ହୋଇନଥିବାରୁ ନୀଳିମା ସହାୟତାରେ ବହି ଆଣିଚନ୍ତି । ମୁଁ ଯାଇଁ ଦରଖାସ୍ତଟିଏ ଲେଖିଦେବା ପାଇଁ କହିଲି । ସେ ଲେଖିଦେଲେ ଓ ସେତି ନେଇ ତୃଆବୋଉକୁ ଦେଖାଇଲି । ତୃଆବୋଉ ଦରଖାସ୍ତରେ ଅଞ୍ଜଳିକ ନାଁ ତଳେ ଲେଖା ‘କରାଟେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ’ ଦେଖି ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଯାଇଁ ଅବୈତନିକ ଶହଟି ଯୋଗକରାଅ ।’

ମୁଁ ସେଇଆ କରାଇ ଆଣିଲାପରେ ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ ଲେଖିଲେ, ‘ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ, ଆପଣ ଆଜି ଅଞ୍ଜଳିକ ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ରର ନକଲ ପାଇବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ସଦସ୍ୟ କରି ଦିଅନ୍ତୁ ।’ ଦରଖାସ୍ତଟି ନେଇ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକକୁ ଦେଲି । ସେ ଜଣେ ସହକାରୀଙ୍କ ହାତରେ ସଦସ୍ୟ କାର୍ଡ, ସଦସ୍ୟ ଖାତା ପଠାଇ, ଖାତା ଓ କାର୍ଡରେ ଅଞ୍ଜଳିକ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଅଣାଇ, ନିଜେ ଉଭୟ ଜାଗାରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି, କାର୍ଡଟି ରଖିଲେ ଓ ସେଇ ସହକାରୀଙ୍କ ହାତରେ ନୀଳିମାର କାର୍ଡ ପଠାଇଦେଲେ । ମୁଁ ବିଳାତ ସମ୍ପର୍କରେ ଥାକରୁ ବହିଟିଏ ଆଣି, କାର୍ଡଟି ସମର୍ପଣ କରି ଗୋଟିଏ କୋଠରିକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି, ନୀଳିମା ଲାଇବ୍ରେରିର ପିଲାଙ୍କ ପଢ଼ା ଜାଗାକୁ ଯାଉଛି । ମତେ ବହି ହାତରେ ଦେଖି ଅଞ୍ଜଳି ହାତ ହଲେଇ ପାଖକୁ ଡାକି କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ବଢ଼େଇଲେ । ସେଥିରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଲେଖାଥିଲା : (୧) ତମେ ତମ ଦରଖାସ୍ତରେ କି ପରିଚୟ ଲେଖୁଥିଲ ? (୨) ତୃଆବୋଉ କ’ଣ କହିଲେ, ? ଉତ୍ତର ଲେଖିଲି, ‘ପରାମର୍ଶଦାତା’ ତମେବି ସେୟା ଲେଖୁଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତୃଆବୋଉ କିଛି ନକହି ଖାଲି ଅଳ୍ପ ହସିଲେ । ଲାଗୁଛି ତମ ନମ୍ରତାରେ ମୁଗ୍ଧହେଲେ ।’ ଅଞ୍ଜଳି ପୁଣିଥରେ ଲେଖିଲେ, ‘ପରେ କଥାହେବା ।’ ମୁଁ ଲେଖିଲି, ‘କି ବହି ଆଣିଲ ?’ ଜବାବରେ ସେ ବହି ଦୁଇଟିର ମଲାଟ ଦେଖେଇଲେ - କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ । ମୋ ବହିଟି କୁ’ଣ ଜାଣିବାର ଔଷ୍ମକ୍ୟ ଥିବ ଜାଣି ବହିଟିର ମଲାଟ ଦେଖାଇ ପୁଣି ଲେଖିଲି, ଶୀଘ୍ର କାମ ସାର । ସାଢ଼େ ସାତବେଳକୁ ଯିବା ।’

ମୁଁ ମୋ କୋଠରିକୁ ଯାଇ ବହିଟି ଓଲଟେଇଲି । ବହିଟି ଭ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଭୌଗୋଳିକ ଓ ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀ, ସମକାଳୀନ ରାଜନୀତି, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି, ଲକ୍ଷ୍ମନରୁ ଦୂରତା, ଇତିହାସ ଓ ସେଠାକାର ଦର୍ଶନୀୟ ଘର, ନଈ, ଘାଟ, ଜାହାଜର ଆଦିର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା ବି ଥିଲା । ମୁଁ ଅଳ୍ପପୋଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ପଢ଼ିଲି । ପଢ଼ା ଶେଷକଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ତୁହେଁ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକକୁ ବହି ଦେଇ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଡ ଫେରସ୍ତ ଆଣିଲୁ । ତୃଆବୋଉ, ନନ୍ଦା, ମାଁ ଓ କନକ ଯାଇସାରିଥିଲେ । ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ଦୁଆରମୁହଁର ଦିପଟରେ ଆମର ସହଯୋଗୀ ଓ ପିଲାଙ୍କର ଭିଡ଼ । ଯିବା ଆସିବା ଲାଗିଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁ ହସହସ । ମାତୃମନ୍ଦିର ଗଲାବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମେ କେତେ ବଢ଼ିଆ କାମଟିଏ କରେଇଲ ସତେ ! ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ମାଁ ବି ଥିଲେ । ମତେ ଦେଖିଦେଖି କହିଲେ, ‘ଏ ସୁରୁବାବୁ, ଆଘର ଦିବାଲତା ବାଗେଇ ଦେ । ମୁଇଁ ମରଣିର ଗୁରୁବାର ଲାଗି ଝୁଟି ପକାମି ।’ କହିଲି, ‘ନାଉଁ, କାନ୍ଧ ଖୋଲାଖୋଲିରେ ତମେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇପାରିବ ନାହିଁ ।’

ତା ଛଡ଼ା ଧୂଳି ବି ଉଡ଼ିବ ।’ ‘ଇଟା ଗୁଟେ କଥା ! ଦଶବଜେ ମୁଇଁ ଖାଇସାରଲେ ଏ ଟୁକେଲ ଘରକେ ଆସିବି । ତମର ଦୁଇପହର ଖିଆ ସରଲାତକ୍ ଇଆଡ଼େ ରହିବି । ତିନି ଚାଉଁଘଣା କାମତ ହେବା ! ହଁ, ସହକାମ ସାବୁବାର ଲାଗି ହସ୍ତେ ଲାଗିଯିବା । ଲାଗୁ, ଗୁରୁବାର ଉପାସ ଚଉଦ ଦିନ ଉତରୁ ମୁସ୍ତ ହେବା । ତୁଇତ ଥିବୁ, ଦେଖୁଛୁ ତର ମାଁର ଝୁଟି ।’

-ହଉ, ଅସରା ମାଉସାକ ଘର ସରିଲେ, ଅତିଥିଶାଳା କାମ କରିବା । କ’ଣ କହୁଛ ନୂଆବୋଉ ?
-ମତେ କ’ଣ ପଚାରୁଛ ? ମାଁଙ୍କ କଥା ଓପରେ କଥା କହିବା ବହପ ମୋର ନାହିଁ । ଯାହା ଯେମିତି ଚାହୁଁଛନ୍ତି କରେଇବା ଆମ କାମ ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଏ ମାଁ, ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ବି ଝୁଟି ଶିଖୁଥିବି । ମୁଁ ବି ତମସାଙ୍ଗରେ ପକେଇବି ।’

-ଭଲ । ସେଠୁ ମାଁ ନୂଆବୋଉକୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଏ ଟୁକେଲ ତୋର ଘରେ କିଏ ପକାବା ?’
ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ଆଉ ମୁଁ ।’

-ସୁରୁବାବୁ, ସେତକି ବେଳକେ କେତେଟା ଘର ସରିଥିବା ?

-ତମଘର, ଏ ଘର, ଅସରା ମାଉସାକ ଘର ମିଶି ବାର ଚଉଦଟା ଘର ।

-ଆରଟିକେ ବେଶି କର । ଗୁଟେ ନାହିଁ ଯୁଡ଼େ ଇନାମ ଦେମି । ଜାନ୍‌ବାର ଲୋକକେ ଗୁଟେ, ନୂଆଶିଖାର ଲୋକକେ ଆଉ ଗୁଟେ ।

‘ଏ ମାଁ, ତମର ଦିଇଟା ଯାକ ପୁରୁଷାର ଆମେ ପାଇଛୁ । ପୁରୁଣା ଭିତରେ ନୂଆବୋଉ, ନୂଆରେ ମୁଁ’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଈଁ, ସୁରୁବାବୁ ନାହିଁ ବାଛେ, ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ମୁଇ ବାଛୁ ।

-ଯିଏ ବାଛୁ ପୁରୁଣାକ ଭିତରେ ଅସରାମାଉସାକୁ କେହି ଚପି ପାରିବେ ନାହିଁ ମୁଁ କହିଲି, ‘ଶିଖାଳିକ ଭିତରେ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

ମୁଁ କହିବା ଆଗରୁ ମାଁ କହିଲେ, ‘ଦେଖମା ।’

ଜଳଖିଆ ସାରି ଉଠିବୁ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଆଜି ଖରାବେଳେ ଛୁଟି ନାହିଁ । ଯାହା ବିଶ୍ରାମନବା କଥା ଏଠିକି ନେଇଯା । ତାକ ଆସିଲେ, ନନ୍ଦା ତାକି ଆଣିବେ ।’

-ନୂଆବୋଉ, ତେଲିଘଣା ବଳଦ କଥା ଜାଣନ୍ତି ! ଏଠା କାମ ନ ସରିଲାଯାଏଁ ବିଶ୍ରାମ କାହିଁ ? ଘଣା ପେରୁଥିବା ବେଳେ ଶୋଇବା ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇନାଁ ଆଥର୍ବଣ ଭଜ ମହାଶୟକୁ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ଅସରା ମାଉସାକ ଘର ଓ ଅତିଥିଶାଳା ଏକାବେଳେ ଲେପ ହେବ । ତାପରେ ଅସରା ମାଉସାକୁ ଘେନି ତାଙ୍କ ସ୍ୟାଡ଼ର କୋଉ କୋଉ ଘରେ ଏ କାମ ହବ ସେକଥା ଠିକଣା କରି ତାଲିକାଟି ଭଜକୁ ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

‘ଆଉ, ଯାଡ଼ର ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ ।

-ଯାଡ଼ର ମାନେ ଗଞ୍ଜାମ ଛଡ଼ା ଆଉସବୁ ଜିଲ୍ଲା । ଭଜତ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାଲେଶ୍ଵର ସୀମାର ।

ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କେତେଗୁଡ଼େ ଘର ବୁଲିବି । ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ଗାଁ ?

-ତୁଆବୋଉ ଜାଣିଥିବେ ।

-ଅନୁଗୋଳ ଆଉ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦୋସୁଆଁଳିରେ ଧଳପୁର ପାଖର ଛୋଟିଆ ପଡ଼ାଟିଏ ।

ତମଘରତ କଟକ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦୋସୁଆଁଳିରେ ନା ନନ୍ଦନ ?

-ହଁ, ମାତ୍ର ଘର କାହିଁ ?

-ମୋର ବି ଘର କାହିଁ ? ତେବେ ତୁଆବୋଉ ଚାହିଁଲେ ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା, ନନ୍ଦନ ଓ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ଘର କରି ଏଇଠି ରହିପାରିବୁ ।

-ଗୋଟିଏ ଘର ?

-ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଦସ୍ତର ଓ ମୋର ରହିବା ଘର । ନନ୍ଦନ ଫେରିବାଯାଏ ତମର ବି ଦସ୍ତର ।

-ତମେମାନେ ଏପରି ଠିକଣା କରିଛ ଶୁଣି ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଏ ଘରୁ ଆଉ ବେଶାଦିନ କାମ ତଳେଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ବି ଏଥିପାଇଁ କହିବା । ଆମର ତୁଆ ପରିସରରେ ବହୁତ ଜାଗା । ତମେ ଆଉ ହରିହରାନନ୍ଦ ଯୋଉଠି ଠିକଣା କରିବ, ହେବ ।

-ତୁଆବୋଉ, ତମର ମୋଟ ଜମି ଏଠି କେତେ ?

ତୁଆ ପରିସର ମିଶେଇ ଆଉ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର । କାହିଁକି ?

-ଆମେ ଏଠି ଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ନାରୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଥିବା ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କଥା ଭାବୁଛୁ । ଇଂଜିନିୟରିଂ, ଡାକ୍ତରୀ, ଆୟୁର୍ବେତ, ପରିଚାଳନା ଆଦି ନାନା ବିଷୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଚିରାଚରିତ କଳା, ବିଜ୍ଞାନ, ଚିତ୍ରକଳା ଆଦିର ଅଲଗା ଅଲଗା ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସବୁଥିରେ ମାଷ୍ଟରସ୍ ଡିଗ୍ରୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏମଫିଲ୍, ପିଏଚଡିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଅନ୍ତତଃ ଆଉ ଚାରିପାଞ୍ଚ ହଜାର ଏକର ଦରକାର । ଥରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିସରରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲେ ଏଠି ଚାରିପିଠି ଜମିଦାନ ହୁ ହୁ ବଢ଼ିବ । ତେଣୁ ତିସେମ୍ବର ପୂର୍ବରୁ ଆମକୁ ଜମି କିଣିବାକୁ ହେବ । ସବୁଜମି ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ନାଆଁରେ କିଣାହେବ ।

-ତା ମାନେ ମୋର ବି ବିଶ୍ରାମ ଗଲା ! ତେବେ ଚାରିପିଠି ନୁହେଁ-ତିନିପିଠି ! ଅପରାଜିତା ବଣ, ତୁଆଗାଁ ଓ ତାକୁ ଭାଉଁରି କାଟୁଥିବା ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଆମ ମକଦ୍ଦମିର । ଗାଁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ବାକିସବୁରେ ଏବେବି ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧିକାର । ମୁଁ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଦାନ କରିଦେବି ।

-ଜମି ପରିମାଣ କେତେ ?

-ପ୍ରାୟ ଦୁଇହଜାର ଏକର । ମାତ୍ର ସେପଟେ କୋଠାବାଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଉ ତିନିପଟ କଥା ବୁଝିବା । ବୁଝ, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲାପରେ ଯାଇଁ ଯାହା କରିବା ।

‘ତୁଆବୋଉ, ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ମୋ ଜିମା ଛାଡ଼ିଦେବେତ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

-ସନ୍ଦେହ କାହିଁକି ? ତେବେ, ତୁଆ କିଣା ଚାରି ହଜାର ଏକର ଓ ମୋର ଦୁଇହଜାର ଏକର

ମିଶିଲେ କିଣା ଓ ରେଡିଓସ୍ପେସନ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରାୟ ଛ'କୋଟି ହେବ । ତା ବାଦେ ଆମ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣର ଖର୍ଚ୍ଚ ବି ଅଛି ।

କହିଲି, 'ତୁଆବୋଉ, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଖାଲି ନୁହଁ, ପାଟିରି ଦେଉ ଆବନ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଜଗୁଆଳି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଉ କୋଟିଏ ଦେଢ଼କୋଟି ଲାଗିପାରେ । ତାଛଡ଼ା ଆପଣ ଶିବବାବୁଙ୍କ ଜମିକଥା ହିସାବକୁ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଜମି କିଣିବାକୁ କୋଟିଏ ଦେଢ଼କୋଟି ଲାଗିଯିବ ।'

-ନନ୍ଦନ, ତମେ କ'ଣ ନିର୍ଦ୍ଦିକାରରେ କହିଦଉଛ ?

-ହେ ତୁଆବୋଉ, ତମେ ଛ'କୋଟି କହିଲାବେଳେତ ପାଟିରେ ବାଗୁଲି ବାଜିଲାନି । ମୋ ବେଳକୁ..... ନନ୍ଦା ମଝିରେ କହିଲା, 'କିଏ ବା ଯମୁନା ଯାଉନାହିଁ ?'

'ସବୁବେଳେ ପଦେ ପଦେ ଗାଇବା ଫଳ ପାଇଲତ' କହିଲେ ତୁଆବୋଉ ।

ମୁଁ କହିଲି, 'ତୁଆବୋଉ, ଅପରାଧ କ୍ଷମାହେଉ । ମାଷ୍ଟ୍ରାମି କରୁଚି । ଗୀତ ପଦଟା ନନ୍ଦା ଜାଣିନଥିଲା ପରି ଲାଗୁଛି । ଘୋଷା ସହ ପ୍ରଥମ ପଦଟି ହେଲା -

ଆରେ ପ୍ରିୟ ସହି, ଛାଡ଼ି ପଥର କଲିଣି ସହି ସହି ॥

କେ କେତେ ଯମୁନା ଯାଉନାହିଁ, କେ ଶ୍ୟାମ ବନ୍ଧୁକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ,
ଫଟା କପାଳରେ କଳଙ୍କିନୀ ବାଦ କାଳଯାକ ମୋର ଯାଉନାହିଁ ॥''

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ବାଃ' କାହା ଲେଖା ଏଇଟି ?

-ଦ୍ଵିଜଦୀନବନ୍ଧୁ ।

'ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ମୁଁ ହାରିଲି ହେଉ.....'

'ବାସ୍, ସେତିକି ସେତିକି, ଆଗକୁ ଖାଲ ଖମା ଅଛି' କହି, ମୁଁ ଭଟ୍ଟକୁ ଭେଟିବାପାଇଁ ବାହାରିଗଲି । ଫେରିଲାବେଳକୁ ଏଗାରଟା । ନନ୍ଦା ତାଙ୍କ ଖୋଲୁଥାଏ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ତୁଆବୋଉ କଥା ହଉଥାନ୍ତି । ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ଅନୁମତି ନ ମିଳିଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଏତେ ପ୍ରସନ୍ନ ଦିଶୁ ନଥାନ୍ତେ । ତେଣୁ ସେ କଥା ନ ପଚାରି କହିଲି, 'ଭଟ୍ଟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲି ଗଞ୍ଜାମର ପନ୍ଦରଟି, ଢେଙ୍କାନାଳର ଚାରିଟି, କଟକ, ଯାଜପୁରର ଚାରିଟି, ବାଲେଶ୍ଵରର ତିନିଟି ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଚାରିଟି - ଏମିତି ଚିରିଶିଟି ଘର ଠିକ୍ ହେଲା । ଭଟ୍ଟ ତାଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ପାଣ୍ଡିରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି, କାମ ସାଜଲେ ହିସାବ ଦେବେ । ସେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତାମଙ୍ଗୁ ଜଣାଇ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ପାଇଲେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।'

-ହଉ, ଅନୁମତି ମିଳିଲା ।

'ଏ ବଳଦ ଚାଲିଲା' କହି, ନନ୍ଦାଠୁ ଜୁନାତାବି ଘେନି ବାହାରିଗଲି । ଅଧଘଣ୍ଟାକପରେ ଫେରିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ ବନ୍ଦ ଲଫାପାଟଏ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ଲଫାପା ଖୋଲି ଚିଠି ପଢ଼ି କହିଲି, 'ଛ'ରେ ଫେଲୋସିପ୍ ଇଣ୍ଟରଭିଉ । ପାଞ୍ଚରେ ଉତାଜାହାଜରେ ଯିବି । ଫେରିବି ଆଠରେ । ଦି ପିଠିର କନ୍ଦୁଆର୍ମନ୍ତ ଏଆର ଟିକେଟ ବି ଆସିବି ।'

‘ତାହେଲେ ଚାରିରେ ଏଠୁ ଯିବ । ମୁଁ ରାମବାବୁକୁ କହିଦେଉଛି’ କହିଲେ ନୂଆବୋଉ ।
 ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ, ଦୁଇଟି ନୂଆ ଗାଡ଼ି ମଗେଇବା ପାଇଁ ମତେ ଅନୁମତି ଦିଅ ।
 ଗୋଟେ ମାଁଙ୍କର ଓ ଗୋଟେ କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରର ।’

-ହଉ ।

ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କ ମୋବାଇଲ୍‌ରେ କଟକ ଅଫିସ୍‌କୁ ଦୁଇଟି ପେଟ୍ରୋଲ ଏ.ସି. ଆୟାସାହାର
 ଜଣିବାକୁ କହି କେବେ ତେଲିଭର ମିଳିବ ଜଣେଇବା ପାଇଁ କହିଲେ । ସେଠୁ ମତେ ଫୋନ୍‌ଟି
 ବଢ଼େଇ କହିଲେ, ‘ତମ ଗାଡ଼ି ଗୁରୁକୁ କହ । ସେ ଦୁଇଜଣ ଡ୍ରାଇଭର ଦେଖନ୍ତୁ । ମୋ ଅଫିସ୍
 ତେଲିଭର ତାରିଖ ଜଣାଇଲା ବେଳେ ଡ୍ରାଇଭର ପାଇଁ ତମ ଗୁରୁକୁ କହିବାକୁ କହିବି ।’

ମୁଁ ଫୋନ୍‌ କରିଦେଲି ଓ ସେପକ୍ସ, ‘କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ’ ଉତ୍ତର ପାଇ ଜଣାଇଦେଲି ।

‘ହଉ, ଏଥର ଏ ଚିଠିତକ ଦେଖୁ ଉତ୍ତର ଚିଠା କରୁଥା । ମୁଁ ଆସୁଛି’ କହି, ନୂଆବୋଉ
 ଲୁନାଧରି ବାହାରିଗଲେ । ପାଞ୍ଚଟି ମାତ୍ର ଚିଠି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିଠିରେ ପାଞ୍ଚହଜାରର ଡ୍ରାଫ୍ଟ ।
 ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଉତ୍ତର ଡିଟିପି କରାଗଲା । ନନ୍ଦା ଅଞ୍ଜଳି ସାଙ୍ଗହୋଇ ବ୍ୟାଙ୍କରେ
 ଜମା କରାଇବାକୁ ଓ ଡାକ ଆଣିବାକୁ ବାହାରିଗଲେ । ନୂଆବୋଉ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକପରେ ଫେରି
 ଉତ୍ତର ଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ହିସାବ ଖାତା ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିସାରି, କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, କାଲିଠାରୁ ତମେମାନେ
 ଏସବୁ କଥା ସମ୍ଭାଳିବ । ମୁଁ ନାଲିମାର ବାପା ଓ ଆଉ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଜମି ବୁଝାବୁଝି
 କରିବାକୁ ଯିବି । ଯାହା ଦେଖୁଛି ଉତ୍ତରପଟେ ତମ ବିହୁମତୀ ଯାଏ ଜମି ମିଳିଯିବ । ଅନ୍ୟ
 ଦୁଇପଟେ ବି କିଛି ମିଳିବ । ଯାହା ମିଳିବ ନେଇନବା । କାଲି ଆମେ ଏକର ଦଶହଜାର
 ହିସାବ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏମିତି ପଥୁରିଆ ଅପାଣିଆ ଜମି ଅଧା ଦାମ୍‌ରେ କି ଆହୁରି
 ଶସ୍ତାରେ ମିଳିବ । ଦେଖୁଛି ମତେ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ଲାଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅଞ୍ଜଳି ଗାଡ଼ି ଦୁଇଟି
 ମଗେଇ ଭଲ କରିଚନ୍ତି । ଜମି କିଣିବା ପାଇଁ ଆମ ସଂଗ୍ରହରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଯିବ । ଶେଷରେ
 ମୋଟ ହିସାବ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଦେବା ଭରଣା ପାଇଁ । କ’ଣ କହୁଛ ?’

-ଠିକ୍ । ସେ ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କୁ କହିଦିଅନ୍ତୁ ।

‘ହଉ,’ କହି ନୂଆବୋଉ ପ୍ୟାଡ୍‌ଟେ ଭିଡ଼ିନେଇ ଲେଖିଲେ, ଆମର ଦୁଇ ପରାମର୍ଶ ଦାତା
 ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, ନନ୍ଦନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର ଓ ମୋ ସଚିବ ନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ କେହି
 ମୋ ତରଫରୁ ଦସ୍ତଖତ କରି ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ପଇସା ଉଠେଇ ପାରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ
 ଏଥିସହ ସଂଲଗ୍ନ ରହିଲା ।’ ପୁଣି ଦିଖାନ୍ତି ବି ଲେଖିଲେ : (୧) ଶ୍ରୀମତୀ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦକୁ
 ଆମର ଅନ୍ୟତମ ପରାମର୍ଶଦାତା ରୂପେ ଚଉଦ ନଭେମ୍ବରରୁ ଗ୍ରହଣ କରାହେଲା ।’

(୨) ଶ୍ରୀମତୀ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରର ଅବୈତନିକ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ
 ରୂପେ ଚଉଦ ନଭେମ୍ବରରୁ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ଏ ଦୁଇଟି ଆଦେଶର ନକଲ ଲାଇବ୍ରେରି ଓ ସବୁ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କ ଗୋଚରାର୍ଥେ ମୋ

ସଚିବ ମୋ ଡରଫରୁ ପଠାଇବେ । ତଳେ ସ୍ବାକ୍ଷର : ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷା, ଅପରାଜିତା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ।

ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ତାହାଏ ଚିଠିଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚୂଆବୋଉ ନନ୍ଦାକୁ ତିନୋଟି ଯାକ ଚିଠି ଡିଟିପି ପାଇଁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ନନ୍ଦା ତା କଣରେ ବସି ସେ କାମରେ ଲାଗିଲା । ଆମ ଆଲୋଚନା ଅନୁସାରେ ଚୂଆବୋଉ ଆମ ସଂଗ୍ରହରୁ ଜମିକିଣି ଶେଷରେ ଭରଣା ପାଇଁ ହିସାବ ଦବା କଥା କହନ୍ତେ, ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନାହିଁ ଚୂଆବୋଉ, ଯୋଉ ପଇସା ଯୋଉ କାମପାଇଁ ସଂଗ୍ରହୀତ ହୁଏ ତାହା ସେଥିରେ ଲାଗିବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ମୁଁ ମୋ ଆକାଉଣ୍ଟରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ତିନିକୋଟି ଜମା ଦିଆଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛି । ଏହା ସରିବା ଆଗରୁ ଆଉ ଚାରିକୋଟି ଜମା ଦିଆଇବି ।’ ସେପୁ ସେ ତାଙ୍କ କାନାଡ଼ା ଅଫିସକୁ ଫୋନ୍‌କରି ଯଥାଯଥ ଆଦେଶ ଦେଇସାରି କହିଲେ, ‘ତିନିଦିନରେ ଟ୍ରାନ୍ସଫର ହେଇଯିବ ।’

ମୁଁ ଚୂଆବୋଉଙ୍କୁ, ‘ଚିଠିତକ ଦେଖିବେ କି ?’ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ସେ କହିଲେ, ‘ସେସବୁ କାମ ତମ ତିନିକର । ମୋର ଏଇନା ଗୋଟିଏ କାମ - ଜମିକିଣା ।’ ସେପୁ କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ପଣ୍ଡିମୋରରପଟେ ଓ ଉତ୍ତରପଟେ ପ୍ରଚୁର ଜମି ମିଳିଯିବ । ପୂର୍ବ ଓ ଦକ୍ଷିଣପଟେ ଯାହା ମିଳିବ, ନବା, ମାତ୍ର ବେଶୀ ମିଳିଲାପରି ଲାଗୁନାହିଁ ।’

‘ମକଦ୍ଦମିଆଣୀ ଲୋକଙ୍କର ଚାଷଜମି ନେବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ନହେବା ଅତି ସ୍ବାଭାବିକ’ କହି, ମୁଁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲି ।

‘ହଇହୋ ନନ୍ଦନ ? ଏ କି ହସ ଆଁ ? ତମେ ପରା ଠୋ ଠୋ ହସିବା କଥା !’

ତିନିହେଁ ଭୋରରେ ହସିଉଠିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା କାଗଜତକ ବଢ଼େଇଦେଲା । ଚୂଆବୋଉ ଆଖିବୁଜିଲେ ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ବ୍ୟାଙ୍କ ଚିଠିରେ ଦସ୍ତଖତ କରି, ମତେ ଦେଲେ । ମୁଁ ଦସ୍ତଖତ କରି ନନ୍ଦାକୁ ଦେଲି । ସେ ଦସ୍ତଖତ କରି ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ, ଅଞ୍ଜଳି ନିଯୁକ୍ତି ପତ୍ର ଦୁଇଟି ନିଜ ଝୁଲିରେ ରଖି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମୋର ଦୁଇ ଦୁଇଟା ନିଯୁକ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ସବୁଥିରେ ଡବଲ୍ ।’

‘ମୋର ସିଙ୍ଗଲ୍,’ କହି ମୁଁ ତର୍ଜନୀଟି ବଙ୍କେଇ ଉପରକୁ ଟେକିଲି । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଏତା କିସ ?’

-ରେଭେନ୍‌ହାରେ ପାଠପଢ଼ାବେଳେ ତା’ ମାରିବା ମୁଦ୍ରା, ‘ତର୍ଜନୀ ଓ ମଧ୍ୟମା ସିଧାରଖି ଦେଖେଇଲେ ପୂରା ଦୁଇକପ, ଖାଲି ତର୍ଜନୀ ଉଠେଇଲେ ଗୋଟେ ପୂରାକପ, ତର୍ଜନୀ ବଙ୍କେଇ ସିଙ୍ଗଲ୍ କହିଲେ ଅଧକପେ ।

‘ଡବଲ୍ ପାଇଁ ମୁଦ୍ରାମାହିଁ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ନା, ଜଣେ କେବେହେଲେ ଥରକରେ ଦିକପ୍ ପିଉ ନଥିଲା ।’

‘ଚୂଆବୋଉ, ତମର ଏଠି ତା’ ଚକ୍ରମାହିଁ କିଆଁ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଦୁଇଟି କାରଣ - ପ୍ରଥମ ଏହା ଖୁବ୍ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ନୁହେଁ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏଇଟି ଚାଲୁକଲେ ଏଇ ନନ୍ଦନପରି ତା’ ଖୋରମାନେ ଯେତେବେଳେ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ତା’ ମାରିବେ ।’

‘ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ନୁହେଁ ବୋଲି କିଏ କହିଲା ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ମୁଁ ତା’ ଖୋର ବୋଲି ତମେ କିମିତି ଜାଣିଲ ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

‘ନନ୍ଦା, କହିଦିଅତ !’

‘ମହାଶୟ, ମଧୁବାବୁଙ୍କୁ ଚାବିକାଠି ଦେଇ ଆସୁଛି ବୋଲି କହି କ’ଣ କରନ୍ତି ଆପଣ ? ବିଲେଇ ଆଖୁବୁଟି’ କହି ହସିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ମୋର ଏଇ ମୁହଁରୁ ଥୁକୁଲ୍’ କହି ମୁଁ ଓପରକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲି ।

‘ଥୁକୁଲ୍‌ଟା କିସ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଜବାବରେ ମୁଁ ଦିଓଠ ଚିପି ତର୍କନା ଲଗାଇଲି ।’

‘ଓଃ, ପାଟି ସିଆଁ !’

ତୁଆବୋଉ, ‘ନନ୍ଦା’ ବୋଲି ତାକି ଦେଇ ଆଖି ଠାରିଲେ । ନନ୍ଦା ଉଠି ଭିତରକୁ ଗଲା । ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପରେ ଗୋଟେ ପଟ୍ଟ, ଚାରିଟି କପ୍, ଦୁଧ ଓ ଚିନି ଟ୍ରେରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚି, ତା’ ଡିଆରି କରୁ କରୁ ପଚାରିଲା, ‘ଚିନି ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୋର ବେଗର ଚିନି ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଅଧ ଚାମୁଚେ ।’ ନନ୍ଦା ଚିନିହାନ କପ୍‌ଟି ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଦେଲା । ମୋ କପ୍‌ରେ ଅଧ ଚାମୁଚେ ଦେଇ, ଚାମୁଚ ସହ ମତେ ବଢ଼େଇଲା । ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଗୋଟେ ଚାମୁଚ ଚିନି ଦେଇ କପ୍‌ଟି ବଢ଼େଇ ନିଜେ ଚାମୁଚେ ଚିନି ପକେଇ କପ୍‌ଟିଏ ଉଠେଇ ନେଲା । ମୁଁ କପ୍‌ଟି ଧରି କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କୁ ବି ଠକି ଆସେ ?’

‘ଏଠିକାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଦୁଇଟି ହେଲା, କିଛି ଲୁଚା ନାହିଁ ଆଉ ଯାହା ଲୋଡ଼ା ମାଗ । ତମେ ଏ ଦୁଇଟି ଯାକ ଲାଗିଥିଲ ।’

‘ଅଞ୍ଜଳି ?’

‘ସେତ ଦିଦିନ ହେଲା ଆସିବନ୍ତି । ତମ ଦେଖାଦେଖି ସେବି ମାଗୁନଥିଲେ । ତମେ ନ ମାଗିବାଯାଏ ଏଠି ତା’ ହବନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ଠିକ୍ କରିଥିଲୁ । ତମ ଥୁକୁଲ୍ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?’

‘ତା’ ପିଇଥାନ୍ତି କିମିତି ?’ ପୁଣି ତୁହାଏ ହସ । ତା’ ସାରି ନନ୍ଦା ବ୍ୟାକ ବାହାରିଗଲା । ଅଞ୍ଜଳି ପଟ୍ଟ ଡାକୁଣି ଖୋଲି କହିଲେ, ଆଉରି ଚିନିକପ୍ ଯାଏ ଅଛି । ଦେବି ?’

‘ଦିଅ’ କହିଲେ ତୁଆବୋଉ ।

‘ନନ୍ଦନ ?’

‘ଦିଅ ।’

‘କିହୋ, ତମର ପରା ତବଲ୍ ତଳେନା !’ ‘ସଙ୍ଗଦୋଷ୍ଟ’ କହି ମୁଁ କପ୍‌ଟି ଉଠେଇ କହିଲି,

‘ଓଃ, ଏ କେତେଦିନ ପାଟିଟା ଚା’ ବିନା ଛତିଆ ହେଇଯାଇଥିଲା !’

‘ତୁଆବୋଉ, ହିମାଚଳ ଶାଗୁଆ ଚା’ ମଗଉଚି । ତାହା ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ’ କହି ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କ କଟକ ଅଫିସ୍ ସହ କଥାହେଉ, କହିଲେ, ‘ଏଇ ପନ୍ଦରଦିନେ ଆସିଯିବା ଆଶା !’ ତାପରେ ସେ ଚା’ ଟ୍ରେ ଉଠେଇ ଭିତରେ ଧୁଆପୋଛା କରିସାରି ଫେରିଆସି କହିଲେ, ‘ଏବେ ?’

‘ଘଣ୍ଟା ପେଲା’ କହି ଚିଠି ତାଡ଼ାଟା ଉଠାଇ ଖୋଲି ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇଲି । ସେ ଅଲଗା ଅଲଗା କିସମର ଚିଠିଗୁଡ଼ିକୁ ତିନିଥାକରେ ସଜାଡ଼ି ରଖିଲେ । ମୋଟ କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ।

‘ଛ’ଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାନ. ମନ୍ଦର ହଜାର । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥାକରେ ସାତଖଣ୍ଡ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ମାମୁଲି ଚିଠି । ତୃତୀୟ ଶାତଖଣ୍ଡ ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଚାକିରି କରିବାକୁ ବା ପଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଝିଅମାନଙ୍କ । ଦାନ ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଚିଠା କରୁକରୁ କହିଲି, ‘ଏପରି ଚିଠି ପାଇଁ ନାଁ, ଠିକ୍ସ’ । ରିମାଣ ଶୂନ୍ୟରଖି ଶଏଖଣ୍ଡେ ଉତ୍ତର ଜିରଫ୍ତ କରି ଦେଲେ ହୁଅନ୍ତା ।’

‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ଦାତାର ମଧ୍ୟାଦା କଥା ପାଶୋରିଦେଲ ?’ ଚାପାଗଳାରେ ପଚାରିଲେ ତୁଆବୋଉ । ‘ଆଜ୍ଞା, ନାକ କାନ ମୋଡ଼ି ହଉଚି, ଏମିତି ଭୁଲ୍ ଆଉ ହବନି’ କହି କାନ ନାକ ମୋଡ଼ିହେଲି । ତୁଆବୋଉ ହସି ପକେଇଲେ । ତଥାପି ମୁଁ ତଳକୁ ଅନେଇଁ କହିଲି, ‘ଜାଣେପା, ଆପଣ ବହୁତ କଢ଼ା ଆଉ ସେଇଥି ପାଇଁ ମୋର ଭାରୀ ତର ।’ ତୁଆବୋଉ ଜୋରରେ ହସିପକେଇଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଏ ଗପଟା କେବେ ଶୁଣିବି ?’

‘ଦେଖାଯାଉ ।’

ନନ୍ଦା ଆସିଲାପରେ ପନ୍ଦର ହଜାରର ଡ୍ରାଫ୍ଟ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ସେ ଖାତାରେ ଚଢ଼େଇ ଜମାଦେବାକୁ ବାହାରିଗଲା । ମୁଁ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ଚିଠା କରିବାରେ ଲାଗିଲି । ନନ୍ଦା ଫେରିଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି କଟକ ଅଫିସରୁ ଫୋନ୍ ପାଇ କହିଲେ, ‘ପଅରିଦିନ ଆମେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବୁ । ଡ୍ରାଇଞ୍ଗିଂ ସ୍କୁଲର ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଆଦିକନ୍ଦ ମହାରଣାଙ୍କୁ ଦୁଇଜଣ ଡ୍ରାଇଭର ଦେବାପାଇଁ କହିବ । ସେମାନେ ଗାଡ଼ି ଦୁଇଟି ଓ କାଗଜପତ୍ର ଘେନି ଆସିବେ । ତମ ଭିତରୁ କେହି ଜଣେ ଆସିବାରେ ଆପଣ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଫେରିବ କିମିତି ?’

ସେଠୁ ଟକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ହଉ, ଆସ ।’

‘ତୁଆବୋଉ, ପଅରିଦିନ ବାରଟା ସୁଷା ଗାଡ଼ି ଦି’ଟା ପହଞ୍ଚିଯିବ । ମୋ ଅଫିସର ଦୁଇଜଣ ସହକାରୀ ପରିଚାଳକ ଆସିବେ । ଜଣେ ଗାଡ଼ିରେ, ଆଉ ଜଣକ ମୋଟର ସାଇକ୍ଲରେ । ସେଇଥିରେ ଦିହେଁ ଫେରିଯିବେ ।’

‘ଖାଇସାରିଲା ପରେ ଲେଉଟିବେ । ଗାଡ଼ି ଦାନ ଜାଣିଲେ ହିସାବ ଖାତାରେ ଉଠାଯିବ । ନନ୍ଦା, ତମ ଲୁନାପରି ହିସାବ ଦେଖେଇବ । ଏ ଦିନ ମୁଁ ଆମ ଗାଡ଼ି ନେବି । ତମେମାନେ ଲୁନାରେ ଚଳେଇନେବ । ମା’ଙ୍କୁ ଟଣାଝିଙ୍କା କରିବ ନାହିଁ । ଖାଇସାରି ମୁଁ ବାହାରିଯିବି ।’

ଖୁଆପିଆପରେ ଦୁଇଟା ବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ବାହାରିଗଲେ । ନନ୍ଦା ଚିଠିତକ ଡାକରେ ଦେଇ ଖାଲି ହାତରେ ଫେରି କହିଲା, ‘ଏ ଓଲି ଡାକନାହିଁ ।’

‘ତାହେଲେ ବିଶ୍ରାମ ?’

‘ମୁଁ ପଢ଼ାପଢ଼ିପାଇଁ ଟିକେ ଲାଜବ୍ରେରି ଯିବି କି ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

ଅଞ୍ଜଳି ଯୋଡ଼ିଲେ, ‘ମୁଁ ବି ।’ ଦିହେଁ ମୋ କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଦେଖୁ କହିଲି, ‘ଘଣ୍ଟା, ମାନେ ଭଜ ମହାଶୟକ କାମ ତନଖୁ ।’

‘ତମେ କୋଉଦିନ ଇଂଜିନିୟରିଂ ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରବୀଣ ହେଲ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ମୋ ସୁବିଧା ତ ସେଇଠି । ଅକାଶିବା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେକ କଥା ଧରାପଡ଼ିଯାଏ ।’

‘ଯଥା ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଆଜି ଗାଈଦୁଧରୁ କିମିତି ଗୋଟେ ବାମ୍ବା ବାହାରୁଥିଲା । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ତମେଦିହେଁ ଆସିଲେ ଗଉଡ଼ ଆଉ ଏ ଅଣଗଉଡ଼ର ଫରକ୍ ଦେଖୁ ପାରିବ ।’

‘ଫରି କାହୁଁ ? ସିଧା ସଲଖ କହୁନା, ଦିକ୍ଷଣ ସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ଗହଣରେ ବୁଲିବା ପାଇଁ ଲୋଭ ହଉଛି’ ଟିପ୍ପଣି କାଟିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ହୋସିଆର୍କୋ ଇସାରା କାଫି ହେଁ’ କହି ଟିକିଏ ଚାଲି ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖେଁତ ଦିକ୍ଷଣ ଯାକ ଆସୁଚକ୍ତି । ସେମାନେ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ଯାଏ ଅପେକ୍ଷାକରି । ଗୋଶାଳା ବାଟରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିବା ‘ବହୁତ କଡ଼ା’ ଗପ ଶୁଣେଇଲି ଅଞ୍ଜଳିକି । ମୋ ଗପ ପରେ ନନ୍ଦା ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କଠାରୁ ପାଠକଥା କିଛି ବୁଝିଲା । ଗୋଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦୁଧରୁ ଏମିତି ଗନ୍ଧ କାହିଁକି ହେଲା ପଚାରିଲେ ଗୋଶାଳାର ମୁଖ୍ୟ ଡାକ୍ତର କହିଲେ ଯେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଭିଷ୍ଟ ଗାଈଟିର ଅସୁସ୍ଥତା ପାଇଁ ତାକୁ ଔଷଧ ଦିଆଯାଇଛି ଓ ଦୁଧରୁ ସେଇ ଔଷଧର ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଛି । ମାତ୍ର ଏହା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ହାନିକାରକ ନୁହେଁ । କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ କହ ଯେ ଖାଇବାରେ ଭିଜ, ତଣ୍ଡି ଓ ନାକ ତୃପ୍ତ ନହେଲେ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚିକର ହୁଏନା । ରୁଚିକର ନହେଲେ ତାହା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି କରିପାରେ । ତେଣୁ ଅସୁସ୍ଥ ଗାଈର କ୍ଷୀର ବରଂ ଇଡ଼ିଦିବା ଉଚିତ୍ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଡାକ୍ତରବାରୁ, ଶୁଣିଲେ ତ ? ଏହା ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର ଆଦେଶ ବୋଲି ଜାଣିବେ ।’ ଫେରିଲା ବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମେ ଏ ଗନ୍ଧ କେତେବେଳେ ବାରିଲ ?’

‘ତା’ ପିଇଲାବେଳେ । ଲିପ୍ଟନ ଗ୍ରୀନଲେବଲ୍‌ର ମହକ ଏ ଦୁଧ ଯୋଗୁ ପ୍ରାୟ ଖତମ ହେଇଥିଲା । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ ତା’ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ହେବାସାଙ୍ଗକୁ ମଗଜ ବି ସଫା କରିବାରେ ସହାୟକ ହୁଏ । ଏଣୁ, ତା’ ପିଇବା ଉଚିତ୍ । ଏଠୁ ଫେରି ଦୁଧତକ ବିସର୍ଜନ ଦେଇ ସାତା ତା’ ପିଆଯିବା ଉଚିତ୍ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏଡ଼େ ବଙ୍କା କଥା କିଆଁ ?’

‘ଗୁରୁବାଣୀ ଅଛି-ସବୁବେଳେ ବକବକ ନହେଇ ବୁଝି ରହି ଭାବିଲେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ନିଜେହିଁ

ସମାଧାନ କରିପାରିବ’ କହି ହସିଲି ।

‘ଦିଇଟା ଚାପୁଡ଼ା କଷ୍ଟିଦବାକୁ ମନ ହଉଚି’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ମହାଶୟା, କୋଉ ଗାଲରେ ଆଗ ବସିବ ଜାଣିଲେ, ଦେଖେଇବି । ତାପରେ ଆରଟି’ କହିଲା ମାତ୍ରେ ନନ୍ଦା ଝପଟି ଆସୁ ଆସୁ ନିଜକୁ ରୋକିନେଲା ।

‘ନନ୍ଦା, ତୁମେ କୌଣସି ପରୀକ୍ଷାରେ ଫେଲ ହେବ ବୋଲି ଭାବି ନଥିଲି,’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଚୂଆବୋଉଙ୍କ ଭାଷାରେ ‘ଅତିଥିମାନଙ୍କର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ଯେମିତି ନହୁଏ’ ମାତ୍ରୁ ନଥିଲେ ତମମାନଙ୍କୁ ଏଠି ଛାଡ଼ି ମୁଁ ପକାଇ ଯାଆନ୍ତି ।’

‘କହିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତତଃ ଏକ ଦୁଇ ଚିନି ଗଣିବା ପାଇଁ କେତେ ମହାତ୍ମା ନକହିଛନ୍ତି’ କହି, ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ କହିଲି, ‘ତମ ପ୍ରଶ୍ନ ଶେଷହୋଇ ନଥିବାପରି ଲାଗୁଥିଲା ।’

-ତମେ ସିଧା ନକହି ନନ୍ଦାକୁ କହିବାପାଇଁ କହିଲ କାହିଁକି ?

-ଏଠାର ସହକର୍ମୀ, ସହଯୋଗୀ ବା ବିଭାଗୀୟ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବା ଅଧିକାର ମୋର ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆଉ ଖଣିଏ ଆଦେଶପତ୍ରର ଚିଠା ଚୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ- ଅନ୍ୟାଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବିକା ଗୌଡ଼ିଆଣୀ, ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ଓ ନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ମୋ ଆଦେଶ ବୋଲି ଜାଣିବେ ।’

-ଏହାର ଅପବ୍ୟବହାର ହେବନାହିଁ ?

‘ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ତାହାହିଁ ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ’ କହି, ମୁଁ ଭଜକ ଆଡ଼େ ବଳେଇଲି ।

‘ତା’ ପିଇବେ ନାହିଁ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଘଣ୍ଟାପେଲା ସରୁ ।

ଭଜମହାଶୟ ଓ ତାଙ୍କ ଦଳ ପ୍ରାଣପାତ କରି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଅସ୍ପରାଙ୍କ ଘର ଓ ପାଖର ଆଉ ଦିଇଟି ଘର ସରିଥାଏ । ଅସ୍ପରାଙ୍କ ଘରେ ଗୋବର ପଲସ୍ତରାକୁ ପାଖଘର ଗେରୁ ପଲସ୍ତରା, ତା ପରଟିରେ ପୁଣି ଦୁଇଟି ଗୋବର ଲେପ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ପାଉଁଶିଆ ହେଲାବେଳକୁ ଆରଟି କାଳିଆ ହୋଇଥାଏ । କହିଲି, ‘ଆପଣ ତ ଚିନିଟି ରଜା ଉକୁଟେଇଲେଣି !’ ଜବାବରେ ଭଜ କହିଲେ, ‘ଗୋବର ଭାଗ କମ୍ ବେଶୀ ହେଇ ସେମିତି ହେଇଗଲା । ଆଉ ହବନାହିଁ !’ ‘ହେଲେବି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଦୁଇରକମର ଗୋବର ରଜା ପାଇଗଲେ । ଗେରୁରେ ବି ସେମିତି କମ୍ ବେଶୀ କରନ୍ତୁ । ତାହେଲେ ଏବକା ଘରମାନଙ୍କ ପରି ଏକାଭଳି ନ ଦିଶି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଶିବ । ଗୋଟେ ପକ୍ଷମ ସେତ୍ତକଥା ଭାବୁଚି ।’

-କ’ଣ ?

-ବନମାଟି ।

-ହବ । ଆପଣଙ୍କ ନଜରକୁ ତାରିଫ୍ କରୁଚି ।

-ଆପଣଙ୍କ କାମକୁ ବି ! ଚମତ୍କାର ହଉଛି ।

- ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ, ଅତିଥିଶାଳାରେ କି ପଲସ୍ତରା ହେବ ।
- ଦେବିକା ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କୁ ପଚାରିବେ । ଆସୁଛି, ନମସ୍କାର ।
- ନମସ୍କାର ।

ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଚୁଆବୋଉ ଆସିନଥିଲେ । ନନ୍ଦା ଗୋଟେ ମୋଟା ବହି ମେଲେଇ ଅଞ୍ଜଳିକ ସହ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲା । ମୁଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସି ଆଲୋଚନା ଶୁଣିଲି । ‘ହାମ୍‌ଲେଟ’ ପରି ଏକ ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟିପତ୍ତରେ ସେକ୍‌ସପିଅରଙ୍କର କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ବୋଲି ନନ୍ଦାର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୋଟାମୋଟି ଦୁଇଟି । ଯେତେ ଭଲଲୋକ ହେଲେ ବି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବାବେଳେ ଦୋ ଦୋ ପାଞ୍ଚହେବା ଅର୍ଥ ସର୍ବନାଶ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା - ମାନେ ଗୋଟେ ସାବଧାନ ବାଣୀ ।’ ସେମାନଙ୍କ ପାଠ ଆଲୋଚନାରେ ବ୍ୟାଘାତ ନକରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଉଠିଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ରିପୋର୍ଟ ।’

-ଭଜ ଓ ତାଙ୍କ କର୍ମାମାନେ ଦୁଇଟି ଜାଗାରେ ତିନୋଟି ରଙ୍ଗ ଉକୁଟେଇବା ଦେଖୁ ମୁଁ ଆଉ ଦୁଇଟି ରଙ୍ଗ କଥା କହିଲି । ମୋଟ ପାଞ୍ଚଟି ରଙ୍ଗ ହବ - ପାଉଁଶିଆ, ହାଲୁକା କଳା, ହାଲୁକା ଡାଉଆ, ଡାଉଆ ଓ ମାଟିଆ । ଅତିଥିଶାଳାରେ ଗୌଡ଼ିଆଣୀଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ରଙ୍ଗହେବ । ଆଜି ତିନୋଟି ଘର ସରିଛି । ଅସୁରା ନଥିଲେ !

-ଏଠି ?

‘ଜାଣେନା’ କହି ଉଠିପଡ଼ିଲି । ‘ତା’ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା । ‘ଘଣାପେଲା ସରିନାହିଁ’ କହି ପୁଣି ଗୋଶାଳା ଆଡ଼େ ଚାଲିଲି ।

ଗୋଶାଳାରେ ତାନ୍ତରବାବୁ ନଥିଲେ । ଗଉଡ଼ମାନେ ଗାଈଙ୍କ ପାଇଁ ଦାନା ତିଆରିରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଗାଈ-ମୁହାଁ ବେଳ । ପଚାରିଲି, ‘ତମ ଭିତରେ ମୁଖିଆ କିଏ ?’

ଜଣେ ଦାନା ତିଆରିରୁ ଉଠି ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ।’

-ତମ ନାଁ ?

-ଗୋପାଳ ମହାଶୁଦ୍ର ।

-ବାଃ ତମକୁାର । କେତୋଟି ଗାଈ ଦୁହାଁହେବେ ?

-ଆଜ୍ଞା, ଶଏ ଦଶଟି, ବାକି ଚାଳିଶଟି ଏଇ ମାସେ ଦିମାସରେ ବାଛୁରି ପକେଇବେ । ତା’ରି ଭିତରେ ଏ ଶଏ ଜଣରୁ ତିରିଶ ବା ଚାଳିଶଟି ପଡ଼ିଆ ହେଇଯିବେ ।

-ଏଠି କେତେ କ୍ଷୀର ପାଉଛ ।

-ସାଢ଼େ ତିନିଶ ଲିଟର ପାଖାପାଖି ।

-ସକାଳେ ?

-ଚାରିଶ କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶ ଲିଟର ।

-ଆମର ଦୈନିକ କେତେ ଦରକାର ?

-ସର୍ବମୋଟ୍ ସାତଶ ପଚାଶ ଲିଟର ।

-ତମର କ୍ଷୀର କମ୍‌ହେଲେ ?

-ବଡ଼ ପିଲା ଓ ଘରୁଆଲୋକକୁ କମ୍ କମ୍ ଦିଆଯାଏ ।

-ବେଶୀ ହେଲେ ?

-ସାନପିଲା ଆଉ ଭୋଜନଶାଳା ଯୋଗାଣ ବଢ଼େଇଦିଆନ୍ତୁ ।

-ଏ ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କ'ଣ କରେ ?

-ମୁଁ କରେ ଆଜ୍ଞା । ସବୁ କ୍ଷୀର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଉତ୍ତାରକୁ ଯାଏ । ସେଠୁ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ତାହାରବାବୁକୁ ରିପୋର୍ଟ୍ ଯାଏ । ସେ ମା'କୁ ପଠାନ୍ତି ।

-ଗୋବର ଆଉ ମୃତ କ'ଣ ହୁଏ ?

-କ'ଣ ହବ ଆଜ୍ଞା ! ଖତ ଖାଲକୁ ଯାଏ । ପ୍ରତି ହସ୍ତାରେ ସେ ଖାଲଗୁଡ଼ା ଉଝୁଳା ହୁଏ । ଶୁଖିଲେ ଗଦାକରି ରଖାଯାଏ । ଫାରମ ଆଉ ବଗିଚାପାଇଁ ମାଳୀଏ ନିଅନ୍ତି ।

-ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ନା ଶୁଣିବ ?

-ଶୁଣିବି କ'ଣ ଆଜ୍ଞା ? ଆମ ଗାଁରେ ମୋ ଦାଦାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି ପଚିଶଘରଙ୍କର ଗୋବର ଗ୍ୟାସ ଟାଙ୍କି ବସିଛି ।

-ଏଠି କରୁନା ?

-ତାହାରବାବୁ କହୁଛନ୍ତି - ଗ୍ୟାସ୍‌ପାଇପ୍ ବସେଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଗ୍ୟାସ୍‌ରୋଜଗାରକୁ ବୁକେଇ ପଡ଼ିବ ।

-ତମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ?

-ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଟାଙ୍କି ପାଇପ ଏସବୁ ତ ଥରେ ବସିବ । ଗ୍ୟାସ୍ ସବୁଦିନେ ବାହାରିବ । ଦି ଚାରିବର୍ଷ ହିସାବ କଲେ ଦେଖିବେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଭରଣା ହୋଇଯାଇ ଖାଲି ଲାଭ !

-ହଉ, ତମ କାମ କର ।

ସେ ବାହାରିଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲି, 'ଗୋପାଳ, ତମ ଘର କୋଉଠି ?'

-ଆଜ୍ଞା, ଏ ନୂଆଗାଁ ଉତ୍ତରକୁ ପାହାଡ଼ ଦିଗେରା ତେଇଁ ଆଉ କୋଣେ, ଗୋପ ପାଟଣା ।

-ଆଜ୍ଞା, ଏ ଯୋଉ ନନ୍ଦା ନଈ, ସେଟା କୋଉଠି ପାହାଡ଼ ଭେଦିଛି ?

-ଆଜ୍ଞା, ଆମ ଗାଁ ପାଖରେ । ଭେଦିଛି ନୁହଁ ଟପିଛି । ତେଇଁଛି ଆଜ୍ଞା । ଶ୍ୟା ହାତ ଓପରୁ ତେଇଁ ତେଇଁ ଛୁଟିଛି । ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ ଦୁଶେ ବର୍ଷାଦିନେ । ଶୁଣିବେ କ'ଣ ! ଗର୍ଜି ଗର୍ଜି ତଳକୁ ସେ କି ଡିଆଁ ! ଆଜ୍ଞା, ଏ ନଈରୁ ପାବାର ବାହାରନ୍ତା ନେଇଁ ?

-ଗୋପାଳ, ତମ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଇ ଭାରୀ ଭଲ ଲାଗିଲା । କେତେ ପଡ଼ିବ ?

-ମା ବାପ ଛେଉଣୁ ଆଜ୍ଞା । ଗୋରୁଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ବଡ଼ ହେଇଛି । କଳାକଳେବର କହେଇରେ କହିନାହାନ୍ତି - ଘରେ ନ ରହନ୍ତି ଗଉଡ଼େ ବଡ଼ ଅଧମ ଜାତି, ଘେନି ବସାବୁଦ ସଙ୍ଗତେ ବନେ ବୁଲନ୍ତି ନିତି ! ମୋ ହାଲ ସେଇଆ, ପଡ଼ିବି କେତେବେଳେ ?

ତେବେ ଏ ବଣର ସବୁ ଗଛନଟା ମୋର ଚିହ୍ନା ଆଜ୍ଞା । ମୟୂର ତାଙ୍କ ଶୁଣିଚନ୍ତି ? ତା ନାଚ ଦେଖୁଚନ୍ତି ? ବର୍ଷାଦିନ ହଉ, ଦେଖୁବେ ।

-ଆରେ, ଘରେ ନରହୁଅବାରୁ ତାଙ୍କ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ପାଇଁ କବି ସେମିତି କହିଛନ୍ତି ନା, ନହେଲେ ଭଗବାନ ସ୍ୱୟଂ ପରା ଯଦୁବଂଶୀ । ଅଧମ କୁହନ୍ତି ହେ, ଉତ୍ତମ ! ଫି ମାସରେ ତମସାଙ୍ଗରେ ବଣ ବୁଲିବାକୁ ମନ ହଉଛି । ଦେଖେଁ ! ଆଜ୍ଞା ପିଲାପିଲି କ'ଣ ?

-ଦୋ'ଟି ଆଜ୍ଞା । ପୁଅ ଗାଁ ଇଞ୍ଜଲରେ ଦୁଡିଅରେ ପଡୁଛି । ଦାଦାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛି । ତାଙ୍କର ପୁଅପାତି ନାହାନ୍ତି, ଭାରୀ ଗେହ୍ଲା ହେଉଛି । ଝିଅଟି ଏଇଠି । ଜମାରୁ ବରଷେ ।'

-ତମ ଗୋପାଳୀ କ'ଣ କରନ୍ତି ?

‘ଖାସା ନାଁ ଦେଲେ ଆପଣ, ଗୋପାଳ ଡିରୀ ଗୋପାଳୀ !’ କହି ହସିଲେ ଗୋପାଳ ।

-ହଉ, ଆସୁଛି । ଦେଖାହେବ ।

ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ଗଡ଼ି ଗଲାଣି । ଦୁଆବୋଉ ଫେରିଆ'ନ୍ତି । କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଘୋଷପଲ୍ଲା ଆଡ଼େ ଗଲକି ?’

-ନା, ବେଳ ନଥିଲା । ମାତ୍ର ଗୋପାଳ ମହାଶୁଦ୍ଧଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥାହେଲି । ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସାରିଲେ, କହିବି ।

-ଆଜି ଶୁକରପଡ଼ାର ମକଦ୍ଦମଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲି । ଦୁଇପୁଅ ଦୁଇବୋହୂ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଜରରେ ଚାଲିଗଲେ ।

-ଜର ?

-ଲାଗିଲା, ମସ୍ତିଷ୍କ-ମେଲେରିଆ, ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ସତୁରି ଚପିଲାଣି । କହିଲେ, ‘ମା, ମୋ ନାଁରେ କିଛି ରଖ, ବାକି ଜମିଗୁଡ଼ା ପୁଅବୋହୂଙ୍କ ନାଁରେ ଲେଖିଦେଇଥିଲି । ଟାଙ୍ଗରା ଜମିତ, ଜଣକା ଶ୍ୟା ପତିଶ ମାଣ ଲେଖାଏଁ, ମୋଟ ଛଅଶ ପତିଶ ମାଣ । ମାଣକୁ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଲେଖେଁ । ସେ ଟଙ୍କାଟି ତମ ଆଶ୍ରମ ନାଁରେ ଜମାରଖ । ପୁଅବୋହୂ ନାଁରେ ଫିସନ ଚାରିଟି ପିଲାଙ୍କର ରହିବା ଖାଇବା ପଡ଼ିବା ବେବସ୍ତ୍ରା କର । ମତେ ବି ତମ ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟିଅ । ତାଙ୍କରା ଆସିଲେ, ଏଇ ଝର କୁଳରେ ପୋଡ଼ିଦବ ମା । ସେଇତ ମୋ ମା’ । କି ମିଳିବ ଗଙ୍ଗା ଗୟାରୁ, ପାଉଁଶ ସେଇଠି ଭସେଇଦବ ।’ ମୁଁ ରାତିହେଉଗଲି ।

କହିଲି, ‘ଖୁବ୍ ଭଲକଲେ ଦୁଆବୋଉ । ମକଦ୍ଦମଙ୍କ ନାଁରେ ବି ଆଉ ଯୋଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କୁ ରଖନ୍ତୁ । ଆମ ଆଶ୍ରମ ତରଫରୁ ଆଉ କିଛି ମିଶାଇ କମ୍ପାନୀରେ ମୋଟ ଦଶଲକ୍ଷ ଖଟାନ୍ତୁ । ବର୍ଷକୁ ନିକୁଛିଆରେ ଲକ୍ଷେ ପାଇବା । ଛ'ଟି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ।’

‘ଦୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦନର ହିସାବ ଭୁଲ । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ଷାଠିଏ ହଜାର, ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ଲକ୍ଷେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଏମିତି ହେଉ ଡିଗ୍ରୀ ଶେଷ ବେଳକୁ ବର୍ଷକୁ ଷାଠିଏ ଗୁଣନ ପନ୍ଦର, ନ'ଲକ୍ଷ ଲାଗିବ । ଅଣବିଶେଷଜ୍ଞଟିଏ ବିଶେଷଜ୍ଞ ହବାକୁ ବାହାରିଲେ ‘ଜଗତେ କେବଳ’ କହିଲେ

ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଠିକ୍, ମାତ୍ର ତମେ ଏ କବିତାଟି ମୁଖସ୍ଥ କଲ କେବେ ? ନନ୍ଦନଙ୍କ କବିତା ଉଦ୍ଧାର କରିବା ନିଶ୍ଚା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଣିଲାଣି ଦେଖୁଛି’ କହିଲେ, ତୃଆବୋଉ ।

‘ଆଜି ସକାଳେ, ଲାଇବ୍ରେରିରେ’ ଜବାବ ଦେଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ତୃଆବୋଉ, ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ରିପୋର୍ଟ ମାଗିବ ନାହିଁ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ମୋ କଥା ଶୁଣିଲାପରେ ସେତ କହିବେ କହିଛନ୍ତି ।’

‘ରିପୋର୍ଟ ଆଗରୁ ଦୁଇଟି କଥା କହିଦିଏ । ସ୍ବାକାର କରୁଛି ଯେ ମୋ ହିସାବ ଭୁଲ୍ । ଏଥିପାଇଁ ଏକାଧିକ ମରଜ ଲୋଡ଼ାହୁଏ । ଦ୍ଵିତୀୟ, କବିତା ବା ଯଥାଯଥ କଥା ଉଦ୍ଧାର କରିବା ମୋଠୁ ଦେଇନାହିଁ । ସେଟା ଏ ଦେଶର ପାଣି ପବନରୁ ଆସିଛି । ଆଜି ଗୋପାଳ ମହାଶୂଦ୍ର ନିଜେ କାହିଁକି ପଢ଼ିପାରିଲେ ନାହିଁ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ, ‘ଛୁଆଦିନୁ ତ ଗୋରୁ ପଛରେ ଗୋଡ଼େଇଲି, ପଡ଼ୁଛି କେମିତି ।’ କହି, କଳାକଳେବର ଚଉତିଶାରୁ ଗାଇଲେ, ‘ଘରେ ନ ରହନ୍ତି.....!’ ‘ଏଥର ରିପୋର୍ଟ ଶୁଣନ୍ତୁ’ କହି ଗୋପାଳଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହୋଇଥିବା ଆଲୋଚନା କଥା କହିଲି । ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଏଥକୁ ?’

‘ଏଥକୁ ଗୋବରଗ୍ୟାସ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଓ ପାଇପ ମିଷ୍ଟ୍ରୀଙ୍କୁ ଡକାଇ ହିସାବ କରାଯାଉ ଯେ ବାସ୍ତବରେ ହାନି ହେବ ନା ଲାଭ । ଖାଲି ଗୋବର ନୁହେଁ, ବାଇଓଗ୍ୟାସ୍‌କଥା ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ ।’

‘ହେଲା । କାଲି ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ’ କହିଲେ ତୃଆବୋଉ ।

‘ମୋ କଥା ସରିନାହିଁ । ନନ୍ଦା ନନ୍ଦୀ ଆମ ପାଇଁ ବରଦାହେବେ ବୋଲି ବହୁକାଳୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କଲେଣି । ତଦ୍‌ବିଦ୍‌ମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରାଯାଉ ଯେ ଏଠି ନନ୍ଦା ପ୍ରକଟିତ ହେଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ, ଆୟ କେତେ । ଦୁଇ, ନନ୍ଦା ସବୁଦିନେ ପାଣିରେ ଭରପୂର । ଆମେ କିଛି ପାଣି ଆଣି କ୍ଷେତରେ ନ ମଡ଼େଇବା କାହିଁକି ?’

‘ନନ୍ଦନ, ସାନ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ଚୀନାମାନେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସର୍ବଶେଷ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ଏ ପ୍ରକଳ୍ପ ଲାଭଦାୟକ ମନେ ହେଲେ,’ ମୋ ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି କହୁଛି, “ଅଞ୍ଜଳି, ପୁଞ୍ଜି ଖଟା, ଫାଇଦା ଉଠା ।”

ନନ୍ଦାର ସପ୍ରଶଂସ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଉପରେ ନିବନ୍ଧ ଥିବା ଦେଖି ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଖାସ୍ ତମକୁ ଇମପ୍ରେସ୍ କରିବାପାଇଁ ନନ୍ଦନ ଏଗୁଡ଼ା କହୁଛନ୍ତି ।’

କହିଲି, ‘ତୃଆବୋଉ, ଗୋବରଗ୍ୟାସ୍ କଥା ଆପଣ ବୁଝିବେ । ଅଞ୍ଜଳି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ ଦୁଇଟି କଥା ବୁଝିବେ । ସେତକ ସରିଲେ ମୁଁ କାହାକୁ ଇମପ୍ରେସ୍ କରିବାକୁ କହୁଛି କି ନାହିଁ ବଳେ ଜଣାଯିବ । ତା’ ମିଳିବ ?’

ତୃଆବୋଉ ‘କ୍ଷୀରପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା’ କହିଲାବେଳକୁ କ୍ଷୀର ଭାଣ୍ଡ ହାତରେ ସ୍ଵୟଂ ଗୋପାଳ ମହାଶୂଦ୍ର ପ୍ରବେଶ କରି କହିଲେ, ‘ଏ ବେଳା କ୍ଷୀର ମହକ ଦେଖିବେ ଆଜ୍ଞାମାନେ ।’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘କୋଉ ଗାଈ ?’

-ପାଟ । ଆପଣ ଆଜି କିମିଆ କରିଦେଲେ ସାରେ । ଆପଣ ଯୋଉ ବୁଲିବୁଲି ଆଉଁଶିଲେ, ସେଥିରେ ସବୁ ଗାଈ ଆଜି ଅଧିକା ଅଧିକା କ୍ଷୀର ଦେଲେ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚେ ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କ କଥା ଜାଣନ୍ତି । ମା’ ଦିନେ ଦିନେ ଏମିତି ଯାଇଁ ଆଉଁଶି ଆସିଲେ, ସେଦିନ କ୍ଷୀର ବେଶୀ ହୁଏ । ତେବେ ସେତ ବାପଘରେ ଗାଈକାମ କରୁଥିଲେ । ଆପଣ ?

-ହେତୁ ହେଲାଦିନୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ିବାଯାଏ ଗାଈଙ୍କମେଳରେ ଦିନ ବିତେଇଛି । ଘାସ ପେଟେ ଚରି ଧବଳା ଶୋଇପଡ଼ି ପାକୁଳି କରୁଥିବ, ମୁଁ ତା ପେଟକୁ ଆଉଟି ପାଠ ପଢୁଥିବି । ସେ ବେଳେବେଳେ ମତେ ଚାଟି ଦଉଥିବ ! ଏଇଭୂଣି ସେକଥା ମନେ ପଡ଼ି ରୁମ କେମିତି ଟାକୁରି ଗଲାଣି ଦେଖ ! ହଉ, ଛାଡ଼, ସବୁ ଗାଈଙ୍କୁ ନାଁ ଦେଇଚ ?

-ନହେଲେ ଗୋଲ କରିବୁଁ କେମିତି ?

‘ଏତେ ଗାଈ, ସମସ୍ତଙ୍କର ପୁଣି ଅଲଗା ଅଲଗା ନାଁ ?’ ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଗାଈଙ୍କ ରୂପ, ଗୁଣ, ଜନ୍ମବାର, ଜନ୍ମମାସ ଦେଖି ଛାଏଁ ଛାଏଁ ନା ଚାଲିଆସେ ତୁଣ୍ଡକୁ । ଧବଳା, ଶ୍ୟାମଳୀ, ପାଟ, ଛିଟ, ରଙ୍ଗ, କସରୀ, ଓଲେଇ, ଗେଲେଇ, ସର୍ବାରୀ, ମଙ୍ଗଳୀ, ବୁଧେଇ, ଗୁରୋଇ, ଶୁକୁରୀ, ପୁନି, ଚଇତୀ, ଭୋଦେଇ, ବିଜୁଳି, ସୁନେଇ ଏମିତି କେତେ ରକମ ନାଁ ଅଛି ମା’ ।

ନନ୍ଦା କ୍ଷୀର ଢାଳି ଭାଣ୍ଡଟି ଫେରାଇଲା । ମହାଶୁଦ୍ଧେ, ‘ଆଉଟି ଆଜ୍ଞା’ କହି ନଇଁପଡ଼ି ଛୁହାର ହେଲେ । ଗଲାବେଳକୁ ମତେ ଚାହିଁ କହିଲେ, ‘ସାରେ, ମଝି ମଝିରେ ଏମିତି ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସୁଥିବେ ।’

ମହାଶୁଦ୍ଧେ ଗଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ‘ବୌଦ୍ଧିକ ସଂପଦ ଉପରେ ଅଧିକାର’ କଥାଟି ତ ଏବେ ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ । ଏଥିରେ ବହି, ଉତ୍ତାବନ ଆଦି ସାଙ୍ଗକୁ ବୁଦ୍ଧି ସଂପର୍କିତ ଅନେକ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ତମ ଗ୍ୟାସ୍, ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍, ଜଳସେଚନ ଲାଭ ଦାୟକ ହେଲେ ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଣକାରୀ ଭାବରେ ଲାଭର ଅଣୀ ଶତାଂଶ ମୁଁ ନେଇ ତମକୁ ବାକି କୋଡ଼ିଏ ଶତାଂଶ ଦେବି ।’

‘ଗ୍ୟାସ୍ କଥା ନୂଆବୋଉ ଉଠେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଲାଭାଂଶ ତାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ । ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ କଥାଟି ଗୋପାଳଙ୍କର ।’

‘ସେମାନେ ପାଇବେ । ତିନୋଟି ଅଲଗା କମ୍ପାନୀ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ନୂଆବୋଉ, ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ, ଗୋପାଳ ଓ ତମସାଙ୍ଗରେ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ସ୍ଵାକ୍ଷରିତ ହେବ । ଏ ଗୁଡ଼ା ଆଇନ୍ । ତେଣିକି ଲାଭାଂଶ କିଏ କ’ଣ କରିବ ସେ କଥା ନିଆରା । ତେବେ ଏଠି ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ହିଁ ଦେବା । ସେଥିରେ ବି ଆମର ଲାଭ । ଆୟକରରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ । କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି ନୂଆବୋଉ ? ‘ତମେମାନେ ଯାହା ଭଲ ଭାବୁଚ କର । ଏ ଜମିତକ ଯୋଗାଡ଼ କଲାପରେ ମୋର ଛୁଟି ।’

‘ଛୁଟିକଥା ସ୍ବାମୀଚୀ ଓ ଗୁରୁଦେବ ପଢ଼ସଲା କରିବେ’ କହି, ନନ୍ଦା ଆଶୁଥିବା ଚା’ର ସୁବାସ ପ୍ରାଣଭରି ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଲି ।

ଚା’ କରୁ କରୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆଉଟା ବେଳେ କ୍ଷୀରର ମହକ କି ଚମତ୍କାର !’ ଆମେମାନେ ଯେଝା ଯେଝାର ଚା’ ଧରି ଟିକେ ଟିକେ ଓଠରେ ଶୋଷି କ୍ଷୀରର ମହକ ଉପଭୋଗ କରୁ ।

ମୋ ପାଟିରୁ ବାହାରିଲା, ‘ସାବାସ, ମା’ ପାଟ !’

ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଗୋଶାଳାରେ ପାଟ ପେଟକୁ ଆଉଟି ପଢ଼ିହବ ନାହିଁ ।’

-ନ ହଉ, ତା ଗଳାରୁ ଓହଳି ଦୋଳି ଖେଳି ହବ !

‘ନନ୍ଦନ, ବଣଦୁଲା, ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ା, ପାଟବେକରୁ ଝୁଲା, ବିନ୍ଦୁମତୀ ଧାରେ ଧାରେ ଯିବା ଓଗେର ଓଗେର କାମପାଇଁ ବେଳ କାହିଁ ?’ ପଚାରିଲେ ଚୁଆବୋଉ ।

-ଚୁଆବୋଉ, ଭାଗବତ କହିଛି ‘ଏମନ ଭାବୁଥାଇ ଯାହା, କାଳେ ପ୍ରାପତ ହୁଏ ତାହା,’ ଦେଖିବେ, ହବ ।

-ହଉ, ସେଇଆ ହଉ । ତେବେ, ଏ ମକଦ୍ଦମା କଥା ଘେନି କ’ଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା ?

କହିଲି, ‘ଆପଣତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଅବୋହୂଙ୍କ ନାଁରେ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ପାଣି ରହିବ । ତାଙ୍କ କଥା ଆମ ଦାୟିତ୍ବ । ମୋ ଲାଭାଂଶ ମକଦ୍ଦମା ନାଁରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ଦଉହେବ । ଆଜ୍ଞା, ଚୁଆବୋଉ, ଆପଣ ଝର ନକହି ବିନ୍ଦୁମତୀ କହିଲେ ଯେ !’

‘ତାହାହିଁ ସେ ଝରଣାର ନାଁ, ଇତି ମକଦ୍ଦମା ।’

-ବିନ୍ଦୁମତୀ ବି ମକଦ୍ଦମା ଜମିକୁ ଜଳସେଚିତ କରିବେ ।

-ଉଠାଣି ?

-ଉଠା ଜଳସେଚନ । ଯିଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁ, ଆଇପିଆର୍ ବଳରେ ମୋ ଲାଭାଂଶ ମକଦ୍ଦମା ପାଣିକୁ ଯିବ ।

‘ଭାବବୁଲ ହେଲେ ଆଉଗୋଟେ କମ୍ପାନୀ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବ,’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି । ଚା’ ପର୍ବ ସରିଲା ବେଳକୁ ସାଢ଼େ ସାତ । ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଯାଅ ଧୁଆଧୋଇ ହୋଇ ଖାଇବାକୁ ଆସ । ନନ୍ଦା, ଏମାନଙ୍କୁ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ନିଆ ଅଣା କରିବତ !’

‘ଏମାନଙ୍କୁ ମାନେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ । ମୋର, ଘଣ୍ଟା- ମାନେ ଅସୁରା ମାଉସୀଙ୍କ ଘର ଓ ସେଠୁ ସିଧା ଭୋଜନଶାଳା’ କହି ଉଠିଲି ।

ଅସୁରା ମାଉସୀ ଘରେ ଥିଲେ । ମତେ ଦେଖି କହିଲେ, ‘ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ ଲେପ ହେଉଛି ପୁଅ । କୁଆଡ଼େ ପାଞ୍ଚଦିନ ଲାଗିବ ଶୁଖିବା ପାଇଁ । ତମେ ଆଜିରବାର ସାତଦିନେ ଆସ, ଝୋଟି ଆଉ ଚିତ୍ର ଲେଖା ଦେଖିବ ।’

-ହଉ । ହେଲେ ଏଇନା ଆଉଗୋଟେ କାମରେ ଆଇଟି । ଆଜି ଖୁଆପିଆ ପରେ ମା’ଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିବ । ତମ ଗୀତ ଶୁଣେଇବ ।

-ମୁଁ ତ ଗୋପୀୟନ୍ତ୍ର ଧରିବି । ତୁବି ତବଲା ଆଉ ଗିନି ନହେଲେ ବନମାଳୀ ଗାଇବି କେମିତି ? କନକ ତୁବି ତବଲା ବଜାଉ ନାହିଁ ? ଗିନି ପାଇଁ ଆଉ ଜଣକୁ ସାଙ୍ଗରେ ପଛେ ନେବି ।

-ତମେ ଆଉ ଜଣେ ଗାଇବାବାଲାଙ୍କୁ ନିଅ । ତାଙ୍କୁ ଗିନି ଜଣାଥିବ ଯେ ।

-ଠିକ୍ । କେତେବେଳେ ଯିବି ।

-ଆଠଟା ବାଜିନି । ତମେ ସାଙ୍ଗେ ନଅଟା ବେଳକୁ ମା'ଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚ ।

ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟନେଇ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲି । ଧୁଆଧୋଇ ହେଇ ସାରିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଆସିଲା । ମାଁ ଆଉ କନକ ପିଣ୍ଡାରେ ଗପୁଥିଲେ । କହିଲି, 'ମାଁ ତମେତ ସମତିକି ଖୋଇବା ପାଇଁ ଯିବ । ଖୁଆପିଆ ବଢ଼ିଲେ ତମ ଝିଅଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବ ଟିକିଏ ?'

'ସୁରୁବାବୁ କହୁଛେ, ଯିମାନେଇଁ !' ନନ୍ଦା କନକ ମାଁଙ୍କୁ ଧରି ପାହାଚ ଓହ୍ଲେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇଲେ । କନକ, ମାଁ ପଛରେ ଓ ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦା ଆଗରେ । ମାଁ ଡାକିଲେ, 'ସୁରୁବାବୁ, ଆସ ।'

'ନାହିଁ, ମୁଁ ଚାଲିକି ଯିବି ।'

'ତୋ ଇଛା' କହି ମାଁ ଗଡ଼ିକି ଆଉଟିଲେ । ଗାଡ଼ି ଗଲା ।

ଭୋଜନଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ ତୁଆର ପାଖରେ ଥିଲେ । ମତେ ପଚାରିଲେ, 'ଗାଡ଼ିରେ ଆସିଲ ନାହିଁ ?'

-ନନ୍ଦା ଆଜି ରାଗିମାଗି ମତେ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଓପରେ ବି ଚିଡ଼ିଗଲା । କହିଲା ତୁଆବୋଉ ଅତିଥିଙ୍କ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ନକରିବାକୁ କହିନଥିଲେ ଏଇଠି ଦିବଶକୁ ଛାଡ଼ି ପଳେଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଅତିଥି ବୁହେଁ ବୋଲି ଆପଣ ଓ ସିଏ ନ ମାନିବାଯାଏ ମୁଁ ଅଗାଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିବି । ଏହା ମୋର ସତ୍ୟ, ସତ୍ୟ ।

-ତମ ଇଛା । ଖାଇବ ତ ?

'ଅଳବଡ଼' କହି ମୁଁ ଆଗେଇଯାଇ ନନ୍ଦାପାଖ ପତ୍ରରେ ବସିପଡ଼ିଲି । ଡାହାଣକୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଆସନ । ସେ ଆସି ବସନ୍ତେ, ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଭୋଜନ । ଶେଷରେ ଖୁରି । ପରସ୍ପରା କହିଲେ, 'ଆଜି ଗାଈପରା ବେଶୀ କ୍ଷୀର ଦେଲେ ଯେ ଆମକୁ ପାଞ୍ଚ ଲିଟର ଅଧିକ ମିଳିଲା । ରାନ୍ଧୁଣୀଏ ଖୁରି କରିବାକୁ ଠିକ୍ କଲେ । କେମିତି ହେଉଛି ?'

କହିଲି, 'ଅମୃତ । ଆଉ ଟିକିଏ ମିଳିବ ?'

ଟିକିଏ ନୁହେଁ, ବେଶ୍ ମିଳିଲା । ପେଟେ ଠୁକିଦେଇ ବାଁ ହାତ ପେଟରେ ବୁଲେଇ କହିଲି, 'ଆତାପି ବାତାପି ଟେବ.....!'

ତୁଆବୋଉ ଥଟାକଲେ, 'ଏତା କିଏ ?'

-'ଓରେ ବାବା'ରୁ ମୁଣ୍ଡିଲାଉ ଉଦ୍ୟମ ।'

ଖୁଆ ସଇଲା । ତୁଆବୋଉ ମାଁ ଆଦିଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ନବାପାଇଁ କହିବା ଆଗରୁ କହିଲି, 'ସାଙ୍ଗେ

ନଅଟା ବାଜିବ । ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ସମସ୍ତେ ଟିକିଏ ବସିବା । କାମ ଅଛି ।’ ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଅସୁରା ମାଉସୀ ଓ ତାଙ୍କ ପଡ଼ିଶା ହେମ ନୂଆବୋଉ ଗୋପୀୟନ୍ତ, ତୁବି ତବଳା ଓ ଗିନିଧରି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ବସିଲାପରେ ମାଉସୀ କନକଙ୍କୁ ଠାରିଲେ । କନକ ତୁବି ତାବଳା ଉଠେଇନେଲେ । ମାଉସୀ ଗୋପୀୟନ୍ତର ସ୍ଵର ବାଣିଲେ । ସେଠୁ ମାଉସୀ ଓ ହେମ ନୂଆବୋଉ ଗାଉଲେ :

ତୋ ଲାଗି ଗୋପଦାଣ୍ଡ ମନାରେ କାଳିଆ ସୁନା !

ତୋ ଲାଗି ନ ଯିବି ଯମୁନାରେ କାଳିଆ ସୁନା ।

ନିତି ଏହି ବାଟେ ଯାଉରେ କାଳିଆ !

ନିତି ଏହିବାଟେ ଯାଉ ।

ହଟରେ କଉଡ଼ି ମାଗିରେ କାଳିଆ !

ମୂରଲୀ ବଜାଉ ଥାଉରେ ।

ତୁହି ଗୋପପୁରେ ରଜାରେ କାଳିଆ !

ତୁହି ଗୋପପୁରେ ରଜା ।

କେମନ୍ତେ ସଜରେ ମୂରଲୀ ବଜାଉ !

ଥାଉରି ଟିକିଏ ବଜାରେ ।

ତୁହି ଅଗୁ ନନ୍ଦଚାଟରେ କାଳିଆ !

ତୁହି ଅଗୁ ନନ୍ଦ ଚାଟ ।

ମଥୁରା ହାଟକୁ ଦଧି ବିକିଗଲେ

ନିତି ମାଗୁଥାଉ ଘାଟରେ ।

ବଲ୍ଲଭାନନ୍ଦ ଏ ରସରେ !

ଶୁଣ ଆଗୋ ସଖୀବୃନ୍ଦ ।

ଯମୁନା କୂଳରେ ମୂରଲୀ ବଜାଏ !

ତୁମ୍ଭ ଘେନି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରରେ ।

ଘୋଷାପରେ ପାଞ୍ଚଟି ପଦ । ପଦଟିଏ ବୋଲି ଘୋଷାକୁ ଫେରି ଆସୁଥାନ୍ତି ଦିହେଁ । ପ୍ରତି ପଦର ଦ୍ଵିତୀୟ ପାଦଟି ଦୁଇଥର ଗାଉଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପଦର ଦ୍ଵିତୀୟ ପାଦ । ମୂରଲୀ ବଜାଉ ଥାଉରେ ଗାଉବାବେଳକୁ ହେମ ନୂଆବୋଉ ଅଣ୍ଟାରୁ ମୂରଲୀ କାଢ଼ି ବଜାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗିଲା । ଗୀତ ବନ୍ଦହେଲାବେଳକୁ ଦେବିକା ଆଉ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଆଖିରୁ ଧାରଧାର କୁହ ବୋହୁଥାଏ । ଗାଆଣୀ ଦିହେଁ ସେ ଦିହିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିଆମାରି ବାହୁଡ଼ିଗଲେ । ମୁଁ ବାଟେଇଦେବାକୁ ଗଲି । ଫେରିଆସି ଦେଖେଁତ ମାଁ ଗାଡ଼ିକବାଟକୁ ଧରି ଛିଡ଼ା ହେଇଛନ୍ତି । ମତେ ଭିଡ଼ିଧରି କହିଲେ, ‘ସୁରୁବାବୁ । ଆଉ ସଂଜ୍ଞା ସୁଫଲ କରଦେଲୁ । ଆ, ବସ । କନକ, ତାପରେ ମାଁ ଓ

ସେଠୁ ମୁଁ ବସିବୁ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଗରେ । ନନ୍ଦା ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ଚଳାଇ କହିଲା, ‘ଏହା ଘଣ୍ଟାହେଲେ, ମୁଁ ବି ଘଣ୍ଟା ପେଲିବି ।’ ପଛରୁ ଥରିକରି କହିଲି, ‘ଅତୀତ ସାଧୁ ସଙ୍କଟ ।’

ପରଦିନ ସକାଳ ସାତଟାବେଳକୁ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଆସି ଦେଖିଲି ନନ୍ଦା ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ଗପ କରେଇଚନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ କଥାପଦେ କାନରେ ପଡ଼ିଲା, - ଆଜି ସତର । ବାଇଶି ବେଳକୁ ଖବର ପାଇବା ଆଶା ।’ ମୁଁ ଚଉକିଟିଏ ଦଖଲ କଲି । ନନ୍ଦା ମତେ ‘ନମସ୍କାର’ କହି ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ କହିଲା, ‘ସେମାନେ ରାଜିହେଲେ ଏଠି କେବେ ପହଞ୍ଚିବେ ?’

‘ଆଉ ଚାରିଦିନ, ମାନେ ପଚାଶ ବା ଛବିଶ୍ଚ ।’

ମତେ କେହି କିଛି ନକହିବାରୁ ମୁଁ ବି ପତରାଉତରା କଲିନାହିଁ । ଯିଏ ହେଉଛୁ ପହଞ୍ଚିଲେ ବଳେ ଜଣାଯିବ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଉଠିଲି ।

‘କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଲ ?’

‘ଲାଲବେରି ।’ ଲାଲବେରିରେ ପହଞ୍ଚି କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ତିନିଖଣ୍ଡ ବହି ଆଣିଲି । ରାତିରେ ନିଦ ଭଲ ହେଲାନି । ଉଞ୍ଜଳ ‘ବଧୀର ନୁହଇ ବୀର’କୁ ‘ଅଧୀର ନୁହଇ ବୀର’ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ମନେ ମନେ କହି ହଉଛି ! ଅଧୀରରୁ ଆରମ୍ଭ ଗୀତଟିଏ ନ ପାଇଲେ ଏ ଭୁଲ କରିଚାଲିବି । ପାଇଲି ନାହିଁ । ପରେ ଦେଖିବାକୁ ସ୍ଥିର କରି ଉଠିଲି । ଯାଉ ଯାଉ ନିଜ ଭିତରେ ଏପରି ଅଧୀରତା କ’ଣ ପାଇଁ ଆସିଛି ବୋଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଲି । ଇଂରାଜୀର ସୁନରିଜିମ୍ ଏଇଟା ନୁହେଁ । ମତେ ଦିଅ ଜାଗାରେ ମତେ ନିଅ ଭଳି କହି ନିଜର ଅବଦାନିତ କାମନାର ପରିପ୍ରକାଶ ନିଶ୍ଚିତ ନୁହେଁ । ଗୋଟେ ଅଳ୍ପତ ଅସ୍ଥିରତା ମତେ ଘାଣ୍ଟୁଛି । ନନ୍ଦାକୁ ଚାଣ୍ଡେ ବାହାହେବାକୁ ଚାହୁଁଛି ? ନା । ବାହାଘର ଆଉରି ଚାରିପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଅଛି । ସେ ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ସେମିତି ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ବିଳାତ ଯାଇଁ ସେଠୁ ପାଠସାରି ଫେରିବା ପାଇଁ ବି ଅଧୀର ନୁହେଁ । ମୁଁ ତ ବେଶ୍ ଶୀଘ୍ର ଯାଉଛି । ସେଠିକା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ପାଠପଢ଼ା ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ କାମ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ସରୁନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ । ଭିତରେ ଗୋଟେ ପ୍ରକାର ଆତୁରତା ଜମାଟ ବାନ୍ଧୁଛି ଯେମିତି । କ’ଣ ପାଇଁ ? ହଠାତ୍ ମନ ଭିତରେ ବିଚ୍ଛୁଳି ଝଲସିଗଲା, ‘ଗୋପାଳ ମହାଶୂଦ୍ରଙ୍କ କଥାରୁ ମୋ ଭିତରେ ଗୋଟେ ଅଳ୍ପତ ପ୍ରଶ୍ନ ମତେ ଅସ୍ଥିର କରୁଛି ।’ ‘ହେତୁହେଲାଦିନୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ିବା ଯାଏ ଗୋରୁମେଲରେ’ ଦିନ କଟେଇଥିବା କହିଲି । କେବେ ହେତୁ ହୁଏ ? ମୋର କେବେ ହେଲା ? ଆଖି ଆଗରେ ଛବିଟିଏ ଖେଳିଗଲା । ଗୋଟେ ନଈକା ଛୁଆ ତା ବୋଉ ହାତଧରି ଆସେ ଆସେ ଗୋଡ଼ପକେଇ ଚାଲୁଛି । ବୋଉ ବେଳେବେଳେ ହାତ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଛୁଆଟି ନଥିଲିନା ବସିପଡ଼ୁଛି । ଫେରେ ଛାଏଁ ଠିଆ ହବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କରି ଠିଆବି ହଉଛି । ମାତ୍ର ଚାଲିପାରୁନି । ବୋଉକୁ ହାତ ବଢ଼ଉଛି । ବୋଉ ପୁଣି ଟିକେ ଚଲଉଛି । କେତେବଡ଼ ଛୁଆଟି ? ବର୍ଷକର ହବା ଆଗରୁ ଛୁଆଟି କଥା କହୁଥିଲା, ନ’ଦଶ ମାସ ବେଳକୁ ଗୀତ ବି ଗାଉଥିଲା - ଆ ଜନମାମୁ ଛଳଦ ଛଇ..... ଅଣ୍ଟାରେ ନାଲିପୁଡ଼ା ଦିହରେ ଡେଉଁରିଆଟିଏ । ସଞ୍ଜବେଳେ

ମଉସା ଫେରୁଥିଲେ ଗାଈରୁ । ଛୁଆଟିକୁ କାଖେଇ ଗେଲକରୁଥିଲେ । କହୁଥିଲେ ‘କହିଲୁ ବାବୁ କମଳ ଲୋଚନ ଶ୍ରୀହରି ।’ ପିଲାଟି କହୁଥିଲା କଅଁଳ ଲୋଚନ ଶିଳିହରି । ମଉସା ବୋକଟିଏ ଦେଇ ଆଉ ଜଣକ ହାତକୁ ଟେକିଦେଇ କହୁଥିଲେ - ସାବି, ନେ, ତା ମା ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦେ । ଛୁଆଟି କହୁଥିଲା - ଛାବି ନେ ନେ । ମାଇପିଟି ଛୁଆକୁ ନେଇ କହୁଥିଲା, ‘ମୁଁ ପା ତୋ ଦେଇ ! ସାବି କ’ଣ ?’ ଛୁଆଟି କହୁଥିଲା-ଛାବି ଦେଇ ଛାବିଦେଇ ଆଉ ତାଲି ମାରି ହସୁଥିଲା । ସେଠୁ ବୋଉ ନଉଥିଲା, ଦୁଧ ଖୋଉଥିଲା । ଦୁଧ ଖାଉ ଖାଉ ଛୁଆଟି ଶୋଇ ପଡୁଥିଲା । ସକାଳେ ଉଠିଲାବେଳକୁ ଖରା ପଡ଼ିସାରୁଥିଲା । ଘରେ ଖାଲି ସେ ଆଉ ବୋଉ । ମଉସା ଗାଈନେଇ ବାହାରି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦେଇ ଯାଇଥାଏ ଖୁର ବିକି । ଏମିତି ଏମିତି ଚାରିବର୍ଷର ହେଲା । ଚାହାଳିରେ ଖଡ଼ି ଛୁଆଁ ହେଲା । ଚାହାଳି ଛୁଟିହେଲେ ଘରକୁ ନେଉଟି ପଖାଳ ତାଟିଆଏ ଆଉ ମଦରଙ୍ଗା ଶାଗ ପତର ପୋଡ଼ା ଖାଇ ଘରଦାଣ୍ଡରେ ତିଆଁମରା ନହେଲେ ସାଙ୍ଗ ପିଲାଙ୍କ ମେଳରେ ଖେଳ । ସଞ୍ଜରେ ରୁମ ନ ନୁଟିବା ଆଗରୁ ମଉସା ଗୋରୁପଲ ଘେନି ବାହୁଡ଼ନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ଛୁଆଟିକୁ ସମତେ ତାକିଲେଣି ନନ୍ଦ, ନହେଲେ ନନ୍ଦ, ନହେଲେ ନନ୍ଦିଆ, ମାତ୍ର ମଉସା, ଦେଇ ଆଉ ବୋଉଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ବାବୁ ! ସଞ୍ଜପହରଟା ସେ ତିନିଜଣ ଗୋରୁ ବାଛୁରିକୁ ଖୋଇବା, ଗାଈ ଦୁହଁବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଦୁହଁପରେ ବାଛୁରିକି ଅଲଗା ଖୁଆଡ଼ରେ ରଖାଯାଏ । ଦେଇ ଆଉ ମଉସା ଦୁଧ ଘେନି ଗାଁ ଭିତରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ବୋଉ ଘରେ ରହି ଭାତ ରାନ୍ଧେ । ନନ୍ଦ ଗୁହାଳରୁ ରନ୍ଧାଘର, ରନ୍ଧାଘରୁ ଗୁହାଳ ହେଇ ହେଇ ବୋଉ ତାଗିଦାରେ ତା ପାଖରେ ବସି ଡିବି ଆଳୁଅରେ ପଡ଼ିବସେ । ଦେଇ ମଉସା ଫେରିଲେ ଲଣ୍ଠନ ଆଳୁଅରେ ପଡ଼େ । ରାତିରେ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇପଡ଼େ - ଖାଲି ହେଁସ ଓପରେ । ସକାଳୁ କାଉ କା’ କରିବା ଆଗରୁ ଉଠିପଡ଼ି ଗୁହାଳ ଦଉଡ଼େ । ଧବଳୀ ଆଉରି ଶୋଇଥାଏ । ନନ୍ଦ ତାକୁ ଆଉଁଶିଦେଇ ତା ପେଟ ଓପରେ ନେପୁଟିପଡ଼େ । ଧବଳୀ ଥୁରିକିନା ଅଗଜିରରେ ଟିକିଏ ଚାଟିଦିଏ । ନନ୍ଦ ଦିହ ଉକୁସି ଉଠେ । ରବିବାର ଆଉ ଛୁଟିଦିନେ ମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଈରେ ଯାଏ । ବହିଷ୍ଠେ ଅଣ୍ଟିରେ ଥାଏ । ଧବଳୀ ଚରିଚାରି ଶୋଇ ପାକୁଳି କଲେ ନନ୍ଦ ତା ପେଟକୁ ଆଉଟି ବହିପଡ଼େ । ଏଇମିତି ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ହେଲା । ଦିନେ ନନ୍ଦ ଚାହାଳିରୁ ଫେରି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ବୋଉ ଶୋଇଛି । ନନ୍ଦ ତା ପାଖକୁ ଗଲାବୁ କହିଲା - ଯା, ପଖାଳ ଅଛି, ଖାଇଦେ । ଆଜି ପତର ପୋଡ଼ା ନାହିଁ । ନୂଶନଙ୍କା ନଗେଇ ଖାଇଦବୁ । ନନ୍ଦ ବୋଉ କପାଳରେ ହାତମାରି ଦେଖିଲା ବହୁତ ତାତି । ସେ ଖାଇବ କ’ଣ, ବୋଉ ପାଖରେ ବସି ତା ଦିହମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶିଲା । ମଉସା ଗାଈ ପଲଘେନି ଫେରି ବୋଉର ଏ ହାଲୁ ଦେଖି ଏକା ଏକା ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁଆପିଆ କଥା ବୁଝିଲେ । ଗାଈ ଦୁହଁ ସାରି ଗାଁକୁ ଗଲେ । ଫେରିଲାବେଳକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁର ହୋମିଓପାଥ୍ ଡାକ୍ତର । ଡାକ୍ତର ଧଳାଧଳା ବଟିକା ଚାରିପାନ୍ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ଦି ଦି ଘଣ୍ଟାରେ ଓଷଦ ଖୋଇବ । କାଲି ସକାଳେ ଆସି ଦେଖିବି ।’ ମଉସା ନନ୍ଦକୁ ତାକି ସାଙ୍ଗରେ ଖୋଇଲେ ପଖାଳ, ନୂଶ ନଙ୍କା । ସକାଳୁ ମଉସା ଗାଈଘିନି ଗଲେ । ବୋଉ ଜର ସେମିତି ଥାଏ । ତାତି ବଢ଼ିଲାପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ସେ ଛଟପଟ ହଉଥାଏ । ନଅଟା ଦଣ୍ଡଟାକୁ ଡାକ୍ତର ଆସି ଜର ମାପି କହିଲେ, ‘ସେ ଓଷଦ କାମ କଲାନାହିଁ । ଆଉ ଓଷଦ ଦଉଡ଼ି । ଆଜ୍ଞୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନେଇଯା ।’ ନନ୍ଦୁ ବଣକୁ ଦଉଡ଼ିଲା । ମଉସାଙ୍କୁ ସହୁ କହିଲା । ମଉସା ଆଉଜଣେ ପଡ଼ିଶାଙ୍କୁ ଡାକି ଗାଈତକ ତାଙ୍କ ଜିମା ଦେଇ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଗାଁରୁ ଗୋଟେ ବଳଦଗାଡ଼ି ମାଗିଆଣି ବୋଉକୁ ଦଣ୍ଡ ମାଇଲ ଦୂର ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଲେ । ବୋଉକୁ ସେଠି ଗୋଟେ ଖଟିଆରେ ଶୋଇଦେଲେ । ଡାକ୍ତର ପରୀକ୍ଷାକରି କହିଲେ, ‘ବଡ଼ ବିଷମ ରୋଗ’ । ସେଠୁ ଇଂଜେକ୍ସନ ଦେଲେ । ଗୋଟେ ନର୍ସ ବୋଉ ପାଖେ ପାଖେ ରହିଲା । ଗୋଟେ ଶିଶିରୁ ସରୁଆନଳୀବାଟେ ଓଷଦ ଝରି ଗୋଟେ ଛୁଛୁବାଟେ ବୋଉ ଶିରାରେ ପଶୁଥାଏ । ଏମିତି ତିନିଟା ବୋତଲ ସଜଲା । ଆଉ ଦିଇଟା ଇଂଜେକ୍ସନ ଦିଆଗଲା । ବୋଉର ଚେତା ନଥାଏ । ଡାକ୍ତର ଫି ଘଣ୍ଟାରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସଂଜବେଳେକୁ ବୋଉ ଘଡ଼ ଘଡ଼ ହେଲା । ନର୍ସ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଁ ଡାକ୍ତରକୁ ଡାକିଲା । ସେ ଆସି ପୁଣି ଥୋଡ଼େ ପରୀକ୍ଷାକରି କହିଲେ, ‘ଆଶା ନାହିଁ ।’ ମଉସା ଥକାହେଇ ବସିଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦୁ ବୋଉ ଦିହମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲଉଥାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ଗଲା । ସେଠୁ ବୋଉର ଘଡ଼ ଘଡ଼ ହବା ବନ୍ଦ ହେଇଗଲା । ନର୍ସ ପୁଣି ଦଉଡ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର ଆସି ଦେଖିଲେ ଓ ବୋଉ ମୁହଁ ଓପରକୁ ଧଳା ଚାଦରଟା ଟାଣିଦେଲେ । ମଉସା ଝର ଝର ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ଡାକ୍ତର କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞୁ ଗାଁକୁ ନେବେତ ?’ ମଉସା କହିଲେ, ‘କଣ ଲାଭ !’ ଜଣକ ବଳଦଗାଡ଼ି ମାଗିଆଣିଟି । ମଡ଼ାନେର ଗଲେ ସେ ଖେସରା ମାଗିବ । ଏଇଠି ସଜ୍ଜାର କରିଦେବି ।’ ଡାକ୍ତର ଚାଟି ପାଞ୍ଚଜଣକୁ ଡାକିଦେଲେ । ସେମାନେ ବୋଉକୁ ଖଟିଆରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗୋଟେ ଠେଲାଗାଡ଼ିରେ ଶୋଇ ଦେଇ ମଉସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଆସ ।’ ମଉସା ମୋ ହାତଧରିଲେ । ପଚାରିଲି, ‘ବୋଉକୁ ଏ ଗାଡ଼ିଟାରେ କୁଆଡ଼େ ନଉଚନ୍ତି ?’ ମଉସା ଭେଁ କରି କାନ୍ଦିଉଠି କହିଲେ, ‘ବାବୁରେ, ବୋଉ ଚାଲିଗଲା । ଏଇଠି ବାହୁ କରିଦବା । ତୁ ମୁହଁରେ ନିଆଁଦବୁ ।’ ବାସ୍, ବୋଉକୁ ମଣାଣିରେ ଜଳେଇଦେଇ ନନ୍ଦୁ ଫେରି ଆସିଲା ମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ନନ୍ଦୁର ପାଠପଢ଼ା ସେବର୍ଷ ବନ୍ଦହେଲା । ମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଈରେ ଯିବା, ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖୋଇବା ଆଉ ଭାତ ତୁଣ ରାନ୍ଧିବାରେ ଦିନ ବିତିଲା । ପରବର୍ଷ ମଉସା ଦିନେ କହିଲେ, ‘ବାବୁ ତୋ ମାଷ୍ଟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖାକରି ଆସିଲି । ତତେ ସେ ଓପର କିଲାସକୁ ଉଠେଇଚନ୍ତି । ଏବର୍ଷ ଫେଣି ପାଠପଢ଼ । ମୁଁ ଧନିଆବାଇ ପୁଅକୁ ମୂଲିଆ ରଖିବି । ତୋ ମନହେଲେ ଦିନେ ଦିନେ ଗୋଠରେ ଯିବୁ ।’ ସେଠୁ ନନ୍ଦୁ ପଢ଼ିଲା । ପରୀକ୍ଷା ଦେଲା । ଦିବର୍ଷ ବାଦେ ବୃତ୍ତିପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ବୃତ୍ତି ପାଇ ବଡ଼ ଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲା । ବୋର୍ଡ଼ ପରୀକ୍ଷା ସଜଲା । ଦିନେ ମଉସା ଗାଈରୁ ଫେରି ବିଛଣା ଧଇଲେ ଯେ ଆଉ ଉଠିଲେ ନାହିଁ । ଦିମାସ କତରା ନଗାହେଇ ଦିନେ ଚାଲିଗଲେ । ହାଇସ୍କୁଲ ପରୀକ୍ଷାଫଳ ବାହାରିଲା । ନନ୍ଦୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ହେଲା । ମଉସା ତାଙ୍କ ଗୋରୁଗାଈ ଓ ଜମିବାଡ଼ି ବିକିଦେଇ ପଇସାତକ ହାଇସ୍କୁଲ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟଙ୍କ ଜିମା କରିଦେଇଥିଲେ । ସେଇଥିରେ ନନ୍ଦୁର କଲେଜ ନାମ ଲେଖା ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଚାରିମାସର ବୋର୍ଡ଼ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳିଗଲା । ତାପରେ ନିୟମିତ ବୃତ୍ତି ମିଳିଲା । ନନ୍ଦୁ ପଢ଼ି

ପାସକରି ବୃତ୍ତିପାଇ ଦିଲ୍ଲୀଗଲା । ଏବେ ଅଧ୍ୟାପକ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର । ମଉସା ଥିଲେ ମହାଭୋଇ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ନାଁ କିଏ ଦେଲା ? ବୋଉ ନା ମଉସା ? ଆଉ ଏ ମହାପାତ୍ର ସାଙ୍ଗିଆ ? ବାପାଙ୍କର ? ମଉସା କହୁଥିଲେ ବାପା ତଳ ଘଟିରୁ ଉଠି ଆସିଥିଲେ । କୋଉ ଗାଁ ? ମୋ ଜନ୍ମ ପରେ ପରେ ବାପା ଚାଲିଗଲେ । ମଉସା ମତେ ଆଉ ବୋଉକୁ ଆଶ୍ରାଦେଲେ । ମଉସାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସପନି ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ଆମ ଗାଁ ‘ସୁପ୍ରେଶ୍ୱର !’ ଠିକ୍ କହିଛନ୍ତି ଗୋପାଳ ମହାଶୁଡ଼ । ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ମେଳରେ ଗଉଡ଼ଘରେ ମୁଁ ବଢ଼ିଛି । ଆମ ପୁରୁଣା ଗାଁ ମତେ ଜଣାନାହିଁ । ଆମ ବଂଶପରମ୍ପରା ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । ମୋ ବାପାଙ୍କ ନାଁ ଥିଲା କମଳ ଲୋଚନ ଆଉ ଆମ ଗୋତ୍ର ଭରଦ୍ୱାଜ ବୋଲି ବୋଉ ଆଉ ମଉସା ମତେ କହିଛନ୍ତି । ମୁଁ ‘କମଳଲୋଚନ’ ଗାଉଁରେ ବୋଉ କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଥିଲା, ଏଇମାତ୍ର ଜାଣୁଛି । କମଳ ଲୋଚନଙ୍କୁ ହରେଇ ସେ ମତେ କମଳଲୋଚନ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଦେଇଥିଲା । ମୋ ଭିତରେ ସେ ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲା । ମୋ ବୋଉ ନାଆଁ କ’ଣ ? ଦେଇ କି ମଉସା ବୋଉକୁ ନାଁ ଧରି ଡାକୁନଥିଲେ । ମଉସା ବୋଧହୁଏ କିଛି ବି ଜାଣୁ ନଥିଲେ । ମୁଁ ମନେ ପକେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲି - ହଁ, ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଧନିଆ ମଉସାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଥରେ ଆମ ଘରକୁ ଆସି ବୋଉକୁ ଡାକିଥିଲେ, ‘ଏ କମଳି !’ ମୋ ବୋଉ ନାଁ ତାହେଲେ କମଳା ! ‘ବୋଉଲୋ, ତୋ ହତଭାଗ୍ୟ ପୁଅ ଦୋଷ ମାଫ୍ କରିଦେ’ଲୋ ବୋଉ. ଏଡ଼େ ଅଧମ ଏଇଟା ଯେ ତୋ ନାଆଁ ବି ମନେ ନଥିଲା ତାର ।’ କେତେବେଳେ ମାତୃମନ୍ଦିର ହେଉଗଲା ଚାଣିପାରି ନଥିଲି । ନୂଆବୋଉ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲେ । ମତେ ଦେଖି ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, କାହିଁକି କ’ଣ ! କ’ଣ ହେଲା । ଶାନ୍ତ ହୁଅ, ଶାନ୍ତ ।’ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ବାହାରକୁ ଆସି ମୋ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି କାଠହେଇ ଠିଆହେଇ ରହିଲେ । ନୂଆବୋଉ ମୋ ହାତଧରି ପଢ଼ୁକୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ ଘେନିଯାଇ କୁଣ୍ଡବାଡ଼ାରେ ବସେଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ତମେ କାଲି ରାତିରେ ବିଳିବିଲଉଥିଲ, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବୋଉ, ବୋଉଲୋ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲ ।’

‘କିମିତି ଜାଣିଲେ ଆପଣ ?’

‘କନକ । ତମ କାନ୍ଦରେ ତା ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ତମ ରୁମକୁ ଯାଇ ଡାକିଲାବେଳକୁ ତମେ ପୁଣି ଶୋଇଗଲଣି ।’

‘ବୋଉ ତାହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ମତେ ଶୁଆଇ ପକାଇଥିଲା’ କହି, କୁଣ୍ଡଭିତରକୁ ଅନେଇଁ ରହିଲି । ବୋଉର ମୁହଁ ଦିଶିଗଲା । ମନେ ମନେ କହିଲି - ହଁ, କମଳାତ, କମଳ କୁଣ୍ଡରେ ରହିବୁ । ଆଜିଯାଏ ଦେଖା ଦଉନଥିବୁ କାହିଁକି ? ମୋ ଆଖିରୁ ପୁଣି କୁହ ଝରିଲା । ପାଣି ଚହଲିଗଲା । ପୁଣି କହିଲି, ‘ନାଉଁ, ଆଉ କାନ୍ଦିବି ନେଉଁ, ଆଉଥରେ ଦେଖା ଦେ । ଉଠିବି । କାମ ଅଛି ।’ ପାଣି ଶୁଖିହେଲା, ବୋଉ ମୁହଁ ପୁଣି ଭାସିଉଠିଲା । ଉଠିଲି ।

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆସ, ଆମେ କେହି ଖାଇବୁ । ଜଳଖିଆ ଚା’ପରେ ଯେଝା ଯେଝା କାମରେ ଲାଗିବା ।’

ଜଳଖିଆ ଖାଇ ବସିଲାବେଳକୁ ପୁଣି ବୋଉ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବା ମୁଁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ । ତା' ବି ନୁହଁ । ଲାଗିଲା ବୋଉ ମୋ ପାଖରେ ବସି କହୁଛି - ତୁ ଅତିକ୍ରା ହେଇ ତୋ କାମ କରିଯା । ମୁଁ ମୁଣ୍ଡହଲେଇ ହିଁ କରି ଖାଇବାରେ ଲାଗିଲି । ଚମତ୍କାର ତା' । ସମସ୍ତେ ଦୁଇଦୁଇ କପ୍ ପିଇଲୁ । ଏ ପର୍ବ ସରିଲା । ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କଲି । ବୋଉକୁ ମନେ ମନେ କୁହାର ହେଲାବେଳକୁ ମତେ ଶୁଭିଳା, 'ଆରେ ଏ କୁହାର ପୁହାର କ'ଣ କିରେ ? ତତେ ପା କହିଲି - ତୋ ପାଖରେ ଏଣିକି ରହିବି । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସିନା କୁହାର ହୁଅନ୍ତି ।'

ଆଜି ଜଳଖିଆବେଳେ କେହି କିଛି କଥାହେଲେ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ଦୋଷୀ ଲାଗିଲା । କହିଲି, 'କାଲି ଗୋପାଳ ମହାଶୁଢ଼କୁ ଭେଟିବାପରଠାରୁ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହେଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଏବେ ଭଲ । ତୁଆବୋଉ, ଆଜିର କାମ ?'

-ମୁଁ ଜମିପାଇଁ ବାହାରିବି, ସଂଧ୍ୟାରେ ଫେରିବି । ସିଆଡ଼େ ଖାଇବି ।

-କୁଆଡ଼େ ?

-ନୀଳିମାର ବାପା ତାଙ୍କଘରୁ ଖାଇବା ଘିନି ଯିବେ । ତମେମାନେ ତମ କାମ ଜାଣ ।

-ତୁଆବୋଉ, ଆଉଗୋଟିଏ ହୁକୁମ ବାହାରିବା ଦରକାର । ଏଇ ଚିଠାଟା ଦେଖି ଅନୁମୋଦନ କରିଦେବେ ?

ପ୍ୟାଡ଼ଟିଏ ଭିଡ଼ିନେଇ ଲେଖିଲି, 'ଦେବିକା ଗୌଡ଼ିଆଣୀ, ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ଆଉ ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ କଥାକୁ ମୋ କଥା ବିଚାରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବେ । ଏ ଆଦେଶପତ୍ର ମୋ ସଚିବ ମୋ ତରଫରୁ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବେ ଓ ଏହାର ନକଲ ସବୁ ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ପଠାଇବେ,' ନକଲ 'ପରେ 'ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଜଣଙ୍କୁ' ଯୋଡ଼ିଦେଇ ତୁଆବୋଉ ଆଖିବୁଲେଇନେଇ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି କହିଲେ, 'ଆସୁଛି ।'

ନନ୍ଦା ଆଦେଶପତ୍ରଟି ଟାଇପକରିବାକୁ ବାହାରିଗଲା ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ତାଙ୍କ ଆସିବା ଯାଏ ଚିଠି କାମ ନାହିଁ । ନନ୍ଦାଙ୍କ କାମ ସରିଲେ ତିନିହେଁ କରାତେ ଶିକ୍ଷା କେତେବାଟ ଆଗେଇଲା ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ।'

-ହଉ ।

-ନନ୍ଦନ, ତମେ ବହୁତ ଶାନ୍ତ ସମାହିତ ମାତ୍ର ବିରସ ଦିଶୁଛ । ତମର ସରସତା ନ ଫେରିଲେ ଆମ କାମରୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଟିକେ ଭାବିବ ।

ମୁଁ ଆଖିବୁଜି ବସିଲି । ବୋଉ କହିଲା, 'ଏ ଝିଅଟି ଠିକ୍ କଥା କହୁଛି । ତୁ ଏମିତି ହଉତୁ କାହିଁକି ?' ସେଠୁ ମୋ ହାତ ଭିଡ଼ିନେଇ କହିଲା, 'ପାନ ଦଉଁ, ଚୂନ ଦଉଁ, ଖଇର ଦଉଁ, ଗୁଆ ଦଉଁ, ଗୁଣ୍ଡି ଦଉଁ, କାଳିଆ ବଳଦ ଗଲା ଗଲା' ମୁଁ ହସି ଉଠି କହିଲି - ଆଉ ।

ଜବାବ ପାଇଲି, 'ଆଉ ଦିନେ ।'

ଅଞ୍ଜଳିକ କଣ ଶୁଭିଳା, ‘ନନ୍ଦନ ଏ କଣ ହଉଛି ?’

ଆଖିଖୋଲି ହସିହସି କହିଲି, ‘ଅଥଳ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି ।’

ନନ୍ଦା କାରତ ତାହାଏ ଧରି ପହଞ୍ଚି କହିଲା, ‘ଆପଣମାନେ କ’ଣ କରିବେ ?’

‘ତମେବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ କରାଚେ ରଙ୍ଗଭୂମିକି । ଆଜି ତମକୁ ଶିଖେଇବି । ଆଉ ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନେ କ’ଣ କରିଚନ୍ତି ଦେଖିବା’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଆପଣମାନେ ଚାଲନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇସାରି ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଗଦେବି ।’

ନନ୍ଦା ଭୁନାରେ ବାହାରିଗଲା । ଅଞ୍ଜଳି ମୁଁ ଚାଲିଲୁ ।

କରାଚେ ରଙ୍ଗଭୂମିରେ ବେଦି ତିଆରି ହୋଇ ତା ଓପରେ ଗଦା ପଡ଼ିଥାଏ । ଛ’ଜଣ ଶିଖାଳି ତିନିଜଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ କରାଚେ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥା’ନ୍ତି । ଆମେ ଟିକିଏ ଛଡ଼ାରେ ଠିଆହେଇ ଦେଖୁଛୁ । ସାତ ଆଠ ମିନିଟ ପରେ ପିଲାଏ ବେଦିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ପାଖ ଚଉକିରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ହାତ ପିଠି ବେକ ସବୁ ଦଳିଦଳି ମା’ସପେଶୀମାନଙ୍କର ନମନୀୟତା ଫେରାଇ ଆଣିଲେ । ଆଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ପିଲା ଓ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଦି ଦି ରକମର ସରବତ ପିଇଲେ । ପିଲାଏ ଗଲାବେଳକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଦଳ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଏଠି କେତେଜଣ ଶିଶୁଛନ୍ତି ?’

‘ଚାଳିଶ’, ଜଣେ କହିଲେ ।

-ଓପରଓଳି ?

-ଚାଳିଶ ।

-ତା ମାନେ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇର ଓ ସସ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତେ ।

-ହଁ ।

-ପିଲାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ କେତେ ।

-କଟକ ପିଲାଙ୍କଠୁ ବେଶୀ ।

-ବାଃ, ଅନୀତା ତମେ ଟିକେ ବସ । ମୁଁ ଦେଖିବି ।

‘ଆଜ୍ଞା’ କହି ସବୁଠାରୁ ସାନ ଶିକ୍ଷକା ଜଣକ ଚଉକିରେ ବସିରହିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ଓ ଅଞ୍ଜଳି ବେଦିକୁ ଯାଇ ନୂଆ ଦଳ ପିଲାଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ।

ଆଗଦଳ ପରି ଏ ଦଳ ମଧ୍ୟ ଦଶମିନିଟ୍ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଦଶମିନିଟ୍ ବିରତି ପରେ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘କେତେବେଳୁ ଆରମ୍ଭ ହଉଛି ?’

-ଠିକ୍ ଛ’ରେ । ଛଟି ବ୍ୟାସ୍ ପୂରା । ସସ୍ତମ ଦଳରେ ମାତ୍ର ଚାରିଜଣ । ମୋଟ ସମୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପାଖାପାଖି ।

ନନ୍ଦା ଆସିଲା । ତୃତୀୟ ଦଳ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ନୀଳିମା ଥାଏ । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ,

‘ସୁନନ୍ଦା, ତମେ କାଲିଠାରୁ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟାବରେ ଯୋଗଦିଅ । ସେଥିରୁ ଜଣେ ସପ୍ତମ ବ୍ୟାବରେ ଯିବ । ସେଇ ସପ୍ତମ ବ୍ୟାବରେ କନକ ବି ଶିଖିବେ । ନାଳିମା ତମ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟାବରେ ଆସିବ ।’ ସେଥିରୁ ଆଉଜଣେ ଦୃତୀୟ ବଳକୁ ଯିବ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ରାଜି । ମାତ୍ର ଅର୍ପିତ କାମ ?’

‘ତମେ ସାଙ୍ଗେ ଛ’ରୁ ସାତଯାଏ ମାଁଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବ । ସେଠୁ ନାଳିମା । କନକ ନଅଟା ବେଳକୁ ମାଆଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବେ’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଠିକ୍ । ସଞ୍ଜରେ ନୂଆବୋଉକୁ କହିଦିବା’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଏ ନୂଆ ଦି’ଜଣ ଆଜିଠାରୁ ତିନିଦିନ ଓପରଓଳି ଆସି ଶିଖିଗଲେ, ତାପରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଶିଖନ୍ତେ’ କହିଲେ, ଅନୀତା ।

-କ’ଣ କହୁଛ ନନ୍ଦା ।

‘କ’ଣ ଆଉ କହିବି ? ନିଜକୁ ନିଜେ କହୁଛି - ବଜାରକୁଲି ହେବା ପଳ ପା, ପା, ପା, । ସମସ୍ତଙ୍କ ହସଭିତରେ ଆମେ ବାହୁଡ଼ିଲାବେଳକୁ କହିଲି, ‘ଭଟ୍ଟମହୋଦୟଙ୍କ କାମ ଟିକେ ଦେଖିଗଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ତାପରେ ଏଗାରଟା ଯାଏ ଅଞ୍ଜଳି ଅସ୍ବରା ମାଉସୀଙ୍କ ପାଖରେ ଗଛାସିଆଁ ଆଉ ଝୋଟିପକା ଶିଖନ୍ତେ ।’

‘ମୁଁ ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

-ହଁ । ତମେ ବି । ଭାବୁଥିଲି ତମକୁ ନୂଆବୋଉ ଶିଖେଇବେ । ମାତ୍ର ସେତ ଜମିଘେନି ବ୍ୟସ୍ତ । ଭଟ୍ଟମହାଶୟ ଆଉରି ତିନିଟି ଘର ସାରିଥାନ୍ତି । ଆମ ଆଲୋଚନା ଅନୁସାରେ ପାଞ୍ଚଟି ରଙ୍ଗର ଲେପ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଗୋଟେ ଦିଇଟା କାଛରେ ମଞ୍ଜୁଆତି ପତ୍ରଗୁଣ୍ଡମିଶା ଲେପ ଦେଲେ ଆଉ ଦିଇଟା ରଙ୍ଗ ମିଳନ୍ତା ପରା !’

‘ସମ୍ଭବ । ଭଜକୁ କୁହାଯାଉ’ କହି, ନନ୍ଦାକୁ ଠାରିଲି ।

ନନ୍ଦା ତା କଥା କହିଲା । ଭଜ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ଆଜି ମଞ୍ଜୁଆତି ପତ୍ର ଅଣଉଛି । ଗୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ, ବଟା ମିଶେଇବା । ଏଇ ଓଳି । ଆପଣମାନେ ଓପରଓଳି ଆସି ଦେଖିବେ ।’

ମତେ ଅସ୍ବରା ମାଉସୀଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ମୋହଁବା ଦେଖୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘କ’ଣ କହିଥିଲ ନନ୍ଦନ ? ହଁ, ମନେ ପଡ଼ିଲା, ପାଟିଟା ଛତିଆ ହେଇଗଲାଣି । ଆଉ ଟୋପେ ଟୋପେ ତା’ ନହେଲେ ଗଛା ସିଆଁ କି ଝୋଟି ପକାରେ ମନ ବସିବ ନାହିଁ । କ’ଣ କହୁଛ ନନ୍ଦା ?’

-ଆପଣଙ୍କ କଥାତ ଆଦେଶ, ତେଣୁ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନୀୟ ।

ଅଞ୍ଜଳି ମତେ ପଚାରିଲେ, ‘ତମର ନନ୍ଦନ, ଘଣା ପେଲା ଅଛି ନା ତା’ ତେଣିବ ?’

-ଘଣା ଏଇଠି ଶେଷ । ମୋ ପାଟିବି ଛତିଆ ହେଲାଣି ।

ଆମେ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ନନ୍ଦା ତା’ କରିବାକୁ ଗଲା । ସେ ତା’ ଆଣି

ଆସିଲା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ିଶବ୍ଦ ଶୁଭିଳା । ଦେଖିଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ! ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନୀଳିମାର ବାପା ଓ ଛୋଟିଆ ସୁରକେସ୍ ହାତରେ ଗୋଟିଏ କୋଡ଼ିଏ ଏକୋଇଶ ବର୍ଷର ଶ୍ୟାମଳା ଝିଅ । ନନ୍ଦା ତା’ ରଖିଦେଇ ଆଉ ତିନୋଟି ଚଉକି ପକେଇଲା । ନୂଆବୋଉ ଆଦି ବସିଲେ । ନନ୍ଦା ତା’ ତିଆରିଲା ବେଳକୁ ପଚାରିଲା, ‘ତା’ ?’ ନୂଆବୋଉ ହଁ କଲେ । ନୀଳିମାର ବାପା ଓ ସେ ଝିଅଟି ମନାକଲେ । ନନ୍ଦା ତା’ ତିଆରି କରି ନୂଆବୋଉକୁ ଦେଇସାରି, ଅଞ୍ଜଳି ଓ ମତେ କପେ ଲେଖାଏ ଦେଇ ନିଜେ କପଟିଏ ଉଠେଇନେଲା । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆମେ ବିହୁମତୀ ଆଡ଼େ ଗଲାବେଳକୁ ଦେଖୁଛୁ ଏ ଝିଅଟି କପିଳାସ ଛକରୁ ଆଶ୍ରମ ଆଡ଼େ ଆସୁଛି । ପଚାରି ବୁଝିଲି ସାରଦା ସାରଙ୍ଗ ।’ ସେଠୁ ନୂଆବୋଉ ଆମମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନା କରେଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ରହୁ । ଅଞ୍ଜଳି, ସାରଦାର କାମ ଟିକିଏ ଦେଖୁଥିବ ।’ ‘ହଉ ମା’, ଆସୁଛି, ସଞ୍ଜରେ ଦେଖାହେବ ।’

ସାରଦା ସେଇଠି ଟିକିଏ ଜଳଖିଆ ଖାଇଲାପରେ ନନ୍ଦାସାଙ୍ଗରେ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲା । ନନ୍ଦା ସାରଦାକୁ ତା ରୁମ୍ ଦେଖାଇ ଦେଇ, ମାଁ ଓ କନକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନା କରେଇ ଦେଲା । ସେଠୁ ସାରଦା ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଭୋଜନଶାଳା ଆସିବାକୁ କହିଲା । ନନ୍ଦା ଏ ଖବର ଆମକୁ ଦେଇ ତାକପାଇଁ ବାହାରିଗଲା ।

କହିଲି, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ସାରଦା ବି କରାଟେ ଶିଖିବା ଦରକାର ।’

-କାଳିଠାରୁ, ସକାଳୁ ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ।

ନନ୍ଦା ଗୁଡ଼ାଏ ଚିଠିଘେନି ଫେରିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗକୁ ପଠେଇଦେଇ ଆମେ ବାହାରିପଡ଼ିଲୁ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନନ୍ଦା ଅସରା ମାଉସୀଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ଲାଭକ୍ରେରି ଯାଇ ବିଳାତ ବହିଟା ଧରି ବସିଲି । ଦେଢ଼ଟା ବେଳେ ଭୋଜନଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ମାଁ ସାରଦା କାନ୍ଧରେ ହାତରଖି କହୁଛନ୍ତି, ‘ଏ ବୁଝମାନେ, ଆରେ ଏ ବୁଝତ ଗାନା ଗାଉଛେ । ତାର ବୁଆ ବଡ଼େ ଉଷାଦ୍ ଥିଲା । ବୁଝେଲର ନା ରଖିଲା ସାରଦା କି ସରସତୀ ସାଁଗିଆ ଦେଲା ସାରଙ୍ଗ । ସେଟା ଗୁଡ଼େ ରାଗର ନାଁ ।’ ସେଠୁ ସାରଦାକୁ କହିଲେ, ‘ସେ ଗୀତଟା ଟିକେ ସୁନା ।’ ସାରଦା ଗାଇଲା, ‘ଦୀନବଂଧୁ ଦଇତଧାରୀ, ଦୁଃଖ ନଗଲା ମୋହରି । ହେଲକି ନିଷ୍ଠୁର ଚିତ୍ତ ନୀଳାଚଳେ ବିଜେ କରି ।’ ଘୋଷା ପରେ ଚାରିଟି ମାତ୍ର ପଦ । ଭାରୀ ମିଠା କଷ । ସାରଦା ତତ୍ତ୍ୱେ ହେଇ ଜଣାଣଟି ଗାଇଲା । ମାଁ ତାକୁ ବସାଇ ନିଜେ ତା ପାଖରେ ବସିଲେ ।

ଜଣାଣ ସରନ୍ତେ ମୁଁ ଭିତରେ ପଶିଲି । ମାଁ ତାହାଣରେ ସାରଦା, ପାଖରେ ଅଞ୍ଜଳି । ବାଁରେ କନକ । ସେଠୁ ନନ୍ଦା । ନନ୍ଦା ପାଖ ଆସନଟି ମୋ ପାଇଁ ଖାଲିଥାଏ । ମତେ ଦେଖୁ ମାଁ କହିଲେ, ‘ଏ ସୁରୁବାହୁ । ଏତେ ଡେରି କାଣାରେ ? ବୁଝ କେନ୍ଦ୍ରା ବଢ଼ିଆ ଜନାନୁଟେ ଗାଏଲା ଯେ ।’

‘ମାଁ, ଶୁଣିଛି ।’

‘ସୁନ୍, ତୁଇ ତାକେ ତୋର ମାଷ୍ଟର ବନାଇଦେ । ତତେ ଗୀତ୍ ଶିଖାବା । ତୁଇ ସଖାକୁ ପହଞ୍ଚୁ ଉଠୁ ଆର୍ ଗାନା ଶିଖୁ । ଅଞ୍ଜଳିବି ଶିଖିବା । କନକ ତ ତାର ମା’କୁ ଶିଖିବେ ।’ ସେଠୁ ନନ୍ଦାକୁ ଅନେଇଁ କହିଲେ, ‘ବୁଝ, ତୁଇ ବି ଶିଖୁ । ତମେ ପାଞ୍ଜିଝନ ସଖାକୁ ଗୀତ୍ ଗାଇ ଗାଇ ମତେ ଉଠାବ ।’ ଆମେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହୁଁ କଲୁ । ସେଠୁ ମାଁ ପରସ୍ତ୍ରଣୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ‘ଏ ବୁଝମାନେ, ଖାଇବାର ଲାଗି ଆନ ।’ ଖାନା ବଢ଼ାହେଲା । ପ୍ରାର୍ଥନା ବୋଲାହେଲା । ଖିଆ ସରିଲା । ଉଠି ବାହାରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ମାଁ କହିଲେ, ‘ଏ ସୁରୁବାରୁ, ଆମର ଘରେ ଲେପ୍ କେତେ ଲାଗୁବା ?’

‘କାଲି ।’

‘ଘର୍କେ ନାହିଁ ଯାଉଁ ?’

ସମସ୍ତେ ଚାଲିଲୁ । ନନ୍ଦା ଆଉ କନକ ମାଁଙ୍କ ଦିପଟେ ଥା’ନ୍ତି । ମାଁ ଦିହିକ କାନ୍ଧରେ ହାତରଖି ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳିକ ଗାଡ଼ି ନ ଆସିବାଯାଏ ମାଁ ଏମିତି ଯିବା ଆସିବା ନକଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ବିଚାରି କହିଲି, ‘ମାଁ, ଗୁଟେ କଥା । ତମେ ଶୁନ୍ଦବ କହଲେ କହୁମି, ନାହିଁ କଲେ ନାହିଁ ।’

‘ହଉ, କହ ।’

‘ଆଉ ଯୁଡ଼େ ଗାଡ଼ି ଆଉଛେ । ଆସବାର୍ ତବ୍ ତମର୍ ଯିବାର୍ ଆସବାର୍ ବନ୍ଦ ।’

‘ଗାଡ଼ିରେ ତ ଝି’ର ଗାଡ଼ି ଥିବା ।’

‘ଥିଲେ ଯିବ ।’

‘ହଉ ।’

ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ମାଁ ଗୋଟାପଣେ ଝାଙ୍କରେ ଭିଜିଯାଇଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦା ଆଉ କନକ ତାଙ୍କୁ ଖଟରେ ଶୁଆଇଦେଇ ପଞ୍ଜା ଖୋଲିଦେଲେ । ସେଠୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣମାନେ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତୁ । କନକ ଅପା ଆଉ ମୁଁ ମାଁଙ୍କୁ ରେକି ଦେଇ ଶୁଆଇପକାଇଲା ପରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବି । ସାରବା ଦେଇ, ତମେ ତମ ଘରେ ଶୋଇବ ନା ଅଞ୍ଜଳି ଅପାଙ୍କ ଘରେ ?’

‘ମୋ ଘରେ ।’

‘ହଉ । ତିନିଟାରେ ମାତୃମନ୍ଦିର ଯିବା ।’

କନକଙ୍କୁ ମାଁଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଚାରିଜଣ ମାତୃମନ୍ଦିର ଗଲୁ । ଡାକବାଲା ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଡାକ ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟଟିଠିବି ଦେଇଗଲା । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଡାକରେ ଚାରିଟି ଡ୍ରାଫ୍ଟ । ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରୀମାନେ ଦଶ ଦଶ ହଜାରର ଦୁଇଟି ଡ୍ରାଫ୍ଟ ପଠାଇ ଲେଖୁଥାନ୍ତି, ‘ମା, ଆମେ ନିଜ ଭିତରେ ଆଉ ପାଖ ସହରର ନାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦାକରି ଏତକ ପଠାଉଛୁ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କମିଟି ବୋଲି କମିଟି ଗଢ଼ି ରସିଦ୍ ଦେଇ ଚାନ୍ଦା ଆଣୁଛୁ । କେବଳ ତିସେମ୍ବର ଶେଷ ଯାଏ ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କରିବୁ । ମଝି ମଝିରେ

ଆମ ସଂଗ୍ରହ ପଠାଉଥିବୁ । ଜାତୁଆରୀରେ ସବୁ ରସିଦ ଓ ଶେଷ ସଂଗ୍ରହତକ ଧରି ଆମ କମିଟି ତରଫରୁ ଆମ ସଚିବ ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟି ସବୁ ହିସାବ ଦେବେ ।’ କୁମୁଦିନୀ ମିଶ୍ର ୫ମ ବାର୍ଷିକ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜିଆର, ବ୍ରହ୍ମପୁର ଆଉ ବିନୋଦିନୀ ମିଶ୍ର, ଷଷ୍ଠ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ଓ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଛାତ୍ରୀ, କ୍ୟୋଟି ବିହାର, ବୁର୍ଲା, ଦେଖୁ ଏ ଦୁହେଁ ଦୁଇଭଉଣୀ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରୁ । ଆଉ ଦୁଇଟି ଦୁଇଜଣ ମହିଳା ଓକିଲଙ୍କ ଦଶ ହଜାର ଲେଖାଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାନ । ଏ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଉତ୍ତର ଚିଠା ହୋଇ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ରଖାଗଲା । ଆଉ ଗୁଡ଼ିକ ମାମୁଲି ବିଭାଗୀୟ ଚିଠି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖାତାରେ ଚଢ଼େଇ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଦେବାପାଇଁ ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା ପରେ ଅଞ୍ଜଳି ସାରଦାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି କମ୍ପ୍ୟୁଟର କୋଠାରୁ ଗଲେ । ହାତରେ ଆମେ କରିଥିବା ଚାରିଟି ଚିଠିର ଖସଡ଼ା । କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟରେ ଦୁହେଁ ଫେରିଆସିଲେ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ହସହସ ମୁହଁଦେଖି ଜାଣିଲି ଯେ ସାରଦାଙ୍କୁ କାମ ଭଲ ଜଣା । ଆଉ ଦଶମିନିଟ୍ ପରେ ନନ୍ଦା ଆସିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦା ଓ ସାରଦାଙ୍କୁ ଘେନି କମ୍ପ୍ୟୁଟର କୋଠାରୁ ଯାଇ ପାଞ୍ଚମିନିଟ ପରେ ଗୋଟିଏ ଛାପା ତାଲିକା ଧରି ଫେରି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଆମ ନିବେଦନ ଛପାହେବାଠାରୁ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଓ ନଗଦ ମିଶ୍ରି ଛଅକୋଟି ସଇଁତରିଶଲକ୍ଷ ଏକୋଇଶ ହଜାର ମିଲିଲାଣି । ଦାତାମାନଙ୍କ ତାଲିକା ଓ ଦାନ ପରିମାଣ ଖବର କାଗଜରେ ପ୍ରକାଶକଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ଭାବୁଛି ।’ ‘ଖୁବ୍ ଭଲ ହେବ । ଆମର ଏଠି କୁହାଯାଏ, “ଦେଖା ଶିଖା ଓଡ଼ିଶା” । ତାଲିକାଟି ଦେଖୁ ଦାନ ଦେବାପାଇଁ ସକ୍ଷମ ହୋଇବି ଏଯାଏ ଦାନ କରିନଥିବା ଲୋକେ ହୁଏତ ଆଗେଇ ଆସିବେ ।’

‘ମୁଁ ତିନିଟି ଖବର କାଗଜର ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଂଯାଦ ଦାତା । ସେ ତିନୋଟି କାଗଜକୁ ମଝି ମଝିରେ କିଛି ଖବର ପଠେଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୁଇଟିର ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ ଅଭିଯାନ ଖବରଟି ବାହାରିଗଲେ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କମିଟି ଗଢ଼ାହେଇ ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ ହୁଅନ୍ତା,’ କହିଲା ସାରଦା ।

‘ନାହିଁ ସାରଦା, ଏଥୁରେ ବିପରୀତ ହେଇପାରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଶଠଲୋକେ ପାଣ୍ଠିସଂଗ୍ରହ କରି ଆମସାଥ୍ କରିପାରନ୍ତି’ କହି, ମୁଁ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ଏ ବିଚାରରୁ ଦାତାମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଓ ଦାନ ପରିମାଣ ଖବର କାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବିଷୟର ମଧ୍ୟ ପୁନର୍ବିବେଚନା ଦରକାର । ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ପଚାରିବା ।’

‘ଭାଇଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ସେ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ଆପଣ ସେଇ ଗୋଟିକ ଘେନି ଆଜି ଆସନ୍ତୁ । ସାଙ୍ଗରେ ମୋଟର ବାଇକ୍ରେ ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟୁ ବି ଆସନ୍ତୁ ।’ ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲେ, ‘ଗୋଟେ ଧଳା ଆୟାସାଡ଼ାର ଆଜି ମିଳିଗଲା । ମୋର ଦିବ୍ୟଯାକ ସହକାରୀ ପରିଚାଳକ ଗାଡ଼ି ଘେନି ଆସୁନାହିଁ । କାଲି ଗୋଟେ ସିଲଭର୍ ଗ୍ରେ ଗାଡ଼ି ମିଳିବ । ତାକୁ ଘେନି ଏ ଦିହେଁ ଓ ଭ୍ରାତୃଭର ଦିହେଁ ଆସିବେ ।’

‘ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ତକାଅ, ତାହେଲେ ଆଉରି କମ୍ ସମୟରେ କରାଟେ ଶିକ୍ଷା କାମ ସରତା ।’ ‘ହଉ’ କହି ଅଞ୍ଜଳି କଟକ କରାଟେ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫୋନ୍ କରି କହିଲେ, ‘ନୂଆଗାଡ଼ିରେ ସେମାନେ ଆସିବେ ।’

ନୂଆବୋଉ ସଞ୍ଜ ଛ’ଟାରେ ଫେରିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ମହିଳା । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ଆଣିବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଏ ସରସ୍ୱତୀ ସେନ୍ । ଦେ’ଗାଁ ପାଖରେ ତିନିଶ ଏକରର ବଡ଼ ଫଳବଗିଚା ଭିତରେ ଘରଟିଏ କରି ରହୁଛନ୍ତି । ଦେଢ଼ଶ ବର୍ଷତଳେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପୂର୍ବଜ, ରାଜାଙ୍କର ଡାକ୍ତରହେଇ ଆସିଥିଲେ । ଫଳବଗିଚାଟି ତାଙ୍କ ନାତି କରାଇଥିଲେ । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଏୟାରପୋର୍ସରେ ଥିଲେ । ୧୯୬୫ ପାକ-ଭାରତ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସହାୟ ହେଲେ । ପିଲାପିଲି ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଭାଷାଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଓ ଫରେଷ୍ଟି ସ୍କୁଲ କରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି । ବିହୁମତୀ ରାସ୍ତାର ବାଁପଟେ ଆମ ଶିରାପୁର ସୀମାକୁ ଲାଗି ଦେଢ଼ ହଜାର ଏକର ଜଙ୍ଗଲ ଜମି । ପୁରୁଣା ଜଙ୍ଗଲ ଉତ୍କୃଷ୍ଟିଗଲେବି ଅଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ କିଛି ଅଛି । ସେଇଠି ଫରେଷ୍ଟି ସ୍କୁଲ କରିବାକୁ ଆମେ ରାଜିହେଲେ ଓ ଆମ ନୂଆପରିସରକୁ ଲାଗି ଭାଷା ଶିକ୍ଷାପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଖୋଲିଲେ ସେ ତାଙ୍କର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଆମକୁ ଦାନକରିଦେବେ । ଆଜି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କରି ଫେରିଯିବେ ।’ ଆମେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲୁ । ନୂଆବୋଉ ଆମକୁ ତାଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ କରାଇଦେଇ ନନ୍ଦାକୁ ତା’ ଆଣିବାକୁ କହିଲେ ।

ଟା’ପିଉ ପିଉ ଆମ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣ ଫରେଷ୍ଟି କଥା କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ?’

‘ଏବେ ଏହା ପଡ଼ିତ ଜଙ୍ଗଲ ବୋଲି ଦେଖାଯାଇଛି । କିଛି କିଛି ନୂଆ ଜଙ୍ଗଲର ସ୍ୱୟଂ କରାଯାଉଅଛି । ଜଙ୍ଗଲ ରଖି ପାଠ ପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ଏହାହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ମୋର ଯାଚଣା । ଏ ଡ଼ିମ୍ବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦେଲେ ବି ଆପଣ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନକଲେ ଏହା ଚାଲି ନାହିଁ ।’

‘ଆପଣ ତିନିଶ ଏକର ଫଳ ବଗିଚା କିପରି ରଖିପାରିଛନ୍ତି ?’

ପଚାରିଲି,

-ଫଳବଗିଚା ଥିଲେ ଚାଷଜମିର କଟକଣାରୁ ରିହାତି ମିଳୁଛି ।

-ତାହା ହେଲେ ଆମେ ହର୍ଟିକଲଚର୍ ନ କରିବୁ କାହିଁକି ?

-ହଁ, ତା’ବି ସମ୍ଭବ ।

-ତାହା ହେଲେ ଆମର କୃଷିଫାର୍ମ ସାଙ୍ଗକୁ ହର୍ଟିକଲଚର୍ ଫାର୍ମ ହୋଇ ପାରିବ । ପରିଚାଳନା ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍ ହେବ । ଆମେ ଫୁଲ ବଗିଚା କାମ ବି କରିପାରୁ । ହଁ, ନବେରୁ ଯୋଉ ଜଗତାକରଣ ବାତ୍ୟା ବୋହୁଛି, ସେଥିରେ ଏ ଉଦୟ ପାଇଁ ସରକାରୀ ସମର୍ଥନ ବି ମିଳିବ ବୋଲି ଭାବୁଛି ।

‘ଭାଷାଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କଥା କ’ଣ ହେବ ?’ ପଚାରିଲେ ସରସ୍ୱତୀ ।

ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘କୋଉ କୋଉ ଭାଷା ଶିଖାଇବା କଥା ଭାବୁଛନ୍ତି ?’

-ବଜ୍ରକା, ତେଲେଗୁ, ତାମିଲ୍, ପଞ୍ଜାବୀ ଆଦି ସାତ ଆଠଟି ଭାରତୀୟ ଭାଷା ।

ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣ ଖାଲି ଭାରତୀୟ ଭାଷା କଥା ଭାବୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆମେରିକାରେ ସାନ ସାନ ସଂଖ୍ୟାନୁସ୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀକ ଭାଷାଠାରୁ ଚୀନୀ, ଜାପାନୀ, ସ୍ପାନିଶ୍, ହିନ୍ଦୀ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଓଗେର ବହୁଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଛି । ଅନେକ ଭାଷାପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ସ୍ନାତକ ଓ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଛି । ସେମିତି କାହିଁକି ନକରିବା ?’ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଏତ ବହୁତ ଭଲକଥା । ମାତ୍ର ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ ହେବ ?’

‘ଭାଷା ସଂଖ୍ୟା ଉପରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନିର୍ଭର କରିବ । ଧରନ୍ତୁ, ଆମେ ଦଶଟି ଭାଷା ଶିଖାଇବା । ଦୁଇ ଡିନୋଟି ଭାଷା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ଲାବୋରେଟରୀ ଓ ପ୍ରତି ଭାଷା ପାଇଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜଣେ ସହକାରୀ ଦରକାର ହେବେ । ଗୋଟିଏ ଲାବୋରେଟରୀ ପାଇଁ ଆଠ ହେଲେ, ପାଞ୍ଚଟି ପାଇଁ ଚାଳିଶଲକ୍ଷ ଓ ଆରମ୍ଭରେ କ୍ଲାସରୁମ୍ ଦଶଟିକୁ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ କରି ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ଦରକାର ହେବ । ଏମିତି ପୌନଃପୁନିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବରେ ଦଶଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଦଶଜଣ ସହକାରୀଙ୍କ ଦରମା - ଏମିତି ନବେ ଲକ୍ଷ । ଶ୍ୟବଜଣ ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ମାସକୁ ଜଣକା ହଜାରେ ଲେଖାଏଁ ଲକ୍ଷେ, ବା ବାର୍ଷିକ ବାରଲକ୍ଷ ଏମିତି ମୋଟ୍ ଚବିଶ-ପଚିଶ ଲକ୍ଷ ଲାଗିବ’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି । ‘ପିଲାଙ୍କ ହଷ୍ଟେଲ ?’

‘ହଁ, ଆମ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡରେ ଶ୍ୟବଜଣିଆ ହଷ୍ଟେଲ୍ ସାଙ୍ଗକୁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଣଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଘର ତିଆରି ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଅଶୀ ନବେଲକ୍ଷ ଲାଗିପାରେ’ କହିଲେ, ନୂଆବୋଉ ।

‘ତାହାହେଲେ ଘର ଓ ଲାବୋରେଟରୀ ପାଇଁ ଏକକାଳୀନ ପ୍ରାୟ କୋଟିଏ ଅଶୀଲକ୍ଷ ଓ ତାପରେ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଲକ୍ଷ ଦରକାର ହେଇପାରେ । ଏତେ ପଇସା ପାଇବେ କିପରି ?’ ପଚାରିଲେ ସରସ୍ୱତୀ ।

‘ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କ ଫଳ ବଗିଚାରୁ ବର୍ଷକୁ କେତେ ପାଉଚନ୍ତି ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ବାଦେ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାୟ ସାତଲକ୍ଷ । ବେଶୀ ହୁଅନ୍ତା, ମାତ୍ର ଅନେକ ଗଛ ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲେଣି ବୋଲି ଆଶାନୁରୂପ ଫଳ ନାହାନ୍ତି ।’

‘ସେତିକି ଫଳିଲେ ବି ଆପଣଙ୍କ ଦେହୁହଜାର ଏକରୁ କମ୍‌ସେ କମ୍ ବର୍ଷକୁ ପଇଁତିରିଶ ଲକ୍ଷ ପାଇବୁ । ତା ମାନେ ପୌନଃପୁନିକ ଖର୍ଚ୍ଚପାଇଁ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ’ କହିଲା, ସାରଦା ।

‘ମାତ୍ର ଏକକାଳୀନ କୋଟିଏ ଅଶୀଲକ୍ଷ ପାଇବେ କୋଉଠୁ ? ପୁଣି ଫଳ ବଗିଚା ପାଇଁ ଆରମ୍ଭରେ ଇନ୍‌ଭେଷ୍ଟମେଣ୍ଟ ପ୍ରାୟ ସତୁରି ପଚାଶରି ଲକ୍ଷ ଯାଏ ହେବ’ କହିଲେ ସରସ୍ୱତୀ ।

‘ଫଳ ଓ ଫୁଲବଗିଚା ପାଇଁ ଜମି ମିଳିଲାପରେ ଗଛ ଲଗା ଓ ଆୟପୂର୍ବର ପୁଞ୍ଜି ଯୋଗାଣ ପାଇଁ ଦୁଇଟି କମ୍ପାନୀକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯିବ’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଏପରି କମ୍ପାନୀ ଅଛନ୍ତି ।’

‘ନା, ହେବେ । ଏପ୍ରକାର ପୁଞ୍ଜିଲଗାଣ ପାଇଁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସଂସ୍ଥାସହ ବୁଝିବନ୍ଧ

ହେବାପାଇଁ ମୋଟାମୋଟି ରାଜିନାମା ହେଇସାରିବି’ କହି, ନୂଆବୋଉ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଚାହିଁଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ସାମାନ୍ୟ ହସି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ହିଁ କଲେ ।

ସେଠୁ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ଜମିର ବଜାର ଦାମ୍ କେତେ ?’

‘ଜଙ୍ଗଲ ଜମି ଏକର ପାଞ୍ଚହଜାର ହିସାବରେ ପ୍ରାୟ ପଚସ୍ତରି ଲକ୍ଷ । ଫଳବଗିଚା ଏକର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ହିସାବରେ ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ଲକ୍ଷ । ମାତ୍ର, ଏହାତ ମୁଁ ଦାନ କରିବି । ଫଳ ବଗିଚାଟି ମୋ ଅନ୍ତେ ପାଇବେ । ତେଣୁ ଏଥିରୁ ପୁଞ୍ଜିଆସିବ କୋଉଠୁ ?’ ପଚାରିଲେ ସରସ୍ୱତୀ ।

‘ଦାନ ହେଲେବି ହିସାବପତ୍ର ପାଇଁ ଏହା ଦରକାର । ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ପ୍ରସ୍ତାବିତ କମ୍ପାନୀ ଏତକ ପୁଞ୍ଜି ପାଇଲାପରେ ନୂଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବା ସେମାନଙ୍କ ପବିତ୍ର ଦାୟିତ୍ୱ ହବ ନାହିଁକି ?’ ପଚାରିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ଆପଣମାନେ ଜାଣୁଥିବେ ସିନା, ମୁଁ କ’ଣ କହିବି ? ତେବେ, ଆପଣମାନେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ରଖିଲେ, ମୁଁ ମୋ ସଞ୍ଚୟରୁ ଆରମ୍ଭରେ ପଚାଶଲକ୍ଷ ଦେବି । ମୋ ଅନ୍ତେ ମୋର ସବୁ ସଞ୍ଚୟ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ପାଇବେ ।’

‘କି ଅନୁରୋଧ ?’ ପଚାରିଲେ, ନୂଆବୋଉ ।

‘ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ମୋ ସ୍ୱାମୀ ବିଜୟେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ହେବ ।’

‘ହେବ, ମାତ୍ର ଖାଲି ବିଜୟେନ୍ଦ୍ର ନୁହନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କ ନାଁ ବି ଯୋଡ଼ାଯିବ । ବିଜୟେନ୍ଦ୍ର-ସରସ୍ୱତୀ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ।’

‘ଏତେ ସନ୍ତୋଷ ଏ ଜନ୍ମରେ ପାଇବି ଭାବି ନଥିଲି’ କହି ସରସ୍ୱତୀ ଯୋଡ଼ିଲେ, ‘ଆସନ୍ତା ତିସେମ୍ବର ସତର ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ । ସେଇ ଦିନ ଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଦେଇହବ ?’

‘ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ମାତ୍ର ଘରଆଦି ତିଆରି ସରିଲାପରେ, ଆସନ୍ତା ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରୁ ଏ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବ’ କହି ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଆଉ ଟିକେ ଚା’ହବ ?’ ସରସ୍ୱତୀ ହିଁ କଲାମାତ୍ରେ ନନ୍ଦା ଓ ସାରଦା ଚା’ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଗଲେ ।

ସରସ୍ୱତୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦେବୀ, ଆପଣଙ୍କ ବୟସ ?’

‘ବାଷ୍ପଠି ।’

‘ମୋଠାରୁ ସାତବର୍ଷ କମ୍ ।’

‘ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦିଦି ତାଙ୍କି ପାରିବି ?’ ପଚାରି ନୂଆବୋଉ ଠିଆହୋଇପଡ଼ି ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପାଦଧୂଳି ନବାପାଇଁ ନଇଁଲା ବେଳକୁ ସରସ୍ୱତୀ ତାଙ୍କୁ ଉଠେଇ କହିଲେ, ‘ଆପଣ ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ, ମୋର ପ୍ରଣାମ ଯୋଗ୍ୟା । ତେବେ, ଦିଦିତ କହିଛନ୍ତି ଭଉଣୀ, ଦି ଭଉଣୀ ଭେଟହେଲେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମରାମରି ନହେଇ ପରସ୍ପରକୁ କୋଳ କରିପକାନ୍ତି’ କହି, ସରସ୍ୱତୀ ନୂଆବୋଉକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଲେ ।

ନନ୍ଦା ସାରଦା ତା' ଆଣି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଲେ । ତା' କପ୍ ଉଠେଇ ନେଇ ସରସ୍ୱତୀ କହିଲେ, 'ଆଜି ନଭେମ୍ବର ଅଠର । ଏଇ ଆଠବର୍ଷଦିନ ଭିତରେ ଜମି ହସ୍ତାନ୍ତର ଦଳିଲ ହେଇଯିବ । ମୁଁ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ସମ୍ବଳିତ ଚିଠିଟିଏ କାଲି ପଠେଇ ଦେବି । ତମଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାଇଲାପରେ ମୁଁ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଦେଇଦେବି । ତିସେମ୍ବର ପନ୍ଦର ବେଳକୁ ତମ କମ୍ପାନୀ ଓଗେର ଆରମ୍ଭ ହେଇଯିବ ଓ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ସ୍ଥାନ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇ ସତରରେ ଭାଷାପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଦିଆଯିବ । ଏଥର ଉଠେ' କହି, ସରସ୍ୱତୀ ଠିଆହେଲେ । ଚୁଆବୋଉ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ବାହାରିବାରୁ ସରସ୍ୱତୀ ବାଗଣ କରି କହିଲେ, 'ତମର ଏଠି ବହୁତ କାମ । ତମ ଭ୍ରାତୃଭର ମତେ ମୋ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦଉ ।'

ଆମେ ସମସ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟାୟ ଯାଇ ସରସ୍ୱତୀକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଫେରିଆସିଲୁ ।

'ଚୁଆବୋଉ, ସାରଦାର କାମ ତମଜ୍ଞାର । ସେ ନନ୍ଦାର ଗୁଡ଼ିଏ କାମ ନେଇପାରିବ । ନନ୍ଦା ତା ପଢ଼ାପଢ଼ି ପାଇଁ ଅଧିକ ବେଳ ପାଇବ । ଗୋଟେ ଗାଡ଼ି ଆଜି ଆଠଟା ସୁଦ୍ଧା ଆସିଯିବ । ଏଯାଏ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିଲାଣି, ଛ'କୋଟି ସର୍କିଟ୍‌ରିଶ ଲକ୍ଷ ଏକୋଇଶ ହଜାର, ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ପନ୍ଦର ହଜାର ।'

'ଖର୍ଚ୍ଚ କୋଉଦିନ କାହିଁକି ହେଲା ?'

-ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ମୋପେଟ୍ ।'

'ଦେଖ, ମୋର ସେନାଭଳିଟି ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲା !' କହି ଚୁଆବୋଉ ହସିଲେ ।

ତା'ପରେ ଚିଠା ଉତ୍ତର ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଟିକିଏ ସଂଶୋଧନ କଲେ । ହିସାବ ଖାତା ଦସ୍ତଖତ କରିସାରି ପଚାରିଲେ, 'ମୋ ଅର୍ପିସ୍ କାମ ସରିଲା ?'

'ନା, ଦୁଇଟି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବାକୁ ଅଛି' କହି, ନନ୍ଦା ଚାନ୍ଦାବାତା ଓ ପରିମାଣ କଥା ଖବର କାଗଜରେ ଛପାଇବା ଓ ସମୟେ ସମୟେ ସମ୍ଭାବ ପଠେଇବା ଘେନି ହୋଇଥିବା ଆଲୋଚନା କଥା କହିଲା । 'ନାହିଁ । ତମ ଆଶଙ୍କା ଠିକ୍ । ହିତେ ବିପରୀତ ହେବା ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ତେବେ କାଲି ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲାପରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନବା ।'

'ଆଉ ଅଧିକା ଜମି ବରକାର ନାହିଁ' ବୋଲି ମୁଁ କହନ୍ତେ ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ,

-ହେଇ, ମକଦ୍ଦମାଘର ବୋହୂ ମୁଁ, ଯାହା ପାଇବି ନେବି । ତେଣୁ ମୋର ଭୁ-ଅର୍ଚନ ଯାତ୍ରା ଚାଲୁରହିବ । ଏଣିକି ଘର ସବୁ ଆହୁରି ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ହେବ । ଘର ଚାରିପିଠି ଆହୁରି ବେଶୀ ଜାଗାରେ ଫୁଲଫଳ ଗଛ ଲାଗିବ ।

'ଅଧିକ୍ଷାକ ରାଉଣ୍ଡ ବଢ଼ିଗଲେ ପରିଶ୍ରମ ବହୁତ ହବ' କହିଲି ।

'କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରୁ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ ପାଇଁ ଗାଡ଼ି, କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ ଭିତରେ ଚାଲି', ଜବାବ ଦେଲେ ଚୁଆବୋଉ ।

'ଚୁଆବୋଉ, ଚାରିଟା ସୁଇସ୍ କଟେଜ୍ ମଗେଇବା । ଆମର ଦିନିକିଆ ଦିଦିନିଆ କୁଣିଆ ତମ୍ଭୁରେ ରହିବେ । ସ୍ଥାୟୀ କୁଣିଆମାନେ ଅତିଥିଶାଳାରେ,' କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ତରବର କାହିଁକି ?’

‘ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ଚୀନା ଜଳ-ପ୍ରକଟ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଆସିଯିବେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର ଦିକ୍ଷା ମ୍ୟାନେଜର ଓ ଏଠାର ମୋ ଆଇନ୍ ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ତାଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରି ଆସିବେ । କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ କାଗଜପତ୍ର ଡିଆରିହେବ । ମୋ ଲୋକେ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ରହିବେ ।’

‘କେଉଁଜଣ ?’

‘ଆଠ ।’

‘ହଉ । ସେମାନଙ୍କ ଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ?’

‘ଚୀନା ଏକ୍ସପର୍ଟମାନଙ୍କ କଥା ଜାଣେନା । ତେବେ ମୋ ଲୋକେ ନିରାମିଷାସୀ । ଏଇଠି ଖାଇବେ,’ କହି ଅଞ୍ଜଳି ମୋବାଇଲ ଲଗାଇ କାନାଡ଼ା ଅଫିସରୁ ଚୀନାମାନଙ୍କ ଖାଇବା କଥା ଓ ସେମାନେ କୋଉଦିନ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ଶୁଣି ସାରି କହିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ବି ପୂରା ନିରାମିଷ । ପ୍ଲେନ ଚାର୍ଜର କରି ଆସୁଛନ୍ତି । କାଲି ସକାଳୁ ବାହାରି ଅପ୍ରେଲଦିନ ସଞ୍ଜରେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପହଞ୍ଚି ସିଧା ଏଠିକି ଆସିବେ । ଏଠି ଦୁଇଦିନ ରହି ଫେରିଯିବେ ।

‘ଅଞ୍ଜଳି, ଏ ଦେଶରେ ବଳଦଗାଡ଼ି ଏବେବି ଯାତାୟାତ ଓ ପରିବହନର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଓ ସର୍ବମାନ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର । ତମେ ସେଥିରୁ କାର୍ କି କେର୍ ନୁହଁ, ଏକାବେଳେ ରକେଟ୍ ଯୁଗରେ ପହଞ୍ଚିବ । ତମ ବେଗ ସାଙ୍ଗରେ ଆମେ ତାଳଦେଇ ଗତିକରିପାରିବୁ ତ ?’

‘ଯିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଦିନରେ ଅଢ଼େଇ ହଜାର ଏକର ଜମି ଓ କୋଟିଏ ପାଖାପାଖି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିଲେ ସିଏ ତ ରକେଟ୍ ନୁହଁ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୁଗର !’ ଆମ ଗପ ସରିଲା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ଆସିଗଲା । ସବୁ ମିଶି ଖର୍ଚ୍ଚ ଚାରିଲାକ୍ଷ ପଚାଶ ହଜାର । ଇନ୍‌ସୁରାନ୍ସ ପଲିସି ଓ ଛାୟା ନମ୍ବର ଡିନି ଚାରିଦିନେ ମିଳିବ ବୋଲି ସହକାରୀ ପରିଚାଳକ ଜଣେ କହିଲେ ।

‘ଆମେ ଟିକେ ଦେଖୁ’ କହିଦେଇ ଅଞ୍ଜଳି ଷ୍ଟିୟରିଂ ଧରିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଆମେ ଚାରି । ବିନୁମତୀ ଯାଏ ଯାଇ ଫେରିବୁଁ । ଚୀନା ଏକ୍ସପର୍ଟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାନାଡ଼ାର ଦିକ୍ଷା ମ୍ୟାନେଜର ଆସୁଥିବା ଜଣେଇ, ଫର୍ଷ୍ଟିର ସହ ଚାରିଟି ସୁଇସ୍ କଟେଜ୍ ତମ୍ବୁ ଓ କମ୍ପାନୀର ଆଇନ ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ତାଙ୍କ ସଚିବଙ୍କୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଅଞ୍ଜଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସେମାନେ ଚା’ କପେ କପେ ପିଇ ବାହାରିଗଲେ ।

ସେମାନେ ବିଦାହେଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଧେଡ୍, ଭୁଲିଗଲି । ମୋ ଓକିଲଙ୍କ କାମ ପସା । ମାତ୍ର ସେ ବଳଦଗାଡ଼ି ଯୁଗର । ସେ ରହି ରହି ଡାକିବେ । ତାଙ୍କ ସେକ୍ରେଟେରି ଟାଇପ୍ ଡ୍ରାଫ୍ଟ ଦେବ । ଓକିଲ ଦେଖି ସଂଶୋଧନ କରି ସାରିଲେ ଫାଇନାଲ ଦଲିଲ ଟାଇପ୍ ହେବ ।’

‘କୋଉ କଥା ଭୁଲିଲ ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ ?

‘ଏ ସାରଦା ସର୍ବହାଣ୍ଡ ଜାଣେକି ନାହିଁ ?

‘ଜାଣେ’ କହିଲା ସାରଦା ।

‘ତମେ ଓକିଲଙ୍କ ପାଖରେ ଦୁଇଦିନ କାମ କରିପାରିବ ?’

ସାରଦା କୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ଚାହିଁଲାରୁ ସେ କହିଲେ, ‘ହଁ ।’

‘ତୁଆବୋଉ, ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପ୍ରସାବ ସମ୍ପର୍କରେ କ’ଣ କରିବା ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି । ସେ ହିସାବ ଯୋଡ଼ିଲେ, ‘ଜମି ଦାନ ମିଳିଲେବି ପଚସ୍ତରି ଲକ୍ଷ ଉପରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ।’

‘ପଚସ୍ତରି ଯୁକ୍ତ ପଚାଶ, ମାନେ କୋଟିଏ । ମୋ ଜମାରୁ ନେବେ’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।’

‘ନେବା ନା ତମ କମ୍ପାନୀ ଦୁଇଟି ପାଇଁ ପୁଞ୍ଜି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବ ?’ ପଚାରିଲାରୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୋ ହିସାବରୁ ଯିବ । ସେଇଟା ପୁଞ୍ଜିଭାବରେ ଖଟାଗଲେ ଲାଭ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଇବ । କମ୍ପାନୀ ମୁଁ ଚଳାଇଲେ ପରିଚାଳନା ବାବଦକୁ କିଛି ପାଇବି । ତେବେ ସେସବୁ ପରଜଥା । ଏବେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ହେବ କୋଟିଏ ପଚାଶ ଲକ୍ଷ । ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ପଚାଶ ଲକ୍ଷ । ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ରହିବ କୋଟିଏ ପଚାଶ ଲକ୍ଷ । ଭାଷା ଲାବୋରେଟରୀ, ହଷ୍ଟେଲ ଓ ରହିବାଘର ତିଆରିପାଇଁ ସେଥିରୁ କୋଟିଏ କୋଟିଏ ଲକ୍ଷ ଲାଗିବ । ଏ ହିସାବରେ ପୁଞ୍ଜିଖଟା ଯିବ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ । ମାତ୍ର କମ୍ପାନୀ ଅର୍ଥନୀତି ଏମିତି ଚଳେ ନା । ଗୋଟେ ହୋଲ୍‌ଡିଂ କମ୍ପାନୀ କରି ଅନ୍ୟ ସହଯୋଗୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ କରଜ ଦିଆଯାଏ । ମୁଦ୍ରପରକାରେ ପୁଞ୍ଜି ଉପରେ ବେଶୀ ସୁଧ ମିଳି ପୁଞ୍ଜି ପରିମାଣ ବଢ଼େ । ମୋଟାମୋଟି ଗୋଟେ ଧାରଣା ଦବାପାଇଁ ଏକଥା କହିଲି । ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଣ ଠାରୁ କମ୍ପାନୀ ଚଳେଇବା ମୋ ଦାୟିତ୍ୱ, ମାନେ ମୋ ମ୍ୟାନେଜର ମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ବାର୍ଷିକ ଗୋଟେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଦେବାପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ହେବ । ମୁଁ ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟର ରହିବି ।’

‘ଏସବୁ ସାତତାଳ ପଙ୍କ ତଳେ ସିନ୍ଦୂକ, ସିନ୍ଦୂକ ଭିତରେ ସିନ୍ଦୂକ ହେଉ ସାତ ଓ ସେଠୁ ଫରୁଆ ଭିତରେ ଫରୁଆ ହେଉ ସବାଶେଷ ଫରୁଆର ଭଅଁରଠେଇଁ ଜୀବ ରହିବା ପରି କଥା । ତମେ ସେସବୁ ଜାଣ ଅଞ୍ଜଳି । ତମେମାନେ ମନେରଖ ଆଉ ତିନିବର୍ଷପରେ ମୁଁ ତମମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବୁ ନଦିଦେଇ ଛୁଟିନେବି, ମାନେ ଦାୟ ମୁକ୍ତ, ନିଧିମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆରାମ କରିବି କହିଲେ ତୁଆବୋଉ ।’

ମୁଁ ‘ଆରାମ ହାରାମ ହେ’ କହି ହସି ଉଠିଲି । ଅନ୍ୟମାନେ ହସରେ ଯୋଗଦେଲେ ।

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ ‘ଆଜିପାଇଁ ଏଇନା ଛୁଟିତ ?’

ଆମେ ସମସ୍ତେ ‘ଆଜ୍ଞା’ କହି, ଉଠିଲୁ ।

ଦିଦିନ ପରେ ସରସ୍ୱତୀ ସେନ୍‌ଙ୍କ ଲିଖିତ ପ୍ରସାବ ମିଳିଲା । ସେଇଦିନ ଆମପାଇଁ ପ୍ରସାବ ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଚିଠିଗଲା । ତାର ଦିଦିନ ପରେ ସେନ୍-ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପଚାଶଲକ୍ଷର ତ୍ରାପ୍ ମିଳିଲା । ଆଉ ତିନିଦିନେ ଜମି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ହେଇଗଲା । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଏକ୍ସପର୍ଟମାନେ ଆସି ନନ୍ଦା ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଲାଭଦାୟକ ହେବ ବୋଲି ମତଦେଇ ପ୍ରକଳ୍ପର ବିଶଦ ରୂପରେଖ

ସମ୍ପର୍କିତ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇଗଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ, ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଫରା ଉଠା ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ, ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଦର ଜମିରେ ଫଳ ଓ ଫୁଲ ବରିଚାପାଇଁ ଦୁଇଟି ଏମିତି ପାଞ୍ଚଟି ବୃକ୍ଷିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହୋଇ କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକ ରେକର୍ଡ୍‌ସ୍ତ୍ର କରେଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଇଗଲା । ଖଟା ଗ୍ରାମୋଦ୍ୟୋଗ ବାଲାଙ୍କ ଏକ୍ସପର୍ଟମାନେ ବାଇଓଗ୍ୟାସ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ରିପୋର୍ଟିଏ ଦେବାକୁ ପନ୍ଦର ଦିନ ନେଲେ । ତା ପାଇଁ ଆଉଗୋଟିଏ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ାହେଇଗଲା ।

ଦିଲ୍ଲୀରେ ମୋ ଇଣ୍ଟରଭିଉ ଭଲରେ ଭଲରେ ସରିଲା । ମୁଁ ଆଠରେ ଫେରିଲି । ତା ପରଦିନ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଚିଠିଟିଏ ଘେନି ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନିଜର ସୌର ଯନ୍ତ୍ରରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ତାଟି ଲଗା ଜିପ୍‌ରେ ଆସିଥାନ୍ତି । ପିଣ୍ଡିଆନ୍ତି ଡିଜା ପାଇକାମା ଓ ପଞ୍ଜାବି । ମୁହଁରେ ଖୁଆ ଖୁଆ ଦାଢ଼ି । ଲମ୍ବାବାଳରେ ବେଶୀପକେଇ ସେଟାକୁ ମୁଣ୍ଡପରେ ଚୁଡ଼ାକରି ତା ଓପରେ ଟୋପି ନାଲିଥାନ୍ତି । ପହଞ୍ଚି ଚୁଆବୋଉକୁ, ‘ହେଲୋ, ମାମ୍ । ମୁଁ ତୁଷାର, ମାନେ ସ୍ନୋ । ଆପଣଙ୍କ ଲୋକେ ମତେ ଏମିତି ବାହିବନ୍ତି କାହିଁକି ? ପଞ୍ଜାବି ପାଇକାମା ଚଟିତ ଠିକ୍ ଅଛି ! ଓଃ, ବୁଝିଲି ମୋ କେଶଗୋଛାକ ଅତୁଆ ହେଉଛି । ଜାଣନ୍ତି ମାମ୍, ମୋ ଗ୍ରେଟ୍ ଗ୍ରେଟ୍ ଗ୍ରାନ୍ଦତା ମାନେ ଜେଜେଙ୍କ ଜେଜେ ବେଣ୍ଟି ରଖୁଥିଲେ, ଆମ ଦେଉଳରେ ଥିବା ରାଜା ଓ ସେନାପତିମାନଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ପରି । ଆପଣ ଚିଠି ପଢ଼ନ୍ତୁ । ମୁଁ ନିଜକୁ ବାଗେଇ ପୁଣି ହାଜର ହେବି ।’ ସେ ଉଠି ତାଙ୍କ ଜିପ୍‌ରେ ବସି ଗେଟ୍‌ଘାରେଇ ବରଗଛ ମୂଳେ ଗାଡ଼ିରଖିଲେ । ଆମେ ଚୁଆବୋଉକୁ ଅନାଇଲୁ । ସେ ଚିଠିଟି ଓପରେ ଆଖିରୁଲେଇ ନେଇ, ପଢ଼ି ଶୁଣେଲେ :

ଜଣୁରୀ, ମୋର ଏଇ ପାଗଳା ପୁଅଟାକୁ ପଠଉଛି । ତା ନାଁ ତୁଷାର ମହାରଣା । ଘର ଡିଗିରିଆ । ଏଠୁ ସିଭିଲ ଇଂଜିନିୟରିଂରେ ଫାଷ୍ଟହେଇ ଲଣ୍ଡନର ରୟାଲ କଲେଜ ଅଫ୍ ଆର୍ଚିଟେକ୍ଚରରେ ଡିଗ୍ରୀକଲା । ଫେରି କେରଳରେ ଲାରି ବେକର ପାଖରେ ଦିବର୍ଷ ରହିଲା । ଏଇନା ମୋ କମ୍ପାନୀର ଉପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା । ଆମେ ସତରରେ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସର୍ବେପାଇଁ ଯାଇଛି । ରକେଟ୍‌ରେ ଚାରିଟି ଓ ସ୍ପେଟରାଲ୍ ଇଂଜିନିୟରିଂରେ ଛଟି ପେଟେଣ୍ଟ ଅଛି ଯେ ସେଥିରୁ ବର୍ଷକୁ ଚାରିପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଡଲାର ପାଉଛି । ମତେ କହିଲା, ‘ତାହା, ତମ ବିଲ୍‌ଡିଂଗୁଡ଼ା ଟୋ ଗୁ ବ୍ରାଉନ-ଗୁଡ଼ାଏ ମନୁଷ୍ଟର୍ । ପରିବେଶର ସବୁଠୁ ମାରାତ୍ମକ ଶତ୍ରୁ । ଏଣିକି ଡିଜାଇନ୍ ଓ ନିର୍ମାଣ ମୋ ଦାୟିତ୍ୱ । ତମେ ରାଜିହେଲେ ଭଲ, ନହେଲେ ଏଇଠି ମୋ ଗୁରୁଙ୍କ ଲାକ୍ଷାରେ ପ୍ରାୟୋପବେଶନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଚଳନ ସବୁଥିରେ ବଡ଼ ଚକ୍ର । ତା ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ଏକାବେଳକେ ଦଶଟା ସୁପର କମ୍ପ୍ୟୁଟର କାମ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଦେଖିବାହିଁ ତମ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ କିମିତି ଓ କୋଉଠି ହବ ଠିକଣାକରି ମତେ ରିପୋର୍ଟ କରିବ । ତାପରେ ଆମେ ଆସିବୁ ।’

ଚୁଆବୋଉ ଚିଠି ପଢ଼ିସାରିଲାବେଳକୁ ତୁଷାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଚମକାର ଗେରୁଆ

ପରଦିବାନ୍ଧି ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, ‘ନାଓ, ତୁ ଆଉ କୁହ ଅଲଗାଭର୍ ! ମାନେ ଠିକଣା ମାନେ ଭଲ ଦୁଶୁଚି ତ ?’

ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତୁଷାର, ତମହାର ଦେଖାଯାଉତ । ଆ ଆଗରୁ ବି ଭଲ ଦୁଶୁଥିଲ ଯେ ଟିକିଏ ଝିଅ ଝିଅ ଦିଶୁଥିଲ ।’

-ମାମ୍, ସରି । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଯୋଉ ପୁଅଭଳି ତୁଟିରଖୁ ଝିଅଟି ବସିବନ୍ତି ସେ କ’ଣ ପୁଅଭଳି ଦିଶୁଚନ୍ତି ?

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ସ୍ତୋ, ମୁଁ ଅଞ୍ଜି ବା ଅଞ୍ଜିର ବା ଫିର୍ । ମୋ ବାଁରେ ସୁନୟା ସରସ୍ବତୀ, ମାମ୍ଙ୍କ ନଣନ୍ଦ ଓ ସେକ୍ରେଟେରି ଆଉ ଭଗନ୍ତର ସଂସ୍କୃତ ଅନର୍ସ ଛାତ୍ରୀ । ମୋ ଡାହାଣରେ ସାରଦା ସାରଙ୍ଗ, ଆମ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଅପରେଟର । ମାମ୍ଙ୍କ ଡାହାଣରେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର, ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟାପକ । ଆସନ୍ତା ଅକ୍ଟୋବରରେ କମନ୍‌ଡ଼ଏଲ୍‌ଥ ଫେଲୋସିପ୍ ପାଇ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ ଯାଉଚନ୍ତି । କାଲି ସଞ୍ଜରେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରିବନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନୀଳିମା ଅପରାଜିତା, ଭାରତର ଟପମୋଷ୍ଟ ହାଇସ୍କୁଲ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ।’ ତୁଷାର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପରିଚୟପାଇ ମୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ାରି ହସି ହସି କହୁଥାନ୍ତି, ‘ହେଲୋ ନମସ୍ତେ ।’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ତମେ ମତେ ବା ମାମ୍ଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିନା କାହିଁକି ?’

-ସରି, ଚୁଆ ଜାଗା, ଚୁଆ ମୁହଁର ଏକ୍ସକ୍ସପ୍ରେସରେ ଭୁଲିଗଲି । ତୁହିକୁ କୁହାର ହଉଛି । ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତୁଷାର, ଚିଠି ପଢ଼ିଲି । ହରିହରାନନ୍ଦ ଲେଖିବନ୍ତି ଯେ ତମେ ଏଠା ଦେଖିବାହିଁ କୋଉଠି ଚୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ହେବ ଆଉ ତାର ଗଠନ ଓ ନକ୍ସା କ’ଣ ହବ ତାଙ୍କୁ ରିପୋର୍ଟ କଲାପରେ ସେ ଆସିବେ । ଆମେ କ’ଣ କରିବୁ ?’

-ଏକ, ମତେ ଆପଣଙ୍କର ସବୁଯାଗା ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବେ । ଦୁଇ, ଏଠାରେ କି ପଥର କୋଉଠି ମିଳେ କହିବେ ବା ନ ଜାଣିଥିଲେ ଜାଣିବାଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମତେ ଚିହ୍ନା କରେଇଦେବେ । ତିନି, ଏଠି ଚୂନପାଇଁ ରେଜୁଟି କୋଉଠୁ ମିଳିବ ଓ ଚୂନ ପୋଡ଼ା ଓ ପେଷା କୋଉଠି କିଏ କରିବ କହିବେ । ଚାରି, ଖଣ୍ଡୋଲାଇଟ ବା କନ୍ୟାପଥର ଥିଲେ ତାର ମୁହାଁଟିରେ ମାନେ ସାମ୍‌ନାରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ରାଜାରାଣୀଆ ବା ସେଇପରି ଛିଟ ବା ନାଲି ସାହାଣ ପଥର ମିଳିବ ନା ନାହିଁ କହିବେ । ନହେଲେ, ପାଖଆଖରେ କୋଉଠି ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ଖଣିଥିଲେ ଜଣେଇବେ । ପାଞ୍ଚ, ଝରକା କବାଟପାଇଁ କି କାଠ କୋଉଠୁ ମିଳିବ ଓ ଯେତେ ଗଛ କଟାଯିବ ତାର ପାଞ୍ଚଗୁଣ ଗଛଲଗାଇବା ପାଇଁ ଜମି ଦେବେକି ନାହିଁ କହିବେ ।’

-ଏଇନା କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ?

-ଆଜ୍ଞା ।

-ତମ ଡିପ୍ କେଡେବାର ଯାଇପାରିବ ?

-ଝୋରେକ ସେଲରୁ ଦିପ୍ତଶା-ମାନେ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ କିଲୋମିଟର । ତାପରେ ଗ୍ୟାସ୍‌ରୁ ପ୍ରାୟ

ଶ୍ୟବ କିଲୋମିଟର । ତେବେ ଏବେତ ଖରା ଅଛି, ସଞ୍ଜଯାଏ ଯେତେ ବୁଲିଲେବି ପରୁଆ ନାହିଁ ।

-ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାରିବା ନା ତା' ଖାଇ ବାହାରିବା ?

-ଏଠି ତା' ମିଳିବ ?

‘ଲିପଟନ୍ ଗ୍ରିନ୍, ହିମାଚଳ ଗ୍ରିନଲିପ୍ ନା ଚାଇନିଜ୍ ଗ୍ରିନ୍ ଲିପ୍ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

-ହାଇ, ଅଞ୍ଜଳି ମାନେ ଫିର, ମାନେ ଯିଏ ଭିତରେ ଫୁଟେ-ନୋ ? ଏତେ ଚଏସ୍ ଅଛି ଜାଣି ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଆଜି ହିମାଚଳ ହେଉ । କାଲି ମୋ ନୀଳଗିରି ଗ୍ରିନ୍ ହବ ।

ନନ୍ଦା ଓ ସାରଦା ତା' ପାଇଁ ଗଳାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତାନାବାବୁମାନେ ତାଙ୍କ ତା' ଦେଇଗଳାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ଅଫିସ୍ ହିମାଚଳ ତା' ପଠେଇ ଦେଲା । ଏବେ ତ କ'ଣ ନୀଳଗିରି ବି ମିଳିବ ।

‘ମାମ୍, ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଫେସର ନ ଦେଖିଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଆସୁଟି’ କହି, ତୁଷାର ଚଟି ପଟ୍ ପଟ୍ କରି ଜିପକୁ ଯାଇ ଗୋଟେ ବଡ଼ କାଗଜ ପୁଡ଼ିଆ ଧରି ଆସି କହିଲେ, ‘ମାମ୍, ଗ୍ରିନ୍ ଲିପ୍ ସବୁବେଳେ କାଠପେଡ଼ିରେ ରହିବା କଥା । ଯା ଭିତରେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ପେଡ଼ି ଭିତରେ ସାନ ପେଡ଼ିଟିଏ ଓ ତା ଭିତରେ ନୀଳଗିରି । ପ୍ରାଗ୍ରାନ୍ ଦେଖନ୍ତୁ ।’

ତୁଷାର କାଗଜ ପୁଡ଼ିଆ ଫିଟେଇ ବଡ଼ ପେଡ଼ି ଓ ତାପରେ ସାନପେଡ଼ି କାଢ଼ି ସେଇଟିକୁ ବଡ଼ ପେଡ଼ି ଓପରେ ଥୋଇ ସାନ ପେଡ଼ିର ଡାକୁଣି ସର୍କେଇଦେଲେ । ସୁବାସରେ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ବାରଣ୍ଡା ମହକି ଉଠିଲା ।

ତୁଷାର କହିଲେ, ‘କାଲି ମୁଁ ତା' କରି ଖୋଇବି । ରାଇଟ୍ ?’

‘ନିଶ୍ଚୟ ରାଇଟ୍ । ତେବେ ଏତ ଖାଲି ତା'ର ମହକ ନୁହେଁ - ଆଉ ବି ଗୋଟେ ଦୋଟି ଚିହ୍ନ ମହକ.....।’

‘ବାଃ, ମାମ୍, ଚନ୍ଦନ ଓ ଲବଙ୍ଗ । ତା' ଖେତରେ ଛାଇ ପାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଲଗାଯାଏ । ଚନ୍ଦନ ଗଛରେ ଲବଙ୍ଗ ଲତା ମାଡ଼େ । ଏହା ମାତ୍ର ଅଳ୍ପକେତୋଟି ପ୍ଲାଣ୍ଟେସନରେ ହୁଏ । ଆମେ ଏଠି ବି କରିବା । ଏଇ ହିଲ୍ ପ୍ଲୋପ୍ରେ ତା' ପ୍ଲାଣ୍ଟେସନ ହୋଇପାରିବା ଭଳି ଲାଗୁଛି ।’

ତା' ଆସିଲା । ନନ୍ଦା ଓ ସାରଦା କପ୍, ତା' କେରୁଲା, ଚିନି, କ୍ଷୀର, ଲେମ୍ବୁ, ଚାମୁଚ ସଜାଡ଼ି ଥୋଇଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ହେଲପ୍ ଯୋରୁସେନ୍ସୁ ।’

‘ଏଇ ଛୋଟ ମାମ୍, ଧେସ୍, ସାନ ଭଉଣୀ, ମାନେ ସୁ, ମାନେ ଗୁଡ଼, ମାନେ ଗୁଡ଼ି ଏ ଫିନ୍ ଅଫ୍ ରେଗେଡ଼ା ସବୁ ପିଇ, ମାନେ ତୁମୁଟେ ରେଗେଡ଼ା ଲୁଣ ।’

ନନ୍ଦା ଭିତରକୁ ଯାଇ କାଠ କାଠୁଆରେ ଗୋଡ଼ା ଲୁଣ ଆଣି ତା' ପାଖରେ ରଖିଲା ।

ସମସ୍ତେ ଯେଝା ଯେଝା ପସସ ଅନୁସାରେ ତା' ତିଆରି ପିଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ତୁଷାର କହିଲେ, -

-ମାମ୍ । ଏ ମାମ୍ ବଡ଼ ଅତୁଆ । ଅପା, ମାନେ ଏଲତରୁ ସିଝର ତାକିଲେ ଚଳିବ ?

-ଚଳିବ । ମୁଁ ବି ତୁଷାର ମାନେ ସ୍ତୋ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଖାଲି ତୁଷାର ତାକିବ ।

-ଜାଣନ୍ତି ମାତାମ୍, ବିଦେଶରେ ସେ ମୂର୍ଖଗୁଡ଼ାକୁ ଯେତେ ତୁଷାର ତୁଷାର କହିଲି, କେହି ଠିକ୍ କରି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । କହିଲି, ଆରେ ଲାତିନ୍‌ର ‘ଏଡ୍-ତୁ’ର ତୁ । ହେଲେ ଖାଲି ତୁଷାର ନହେଲେ ଚଷାର । କହିଲି-ମୁଁ ଚପର ହେବି ନାହିଁ । କୁହ ସ୍ତୋ । ସେଇ ଅଭ୍ୟାସ ରହିଗଲା । ମାତ୍ର ଏଇନାଠୁ ବିସର୍ଜିଲି ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ତୁଷାର ବାବୁ, ବିସର୍ଜିଲି ପରି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦଟିଏ ପାଇଲେ କୋଉଠୁ ?’

-ପାଇଲି କୋଉଠୁ ମାନେ ? ମୁଁ ମହାରଣା ପୁଅ, ତମେବି ସେଇଆ ନା- ପ୍ରଫେସର ମହାପାତ୍ର ? ଆହେ ସଦାଶିବ ସାମନ୍ତରାୟ ମହାପାତ୍ର ବି ତ ମହାରଣା ନା ! ମୁଁ କି ତମେ ଓଡ଼ିଆ ପାଇବା କ’ଣ ହେ ? ଆମ ମଜା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ରସ ବୋହୁଛି । ହେ ଫିର୍ମ, ତମ ନାଁ କହିବି ଶୁଣିବ ? ଅଞ୍ଜଳି । ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ । କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ମାଲିକ । ଆଉ କାନାଡାରେ କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ଇକୋଲୋଜିକର ସର୍ବମୟା କର୍ତ୍ତା । ସତ ନା ମିଛ ?

ଅଞ୍ଜଳି ବଡ଼ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲେ, ‘ସତ । ତମେ ଜାଣିଲ କେମିତି ?’

-କେମିତି ଜାଣିଲି ମାନେ ? ତମ କାନାଡା କମ୍ପାନୀ ମୋର ଦିଲଟା ଷ୍ଟକ୍‌ରୁଲ୍ ପ୍ୟାରେଣ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ବିଶ୍ୱାସ ନହେଲେ ତମ ସିନିୟର ମ୍ୟାନେଜର ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍‌କୁ ପଚାର । ସେ ମତେ ତମ ଏଠା କମ୍ପାନୀକଥା ବି କହିଛି ।

-ହେଲା ଯେ, ମାତ୍ର ମୁଁ ସେଇଲୋକ ଜାଣିଲି କିମିତି ?

-ସହଜ । ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ପାଖରୁ କଟକ କମ୍ପାନୀକୁ ଫୋନ୍‌କରି ଜାଣିଲି, ତମେ ଏଠି ଅଛ । ତମେ ମୋ ଝାଇଲରେ ନିଜ ନାଁକୁ କହିଲ ଅଞ୍ଜଳି, ମାନେ ଅଞ୍ଜଳି ମାନେ ଫିର୍ମ ଏଇନା ଅନ୍ତତଃ ମୋ ପାଇଁ ତମ ନାଁ ହେଲା ଫିର୍ମ ବା ଡିମିରି ।

-ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନାଉଁ ତୁଷାର । ତାକୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିବ ।’

ତୁଷାର ହୋ ହୋ ହସି କହିଲେ, ‘ଅପା, ତମ ନଣନ୍ଦ ନିଶ୍ଚୟପକେଇ ବଞ୍ଚିଗଲେ କେମିତି ଦେଖୁଚ ! ଅଞ୍ଜଳି, ତମକୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିପାରିବି ନିଶ୍ଚୟ । ମତେ ପଇଁଡିରିଶ ବର୍ଷ, ତମକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ବଢ଼ିଶ ହେଇଥିବ । କ’ଣ କହୁଚ ?’

ବେଳୁନରୁ ସବୁ ପବନ ବାହାରିଗଲାପରି ନେସଡ଼ିଯାଇଥାନ୍ତି ଅଞ୍ଜଳି । ସେ ତୁପ୍ ରହିଲେ । ତୁଷାର କହିଲେ, ‘ହେ ଅଞ୍ଜଳି ମାତାମ୍ । ତମେ ଏମିତି ଉଦାସ ହେଇଗଲେ ଚଳିବ ? ମୋ ଫାଟିକାମି ମାପ୍ କରିଦିଅ । ଗୋଡ଼ଧରୁଛି । ତୁଷାର ହଠାତ୍ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଗୋଡ଼ପାଖରେ ନଇଁ ପଡ଼ିଲେ ।’ ଅଞ୍ଜଳି ଠିଆହେଇ ପଡ଼ି କହିଲେ, ‘ମାପି ମାଗୁଚନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଉଦାସ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହେଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଆଜି କରାଟେ ଶିଖେଇବା ପାଇଁ ଆଉ ଦିଗଣ ଆସିବାର ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଡେରି ଦେଖି ଟିକିଏ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।’

‘ଶୁଣନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳି ଦେବୀ, ଟିକକ ଆଗଯାଏ ଆପଣ ତମେ କହୁଥିଲେ, ଏବେ କହିଲେଣି ଆପଣ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବି ଦେବୀ କହିଲି । ତେବେ ବେଷ୍ଟହବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଶିଖେଇ ପାରିବି । କରାଗେରେ ବ୍ଲାବ୍‌ବେଲ୍ ପାଇଛି । ପରୀକ୍ଷା ଦେବି । ହଠାତ୍ କୁହାଟ ମାରି ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ ତୁଷାର । ଅଞ୍ଜଳିକ ସମେତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲୁ । ମୁଁ କହିଲି, ତୁଷାର ଭାଇ, ତମ ଲମ୍ପ ଆଉ କୁହାଟରୁ ଜଣାଗଲା ! କି କିଲିକିଲା ରଡ଼ିରେ ବାବା ।

-ବସ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ପୁଅମାନେ କିଲିକିଲା ରଡ଼ି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ହୁକାରନ୍ତି ।

-କୋଉମାନେ କିଲିକିଲା ରଡ଼ି କରନ୍ତି ନ କହିବି, କହିଦେଲେଣି ଆପଣ ।

‘ହୁକାର ନର ବାନର ଉଭୟଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତୁଷାର, ଯିବ ନା ନାହିଁ ।’

‘ବାହାରିଲି’ କହି ତୁଷାର ଜିପ୍‌ଆଡ଼େ ଦଉଡ଼ି, ସେତି ଚଳେଇ ଆଣି ତୁଆବୋଉକୁ ବସାଇ ବାହାରି ଯାଉ ଯାଉ କହିଲେ - ଅଞ୍ଜଳି ମାମୁ, ମୁଁ ସତରେ ବାନର, ହୁସିଆର ରହିବେ ।

‘ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ଚତୁର୍ଥ ଘର ପାଇ ଲୋକ ମିଳିଗଲାଭଳି ଲାଗୁଛି’ ବୋଲି ମୁଁ କହନ୍ତେ ଅଞ୍ଜଳି ମତେ ଚାମୁଚଟେ ପୋପାଡ଼ିଲେ । ଜବାବରେ ଗାଉଳି, ‘ଆଣ୍ଟ ରହିଲା ଲାଣ୍ଟ, ସଖୀ କାନ୍ଦା ବେଣ୍ଟକୁ ।’ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ହସଭିତରେ ଅଞ୍ଜଳି ମତେ ଗୋଡ଼ାଇ ଆସିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ନନ୍ଦା ପଛଆଡ଼େ ହୁପ୍‌ଚାପ୍ ବସିପଡ଼ିଲି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା ତମେ ଏ ଛୋଟ ପରୀକ୍ଷାରେ ଫେରୁହବ ଭାବିନଥିଲି । ଥଟ୍ଟା ହୁସୁନା !’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଭଟ୍ଟା ଥଟ୍ଟା ?’

-ହୁହେଁତ, କାଣା ?

ଅଞ୍ଜଳି ହୁପ୍ ।

ସାରଦା ପଚାରିଲା, ‘ଆଜି ଆଉ କାମ ନାହିଁକି ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘କାମ ନାହିଁ ମାନେ ? ସାଢ଼େ ତିନିଟା ହେବ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଚିଠି ଓ ଉପରଓଳି ତାକ ଆସୁଥିବ ।’

‘ଅପା, ଆଜି ରବିବାର’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଲି, ‘ସାଢ଼େ ତିନିଟାରେ ତାକ ଆସିବା ଗତରେ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ସେପାଇଁ କହିପକେଇଲେ । ନହେଲେ ଆଜି ରବିବାର ବୋଲି ସେ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତି । ଏଠି କ୍ଷେତଦେଇଁ ନନ୍ଦାଯାଏ ଯିବାକୁ ଆମେ ଯୋଜନା କରିବୁ । ତୁଆବୋଉକୁ ତ କହିହେଲାଣି, ଯିବା ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉତ ସେଦିନୁ ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅପା ଓ ଆପଣ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି । ନୟିବା କେମିତି ? ତେବେ ମାଁଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଯିବା । ସେ ଶୋଇଥିଲେ, କନକକୁ କହିବା । ମୁଁ ଫିଜିକ୍ସ ସାରକୁ ଡାକୁଚି । ନାହିଁ, ସେ ଲାବୋରେଟରୀରେ ଥିବେ । ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍‌ଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଆସେ ।’ ନନ୍ଦା, କନକ ଆଉ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍‌ଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଫେରିଲା ।

ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଗାଡ଼ି ପଛରେ ବସିଲେ । ସାରଦା ଆଗରେ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ସ୍ଥାନ କଲାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ସାରଦା, ମୋ ପାଖକୁ ଆସ । ନନ୍ଦା, ନନ୍ଦନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଅ ।’ ନନ୍ଦା ଉଠୁ ଉଠୁ ପଚାରିଲା, ‘ଅପା, ତମ ହୁକୁମତ ! ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର କୁଆବୋଉଥିଲେ ମତେ ନାଚ ମାଡ଼ିବ ନେଇଁ ?’

-କାହିଁକି ? ଆଉ କିଏ ବସିଲେ ନନ୍ଦନ ଓ ତା ସହଯାତ୍ରୀ ମନରେ ସବୁବେଳେ ଖେଳା ପଶୁଥିବ । କ’ଣ ହେ ନନ୍ଦନ ?

-ବଡ଼ମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଯିବା ଭଲ ।

-ତମ ସାଙ୍ଗରେ ପଡୁଥିଲି ଆଉ ତମେ ମୋ ସାଙ୍ଗ ସତ, ମାତ୍ରକ ମୁଁ ବଡ଼ ଆଉ ବହୁତ କଡ଼ା ।’ ମୁଁ ‘ମୋର ଭାରାତର’ କହନ୍ତେ, ସମସ୍ତେ ହସିଉଠିଲେ । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା ‘ଅପା, କ୍ଷେତ ତେଇଁ ନନ୍ଦାନଗ୍ରଯାଏ ଯିବାକୁ କାହିଁକି ମନ କଲ ?’

‘ଆରେ, ଭୁଲିଗଲକି ? ଆମ ତିଗ୍ରୀ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ପରା ସେଇପଟେ ହବାପାଇଁ ନନ୍ଦନ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ ! ସେଥିପାଇଁ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର ନିଆସରିଲାଣି । ଆଉ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର ବି ନିଆଯିବ । ସେ ପାଞ୍ଚଶ ଏକରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଝାଉଁ ଲାଗିବ, ଜାଲେଣି ପାଇଁ । ପରେ ସେଠି ମେଡିକାଲ କଲେଜ ହେବ । ଆମେ ଦେଖିଲେ ସିନା କୋଉ ମୁଣ୍ଡରେ କ’ଣ କରିବା ଠିକ୍ କରିବା । ତା ଛଡ଼ା ଏଯାଏ ଆମ ଅର୍ପିସ ଜାଗା ବି ଠିକ୍ ହେଉନି । ହରିହରାନନ୍ଦ ଆସିବା ଆଗରୁ ସବୁ ଦେଖିଚାହିଁ ନଗଲେ ତାକୁ କି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେବା ?’

ସାରଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ତା ଆଗରୁ ତ ତୁଷାର ବାବୁକୁ ବି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହରିହରାନନ୍ଦ ତୁଷାରଙ୍କ କଥା ନ ଶୁଣି ପଇସଲା କରିବେ ନାହିଁ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ନାହିଁ । ତୁଷାର ଖାଲି ରିପୋର୍ଟ କରିବେ । ଧର, କ୍ୟାମ୍ପସ୍ କି ଆଉକୋଉ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତରେ ଆମେ ଆଉ ତୁଷାର ଅଲଗା ଅଲଗା କଥା କହିଲେ, ହରିହରାନନ୍ଦ ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧ କଥାହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।’

‘ନାହିଁ ସାର । ସ୍ନେହ ଅନ୍ଧ’ କହିଲା, ନୀଳିମା ।

ମୁଁ ଅଟାକଲି, ‘କାହା ସ୍ନେହ ନା ପେରେମ୍ରେ ଅନ୍ଧ ହେଲଗୋ ନୀଳିଦେଈ !’

‘ଆପଣଙ୍କର’ କହି ନୀଳିମା ଖୁଲି ଖୁଲି ହସିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ତା କାନ ଧଇଲେ, ‘ଏମିତି କହିଲେ, ଏଣିକି କାନମୋଡ଼ା ଖାଇବ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା ତମ ହାତଟା ଏ ରସିକ ପ୍ରବରଙ୍କ କାନଯାଏ ଟିକେ ଲମ୍ବୁ !’

‘ଲମ୍ବିବ ଯେ ଆଜି ନୁହଁ । କାରଣ ଆଜି ହେଲେ ଏ ପିଲାଙ୍କ ଆଗରେ ତାକୁ ଅପମାନ ହେବ । ତାକୁ ମାନେ ତମକୁ ବି ! ମୁଁ ତ ତମକୁ ଅପମାନିତା କରିପାରିବିନି !’

-ସତରେ !

-ସତରେ ନୁହେଁତ ଆଉ କ’ଣ ?

ନଈ ଦିକରର ମାଳିଆ କୁହୁଡ଼ିଆ ହେଉ ଦେଖାଗଲା । ଆଉ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ଖଣ୍ଡେ ପରେ ନଈ ପଡ଼ିବ । ଏଆଡ଼ର ସବୁ ଜାଗାପରି ଏହାମଧ୍ୟ ଗୋଡ଼ି ପଥରରେ ଭରି । କୂଳରେ କି ଅତଡ଼ାରେ ବି ପଟୁ ନଥିବାପରି ଲାଗିଲା । ହୁଏତ ଗହୀରରେ ସୁଅଯାଉଥିବ । ନଈ ଏତେ ଗହୀର ଯେ ବନ୍ୟାବେଳେ ବି କୂଳ ଲଘୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଉପରମୁଣ୍ଡରୁ କେନାଲ ଅଣାଇ ପାରିଲେ ଯାଇଁ ଏ ଜମି ପାଣି ପାଇବ ଓ ଏଠି ଫସଲ ହବ । ପଚାରିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଏଠି ଜମିଯାକ ନିଆହେଲାଣି ?’

-ଆପଣ ବି ଭୁଲୁଛନ୍ତି । ଅଧା ନିଆ ଯାଇଛି । ଆଉ ଅଧେ ଏଇ ଦି ଚାରିଦିନେ ନିଆଯିବ ।

-ଏକର ପାଞ୍ଚହଜାର ?

-ହଁ ।

-ଏଯାଏ ସର୍ବମୋଟ କେତେ ନେଲେଣି ଓ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲାଣି ?

-ଏଠାର ଆଉ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର ମିଶାଇ କହୁଛି - ତୃଆବୋଉଙ୍କର ଦୁଇହଜାର ଏକର, ଶିରୀପୁର ମଜଦମ ୬୨୫ ଏକର, ସରସ୍ୱତୀ ସେନ, ୧୫୦୦, ଏଠି ହଜାରେ ଏକର ମିଶି ମୋଟ ପାଞ୍ଚହଜାର ଏକଶ ପଚାଶ ଏକର । ଦାମ୍ ଓ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ ମିଶି ମୋଟ ତିନିକୋଟି ଏକୋଇଶଲକ୍ଷ ପ୍ରାୟ ।

ପଚାରିଲି, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ପ୍ରଥମ ଚମ୍ପାର ତିନିକୋଟି ଏଇମାତ୍ର ସରିଥିବ । ପଣ୍ଡିମରେ ପାହାଡ଼ ତେଜ୍ଜି ଜମିନେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?’

‘ମିଳିଲେ ନେବା ଓ ସେଇପଟେ ଦୁଷ୍ଟାରକ ନୁଆ ଜଙ୍ଗଲ ଲଗେଇବା’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

-ଆଉ ଗୋଟେ କଥା । ମତେ ଲାଗୁଛି ଏଇ ଜମିରେ ମାଙ୍କଡ଼ା ମିଳିବ । ନଈରୁ ଗେଜୁଟି ବି ମିଳିବ । ବାକି ରହିଲା ଛିଟ ବା ନାଲି ସାହାଣ । ସେ ବି ଏଇଠି ମିଳିବ, ମାତ୍ର ଏଇ ପଟେ ନୁହେଁ । କନ୍ଦା ବା ଖଣ୍ଡୋଲାଉଟ ଛଇଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ, ପ୍ରାୟ ତିରିଶି ଚାଳିଶଫୁଟ ଗହୀରରେ ମିଳିପାରେ । ଲାଗୁଛି ସେଥିପାଇଁ ପାହାଡ଼ ସେକରେ ଦେଖିବା ଦରକାର ।

-ନନ୍ଦନ, କେବେ ପେଟ୍ରୋଲଟିସ୍ ବା ପ୍ରସ୍ତର ବିଜ୍ଞାନୀ ହେଲ ?

-ତା ନୁହେଁ । ତମେ ବି ଏଇକଥା ଜାଣିଛ, ମନେ ପକେଇ ପାରୁନ । ଆମ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଭତିହାସର ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ପେପର୍ ପାଇଁ ଆମେ ଏମିତି ଲାଟେରାଇଟ୍ ବେଡ୍ ମାନେ ମାଙ୍କଡ଼ା ଖରଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ନଥିଲେ ?

-ଆରେ ଠିକ୍ । ଟିକିଟିକି ପଥର ହଟିଆର ବି ପାଇଥିଲେ । ଏଠି ବି ଥିବ ?

-ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି । ଆଜ୍ଞା ଆଉ ଗୋଟେ କଥା । ସେଇଦିନ ଗୋଟେଠି ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ତିଆରି ହେଉଥିବା ଗୋହିରୀଟାଏ ଦେଖିଲେ । ସେ ଗୋହିରୀ ଅତଡ଼ାରେ ସାନ ବଡ଼ କନ୍ଦା ପଥର ଆଉ ସବାତଳେ, ମାନେ ଗୋହିରୀ ଶେଯରେ ଛିଟ ସାହାଣ ! ମନେ ପଡୁଛି ?

-ହଁ ।’

-ତାହେଲେ ପାହାଡ଼ ସେପଟକୁ ଯିବା ?

-ତା ଆଗରୁ ଚୁଆଗାଁ ।

-କାହିଁକି ?

-ଟାଇଲ୍ କଥା ଭୁଲିଗଲା ?

‘ସେଠି ଟାଇଲ୍ ହଉଛି ?’

ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ହଁ, ଦିରକମ, କଳା ଓ ନାଲି ।’

‘ମାଟି କୋଉଠୁ ଆସୁଛି ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ନନ୍ଦା ହ୍ରଦରୁ’ କହିଲା ନୀଳିମା ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ମତେ ଲାଗୁଛି ବାବୁ ତୁଷାର ଓ ତାଙ୍କ ଅପା, ନୀଳିମା ବାପାଙ୍କୁ ଭେଟିବାପାଇଁ ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ପଥର ଖଣି, ଚୁଆକାଗା ଓଗେର ଓଗେର ଦେଖିବେ । ଆମେ ଖାଲି ନନ୍ଦା ଅତଡ଼୍ଠରେ ଗେଙ୍ଗୁଟି ଅଛିକି ନାହିଁ ଦେଖି ଫେରିଆସି ପୂର୍ବକୁ ଯାଇ ଚୁଆଗାଁ ଭିତରେ ନପଣି ବାହାରେ ବାହାରେ ପାହାଡ଼ ସେପଟକୁ ଯିବା । ସେଠୁ ନନ୍ଦାର ଓପର ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଦେଖି ଫେରିଆସିବା ।’

ସେଇଆ କଲୁ । ନନ୍ଦାର ଦୁଇ ଅତଡ଼୍ଠରେ ମୋଟା ଗେଙ୍ଗୁଟି ସ୍ତର । ଆମ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ପରି ଦଶଟା କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ର ଚୂନ ମିଳିବ । ନନ୍ଦା ହ୍ରଦରୁ ବି ସେମିତି ଛାତ ପାଇଁ ଟାଇଲ୍ ମିଳିବ । ତେବେ ଆମର କଳାଟାଇଲ୍ ଚଳିବ ନାହିଁ । ନାଲି ଦରକାର । ଟାଇଲ୍ ପୋଡ଼ା କଥା ବୁଝିବାକୁ ଗାଁକୁ ଯିବୁଁ ନା ନୀଳିମା କହିପାରିବ ? ଦେଖେଁ କହି, ନୀଳିମାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, ‘ନୀଳିଦେଇ, ଟାଇଲ୍ ପୋଡ଼ା ଦେଖିବ ?’

‘ହଁ । ବନ୍ଦ ଭାଟିରୁ କଳା ଓ ଖୋଲା ଭାଟିରୁ ନାଲି । ଖୋଲା ଭାଟିରେ କାଠ ଟିକେ ବେଶୀ ଲାଗେ ବୋଲି ବେଶୀ କଳାଟାଇଲ୍ ହୁଏ ।’

-ଅଞ୍ଜଳି, ନାଲି-କଳା ମାଟିବାସନର ପୋଡ଼ିବା କୌଣସି ମନେ ପଡୁଛି ?

-ପଡୁଛି ମାନେ ? ନୀଳିମାଟ ଠିକଣା କାଇବା ବଡେଇଲା ।

-ତୁମ୍ଭେ ଅଞ୍ଜଳି ଦେବୀ, କେବଠାରୁ କୁମ୍ଭାର ଝିଅ ହେଲା ?

-ବାସ୍, ପେଣ୍ଡୋଲଟିସ୍ କହିବା ଫଳ ପାଇଲି । ଏଇନା ଫେରିବା ଓ ପାହାଡ଼ ସେପଟକୁ ଯିବା ?

-ଯିବା, ଦେଖିବା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବା ଓ ସେମାନେ ଫେରିବା ଆଗରୁ ଆଶ୍ରମ ଫେରିବା । ନନ୍ଦା, ତମେ ସେଯାଏ ଗାଡ଼ିଚଳା । ମୁଁ ଟିକେ ଶୋଇବି ।

ଅଞ୍ଜଳି ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ‘କଣ ହେଲା ନନ୍ଦନ ?’

-ତମକୁ ସକାଳେ କହିନଥିଲି ? ରାତିରେ ଭଲ ଶୋଇନି । ଆଜି ପୁଣି ପିଲାଙ୍କ କ୍ଲାସ୍ ନେଲି । ତାପରେ ଖରାବେଳେ ଏ କେତେଦିନର ଖବରାଖବର ବୁଝିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ କରିହେଲାନି । ତିନିଟା ପାଞ୍ଚ ଦଶରେ ବାବୁ ତୁଷାର ନାମକ ଧୂମକେତୁ ଆସିଲେ । ଚୁଆବୋଉଙ୍କ କଥା

ଦେଖ ! ଆମକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନ ନେଇ ବାହାରିଗଲେ ! ମୁଁ ଟିକେ ଶୋଇ ଚେଙ୍ଗାହୁଏ ! ଦେଖିବ ମଜା !’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ସାବଧାନ । ଯୋଡ଼ିଏ କଥା ଘେନି ସାବଧାନ ହୁଅ । ଏକ, ତୁଆବୋଉ ଆମକୁ ନନେଇ ଏକା ତୁଷାରକୁ ଘେନିଗଲେ ବୋଲି ତୁଆବୋଉଙ୍କ ପାଇଁ ଆମେ ଅନୋଡ଼ା ହେଇଗଲେନି ! ଏମିତି ଭାବିବା ବି ଅପରାଧ । ତୁଷାର ଗୋଟେ ଏକ ବାଣିଆ ମେଣ୍ଟା ନୋ ସରି, ଗାରଡ଼ । ତେବେ, ତମ ଢଗଟାରେତ ମେଣ୍ଟା ଅଛି ନା ? କାନ ମୋଡ଼ିହୁଅ । ତମେ ପାହାଚେ ଡେଇଁ କହିପକେଇଲ ।’

-ହଉ, କାନ ମୋଡ଼ି ହେଲି । ତେବେ ମନେ ରଖ, ଗାରଡ଼ ବା ମେଣ୍ଟା ଏକା କଥା । ମେଣ୍ଟା ପଢ଼ା ମେଣ୍ଟା । ତମେ ମତେ ‘ମେଣ୍ଟା ମୁଣ୍ଡିଆ’ ବୋଲି ସାବଧାନ କରଉତ ତ !’

-ତମପୁତ ଶୁଣିବି-ମେଣ୍ଟା ମୁଣ୍ଡିଟି ବଡ଼ଟାଣ, ତା ମୁଣ୍ଡିଆକୁ ସାବଧାନ ।

-ଠିକ୍ । ମନେ ରଖିବି । ଗୋଟେ ଅନୁରୋଧ, ଆମେ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲାପରେ ଡିନିମିନିଟ ବୁଝ ରହିବ । ମୁଁ ଥରେ ଶୋଇଗଲେ ଯେତେ ହଲ୍ଲୁକର, ନୋ ଚିତ୍ତା ।

ଗାଡ଼ିକୁ ଫେରିବୁ । ନନ୍ଦା ଚଳେଇଲା । ଏସି ଲଗେଇଲା । ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଗାଡ଼ି ପାହାଡ଼ର ଦକ୍ଷିଣପଟେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ମତେ ଉଠେଇଦେଇ ପଚାରିଲା - ଚାଲିବା ? ‘ହଁ ।’

ଗାଡ଼ି ରହିଲା । ସମସ୍ତେ ଓହ୍ଲେଇଲୁ । ଏପଟ ପାହାଡ଼ରେ ବେଶୀ ଗଛ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ ତଳି ପଥର ଗେଟମା ଓ କଣ୍ଟାବୁଦାରେ ଭରି । ଏ ବୋଧହୁଏ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ମଜଦୁରି ବାହାରେ । କାହାର ଜାଗା ବୁଝିବାକୁ ହବ ଓ କିଣିବାକୁ ହବ । କୋଉଠି ଥିବ ଛିଟ ସାହାଣ ?

ଆମେ ଚକ୍ରାକାରରେ ଚାଲୁଥାଉଁ । ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ପଟ ସାରି ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମକୁ ବୁଲିବୁ କି ନାହିଁ, ପାଣି ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଳା । ଦେଖିଲାବେଳକୁ ସୁନ୍ଦର ଧାରଟିଏ ।

‘ଏ ଧାରକଥା କହିନଥିଲ କେମିତି’ ପଚାରି ନନ୍ଦାକୁ ଚାହାଁନ୍ତେ ସେ କହିଲା - କେବେ ଆସିନି, ଦେଖିନି, କାହାକୁ ପଚାରି ନାହିଁ, ଜାଣିଥାନ୍ତି କେମିତି ?

-ଠିକ୍ । ସେଥିପାଇଁ କହୁଥିଲି, ଗୋପାଳ ମହାଶୁଦ୍ଧଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଛ ସାତଦିନ ସବୁ ବୁଲିବି ! ତେବେ ଏଇନା ଯା ନାଁ ତ ବୁଝିବାକୁ ହବ !’ ଦେଖିଲି ପାହାଡ଼ ତଳି ପ୍ରାୟ ଅଧ କିଲୋମିଟର ଗଡ଼ିଯାଇ ଧାନକ୍ଷେତ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବି । ଏ ପାଣିଧାର, ସେପଟର ନନ୍ଦାଙ୍କ ଠାରୁ ନିଆରା । ଦିହେଁ ବିପରୀତ ଚରିତ୍ର ! ନନ୍ଦା ଦୂର ଲୋକକୁ ପାଣି ଦଉଚକ୍ତି, ଇଏ ପାଖଲୋକକୁ ! ଚାଲିଲୁ । ଧାନ କଟା ଚାଲିଥାଏ । ଆମକୁ ଦେଖି ଜଣେ ଝାମ୍ପିବାଲା ଲୋକ ଦଉଡ଼ି ଆସି ନମସ୍କାର ହେଇ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣମାନେ ଆଶ୍ରମରୁ ଆଇଚିନି ନା ? କେମିତି ପା’ଧୁଳି ପଡ଼ିଲା ?’

ପଚାରିଲି, ‘ତମ ନାଁ ?’

-କ୍ଷେତରା ଆଜ୍ଞା । ଶଅର । ଏଠି ଜମି ଦି'ପା' ଭାଗକୁ ନେଇଛି ।

-କାହାଠୁ ?

-ହେଉ, ଠିକ୍ ନୈରତ କୋଣରେ ସେ ଯୋଉ ଗାଁ-କୁସୁନୁପୁରୁ, ସେଠା ମକଦ୍ଦମକଠଉଁ ।

-ସବୁ ଜମିତ ତାଙ୍କର ହେଉଥିବ । ତମେ ଏତେ କମ୍ ନେଲ କାହିଁକି ?

-ଆଜ୍ଞା । ତାଳିଯୋଡ଼ାରୁ ଏଇସନ ରଜବେଳକୁ ଆସିଲି । ଏଇ ପଥର କାନ୍ଥରେ ପକାଟେ ମାରିଛି । ଘରେ ମୋ ଡିରୀ ଆଉ ତିନିମାସର ଝୁଅ ବକଟେ ।

-ଧାନ କିଏ କାଟୁଛି ?

-କିଏ ଆଉ ଆଜ୍ଞା ! ଦି ପରାଣୀ ପାଳିକରି କାଟୁଛୁ । ସେ ପିଲାକୁ କ୍ଷୀରଦେଇ ବିଲକୁ ଗଲା । ମୁଁ ବରଫାଛତା ଛାଇକରି ନିକୁଆ ହୁଆଟା ପାଖରେ ଥେଲି । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁ ଆଇଲି ।

-ଏ ଧାରଟି ନାଁ କ'ଣ ?

-ଦୁଧେଇ ଆଜ୍ଞା । ସାକ୍ଷାତ୍ ମା-ଦୁଧପରି ଅମୃତ ବହୁଛି ଆଜ୍ଞା । ଏଇ ପର୍ବତ କାନ୍ଥରୁ ବାହାରିଛି ।

-ହଇହେ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ, ଏଠି ଛିଟ ସାହାଣ ଅଛି ?

-ଅଛି କ'ଣ ଆଜ୍ଞା ! ଗୋଟେ ମସ୍ତ ପୁରୁଣା ଖାଦାନ ପୋତା ପଡ଼ିଛି । ନୋକେ କହୁଡିନି-ଏଇଠୁ ଫେଣି ଶିଖରେଶୋରକ ଦଉଳପାଇଁ ପଥର ଯାଇଥିଲା ।

-କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ, ଆମ ପାଖରେ କାମ କରିବ ?

-ମୁରୁଖ ନୋକ ଆଜ୍ଞା । ଏଇ ବ'ଲ୍ ପଛରେ ହ'ଟିଟି କରିବା କି ଜଙ୍ଗଲରେ କାଠ ବାଉଁଶ କାଟିବା ବାହାରେ କିଛି ଜଣାନାହିଁ ।

-ଆଜ୍ଞା, ଏ ଖାଦାନ ଖୋଲିବା ନୋକେ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ?

-ଆଜ୍ଞା, ସତ୍ୟ ଯୁଗ କଥା ସିଏ ! କାଉଁ ସତ୍ୟଯୁଗ, ଆଉ କାଉଁ ଏ ଘୋର କଳି ! ମରିହକି ଗଲେଣି ।

-ହଉ ହେ, ସେମାନେ ସିନା ଗଲେଣି - ବଉଁଶରେ କେହି ନାହାନ୍ତି ?

-ନାହାନ୍ତି କାଉଁକି ଆଜ୍ଞା ? ପୋଖରୀରେ କଳମାନଟା ପିରି ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ନଟେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏଇଠି, ଏଇ କୁସୁନୁପୁରୁରେ ତ ଗୋଟେ ମସ୍ତ ସାଇ । ପଥୁରିଆ ସାଇ । ତିନିଶ ଘର ହେବେ । ସେପଟ ହରିଶଚିକିରିରେ ବି ସେମିତି ଶବ୍ଦ ଦେହୁଣ ।

-ହଉ ତମ କାମ କର । ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ଟିକେ ଆଶ୍ରମ ଆଡ଼େ ଆସି ଏ ମା'କୁ ଦେଖାକରିବ କହି, ଅଞ୍ଜଳିକି ଦେଖେଇଦେଲି ।

-ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ବଡ଼ ତିନିଜଣ କୁଣିଆ ବାଣି ଦୁଶୁଚନ୍ତି । ଏଇ ମା' ଦୋ'ଟି ଖାଣ୍ଡି ଆଶ୍ରମବାଳୀ' କହି, ନୟା ଓ ନାଳିମାକୁ ଚାହିଁଲା ।

ନୟା କହିଲା, 'ନାଉଁ, କୁଣିଆଁ ନୁହନ୍ତି । ଏବେ ଆଇଚନ୍ତି । ରହିବେ । ତମେ ଆସି ଇଶ୍ଵରୀ ମା' ନହେଲେ ଅଞ୍ଜଳି ଅପା ବୋଲି ଖୋଜିବ । ତମ କ୍ଷେତ୍ରମଣି ଓ ଟିକି ଝୁଅକୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ନବ ।

ଝୁଅ ନାଁ କ'ଣ ?'

-ସେଇଟି ନାଁ ଗୋଟେ କ'ଣ ମ ମା' ? ସଁବାର ଜନମତ । କହୁଛୁ ସଁବାର ।

-ବଢ଼ିଆ । ଏଣିକି ଆମପାଇଁ ତା ନାଁ ହେଲା ସୋମା !

-ମା' ତମ ନାଁ ?'

-ସୁନନ୍ଦା, ତାଙ୍କଠି ନନ୍ଦା । ଏ ନାଲିମା, ଏଇ ନୂଆଗାଁର ଝିଅ, ତା ପାଖରେ ସାରଦା, ଏ ବାବୁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଆଉ ସେ ବଡ଼ ଅଞ୍ଜଳି । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଆଉପରସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲେ ।

ଆମେ ତାଙ୍କଠୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, 'ନନ୍ଦାଯାଏ ଯିବା ନା ଲେଉଟିବା ?'

'ଲେଉଟିବା, ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ଯେଝାଯେଝା କାମରେ ଲାଗିବା । ନୂଆବୋଉ ଓ ତୁଷାରବାବୁ ଫେରିଲେ ତାଙ୍କଠୁ ଖବରଖବର ଶୁଣି ଯାହା କହିବା କଥା କହିବା । ଅଞ୍ଜଳି ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।'

-ନା ବାବା ନା ! ମେଣ୍ଟାକୁ ମୋର ଭାରୀ ଡର ।

-ଦରକାର ହେଲେ ମୁଁ ସେ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇପାରେ । ହେଲେ ଗୋଟେ ସର୍ବ- ତମେ ଦିହେଁ ମେଣ୍ଟାବାଳ ଇଡ଼ାତେଲ ହବା ଆଗରୁ ମତେ ଟିକିଏ କହିଦବ ।

-ଏତା କିସ ? ଶୋଧାଶୋଧୁ ନା ମାରଧର ?

-ଅଞ୍ଜଳି । ତୁମ୍ଭେ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ମତେ ଗୁରୁ ବରଣ କର । ଓଡ଼ିଆ ଆଦୌ ବୁଝୁନ । ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପଢ଼େଇବି ।

-ମାନେ ଗପିବ ।

-ଗପିଲେ ହିଁ ପାଠପଢ଼ା ହୁଏ । ବେଳେବେଳେ କୋଉ କୋଉ କଥା ପାଇଁ ହାତଧରି ଦେଖେଇଦବାକୁ ହୁଏ । ଯଥା ମେଣ୍ଟାବାଳ ଇଡ଼ାତେଲ । ଇଡ଼ାତେଲ ଜାଣିତ ? ମେଣ୍ଟାବାଳ ?

-ମେଣ୍ଟାବାଳ ତ ଉଲ୍ଲ ମାନେ ପଶମ !

-ହଁ, ସପା ସୁତୁରା ହୋଇ ବଞ୍ଚିଲ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଲା ପରେ ଉଲ୍ଲ । ବୁଣାହେଲେ ପଶମ । ଖାଲି ମେଣ୍ଟାବାଳ ?

-ନା,

-ତେଣୁ କାଲି ମେଣ୍ଟାବୁସନ୍ଧାନ ଘଣ୍ଟା ପେଲିବାକୁ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଗୁରୁ ହେଲାପରେ ।

-ଗୁରୁବରଣ ମାନେ କିସ ?

'ବିଲେଇ ମୋଡ଼ୁଟି ନିଶ' କହି, ଫେଁକରି ହସିଲି ।

'ବିଲେଇ ମାନେ କ୍ୟାଟ, ନିଶ ମାନେ ମୁସ୍, ମୋଡ଼ିବା ମାନେ ଚୁଇଁଷ କରିବା ।

-ସାବାସ୍ । ଦେଖିବ ?

-ମତେ ବୋକା ପାଇବ ? ବିଲେଇର ହାତ କାଇଁ ଯେ ମୋଡ଼ିବ ?

-ତାହେଲେ ମେଝା ସାଙ୍ଗରେ ବିଲେଇ ବି ଖୋଜିବାକୁ ହବ ! ଗୁରୁ ବରଣ ମାନେ ତମେ ମତେ ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ, ଖଣ୍ଡେ ତୁଆରୁଗା, ଖଣ୍ଡେ ଉପୁରାଣ ବା ଚାଦର ଓ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେଇ ପ୍ରଣାମ କରି କହିବ - ମହାଭାଗ, ଏ ଅଧୀନା ଆପଣଙ୍କୁ ଗୁରୁରୂପେ ବରଣ କରୁଛି । ସେଠୁ ଶ୍ଳୋକ ବୋଲିବ - ଗୁରୁବ୍ରହ୍ମା, ଗୁରୁବିଷ୍ଣୁ ଗୁରୁଦେବୋ ମହେଶ୍ୱର । ଗୁରୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରବ୍ରହ୍ମ ତଦ୍ୱୈଶ୍ୱୀ ଗୁରବେ ନମଃ ଓ ପାଦଛୁଇଁ ମୁଣ୍ଡିଆମାରିବ । ମୁଁ କହିବି - ଶିଷ୍ୟେ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ । ମୋର ଶିଷ୍ୟା ହୋଇ ମତେ କୃତାର୍ଥ କର । କାଳିଠାରୁ ମୋର ଗୋଧନମାନଙ୍କୁ ଚାରଣଭୂମିକୁ ନେବ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଅପା ଭବରଦଣ୍ଡି ତମର ଗୁରୁ ବନିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଏ ଭଦ୍ରଲୋକକୁ ପଚାର - ହେ ଗୁରୁ ! ଆପଣଙ୍କ ଅସଂସାରୀ । ବସବାସ ନାହିଁ, ଗୋଧନ ପାଇଲେ କାହୁଁ ?'

-ଶିଷ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳକୁ ଆସିଯିବେ ଦେଖିବ ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ପଚାରି ଯାହା କରିବି ।'

କହିଲି, 'ନା ବାବା, ନା - ମାଗଣା ପଛେ ପଡ଼େଇବି । ସେତକ କରନାହିଁ !'

ସମସ୍ତଙ୍କ ଲହଡ଼ା ହସ ଭିତରେ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସଂଘ ଛ' ।

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, 'ପିଣ୍ଡାରେ ବସିବା ନା ଧୁଆଧୋଇ ହେଉ ଆସିବା ?'

'ନା, ଆମେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେଉଥିଲାବେଳେ ସେମାନେ ଫେରିଲେ କିଏ ହେବ ?'

ନୀଳିମା କହିଲା, 'ନାହିଁ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କିଆଁ ହେବେ ? ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେଉସାରକୁ ।'

ଅଞ୍ଜଳି ଉଠିପଡ଼ି ନୀଳିମାର କାନ ଧରି କହିଲେ, 'ନିଲ୍ ତାଉନ୍ ।'

ନୀଳିମା ତୁପ୍ତବାୟୁ ଆଶ୍ୱମାଡ଼ି ବସିପଡ଼ିଲା । ସେଠୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ସମସ୍ତେ ଯେଝା ଯେଝା ଜାଗାକୁ ଯାଇ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଲୁଗା ବଦଳି ଫ୍ରେସ୍ ହୋଇ ଅଧ୍ୟୟନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଫେରିବେ । ନୋ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି, ନୋ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି । ମୋର ବଂଧୁମାନେ ଯଦି ଗନ୍ଧାନ୍ତି, ସେ ବେଶିବାଳାକୁ ସାଧ କରିବି କେମିତି ? ବୁଝିଲ ?'

ନୀଳିମା କହିଲା, 'ନ ବୁଝି ଚାରା କାହିଁ ? ଇଉ ହ୍ୟାଭ୍ ମେଡ୍ ଓପାଟର !' ଆଉ ନିଜ ହଞ୍ଜେଲକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳେଇଲା । ଅଞ୍ଜଳି, ସାରଦା ଆଉ ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁ । ବାଟରେ ପଚାରିଲି, 'ତୁଷାର ରହିବ କୋଉଠି ?'

ସାରଦା କହିଲା, 'ମୁଁ ଆଜିଠୁ କରାଟେ ମାଷ୍ଟାଣୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଷ୍ଟାଫ୍ ତର୍ମିଟରିରେ ରହିବି । ମୋ ରୁମ୍‌ରେ ତୁଷାରବାତୁ ରହିବେ ।'

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ନୋ ଗୋ ! ନଈ ନ ଦେଖୁଣ୍ଡ ଲଙ୍ଗଳା କିଆଁ ? ତୁଆ'ଉ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ଶୁଣ ଆଗେ । ମତେ ଲାଗୁଛି ତୁଷାର ତା ଜିପ୍‌ରେ ହିଁ ରହିବ ।'

ପଚାରିଲି, 'ତାହେଲେ ବି ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ଓଗେର ?'

'ତମ ରୁମ୍‌ରେ ସାରିପାରିବ ।'

ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଆମେ ତିନିହେଁ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ନାଳିମା ବି ଫେରିଥିଲେ । ସାତଟା ବାଜିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଣ ମିଳାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା ଗାଇଲୁ । ପ୍ରାର୍ଥନା ସରିଲାବେଳକୁ ତୃଆବୋଉ, ଦୁଷାର ଓ ନାଳିମାର ବାପା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଆମେ କାବାହେଇ ଦୁଷାରକୁ ଚାହିଁ ରହୁଛୁ । ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ପୃଥ୍ବୀ ବାସ୍ତବରେ ବଡ଼ ଛୋଟ । ନାଳିମାର ଖୁଡ଼ୀ ଲଳିତଗିରିର ଝିଅ । ଦୁଷାରର ବାପା ତାଙ୍କର ଧର୍ମଗାଇ । ତେଣୁ ଦୁଷାର ତାଙ୍କ ଭଣଜା । ଭଣଜାର ପ୍ରଥମ ଶୁଭାଗମନରେ ତାକୁ ନିଜହାତରେ ଗାଧେଇ ପାଧେଇ, ତୃଆ ପାଟ ପାଇକାମା ଓ ପଞ୍ଜାବି ପିନ୍ଧେଇଲେ । ତା ଆଗରୁ ଦୁଷାର ଉଦ୍ଧାରୀ ତଳେ ଅପରାଜିତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତା ବେଷି ପକେଇ ଆସିଲା । ହଳେ ମଖମଲି ଚପଲ ବି ମିଳିଲା ତାକୁ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ମୋରବି ସବୁ ତୃଆ । ପେଟେ ପେଟେ ଖାଇବୁ ବି ।’ କହିଲି, ‘ଖୁବ୍ ଭଲକଲେ । ଆମେମାନେ ତା’ ଟୋପେ ବି ନ ପିଇ ଚାହିଁ ବସିବୁ ! ଆମ ଅବସ୍ଥା କବି କହିଛନ୍ତି, ‘ଲୁକ୍ ଲୁକ୍ ଇଓର ଓଫ, ଆଇ ଓଫାଟର ଆଇ ଆଙ୍ଗଲ୍ ତାଇରେ’ । ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ‘ଚାହିଁ ଚାହିଁ ପଥ ଦୁମରି, ଆଖି ପାଣି ଆଖି କୋଣେ ମଲାଣି ।’ ତେବେ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । କାମକଥା କୁହନ୍ତୁ ।

-ଖାଲି ଚାଇଲ୍ କଥା କୁହନ୍ତୁ । ବାକିତକ କାଲି ହବ ।

‘ଆପଣ ପରା ଜମି ଯୋଗାଡ଼ ଛଡ଼ା ଆଉସବୁ ଆମ ଜିମା ଛାଡ଼ିଥିଲେ ତୃଆବୋଉ ! ଏଣୁ ଆପଣ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯାଇଁ କୁସୁନୁପୁର ମକଦ୍ଦମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନନ୍ଦାର ବାହାରଘେର ପାହାଡ଼ ତଳକୁ ଚାଷକ୍ଷେତ ଯାଏ ଓ ସମ୍ଭବହେଲେ ଚାଷକ୍ଷେତରୁ ବି କିଛି କିଣିବାପାଇଁ କଥା ହୁଅନ୍ତୁ’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି ।

-ସେ ଜମି ବିକିବେ ବୋଲି ତମକୁ କିଏ କହିଲା ?

-କେହି କହିନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ଜମି ନହେଲେ ଆମର ବହୁ କାମ ମାରାହେଇଯିବ । ଯିବେ ? ତୃଆବୋଉ ଆମଓପରେ ଆଖି ପହଁରେଇ ନେଇ ନାଳିମା ବାପାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଯିବା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ?’

-ଅଞ୍ଜଳି ମା’ ଯେମିତି ଜାଣନ୍ତୁ ଠିକଣା ସମୟରେ ଜାଣି କହିତନ୍ତି । ଧାନକଟା ଆରମ୍ଭହେଇଛି । ବ୍ୟାଙ୍କବାଲାଠୁ ସାରବାଲାଯାଏ, ପୋକମରା ବିଷବାଲାଠୁ ଜଇଁଘର ଯାଏ ସବିଏଁ ଏବେ ଚାଷାଙ୍କୁ ଠେଙ୍ଗା ପକେଇ ଜଗିବେ । ପଇସା ନପାଇଲେ ବେକରେ ଗାମୁଛା ପକେଇବେ । ମକଦ୍ଦମାଙ୍କର ପୁଅପାତି ନାହାନ୍ତି । ଆଗ ଭାରିଯାଙ୍କର ଦି’ଟି ଝିଅ । ବାହାହେଇଗଲେଣି । ପଛ ଭାରିଯାଙ୍କର ଝିଅଟିମାନେ ସାନ । ମକଦ୍ଦମିଆଣୀଙ୍କୁ ଏକାଙ୍ଗୀ ବାତ । ବୁଢ଼ାଙ୍କର ତିରୋଟ ବେଳ । ଜମି, ବିଶେଷକରି ପାହାଡ଼ ତଳି ଜମି ବିକିବାକୁ ରାଜିହେଇ ପାରନ୍ତି । ଉଠନ୍ତୁ । ଘଣ୍ଟେଦେଢ଼ଘଣ୍ଟାରେ ଫେରି ଆସିବା । ଆପଣଙ୍କ ଆମ୍ବୁଲାନୁଟି ନିଅନ୍ତୁ । ଦରକାର ହେଲେ ସାନବୋହୂଙ୍କୁ ଆଣି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଚିକିତ୍ସା କରାଇବା !

‘ବାପା, ତମେ ତ ବଡ଼ ମାମଲତକାର ହେଲଣି !’ କହିଲା ନାଳିମା ।

-ମୁଁ କାହିଁ ହେବି ? ଦିଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଲ ବୋଲି ତମେମାନେ ସର୍ବଜ୍ଞାଣ ହେଉଗଲ ! ତମ ପରି ମୁଁ କାଣେ । ଫେରି ଆସେ, ସବୁ ଖୋଲାସା କରିବି ।

-ମଉସା । ନୀଳିର ଅପରାଧ କ'ଣ ? ମୋ ବୋଲରେ ସମସ୍ତେ ଯାଇଥିଲେ । ଆମେ ନାକରା କ'ଣ କରିବୁ ?

-ନାହିଁ ତା କରିନାହାନ୍ତି । ତେବେ ମା'କୁ ସବୁକଥା କହିନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

-କେତେବେଳେ କହିଥାନ୍ତୁ ? ଏଇତ ଆସିଲେ । ଆଉ ଜମିକଥାବାଲା-ଜରୁରୀ ବିଚାରିକୁଁ ବୋଲି ସେ କଥା କହିଲୁ । ତଥାପି ଠିକେ ଠିକେ ବାକିତକ କହୁଛି - ଆମ କ୍ଷେତ ସେପଟେ ଓ ନନ୍ଦା ଏପଟେ ମାଙ୍କଡ଼ା ପଥର ଅଛି । ନନ୍ଦାର ଦିପଟେ ସାତ ଆଠପୁର ଗହୀରରେ କୋଣକୋଣ ଗେଲୁଟି ଅଛି । ଦୁଧେଇ ଝର ସେପଟେ ଛିଟସାହାଣର ପୁରୁଣା ଖାଦାନ ଅଛି । ପାହାଡ଼ ତଳି ଜମିତକ ହେଉଗଲେ, ନନ୍ଦା ପାହାଡ଼ରୁ କାଠ କଟାହେଲେ ତାକୁ ଭରଣା କରିବା ପାଇଁ ପତାଶଗୁଣା ଗଛପାଇଁ ଜାଗା ମିଳିଯିବ । ଆମ କେନ୍ଦ୍ର ଅଫିସ୍ ଜାଗାଟା ଆଜି ବାନ୍ଧିନାହିଁ -କାଲି ବାନ୍ଧିବୁ । ମଉସା ହସିପକେଇଲେ, 'ସାରେ, ଆପଣ ଭାରୀ ନରମା ଲୋକ । ଟିକିଏ ରାଗରେ ସବୁକଥା କହିଦେଲେ ।'

'ନରମା ନୁହଁ ମଉସା, ବୁଦ୍ଧି ବିଚାର ବାଲା ଓ ହୃଦୟବାନ' କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

'ତା କି ଜାଣେନା ? ସେଥିପାଇଁ ତ ତମେ ମା'.....'

ନୂଆବୋଉ ମଉସାକୁ ବାକ୍ୟଟି ପୂରଣ କରିବାକୁ ନଦେଇ କହିଲେ, 'ଉଠୁ । ଶୀଘ୍ର ଯାଇଁ ଫେରିଲାପରେ ଆଜିକ ପାଇଁ କାମ ସରିବ । ଅଞ୍ଜଳି ତମ କରାଟେ ଶିକ୍ଷକ ଦିକ୍ଷଣ ଆସିଲେ ?'

-ନାହିଁ, ତେବେ ବେଳ ହେଉନି । ନ'ଟା ସୁଦ୍ଧା ନ ଆସିଲେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲା ବୋଲି ଜାଣିବି ।

-ନନ୍ଦନ, ମୁଁ ନ ଫେରିବା ଯାଏ ଏଇଠି ରହିବ । ନନ୍ଦା, ମୋ ମୋବାଇଲ୍‌ଟା ଦିଅ । ଅଞ୍ଜଳି ତମେ ବି ଥିବ । ଦରକାରହେଲେ ତମ ମୋବାଇଲ୍‌ରେ ଖବର ଦେବି ।

-କି ଖବର ?

-ଆରେ, ପାରାଲିସିସ୍ ରୋଗୀ, ହଠାତ୍ କିଛି ନୂଆ ସମସ୍ୟା ଉଠିଲେ ? ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନଉଟି । ତୁଷାର ବି ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ଆସିବେ । ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ କାମରେ ଲାଗିଲେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ହିଁ ଫେରିବୁ । ନନ୍ଦନ, ଆମେ ଫେରିବା ଭିତରେ ଦୁଇଟା ସୁଇସ୍ କଟେଜ ଲଗେଇ ଦେଇଥିବ ।

ସେମାନେ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ କହିଲି, 'ଘଣା ।'

ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ଘଣାରେ ମୁଁ କାନ୍ଦି ଲଗେଇବି, ମତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେବେ ?

-ଖାଲି ତମେ ନୁହଁ ନନ୍ଦା, ନୀଳିଦେଇ, ସାରଦା ଦେଇ ଓ ଅଞ୍ଜଳି ଅପାଦି ଯିବେ । ହେଲେ ଓଟ

ହେଉଥାନ୍ତି, ହେଲି ବଳଦତେ - ତମୁକିଏ ମୁଁ କିଏ ?’

ଗଳାବେଳକୁ ନୀଳିମା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ପା କହିଗଲେ ଏଇଠି ରହ । ଆପଣ ବାହାରୁଟି କିମିତି ?’

-ଆଗୋ, ଏଇଠି ମାନେ ଏଇ ପରିସରରେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ବସିଲେ, ଦି ଦିଗଟା ସୁଇସ୍ କଟେଇ ଲଗେଇବା କିମିତି ?

‘ଗୋଟେ କଥା ରଖିବେ କହିଲେ, କହିବି’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

‘ଆଗୋ ଦୟାମୟୀ, ଆଜି ହୃଦୟବାନ୍ କହି ଯୋଉ ନାଟୁଡ଼ ମୋଟାକରେଇତ - ଗୋଟେ କ’ଣ ଶଏଟା କଥା କରିବାଯାଏ ନାଟୁଡ଼ ହଲଉଥିବି ମାନେ-

‘ଓ କରିବି, ଆଗୋ ଦାସୀ ତାକିଲେ କିଶୋରୀ’ ଗାଈଲା ସାରଦା !

‘ସାରଦା ! ଶେଷକୁ ତମେବି !’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ମତେ ଏମ୍ବିଏ କରିବାପାଇଁ କହିଲାଦିନ କ’ଣ କହିଥିଲ ମନେ ନାହିଁ ?

ପଚାରିଲି, ‘ଏତା କିଏ ?’

-ଆପଣଙ୍କର ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । କାମ, ନହେଲେ ଚୁର, ନହେଲେ ମେଣ୍ଟା !

ଏ ଫଇସଲା ଅପା, ସାରଦା ଓ ମୁଁ କରିବୁ । ତୁଆବୋଉ ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସରପ୍ରାଇଭ୍ ଦବୁଁ । କନକ ବି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ । ସିଏ ନର୍ସିଂରେ ଏମ୍ବିଏସସି କରୁଛି ।

-ବଢ଼ିଆ । ଆଜ୍ଞା ଅଞ୍ଜଳି, ସକାଳେ ଏତେକଥା ହେଲେ, ଏକଥା ମତେ କହିଲ ନାହିଁ ?

-ବସ ନନ୍ଦନ ! ତ୍ରିବ୍ ଅଫ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ କରି ଦଣ୍ଡ ଗୋଟିଆନ୍ତି !

‘ମୁଁ ଭଜ ମହାଶୟକୁ କହିଦେଇ ଆସୁଛି । ଫେରିଲାବେଳକୁ ଅପାଙ୍କ ହିମାଚଳ ଗ୍ରିନ୍ କରିଥିବେ । ନୋ ରେଗେଡ଼ା ସଲୁ ପ୍ଲିଜ୍’ କହି, ନନ୍ଦା ଲୁନା ନେଇ ବାହାରିଗଲା । ସେ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଚା’ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଅଞ୍ଜଳି ନିଜେ କରିଥାନ୍ତି । ଚା’ କପଟିମାନ ଉଠେଇ ଢୋକେ ଢୋକେ ନେଲାପରେ କହିଲି, ‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ପ୍ରଥମେ ଆମେ ସାଙ୍ଗହେଇ କାମତକ କଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଆଗରେ ଅଞ୍ଜଳି କଥା ଉକ୍ତକଲେ । ତୃତୀୟ, ନୀଳିମା ମତେ ଶଙ୍ଖେ ପୂରାଇ ଚକ୍ରେ ଉହାଡ଼ିବାପାଇଁ ଫୁଲ୍‌କା ଓପରକୁ କୁଦା ମାଇଲା । ଚତୁର୍ଥ, ନନ୍ଦା ମୋ ଦୁମ୍ ଫୁଲେଇଲା ! ପଞ୍ଚମ, ଏମ୍ବିଏ ଓ ଏମ୍ବିଏସସି କଥା ମତେ କୁହାଗଲା । ଷଷ୍ଠ ଟିକେ ଅଭିମାନିଆ କଥା ହବ । ନନ୍ଦା କଣ କହିଥିଲା ଏବେ ବି ଗୋପ୍ୟ ରହିଛି କିଆଁ ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ତୁଷାରଠାରୁ ନନ୍ଦନ କେଇଟା ପଏଣ୍ଟ ଆଗରେ ନା ପଛରେ ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଆମର ପରମ୍ପରା ସଂଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ । ତେଣୁ ବ୍ରହ୍ମ, ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସତ୍ୟ ସର୍ବିଷ୍ଟ ଏକ । ମାନେ, ମନେ ନାହିଁ । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନୀଳିମା ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିଲେ, ମାନେ

ମନେ ନାହିଁ । ସାରଦା କହିଲା, ‘ଗୋଟେ ପଏଣ୍ଟ ଅଧିକ । ତେବେ ଶେଷଟାଏ ପଏଣ୍ଟ କି ନୁହଁ ବିବାଦୀୟ । କାରଣ ଗୋପ୍ୟ ରହିବା କଥା କୃତଜ୍ଞତା ତାଲିକାରେ ଗଣାହେବ କିପରି ?’

‘ଏମ୍‌ସିଏ ମହାଶୟା, ଧନ୍ୟବାଦ । ନହଉ ପଛେ, ଷଷ୍ଠି ପ୍ରକାଶ କରିବା ହୁଅନ୍ତୁ !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଉହଁ, ଏହା ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧ । ସେ ପ୍ରକାଶକଲେ ଅପାକ ଲିଗାନ୍ କୋଡ଼ ଅନୁସାରେ ବିଶ୍ୱାସଭଙ୍ଗ ହେବ । ତେଣୁ ମୁଁ କହିବି । ବେଳହେଲେ । ଏଥିରେ ଆପଣଙ୍କର ବି ଲାଭ ସାରେ - ଗୋଟେ ପଏଣ୍ଟ ଓପରେ ରହିଲେ ।’

-ଦେଖ, ଆମ କାମ ଓ ବିଚାର ଏବେ ବି ଆମର । ମାତ୍ର କଥା କହିଲାବେଳେ ବାବୁ ତୁଷାର ରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ସଭିଏଁ ଅନୁକରଣ କରୁଚେ ।

-ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ସାରଦା ପ୍ରତିବାଦ କଲେ, ‘ନା ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ହଁ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମନେରଖ । ଆମେ ପ୍ରତିଯୋଗୀ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ବା ବିରୋଧୀ ପକ୍ଷ ନୁହନ୍ତି । ଆମର ଓ ତୁଷାରର ମାର୍ଗ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାତ୍ର ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମାନ । ତେଣୁ ଉଭୟ କଥା ଓ କାମରେ ଏଣିକି ମୁଁ ବା ନନ୍ଦନ ଆମ ପୁରୁଣା ଗୁଳାକୁ ଫେରିବୁ ।’

ସେତିକିବେଳେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମୋବାଇଲ୍ ବାଜିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ସିକର ସୁଇଚ୍ ଟିପିଲେ । ଶୁଣିଲୁ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ଇମ୍‌ରଜେନ୍ଟ୍ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଅପରେସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଅ । ତମ କଟକ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କୁ କହ, ନିଉରୋସର୍ଜନ ରଥ ଓ ହୃଦ୍‌ରୋଗ ବିଶେଷଜ୍ଞ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଘେନି ଦିଗ୍‌ଘାରେ ଏଠି ପହଞ୍ଚନ୍ତୁ ।’

କଥା ନ ସରୁଣୁ ନନ୍ଦା ନୀଳିମା କୁନାରେ ବାହାରିଗଲେ । ସାରଦା ଆଉ ଦୁଇଟା ସୁଇଚ୍ କଟେଜ୍ ଲଗେଇବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚଳ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କୁ ଡାକି ସରୁକଥା କହି କହିଲେ, ‘ପଇସା ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ ପଛନାୟକ । ଆମେ ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚାହୁଁ ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘କାଲି ନୂଆକ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ହେଲିପ୍ୟାଡ଼ ଡିଆରି ଆରମ୍ଭ ହେବ । ନୂଆବୋଉ ଆପରିକଲେ - ମୁଁ ନନ୍ଦା ସେପାରିରେ ନିଜେ ପାଞ୍ଚଶଏକର ଜମି ନେଇ ଘର, ହେଲିପ୍ୟାଡ଼, ନନ୍ଦା ଓପରେ ମୋଟରେବଲ୍ ବ୍ରିକ୍ ସବୁ କରେଇବି ।’

ଜବାବରେ କହିଲି, ‘ମନା କରିବେ ନାହିଁ । ତେବେ ତୁମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧୁ ପ୍ରସ୍ତାବ । ଅବଶୋଷ, ମୋ ଘଣା ବଢ଼ିଲା ।’

ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ ଆସି ସିଧା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଗଲା । ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାପରେ ନୂଆବୋଉ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ଆଡ଼େ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମୁଣ୍ଡ ବାହାରକୁ ଆଣି କହିଗଲେ, ‘ଆସୁଚି ।’

ପନ୍ଦରମିନିଟ୍‌ରେ ସେ ଫେରି ଆସିଲେ, ‘ଝିଅ ଦିଇଟି ଆଉ ଛୁଆଳ ମେଳରେ ଖେଳରେ ମାତିଚଢ଼ି । ଅଞ୍ଜଳି ଚା’ ଟିକେ ହଉ ।’

‘ହେଇଚି’ କହି, ଅଞ୍ଜଳି କର୍ପଟିଏ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ସାଙ୍ଗହୋଇ

ଫେରିଆସିଲେ । ମଉସା ସିଧା ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ମୋ ହାତଧରି କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ୱୟଂ ମା ଅପରାଜିତା ବିରାଜୁଚିଛି । କେତେବଡ଼ କାମ କରେଇଲେ ! ମୋ ଚିଡ଼ିବା ଭୁଲ୍ । ମାୟ୍ କରନ୍ତୁ ।’

‘ମଉସା, ଅପରାଜିତା କି କିଏ ଜାଣେନା । ମତେ ଲାଗେ ମୋ ବୋଉ । ମୋର ସବୁ ଦୁଷ୍ଟାମି ଭିତରେ ମୋ ହାତଧରି କିଏ ଯେମିତି ବାଟକଢ଼େଇ ନିଏ । ଆଖି ଆଗରେ ଜଳଜଳହେଇ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼େ ଫୁଟି ଉଠେ କହୁ କହୁ ବୁଝ କରିଗଲି । କେତେ ସମୟ ପରେ କେଜାଣି ତୁଆବୋଉଙ୍କ କଣ ଶୁଣିଲି, ‘ନୟନ, ଉଠ, ଏମିତି କ’ଣ ହଉଚ ?’

ଉଠି ବସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନେଇଲି । ନୟା ମୋ ହାତ ଧରିଥାଏ । ନୀଳିମା ସାରଦା ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁଶୁ ଥାନ୍ତି । ତୁଆବୋଉ ମତେ କୋଳରେ ଜାକି ଧରିଥାନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳି ପାଦ ପାଖରେ ବସିଥାନ୍ତି । ମଉସା ମତେ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି ।

ପଚାରିଲି, ‘କ’ଣ ହେଲା ?’

ମଉସା କହିଲେ, ‘ଠାକୁରାଣୀ ଆପଣଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟରେ କୁହାଇଲେ, ‘କାଲି ସକାଳକୁ ମନକମିଆଣୀଙ୍କ ଦେହ ଠିକ୍ ହେଇଯିବ । ସେ ଠିଆହେବେ । ଆଉ ଝିଅ ଦୋ’ଟି ଏଇଠି ରହିବେ ଓ ପଡ଼ିବେ । ସେ ଦିପରାଣୀ ଏଇ ଆଶ୍ରମରେ ବାକିଜୀବନ କଟେଇବେ ।’ ତାଙ୍କ ପରେ ନୟା କହିଲା, ‘ଆପଣ ଆଖିଆଗରେ ଜଳଜଳହେଇ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼େ ଫୁଟିଉଠେ’ କହି ତେତା ହରେଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେଠୁ ମଉସା କହିଲା ପରି କଥାଗୁଡ଼ା ସଞ୍ଜବାବରେ କହିଲେ ।’

ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମୋବାଇଲ ବାଜିଲା । ସେ ସିକର ସୁଇଚ ଅବ୍ଦଳେ । ଶୁଣିଲୁ ‘ମାତାମ୍, ରଥ ଆଉ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଧରି କପଟରରେ ବାହାରିଛୁଣି । ସେମାନେ ଲାତରରେ ଓହ୍ଲେଇବେ । ତୁହେଁ ଏବ୍ବ ଏଆର ପୋର୍ସ ଆଉ ମୁଁତ ପାଇଲଟ । କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ରେ ପହଞ୍ଚୁ ।’

କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ସେମାନେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବଦ୍ୱାରରେ ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଘେନି ଗଲି । ପଛେ ପଛେ ଆଉମାନେ । ଅପରେସନ ଥିଏଟର ଭିତରେ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କଟେଇ ତୁହେଁ ବାହାରିଆସିଲେ । ରଥ ଗର୍ଜୁଥାନ୍ତି, ‘ରୁଟି ଫୁଲ୍ ! ପାରାଲିସିସ୍ ! ମାଇଁ ଫୁଲ୍ । ମହିଳାଙ୍କୁ କ୍ରନିକ ମ୍ୟାଲେରିଆ । ସେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ଯାତୁ ସ୍ୟାତୁ ଭ୍ରମଦେଇ ମାରିଦଉଥିଲା । ସେ ବଦ୍‌ମାସର ଲାଇସେନ୍ସ ରଦ୍ଦ ନକରି ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ବାୟାଡ଼ !’ ମିଶ୍ର କହିଲେ - ହେ, ରଥ, ଏଠି ଲେଡିଜ୍ । କ’ଣ ବକ୍ତ୍ର ?’ ରଥଙ୍କ ରାଗ ଯାଉ ନଥାଏ - ଲେଡିଜ୍ କିଏ । ସବୁ ମାତାଜୀ । ସେମାନେ ସବୁପାଇଁ ଇମ୍ୟୁନ୍ । ମାତାମ୍ ଇଣ୍ଟରା କିଏ ? ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ? ସେ ଦିହେଁ ଆଗେଇ ଗଲେ । ‘ମୁଁ ଇଣ୍ଟରା ।’ ‘ମାତାମ୍, ବୁହାର୍ । ଆପଣଙ୍କ ତାଙ୍କର ଗୋଟେ ରବୁମୁଣ୍ଡା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ ସହକର୍ମୀ କରି ନେଇଯିବି ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ । କ’ଣ ସବୁ ଭଲ ତାଙ୍କର କଟକ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିବେ ?’ ମିଶ୍ର କହିଲେ, ‘ନାଇଁ ମାତାମ୍ । ରଥ ଆବେଗ ପ୍ରବଣ । ସେନାପତି ତାଙ୍କୁ ଭାରୀ ଇମ୍ପ୍ରେସ୍ କରିଚିଛି ।’ ରଥ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ବାପାବୋଉ ମୋର ବଡ଼ଭାଇ ଆଉ

କୁଆବୋଉ । ଆପଣ ହେଲେ ଝିଆରୀ । କେବେ ଆସିବ ଝିଅ ଆମ ଘରକୁ ?’ ଅଞ୍ଜଳି ନମସ୍କାର ହେଉ କହିଲେ, ‘ସେମାନେ ତ ଇଲୋକ୍ବେନିକ୍ସ ବାଲା !’ ‘ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ନିଉରୋସର୍ଜରୀ ପାଇଁ ସେମାନେ ଦିଇଟା ଚମଟ୍ଟାର ଯନ୍ତ୍ର ବାହାର କରିଥିଲେ । ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ଦେବତା ସେମାନେ । ପେଟେ କଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, ‘ଜନସେବା ହିଁ ଇଶ୍ବର ସେବା ।’ ହ୍ଲାଟ୍ ଏ କମ୍ ! କୁହ କେବେ ଆସିବ ?’

‘ଜାନୁଆରୀର ପ୍ରଥମ ରବିବାର । ଏକା ନୁହେଁ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ତତଃ ତିନିଜଣ ଯିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ଆଣିଥିବା ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମୋର ଦୁଇ ସାନଭଉଣୀ ସୁନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା ।’ ‘ମାତାମ୍ ?’

‘ସେ ଏଠିକାର ହାର୍ଟ ଓ ବ୍ରେନ୍ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଲେ ସବୁ ଅଟକ । ଆମେମାନେ ତାଙ୍କର ଆଖି, କାନ, ଗୋଡ଼, ହାତ ମାତ୍ର ପାଟି ନହୁଁ ।’

‘ନିଶ୍ଚେ ଆସିବେତ ? ଏ ମିଶ୍ର ବି ଥିବ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଥିବେ । ମୋ ପିଲାଏ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡରେ ଡାକ୍ତର ଓ ସେଠା ନାଗରିକ ।’

ଭୁବନେଶ୍ବରୀ କହିଲେ, ‘କେବେ ଅବସର ନେଲେ ଏଠିକି ଆସିବେ ଆଜ୍ଞାମାନେ । ମୁଁ ଥିଲେ ଭଲ । ନହେଲେ ଏ ପିଲାଏ ଥିବେ ।’

‘ମାତାମ୍, ଗୋଟେ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଖୋଜୁ ନାହାନ୍ତି ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ସେ ଯୋଜନା ବି ଅଛି । ଗୋଟେ ଅଭିଳାଷୀ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ପାଇଁ କେତେ ଜାଗା, ଆରମ୍ଭରେ କେତେ ଓ ପରେ ବାର୍ଷିକ କେତେ ଟଙ୍କା ଲାଗିବ ଆମକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଜଣେଇଲେ ଆମେ କେବେ କରିବୁ ଠିକ୍ କରିବୁ ।’

‘ଜାଗା କମ୍ ସେକମ୍ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର । ଏମ୍ସ ବା ସପ୍ଟର ଡିଂଗ ଆଦି ବହୁ କମ୍ ଜାଗାରେ ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ ପରିବେଶ ଠିକ୍ ଶରୀର ଅଧିକ ରୋଗ ଭଲକରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏହା କହୁଛୁ । ଟଙ୍କା, ଆରମ୍ଭରେ ଦୁଇଶ କୋଟି, ପରେ ବର୍ଷକୁ ଦଶକୋଟି ଧରାଯାଇପାରେ । ତେବେ, ଜାନୁଆରୀ ପ୍ରଥମ ରବିବାର କେବେ କିହେ ମିଶ୍ର ?’ ସାରଦା କହିଲା, ‘ପାଞ୍ଚତାରିଖ ।’ ରଥ କହି ଚାଲିଲେ, ‘ତମେ ସେଦିନ ସବୁ ଡିଟେଲ ଓ ପ୍ଲାନ ଆଦି ପାଇବ ।’ ସେଠୁ ରଥ ଅପରେସନ ଥିଏଟର କବାଟ ଦରମେଲା କରି ପଚାରିଲେ ‘ସେନାପତି, ରୋଗୀ କେମିତି ଅଛନ୍ତି ।’

‘ସାର୍, ମିରାକୁଲସ୍ ରିକଭରି । କାଲି ସକାଳୁ ଉଠି ଠିଆହେଲାପରି ଲାଗୁଛି ।’

ମିଶ୍ର କହିଲେ, ‘ହେବେ । ଏ ରଥ ସାକ୍ଷାତ୍ ଧନ୍ୟବାଦୀ । ତେବେ, ତମେ ନିଜେ ଠିକ୍ ଶା ଟ୍ରିଟମେଣ୍ଟ ଆରମ୍ଭ ନକରିଥିଲେ -’

ରଥ କହିଲେ, ‘ପରଗେଟ୍ ଇଟ୍ । ସେ କରିଛି । ଯିବା ?’

ତୃଷାର ସେମାନଙ୍କୁ କଟକରେ ଛାଡ଼ି ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶକରି ଫେରିବେ ବୋଲି କହି

ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଫେରିଲାପରେ କହିଲି, ‘ଉଠେଁ । ଘଣା ।’

ଚୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କ’ଣ ?’

‘ସୁଇସ କଟେଜ ଖୋଲା ।’

‘ତମେ ଉଠିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସାରଦା ଦେଖୁବ ସେ କାମ । ତମେ ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଯାଅ । ନନ୍ଦା ନାଲିମା ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ । ଭଲକରି ଧୁଆଁଧୋଇ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ କର । ସାରଦା ଆଉ ମୁଁ ଏଠା କାମ ସାରି ଆସିବୁ । ଆଜି ସେଠି ମିନି ପିକନିକ୍ । ସାମ୍ବଳା ପଡ଼ିଆରେ । ଏଠୁ ଦିବିଶଙ୍କୁ ପଠାଇ । ସେମାନେ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ମାଁ ଓ କନକ ବି ସେଇଠି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବସିବେ । ରାମବାବୁ ମଉସାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବେ ।’ ମଉସା ଉଠିଲେ । ଆମେ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲାବେଳେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମର ଏ ଆବେଶ ପୂର୍ବରୁ ଠିକ୍ କ’ଣ ହୁଏ କହିଲ ।’

‘ହଠାତ୍ ସବୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେଇଯାଏ । ସବୁ ଆନୁଅ ବି ଚାଲିଯାଏ - ଘନ ଅନ୍ଧାର । ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଅନ୍ଧାର ଯାଇ ସାରା ଦୁନିଆଁ ଡୋପା ଶୀତଳ ଆନୁଅରେ ଲେମ୍ବୁ କରି ଉଠେ । ମୋ ଆଖି ସାମ୍ବଳାରେ ସିନେମା ଛବିପରି ଦୃଶ୍ୟପଟ ପରେ ଦୃଶ୍ୟପଟ ଖୋଲିଯାଏ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଆପଣ କେତେଥର କହିଛନ୍ତି, ଏକାଗ୍ର ହେଇ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁ ଦିଶିଯାଏ ବୋଲି । ଏ ଦୁଇଟା କ’ଣ ଏକାପରି ?’

‘ନା, ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ଦେଖାରେ ଛବି ଖେଳେ, ମାତ୍ର ଏତେ ଆନୁଅ ନଥାଏ କି ଛବି ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏନା ।’ ‘ତମେତ ଦେଖିଲା କଥା କହିଲ । ମାତ୍ର ଆଜିତ ଦେଖିଲ ନାହିଁ - ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କଲ,’ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେନା । ଏତିକି ଜାଣେ ଯେ ହଠାତ୍ କ’ଣ ହୋଇଯାଏ । ତା ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲାଗେ ମୋ ବୋଉ ମୋ ଭିତରେ ପଶିଯାଉଛି - ହେଇ କ’ଣ କହୁଛି ସିଏ ଟିକିଏ ରୁହ, ମୁଁ ଶୁଣିସାରେ, ଚାଲିବା ।’

ବୋଉ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ । ତୋ ପାଖରେ ସଦା ସର୍ବଦା ଅଛି । ତୁ ବେଧଡ଼କ ହୋଇ କାମ କରିଯା ।’ ଶୁଣିସାରି, ବୋଉ କଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଚାଲିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ନନ୍ଦା ମୋ ହାତଧରି କରେ କରେ ଚାଲିଲା । ମୁଁ ହାତ ଛଡ଼େଇଲାବେଳକୁ ବୋଉ କହିଲା, ‘କିରେ ଟୋକା, ସେ ପା’ ମୋ ବୋହୂ । ହାତଧରୁ । ମୁଁ ଏପଟ ହାତ ଧରୁଛି ।’

ପରମ ନିଶ୍ଚିତରେ ଚାଲି ଚାଲି ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମାଁ ଆଉ କନକ ପିଆରେ ଥିଲେ । ମାଁ ପଚାରିଲେ, ‘ଆସବ୍ କାଣା ବେଶୀ କାମ୍ ପଢ଼ିଲା ? ନ’ ବାଜିଲା । କେତେବେଳେ ଖାଏବ ?’ ‘ମାଁ, ତମ ସୁରୁବାବୁ ଦିହ ଟିକିଏ ଭଲ ନାହିଁ । ଗରମ ବାଧୁଛି । ଆଉଥରେ ଭଲକରି ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହେଇଯିବ । ଆମେ ସାମ୍ବଳାରେ ବସି ଖାଇବା ।

ଆପଣଙ୍କ ଝିଅଙ୍କ ବରାଦ । ଖାଇଲାବେଳେ ସବୁକଥା ଶୁଣିବେ ।’

ଭଲକରି ଗାଧେଇଲାପରେ ବାସ୍ତବରେ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗିଲା । ତାପରେ ଖାଇଲାବେଳେ ନୂଆବୋଉ ସବୁକଥା ମାଁଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଲେ । ମାଁ କହିଲେ, ‘ସୁରୁବାହୁ ଫୁଲ ଦିଲ୍ଲୀକୁ କାଏଲ୍ ଫିରୁ । ଆଜି ଏତକି ବୁଲାଇଦିଅ ନାହିଁ କରିଥିଲେ ବନେ ହେଉଥିତା । ତମର ମାନଙ୍କର କଥାକେ ମାନି କରି ଝି ସେନ୍ଦ୍ରକେ ଗଲା ବଳି ଗୁଡେ ଜାନ୍ ରଖିଆ ପାଏଲା । ତମେ ସଭେଯାକର ଇ ପୁନ୍ୟର ଫଲ୍ ପାଏବ । କେତେକେତେ ଘାଟି ପାର୍ କରଦେବେ ମାଁ ସମ୍ବଳେସରି । ସେ ନୁଆଁବାହୁ ଟିକେ ଆଡ଼ବାୟା ବାଗିର୍ ଲାଗୁଛେ । ବାକି ଗଛ ପତର ଲାଗିର୍ ତାର ମାୟା ବନେ ଲାଗୁଛେ । ତମର ସମକର ସାଁଗେ ମିସ୍ତବା । ଇଥରକ ଆଏଲେ ଆଘୋ ମତେ ଭେଟାହୁ ବୁଲ ।’ କନକ ଆଉ ନାଳିମା ମାଁଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ନେଇ ଶୁଆଇଦେଲେ । ନୟା ଓ ନୂଆବୋଉ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ମୁଁ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିବା ଯାଏ ପାଖେ ପାଖେ ରହିଲେ । ଗଲାବେଳେ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ହୁସୁନୁପୁର ମକଦମକ କଥା ଭାବିବ ନାହିଁ ।’ ମୁଁ ନୟାକୁ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉକୁ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ କ୍ଷେତ୍ରମଣିକ କଥା କହିବ । ଆମଜମି କଥା ଫଇସଲା ନହବାଯାଏ ସେ ନ ଆସୁବୋଲି ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନେ ଆସିବାକୁ କହିଥିଲେ । ତାକୁ କାଲି ତକେଇ ପଥର ଖଣିପାଇଁ କଟାଳି ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ବାୟିତ୍ ଦେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ତାପରେ ତାକୁ ଓ ଗୋପାଳକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ନୟାବଣ ବୁଲି କାଠ ଚିହ୍ନଟ ବି କରିବା ।’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନୟନ, ନୟା ଯେମିତି ହେଲେ ମତେ କହିଥାନ୍ତା । ସେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ତା ରୁମ୍‌କୁ ଯିବା ଆଗରୁ ଆମେଦିହେଁ ଦିନର ସବୁ କଥା ଟିକିନିଶ୍ ଆଲୋଚନା କରି, କିଏ କେତେ ଭୁଲ କି ଠିକ୍ କଲା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରୁଁ ।’ ମୁଁ ବିଛଣାରୁ ଉଠିବସି କହିଲି, ‘ଇ ବୁଆ ! ସବୁଦିନେ ଆପଣ ଦିହେଁ ମତେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି !’ ନୂଆବୋଉ ହସିଦେଲେ, ‘ଶୋଇପଡ଼ । ସବୁଦିନେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଥମ ହେଉତ । ଆଜି ଲାଗୁଟି ରେକର୍ଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବ ।’ ସେମାନେ ରୁମ୍‌ଛାଡ଼ି ବାହାରିଗଲାବେଳକୁ ନୟା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପଛକୁ ବୁଲି ମତେ ଥରୁଟିଏ ଚାହିଁଦେଲା । ସେ କି ଚାହାଣି ! ଯେମିତି କୋକେଇନେଲା !

ବୋଉ କହିଲା - ଆରେ ମୂର୍ଖ, ସ୍ତ୍ରୀ ବି ମା’ରେ । କହିଲି, ‘ହେଇନି ତ ।’ ବୋଉ ପିଠି ଥାପୁଡ଼େଇ କହିଲା, ‘ହବ । ତୁ ସବୁକଥା ମୋ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେ । ଏଥର ଶୋଇପଡ଼ ।’ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ସକାଳୁ କାମଦାମ ସାରି ରୁମ୍ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖେତ ଅଞ୍ଜଳି ମୋବାଇଲ୍‌ରେ କଥାହଉଚନ୍ତି । କଥା ସରିଆସୁଥାଏ । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣ କ’ଣ ଭାବୁଚନ୍ତି ? କ’ଣ କହିଲେ ? ଏକ୍ସପର୍ଟମାନେ ମତ ଦଉଚନ୍ତି ଯେ ଏହା ସଫଳ ହେବ ? ହଉ, ସବୁ ପୁଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜ ଜଣେଇ ଫ୍ୟାକ୍ଟ କରନ୍ତୁ ।’ ସେ ଫୋନ୍ ଅଫ କରି ମୁଁ ପଚାରିବା ଆଗରୁ କହିଲେ, ‘ରେଡ଼ଗ୍ରେଡ଼ । କାଲି ଏଗାରଟାରେ ମୋର ଗୋଟେ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟେଡ଼ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ ସହ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତାଙ୍କ ନିଜର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟେଡ଼ ମାଇକ୍ରୋରୋବୋ ଯୋଡ଼ିବା ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରୋବୋ

ହେଉପାରିବା କଥା ଲେଖି, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଅନୁମତି ଚାହିଁଥିଲେ । ଏଇ ନୂଆ ରୋବୋଟ ରକେଟ, ମିସାଇଲ ଏପରିକି ରାଡାରର ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରାଂଶ ଠିକ୍‌ଠାକୁ କାମକରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜଣାଇଦେବ ଓ ରାଡାରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମତା ବଢ଼ାଇଦେବ । ସାଧାରଣତଃ ମୋର କୌଣସି ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେବା ଘେନି ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଭ୍ ନିଜେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିଅନ୍ତି । ମୋ ରୟାଲ୍‌ଟି ପରିମାଣଘେନି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଫାଇସଲାପରେ ଯାଇଁ ମତେ ଜଣାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏଥର ମୋ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ ଓ ଆଉଟଗଣକ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ ମିଶି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ ଓ ତାହା ପୁଣି ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟେଡ୍ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିବାରୁ ସେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନନେଇ ମତେ ପଚାରୁଛନ୍ତି । ଆମେରିକାର ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଏକ୍ସପର୍ଟମାନଙ୍କ ମତାମତ ଅଣାଇବାକୁ ମୁଁ କହିଥିଲି । ଦିନତମାମ ଲାଗି ସେ ଯୋଉ ଖବର ଦେଲେ ଜାଣୁଚ । କ’ଣ କରିବି ?

‘ମତେ କ’ଣ ପଚାରୁଛ ? ତମ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ ବା ସେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଗ୍ୟାଜେଟ୍ କଥା ମତେ ଜଣାନାହିଁ । ତମେ କହିଲେ ବି ବିନ୍ଦୁବିସର୍ଗ ବୁଝିବି ନାହିଁ ।’

‘ପ୍ରୟୋଜନ ବି ନାହିଁ । ଦୁଇଟା ମିଶି ଯୋଉ ବୃତ୍ତାୟତି ହେବ ସେଇଟି ସଫଳ ନା ଅସଫଳ ହବ ପଚାରୁନାହିଁ । ସେକଥା ପରୀକ୍ଷାପରେ ଜଣାଯିବ । ମୁଁ ଆଉବାଗେ କହିଲେ ତମପାଇଁ ସହଜ ହେବ । ମନେକର ବଜାରରେ ଦୁଇ କିସମର ରୋଗ ପାଇଁ ଦିଇଟା ଅଲଗା ଔଷଧ ଚଳୁଛି । ଏ ଦୁଇଟାକୁ ମିଶେଇ ଗୋଟେ ନୂଆ ଔଷଧ କରି ତାକୁ ଆଉ ଏକ ରୋଗପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ ନା ନାହିଁ ?’

‘ଯୋଉ ନୂଆରୋଗ ପାଇଁ ନୂଆ ଔଷଧ ହବ, ସେ ରୋଗର ଏବେ ସଫଳ ଚିକିତ୍ସା ହଉଛି ନା ନାହିଁ । ଯଦି ହେଉଥାଏ, ଆଉ ଗୋଟେ ନୂଆ ଔଷଧ ଦୁଇଟି ଯୁକ୍ତିରୁ କରାଯାଇପାରେ - ଏକ, ଏବ ଔଷଧ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେବ ଓ ଦୁଇ, ଆହୁରି ଶୀଘ୍ର କାମ କରିବ ।’

-ଔଷଧ ଅଛି । ଚିକିତ୍ସା ବି ଚାଲୁଛି । ସଫଳ ଚିକିତ୍ସା । ମାତ୍ର ଏ ନୂଆ ଔଷଧ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହବ ଓ ଏଥିରେ ରୋଗ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଭଲ ହୋଇପାରେ ।

-ହେଉପାରେ କିଆଁ ?

-ଆଉ ଅନ୍ୟ ରୋଗ ନପଶିଲେ ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଉଥିବା ରୋଗ ନିଷ୍ଠେ ଭଲ ହବ । ପଶିଲେ ତା ପାଇଁ ଅଲଗା ଚିକିତ୍ସା ଓ ଅଲଗା ଔଷଧ ଲୋଡ଼ାହେବ ।

-ହଉ । ଆମେ ନୂଆରୋଗ ନୁହଁ, ପୁରୁଣା ରୋଗର ନୂଆ ଔଷଧ କଥା କହୁଚେ । ତମେ ନକଲେ ଆଉ କେହି କରିବେ କି ?

-ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତ ଏମିତି କରୁଛନ୍ତି ।

-ଠିକ୍ । ତମ ଔଷଦଠାରୁ ଆହୁରି ଭଲ ଔଷଦ ବି ବାହାରିପାରେ ?

-ହଁ ।

-ତା ବାହାରିବା ଯାଏ ନୂଆ ଔଷଦ ଚାଲୁ । ତମେ ଅଟକେଇବାକୁ କିଏ ? ତାଛଡ଼ା ଆଉଗୋଟେ

କଥା ବି ଭାବୁଛି । ଏ ରୋଗ କେତେ ବ୍ୟାପକ ? ତମ ଓଷଧ କେତେ ବ୍ୟବହାର ହବ ଓ ଏ ନୂଆ ଓଷଧ ପରେ ତମ ଦିହର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟା ରୋଗ ପାଇଁ ଥିବା ଓଷଧ ବ୍ୟବହାର ତାକୁ ରହିବ ନା ନାହିଁ ?

-ହେ ନନ୍ଦନ । ମୁଁ ତମକୁ କବି ଭାବୁଥିଲି । ଦେଖୁଛି ତମେ ଗୋଟେ ପକ୍ଷୀ ଦୋକାନୀ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲାଗିଯାଉଛି ହିସାବ କରୁତ ! ନୂଆ ଓଷଧ ଆଉ ଗୋଟେ ରୋଗ ପାଇଁ । ଆମ ଓଷଧ ଦିଇଟା ଆଗରୁ ଯୋଡ଼ ରୋଗ ପାଇଁ ଲାଗୁଥିଲା ଲାଗିବ । କାରଣ ସେ ରୋଗଗୁଡ଼ା ଲୋପ ହେଇନାହାନ୍ତି । ନୂଆ ଓଷଧ ବି ଗୋଟେ ପୁରୁଣା ରୋଗ ପାଇଁ । ସେ ରୋଗ ପାଇଁ ଓଷଧ ବି ଚାଲୁଛି । ତେଣୁ ଆମ ନୂଆ ଓଷଧ ପହିଲୁ ପହିଲୁ ଅଳ୍ପସଞ୍ଜ ଓ ନିଜକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇପାରିଲେ କ୍ରମଶଃ ବେଶୀ ବେଶୀ ବ୍ୟବହାର ହବ ।

-ତା ମାନେ ଏବଠୁ ବେଶୀ ତାକୁ ମିଳିବ ?

-ତାକୁ

-ପଇସା ।

-ହଁ ।

-ମାତାମ୍ ଏଥର ଦୋକାନୀକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ମତେ ପରାମର୍ଶ କରିଥିବାରୁ କିଛି ଫି ଦେବେତ ?

-ଲୋ ମା, ବଡ଼ ବିଷମ ଲୋକ ତମେ ନନ୍ଦନ । ଆରମ୍ଭରେ ନନ୍ଦାକୁ ପରା ବିଦ୍ୟାଦାନ ପାଇଁ ପଇସା ମାଗି ପରେ ସବୁଠି ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି ଚଳେନା ବୋଲି କହି ପଡ଼େଇଲ ଯେ ପଡ଼ା ଆଉ ସରୁନାହିଁ ! ତେବେ ନିଶ୍ଚିତ ରୁହ । ରୟାଲ୍‌ଟି ବା ରାଜଭାଗରୁ ମୋ ପ୍ରାପ୍ୟ ୫୦ରୁ ତମେ ପାଇବ ୧୦ ଓ ମୁଁ ଚାଲିଶ । ଆଉଲୋକ ରାଜିହେଲେ ତାଠୁ ବି ମିଳିବ ୧୦, ମାନେ ୪୦:୪୦:୨୦ ।

-ଲାଗୁଛି ବେଶୀ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତଥାପି ଫୁଡ଼ପରକା ତମମାନଙ୍କ ଅଧା ପାଇବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହେଇଗଲି କାଇଁକି ?

-ନନ୍ଦନ, ଆଜି ମାନିବାରେ ସଙ୍କୋଚ ବା ଲାଜ ନାହିଁ । ଏଠାକୁ ଆସିଲାପରେ ଥରେ ଥରେ ଭାବୁଥିଲି, ମୋର ଯାହା ଅଛି ସବୁ ଓ ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ତମକୁ ଦେଇଦେବି ! ମାତ୍ର ଏବେ ସେ ବାଜେ ଚିତ୍ରା ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖ, ଯାହାହେଲେବି ମୁଁ ଚିରକାଳ ତମର ବନ୍ଧୁ ହେଇ ରହିବି । ଆଶା ତମେବି ମୋର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବ ।

ମୁଁ ଠିଆହୋଇପଡ଼ି ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲି । ଅଞ୍ଜଳି ବି । ସେଠୁ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନ ଗୋଟେ ମିନିଟ୍ । ମୁଁ ଫ୍ୟାକ୍ଟପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ରାଜିବୋଲି ରେଡ଼ଗ୍ରେଡ଼କୁ କହିଦିଏଁ । ସେତିକିବେଳକୁ ଜୁନା ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଳା । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ଜୁନାର ଶବ୍ଦ ନିଶ୍ଚୟ, ତେବେ କିଏ ଆସୁଛି କେଜାଣି ? ସେତିକିବେଳେ ନନ୍ଦା ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ମୋଡ଼ରୁ ଆମଆଡ଼େ ମୋହିଁବା ଦିଶିଗଲା । ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚି ପାଟିକରି ଜଣେଇଲା, ‘ପାର୍ବତୀ ମକଦମିଆଣୀ ବାଡ଼ିଧରି ଚାଲିଲେଣି । ସେଠୁ

କୁନାରଖି ଆମପାଖକୁ ଆସୁ ଆସୁ କହିଲା, ‘ଏ ଭଲ ଖବରଟା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବାପାଇଁ ତୁଆବୋଉ ମତେ ପଠେଇଲେ । ସିଏ ସେଠି ଅଛନ୍ତି ।’

‘ନନ୍ଦା, ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଅଞ୍ଜଳି ଗୋଟେ ସମସ୍ୟାରେ ପକେଇଦେଲେ’ କହି ମୁଁ ଉଭୟ ପେଟେଷି ମିଶି ତୃତୀୟ ପେଟେଷି କଥା କହି, ଏଥିରେ ଅଞ୍ଜଳି ରାଜି ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି କହିବାକୁ ବିଚାରୁଚି, ତମେ ଆସିଗଲ । କୁହ ସେ ରାଜିହେବେ ନା ନାହିଁ ।’

-ଆରେ ଏଥିରେ ପଚାରିବାର କ’ଣ ଅଛି । ଦିଇଟା ଜିନିଷ ମିଶି ତୃତୀୟ ତୁଆ ଜିନିଷଟାଏ ହବା ତ ଅତି ଭଲକଥା । ନନ୍ଦନ, ଏବଠୁ ବେଳେବେଳେ ତମେ କହିବି, ନାଁ ଧରି ଡାକିବି-ସେମିତି ଦାନ୍ତ ନିକିଟା ନେଇଁ-ତମ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ-ସ୍ବାମୀସ୍ବା ମିଶି ଛୁଆଟିଏ ହବା କଥା ଭାବି ଦାନ୍ତ କିଲଉଥିଲ ନା !

ଅଞ୍ଜଳି ହୋ ହୋ ହସି ଚିପିଣି କଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତର ସହନିକି ? ତମେ ପରା ଚାରିବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବ !’

‘ଅଞ୍ଜଳି, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲଗାନ୍ନା କହିଦଉଚି ! ‘ଘଷର ଘଷର ଆହୁରି ଘଷର ପୁଣି ଘଷର ପାଣି ତମେ ଯହିଁ ପାଇଁ ନସର ପସର ମୁଁ ସେହି କଥା ଜାଣି ।’ କହିବି ଦେଖୁବ ?

-ସାରେ, ଆପଣ କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଦୃଶ୍ୟ ହେଲାପରି ମତେ ବି ହଉଚି । ତେବେ ମୋର ଆଖି ରଞ୍ଜନରଶ୍ମିପରି - ସମସ୍ତଙ୍କ ସବୁ ଗୁମର ମତେ ଦୁଖେ । ଅପାଙ୍କ ଗୁମର ହେଲା-ତୁଷାର ରଞ୍ଜନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ହେଇ ଆଉଗୋଟେ ପେଟେଷି ନେବେ ନା ନାହିଁ ଓ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିବି ତୁଷାରଙ୍କଠାରୁ ! ସେ ଏକଥା ଏଯାଏ ଆପଣଙ୍କୁ ବି କହିନାହାନ୍ତି । ଆପଣ, ଖାଲି ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ହୁଏତ !’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ‘ଠିକ୍ । ତେବେ ତୁଆପେଟେଷିରେ ତମେ ଓ ନନ୍ଦନ ବି ରହୁବ । ହଁ ହଁ ଶୁଣ, ନନ୍ଦନ ମୋର ପରାମର୍ଶଦାତା, ତମେ ନନ୍ଦନର ପରାମର୍ଶଦାତ୍ରୀ, ଖାଲି ଏଇ କଥାରେ ମୋର ବି । ତେଣୁ ଏହା ହବ । କାଗଜପତ୍ର ଆସିଗଲେ ପେଟେଷି ଦରଖାସ୍ତ ଓ ଚୁକ୍ତିପତ୍ରରେ ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ ହବ ।’

-ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ନ ପଚାରି ଓ ସେ ଭାଇଙ୍କି ନ ପଚାରି ଏ କାମତ ହୋଇପାରିବନି !

-ଆଜି ନ’ରେ ତୁଆବୋଉ ଭାଇଙ୍କସହ କଥାହେବେ । ତମେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ସେ ଭାଇଙ୍କି ପଚାରିବେ ।

-ନାହିଁ ଅପା, ତମେ କୁହ ।

-କାଇଁକି ?

-ମୁଁ ଜାଣେ ଭାଇ ତୁଆବୋଉ କେହି ଅରାଜି ହେବେନି । ତଥାପି ନନ୍ଦନ ନିଜେ ଫଇସଲା ନ ନେଇ ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଚନ୍ତି ଜଣେଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚାହୁଁନି ?

-ହଉ, ମୁଁ ଦିଗଣଙ୍କୁ କହିବି । ମାତ୍ର ତମେ ଚାହୁଁନ କିଆଁ ?

-ନାଜ ଆଉ ଅପମାନ । ଏକୁ ହେନ୍‌ପେକ୍ କହିଲେ ଏକ ପାଇଁ ନାଜ କଥା ହବ ନା ନାହିଁ ?

ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନାଟକଥାରେ ମତେ ଅପମାନ ହବ ନା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ ତମେ ଭାବୁଛ, ମୁଁ ଦେଖେଇ ହଉଛି । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ କୁରୁକୁଟି । ନା, ସତକହୁଛି । ଯାକର ସାମାନ୍ୟତମ ଅବମାନନା ମୋ ପାଇଁ ଅସହ୍ୟ ।

-ନନ୍ଦା, ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି

-ଜାଣେ, ଆଗେ ଦେହ ଓ ପରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପାଯାଏ । ନାହିଁ ଅପା, ଆଦି, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ସବୁବେଳେ ଆଗେ ପ୍ରାଣ । ଦେହ ଅତି ମାମୁଲି କଥା । ମୋ ହାଲ୍‌ହେଲେ ତମେ ନିଜେ ଏକଥା ବୁଝିବ ।

-ମୁଁ କହିଲି, ତମେମାନେ ଗୁଡ଼ ଦାର୍ଶନିକ ଆଲୋଚନା କରୁଥା । ମୁଁ ଚାଲିଲି - ମୋ ଘଣା ।

-ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଏ ଓଲି ନୋ ଘଣା, ଚିଠି ଖୋଲାହବ ସାଙ୍ଗେ ତିନିରେ । ସେ ଯାଏ ଖାଲି ଗପ ଓ ବିଶ୍ରାମ । ଏହା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଆଦେଶ ।'

'ଗପ କାହିଁ ? ତମେମାନେ ତ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଗରମ କରିଦେଲଣି' ବୋଲି ମୁଁ କହନ୍ତେ, ନନ୍ଦା ହାତ ବଢ଼େଇ ମୋ କପାଳ ଛୁଇଁ କହିଲା, 'ସାମାନ୍ୟ ଉଷ୍ମମ । ଏବେ ତୁପତାପ ଶୁଅନ୍ତୁ ।'

-ନାହିଁ, ସେ କିଛି ନୁହଁ । କାଲି ଆରାମରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ସତରେ, ଏଇ ଅଞ୍ଜଳି କଥାରେ ମୁଁ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ମତେ ଲାଗୁଛି, ଏ ନୂଆଯନ୍ତ୍ର ରକେଟ୍, ମିସାଇଲ, ରାଡାର ଛଡ଼ା ବି ପାରମଣବିକ କାମ ବିଶେଷରେ ପାରମଣବିକ ଆକ୍ରମଣ ଖବର ଆଗରୁ ପାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଲାଗିବ । କ'ଣ ଅଞ୍ଜଳି ? ଠିକ୍ ନା ?

-ହଁ, ସମ୍ଭବ । ତେବେ ଆଉ କ'ଣ କଣ ପାଇଁ କହି ହଉନି ।'

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ତାଲନ୍ତୁ, ତିନିହେଁ ଖାଲି ବୁଲି ଆସିବା ।'

ସେତିକି ବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ଆପଣ, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ କହୁନାହାଁନ୍ତି !' ତାପରେ ବେଶ୍ ସମୟ ଶୁଣି କହିଲେ - ଶୀଘ୍ର ହେଇଯିବ ଓ ଫୋନ୍‌ରଖି ଦେଇ କହିଲେ, 'ଜାଣୁଥିବ, ତୁଷାର । ନୂଆବୋଉଙ୍କ ମୋବାଇଲ ଅଫ୍ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ସବୁ ଫୋନ୍ ଅଟଳ । ତେଣୁ ମତେ ବାବୁ ଫୋନ୍ କଲେ ! ହରିହରାନନ୍ଦ ନିଜେ ୧୨ ସଞ୍ଜରେ ଆସିବେ । ମାଙ୍କଡ଼ା, ସାହାଣ ଓ ଗେଙ୍ଗୁଟିର ପରିମାଣାତ୍ମକ ଆକଳନ ସରିଥିବ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲି ସବୁ ଦେଖିତାହିଁ ଫଇସଲା ନେବେ । ମାନେ - ଇଟା ସିମେଣ୍ଟ, କକ୍ରିଟ୍, ସିଲେଟିକ କବାଟ ଝରକା ନା ମାଙ୍କଡ଼ା, ସାହାଣ, ଚୂନ, ଟାଇଲ୍, କାଠ ଓ ଅନ୍ଧ ସିମେଣ୍ଟ । ଖବର ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଦବା ଦରକାର । ଫୋନ୍ କାହିଁକି ଅଫ୍ ?'

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ରୋଗୀ ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି ତ । ଗୋଳମାଳ ଚାହାଁନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଇନା ଯିବା ?' ଆମେ କହିଲୁ, 'ହଁ ।'

-ତାଲନ୍ତୁ । ନାଲି ଆସି ଲୁନା ନେଇଯିବ ।

ଆମେ ଗଲୁ । ନୂଆବୋଉ ଭାରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଦିଶୁଥାନ୍ତି । ମତେ ଓ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ମଜଦମ ଓ

ମକନ୍ଦମିଆଣୀଙ୍କ ସହ ଚିହ୍ନା କରେଇ ଦେଲେ । ପାର୍ବତୀ କହିଲେ, ‘ମା’ ଏ ଝୁଅ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡବାଳ କାଟି ପକେଇଚିନି କାଉଁଜି ?’

‘ସେ ପରା ଆମେରିକା ଝିଅ’ କହିଲା ନନ୍ଦା । ‘ତମେ କୋଉଠା ଝିଅ ? ମା’ତ ମାତାଜୀହେଇ ଏତେ ବାଳ ରଖିଚିନି । ତମେମାନେ ରଖ ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘ହେ ଭାଇ, ଏମତେ ହସ୍ତଚିନି କାଉଁଜି, ଓ, ବୁଝିଲି । ମୋ ନଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡ ଦେଖୁ ! ସେ ବାଡ଼ିପଣା ତାକତର ମତେ ଆଉ କ’ଣ ମଣିଷ କରି ରଖିଚି । ତମ ତାନ୍ତ୍ରର ଗୁଡ଼ିକ ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀ । ନରସ୍ ଯାକ ତ ସରଗ ଅପସରୀ । ମା ଜାଗୁଲେଇ ତାକୁ କୋଟି ପରମାୟୁ ଦେଇଥାନ୍ତୁ । ଅନେଇଁ ଦେଲେ ତ ରୋଗ ପକଉଚି ! ତମେ ଭାଇ ଦେଖୁବ -ଆଉ ଦି’ମାସରେ ଯଦି ଖୋସା ନ ବାନ୍ଧିଛି ନା, ମତେ କହିବ ।’ ମକନ୍ଦମ ହୁପ୍‌ତାପ୍ ଯାଇ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ହାତଧରି ଖଟକୁ ନେଇଯାଇ କହିଲେ, ‘ଶୋଇପଡ଼ । ବେଶୀ ଗପିଲେ ଝାଳରେ ଓଦାହୁ ।’

ପାର୍ବତୀ ଆଖି ମୁଦିଲେ । ଶୈଳେଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ପାପୁଲି ସାଉଁଲେଇଲେ ।

ଫେରିବା ବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳି ନୂଆବୋଉକୁ ଦୁଷ୍ଟାରଙ୍କ ଖବର ଓ ତାଙ୍କର ଯୌଥ ନୂଆପେଟେକରେ ମତେ ଓ ନନ୍ଦାକୁ ସାମିଲ କରିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିବା କଥାକହି, ‘ଭାଇକୁ ତ ପଚାରିବେ । ଆପଣ କହିବେ ନା ମୁଁ କହିବି ?’

‘ଭାଇକୁ ପଚାରିବା ନାହିଁ, ଜଣାଇଦେବା । ସେ ବହୁତ ଖୁସୀହେବେ ।’ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚି ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌କଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଦୁଷ୍ଟାର ପଠେଇଥିବା ଖବର ପାଇଲି । ଏଇନା ଦି ଚାରିଦିନ ଜଣେ ରୋଗିଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଚି ତ, ମୋବାଇଲ୍ ଅଫ୍ କରୁଚି । ତେବେ ଆପଣ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇପାରିବେ ।’ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଶୁଣିଚି । ତାଙ୍କକାମ ତ ଏଠି ଆମ କାମ, ମାନେ ମୋ ଦି ନଣନ୍ଦ ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନନ୍ଦା ଓ ନନ୍ଦାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବର ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ କାମ । ତେଣୁ ଦୁଷ୍ଟାରଙ୍କ କାମ ହବ । ଦୁଷ୍ଟାରଙ୍କ ଆପରି ନଥିଲେ ଏ ନୂଆକାମ ଏ ଚାରିକ ନାମରେ ହେବ । ରାଜଭାଗର ଅଂଶ ସେମାନେ, ନାଉଁ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମ୍ୟାନେଜର ଓ ଦୁଷ୍ଟାର ଆଲୋଚନା କରି ଠିକ୍ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ଅନାଇଁ ରହୁ । ପ୍ରଣାମ ।’ ଫୋନ୍ ରଖିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ, ରାଜଭାଗକଥା ମୋ ମ୍ୟାନେଜର ଓ ଦୁଷ୍ଟାର ଆଲୋଚନା କରି ଠିକ୍ କରିବା ଆପଣ କହିଲେ କିମିତି ?’

‘ଏ ରୁଟିନ୍ କାମ ତମ ମ୍ୟାନେଜର ମାନେ କରନ୍ତି ବୋଲି ପରା ତମେ କହିଥିଲ ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ କ୍ଷେତ୍ରମଣିଙ୍କୁ ଆଣିବାପାଇଁ ରାମବାବୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଗୋପାଳ ଆଠଟାରେ ଆସିବେ । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ ଗୋପାଳ କାଠ ଟିକ୍ସୋଟପାଇଁ ଯିବେ । ଏଥିରେ ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ଲାଗିପାରେ । ତାପରେ ପଥରକଟାଳିକ କଥା ବୁଝିବ । ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଫରସଜାପରେ କେତେ ଲୋକ କୋଉକାମରେ ଲାଗିବେ ଠିକଣା କରିବା । ମୁଁ ଜାଣେ, ତମେ ବଣ ବୁଲିବାକୁ ଚାହୁଁଚ । ମାତ୍ର ଦେହ ଭଲରଖି ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦାୟିତ୍ୱ

ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ସମର୍ପିଲାପରେ ଯାଇଁ ତମକୁ ବେଳ ମିଳିବ । ମତେବି ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଜମିତକ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିବାକୁ ଏ ଦି'ଦିନ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ହେବ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ, ନନ୍ଦା ନଈର ଦକ୍ଷିଣପଟେ ମାନେ ଆମ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ର ଓଲଟାପଟେ ନନ୍ଦା କୂଳେ ଯାହା ଜମି ମିଳିବ ନେଇନବା । ଆମେ ସେପାଇଁ ଆଜି ହୁଏତ ବାହାରିଆ’ନ୍ତୁ । ଆପଣ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ ଏ କାମ କେମିତି ହବ ?’

-ପରେ ବୁଝିବା । ତରବର କାହିଁକି ?

-ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୪ ମାନେ ଦୋଳପୁନେଇଁ ଦିନ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭହେବା ଚାହୁଁଛି । ଥରେ ସେକାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ, ଏମିତିକି ଆମ ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ କାମ ଆରମ୍ଭହେଲେ ଜମି କିଏ ଛାଡ଼ିବ ? ଏମିତିକି ବାହାରୁବି ଲୋକେ ଆସି ଜମି ପାଇଁ ଭିଡ଼ ଜମେଇବେ । ଯାହା କରିବା ଏବେ ।

-ହଉ । ମାତ୍ର ତମେମାନେ ଶ୍ରେ ଏସିଟା ନିଅ । ଧଳା ଏସି ମୁଁ ନେଇ ଡେକାନାଲ ଯିବି । ମାଁ ଆମଗାଡ଼ିରେ ଚଳାଚଳ ହେବେ । ଶୀତଦିନଟ, ଅସୁବିଧା ହବନି ।

‘ଆମେବିତ ସେ ଗାଡ଼ି ନେଇ ପାରନ୍ତୁ’ ବୋଲି ମୁଁ କହିଲାମାତ୍ରେ କହିଲେ, ‘ନାଁ, ତମେ ବହୁତ ବୁଲାଇ କରିବ । ଏପଟୁ ବୁଲିକି ଯିବାକୁ ହବ । କାହାର ଜମି କେଜାଣି ? ଆନ୍ଧ୍ରା, ଗୋପାଳଙ୍କ ଘର ପରା ସିଆଡ଼େ ? ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଯା’ । ବାହାରିପଡ଼ -ଯାଉଯାଉ ଜଳଖିଆ ଖାଇଦବ । ଯାହାକର, ଖାଇବା ବେଳ ଆଗରୁ ଫେର । ନାଳିମାର କ୍ଲସ । ତାକୁ ବାଦ୍ ଦିଅ । ତମେ ଡିନିହେଁ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଭାଗବାଣ୍ଟ କରି ଗାଡ଼ି ଡ୍ରାଇଭ୍ କରିବ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ନନ୍ଦା, ତମେ ଅତିକ୍ରା ରୁହ । ଭାଇଙ୍କୁ କାଲି ଓ ଆଜିର ସବୁକଥା କହିବି । ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ମୋବାଇଲ୍ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥିବ । ଭାଇ ଚାହିଁଲେ କି କିଛି ଇମର୍ଜେନ୍ସି ପଡ଼ିଲେ ଖବର ପାଇବ । ସାରବା ଅଫିସ୍ ସମ୍ବଲିବ ।’

ଆମେ ସାତଟା ପନ୍ଦରରେ ବାହାରିଗଲୁ । ନନ୍ଦା ପାହାଡ଼ ଘେରୁ ତିଆଁମାରି ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇବା ଜାଗାପାଖରେ ଗୋପାଳ କହିଲା - ଆମ ଗାଁ ହେଇଗଲା । ଆପଣମାନେ ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ, ମୁଁ ବୁଝା ବୁଝି କରି ଆସୁଛି । ଆମେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ ନନ୍ଦା ପ୍ରପାତରୁ ତିଆରିହେଇଥିବା ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ଆନନ୍ଦରେ କୁହାଟି ଡେଇଁବାରେ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ପଥର ଓପରେ ବସି ପ୍ରପାତ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଲମ୍ଫଫ ଦେଖିଲି । କିଛି ସମୟପରେ ସେମାନେ ବି ଆସି ପାଖରେ ପଥର ଓପରେ ବସି ସବୁଆଡ଼ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଅଧଘଣ୍ଟାକପରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ତିନିଜଣ ପହଞ୍ଚି ନମସ୍କାର କଲେ । ଗୋପାଳ ବୁଝିଆ ଲୋକ - ସେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କଠାରୁ ପରିଚୟ ଆରମ୍ଭ କଲା, ‘ଆମ ବଡ଼ମା’ଙ୍କ ଭଉଣୀ । ଆଶ୍ରମର ଅଧେ ଦାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କର । ଆମ ମା’ ତାଙ୍କ ସାନଭଉଣୀ । ଏ ବାବୁ ଆମ ସାରେ ।’

ଅଞ୍ଜଳି ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରଦ୍ୱାର କଥା ପଚାରିଲେ । ବୁଢ଼ା ଜଣକ କହିଲେ ‘ମା’, ମୁଁ କୃଷ୍ଣ । ଝୁଅଟିଏ କୋଉଦିନୁ ଘରଯୋଗ୍ୟ ହେଲାଣି ଯେ ଯେତେ ଜାଗାରେ ଜାତକ ସୁଝୁଟି ସରିବି ଏମିତି ହାକୁଚନ୍ତି ଯେ କ’ଣ କହିବି ! ସେଇ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଛୁଆ । କଳିଷଠା ଷ୍ଟାଠିଏ ତେଇଲିଣି । ମୋ ଘରଲୋକ ବାଳବି କୋଉ କଥାଅଛି ? ନିଭତି ନୁହେଁ ଉଡ଼ିଯିବ । ଝୁଅକଥା ଭାଳିଭାଳି କଣ ହେଲାଣି । ମୋର ଶ୍ୟାମାଣକୁ ତାରବି ବାପଘରୁ ମିଳିଥିବା ଶ୍ୟାମାଣ ପଡ଼ିଆ ଜମି ଏଇ ନଈକୂଳରେ । ଆଗେ ମୋର । ତାକୁ ନାଗି ତାର । ନଈକୂଳରେ ହେଲେ କ’ଣ ହବ-ଧାର କୋଉ ସାତତାଳ ଗହୀରରେ ବୋହୁଟି । ତେଣୁ ଲଗେଇ ହଉନି । ତାଷ୍ଟ ହଉନି । କୁମ୍ଭାରୁଣୀଏ ଉହାପୋଡ଼ାକୁ ଯାହା ନଈତଟି । ମତେ କିଏ ମାଣ ତିନିଶ ଦେଲେ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । କେହି ଦି’ଶରୁ ଓପରକୁ ଉଠୁନାହାନ୍ତି । ତମେ ପରା ଆଶ୍ରମ ପାଇଁ ଜମି ନୋହୁତ ? ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ କରୁତ । ବାପ ମା’ ଛେଉଣି ଝୁଅ ଗୁଡ଼ାକୁ ପାଳିପୋଷି ଯୋଗ୍ୟ କରୁତ । ତମର ମା’ ବହୁତ ଧରମ ହବ - ଏତକ ତିନିଶରେ ନିଅ ।’

‘ଦେଖେଁ । କିଏ ବା ସଅଲରେ ନ ଖୋଜିବ କହୁନା ମଉସା ! ତେବେ ତମେ ସବୁତକ ଦେଇଦେଲେ ନିଜେ ଚଳିବ କେମିତି ?’

‘ଧାନଜମି କୋଡ଼ିଏ ମାଣ ଅଛି । ଆମ ତିନିପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଡେର । ଧାନ ସାଙ୍ଗକୁ ବିରିମୁଗ ବି ହଉଛି । ମୋ ଝିଅ ବି କାହା ହାତରେକାକୁ ଅନେଇବ ନେଇଁ । ମୋ ଅନ୍ତେ ଏ ଜମି କୋଡ଼ିଏ ମାଣ ତାର ହବ । ଝୁଅଟାକୁ ଉଠେଇ ଦିଅ ମା’ । ବହୁତ ଧରମ ହବ ମା’କହି, ବୁଢ଼ାଜଣକ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଓ ପରେ ପରେ ଧରମବେବତା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ହେଲେ ।

-ଆମେ ଏଇ ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ଜାଗା ଖୋଜୁଛୁ । ସେପଟେ ଆମ କ୍ଷେତ ଆଉ ଗୋଶାଳାତ ଦେଖୁଥିବେ । ଚାଷଜମି ଲୋଡ଼ାନାହିଁ - ସଅଲରେ ପଡ଼ିଆ ପାଇଲେ କିଣିବୁ ।

-ଏପଟେ ବି ରାସ୍ତାଘାଟ ହେଲାନେଇଁ । ଗଣ୍ଡ ମଫସଲ । ଜମି କିଣାବିକା ବୋଇଲେ ଚାଷଜମି କିଣାବିକା ଯାହା । ସେ ପୁଣି ଏମିତି ବାହା ବରତରେ ! ପଡ଼ିଆ ଜମି ପାଇଯିବ ତମେ । ଏ ଦିଗ୍‌ଗଜର ବି ଆମ ଜମିକି ନାଗି ପଚାଶ ଷ୍ଟାଠିଏ ମାଣ ନେଖା ଅଛି । ଦିପରାଣୀଙ୍କ ଦି’ ଶମାଣକୁ ଯାହାଦବ ତାଙ୍କୁ ବି ସେଇଦର ଦବା ପାଇଁ ଆମେ ମାଗୁଣି କରୁଛୁ । ଆପଣଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀତ ଆମ ନୁଆଁ ମକଦ୍‌ଦମିଆଣୀ । ଭାରୀ ଦୟା ତାଙ୍କର । ତମେ ତାଙ୍କୁ ଆମ ଜଣାଣ କହିବ । ହେ ରାମ, ତୁ ବି ମା’ଙ୍କୁ କହିବୁ ।’

ତାପରେ ଆଉ ଜଣକ ଆଗେଇ ଆସି କହିଲେ, ‘ମା’, ସବୁତ ଶୁଣିଲେ । ମୁଁ ଦୋଳିଆ । ମୋର ଷ୍ଟାଠିଏ ନୁହଁ ପଞ୍ଚଷଠି ମାଣେ । ଏ ଭୋଜିର ବି ସେମିତି ପଞ୍ଚଷଠି ମାଣେ । ଆମେ ଖୁରୁତା ଦେହୁଡ଼ିଆ ଦି’ଭାଇ ନା - ଏକା ଭାଗ । ଚାଷ ଜମି ଦଶ ଦଶ ମାଣ ଅଛି । ଆମ ଜମି ପାଖକୁ ଲମ୍ବେ ଲମ୍ବେ ଦେହୁ ଦେହୁଣ ମାଣ ଆମ ସାଇ ରାମ ଆଉ ତା ଭାଇ ଗୋବିନ୍ଦର । ଦିହଁକର ଗୋଟେ ବୋଲି ଝିଅ । ଦି’ଭାଇ ସବୁରି ତେଇଲିଣି । ମାଇପେ କୋଉକାଜରୁ ଗଲେଣି । ଝିଅ କ’ଣ ଜୋର୍ ବାଧକା ପଡ଼ିଛି ଯେ କଟକ ମେଡ଼ିକଲ ନେବେ । ସେବି ବିକିଦେବେ । ଆତୁର

ବେଳ । ଆଉରି ସଅଲରେ ଛାଡ଼ିଦେବେ କି କ’ଣ ! କହୁଥିଲେ ଏ ଗାଁରୁ ସବୁ ବିକିବାଜି ଝିଅଗାଁକୁ ଉଠିଯିବେ ।’

-ଝିଅ ଘର କୋଉଠି ?

ଗୋପାଳ କହିଲେ, ‘ମୋ ମାମୁଁଘର ଗାଁ । ଏଠୁ ଦେଢ଼କୋଶ । ସେପଟୁ ଆଇଲେ କପିଳାସ ସଡ଼କରୁ ଦଶ ଆଉ ଜିଲ୍ଲା ସଡ଼କରେ ଦଶ-ଏମିତି କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର ।’

-ଯାଇ ହବନି ?

କୃଷ୍ଣ କହିଲେ, ‘ଯାଇ ହବନି କାଉଁଟି । ଆପଣ ଏଇ ନୟାନଇ କୁଳେ କୁଳେ ଯିବେ । ବାଟରେ କଣାଝଣା ପଡ଼ିଲେ ଗୋପାଳ କାଟିକୁଟି ଆଡ଼େଇଦବ । ମୁଁ ଆସୁଟି’ କହି ବୁଢ଼ା ଘରକୁ ଯାଇଁ କଟୁରି, ବଡ଼ ପହଁରା ଓ ଗୋଟେ ଗାଣୁଆ ଘେନି ଫେରି କହିଲେ, ‘ଗୋପାଳ ନେ । ନଉଟାଣି ଫେରେଇ ଦେଇ ଯିବୁ । ନାଉଁ ଯଦି ସେବାଟେ ଯାଇ, ଆଉଦିନେ ଫେରେଇ ଯିବୁ । ଏବାଟେ ନଉଟିଲେ ଆମେ ତମ ଫଇସଲା ବି ଭାଣିବୁ ।’

‘ଆମେ ଏଇବାଟେ ଫେରିବୁ ଯେ, ଜମି ନବା ଠିକ ହେଲେ, କୋଉଦିନ ରେଡିଷ୍ଟ୍ର କରିବେ ?’ ମା’, ଏଇମାସରେ ସାତୋଟି ବାହାଡ଼ିଥି ଥିଲା, ତିନିଟି ଗଲାଣି । ଶେଷଟିଥି ତରଦ । ଭାବୁଥିଲି ଆଜି କାଲିରେ ଯାହା ଦର ମିଳୁ, ବିକିଦେଇ ଶେଷଟିଥିରେ ବାହାଘର ସାରିଦେବି । ବରଘର ବି ରାଜି । ହେଲେ ଟଙ୍କା କାଉଁ ? ମତେ କୁଳରେ ନଗେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ମା’ କହି ପୁଣି ନମସ୍କାର ହେଲେ ।

ଆମେ ଫେରିଲାବାଟରେ ଫଇସଲା ଶୁଣେଇବୁ କହି ଆଗେଇ ଗଲୁଁ । ତିନିକିଲୋମିଟର ହବାଆଗରୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ମାମୁଁଘର ପଡ଼ିଲା । ଘରଟି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ । ଗୋପାଳର ପୁଅ ଚାହାଳିକୁ ଯାଇଥିଲା । ମାମୁଁ ମାଉଁ ଆମକୁ ବହୁତ ଆଦରଶୌରବ କଲେ । ଗୋପାଳ ତାଙ୍କୁ ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଝିଅଘର କଥା ପଚାରିଲେ । ମାମୁଁ କହିଲେ ସେ ଦିଭାଇତ ଆଇତିନି । ଝିଅଟିକୁ ଚାକିଶ ବର୍ଷ । ପିଲା ପାତି ନଥିଲେ । ଏଇ ହାଲି ବର୍ଷକ ତଳେ ଝିଅଟିଏ ହେଲା । ସେଦିନୁ ଉମି କତରା ନଗା । କହିଲେ ଛୁତିକା ଜର । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କର ଦେଖୁଟିନି । ବର୍ଷକ ଭିତରେ ଦେହର ଖଣ୍ଡେ ଇଂଜେକ୍ସନ ଦେଲେଣି । ଜଇଁଟିର ଗୋରୁ ଗୋଠେଥିଲେ । ତିରାପାଇଁ ସବୁ ବିକିଲାଣି । ତାଷଜମି ଜମା ପାଞ୍ଚମାଣ । ତାଙ୍କର ଏବେ କହୁଟିନି - କଟକ ବଡ଼ତାଙ୍କରଖାନା ନନେଲେ ଏ ରୋଗ ଏଠି ଭଲ ହବନି । ଗାଡ଼ି କରି ନେବେ ବିଚାରୁଚକ୍ତି ଯେ ହାତରେ ନିକୁଛିଆରେ ପାଁଟଟି ହଜାର ନ ଧଇଲେ ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା, ତାଙ୍କର ଖରତ, ଓଷଦ ମୋଷଦ ଖରତ ତୁଲେଇବେ କେମିତି । ରାମଗୋବିନ୍ଦଙ୍କର ଠେଙ୍ଗ ପଡ଼ିଆ ତିନିଶମାଣ ଅଛି ଯେ କିଣିବାଲୋକ କାହାନ୍ତି ? ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ମାଣ ଶଏରୁ ଡେଇଁଲେ ନେଇଁ । ଏଠି ବିଶାଶଏରେ ଦେବେବୋଲି ଗରାଖ ଖୋଜୁଚକ୍ତି ଯେ ପାଁ ଦଶମାଣ ସିନା କିଏ ନବ, ତିନିଶମାଣ ନବା ମୁଣ୍ଡ କାଉଁ ?

ଗୋପାଳ କହିଲେ, ‘ମାମୁଁ, କୁସୁନୁପୁରୁ ମକଦମଳ ସ୍ବାକି ଏକ-ଅଙ୍ଗା ବାତହେଇ ସେ କତରା ଧରିଥିଲେ । ଆମ ମା’ ତାଙ୍କୁ କୁସୁନୁପୁରୁ ଆଣି ଆମ ସେଠେଇଁ ଚିକିତ୍ସା କଲେ । କଟକରୁ

ଦିକ୍ଷା ତାତ୍ତର ତକେଇଲେ । ସେ ଦିହେଁ ମିଳିଚାରି ତାତ୍ତର । ଚରକି ଜାହାଜରେ ଆସି ଦେହଘଣ୍ଟା ଓଷଦ, ଇଂଜେକ୍ସନ ଦେଇ ବାହୁଡ଼ିଗଲେ । ବାରଘଣ୍ଟା ଯାଇନେଇଁ ପାର୍ବତୀ ମକଦ୍ଦମିଆଣୀ ବାଡ଼ିଧରି ଦଶବାର ପାହୁଣ୍ଡ ଚାଲିବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେଣି । ତମେ ସୁଦାମ ଘରକୁ ଯାଇ ସବୁ କୁହ । ଆମର ଗାଡ଼ି ଅଛି, ଖଟିଆ ଅଛି, ତାତ୍ତର ତାତ୍ତରାଣୀ ଅଛନ୍ତି । ମନକଲେ ଝିଅକୁ ଓ ନାତୁଣୀକି ସେଠିକି ନେଇ ଚିକିତ୍ସା କରେଇବେ । ଏ ମା' ରାଜିହେଲେ ବଡ଼ ମା'କୁ ଫୋନ୍ କରିବେ । ସେ ନିର୍ଭେଁ ହୁଁ କରିବେ । ନହେଲେ ଯଦି ନିହାତି କଟକ ନବା କଥା ନେବେ ।'

‘ଚକା କାଇଁ ?’

‘ଜମି ପା’ ବିକିବେ ?’

‘ହଜରେ ପୁଅ, ବିଶାଖ୍ୟ ହେଲେ ତିନିଶ ମାଣକୁ କେତେହବ ? ତିରିଶି ପଇଁତିରିଶ ହଜାର ! ପହିଲେ ସିନା ହାତରେ ପାଁ ସାତ ହଜାର ହେଲେ ନେଇ କି ଯିବେ ! ତାତ୍ତରା ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେହବ କେକାଣି ? ତେଣୁ ଏଇଠି ଚିକିତ୍ସା ହେଲେ ଭଲ ! ସେ ଯାହାହଉ ଦିରାଇ ଜମି ବିକିବା ଧାର୍ଯ୍ୟ । ପଡ଼ିଆ ତିନିଶ ମାଣ, ଚାଷଜମି ଚାଲିଶ ମାଣ, ଘରବାରି ଦଶମାଣ ।’

‘ମାମୁଁ ତମେ ଆଗ କଥା ହୁଅ । ଚିକିତ୍ସା ବେବସ୍ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନକଲେ.....’

‘ହଁ, ପୁଅ । ମୁଁ ଯାଇଁ କଥାହେଇ ଆସିଲେ ମା’କୁ ଫୋନ୍ କରିବା ନ କରିବା ଠିକ୍ କରିବା । ଯାଏଁ ।’

ମାମୁଁ ବାହାରିଗଲେ । ପନ୍ଦର ମିନଟ୍ରେ ଫେରି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧେଡ଼ିଆ ମେଡ଼ିଆ ହେଇ ହାଡ଼ ଗିଡ଼ି ଗିଡ଼ି ଦିକ୍ଷା ଲୋକ । ଦିହେଁ ପାଖକୁ ଆସି ଅଞ୍ଜଳିକ ଦି ଗୋଡ଼ ଧରି ଭୋ ଭୋ କାନ୍ଦି କହିଲେ, ‘ମା’ ଦୁର୍ଗା, ଆମୁକୁ ପାରିକରଲୋ ମା’ । ଝିଅକୁ କୁଆଡ଼େ ଶହେ ପାଞ୍ଚ ଡଲର । ତିନିଦିନ ହେଇଗଲା । ଓହ୍ଲେଇବା ନାଁ ଧରୁନେଇଁ । ସେଥେରେ ପୁଣି ଗୋଡ଼ହାତ ଫୁଲି ବେଁ ରୋଟ ।’

ଅଞ୍ଜଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଉଠେଇ କହିଲେ, ‘ଆପଣମାନେ ଏମିତି ହେଲେ ଜର୍ଜ ଝିଅଙ୍କ ହାଲ କ’ଣ ହବ । ଆଗେ ଝିଅର ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୌ । ଆଶ୍ରମର ମା’ ମୋ ବଡ଼ଭାଉଜ । ମତେ ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ତାକୁ ନପଚାରି କୋଉକଥା କରେନା । ଟିକେ ତୁମ୍ଭ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହୁଏଁ ।’ ସେଠୁ ମୋବାଇଲ୍ ଲଗେଇଲେ, ‘ତୁଆବୋଉ, ପାଇଗଣି ଯାହଉ । ଗୋପାଳଙ୍କ ମାମୁଁଘରୁ କହୁଛି । ଗୋପାଳଙ୍କ ଦୁଇଦାଦା ରାମ୍ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଝିଅ ଉମି ଏଇଠି ବାହା ହେଇଛି । ଚାଲିଶ ବର୍ଷରେ, ବର୍ଷକତଳେ ଝିଅଟିଏ ହେଲା । ମାସେ ଦିମାସ ସାମାନ୍ୟ ଜର । ସେଠୁ ତାତ୍ତରା ଚିକିତ୍ସା ଚାଲିଲାଣି ଦଶମାସ ! ଏବେ ତିନିଦିନ ହେଲା ଉରାପ ୧୦୫ । ଆଦୌ ଓହ୍ଲୁନାହିଁ । ତାଙ୍କ ତାତ୍ତର କଟକ ନେଇଯା କହି ଚାଲିଗଲାଣି । କଟକ ନେବେ ଯେ ପଇସା ନାହିଁ । ଜମି ତିନିଶମାଣ, ମାଣ ଦେହଶରେ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ଯେ ଶ୍ୟ, ଶ୍ୟ କୋଡ଼ିଏରୁ କେହି ବେଶୀ ଦବାକୁ ରାଜିନୁହନ୍ତି । ସେଥିରେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚଦଶ ଏକର

କିଣିବେ ସିନା ତିନିଶ ଏକର କିଏ ନବ ? ଆପଣ କିଣିବା କଥା ପଛେ ବିଚାରି ଫୋନ୍ କରିବେ । ଏଇନା ଆମ ଆୟୁଳାନ୍ତ, ଡାକ୍ତରାଣୀ ଓ ଜଣେ ନର୍ସ ପଠାନ୍ତୁ । କ’ଣ କହିଲେ ? କୋଉଠିକି ଆସିବ ? ବୁଝୁଟି, ‘ହୋ ରାମବାବୁ, କୁହ, ଗାଁ ନାଁ କୁହ, କପିଳାସ ରାସ୍ତାର କୋଉ ଛକରୁ ଏଆଡ଼େ ମୋହିଁବେ କୁହ -ଶୀଘ୍ର ।’ ରାମ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦ ବୋକାଳ ଭଳି ଅନେଇଁ ରହିଲେ । ଗୋପାଳଙ୍କ ମାମୁଁ କହିଲେ, ‘ଆଶ୍ରମଠାରୁ କପିଳାସ ରାସ୍ତାରେ ସୁବୁଦୁପୁର ଛକ - ଠିକ୍ ଦଶ କିଲୋମିଟର । ସେଠୁ ବାଁ ପଟେ, ମାନେ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଆଉ ଦଶକିଲୋମିଟର ବାଦେ ଆମ ଗାଁ ମୁକୁନ୍ଦପୁର । ଜଇଁ ନାଁ ସୁଦାମ ବେହେରା ।’ ଅଞ୍ଜଳି ପୁଣି ଫୋନ୍ କରି ଖବର ଜଣାଇଲେ ଓ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ଏଇନା ସାଡ଼େ ନ’ । ଗାଡ଼ି ବାହାରିଲା । ଏଠି ପହଞ୍ଚିବ ଦଶ । ଯାଅ ଝିଅ ଜଇଁକି ଖବର ଦିଅ । ଗୋପାଳ ତମେ ବି ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଅ । ସୁଦାମଙ୍କ ଘରେ ସବୁ ବେବସ୍ତା କରି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଠିଆହେଉଥିବ । ଆୟୁଳାନ୍ତରେ ଡାକ୍ତରାଣୀ ଭଗବତୀ ଆଉ ନର୍ସ ସୁକୁମାରୀ ଆଉତନ୍ତି । ସୁଦାମ ଓ ରାମଗୋବିନ୍ଦ ତାଙ୍କ କୁଶାପଟା ନିଅନ୍ତୁ । ଝିଅର ବା ନାତୁଣୀଙ୍କର ଯାହା ଲୋଡ଼ାହବ ସେଠି ମିଳିବ ।’

ସେମାନେ ବାହାରିଗଲେ । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଗାଡ଼ିଟା ଖରାରେ ରହିଗଲା କି କ’ଣ । ଟିକିଏ ବସି କଥାହେବା । ପାଣି ମୁହେ ପିଇବା ।’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ମୁଁ ପରା ଗାଡ଼ି ଚଳଉଥିଲି । ଛାଇରେ ରଖୁଟି । ଭିତରେ ପାଣି ଅଛି । ଆଉ ଅଛି.....’

ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦାକୁ କୁହାଇ ନଦେଇ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ ପରସ୍ତେ ନାଟିଗଲେ । ସେଠୁ ଦିକ୍ଷୟାକ ମାମୁଁଘର ପଛଆଡ଼କୁ ମୋହିଁବା ଦେଖି ପଚାରିଲି, ‘କାବାବିଏଙ୍କାର ଜାଗା କୋଉଠି ?’ ଅଞ୍ଜଳି ଦଉଡ଼ି ଆସି ମତେ ଝିଙ୍କିଝିଙ୍କି ଚାଲିଲେ, ‘ନୋ କଥା । ଆଗେ ପାଣି । ସେଠୁ ଚା’ । ସେଠୁ ନୁଆବୋଉ ।’

‘ତାଙ୍କ ମୋବାଇଲ ଆୟୁଳାନ୍ତରେ । ତେଣୁ.....’ ମତେବି କୁହାଇ ନଦେଇ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ତମେ କିମିତି ଜାଣିଲ ?’

‘ସେମିତି ସବୁକଥା ଜାଣେ ।’

ଆମେ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ଭାବୁଥିଲି ତମେ ଥଣ୍ଡା ମିଞ୍ଜାସ ମଣିଷ । ଦେଖୁଟି ତମେ ନନ୍ଦନଙ୍କଠାରୁ ବି ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜନା ପ୍ରବଣ ।’

‘ଆଗେ ଗାଡ଼ି । ଏସି ଅନ୍ । ସେଠୁ ଫୋନ୍, ପାଣି, ସେଠୁ ଚା’, ସେଠୁ ନାଉଁ ସେଠୁ କଥା ଓ ଶେଷରେ ଫୋନ୍ ।’

ସେଇଆ ହେଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କଲେ, ‘ଏଯାଏ ଜମି ହେଲା ତିନିଶ ତିରିଶ ଯୁକ୍ତ ତିନିଶ ସମାନ ଛ’ଣ ତିରିଶି ଏକର । ମୁଁ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର ଖୋଜୁଥିଲି । ତେଣୁ ନିଆଯିବ । ଯାହା ଦର ଠିକ୍ କରିବା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେଇ ଦର ଦେବା । କୃଷ୍ଣ ସବୁଠୁ ଅଧିକା କହିଚନ୍ତି ତିନିଶ । ଭାବୁଟି ସେଇ ତିନିଶ ହିଁ ରହୁ । ଆଉଗୋଟେ ଭରସା ତାଙ୍କୁ ଦବା - କାହାରି ରୋଗବଇରାଗରେ ଟିକିସା ଦାୟିତ୍ବ ଆମର । ସେମିତି ସେମାନେ ଝିଅଙ୍କୁ ପିଲାଦିନୁ ଆମ

ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ବି ଆମର ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଠିକ୍ ।’

‘ନନ୍ଦନ ?’

‘ଭାରୁଥିଲି ଏତେ ଶସ୍ତାରେ ନବା ଉଚିତ ହବକି ? ଠିକ୍ ଆରପଟରେ ପାଞ୍ଚହଜାର ଦଉଡ଼େ ।’ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନା । ସେମାନଙ୍କ ଆଶାଠାରୁ ଓ ଏ ପାଖର ଚଳଣି ଦରଠାରୁ ବେଶୀହେଲେ ସେଥିରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଉପୁଜିପାରେ ।’

‘ଯଥା ।’

‘ଯଥା-କିଏ ପାଞ୍ଚ ଦଶମାଣ କିଣିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଆମେ ଦରବଢ଼େଇଲେ ବୋଲି ଆମକୁ ଶୋଧୁବ । ଆଉ, କେହି ବିକିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଆଶା କରିବ ।’

‘ଓଲଟା କଥା ବି ଭାବ, ଦର କମ୍ ଦେଲେ ଓ ପରେ ଦର ବଢ଼ିଲେ ଶୋଧା ବି ମିଳିବ ।’

‘ମିଳିବ । ମାତ୍ର ଆମପରି ଆଉକେହି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏବେ ପାଠପଢ଼ା ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ ? ପାଠ ନପଢ଼ି ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ - ଏ ତଥାକଥିତ ଗଣ୍ଡ ମଫସଲରେ ଶୁଣିଲ । ଆଛା କହିଲ, ଦୁଇଶ ଏକରକୁ ତିନିଶ ଦରରେ ଷାଠିଏ ହଜାର ପାଇଲେ କୃଷି କ’ଣ କରିବେ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅଳଙ୍କାର ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚଭରି, ଚାଳିଶ ହଜାର । ସ୍କୁର ପତାଶ ହଜାର । ଲୁଗାପଟା ଓ ଭୋଜିଭାତ ଦଶ ହଜାର । ଏମିତି ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷେ ଲୋଡ଼ା । ତେବେ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ କୋଡ଼ିଏ ମାଣ ଦୋଫସଲିରୁ କମ୍ ସେ କମ୍ ତିରିଶି ହଜାର ରଖୁଥିବେ - ବୋଧହୁଏ ଅଳଙ୍କାର ଭାବରେ । ତେଣୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ମେଣ୍ଟେଇ ଦେବେ ।’

‘ତମେମାନେ ହଁ କଲେ ଫୋନ୍ କରିବି’ କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି । ଆମେ ଦିହେଁ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଙ୍ଗାରିକୁ । ସେ ଫୋନ୍ ଲଗେଇ ଠିକେଠିକେ ସବୁ କହିଲେ । ତୁଆବୋଉ ତିନିଶ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କିତ କଥା ଲେଖା ପଢ଼ା କରିଦବାକୁ ରାଜିହେଲେ । ତାପରେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ କ’ଣ ପଚାରନ୍ତେ ସେ ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ଆଗୋ ପ୍ରିୟ ମଜଦମ ଝିଅ । ତମେ ଗୋଟେ ବୁଢ଼ା ବେପାରୀଙ୍କ ପାଖରେ କଥା ହଉଚ । ଦରକାର ହେଲେ ସବୁତକ ଆଜି ଦେଇପାରିବି । ମାତ୍ର ଦେବି ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଏମିତି ମୋଟ ଛ’ଜଣଙ୍କୁ ତିରିଶ ହଜାର । କାଲି ରେକିଷ୍ଟ୍ରି ବେଲେ ବାକିତକ ନଗବ । ତେବେ ସେକଥା ତମେ ଜାଣ । ହେ ତୁଆବୋଉ, ଗୋଟେ କଥା ଦେଲ ! କ’ଣ କହିଲ ? ନାହିଁ ଗୋଟେ ନୁହେଁ ତିନିଟା । ଏକ ଆମ ଜଜ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ, ଦୁଇ ଆମ ହେଲି ପ୍ୟାଡ୍, ତିନି ମୋ ଉଠାପୋଲ, ହଁ, ନନ୍ଦାଉପରେ ଉଠାପୋଲ-ରିମୋଟ କଂଟ୍ରୋଲ ଆମ ପାଖରେ, ନହେଲେ ପ୍ରାଇଭେଟରୁ ସର୍ବସାଧାରଣ ପୋଲ ଓ ସେଠୁ ଭୋଟ ଲଢ଼େଇ । କ’ଣ କହିଲ ? ପରେ ଦରକାର ହେଲେ ପ୍ୟାଡ୍ ଓ କମ୍ପୁର ବି ଆସିବ ! ହେ ତୁଆବୋଉ ଗୋପାଳ ଚମକାର ନାଁ ଦେଇଚି - ଚରକି ଜାହାଜ । ନୋ ବ୍ରିଲ୍ ! ତାହେଲେ ଆମ ଅର୍ଥସ୍ ? କ’ଣ

କୁସୁମପୁର ମକଦ୍ଦମକ ଜାଗାରେ ? ଏପଟେ କଲେ ହଠାତ୍ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ ? ତା ଠିକ୍ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୁହାର ଜାଣ । କ'ଣ କହିଲ ! ଭାଇ ସବୁଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ? ହେବେତ ! ଈଶ୍ବରୀଙ୍କ କଥାକୁ ଈଶ୍ବର ବାହାର ହେବେ କି ? ହୋଇ ପାରିବେ କି ? ଏଥର ପାଇନାଲ । ରହିଲି ।' ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲେ, 'ଆଗୋ ନନ୍ଦାଦେଇ । ଟିକିଏ ତା' ଦେଇ ଏ ତୃଷ୍ଣିତ ଆତ୍ମାକୁ ଶୀତଳ କର ।'

ନନ୍ଦା ହସି ହସି କହିଲା, 'ତମେ କେତେଶୀଘ୍ର ଓଡ଼ିଆକୁ ଆପଣେଇଗଲଣି ଅପା ! ସେଠୁ ତା' ବଢ଼େଇଲା । ତା' ପର୍ବ ସରିଲାପରେ ପଦାକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ଗୋପାଳ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି କହିଲେ, 'ଆତ୍ମାକୁ ବାହାରିବ । ସୁଦାମ ଆପଣଙ୍କ ପା'ଧୁଳି ପାଇଁ ଅନେଇଁଚନ୍ତି ।' 'ମୋର ବି କାମ ଅଛି । ରାମ ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ଦିହିକୁ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଦେବି । ସେ ଦିହେଁ କାଲି ଯାଇଁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିବେ । ଝିଅଠାରୁ ବି ପାଓ୍ୟାର ଅଫ୍ ଆଟର୍ଣ୍ଣ ନେଇନେବେ । ତମେ ଦେଖ, କଟକ ନନ୍ଦା ଆମରିପାଖରେ ଭଲହେବେହିଁ ହେବେ ।' 'ଡାକ୍ତରାଣୀ ଛୁଞ୍ଚି ନଗେଇ ଓଷଧ ଆଉ ସାଲାନି ଦେଲେଣି । ଉମି ଆରାମରେ ଶୋଇଚି ଗାଡ଼ିରେ ।' 'ହଉ ବସ ।' ଗୋପାଳ ବସନ୍ତେ ନନ୍ଦା ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲା । ସୁଦାମଙ୍କ ଘରପାଖରେ ତିନି ମିନିଟ୍ରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଓହ୍ଲାଇ ଓହ୍ଲାଇ କହିଲେ, 'ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ କରନା' ଓ ନିଜ ପର୍ସରୁ ଟଙ୍କା ବାହାର କରି ଆଗେଇ ଗଲେ । ସୁଦାମ, ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ ତିନିହେଁ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେଇଁ କୃଷ୍ଣକୁ କହିଲେ, 'ଏଇ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ରଖ । ତମେ ଶ୍ୟା କୋଡ଼ିଏ କହୁଥିଲ । ମା' ତିନିଶ ଲେଖେ ଦବାକୁ କହିଲେ । କାଲି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ସରିଲେ ବାକିତକ ସେ ତମକୁ ଦେବେ । ହଁ ଝିଅର ଚିକିତ୍ସା ଓ ନାଟୁଣୀକୁ ଆମପାଖରେ ଆଶ୍ରମରେ ଛାଡ଼ିଲେ ତାର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଆମର । ତେରି କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଉଠନ୍ତୁ ।' ପଛପଟେ ଡାକ୍ତରାଣୀ ଓ ନର୍ସଙ୍କ ପାଖରେ ସୁଦାମ ବସିଲା । ରାମଗୋବିନ୍ଦ ସାମନାରେ ବସିଲେ । ଗାଡ଼ି କବାଟ ବନ୍ଦହବା ଆଗରୁ ଭଗବତୀ କହିଲେ, 'ଏ ନ୍ୟାୟି କେସ୍ ଅଫ୍ ବ୍ୟାଡ୍ ଟ୍ରିଟମେଣ୍ଟ ଓ ଏଇନା ହରିବଲ୍ ଆନିମିଆ ଆଉ ଡିହାଇଡ୍ରେସନ । ସାଲାଇନ ଓ ଔଷଧରେ ରୋଗିଣୀ ଆରାମରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ଉତ୍ତାପ ୧୦୩କୁ ଆସିଲାଣି । ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଆଉରି କମିଯିବ । ଆସୁଛି ।' କବାଟ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଗାଡ଼ି ଗଲା । ଆମେ ବାହୁଡ଼ିଲୁ । ଗୋପାଳଙ୍କ ଗାଁରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦଶ ହଜାର ଓ ଦୋଳି ଭୋଲିଙ୍କୁ ଦଶ ହଜାର ଦେଇ ପରଦିନ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିଦବାକୁ କହି ଫେରିଲୁ । ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିବା ବାରରେ । ଚୁଆବୋଉ ଢେଙ୍କାନାଳ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ କାଠ ଚିହ୍ନଟ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । କ୍ଷେତ୍ରମଣି ତା ଟିକି ଝିଅକୁ ଧରି ମାତୃମନ୍ଦିର ସାମନାରେ ବସିଥିଲା । ସାରଦା ଦେଇଥିବା ଗେରୁଆ ଶାଢ଼ି ବ୍ଲାଉଜ୍ ପିନ୍ଧି କ୍ଷେତ୍ରମଣି ବି ମାତାଜୀ ମାତାଜୀ ଦୁଶୁଥିଲା । ତା ଝିଅ ଗେରୁଆ କୌପାନ ପିନ୍ଧିଥିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ତା ଗାଲ ଟିପିଦେଲେ । ଝିଅଟି ଫୋକଲା ପାଟିରେ ଦରହସା ଦେଇ ମୁହଁ ରୁଲେଇନେଲା । କହିଲି, 'ନନ୍ଦା, ଏତାକୁ ବି ନାଜ ନାଗିଲାଣି ଗୋ !' ନନ୍ଦା ଅଞ୍ଜଳି, ସାରଦା ଓ କ୍ଷେତ୍ରମଣି ସମସ୍ତେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଲେ । କହିଲି, 'ସାରଦା, ଟିକେ

ତା' ଅନୁଗ୍ରହ କର । ମୋର ଏକାବେଳେ ଡବଲ । କମ୍ ନୁହେଁ ଗିଲାସ ।' ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦା ଦିହେଁ କହିଲେ, 'ଆମର ବି ।' ସାରଦା ଜଣାଇଲା ଯେ ଗୋପାଳ ଗୋଶାଳା ଗଲାଣି । ଭଗବତୀ ଖବର ଦେଇଚନ୍ତି ଯେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସାଲାଇନ ଓ ଔଷଧ ଲାଗିଛି । ଉରାପ ୧୦୦କୁ ଖସିଛି । ସେ ପ୍ରତିଘଷ୍ଟାରେ ଖବର ଦଉଚନ୍ତି ଓ ନୂଆବୋଉକୁ ଜଣଉଚନ୍ତି । ସାରଦା ତା' ଆଣିଲା । ଆମେ ଯେଝା ଯେଝା ଗିଲାସଟିମାନ ଉଠେଇଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ଦେଖୁନ ନନ୍ଦା, ତମ ସ୍ଵରୂପାକୁ ବାସ୍ତବରେ କାମପାଗଳ । ସକାଳୁ ଏଯାଏ ଯେତେ ଯାହା ହେଲାଣି ଟିକେ ଭାବ । ସେ କ୍ଲାନ୍ତ ଜଣାପଡୁଛି ?

'ନାହିଁ ଅପା, ଗଭୀର ଆବେଗ ବା ତମ ଜେଜ୍ ଲ୍ୟାଗ୍ ପରି ଏ କ୍ଲାନ୍ତି । ସେ ଖାଇସାରି ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତୁ ଦେଖିବ ସଞ୍ଜଯାଏ କି ରାତି ନ'ଯାଏ ଶୋଇବେ ।'

'ଠିକ୍ ଚିନିରେ ଏଠି ସଲାମ ଠୁକି ଘଣା ଭୁଆଳିରେ କାନ୍ଧନଗେଇବି ।'

'ତା' ମାନେ, ଆପଣ ଶୋଇବେ ନାହିଁ ?'

'ତା'ମାନେ ମୁଁ ଠିକ୍ ଦେହରେ ଶୋଇ ଦୁଇ ପଇଁଚାଳିଶରେ ଉଠିବି । ଏଟା ମୁଁ ନୁହଁ ମୋ ଭିତରର ଘଷା କରେଇବ ।'

'ସେଠୁ, ଏଠି ହୁକୁରେଇବେ' କହିଲା ନନ୍ଦା ।

'ହେ ନନ୍ଦା, ତମେ ଯୋଉ ଚାପୁଡ଼ା ଉଞ୍ଚେଇ ଖେଦିଯାଇଥିଲ, ଭୁଲିନାହିଁମ ।'

'ନାହିଁ, ଭୁଲିବେ କାଇଁକି ? ଆପଣଙ୍କ ଯାବତ ଅଦୋଉଡ଼ି ସହିବାପାଇଁ ମଣିଷଟେ ପାଇଚନ୍ତି ତ !' 'ପାଇନାହିଁ ଗୋ, ମତେ ମିଳିଛି । ଅଧରା ପବନ ଧରା ଦେଇଛି !'

ଅଞ୍ଜଳି ଫିକ୍ କରି ହସି କହିଲେ, 'ନନ୍ଦା ତମ ଦିହିକ ପାଖରେ ବସି ବସି ଏ ଭାଷାରେ ଦୋରସ୍ତ ହେଲିଣି । ମାତ୍ର କାଲି ତାନ୍ତର ରଥ କହୁଥିବା ବୋଲି ବି ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । କାହାଠୁ ?'

'ଆପଣଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଟି ଏ ବିଦ୍ୟାରେ ରଥଙ୍କ ଗୁରୁ । ସେ ହୁଣ୍ଡାଜଇଁ ଗପର - ଏତିକି ବେଳୁ..... ଟିକେ ହେଇନ୍ତୁ । ରଥଙ୍କ ପାଦରଙ୍କ ପାଦରଙ୍କ ପାଦରଙ୍କୁ ଏମାନ ଜଣାନଥିବ । ଦେଖ, କିମିତି ମୁରୁକୁନ୍ଦା ହସ ଲାଗିଛି ଓଠରେ, ଦେଖଗୋ ଅପା ।'

'ନନ୍ଦା, ଏ ମୁରୁକୁନ୍ଦା କଥାଟା କିସ ?'

'ଗୋଟେ ପାଖରୁ ବଦମାସି ଫିକା ହଳଦୀ ବେଳକୁ ଆଉ ପାଖରୁ ଆନନ୍ଦର ଜହ୍ନତୋପା ହସ ! ମାନେ ପାଖକେ କଷ୍ଟା ଦାସକେରଷ୍ଟା ତ ପାଖକେ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ । ତେବେ ତମେ ମାଜ୍ ଏପ୍ରିଲ୍ରେ ମୁରୁକୁନ୍ଦା ଫୁଲ ଦେଖିଲେ କଥାଟା ଆହୁରି ପରିଷ୍କାର ହେବ ।' ଅଞ୍ଜଳିକ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ସେ ଶୁଣି କହିଲେ, 'ଠିକ୍ ଅଛି । ମା'କୁ ଖବର ଦଉଛି ।' ସେଠୁ ମୋବାଇଲ୍ ଲଗେଇ କହିଲେ, 'ନୂଆବୋଉ, ସେନାପତି ଭଗବତୀଙ୍କ ଭଳି ତାନ୍ତର ପାଇଲ କେମିତି ? କ'ଣ କହିଲ ? ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କ କରୁଣା ? ହଁ, ସେଇଆ ହେଇଥିବ.....' ପୁଣି ଟିକିଏ ଶୁଣି

କହିଲେ, ‘ତମେ ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ଆସୁତ ପରା । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଖାଇବା ।’ ସେଠୁ ମତେ କହିଲେ, ‘କହୁଥିଲେ ସହଳ ଖାଇଦେଲ ତମେ ତିନିହେଁ ବିଶ୍ରାମ କର । ମୁଁ ଯାହା କହିଲି ଶୁଣିଲି । ତମେମାନେ ରାଜିତ ?’ ଆମେ ମୁଣ୍ଡହଲେଇ ହେଁ କହୁଁ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ନନ୍ଦା, କାଲି ଓ ଏ ଓକି ଜୋର୍ ଘଣା । ଏକୋଇଶ ନଭେମ୍ବରଯାଏ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପରିମାଣ ଜାଣିଚି । ସାତ ଦିସେମ୍ବର ସୁଦ୍ଧା କେତେ ହେଲା ।’

‘କସ୍ତୁରୀର ମିଳିବ ଜାନୁଆରୀରେ । ତାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଳିସାରିଚି । ଆଉ ବି କେତେ ଦାନ ମିଳି ସାରିଛି । ବଡ଼ ହେଲା ଗୁଣ୍ଡିଆରୁ ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷେ, ଅଷ୍ଟେଲିଆ ଓ ନିଉକିଲାଣ୍ଡରୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଲେଖାଏ, ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଲକ୍ଷେ, ଦେବିକାଳ ଦୁଇ ନାତିକଠାରୁ ଜମି ବାବଦ ଦେବୁଲକ୍ଷ ଏମିତି ମୋଟ ସାଡ଼େ ସାତଲକ୍ଷ ଡଲାର ଅର୍ଥାତ୍ ତିନିକୋଟି ପଚାଶରି ଲକ୍ଷ । ତାଛଡ଼ା ଭାରତ ଓ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆଉ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ । ତା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ରାଉତ ଡିରିକ୍ସ ହଜାର, ଆପଣଙ୍କ ମଧୁବାବୁ ପାଞ୍ଚହଜାର, ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଓକିଲ ସାଙ୍ଗ ଅମିକା ପଚାଶ ହଜାର । ଏମିତି ସବୁ ମିଶି ଅଳ୍ପପୋଡ଼ ଯିବା ଆଗରୁ ଆଉ ତିନି ଚାରିକୋଟି ମିଳିପାରେ । କାରଣ, କେଇଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାନଛାଡ଼ିଦେଲେ ସଂସ୍ଥାମାନେ ଏହା ପ୍ରଥମ କିଛି ବା ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଦାନବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ।’

‘ଏଥରେ ସବୁଯାକ ଜମି ଦିସାବ ମିଶିନାହିଁ । କହିଲେ, ସାରଦା ସବୁ ଡିଟେକ୍ଟ ଦବ ।’

‘ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ ଗଲାବେଳକୁ କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ହେଲେ ମୁଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।’

‘କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ଟପିବ ବୋଲି ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ !’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘କେମିତି ?’

‘ଆପଣ ଏକାକୀ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚକୋଟି କି ଆଉରି ଅଧିକ ଦେବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।’

‘ଅଞ୍ଜଳି, ତମ ଭଉଣୀ ଓ ମୋ ପ୍ରାଣ ସଜନୀର ମୁଣ୍ଡଟି ଆଉ ନାହିଁ । ଦେଖୁଚ, ବାନ୍ଧି ବାଡ଼େଇଲେ ଏଇନା ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ଦଶହଜାର ବି ନୁହେଁ, ସେ କୁଆଡ଼େ ଏକା ପାଞ୍ଚ କୋଟିରୁ ବେଶୀ ଦବ ! ମା’ ଜାଗୁଲେଇ ଗୋ, ମୋ ନନ୍ଦାର ଏ କ’ଣ ହେଲା ଗୋ !’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ‘ଫାଟିଲାମି ରଖ । ମୋ ସଜନୀ, ମୋ ନନ୍ଦା ହଉଚ କେଣେ ? ଯୋଉଟା ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ସେଇଟା କହି କି ଲାଭ, ବସ୍ତ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ? ତାଛଡ଼ା ସେତ ନିରାଟ ସତକଥା କହିଛନ୍ତି । ତମର ମାଙ୍କଡ଼ା, ସାହାଣ, ଗେଙ୍ଗୁଟି, ଟାଇଲ୍, କାଠ ସବୁ ଏଇଠୁ ହେଉଗଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ କମିଯିବ ଅନୁମାନ କରିପାରୁଚ ? ଖାଲି ଏଥର ନୁହେଁ, ସବୁଥର ଆମର ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଗଢ଼ାହେବା ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍‌ହବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।’

‘ଅପା, ବଞ୍ଚେଇଦେଲ ତମେ ! ନହେଲେ ସତ କହୁଚି, ଆଜି ଦି ଚାରି ଚାପୁଡ଼ା କସିଦେଇଥାନ୍ତି । ବେଲି ଦେଖ ! ପ୍ରାଣ ସଜନୀ, ମୋ ନନ୍ଦା !’

‘ତମେ ଯେମିତି ରାଗରେ ପାତିଗଲନା ତା ଦେଖୁ ମୋ ପିଲେହି ପାଣି । ହାର୍ଟବିଟ୍ ବନ୍ଦ । ନିଶ୍ୱାସ ବି ବନ୍ଦହବା ଓପରେ । ବୁଦ୍ଧି ଦିଶିଲାନି । ମୋର ବି ମନହେଲା ଗୋଟେ କରାଟେ ଚପ୍

ନଗେଇବାକୁ । ହେଲେ ସାଙ୍ଗଟା, ପୁଣି ଏବେ ଭାଇଟା ! ତମ ଦିହିକି ନେହୁରା ହଉଟି-ଟିକେ ବୁଝି ବିଚାରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କର । ପ୍ରାଣ ସଜନୀ ଆଉ ମୋ ନନ୍ଦା ବାଦ ଦେଇ ଯାହା କହିବା କଥା କହିଲନାହିଁ ନନ୍ଦନ ? ନନ୍ଦା କହିଲାପରି ବେଲି କାହୁଁଥିଲ ନା ନବଜ ?’

ମୁଁ ଠିଆହେଇ କାନଧରି ଏକ କହି ବସିପଡ଼ି ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ଅଞ୍ଜଳି ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, ‘ହେଲା । ନିଜେ ନିଜକୁ ଆଘାତ ଦେବା ବା ସେନ୍ତୁ ପୁଲକେଶନ ଗୋଟେ ଅତି-ନିନ୍ଦନୀୟ କାମ, ନବଜରେ ବି ନୁହଁ । ତମେ ସବୁବେଳେ ନନ୍ଦାକୁ ଚିହାଉଛ କିଆଁ ।’

‘ସତ କହିବି ?’

‘କୁହ ।’

‘ପ୍ରଥମ କଥା, ସତରେ ଏ ପାଞ୍ଚକୋଟି କଥା ମୋ ମଗଜରେ ଢୁକିଲା ନେଇଁ । ଦୁଇ ସିଧାସଳଖ ମନାକଲେ ନନ୍ଦା ରାଗିବ ବୋଲି ନବଜ କଲି । ତିନି, ନନ୍ଦାକୁ କି ବେଳେବେଳେ ତମକୁ ବା ନାଲି ଓଗେରକୁ ନ ଚିହାଇଲେ ଚିହାଇବି କାହାକୁ ? ମୁଁ ଜାଣୁଟି, ମୋ କଥାରେ ନନ୍ଦା କାନ୍ଦକାନ୍ଦ ହେଲାଣି । ମୁଁ ତାକୁ ଚିତ୍ତେଇଲେ ସେ ନ ଚିଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ବି ଫେଲ୍‌ମାରୁଟି ଦେଖୁ ତାର ଏ କାନ୍ଦ । ଏତାକୁ ଓଡ଼ିଆରେ କହନ୍ତି କୋରଧ, ବେଳେବେଳେ କ୍ରୋଧ । ଏହା ସଂସ୍କୃତ କ୍ରୋଧଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଏକ ପ୍ରୟୋଗ । ମୁଁ ତମକୁ କିଛି ଜବାବ ନଦେଇ ଉଠି ଚାଲିଯାଇପାରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାର ପରିଣାମ ଭାବି ମୋ ଶଙ୍କା ବଢ଼ିଗଲା । ତମ ଉଦୟକୁ କହୁଟି - ଯେ ଆଉ ଏପରି ହେବନାହିଁ ।’

‘ବାରମ୍ବାର ଏପରି ହେବ । ଖାଲି ଠିକ୍ ଏୟା ହବନାହିଁ,’ କହିଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ସେତିକି ହେଲେ ହୁଅନ୍ତା !’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ଅଞ୍ଜଳି, ମତେ ଅନୁମତି ମିଳୁ - ମୁଁ ଟିକେ ଧୁଆଁଧୋଇ ହେଇ ଆସେ ।’

‘ଆସ ।’

ମୁଁ ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଅତିଥି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଘଣ୍ଟାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ବଉଟି । ତମ ଗାଡ଼ି ଆଜି ସେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜଗୁ ।’

‘ଅପା, ମୋ କାମ ମତେ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଅ ।’

‘ଦେଲି ଆଉ ଜଣେଇଲି ଯେ ମୁଁ ଏଠି କୋଉ ତିମ ଉଷ୍ମମେଇଁବି ? ମୁଁ ବି ଗାଧେଇବି । ନନ୍ଦା ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲା । ଅଞ୍ଜଳି ତା ପାଖରେ ଓ ପଛରେ ମୁଁ ବସିଲି । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଦେଖ ମୁଁ ଥିଲେ ତମେ ଓ ନନ୍ଦା ଏକାଠି ବସିବ କହି ମଧ୍ୟ ନିଜେ କିମିତି ଖୁଲାସା କଲି !’

-ଭଲ କଲ, ନହେଲେ ସାର୍କ ଓ ଝୁଲ ଉଠିଥାନ୍ତା !

ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁ ମାଁ ବସିଛନ୍ତି । ସେ ଆମକୁ ଦେଖୁ ପଚାରିଲେ, ‘କାଣା ସବୁ ରୁଗାରୁ ବୁଝ ହୁମହୁମ ମୁଁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା ? କେତେ ବେଳେକେ ଶୁଆପିଆ ହେବା ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମାଁ, ଆମେ ଗାଧୋଇପଡ଼ି ବାହାରିବୁ ।’

ଅଧଘଷାକପରେ ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖୁଛି ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳିକ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ସେ ଶୁଣିସାରି କହିଲେ, ‘ତୁଆବୋଉ ବିହୁମତୀ ପାଖରେ ହେଲେଣି । ଆଉ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ରେ ପହଞ୍ଚି ଉମିକୁ ଦେଖୁ, ଗାଧୋଇ ସାରି ଏଠି ଆସିବେ । ଆଜିବି ଖାନା ଏଇଠି ।’ ପଚାରିଲି, ‘ସେ ଯାଏ ?’

-ଯାହାର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ।

ମୁଁ ଶୋଇବି କହି, କାହାରି ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ରୁମ୍ରେ ପଶି କବାଟ ଆଉଜେଇ ଖଟରେ ପଡ଼ିଲାବେଳକୁ ବୋଉ କହିଲା, ‘ମୋ ବୋହୂ ସାଙ୍ଗରେ ଟିକେ ଅଧେ ଲଗେଇକୁ ନା, ଏମିତି ହଳାପଟା କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ସେ ଗଲା ଅଧଘଷାଏ ହେଲା କାନ୍ଦୁଟି । ମୁଁ ତା ପାଖକୁ ଯାଉଛି । ତୁ ଶୋଇପଡ଼ ।’

କେତେବେଳେକେ ନୟା ଆସି କହିଲା, ‘ପଇଁଚାଲିଶ ମିନିଟ୍ ହେଲାଣି । ଆସନ୍ତୁ ।’ ମୁହଁ ଧୋଇପକେଇ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଖାଇବସିଲି । ଆରମ୍ଭରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଖାଇସାରି ଟିକେ ଟିକେ ବିଶ୍ରାମ କର । ଚାରିଟାବେଳେ କାମରେ ବସିବା ।’

କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଠିକ୍ ତିନିଟାରେ ଉଠି କାମକୁ ନ ଗଲେ ମତେ ଅଥୟ ଲାଗିବ ।’

-ହଉ, ଆସିବ । ଅଞ୍ଜଳି ନୟା ଯେତେବେଳେ ଚାହିଁବେ, ଆସିବେ ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ତ ତମପାଖରେ ଥିବି । ତମେ ନ ଡାକିଲେବି ମୁଁ ତିନିରେ କାମରେ ବସିବି ।’

-ହଉ ।

ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ମୁଁ ଠିକ୍ ତିନିଟାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ ନୟା ସହ କଥା ହଉଥିଲେ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଛେ କହିଲେ, ‘ତୃତୀୟ ସାଲାଇନ ଓ ତୃତୀୟ ଡୋର୍ ଔଷଧ ଦିଆ ଚାଲିଛି । ସବୁ ପ୍ରାୟ ନର୍ମାଳ । ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ ଓ ସୁଦାମ ଗୋଟେ ସୁଇଚ୍ କଟେଜରେ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରୁଛନ୍ତି । ଉମି ଝିଅ, କ୍ଷେତ୍ରମଣି ଝିଅ, କନ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଏକାଠି ଅଛନ୍ତି । ବେଶ୍ ଖୁସିବାସି ଦିହେଁ । ବଡ଼ ମା’ କହୁଥିଲେ-ଏତେ ଟିକି ଛୁଆ ହେଲେବି ଆଦୌ କନ୍ଦାକଟା ନାହିଁ ।’

ନୟା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ତମେ ସାରାକୁ ଆକଟ ନକଲେ ଦିନକୁ ଗୋଟେ ଦିଲଟା ନେଖା ଛୁଆ ଆଣି ଆଉ ବର୍ଷକରେ ତିନିଶ ଟପେଇ ଦେବେ ।’

-ନୟା, ପବନକୁ ପ୍ରାସବସେଇ ବାନ୍ଧିବା ମୋ କ୍ଷମତା ବାହାରେ । ତମ ସାରେ, ପବନ ନୁହନ୍ତି, ଧୂମାଳ ।

କହିଲି, ‘ହେ ତୁଆବୋଉ, ଟିକେ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁଲ ! ସତ ସତକା ଧୂମାଳ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି ଯେ । ଏତା ଓଡ଼ିଆରେ କୋଉ ମାସକି ?’

-ଶେଷପାଲି ଗୁରୁବାର ତ ଯାଇନାହିଁ, ଅଶିଶ । ଅଶିଶ କାର୍ତ୍ତିକରେ ତ ଆମର ଝଡ଼ ହୁଏ । ଝଡ଼ଟେ ଆସୁଥିବ ହୁଏତ !

-ହେ ତୁଆବୋଉ, ମୁଁ ବାହାରିଲି । ଏ ଧୂମାଳ ଉଡ଼ି ନଗଲେ ଧାନ ସମୂଳେ ଯିବ । ଦେଖ ଉଛନ୍ନ ହେଉଯିବ ।

-କ'ଣ କରିବ ?

-ମୋ ବୋଉ କହୁଥିଲା - ଧୂମାଳ କି ମେଘ ପବନ ଉଠେଇଲେ ଗୀତ ଗାଇ ନାଚିବୁ - ଆଣ ପିଲେ କୁଲେଇ, ମେଘ ଯାଉ ବୁଲେଇ ।

-ଯାଉଥିଲା ?

-ହଁ, ଦିନେ ଦିନେ ।

-ତମେ ସେଇଆ କରିବ ?

-ହଁ, ଆଉ ତମୁଯାଏ ଯାଇ ଆହୁରି ଖୁଣ୍ଟି ପୋତି ଫେରିବି ।

-ତମେ ଯାହା କରୁଚ କର । ନାଚ, ଗାଅ, ଡିଅଁ । ତମୁ ଖୁଣ୍ଟକଥା ଭଟ୍ଟ ଓ ତାଙ୍କ ଲୋକେ ବୁଝିବେ । ସେମାନେ ହୁଏତ ବାହାରିପଡ଼ିବେଣି । ନନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଖବର ଦେବେ । ସେମାନେ ଆସିଲେ ଫେରି ଆସିବ ଦିହେଁ ।

-ମୁଁ ଏକା ନଉଟିବି । ମେଘ ଉଡ଼େଇ ନନେଲେ ଆଗଭଳି ଗୀତଗାଇ ନାଚି ନାଚି ଫେରିବାକୁ ହବ ଯେ ! ସୁନନ୍ଦା ସେକଥା ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ମୁଁ ଖବରଦେଇ ଫେରିଆସେ, ସେକଥା ବୁଝିବି' ଓ ମୁଁ ଯିବା ଆଗରୁ କୁନା ଚଳେଇ ବାହାରିଗଲା । ବାହାରେ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ପବନର ଢୋର ବଢ଼ିଲାଣି । ଗୀତ ଗାଇ ନାଚି ନାଚି ତମୁ ପାଖକୁ ଗଲି । ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଭଟ୍ଟ ଓ ତାଙ୍କ ଲୋକେ ପହଞ୍ଚି ଦୋହରା ଦଉଡ଼ି ଓ ଖୁଣ୍ଟି ବସେଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ଭଟ୍ଟ କହିଲେ, 'ଆଜି ଆମେ ଟିକଏ ଡେରିରେ ଖାଇଥିଲୁ । ସୁନନ୍ଦା ନ ତାକିଥିଲେ ମୁଁ ଏବେବି ଶୋଇଥାନ୍ତି । ଝଡ଼ ଉଡ଼ିଗଲାପରି ଲାଗୁଛି । ମେଘ ତଳିତ କଟିଗଲାଣି । ସେତେ କଲା ବି ହୁଣ୍ଟୁନାହିଁ । ଆପଣ ମା'କୁ କହିବେ, ମେଘ ନ ଗଲାଯାଏ ଆମେ ଏଠି ରହିଲୁ ।' ସେତିକିବେଳେ ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚି କହିଲା, 'ମାତାମ୍ କହିଲେ, ଆଉ ମନ୍ତ୍ର କି ପ୍ରାର୍ଥନା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ମେଘ ହବନି ।'

ସେତିକିବେଳେ ଦି' ବାରିଟା ବରକୋଳିଆ ଟୋପା ପଡ଼ିଲା । ଭଟ୍ଟ ଓ ତାଙ୍କ ଲୋକେ ସାମ୍ନାପଟ ସାରି ପଛକୁ ଗଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଆମେ ଦିହେଁ ହାତଧରାଧରି ହେଇ ନାଚିବା ତରରେ ତୁଆବୋଉ ମତେ ପଠେଇ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ ଅସଲରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷଆ ପିଲାଟିଏ, ଯାଅ, ତାଙ୍କୁ ସେ ନାଚଗାନାରୁ ନିବର୍ତ୍ତା । ତେଣୁ ତୁମ୍ଭେ ଚାଲୁଛୁ ।'

-ତୁମ୍ଭେ ଚାଲିବି ଯେ ତମେ ଆଗରେ ଚାଲି ହାତ ପଛକୁ ବଢ଼େଇବ ଆଉ ମୁଁ ଉହାଡ଼କରି ତମହାତ ଧରି ଠିକ୍ ଗଣିଗଣି ସାତ ପାହୁଣ୍ଡଯାଇ ତମ ପାଖକୁ ଚାଲିଯିବି । ହାତ ଛାଡ଼ି ଦେବି । 'ହଉ ବାବା ହେଲା । କେତେ ଲୋଭୀ ଆପଣ !' କହି, ସେ ଆଗେଇ ଯାଇ ତାହାଣ ହାତଟି ପଛକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ ବାଁ ମୁଠାରେ ଧରି ଠିକ୍ ସାତପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇ, ହାତଛାଡ଼ି

ତା କଡ଼େ କଡ଼େ ଚାଲିଲି ।’

-ନନ୍ଦା ଦେଖୁଲ, ମେଘ ସତରେ ଉଡ଼ିଗଲା । ଆକାଶ ସଫା, ଖରା ପଡ଼ିବ କି କ’ଣ !

-ଏଣିକି ଆପଣ ଚିହାଉଲେ ଚିଡ଼େଇଲେ କି ରାଗିଲେ ଗାଈବି - ଆଣପିଲେ, ମାତ୍ର ନାଚି ପାରିବି ନାହିଁ ।

-ଆଦୌ ନ ଗାଈ ଖାଲି ଆଣ କି କୁଲେଇ କହିଲେବି ଯଚିଷ୍ ।

-ଏ ଯଚିଷ୍ କିସ ?’

-ମୋ ଢେଙ୍କେମା’ର ଭାଷାରେ ଯଥେଷ୍ ।

-ଆପଣ କ’ଣ ମୋ ଢେଙ୍କେମା’ ?

-କୋଉ ଜନ୍ମରେ ଥିଲି ନିଶ୍ଚେଁ ।

-ହଉ, ଯଚିଷ୍ ହେଲା । ତୁପତାପ ଚାଲନ୍ତୁ ।

ମାତୃମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ମୋଡ଼ିଲାବେଳକୁ ଦେଖୁଲୁ ଶୈଳେଶ୍ୱର ବସିଚଢ଼ି । ପାଖରେ ନୀଳିମାର ବାପା, ମତେ ଦେଖୁ ଦିହେଁ ନମସ୍କାର ହେଲେ । ନନ୍ଦା ସେମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା । ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନୀଳିମାର ବାପା ଏଇ ମେଘ ଧୂମାଳରେ ଆମସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବା ପାଇଁ ବାହାରି ଆସିଲେ । କୁହନ୍ତୁ ।’ ମଉସା କହିଲେ, ‘ମକଦ୍ଦମ ତାଙ୍କ କୁସୁନୁପୁର ଘରବାରି’ ଏବଠୁ ଝିଅକୁ ଲେଖୁଦେବେ । ତାଙ୍କ ଦିଜଣକ ଚାଷଜମି ପଚାଶ ଏକର । ସେଥିରୁ କୋଡ଼ିଏ ଏକର ବଡ଼ଝିଅ ପାଇବେ । ସେ ବି କୁସୁନୁପୁର ଘରବାରି ପାଇବେ । ସାନ ଦିହିକି ପନ୍ଦର ପନ୍ଦର । ଏବେ ଏ ପଚାଶମାଣ ଚାଷବାସ ଭାଗରେ ଦେବେ । ସବୁଯାକ ଜମି ସେ ନିଜେ ଦେଖାରଖା କରିବେ । ତାଙ୍କଅନ୍ତେ ଯାହାର ଯାହା ଭାଗ ପାଇବେ । ପାହାଡ଼ ତଳି ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶଏକର ପଡ଼ିଆ ସେ ଆଶ୍ରମକୁ ବିକିବେ । ମାଣ ତିନିହଜାର । ସେ ଟଙ୍କା ମା’ଙ୍କ ପାଖରେ ଜମା ରହିବ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସେ ଟଙ୍କା ସାନ ଦି ଝିଅ ପାଇବେ । ସେ, ପାର୍ବତୀ ଓ ଦି’ଝିଅ ଏବଠୁ ଆଶ୍ରମରେ ରହିବେ । ତାଙ୍କ ଜମାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ଚଳିବ । ମକଦ୍ଦମ ବି ଆଶ୍ରମର ତୃଆ ପାରମର ଚାଷବାସ ବୁଝାବୁଝି କରିବେ । ମା’ ଏଥିରେ ରାଜିହେଲେ ତିନି ଚାରିଦିନରେ ରେକିଷ୍ଟି ହବ । ସେ ବଡ଼ଝିଅକୁ ତକେଇ ଆଣିବେ । ଏ ଦିପରାଣୀ ଓ ବଡ଼ଝିଅ, ତିନିହେଁ ଦଲିଲ୍ କରିଦେବେ । ବଡ଼ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ ବି ଦଲିଲ୍ ହୋଇଯିବ । ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ମା’ ଦେବେ ।’

ଶୈଳେଶ୍ୱର କହିଲେ, ‘ମା’, ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ପାର ତୃଆଜନନ ପାଇଲା । ଟିକିଟିବି ବଞ୍ଚିଗଲା । ଆପଣଙ୍କ ରଣ ଦଶଜନ୍ମରେ ବି ସୁଝିପାରିବୁ ନାହିଁ । ସବୁ ଆପଣଙ୍କୁ ସମର୍ପିଦେଇ ଆମେ ଶାନ୍ତିରେ ମରିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ମୁଁ ଏବେବି ଜାଗୁଲେଇ ପାଖରେ ବନ୍ଧା । ଆପଣ ଆମପାଇଁ ସେଇ ଠାକୁରାଣୀ । ଆମକୁ ପାଦତଳେ ଆଶ୍ରା ଦବାହେଉଛୁ’ କହି, ମକଦ୍ଦମ ଠିଆହେଇ ହାତଯୋଡ଼ି ରହିଲେ । ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆପଣ ମୋ ଭାଇ, ମକଦ୍ଦମିଆଣୀ ମୋ ତୃଆବୋଉ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଝିଅ ମୋ ଝିଆରୀ । ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ରାଜି ।

ତୁଆବୋଉ ସାଷ୍ଟମ ହୁଅନ୍ତୁ, ରେକ୍ଟିଫିକାସନ୍ କଥା ବୁଝିବା । ତେବେ ଗୋଟେ କଥା-ବଡ଼ ଝିଅର ପୁଅ ଝିଅ ନାହାଁନ୍ତି ? ତାଙ୍କ ନାଁରେ ବି କିଛି ଟଙ୍କା ରଖିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।’

-ତାର ପିଲାଝିଲା ନାହାଁନ୍ତି । ଟିକିକି ଝିଅ କରିବାକୁ ବସିଥିଲା । ତା ମା’ ମନାକଲା । ତା ମା’ ଏବେବି କହୁଛି ବଡ଼ ଭଉଣୀଟା ସାବୁଟାକୁ ଝିଅକରିବାକୁ ବାହାରିଲାଣୁ ଏ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲା ।

-ନାଉଁ ଭାଇ, ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ମୁଁ କହିବି । ତାଙ୍କ ମନରୁ ଏ ଭାବନା ଯିବା ଦରକାର । ନହେଲେ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମନ ଖରାପ କରୁଥିବେ । ସେମିତିଆ କଥା ଦିହପାଇଁ ଭଲତ ନୁହଁ, ଟିକିପାଇଁ କି ବଡ଼ ପାଇଁ ବି ଭଲ ନୁହଁ । ଆଜି ସିଏ କେମିତି ଖୁଆପିଆ କଲେ ? ଆପଣଙ୍କ ଖାଇବାବି ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ ।’

-ମା, ସିଏତ ଭଲ ଖାଇଛି । ଏ ଓଳି ବାଡ଼ି ଫାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଇ ପାଞ୍ଚ ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ଚାଲିଛି । ତାହାରବାବୁ କହୁଥିଲେ ଯେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଦିନରେ ତା ରୋଗ ଯିବ । ତେଣିକି ଖୁଆପିଆ କଲେ, ମାସକ ଭିତରେ ପରା ମିରିଗ ପରି ଦେଇବ !

ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ମିରିଗ ପରି ତିଅନ୍ତୁ କି ଚିତା ବାଗୁଣୀ ପରି ଚିଲ୍ଲ ମାରନ୍ତୁ ମୋର ତ ତୁଆବୋଉ । ମତେ ଦେଖିବାକୁ ମଜା ଲାଗିବ । ତେବେ ଆପଣଙ୍କ ଖୁଆପିଆ କଥା କହିଲେ ନେଇଁତ ?’

-ଓଃ, ପେଟେ ଠୁକିଛି । ତମ କ୍ଷିରିତ ଅମୃତ । ତାହାର ଫେରେ ମତେ କାଲିଠୁ ଆଜି ଭିତରେ ଡିନି ଗିଲାସ ଦୁଧ ପେଇଲେଣି । ନାଗୁଡ଼ି, ମାସକରେ ମୁଁ ବି ହାତୀ ବନିଯିବି ।

-ଖୁଦାଙ୍କ ବାପାଙ୍କୁ ତ ଦେଖିନେଇଁ । ଶୁଣିଛି କୁଆଡ଼େ ଗୁଣ୍ଡୁଣୀହାତୀ ଭଳି ଦୁଶୁଥିଲେ । ଆପଣ ହାତୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଆଗେ, ଦେଖିକରି ମୋ ଚର୍ମଚକ୍ଷୁ ପବିତ୍ର ହବ । ମଉସା, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲାନି ?

-ନାଉଁ ମା’ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରି ଆସିଥିଲି । ଫେରନ୍ତି ଦେଖାହେବ ହୁଏତ । କ’ଣ କିଛି କହିବି ?

-ନାଉଁ । ରାମବାବୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବେ । ଭାଇ, ଆପଣ ଗାଁ ଆଡ଼େ ଟିକେ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେଇ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଆନ୍ତୁ ।

ମକଦ୍ଦମ କହିଲେ, ‘ଶରଣ, ଚାନ୍ଦୁନା, ଆମ ଆଡ଼େ ଟିକେ ବୁଲି ଆସିବା ।’

‘ଚାଲନ୍ତୁ ।’

-ସେ ଦିହେଁ ରାମବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରିଗଲେ ।

ସେତେବେଳେକୁ ନନ୍ଦା, ସାରଦା ଓ ଅଞ୍ଜଳି ଚିଠି ଯାକ ଖୋଲି ସାରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଥାକ ଚିଠି ଆଣିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ସେ ଶୁଣିସାରି ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଉପାଧ୍ୟାୟ । ଅରବିନ୍ଦ ଏଇମାତ୍ର ଜଣେଇଲେ ଯେ ତମେ ପ୍ରଥମହେଉ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଛ । ଅଳ୍ପପୋର୍ଟ ଅଲ୍‌ସୋଲ୍‌ସର ପ୍ରପେସର ମାଙ୍କିନି ତମ ସିନପ୍‌ସିସ୍

ଆପୁରୁ କରି, ଏଠା ଲୋକଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌କରି କହିଦେଉଛି ଯେ, ତମେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କରେ ଯୋଗଦେବା ସେ ଚାହାଁନ୍ତି । କାରଣ ଫଲ୍ ମାନେ ଶରତରେ ସେ ତିନିମାସ ଜାପାନ ଯିବେ । ସେଠି ଟ୍ରାଡିସନ ଓ ମତର୍ଣ୍ଣିଟି ସେମିନାରରେ ତାଙ୍କର କି' ନୋର୍ । ତମେ ଅପ୍ରେଲ ପହଞ୍ଚିଯିବା ଅଳ୍ପପୋର୍ତ୍ ପହଞ୍ଚି ମ୍ୟାକ୍‌କିନିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପେପରଟିଏ ଲେଖି ମେଁ ଶେଷସୁଦ୍ଧା ଜାପାନ ପଠାଇବା ସେ ଚାହାଁନ୍ତି । ତମକୁ ସେ ଫଲ୍‌ରେ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଯିବେ । ତମେ ପହଞ୍ଚି ଦିନ ରହି ଫେରି ଆସିବ । ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀ ସଦରଲାଣ୍ଡଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାମ କରିବ । ସେ ପରା ତମର କୋ ସୁରପକାଇଦେବ । ଜାନୁଆରୀ ଆରମ୍ଭରେ ଜମେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ଓ ବିଳାତ ହାଇକମିଶନ, ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ ଚିଠି ପାଇବ । ଉପାଧ୍ୟାୟ କହିଲେ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଯା । କଂଗ୍ରାସ୍ ।'

ଆଗେ ନୂଆବୋଉ, ତାଙ୍କ ପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ପରେ ପରେ ସାରଦା, ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା ଆସି ମୋ ସହ ହାତ ମିଳାଇଲେ । କହିଲି, 'ନୂଆବୋଉ, ଅନୁମତି ହେଲେ ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ, ତତ୍କ୍ଷଣ ରାଉତ ଓ ଭାଇଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ କରନ୍ତି ।'

'ଠିକ୍ । ମୁଁ ଫୋନ୍‌ ଲଗେଇ ତମକୁ ଦଉଡି ।'

ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲି । ସେ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ତମେ ଭାରତ ପାଇଁ ଆହୁରି ଗୌରବ ଆଣିବୋଲି ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି ।'

ନୂଆବୋଉ ତା'ପରେ ତତ୍କ୍ଷଣ ରାଉତଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ ସହ ଜଣେଇ ମତେ ଫୋନ୍‌ ବଢ଼େଇଲେ । ମୁଁ 'ପ୍ରଣାମ' କହିଲାମାତ୍ରେ ସେପରୁ ଶୁଭିଳା - ଈଶ୍ବର ତମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ନନ୍ଦନ । ତମ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍, ଡିରେକ୍ଟର ଓ ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କି ଜଣାଇଦେବ । ମୁଁ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହ କଥାହେବି ।' ସେଠୁ ଫୋନ୍‌କରି ସେ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ସବୁକଥା ଜଣେଇଲି । ଡିରେକ୍ଟର କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ଅଲ ସୋଲ୍‌ସ ପୁଣି ଦି ଦି ଜଣ ବିରାଟ ପ୍ରଫେସର - ମ୍ୟାକ୍‌କିନି ଓ ସଦରଲାଣ୍ଡ । ସାବାସ୍ ନନ୍ଦନ, ସାବାସ୍ । ତମେ ଏ ଦେଶକୁ ଆଉ ନ ବାହୁଡ଼ିଲାପରି ଲାଗୁଛି । ତିନି, ଚାରି, ଛ, ଏମିତିକି ଆଠବର୍ଷ ରହିଗଲେ ବି ତମ ଛୁଟି କରେଇ ପାରିବି । ମାତ୍ର ତାଠାରୁ ବେଶୀ ଛୁଟି ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । ମନେ ରଖିବ । ଏ ଦେଶରେ ତମର ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି । ଈଶ୍ବର ତମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।'

ସେକ୍ରେଟେରୀ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, 'ମୁଁ ଲଣ୍ଡନ ଭାରତୀୟ ହାଇ କମିଶନରେ ଯୁଗ୍ମସଚିବ ଥିଲାବେଳୁ ସେଠା ହାଇ ହଇକତ ଜାଣେ । ଅଳ୍ପପୋର୍ତ୍, ବିଶେଷରେ ଆଲ୍‌ସୋଲ୍‌ସରେ ପ୍ରଫେସର ମ୍ୟାକ୍‌କିନିଙ୍କ ପାଖରେ କାମକରିବା ଭାଗ୍ୟର କଥା । ତମେ ସର୍ବଶୁଭରେ ଯାଇ ଫେରିଆସ । ଈଶ୍ବର ତୁମର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ ।' ତାପରେ ନୂଆବୋଉ ଭାଇଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ ଲଗେଇ ସହ ଜଣାଇ ଦେଇ ମତେ ଫୋନ୍‌ଟି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ଭାଇଙ୍କି ପ୍ରଣାମକରି ସେମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଏ ସୁଯୋଗ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ମିଳିଲାବୋଲି ଜଣାଇ କହିଲି, 'ଭାଇ, ଆଶୀର୍ବାଦ, ଆସନ୍ତା ସମାବର୍ତ୍ତନରେ ଦର୍ଶନକରି ବିଳାତ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କ ଦର୍ଶନ ବି ପାଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଭଗବାନଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଲୀଳା । ଏତେ ଆଗରୁ ଯାଉଛି । ଯଦି ଜାପାନ ଯାଏଁ, ଅକ୍ଟୋବର

ମଝିରେ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଏଇବାଟେ ଫେରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତେବେ ଆଗାମୀବର୍ଷ ଆମ ସମାବର୍ତ୍ତନ ସହକ ହବ - ବୋଧହୁଏ ଭୁଲାଇ ମଝାମଝି । ଆପଣ ତ ମାସେ ମାତ୍ର ରହିବେ । ତେଣୁ ଦର୍ଶନ ପାଇବି ବା କିପରି ?’

ସେ କହିଲେ, ‘ଭଲରେ ଯାଇ ଭଲରେ ଫେର । ଗୁରୁ ମହାରାଜ ଥରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେ ସବୁ ବେଳେ ତମ ପାଖେ ପାଖେ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ବି ଅଛି । ତମେ ମତେ ଭାବିଲେ ହିଁ ଦେଖିବ । ତମର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଡାକୁଛି ।’ ପୁଣିଥରେ ପ୍ରଣାମକରି ଫୋନ୍ ବଦଳିଲେ । ତୃଆବୋଉକୁ କହିଲି, ‘ତୃଆବୋଉ, ଏଠି କାମଭିତ୍ତ ଦେଖୁ ଡିସେମ୍ବର ଶେଷରେ କଲେଜ ଫେରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ମାତ୍ର ଶେଷବର୍ଷ ପିଲାଙ୍କୁ କିଛି ଏକ୍ସଟ୍ରାପ୍ଲାସ୍ ନେଇ ପଡ଼େଇବା ପାଇଁ କହିଆସିବି । ଯିବାକୁଇ ହବ ।’

ତୃଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମେ ଗଲାପରେ ଆମେମାନେ ସବୁ ସମାଜି ପାରିବୁ । ତାଛଡ଼ା ଏ ଛିଟ୍ କୁଟିଆ କାମ ଏଇ ମାସରେ ସରିବ । ତେଣିକି ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ତାଙ୍କ ଦଳ । ତମେ ଯିବା ଆଗରୁ ତ ତାଙ୍କସହ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ଓ ଆଲୋଚନା ହବ । ହଉ, ଆଜିର କାମ ସାରିଦବା ।’ ପ୍ରଥମ ଚିଠି ତାଡ଼ାକ ମାମୁଲି ରୁଟିନ ଚିଠି । କେବଳ ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ୱୀକାର କରିଦେଇ କାମ ସରିଲା । ତାପର ତାଡ଼ାରେ ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍ଥାକଠାରୁ ମୋଟ ପାଞ୍ଚଜଣ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଟ୍ୟାକ୍ସ ରିହାତି ବିଜ୍ଞପ୍ତି ପଠାଗଲା । ତାପରେ ତାଡ଼ାକରେ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟି ଚିଠି । ପ୍ରଥମଟି ସିନିକନ୍ ଭ୍ୟାଲିରୁ ପାଞ୍ଚଜଣ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ମିଳିତ ଚିଠି :

ମହାଶୟା,

ଇଣ୍ଟରନେଟରୁ ଦେଖୁଥିଲୁ । ଏବେ କସ୍ତୁରୀକଠାରୁ ଶୁଣିଲୁ । ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଆଗାମୀ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ ବର୍ଷକୁ ତିନିଜଣ ତଳାର ଲେଖାଏଁ ଦେବୁଁ । ଏବର୍ଷର ଦେଇ ବାବଦ ତିନିଜଣର ଡ୍ରାଫ୍ଟ ପଠାଇଲୁ । ଶୁଣିଲୁ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ଓ ତୁଷାର ରଞ୍ଜନ ମହାରଣା ସେଠି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆମର ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ । ଦିହିକି ଆମର ନମସ୍କାର ଜଣାଇଦେବେ । ନମସ୍କାରାତେ । ଆପଣଙ୍କର ରଶ୍ମିରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି, କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର, ବ୍ରଜ କିଶୋର ପାତ୍ର, ତୃପ୍ତି ମହଲା ଓ କବିତା ଦାସ । ପୁନଶ୍ଚ : ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଆୟ ସାତରୁ ଦଶଲକ୍ଷ । ତେଣୁ ଏ ପଇସା ଦବାରେ ଆମେ କୌଣସି ଅଯଥା ଷ୍ଟେନ ଉଠାଇନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ କିଛି କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କବିତାକୁ ଜଣାଇବେ । ସେ ଆମଭିତରେ ସର୍ବ କନିଷ୍ଠା ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ଆଦରଣୀୟା ସାନ ଭଉଣୀ । ତାଙ୍କ ଘର ପୁଣି କୋରନ୍ଦା । ବାପା ପରମାନନ୍ଦ, ସେଠା ହାଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ । କେବେ ସୁବିଧା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଆପଣଙ୍କୁ କହିବେ । ରହୁରୁ । ପ୍ରଣାମ ।

ତୃଆବୋଉ ପ୍ୟାଡ୍ ଟାଣିନେଇ ଲେଖିଲେ :

କଲ୍ୟାଣୀୟା କବିତା,

ରଶ୍ମି, କୁମୁଦ, ବ୍ରଜ, ତୃପ୍ତି, ତମେ ଓ କସ୍ତୁରୀ ମୋ କଲ୍ୟାଣ ଜାଣିବ । ତମମାନଙ୍କ ପରି

ପିଲାଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦେଇ ଓଡ଼ିଶା ମା' ଧନ୍ୟା । ବାପାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଭେଟିବି । କୌଣସି କାମ ପଡ଼ିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଲେଖିବି । ମୋ ଦେଇ ତମମାନଙ୍କର କିଛି କାମ ହୋଇ ପାରିଲେ ତାହା ମୋ ପାଇଁ ଅତି ଆନନ୍ଦର କଥା ହେବ । ରହିଲି, ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଲଣ୍ଡନର ପାଞ୍ଚଜଣ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀଙ୍କର :

ମା'

ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଶିଳ୍ପୀବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଆପଣଙ୍କ ନିବେଦନ କଥା ଜାଣିଲାପରେ ଇଣ୍ଟରନେଟରୁ ବି ଦେଖୁଛି । ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ଗୋଟିଏ ଯୌଥ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କଲୁ, 'ଆମେ ଆମପାଇଁ ନହେଲେ କିଏ ହବ ?' ମୋଟ ପନ୍ଦରଟି ଛବି ବିକିଲୁ । ଆମ ଦେଖାଦେଖି ଏଠି ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏଇ ନାଁରେ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ତାଙ୍କ ବିକ୍ରିଲବ୍ଧ ଅର୍ଥରୁ ଆମକୁ ଦଶ ଶତାଂଶ ଦଉଛନ୍ତି । ଆମ ପନ୍ଦରଟି ଛବି ବାବଦ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ପାଉଣ୍ଡ ଓ କମିଶନ ବାବଦ ଆଉ ପଚାଶ ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ-ଏମିତି ଦୁଇଲକ୍ଷ ପାଉଣ୍ଡର ଡ୍ରାଫ୍ଟ ପଠାଇଲୁ । ଗବିଷ୍ୟତରେ ଆହୁରି ପଠାଇବା ଆଶା ରଖୁଛି । ପ୍ରଶାମାନ୍ତେ, ଆପଣଙ୍କ ସତ୍ୟ, ରଘୁ, ଶିପ୍ରା, ରେବା ଓ ସରଯୁ ।

ପୁ : ସରଯୁ ଠିକଣାରେ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବେ ।

ନୂଆବୋଉ ଲେଖିଲେ : କଲ୍ୟାଣୀୟା ସରଯୁ, ରେବା ଶିପ୍ରା ଓ କଲ୍ୟାଣୀୟ ସତ୍ୟ ଆଉ ରଘୁ,

ମୋର ଓ ମୋ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଝିଅମାନଙ୍କର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ରହିଲି, ତମର ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।

ଶେଷ ଚିଠିଟି ସେଇ ଲଣ୍ଡନର ଦିବ୍ୟ ତାନ୍ତ୍ରକର ।

ମହାଶୟା,

ତିନୋଟି ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ଓ ଦୁଇଟି ଓଡ଼ିଆ ପୁଅଙ୍କ ଚିତ୍ରପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଦେଖିଲାପରେ ଆପଣଙ୍କ ନିବେଦନ କଥା ଜାଣିଲୁ । ଆମେ ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ପଚାଶ ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ ପଠାଇଛୁ । ବିଲାତର ଓଡ଼ିଆ ତାନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସଂସ୍ଥା ଅଛି । ତାର ସଭ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରୁ ଚାନ୍ଦାକରି କିଛି ପଠାଇବା ପାଇଁ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଯୋଗୁ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଅରକ୍ଷ ଝିଅ ଏ ଯୁଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପାଠ ପଢ଼ିପାରୁଛନ୍ତି ! ଭଗବାନ ଆପଣଙ୍କ ଅଭାବ ରଖିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରଶାମାନ୍ତେ

ଆପଣଙ୍କ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଓ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ସେନାପତି ।

ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଉତ୍ତର :

ପ୍ରିୟ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ମହାଶୟ ଓ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ସେନାପତି ମହାଶୟ,

ଆପଣଙ୍କ ଚିଠିପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତୁ, ସେମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କ ସ୍ନେହ ସଦିହାର ଯୋଗ୍ୟା ହୁଅନ୍ତୁ । ଛୁଟିରେ ତ ଆସୁଥିବେ । ସେତେବେଳେ

ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପାଦଧୂଳି ଦେଲେ ଆମେ କୃତାର୍ଥ ହେବୁଁ । ଶ୍ଵର ଆପଣମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।

ଇତି

ଆପଣଙ୍କର ଭୁବନେଶ୍ଵରୀ

ଆମକୁ ଚିଠିତକ ପଢ଼ି ଶୁଣେଇ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ - ‘ଫ୍ୟାକ୍ସ ପଠାଅ, ତାଙ୍କରେ ଫ୍ୟାକ୍ସ କପି ସାଙ୍ଗରେ ଆମ ରସିଦ ବି ପଠାଇ ଦିଅ ।’

ନନ୍ଦା ଫ୍ୟାକ୍ସ ଫର୍ମ ଟାଇପ୍ କରି ଦସ୍ତଖତ ନେଇ ଫ୍ୟାକ୍ସ କଲାର୍ଡିତରେ ସାରଦା ରସିଦ ଲେଖା ଓ କ୍ୟାସ ଖାତା ତଥା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଖାତା ଲେଖା ସାରିଦେଲା ।

ଚୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କେତେ ହେଲା ?’

‘ଏଯାବତ୍ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମିଶି ଚଉଦକୋଟି ତେରଲକ୍ଷ ଛୟାନବେ ହଜାର ।’

ଚୁଆବୋଉ ‘ଜୟ ପ୍ରଭୁ’ କହି ହାତ ଉଠାଇଲେ । ଆମେବି ନମସ୍କାରହେଇ କହିଲୁ ‘ଜୟପ୍ରଭୁ ।’ ସେଠୁ ଚୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଏବେ ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଚୁଆବୋଉ, ମତେ ରେକି ଶିଖାନ୍ତୁ ।’

ମୁଁ ଆଉ ସାରଦା ବି କହିଲୁ । ଚୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘କାଲି ସକାଳ ଛ’ରେ ଅଞ୍ଜଳି, ପଅରିଦିନ ନନ୍ଦନ ଓ ଅପୁରିଦିନ ସାରଦା ଦାକ୍ଷା ନେବେ । ତିନି ସପ୍ତାହ ଅଭ୍ୟାସ କଲାପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା ଦେଖାଯିବ ।’

ଚୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ରେକି ଶିଖି କଣ କରିବ ?’

-ନିଜେ ତ ନେବି ଆଉ ଏ ବଗୁଲିଆକୁ ରେକି ଦେବି ।

-ତାଙ୍କୁ ଓ ତମକୁତ ମୁଁ, ନନ୍ଦା ମିଳିତଭାବେ ନିତି ରେକି ଦଉନ୍ତୁ ?

-କେତେବେଳେ ?

-ରାତି ଦଶଟା ପନ୍ଦରରେ ।

-ତା ମାନେ ନନ୍ଦନ ଶୋଇଲାବେଳେ ଓ ମୁଁ ମୋ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କ ସହ କଥା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କଲାବେଳେ ! ଆଜ୍ଞା ଚୁଆବୋଉ, ରେକି ପାଇଲେ କ’ଣ ଭାରୀ ଭାରୀ ଲାଗେକି ?

-ହଁ ।

-ତେବେବି ଶିଖିବି ?

-କାହିଁକି ?

-ମୋ ପରି ପାଗଳା ମଣିଷ ପରୋକ୍ଷରେ ରେକି ସାଙ୍ଗକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରେକି ନେଲେ ହିଁ ଗୁଳା ଧରିବ ।

-ସଇଲା କଥା ! ତମେ ପାଗଳା !

-ନାହିଁ ପାଗଳା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏଇ ଆପଣମାନଙ୍କପରି କାମରେ ବୁଝିଲେ, ତା ସାଙ୍ଗରେ

ଯୋଡ଼ିହେଇ ଯାଉଛି । ଅସଂପୃକ୍ତ ରହିପାରୁନି । ତେଣୁ ଅଧୀର ବି ହଉଛି । ରେକି ଯୋଗୁ ବୋଧହୁଏ ଟିକେ ଟିକେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ଶିଖିଲଣି । ମାତ୍ର ମୋ ବନ୍ଧୁ ନନ୍ଦନନର କୌଣସି ଉନ୍ନତି ନାହିଁ । ତାକୁ ଦିନକୁ ଦି ଘଣ୍ଟା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରେକି ଦେବି । ବିଳାତ ଯିବା ଆଗରୁ ତାକୁ ବାଟକୁ ଆଣିବାକୁ ହବ ।

-କେତେବେଳେ ଏକାମ କରିବ ?

-ରାତି ସାଢ଼େ ନ'ରୁ ସାଢ଼େ ଏଗାର । ସେଠୁ ମୋ ମ୍ୟାନେଜର ସାଙ୍ଗରେ କଥା । ସେଠୁ ନିଦ୍ରା ସେଠୁ ପାଞ୍ଚଟାରେ କାମଦାମସାରି ଘଣ୍ଟାଏ ଦେହଘଣ୍ଟା ନିଜେ ରେକି ନେବି ।

-ତେବେ ନନ୍ଦନ ତ ଡିପ୍ରେସର ଶେଷରେ କଲେଜ ଫେରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଦବ କିମିତି ?

-ସେ ବି ତ ଶିଖୁଥିବ । ନିଜେ ନେବ ।

-ହଉ, ଦେଖିବା । ତେବେ ତମେ କାଲି ଛ'ଟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବ । ମୁଁ ଆସିବି । ଏଇନା ?

-ଏଇନା ସାତଟା । ଦିଘଣ୍ଟା ଶୋଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ଆସିବି ।

ମୁଁ କହିଲି, 'ମୁଁ ବି ।'

ନନ୍ଦା ଆମ ଦୁହେଁକୁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଛାଡ଼ି ବାହୁଡ଼ିଯିବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଖଟରେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲି । ରାତିରେ ଠିକ୍ ନଅରେ ଖାଇ ସାଢ଼େ ନ'ବେଳକୁ ଶୋଇଗଲି ଯେ ଉଠିଲି ତାରିରେ । ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚରେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଯାଇଁ ଦେଖିଲି ଅଞ୍ଜଳି ମୋବାଇଲ୍ ରଖୁଛନ୍ତି । କହିଲେ, 'ତୀନା ଏକ୍ସପର୍ଟମାନେ ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଧରି ପହଞ୍ଚିବେ । ପ୍ଲେନ୍ ଚାର୍ଜର କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଫ୍ଲାଇଂ ଓ ସେମି ଫ୍ଲାଇଡ ଶ୍ରମିକ ଦରକାର । ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଫୋନ୍ ନମ୍ବର ଦେଇଛି । ସେମାନେ ସଂପର୍କ କରିବେ । ନୂଆବୋଉକୁ କହିବା । ସେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ କହିବେ । ତୁଷାର ତମ ଦିହିଙ୍କି ନୂଆଯନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତାବନର ସହଯୋଗୀ ହିସାବରେ ନବାକୁ ରାଜି ହେଇଛନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ରାଜତାଗ ସମାନ , ମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପତିଶ ଶତାଂଶ ପାଇବା । ନୂଆ ରୋବୋର ନାଆଁବି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାଁ ଓ ଆଶ୍ରମରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ମିଳେଇ ମିଳେଇ ହେଉଛି - ଆଶ୍ରମର A ନନ୍ଦନର N ଅକ୍ଷର A ନନ୍ଦନର N ଓ ତୁଷାରର T ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତ । ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ କହିଲେ, 'ମାତାମ, ଆପଣ ଏବର ଇଣ୍ଡିଷ୍ଟିଆଲ ଏସ୍‌ପିଓନେଜ କଥା ଜାଣନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ କୋଉ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ତୁଷାରଙ୍କ କୋଉ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ନୂଆ ରୋବୋ ହେବ ସେକଥା ଆପଣଙ୍କୁ ବି ଜଣାହେଉନି । କେବଳ ତୁଷାର ଓ ମୁଁ ଜାଣୁ । ମୁଁ ବୁଦ୍ଧିନୀମା ଓ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଦରଖାସ୍ତ ଯେନି ନିଜେ ଆସୁଛି । ପଅରିଦିନ କାମ ସାରି ତା ପରଦିନ ଏଠି ପହଞ୍ଚିବି । ଚଉଦରେ ଆପ୍ପିକେସନ ଫାଇଲ୍ ହବ । ସିକ୍ରେସିର ଫୋରଷାର ସ୍ପେଟସ୍ ମିଳିଛି । ଗଲେ ଅନ୍ୟକଥା ।' ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ଏତେ ଜଗିରଖି କେବେ କଥା କହି ନାହିଁ କି କୌଣସି କାମ କରେ ନାହିଁ । ଲାଗୁଛି ସତେ ଯେମିତି ଗୋଟେ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଉତ୍ତାବନ ହଉଛି । ଫୋରଷାର ସିକ୍ରେସି କେବଳ ଆଶାବିକ, ତା ପୁଣି ଅତି ଗୋପନୀୟ ଆଶାବିକ ଅସ୍ତ୍ରପାଇଁ ଲାଗୁହୁଏ । ମୁଁ ଶୁଣିଲାବେଳୁ ଏକ୍ସାଇଟେଡ୍ ହେଉଛି । ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ସାଙ୍ଗରେ

କଥାହେଲେ ଜାଣିବ ।

-ତୁମ୍ଭାର କହିବେ ନାହିଁ ?

-ଲାଗୁଛି ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ମିଳିବା ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବି ତାଲା ପଡ଼ିସାରିଥିବ ।

-ଅଞ୍ଜଳି, ମତେ ଟିକିଏ ଧରିଲ, ଖଟରେ ଯାଇ ଟିକେ ଗଡ଼ିପଡ଼େ । ମୁଣ୍ଡଟା ହଠାତ୍ ଭାରାହେଇ ବୁଲେଇଲାପରି ଲାଗୁଛି ।

ଅଞ୍ଜଳି ମତେ ଧରି ଖଟଯାଏ ନେଲେ । ମୁଁ ଖଟରେ ପଡ଼ିଗଲି । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା, ସାରଦା ଓ କନକ ମୋତେ ଆଉଁଶା ଆଉଁଶି କରୁଛନ୍ତି ! ମୁଁ ଆଖି ଖୋଲିବା ଦେଖି ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ ବାରଘଣ୍ଟା ବି ଯାଇନାହିଁ । ଏ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ତମେ ଅଚେତ ଅବସ୍ଥାରେ ଗପିଲ । ମୁଁ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ରେକି ଶିଖେଇବାକୁ ଆସୁଥିଲି । ଅଞ୍ଜଳି ଚିହ୍ନର କରି ତାଳିଲାରୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲି । ନନ୍ଦା ନୀଳିମା ମତେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣି ସାରଦା ଓ କନକ ବି ଯେଝା ଯେଝା ରୁମରୁ ଆସିଗଲେ । ଭାଗ୍ୟକୁ ମାଁ ଆହୁରି ଉଠି ନାହାନ୍ତି ! ଆଜି ଭାଇକୁ ସବୁ ଜଣେଇବି ।'

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, 'ତୁଆବୋଉ ଏଟା କ୍ଲେୟାରଭୋଆଁ ନୁହଁ ଯେ ରୋକି ହୁଏ । ଏହା ରିଭିଜେସନ । ଏହାର କେମିତି କେଜାଣି ଟ୍ରାଏ ବା ସମାଧି ହେଇ ଯାଉଛି ଓ ସେତିକିବେଳେ ତା ଭିତରେ ଏକପ୍ରକାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିର ସ୍ଫୁରଣ ହେଉଛି । ତାକୁ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସେ ସେଗୁଡ଼ା ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ କହୁଛି । ଏମିତି ଚାଲିଲେ କୋଉଠି କେତେବେଳେ କ'ଣ କହିବ କିଏ ଜାଣେ ? ତଥ୍ୟ ଗୋପନ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଓ ନିଜେ ତଥ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ବିଷୟକ ତା ଓପରେ ପଡ଼ିବ । ତାକୁ କିଏ ମାରି ବି ଦେଇପାରେ !' ପଚାରିଲି, 'କ'ଣ ଏମିତି କହିଲିକି ?'

ତୁଆବୋଉ ଜବାବ ଦେଲେ, 'ଡି.ଏଫ୍.ଆର୍., ନୋଜ୍, ଆଇ ଆର୍ ହୋରାଇଜନ୍ ଓରେଇ ଓରେଇ । ଆମେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ପରିଚିତ-ନୋଜ୍ ଓ ହୋରାଇଜନ୍ । ମାତ୍ର ଏ ଦିଗଟା ବି ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ହେଇଥିବେ । କ'ଣ କହୁଛ ଅଞ୍ଜଳି ?'

'ଏ ସବୁ ଟେକ୍ନିକାଲ୍ ଜାରଗନ୍ ଓ ଆକ୍ସେନିମ୍ । ସବୁ ଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ବି ହଠାତ୍ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଇଣ୍ଟରନେଟରୁ ଟେକ୍ କରିହୁଅନ୍ତା ଯେ, ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ଆମ ତୁଆ ରୋବୋ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ ବୋଲି ଲାଗୁଛି । ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ମିଳିବା ଯାଏ ଜଣେ ଚାହିଁଲେ ଗୋପନୀୟତା ଦାବି କରିବ । ଗୋପନ, ଅତି ଗୋପନ, ଗୋପନତମ ଓ ଗୋପନତମଠାରୁ ବି ଗୋପନୀୟ । ଏମିତି ଚାଲିଛି ପର୍ଯ୍ୟାୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତାରା । ଆମ ତୁଆ ରୋବୋର ତୁଆ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଦରଖାସ୍ତ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପାଇଁ ସାରିଛି ! ନନ୍ଦନ ଯାହା କହିଲା ତାହା ଡକ୍ଟ୍ରିନ୍‌ମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଗୋପନତମରୁ ଗୋପନୀୟ କଥାଟା ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । ସେଇଥିପାଇଁ ତା

ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିପଦ ଆସିପାରେ । ଆଜି ମୋ ରେକି ତୁଲିକି ଯାଉ । ଆପଣ ଭାଇକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କୁହନ୍ତୁ ।’

ତୁଆବୋଉ ଫୋନ୍ ଲଗେଇ କାଲିଠୁ ଆଜି ଯାକର ସବୁ କଥା କହିସାରି ଅନୁରୋଧ କଲେ- ଆପଣ ଓ ଗୁରୁମହାରାଜ ନନ୍ଦନର ଏ କ୍ଷମତା ଓପରେ ଅକୁଣ୍ଠ ଲଗାନ୍ତୁ । ନହେଲେ ତା ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିପଦ ବି ଆସିପାରେ ବୋଲି ଅଞ୍ଜଳି ଆଶଙ୍କା କରୁଛନ୍ତି । ତାପରେ ଲମ୍ବା ସମୟ ସେ ଖାଲି ହୁଁ, ହଁ, ବୁଝିଲି, ହଉ, ହେଇ ଶେଷରେ ମତେ ଫୋନ୍ ଦେଲେ :

‘ଭାଇ, ପ୍ରଣାମ ।’

‘କଲ୍ୟାଣମସ୍ତୁ । ଶୁଣ, ପୁରା ଦୁଇଘଣ୍ଟା ତମେ ଏଇ ମନ୍ତ୍ରଟି ଜପ । ସେଠୁ ମତେ ଏକାକ୍ଷରୀମନ୍ତ୍ରଟିଏ ଦେଲେ । ତମର ଏ ଐଶା କ୍ଷମତାକୁ ତାଲା ବଦାକୁ ଆମେ କିଏ ? କିନ୍ତୁ ଏ ମନ୍ତ୍ର ଜପିଲେ ତମେ କେବେହେଲେ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହରାଇବ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଏଇଟି । ଏ ମନ୍ତ୍ର ତାଙ୍କର ଧ୍ବନି ରୂପ । ଆଜି ଜପିଲାପରେ ଯେତେ ଶୋଭିତ ଶୁଅ । ନନ୍ଦା ଓ ନୀଳିମା ତମ ପାଖରେ ରହିବେ । ତାଙ୍କୁ ଖେଦିତବ ନାହିଁ । ଅଞ୍ଜଳି ଚାହିଁଲେ ରହିପାରନ୍ତି । ସବୁ କଥା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ କହିସାରିବି । ମାଙ୍ଗେ ।’

‘ପ୍ରଣାମ ।’

‘ମାଙ୍ଗେ ।’

ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ମୁଁ ଦିଗ୍‌ଘା ଜପରେ ବସିବା କଥା ତୁଆବୋଉ କହିଲେ । ତଳେ ସତରଞ୍ଜିଟିଏ ପଢ଼ିଲା । ତା ଓପରେ ଗୋଟିଏ ପଶମ ଆସନ । ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଆଉ ତିନୋଟି ଆସନରେ ବସି ମତେ ବେଢ଼ି ରହିଲେ । କେଜାଣି ମୋ ଅନ୍ତରାଳରେ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରର ଚିତ୍ର ସ୍ଥିର ହେଇଗଲା - ନିମ୍ନମୁଖୀ ତ୍ରିଭୁଜ, କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ । ବିନ୍ଦୁଟି ଶକ୍ତି ତ୍ରିଭୁଜର ମର୍ମସ୍ଥଳ, ପଦ୍ମସ୍ଥ ମଣି ବା ‘ମଣି ପଦ୍ମେ ହ୍ରମ୍’ । ଜପ ଆରମ୍ଭ କଲି । ତାପରେ କ’ଣ ଘଟିଲା ଜାଣେନା । ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଖଟଉପରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ନୀଳିମା ମୁଣ୍ଡ ଦିପାଣ୍ଡେ ଓ ନନ୍ଦା ପାଦତଳକୁ ବସିଥିଲେ । ତାହାଣପଟେ ତରଳିରେ ତୁଆବୋଉ ଓ ସାରଦା । ମୁଁ ଆଖି ଖୋଲିଲି । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ପ୍ରାୟ ବାରଘଣ୍ଟା ହେଲା । ମୁଁ ଓ ସାରଦା ଏଇ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ଆସିବୁ । ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ଓ ଅଞ୍ଜଳି କେହି ଏଠୁ ଘୁଞ୍ଚି ନାହାଁନ୍ତି । ସାରଦା, ମୁଁ ଖାଇବୁ । ମାଁ ଓ ଜନକ ବି ଖାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଆଠଟା ପହରରେ ତମ ଜପ ସରିଲା । ତମେ ସେଇଠି ସତରଞ୍ଜି ଉପରେ ମା’ ବୋଲି ଡାକି ଗଢ଼ିପଢ଼ିଲ । ଏମାନେ ଟେକା ଟେକି କରି ତମକୁ ଖଟ ଓପରକୁ ଆଣି ଜଣି ବସିଛନ୍ତି । ଏଇନା କିମିତି ଲାଗୁଛି ?’

‘ମୋ ଭିତରେ ଗୋଟେ ବାତ୍ୟା ବିସ୍ମୁଦ୍ଧ ମହାସାଗର ହଠାତ୍ ଶାନ୍ତ ପାରାବାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେପରି ! ଓଃ, କି ଶାନ୍ତି ! ଉଠି ବସିବି ?’

‘ତମ ଭାଇ ।’

ଉଠି, ଠିଆହେବା ପାଇଁ ତଳେ ଗୋଡ଼ ଉଠିବାମାତ୍ରେ ଅଞ୍ଜଳି ଉଠିପଡ଼ି ମତେ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଲେ । ନୂଆବୋଉ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ଆଉଁଶିଲେ । ନନ୍ଦା ଓ ନାଳିମା କୁପ୍ରତାପ ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ - ଉଭୟଙ୍କ ଆଖିରେ କୁହର ବନ୍ୟା । ଏତିକି ବେଳେ ବୋଉ କହିଲା ‘ବଡ଼ ଘାଟିଟେ କଟିଗଲା । ଅପରାଜିତା ଯନ୍ତ୍ର ଦେଖୁଥିଲା । ବରାବର ସେଇଟି ଧ୍ୟାନ କରିବୁ । ଗୁରୁ ମନ୍ତ୍ର ବି ଜପିବୁ ବେଳେବେଳେ ଏମିତିଆ ଅବସ୍ଥାହୁଏ, ମାତ୍ର ତୁ ବେଶୀ ହଇରାଣ ହୁବୁନାହିଁ । ହେଲା ?’

ବାଉଁରୁମଆଡ଼େ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ଓ ଅଞ୍ଜଳି ମତେ ଧରିବାକୁ ଆସିଲାକୁ କହିଲି, ‘ମୁଁ ପୂରା ଠିକ୍ ଅଛି । ମୋ ଚାଲିରୁ ଜାଣିବେ ।’ ସେଠୁ ଧୀର ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପରେ ଯାଇ ସ୍ନାନଘରେ ପଶି, ଭିତରୁ କବାଟ ଦେଲି । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ ସକ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ପଦାକୁ ଆସି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ଠିଆହେଇଛି । ତା କାନ୍ଧରେ ହାତରଖି କହିଲି, ‘ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା । ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ଓ ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ମତେ କୌଣସି ବିପଦ କାହୁଁ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତମେ ଧୂଆଧୋଇ ହବନି ?’ ‘ହଁ’ କହି, ସେ ବାହାରିଗଲା ।

ଅନ୍ୟମାନେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲେ । କହିଲି, ‘ମୋ ପାଇଁ ଆଜି ଦିନଟି ନଷ୍ଟ ହେଲା ।’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନଷ୍ଟ କାହିଁକି ହବ ? ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଥିବା ଜମି ସାଙ୍ଗକୁ, ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣକଠାରୁ ପଚାଶ ଏକର ଲେଖାଏ ଅଧିକ ଶାଏ ପଚାଶ ଏକର ଜମି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ସରିଲା । ଉମି ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆମ୍ବୁଜାନ୍ତରେ ଯାଇ ଦଳିଲି ଓ ଅନ୍ୟ କାଗଜପତ୍ର ଦକ୍ଷଖତ କରିପାରିଲା । ତା ଫୁଲା ବାରଣା ଗଲାଣି । ଆଜି ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଥିବା ନୂଆଜମି ଯୋଗୁ ନନ୍ଦା ଓପର ମୁଣ୍ଡର ସବୁଯାକ ପଡ଼ିଆ ମିଳିଗଲା । ବାହାର ପଟେ, ପାହାଡ଼ ତଳେ ଶୈଳେଶ୍ବରଙ୍କଠାରୁ ନିଆଯାଉଥିବା ଜମି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି, ପାହାଡ଼କୁ ବେଢ଼ି ଆମେ ଆଉଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଜଙ୍ଗଲ କରେଇବା । ମେଡ଼ିକାଲ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଓଗେର ପାଇଁ ସେପଟେ ଆଉ ତିନିଶଏକର ଯାଏ ମିଳିପାରେ ।’

‘କିଏ ବିକିଲେ ଓ ବିକିବେ ?’

‘ଆଜିର ପାଞ୍ଚଜଣ କୃଷକ ଗାଁର । ନୂଆ ତିନିଶ ଏକର ଗୋପାଳ ମାମୁଁଘର ଗାଁର ଚାରିଜଣ ଓ ତା ପାଖ ଗାଁର ଆଉ ତିନିଜଣକଠାରୁ ମିଳିବ । ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପଟା ଓ ପାଉତି ପତ୍ର ଯୋଗାଡ଼ରେ ଲାଗିବନ୍ତି । ଏଇ ତିନି ଚାରିବିନେ ମିଳିଯିବ ।’

‘ଅଞ୍ଜଳିତ ଏଠି ବସିଲେ, ଟଙ୍କା ଆଇଲା କୋଉଠୁ ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ, ମୋ ସାନଭାଇଟାର ଆଉ ଅଧା ପେଟ ଢିଲା ଅଛି, ନହେଲେ ?’ ଏ ଭିତରେ ନନ୍ଦା ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରି ଫେରି ଆସିଥାଏ । ସେ କହିଲା, ‘ଅପା ଅଧାପେଟ କ’ଣ ? ଗୋଟେ ପେଟ ଅଧାଢ଼ିଲା ଚଳିବ । ମାତ୍ର ସବୁଠୁ ଭଲ ଆଉ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପେଟ ପୂରା ଟାଇଟ୍ ଅଣ୍ଟା ହେଉନି ।’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘କ’ଣ ପାଣ୍ଡିକଆ ଉଠାଇବା ମନା ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପାଙ୍କ ତିନିକୋଟି ସରିନାହିଁ ପରା । ପୁଣି ଆଉ ଚାରିକୋଟି ଆଜି ମିଳିବ !’

‘ନନ୍ଦା, ତମ ଅପାଙ୍କ ଦି ପାପୁଲିର ଆଙ୍ଗୁଳି ଗୁଡ଼ା ଦେଖୁଚ ?’

‘କାହିଁକି ?’

‘ହୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ା ଆଉ ଚାରୋଟି ଯାକ ଆଙ୍ଗୁଳି ମଝିରେ ପାଣିତ ଦୂର, ପବନ ଯିବା ପାଇଁ ପାଙ୍କ ନଥିବ ।’

ନନ୍ଦା ମୁହଁ ଫିକା ପଡ଼ିଯିବା ଦେଖି ଚୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଏଡ଼ିକି ହୁଣ୍ଡା ତମେ । ନନ୍ଦନଙ୍କ ଟ୍ରାସ୍ ହଉନି । ସେ ଶକୁନ ବିଦ୍ୟାର କଥାଟେ କହୁଚନ୍ତି । ମାନେ, ଆଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧିରେ ପାଙ୍କ ନଥିଲେ ଟଙ୍କା ରହେ ଓ ପାଙ୍କଥିଲେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ । ତମେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ପାପୁଲି ସାଙ୍ଗକୁ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାପୁଲି ଦେଖୁପାର । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଳି ସନ୍ଧିରେ ପାଙ୍କଥିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି ମାନେ ଆୟବି କରନ୍ତି । ଆମେ କେହି କଞ୍ଜୁଷ ହେଉ ଟଙ୍କା ସାଇତି ଯଶହବା ଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । ତେବେ ମୁଁ ତୁଷାରଙ୍କ କଥା ଜାଣେନା ।’

‘ଚୁଆବୋଉ, ସେ ନାହାଁନ୍ତି, ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପାପୁଲି ଏଇନା ଦେଖୁପାରିବା ନାହିଁ । ତାଛଡ଼ା ସେ ଆମେ ହେଲେ କେବେ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ତମର ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟେ ପେଟ ଢିଲା ଅଞ୍ଜଳି । କିହୋ, ଅନନ୍ତ ହେଲାପରେ ସେ ଆମେ ହେଇନାହାଁନ୍ତି ? ତେବେ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ବି ପାଙ୍କଥିବ, ନହେଲେ ସେ ନିଜ ରାଜଭାର ପଚାଶ ଶତାଂଶରୁ କମାଇ ପଚାଶ କରିଥାନ୍ତେ କେମିତି ?’

‘ମୋର ବି ତ ପାଞ୍ଚ କମେଇଲେ ।’

‘ଦେଖୁଚି ଆଉ ବି ଗୋଟେ ଢିଲା । ତମର ପାଞ୍ଚ କମିଲା, ତାଙ୍କର ପଚାଶ କମିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ପଚାଶ ହେଲା । ଅତଏବ ସେ ଆମ ଭିତରେ ଜଣେ ଖାଲି ନୁହଁନ୍ତି, ଆମସାଙ୍ଗରେ ସମାନ !’

‘ଚୁଆବୋଉ ମେଣ୍ଟାଠାରୁ ଆହୁରି ଏକବାରିଆ କିଏ ?’

‘ଅରଣ୍ୟ ମଇଁଷି ।’

‘ଅରଣ୍ୟଟା କିଏ ?’

‘ଯିଏ ପୋଷା ମାନିନେଇଁ, ବଣୁଆ ହେଉ ଅଛି ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଚୁଆବୋଉ, ତମର ବି ଗୋଟେ ପେଟ ପୁରା ଅଣ୍ଟା ହେଉନି ! ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ପଦେ କଥାରେ ଯିଏ ତମରାଷ୍ଟାରେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ହେଇଗଲେ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକ ପୋଷା ମାନିବା ଜନ୍ମ ନାଁ କହିଲ ଦେଖୁ !’

‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର !’

ଆଉମାନେ ହସିଉଠିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ମୁହଁରେ ରଙ୍ଗ ଚହଟିଗଲା ଦେଖୁ କହିଲି, ‘ଚୁଆବୋଉ ତମର ଆଉ ବିଭଟା ବି ଢିଲା ।’

‘କାହିଁକି ? ପ୍ରମାଣ କରୁଚି ଦେଖ - ତମେ ମତେ ମାନୁଚ ନା ନାହିଁ ? ସେମିତି ଯେତେ

ପୁଟାଣି ମାରିଲେବି ଅଞ୍ଜଳିକ କଥା ଶୁଣୁଚ ନା ନାହିଁ ? ନାଳିମା ଥଟା କଲେ ସହୁଚ ନା ନାହିଁ ।
ଖାଲି ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କାହା କଥା ଦୁଷ୍ଟାର ମାନନ୍ତି କହିଲ ?

‘କାଉଁଜି, ତମ କଥା ?’

‘ଓଲଟା । ମୁଁ ତାଙ୍କକଥା ମାନେ । ଦେଖିଲ ନେଇଁ, ରବିବାର ଦିନ ସେ କହିଲା ମାତ୍ରେ
କେମିତି ଦଉଡ଼ିଲି ! ହେ ତୁଆବୋଉ ! ତମ କଥା ମତେ ଜଣା ! ତ୍ରିଗୁଣ ରନ୍ଧୁ କରେ ଧରି,
ମୃଗୀ ନଟାଏ ନରହରି ।’

‘ମୋର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଥିଲା : ଭାଲୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଲେ ଭାବ, କେବଳ ରାମୁଡ଼ା ହୁଁ ଲାଭ !’

‘ମୁଁ ଭାଲୁ ?’

‘ନା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନରହରି ଅର୍ଥାତ୍ ନୃସିଂହ !’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ତୁଆବୋଉ, ତମର ଆଉ ତମ ନଣଦେଇଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମୋ ଅନ୍ତରାତ୍ମା
ପୁଲକିତ ହଉଛି ।’

‘ତୁମର ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କୁଶଳତାରେ ମୁଁ ଯୁଗପତ୍ ପୁଲକିତ ଓ ମୁଗ୍ଧ ହେଉଛି ।’

ନାଳିମା ପଚାରିଲା, ‘ଅପା, ଅତୁର ଭବିଷ୍ୟତରେ ବଡ଼ ନଣଦେଇଙ୍କ ସହ ତୁଆବୋଉଙ୍କର
ଏହିପରି କଥାଭାଷା ସମ୍ଭାବନାରେ ପୁଲକିତା ହେଉ ନାହାନ୍ତିତ !’

ଏଥର ଅଞ୍ଜଳିକ ମୁହଁ ରଙ୍ଗାହେଲା । ସେ ଠିଆହେଇ ପଡ଼ି ନାଳିମା କାନ ଆଡ଼କୁ ହାତ
ବଢ଼େଇଲା ବେଳକୁ ସେ ପଳେଇ ଯାଉ ଯାଉ କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଘରେ ପଣା
ପହଞ୍ଚିଗଲାଣି ।’

ଆମେ ଉଠିଲୁ । ବାଟରେ ପଚାରିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଆଜି ତାଙ୍କ ?’ ‘ଚାରିଖଣ୍ଡ ଚିଠି ।
ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର । ଖଣ୍ଡେ ଅହମଦାବାଦର ଏକ ବାତବ୍ୟ ଟ୍ରଷ୍ଟ - ମଙ୍ଗଳଭାଇ
ଟ୍ରଷ୍ଟର ଚେଆରମ୍ୟାନଙ୍କଠାରୁ ଓ ସେମାନେ ପ୍ରଫେସର ରାଜଶେଖରଙ୍କଠାରୁ ଆମକଥା ଜାଣିଲା
ପରେ ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ବୃତ୍ତି ଦେବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ସମସ୍ୟା ହେଲା ସେମାନେ ପାଣି
ଯୋଗାଇବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଫି ମାସରେ ବୃତ୍ତିଦେବେ । କେତେ ହେଲେ ଚଳିବ ପଚାରିଛନ୍ତି ।
କ’ଣ କରିବା ?’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମନା କରିବା ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଆମପାଖରେ ଟଙ୍କା ଗଚ୍ଛିତ ରଖନ୍ତୁ ବୋଲି ଲେଖିବା । ତାର
ଲାଭାଂଶ ଅଥବା ସୁଧରୁ ଆମେ ବୃତ୍ତିଦେବୁ । ବୃତ୍ତିର ସର୍ବ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସ୍ଥିର କରିବୁ ।
ସେମାନେ ନ ମଙ୍ଗିଲେ ମନା କରିବା ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ବାଃ, ଅଧା ପେଟ ବି ଟାଇଟ୍ ହେଇଗଲାଣି ! ମୁଁ ନନ୍ଦନ କଥାରେ ରାଜି ।’

‘କେତେ ମାଗିବା ନନ୍ଦନ ?’

‘ମୁଁ ଏଇ ମାସଶେଷରୁ ରହିବି ନାହିଁ । ଅଞ୍ଜଳି ଠିକ୍ କରନ୍ତୁ ବା ସେ ଓ ନନ୍ଦା ମିଶି କରନ୍ତୁ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭାରୀ ଚାଲାଖ ! ଆମେ ଯାହା କହିଲେ ବି ଭୁଲ ବାନ୍ଧିବେ ବସି !’

‘ନା ମତେ ନ ପଚାରିଲେ, ପାଟି ବନ୍ଦ ।’

ସେଠୁ ନନ୍ଦା ହିସାବ ଯୋଡ଼ିଲା, ‘ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଦୁଇବର୍ଷ ଓ ତିନି ତିନିବର୍ଷ ପାଇଁ ବୃଦ୍ଧି ଦିଆଯିବ । ଜଣକା ମାସିକ ରହିବା ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ପନ୍ଦରଶହ । ପଢ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ, ଯୁକ୍ତ ଦୁଇରେ ପନ୍ଦରଶହ ଓ ତିନିଗ୍ରାରେ ଦୁଇ ହଜାର, ବର୍ଷକୁ ଏମିତି ପ୍ରାୟ ୪୦ ହଜାର ହେଲେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛେ ଛପନ ହଜାର ହିସାବରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷକୁ ପ୍ରାୟ ଆଠଲକ୍ଷ । ଏତକ ମିଳିବା ପାଇଁ କୋଟିଏ ପଞ୍ଚସ୍ତରିଲକ୍ଷ ଜମା ରଖିବା । ପ୍ରୟୋଜନ ।’

ଅଞ୍ଜଳି ସମର୍ଥନ କଲେ, ‘ଠିକ୍ ।’

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ?’

‘ଏଯାଏ ଠିକ୍ । ତିନିଗ୍ରାପରେ ଏମଏ ବା ଏମ୍ ଏସ୍ସି ନ ପଢ଼ିଲେ ପାଠ ଅଧ୍ୟାପକରିଆ ହବ । କି କାମପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ସେମାନେ ? ତେଣୁ ଆଉ ଦିବର୍ଷକୁ ଜଣକା ମାସକୁ ଚାରି ହଜାର ହିସାବରେ ଷୋଳହଜାର ବର୍ଷକୁ ୧୯୨ ହଜାର ବା ଦୁଇଲକ୍ଷ । ତେଣୁ ସେପାଇଁ ଦରକାର ଚିରିଣ ଲକ୍ଷ ।’ ‘ତାମାନେ ମୋଟ୍ ପ୍ରାୟ ଦୁଇକୋଟି ?’ ପଚାରିଲେ, ତୁଆବୋଉ । ଆମେ ତିନିହେଁ କହିଲୁ, ‘ହଁ ।’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତିନୋଟି ଆପରି । ପ୍ରଥମ ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏଇବର୍ଷ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ସହବନ୍ଧନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଛି । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ତିନିଗ୍ରାପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଉଛୁ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଆମ ପିଲାଏ ତିନିଗ୍ରାଯାଏ ନିଶ୍ଚେ ପଢ଼ିଯିବେ ଧରିନେଲେବି, ପିଢ଼ି ବା ସେହିପରି ପାଠ ପଢ଼ିବାର ନିଶ୍ଚୟତା ନାହିଁ । ତୃତୀୟ, ବର୍ଷକୁ ବ୍ୟୟ ପରିମାଣ ବଢ଼ିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆରମ୍ଭରୁ ସାତବର୍ଷ ପାଇଁ ପାଣ୍ଠି କାହିଁକି ଜମା ରହିବ ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତିନିଗ୍ରା କୋର୍ସ ଖୋଲାହବା ନିଶ୍ଚିତ ଓ ଆମ ନିବେଦନରେ ସେକଥା କୁହାହୋଇଛି । ଆମକଥାରୁ ଆମେ ଓହରିଯିବୁ ବୋଲି ଭାବିବା ଲୋକ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ଆମେ ସମ୍ପର୍କ ରଖୁଛୁ ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଉତ୍ତର ସହକ-ଆମ ପିଲା ଏଠି ପଢ଼ୁଛୁ ବା ଆଉ ଯୋଉଠି ପଢ଼ୁଛୁ, ଦାୟିତ୍ଵ ଆମର । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୃଦ୍ଧିଦେଇ ଆମେ ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷ ଦାୟିତ୍ଵରୁ ଓହରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ତୃତୀୟ, ଆମେ ଏବର ଦରଦାମ ଓପରେ ହିସାବ କରୁଛୁ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଦରଦାମ, ମୁଦ୍ରାଘାତି ଓ ସୁଧହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅବଧାରିତ । ତାକୁ କୋଉବାଟେ ଭରଣା କରିବୁ ?’

ଅଞ୍ଜଳି ଚାକିମାରିଲେ, ‘ଏମିତି ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି କୋଉଠୁ ପାଇଲ ରୋ ନନ୍ଦା ସରସ୍ଵତୀ ।’

‘ଏହା ତେଜିତି । ଉସ ଦୁଇଟି, ପ୍ରଥମ ଓ ବଡ଼ଟି ଆପଣ । ଦ୍ଵିତୀୟ ନକହିଲେ ଚଳିବ ।’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ହଉ, ନନ୍ଦା ଉତ୍ତର ଡ୍ରାଫ୍ଟ କରନ୍ତୁ ।’

ପଚାରିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଶେଷ ଚିଠି ?’

‘ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ ଚିଠି । ଭାବୁଛି କାଲି ନୋଟିସ୍ ବୋର୍ଡ଼ରେ ମାରିଦେବି ଓ କପି ଓପର ଦୁଇ

ଭାସରେ ପଡ଼ି ଶୁଣାଇବା ପାଇଁ ପଠାଇଦେବି । ପଠେଇଛନ୍ତି ଜଣେ ପ୍ରଫେସନାଲ୍ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବା ପ୍ରତାପତି ଘଟସ୍ମୃତ କମ୍ପାନୀ ପରିଚାଳକ । ଖାସା ଲୋକ । ମୋଟାମୋଟି ଏପରି ଲେଖକ-
 ଟିକି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ବି ଧାନ କୁଟିବ । ଝିଏ ସନାଥ ବା ଅନାଥ, ମୂର୍ଖ ବା ପଣ୍ଡିତ ଯାହା ହୁଅନ୍ତୁ,
 ବାହାହେବେ । ସରକାରୀ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଅଠର ନହେଲେ ବାହାଘର ହେଇପାରିବନି ।
 ଏହା ବୁଲ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲେବି ଆମେ ଆଇନ୍ ମାନିବା ଉଚିତ । ଅଠରରେ ବାହାଦେଲେ
 ପଘର ଷୋକ ବେଳୁ ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଦରକାର । ଆଶ୍ରମରେ ଏମିତି ଝିଅ ଅଣ୍ଟାଯାଏ ଥିବେ ।
 ସେମାନଙ୍କର କୋଉ ରକମର ବର ଦରକାର ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦରଖାସ୍ତ କରିଆରେ
 ଜଣାନ୍ତୁ । ଜଣକା କେତେ ଯୌତୁକ ଦେବେ ଆପଣ ଲେଖନ୍ତୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଫଟୋ ପଠାଇବା
 ଜରୁରି । ତାପରେ ମୋ କାମ ।’

ତୁଆବୋଉକୁ ଟବର ଦେଲାଭଳି କଷ୍ଟରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଦରଖାସ୍ତକାରିଣୀ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ,
 ବୟସ ବଡ଼ିଣ । ପାଠ ଏମ୍.ଏ., ଏମ୍.ଏସ୍‌ସି., ପି.ଏଚ୍‌ଡି., ଏମ୍.ଫିଲ୍, ଡିଲିଟ୍ । ଗୋଟିଏ ଠିକ୍
 ଏକୋଇଶ ବର୍ଷିଆ ପାତ୍ର ଚାହେଁ ।’ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସଭିତରେ ମୁଁ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ପାଠ ସାଙ୍ଗକୁ
 ପ୍ରଚୁର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଛି । ଆଗରୁ ଚାରିଟି ବାହାହେଇଥିଲି ଯେ ବରମାନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି,
 ଦଉଡ଼ି ଦେଇ, ବିଷଖାଇ ବା ରେଳ ଚକାତଳେ ଶୋଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଏ ବରଟି,
 ସେଥିପାଇଁ ତିଆରି ରହୁ । ଏଯାଏ ଯଥାକ୍ରମେ କୋଟିଏ ଦିକୋଟି ତିନିକୋଟି ଓ ଚାରିକୋଟି
 ଯୌତୁକ ଦେଇଛି । ମାତ୍ର ଡେଞ୍ଜା ଚଉଡ଼ା ହବା ଦରକାର । ଛମାସ ପରେ ଯେ ପେଟରେ ଛୁରି
 ବୁଷି ମରିବ ବା ତାକୁ ମରାଯିବ । ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ ହେଲେ ଚଳିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହସ ଓ ହଲ୍ଲୁ ଭିତରେ
 ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ପଣ୍ଡାର ପଘର ମିନିଟ ପରେ ଖେଚଡ଼ି-ସଞ୍ଜ ଓ ରାତି ଉଭୟ ପାଇଁ ।
 ଜଣେ ଥରେ ବା ଦିଅର ଖାଇପାରେ । ଚିଠି କାଲି ହବ । ଅଞ୍ଜଳି ମୋ ଡରଫରୁ ଦସ୍ତଖତ
 କରିବେ, ସହାୟକ ଲେଖୁ ।’

‘ଦରକାର ନାହିଁ ।’

‘ଆରେ ତମେ ଜାଣିଲ କିମିତି ? ଦାଗାକୁ ଜରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ପୁଲିସର ।’ ଜବାବଦେଲେ
 ଅଞ୍ଜଳି । ମାତୃମନ୍ଦିର ହେଇଗଲା । ପଣା ପରେ ପଚାରିଲି, ‘ରୋଗାମାନଙ୍କ ଖବର ଆଉ କାଠ
 ଖବର ?’ ‘ରୋଗାମାନେ ଚେଙ୍ଗା । କ୍ଷେତ୍ରମଣି ଝିଅକୁ ମିଶାଇ ଚାରିଟିଯାକ ଝିଅ ଆରାମରେ
 ଅଛନ୍ତି । କ୍ଷେତ୍ରମଣିକି ଏ ଚାରିକ ମା’ ନିୟୁତ୍ତି ମିଳିଛି । କାଠ ଖବର ଆଉ ଅଧଘଟକରେ
 ପାଇବା ।’

ଖେଚେଡ଼ି ପରେ ପଚାରିଲି, ‘କିଏ କଲା ?’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ସାରଦା ଓ ନାଜିମା ।’ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ତା’ ହେବ ନା ତାହାରକୁ
 ପଚରାଯିବ ?’ ‘ଏଠିତ ରୋଗୀ ନାହାଁନ୍ତି । ଚାରିଜଣ ଓପାଦିଆ ଥିଲେ । ପଣା ଖେଚେଡ଼ି
 ପରେ ପେଟ ମୋଟା ମୋଟି ତା କାମ କରୁଛି । ତା’ ହଉ ।’

‘ହୁଅନ୍ତାଣି । ମାତ୍ର କୋଉ ତା’ ?’ ପଚାରିଲା ସାରଦା ।

‘ଚାନା । ତମେ ତହତହ ପୁଟକା ପାଣି ଛ’ଟି ଦିକପିଆ ଟି’ପର୍ରେ ଘେନି ଆସ । ଚିନି ଓ କ୍ଷୀର ଅଳଗା ଆଣ । ମାତ୍ର ଏ ଦୁଇଟି ନ ପକେଇଲେ ଭଲ । ତେବେ ଚା’ ଦଶମିନିଟ୍ ଗରମ ପାଣିରେ ରହି ପାଗହେଲାପରେ ସାନ ସାନ କପ୍ରେ ଢାଳି ଖିଆଯିବା ବିଧି । ସାନ ପଟ୍ଟ, କପ୍ ଓ ଚାମୁଚ ଆଉ ଟିକୋକି ଅଛି ?’

‘ଚା’ ସାଙ୍ଗରେ ସବୁ ଆସିବି’ କହିଲା, ନାଲିମା ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଚା’, ଏଠି ନୁହେଁ, ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡ ପାଖ ଘାସରେ ବସି ପିଆଯିବ । ଆଜି ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ଵିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ଶେଷ ଦେବ ଦୀପାବଳୀ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳରେ ବସୁଦେବ, ଦେବକୀ, ନନ୍ଦ, ଯଶୋଦା, ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଓ ଗୁଣ୍ଡିଚାଙ୍କୁ ପ୍ରଦୀପୋଷଣ । ସଂଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ପଞ୍ଚାବନରୁ ଛ’ଟା ଅଠତାଳିଶ ଭିତରେ ଅମୃତ ଯୋଗ । ରୁମକୁଟା ଅନ୍ଧାରରେ ବସି ସେ ଦୀପଦାନ କଟିନା ନୟନରେ ଦେଖାଯାଉ !’

‘ପାଞ୍ଜି ଦେଖିଲ କେତେବେଳେ ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶଙ୍କାର କଳାହାଲ ।

‘କାଲି ଦେଖୁଥିଲି ।’ ସମସ୍ତେ ଲମ୍ବାନିଶ୍ଵାସ ପକେଇଲେ ।

ଘାସ ଓପରେ ବସିବୁ କି ନାହିଁ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ପହଞ୍ଚିଲା ।

‘ଆଜ୍ଞା, ଶୁଖିଲା, ଦରଶୁଖିଲା ଦେହ ଠିଆଗଛ ଠାବ କରିଣି । ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଶିଶୁ, ଗନ୍ଧାରି ଆଉ ସାଗୁଆନ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଉପୁଡ଼ା ଗଛ ଆଉରି ଶହେ କୋଡ଼ିଏ । ହେଲେ କାଠ ଗୁଡ଼ା ଟିକେ ଅକଳିଆ ଜାଗାରେ, ମାନେ ଦିଘେରି ପର୍ବତ ମଝି ଖୋଳରେ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେଇଠି ଗଡ଼ କଳାପରେ ଯାଇଁ ଆଣିହବ ।’

ପଚାରିଲି ‘ଆଉ ଥିବ ?’

‘ନୟା ଯୋଉଠି ପାହାଡ଼ କାଟିବି ତାର ଏଇପଟ ଦେଖିବି । ଆଉପଟେ ବି ଥିବ ନା ଆଜ୍ଞା !’

‘କେତେ ?’

‘କିଏ ଜାଣେ ?’

‘ନୂଆବୋଉ, ଗଡ଼ ମାନେ ସାନ ତାଳଗୁଡ଼ିକ ଛେଇଦବା । ମୋଟା ତାଳବି କଟେଇ ଦେଇ ଖାଲି କାଠଗଣ୍ଡିଟି ରଖିବା । ଆଉ ସାନ ଗଡ଼ି କରିବା ଦରକାର ହବନାହିଁ । ଆମେ ତୋଜର ଲଗେଇ ଗଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ିକ ଆଣି ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ରେ ଜମାକରି ରଖିବା ।’

‘ଭାବିଥିଲି କାଲି ଟିକେ ବିଶ୍ରାମ ମିଳିବ । ତମେ ସେତକ ବି ସାରିଲ ନନ୍ଦନ ?’

‘କିମିତି ?’

‘ଆରେ ! କାଳିକ ଭିତରେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗରୁ ଅନୁମତି ହାସଲ ନକଲେ ଢେଲ୍ ଯିବି ଯେ !’

‘କାଳିକ ଭିତରେ ପାଇବେ ?’

‘ପାଇବାକୁ ହବ । ଜଙ୍ଗଲମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ଅନୁରୋଧର । ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଅଫିସରଙ୍କୁ ପଚାରି

ଖୋଦ୍ ସରକାରଙ୍କ ହୁକୁମ ଅଣାଇବାକୁ ହେବ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ଯେତେକ କାଠ ଠାବ ହେଲା, ତା ବଜାର ଦର କେତେ ହବ ?’

—ନିକୁଛିଆରେ କୋଟିଏ ।

ଅଞ୍ଜଳି ସୁସୁରି ମାରୁ ମାରୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ କୋଟିଏ କୋଟିକୁ କମ୍‌ଥିବା ଛ’କୋଟିରୁ କୋଟିଏ ହେଉଗଲା । ବଣରୁ ଆଉ କୋଟିଏ ମିଳିବ । ମାଙ୍କଡ଼ା, ସାହାଣ, ଟାଇଲ୍ ବାବଦ ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ ବଞ୍ଚୁଟି ଦେଖ !’ ନନ୍ଦା ମୁହଁ ହସରେ ଭରିଯାଇଥାଏ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ଜୟ ମା’ ଅପରାଜିତା !’

ସେଠୁ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ରହୁଚନ୍ତି କୋଉଠି ?’

‘ଘରଟିଏ ଦେଇସାରିଚିନି ମା’ କହି ହାତଯୋଡ଼ିଲା କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ।

କହିଲି, ‘କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ, କାଲି ପହରି ସେପଟ ବଣରେ କାଠ ଠାବ କର । ଏବେ ଯାଇଁ ଖୁଆପିଆ କରି ବିଶ୍ରାମ କର । ଭୋ’ରୁ ବାହାରିଯିବ ।’

କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଗଲାପରେ କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଏଇ କାଠ ଠାବ କରି ଆମକୁ କାଠ ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ବଞ୍ଚାଇଲା । କେତେ ବଞ୍ଚୁବ ?’ ‘ପଚାଶ ଟଙ୍କା କାଠ ଧରିଲେ— ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ହଜାର ?’

‘ଅର୍ଥାତ୍ ଆଉ ଏତିକି କାଠ ମିଳିଲେ ମୋଟରେ ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷେ !’

‘କାହିଁକି ?’

‘କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ କି ନିଯୁକ୍ତି ଦେବେ ?’

‘ଜଙ୍ଗଲ ଦାୟିତ୍ବ ।’

‘ଭଲ । ସେ ଆଉଗୋଟେ ଆୟ ଦେଇପାରିବ ।’

‘କ’ଣ ?’

‘ମହୁ ।’

‘ବଢ଼ିଆ କଥା କହିଲ । ଖାଲି ମହୁ ନୁହଁ, ଝୁଣା, କଙ୍ଗଡ଼ା ମଞ୍ଜି, ଚାର ଓ କ୍ଷିରକୋଳି, କେନ୍ଦୁ, ଖଳି ପାଇଁ ଶାଳ ଓ ସିଆରି ପତ୍ର, ଶାଳମଞ୍ଜି, ପନାସୀ ଘାସ, ବେତ ଓ ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦି ସଂଗ୍ରହ କରିବ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଆମର ଏଠି ମହୁବାବୁ ରଖୁ ମହୁ ବି ଆମଦାନି କରିବ । ତେଣୁ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ମହୁ ବିଭାଗ ମୁଖ୍ୟଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇବ । ତାକୁ ସହକାରୀ ବି ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ମହୁମାଛି ପାଳିବା ଶିଖିବା ପାଇଁ ତାକୁ ପଠାଇବା ।’ ମୁଁ ଯୋଡ଼ିଲି, ‘ତା ସାଙ୍ଗରେ ପାଠ ବି ପଢ଼ିବ ।’ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଠିକ୍ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ତୁଆବୋଉ, ଆଶ୍ରମ ଜଞ୍ଜାଳ ବଢ଼ାନା । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବନ ଓ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ କମ୍ପାନୀ ହଉ । ତା ଡରପରୁ ସର୍ଭେ, ଗଛ କଟା, ଗରଷ୍ଟା ତିଆରି, ବିଭିନ୍ନ ଟ୍ରେନିଂ ଓ

ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜିନିଷପତ୍ର ଖରିଦ ହବ । ଗୋଟେ ସାନ ବିଭାଗ ବି ଲୋଡ଼ାହବ । ଜଙ୍ଗଲକାମ ପାଇଁ ହଡ଼ିଆରଠାରୁ, ମହୁବାବୁ ତିଆରି, ମରାମତି ଓ କାଠ କାମର ତଦାରଖ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ କାମ ଭଜକ ବିଭାଗ ଅଧୀନରେ ଗଢ଼ାଯିବ ।’

‘ତମେ କୋଉ ଦିନ ପୁରା ଦାୟିତ୍ବ ନବ କହିଲ ?’

‘ସମସ୍ତେ ନହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳିବ ନାହିଁ ନୂଆବୋଉ । ଯେତେ ଦାୟିତ୍ବ ଦବ, ନେବି, ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରି କାମ ହେବ ।’

ଚା’ ଖୁଆପରେ, ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ଇତ୍ୟାଦି ସରିଲା । ସମସ୍ତେ ଆଖିମୁଦି ବସିଲୁ । ମୁଁ ଶେଷ ଦେବଦୀପାବଳୀ ଉସବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲି । ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ହଠାତ୍ ଆଲୁଅଘେର ଭିତରେ ନନ୍ଦା ମୁହଁ ଉଭାସିତ ହେଲା । ପୁଣି କାଳେ ଟ୍ରାସ ହବ ବୋଲି ଆଖି ଖୋଲିଲାବେଳକୁ ବୋଉ କହିଲା, ‘ମନ୍ତ୍ର ଢପ, ମନ୍ତ୍ର ଧ୍ୟାନକରୁ’ । ସେଇଆ କଲି । ପ୍ରାୟ ଦଶମିନିତପରେ ଆଖି ଫିଟେଇ କହିଲି, ‘ଯିବା ?’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଫେରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରିବି । ନହେଲେ ତମେମାନେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ରିସିଲ୍ କରିବ । ସାରଦା ରୁମ୍ ଖାଲିକଲେ ସେଠି ହରିହରାନନ୍ଦ ରହିବେ । ପଅରିଦିନ ସବୁ ଦେଖାଦେଖି କଲାପରେ ଚାରିଟାରେ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଦିଆଯିବ । ତା ଆଗରୁ ରାମବାବୁ ଯାଇଁ ସରସ୍ବତୀଙ୍କୁ ଆଣିବେ । ସରସ୍ବତୀ ଗୋଟେ ସୁଇସ୍ କଚେରରେ ରହିବେ । ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ନନ୍ଦନ ଓ ମୁଁ ଯିବୁ । ଅଞ୍ଜଳି ଗାଡ଼ିରେ ନନ୍ଦା, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ ସାରଦା । ହରିହରାନନ୍ଦହିଁ ଶୁଭଦେବେ ।’

ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘କୋଉଠି କରିବା ?’

କହିଲି, ‘କୋଉଠି ମାନେ ? ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ଜମି ମଝାମଝି । ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଅଲଗା କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ହବ । ଚାରିପିଠି ଫଳ ଓ ଫୁଲ ବଗିଚା ରହିବ । ଭାବୁଟି, ଅଳ୍ପପୋଡ଼ିରୁ ଫେରିଲେ ଚାନାଭାଷା ପଢ଼ିବି ।’

‘ହଉ ହେଲା । ମୁଁ ବି ଜାପାନୀ ପଢ଼ିବି ଭାବୁଛି’ କହିଲେ ନୂଆବୋଉ । ‘ତା ପରବର୍ଷ ଆମେ ଚାରି-ମାନେ ନନ୍ଦା, ନାଲି, ସାରଦା ଆଉ ମୁଁ । ଭାଷା ପରେ ଠିକ୍ ହବ କହିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।’ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ ଜୁନାରେ ଆଣିବାକୁ ‘ସୁନନ୍ଦା’କୁ କୁହ ।’

‘କ’ଣ ହେଲା ?’

‘ଦେଖୁନା ନୂଆବୋଉ, କିମିତି ମାନ୍ୟରେ କୁହାହେଉଛି । ମତେ ଘଣ୍ଟାରେ ନ ଯୋଚିଲେ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।’

‘ନାହିଁ ସେକଥା ନୁହେଁ । ମାନଧ୍ୟାନ ଅଭ୍ୟାସ ନକଲେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଆଗରେ ଧରାପଡ଼ିଯିବି । ଦ୍ଵିତୀୟ, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ କାଲି ସକାଳୁ ଯାଇଁ ଚାରିଜଣ ସାହାଣ କଟାଳି, ଚାରିଜଣ ମାଙ୍କଡ଼ା କଟାଳି ଆଉ ଆଠଜଣ ମଜୁରିଆ ନ ଆଣିଲେ ଶୁଭ କେମିତି ଦିଆଯିବ ?’

ନନ୍ଦା ବାହାରିଗଲା ଓ ଦଶମିନିଟ ଭିତରେ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ ଘେନି ଫେରିଲା ।

ପଥର କଟାଳି ଓ ପାଇଟାଳଙ୍କ କଥା କହିସାରି ପଚାରିଲି, ‘ଗେଙ୍ଗୁଟି ତୁନ କୋଉଠୁ ମିଳିବ କି ?’

‘ଢେର ଜାଗାରେ ହଉଛି । ତେବେ ଦେ’ଗାଁରେ ଖାଲି ତୁନ ନୁହଁ, କରାଳ ତିଆରି ବାଲା ବି ମିଳିବେ । ସେଥିରୁ ଦିଶଟାକୁ ଆଣିଲେ ବଢ଼ିଆ କରାଳ ହେଉଯାଆନ୍ତା । ଯୋଡ଼େଇ ଓ ଲେପ ଦି’ କାମପାଇଁ ତାଠାରୁ ବଳି ଭଲ ଜିନିଷ ନାହିଁ ।’

‘ତମେ ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚଟାରେ ମତେ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଭେଟିବ । ଆମେ ସାଙ୍ଗହେଇ ଖାଦାନ ବାଲାକୁ ଆଣି ତାକୁ କାମରେ ଲଗେଇ ଦେଇ ଦେ’ଗାଁ ଯିବା ।’

‘ଏଠି ଏମାନେଙ୍କ କାମ କିଏ ଦେଖିବ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ମା’, କୁସୁନୁପୁର ମକଦ୍ଦମ ସେ କଥା ଦେଖିବେ, ତେବେ ତାକୁ ଟିକେ ଏପଟ ସେପଟ ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ।’

‘ଅର୍ଥାତ୍ ରାମବାବୁ ତାକୁ ଏପଟ ସେପଟ କରେଇବେ । ତମେ ଧୂସର ଗାଡ଼ିରେ ଖାଦାନ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଣି ଦେ’ଗାଁ ଯିବ । ମୁଁ ଧଳାରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଯିବି ।’

‘ହଉ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ, ଏଇନା ଯାଅ ।’

‘ସାରେ, କାଠ ଠାବ ?’

‘ପଥରିଦିନ ଭୋ’ରୁ ଦିନ ତିନିଟା ଭିତରେ ଯେତିକି ହବ ସାରି ଫେରିବ ।’ ‘ଆଜ୍ଞା’ କହି ସେ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

‘ଏଥର ଯିବି ?’

‘ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦା, ନୀଳିମା ବି ଯିବେ । ତମେ ଶୋଇଲେ ସେମାନେ ଯେଝା ଯେଝା କାମ କରିବେ ।’ ଆମେ ଉଠିଲୁ । ମୁଁ ଯାଇଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦିଶଣା ଧଇଲି । ଟିକିଏ ଡପ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଧାନପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ଯେ ଉଠିଲି ପରଦିନ ଚାରିରେ । କାମଦାମ ସାରି କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁକରୁ ନନ୍ଦା ଗାଡ଼ିଧରି ପହଞ୍ଚି କହିଲା, ‘ଜଳଖୁଆ ଓ ଚା’ ଦେଇଛି । ପାଣି ବି । ଏତେ ବୁଝି ! ମତେ ଟିକିଏ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇପାରିଲେ ନାହିଁ ?’

‘ଭୁଲ୍ ହେଇଗଲା ।’

‘ମତେ ନ ପଚାରି ଏ କାମ ପାଇଁ ବାହାରିବାର ଫଳ ଏଇଟା । ତେବେ ସଂଶୋଧନ ହେଉଛି । ମୁଁ ବି ଆସୁଛି । କେତେ ଗୁଡ଼େ ଟ୍ରିପ୍ ହବତ । ରାମବାବୁ ନଅଟାଯାଏ ଆରଗାଡ଼ିରେ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । ଆଗେ ଆଗେ । ଏ ଗାଡ଼ି ମୁଁ ଚଳେଇବି ।’

‘ନନ୍ଦା, ତମକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ଧରି ନାଟିବାକୁ ମନ ହଉଛି ।’

‘ଏଇ ଯଥେଷ୍ଟ । ହେଇ ରାମବାବୁ ଆସିଗଲେ ! ଯିବା ।’

ଦିନ ନ’ଟା ସୁଦ୍ଧା ଉଭୟ ଖାଦାନରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ‘ଉପରମାଟି ଖୋଳାହେଇ

କହା ହେଲାପରେ ଅଧେ ପାଇଟାଳ ଗେଙ୍ଗୁଟି ଖୋଲାରେ ଲାଗିବେ ' କହି ଆମେ ଦେ'ଗାଁ ବାହାରିଲୁ । ଚୁଆବୋଉ ବି ଦେଙ୍କାନାଳ ଗଲେ । ଦେ'ଗାଁରୁ ଚୂନ, କରାଳ ତିଆରିବାଲା, ଦିକ୍ଷା ଚୂନରା ଓ କରାଳର ମାଳ ମସଲା - ବିରି, ଗୁଡ଼, କଇଁଅ ଥିଆ, ଝୁଣା, ସୁରଖି ଓ ଗୁଣ୍ଡ ଗେଙ୍ଗୁଟି ଧରି ଲେଉଟିଲୁ । ଗୋଟେ କଳସୀରେ ବିରି ବତୁରାହେଇ ଡିକିରେ କାଠ ମୁରୁକା ଉପରେ ରହିଲା । ଫେରିଲୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟାରେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦୁଇ ପଥର ଖାଦାନ ଓ ଗେଙ୍ଗୁଟି ଖଣିକୁ ଗଲୁ । ଚାରିପୁଟ ମାଟିପରେ ଚମକାର ମାଙ୍କଡ଼ା ଛଇ ବାହାରିଲା । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏ କଟା ଓ ମଠା ସରିଥିଲା । ମକଦ୍ଦମ, ଗାଁରୁ ବଳଦଗାଡ଼ି ମଗେଇ ଶୁଭସ୍ଥାନ ଜାଗାକୁ ପଥରନେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । 'ନନ୍ଦା' ଅତଡ଼ାରୁ ଶିକାଛନ୍ଦାରେ ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ଘନପୁଟ ଗେଙ୍ଗୁଟି ଏକାଠି ହୋଇଥିଲା । ଛିଟ ସାହାଣ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରପୁଟ ମାଟି ଉଠାଳିବା ଦରକାର ହେଲା । ଦଶପୁଟରେ ଦଶପୁଟ ଆକ୍ରାନ୍ତରେ ଗାତଟିଏ କରାହେଲା । ଆଉ ଲୋକ ନ ଲଗେଇଲେ ପୂରା ଖାଦାନ ଉଠିଲା ହୋଇପାରିବନି । ଖୁଲପୋତି କଟାଳିଏ ଖାଦାନର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ତିନିଶ ହାତରେ ଶ୍ୟ ହାତ । ମକଦ୍ଦମ କହିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା, ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଦେଖିବାପାଇଁ ଏଇଟି ନମୁନା । ଆମେ ଏତେ ଗହୀରକୁ ଯିବା ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣ ପଟକୁ ସାତଥାଠ ପୁଟ ଭିତରେ ସାହାଣଛଇ ପଡ଼ିବା ଆଶା ।'

‘ଏ ଖାଦାନ ପଥର କେମିତି ?’

‘ବହୁତ ବଡ଼ିଆ ଆଜ୍ଞା । ଖାଦାନଟା ଦଶପୁଟରେ ଦଶପୁଟରୁ ଆରମ୍ଭହେଇ ତଳେ ହେଇଟି ଆଠରେ ଆଠ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପାଉଛ ପାଇଁ ତିନିପୁଟରେ ତିନିପୁଟ ଛାଡ଼ିଲାଠାରୁ ଗଛଟି ଚଳେଇବାରେ ଅସୁବିଧା ହଉଛି । ଜଣେ ମାତ୍ର କାଟୁଚନ୍ତି । ଦିକ୍ଷା ବୋହିବାପାଇଁ ଅଛନ୍ତି । ଦିଖଣ୍ଡ କଟା ସରିଛି । ପୁଟେରେ ପୁଟେ । ଚାରିଛୁ ମୋଟା । ଏ ଗୁଡ଼ା ପରା ମୁହାଣ୍ଡରେ ଲାଗିବ ? ବେଶୀ ମୋଟ କାଢ଼ିକି କରିବା ?’

‘ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚଟା ସୁଦ୍ଧା ଶୁଭଜାଗାକୁ ଯେତେଖଣ୍ଡ ଯାଇପାରିବ ଯାଉ । କାଲି ଦେଖାଯିବ । ଆଜ୍ଞା ପାର୍ବତୀ ଆଉ ଛୁଆଏ କେମିତି ଅଛନ୍ତି ?’

‘ପାର ଆଜି ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଚାଲୁଛି । ତେବେ ଟିକକରେ ଥକି ପଡ଼ୁଛି ।’

-ହଁ, ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ ହେଇଯାଇଛନ୍ତି ତ ! ଆଉ ପନ୍ଦରଦିନେ ସାଷ୍ଟମ ହେଇଯିବେ । ଛୁଆଏ ?

-ଠେକୁଆଦେରେ କୁଦା ମାରୁଚନ୍ତି ଆଶ୍ରମରେ । ମା’ ଆମ ଦିହିଙ୍କି ନେଇ ଦେଖାଇ ଆଣିଲେ । ଉମି ଆଉ କ୍ଷେତ୍ରମଣିଙ୍କ ଛୁଆ ଦୋଟି ବି ବେଶ୍ ଅଛନ୍ତି । ସବୁତ ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କ ଦୟା !

-ନାହିଁମ, ଏସବୁ ଜାଗୁଲେଇଙ୍କ କରୁଣା ଆଉ ମା’ଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ।

ମକଦ୍ଦମଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଫେରିଲୁ । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ସାରଦା ଆଉ ନୀଳି ଆ ଭିତରେ ଦଶଚକର ଲଗେଇ ସାରିଲେଣ । କହୁଚନ୍ତି ଯେ ହରିହରାନନ୍ଦ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟାରଙ୍କ ଆଶ୍ଚ ଯଦି ଚେରା ନ ହେଉଛି ନା ଆମ ନାଁରେ କୁରା ପାଳିବ ଅପା ! ଏ ଚେରାଟା କିଏ ?

-ମାନେ ବିପ୍ଳବରେ ଡିମାଡ଼ିମା ଆଖିରେ ଅନର୍ଥ ଅନର୍ଥ ଆଖି ତେଡ଼େଇ ଯିବ । ଇଂରାଜୀରେ, ସୁଇଚ୍ ।’

-ହେ ନନ୍ଦା-ନନ୍ଦନ, ପୁରୁ, ମତେ ଟିକେ ଦେଖେଇ ଆଣ ।

ପୁଣି ବାହାରିଲା । ତିନୋଟି ଯାକ ଖାଦାନ ଓ ଶୁଭଦ୍ଧାନ ଦେଖି ଫେରିଲା ବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମୋ ଆଖି ବି ଟେରା ହେଲାଣି କି କ’ଣ । ତମକୁ ଟେରା କରିବାପାଇଁ ତୁଆବୋଉ ମଉସାକୁ କୁହାଇ ଦୁଇଟି ଖଣ୍ଡ ଚମକାର ରାଣାଗଞ୍ଜଟାଇଲୁ ପୋଡ଼େଇ ପାଲ ଘୋଡ଼େଇ ରଖେଇଛନ୍ତି । ଦେଖୁବ ?’

-ପଚାରୁଚ !

ଭଜକ ଝୋରଘରେ ପାଲକାଡ଼ି ଦେଖି ମୋ ଆଖି ଟେରା ! ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଟାଇଲ୍ ! ଇସ୍ପାତପରି ଟାଣ । ଚମକାର ପୋଡ଼ା । ଗୋଡ଼ି ଖଣ୍ଡେରେ ଠୁକିଲେ ଘଣ୍ଟାଶବ୍ଦ ପରି ଧାତବ ଠଣ ଠଣ ଶବ୍ଦ । ମୁଁ ଗୋଟେ ଟାଇଲ୍ ଟେକିଧରି ପଟାଏ ନାଟିଗଲି । ପଚାରିଲି, ‘କିଏ ପୋଡ଼ିଛି ?’

-ବିଂଶତି ବର୍ଷୀୟା ‘ତନୀ ଶ୍ୟାମା ଶିଖରି-ଦଶନା’ କୁନ୍ଦାର-କନ୍ୟା ଶ୍ୟାମା । କାଳିଦାସଙ୍କ ଶ୍ୟାମାକୁହେଁ, ସତସତିକା ଶସ୍ତକାନ୍ତି ଶ୍ୟାମା ।’

-ତମେ କେମିତି ଜାଣିଲ ?

-ଦେଖୁଛି । ତମେ ଦେଖୁବ ?

-ହଁ ।

-ନନ୍ଦା, ଛାଣ୍ଡୁଣିଟିଏ ଧର, ନହେଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଇପାରେ ।

-ନାଉଁ ଅପା, ତୁଟି ଧରିବି ।

-ଠିକ୍ । ଯିମା ?

-କୁଆଡ଼େ ?

-ଶ୍ୟାମା ଦର୍ଶନେ ।

-ନାଉଁ ଅଞ୍ଜଳି । ହରିହରାନନ୍ଦ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳ ହେଇଗଲାଣି । ତୁଆଗାଁ ଯାଇ ଫେରି ହବନାହିଁ ।’

-ତୁଆଗାଁ ନୁହେଁ । ନବ ନନ୍ଦା-ଗ୍ରାମ । ଦିହେଁ ପଛକୁ ଯାଅ । ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଚଲାଏଁ । ଆଖିରୁକି ବସିବ । ଚାରି ମିନିଟ୍‌ପରେ ଗାଡ଼ି ରହିଲା ଅସ୍ପରାକ ଘର ସାମ୍ନାରେ ଓ ଓହ୍ଲେଇ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ବଢ଼ିଆ କମଭଙ୍ଗା ନାଲି କଳସୀ ଯୋଡ଼ିଏ ଧରି ଝିଅଟିଏ ମାଉସୀଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ମୁହଁକରି ବସିଛି । ମାଉସୀ ଆମକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ଏ ଝିଅ ହାତରେ କିମିଆଁ ଅଛି । କି କାମ !’

ଝିଅଟି ଆମଆଡ଼େ ବୁଲି ଠିଆହେଇ ନମସ୍କାର କଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଚିହ୍ନା କରେଇଲେ, ‘ଶ୍ୟାମା, ଇଏ ନନ୍ଦା, ମା’ଙ୍କ ନଣନ୍ଦ । ଆଉ ଏଇ, ଆମ ସାରେ, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ।’ ଝିଅଟି ହସି

ହସି ପରିଚୟ ସ୍ୱୀକାର କଲା । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଆମେ ଆସୁଛୁ । ଶ୍ୟାମା, ଆମ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର ତୋ ଟାଇଲ ଦେଖିପାରିଲେ ତତେ ରାମବାବୁ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିବେ ।’

ଫେରିଲାବାଟରେ କହିଲି, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ଶ୍ୟାମା ବାସ୍ତବିକ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ! ଆମକୁ ଆଉଗୋଟେ କାମ କରିବାକୁ ହବ । ଏ ନବୀନତ ନବୀନତାମାନଙ୍କୁ ମାନେ ପାର୍ବତୀ, କ୍ଷେତ୍ରମଣି, ଉମି, ଶ୍ୟାମା କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଆଦିଙ୍କୁ ପଢ଼େଇବାକୁ ହବ ।’

-ଉମି ତା ଘରକୁ ଯିବ ।

-ଏଇନାତ ଯାଇନି । କାଲିଠୁ ରାଷ୍ଟ୍ରା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଜାଣି ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ରାଷ୍ଟ୍ର ପଢ଼ିଲେଖି ଶିଖିବେ ।

-କିଏ ଶିଖେଇବ ?

-ସୁକୁମାରୀ । ନୂଆବୋଉକୁ କହିବା ।

ଅତିଥିଶାଳାରେ ଦେଖୁକୁ ସୁକୁମାରୀ କନକ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହଉଛି । ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘ତମେ କୁଆଡ଼େ ?’

-ଭଗବତୀ ପଠେଇଚି । ଉମି ଭଲ ଅଛି ଯେ ତା ଛୁଆପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛି । ଛୁଆଟିକୁ ତା କୋଳରେ ଦେଇ ହବନି ?

-ତାହାର କ’ଣ କହିଲେ ?

-ଉମି ବେସ୍ତ ହୁଅନା । ଏଠି ଖାଲି ରୋଗୀ ଆତୟାତ ହଉଚି । ତମ ଟିକିଟିକୁ ଏଠେଇଁକି ଆଣିଲେ କୋଉ ରୋଗ ଯଦି ଧରେ ଆମ ଅକୁଲ ଗୁଡୁମ୍ ! ତମେ ଯାଇ ତାକୁ ଟିକେ ଦେଖୁଥାଏ । ସାନମା’ ମଞ୍ଜିଲେ, ତମକୁ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସରେ ପଠେଇଦେବି । ତମେ ସବୁ ନୁରାପତା ପିନ୍ଧି ରେଡିହୁଅ । ସୁକୁମାରୀ ଯାଉକି ବୁଝି ଆସୁ । ଏଇ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ ଭିତରକୁ ଛୁଆ ଆସିବ । ତମେ ଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଡେ ତାକୁ କୋଳକାଖ କରି ଫେରିବ । ହୁସିଆର । ତାକୁ କ୍ଷୀର ଖୋଇବ ନାହିଁ । ଆଉ ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ବାଦେ ତମ ଦିହ ପୁରା ଭଲହେଲେ ଯେତେ କ୍ଷୀର ଖୋଉଥା ମୋର ଆପରି ନାହିଁ ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ଯାଅ । ଭଗବତୀଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ରାଜି । ତେବେ ଘଣ୍ଟେ ନୁହେଁ । ଅଧଘଣ୍ଟେ । ସବୁଦିନେ ଏ ଓପରଓଳିଆ ଏଇମିତି ଅଧଘଣ୍ଟେ ।’

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ସୁକୁମାରୀ, ଉମି, ପାର୍ବତୀ, କ୍ଷେତ୍ରମଣି, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ହେରିକାଙ୍କୁ ତିନିଟାରୁ ଚାରିଟା ଘଣ୍ଟାଏ ପାଠ ପଢ଼େଇ ପାରିବ ?’

‘ନର୍ସ’ ପଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ ଆମ କଲେଜ ‘ଝିଅ ଏନ୍‌ଏସ୍‌ଏସ୍‌’ରେ ଦୁଇଟି ଜନଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲି । ମାତ୍ର ଆପଣ କେମିତି ଜାଣିଲେ ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସେ କଲେଜରୁ ଖବର ନେଲେ ।’

‘ମୁଁ ବି ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ଭାବୁଛି । ଖାଲି ତାହାର ଆଜ୍ଞାକୁ ଡରି କିଛି କହିପାରୁନଥିଲି । ସେ

ରାଗିବେ ନାହିଁତ !’

‘ମୁଁ ତାକୁ କହିବି । ତମେ ଆସ’ କହି, ଅଞ୍ଜଳି ସୁକୁମାରୀକୁ ପଠେଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ମୋ ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ ରଖୁଛି । ତମେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଗାଧୁଆପାଧୁଆ ସାରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଇଯା’ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଆସିଲାବେଳ ହେଇଗଲା ।’

ଆମେ ଗାଧୋଇପାଧୋଇ ସାରିଲାବେଳକୁ ସାଢ଼େ ଚାରିଟା । ଯାଇଁ ପୂର୍ବଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ । ଠିକ୍ ପାଞ୍ଚଟାବେଳେ ଗୋଟେ ବିରାଟ ଟୋୟୋଟା କାର୍ ଦିଶିଲା । ଆମେ କେହି ହରିହରାନନ୍ଦ ବା ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ି ନ ଚିହ୍ନିଥିଲେ ବି ସେ ଆସୁଚି ଅନୁମାନକରି ଅନେଇଁ ରହିଲୁ । ଟିକକ ପରେ ଜଣେ ପାଟିଲାବାଳିଆ ପତଳା ମଣିଷ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ହସି ହସି ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଗେଇ ଯାଇ ନମସ୍କାର କରି ନିଜ ପରିଚୟ ଦେଇ ସାରି ଆମକୁ ଚିହ୍ନାକରେଇବାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଆମେ ନମସ୍କାର କଲୁ । ‘ଦରକାର ନାହିଁ’ କହି, ହରିହରାନନ୍ଦ ଆମ ପାଖକୁ ଆସି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତରଖି କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ଏମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ମୁଁ ଜାଣେ । ତମେ ନକହିଥିଲେ ବି ତମକୁ ଚିହ୍ନିଥାନ୍ତି । ଏ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ଏ ସୁନନ୍ଦା, ଏ ନାଳିମା, ଏ ସାରଦା, ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ।’ ‘ଟିକେ ଧୁଆଧୋଇ ହେବେ ନା ସିଧା ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ ?’ ପଚାରିଲେ ଅଞ୍ଜଳି । ‘ନା, ଆଗେ ଦେଖିବା । ଶ୍ରେୟୀ ନିଶ୍ଚୟ ଜରୁରୀକାମରେ ବାହାରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।’

-ଆଜ୍ଞା, ଜଙ୍ଗଲ ହାକିମକୁ ଭେଟି ଆମ ଶୁଖିଲା ଦରଶୁଖିଲା ଗଛ କାଟି, ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅନୁମତି ପାଇଁ ଡ଼େକାନାଳ ଯାଇଛନ୍ତି ।

‘ଆପଣଙ୍କ କାରରେ ଯିବେ ନା ଆମ କାରରେ ?’ ପଚାରିବାରୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମ କାର । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ସୁନନ୍ଦା । ଆଉ ଗୋଟିକରେ ନାଳିମା ଓ ସାରଦା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସନ୍ତୁ । ତମେ ପରା ଭଲ ଡ୍ରାଇଭିଂ କରୁଚ । ଚାଲ ।’ ମୁଁ ଧୂସର ଗାଡ଼ିକୁ ବାଟ କଢ଼େଇନେଇ ଝିୟରି ଧରିଲି । ନନ୍ଦା-ମୋ ପାଖରେ ଓ ଅଞ୍ଜଳି କହିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଶୁଭଦେବୀ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଥିବା ପଥର, ଗେଙ୍ଗୁଟି ତୁନ ଓ କରାଳ ଦେଖାଇଲି । ମକଦ୍ଦମା, ପଥରକଟାଳି ଓ ତୁନରା ମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନା କରାଇଲି । ହରିହରାନନ୍ଦ ବହୁତ ଖୁସିହେଲେ, ‘ବାଃ, ତମହାର । ଟାଇଲ୍ ?’ ଭଟ୍ଟଙ୍କ ଗୋଦାମକୁ ଯାଇ ଟାଇଲ୍‌ତଳ ଦେଖାଇ, ପ୍ରଥମେ ଶ୍ୟାମା ଓ ତାପରେ ଭଟ୍ଟକୁ ଚିହ୍ନା କରେଇଲି ।

ହରିହରାନନ୍ଦ ଶ୍ୟାମା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତରଖି କହିଲେ, ‘ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଟାଇଲ୍‌ କରାନ୍ତି ଏଡ଼ିକି ବକଟେ ଝିଅ ତୁ ! ତୋ ଦି’ହାତ ଦେଖେଇଲୁ ।’ ଶ୍ୟାମା ଦୁଇହାତ ବଢ଼େଇଦେଲା । ‘ମାଟି କାତୁଅ ଛାଞ୍ଚ ଓ ଗାଟି କାମ କରି ମଧ୍ୟ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ତୋ ହାତ !’

-ଆଜ୍ଞା । ଫି ରାତିରେ ଗରମ କୁଣ ପାଣିରେ ଅଧଘଷାଏ ଚୁଡ଼ାଏଁ ଯେ !

-ଆମର ତ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟାଇଲ୍‌ ଦରକାର ହବ । ପାରିବୁ ?

-ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉରି ସାନବଡ଼ ଦଶରଣ ଅଛନ୍ତି । ଜଣକା ଦିନକୁ ଦୁଇଶ ଟାଇଲ୍‌ କଲେ

ଦିନକୁ ଦୁଇହଜାର, ମାସକୁ ଷାଠିଏ ହଜାର । ଆପଣଙ୍କର କେବେ ଦରକାର ଜାଣିଲେ କାମ
ଆରମ୍ଭ କରିବୁ । ଆଉରି ବେଶୀ ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବି ଲଗେଇବୁ ।

-ଆଉ ଦଶଜଣ ଓ ତୁ ହେଲେ ଏଗାର ହଜତ । ତୁ ଦଶଜଣଙ୍କ କାମ ହିସାବ କଲୁ କାହିଁକି ?

-ମାଟି ଆଣି ପାଗ କରିବାଠାରୁ ଟାଉଲ୍ ପୋଡ଼ିବା ଯାଏ ସବୁ କାମ ମୁଁ ତନଖି କରିବି ।

-ତୋ ଠଉଁ ବଡ଼ ଥିବେ ତ !

-ଆ'ହୁ । ମୁଁ ଆମ ଜାତି ବେହେରାଙ୍କ ଝିଅ । ବାପା ନାହାଁତି । ତେଣୁ ଏଇନା ମୁଁ ବେହେରା,
ଆଉ ସବୁ ଦାୟିତ୍ବ ମୋର ।

-ଏତେ ମାଟି ମିଳିବ ।

-ଆଜ୍ଞା । ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ବର୍ଷର ମାଟି ହ୍ରଦରେ ଜମାଅଛି । ଡେଙ୍କାନାଳ ଭଳି ଦଶଟା ସହରର ସବୁ
ଘରପାଇଁ ଟାଉଲ୍ ଛାତ କଲାପରେ ବି ଆହୁରି ଦଶପଚାଶ ସହରପାଇଁ ମାଟି ଥିବ !

-ସେ ହ୍ରଦ କାଲି ଦେଖିବାକୁ ଯିବି । ସେଇଠି ଥିବୁ । କେତେ ପଡ଼ିବୁ ?

-ପଡ଼ିନେଇଁ । ମାତ୍ର କାଲିଠୁ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବୁଁ । ସୁକୁମାରୀ ଦେଇ ପଡ଼େଇବେ ।

-ସେ କିଏ ?

-ଆମ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରର ସେବିକା । କଲେଜ ପଢୁଆ ଝିଅ । ଜାତୀୟ ସେବା ସଂସ୍ଥା ତରଫରୁ
ଜନଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଚଳାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସଞ୍ଜରେ ଦେଖାହବ ।

ଶ୍ୟାମାସହ କଥାହେଉଥିବାର ହରିହରାନନ୍ଦ ମତେ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ଚାଲ, ଖାଦାନ ଦେଖିବା ।'
ତିନୋଟି ଯାକ ଖାଦାନ ଦେଖି ହରିହରାନନ୍ଦ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ପଚାରିଲେ, 'କାଠ ?'

-ଏଯାବତ ତିନିଶ ପାଖାପାଖି ଘଛ ଠାବ କରାଯାଇଛି । କାଲି ଆଉ ଶ୍ୟ ଦେଖିବି ବି ଠାବ
ହେବା ଆଶା । କାଠ ଅଭାବ ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର ଚିରେଇବା ଓ ପାଗେଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା
ସାଜକୁ ପାହାଡ଼ରୁ ତଳକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଡୋଇର ବା ଫର୍କ ଟ୍ରକ ଦରକାର ହବ ।

-ସେଟା ମୋ କାମ । ତେବେ ଆମ ଆକଳନ ସରିନାହିଁ । ତମେ ସବୁ କାମ ପାଇଁ ଅଧିକ
ଲୋକ ଲଗାଅ । ମାଙ୍କଡ଼ା ଦୁଇ, ଦେଢ଼ ଓ ପୁଟେ ମାପରେ ଲକ୍ଷେ, ନମୁନା ମୁତାବକ ସାହାଣ
ତିନିଲକ୍ଷ, ଟାଉଲ୍ ଚାରିଲକ୍ଷ, ଏତକ ଯୋଡ଼େଇ ପାଇଁ ଚୂନ ଓ କରାଳ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।
ସେମିତି ମଥାନ ଟାଉଲ୍ ବି ଗଢ଼ାଅ, ଆରମ୍ଭରେ ପଚାଶ ହଜାର ହଉ । ଟାଉଲ୍ ଓ ଗେଲୁଟି
ପାଇଁ କୋଇଲା ଭାଟି କର । ସେ ଭାଟି ମୁଁ ନିଜେ ଗଢ଼େଇବି । ଚୂନ ପେଷିବାପାଇଁ ପନ୍ଦରଟା
ଖଣ୍ଡେ ଚକି ଦରକାର ହେବ । ସେଗୁଡ଼ା ଡିଜେଲ୍ ମୋଟରରେ ଚାଲିବ । ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା
ମୋର । ତମେ ଖାଲି ପଥର ଚକି ଯୋଗାଡ଼ କର । ବାସ୍ ଆଜି କାମ ଏଇଠି ଇତି । ଏଇନା
ଆଗେ ତା' କପେ ଖାଇ ତାପରେ ଗାଧୁଆ - ପାଧୁଆ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ କିଛି ଗୀତ ଶୁଣି
ରାତି ଖାନା ନଅରେ ଖାଇ ଶୋଇବି । କୋଉଠି ରହିବି ?

-ଅତିଥିଶାଳା ।

-ତା'ମାନେ ଜଣେ କିଏ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗଲେ ନା ଯିବେ ? ନ ଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧାକଟେକ ଲଗା । ଏଇ ତିନିଟାରି ମାସରେ ତୁଆ ଅତିଥିଶାଳା କରିଦବା । ବଡ଼କରି କରିବା । ଅନ୍ତତଃ କୋଡ଼ିଏଟି ରୁମ୍ । 'ସାରଦା ତର୍ପିତରିକୁ ଗଲେଣି । ତେଣୁ ଆପଣ ଆଜି ରହିବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ' କହିଲେ, ଅଞ୍ଜଳି । ହରିହରାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ, 'ସାରଦା, ଯୋଉ ଯୋଉ ପରିମାଣ କହିଲି ତିପିଲ ?' 'ଲ୍ୟାପ୍‌ସ୍‌ରେ ଉଠେଇଟି । ଆପଣ ତା' ଖାଇବା ଭିତରେ ଛାପା ତାଲିକା ଦେଇଦେବି ।'

-ବାଃ । ଖାଲି ସାରଦା ନୁହେଁ, ତମ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ କର୍ମ କୁଶଳତା ଆଶା କରୁଥିଲି, ତାଠାରୁ ଅଧିକ ପାଇଲି । କଲ୍ୟାଣ କରୁଛି, ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହେଇ ଏ ଦେଶଟାକୁ ବାଗାଅ ! ଯିବା ।

ମାତୃମନ୍ଦିର ବାରଣ୍ଡାରେ ତା' ପରେ ଅତିଥିଶାଳା । ସେଠି ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଅସ୍ପରାମାଉସୀ, ହେମ ଭାଉଜ ଓ ସାରଦାଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ବସିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ ପହଞ୍ଚି ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲେ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଠିଆ ହେଇପଡ଼ି ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଟିକେ ଦେଖିଦେଇ କହିଲେ, 'ଇଶ୍ଵରୀ, ବଡ଼ ଲାଜ ବିଶୁଦ୍ଧ । କାମ ହେଲା ନାହିଁକି ?'

'ଅଧା । ମାନେ, ମାତ୍ର ଶଏଟି ଗଛପାଇଁ ଅନୁମତି ଆଣିଲି, ବେଶୀ ପାଇଁ ଟିପ୍ କଞ୍ଜରଭେଟର ଓ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁମତି ଦରକାର ।'

-ହଉ, ଏଠି ଆସି ବସ ।

ସେଠୁ ମୋବାଇଲ୍ ଲଗେଇ କହିଲେ, 'ହେ ଭାନ୍ନୁ । ଡେକାନାଲ ପାଖ ତୁଆଗାଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଘରୋଇ ବଣରୁ ତୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ପାଇଁ ଶୁଖିଲା, ଅଧା ଶୁଖିଲା, ଉପୁଡ଼ା ଓ ଭଙ୍ଗା ଗଛ ପାଇଁ କାଲି ଅନୁମତି ପଠା । କ'ଣ କହିଲୁ ? ସରକାର ଏତେ ଶୀଘ୍ର କାମକରେନା ? ସେଇଥିପାଇଁ ତ ଆମେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ଭାଲୁ ! ତୁ ଏମିତି କହିବୁ ଭାବିନଥିଲି । କ'ଣ କହିଲୁ ? କାଲି ଚାରିଟା ସୁଦ୍ଧା ତୋ ଅନୁମତି ଓ ଟିପ୍ କଞ୍ଜରଭେଟର ପାଖକୁ ତୋ ହୁକୁମର କପି ପାଇବି ! ସାବାସ ! ତୋ ବୃତ୍ତ ପ୍ରେସର କିମିତି ଅଛି ? କ'ଣ କହିଲୁ ? ମୋ କଥାରେ ବଢ଼ିଗଲା ? ସେଟା ତୋ ସେକ୍ରେଟେରି ହେତାକୁ ଟ୍ରାନ୍ସଫର କରିଦେ । ହଉ, ରହୁଛି ।'

ସେଠୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ତମ ପିଲାଏ ବଢ଼ିଆ କାମ କରିଚନ୍ତି । ତୁଷାର କହୁଥିଲା ଏସବୁ ପାଇଁ ନବେ ଶତାଂଶ ବାହାଦୁରି ନନ୍ଦନର ! ସତ ?'

କହିଲି, 'ଆଜ୍ଞା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ, କୁସୁନୁପୁର ମକଦ୍ଦମ, ତୁଆଗାଁ ମଉସା, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ ଶ୍ୟାମା ଏଥିରେ ସାମିଲ । ଟାଇଲ୍ କାମ ପୂରା ତୁଆବୋଉଙ୍କର ଓ ଶ୍ୟାମାର । ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଆଲୋଚନା କରି, ନ କରିଥିଲେ, ହେଇନଥାନ୍ତା ।'

-ଜାଣେ । ଇଶ୍ଵରୀ, ଅବିକା ତା' କପେ ଖାଇ, ଗାଧୋଇ ସାରି ଫେରିଆସ । ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବ ।'

-ଦେଖୁଛି ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ କେନ୍ଦ୍ର ଯୁଗ ଡେଇଁ ମିଶାଇଲୁ ଯୁଗକୁ ଗଲେଣି । ମୁଁ ଏବେବି ଶରତ ଗାଡ଼ି ଯୁଗରେ ଅଛି !

‘ତମେ ଆଲୋକ ଯୁଗର’ । ସେତିକିବେଳେ ଦିଗ୍‌ଗ ପରସ୍ପରୀକ ସାଙ୍ଗରେ ଦିଗ୍‌ଗ ବଡ଼ ଅର୍ମୋସ ଧରି ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, ‘ସାର୍, ଚା’ ଆଣିଚି ।’

‘କାଣିଲ କେମିତି ?’

‘ମାତାମ୍ ଆସିବା ଖାବର ରାମବାବୁ ଦେଲେତ !’

ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ସହ ଆମେ ବି କପେ କପେ ପିଇଲୁ । ତୁଆବୋଉ ଗାଧୋଇ ସାରି ଫେରିଲାବେଳକୁ ଅସୁରା ମାଉସୀ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ‘ପ୍ରକୟ ପୟୋଧି ଜଳେ.....’

ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହେମ ଭାଉଜ ଓ ସାରବା ଯୋଗଦେଲେ । ସରିଲାପରେ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ନନ୍ଦା ମୁଁ ଶ୍ୟାମାକୁ ତା ଘରେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଛି । ସୁକୁମାରୀକି ବି ପଠେଇ ଦେବୁ ।’

‘ହଉ ।’

ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଆପଣ ଡ୍ରାଇଭ୍ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ପଛରେ ବସୁଚି । ଶ୍ୟାମା ମୋ ପାଖରେ ବସିବ । ଆଗେ ସୁକୁମାରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସେଠୁ ଶ୍ୟାମାପାଖକୁ ଯିବା ।’ ସୁକୁମାରୀ ଜଣେଇଲା ଯେ ପରଦିନ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଦିଆଗଲାପରେ ସେ ଶ୍ୟାମାଆଦିଙ୍କୁ ପଡ଼େଇବ । ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଭେଟିବାପାଇଁ କହି, ଆମେ ଶ୍ୟାମାପାଖକୁ ଗଲୁ । ଶ୍ୟାମାବି କାଲି ସଞ୍ଜରୁ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହବ କହି ମତେ କହିଲା, ‘ସାରେ ମୁଁ ଓ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉଜଣଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ସାଇକଲ୍ ଦିଗ୍‌ଗ ଦେଇ, ଆମ ମୂଳରୁ ପରେ କାଟିନେବେ ।’ ‘କାମ ତନୟପାଇଁ ତମ ଦିଗ୍‌ଗକୁ ଦୁଇଟା ସାଇକଲ୍ ସେମିତି ଦିଆଇବାପାଇଁ ମୁଁ ମା’କୁ କହିବି’, ବୋଲି ନନ୍ଦା କହନ୍ତେ ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ଅପରାଜିତା ତମର ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ଦେଇ । ଆଉ ଗୋଟେ କଥା, ଆସନ୍ତା ତିନି ଚାରିବର୍ଷରେ ମେଟ୍ରିକ୍ ପାସ କରିବାପାଇଁ ଚାହୁଁଛି । ସେଥିପାଇଁ କଣହେଲେ କର ।’

-କରିବି, ମାତ୍ର ଦଶବର୍ଷର ପାଠ ତିନିବର୍ଷରେ ଆୟତ୍ତ କରିପାରିବୁ ?

-ନିଶ୍ଚେଁ ପାରିବି । ପାଠପଢ଼ାତ ଆରାମ କଥା । ସେମିତି ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଭୋ’ରୁ ସଞ୍ଜ ଭିତରେ ପାଞ୍ଚଶ ଟାଇଲ ପକେଇ ପାରୁଚି, ପାଠ ପଢ଼ି ପାରିବି ନେଇଁ !

‘ପାରିବୁ,’ କହି ନନ୍ଦା ତା ପିଠି ଆପୁଡ଼େଇଦେଲା । ତାକୁ ତା ଘରେ ଛାଡ଼ି ଫେରିଲା ବାଟରେ କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଏଝିଅଟି ଏତେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ପାଇଲା କୋଉଠୁ ? ତା ପାରଦର୍ଶିତାରୁ ?’

‘ହଁ । ସମ୍ଭବ ହେଲେ, ମୁଁ ବି ଏଇ ତିନିବର୍ଷରେ ଏମ୍.ଏ ସାରିବି ।’

-ଏହା ସମ୍ଭବ କି ନୁହେଁ କାଣେନା । ତେବେ ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ସେ ବାଟ ବଡ଼େଇଦେବେ ।

ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସଙ୍ଗାତ ଆସର ସରିଆସୁଥିଲା । ମାଁ ଓ କନକ ଆସରରେ ବସିଥିଲେ । ନଅଟାରେ ମାଁ, କନକ, ନନ୍ଦା ଓ ହରିହରାନନ୍ଦ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବାକୁ

ଗଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ମୁଁ ପଛେ ଅନ୍ୟଗାଡ଼ିରେ ଅସୁରା ମାଉସୀ ପ୍ରଭୃତିକୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଖାଇବାକୁ ଗଲୁ । ବାଟରେ ଅଞ୍ଜଳିକୁ କହିଲି, ‘ତୁମକୁ ଅଞ୍ଜଳି ଅପା, ତାଙ୍କିବାକୁ ଅନୁମତି ମାଗୁଚି ।’

-ହଠାତ୍ ?

-ହଠାତ୍ ନୁହଁ । କେଇଦିନ ହେଲା ଭାବୁଚି । ତମେବି ମତେ କେତେଥର ସାନଭାଇ କହିଲଣି ।

-ହଉ ।

-ଆଉ ଗୋଟେ କଥା । ତମ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଫଳ ବଗିଚା ତରଫରୁ ଦୁଇଟି ଡିପ୍, ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେଲର ଓ ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ରକ ଆସୁ । କାଲି ଶୁଭଦିବା ଆଗରୁ ଆସିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।’ ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ଡିପ୍‌ର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା କଥା କହି କଟକ ଅଫିସକୁ ଫୋନ୍‌କରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଡିଲରଠାରୁ ବୁଝି ଫୋନ୍ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଖୁଆପରେ ମାଁ ଇତ୍ୟାଦି ଆଗେ ଆଗେ ଓ ଆମେ ପଛେ ପଛେ ଗଲାବେଳକୁ ଫୋନ୍ ପାଇଲୁ ଯେ ଟ୍ରକ୍, ଡିପ୍ ଓ ଟ୍ରେଲର ଆସନ୍ତା କାଲି ଖରାବେଳ ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିଯିବ ।

ସକାଳୁ ହରିହରାନନ୍ଦ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣ ପାଇଁ ବାହାରିଗଲେ । ଫେରି ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରିଲା ବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ଜଳଖିଆ ଚା’ ଘେନି ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ରାତରାଶ ପରେ ନୂଆବୋଉ ସରସ୍ୱତୀ ସେନକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯିବା କଥା କହନ୍ତେ, ହରିହରାନନ୍ଦ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଆମର ଏବର ସୀମାସରହଦ ଓ ଦେ’ଗାଁରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଫଳବଗିଚା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହେବାରୁ ସେ ଦିହେଁ ରାମବାବୁକୁ ଘେନି ବାହାରିଲେ । ଆଠଟା ବେଳେ ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍‌ଙ୍କ ଫୋନ୍ ଆସିଲା । ସେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ତୁଷାରକୁ ଘେନି ସଞ୍ଜ ସାତଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ଜଣାଇଲେ । କହିଲି, ‘ଅପା । ଆଜି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବା ବୋଲି ସପ୍ତାହେ ଆଗରୁ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ କି ?’

-ନନ୍ଦନ, ସବୁ ସୂତାଗୁଡ଼ା ଏକାଠି ହେଇ ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ି ହବା ବେଳ ପାଖେଇ ଆସୁଚି । ଦେଖୁ, ଦୋଳପୁନେଇଁ ଦିନ ଗୁଡ଼ାଏ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଇଯିବ ।

-କାହିଁକି ?

-ତୋ ଯିବାବେଳ ପାଖେଇ ଆସୁଥିବ ଯେ !

-ଅପା, ତୁ ମତେ ତୁ କହିଲେ ମୋ ଆତ୍ମା ଶୀତଳ ହେଇଯାଉଚି ।

‘ବେଶୀ ଉଛାସ ଭଲ ନୁହେଁ ନହୁ । ଆଇଲୁ ମୋ ପାଖକୁ’ କହି, ସେ ଠିଆହେଇପଡ଼ିଲା ।

ମୁଁ ଉଠି ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ମତେ ଜାବୁଡ଼ିଧରି କହିଲା, ‘ଗୋଟେ ସାନଭାଇର ଛୁଆଁ ଏତେ ଆରାମଦିଏ !’

‘ଆଜି ନୂଆବୋଉ ହେରିକାଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖିଲାପରି ହେବ’ କହିଲି ।

-ସେ ଠିକ୍ ବୁଝିବେ । ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଏ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଚାନ୍ଦ, ଖାଦାନ ଓ ଶୁଭ ଦିଆଯିବା ଜାଗା ଟିକେ ବୁଲି ଆସିବା

ଦୁଇଟି ଯାକ ପଥର ଖାଦାନରେ ବହୁ ଲୋକ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମକଦ୍ଦମ ଜଣେଇଲେ, ‘ଆଜି ପ୍ରତି ଖାଦାନରେ ତିରିଶ ପଥର କଟାଳିଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ କୋଡ଼ିଏ ଲେଖାଏଁ ପାଇଟାଳ ଲାଗିଚନ୍ତି । କାଲି ଆଉ ସେତିକି ଆସିବେ । କାଲି ସୁଦ୍ଧା ଟ୍ରକ୍‌ରେ ଏଠୁ ପଥର ବୁହାହେଉ ନ ଗଲେ, ଖାଦାନ ପାଖରେ ପଥର ଜମିଯାଇ କାମରେ ଦିହୁ ହବ ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ମଉସା, ଇଞ୍ଜିନିୟର ସାହେବ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବେ । ତମେ କାମ ଚାଲୁ ରଖ ।’ ମାତୃମନ୍ଦିର ଫେରିବା ବାଟରେ କହିଲି, ‘ହେ ଦେଈ ! ସାଇକଲ୍ ଦିଇଟା କଥା ପାଣୋରିଗଲେ ଯେ !’ ‘ଆରେ, ସେ ଟ୍ରେନ୍‌ରଟା ଫାଙ୍କା କିଆଁ ଆସିବ ? ସେଇଥିରେ ଶ୍ୟାମାର ସାଇକଲ୍ ଅଣେଇନବା । ମୁଁ କଟକକୁ ଜଣାଏଁ ।’ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫୋନ୍ କରି ଝିଅ ସାଇକଲ୍ ବରାଦହେଲା । ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍‌ପରେ କଟକ ମ୍ୟାନେଜର ଜଣେଇଲେ ଯେ ହେଡ୍‌ଲାଭର୍ ଓ ଡାଏନାମୋ ଥିବା ଦୁଇଟି ସାଇକଲ୍ ଜିପ୍‌ରେ ଆସିବ ।

ପଚାରିଲି, ‘ପଥର କଟା, ଗେଜୁଟି ଗୋଟା ଓ ପୋଡ଼ା, କାଠ କଟା ଓଗେର ଓଗେର କାମର ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲେଇବା କିମିତି ?’

-ଘର ତିଆରି ମାଲମସଲା ଯୋଗାଣ ବା ‘ଉମାୟୋ’ କାଲିଠୁ କାମ କଲାଣି । କାଗଜପତ୍ର ତିନି ଚାରିଦିନେ ହେଇଯିବ । ପରିଚାଳନା ପାଇଁ କଟକ ଅଫିସର ସହକାରୀ ପରିଚାଳକ ଆଜି ପହଞ୍ଚିଯିବେ । କାଲି କମ୍ପାନୀର ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟ ଖୋଲାହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିବାସ ଓ ଅଫିସ ଦୁଥେଇ କୂଳରେ ଗୋଟେ ସୁଇସ୍ କଟେଜରେ ଚଳିବ ।

-ଏଗୁରା କୋଉଦିନ କଲୁ ତୁ ?

-କାଲି ତମେ ଦିହେଁ ନୂଆଗାଁ ଯାଇଁ ଫେରିବା ଭିତରେ । ନୂଆବୋଉ ଜାଣନ୍ତି । ଏବେ ଯାହା କହିଲେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦଉଚନ୍ତି, ‘ଯାହା ଦରକାର କର’ । କାନାଡ଼ାରୁ ଆଉ ଦଶକୋଟି ମଗେଇ ସାରିଚି ।

-ଅପା ତୁ ଆସିନଥିଲେ ଏ କାମସବୁ ଜମାରୁ ହେଇ ପାରିନଥାନ୍ତା

-ହେଉଥାନ୍ତା - ତେବେ ଟିକେ ସମୟ ଲାଗନ୍ତା । ତୁ ଏସବୁ ପାରିବୁ, ଖାଲି ମୂଲଧନ ଦରକାର । ଏଇବର୍ଷରୁ ତୁ ଆଉ ନୟା ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚ ଦଶ କୋଟି ଲେଖାଏଁ ପାଇଲାପରି ଲାଗୁଚି ।

-ପାଗଳ !

-ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଇସାରି କହିବୁ ।

-ହେଲା । ଏଇନା ସବୁଦିନିଆ କାମ ପାଇଁ ଯିବାତ ?

-ହଁ ।

ଗଲାବେଳକୁ ବ୍ୟାଙ୍କମ୍ୟାନେଜର ବସିଚନ୍ତି । ନୟା କହିଲା, ‘ମ୍ୟାନେଜରବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣ ଅପା ।’

ମ୍ୟାନେଜର କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ଏଇ ମାସକରେ ଆମ କାମ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଆମେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରାଇଜ୍ କରାଇବାପାଇଁ ହେଉଅଛିସବୁ କଲେଖୁଅଛୁ । ସେମାନେ କଣେଇଲେ ଯେ ଆମ ବ୍ୟାଙ୍କର ସବୁ ଶାଖାପାଇଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯୋଗାଇବା, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଲଗେଇବା ଓ ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଶିଖାଇବା ସବୁ ଦାୟିତ୍ବ କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ କମ୍ପାନୀକୁ ଦେଇଛୁ । ଆଜି ତମ ଶାଖା କମ୍ପ୍ୟୁଟରାଇଜ୍ କରାଇବା ପାଇଁ ଫ୍ୟାକ୍ଟ ପଠାଇଛି । ତାଙ୍କ ଏମ୍ବି ସେଠି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଏଇତକ ଶୀଘ୍ର କରେଇଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କର ।’

ଅପା ଜବାବ ଦେଲା, ‘ହଉ । ଟିକିଏ ଆଗରୁ କହିଥିଲେ ଆଜି ଆରମ୍ଭ ହେଇଥାନ୍ତା । ତେବେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଆଜିବି ଆରମ୍ଭ ହେଇପାରେ ।’

ଅପା କଟକକୁ ଫୋନ୍ କଲା, ‘ସାହୁ । ଭଲହେଲା, ତମେ ସିଧା ଧରିଲ । ସୀମା ବ୍ୟାଙ୍କ, ନୂଆଗାଁ - ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଶାଖାରେ କାଲିସୁଦ୍ଧା ଦକ୍ଷିଣ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଲଗାଇବା । ଆମ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଦୁଇଜଣକୁ ପଠାଅ । ଆଜି ଜିପ୍ରେ ପଠଉଛ ? ବଢ଼ିଆ । ଏ କାମର ରେକର୍ଡ୍ସକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବିଲ୍ ପଠା । ମାଲ୍ ପରିବହନ ବାବଦ ବିଲ୍ ଅଲଗା ଦିଅ - ଆମ ପ୍ଲାଣ୍ଟ ଦର - ଖାଲି ଦୂରତା ହିସାବ କରି ବିଲ୍ ପଠାଇବ । ସେ ପଇସା ‘ଗ୍ରମାୟୋ’ ହିସାବରେ ଜମାଦେବ ।’ ସେଠୁ ମ୍ୟାନେଜରଙ୍କୁ କହିଲା, ‘ମ୍ୟାନେଜର ବାବୁ । ଆଜି ଆରମ୍ଭ ହବ । କାଲି ଲଗାସରିବ । ଆମେ ଯେପରି କରୁଛୁ, ଆପଣ ବି ସେମିତି କାଲିହିଁ ଏ ବାବଦ ବିଲ୍ ପଇଠ କରିବେ । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଲ୍ ପଇସା ସାତଦିନ ପରେ ଦେବେ । ଶିଖିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଲୋକେ ଅଧିକା ସମୟ ଖଟିବେତ ?’

-ଆଜ୍ଞା । ଦି ଚାରିଜଣ ଆପଣଙ୍କ କମ୍ପାନୀ ଚାକିରି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କରୁଛନ୍ତି ।

-ହଉ, ପରୀକ୍ଷାରେ ସଫଳହେଲେ କାମ ପାଇବେ । ଆସନ୍ତୁ ।

ମ୍ୟାନେଜର ଗଲେ । ଅପା କହିଲା, ‘ସମସ୍ତେ ଶୁଣ । ମତେ ଓ ନନ୍ଦାକୁ ନଶନ ବୋଲି ଆଉ ନନ୍ଦନନକୁ ବି ଭାବୀ ନଶନେଇ ବୋଲି ନୂଆବୋଉ ‘ତମେ’ ‘ତମେ’ କରୁଛନ୍ତି । ତମେ ସବୁ ମୋ ସାନଭଉଣୀ, ଏ ନନ୍ଦୁ ବି ମୋ ସାନଭାଇ । ଏ ତମେ ଆଜିଠୁ ଗଲା । ଏଣିକି -ତୁ, ଆଲୋ, ହେ, ଆ, ବସ, ଲାଗ, ହେଲା ?’

-ଆଜ୍ଞା ।

-ବଡ଼ଭଉଣୀକୁ ଆଜ୍ଞା ଆପଣ କରନ୍ତି ?

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ହଁ ଓ ନା - ଯେତେବେଳେ ଯୋଉଟା ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିବ, ଆପଣ - ତମେ ଇତ୍ୟାଦି ।’

-କାମ ?

‘କାଲିର ଚିଠି - ଖସଡ଼ା ଟାଇପ୍ ସରିଛି । ଦେଖୁ ଦସ୍ତଖତ କର’ କହି, ନନ୍ଦା ତାତାଏ ଚିଠି ବଢ଼େଇଦେଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଅପା ଆଖିପକେଇ ଦସ୍ତଖତ କରି ସାରବାକୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲା,

‘ଶୁଣ, ସଖା ଛ’ଟା ପରେ ମୁଁ, ନନ୍ଦା ଓ ନନ୍ଦନ ମିଳିବୁ ନାହିଁ । ଆମର ଜଣେ କୁଣିଆ ଆସୁଛନ୍ତି । ତୁଷାର ବି ଆସିବେ । ଆମେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବୁ । ସବୁ କାମ ତମେ ଦିଅଣ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବତ ?’

ସାରଦା ଓ ନାଳିମା ହଁ କଲେ ।

ଅପା ପୁଣି କହିଲା, ‘କଟକରୁ ସାହୁ ବା ମହଲା ଏଠାର ଛଅଟି କମ୍ପାନୀର ପରିଚାଳକ ହେଇ ଯୋଗଦେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଆବାସ ସୁଇସ କଟେଜ । କାଗଜପତ୍ର ପାଇଁ ଆଲମାରି । ଆଜି ହୁଏତ ଆସିବେ । ସୁଇସ-କଟେଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।’

ରୂଆବୋଉ, ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ସେନ ସାଙ୍ଗେ ତିନିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତା ଆଗରୁ ମହଲା ଜିପ୍ସ, ଟ୍ରେଲର ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଆଉ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ମାଷ୍ଟ୍ର ଦିଅଣକୁ ଧରି ପହଞ୍ଚି ବ୍ୟାଙ୍କରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବସାଇବା କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଜିପ୍ସ ଓ ଟ୍ରେଲର ଦେଖି ଖୁସି ହେଇଗଲେ । ଶୁଭଦିଆଯିବା ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ତିନିହାତରେ ତିନିହାତ ଆକ୍ରାନ୍ତରେ ତିନିହାତ ଗହୀର ହେଇ ପୁନାଦି ଖୋଳା ହେଇଥାଏ । ମାଙ୍କଡ଼ାସ୍ତର ପଡ଼ିଥିଲେ ବି ଆହୁରି ଦେହହାତ ମୋଟ ମାଙ୍କଡ଼ା କଟାହେଇ ବାଲି ଭରି ହେଇଥାଏ । ସବାତଲେ ଦିଇଟା ପଥର । ତା ଓପରେ ଦିଟା ଶୁଆ ଓ ଗୋଟେ ଉଡା । ତା ଓପରେ ଗୋଟାଏ ଶୁଆପଥର ଯୋଡ଼େଇ ସରିଥାଏ । ଦିଖଣ ଛିଟସାହାଣରେ ବିଜୟେନ୍ଦ୍ର ସରସ୍ୱତୀ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିହରାନନ୍ଦ ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭିରି ସ୍ଥାପନ, ଦ୍ୱିସେମ୍ବର ସତର ଦୁଇହଜାର - ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଶୁକ୍ରବାର ଅପରାହ୍ନ ଚାରି ଘଟିକା ଖୋଳାହେଇ ରଖାହୋଇଥାଏ । ସବା ଓପର ପଥର ଓ ତା ମୁହାଣରେ ଦୁଇଟି ଛିଟ ସାହାଣ ଲଗାଇବା ବାକି ଥାଏ । ପାଖରେ, କଡ଼େଇରେ କରାଳ ଆଉ ରୂଆ କରଣି । ସବୁକୁ ଘେରି ଅସ୍ୱରାଳ ମୁରୁଜ !

ଆୟତାକାର କ୍ଷେତ୍ର ସାମନା ପାଙ୍କା ରଖାଯାଇ ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ରାସ୍ତା ଛଡ଼ା ଯାଇଥାଏ ଯେ ତା ଦିପଟରେ ବି ମୁରୁଜ । ଦ୍ୱାର ମୁହଁ ସାମନାରେ ଚିତ୍ରକଳସୀ ଦୁଇଟିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ । ବଇଁଠା ଦୁଇଟିରେ ଘିଅ ଓ ସଳିତା ଦିଆହେଇଥାଏ । ପଞ୍ଚୁବର୍ଣ୍ଣୀ ଫୁଲ ଡାଲାଏ ବି ଥାଏ ।

ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଅବାକ୍ ହେଇ ମୁଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

‘ଏସବୁ ଅସ୍ୱରା ମାଉସୀଙ୍କ କାମ । କାଲି ତ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତ ଆସରରେ ଦେଖୁଥିଲେ ଆପଣ’ କହି, ରୂଆବୋଉ ଅସ୍ୱରାଙ୍କୁ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଆଗକୁ ଆଣିଲେ । ହରିହରାନନ୍ଦ କହିଲେ, ‘ଝିଅ, ଏତେ ଚମତ୍କାର ମୁରୁଜ ଶିଖିଲ କୋଉଠୁ ?’ ରୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ପାରଳାର ଝିଅ, ଗୁମୁସରର ବୋହୂ । ମା’ଙ୍କଠାରୁ ଶିଖୁଥିଲେ, ଶାଶୁଙ୍କ ପାଖରେ ବୋରଷ କଲେ । ନନ୍ଦନ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାରକଲେ ।’ ହରିହରାନନ୍ଦ କହିଲେ - ‘ଏ ଝିଅ ରଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡାଏ ଆଉ ନନ୍ଦନ ଗୋଟେ ପକ୍ଷୀ ଜହୁରୀ ।’ ସରସ୍ୱତୀ ଯାଇଁ ଅସ୍ୱରାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ । ଓପରଓଳି ଚାରିରେ ଶଙ୍ଖ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ଭିତରେ ନାଳିମା ଓ ନନ୍ଦା ବଇଁଠା ଦୁଇଟି ଧରି ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ

ଜଳାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବଇଁଠା ଜଳିଲା । ଦୁହେଁ ବଇଁଠା ବୁଲାଇ ଶୁଭ - ପଥରକୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲେ । ନୂଆବୋଉ ଫୁଲ ତାଳାରୁ ଫୁଲନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିଲେ । ଫୁଲବୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ପର ପଥରରେ କରାଳ ଲଗାଇ ଫଳକପାଇଁ ଲେପଦେଲେ । ମନଦମ ଓ ଭାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଫଳକ ପଥର ଧରି ଠିଆହେଲେ । ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାକୁ କରାଳ ଦେହରେ ଚପାଇଲେ । ପୁଣିଥରେ ଶଙ୍ଖ ଓ ହୁଳହୁଳିରେ ଶୁଭ ଜାଗା ଉଛୁଳିଲା । ସରସ୍ୱତୀ ଭାବବିହ୍ୱଳା ହୋଇ ଝରଝର କାନ୍ଦିଲେ । ଶୁଭ ଦିଆ ସରିଲା । ତାପରେ ସୁକୁମାରୀଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା କେନ୍ଦ୍ର ଉଦଘାଟିତ ହେଲା । ସେଠିବି ଚମତ୍କାର ସାଜସଜ୍ଜା । ମୁରୁଜ ଜାଗାରେ ଚିତା । ସାଙ୍ଗକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ ଓ ବଇଁଠା, ଫୁଲ, ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଓ ହୁଳହୁଳି । ଏଠି ହରିହରାନନ୍ଦ, ସରସ୍ୱତୀ ଓ ନୂଆବୋଉ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଭିତରେ ଶ୍ୟାମା, ଉର୍ମିଳା, କ୍ଷେତ୍ରମଣିକ କପାଳରେ ଡିଲକଦେଇ ଓ ଖଡ଼ି ଛୁଆଁଇ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଉନ୍ମୋଚନ କଲେ । ସେ ତିନିହେଁ ଫୁଲ ଆଖିଲା ହାତରେ ଧରି ସୁକୁମାରୀକୁ ଗୁରୁବରଣ କଲେ । ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଆମେ ପାଠପଢ଼ା ଜାଗାରେ ଟିକିଏ ବସି ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଘରେ ଚା' ପିଇ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁ ।

ଯିବାବେଳକୁ ହରିହରାନନ୍ଦ କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ଧୀରସ୍ଥିରହେଇ ତମକାମ ସାର । ସେମାନେ ଛ’ଟାରେ ପହଞ୍ଚିବେ । ମୁଁ ଗାଧୋଇ ପଡ଼ି ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନାସାରି ଶୁଖିରାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବି । ଭାବୁଚି ସାଢ଼େ ଆଠଟା ବେଳକୁ ଆମେ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲେଉଟି ପାରିବୁ । ବାଟରେ ନନ୍ଦାକୁ ପଚାରିଲି, ‘ମାଁ କୋଉଠି ?’ ‘ସେ କନକ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଡ଼ିଭିତରେ ବସି ସବୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏବେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଘରେ ।’ ଆମେ ବି ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିଲୁ । ଠିକ୍ ଛ’ରେ ସେ ଦିହେଁ ଆସିଲେ । ବାରଣ୍ଡାରେ ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ବସିଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆମ ନୂଆ ପେଟେଷ ଦରଖାସ୍ତରେ ଚାରିତାରକା ମୋହରର ରହସ୍ୟ ପଚାରିଲେ । ମାଇକ୍ କହିଲେ, ‘ଶିଳ୍ପଜଗତର ଗୁଲ୍‌ୟା ବୃତ୍ତି ନିରୋଧକ ସଂସ୍ଥାମାନେ ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନିଅନ୍ତି । ଦଶ ପନ୍ଦର ହଜାର ପେଟେଷ ଦରଖାସ୍ତ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ହୁଏତ ଏପରି ମୋହର ପାଏ ।’

ସେମାନେ ନୂଆ ପେଟେଷର ପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଆକଳନ କରନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ କୋଉଠି କୋଉଠ ବା କି କି କାମରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ଭବ ସେକଥା ମୋଟାମୋଟି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆକଳନରେ ‘ଅନନ୍ତ’ ମହାକାଶଗାମୀ ରକେଟ୍, କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର, ରାଡାର , ଜେଟ୍ ଇଞ୍ଜିନ୍ ଏପରିକି ପାରମାଣବିକ ଆକ୍ରମଣ ବିରୋଧୀ ସଂଯନ୍ତରେ ବି ଲଗାଯିବ ! ତେଣୁ ବହୁଦେଶ ଓ କମ୍ପାନୀ ଏହାର ନିର୍ମାଣ କୌଶଳ କଲେବଳେ କୌଶଳେ ହାସଲ କରି ସେଥିରେ ଟିକିଏ ଅଦଳ ବଦଳକରି ଆଉଗୋଟେ ନାଁରେ ନିଜେ ପେଟେଷ ହାସଲକରିବା ପାଇଁ ଲାଗିପଡ଼ିବେ । ତେଣୁ ଗୋପନୀୟତା ରଖିବା ପାଇଁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ତାପରେ ?’ ମାଇକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ‘ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଓ ତାର ନିର୍ମାଣରହସ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବେ । ମାତ୍ର ଆମ ରୋବୋ ଭିତରେ ସେ ନିଜେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଧ୍ୱଂସହବା ଟିକି ଯନ୍ତ୍ରାଂଶଟିଏ ଅଛି । ତାର ଗୋଟିଏ ଗୋପନ କୋଡ୍ ‘ଚାବି’ ଅଛି । ସେଠି ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ

ପରପର ଆଉ ଚାରିଟି କୋଡ଼ ଅଛି । ତେଣୁ ତାକୁ ଭେଦିବା ପ୍ରାୟ ଅସମ୍ଭବ । ଏସବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନେ ଅବିଷାର କରିବେ । ସେମାନେ ସଫଳ ନହବା ଯାଏ ଆମ ରୋବୋ ନିରାପଦ ଓ ଆମ ରାଜତାଗ ନିଶ୍ଚିତ । କେହି କେବେ ଏ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବକଲେ ବଜାରରେ ନକଲି ‘ଅନନ୍ତ’ ହାଉଯାଉ ହବ । ଭଲଟଙ୍କା ଭାଲଟଙ୍କା ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼ି ତଳେଇଗଲାପରି ଶେଷରେ ‘ଅନନ୍ତ’ ‘ଭାଲ ଅନନ୍ତ’ମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼ି ତଳେଇଯିବ ।’

‘କେବେ ?’ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

-କିଏ ଜାଣେ । ପେଟେଷ ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭହବାର ପରଦିନ ହେଇପାରେ ବା ପଚାଶବର୍ଷପରେ ହୋଇପାରେ ବା ଜମା ନହୋଇପାରେ ।

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ରେଡ୍, ତମେ ଏହାର ଯେଉଁ ବ୍ୟବହାର ଆଶାକରୁଛ, ସେପରି ହେଲେ ତ ଆମକୁ ଆଉଏକ କାରଖାନା ଖୋଲିବାକୁ ପଡ଼ିବ !’

-ହଁ, ମା’ ମ୍ ।

-କେତେ ଲାଗିବ ?

-ଚାହିବା ଘେନି ଉତ୍ପାଦନ । ଉତ୍ପାଦନ ଘେନି କାରଖାନା । କାରଖାନା ଘେନି ପୁଞ୍ଜି ।

-ତମେ ଦୈନିକ କେତୋଟି ରୋବୋ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ଭାବୁଛ ?

-ଆରମ୍ଭରେ ଶଏ । କାରଖାନାପାଇଁ ଲାଗିବ ଦୁଇଶ କୋଟି । ଆମେ ଏହାର ପାଞ୍ଚଗୁଣଯାଏ ନିଜେ ଦେଇପାରିବା । ତାଠୁ ବେଶୀ ଦରକାର ହେଲେ ବି ପୁଞ୍ଜି ଯୋଗାଡ଼ ପାଇଁ ଅସୁବିଧା ହେବନାହିଁ ।

‘ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ଯୋଉ ଗଳାକଟା ପ୍ରତିଦୃଢ଼ିତା କଥା କହିଲେ, ସେଟା କ’ଣ କେବଳ ରହସ୍ୟ ଭେଦିବା ପାଇଁ ?’ ବୋଲି ନନ୍ଦା ପଚାରନ୍ତେ, ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ଼ ଟିକେ ବିପ୍ଳୟରେ ତାକୁ ଚାହିଁଦେଇ କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍ ! ଆପଣଙ୍କର ଏକ୍ସପରେ ଦୃଷ୍ଟି ! ନା ଆମଠାରୁ ଆଗେ ନେଇ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ମହାକାଶ କେନ୍ଦ୍ର ନାଶା, କ୍ଷେପଣାସ୍ତ୍ର ଗବେଷଣା ବିଭାଗ ଓ ସାମରିକ ବିଭାଗ ଆଉ କାନାଡ଼ାର ସାମରିକ ବିଭାଗ ଆଦି ବହୁ ସଂସ୍ଥା ‘ଅନନ୍ତ’ର ସୁରାକ୍ ପାଇଁ ମତେ ପଚରାଉଛୁ । ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଥରେ ପେଟେଷ ପାଇଲେ ଆଗେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ସୁଯୋଗ ମିଳିବା ପାଇଁ ଭିଡ଼ ଓ ଚାପ ବଢ଼ିବ । ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନ ଲାଗି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବେ ।’

ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରିଲେ, ‘କାନାଡ଼ା କେତେ ଅର୍ଡର ଦେବ ଓ ଆଗ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କେତେ ପଇସା ଦେଇପାରିବ ?’

-ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ ଓ ସବୁ ବିମାନ କମ୍ପାନୀ ଚାହିଁବେ । ଧରନ୍ତୁ ତିରିଶ ଚାଳିଶ ହଜାର । ଗୋଟିକୁ ହଜାରେ ତଳାର । ରାଜତାଗ ପଚିଶ ଶତାଂଶ । ମାନେ, ଅଢ଼େଇଶ ତଳାର । ଆପଣମାନେ ଜଣକା ପ୍ରତି ରୋବୋରୁ ତିନି ହଜାର ଏକଶ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ପାଇବେ ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘କମ୍ପାନୀ କେତେ ଲାଭ କରିବ ?’

-ରାଜଭାଗ ପତିଶା, ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସାଠିଏ, ପୁଞ୍ଜିର ସୁଧ ଦଶ ଗଲେ ଲାଭ ରହିବ ପାଞ୍ଚ ଶତାଂଶ । ଗୋଟିକରୁ ପଚାଶ ତଳାର, ମାସକୁ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ତଳାର ବା ପଚାଶଟି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ।

ଅପା କହିଲା, ‘ରେଡ଼, ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଓ ଭାରତକୁ ତ ମନା କରିପାରିବା ନାହିଁ ।’

-ନା, ତେବେ ଉତ୍ତରାଫ୍ରିକା ମହାକାଶ ସଂସ୍ଥା ଓ ସାମରିକ ବିରାଗପାଇଁ କେବଳ ଦବା । ବିମାନସେବା ନୁହଁ । ତା ମାନେ ଆଉ ଚାଲିଶହକାର ଯୁନିଟ୍ । କେବଳ ଏଇମାନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଛେକ ଅର୍ଡର ପାଇଁ ଆମକୁ ଦୁଇବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ଲାଗିବ । ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ ହବ ଛ’ମାସ ପରେ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନ, ତୁ ହୁଏତ ଭାବୁଛୁ ଯେ ବଡ଼ କାରଖାନା କରି ଆହୁରି ବେଶୀ ଉତ୍ପାଦକଲେ, ଆହୁରି ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଯୋଗାଣ କରି ଅଧିକା ଲାଭପାଇଁ କାହିଁକି ନ ଭାବୁଛନ୍ତି ରେଡ଼ଗ୍ରେଡ଼ । କଥାହେଲା, ବ୍ୟବହାର ଘେନି, ରୋବୋ ଗୋଟାଏ ଦିନ ବା ପାଞ୍ଚଦଶବର୍ଷ କାମ କରିପାରିବ । ତେଣୁ ବର୍ଷକରେ ସବୁ ଅର୍ଡର ଯୋଗେଇ କାରଖାନା କ’ଣ ପର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବନ୍ଦହବ ?’

‘ଠିକ୍ ।’ ସେଠୁ ତୁଷାର ଆଡ଼େ ମୁହଁ ବୁଲେଇ କହିଲି, ‘ହୋ ତୁଷାର ଭାଇ, ଭାଇତାକ ଚଳିବ ତ !’

ସେ ହସି ହସି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା, ‘ଚଳିବ । ମହାରଣା ଭାଇ କହିଥିଲେ ଜମା ଚଳିନଥାନ୍ତା । ତେବେ ହଠାତ୍ ମତେ ଡାକୁଚ କାହିଁକି ?’

-ତମେ କାହିଁକି ବୁଝାପୁ ବସିବ ?

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାରେ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପଡ଼ିଆରୁ ଏଠିକି ଆସିବା ଦିଗ୍‌ବୋରେ ସେମାନେ କ’ଣ କରୁଥିଲେ !’

ଅଞ୍ଜଳି ଅପା କହିଲା, ‘ତୁତ ଏଡ଼େ ବୋକୀ ନଉଁ ।’

ତୁଷାର କହିଲେ, ‘ସେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଲା କୋଉଠୁ ଓ କେବେ ?’

ଅପା କହିଲା, ‘ପାଇଟି ପୂର୍ବଜ୍ଞତାରୁ । ଜନ୍ମରୁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ବି ସେଇଆ !

-ଆଉ ଆମ ପାଠ, ଗବେଷଣା, ଅଭିଜ୍ଞତା ?

-ସେଥିରୁ ମିଳେ ଜ୍ଞାନ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନବା କ୍ଷମତା ବା କୌଣସି କଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା । ମୂଳକଥା ବୁଦ୍ଧି । ସେଇଟି ଜନ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ନୁହେଁ, ମା’ ପେଟରେ ରହିଲାଦିନୁ ଆସେ ।

‘ମାତାମା, କାଗଜପତ୍ର ଦେଖି ଦସ୍ତଖତ କରିବେ ? ତୁଷାର ଦେଖିସାରିଛନ୍ତି,’ କହି ରେଡ଼ଗ୍ରେଡ଼ କାଗଜ ତାଡ଼ାଏ ବଢ଼େଇଲେ । ଅଞ୍ଜଳି କୋଡ଼ିଏଟା ଯାଏ ଦସ୍ତଖତ କରି ନନ୍ଦାକୁ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ପ୍ରଥମେ ତୁ, ତୃତୀୟରେ ନନ୍ଦୁ । ପୁରା ନାଁ ଦସ୍ତଖତ କରିବ ।’

ଦସ୍ତଖତ ପର୍ବ ସରିଲା । ପଚାରିଲି, ‘ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍, ଏ କାମଟ ସରଳ । ଆମ ଅନନ୍ତର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଯୋଗଉଥିବା ଅପରାଜିତା ଆଶ୍ରମ ଟିକେ ବୁଲି ଦେଖିବ ?’

‘ନା ସାର୍ । ବହୁତ ଜଞ୍ଜାଳ । ମୁଁ ଏଠି ଆସିବି ବୋଲି କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ବାହାରିଲାବେଳେ ମୋ ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ କରି କହିଲି, ‘ଗୋଟି ବହୁତ ଜରୁରୀ କାମରେ ଆଲାସ୍କା ଯାଉଛି । ଚାରିଦିନ ପରେ ଫେରିବି । ଚାରିଦିନପରେ ନ ଫେରିଲେ ମାତାମୁକୁ ଜଣେଇ ଦବ ।’

କହିଲି, ‘ଆପଣ ପ୍ଲେନ ଚାର୍ଟର କରି ଆସିଲେ, ଅନ୍ତତଃ ପ୍ଲେନ କମ୍ପାନୀ ଓ ଇମିଗ୍ରେସନ ବାଲା ଜାଣିଥିବେ ।’

ତୁଷାର କହିଲେ, ‘ଜାଣନ୍ତି - ତୁଷାର ରଞ୍ଜନ ମହାରଣା ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟି ମଫସଲରେ ତାଙ୍କ ମା’ଙ୍କ ଟିକିସା ପାଇଁ ଡକ୍ଟର ମାଲକେଲ ରେଡ୍‌ଗ୍ରେଡ୍‌ଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଯାଉଛନ୍ତି ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ତାହେଲେ, ଏସବୁ ତମର ମିଳିତ କ୍ଷତ୍ରଯନ୍ତ୍ର !’

-ଅଞ୍ଜଳି ଦେବୀ, ଆପଣଙ୍କ ବୋଝ ବଢ଼େଇବୁ କାହିଁକି ? ଅସଲକଥାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିବୁ ଓ ଆପଣଙ୍କ କଥା ମାନିବୁ ।

ପଚାରିଲି, ‘ଭାଇ, ତମର ପରପର ପାଞ୍ଚଟି ଗୋପନ କୋଡ୍‌ଡ ଆଇମା କାହାଣୀର ସାତତାଳ ପାଣି, ସାତତାଳ ପଙ୍କ ତଳେ କୁହୁକ ପରୁଆ ସାତ ଭିତରେ ଶେଷଟିର ଡାଏରୀ ଜୀବନ ନାଟିକା ପରି ଶୁଭିଳା । ମାତ୍ର ଜୀବନ ନାଟିକା କଥାଟି ତମଛଡ଼ା ଆଉକିଏ ଜାଣେ ?’

-ବାବୁରେ ଚାରିତାରା ଗୋପନ ମୋହରର ଗୋପନତମ କଥାଟିର କଥା ମୁହଁରେ କେବେ ଧରିବୁ ନାହିଁ । କୋଡ୍‌କଥା ଖାଲି ଜଣେଇଛି । କୋଡ୍ କୋଉଠି କହିନି । ଆସିବା କଥା ବାବା ଜାଣନ୍ତି । ଏଠି ଆଉ ଜନପ୍ରାଣୀ ନରହିବାପାଇଁ ବାବାଙ୍କୁ ଆଗରୁ କହିଥିଲି । ଏହା ଈଶ୍ବରୀ ଜାଣନ୍ତି । ତମେମାନେ କାହାକୁ କହିନା ତ ?

କହିଲି, ‘ନା । ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ତମେ ଓ ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଆମର ଜଣେ କୁଣିଆ ଆସିଛନ୍ତି ।’
ତୁଷାର କହିଲେ, ‘ଢୁଠୁ ଆମେ ।’

-ଆମେବି ତମକୁ ବାଟେଇଦେବାକୁ ଯିବୁ ।

ଗଲାବେଳକୁ ଦେଖୁଲୁ ତୁଆବୋଉ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଓହ୍ଲେଇପଡ଼ିଲୁ । ତୁଷାର ଓ ରେଡ୍ ନମସ୍କାର ହେଇ ବିଦାୟ ମାଗିଲା ବେଳକୁ ରେଡ୍ କହିଲେ, ‘ମା’, ଆଜିଠାରୁ ଠିକ୍ ଏଗାରମାସପରେ ଆସି ଏଠି ସାତଦିନ ରହିବି । ଏଟା ମୋ ସ୍ବାକ୍ ହୁକୁମ । ତାଙ୍କ ନାଁ ଅରୁଣା ଶର୍ମା । ବନାରସର ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ଭାଣିତା । ଆମ ତରଫରୁ ଆପଣଙ୍କ ଆଶ୍ରମପାଇଁ ଏ ସାମାନ୍ୟ ଭେଟି ଗ୍ରହଣ କରି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ ।’ ସେ ଭ୍ରାୟୁଟିଏ ବଢ଼େଇଦେଲେ ।

ତୁଆବୋଉ ତାକୁ ନନ୍ଦାକୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ମାଇକ୍, ମୁଁ ଜାଣେ ତମେ ଆସିବବୋଲି ଅରୁଣାକୁ ବି କହିନ । ସେ ଏଇନା ବନାରସରେ । ଉପାଧ୍ୟାୟ ମତେ ଫୋନ୍ କରି ଆଜି

ସଞ୍ଜରେ କହିବନ୍ତି ଯେ ଅରୁଣାଙ୍କର ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ଭାରୀ ମନ । ତେବେ ତମକୁ ନ ଆଣି ସେ ଆସିବେ ନାହିଁ । ତମମାନଙ୍କ ଗୋପନାୟତାକୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଏକା ତମକୁ ଭେଟୁଛି ।’ ସେଠୁ ଦୁଷ୍ଟାରକୁ କହିଲେ, ‘ତମେ କେବେ ଆସିବ ?’

-କହିପାରୁନି - ତେବେ ଛ’ସାତ ମାସ ଆଗରୁ ନୁହଁ । ବାବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେଣି ?

-ହଁ ।

ସମସ୍ତେ ମାତୃମନ୍ଦିର ଗଲୁ । ହରିହରାନନ୍ଦ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିକୁ ଯିବା ବାଟରେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ । କାଲି ତିନିଟା ତୋଜର, ଦୁଇଟା ଟ୍ରକ ଓ ଗୋଟିଏ ଫର୍ମ ଟ୍ରକ ଆସିବ । ପଥରିଦିନ କରତକଳ ଆଉ ଗେଜୁଟି ଓ ଟାଲଲ ପୋଡ଼ା ଭାଟି ବି ବସିବ । ଟ୍ରକ ଓ ତୋଜର ପ୍ରଥମଦଫା କୋଙ୍କ ଘେନି ଆସିବେ ।’ ଭିତର ଛାତ ପଲସ୍ତରା ପାଇଁ ଶିପତୁନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି । କାଠ ସିଜନିଂ ଯନ୍ତ୍ର ବି ବସିବ । ହଁ, ଭାଲୁ, ଅନୁମତିପତ୍ର ପଠେଇଛି । କାଲି ଟିଫିନକରୁଭେତର ପାଞ୍ଚଜଣିଆ ଟିମ୍ ପଠେଇଛି । ସେମାନେ ଚିହ୍ନଟ ଗଛ ଓପରେ ସରକାରୀ ଅନୁମତି ସୂଚକ ହାତୁଡ଼ି ମୋହର ମାରିବେ । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଆଜି ଆହୁରି ଦେହଶ ଗଛ ଠାବ କରିଛି । ତମେ ଓ ଗୋପାଳ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଏ ଝଙ୍କାଳ ଜହ୍ନମାନଙ୍କୁ ସବୁ ଦେଖେଇବ । ସବୁ ଗଛମୂଳରେ ମୋହର ଲଗେଇବ । ଏ ଜହ୍ନଗୁଡ଼ାକୁ ସେଇ ବଣରେ ଭୋଜି ଖୁଆଇଦେବ - ଶିରି, ଖେଚେଡ଼ି ଓଗେର । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଭାଲୁ ମୋ ସାଙ୍ଗ । ସବୁକାମ ସୁରୁଖୁରୁରେ ହବ । ମୁଁ ଆସିବାଯାଏ ସବୁ ସମ୍ପାଳିବ ।’ ସେଠୁ ଦୁଷ୍ଟାରକୁ ପଚାରିଲେ ‘ଦୁଷ୍ଟାର, ତକ୍ତର ରେଡ଼ଗ୍ରେଡ଼ ତମ ମା’ଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ?’ ‘ଆଜ୍ଞା ତେବେ କହୁଛନ୍ତି ମା’କୁ ନେଇ ମତେ ଛ’ସାତ ମାସ ଆମେରିକା ଯିବାକୁ ହବ ।’

ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ । ନନ୍ଦା ବ୍ରାଫ୍ଟ ଦେଖି କହିଲା, ‘ଏ ମାଇକ୍ ତ କମ୍ ନୁହଁ । ଏକାବେଳେ ଗୋଟିଏ ମିଲିଅନ ପାଇଁ, ମାନେ ସାତ କୋଟି ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା !’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ତା ପାଇଁ ବେଶୀ ନୁହଁ । ବର୍ଷକୁ ପାଞ୍ଚମିଲିଅନ ଡଲାର ମାନେ ପଚାଶ କୋଟି ଟଙ୍କା ଦରମା । ତା ଓପରେ ମୋ କମ୍ପାନୀ ସେୟାର ବିକାକିଣାରୁ ଲାଭ ଆଉ କୋଡ଼ିଏ କୋଟି । ସାଙ୍ଗକୁ ତା ସ୍ତ୍ରୀର ଯୁନିଭର୍ସିଟି ପ୍ରଫେସର ଓ ସେୟାର ବିକା କିଣାରୁ ଆୟ ପ୍ରାୟ ଦଶକୋଟି ତା ଅର୍ଥ ଉଭୟଙ୍କର ମୋଟ ବାର୍ଷିକ ଆୟ ହେଲା ପଞ୍ଚାବନ କୋଟି ।’

-ତମେ ମାଇକ୍‌ଙ୍କୁ ଏତେ ଦରମା ଓ ସେ ପତି-ପତ୍ନୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ଏତେ ସେୟାର ଦେଇଛ ? ‘ନହେଲେ ଏମିତି କାମ କରନ୍ତା ?’

କହିଲି, ‘ଦୁଆବୋଉ, ଆଜି ଖାଇପାରିବି ନାହିଁ । ଯାଉଛି ଶୋଇବି ।’

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ସମତେ ଖଟିବନ୍ତି । ଚାଲ୍, ବଢ଼ିଆ କରି ଗାଧେଇ ଟିକେ ବସି ଫେରିବା ।’ ସେଠୁ ଦୁଆବୋଉଙ୍କୁ କହିଲା, ‘ଦୁଆବୋଉ, ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଘରତ ଖାଲି ହେଇଛି । ନନ୍ଦାବି ଆସୁ, ଗାଧେଇ-ପାଧେଇ ସାରି କାଲି କାମର ଯୋଜନା କରି ତମକୁ

ଜଣେଇବୁ ।’

-ତମେମାନେ ଆଅ । ମୁଁ ଆସୁଛି । ସେଇଠି ଖାଇବା ।

ଖାଇଲାବେଳେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲେ, ‘ନୂଆବୋଉ, ବର୍ଷକୁ ଜଣକା ବାରକୋଟି ଯାଏ ପାଇବୁ ।’

-ଭଲ । କେତେଦିନ ?

-ଆମ ରୋବୋର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ନହେଲାଯାଏ ବା ଆମ ରୋବୋକୁ ବଳି ଆହୁରି ଭଲ ରୋବୋ ନ ବାହାରିବା ଯାଏ । କେତେଦିନ କହିହବ ନାହିଁ । ଦିନେ ହେଇପାରେ ବା ଦଶବର୍ଷ ହେଇପାରେ ବା ସବୁଦିନେ ହେଇପାରେ !

-ଟିକସ ଯାଇ ରହିବ କେତେ ?

-ପ୍ରାୟ ସାତ କୋଟି । ତେବେ ଆମେ ରାଜଭାଗ ପାଇଁ ଫରେନ୍ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜ ଅଣାଉଥିବାରୁ କିଛି ରିହାତି ପାଇବୁ । ସେ କାମ ମୋ ଓକିଲ କରିବେ । ତେଣୁ ମୋଟାମୋଟି ଛ’ମାସକୁ ସାଢ଼େ ତିନି କୋଟି ଧରାଯାଉ ।’

-କ’ଣ କରିବ ?

‘ମୁଁ କାନାଡ଼ାରେ ରଖିବି । ପୁଞ୍ଜି ବଢ଼େଇବି’ କହିଲା, ଅଞ୍ଜଳି ।

‘ନନ୍ଦା ?’

-ଆମେ ଦୁହେଁ ବିଲୁକୁଳ ଟିକସ ନଦେଇ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ଦାନ କରିବୁ ।

-ନନ୍ଦନଙ୍କ ପାଇଁ ଏବଠୁ କହୁଚ କିମିତି ?

-ଏବଠୁ ନ କହିବି କାହିଁକି ?

ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ‘ବଢ଼ିଆ ଉତ୍ତର । ଆଜି ଦିଇଟା ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ପାଇଚି ନନ୍ଦା । ଗୋଟେ ମାଇକର -ତା ଦୃଷ୍ଟି ପରା ଅନ୍ତର୍ଭେଦୀ ମାନେ ଏକ୍ସରେ - ଦୃଷ୍ଟି । ଦ୍ଵିତୀୟଟି ତୁଷାରର, ଏତେ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଲା କୋଉଠୁ ?’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ତୃତୀୟ ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର ତୁ ଦେଲୁ ଅପା । ଦୁମକୁ ଦଉଡ଼ି ମିଳିବ ନାହିଁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ । ଆୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିପାରେ । ତମେ ଏମାନଙ୍କୁ କୁହ ତମକୁ ଅଧେଦେଇ ଅଧେ ନିଜ ପାଖରେ ରଖନ୍ତୁ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘କାହିଁକି ରଖନ୍ତୁ ।’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ମୂଲଧନ ହେଲେ ସିନା ଆଉ କ’ଣ କରି ଆଉରି ରୋଜଗାର କରି ଆମକୁ ଦେବ !’

-ହଉ ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ପିଆକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି, ଅପା ଆଉ ନନ୍ଦା ବସି ଗପ ଜମେଇଚନ୍ତି । ମୁଁ ଯାଇ ପାଖରେ ବସି ପଚାରିଲି, ‘ଅପା, ମାଇକ୍‌ଙ୍କ ହିସାବରୁ ଲାଗିଲା ତମ ପୁଞ୍ଜିଲଗାଣରୁ ତୋ ଲାଭ ମାତ୍ର ଏକ ଶତାଂଶ । ଏପରି ବ୍ୟବସାୟ କ’ଣ ଲାଭଜନକ ?’

-ନନ୍ଦୁ, ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚପତ୍ର ବାଦେ ଏତକ ଆୟ କମ୍ ନୁହେଁ । ବେଶୀଲୋଭ କଲେ, ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପଛେଇଯିବୁ ଆମେ ।

-ତମରତ ଏକଟାଟିଆ ବେପାର ।

-ନନ୍ଦୁ, ମୁଁ ଆଉ ପଚାଶ କୋଟି ଖଟେଇଲେ ଉତ୍ପାଦନ ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ିବ । ଲାଭ କେତେ କହିଲୁ ?

-ମାନେ ଦିନକୁ ଶ୍ୟା ଜାଗାରେ ଦୁଇଶ ରୋବୋ । ଗୋଟାକରୁ ଏବେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଭ ପଚାଶ ଡଲାର । ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିଲେ ଲାଭପରିମାଣ ବଢ଼ିଯାଇ ହେବ ପ୍ରାୟ ଶ୍ୟା ଡଲାର । ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, ନା, ପ୍ରାୟ ଶ୍ୟାବିରିଶ ଡଲାର । ବର୍ଷକୁ ଲାଭ ହିସାବ କର ।

-ଦରକାର ନାହିଁ ।

-ଆରେ ମଜା ସେଠି ନାହିଁ । ଜାଣି ଶୁଣି ଆମ ଉତ୍ପାଦନ ହାର କମେଇ କେବଳ ଏତିକି ସଂସ୍ଥାକୁ ରୋବୋ ଦେଲେ କ୍ଷତିଭରଣା ପାଇଁ ହଉ କି ଆମକୁ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ମଙ୍ଗେଇବା ପାଇଁ ହଉ, ଗୋଟାକୁ କେତେ ଯତା ଯାଇପାରେ ଅନୁମାନ କଲୁ !

-କେତେ ?

-ହଜାରେ ଜାଗାରେ ଦୁଇହଜାର ବା ତିନିହଜାର ଯାତିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ସେମିତି ହେଲେ କେତେ ପାଇବା ଦେଖ !

-ଏତ ସତରେ ମଜା ! ମୋଫ୍ଟ୍ ମିଳୁଥିବା ଶିଉଳି ଗୁଣ୍ଡି ପାଞ୍ଚ କିଲିଆ ରୋହି ଧରିବା ଭାବି କଥା !

‘ଆମେ ପରା ନିରାମିଷାଣୀ !’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଆମେ, ମାତ୍ର କମ୍ପାନୀ ନୁହେଁ । ପକ୍ଷବହେଲେ ସେ ତିନି ତିନିଜିଲ ଧରିପାରେ ! ନୁହେଁ ଅପା ?

-ଗୋଟେ ଟାଇକୁନ୍ ମାନେ ଯଶ ବନିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ତୋର ଅଛି ।

-ଆଜ୍ଞା ଅପା, ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୋର ଏଠା କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ା କ’ଣ ?

-ଦାତବ୍ୟ ହୋମିଓ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ! ଲଗାଣ କମ୍ । ଲାଭ ପ୍ରାୟ ଶୁନ୍ ମାତ୍ର ମାତ୍ର ନାମ ଯେତେ ନାହିଁ ସେତେ !

-ମୁଁ ଯଶ ହେଲେ ତୁ କ’ଣ ?

-ନବ ଗୁଞ୍ଜର ।

-ହେ, ନବଗୁଞ୍ଜର ଜାଣିଲୁ କୋଉଦିନ ?

-କାଲି । ନନ୍ଦା ଏବେ ମତେ ସାରଳା ମହାଭାରତରୁ ଗପ କହୁଛି ! ସେମିତି ଅନାନା-ସକାଳ ପାଞ୍ଚରୁ ଛ’ମୋ ରୁମ୍ରେ ।

-ମୁଁ ତ ଶୁଣି ନାହିଁ !

-ତୋ ରୁମ୍ ଓ ମୋ ରୁମ୍ ଭିତରେ ଦୁଇଟା ରୁମ୍ ଥିବା ଭୁଲିଗଲୁକି ?

-ମତେ କୁତେଇ ଏମିତି କରୁଚ ଦିହେଁ, ସେଥିରେ ତୁ ନହୁ ନହୁ ବୋଲି ସେହି ଦେଖଉଛୁ ଆଉ ସେ ପେରେମ ନଗେଇଟି ବୋଲି ନାଗରା ପିରୁଟି ! କି ଭୟଙ୍କର ଲୋକରେ ବାବା !

‘ଯିବା ନା ଗପୁଥିବା’ ପଚାରିଲା ନୟା ।

‘ନ ଯାଇଁ ଚାରା କାହିଁ’ କହି, ଉଠିଲି । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆଜି ଶୈଳେଶ୍ୱର ଜମି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି କରିବେ । ସେ ତାଙ୍କ ଘରବାରୀ ଓ ସବୁ ଚାଷଜମି ଆମକୁ ଦେବାପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ବଡ଼ ଝିଅକୁ କିଛି ପଇସା ଦେବେ । ସୁଦାମ ଓ ଉମି ଏଠା ନୂଆ ଗୋଷାଳା ଦାୟିତ୍ୱ ନେବେ । ଏଣିକି ଆଉ ଜମିପାଇଁ ନ ଲାଗି ଅନ୍ୟକଥାରେ ଲାଗିବା । ପ୍ରଥମ କାମ, ନୂଆ ଅତିଥିଭବନ ସାଙ୍ଗକୁ ଅନ୍ତତଃ ଛଅଟି ଘର ।’

ସାରଦା ପଚାରିଲା, ‘ଘର କାହାପାଇଁ ?’

-ଶୈଳେଶ୍ୱର, ସୁଦାମ, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ, ବିହୁମତୀ ମକଦ୍ଦମ ଓ ଆଉ ଦୁଇଟି ହରିହରାନନ୍ଦ ବା ତାଙ୍କରଙ୍କ ପରି ବନ୍ଧୁ ଅତିଥିଙ୍କ ପାଇଁ ।

ନୟା ପଚାରିଲା, ନୂଆ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଦସ୍ତର କୋଉଠି ହବ ? ବିହୁମତୀ କୁଳରେ, ନୟା କୁଳରେ’ ନା ଦୁଧେଇ ପାଖରେ ?

ଅଞ୍ଜଳି ଅପା ଓ ମୁଁ ଏକାବେଳେ କହିଲୁ, ‘ଦୁଧେଇ ପାଖରେ, ପଚାଶ ଏକରର ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ’ । ସେଠୁ ପଚାରିଲି, ‘ଅପାର ରହିବା ଘର କୋଉଠି ହବ ?’

ଅପା କହିଲା, ‘କିରେ ସେଇ ଅଫିସ୍, ସେଇ ଘର ହବା କଥା ପରା ।’

-ନା, ବଦଳି ଗଲାଣି । ତୋର ଓ ମୋର ଅଲଗା ଅଲଗା ଦିଇଟା ଘର ଦରକାର ।

-ହଉ, ଜାଗା କାଉଁ ?

ନୂଆବୋଉ ଅଳପ ହସି ପଚାରିଲେ, ‘କୋଉଠି ?’

‘ବିହୁମତୀ ତାହାଣପଟେ ଦେଖିବା ।’

ସେଠୁ ନୂଆବୋଉ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ସବୁତ କରୁଚ, ରାସ୍ତା କଥା କ’ଣ ?’

‘ସେଟା ଅପାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ବିକାଶ କମ୍ପାନୀ କରିବା ଉଚିତ । ତାକୁ ପଚାର ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ହବ ଯେ । କିମିତି ? ମାଇମତା କ’ଣ ଓ କୋଉଠୁ ?’

-ସେଟା ବି ତୋର ଅପା । ତୋ ‘ଘମାୟୋ’ କମ୍ପାନୀର କାମ ।

‘ନନ୍ଦନ, ଏମିତି କରଛନ୍ତା ଦଉଚ କାଉଁକି ?’ ପଚାରିଲେ ନୂଆବୋଉ । ମୁଁ ଜବାବ ଦିବା ଆଗରୁ ନୟା କହିଲା, ‘ତମେ ଜାଣିଚ ଯେ ମୁଁ ସବୁଦିନେ ସକାଳୁ ଅପାଙ୍କୁ ସାରଳା ମହାଭାରତ କାହାଣୀ କହୁଟି । ତାଙ୍କ ଅଜଣାରେ ଏହା କାଉଁକି ହେଲା ବୋଲି ବାବୁଙ୍କ ରାଗ ଚହଟିଛି !’

ଅପା କହିଲା, ‘ହୁଃ, ନହୁର ପୁଣି ରାଗ ! ଏଇନା ଅଛି ଏଇନା ନାହିଁ । କିରେ, କହିବୁ ନା କାଳିଆ ବଳଦ ଯିବ ?’

କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ତମ ବେନି ନଶାଯ ଯେତେ ଫୁଟାଣି ମାରିଲେବି ଅସଲରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଗବଗାଣ୍ଡୁ ।’

-ହଉହୋ ନନ୍ଦନ, ସେ ମହାମୂର୍ଖ ଛୁଆଁଇର ଭୂତ କ’ଣ ତମ ମୁଣ୍ଡରୁ ଓହ୍ଲେଇବ ନାହିଁ ?

-ଏମାନେ ଚେହିଲେ କିଆଁ ?

-ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ଘଣା ବଢ଼ିବ । ମକଦମଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଖାଦାନ ନନ୍ଦନଙ୍କର । ସାରଦା ଆଉ ନାଲିମା ଅଫିସ୍ ସମ୍ଭାଳିବେ । ତମେ ଦିହେଁ ?

‘ମହଲା କାମ ଟିକିଏ ଦେଖିବି’ କହିଲା, ଅପା ।

-ନନ୍ଦା ?

-ପଢ଼ିବି । କେହି ମୋ ସହାୟତା ଲୋଡ଼ିଲେ ପାଇବେ ।

-ନୂଆବୋଉ, ଆଉଗୋଟେ ଆମ୍ବୁଲାନ୍ସ କଥା ଟିକିଏ ବିଚାର କରିବ ।

-ଦରକାର ଯେ, ଏବର୍ଷର ଆୟବ୍ୟୟ ଦେଖିସାରେଁ, ଠିକ୍ କରିବି ।

‘ନୂଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ବି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରର ଶାଖା ରହିବ । ତା ପାଇଁ ଏଭଳି ପରିସର ପାଣ୍ଠିରୁ କିଣାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ?’ ପଚାରିଲାକୁ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ପଇସା କର ।’

-କିଏ କରଇଡ଼ା ଦଉଟି ନୂଆବୋଉ ?

-କରଇଡ଼ା ନୁହେଁ । ଦାୟମୁକ୍ତ ଓ ନିଧୁମୁକ୍ତ ହେବାର ପ୍ରୟାସ ।

-ସେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭାଇ ଓ ଗୁରୁ ମହାରାଜ ନେବେ । ସେ ଯା.....?

-ଜାଣେ । ଘଣା । କିଣ ।

-ଏଥର ଭିଡ଼ିବୁମି ବିକାଶ କମ୍ପାନୀର କାମ । ମହଲା ଦାୟିତ୍ବ ।

-ରାସ୍ତା ପାଇଁ କରକତା ମିଳିବ ଖାଦାନରୁ । ପଥର ବୁକ୍ କଟାହୋଇ ବିଛାଯିବ । ପଥର ପାଟ ଗୁଡ଼ିକ କରାଳରେ ଯୋଡ଼ାହବା କାମ ତୁନରାଦଳ କରିବେ । ପଥର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମହଲା ବାବୁ ।

‘କରିବ ଯେ, କି ପଥର ? କୋଉଠୁ ?’ ପଚାରିଲା ଅପା ।

-ଗ୍ରାନାଇଟ୍ । ବିନ୍ଦୁମତୀ ଗାଁ ପାଖ ପଥର ଛତାକୁ ଆସିବ । କଟା ଓ ମଠାକାମ୍ ଶୈଲେଶ୍ବର ମକଦମ କରେଇବେ । ତାଙ୍କୁ ତୋ ଭିଡ଼ିବୁମି ଓ ମାଲମତା ଯୋଗାଣ କମ୍ପାନୀ ଦିଇଟାର ପରାମର୍ଶଦାତା କରିବେ ଅପା । କିଛି ତାକୁ ଖସା । ଆଉ ମନେରଖ, ଏଣିକି ବେଗର ଡାକ୍ତରେ ମୁଁ କୋଉଥିରେ ହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବି ନାହିଁ । ଏଇ ଶେଷ ।

-ଠିକ୍ । ମୁଁ ପଚାରିବି ନେଇଁ । ତୁ ବି ମତେ ପଚାରିବୁ ନାହିଁ ।

-ହଉ, ଦେଖାଯିବ ।

-ଧାନ୍, ଭୁଲିଗଲି । ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଜଳସେଚ ପ୍ରକଳ୍ପ କାମ ଡିସେମ୍ବର ଶେଷରେ କି ଜାନୁଆରୀ ପହିଲାରେ ଆରମ୍ଭ ହବ । ଉଭୟ ପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ବୁକ୍ ବା ତୋ ଭାଷାରେ ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପାଟ ଦରକାର । ବିନ୍ଦୁମତୀ ପାଖରେ ମିଳିବ ?

‘କାହାକୁ ପଚାରୁଛ ଅଞ୍ଜଳି ?’ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ଚୁଆବୋଉ ।

‘ନହୁକୁ । କିରେ କହୁକୁ ।’

-ତାରୁ ।

ଅପା ପ୍ୟାଡ଼ବା ଭିଡ଼ିଆଣି କଣ ଲେଖାଲେଖି କରି ମତେ ବଢ଼େଇଦେଲା । ବଡ଼ ପାଟିରେ ପଢ଼ି ଶୁଣେଇଲି, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ଓ ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ବତୀଙ୍କୁ ମୋର ନିମ୍ନୋକ୍ତ କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଳ୍ପ ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା । ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଭର କୋଡ଼ିଏ ଭାଗ ପାଇବେ । ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ତଥାପିତାମହ ଓ ଏମ୍‌ଟି । ହୁକୁମନାମା ତଳେ ଏଠା କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ତାଲିକା ଓ ଛୋଟ ଦସ୍ତଖତ । ସେଠୁ ଲେଖା, ‘ମହଲା’ ପୁଣି ସାନ ଦସ୍ତଖତ ।

-ତୋର ଲାଭ ହବନାହିଁ କି ଆମେ ଲାଭାଂଶ ପାଇବୁ ନାହିଁ । ଏଇ ମତଲବ ତ ?

-ତା ହେଲେ ?

-ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ଆମ ଦୁହିଙ୍କି ଲକ୍ଷେ ଲେଖାଏ ।

-ହଉ । ମକଦ୍ଦମଙ୍କୁ ବି ଦେବି, ମାତ୍ର ମାସକୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ।

-କି ଶୁଣାରେ ବାବା !

-ମୁଁ ଲାଭପାଇଁ ଆଇଟି ନା ଖଇରାଟି କରିବା ପାଇଁ ? ଆଁ !

-ଏଇଟା ବି ପରାମର୍ଶ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପଡ଼ି ଯାଇପାରେ ।

-କିଏ ଠିକ୍ କରିବ ?

-ମୁଁ ।

-ହେଲା, ଗ୍ରାମାଭିଷେକ କଥା କହ ।

-ଉଦ୍‌ଭାଠାରୁ ପୋତା ବେଶୀ । ତେଣୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଇବୁ । ତୋର ଆଉଗୋଟିଏ ବି ଲାଭ ହବ । ଜମି ଗୁଡ଼ାରୁ ପଥର ଉଠିଯିବା ଫଳରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଚାଷଜମି ପାଇଯିବୁ ।

-ଅପା ଚେକ୍‌ବହି କାଢ଼ି ଲେଖିଦେଲା । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନନ୍ଦାକୁ ବଢ଼େଇଦେଲି, ‘ଚୁଆ ପରିସର ପାଇଁ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ଓ ନନ୍ଦା ସରସ୍ବତୀଙ୍କୁ ଯଦ୍ ସାମାନ୍ୟ ଭେଟି ।’

‘ଚୁଆବୋଉ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ନା ନାହିଁ ?’ ପଚାରିଲା, ନନ୍ଦା ।

-ପଇସା ତ ସହଜେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ମାତ୍ର ନଗଦ ପଇସା ସାକ୍ଷାତ ନାରାୟଣ, ନଗଦ ନାରାୟଣ । ରଖ ।

ନନ୍ଦା ସାରଦାକୁ ଦେଲା । ସେ ହିସାବ ଖାତାରେ ତଡ଼ାଇ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ମେମୋରିରେ ବି ରଖିଲା ଓ ଜଣେଇଲା ‘ଏ ଓଲିଉ ଦୁଇଟି ସହାୟତା ମିଶି ଆଜି ମିଳିଲା ସାତ କୋଟି ଡେଡ଼ିଶି ହଜାର ଅଣାଅଣୀ । ଅର୍ଥାତ୍ ସାର୍ କହୁଥିବା କୋଡ଼ିଏ କୋଟି ଟପି ଏବେ ପହଞ୍ଚିଲା ଏକୋଇଶ କୋଟି ବାଉନ ଲକ୍ଷ ଛୟାନବେ ହଜାରରେ ।’

ପରଦିନ ସକାଳ ଛ’ରେ ବାହାରି ଦେଖିଲି ଅପା ଓ ନନ୍ଦା ବସିଛନ୍ତି । କହିଲି, ‘ଅପା, ମୁଁ

ବାହାରିବି । ଖାଦାନ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଉଗଲାଣି । ପଥର କଟା ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଛୁଟି ?

-ହଁ । ଏକା ଯିବୁ ?

-ନା, ଲୋକେ ତାଙ୍କ କଥା ରଖିବେ ଭାବୁଛି । ସୁନୟା ଦେବୀ, ଆପଣଙ୍କ ସହାୟତା ମିଳିବ ?

-ଆଜ୍ଞା, ମିଳିବ ନୁହେଁ, ମିଳି ଯାଉଛି । ଜିପ୍ରେ ଜଳଖିଆ, ପାଣି, ଚା' ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ଏ ଅଧୀନା ଜିପ୍ ଚଳେଇବ । ପହିଲୁ କୁଆଡ଼େ ଯିବା ହେବେ ?

‘ପୂର୍ବକୁ - ମାନେ ଛିଟ ସାହାଣ ଖାଦାନ ।’

‘ତା’ହେଲେ ଦୁଧେଇ କୁଳେ ଜଳଖିଆ ?’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ସେପୁ ଆଉ ଦୁଇ ଖାଦାନ ସାରି ମାତୃମନ୍ଦିର ।’

-ଅପା, ତୁ ନୂଆବୋଉକୁ କହି ହରିହରାନନ୍ଦକୁ କହ ଯେ ପ୍ରଥମେ ତୋ ଅଫିସ୍, ଛ’ନାହିଁ ସାତ ଷାଫ୍ ଘର ଓ କୋଡ଼ିଏ ଯୁନିଟ ଥିବା ଅତିଥିଭବନ ହଉ । କେତେଦିନ ଲାଗିବ ପଚାରିବୁ ଓ ଏଥିପାଇଁ ସତେଇଶଯାଏ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଟିକିଏ ଆଗରୁ କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରିବ କି ନାହିଁ ବୁଝିବୁ ।’

-ସପ୍ତମ ଘର କାହାର ?

-ମହଲା ।

-ହଉ, ତମେ ଦିହେଁ ଆସ । ମୁଁ ବି ଉଠୁଛି । ମୋ ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶ ଦାତା ଓ କମ୍ପାନୀ ପରିଚାଳକଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଇଟି ମୋବାଇଲ୍ ଓ ସ୍ବାକ୍ଷ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମୋବାଇଲ୍ ଆଜି ଆଠଟା ସୁଦ୍ଧା ଆସୁଛି ।

-ଅପା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ବିଚାରିବୁ । ଅଫିସ୍ ଦୁଧେଇ କୁଳରେ ହବ । ମାତ୍ର ଆମେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବିହୀନତା ପାଖରେ ରହିବା । ବେଶୀ ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଏକର ଜାଗା ନେବା-ଉଦ୍ୟାନ ବାସ ।

-ରାସ୍ତା ବାଁପଟେ ତ ଆମ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଓ ଫୁଲଫଲ ବଗିଚା । ତେଣୁ ବାଁ କରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଘର ହବ । ଆମ ଘର କୋଉଠି ହବ ?

-ଦେଖୁଛୁ ?

-କେତେବେଳେ ?

-ତୁତ ଥିବୁ । ଯେତେବେଳେ ବେଳ ମିଳିବ, ଯିବା । ତେବେ ଏଗାର ଆଗରୁ । କାରଣ..

-ଜାଣେ, ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଭାଷାରେ ଜଙ୍ଗଲ ଜନ୍ମୁଏ ଆସିଯିବେ ।

ଆମେ ବାହାରିଗଲୁ । ନୟା ଜିପ୍ ଚଳଉ ଚଳଉ କହିଲା, ‘ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ନ ଲଗେଇଲେ ଚଳନ୍ତା ନେଇଁ ।’

‘ଲାଗିବି ଆଉ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ?’ ପଚାରି, ତା ପିଠିରେ ହାତ ରଖିଲି ।

‘ଖୋଲା ଜିପ୍ । ସବୁଆଡ଼େ ଲୋକ । ପେରେମ୍ ସେତିକି ଆଉ ।’ ହାତ କାଢ଼ି ଆଣିଲି । ପଚାରିଲା, ‘ସତରେ ସେତି ଜାଗା କାହିଁ ।’

-ବଳେ ଦେଖିବ । କାହାର ଜାଣେନା । ଭାବୁଛି ଶିରୀସୁର ମଜଦମକର । ତା ନ ହେଉଥିଲେ, ଯାହାର ହେଉଥାଉ, ନବା ।

ଖାଦାନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ଜଣେ ଲୋକ ମୁଣ୍ଡରେ ନାଲିଆ ଗାମୁଛାଟେ ଗୁଡ଼େଇ କାମ ବରାଦ ଦଉଡ଼ି । ବୁଝିଲି, ତା ନାଁ କାର୍ତ୍ତିକ ଓ ସେ କୁସୁରୁପୁର ପଥୁରିଆକ ସର୍ଦ୍ଦାର । କହିଲି, ‘ତମେ ଆଜିଠୁ ମଜଦମକ ସହକାରୀ । ପଥର କାଟ କି ନ କାଟ ପଇସା ପାଇବ । ମଜଦମ ନଥିଲେ ସବୁ ବୁଝିବ ।’

-ହେଲା ଯେ ଆଜ୍ଞା, ମାତ୍ର ପଥର ନକାଟିଲେ ପଇସା ହଜମ ହବନାହିଁ କି ଏଗୁରା ମତେ ମାନିବେ ନାହିଁ । ଗୋଟେ କଥା - ଚାରି ଇଞ୍ଚ ମୋଟ ରଖିଲେ କାଇଁକି ?

-ଚାରି ଇଞ୍ଚ ନହେଲେ ଗୋଟାକ ଓପରେ ଗୋଟାଏ ବସିବ କେମିତି ?

-ଆଜ୍ଞା, ମଝି କାନ୍ଥଧୁଆରେ ଯୋଖାଯିବ ପରା ?

-ନା, ମଝିକାନ୍ଥ ଆଉ ସାହାଣ ଫର୍ଦ୍ଦ ଭିତରେ ଆଜ୍ଞାଲେ ଫାଙ୍କା ରହିବ ।

-କାଇଁକି ?

-ଗରମ ଦିନେ ଗରମ କମ୍‌ହବ ଓ ଶୀତଦିନେ ଶୀତ କମ୍‌ ହବ ।

-ଆଜ୍ଞା, କଟକ ସିନେମାଘର ପରି ? କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି ତ ! ହଁ, ଏଆର କଣ୍ଠସନ !

-ମୋଟାମୋଟି । ମାତ୍ର ଏତେ ହେମାଳ ହବନାହିଁ । ହଉ କାର୍ତ୍ତିକ । ତମେ ରହ । ଆମେ ଆସୁଛୁ ।

ଜିପ୍ରେ ବସିଲାବେଳକୁ ନୟା ପଚାରିଲା, ‘ଦୁଧେଇ କୁଳରେ ଖାଇଥାନ୍ତେ କରା ?’

-ନା, ଲୋକେ ଯାତୁ ସ୍ୟାତୁ ଗପିବେ । ଆମେ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ଖାଇଦେଇ ମାଙ୍କଡ଼ା ଓ ଗେଜୁଟି ଖାଦାନ ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ।

ଅପା ପଚାରିଲା, ‘କିରେ କାମ କରେଇବାକୁ ଯାଇଥିଲ ନା ଖାଲି ବୁଲି ?’

‘କାମ କରେଇବା ଦାୟିତ୍ୱ ଜଣେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଜନ୍ମସିଦ୍ଧ ଅଗ୍ରଣୀ ଲୋକକୁ ଦେଲୁ । ତା ନାଁ କାର୍ତ୍ତିକ । ତାକୁ ତମ ଖାଦାନର ମେଟ୍ କରିଦିଅ ।’

-ହେଲା । ଶୁଣ, ହରିହରାନନ୍ଦ ଏ କାମତକ ଆରମ୍ଭ କରିବେ କୋଡ଼ିଏରେ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ତୁଆ କ୍ୟାମ୍‌ସ, ଦୁଧେଇକୁଳ, ଆଉ ଆମର ପଡ଼ିଆ ଶ୍ୟ ଏକତରେ ଶୁଭ ଖୁଣ୍ଟଟିଏ ମାନ ପୋତାହେବ । ଭଜ ଓ ମଜଦମ ଏ ପାଇଁ ଗଲେଣି ।

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆସିଲ ଭଲ କଲ । ଜଳଖିଆତ ଖାଇନା ଲାଗୁଛି । ବସ, ଏକାଠି ଖାଇ ତମ ଅର୍ମୋସ୍‌ ଚା’ ସ୍ୱବ୍ୟବହାର କରି, ଆଉ ପ୍ଲାଙ୍କେ ଚା’ ନେଇ ଯିବ ।’

ଖାଇସାରିଲା ବେଳକୁ ଆଠ ହବା ଓପରେ । ଗୋଟେ ମଟର ସାଇକୁରେ କଟକ ଅଫିସର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ମୋବାଇଲ୍ ଦୁଇଟି ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଅଞ୍ଜଳି ଅପା ମତେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼େଇଦେଇ କହିଲା, ‘କାହାକୁ ଡାକିବୁ ପହିଲେ ?’

‘ଦେଖମା ।’

ହୁଆ ପ୍ଲାଝେ ଚା’ ନେଇ ବାହାରିଗଲୁ । ନଅଟା ପନ୍ଦର ବେଳକୁ ମୋବାଇଲ୍ ବାଜିଲା ।
‘ନନ୍ଦନ, ଭାଇ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯେ ଜପ ଓ ରୂପଦର୍ଶନ ଚାଲିଛି ନା ନାହିଁ ?’

-ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ବିଛଣା ଧରିଲେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଏହା ହେଉଛି । ଯନ୍ତ୍ର ସାଙ୍ଗକୁ ଭାଇ ଓ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କୁ ବି ଦେଖୁଛି ।

-ତମେତ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କୁ କେବେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିନାହିଁ !

-ତାହେଲେ ଶୁଣ, ତମାପାତପରି ଦେହ । ଅଣ୍ଟା-ଲମ୍ବା ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣର ଜଟା । ଗଳାରେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ଓ ଷ୍ଟିକ ମାଳା । ପ୍ରାୟ ସାତେ ଛ ପୁଟ ଉଜା । ଅଣ୍ଟାରେ ମିରିଗଛାଳ । କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ଜାଣ ? ଅପରାଜିତା ତ୍ରିଭୁଜର ମର୍ମରେ ଠିଆ ହେଇଛନ୍ତି ।

-ନନ୍ଦନ, ତମପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଓ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଧନ୍ୟ ହେଇଗଲୁଁ । ଭାଇଙ୍କି କହିବି । କଲ୍ୟାଣ ମସ୍ତୁ ।

ଆଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ପୁଣି ମୋବାଇଲ୍ । ଭାଇ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଶିଶୁରୀ ମତେ କହିଲେ, ଶୁଭମସ୍ତୁ । ନନ୍ଦାକୁ ଦିଅ ।’ ନନ୍ଦାକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲି । ନନ୍ଦା ଟିକିଏ ଶୁଣି ପ୍ରଶାମ କହି ମୋବାଇଲ୍ ବନ୍ଦକଲା ।

-କ’ଣ କହିଲେ ?

‘ବେଳହେଲେ ଜାଣିବ’ କହି, ନନ୍ଦା ହାତ ବଢ଼େଇ ମୋ ହାତ ଧଇଲା ।

‘ହେ, ଲୋକ ନାହାନ୍ତି କି ? ପୁଣି ଗାଡ଼ି ଚଳଉଚ ?’

‘ମୋର ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଅଛି’ କହି, ନନ୍ଦା ମୋ ହାତ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପଚାରିଲା ‘କୁଆଡ଼େ ଯିବା ?’

‘ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ ଚାଲିଛି ଦେଖୁଲ । ଅପାକୁ ଧରି ବିହୁମତୀ ଯିବା, ସେଠି ଶିରୀପୁର ମକଦ୍ଦମାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ।’

ଅପାକୁ ମାଡ଼ୁମନ୍ଦିରରୁ ଘେନି ବାହାରିଗଲୁ । ନନ୍ଦା ଓ ଅପା ମୋ ପାଖରେ, ଆଗରେ ବସିଲେ । କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ ଭିତରେ ଶିରୀପୁର ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି ମକଦ୍ଦମାଙ୍କୁ ଭେଟି କଥାହେଲୁ । ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା ଆପଣଙ୍କ ନାଁ କଣକି ?’

-ମକୁନ୍ଦ ପଧାନ । ଜମି ଦଲିଲ୍ ଦେଖୁ ନାହିଁକି ?

-ଦଲିଲ୍ ମିଳି ନାହିଁ ଆହୁରି ।

ରାସ୍ତା ତାହାଣରେ ବିହୁମତୀ ପାଖାପାଖି ଜମି ମିଳିବକି ବୋଲି ପଚାରନ୍ତେ ସେ କହିଲେ, ‘ଆରେ ! ଭାବିଲି ତମେ ଖବର ପାଇ ଆଇଚ ।’

-କି ଖବର ?

-ମୋ ଦାଦାପୁଅ ଭାଇ ସାଧୁଆ ଗଡ଼ରେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଅଛି । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝୁଅର ବାହାଘର

ପାଇଁ ମୋ ଜମିକି ନାଗି ତିନିଶ ମାଣ ଜମି ବିକିବ । ମତେ ଯାହା ଦେଇତ ସେଇ ଦର ଦବ ।
-କୋଉପଟେ ?

-ରାସ୍ତା ତାହାଣପଟେ, ବିହୁମତୀ ଝର ତଳକୁ । ଝରରୁ ଆଉ ଦେହଣ ଦିଇଶ ହାତ ତଳଯାଏ
ମୋ ଜମି, ତାପରେ ତାର । ସବା ତଳ ଷୋହଳର ଚାଷଜମିଯାଏ କମିଛି ।

-କେବେ ଦେବେ ?

-ତମେ ଯୋଉଦିନ କହିବ । ଝୁଅଟି କଲିଙ୍ଗରେ ପଡୁଛି । ବୈଶାଖରେ ତା ବିଏ ପରୀକ୍ଷା
ସରିଲେ ବୈଶାଖ କି ଜ୍ୟେଷ୍ଠରେ ବାହାଘର । ବରଟି ଯାଇଁ ସେଇ ଫୁଲବାଣୀରେ ହାଉସୁଲ
ମାଷ୍ଟର । ତା ମନ, ସେଇଠି ରହିବ । ସାଧୁଆର ଚାଷଜମିବି ପଚାଶ ମାଣ ଅଛି । ସବୁ
ବିକିଭାଙ୍ଗି ଝୁଅପାଖକୁ ଯିବ । ସେଠି ରହିବ । ତେବେ ଚାଷ ଜମି ଦର ବହୁତ । ମାଣ କୋଡ଼ିଏ
ହଜାର । ତମେ ନବ ?

-ଦେଖୁଁ । ମା'କୁ ପଚାରି କହିବୁଁ ।

-ଆଜି ସଞ୍ଜରେ ଖବର ଦବ ।

-କାଇଁକି ?

ସେ ଏ କାମ ଦୁଟେଇଲେ ବାହାଘର ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଫୁଲବାଣୀରେ ଗୋଟେ ଘର
ତିଆରିରେ ନାଗିବ । ବେଳତ ଜମାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛ' ମାସ !

‘ହଉ, ଖବର ଦବୁଁ’ କହି, ନମସ୍କାର କରି ଉଠିଲୁ ।

ବାଟରେ ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ନବା ନିଶ୍ଚିତ । ସିଧା ହଁ ନକହି, ସଞ୍ଜକୁ ରଖୁଛୁ କାଇଁକି ?’

-ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଅନୁମତି ନବାନାହିଁ ?

-ହଉ । ଏଇନା କ’ଣ କରିବା ?

-ଜଙ୍ଗଲ ଜହ୍ନୁଙ୍କ କଥା ଭୁଲିଲୁ ?

-ଗାଡ଼ି କେଇଟା ଯିବ ? କିଏ ଚଳେଇବ ?

-ଗୋଟେ ଜିପ୍ଟ ନେବାକୁ ହବ । ମୁଁ ଚଳେଇବି । ଜହ୍ନୁମାନେ କିମିତି ଆଇଚନ୍ତି ଜାଣିଲେ
ଆଉ ଗାଡ଼ି ନବା ନ ନବା ଠିକ କରିବା ।

-ଜହ୍ନୁଙ୍କ ଭୋଜି ?

-ଦେଖିବା ସାରଦା ଆଉ ନାଲି କ’ଣ କରିଚନ୍ତି ।

ଆମେ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦଶରେ ପହଞ୍ଚୁ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତିନିଜଣ ରାନ୍ଧୁଣିଆ ପାଞ୍ଚଟା
ବଡ଼ ହଟକେସ ଓ ପାଣି ଜର ଜିପ୍ ପଛରେ ରଖିଲା ବେଳକୁ ସାରଦା କହିଲା, ‘ଭେକିଟେବଲ୍
ପଲଉ, ଘାଞ୍ଜ, ବନ୍ଧାକୋବି ଆଜୁମଟର ଘାଞ୍ଜ, ଆଜୁ ଫୁଲକୋବି ଝୋଳ, ହରଡ଼ ତାଲି, ଦହି,
କ୍ଷୀରି ଆଉ ରସଗୋଲା । ହଁ ଭୁଲିଗଲି - ନଡ଼ିଆ ପାଟେଡ଼ି ଓ ପୋଦନା ଚଟଣି । ଫାର୍ମରୁ
କଦଳାପତ୍ର ଆସିଯିବ ।’ ନାଲିମା କହିଲା, ‘ଆପଣମାନେ କି ନୂଆବୋଉ କିଛି କହିଗଲେ

ନାହିଁ । ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ କଥା ମନେ ପକେଇ ଆମେ ଦିଗଣ, ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଓ ରାହୁଣୀମାନେ ମିଶି ଆଲୋଚନା କରି, ଏତକ କଲୁ ।’ ଜଣେ ରାହୁଣୀ କହିଲା, ‘ମା’ ଭୁଲିଗଲା - କୋଷଳା ଶାଗ ବଢ଼ି । ଲସିଯିବ ବୋଲି ପାଁପଡ଼ ଦେଇଛୁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନୋହିଲେକି ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଝିଅ ! ସାବାସ ! ପାମଡ଼ - ରାଗ ଓ ସାଦା ଦି ପ୍ୟାକେଟ୍ ଦିଅ । ବଣ ଭୋଜି ପା ! ସେଇଠି ସେକିବୁ । ଆଗୋ ସାରଦା ଦେଉ ତା’ ଟୋପେ ହବ ?’

-ହେଇ ସାରିଚି । ବସିଲେ ସିନା !

ଚା’ ସାରିଲା ବେଳକୁ ଏଗାର । ଆଉ ସେତିକିବେଳେ ଜିପ୍ଟିଏ ପହଞ୍ଚିଲା । ତା ଭିତରୁ ପାଞ୍ଚଜଣ ଓହ୍ଲେଇ ଦିଗଣ ଆମ ଆଡ଼େ ମୋହିଁଲେ । ଆଗୁଆ ବାବୁଟି କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ଅଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଅଧକ୍ଷା ଫୋନ୍ କଲେ ।’

ଅପା ଆଗେଇ ଯାଇ କହିଲା, ‘ମୁଁ ଅଞ୍ଜଳି । କ’ଣ, କୁହନ୍ତୁ ।’

-ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ରାଜକିଶୋର, ଏ ରେଞ୍ଜର ଫରେଷ୍ଟ ଅଫିସର । ଏ ଶ୍ରୀଧର, ଫରେଷ୍ଟର । ଜିପ୍ଟି ପାଖର ତିନିଜଣ ଆମ ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍ । ଆମେ କହିଲେ, ମୋହର ଲଗେଇବେ । ଯିବା ?

-ହଁ । ଆପଣମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ଆମ ପଛରେ ଆସନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏଠାରେ ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ । ଏ ମୋ ସହକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ସରବତ ଚା’ ହବନି ?

-ନାହିଁ ଏଇତ ଜଳଖିଆ ଚା’ ଖାଇ ଆଇରୁ । ଶୀତଦିନ । ଆମ କାମ ମଝିରେ ଚା’ ଟିକେ ହେଲେ ଚଳିବ ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସାତଟା ବଡ଼ ଅର୍ମୋସ ଆସି ପଛରେ ରହିଲା । ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ମୁଁ ଡ୍ରାଇଭ କଲି । ଅପା ପାଖରେ ବସିଲା । ଆମ ପଛରେ ଜଙ୍ଗଲ ହାକିମମାନଙ୍କ ଗାଡ଼ି । ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ତୁଆଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଗୋପାଳ, କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ପାହାଡ଼ ଖୋଲ ମଝାମଝି ଯାଏ ଉଠି ଗଲୁ । ଦି’ପାହାଡ଼ ମଝି ହେଲା । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ ଗୋପାଳ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଅର୍ମୋସ ଝୁଲେଇଆନ୍ତି । ସେତିକି ଚଢ଼ି ହାକିମମାନେ ଅଥବା । ସମସ୍ତେ କପେକପେ ଚା’ ପିଇଲୁ । ତାପରେ ଗଛ ଦେଖାହେଇ ମୂଳରେ ଠପା ପଡ଼ିଲା । କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାଗଲା । ଶଏଟା ଗଛ ସରିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ଦିପହର ଗଢ଼ିଲାଣି । ହଠାତ୍ ଘର୍ଘର ଶବ୍ଦରେ ବଣ ଛାଇଗଲା । କହିଲି, ‘ଆମ କ୍ରେନ୍-ଟ୍ରକ ଆସିଗଲା । ଏ ମାର୍କାମରା ଗଛତକ ଆଜି ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ବୁହାହେଇଯିବ । ଏଇଠି ଖାଇବା ନା ତଳକୁ ଯିବା ?’

ରେଞ୍ଜର କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ଏଇଠି ଯାହେଲେ ଦିଇଟା ଖାଇଦବା । ତଳକୁ ଯାଇ ଖାଇ ସାରି ପୁଣି ଉଠିଲାବେଳକୁ ଅଥଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ ହବ ।’ ଗୋପାଳ ଆଉ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ତରୁଘୋଡ଼ା ପରି ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଓହ୍ଲେଇ ଯାଇ ସବୁଧରି ଫେରିଆସିଲେ ।

ଗୋପାଳ କଦଳୀପତ୍ର ଥୋଇ କଞ୍ଚାଲଙ୍କା, ଲୁଣ, ଲେମ୍ବୁ ଲଗେଇଲା । ମାଟି ଗିଲାସରେ ପାଣି

ରଖିଲା ଓ ସେଠୁ ଅପା ହାତକୁ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ହରକେସ୍ ଖୋଲି ବଢ଼େଇଲା । ଅପା ନିଜେ ବାଢ଼ିଲାବେଳକୁ ରେଞ୍ଜର କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଆଉ, ଆମେ ନିଜେ ନିଜେ ନେଇନହୁଁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ରାଜକିଶୋରବାବୁ, ଆପଣମାନେ ଆମ କୁଣିଆ । ମୁଁ ନ ବାଢ଼ିଲେ ଆପଣଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିବଟି ?’

ବାବୁମାନେ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆମେ ଚାରିହେଁ ପେଟେ ପେଟେ ଠୁକିଦେଲୁ । ରାଜକିଶୋର କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଏ ଦିନଟି ଆମର ସବୁଦିନେ ମନେ ରହିବ । ଏଥର ବାକି କାମତକ ସାରିଦଉଁ ।’ ଉଠିଲା ବେଳକୁ କହିଲେ, ‘ଶ୍ରୀଧର, ତମେ ଦିଗଣକୁ ଓ ଗୋପାଳକୁ ଘେନି ଗୋଟେ ଆଡ଼େ ଯାଅ । ମୁଁ ଆଉ ଜଣକୁ ଧରି କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଏଁ । ଅଞ୍ଜଳି ମାତାମ୍ ଓ ନନ୍ଦନନ୍ଦନବାବୁ ଯାହା ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ ଯାଆନ୍ତୁ । ନହେଲେ ଏଇଠି ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତୁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନବାବୁ ଶ୍ରୀଧରବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଦଳରେ । ଏଥର ଆଉ ଦେଖାବାହାଁ ନୁହଁ - ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଗଛ ମୂଳେ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ମୋହର - ହାତୁଡ଼ା ପିଟିଲା ବେଳକୁ ଶ୍ରୀଧର ଓ ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍ ବାବୁ ନମ୍ବର ଲେଖି ଚାଲିଲେ । ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଆଉ ଚାରିଶ ଗଛ କାମ ସରିଲା । କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଓ ଗୋପାଳ ବ୍ରଜ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲେ । ଆମେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆଉ ପରସ୍ତେ ଚା’ ଖାଇ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପୂର୍ବ ଦ୍ଵାରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଅପା ଗାଡ଼ି ରଖିବାକୁ କହି କହିଲା, ‘ସେମାନେ ଏଇଠୁ ବାହୁଡ଼ିବେ । ସପ୍ତାହକ ପରେ ରାଜକିଶୋର ଓ ଆଉ ଚାରିଜଣ ଫରେଷ୍ଟଗାର୍ଡ୍ ଆସିବେ । ତାଙ୍କର ଅନୁମାନ ଯେ ଆହୁରି ପାଞ୍ଚଶ କି ସାତଶ ଗଛ ବାହାରିବ ।’ ଆମେ ଓହ୍ଲେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ମାଟୁମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଛ’ଟା ।

ନୂଆବୋଉ ଓ ଆଉମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା ତମେ ନିତି ପାହାଡ଼ ବୁଲ । କି ସୁନ୍ଦର ଦୁଶୁଟ ।’

-ବେଶୀ ଫାଟିଲ ହେଲୁଣି ତୁ । ଚା’ ଲଗା ! ସେଠୁ ନୂଆବୋଉକୁ କହିଲା, ‘ସକାଳେ ସାଢ଼େ ଏଗାରରୁ ଦୁଇ, ଅଢ଼େଇ ଘଣ୍ଟାରେ ଶଏ ଗଛ । ଖାଇସାରି ତିନିରୁ ପାଞ୍ଚ ବିଘଣ୍ଟାରେ ଚାରିଶ ଗଛ ! ଏସବୁ ସାରଦା, ନାଲି ଓ ରାନ୍ଥୁଣୀଙ୍କ କରାମତି ।’

‘ଚା’ ଫେରି ଆସିଲା ବୋଧହୁଏ’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

-ଓ, ଭୁଲ ହେଇଗଲା ନୂଆବୋଉ । ନନ୍ଦାର ବି !

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କାଲି ତମ ବାହାଦୁରି ଦେଖିବି ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦା, ତୁ ତୋ ନାକଅଗ ରଗ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ତୋ ନାକୁଟା ଶୁଆ ଅଣ୍ଟଦେରେ ପକା ନାଜିଆ ହୋଇଯିବ !’

ନୂଆବୋଉ ଠୋ ଠୋ ହସି କହିଲେ, ‘ଏତେ ଦିନେ ଠିକଣା ଅଭିଭାବକଟିଏ ମିଳିଲା ନନ୍ଦାଙ୍କୁ !

ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ ଏତେ ବଢ଼ିଆ କହୁଛ କିମିତି ?

‘ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ମୋ ଗୁରୁଙ୍କ ମାନେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କଥା ମନେରଖ, ତାକୁ ପାଚୁଛି । କାନ ଓ ମନ ଖୋଲା ରଖୁଛି । ଅରେ କାନଦେଇ ଶୁଣିଲେ ମନେ ରଖିବା ପାଇଁ ବି’ ଚାରିଥର ଆଗେ କହି ଯଥାଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ଶୁଆଅଣ ନାଲି ବୋଲି ଶ୍ରୀମତୀ ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲି । ନାକ ଅଗରେ ରାଗ ନୁହେଁ ରଗ ବି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ବାହାରିଥିଲା ବା ଶ୍ରୀମୁଖ ନିଃସୃତ । ଦେରେ ବାବୁ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ଶବରଙ୍କ ଦାନ । ଏ ଦୁହିଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଓ ଶବରଙ୍କୁ ପରୋକ୍ଷରେ ଏ ବାଳିକାର ନମସ୍କାର’ କହି, ହାତ ଯୋଡ଼ିଲା ଅପା ! ସେ ହାତ ଓପରକୁ ଉଠେଇବା ଆଗରୁ ତାକୁ ତଳକୁ ଠେଲି କହିଲି, ‘ଅପା, ତୁ ହାତଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର ହବା ବଡ଼ ଅପଦଶିଆ କଥା ମାନେ, ଆମର ଅମଙ୍ଗଳ ହବ !’

ଅପା କହିଲା, ‘କେଡ଼େ କଥା ! ତମ ରୋଗ ବଇରାଗ ସବୁ ଝାଡ଼ିଛୁଡ଼ି ନିଏଁ ମୁଁ । ଆଉଦିନେ ଏମନ୍ତ କରିବି ନାହିଁ । ଅପଦଶିଆଟା ତୋ ଦାନ ବୋଲି ମନେ ରଖିବି ।’

-ଇଲୋ, ମୋର ନୁହଇ । ଏହା ମୋର ଅନ୍ୟତମ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଚ୍ରେତ୍ସମାର୍କ ।

-ହେଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତୁ, ପରୋକ୍ଷ ସିଏ । ନନ୍ଦା, ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ମୁକୁନ୍ଦ ଓ ସାଧୁଚରିତ କହିତ ?

-ଏଇତ ଆସି ତାଙ୍କ କଥା କହୁଥିଲେ । ବେଳ କାଉଁ ?

-ତୁଆବୋଉ ତମ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ସଇଲା ?

-ହଁ, ଶୈଳେଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ଚାଷଜମି ଓ ଘରବାରିବି ଦେଇଦେଲେ । ଘରବାରି ପାଞ୍ଚ ଏକର । ପୁରୁଣା ଧୂଳିଆପିଟା ଘର । ହେରିଟେଜ୍ ହାଉସ୍ । କିଏ ରହିବ ?

‘ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ବା ଆସିବେ । ନୋ ଚିନ୍ତା’ କହିଲି, ମୁଁ ।

-ମୋର ସରିନି, ସରସ୍ୱତୀ ବି ତାଙ୍କ ଫଳ ବଗିଚା ଓ ଘରପାଇଁ ଦାନପତ୍ର କରିଦେଲେ - ସର ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ବା ତା ଆଗରୁ ସେ ଯେବେ ଚାହିଁବେ, ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଦଖଲ ନେବ । ସେ ବାବଦ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇଦେଲି । ଶୈଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଲି । କାଲି ଚାଷଜମି ଓ ଘରବାରି ମୂଲ୍ୟ ଦେବି ।

-କେତେ ହେଲା ଏସବୁ ?

-ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବଗିଚା ସାଠିଏ ଓ ଘରପାଇଁ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ମୂଲ୍ୟକୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଖର୍ଚ୍ଚ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ । ଶୈଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ପଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଚଶ ଏକରକୁ ପନ୍ଦର ଲକ୍ଷ, ଚାଷଜମି ଓ ଘରବାରି ପଞ୍ଚାବନ ଏକରକୁ ଏଗାର ଲକ୍ଷ, ଘର ଚଉଦଲକ୍ଷ ଏମିତିକୁ ମୂଲ୍ୟ ବାବଦ ଚାଳିଶଲକ୍ଷ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦଶଲକ୍ଷ । ମାନେ ଆଜି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ପାଇଁ ଗଲା ତିରିଶ ଲକ୍ଷ । କାଲି ମୂଲ୍ୟବାବଦକୁ ଶୈଳେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ ଚାଳିଶ ଲକ୍ଷ ।

-ତମେ ମକଦ୍ଦମାଙ୍କ ଝିଅ ନା ରାଜାଙ୍କ ନଅର ପରିଚାଳକଙ୍କ ଝିଅ ତୁଆବୋଉ ?

-ହେ ଅଞ୍ଜଳି ଅପା, ମକଦ୍ଦମିଆଣୀକୁ ହିସାବରେ ଟପିବା ଲୋକ ଏଯାଏ ଜନ୍ମିନେଇଁ !

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଏ ମକୁନ୍ଦ ଓ ସାଧୁ ଚରିତ କିଏ ?’

-ତମେ ହଁ କଲେ ଆଜି ସଞ୍ଜରେ ଅପା, ନନ୍ଦା ଓ ମୋ ଘଣା ଆଉ କାଲି ତମର ।

-ପୂର୍ବାପର ସଂବନ୍ଧ ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ବୁଝାଅ ।

-ପୂର୍ବ ସଂବନ୍ଧ - ବିରୁମତୀ ପାଖରେ, ରାସ୍ତା ତାହାଣପଟେ କେତୋଟି ବାସଗୃହ ପ୍ରସଙ୍ଗ । ମଧ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଜମି ଅଛି । ମକୁନ୍ଦ ପଧାନଙ୍କ ଦାଦିପୁଅ ସାନଭାଇ ସାଧୁ ଗଡ଼ରେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ।

ଝିଅକୁ- ବାହାଦେଇ ଫୁଲବାଣୀରେ ଝିଅ ଜଇଁଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବେ । ଦି’ତିନି ଦିନରେ ଜମି ବିକିଲେ ଏଠି ବାହାଘର ପକା କରେଇ ଫୁଲବାଣୀ ଯାଇ ଘର ତୋଳାଇବେ । ଜମି ପରିମାଣ

- ପଡ଼ିତ ଜଙ୍ଗଲ ତିନିଶ ଏକର । ଏକର ପିଛା ହଜାରେ ହେଲେ ତିନିଲକ୍ଷ । ଚାଷଜମି ପଚାଶ ଏକରକୁ ଏକର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ହିସାବରେ ଦଶଲକ୍ଷ । ଏମନ୍ତ ଡେର ଲକ୍ଷ । ପର ସଂବନ୍ଧ, ଏଇ ସଞ୍ଜରେ ଆମେ ଯାଇଁ ‘ହଁ ନବୁ’ କହିଲେ କାଲି ପଇସା ନେବେ ଓ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିବେ ।

-ସଇଲା ନା ଆଉ ଜମି ନବ ?

ଅପା କହିଲା, ‘ମକଦ୍ଦମ-ଝିଅ ଜମି ପାଇଲେ ତ ନେବେ ।’

-ତା ନେବେ । ମାତ୍ର ଅଛିକି ?

-ଆଜି ହଁ କହିଲେ ଜଣାଯିବ । ତେବେ ସେ ଘଣା ଏହାପରେ ।

-ନାଉଁ, ଯାହା କରିବ ଆଜି । ହଜାରେ ଏକର ହେଲେ ବି ଆଜି । କାଲିଠୁ ଏ ଘଣା ବନ୍ଦ ।

‘ଅପା, ଆ ଯିବା । ନନ୍ଦା ଆସ’ କହି, ଉଠିଲି ।

‘ଧୂସର ଗାଡ଼ି । ନନ୍ଦନ ଚଲେଇବ । ସମସ୍ତେ ସାମ୍ବନାରେ ବସିବ । ନୋ ଖୁମ୍ପାଖୁମ୍ପି ।’ ଉଠିବୁ । ମକୁନ୍ଦ ଓ ସାଧୁ ଅନେଇଁ ବସିଥିଲେ । ପାଖରେ ଆଉରି କୋଡ଼ିଏ ପଚାଶଜଣ । ଆମକୁ ଦେଖି ଏ ନୁଆ ଲୋକମାନେ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ପିଲାଏ ଚାକିରି ବାକିରି କରି ଭୋବନିଶର, କଟକ, ବାଙ୍ଗାଲୁର, ଦେଲ୍ଲୀ ଗଲେଣି । ଆମ ଜମି ଘରବାରୀ ନିଅ । ସବୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଦର ।’

ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ସାଧୁବାବୁ ଆପଣଙ୍କ ଜମି ନେହୁଁ । କାଲି ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିପାରିବେ ?’

-ଆଜ୍ଞା ।

-ଏମାନଙ୍କ ଜମି-ବାରୀ କଥା ଏଇ କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦରେ ହିସାବ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ନବାର ହେଲେ କାଲି ନବୁ । ସେମାନେ ରେଡିହେଇ ଏଇଠି ଥିବେ । ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କଲାପରେ ପଞ୍ଚରିଦିନ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ଟଙ୍କା ଉଠେଇଲେ ପାଇବେ । ଅନ୍ୟଲୋକମାନେ ଏକସ୍ବରରେ କହିଲେ, ‘ମା’ ଦୁର୍ଗା, ଆମକୁ ଉଦ୍ଧାର କର । ଆଜି ଫଇସଲା ଶୁଣା ।’

-ଶୁଣନ୍ତୁ, ଆମକୁ ପଇସାପତ୍ର କଥା ବିଚାରିବାକୁ ହବ ନା ନାହିଁ ?

-ଅବିଶ୍ୟ, ଅବିଶ୍ୟ ।

-ହଉ ସାଧୁବାବୁ, ଆପଣ ହିସାବ ଯୋଡ଼ନ୍ତୁ । ଆମେ ଟିକିଏ ବୁଲାଇଲି କରି ଆସୁଛୁ ।

ଆମେ ଆଉ ଥୋଡ଼ାଏ ବାଟ ଯାଇ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ରାସ୍ତାଧାରରେ ବସିଲୁ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ଦର କମିବା ସମ୍ଭାବନା ଥିଲେବି ତମେ କମ୍ ଦରରେ ନବନାହିଁ । ତେଣୁ କାଲିଯାଏ ମହଲତ କିଆଁ ?’

‘ପ୍ରଥମେ କେତେ ଲୋକ କେତେ ବିକିବେ ଜାଣିବା ଦରକାର । ଦ୍ଵିତୀୟ, ଗାଁଟା ଶୁନ୍ ହେଇଯିବନିତ ? ଏ ଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ଜୀବିକା ପ୍ରୋଫାଇଲ ଆମେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ଜମିବାଲାଏ ମୋଟାମୋଟି ଚଷ୍ଟା ହେଇଥିବେ । ସେମାନଙ୍କ ବାଦେ ଅନ୍ୟ କିଏ ଓ କେତେ ରହିବେ ? ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡିଆଳ କିଏ । ପ୍ରାୟ ସଭିଏଁ ଭୂମିହୀନ ହେଇଥିଲେ ଆମ ସମସ୍ୟା ବଢ଼ିଯିବ । ଆମେ ନିରୋଳାରେ ମନୁହଙ୍କ ସହ ସବୁକଥା ବିଚାର କରି ଯାହା ଉଚିତ ଓ କରଣୀୟ ଭାବିବା, କରିବା ।’

ନନ୍ଦା ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଅପା ପାଧୁଳି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗେଇ କହିଲା, ‘କି ଅପାରେ ମୋର !’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁର ବି ।’

ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଏଣୁତେଣୁ ଗପି ଉଠିବାକୁ ବସିବୁ, ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଫୋନ୍ ଆସିଲା । ଅପା ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲା, ‘ନୂଆ’ଉ, ଏପଟେ ଜମିକିଣା ଆଜି ସରିବପରା ! ଟିକିଏ ସତାର କର ।’ ଫେରିଲାବେଳକୁ ସାଧୁବାବୁ ତାଲିକା ସାରିଥିଲେ । ପନ୍ଦର ଜଣ ବିକିବେ । ପଡିତ ଜଙ୍ଗଲ ମୋଟ ଚାରିଶ ଏକର ଓ ଚାଷଜମି ଘରବାରି ମିଶି ଚାରିଶ କୋଡ଼ିଏ ଏକର । ଦାମ ହବ ଅଠାଅଶୀ ଲକ୍ଷ ।’

ଆମେ ଉଠିଲୁ । ଅପା କହିଲେ, ‘ମକଦ୍ଦମ ଆପଣେ । କାଲି ମୋ ବ୍ରାଉଜରକୁ ଭୋ’ରୁ ପଠେଇବି । ଆପଣ ଯାଇ ମା’ଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଇ ଏମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପଇସଲା ଶୁଣେଇବେ ।’ ଫେର୍ ଗୋଳହେଲା, ‘ମା’, ନେଇଯା ! ଉଧାରକର ଆମକୁ । ତମର ଭାରୀ ଧରମ ହବ । ଦର ନ ପଡୁଥିଲେ ଚାଷଜମି ମାଣରୁ ଦି ପାଞ୍ଚହଜାର କାଟିଦବ ।’

‘ନା, ନେଲେ ଓଧାକିବ ଦାମ ଦବୁ । ଆଉ ତମମାନଙ୍କ ଟିକି ନାଚୁଣୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କୁ ପଡ଼େଇ ନେଖେଇ ଯୋଗ୍ୟକରି ତମକୁ ବାହୁଡ଼ାଇ ଦବୁ । ହଉ, ଆସୁବୁ । ମକଦ୍ଦମ ଆପଣେ, ନିଶ୍ଚେ ଆସିବେ ।’

ଆମେ ଆସି ସବୁକଥା ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଖାଇସାରି ଉଠିଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘କାଠ ବୁହା ହେଇଗଲା ?’

ସାରଦା କହିଲା, ‘ହଁ, ଅଧାଅଧ ଆସିବି । ବାକି କାଲି ଆସିବ ।’

-ଆଜି କେତେ କ’ଣ ମିଳିଲା ?

-ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସଞ୍ଚା, ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ।

କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ନନ୍ଦା ଆସନ୍ତା ତିନିବର୍ଷରେ ଏମ୍, ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାଘେନି ପ୍ରଫେସର ଉପାଧାୟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଟିକେ କଥାହେବା ଦରକାର । ଟିକେ ଦେଖିବେ ?’

-ଶୋଭା ନଥିବେ ?

-ପ୍ରଫେସରମାନେ ବାରଆଗରୁ ଶୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

-ତମେ ସାଙ୍ଗେ ନ'ହେଲେ ହୁକୁରଭଟ !

-ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଫେସର ହବାପାଇଁ ଆଉ ଦଶକୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷଯିବ !

ହୁଆବୋଉ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲ ନନ୍ଦାକୁ ଫୋନ୍ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ନନ୍ଦା କେତେ ସମୟ ହୁଁ ହାଁ ହେଇ ପଚାରିଲା, 'ଟେଷ୍ଟ କେବେ ?' ସେଠୁ କହିଲା,

'ଆଜ୍ଞା, ଆସିବି । ଅଞ୍ଜଳି ଅପାବି ଯିବେ ।'

ସେଠୁ ପରସ୍ତେ ତିଆଁମାରି କହିଲା, 'ହେଇଗଲା । ଅରୁଣା ଶର୍ମା ପିଲା ନବାପାଇଁ ଆଇଚନ୍ତି ।' କୋଡ଼ିଏରେ ଟେଷ୍ଟ । ଆମେ ଉଣେଇଶରେ ପହଞ୍ଚିବା ଦରକାର । ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଗଲେ ସତରରେ ଯିବାକୁ ହବ ।'

'ନା, ସତରରେ ଯା କି ଯୋଉଦିନ ଯା, ପ୍ଲେନ୍‌ରେ । ମୁଁ ଅଲବର୍ଦ୍ ଯିବି । ତୁ ଇଣ୍ଡୋଲଜି ପଢ଼ିବୁ । କାଲିଠୁ ମତେ ପଢ଼େଇବା ବନ୍ଦ । କାଲି ଶିରୀପୁର କାମ ତୁଟେଇ ନହୁ ଆଉ ମୁଁ ତତେ ଏଗାରଟା ଯାଏ ପଢ଼େଇବୁ । ତାପରେ ତୁ ଆପେ ପଢ଼ିବୁ । ପଅରିଦିନ ହୁଆବୋଉବି ସଞ୍ଜରେ ତିନିଘଣ୍ଟା ପଢ଼େଇବେ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଏବ ଘଣ୍ଟା ବନ୍ଦ । ଏଟା ବି ସେଇ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଘଣ୍ଟା ଯେ, ଆଉଗଳମେ । ନହୁ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ରୁ ଡକ୍ଟରେଟ କରି ଆସିଲାବେଳକୁ ତୁ ମାନିଟୋବା କି ଅଣ୍ଟାରିଓରୁ ଏମ୍‌ଏ କରି ଏମ୍‌ ପିଲ୍ ସାରିଥିବୁ । ଦିହେଁ ଏକାବେଳେ ଏଠି ମାଷ୍ଟ୍ରି ଆରମ୍ଭ କରିବ । ବେଶ୍ ପିଲ୍ ଦବାକୁ ହବ - ତୋ ନାଁରେ କାନାଡ଼ାରେ ଯୋଉଠି ପଢ଼ିବୁ ସେଠି ଆକାଉଣ୍ଟ ଖୋଲିବି । ତୁ ଜୋନ୍ ନହୁ । ରୋଜଗାର କରି ସୁଝିବୁ । ନୋ ଓଭିଗେସନ । ହୁଆବୋଉ, କାଲି ଭାଜକୁ ଚଣାଇବ ।'

'ହଉ । ଭଲରେ ଶୁଅ । ନାଲିମା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସୁ ।'

ବାଟରେ ନାଲିମା କହିଲା, 'ଅପା, ସତରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଉପରେ ଅପରାଜିତାଙ୍କ କରୁଣା ଅବୀରିତ ଧାରାରେ ଝରି ପଡ଼ୁଛି ।'

ଜୋର ପାଞ୍ଚରେ ନନ୍ଦା ପହଞ୍ଚି କହିବା ଶୁଣିଲି, 'ଅପା, ରାମବାବୁ ଆଉ ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ଯିବେ । ତମହାତରେ ଏଇନା ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଅଛି । ନନ୍ଦନଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଆସ । ଟିକକ ପରେ ଦିହେଁ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନନ୍ଦା ମତେ ଓ ମୁଁ ଅପାକୁ ଜୁହାର ହେଲି । ନନ୍ଦା ମୋ ରୁମ୍ ଟାଟେଇ ଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରମଟିଏ ମଝିରେ ଥୋଇ, ତିନୋଟି ଆସନ ପକାଇ କହିଲା, 'ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଆପଣ ବସି ୧୦୮ଥର ପିଣ୍ଡମନ୍ତ୍ର ଜପି ମୋର ଓ ଅପାଙ୍କ କପାଳରେ ତାହାଣ ହାତ ମଝି ଆଙ୍ଗୁଳି ଛୁଆଁଇ ଦେବେ । ତାପରେ ଆମେ ତିନିହେଁ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୟାନରେ ବସିବା । ଟିକିଏ ରୁହନ୍ତୁ - ଦୀପ ଜାଳେ ।'

ଦୀପ ଜଳିଲା । ମୁଁ କାଲି ରାତିରେ ଓ ଆଜି ଭୋ'ରୁ ଜପ ସାରିଥିଲେ ବି ପୁଣି

ଶ୍ୟଥାଠିଏର ଛପି ଓ ରୂପଦର୍ଶନ କରି ନନ୍ଦା ଓ ଅପା କପାଳରେ ଟିପ ହୁଆଇଁ ପୁଣି ଛପରେ ଲାଗିଲି । କେତେ ସମୟ ପରେ କେଜାଣି ମୋର ରୁମ୍ ପ୍ରଣବଧ୍ବନିରେ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ଭାଇ ଓ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କର ଯୁଗ୍ମ କଣ ଶୁଭିଳା, ‘ମା ଚୈ, କଲ୍ୟାଣମସ୍ତୁ ।’ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲି ନନ୍ଦା ଓ ଅପାଙ୍କ ଆଖିରେ କୁହର ବନ୍ୟା । ଦୁହେଁ ଦୀପକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଠିଆହେଲେ । ମତେ ଭିଡ଼ି ଠିଆକରେଇ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଚାଲିଲେ । ବାରଣ୍ଡାରେ ଚୁଆବୋଉ ବସିଥିଲେ । ଆମକୁ ଦେଖି ଠିଆହେଇ ପଡ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଥରେ ଥରେ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇ କହିଲେ, ‘ମତେ କି ଆଉ କାହାରିକି କିଛି କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତମେମାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଇ ତମ କାମ କରିଯାଅ । ମାତୈ । କଲ୍ୟାଣ ହଉ । ମୁକୁନ୍ଦ ଆସି କଥାହେଇ ବାହୁଡ଼ିଗଲେଣି । ଆଜି ରବିବାର ବୋଲି ତମେମାନେ ହେଜିପାରିନା । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେଶନ କାଲି ହବ । ସେ ପନ୍ଦରଟଙ୍କାଙ୍କ ଜମିବି ନିଆଯିବ । ଜମି ସଂଗ୍ରହ ଏଇଠି ସବୁ । ଦେଖୁନା କିମିତି ଚୁଆକାମ ଆରମ୍ଭ ହେଇଗଲା ! ଆସ । ଜଳଖୁଆ ଚା’ ପରେ ପାଠ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭକର । ହାତରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଦିନ । ଗୁଡ଼ାଏ ପଡ଼େଇବା ବା ପଢ଼ିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଠିକେ ଠିକେ ତମେମାନେ କହିଯିବ, ନନ୍ଦା ଶୁଣିଯିବେ । ସଞ୍ଜରେ ମତେ କହିବେ । ଭୁଲ୍‌କଲେ ସଂଶୋଧନ କରିଦେବି । ଗୁରୁମହାରାଜ ଓ ଇଣ୍ଡରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସବୁ ଭଲରେ ଭଲରେ ହେଇଯିବ ।’

ଜଳଖୁଆ ଖାଇସାରି ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁଁ । ମାଁ ଉଠିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଖବର ଦେଲୁ । ହସରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଭରିଗଲା । କହିଲେ, ‘ତମେ ପାଏଠ ପଢ଼ । ମୁଇଁ କନ୍ଦୁ ଘାଁଗେ ଅସୁରା ଘରକେ ଯାଉଛେଁ । ଦୁଇ ପହରେ ଖୁଆପିଆ ସରଲା ଉଡ଼ୁ ଆସିମି ।’ ସେ ବାହାରିଗଲେ ।

ଅପା ତା ସିକାଗୋ ଇଣ୍ଡୋଲକି ପାଠ ଗପି ଚାଲିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ କ’ଣ ପଚାରିଲେ ମୁଁ କହେଁ । ଏଗାରଟାରେ ନନ୍ଦା ଲାଇବ୍ରେରି ଗଲା । ଆମେ ଖାଦାନ, ଟାଇଲ୍ ତିଆରି, କାଠ ଗୋଲା ଦେଖି ଦେଢ଼ଟାରେ ଫେରି ଖାଇଲୁ । ମାଁ ଆମ ଖୁଆ ତନଖିକରି ଖୁସିହେଇ କହିଲେ, ‘ଖଟି ଖଟି ଏଇନେ ଭଲ ଭୁଖ ହଉଛେ ଦେଖୁଛେଁ । ଇନ୍ଦ୍ରା ଲେଖେଁ ବରାବର ଖାଏବ ।’

ଦୁଇଟାରୁ ତିନିଟା ବିଶ୍ରାମପରେ ଅପା ମୁଁ ପୁଣି ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସିଲୁ । ଚାରିଟାରେ ଚା’ପାଇଁ ଚୁଆବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଚୁଆ ଗୋଶାଳା କଥା ପଚାରିଲି । କହିଲେ, ‘ସୁଦାମ ଖବର ନଉଟି । ଦୋଳ ବେଳକୁ ଛଡ଼ା ବାହୁରି ହେଇ ଆଉ ତିନିଶ ଆସିବେ । ଭଜ ଘର ତିଆରିରେ ଲାଗିବନ୍ତି । ମାଙ୍କଡ଼ା କାଛ, ବାଉଁଶ ଜାଲି ଓ ତବଲ ଟାଇଲ୍ ଛାତ ।’

-କୋଉଠି ହବ ?

-ଝାଉଁ ବଗିଚା ପାଖାପାଖି । ହଁ, କହିବାକୁ ଭୁଲିଯାଉଟି, ବାଇଓଗ୍ୟାସ ବାଲାଏ ପଟିଶରେ ଆସିବେ ବୋଲି ଖବର ଦେଇବନ୍ତି । ତମେତ ଫେରିଥିବ ଅଞ୍ଜଳି ?

-ହଁ, ମାତ୍ର ସତରରେ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ବାଲା ଆସିବେ । ସେ ବାବଦକୁ ପଟିଶକୋଟି ଟ୍ରାବୁଫର କରିଟି କାଲି । ଆପଣ ସତରରେ ପାଇବେ । ମହଲା ସାଙ୍ଗକୁ ସାହୁବି ଏଠିକି ଆସିବ । କଟକ କାମ ପଟନାୟକ ସମ୍ପାଳିବ । ଆମେ ନଥିଲା ଦିନତକ ଆପଣମାନେ ସବୁ ଆଡ଼େ ନଜର

ଦେବେ । ତେବେ ଧରିହେଉଥିବେ ଅବଶ୍ୟ ।

-ଅଞ୍ଜଳି, ଷୋଳଠାରୁ ଜମିଧରା ନାହିଁ । ଏଠି ଖାଲି ବୁଟିନ୍ ଘଣା । ସାରଦା, ନନ୍ଦନ ଓ ମୁଁ ପାରିବୁ । ନୀଳିକୁ ଆଜିଠାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେଇଛି ।

‘ଏଇନା ?’ ପଚାରିଲା ଅପା ।

‘ହୁଆବୋଉ, କହିବାକୁ ମୁଁ ବି ଭୁଲିଗଲି । ଆଜି ତବଲ ଚା’ ।’

ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ସାରଦା ଚା’ ଆଣି ବଢ଼େଇ ଦେଲା । ଅପା ମୁଁ ଚା’ ସାରି, ପୁଣି ଘଣ୍ଟାଏ ଚକର ମାରି ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁ । ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଚାରିଲି, ‘ଅପା, ଏମିତି ଗୋଟେ ବେଳ ପଢ଼ିବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲୁ କେବେ ?’

-ନନ୍ଦୁ, ମୁଁ କେବେ ଏମିତି ଆଗରୁ ଚିନ୍ତା କରେନା । ତୁ ବି ଚିନ୍ତା ନ କଲେ ଭଲ । ଯାହା ଯେତେବେଳେ ଘରୁଟି ତାକୁ ସାମନା କରିବାରେ ବଡ଼ ଆରାମ୍ । ଏଇନା କ’ଣ କରିବୁ ?

-ଗାଧେଇ-ପାଧେଇ ଟିକେ ଗଢ଼ି ପଢ଼ିବି ।

-ମୁଁ ବି ।

ନଅଟା ପାଖାପାଖି ଉଠି ଖାଇବାକୁ ଗଲୁ । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ହୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦା ପ୍ରାୟ ସବୁକଥା ମନେ ରଖିଛନ୍ତି । ମନରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କେଇଟା ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା । ତା ଉତ୍ତର କହିଦେଇଛି । ରାତିରେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ ପଢ଼େଇବି । ତମେ କାଲି ବାକି ରାଜନୈତିକ ଇତିହାସ ଓ ନନ୍ଦନ କଲା ଇତିହାସ କହିବେ । ସେ ନିଜେ ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ିଦେବେ । ପଅରିତିନ ତମ ଦୁହିକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବ୍ୟୋମଯାନରେ ଉଠେଇଦେଇ ଆମେ ଫେରିବୁ । ଅର୍ଥାତ୍ ନନ୍ଦନ, ନୀଳିମା, ସାରଦା, ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଓ ମୁଁ । ତମକୁ ଛାଡ଼ିଲାପରେ ଆମେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଏଠାକୁ ଫେରିବୁ । ନୀଳିମା ଓ ସାରଦା ଦିହେଁ ତମକୁ ଏଇନା ଅତିଥିଶାଳାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବେ ।’

କହିଲି, ‘ହୁଆବୋଉ, ଆଉ ଜମିକଥା ନାହିଁ ବୋଲି ତମେ କେତେଥର କହିଲଣି । ମାତ୍ର ଆମଦଶା ସେଇ କମ୍ବଳ କଥାପରି, ଆମେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ବି ସିଏ ଛାଡ଼ୁନାହିଁ ।’

-ସିଧା କଥା କୁହ ।

-ଏ ଭିତରେ ପାଖ ଦୁଇଟି ଗାଁରେ ଆମେ ଷୋଳଟି ଘରବାରୀ ନେଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ କ’ଣ କରିବା ? କୁସୁନୁପୁର ମକଦ୍ଦମଙ୍କ ଘର ହେରିଚେତ ହାଉସ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଚେ । ଶିରୀପୁର ସାଧୁ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଘର ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସେଇପରି ହୋଇଥିବ । ସେଠାର ଅନ୍ୟ ଚଉଦଟି ଘର କିପରି, ଦେଖିଲେ ଜାଣିବା । ଗୋପାଳଙ୍କ ଗାଁରେ ଜମି ନେବାକଥା ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଅପା କହିଥିଲା ଯେ ଲୋକମଣ୍ଡଳ ପାଇଁ ଆମେ ଯାହା କରିପାରିବା ତାହା ଆଉ କେହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଘର ଓ ଅପାକଥା ମିଶେଇ ନାନା ବିକଳ ଚିନ୍ତାକଳି । ସେଠୁ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନ ତଥା ଆମ ପାଇଟାଳ ପାଇଟୁଣିଙ୍କୁ ରଖାଇବାଠାରୁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ବିଶ୍ରାମ ଓ ଅବସର

ବିନୋଦନର ଜାଗାଯାଏ ଭାବିଗଲି । କୋଉଥିରେ ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ଏଇନା ଭାବୁଚି, ସେଠି ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବା ଓ ଶିରାପୁରର ଘର ଗୁଡ଼ିକରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶରେ ପାଠଶାଳା ଚଳେଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବା ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏବେ ପ୍ରାଇମେରି ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀଯାଏ । ସେଯାଏ ପଡ଼େଇ, ପିଲାଙ୍କୁ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍‌ରୁ ତ ବଞ୍ଚିତ କରିହବନି ! ତେଣୁ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍କୁଲଟି ଫିଟିବ । ଶିକ୍ଷକଟ୍ରେନିଂ ମାନେ ସି.ଟି ପରେ ବି.ଏଡ଼୍ କଥା ବି ହବ ।’

-ହାଇସ୍କୁଲ ହବ, ମାତ୍ର ସବୁଗାଁରେ ନୁହଁ । ହୁଏତ କୁସୁନୁପୁରରେ । ସେଠିକି ଶିରାପୁର ଓ ଘୋଷପଲ୍ଲୀ ପିଲାଏ ଯିବେ । ବାକି ବି.ଏଡ଼୍ । ସେ ପାଠତ ଆମର ଏଇଠି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଖୋଲାହବ । ଏଇନା କେବଳ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା । ଘୋଷପଲ୍ଲୀରେ ଆମେ ଘର ନେଇନାହାନ୍ତି । ସେଠି ପାଠଶାଳା ଖୋଲିବା କୋଉଠି ? ଲାଗୁଚି ଆମେ ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ନକରିବି ସେଠି ଆମ ହାତକୁ ଏକାଧିକ ଘର ଆସିବ ହିଁ ଆସିବ । ବର୍ତ୍ତମାନପାଇଁ ମୋ କଥାଟା ଟିକେ ବିଚାର କର ସମସ୍ତେ ।

-ନନ୍ଦନ, ଭାରୀ ତମକାର କଥା କହିତ । ଅନ୍ୟ ବିକଳ କଥାଟି ସମସ୍ତେ ଭାବିବା । ତେବେ ଗୋଟେ ଧର୍ମଗୁଳା ଥାକ ରହିଲା- ଅଞ୍ଜଳି ନନ୍ଦା ଫେରିବା ଆଗରୁ ଘୋଷପଲ୍ଲୀରେ ଘର ହେଲେ, ତମକଥା ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବୋଲି ମାନିନେବା । ବହୁତ ତେରିହେଲାଣି । ଯାଅ ଶୋଇପଡ଼ ।

ଚାରିହେଁ ଚାଲିବାଲି ଅତିଥିଶାଳା ଗଲାବେଳକୁ ନାଳିମା କହିଲା, ‘ସାରେ, ତୁଆଗାଁ କଥା ଭୁଲିଗଲେ । ସେଠି କ’ଣ ପିଲା ନାହାନ୍ତି ନା ସେମାନେ ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ ?

‘ମଉସା ଆଉ ତମେ କାହିଁକି ଅଛ ? ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଧର୍ମଥାକ କଥା ଶୁଣିଲ । ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କର ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ମୋ ମନରେ କଥାଟା ଢୁକିଲେବି ତତେ ବେନିଫିଟ୍ ଅଫ୍ ଡାଉଟ ଦଉଚି । ମାନେ, ତୁ ନାଳିମାକୁ ଉଣ୍ଟୁନାହିଁ । ତେବେ ତୁଆଗାଁ ପାଇଁ ତୋର ମମତା ଆମେ ଜାଣୁ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କିଛି ଠିକଣା କରିବୁ । କହ ।’

-ନାହିଁ ଅପା । ସତରେ କିଛି ଠିକଣା କରିନାହିଁ । ନାଳିମାକୁ ବି ଠକୁନେଇଁ ମାତ୍ର ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଥାକର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଓପରେ ପୂରା ଆସ୍ଥା ରଖୁଚି । ଦେଖ, ତୁ ଆଉ ନନ୍ଦା ବାରାଣସୀରୁ ନଉଟିଲା ବେଳକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଗୋଟେ ଉତ୍ସାହ କି ଉତ୍ସାହ ହବ ।

-କ’ଣ ?

-ଉତ୍ସାହ, ମାନେ ଚାରିଟିଯାକ ଗାଁରେ ସ୍କୁଲ । ନହେଲେ ଉତ୍ସାହ, ମାନେ ଘର ଗୁଡ଼ିକ ମାଟିରେ ମିଶିବ । ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କି ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ । ଏ ଘେନି କେହି କିଛି ଭାବନାହିଁ ବା କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କରନାହିଁ । କେତେଥର ତ ଦେଖିଲଣି, ଆଉଥରେ ଦେଖ, ମୋ କଥା ଫଳୁଚି ନା ନାହିଁ ।

-ଠିକ୍, ମାତ୍ର ଏ ଆଲୋଚନା ବନ୍ଦ ହବାପୂର୍ବରୁ ପଚାରି ଦଉଚି - କ'ଣ ଦୁଶ୍ଚୁଟି ତତେ ?

-ଯାହା କହିଲି ।

-ଘର କୋଉଠୁ ମିଳିବ ?

-ରାମ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦ ଘୋଷପଲ୍ଲୀ ଘର ବିକିବେ । ଆଉ ଗୋଟେ ଗାଁରେ ବି ସ୍କୁଲ ହବ । ସୁଦାମ ଗାଁରେ । ସୁଦାମ ଘରେ ।

-ତୁଆଗାଁ ଛାଡ଼ିଗଲା ।

-ସେଠି ଶରଣ ମଉସାଙ୍କ ଘରେ । ସେଇଟି ଦାନ ମିଳିବ ।

ନୀଳିମା ମତେ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ ଥରିଲା ଗଳାରେ କହିଲା, 'ଭାଇ ମତେ ମାୟକର । ମତେ ବି ଦୁଶ୍ଚୁଟି ବାପା ଆମଘର ଦେଇ-ଦେଇ, ତୁଆବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବେ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଚାରିକଡ଼େ ଥିବା ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ହାନିଲାଭ ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝି ସମାଧାନ କରିବା ହବ ତାଙ୍କ କାମ ।'

ଅପା ପଚାରିଲା, 'ତତେ ବି ଦୁଶିଲାଣି ନୀଳି !'

ଅତିଥିଶାଳା ହେଇଗଲା । ସେମାନେ ଫେରିଗଲେ । ଆମେ ଶେଯ ଧଇଲୁ ।

ନନ୍ଦାକୁ ପଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିବୁ, ସାତଟାବେଳେ ତୁଆବୋଉ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉକେତେକଣ ଆସୁଥିବା ଦେଖୁଲୁ । ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ, ସୁଦାମ ଆଉ ଶରଣ ମଉସା ! କହିଲି, 'ଅପା ଧର୍ମଆକ ହେଇଗଲା ।'

ତୁଆବୋଉ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ନମସ୍କାର ବିନିମୟ ପରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ ଓ ସୁଦାମଙ୍କ କଥା ଶୁଣ ।' ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହେଇଥାଉଁ । ସୁଦାମ ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଆସି କହିଲେ, 'ମୁଁ, ଉମି ଓ ଟିକିତ ଏଇଠି ତୁଆ ଗୋଶାଳାରେ ରହିଲୁ । ସୁକୁମାରୀ ଅପା ଆମ ଭଳିଆ ଦରବୁଡ଼ାଙ୍କ ପେଇଁ ଚା'ଶାଳି ଫିଟେଇଲେ । ଗାଁ ଛୁଆଗୁରା ମୁରୁଖ ହେଇ ତିଆଁମାନୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦିଅକ୍ଷର ପଡ଼େଇବା ବେବସ୍ତା କରିବାକୁ ମା'ଙ୍କୁ କହିଲି, 'ମା' ମୋ ଘରଟା ସାନମା, ସାରେ ଆଉ ଦେଇ ଦେଖୁଚନ୍ତି । ଗାଁ ମଝିରେ । ଘରବାରି ପାଞ୍ଚମାଣ । ସେଠେଇଁ ଚା'ଶାଳି ଫିଟା ।' ମା' କହିଲେ, ସେ ପରା ଏସବୁ କାମ ଆପଣ ତିନିକି ସିପିଦେଇଚନ୍ତି, ଆଉ ଆପଣମାନେ ଯାହା କରିବେ । ମୋ କଥା ଘେନା ହଉ । କୃଷ୍ଣ ମାମୁଁ ବି ବହୁତକରି କହିଚନ୍ତି । ଏଣିକି ଆପଣମାନେ ଯାହା କରିବେ ।'

ସେଠୁ ରାମ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦ ଦିହେଁ ହାତଯୋଡ଼ି ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ରାମ କହିଲେ, 'ଭଉଁପୁଅଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲେ । ଆମେ ଦିବାଇ ବି ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ତୁଆ ଗୋଶାଳାରେ ରହିବୁ । କତରାନଗା ନହେଲା ଯାଏ ଗୋରୁଙ୍କ ଠେଇଁ ନାଗିବୁ । ଘୋଷପଡ଼ା ଜମି ଘର ନିଅ । ଯାହା ଦବ ତମପାଖରେ ଢମାରହିବ । ବୁଢ଼ା ହେଲୁଣି । ରୋଗବଇରାଗ ହେଲେ ସେଇଥେରୁ ଖରଚପତ୍ର କରି ଚିକିତ୍ସା କରିବ । ଆମେ ଆଖି ବୁଜିଲେ ନନ୍ଦାନଈ ନୁଲରେ ପୋଡ଼ି ଦବ । ବକେୟା ପଇସାରେ ଗାଁର

ଦିଉଟା ଟୋକାକୁ ପଡ଼େଇବ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ତମ ଘରବାରୀ ନବାକଥା - ପଇସା ଦେଇ ହଉ କି ମାଗଣା ହଉ, ବଡ଼ କଥା ନୁହଁ । ଇସ୍କୁଲ ଫିଡ଼େଇବା ଝଙ୍କମାରି କାମ । ଆମେ ସବୁ ଦେଖିବାହିଁ ଯାହା କରିବୁଁ । ତମେମାନେ ଯାଇ ଗାଧୁଆପାଧୁଆ ସାରି ତିଆରି ହୁଅ । ତମକଥାରେ ମଞ୍ଜିଲେ, ମା’ଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଁ ଗଡ଼ରେ କାଗଜପତ୍ର କରିଦବ ।’ ସେମାନେ ଗଲେ ।

ନୂଆବୋଉ ମଉସାକୁ ବସିବାକୁ କହି କହିଲେ, ‘ଆମେ ତମପାଖକୁ ଆସୁଛୁ, ଶରଣ ଭାଇ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆମ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, ମା’, କଥାଟିକିଏ ଥିଲା ।’ କହିଲି, ‘ଆସନ୍ତୁ । ଅଞ୍ଜଳି ହେଉକାଳ ପାଖକୁ ଯାଉଛୁ । ସେଇଠି କଥା ହବା । କ’ଣ କୁହନ୍ତୁ ।’

ଶରଣ ଭାଇ କହିଲେ, ‘ମା’, ମତେ ନିତିନିତି ଏ ବୁଲିଫୁଙ୍କାରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଦିଅ । ତମ ପାଖରେ ରଖ । ଯାହା କହିବ କରିବି । ମୋ ଘରବାରୀତ ତମରି । ତାକୁ ବି ନିଅ । ମୋର ବି ଇଚ୍ଛା ଯେ ସେଠି ପାଠଶାଳାଟିଏ ଫିରୁ । ମୋ ବାପା ମତେ ଦେ’ଗାଁ ପଠେଇ ବଡ଼କଣ୍ଠରେ ମାଇନର ଯାଏ ପଡ଼େଇଥିଲେ । ମୁଁ ମୋ କାମଦାମ ସାଙ୍ଗକୁ ଚାହାଳିଟିଏ କରି ଗାଁ ଛୁଆକୁ ଦିଅକ୍ଷର ପଢ଼ଉଥିଲି । ଏବେ ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ହେଲା ଛାଡ଼ିଦେଇଛି । ନୀଳିମାର ମା’ ଗଲାପରେ କୋଉଥିରେ ହେଲେ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି, ମତେ ପାଖରେ ରଖ ।’

-ଭାଇ, ଏ ସବୁରେଜିଷ୍ଟିରି ଖାନା ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ମତେ ବଡ଼ ଚିତା ଲାଗିଲାଣି । ଆଜି ଏଇତକ ବାଦେ ସେ ମୁହାଁ ହେବି ନାହିଁ ।’

‘ମା’, ଜମିଜମା ସାକ୍ଷାତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ସେ ଆସିବାକୁ ମନକଲେ ଆପଣ ମୁଁ ରୋକିବାକୁ କିଏ ?’ ‘ଆପଣ ତିଆରି ହେଇଯା’ନ୍ତୁ, ଟିକିଏ ବେଳସୁଁ ଯିବା । ସାଧୁ ପଧାନ ଓଗେର ଶିରୀପୁରର ଷୋଳକଣ, ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ, ସୁଦାମ ଆଉ ଉର୍ମିଲା, ପୁଣି ଆପଣ ଓ ନୀଳିମା । ବହୁତ ଲେଖାଲେଖି କାମ । ଆପଣତ ଖାଇନଥିବେ । ଚାଲନ୍ତୁ ମୋ ପାଖରେ ଯାହାହେଲେ ଖାଇଦେବେ । ଜିପ୍ ଦିଉଟା, ଆମ ପୁରୁଣା କାର୍ ଓ ଏବର ଧଳା କାର୍ଟି ନବା । ଆପଣ ଯାଇଁ ସାରଦାକୁ କହି ଦ୍ରୁଇଭର ଠିକଣା କରନ୍ତୁ ।’

ମଉସା ଗଲେ । ଅପା କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ, ତମ ଧର୍ମ ଆକତ ହେଇଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ହବ ବୋଲି କାଲି ପେରିବା ବାଟରେ ନହୁ ଓ ନୀଳିକି ଦୁଖୁଥିଲା ।’

‘ହଉ, ମୁଁ ଉଠେଁ । ତମେ ଦିଜଣ ଆଉ ସାରଦା ସବୁ ସମ୍ଭାଳିବ ଆଜିକ ।’

ଅଧ୍ୟାପକ ଭିତରେ ଗାଡ଼ି ଯାକ ବାହାରିଗଲା ।

ଅପା ନନ୍ଦାକୁ ପଡ଼େଇ ସାରି ଏଗାରଟାରେ ଉଠିଲା । ନନ୍ଦାକୁ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଦିହେଁ ତିନୋଟି ଯାକ ଖାଦାନ ଦେଖିସାରି ନୂଆଗାଁ ଗଲୁ । ଶ୍ୟାମା ସାଙ୍ଗରେ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଟାଇଲ୍ ପକେଇବାରେ ଲାଗିଆନ୍ତି । ଆମକୁ ଦେଖି ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ଗୋଟେ ଜିନିଷ ଦେଖେଇବା ପାଇଁ ବଇଚି । ଟିକିଏ ଇଆଡ଼େ ଆସନ୍ତୁ ।’ ତା ପଛରେ ଯାଇ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଦଶଟା

ଦି'ପୁଟରେ ପୁଟେ ମାଟି ପଳକରେ ସବୁଯାକ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ସାଙ୍ଗକୁ ଛବି ଖୋଳା ହେଉଛି ।
ଅ ପାଖରେ ଅଜା, ଆ ପାଖରେ ଆଉ ଇତ୍ୟାଦି ।'

‘କୋଉଦିନ କହୁ ?’ ପଚାରିଲା ଅପା ।

-ଆଜି ଭୋର ଚାରିରୁ ଉଠି ଲାଗିଛି ।

-ପୋଡ଼ିରୁ ।

-ହଁ, ଭିତରେ ଖଡ଼ିଗୁଣ୍ଡ ଭରିକରି ଏକାବେଳେ ଭାଟିରେ ଦେବି ।

-ସେଠୁ ?

-ସୁକୁମାରୀ ଅପାଙ୍କ ଚା'ଶାଳି କାନ୍ଥରେ ଅଣ୍ଟାଯିବ । ତା ହେଲେ ଦୁଆପଢ଼ାଳି ଆକୁଇ ଦେଖୁ
ଅକ୍ଷର ଦୋରସ୍ତ କରିବେ । ଅପା ପୁରୁଣା ପଢ଼ାଳିକୁ ପଢ଼େଇବ ।

-ତୋ ପାଠ କେମିତି ଆଗଉଛି ?

-ନିତି ଅଧରାତି ଯାଏ ପଢ଼ୁଛି । ଡିବିରି ଆକୁଅରେ ଟିକେ ଅସୁବିଧା ହଉଛି ।

-ବୋଲ ପୁନେଇଁ ଠଉଁ ତୋ ଘରେ ଆଉ ତମ ଗାଁରେ ବିକୁଳି ଜଳିବ । ଆମେ ଟିକେ କ୍ଷେତ୍ର
ମୋହନକୁ ଦେଖୁଁ । ସେ ନନ୍ଦା ପ୍ରପାତଯାଏ ଆଜି କାଠ ଠାବ କରିବା ସାରିବ କହୁଥିଲା । ସିଧା
ସେଇଆଡ଼େ ଯିବୁଁ ।

ଆମେ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ତମେ କୋଉ ବାଟ ଦେଖୁଛ ! ମୁଁ ତମ
ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ଆଜି ଚା'ପାଣି ଆଣିନା କି ?’

-ଗାଡ଼ିରେ ଅଛି ।

-ରୁହ ମୁଁ ଆଣିସାରେ କି ସାଙ୍ଗହେଇ ଯିବା । ମୁଁ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିବି ।

-ତୋରତ ଛୋଟା ନାହିଁ । ଖେଁଆ ଖୁଝାଥିବ ଯେ ବାଟରେ ।

-କୁମାରୁଣୀ ଝୁଅ ଗୋଡ଼ ସାକ୍ଷାତ ହାତୀଖୋଜ । କିଛି ଭୁକିବନେଇଁ ।

ବାଟରେ ଗୋପାଳ ଓ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ ଭେଟିଲୁ । ଗୋପାଳ ଜଣେଇଲା ଯେ ଏଠି
ଶଏଟି ମାତ୍ର ଗଛ ଠାବ ହେଉଛି ଓ ଏ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଅଖଞ୍ଜରେ ଅଛି । ତାଳପତ୍ର କାଟିଦେଇ
ଖାଲି ଗଣ୍ଡିଗୁଡ଼ାକୁ ଗଢ଼େଇ ଟ୍ରକ ଆସି ପାରିବା ଜାଗାଯାଏ ନବାକୁ ହବ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକ
ଦରକାର । ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ଧାନ କଟାକଟି ସରିଲାଣି । ଆମ ସାଉରେ ଲୋକେ ଏଇନା
ବେକାର । ଯୋଉଦିନ କହିବ ଆସିବେ ।’

-ଆସନ୍ତାକାଲି କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଦରକାର ।

-ଠିକ୍ ଅଛି । ସେମାନେ ଭୋ'ରୁ ତମେ ଆଇଲା ବେଳକୁ ତକେଇଥିବେ ।

ଗୋପାଳ ଆଉ କ୍ଷେତ୍ରମୋହନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କାମପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆମେ ଆଗେଇଲୁ । ନନ୍ଦା
ଖୋଲରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । କିଛି ବାଟ ତଳକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେଠୁ ନଈର ତଳମୁହାଁ ଧାର
ଦିଶିଲା । ସେଠୁ ପାହାଡତଳଯାଏ ନନ୍ଦା, ପଥରରୁ ପଥର ଡେଇଁ ଡେଇଁ ନାଟି ନାଟି ଛୁଟିଥାଏ ।

ଓପରୁ ସେ ଯାଏ ପ୍ରାୟ ହଜାରେ ଫୁଟ ଦୂର । ଓପରୁ ତଳ ଯାଏ ଖାଡ଼ା ଉଚ୍ଚତା ଅଢ଼େଇଶ ଫୁଟ ପରି ଲାଗିଲା । ଅପା କହିଲା, ‘ଏଇଠୁ ଆମପଟ ଫାହାଡ଼ ତଳିଯାଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ହବ । ସେଇ ସୁଡ଼ଙ୍ଗରେ ନନ୍ଦା ବନ୍ଦୀହେଉ ତଳକୁ ତଳକୁ ଯିବ ।’

-ନାଉଁଲୋ ଅପା, ଗଙ୍ଗା କ’ଣ ଶିବଙ୍କ ଜଟାରେ ବନ୍ଦୀ ହେଇଥିଲେ ? ସଗରସୁତକୁ ଉଦ୍ଧାରିବା ପାଇଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଓହ୍ଲେଇବା ଦରକାର ଥିଲା । ନହେଲେ ଧରଣୀ ମା ସମ୍ଭାଳି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ଶ୍ୟାମା ପଚାରିଲା, ‘ସେଠୁ ?’

-ଅଧେ ପାତାଳ ଯାଇଁ ଟର୍ବାଇନ୍ ବୁଲେଇ ଆମକୁ ବିଛୁଳି ଦବ । ଆଉ ଅଧେ ଧାର-ବନ୍ଧାକେନାଲରେ ଯାଇ ଆମପଟେ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପାଣିଦବ ।’

-ଆରପଟେ ?

-ଆମପଟେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଓହ୍ଲେଇ ପରା ! ସେପଟେ ମାଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ପଞ୍ଚ ନଗେଇ ପାଣି ଉଠେଇ ମଢ଼େଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

-କରିବା ?

-ନନ୍ଦା ଯଥେଷ୍ଟ ପାଣି ଯୋଗାଇଲେ ତା ବି ହବ ଯେ ଆଗେ ଏପଟ ସରୁ । ଦୁଧେଇ ପାଣି ପାହାଡ଼ ତଳି ଜମିରେ ମାଡ଼ିବ । ବିହୁମତୀ ପାଣି ତଳପଟେ ନାଳଦେଇ ମାଡ଼ିବ । ଓପରପଟ ଜମିକୁ ପଞ୍ଚରେ ଉଠାଯିବ ।

‘କାଇଁକି ? ନନ୍ଦାର ପାଣି ସେ ଯାଏ ଯିବନେଇଁ ?’ ପଚାରିଲା ଶ୍ୟାମା ।

-ଏତେ ପାଣି ହେଲେତ !

-ଦେଖିବ, ହବ ।

-ତାହେଲେ ବହୁତ ବଢ଼ିଆ ହବ । ବିହୁମତୀ, ତଳପଟେ ଆଉରି କେତେ ଜମିକୁ ପାଣି ଦେଇପାରିବ । ଏଇ ଗୋଟେ ବର୍ଷଭିତରେ ବଳେ ସବୁ ଜଣାପଡ଼ିଯିବ ।

-ଏ କାମ କେବେ ଆରମ୍ଭ ହବ ?

-କାଲି ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନେ ଆସିବେ । କାଲି ନହେଲେ ପହରିଦିନରୁ ମାନେ ଅଠରରୁ କାମ ଚାଲିବ ।

‘ଅପା, ଏ ହ୍ରଦ ଉଠାଳି ହବ ନାହିଁ ?’ ପଚାରିଲା ଶ୍ୟାମା ।

ଅପା, ‘ଉଠାଳିବା’ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ଦେଖି କହିଲି, ‘ହବ ଯେ, ଟାଇଲ୍ ମାଟି ମିଳିବ କୋଉଠୁ ?’

-କୂଳରୁ କାହିଁକି ଖୋଦିବା ? ପୋଖରୀ ଖୋଳାହେଲା ପରି ପାହାଡ଼ ପାହାଡ଼ ହେଇ ଖୋଳାହବ । ଟାଇଲ୍ ଓ ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇମାଟି କୂଳରୁ ଶଏ ଦେହୁଶ ଫୁଟଯାଏ ଅଛି । ତାପରେ ହ୍ରଦ ତଳକୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ିବ । ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରୁ ସେ ଫି ସନ ପୋତି ହଉଛି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଚଢ଼େଇ ଆସି ହଗାମୁତା କରୁଛନ୍ତି । ମତେ ତ ଲାଗୁଛି ସାତ ଦୁଗୁଣେ ଚଉଦ ତାଳ ପଙ୍କ ଜମିଛି । ତାକୁ ଛାଣି କାଢ଼ିବାକୁ ହବ ।

-କ'ଣ କରିବା ଏତେ ପକ କାହୁଅ ?

-ନନ୍ଦା ଦିପଟେ ବିଛେଇଦବା । ଦି'ଡିନିହାତ ବହଳରେ ଏ ଖଟୁଆ ପକ ବିହୁଦେଲେ କ୍ଷେତଗୁଡ଼ାକ ସୁନା ପକିବେ, ଦେଖୁବ ।

ଅପା ପଚାରିଲା, 'ଶ୍ୟାମା, କେଯାଏ ପଡ଼ିବ ?'

-ତମେ କି ଆମ ସାରେ ଯେ ଯାଏ ପଡ଼ିବ, ପଡ଼ିବାକୁ ମନ । ହେଲେ ଚାଇଲରୁ କେତେ ରୋଜଗାର କରିବି ଯେ ପଡ଼ିବି ?

-ପଡ଼ିବୁ । ତୋ ରୋଜଗାରରୁ ପଡ଼ିବୁ । ଏତେ ଖଟୁଆ ପକ ମିଳିଲେ ଓ ନନ୍ଦା ହ୍ରଦ ଗହୀର ହେଉ ଏବର ଦିଗୁଣ କି ଡିନିଗୁଣ ପାଣି ରଖିଲେ ସେ ବାବଦ ଲାଭରୁ ତତେ ଟଙ୍କା କେ ଚାରଣା ମିଳିବ । ତାକୁ ଜମା କରିବୁ । ତା'ରି ସୁଧରେ ପଡ଼ିବୁ ।

-ଅପା, ତମେ, ମା', ଦେଉ ଆଉ ସାରେ ଯାହା କରିବ । ସେ କଥା ବୁଝିବା ମୁଣ୍ଡ ମୋର କାହିଁ ?

-ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରୁ ନନ୍ଦାରେ ମାଟି ପଣିଲାପରି ତୋ ଭିତରେ ତମ ବଂଶର ସବୁଯାକ ବୁଦ୍ଧି ବିଚାର ପଣିତି । ତୋର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁତ ଆମର ବି ନାହିଁ ।

-ସାରେ, ତମକୁ ଭାଇ ତାକି ପାରିବି ?

ଅପା କହିଲା, 'ଭାଇଟାକୁ ଭାଇ ନ ତାକି କ'ଣ ତାକିବୁ ?'

ଶ୍ୟାମା ଆମ ଦିହିକି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲାବେଳକୁ କାନ୍ଧରୁ ଝୁଲେଇଥିବା ଅର୍ମୋସ ତଳେ ବାଜିଲା । ସେ କହିଲା, 'ଦେଖ ମୋ ମୁଣ୍ଡ । ଏତେ ବାଟ ଚାଲିଲ । ଏତେ କଥାହେଲ । ତା'ଟୋପେ ନଦେଇ ଗପି ଚାଲୁଛି । ବସ । ଚା' ଦିଏ ।'

ଆରକାନ୍ଧର ଝୁଲାରୁ ମାଟି ଖୁରି ବାହାରକରି ଆମକୁ ଚା'ଢ଼ାଳିଦେଲା । ପଚାରିଲି, 'ତୁ ?'

'ନାହିଁ । ପେଟ ଗରମ ହବ । ନିଦ ହବନି ।'

ଅପା ହସି ହସି କହିଲା, 'ସେମିତି ହଉଥିଲେ ଆମ ପେଟ ଫୁଟୁଥାନ୍ତା । ଟିକିଏ ପିଇଦେ । ତୁ ବି ତ କମ୍ ଥକି ନାହିଁ ! ହଁ, ଗୋପାଳ ହେରିକାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ ତାଙ୍କୁବି ଚା'ଦବା । ଅଛିନା ?'

-ଅଧା ବି ହେଉନି ।

ଚା' ପିଇ, ବାଟରେ ଗୋପାଳ ହେରିକାଙ୍କୁ ଦେଇ, ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି, ଗାଡ଼ିରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଦିନ ଗୋଟାଏ । ଗାଧେଇ ସାରି ଖାଇବାକୁ ଗଲୁଁ । ଖୁଆପିଆ ପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଡିନିଟାରେ ତମ ପାଖକୁ ଯିବି । ପଡ଼େଇବ । ନୀଳି ବଳେଇ ଦେଇ ଆସୁ ତମକୁ ।' ବିଶ୍ରାମ ପାଇଁ ରୁମକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଅପା କହିଲା 'ଦି'ଚାରି ମିନିଟ୍ ବସ ।' ସେଠୁ ମୋବାଇଲ୍ ଲଗାଇ କହିଲା, 'ପଟନାୟକ, କାଲି ଚାନାମାନେ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ଦିଇଟା ରବର ଡିଜି ଆଉ ପାଣିର ଗଭୀରତା ମାପିବା ପାଇଁ ଟେଲେସ୍କୋପିକ ପ୍ରୋବ୍ ପଠାଅ । କ'ଣ କହୁଛ ? କେତେ ଲମ୍ବା ? ଧର ଦୁଇଶ ଅଡ଼େଇଶ ମିଟର ।'

-ଅପା ତୁ ଅତୁଳନୀୟା, ଅନନ୍ୟା ।

-ହେଲା । ଶୋଇପଡ଼ । ଠିକ୍ ତିନିରେ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିବ ।

ପହଞ୍ଚିଲା । ସାରଦା ତା'ଦେଇ କହିଲେ, 'ମା' ଫୋନ୍ କରିଥିଲେ । ଫେରୁ ଫେରୁ ସଞ୍ଜଗଡ଼ିଯିବ । ପଞ୍ଚାବନ ଖଣ୍ଡ ଦଳିଲ ହବ । ଫେରେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ରକମର ସର୍ବ । ଆଜି ନ ସାରିଲେ କାଲି ନନ୍ଦନ ସାରେ ଓ ଶରଣ ମଉସା ସାରିବେ ।'

-ଅପା, ତୁ ଓ ନନ୍ଦା ଯିବ । ଆମେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଯିବୁ ତେଣୁ ଏକା ଶରଣ ମଉସା ହିଁ ବକେୟା କାମ ପାଇଁ ରହିବେ । ତୁଆବୋଉକୁ କହିଦେ ।

ଅପା ସେଇଆ କହିଲାବେଳକୁ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ନାହିଁ, ଆଜି ସରିବ । ଦରକାର ହେଲେ ରାତିସାରା ସବ୍‌ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର ମହାଶୟ ବସିବେ । ତେବେ ନଅଟା ସୁଦ୍ଧା ସାରିଦେଇ ଫେରିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି । ପହଞ୍ଚିବି ଦଶ, ସାଢ଼େ ଦଶରେ ।'

ବେଶୀ ଚିଠି ନଥିଲା । କାନାଡ଼ାରୁ ଗୋଟିଏ କମ୍ପାନୀ ଦେଢ଼ଲକ୍ଷ ଡଲାର ପଠେଇଥିଲେ । ଅପା ପଚାରିଲା, 'ନାଁ କ'ଣ ସାରଦା ।'

-ଅଭୂତ ନାଁ, ତାଏତ୍-ମଣ୍ଡି କର୍ପୋରେସନ ।

ଅପା ହୋ ହୋ ହସି ପଚାରିଲା, 'ନହୁ ସବୁ ଦୁଶ୍ପୁଟି, କହିଲୁ ଏଇଟି କ'ଣ ?'

-ଅପା, ତୁ ତ ଜାଣୁ । କାହିଁକି ଜଣ୍ଟ କରିବି ?

-ବାଃ, ଶୁଣ - କପିଳେଶ୍ୱର ଦାସ ଓ ଘନଶ୍ୟାମ ମହାନ୍ତି ପିଇସା ପୁଅ ମଉକାପୁଅ ଭାଇ ଦିହେଁ । ଏଠି ଡେଇଁ ବେପାରରେ ଫେରୁମାରି ଜାହାଜରେ ଚୁଟି ଆଲାସ୍କାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠି ଦିହେଁ ରୁଷୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତାପରେ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଫେରିଲା । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପ୍ରଡ଼କ୍ଟ-ଡିସ୍‌ପେନ୍ । କାନାଡ଼ାରେ ପ୍ରାୟ ଏକଟାଟିଆ ବେପାର ଚଳେଇଚଳି । ହେଇ ଦେଖ' କହି, ଅପା ତା ଝୁଲାରୁ ଡିସ୍‌ପେନ୍‌ଟିଏ କାଢ଼ି ସାରଦାକୁ ବଢ଼େଇଲା । ସିଏ ଦେଖିସାରି ମତେ ଦେଲା । ଜବାହରପରି ଲାଲ୍ ଦେହ, କଳା କ୍ୟାପ୍ । ଲେଖା ଡିଏମ୍ ଫାଇନ୍ ପେନ୍ । 'ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଚିଠିପଠା । ଏମିତି ଛାଟ ଦସ୍ତଖତ ମାରିବୁ ଯେ ଟେରା ହେଲେବି ଧରିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେବେ ଗୋଟେ ମଜାକରିବା । ତାଙ୍କ କଲମ ଚିହ୍ନୁଚକ୍ତି କି ନାହିଁ ଦେଖିବା । ଏଇ କଲମରେ ଦସ୍ତଖତ କର ।' ତୁଆବୋଉଙ୍କ ପ୍ୟାସ୍‌ରେ ସାଧୁବାଦ ଜଣେଇ ଚିଠି ଲେଖାହେଲା । କୋଡ଼ିଏଟା ଲୁପ୍ ବନେଇ ଦସ୍ତଖତ କରି ପଚାରିଲି, 'ଜାଣିବୁ କିମିତି ?'

-ଆରେ ନିଜ କଲମ ଜାଣିଲେ ଧରିନେବେ ଯେ ଏଠି ମଧ୍ୟ ଡିଏମ୍ ଜୋର୍ ଚଳୁଛି । ସେତିକିରେ ଆମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣେଇ ଚିଠିଟେ ଦେବେ । ଆଉ କିଛି ତାକୁବି ଆସିପାରେ ।

-ଛାଡ଼୍ ଏବେତ ପଚସରି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମିଳିଲା !

ଅପା ସାରଦାକୁ କହିଲା, 'ଦେଖିଲା, ନନ୍ଦା ପଢ଼ା ଶେଷକଲାଣି ?'

-ହେଇ ଆସୁଚକ୍ତି । ଭାରୀ ହସ ହସ ମୁହଁ ! ମୁଁ ଯାଇଁ ପାଛୋଟି ଆଣେ ।

ଦୁହେଁ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ନନ୍ଦା, ଏତେ ଖୁସି କ’ଣ ପାଇଁ ।’

-ସୁବଂଶକର ମହାଭାରତ ଓପରେ ଆଖି ପକଉଥିଲା । ବିଚାରିଲି ବ୍ୟାସଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଗଡ଼େଇଗଲେ ସହଜ ହବ । ଲାଇବ୍ରେରିଆନ କୃଷ୍ଣସିଂହ ଦେଲେ । ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟେ ଓଲଟେ ସାର୍ବକ, ‘ସତ୍ୟରେ ବସନ୍ତି ଯେତେ କର୍ପୁର ମାଳିଆ...’ ହାବୁଡ଼ିଲି ସେଠୁ ଆଉ ପଢ଼ିବି କ’ଣ, ଆଉଟି ।’ କହିଲି, ‘ବଢ଼ିଆ କଲ । ଇଣ୍ଟରଭିଉରେ ଏଇଅଂଶର ଇଂରେଜୀ ଅନୁବାଦ ଶୁଣେଇ ଦେବ ଯେ ଅନୁଶାଳ ଫୋଟିନ ଜେନେରେସେନ୍ ଯାଏ ଟେରା ହେଇଯିବେ ।’

ହସରୋଳ ଭିତରେ ଆଉ ଥରେ ଚା’ ସରିଲା । ଅପା ଠିକେ ଠିକେ ଶ୍ୟାମାର ହୃଦ ଉଠୁଳାଇବା କଥା କହି କହିଲା, ‘ଲାଗୁଛି ଆଉ ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ ଶ୍ୟାମାବି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଯିବ । ସାରଦା ଟିକିଏ ଉଦାସ ଆଖିରେ ଅନେଇବା ଦେଖୁ ପୁଣି କହିଲା, ‘ତମେ ମଧ୍ୟ ଯାଉଛ ।’ କହିଲି, ‘ଯିବେତ । ମାତ୍ର ଫେରିବେ କି ନାହିଁ କିଏ କହିବ ?’

-କାଉଁକି ?

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାରେ, ଆପଣଙ୍କୁ ଆମେ ସଭିଏଁ ମାନୁଛୁ ବୋଲି ଆପଣ ଯାହା ନାହିଁ ତାହା କହୁଛନ୍ତି । ଏଇନା କ’ଣ କହିଥାନ୍ତେ ମତେ ଜଣା । ସେ ତବତବିଆ ଭଲଲୋକୀ ଛାଡ଼ୁଛୁ ! ଅପା ଚାଲ, ସମସ୍ତେ ଟିକିଏ ବୁଲୁଛନ୍ତି କରି ଆସିବା ।’

-ହଉ, ଚାଲ ସମସ୍ତେ । ମୋବାଇଲଟା ନିଅ । କିଏ କେତେବେଳେ ଖୋଜିବେ କିଏ ଜାଣେ !

ଉଠିଲା । ବାଟରେ ଅପା ଚାର୍ବାକ ଦର୍ଶନ, ଜାତକ ଗପ ଓ ଜେନ୍ ଗପ କହି ବହୁତ ହସେଇଲା । ହଠାତ୍ ମତେ ପଚାରିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ତୋ ବାହାଘର କେବେ ହବେ ?’

-ଜିଆଟେ ଉଡୁଛି ।

-ସାରଦା ?

-ମୟୂର ନାଆ ମେଲିଛି ।

-ନନ୍ଦା ?

-ଜେନ୍ ନୁହଁ । ଚାର୍ବାକ୍ ଓ ଜେନ ମିଶା । ରଣ କରି ଚାରିବର୍ଷ ଏକମାସ ଏକଦିନ ଘିଅ ପିଇସାରି ନନ୍ଦାହୃଦ ଉପରେ ଉଡ଼ିଲାବେଳେସେତିକିବେଳେ ନନ୍ଦାର ମୋବାଇଲ ବାଜିଲା । ନନ୍ଦା ଶୁଣିସାରି କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ ସାତଟାରେ ପହଞ୍ଚିବେ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ସାଢ଼େ ଛ’ହେଲା । ଶିରାପୁରରୁ କହିଲେ ପରା ! ଚଞ୍ଚଳ ଫେର ।’

ଆମେ ପହଞ୍ଚିବାର ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ନୂଆବୋଉ ଫେରି କହିଲେ, ‘କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ନବସିନ୍ଧା ଲାଗିପଡ଼ି ଦଳିଲ ରାମ୍ପି ଦେଇଗଲେ । ଚାରିଜଣ ବାବୁ ମୋହର ପିଟିଲେ । ଆମେ ଦସ୍ତଖତ କଲୁ । ପାଞ୍ଚରେ କାମ ସରିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କି ଆକାଉଣ୍ଟ ପେଇ ଟେକ୍ ଦେଇଦେଲି । ମଉସା କାଲି ପହରି ଘର ଦଖଲନେଇ ସଫାସୁଫି କରେଇବେ । ବଡ଼ଦିନ ଦିନ ପାଠଶାଳା ଆରମ୍ଭ ହେବ । କନ୍ୟାଶ୍ରମର ପାଞ୍ଚଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରେଇବେ । ମଉସା ଏଇଠି ରହିବେ ।

ରାମବାବୁ ବସାକୁ ଯିବେ । ନାଳିମା, ବାପାଙ୍କୁ ଡରାଇ ନେଇଯା । ଖାଇଲାବେଳକୁ ଯାଇ ଆଣି ଆସିବୁ । ମୁଁ ଗାଧୋଇ ଆସିଲେ ତା' ପିଇବା । ସେତିକି ବେଳେ ତମ ରିପୋର୍ଟ ଶୁଣିବି । ଅଞ୍ଜଳି ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରି ଜଣାଅ ଯେ କାଲି ଆମେ ତିନିଟାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲାପରେ ସେ ଏଠାକୁ ଆସିବା କଥା ଚୂଡ଼ାନ୍ତ କରିବେ । ସାରଦା, ନିୟୁତ୍ରିପୁରଟିଏ ଜର-ଶ୍ରୀୟୁକ୍ତ ଅମିତାଭ ଶରଣଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ଜନସମ୍ପର୍କ ଅଧିକାରୀଭାବେ ତିସେମ୍ବର ୧୨ରୁ ନିୟୁତ୍ରି ଦିଆଗଲା । ଖାଇବା ବା'ଦେ ବେତନ ପାଞ୍ଚହଜାର । ବର୍ତ୍ତମାନପାଇଁ ପୂର୍ବଦ୍ୱାର ସାମନାରେ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବୁରେ ତାଙ୍କ ଅଫିସ୍ ଖୋଲିବ । ଆଗରେ ଅଫିସର ଓ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନାମଫଳକ ରହିବ । ଅଞ୍ଜଳି ମୋ ତରଫରୁ ଦସ୍ତଖତ କରିବେ । ସବୁ ବିଭାଗ ଓ ଭଜଙ୍କୁ କପିଯିବ । ଆସୁଛି ।

ସେ ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଅପା କହିଲା, 'ସାରଦା, ଚିଠି ହେଉଗଲେ ଅତିଥିଶାଳାରୁ ଦସ୍ତଖତ କରେଇ ଆଣିବ । ଆମେ ସେଠି ଆଠଟାଯାଏ ରହିବୁ ।'

ନଅଟା ଯାଏ ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଖାଇବାକୁ ଗଲାବାଟରେ ଅପା କହିଲା, 'ନନ୍ଦା ଟେବୁଲରେ ନିଶ୍ଚୟ ସଫଳ ହେବ । ଆସନ୍ତା ତିସେମ୍ବରରୁ ଏମ୍. ଏରେ ଭର୍ତ୍ତିହେବ । ଅକ୍ଟୋବର କି ତା ଆଗରୁ କେବେ ଯିବ ପ୍ରଫେସର ଠିକଣା କରିବେ । ତାପରେ ପିଏଚଟି କଲେ ଆଉ ଦିବର୍ଷ କି ତିନିବର୍ଷ ? ମୋ ବିଚାରରେ ସେ ଫେରି ଏଇଠି ଡକ୍ଟରେଟ୍ କଲେ ଭଲ । କ'ଣ କହୁଛୁ ନନ୍ଦୁ ?'

-ଅପା, ଥରକେ ପାହୁଣ୍ଡେ ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ନନ୍ଦାର ପାଠପଢ଼ା ଚାଲିଥାଏ, ଚୂଆବୋଉ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, 'ଆମେ ଏଗାରଟାରେ ବାହାରିବା । ମୁଁ, ନନ୍ଦନ ସବୁଆଡ଼ ଦେଖୁଚାହିଁ ଆସୁ !' ଜିପ୍ସରେ ଗଲୁଁ । ଆଗେ ଟାଇଲ ଓ କାଠ ଖବର ନେଇ ଗେଜୁଟି, ସେଠୁ ମାଙ୍କଡ଼ା ଓ ସବାଶେଷରେ ଛିଟ ସାହାଣ ଖାଦାନ ବୁଲାଇଲେ । ସାଢ଼େ ଦଶରେ ନେଉଟି ଖୁଆପିଆ ସାରି ମାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଆମେ ବାହାରିପଡ଼ିଲୁ । ବାଟରେ ଅପା କହିଲା, 'ନନ୍ଦୁ, କେନାଲ ଲାଇନିଂ ପାଇଁ ଗ୍ରାନାଇଟ ଦରକାର । କଟାଳି ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ତତେ । ମୁଁ ପଲିସିଂ ମେସିନପାଇଁ ଅର୍ଡର ଦେଇଛି । ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଓ ଆମ ରହିବା ଘର କାନ୍ଦରେ ଗ୍ରାନାଇଟ ଲାଇନିଂ ଦବା । ଚୀନାମାନେ ତାଙ୍କ କାମ କରିବେ । ଦଶଜଣିଆଁ ଟିମ୍ମଟେ ଆସୁଛି । ନନ୍ଦାର ମାଟି, ପାଣି ଓ ପଙ୍କର ଗଭୀରତା ମାପିବାକୁ କହିବୁ । ତାହେଲେ ଉତ୍କଳାପରେ ବିଜୁଳି ଓ ଜଳସେଚନ ପାଇଁ କେତେ ପାଣି ପାଇବା, ଅଟକଳ କରିହବ । ସେମାନେ ଆଜି ସଞ୍ଜରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ନନ୍ଦାର କାଲି ସକାଳକୁ ଯିବା ପାଇଁ କହିଛି । ହରିହରାନନ୍ଦ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଆସି ଦେବାପାଇଁ କହିବି ।'

ସେ ଦିହିଳି ବିଦ୍ୟାୟ ବେଇ ତିନିଟାରେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେ କହିଲେ, 'ପଥର, ଗେଜୁଟି, କାଠ ଓ ଟାଇଲ କାମତ ଚାଲିଛି । ଆଗରୁ ଯାଇ କ'ଣ କରିବି । ତମେମାନେ

ମୋପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତହବା ସାରହେବ । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ନପେରିବା ଯାଏ ତମେମାନେ ପୂରାଦମ୍ଭରେ କାମ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଫେରିଲାପରେ ମୁଁ ଯିବି-ଧର ତେଜଶ କି ଚବିଶରେ । ଯା'ହଉ ଏବର୍ଷ ବଡ଼ଦିନ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପାଳିବା । ହଁ ତମେମାନେ ଆସିବା ଆଗରୁ ଅଞ୍ଜଳି ପ୍ଲେନରୁ ଫୋନ୍‌କରି ଚୀନାମାନଙ୍କ ସହାୟତାପାଇଁ ଲୋକ ଦେବାକୁ କହିଚାନ୍ତି । ସେମାନେ ମତେ ଭେଟି କାଲି ଦଶଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବେ । ତାଙ୍କ କ୍ୟାମ୍ପ ସାଇଟ୍ ଠିକ୍ କରିଥିବ । ବାହୁଡ଼ିବା ବାଟରେ ଚୁଆବୋଉ ପଛପଟେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ନୀଳିମା ବି ସାମ୍‌ନାରେ ଢୋଳେଇଲା । ସାରଦା ଚେଇଁଥାଏ । କହିଲା, 'ଏଇ ପ୍ରଥମ, ଏ ଦିହେଁ ଅକିଥିବା ଦେଖୁଲି ।' କହିଲି, 'ସାରଦା, ଫେରିଲାପରେ ତବଲ ଚା'ପିଇ, ମୁଁ ବି ଶୋଇଯିବି ଯେ କାଲି ଭୋ'ର ହବ । ତମେ ଆଜି ଅତିଥିଶାଳାକୁ ଆସୁନା ?' 'ମା'କୁ କହିସାରିଚି । ହରିହରାନନ୍ଦ କାଳେ ଆସିବେ ବୋଲି ସେ ଫଇସଲା ନେଇନଥିଲେ । ଭାବୁଚି ଏବେ ନେବେ । ତେବେ, ଆପଣ ହଠାତ୍ ତାକୁଚାନ୍ତି କିଆଁ ?'

-ଭୁଜିଗଲ ? ଜଣାଣ ଗାଇବା ଶିଖେଇବ ବୋଲି ମାଁ କହିଥିଲେ ନା !

ଫେରିଲାପରେ ସାରଦା ଚୁଆବୋଉକୁ ପଚାରି ଅତିଥିଶାଳା ଆସିବା ଭିତରେ ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଭୋ'ର ଚାରିରେ ସାରଦା ଗୀତରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା, 'ଉଠ ନିଶି ପାହିଲା, ଏଥର ହେ, ବଂଶୀଧର ।' ତାପରେ ମୀରା ଭଜନ । ମୀରାଙ୍କ ଘୋଷା, 'ମେରୋ ତୋ ପ୍ରଭୁ ଗିରିଧର ନାଗର୍ ଦୁସରୋ ନ କୋଇ !' ଶୁଣିଲେ ବଡ଼ ଉଦାସ ଲାଗେ ମତେ । ଭାବେ, ମୀରାଙ୍କ ପରି ଭକ୍ତି କେତେ ସହସ୍ର ଜନ୍ମର ସାଧନାରେ ମିଳେ ! ପାଞ୍ଚଟାରେ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଗଲି । ସାରଦା ବସିଥିଲା । ପଚାରିଲି, 'କେତେବେଳେ ଉଠକି ?'

-ତିନିଟା ।

-କେଇଘଣ୍ଟା ଶୁଅ ?

-ଧରନ୍ତୁ ଦଶରୁ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା । ସାଧାରଣତଃ ନଅଟା ପଇଁଚାଳିଶରେ ଶୁଏଁ । ତାହେଲେ ମୋଟ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା ପନ୍ଦର ମିନିଟ ।

-କେତେଦିନ ହେଲା ?

-ପନ୍ଦର ବର୍ଷ । ସାତ ପୁରିଲା ଦିନୁ ଏ ଅଭ୍ୟାସ, ଏଇ ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜାଦିନ ବାଇଶ ପୁରିବ । ଚାରିରୁ ଆଠଟାଯାଏ, ଚାରିଘଣ୍ଟା ରେଓ୍ୱାଲ୍ କରୁଥିଲି । ଏବେ କାମଦାମ ଚାପାରେ ପାରୁନାହିଁ । ତା' ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡିପୁର୍ବ କରିବାକୁ ବି ଚାହୁଁ ନାହିଁ ।

-ତା'ମାନେ ଏକାନ୍ତ ଜାଗାଟିଏ ଦରକାର ତମେ ରହିବା ପାଇଁ । ବାହାଘର କଥା ଭାବୁଚ ?

-ନା, ସତରରେ ପ୍ରେମକରି ଉଣେଇଶରେ କଚଡ଼ା ଖାଇଲି । ପ୍ରେମିକ ଆଉଜଣଙ୍କୁ ଧରି ଚମ୍ପଟ୍ ମାଇଲା । ଶୁଣିଲି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ଜଣକ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲାଣି । ପୁରୁଷ ଜାତିଟା ଓପରେ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାଇଚି ।

-ବିଶ୍ୱାସ ଫେରିପାରେ ।

ହସିଲା ସାରଦା, 'ଭାଇ ମାଫ୍ କରିବ, ବିଶ୍ୱାସ ଫେରେନା ।'

-ଶୁଣ, ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଛି, ତଥାପି ବେଶ୍ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କଟିଏତ ଯୋଡ଼ିବୁ । କିଏ ଜାଣେ, ସେ ଲୋକ ଠିକଣା ଲୋକ ନଥିଲା ହୁଏତ ତୋ ପାଇଁ । ଦିନେ ହୁଏତ କିଏ ଜଣେ ଆସିବ, ଯାହାସାଙ୍ଗରେ ଚାରିତନ୍ତ୍ର ହେଲାମାତ୍ରେ ଦିହେଁ ବାନ୍ଧିହେଉ ଯିବ ! କୁରୁବକ ହଉ କି କଦମ୍ବ ହେଉ, ବିଶ୍ୱାସ ଫେରିବ । ଦେଖୁଛୁ ।'

-ଭାଇ, ତମେତ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ । ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ମୋ ମନବି ବିଷେଇ ଯାଇଥିଲା । ଏଠି ଆସିଲାପରେ ବିଶେଷକରି ତମ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଲାପରେ କେତେ ଯେ ଭଲ ଲାଗୁଛି କ'ଣ କହିବି !

-ମୋ ହୁମ୍ ବହୁତ ମୋଟା ହେଲାଣି । ଆଉ ନ ମୋଟେଇଲେ ଭଲ । ଏମିତି ପାଇଁ ପଢୁଛୁ କେତେବେଳେ ?

-ଯେତେବେଳେ ବେଳ ପାଉଛି । ମାନେ, ସକାଳ ଚାରିରୁ ସାଢ଼େ ସାତ, ଖରାବେଳେ ଦୁଇରୁ ତିନି ଓ ନିୟମିତ କାମ କମ୍ ଥିଲେ, କାମ ଫାଙ୍କରେ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ରୁମ୍‌ଟି ମୋ ସାଧନା ଗୃହ ।

-ତା'ମାନେ, ଆମ ଘର ସାଙ୍ଗରେ ତୋ ପାଇଁ ବି ଘରଟିଏ ହବ, ବିହୁମତୀ ଉପତ୍ୟକାରେ । ଛାଡ଼, ତୁ ପଢ଼ । ମୁଁ ଘେରାଏ ବୁଲିଆସେଁ । ଜଳଖିଆ ପୂର୍ବରୁ ପହଞ୍ଚିଯିବି ।

-କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ?

-ଶରଣ ମଉସାଙ୍କ ଅଫିସ୍ ଦେଖୁ ବିହୁମତୀ । ତାପରେ ଚୀନାବାବୁମାନଙ୍କ ଛାଉଣି ପାଇଁ ଜାଗା ବଛା, କୁଆଡ଼େ ଯାଉ ଓ ଶରଣ ମଉସା ବି ଯିବେ । ତୁ ଟିକେ କହିଥିବୁ ।

ବିହୁମତୀ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି, ଧାରକୁ ଅନୁସରଣ କରି ତଳକୁ ଚାଲିଲି । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ଫୁଟ ତଳେ ବିଲ ଆରମ୍ଭ ହେଲାପରି ଆଗରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ଏଠି ଗୋଟେ ମାଇକ୍ରୋ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ବିହୁମତୀଙ୍କୁ ଲିଫ୍ଟ ଇରିଗେସନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ଏ ବିଲଗୁଡ଼ିକ ପାଣି ପାଇବେ କୋଉଠୁ ? ତେଣୁ ଗୋ ନନ୍ଦା, ସୁଜଳାହେଉ ଆମ ସମଗ୍ର ପରିସରକୁ ଜଳ ସେଚିତ କର ! ବିଲ ଓପର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ହିଂଜଳ ଛାଇରେ ବସିଲି । ବିହୁମତୀ ଧାରଦେଇ ଓହ୍ଲେଇଲାବେଳୁ ତା କୁକୁକୁ ଗୀତ ଶୁଣୁଥାଏ । ତଳେ ବସୁ ବସୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ଉଠିଲାବେଳକୁ ସାତଟା ! ତରତର ହେଉ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲାବେଳକୁ ଗୋଡ଼ି ଗେଟମା ହୁଗୁଳି ତଳକୁ ଗଡ଼ି ବିହୁମତୀ ଗୀତ ସାଙ୍ଗରେ ବାଦ୍ୟ ସଂଯୋଗ କଲେ । ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ ଗଲାବେଳକୁ ପାଖ ଗଛରେ ଭଦଭଦକିଆଟିଏର ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା । ଲାଗିଲା ଏ ବିହୁମତୀ-ତୀରବାସ ମୋ ପାଇଁ ଶୁଭକର ହବ । ମୋ ପାଇଁ ନା ଆମ ପାଇଁ ? ଆମପାଇଁ ନା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ? ହଉ, ସେଇଆ ହଉ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ବିହୁମତୀ ଶୁଭଦା ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଫେରି, ଜଳଖିଆ ଖାଇ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଶରଣ ମଉସା ଆସୁଥିଲେ । ଗାଡ଼ିରେ

ଉଠି କହିଲେ, ‘କୃଷ୍ଣର ଝିଅଟି ଭଲରେ ଉଠିଗଲା । ତମେମାନେ ଯିବବୋଲି ଆଶାକରୁଥିଲା । କହିଲି-ସେମାନଙ୍କୁ ତର ମିଳୁନି । ସେଠୁ ଡେର ସମୟ ବସି ଗପସପ ହେଲୁ । କହିଲା, ‘ଶରଣ, ମୋ ଘର ଆଉ ଚାଷଜମିତକ ବି ମା’ନିଅନ୍ତୁ । ଆମେ ଦି ପରାଣୀ ଝିଅପାଖକୁ ଗଡ଼କୁ ଉଠିଯିବୁ । ଜଇଁର ଗଡ଼କୁ କପିଳାସ ବାଟଧାରରେ ପତିଶମାଣ ଚାଷ ଜମି ଯେ, ସେ ଭାଗ ଦେଇବି । ଆଜିକାଲି ଅବସ୍ଥା ଦେଖୁତ । ଭାଗୁଆଳୀଏ କୋଉଦିନ ମାଡ଼ି ବସିଲେ ଗଲା । ଜଇଁର ତା ଚାକିରିରେ ବେଳ ପାଉନି । ମତେ କହିଲା, ‘ଆପଣ ଘୋଷପଡ଼ା ମାୟାଛାଡ଼ି ଏଇଠିକୁ ଆସନ୍ତୁ । ଚାହିଁଲେ ଅଳଗା ଘରଟିଏ କରନ୍ତୁ କି ଆଉ କିଛି ବିଲ କରନ୍ତୁ । ଏଠା ଚାଷବାସ ସମ୍ଭାଳନ୍ତୁ ।’ କହିଲି - ପୁଅ, କଳିଷଠା ଷାଠିଏ ଟପିଲିଣି । କେଇଦିନ ତୋ ଜମିଜମା କଥା ବୁଝିବି ! କହିଲା, ‘ସେମିତି କାଇଁକି କହୁଛନ୍ତି । ଷାଠିଏ ବାଷଠି ଗୋଟା ବଅସ ! ଲୋକେ ନବେ ଶ୍ୟ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି । ଆପଣ ଏଠିକି ଆସି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହିବେ । ନହେଲେତ ଝିଅକୁ ଝୁରିହଉଥିବେ । ତାକୁ ହସ୍ତାଏ ଦିହସ୍ତା ସତାରକର ବୋଲି କହିଛି । ମା’କୁ କହି ଆଉ ମଙ୍ଗଳବାରେ ତାକୁ ଜଣେଇବି ବୋଲି କହିଛି ।’

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ମଙ୍ଗଳବାରେ କାହିଁକି ?’

-ମା, ସେଦିନ ବଡ଼ଦିନ ପର୍ବ । ଶୁଭକାମ ପାଇଁ ଶୁଭଦିନ ହେଇଥିବ ବିଚାରିଲି । ତାଛଡ଼ା ସାନମାଆ ହେରିକା ବି ଫେରିଥିବେତ ।

-ତା ମାନେ ଆପଣ ଏ ଜମିଆଉ ଘର ନିଆହବା ଚାହୁଁଛନ୍ତି ?

-ମା’, ଥରେ କହିଛି ଭୁମି ସାକ୍ଷାତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ସେ ଆସୁଥିଲେ ମନା କରିବା ଭଲ ନୁହେଁ ।

-ହଉ, ସାନ ମା’ ହେରିକା ଆସନ୍ତୁ । କୃଷ୍ଣତ ଜଇଁଙ୍କଠାରୁ ଦିହସ୍ତା ମହଲତ ନେଇଛନ୍ତି । ତା’ରି ଭିତରେ ଫଇସଲା ଜଣାଇବା ।

ଆମେ ପାହାଡ଼ଘେର ବୁଲି ନୟାପ୍ରପାତ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ତୁଆବୋଉ ଆଖିବୁଲେଇ ନେଇ କହିଲେ, ‘ଠିକ୍, ଏଠି କ୍ୟାମ୍ପ କରିବା ବିଚାରକରାଯାଇପାରେ । ତେବେ ମୋ ବିଚାରରେ ଆମପଟ ଭଲହବ । କ’ଣ କହୁଛନ୍ତି ଭାଇ ?’

-ଠିକ୍ କହୁତ ମା’ । ଆମ ଜମି ଥିଲେବି ଏପଟ ଆମ ଆୟରରେ ନାହିଁ । ଆମର କେତେନା କେତେ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଆଉ ଜିନିଷପତ୍ର ଖେଳେଇହେଇ ପଡ଼ିବ । ଦଶପନ୍ଦରଟା ରାଉଟି ପଡ଼ିବ । ସବୁଠୁ ବଡ଼ କଥା, ଆରପଟ ଆମକୁ ପାଖହବ ।

‘ପ୍ରପାତଟି ଦୁଶିବ ନାହିଁ, ଖାଲି ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବ !’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆମେ ଦିଲଟାଯାକ ଯାଗା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଓ ଆମ ବିଚାର କହିବା । ଫଇସଲା ତାଙ୍କର ।’

ଫେରିଲାବାଟରେ ତୁଆବୋଉ ଟାଇଲ ତିଆରି ଓ କାଠ ସଂଗ୍ରହ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମୋ ମନବି ହଉଛି ଦି’ ପାହାଡ଼ ମଝିର ଖୋଲ ଦେଖି ଯିବାପାଇଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ତ ଆଉ

ତମମାନଙ୍କ ପରି ପିଲା ନୁହେଁ !’

-ତୁଆବୋଉ, ତମେ ଚାହିଁଲେ ଟ୍ରକରେ ଯାଇପାରିବ ।

-ଟର୍ବାଇନ୍ ବସି, ବିଜୁଳି ମିଳୁ, ଦେଖିବା ।

-ତୁଆବୋଉ, ଅପାକୁ ପଚାରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତମକୁ ଜଣା ଥାଇପାରେ ବୋଲି ପଚାରୁଛି । ଏ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଜଳସେଚନ ଯୋଜନା ପାଇଁ ସରକାରୀ ଅନୁମତି ପାଇଚେତ ?

-ହଁ, ଅଞ୍ଚଳର ପରିଚାଳକ ଆଉ ଓକିଲମାନଙ୍କ କାମ ପସା ।

ତୁଆବୋଉ ଓ ମଉସା ଶ୍ୟାମାର ଅକ୍ଷର ଓ ଛବି ଟାଇଲ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ବହୁତ ଖୁସି ହେଲେ ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ମା’, ଆଉ ଦିଇଟା କାମ କରିଛି । ଟିକିଏ ଦେଖିବେ ?’

-ହଉ ।

ଶ୍ୟାମା ତା ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦୁଇଟି କଣ୍ଡା ଟାଇଲ ଧରି ଫେରିଲା । ଗୋଟିକରେ ତୁଆବୋଉ ଓ ଆରତିରେ ମଉସାଙ୍କ ଆବକ୍ଷ ରିଲିଫ-ପ୍ରତିରୂପ । ତୁଆବୋଉ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ବାଃ, ବଢ଼ିଆ କରିଛୁ ଯେ, ରହିବ କୋଉଠି ?’

-ଶରଣ ମଉସା ରହିବେ ଆମ ଗାଁ ଚା’ଣାଳି ଆଗ କାନ୍ଥରେ ଆଉ ଆପଣ ଆମ ଆଶ୍ରମ ପାଠଶାଳା ଆଗରେ, ପଥର କାନ୍ଥଟି ଦିହରେ ।

-ଟାଇଲ୍ ପୋଡ଼ିସାର୍ । ସମସ୍ତେ ଆଗେ ଦେଖନ୍ତୁ । ତାପରେ ଯାହା କରିବା ।

କାଠ ଠାବ କରିବା ଓ କାଟି ସାରି ତଳକୁ ଅଣାହେବା ଚାଲିଥାଏ । ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ଗୋପାଳ ଭାଇ କହୁଥିଲେ ଯେ ଆଜି କାଠ ଠାବ ସରିଯିବ । ଆହୁରି ସାତଶ ଖଣ୍ଡେ ଗଛ ମିଳିଲାଣି । ଆଜି ପରା ଖାଲି ଶୁଖିଲା ଗରଷ୍ଟା ! ସବୁଯାକ ପାଗିକି ଅଛି । ଆଉ ପାଗିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।’

-ହଉ ଭଲ ହେଲା । ମା’ ତୋ ଟାଇଲ୍ କାମ ଠିକ୍ ଚାଲିଛି ତ ? ବହୁତ ଲୋକଟ ଲାଗିଚିଛି ଦେଖୁଚି ।

-ଆଜ୍ଞା, କୋଡ଼ିଏ ଜଣ, ଦିନକୁ ଦିହଜାର । ମା’, ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କ ଭାଟି ହବା ଆଗରୁ ତମ ଟ୍ରକରେ ଏ ଗଛ ତାଳ ଆଉ ଅଗିଲା ଗୁରା ବୁହାଇ ଦେଲେ ଆମେ ପୋଡ଼ା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ ।

-ହଉ, ସାରେ ସେକଥା ବୁଝିବେ ।

ସେତିକିବେଳେ ଟ୍ରକଟ୍ୟା କୋଡ଼ିଏଟା ଗରଷ୍ଟାଧରି ଆସିଲା । ସେ କାଠନେଇ ତଳକୁ ଯିବା ଆଗରୁ କହିଲି, ‘ଏହାପର ଚାରି ଛ’ତ୍ରପରେ ସବୁ ତାଳଗୁଡ଼ା ଆଣି ଶ୍ୟାମା ଜିମା ଦବ ।’

ବାଟରେ ମଉସା କହିଲେ, ‘ଭିଡ଼କାମ ପଡ଼ିଲେ ପାରିଲା ନିପାରିଲା ମଣିଷ ବାରିହେଇ ପଡ଼ୁଛି । ଆମ ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଏଯାଏ ଆମର ସମସ୍ତେ ଖାରା ଉଡୁରିଚିଛି ।’

-ନାଇଁ ମଉସା ଆମ ଭିତରର ନହେଲେବି ଆମର ଜଣେ ନିଜ ଲୋକ ନାକରା ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଗଲେ !

-କିଏ ?

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ସଂସ୍କୃତ ମାତାମୂଳ ସ୍ୱାମୀ । ସେ ଆମକାମ ଛାଡ଼ିଦବା ପାଇଁ ମାତାମୂଳ କହିଲେ । ଏ ରାତି ନହେଲାକୁ ସେ ବାବୁ ଯାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଧମକେଇ ଶେଷରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ।'

-ନାହିଁ ମା, ଏଥିରେ ଆଉ କଥା ଥିଲାପରି ଲାଗୁଛି । ମତେ ଦିଜଣଙ୍କ ଗାଁ ଠିକଣା ଦେଲେ ମୁଁ ଚିକିଏ ବୁଝାବୁଝି କରନ୍ତି ।

ମୁଁ କହିଲି, 'ମଉସା, ଏଇତ ଆପଣଙ୍କ ଜନସମ୍ପର୍କ କାମ । ମୁଁ ଠିକଣା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେବି ।'

ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦଶଜଣିଆ ଚୀନାଦଳ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଚାଙ୍ଗ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳକୁ ଜଣେ ତରୁଣ ଆସି କହିଲେ, 'ମୁଁ ସାଗର, ଇଞ୍ଜିନିୟର । ମେକାନିକ, ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ ଆଦି ପନ୍ଦରଜଣିଏ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ । ଏମାନଙ୍କର ଓ ଆମର ତମୁବି ଆସିଛି । ଆପଣ ତ ମୂଲିଆ ପାନିଆ ଯୋଗାଡ଼ କରିଦେବେ । ତେବେ ପହିଲୁ କ୍ୟାମ୍ପଜାଗା ଠିକ୍‌ହବା ଦରକାର ।'

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, 'କେତେ ଜଣ ? କେତେବେଳେ ଓ କେତେଦିନ ।'

-ଛାଉଣୀ ପଡ଼ିବାବେଳୁ କାମ ସରିବାଯାଏ ମାନେ ଛାଉଣୀ ଯାଗା ଠିକ୍‌ହେଲାର ଅଧଘଣ୍ଟା ପରଠାରୁ ଏମାନେ ଆମେରିକା ଯିବାଯାଏ, ମାନେ ଆଜି ତିସେୟର ଅଠରୁ ମାର୍ଚ୍ଚ ଚଷିଣ । କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ।

-ଇଏ ଅନିଚାର ଶରଣ, ଆମ ଜନସମ୍ପର୍କ ଅଧିକାରୀ । ଆପଣଙ୍କୁ ମୂଲିଆ ଦିଆଇବେ । ଆଉ ଇଏ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମୋର.....

-ଆଜ୍ଞା ବାବା କହିଚିନ୍ତି । ଆପଣ ଦିଜଣଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ।

ମୁଁ, ଚାଙ୍ଗ ଓ ସାଗରଙ୍କୁ ଘେନି ଜିପ୍ସରେ ବାହାରିଗଲି । ଦିଇଟି ଯାକ ଜାଗା ଦେଖି ଦିହେଁ ଏଇପଟ ବାନ୍ଧିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମଉସାଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଜଣାଇଲି । ସେ କହିଲେ, 'ଗାଁରୁ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ପଠାଇଛି । ସେମାନେ ଅଧଘଣ୍ଟାକରେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ ।'

ଅଧଘଣ୍ଟାପରେ ତମୁ ଖଟା, ଜିନିଷପତ୍ର ସଜଡ଼ା ସଜଡ଼ି କରି ରଖା ରଖି କରିବା ଇତ୍ୟାଦି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚାଙ୍ଗ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ ଭାଇ, ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ କାମରେ ଲାଗନ୍ତୁ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମ ଛାଉଣୀରେ । ଆପଣଙ୍କୁ ପାଣି ପାଇଁ ଯାହା କଷ୍ଟହେବୁ ।'

ସେତିକିବେଳେ ଭଜ ଓ ଜଳଯୋଗାଣ ଅଧିକାରୀ ମନୁଥ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ, 'କୋଉଠି କୋଉଠି ପଏଣ୍ଟ ବସିବ ଜାଣିଲେ ଆମେ ସବୁକାମ ଏଇ ଘଣ୍ଟେ ଦିଘଣ୍ଟାରେ ସାରିଦେବୁ । ଚାଙ୍ଗ ଓ ସାଗର ଜାଗା ଦେଖେଇଲେ - ଏଗାରଟି ରହିବା ତମୁରେ ଗୋଟିଏ କରି, ରୋଷଘରେ ଗୋଟିଏ ଓ ଖାଇବାତମୁରେ ଚାରିଟି ବେସିନ୍ । ପାଇଖାନା ପାଇଁ ବରପାଲି ପାଇଖାନା ଧାଉଡ଼ିଏ ଓ ସାମ୍ବାନରେ ଚାରିଟା ଟ୍ୟାପ୍ । ମୂଲିଆ ଛାଉଣୀର ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ପାଣ୍ଡି

ବେସିନ । ଏମିତି ପଟିଶଟି ପଏଣ୍ଟ । ପାଣିଅଧିକାରୀ କହିଲେ, ‘ଛାଉଣୀ ବାହାରେ ଗୋଟେ ଅସ୍ଥାୟୀ ମଞ୍ଚାଓପରେ ଚାରିଟା ହଜାରେ ଲିଟରିଆ ଟାଙ୍କି ବସାଯିବ । ଆମ ପକ୍ଷରୁ ପାଣି ଏ ଟାଙ୍କି ଗୁଡ଼ିକୁ ଆସିବ । ସେଠୁ ଏ ପଟିଶଟି ପଏଣ୍ଟ ପାଣି ପାଇବେ । ସବୁଟାଙ୍କି ପରସ୍ପରସହ ଯୋଡ଼ାଯିବ । ମତେ ତିନିଘଣ୍ଟା ଦିଅନ୍ତୁ । ସେ ଘଣ୍ଟା ଦେଖି କହିଲେ-ଏଗାର । ବୁଝିଲେ ସରିବ । ତେବେ ଏଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆମ ଆଶ୍ରମ ଟାଙ୍କିରୁ ରୋଷଘର ଓ ଭୋଜନଶାଳାକୁ ସିଧା ଲାଇନ୍ ଦଉଟି ।’ ସେତିକିବେଳେ ସାରଦା ଆସି କହିଲା, ‘ଭାଇ, ମାତାମ୍ କହିଚନ୍ତି - ଏ ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନେ ଟିକେ ଚା’ପିଇ ଆସିବେ । ଆଜି ଚାଇନିଜ୍ ଚା’ । ଆପଣ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସନ୍ତୁ ।’ ଚୀନା ବହୁମାନଙ୍କୁ ଓ ସାଗରଙ୍କୁ ଚା’ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି । ତା ସାଙ୍ଗରେ ଭଜ ଓ ମନୁଥକୁ । ସେ ଦିହେଁ ମନାକଲେ । ସେତିକି ବେଳେ ତୁଆ’ର ଖବରଦେଲେ ‘ବିଜୁଳି ବାଲାଏ ବାହାରିଲେଣି । ସଞ୍ଜ ଆଗରୁ ବିଜୁଳି ଲାଗିଯିବ । ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦିକଣ ସାଙ୍ଗକୁ କାମଦାୟିତ୍ବରେ ରଖି ସାଗରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରିଲେ । ବାଟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କେଟଲି, ଉଠାବୁଲି ଓ ଖୁରି ଧରି ତିନିଜଣ ପରଶୁଣୀ ଛାଉଣୀ ଆଡ଼େ ଯାଉଥିବା ଦେଖି ସାଗର କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍ କ ନଜର ସବୁଆଡ଼େ !’ ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଓଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ନାଏଲେ ଏତେ ବଦ ଆଶ୍ଚର୍ୟ୍ ରଲା କେମତେ !’ ପଚାରିଲି, ‘ହେ, ତାଙ୍କୁ, ଆପଣ ଓଡ଼ିଆ ଶିଖିଲେ କେବେ ?’ ସେ ଇଂରେଜିରେ ଜବାବ ଦେଲେ, ‘ଆମେ ଦଶଜଣଯାକ ମାସେ କ୍ଲାସ୍ କୋର୍ସ ନେଲୁ । ଆପଣମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ିଆ କହି ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ଦୋରସ୍ତ ହେଇଯିବୁ ।’ ସାଗର କହିଲା, ‘ଭାଇ, ଏମିତି ନହେଲେ, ଏମାନେ ଏଇ ଟାଙ୍କିଶ ପଇଁଟାକିଶ ବର୍ଷରେ ଅନ୍ୟତମ ବିରାଟ ଶକ୍ତି ହେଇଥାନ୍ତେ କେମିତି ?’ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଭାଇ ସାଗର, ଆମକୁ ତ କମ୍ପ୍ୟୁଟିଂମାନେ ତଡ଼ିଦେଲେ ! ତଥାପି ତମେ ଯାହା କହିଲ, ଚୀନ ଦେଶପାଇଁ ଠିକ୍ ଖାପୁଟି । ଆମ ପାଖରେ ତିନିଟା ଏକୁ ଆରେକ ବଡ଼ ସଂଖ୍ୟା - ଲାଓଡ଼ସେ, କନପୁସିଆସ୍ ଓ ବୁର୍କ ।’ ସାଗର କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଭାଇ, ଆମେ ଚୀନା ଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ବି, ଶିଖୁବୁ କୋଉଠି ?’

-ଏଇଠି, ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ।

ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ମୋ ସାନଭଉଣୀ ଗୋଲାପ ଲିଙ୍ଗୁଇକ୍ଷିଙ୍କୁରେ ଚିକାଗୋରେ ଟପର । ଏବେ ଟରୋଣୋରେ ଚୀନାଭାଷା ପଢ଼ଉଛି । ତା ନିଜର ଭାଷା ଲାବ୍ ଅଛି । ଏଠିକି ଆସିବା ପାଇଁ ଲଗେଇଛି ।’

‘କାଇଁକି ?’ ପଚାରିଲେ ସାଗର ।

-ସେ କହୁଛି, କଲିଙ୍ଗରେ ଅଶୋକ ବୌଦ୍ଧ ହେଲେ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦାନ୍ତ ସେଠି ପୂଜା ପାଉଥିଲା । ଥେରି ସଂଘମିତ୍ରା ସେଇଠୁ ସିଂହଳ ଗଲେ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଅପରାଜିତାଙ୍କ ନାଁରେ । ମୋପାଇଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପୁଣ୍ୟଭୂମି । ଅଲବଦ୍ ଯିବି । ମାତାମ୍ କୁ ଚିଠିଟିଏ ବି ଦେଇଛି ।

ପଚାରିଲି, ‘ତାଙ୍କୁ ସାନ୍, ଗୋଲାପ ତ ଓଡ଼ିଆ ନାଁ ।’

-ତା ଚୀନା ନାଁର ଏଇ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ସେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ।

ତୁଆବୋଉ ତଳେ ଗାଳିଚା ବିଛାଇଥାନ୍ତି । ତା ଓପରେ ସମସ୍ତେ ବସିଲୁ । ଚାଙ୍ଗ କହିଲେ, ‘ମାତାମ୍, ଆଜି ତା’ ମଜଲିସ୍ ପାଇଁ ବେଳ ନାହିଁ । ଆମେ ବିଜୁଳି ଦେଲାଦିନ, ମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଦୋଳପୁନେଇଁ ଦିନ ସେ ମଜଲିସ୍ କରିବା । ପନ୍ଦରମିନିଟ୍‌ରେ ନ ଫେରିଲେ ସହକର୍ମୀମାନେ ଆମକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ । ଦଳର ବାକି ଦିକ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଅର୍ମୋସ୍‌ରେ ତା’ ନେଇଯିବୁଁ ।

ସାରଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତା’ ପରକ୍ଷିକା । ସାଗର କହିଲେ, ‘ଯାକୁ ଆଗରୁ ଦେଖୁଥିଲାପରି ଲାଗୁଛି ।’ ସାରଦା କହିଲା, ‘ଆପଣ ନରସିଂହ ଚଉଧୁରୀ କଲେଜରେ ବି. ଏସ୍.ସି ପାଠନାଳ ପଢ଼ିଲା ବର୍ଷ ମୁଁ ସେଠି ଆତ୍ମନିସନ୍ ନେଲି । ଆପଣ କଲେଜ ଯୁନିୟନର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ହେଲେ । ସେବର୍ଷ ବିରତା ବକ୍ତୃତାର ପ୍ରଥମ ଦିନ ମୁଁ ଆବାହନୀ ଗାଇଥିଲି ।’

‘ବାଃ, ସବୁକଥା ମନେରଖିଚିତ ଆପଣ ।’

ଚାଙ୍ଗ ଗୋଲାପକ ଚିଠିଟି ତୁଆବୋଉକୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ତୁଆବୋଉ ଚିଠିଟିରେ ଆଖିବୁଲେଇ ନେଇ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବି । ଆପଣମାନେ ବି ଜାଣନ୍ତୁ, ସେ ଏବେ ଆସିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଆସନ୍ତୁ । ଆମ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗ ପାଇଲେ ଆମେ କୃତାର୍ଥ ହବୁ ।’

ସେମାନେ ଗଲେ । ତୁଆବୋଉ ଚିଠିଟି ସାରଦାକୁ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ଉତ୍ତରଟିଏ ଏବେ ଫ୍ୟାକ୍ଟ କରିବା । ଲେଖ - କଲ୍ୟାଣୀୟା ଗୋଲାପ, ତମେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସ । ଆମ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା ହବାପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତିପତ୍ର ଦେଲି । ତମେ ଆସି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ନକ୍ସା ପ୍ରକୃତି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଆମକୁ ବତେଇବ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ତମେ ମେଁ, ଭୁନ୍, ଭୁଲାଭ ଛୁଟି ପାଇବ । ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଦିଆ ସରିଛି । ଆଗାମୀ ଅଗଷ୍ଟ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରୁ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହବ । କେବେ ପହଞ୍ଚିଛ ଜଣାଅ ।’ ନିୟୁକ୍ତି ପତ୍ରରେ ଲେଖ-ଗୋଲାପ ଏଠି ଯୋଗଦେବା ଦିନଠାରୁ ଆମ ଭାଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିକା ହେବେ । ମାସିକ ଦଶହଜାର ଓ ବର୍ଷକୁ ସାଢ଼େ ତିନିମାସ ସବେତନ ଛୁଟି ।’ ସାରଦା ଚିଠି ଚାଉଁ କରିବାକୁ ଗଲାପରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ନଥିବା ଫଳରେ ବଡ଼ ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଲାଗୁଛି ।’ ଅପା ନାଁ ଶୁଣି ହଠାତ୍ ମନେପଡ଼ିଲା ଯେ ଚାଙ୍ଗକୁ ନନ୍ଦାହତ ପ୍ରୋବ୍‌କଥା କହିନେଇଁ । ତୁଆବୋଉକୁ ସେକଥା ଜଣେଇ ଜିପ୍‌ଧରି ବାହାରିଗଲି । ଚାଙ୍ଗକୁ କହିଲା ବେଳକୁ ସେ ଜଣେଇଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଭାଇ, ଅପା ମତେ କହିଚି । ତମେ, ସାଗର, ମୋ ସହକର୍ମୀ ଫେଜ, ତିଆଙ୍ଗ ଆଉ ମୁଁ - ଏଇ ପାଞ୍ଚଜଣ ଯାଇଁ ସେ କାମ ଏଇନା କରିଦବା । ତିଜି ଆଉ ପ୍ରୋବ୍‌ ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲାଣିତ ?’

-ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପହଞ୍ଚୁଥବ । ତେବେ ବୁଝିଦିଏଁ ।

ମହଲାକୁ ଫୋନ୍‌ରେ ପଚାରି ଜାଣିଲି ଯେ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍‌ତଳେ ତିଜି ପହଞ୍ଚି ଗ୍ୟାସ୍ ଭର୍ତ୍ତିହେଇ ଫୁଲି ପାଣିରେ ଭାସୁଛି । ଗାଁ ସାରା ସେଠି ଜମିଗନ୍ତି । ଶରଣ ମଉସା ଓ ଶ୍ୟାମା ମଧ୍ୟ ସେଠି ଅଛନ୍ତି । ଆମେ ବାହାରିଗଲୁଁ । ଚାରିଦିଗରୁ କୁଳକୁ ଆରମ୍ଭକରି ମଝିଯାଏ ମୋଟ

ଚାଳିଶଟି ମାପ ନିଆଗଲା । ପ୍ରତିଥର ଚାଞ୍ଚ ଆଉ କିଆଙ୍ଗ ମାପିଦେଇ, ପାଣି ଆଉ ପଙ୍କଜ ଗଭୀରତା ତାକୁଆଣ୍ଡି । ସାଗର ଓ ଫେଙ୍ଗ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଉଠୁଥାନ୍ତି । କାମ ସରିଲାବେଳକୁ ସଞ୍ଜ ପାଞ୍ଚ । ଫେଙ୍ଗ ଆଉ ସାଗର ଅଲଗା ଅଲଗା ହିସାବ କରି ପରସ୍ପରସହ ମିଳାଇ ଚାଞ୍ଚକୁ ଜଣେଇଲେ । ଶୁଣି ଚାଞ୍ଚ ହୁଇସିଲ୍ ମାରି ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ପଦେ ଦିପଦ କହିପକେଇ ମତେ କହିଲେ, ‘ଭାଇ, ତମେ ଆଉ ସାଗର ମତେ ମାପ୍ କର । ଉତ୍ତେଜିତ ହେଇପଡ଼ିଲେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏତ, ମୋ ଚୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଗଲା ! କଥାହେଲା, ଏଠି ଏତେ ପଙ୍କ ଅଛି ଜାଣିଲାପରେ ଏ ହ୍ରଦର ଆରମ୍ଭ ଜଳଧାରଣ କ୍ଷମତା କଥା କଳନାକରି ମୁଁ କାବା ! ଆମ ଆଶ୍ରମଠାରୁ ଏ ଗାଁକୁ ଆମେ ଉଠାଣିରେ ଆସୁଚେ ସତ ମାତ୍ର ଏତେ ଉଠୁଚେ ବୋଲି କଳନା କରି ହଉନଥିଲା । ଆଶ୍ରମଠାରୁ ଏ ଗାଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶ ମିଟର ଉଚ୍ଚ ! ଏ ହ୍ରଦର ତଳ ପରନ ଆରମ୍ଭରେ ଆଶ୍ରମଠାରୁ ମାତ୍ର ପଚାଶ ମିଟର ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା । ଏବେ ହ୍ରଦତଳ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶ ମିଟର ଉଠିଗଲାଣି । ଦଶ ମିଟର ପଙ୍କ କାଢ଼ିଦେଲେ ଜଳଧାରଣ କ୍ଷମତା ନିକୁଛିଆରେ ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ିବ । ତେଣୁ ଆଗ କଳନା ଅପେକ୍ଷା ଦୁଇଗୁଣ ଜମି ପାଣି ପାଇବ । ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର କରୁଣାଧାରା ଏମିତି ଝରୁଛି ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ! ରୁହ, ନୂଆବୋଉ ଆଉ ଅପାଙ୍କୁ ଖବର ଦିଏଁ’ କହି, ଚାଞ୍ଚ ଫୋନ୍ ଉଠେଇ ପହିଲେ ନୂଆବୋଉ ଓ ପରେ ପରେ ଅପାଙ୍କୁ ଜଣେଇଦେଲା । ସେଠୁ କହିଲା - ଆଉ ଟିକିଏ କାମ ଅଛି । ନନ୍ଦା ନଈ ବାହାରିଥିବା ଜାଗାରୁ ତା ଧାରେ ଧାରେ ଯାଇ ଦେଖିବା । କୋଉଠି ବଡ଼ ପଥର ଯୋଗୁ ପାଣି ପରିମାଣ କମୁଥିଲେ, ପଥର କାଢ଼ିଦେବା । ତାହେଲେ ସ୍ରୋତର ପାଣି ପରିମାଣ ବଢ଼ିଯିବ । ଦରକାର ହେଲେ ଆଉ ଗୋଟେ ମେଗାଓୟାର ପାଇଁ ଟର୍ବାଇନ୍ ବସାଇବା । ଫଳରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଯିବ । ତେବେ ପ୍ରଥମେ ତ୍ରେଜର ମଗେଇ ହ୍ରଦଟିକୁ ତ୍ରେଜ କରିବା ଦରକାର ।’

ସାଗର କହିଲା, ‘ଟିକିଏ ରୁହ, ବାବାଙ୍କୁ କହିଦିଏଁ ।’ ସେଠୁ ସେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗଭୀରତା ମାପର ଫଳାଫଳ କହି ଅଧିକ ବିଜୁଳି ଉତ୍ପାଦନ ସାଙ୍ଗକୁ ଅଧିକ ଅଞ୍ଚଳ ପାଣି ପାଇବା କଥା ଜଣେଇ କହିଲା, ‘ବାବା, କାଲି ତ୍ରେଜର ପଠାନ୍ତୁ ।’ ଟିକିଏ ସମୟ ଶୁଣି କହିଲା, ‘ହଉ ବାବା, ଚାଞ୍ଚକୁ ଦଉଟି’ କହି ଫୋନ୍‌ଟି ବଢ଼େଇଦେଲା । ଟିକିଏ ଶୁଣି ଚାଞ୍ଚ କହିଲା, ‘ବାବା, ଏସବୁ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ କରୁଣା ଓ ମା’ ଆଉ ଆପଣମାନଙ୍କର ଧର୍ମବଳ ।’

ସେଠୁ ଆଉ କିଛି ସମୟ ଶୁଣି ଫୋନ୍‌ଟି ମତେ ବଢ଼େଇଲା । ହରିହରାନନ୍ଦ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ! ଯୋଉ ଅଧିକ ଲାଭ ହବ ତାର ଏକତତ୍ପର୍ଯ୍ୟାଶ ରାଜଭାଗର ଅଧା ଶ୍ୟାମାକୁ ଦବ ବୋଲି ଅଞ୍ଜଳିକୁ କହୁଟି । ‘ବଡ଼ଥିଲେ ପଚାରି ସାନଥିଲେ ବିଚାରି’ କଥାଟି ହେଉ, ଶ୍ୟାମାକଥାକୁ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବା ପାଇଁ ବାହାରିଥିବାରୁ ତମେ ବାକି ଅଧିକ ପାଇବ ।’

ଜବାବରେ କହିଲି, ‘ଦେଖିବେ, ଅପା ସେଇଆ ଠିକଣା କରିସାରିବଣି । ତଥାପି ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲେ ତା ଛାତି କୁଣ୍ଡେମୋଟ ହବ । ଏବଠୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବାବା ଡାକିବା ଅଧିକାର ମାଗୁଟି.....। ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ତ ମୋର ସମ୍ବଳ । ପ୍ରଣାମ ।’ ଚାଞ୍ଚ କହିଲା, ‘ଦ୍ଵିତୀୟ କାମ,

କାନାଡ଼ାରୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଅଣେଇବା । ହେ ଫେଙ୍ଗ୍, ମହଲା ସାଙ୍ଗରେ ପରାମର୍ଶକରି କାଲି ପକେଇଯା । ପ୍ଲେନରେ ସବୁ ଆଣି ଆସିବୁ । ମାଇକ୍‌କୁ ବି କହିବା । ଚାଇ, କୁଳକୁ ଯିବା । ସମସ୍ତେ ଅନେଇଁ ବସିବନ୍ତି ।’ କୁଳରେ ଡିଙ୍ଗିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ମଉସାକୁ ସବୁ ଜଣେଇଲୁ । ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ଭାଇ, ମୋ ଚାଇଲ ମାଟି ତାଡ଼ିବ ନେଇଁ କହି ଦଉଟି ।’

ଚାଙ୍ଗ୍ କହିଲା, ‘ମତେ ଚିହ୍ନିଆ ଭଉଣୀ, ମୁଁ ବି ତୋ ଭାଇ । ତୋ କଥା ବାବା କହୁଥିଲେ । ତୋ’ରି ପାଇଁ ଆଉ ଏ ନନ୍ଦନ ଭାଇ ତୋ କଥା ବୁଝି ଆମକୁ ନଗେଇବାରୁ ପାଣି ଆଉ ବିଜୁଳି ଅଧିକା ଉତ୍ସାହିତ ହବାକୁ ଯାଉଛି । ମୋ କାମ ବି ବଢ଼ିଗଲା । ସେଥିପାଇଁ ତମଦିକ୍ଷଣକୁ ଦିଇଟା ବିଧା ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ଆଜିକୁହଁ । ଦୋଳଦିନ ଦେବି । ତୋ ମାଟି ତାଡ଼ିଦବ ଏଡ଼େ ବହୁପ କାହାର ! ଶୁଣ, କୁଳରୁ ତିରିଶ ମିଟର ମାନେ ଧର ସତୁରିହାତ ଛାଡ଼ି ଖୋଳା ଆରମ୍ଭ ହବ । ଚାରିପଟେ ଦିହାତ ଗହୀରରେ ଖୋଳାହେଇ ସେ ମାଟି ତୋ ଚାଇଲ ପାଇଁ ଜମାକରିଦେବି । ସେଠୁ ପଚାଶ ହାତ ଛାଡ଼ି ଆଉ ଦିହାତ ଗହୀରରେ ତଡ଼ାଯିବ । ସେ ମାଟି ତୋ କାମରେ ଲାଗିବ ବୋଲି କହିଲେ ତାକୁ ବି ପାହାଡ଼ ଭଳି ଜମେଇ ଦେବି ।’

‘ନାହିଁ ଭାଇ, ପାହାଡ଼ ନୁହଁ । ଏବର ହ୍ରଦ ସୀମାକୁ ଲଗେଇ ବନ୍ଧପରି ଜମେଇ ଦେଲେ ସବୁ ବର୍ଷାପାଣି ଏଇହ୍ରଦରେ ରହିଯିବ ।’ ଚାଙ୍ଗ୍ ଖୁସି ହେଇ କହିଲା, ‘ବାଃ ! ସେଇଆହବ । ତାପରଠୁ ପକ ପାଣି ଉଠାଳିହେଇ ଆମର ପଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ାରେ ମଡ଼ାଯିବ । ହେଲା ?’

ଶ୍ୟାମା ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, ‘ମା ଅପରାଜିତାଙ୍କ ଦୟାରୁ ଏତେ ଭାଇ ପାଉଛି । କି ଭାଗ୍ୟ !’ ସେଠୁ ଶ୍ୟାମା ମତେ କହିଲା, ‘ଭାଇ, ଚାହାଳି ପାଇଁ ଡେରିହେଲାଣି । ଆଜି କାନମୋଡ଼ା ପାଇବି । ମତେ ଚିକିଏ ସାଙ୍ଗରେ ନବ ?’

ମଉସାଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତେ ଗାଡ଼ିରେ ବାହାରିଗଲୁ । ପ୍ରବେଶ ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ନୂଆବୋଉ, ସାରଦା, ନାଳିମା ଓ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲୁ । ନୂଆବୋଉ ଆଗେଇ ଆସି ଶ୍ୟାମାକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇ ପରସ୍ତେ ନାତିଗଲେ । ଚାଙ୍ଗ୍ କହିଲା, ‘ଭାଇ, ମାଟ୍ କରିବ । ଆମେ ଆଉ ରହିପାରିବୁ ନାହିଁ ।’ ସେମାନେ ବାହାରିଗଲେ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆଜି ଖାଇବା କଥା ଭୁଲିଗଲ ସମସ୍ତେ । ତମକୁ ଡିସର୍ବ ନ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ବି ଫୋନ୍ କଲି ନାହିଁ । ଯାଅ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଆସ । ଖାଇବା ।’

-ତା ଆଗରୁ ଗୋଟେ ଫୋନ୍, ‘ବାବା, ନନ୍ଦନ କହୁଛି, ଖାଦାନରୁ ବାହାରୁଥିବା ମାଙ୍କଡ଼ା ଗୁଡ଼ାକୁ ପକପାଣି ମଡ଼େଇବା କେନାଲ ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ମାଗୁଛି..... ହଉ ରହୁଛି, ନାହିଁ କୁହୁଛି ।’ ଆଉଟିକିଏ ଶୁଣି ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲି, ‘ଚାରିଟା ଡ୍ରେଜର, ଷୋଳକଣ ଅପରେଟର, ଦୁଇଟାକି ଡିଜେଲ କାଲି ଦୁଇଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବ । ଅବିରାମ କାମ ଚାଲିବ । ଡ୍ରେଜର ଗୁଡ଼ିକ ପାକିକରି ବିଶ୍ରାମ ନେବେ । ତେଣୁ କାଲି ସଂଧ୍ୟାସୁଦ୍ଧା ହ୍ରଦର ପୂର୍ବପଟ ବନ୍ଧଠାରୁ କାହାଳି ଆକାରରେ ନାଳ ଆରମ୍ଭ ହେଇ ନୂଆ ପଡ଼ିଆଯାଏ ଯିବା ଦରକାର ।’ ମଉସା କହିଲେ, ‘ହବ ।’ ସଞ୍ଜରେ ପଖାଳ, ବଡ଼ିଚୂରା, ବାଇଗଣ ଭଜା, ପେଟେ ଠୁକିଦେଇ

ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ସକାଳୁ ହଳହଳି ଶବ୍ଦରେ ନିଦଭାଙ୍ଗିଲା । ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ମାଁ କନକ ଆଉ ସାରଦା ହଳହଳି ପକଉଛନ୍ତି । ପରେ ପରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିସରର ବହୁଘରୁ ଶଙ୍ଖ ହଳହଳି ଶୁଭିଲା । ମୋ ନିଦ ଆହୁରି ପୁରା ଭାଙ୍ଗି ନଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ପଚାରିଲି, ‘ଏ ମାଁ, ସକାଳୁ ଏତା କିସ ନଗେଇଲ !’

‘ସୁରୁବାହୁ, ମନେ ନାଲନ କାଏ ? ଆଏଇ ସୁଦଶା ବରତ, ଫେନ୍ ଶେଷପାଲି ଗୁରୁବାର । ଲକ୍ଷ୍ମୀକେ ବନ୍ଦାବାର ଲାଗି କେନ୍ଦ୍ରା ଡେରି କରୁ ଥାଇଛି ? ଚାରିଆଡେ ବୁଲିକିନ୍ଦରି କହତ ଆମର ଝୁଟି କେନ୍ଦ୍ରା ହେଇଛେ ?’ ଦେଖୁଆସି ମୋ ଆଖିରେ ପଲକ ପଡୁନଥାଏ । ସେଦିନ ଲାଇବ୍ରେରି ଝୁଟିକି କାଇଁ କେତେ ପଛରେ ପକେଇବ ଆଜିର ଅତିଥିଶାଳା ଝୁଟି । କହିଲି, ‘ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ । କିଏ କଲା ?’

-କନି, ସାର ଆଉ ମୁଇଁ, ତର ମାଁ ।

-କେତେବେଳେ ?

-କାଲି ରାଏଟ୍ ଦଶ ବଜେରୁ ଦୁଇ ବଜେତକ୍ ।

-ତା ମାନେ, ଏଇନା ତମେ ନ ଶୋଇଲେ ଦିହ ଖରାପ କରିବ !

-କେନ୍ଦ୍ରା ମଗଇ ! ଆରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀମାଁ ବୁଲୁଚନ୍ତ । କିଏ ଅଛେଯେ ମରୁ ଦିହିଟା ବିଗତାଇ ପାରବା ? ଆମହେ ଚାଲୁଛି । ସମ୍ବଳର ଝୁଟି ଦେଖିଲା ଉଦରୁ ମାର୍କା ଦେମୁ । ମରୁ ଝି ବି ପକେଇଥିବା ଯେ, ବୁଇଟା ତ ରହେଲା ନାହିଁ, ନାହିଁ ହେଲେ ପ୍ରାଇଭେଟ ନିଷ୍ଠେ ନେଇଥାଇତା ।’

-ତମେ ଆସ ମାଁ, ଗାଧେଇପକେଇ ତମ ସାଙ୍ଗ ଧରିବି ।

କନକ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ତିନିହେଁ ବାହାରିଗଲେ । କାମଦାମ ସାରି ପାଞ୍ଚଟାରେ ପିଣ୍ଡାକୁ ଆସି ଦେଖୁଲି, ନୂଆବୋଉ । କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ସମସ୍ତେ ଶେଷରେ ମୋ ଘର ଦେଖିବାକୁ ଆସିବ । ଆମେ ମୋ ଘରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଏଇଠି ସାରିବା । ତମ ଛୋଟ ଡାଗା ପ୍ରୋସେସର ଧର । ଆମ ମାର୍କ ସେଥିରେ ରଖିବା, ସମସ୍ତଙ୍କର ସରିଲେ ହିସାବ କରି କିଏ କିଏ ମାର୍କ ପ୍ରାଇଭେଟ ପାଇଁ ହକଦାର, ଠିକ୍ ହବ । ଶେଷ ପଇସଲା ଚାଉଳ ସମେତ ଏଗାରଜଣ ଇଞ୍ଜିନିୟର ନେବେ । ବାହାର ।’

ଦଳଦଳ ହେଇ ଚିତାଲେଖିବାବାଲାଏ ବୁଲି ବୁଲି ମାର୍କ ଦଉଥାନ୍ତି । ଗୋଟେ ଦଳ ଆଉଦଳକୁ ଭେଟିଲେ ସରାଗରେ ଅନେଇଁ ହସି ଦଉଥାନ୍ତି । ସକାଳ ଛ’କୁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ସମସ୍ତେ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମାର୍କ ଆଣି ହିସାବ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ସାରଦାକୁ କହି, ନୂଆବୋଉ ଘୋଷଣା କଲେ, ‘ଆମ ଚୀନା କୁଣିଆମନେ ଏ ଚିତ୍ରଲେଖା ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶୀ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆମର ଆଉଜଣେ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର ବି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସବୁ ହିସାବ ଦେଖିବେ । ବୁଲି ବୁଲି ଚିତାଯାକ ଦେଖିବେ ଓ ପଇସଲା କରିବେ । ନନ୍ଦନ ଆଉ ମୁଁ ଯାଇଁ ତାକୁ ଆଶୁଛୁ ।’

ବାଟରେ କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ମାଁ କାଲି ରାତିରେ ଘଣ୍ଟାଏ ଶୋଇକି ସକାଳୁ ଟୋକାଟିଏ ଭଳି ପୁକୁରୁ ପୁକୁରୁ ଡେଇଁଚନ୍ତି । ତମ ଖବର କଣ ?’

‘ଏକା ଲାଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସାରଦାତ ମାଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ଶୋଇ ହେଉନି !’

‘ତା ମାନେ ଆଜି ସାରା ଆଶ୍ରମ ଶୋଇବ ।’

‘ନା । ଏତେ ବର୍ଷରେ ଆଶ୍ରମ ଆଜି ଚେଇଁଚି ! ଆଉ ଶୋଇବ ନାହିଁ । ତମ ଘଣ୍ଟା ଅବଶ୍ୟ ବଢ଼ିଯିବ । ତେବେ ଆଜି ବ୍ୟାଙ୍କ ଛୁଟି । ତାକପର ଖୋଲା ଯେ ନିହାତି ଚରୁରୀ ନହେଲେ ଚିଠିପତ୍ର କାମ କାଲି କରିବ । ଆଜି ସ୍କୁଲ ବି ଛୁଟି କରାଯାଇଛି । ମକଦ୍ଦମତ ତାଙ୍କ କାମରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ମଉସାବି । ତେଣୁ ଦରକାର ହେଲେ ତମେ ଖରାବେଲେ ଘଣ୍ଟାକ ଜାଗାରେ ଡିନିଚାରିଘଣ୍ଟା ବିଶ୍ରାମ କରିପାର ।’

କ୍ୟାମ୍ପରେ ସମସ୍ତେ ଚା’ସାରି ଉଠୁଥିଲେ । ଆମକୁ ଦେଖି ଚାଙ୍ଗ କହିଲା, ‘ଜାଣିକୁଣି, ଆଜି ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ।’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମେ ଏଗାରଜଣ ଆମକୁ ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଦିଅ ।’ ସେଠୁ ସେ ପ୍ରାଇଭ୍ କଥା କହିଲେ । ମହା ଆଗ୍ରହରେ ସେମାନେ ଆଗେଇ ଯାଇ ତାଙ୍କ ନୟର ଦେବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ସାତଟାବେଳେ ଚାଙ୍ଗ ହିସାବପତ୍ର ତନଖି କରି ଘୋଷଣାକଲେ, ‘ପୁରୁଖା, ତୁଆ ଶିଖା ନକରି, ମୋଟ ଚାରିଟା ପ୍ରାଇଭ୍ ଦବାପାଇଁ ମାଁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଚି ।’ (୧) ମାଁ, କନକ, ସାରଦା, (୨) ଅସରା ମଉସା (୩) ମା’ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଓ (୪) ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ । ମାଇପୀମାନଙ୍କ ହୁଳହୁଳି ଓ ଶଙ୍ଖ ଶବ୍ଦରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଉଛୁଳିଲା । ମାଁ କହିଲେ, ‘ଇ ନାତି କଥା ରଖି । ଚାରଟା ପ୍ରାଇଭ୍ ରାଏଡ୍ ନ’ ବଜେ ପୂଜା ସରଳା ଉଦରୁ ଦିଆଯିବ । ଏଇନ ଯେଝାର କାମ୍ ଯେଝେ କର ।’

‘ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସେଁ’ କହି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ଖାଦାନ, ଶ୍ୟାମାର ଚାଇଲ୍ ଖଳା, କାଠ ଗୋଲା ଦେଖି ଶେଷରେ ଛାଉଣୀକୁ ଗଲି । ଚାଙ୍ଗକୁ ପଚାରିଲି, ‘ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଦେଇପାରିବ ?’ ସେ ହଁ କଲାରୁ ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ବିହୁମତୀ ପାଖକୁ ଗଲି । ଦିହେଁ ଅଧିତ୍ୟକାରୁ ଉପତ୍ୟକାକୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ପରେ କହିଲି, ‘ଏ ଝରଣାରୁ ପମ୍ପରେ ପାଣି ଉଠେଇ ରାସ୍ତା ସେକଡ଼ ଜମିରେ ମଡ଼େଇବା କଥା ଉଠିଥିଲା । ଏଇନା ଭାବୁଛି ନିହାତ ରାସ୍ତା ବାଁ ପଟର ସହଯାକ ଜମିକି ପାଣିଦେବ, ଏଠୁ ଉଠାଇବା କାହିଁକି ? ବରଂ ଏଠି କୁନି ବିହୁମତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପଟିଏ କରି ତଳଜମିଗୁଡ଼ିକ ଯେମିତି ପାଣି ପାଇବନ୍ତି ସେମିତି ବା ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ ପାଣିମତ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହୁଅନ୍ତା । ହେଇ ପାରିବ ?’ ‘ଅଲବଦ୍ ହବ । ତେବେ ବିହୁମତ୍ ଉପାଦାନ ପରିମାଣର ସଠିକ ଆକଳନ ପାଇଁ ମପାମପି ଦରକାର । ଅନୁମାନ କରୁଛି ନିକୁଛିଆରେ ପାଞ୍ଚଶ କିଲୋଫ୍ଟାଟ୍ ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହବ । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ଓ ପାଣି ପରିମାଣ ମାପିଲାପରେ ଏଟା ସାତଶ ପଚାଶ କିଲୋଫ୍ଟାଟ୍ ଯାଏ ବି ବଢ଼ିପାରେ । ଆଜି ଓପରଓଳି ମାଣବସା ଗୁରୁବାର ଛୁଟି । ଆମେ ଦଶ, ସାଗର ଓ ତମେ ଆସି ମପାମପି କରିବା ।’ ସେତିକିବେଳେ ବଣକୁକୁଡ଼ାଟିଏ

କ-କ-କ କଅଁ ରାବି ଲମ୍ବା ତେଣା ମେଲି ଉଡ଼ିଗଲା ।

ଚାଙ୍ଗ କହିଲା, ‘ହେ ନନ୍ଦନଭାଇ, ଏଠୁ ଆହୁରି କ’ଣ ନାହିଁ କଅଣ ବାହାରିବ । ଏ ତାହାଣ ପଟେ ଯାହା ଜମି ପାଇବ ନେଇଯା ।’

-ତୁଆବୋଉକୁ କୁହ ।

-ପ୍ରାଇଟ ବଣାପରେ କହିବି । ସେତେବେଳକୁ ଆମ ମାପତୁପ ସରିଥିବ ।

-କେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ କରିବକି ?

-ବାରଟାରୁ ଛୁଟି । ଛାଉଣୀରେ ଆମ ଏଗାରକ ଛଡ଼ା ଆଜି କେହି ଖାଇବେ ନାହିଁ । ଘରେ ଘରେ ଖୁରିପିଠା ହବ ଓ କେହି କାହାଘରେ ଖାଇବେ ନାହିଁ ପରା ! ତମେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଉନା ? ଖାଇସାରି ସାଙ୍ଗେ ବାରରେ ବାହାରି ଏଠି କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସଞ୍ଜସୁଦ୍ଧା ସରିବ । ଫେରିଲାବାଟରେ ଚାଙ୍ଗ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନଭାଇ, ତମକୁ ଗୋଟେ ଦିନ କଥା ପଚାରିବି । ଆଜ୍ଞା, ନନ୍ଦା ହୁଏତ ଚାରିପଟେ ଦିଘେରା ଉଞ୍ଚା ପର୍ବତ ଆଉ ଘଞ୍ଚ ବଣ । ନନ୍ଦା ଅଧିତ୍ୟକାର ହୁଏତେ ପାଣି ଜମିଛି କୋଉ ଅଜଣା ଅତୀତରୁ । ବିହୁମତୀ ଝର ତ ମୁଣ୍ଡିଆ ଓପରେ । ଏଠି ବଣବି ନାହିଁ । ପାଣି ଆସୁଛି କୋଉଠୁ ? ଦୁଇ, ତମର ଜାଗା କପିତାସ ବଣକୁ ଛାରିବି । ବଣ କଟିଯିବାରୁ ଖାଇବା ଖୋଜି ହାତୀ ଗାଁରେ ପଶୁଚଢ଼ି । ତମେ ତମ ଜାଗାକୁ ହାତୀଙ୍କଠାରୁ କେମିତି ରକ୍ଷା କରିବ ?’

କହିଲି, ‘ମତେ ଲାଗୁଛି ବିହୁମତୀ ଝର, ନନ୍ଦା ହୁଏତ ଦାନ । ଆମେ କିଆହେଲ ତଳେ ତଳେ ଗଲେ ଏଠୁ ହୁଏତେ ପହଞ୍ଚିପାରିବା ବୋଲି ଭାବୁଛି ।’

-ଠିକ୍ ।

-ମୋର ଗୋଟେ ପ୍ରଶ୍ନ । ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ହବା କିମିତି ?

-ଏଇ ଆଠଦଶ ଦିନେ ଜାଣିବା । ସେଠି ତ୍ରେଟିଂ ଚାଲିଲାପରେ ଏଠା ପାଣି ସାମାନ୍ୟ ଗୋଳିଆ ହେଲେ ନିଶ୍ଚିତ ହବା । ମୋ ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଜବାବ ପାଇନି ।

-ଏକ, ଓସାରିଆ, ତେଜ୍ଜା ଗହୀରା ଖାଇ କାଟିବା । ଖାଇ ସେପଟେ ଶଏ ମିଟର ତଉଡ଼ାରେ ଘଞ୍ଚ କଣ୍ଟାବାଉଁଶବଣ ତିଆରିକରିବା ।

-ନନ୍ଦନ ଭାଇ, ଶଏରୁ ଦିଶୁହ ରଖୁ ପାସକଲ । ତମପାଖରେ ଲଗଲୁ ଓ ରୋହିମାଛ ଦିହିଙ୍କ ଆଖି ଅଛି ।

-ବହୁତ ହେଲା । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଟା ଏଥର ସତରେ ହାତୀକି ଉଠିବସ୍ କରେଇବ ।

ଛାଉଣୀରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ସାଗର କହିଲା, ‘ତ୍ରେଟର କାଲି ସକାଳ ଦଶଟାରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଏ ବର୍ଷ, ସାରା ଓଡ଼ିଶା ସତରେ ଯେମିତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଗାଧନା ପାଇଁ ପାଗଳ ହେଇଯାଉଛି !’

ତୁଆବୋଉକୁ ଫୋନ୍‌କରି ତ୍ରେଟର କଥା କହି ଏଇ ଛାଉଣୀରେ ଖାଇବି ବୋଲି ଜଣେଇଲି ।

ଠିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ବାରରେ ବାହାରି ସଞ୍ଜସୁଦ୍ଧା ଛାଉଣୀକୁ ଫେରିବୁ । ସେଠୁ ଚାଙ୍ଗ ଓ ମୁଁ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସେ କହିଲେ, ‘କ’ଣ ସବୁ ଫୋନ୍ ଅଫ କରିଦେଇ ଶୋଇଗଲ ନା କ’ଣ ? ତା’ ହବ ?’ ଚାଙ୍ଗ କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ସବୁ ସମୟରେ ତା’ ହେଇପାରିବ । ସଞ୍ଜରେ ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।’ ସାରଦା ତା’ ପରଷିଲା । ଜମା ଚାରିଟା ମାମୁଲି ଚିଠିକାମ ନିଜେ ସାରିଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣେଇ ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଭାବୁଥିଲି ବୋଧହୁଏ ଜୋର ଶୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ତମେଦିହେଁତ ଶୋଇଲାଭଳି ଦିଶୁନ । କ’ଣ କରୁଥିଲ ?’ ସେଠୁ ଚାଙ୍ଗ ସବୁକଥା କହି କୁକୁଡ଼ା ଡାକିବା ଓ ବିନ୍ଦୁମତୀ ପାଖରେ ଅଜଣା ଅମାପ ସମ୍ଭାବନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେତେ ଜମି ମିଳିବ ନବାପାଇଁ କହି ହାତୀଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇ ଓ କଣ୍ଟାବାଉଁଶ ଘେରିକଥା ବି ଜଣାଇଲା ।

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଜମିକଥା ଦେଖିବ । ତେବେ ବିନ୍ଦୁମତୀ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଜଳ ସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପ କେବେ କରିବ ? ଯନ୍ତ୍ରପାତି କେବେ ଆସିବ ?’

-କାଲି ଫେଙ୍ଗ କାନାଡ଼ା ଫେରି ସେଠୁ ସବୁ ଘେନି ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ଫେରିବ । ଦୋଳକୁ ବିନ୍ଦୁମତୀ କାମ ବି ସରିବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ନନ୍ଦା ତଳମୁଣ୍ଡେ ଆଉଗୋଟେ କୁନି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନା ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଦିନେ ବା ଦିନିକ ଉପରଓଳିଆ ନନ୍ଦା କୂଳେ କୂଳେ ପଦଯାତ୍ରା ହବ ।

-ଅଞ୍ଜଳିକି କହିଲଣି ?

‘ନା, ଆପଣଙ୍କୁ ଇହିସାରିକାପରେ ତାଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ ଠିକ୍ କରିବୁ । ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ,’ କହିଲା ଚାଙ୍ଗ । ନୂଆବୋଉ ଫୋନ୍ ଉଠେଇ ଅଞ୍ଜଳିକି ଗୁରୁବାର ମାଣବସାକୁ ବିନ୍ଦୁମତୀ ପ୍ରକଳ୍ପ କଥା ଜଣେଇ କହିଲେ, ‘ତମେ ଫେରିଲେ ସରକାରୀ ଅନୁମତି ଓ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ଓଗେର କାମ ହବ । ଚାଙ୍ଗ ବିନ୍ଦୁମତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆହୁରି ଜମି ନବା ପାଇଁ ଲଗେଇଛନ୍ତି । ସେକଥା ପରେ ଠିକ୍ ହବ । ମାତ୍ର ବଡ଼ ଦିନ ପରେ ପରେ ବିନ୍ଦୁମତୀ କାମ ବି ଆରମ୍ଭ ହେଇଯିବ । ତମର ସବୁ ଭଲତ ?’ ତାପରେ ବେଶ୍ ସମୟ କଥାହେଇ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତାଙ୍କୁ ଫୋନ୍ ଦେଲ ।’ ସେଠୁ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା, ଅଭିନନ୍ଦନ । କାଲି ବି ସବୁ ଭଲରେ ଭଲରେ ସରିବ । କଲ୍ୟାଣମସ୍ତୁ ।’ ସେଠୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଜଣେଇଲେ, ‘ନନ୍ଦାର ଭଗନ୍ତୁ ବିଏ ରେଜକ୍ଟ ଆଜି ବାହାରିଗଲା । ନନ୍ଦା ହାରାହାରି ପଞ୍ଚାଅଶୀ ଶତାଂଶ ପାଇଁଟି, ମାତ୍ର ସୋସିଓଲଜିରେ ପଞ୍ଚାନବେ । କହୁଟି, ଅନୁଶା ତାକୁ ବାଛିଲେ ସେ ସୋସିଓଲଜିରେ ସେଠି ଏମ୍.ଏ. କରିବ ।’

କହିଲି, ‘ତମ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସେ ଯାହା ଚାହୁଁଛି ହବ ।’

-ନନ୍ଦନ, ଆଶୀର୍ବାଦର ଅସୀମ ଶକ୍ତି ସତ ମାତ୍ର ବିଭୁକୃପା ବିନା କିଛି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଗୁରୁକୃପାର୍ହି ବିଭୁକୃପାର ବାହକବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ତମେମାନେ ଗୁରୁମହାରାଜ ଓ ଶିଷ୍ୟର କୃପା ପାଇବ । ମୁଁ ତ ଅଛି ! ତମମାନଙ୍କ ଦେଇ ଭୀମଭୋଇ କହିଥିଲାପରି ‘ଯଶ ନୁହେଁ, କାର୍ଯ୍ୟ’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ ।

ମୁଁ ଉଠିପଡ଼ି ଚୁଆବୋଉକ ପାଦଧରି ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲି । ଚୁଆବୋଉ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତରଖି କଲ୍ୟାଣ କଲେ । ଚାଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲାବେଳକୁ ଚୁଆବୋଉ ତାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କଲ୍ୟାଣ କଲେ । ସେଠୁ ପଚାରିଲେ ‘ଆଉ ଚା’ ? ଆମେ ମୁଣ୍ଡ ନାଡ଼ି ହିଁ କଲୁ । ସେ ନିଜେ ଚା’ ପରଷି କହିଲେ, ‘ସାତଟା ହବ । ଗାଧେଇ ପାଧେଇ ବିଶ୍ରାମ କରି ନଅଟା ପୂର୍ବରୁ ଏଠିକି ଆସ ସମସ୍ତେ ।’ ପଚାରିଲି, ‘ଚୁଆବୋଉ, ଆପଣ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ?’

‘ରେକି ଓ ଧାନରେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଘଣ୍ଟା ବିତେଇଲି । କୌଣସି କ୍ଲାନ୍ତି ନାହିଁ । ନନ୍ଦନ, ତମେ ଚାଙ୍ଗକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ । ନୀଳିମା ସେମାନଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ ଯିବ ।’

ଚାଙ୍ଗକୁ ଛାଉଣୀରେ ଛାଡ଼ି ଅତିଥିଶାଳା ଯାଇ ଗାଧୋଇପଡ଼ି ଧାନରେ ବସିଲି । ଆଠଟା ପଇଁଚାଳିଶରେ ନୀଳିମା ତାଙ୍କ ଶୁଭିଳା ‘ଭାଇ, ସମସ୍ତେ ଆସିଗଲେଣି । ବାହାର ।’ ଡାହାଣପଟେ ମାଁଙ୍କ ପାଇଁ ଚଉକିଟିଏ । ଆଉ ସମସ୍ତେ ତଳେ । ସାଗର ଓ ଚୀନା ଅତିଥିମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାମନା କରି ବସିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବିନ୍ଧାଣିମା ପାଟକୋଥକିରେ ବନ୍ଧାହେଇ ଚାରିଟି ପୁରୁଳି ନୀଚା ଟେବୁଲ ଓପରେ ରଖାହେଇଥାଏ । ସାରଦା ମୋ ହାତକୁ ଛପା ତାଳିକାଟିଏ ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲା, ‘ଆପଣ ନାଁ ପଡ଼ି ଡାକିବେ । ଚାଙ୍ଗ ଓ ସାଗର ବାବୁ ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ।’

ପଡ଼ିଲି : ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର, ଦେବିକା ଗୌଡ଼ିଆଣୀ, ସାରଦା ସାରଙ୍ଗ ଓ କନକ ଗୌଡ଼ମୀ । ନୀଳିମା କୋଥକିଟିଏ ଚାଙ୍ଗକୁ ବଢ଼େଇଲା । ସେ ଓ ସାଗର ଠିଆହେଇ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ମାଁ କହିଲେ, ‘ଏ ଦୁଇ, ତମେ ଦୁହିଁ ଜନ୍ମ ଆନ । ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ରା ଯିମି ?’ ସମସ୍ତେ ପାଟିକଲେ, ‘ନାହିଁ ସେନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ ହବ । ମାଁ ନେବେ ।’ ଅଗତ୍ୟା ମାଁ ଉଠିଲେ । କନକ ଓ ସାରଦା ତାଙ୍କ ଦୁଇପଟେ ରହି ତାଙ୍କୁ ଧରି ସାମନାକୁ ଆଣିଲେ । ଚାଙ୍ଗ ଓ ସାଗର ତାଙ୍କୁ ନଇଁ ପ୍ରଣାମ କରି ପୁରସ୍କାର ବଢ଼େଇଦେଲେ । ମାଁ ସେଟା ଛୁଇଁଦେଇ ସାରଦାକୁ କହିଲେ, ‘ଦୁଇ ଧର ।’ ଦେଖଣାହାରୀଏ ପଚାରିଲେ, ‘ପୁରସ୍କାର କାଣ ଆମେ ନାହିଁ ଦେଖୁ ?’ ସାରଦା ପୁଡ଼ିଆ ଫିଟେଇଲା । ତା ଭିତରୁ ପିତଳର ସରାଢ଼ାକୁଣିଲଗା ମାଣ ଓ ଦୁଇଟା ହାତୀ ବଇଠା ବାହାର କରି ଦେଖେଇଲା । ହଳହଳି ପଡ଼ିଲା, ଶଙ୍ଖ ବାଜିଲା । ମାଁ ପେରି ଚଉକିରେ ବସିଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ : ଅସ୍ଵରା ଗୌଡ଼ମୀ । ଏଥର ବି ଆଗପରି ଅଭିବାଦନ ପରେ ପୁରସ୍କାର ଖୋଲାହେଲା । ମାଣ ଓ ମୟୂର ବଇଠା । ପୁଣି ଶଙ୍ଖ ଓ ହଳହଳି ।

ତୃତୀୟ : ଭୁବନେଶ୍ଵରୀ ପରମହଂସ । ଆରମ୍ଭରୁ ଚୁଆବୋଉ ବସିବା ଯାଏଁ ଶଙ୍ଖ ହଳହଳି ଚାଲିଲା ସମସ୍ତେ ଠିଆହେଇ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲେ । ପୁରସ୍କାର - ମାଣ ଓ ହଂସମିଥୁନ ବଇଠା । ଚୁଆବୋଉ ତାଙ୍କୁ ଘେନି ମାଁଙ୍କ ପାଦତଳେ ଥୋଇ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାଇଲେ । ମାଁ ଠିଆହେଇ ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡେଇ ଧରିଲେ ।

ଚତୁର୍ଥ : ମୈତ୍ରେୟୀ ଶୁଚିଦ୍ଵିତୀ । ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ଆଗେଇ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଚାଙ୍ଗ ଉଠି କହିଲା, ‘ମୋ ସାନ ଭଉଣୀ ଗୋଲାପ ଆଉ ପାଞ୍ଚବିନେ

ଏଠି ପହଞ୍ଚିବ । ସେ ଏଣିକି ଏଠି ରହିବ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏ ଗୁରୁବାର ମାଣ ବସେଇବ । ଏଣିକି ସବୁ ବର୍ଷ ଶେଷ ପାଳି ଗୁରୁବାର ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିବି । ଜୟ ମା ଅପରାଜିତା, ଜୟ ମା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ।’ ତୁଆବୋଉ ଠିଆହୋଇ କହିଲେ, ‘ଗୁରୁବାର ଖୁବ୍ ହେଉଛି । ସଭିଏଁ ମାତୃମନ୍ଦିର ଆସି ଭୋଗପାଇ ଯେଝା ଯେଝା ଘରକୁ ଯିବ । ମାଁଙ୍କ ପାଇଁ ନୀଳିମା ଏଇଠି ଦେଇଯିବ ।’

ସବୁ ସରିଲାପରେ ତୁଆବୋଉ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଅଶେଷ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ଫିଟେଇଲ ତୁମେ ! ସକାଳେ କହିଥିବା କଥା ଦୋହରଉଛି - ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଚେଇଁଟି । ଆଉ ଶୋଇବ ନାହିଁ । କଲ୍ୟାଣମସ୍ତୁ ।’ ନୀଳିମା ମତେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଲାପରେ ଆଉଥରେ ଗାଧୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ଫେରୁ ବାହାରିଗଲେ । ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲାବୁ ତୁଆବୋଉ ଜଣାଇଲେ ଯେ ଗୋଲାପ ଚବିଶରେ ପହଞ୍ଚିବେ ଓ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଜାପାନୀ, ପରାସୀ ଓ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ସେ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକର ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ବିଭାଗ ଯୋଗାଇଦେବେ । ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେଇ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ ଦେବେ । ମୁଁ ଜଣେଇଦେଇଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛି । ସେମାନେ ଆମ ଅତିଥି, ତେଣୁ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଦିଇଟା ଖାଇବାକୁ ଦେଉଁ । ଠିକ୍ କହିଛନ୍ତି ?’

-ହଁ । ମତେ ଲାଗୁଛି । କେବଳ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ କୌଣସି ବାହାର ଭାଷା ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ଆମକୁ ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ଗୋଲାପଙ୍କୁ ଦରମା ଦବା କଥା ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ ତାର ବହୁଗୁଣ ଆମକୁ ଫେରାଇବେ ।

-ସମ୍ଭବ । ନନ୍ଦନ ଆଗରୁ କହିଛି, ପୁଣି କହୁଛି, ତମଠି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଜେ ହେଇଛନ୍ତି । ତମେ ଏ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଜଳସେଚନ ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ଯାହା ପାଇବ ସେଥିରୁ ଅଧେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ଦେଇ ବାକି ଅଧକ ନିଜେ ରଖ । ପ୍ରୟୋଜନ ପଡ଼ିପାରେ ।’

-ସେଥିପାଇଁଟ ଆପଣ ଅଛନ୍ତି । ତଥାପି ଆପଣଙ୍କ କଥା ନମାନି ରଚି କାହିଁ ?

ଏଗାରରେ ବି ମାମୁଲି ଚିଠିପତ୍ର ଦିଚାରିବା । ପରଦିନ ଏଗାରଟାବେଳେ ଅଞ୍ଜଳିକ ଫୋନ୍ ଆସିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦା ଶତକଡ଼ା ନବେ ରଖୁଁ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ନିର୍ବାଚିତା ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ଅଧା ଫି ଦବାକୁ ହବ । ଯେବୃଆରୀ ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହରେ ଯିବାକୁହବ । ତା ସିମେଣ୍ଟର ଯେବୃଆରୀ ପନ୍ଦରରୁ ଚୁନ ଶେଷ । ସେଠୁ ପନ୍ଦରଦିନ ଛୁଟି । ଦ୍ୱିତୀୟ ସିମେଣ୍ଟର ଭୁଲାଇ ପନ୍ଦରରୁ ନଭେମ୍ବର ଶେଷ । ତିସେମ୍ବର ଜାନୁଆରୀ ପୁରାଛୁଟି । ସେତେବେଳେ ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉ ବା ଯାହାକରୁ କାହାରି କିଛି ଆପରି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅରୁଣା କହିଛନ୍ତି ଯେ କୁଆଡ଼େ ନ ଯାଇ ଭାଷା ଶିଖିଲେ, ଦି ବର୍ଷପରେ ସେ ପୁରା ଏକ୍ସପର୍ଟ ହେଇଯିବ । ଆମେ ଆଜି ବାହାରୁରୁ । ସଂଧ୍ୟା ସୁନ୍ଦା ପହଞ୍ଚୁ ।

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଓ ମୁଁ ତମକୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପଡ଼ିଆରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବୁ ।’
ଫୋନ୍ ରଖି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଦୁଇଟାରେ ବାହାରିବା । ଭାଇଲି ଜଣେଇ ଦିଏ ।’

ଭାଇ କହିଲେ ଯେ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦା ଉଭୟ ତାଙ୍କୁ ଏଇମାତ୍ର ଜଣାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କ
ଫୋନ୍‌ପରେ ହିଁ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଫୋନ୍ ମିଳିଲା । ରୁଷଭାଷା ଶିଖିବା ପାଇଁ ସେ ନନ୍ଦାକୁ
କହିଚନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇ ଭାଇ କହିଲେ, ‘ତମମାନଙ୍କ ଉପରେ କାମ ଚାପା ବଢ଼ିଯିବ । ତଥାପି
ଚିନ୍ତା କରନା, ସୁନନ୍ଦା ଓ ତା ପଛେ ପଛେ ନନ୍ଦନ ଯାଉଚନ୍ତି । ଆମେ ଆମର ନୁହେଁ, ଇଶ୍ଵରଙ୍କ
କାମ କରୁଚେ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ସବୁ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରିଚି । ଚିନ୍ତା
କାହିଁକି କରିବି ? ପ୍ରଣାମ ।’

ମାଁଙ୍କୁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ଜଣାଇଦେଇ ମୁଁ କାମଦାମ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରିଗଲି । ତୁଆବୋଉ
ତାଙ୍କ କାମରେ ଲାଗିଲେ । ଦିପହର ଭୋଜନାନ୍ତେ ବାହାରିଗଲୁ । ବାଟରେ ତୁଆବୋଉ
କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଅଫିସ୍‌କାମ ଦେଖୁଚ । ଆଜି ତୃତୀୟଦିନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘେନି ମୁଣ୍ଡ ଖଟେଇବାକୁ
ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଲାଗୁଚି ତମେମାନେ ଯାଉଥିବାରୁ ଭଗବାନ କାମ ବି କମେଇ ଦଉଚନ୍ତି । ହରିହରାନନ୍ଦ
ଆସିଲାପରେ କୋଠାବାଡ଼ି ଦାୟିତ୍ଵ ସିଏ ନେବେ । ମତେ ଅବଶ୍ୟ ସବୁଆଡ଼େ ନଜର ରଖିବାକୁ
ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର ଗୁଡିନ୍‌କାମ ବାହାରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଖାଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ନାଲିକି ପଢ଼ାପଢ଼ିପାଇଁ
ଅଫିସ୍‌କାମରୁ ପୂରା ଅବ୍ୟାହତି ଦେଇଦେବି । ତେବେ ମୈତ୍ରେୟୀ ବେଶ୍ କରୁଚନ୍ତି । ସାରଦା
ଓ ସେ ଅଫିସ୍‌କାମ ତୁଲେଇ ନେବେ । ଅଞ୍ଜଳିତ ବିକାଶ ଯୋଜନା ଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ
କରିବ । ଛ ସାତମାସପରେ ତୁଷାର ମଧ୍ୟ ଆସିଯିବ । କି ପିଲା ! ତୁଷାର ମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ !’ କହି,
ତୁଆବୋଉ ହସିଲେ । କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ ତୁଷାର ବା ସ୍କୋର ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଚିକିଏ
ଭାବନ୍ତୁ ! ଆକାଶ ଓ ପୃଥ୍ଵୀର ସବୁରଙ୍ଗ, ସବୁଛବି ସେଠି ପ୍ରତିବିମିତ ହୁଏ । ନହେଲେ ଅପାକୁ
କିଏ ରଂଗେଇ ଆଆନ୍ତା ଆଉ !’

-ନନ୍ଦନ, ତୁଷାର ନିଜକୁ ଚିହ୍ନା ଦେଲାପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଯେପରି ନିଜକୁ ଫିଲ୍ ବୋଲି କହିଲା,
ସେଥିରୁ ଉଭୟଙ୍କ ଆକର୍ଷଣ କଥା ଜାଣିଗଲି ।

-ତୁଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କ ସହ ପ୍ରଥମ ଦେଖା ଓ ଆଳାପ ପରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷଶତ୍ୟ
ମୋ ମନରେ ଖେଳିଥିଲା । କହିବି ?

-କୁହ, ମାତ୍ର ଏ ଆପଣଟା କିଏ ?

-ଆପଣ ମତେ ଦେବା ଭଳି ଲାଗିଲାବେଳେ ଏ ଆପଣ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ତୁଣ୍ଡକୁ ଆସୁଚି ।

-ବେଶ୍ କହିଜାଣ ତମେ ! ହଉ ବିଶେଷଶତା ଶୁଣାଅ !

-ବିଶେଷଶତା ନୁହେଁ ଗୋ ତୁଆବୋଉ ! ଟି । ଭାବମୟୀ ।

ତୁଆବୋଉଙ୍କ ସଦା ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟେ ଅଚ୍ଚତ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ
କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମୁଁ ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କ ପାଖରେ ସମର୍ପିତା । ମୋର ଇଶ୍ଵର ଖାଲି ମୋତେ,

ମାନେ ମୋ ଦେହ, ମନ, ପ୍ରାଣ, ଚିତ୍ତା, ଚେତନା, ଆତ୍ମା ସବୁକୁ ଆଜ୍ଞାନ କରିନାହାନ୍ତି ସେ ହିଁ ମୋ ସଭାର ସଭା । ପ୍ରିୟତମଠାରୁ ପ୍ରିୟତର ।’

-ତୁଆବୋଉ, ଏତ ଅନୁଭୂତି ନୁହେଁ ଉପଲବ୍ଧି ! କିମିତି ଆସେ ଇଏ ତୁଆବୋଉ ?

-ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଚି, ତମର ବି ଏ ଉପଲବ୍ଧି ହଉ ।

ଭାଗ୍ୟକୁ ଦିଲ୍ଲା ଉଡ଼ାଣ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆସିଲା । ନନ୍ଦା ତୁଆବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ତୁଆବୋଉ ତାକୁ ଉଠେଇ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇଲେ । ଦିହିକ ଆଖିରୁ କୁହର ଧାର ଛୁଟିଲା । ଅପା ଓ ମୁଁ ଅଭିବାଦନ ବିନିମୟ କରି ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲୁ । ସହଯାତ୍ରୀଏ ବି କାକାହେଉ ଦେଖିଲେ । ଟିକକ ପରେ ଅପା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ସଞ୍ଜ ହେଲାଣି । ହରିହରାନନ୍ଦ ଓ ତଙ୍କର ରାଉତକୁ ନ ଭେଟି ଆଶ୍ରମ ଯାଇପାରିବା ନାହିଁ । ଯିବା ?’

ପ୍ରଥମେ ବାବାକୁ ଭେଟିଲୁ । ସେ ନନ୍ଦାକୁ କୋଳାଗ୍ରତ କରି କହିଲେ, ‘ଇଶ୍ଵରୀଙ୍କ ନଶ୍ଵ ହିସାବରେ ତୁ ମୋ ଭଉଣୀ ହବା କଥା । ମାତ୍ର ତତେ ମୁଁ ନାତୁଣୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି । କଲ୍ୟାଣ କରୁଚି - ପୂର୍ଣ୍ଣମନନ୍ୟାମ ହେଉ ଫେର୍ ।’ ସେଠୁ କହିଲେ, ‘ସାଗର ସବୁ ଖବର ଦଉଚି । ବିନୁମତୀ ଯୋଜନା କଥା ବି ଜାଣିଲି । ଚବିଶି ସଞ୍ଜରେ ପହଞ୍ଚିବି । ମୋ ଲୋକବାକ ଦକ୍ଷତା ଏଗାରଟାରୁ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେଦିନ ଓ ତା ପରଦିନ ସବୁ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାମ ସାରିଦେଇ ଛବିଶରୁ ତିଆରିକାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଗୋଟେ ଚମକାର ଯୋଗାଯୋଗ - ସେଦିନ ଦିନସାରା ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ଯୋଗ !’ ପଚାରିଲି, ‘ବାବା, ଆପଣ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମାନନ୍ତି ?’

-ବାବୁ, କୋଉ ଅନାଦି ଯୁଗରୁ ଏ ଦେଶର ଲୋକେ ଏସବୁ ମାନି ଆସୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଏ ପବିତ୍ର ପରମ୍ପରା ନ ମାନିବା କିଆଁ ?

ବାବାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟନେଇ ତଙ୍କର ରାଉତକୁ ଭେଟିଲୁ । ସେ ଆମ ସମସ୍ତିକ ଦେଖି ବହୁତ ଖୁସି ହେଲେ । ସେଠୁ ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ, ‘ସୁନନ୍ଦା, ଅଞ୍ଜଳିକଠାରୁ ତମକଥା ପହିଲେ ଶୁଣିଲି । ସେତିକିବେଳେ ତଙ୍କର ରାଉତଙ୍କ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା, ‘ରାଉତ ।..... ଆରେ ତୁ ! ହଁ, ନନ୍ଦା ଏଇମାତ୍ର ଈଶ୍ଵରୀ, ଅଞ୍ଜଳି ଓ ନନ୍ଦନ ସାଙ୍ଗରେ ପହଞ୍ଚିଛି ।..... ଆରେ ତୁ କ’ଣ କହୁଛୁ ! ମୁଁ ଜାଣିଚି । ସେମାନେ ଯେଉଁଦିନ ବାଇଓକେମିଷ୍ଟ୍ରି ଫିଟେଇବେ ସେଇଦିନ ମୁଁ ସେଠିକି ଯିବି ।.....ହଉ ଦଉଚି ।’ କହି ଫୋନ୍‌ଟି ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ସବୁ ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ।’ ତଃ. ରାଉତ କହିଲେ, ‘ଇଶ୍ଵରୀ ଦେବୀ, ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କୁ ଏମିତି ଉଦ୍‌ଘୃଷ୍ଟିତହବା କ୍ବଚିତ୍ ଦେଖୁଛି ! ହଉ ମା ନନ୍ଦା, ତୋର କଲ୍ୟାଣ ମନାସୁଚି ।’ ଆମେ ଉଠିବାକୁ ବସିବୁ, ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ସାର୍ । ଏବର୍ଷ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଆରମ୍ଭ । ଦିବର୍ଷପରେ ତିଗ୍ରୀ, ପାଞ୍ଚବର୍ଷପରେ ପି.ଜି । ସେତିକିବେଳେ ବାଇଓକେମିଷ୍ଟ୍ରି ଖୋଲିହେବ ନା ଆହୁରି ଦିବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ?’

-ତିଗ୍ରୀ ଓ ପି.ଜି ଏକାଠି ବି ଖୋଲାଯାଇପାରନ୍ତା । ମାତ୍ର ତମପିଲା ନଥାଇଁ ଖାଲି ବାହାର

ପିଲାରେ ଖୋଲିବା ଠିକ୍ ହବନାହିଁ ! ତଥାପି ଦେଖୁଛି । ମୋ ଦୁଆରକୁ ତ ସହାୟ ସମ୍ବଳହୀନ କମ୍ପିଲା ଆସୁନାହାନ୍ତି ! ସେମିତି ପିଲା ଚାରି ଛ'ଟି ପାଇଲେ, ଡିଗ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ ଏ ପାଠ ପଢ଼େଇଦବା ! ତେବେ ସେ ବେଳ ଅଛି ।

ଆମେ ବିଦାୟ ନେଲୁ ।

ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ବେଳକୁ ସାଢ଼େ ନଅ । ପୂର୍ବ ଦ୍ଵାରରେ ମାଁକୁ ଆଗରେ ରଖି ଆଶ୍ରମର ସଭିଏଁ ରୁଣ୍ଡ ହେଇଥାନ୍ତି । ନନ୍ଦା ମାଁକୁ କୁହାର ହେଲା । ମାଁ ତାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କହିଲେ, ‘ତୁଇ, ତୁଇ ଆଉ ବାସତୁ !’ ହୁଲହୁଲି, ଶଙ୍ଖ, ତାଳି ଓ କଳରୋଳରେ ସାରା ଅଞ୍ଚଳ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବି ବହୁତ ପ୍ରିୟ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଶୁଭକାମନା ତା ସାଙ୍ଗରେ ଅଛି ଓ ରହିବ । ତା ସଫଳତାର ମୂଳ ବି ସେଇଠି । ତମେମାନେ କେହି ତାଠାରୁ ଉଣା ନୁହଁ । ଏବେ ଯାଇ ଖୁଆପିଆ ସାରି ଶୁଅ । କାଲି ନନ୍ଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ବାହାରିବ ।’ ସଭିଏଁ ଗଲେ । ମାଁକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଅପା, ସାରଦା, କନକ ଓ ମୁଁ ଅତିଥିଶାଳା ଗଲୁ । ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରି ତୁଆବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦଶଟା ପାରେଇଲାଣି । ନୀଳିମା ଓ ତୁଆବୋଉ ଖେଚଡ଼ି ଓ ତାଳମା ବାଢ଼ିଦେଲେ । ମୁଁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଖାଇଥିବା ଦେଖି ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ ଜମାରୁତ ଖାଉନ । ଦେହ ଠିକ୍ ଅଛିତ ?’ ଅପା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ! ତମେ ଏଡ଼ିକି ହୁଣ୍ଡା ! ନହୁ ପେଟେ ଜଣକୁ ଦେଖି ପୁରିଗଲାଣି । ସେ ଜଣକୁ ଦେଖିନା, ସେ କୋଉ ଖାଉଛି !’ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସରେ ଅମେ ଦିହେଁ ବି ଯୋଗଦେଲୁ । କହିଲି, ‘ଅପା କଥାରେ ଭୋକ ବଢ଼ିଗଲା ଯା’ହଉ ! ତୁଆବୋଉ, ଅପା ପେଟ ପୁରିଲା ଦିନ ନନ୍ଦା କି ମୁଁ ଦେଖି ପାରିବୁ ନେଇଁ । ତମେ ଟିକେ ଆମପାଇଁ ଦେଖିବ !’ ଅପାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ଅପା କହିଲା, ‘ନହୁ ! କାନମୋଡ଼ା ଖାଇବା ପାଇଁ ମନହଉଛି, ନାହିଁ !’

‘ନାହିଁ ଅପା, ଆଶୁତଳେ ଗୋଡ଼ିରଖି ଆଶୁଆ ଗୋପାଳ ହେବି । କାନମୋଡ଼ାତ ଆଉ ଜଣକର ଏକଚାଟିଆ !’ ଏଥର ଆମ ଦୁହିଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ସେ ରାତି ଶୋଉ ଶୋଉ ଏଗାର ।

ପ୍ରାୟ ଛ'ଟା ବେଳକୁ ପିଣ୍ଡାକୁ ବାହାରି ଦେଖେତ ଅପା ଓ ନନ୍ଦା ଗପ ଜମେଇଚନ୍ତି । ପଚାରିଲି, ‘ସାରଦା ?’

ଅପା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ତକେଇ ପଠେଇଲେ । ଗଲାବେଳକୁ କହିଗଲା - ଭାଇକି କହିବ, ଯେତେ ଉଠେଇଲି, ଉଠିଲେ ନାହିଁ । ଗୀତ ଶିଖେଇଥାନ୍ତି କିମିତି ?’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ସାରେ, ଦିହେଁ ପରା ଏକାବେଳେ ଶିଖିଥାନ୍ତେ । ଆପଣ ଏକା ଏକା ଆରମ୍ଭ କଲେ କିମିତି ?’

‘ଦିନେ ଜମାରୁ ବନମାଳୀଙ୍କ ‘ପ୍ରଭାତ ଅବକାଶ’ ଶୁଣିଥିଲି । ଶିଖିଲି କାହିଁ ? ତା ସଭତାନୀ ଛଡ଼ଉଛି !’

ଅପା କହିଲା, ‘କିମିତି ?’

-ତମେ ଦିଲଟା କାଲକି ? କିଛି ଶୁଭୁନାହିଁ ତମକୁ ? ଟିକେ କାନ ଡେର । ବଇଁଶୀ ବାଜୁଛି ।
ଢେଉ ଉଠିଛି ।

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘କୋଉଠି ଢେଉ ଉଠିଲା ?’

କହିଲି, ‘ଆଗୋ ନନ୍ଦା ଦେଉ, କିଛି ଜାଣ ନାହିଁ ! ସାଗରରେ ଢେଉ ଉଠଇ !’

ଅପା ହସିଲା । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ସେମିତି ଡେରଛା ଅନେଇଁ ହସୁଚ କ’ଣ ! ତମ
ଦିଲଟାକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଚିହ୍ନିଛି । ଏତେଦିନେ ଏକାଠି ହେଉଚତ, ସକାଳଟାରୁ ନଗେଇଲଣି ମୋ
ସାଙ୍ଗରେ !’

ଜଣେ କହୁଛି - ଆଗୋ ନନ୍ଦା ଦେଉ ! ଆଉ ଜଣେ ହସୁଚି - ମାନେ ମୋ କାନରେ ଖାଲି
ନିଜଭିତରର ଢେଉ ବାଜୁଛି !

କହିଲି, ‘ହେଉ କାନ ବଢ଼ଉଛି, ଯେତେ ମୋଡ଼ୁଚ ମୋଡ଼ । ମୁଁ ସତରେ ସାରଦାର ଗୁମର
ଫିଟଉଥିଲି । ଅନୁପ୍ରାସ ପାଇଁ ଆଗୋ ନନ୍ଦା ଦେଉ କହିଥିଲି, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ।’
ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ଠିକ୍ ଆଠଟାରେ ବିହୁମତୀ ଯିବେ । ଆମେ ତିନିହେଁ ବି ଯିବା ।’

ସାଢ଼େ ସାତରେ ଜଳଖିଆ ସାରି ଆଠରେ ବାହାରି ସାଢ଼େ ଆଠରେ ବିହୁମତୀଠି
ପହଞ୍ଚିଲୁ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ଏଇଠି ରୁହ । ମୁଁ ଟିକେ ମକଦ୍ଦମାକ ପାଖରୁ
ବୁଲି ଆସେଁ ।’ ସେ ଗଲାପରେ କହିଲି, ‘ବାବୁ ଚାଉଁ ଏଇଠି ବଣକୁକୁଡ଼ା ତାକୁ ଶୁଣି ତୁଆବୋଉକୁ
ଯେତେ ପାରିବେ ସେତେ ଜମି ନବାକୁ କହିଚନ୍ତି । ଅପା, ତୋ ଶଙ୍କା ଫଳିବ । ଏ ଗାଁ ଏଠୁ
ଯିବ । ଆସ ଆମେ ବିଲଯାଏ ଯାଇ ଫେରିବା ।’ ତିନିହେଁ ତଳେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ
କୁନି ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ କଥା କହି ପଚାରିଲି, ‘ଅପା, ସରକାର ସାଙ୍ଗରେ କ’ଣ ରାଜିନାମା
ହେଉଛି ?’

-ଆମେ ନନ୍ଦା ଜଳପ୍ରପାତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ
କରି, ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟେଇଲାପରେ ସରକାରକୁ ବା ସରକାର - ସ୍ୱୀକୃତ ଅନ୍ୟ
ସଂସ୍ଥାକୁ ବଜକା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିକିବୁ । ସେଇ ପଇସାରୁ ଆମ ପାଇଁ ଏଯାଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସରବରାହ
ପାଇଁ ସରକାର କରିଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ସୁଫାଯିବ । ସେତକ ସୁଫା ସରିଲେ ଆମକୁ ନଗଦ ପଇସା
ମିଳିବ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପରିସର ଓ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ନିଜ ଗାଁ ତୁଆଗାଁ ଛଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ଗାଁକୁ
ଆମେ ବିଭୁଳି ଦେଇପାରିବୁ ନାହିଁ । ତେବେ ସେସବୁ ଗାଁରେ ଆମର କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ
ହେଲେ ଆମେ ତାକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଗାଇବୁ । ସେଥିପାଇଁ ହୁଏତ ଖୁଞ୍ଚି ଲଗା କି ତାରଟଣା
ଆମେ କରିବୁ ବା ସରକାର କଲେ, ସେ ସୁବିଧା ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ଓପାଜିବ୍ ପଇସା
ଦବୁ ।

-ତା’ମାନେ ଏ ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ନନ୍ଦା ଦେହରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଏପରି ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଅଲଗା ଅନୁମତି
ଦରକାର ନାହିଁ ?

-ନା, ତେବେ ସରକାରଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଖବର ଦବା ଦରକାର । ତୁ କାହିଁକି ବ୍ୟସ୍ତ ? ସେ କାମ ମହଲା ବୁଝିବ ।

-ଆଜ୍ଞା, ଅପା, ଏଠି କ'ଣ ମିଳିପାରେ ?

-ତୁ ତ ଆମ ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଓ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ! ମୁଁ କି ଜାଣେ ?

-ଛାଡ଼, ସେବେଳ ଆସିଲେ ବଳେ ଜଣାଯିବ । ଉଠିବା ?

ଆମେ ଓପରେ ପହଞ୍ଚି ବିନ୍ଦୁମତୀ ଚଟାଣରେ ବସିଲୁ । ପୁଣି ସେଇ ବଣ କୁକୁଡ଼ା ଡାକିଲା, ତୁଆବୋଉ ଆସି କହିଲେ, 'ଯିବା ।'

ବାଟସାରା ତୁଆବୋଉ ବଡ଼ ଗନ୍ଧାର ଦିଶୁଥାନ୍ତି । ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ନଅଟା ବାଜି ସାରିଥାଏ । ତୁଆବୋଉ ଫୋନ୍ ଲଗେଇ କହିଲେ, 'ପ୍ରଣାମ, ମୋ କଥା ଶୁଣି ସାରନ୍ତୁ । ତାପରେ ବିଚାରକରି ଓ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କୁ ପଚାରି ମତେ ଯାହା କହିବେ, କରିବି । ଶିରାପୁର ମକଦ୍ଦମକ ପିଲାଏ ମସ୍ତିଷ୍ଟ ଛୁରୁ ଗଲେ ବୋଲି ଭାବିଥିଲି । ମାତ୍ର ଆଜି ଜାଣିଲି ସେକଥା ନୁହେଁ । ଗାଁରେ ଏବେ ମାତ୍ର ଆଉ ପଚିଶଟି ପରିବାର ଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କର କୋକୁଆ ଭୟ । ରୋଗ ଜଣାପଡ଼ୁନି, କିନ୍ତୁ ଫି ଘରୁ ଦୁଇ ତିନି ଗଲେଣି । ଏବେବି ଗୁଡ଼ିଏ ରୋଗୀ ! ସେମାନେ ସଭିଏଁ ପଲେଇବାକୁ ବସିଲେଣି । ସାଧୁ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗର ଅନ୍ୟ ପନ୍ଦରଜ କଥା ଅଧାସତ । ଆଉ ଅଧକ ହେଲା, ଏଇ ରୋଗକୁ ତର । ସେମାନେ ମୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବଲମ୍ବ ଶୋଇ ଡକାପାଡ଼ିଲେ - ରକ୍ଷାକର ମା ଆମକୁ । ତମକୁ ସବୁ ଦେଇଦାକ ଆମେ ଏଠୁ ପଳେଇବୁ । ଓଃ, ଭଗବାନଙ୍କର କି ଲାଲା ଇଏ ! ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ! ଏତେ ଦୁଃଖ !' କହି ତୁଆବୋଉ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହି ଚାଲିଲେ, 'ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲି ଯେ ମୁଁ ଚିକିତ୍ସା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବି । ସେମାନେ ଭଲ ହେଇଯିବେ ଓ ସେଇଠି ରହିବେ । ଚିକିତ୍ସା ଓ ପଥ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଶ୍ରମର । ସେମାନେ ଘରବାରୀ ଜମିଜମା ବିକିବା ଦରକାର ନାହିଁ । କ'ଣ କରିବି ?'

ତାପରେ ବହୁତ ସମୟ ଭାଇଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲାପରେ ଫୋନ୍ ବନ୍ଦ କଲେ । ସେଠୁ ଗୋଟେ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକେଇ ପାଞ୍ଚସାତ ମିନିଟ୍ ଆଖିକୁଟି ବସିଲେ । ତାପରେ ଆଖି ଖୋଲି କହିଲେ, 'କଟକରୁ ଡକ୍ଟର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଅଣେଇ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା । ଆଗେ ତାଙ୍କର ଷଡ଼ଙ୍ଗା ଯାଇଁ ଦେଖିବେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା ଦାୟିତ୍ୱ ନେବା । ତମେମାନେ ଯାହା ଚାହୁଁତ କର । ମୁଁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଯାଇ ଡକ୍ଟର ଷଡ଼ଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପଠାଇ ଫେରିବି ।'

ସେ ଗଲାପରେ କହିଲି, 'ତୁଆବୋଉ କେବେ ଏମିତି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା ଦେଖୁ ନଥିଲି । ଭାଇ ହୁଏତ ଖାଲି ବୋଧଶୋଧ ଦେଇଚନ୍ତି । ଶିରାପୁର ରୋଗମୁକ୍ତ ନହେଲାଯାଏ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ସରସତା ଫେରିବ ନାହିଁ ।'

ତୁଆବୋଉ ଫେରିଆସି କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ତାଙ୍କରକୁ ଘେନି ଶିରାପୁର ଯାଅ । ମକଦ୍ଦମକୁ କହିବ - ମୁଁ ଓପରଓଳି ପୁଣି ଯାଇ ଦେଖୁଆସିବି । ସାଧୁ ଓ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗର ଅନ୍ୟମାନେ ଗଲାପରେ ଏବେ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟି ପରିବାର ରହିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ଆମେ ନେବା ।' ଏ

ପରୀକ୍ଷାରେ ବି ଆମେ ଉତ୍ତରି ଯିବା ବୋଲି ମୁଁ କହିବାରୁ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲାପରେ ଗୁରୁ ମହାରାଜଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି । ସେ ଏମିତି ବିକଳ ହେଇ ଚାହିଁବା କେବେ ଦେଖୁନାହିଁ । ଆମେ ଯାହା ପାରିବା କରିବା । ତେଣିକି ଭଗବାନ ସାହା ।’ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ କୁହ ପୁଣି ଚଳମଳ ହେଲା । ମୁଁ ବାହାରିଗଲି ।

ଶିରୀପୁରରୁ ଫେରିଲାବାଟରେ ତାଙ୍କର କହିଲେ, ‘ଆମେ ଲାଗିବା । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିବା ପାଞ୍ଚଟି ପିଲାଙ୍କୁ କେଇଦିନ ଅଧିକା ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବା ହୁଏତ, ମାତ୍ର ଭଲକରି ପାରିବା ନାହିଁ । ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ହେଲା ରୋଗ ବାହାରିଲାଣି । କି ଉତ୍ତରାଧିକାରରେ ବାବା ! ଏ ସିକ୍ସ ସେଲ୍ ବ୍ୟାଧି ଭଲ ହୁଏନା । ରକ୍ତପରୀକ୍ଷା ସରିଲେ ରୋଗର ଅଗ୍ରଗତିର ପୂରା ଚିତ୍ର ପାଇବି । ତତ୍ପର ମିଶ୍ର ଆସିବେ , ଭଲକଥା । କିନ୍ତୁ କେହି କିଛି କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ମୋ ରିପୋର୍ଟ ପାଇବେ ।’ ତାଙ୍କୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଛାଡ଼ି ଫେରିଲି । ଅପା କହିଲା, ‘କିରେ ନହୁ, ଏମିତି କ’ଣ ଦୁଶୁଛୁ ! କୂତ ଦେଖୁଛୁ ନା କ’ଣ ?’

‘ନାହିଁ ଅପା, ଯମକ ଦର୍ଶନ ପାଇଲି । ସବୁ ରକ୍ତକୋଷ ଗୁଡ଼ିକରେ ସିକ୍ସ-ସେଲ୍ ବ୍ୟାପି ଯାଇଛି । ସେଠୁ ତାଙ୍କର କଥା କହିଲି । ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ତାଙ୍କର ଷଡ଼ଙ୍ଗ ଆସି କହିଲେ, ‘ସିକ୍ସସେଲ୍ ଆନିମିଆ ।’ ସେଠୁ ନୂଆବୋଉ ତାଙ୍କର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରି ସବୁକଥା କହିସାରି, ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସେ ପରଦିନ ସକାଳ ଦଶଟା ସୁଦ୍ଧା ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି କହିଲେ ।

ଚାରିଟାରେ ନୂଆବୋଉ, ତାଙ୍କର ଷଡ଼ଙ୍ଗ ଓ ମୁଁ ଶିରୀପୁର ଗଲୁ । ଷଡ଼ଙ୍ଗ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଔଷଧଦେଇ ଫେରିଲାପରେ ମକଦ୍ଦମକ ଘରେ ସମସ୍ତେ ବସିଲୁ । ଷଡ଼ଙ୍ଗଙ୍କ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ମକଦ୍ଦମ ସାହା କହିଲେ ଶୁଣିଲୁ । ଦଶ ପୁରୁଷତଳେ ଦୁଇଜଣ ଭାଇ ଏ ଗାଁକୁ ଆସିଲେ । ତିନି ଚାରି ପୁରୁଷରେ ସେଇ ଦି’ଭାଇଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ପତିଶ ଘର ହେଲେ । ଗାଁ ବସିଲା, ଜମି ଆବାଦ ହେଲା । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଅଂଶର ସବା ବଡ଼ ଭାଇଜଣଙ୍କୁ ରାଜା ସରବରାଜାର ନିଯୁକ୍ତି ଦେଲେ । ପାଞ୍ଚକୋଶ ଅଞ୍ଚଳର ସରବରାଜାରି । ଭାରୀ ନାଁ ତାଙ୍କ । ପ୍ରତି ପୁରୁଷରେ ରୋଗ ବଜରାଗରେ ଲୋକ ମରନ୍ତି, ମାତ୍ର ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ପୁରୁଷତଳେ ଜାଣି ମଡ଼କ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ଘରୁ କୋଡ଼ିଏ ବାଇଶ ବର୍ଷର ଭେଣ୍ଟାପୁଅ ଗୁଡ଼ା ଚଳିପଡ଼ିଲେ । ସେଇଦିନରୁ ଏଯାଏ ଏମିତି ଚାଲିଆସୁଛି । ତିନିଶ ଘରର ବଞ୍ଚି ମକଦ୍ଦମକ ବାପଙ୍କ ଅମଳକୁ ପଚାଶରେ ରହିଲା । ଏବେ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟି ପରିବାର ଅଛନ୍ତି । ସବୁ ଘରେ ଯୋଡ଼ିଏ ତିନୋଟି ରୋଗୀ । କାବା ରୋଗ । ପୁଅଙ୍କୁ ହଉଛି । ଝିଅ ଉଧୁରୁଚନ୍ତି । ମକଦ୍ଦମଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଚାରିଟି ବୁଢ଼ା ! ମକଦ୍ଦମ କହିଲେ, ମାଆ, ଏଠୁ ପଳେଇଲେବି କୋଉ ବର୍ତ୍ତୁଚନ୍ତି କି ! ଲାଗୁଛି ମୋ ଆଖିଆଗରେ ବାକିତକ ଯିବେ । ଥୁଣ୍ଡା ଗଛପରି ନିଶାଖା ହେଇ ମୁଁ ଖାଲି ଥିବି । ତମକୁ ଶରଣ ମାଗିବାରେ ଡେରି କରିବୁ ମା’ । ତବିକା ତମେ ଆମ ଅପାଧ ଖେଳାକର । ଯମ ମୁହଁରୁ କେଜାଣି ତମେ ରଖିଲେ ରଖିପାର ସିନା । ଆଉ କାହାରି ସେ ସାଧ ନାହିଁ ।’ ବୁଢ଼ାଙ୍କ କଥା ସରିଲା ବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ ଓ ସେ ଦିହେଁ ଝରଝର କୁହ ଗଡ଼ାଉଥାନ୍ତି । ନୂଆବୋଉ ଉଠୁ

ଉଠୁ କହିଲେ, ‘ଚେଷ୍ଟାକରିବି । ତେଣିକି ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟା ।’ ବାଟରେ ଡାକ୍ତର କହିଲେ, ‘ମକଦ୍ଦମଙ୍କ କଥାରୁ ଲାଗିଲା ଯେ ଏ ଗାଁର ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆରମ୍ଭରୁ ଓ କେତେ ପୁରୁଷ ତଳେ ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଟି ଗାଁରୁ ଆସିଥିବା କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଜିନ୍ଦରେ ଏ ବୈକଲ୍ୟ ଥିଲା । ଜହର ସାଙ୍ଗରେ ମହୁରା ମିଶିଲା । ଫଳ ଯାହା ହବା କଥା ହେଲା । ଏ ରୋଗରେ ଉଦ୍ଧର ଅମୂଳ୍ୟ ବହନକ୍ଷମ ଲାଲ୍ ରକ୍ତକଣିକା ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଲରୁ ବା’ପରି ବାକି ଯାଆନ୍ତି, ଫଳରେ ସେମାନେ ଦେହର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅମୂଳ୍ୟ ଯୋଗାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ରକ୍ତହୀନତା ବା ଆନିମିଆ ହୁଏ ଓ କିଛି ଦିନ ଭୋଗି ରୋଗୀ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼େ । ଆଗରୁ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିଥିବା ଗାଁରୁ ବୋହୂ ନ ଆଣି କି ଜଇଁ ନକରି ଏମାନେ ହୁଏତ ଯମଦାତାରୁ ବର୍ତ୍ତିବେ । ମାତ୍ର ଏଠାର ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ରୋଗ- ବାହକ ବା ବାହିକା ହୋଇ ରହିବେ । ମକଦ୍ଦମ ଓ ସେ କହୁଥିବା ଆର ତିନିଜଣ ବୁଢ଼ା କିମିତି କେଜାଣି ଏ ରୋଗ କବଳରୁ ବଞ୍ଚିଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ରୋଗୀ ନୁହନ୍ତି ମାତ୍ର ରୋଗର ବାହକ । ତା ନହେଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପୁଅମାନେ ଏମିତି ଯାଇ ନଥାନ୍ତେ ।’

‘ଡାକ୍ତରବାରୁ, ଏ ବେମାରି ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ବୋଲି କହିଲେ ଯେ ! ସବୁ ମଣିଷ ପରା ପୂର୍ବ ଆପ୍ତିକାର କେନିଆର ଆଦିମାତାଠାରୁ ଜନ୍ମିଲେ ? ମାତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତ ଏହି ବା ଏହିପରି ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ବ୍ୟାଧି ହଉନାହିଁ । କ’ଣ ପାଇଁ କେତେ ମଣିଷଙ୍କ ଜିନ୍ଦରେ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ? ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କାହିଁକି ହେଲା ନାହିଁ ? ଖାଦ୍ୟପେୟ ଓ ପରିବେଶର ପ୍ରଭାବ କିଛି ଅଛି ନା ନାହିଁ ?’ ଡାକ୍ତର କହିଲେ, ‘ଶରୀରଙ୍କ ଲୀଳା ଆଜ୍ଞା । ତେବେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଗବେଷଣା ଚାଲିଛି । ଦିନେ ହୁଏତ ନିଦାନ ବାହାରିବ । ଯେଉଁ ରୋଗିଣୀ ଜିନ୍ଦ ଏମିତି କରୁଥିବା ତାକୁ ବଦଳେଇଦେଲେ ରୋଗ ଭଲହେବ ।’ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଆମ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଶୀଘ୍ର ଖୋଲାଯାଉ । ଏ ଗବେଷଣାରେ ଆମର ବି ଅଂଶ ରହିବା ଉଚିତ ।’ ‘ଠିକ୍ କଥା ନନ୍ଦନବାରୁ’ କହି, ଡାକ୍ତର ମତେ ସମର୍ଥନ କଲେ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଏଠିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନବାନେଇଁ ! ସବୁକଥା ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରି ଯାହା କରିବା ।’ ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, ‘ଡାକ୍ତରବାରୁ, ଲାଗୁଛି ଆପଣ ଖାଲି ଚିକିତ୍ସା କରୁନାହାନ୍ତି ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ଆମ ଲାବ୍ ଓ ଗ୍ରହାଗାର ମୋର ସହାୟ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ତିନି ଚାରିଟି ପେପର ଛପା ହଉଛି । ଚିକିତ୍ସା ଓ ଗବେଷଣା ଏକାଠି ଚାଲିବା ଉଚିତ । ଖାଲି ଉପକ୍ରମ ବିଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ, ସବୁ ବିଦ୍ୟାପାଇଁ ଏହା ସତ ।’

ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଓହ୍ଲେଇଦେଇ ମାତୃମନ୍ଦିର ଗଲୁ । ସେଠି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ଜଣାଇ, ତା’ ପିଇ ସାରିଲା ପରେ ମୁଁ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଆଜି ଖାଇପାରିବି ନାହିଁ । ଯାଉଛି, ଶୋଇପଡ଼ିବି ।’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମୁଁ ବି ସେଇଆ କରିବି । ମତେ ନାଲିମା ରେକିଦବ । ନନ୍ଦା ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଆନ୍ତୁ । ରେକି ଦେବେ । ତମେ ଶୋଇଲେ ଫେରିବେ । କାଲି ସୋମବାର । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ଔଷଧୀଶ । ଆମେମାନେ ତାଙ୍କ

ଅମୃତପରଶ ପାଇବା ।’ ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ସାରଦା ସାଙ୍ଗରେ ଆଉଟିକେ କାମ ଅଛି । ସାରିଦେଇ ଯିବି । ତୁ ଗାଧୋଇ ସାରିଲା ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚି ପାରିବି ।’

ନନ୍ଦା ଆଉ ମୁଁ ଉଠିଲୁ । ଦିହେଁ ବୁଝାବୁଝା ବାଟ ଚାଲିଲୁ । ଅତିଥିଶାଳାରେ ପହଞ୍ଚି ସିଧା ଗାଧୁଆଘରେ ପଶିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ଅପାଙ୍କଘରେ ଗାଧୋଇପଡ଼ି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବି ।’ ଗାଧୋଇ ସାରିଲାପରେ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଖଟରେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ଅପା ଆସି କହିଲା, ‘ନନ୍ଦାର ଗାଧୁଆ ସରିନି । ମୁଁ ବି ଗାଧୋଇବି । ଆଶାକରୁଛି ତୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ।’ ‘ଅପା, ମୋର ଧ୍ୟାନ ଓ ଜପ ଅଛି ଯେ’ କହି, ତଳେ ଆସନ ପକେଇ ଦୀପତିଏ ଜାଳି ବସି ପଡ଼ିଲି । ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଆଖି ଖୋଲିଲା ବେଳକୁ ଦେଖିଲି ଅପା ଓ ନନ୍ଦା ତ୍ରିଭୁଜର ଭୂମି ସଂଲଗ୍ନ ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତ ବିନ୍ଦୁରେ ବସିଛନ୍ତି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୋର ବି ଧ୍ୟାନ ଓ ଜପ ହେଉଗଲା ।’ ଅପା କହିଲା, ‘କାଲି ଭାଇଜି ନେହେରା ହେବି, ମତେ ବି ନନ୍ଦୁଠୁ ଏଇତକ ମିଳୁ !’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପା, ତମେ ଚଉକିରେ ବସ । ମୁଁ ଖଟରେ ବସି ଏକ୍ସ ରେକି ଦେଲାବେଳେ ତମକୁ ବି ଦେବି । ଆଜି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ-ଶରୀର । କମ୍‌ସେକମ୍ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ।’

ମୁଁ ଖଟରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇଲି । ନନ୍ଦା ତାହାଣ ପଟେ ବସି ମୋର ଦୁଇ ଆଖି ଛୁଇଁ ରେକିଦେବା ଆରମ୍ଭ କଲା । କେତେ ସମୟପରେ ଶୋଇଗଲି ଜାଣେନା । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ସାରଦାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଭିଲା । ଜାଣିଲି ରାତି ସାତରୁ ଭୋର ଚାରି, ପୂରା ନ’ଘଣ୍ଟା ଶୋଇଛି । କାମଦାମ ସାରି ପିଣ୍ଡାକୁ ଗଲି । ଅପା ଓ ନନ୍ଦା ବସି କଥାହଉଥିଲେ । କହିଲି, ‘ଏମିତି ଶୋଇଲେ କ୍ରମକର୍ଷ ପାଲଟି ଯିବି ।’ ଅପା କହିଲା, ‘ଅସମ୍ଭବ ।’ ସେଠୁ ନୂଆବୋଉ କିପରି ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ନନ୍ଦାକୁ ପଚାରିଲେ ସେ କହିଲା, ‘ସେ ବି ଖୁବ୍ ଶୋଇଗଲେ । ଉଠି କାମଦାମ ସାରି ଆପଣଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବା ପାଇଁ ମତେ ପଠାଇଦେଇ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଛନ୍ତି ।’ ‘ମୋ କଥା ତ ବୁଝୁନା ତମେ !’ କହନ୍ତେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଦେଖୁଛିତ, ପଚାରିବି କ’ଣ ?’ ମୁଁ ପୁଣି ଭିତରେ ପଶିଲାବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ସାରଦା ପାଞ୍ଚଟାରୁ ବିହୁମତୀ କୁଳକୁ ଗଲାଣି । ଆମେ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଁ ତ୍ରେକି’ କାମ ଦେଖିବାକୁ ବସିବୁ । ଯିବା ?’ ମୁଁ ରୁମକୁ ଯାଇ ମୋ ଗେରୁଆ ଗାମୁଛା ଘେନି, ବାହାରି ଆସି ତାକିଲି, ‘ଆସ ।’ ମୁଁ ଜିପ୍ ଷ୍ଟିୟରି ଧରିଲି । ହ୍ରଦ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖୁଲୁ ପ୍ରଥମ ମିଟରକ ଖୋଳାହେଇ ସାରି ଦ୍ଵିତୀୟ ମିଟର ଖୋଳା ଆରମ୍ଭ ହେଇଛି । ହ୍ରଦ ଚାରିପିଠି ନୂଆବନ୍ଧଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଶ୍ୟାମା ଆମକୁ ଦେଖୁ ଖୁସିହେଇ କହିଲା, ‘ଆମ ସାଇସାରା ଲୋକ ଏ କାଦୁଅ ଘାଣ୍ଟି ଘାଣ୍ଟି ନୟାନ୍ତ ହେବୁ ଅବଶ୍ୟ ! ତେବେ ପ୍ରାୟ ସବୁ କନ୍ଦା ରୁଣ୍ଡେଇବୁ । ଦେଖିବ ଆସ ।’

‘ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ସକାଳୁ କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର ବୁଲି ପାରିବୁନି । ଆମକୁ ଦି ଚାରିଟା ଗଦା ଦେଖା’ ବୋଲି ମୁଁ କହିଲାବୁ ଅପା ଓ ନନ୍ଦା କାବା ହେଇ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

‘ଏମିତି ଚାହିଁତ କଣ ! ଗୁଣ୍ଡ ହେଇଛି ମାନେ ସବୁ କିସମର କଇଁ, ପଦ୍ମ, ପାଣିଶିମିଳି ଆଦି ଜଳଜ ଉଦ୍ଭିଦମାନଙ୍କର ମୂଳ ପକଗଦାରୁ ଖୋଜିଖାଜି ଏକାଠି ଗଦା କରି ରଖା ହୋଇଛି ।

ଡ୍ରୁଟିଂ ସରିଲାପରେ ସେଇ କନ୍ଦାଗୁଡ଼ିକୁ ପାଣିରେ ପକେଇ ଦିଆଯିବ ବା ସମ୍ଭବ ହେଲେ ପାଣିତଳ ମାଟିରେ ଲଗାଯିବ । ନହେଲେ ନନ୍ଦାକୁ ତାର ମୁନିଜନଲୋଭା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଫେରାଇବା କିପରି ? ଅସ୍ବରାମାନେ ଆସିବେ ବି କାହିଁକି ? ହେଲେ ମୋ ମନ ଖରାପ, ତୂଆଁ ଫୁଲ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖୁ ହବନି । ଛାଡ଼, ତାଲ କନ୍ଦାଗଦା କେଇଟା ଦେଖିବା ।’ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ପ୍ରଥମ ଗଦା ଦେଖିଲୁ । ଶ୍ୟାବ କି ଦେହଶତା ସାନବଡ଼ କନ୍ଦା । ନନ୍ଦା ଗୋଟେ ସାନ କନ୍ଦାଧରି ପଚାରିଲା, ‘ଏଇ ଟିକି କନ୍ଦା ବି ଗଛହେଇ ଫୁଲ ଫୁଟିବ ?’ ଶ୍ୟାମା କହିଲା, ‘ହଁ, ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷପରେ ।’ ଆଉ ଚାରିଟା ଗଦା ଦେଖୁ ଫେରିଲୁ । ଖାଦାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଚକ୍ଷର ମାରି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଟ ଛାଉଣୀରେ ପହଞ୍ଚିଲାରୁ ଚାଙ୍ଗ ଓ ସାଗର ପରମ ଉଲ୍ଲାସରେ ସ୍ବାଗତକଲେ, ‘ସକାଳ ଜଳଖିଆ ରେଡି । ଆସ ।’ ଖାଇବା ରାଉଟିରେ ଅନ୍ୟମାନେ ବସୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ବି ବସିଲୁ । ସିଆରି ପତ୍ର ଖଲି ଓ ଦନାରେ ଉପମା ଆଉ ଖୁରି ବଢ଼ାଗଲା । କହିଲି, ‘ଚାଙ୍ଗ ଭାଇ, ସକାଳୁଟାରୁ ଖୁରି କିମିତି ?’ ‘ଖରାବେଳ କି ରାତିଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା । ହାତ ଚଳୁ’ କହି, ସେ ଅପାକୁ ଅନେଇଁଲା । ଅପା ଉପମା ଟିକିଏ ପାଟିରେ ପକେଇ କହିଲା, ‘ସାକ୍ଷାତ୍ ଅମୃତ । ଇଏ କି ଉପମା ?’ ‘ଯୋଉ ଖୁରି,’ କହିଲା ଚାଙ୍ଗ । ଅପା ଖୁରି ଟିକିଏ ଚାଖି କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ଅମୃତରୁ ବଳି ଆଉ କିଛି ନାହିଁତ, କିମିତି ବର୍ଣ୍ଣିବ ଏ ସ୍ବାଦ ?’ ସେଠୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲା, ‘ନା, ଜାଣିପାରୁନି । ସୁଜି ନୁହଁ, ଚାଉଳ ନୁହଁ, ସିମେଣ୍ଟ କି ତମ ଚାଓ ବି ନୁହଁ, କ’ଣ ଇଏ ?’ ଚାଙ୍ଗ କହିଲା, ‘ତେଷାକର ଅପା । ତମ ତିନିକ ଭିତରୁ ଯିଏ କହିବ, ପୁରସ୍କାର ପାଇବ ।’ ଅପା ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା । ନନ୍ଦା ବି । ଚାଙ୍ଗ ମତେ ଅନେଇଁ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦନ ଭାଇ, କିଛି କହୁନା ଯେ । ଆମକୁ ପାଞ୍ଚ ଦଶ ସେକେଣ୍ଡ ଦୋଘାଇରେ ଝୁଲେଇବା ମତଭବ !’ ‘ନା, ମୁଁ ଜାଣେ । ମାତ୍ର ପୁରସ୍କାର ମତେ ଏକା ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମାଁଙ୍କଠାରୁ କନ୍ୟାଶ୍ରମର ଟିକି ଝିଅ ଯାଏ ସମସ୍ତେ ପାଇବେ ବୋଲି କଥାଦେଲେ କହିବି ।’ ‘ପାଇବେ ।’ ତାହେଲେ ମୁଁ ବି କହୁଛି - ଶୁଣ, ପଦ୍ମ ମଞ୍ଜି । ପୁରସ୍କାର କାହିଁ ? ଚାଙ୍ଗ କହିଲେ, ‘ତୂଆଁବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ ଖୁଦ ଓ ଗୁଣ୍ଡ ପଠାହଉଟି ।’

‘ତମେ ଯୋଗାଡ଼ କଲ କେତେବେଳେ ଆଉ କିମିତି ?’

‘ଗୋଟେ ଛୋଟିଆ ଲୋଭ ଦେଖାଇଲାରୁ ଶ୍ୟାମାଙ୍କ ସାଇର ସଭିଏଁ ଲାଗିପଡ଼ି ପଦ୍ମବେଶ ଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରି, ମଞ୍ଜି ଛଡ଼େଇ ପଠେଇଦେଲେ ।’ ‘କି ଲୋଭ ?’ ‘ବୋଲଦିନ, ତୂଆଁଗାଁର ସମସ୍ତଙ୍କି ଆମ ତରଫରୁ ଗୋଟି । ହଁ, ଆଉ ଗୋଟେ କଥା । କାଲିପାଇଁ ବି ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ତୂଆଁବୋଉ, ସାରଦା ଓ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ ବି ଆସିବେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଚି, ତମ ତିନିକି କୁହାହେଇ ନଥିଲା । ‘କାଲି ବି ଏଇପରି ଖାନା । ମାତ୍ର ଆଉଗୋଟେ ଜିନିଷ ।’

‘ମତେ ଜଣା ।’

ଚାଙ୍ଗ ପଚାରିଲା, ‘ତମେ ଜାଣିଲ କେମିତି ?’

‘ଷୋଳ ସତରଯାଏ ଗାଁରେ ରହୁଥିଲି । ପୋଖରୀପହଁରାରୁ ଗଛଚଢ଼ା, ପଦ୍ମ, କଇଁ ବେଣ୍ଟ,

ସିଙ୍ଗଡ଼ା ସଂଗ୍ରହରୁ, ଆମ୍ଭ, କୋଳି ଓଗେର ଓଗେର ତୋଳୁଥିଲି । କାକୁଡ଼ି ପିଜୁଳି ଚୋରି କରିବାଟା ତ ମାମୁଲି କଥା ।’

ସାଗର ପଚାରିଲା, ‘ସେ ଅଭ୍ୟାସ ଏବେବି ଅଛି ?’

‘ନଇ ପହଁରାରୁ ଗଛ ଚଢ଼ା, ଫୋପଡ଼ ଓ ବୋଲୁଅ ଫୋପାଡ଼ି ଫଳ ତୋଳାତ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି ।’
‘ଚୋରି ?’

‘ହଁ ଓ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏଣିକି ଥୁକୁଳ । କାରଣ ଲୋକଲଜ୍ଜା ସାଙ୍ଗକୁ ନୂଆବୋଉ ଆଉ ଅପା ଭଳିଆ କଡ଼ା ନୋକକୁ ଭାରୀ ତର ମୋର !’ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସ ଭିତରେ ଜଳଖିଆ ଓ ଚା’ପର୍ବ ସଜଲା । ମାତୃମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଆଠଟା ।

ତକ୍କର ମିଶ୍ର ଠିକ୍ ଦଶଟାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ରେଭୁକ୍ରସର ଗୋଟେ ଶୀତତାପନିୟନ୍ତ୍ରିତ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି । ନୂଆବୋଉକୁ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ କହିଲେ, ‘ମାତାମ, ଇଏ ରକ୍ତରକ୍ଷାରର ଯୋଗେଶ । ସେ ଓ ତାର ଚାରିଜଣ ସହଯୋଗୀ ଏଠିରହି ଏଠାର ଦାତାମାନଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରିବେ । ଆଜି ଦଶଜଣ ରକ୍ତ ଦିଅନ୍ତୁ । ତାହେଲେ ଆମେ ପାଞ୍ଚଟି ରୋଗୀଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଣା ରକ୍ତ କାଢ଼ିନେଇ ନୂଆରକ୍ତ ଦେଇ ପାରିବୁ । ଯୋଗେଶ ଅବଶ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ରକ୍ତ ଆଣିଛି । ମାତ୍ର ଦାତାମାନଙ୍କଠାରୁ ନନେଇ ସଂଚୟରୁ ରକ୍ତଦେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆପଣ ଦାତା ଯୋଗାଡ଼ କରନ୍ତୁ । ସଡ଼ଙ୍ଗା ଓ ମୁଁ ରୋଗୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଛୁ ।’ ସେ ବାହାରିଗଲେ । ପ୍ରଥମ ଦଫାରେ ଅପା, ନନ୍ଦା, ସାରଦା, ନାଳିମା ଓ ମୁଁ ରକ୍ତଦେଲୁ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଫାରେ କରାଟେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଦୁଇଜଣ ଓ ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷର ମଧୁମତୀ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଦିଜଣ ରକ୍ତ ଦେଲେ । ତକ୍କର ମିଶ୍ର ଓ ସଡ଼ଙ୍ଗା ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଆଣି ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟେ ବଡ଼ କକ୍ଷରେ ରଖେଇଲେ । ରକ୍ତ କଢ଼ା ଓ ରକ୍ତଦିଆ ଚାଲିଲା । ପାଞ୍ଚଟାରେ ମିଶ୍ର, ଯୋଗେଶ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଫେରି ଗଲାବେଳକୁ ମିଶ୍ର କହିଲେ, ‘ପନ୍ଦର ଷୋଳ ଓ ସତର ବର୍ଷର ରୋଗୀଙ୍କୁ ବେଶ୍ କିଛି ବର୍ଷ ବଞ୍ଚେଇହବ । କୋଡ଼ିଏ ଓ ଏକୋଇଶ ବର୍ଷର ରୋଗୀ ଦୁଇଟି ଚାରି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଆଗେ ରହିଯା’ନ୍ତୁ । ତାପରେ ଦେଖାଯିବ । ଏବେ ଏ ରୋଗ ଓ ରୋଗୀଙ୍କୁ ମ୍ୟାନେଜ୍ କରାଯାଉଛି । ସେମାନେ ବହୁବର୍ଷ ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି । ବାହାସାହା ହଉଛନ୍ତି । ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ । ରଥ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଉଛି । ନୂଆବର୍ଷ ଦିନ ଆମେ ଦୁହେଁ ପ୍ଲାନ - ଏକ୍ସିମେଟ୍ ଦେଇଯିବୁ । ଅଳ୍ପ ପିଲାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଧରନ୍ତୁ ଷୋଳଜଣ ।’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆମେରିକାରେ ଏଇନା ପାହାଡ଼ା । କ୍ରିସ୍ମାସର ପୂର୍ବଦିନ । ମାଁଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେଲାପରେ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଏକଥା ଜଣେଇବି । ସେମାନେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ତାରିଖ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚି ଜାଣିଲାପରେ କ’ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ଜାଣିଲେ ସିଙ୍ଗଡ଼ା ନବା ।’ ମାଁଙ୍କ ପାଖରୁ ଛ’ରେ ଫେରି ଜଣେଇଲେ, ‘ମହା ଆନନ୍ଦିତ ସମସ୍ତେ । ଦୁଇବର୍ଷ ପରର କ୍ରିସ୍ମାସ୍ ବେଳକୁ ମେଡିକାଲ କଲେଜ ଛ’ମାସର ହେଉଥିବ ! ଶଙ୍କର ଆଜି ଏଥିପାଇଁ ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଡଲାର ପଠଉଛନ୍ତି ।’

ଟିକକ ପରେ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ଓ ଭଗବତୀଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ନାଳିମା ଓ ମଧୁମତୀ ଆଦି ଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ପିଲା ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭଗବତୀ କହିଲେ, ‘ମା, ଏମାନେ ନିଜପାଇଁ କିଛି ମାଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଚବିଶ ଜଣ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଷୋଳଜଣ କଳାହାତୀ । ବିଜ୍ଞାନର ଚବିଶ ଭିତରୁ ଦଶଜଣ ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ିବା ବାହାଁନ୍ତି । କହୁଛନ୍ତି ଖାଲି ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ ବୋଲି ନୁହନ୍ତି, ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ସଫଳହେଉ ସେମାନେ ସ୍ଥାନ ପାଇବେ !’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଦଶଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ପରେ ଆଉ ଛ’ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଜିଣି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଷୋଳଟି ଯାକ ସ୍ଥାନ ଦଖଲକଲେ ମୋର ଆପଣ କ’ଣ ?’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ମୋର ଆପଣ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହବ, ଅଥଚ ବାହାରୁ ଜଣେବି ନ ପାଇଲେ ଅଯଥା ନିନ୍ଦା ପାଇବା ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ଷୋଳରୁ ବଢ଼ିଶ କରିବାକୁ କିଏ ମନା କରୁଛି ?’

କହିଲି, ‘ତାକୁ !’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ନୂଆଗାଁର ବଣ, ହ୍ରଦ, ପର୍ବତ ମିଶି ଦଶହଜାର ଏକର ଏବେବି ଦାଦା ଖୁଡ଼ାଙ୍କ ଟ୍ରଷ୍ଟ ସଂପତ୍ତି । ମୁଁ ଏକମାତ୍ର ଟ୍ରଷ୍ଟି । ତାକୁ କାଲି ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ବିକିବି, ନିକୁଛିଆରେ ଶଏ କୋଟି ପାଇବି, କେବଳ ତିରିତେଶ ଦଶକୋଟି ମିଳିବ । ମାଁଙ୍କ ନାତିଏ ନ ପାରିଲେ, ଅଧିକା ସିରଡ଼କ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଝିଅ ପଇସା ଦବ !’

ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି, ‘ଆଗତ କୁହା ଫଳ ପାଇଲି ଗୋ ନୂଆବୋଉ ! ଅପା ଯାହା ଖସିଗଲା ନା !’ ଭଗବତୀ ଓ ପିଲାଏ ନୂଆବୋଉକୁ ନମସ୍କାର କରି ବାହାରିଗଲେ । ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ କହିଲେ, ‘ମା, ନୂଆରକ୍ତ ପଢ଼ିଲାପରେ ରୋଗୀଏ ଟିକଏ ଟେଙ୍ଗା ଦୁଶିଲେଣି । ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟରୋଗ ନହବା ପାଇଁ ଔଷଧ, ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ଆଦି ଦିଆହଉଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣି ବସିବା ଦରକାର । ଆପଣ ଅନୁମତି ଦେଲେ କାଲି ନର୍ସିଂ ସ୍କୁଲ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ନର୍ସ ମଗାନ୍ତି ।’ ‘ମଗାନ୍ତୁ । ନାଁ କହିଲା ମାତ୍ରେ ନିୟୁକ୍ତି ପତ୍ର ଯିବ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନୂଆବୋଉ, ତମେତ ଷେପଶାସ୍ତ୍ର ଯୁଗକୁ ବି ବଳିଗଲ । ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ କମ୍‌ସେକମ୍ ପାଞ୍ଚଶ କୋଟିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ! ଇ ନୂଆ !’

ମଉସା ପହଞ୍ଚି ଜଣେଇଲେ ଯେ ଏଗାରଟାରେ ହରିହରାନନ୍ଦଙ୍କ ଲୋକବାକ ପହଞ୍ଚି, ନୂଆ କନ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଗାରୁ ଚଉଠକରେ ତମ୍ବୁ ଛାଉଣୀ କରି ସାରିଲେଣି । ପାଣି ଓ ବିଜୁଳି ସଂଯୋଗ ଦିଆସରିଛି । ବାବାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟେ ବିରାଟ ତମ୍ବୁ ପଡ଼ିଛି । ତା ସାମନାରେ ଶଏଲୋକ ବସିଲାଭଳି ଚାନ୍ଦୁଆ ଟଣାହେଉଛି । କାଳିକ ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରରେ କଟିବ । ପଥରିଦିନ ସକାଳୁ କାମ ଆରମ୍ଭ ହବ । ସକାଳ ପାଞ୍ଚରୁ ଗୋଟାଏ, ଗୋଟାଏରୁ ନଅଟା ଓ ନଅଟାରୁ ପାଞ୍ଚଟା ଏମିତି ତିନି ଦଫାରେ ତିନି ଦଳ ଲାଗିବେ । ନୂଆ ଅତିଥି ଭବନ, ଗାରାଜ, ସାନ ମା’ଙ୍କ ଅଫିସ୍ - ତି’ମାସରେ ସରିବ । ନୂଆ ପରିସର ସରିବ ଛ ମାସରେ । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏ ଜେଜେ ବୁଢ଼ାଟା ମଣିଷ ନା ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାତ୍ୟା !’ ଦୂରରୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଗୋଟେ ମଟରର

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉଲାଭର୍ ଦେଖାଗଲା । ବାବା ଆସିଗଲେ କହି ପୂର୍ବଦ୍ୱାରକୁ ଦଉଡ଼ିଲି । ମୋ ପଛେ ପଛେ ଅନ୍ୟମାନେ । ସମସ୍ତେ ରୁଣ୍ଡହେଲାବେଳକୁ ବାବା ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ବାବା ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲାମାତ୍ରେ ନନ୍ଦା ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଗୋଲାପ ହାରଟିଏ ପିନ୍ଧାଇଦେଲା ବେଳକୁ ଅପା ଶଙ୍ଖ ବଜେଇଲା ଆଉ ସାରଦା ଓ ନାଳିମା ହୁଳହୁଳି ପକେଇଲେ । ବାବା କହିଲେ, ‘ଆଗୋ ନନ୍ଦା ଦେଇ, ତା’ ମୁହେ ଚଞ୍ଚଳ ଦବ । କାଲି ସକାଳ ବୁଲାବେଳେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଈଶ୍ୱରୀ, ମାଁ ଓ ଜନକକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉମାନେ ଯିବେ । ଆଠରେ ଜଳଖିଆ । ସାଢ଼େ ଆଠରେ ମୋ କାମ । ପୁଣି ପରଦିନ ସକାଳ ବୁଲା ବେଳେ ଦେଖା ।’

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘କାଲି ବଡ଼ଦିନ । ଆପଣତ ଭୋଟି ଦେବେ । କୋଉଠି ?’

‘ସବୁଠି, ମାନେ ସବୁ ଛାତ୍ରାବାସ, ତମ ଭୋଜନାଳୟ, ସାଗର ହେରିକାଙ୍କ ଛାଉଣୀ ସବୁ ଖାଦାନ ଓ ମୋ ଛାଉଣୀ । ସାଗର ଓ ଚାଙ୍ଗ ମେଡୁ ଠିକ୍ କରି ସମସ୍ତଙ୍କି ଜଣେଇବେ । ତେଣିକି ନିୟମିତ ରାନ୍ଧୁଣୀ ଓ ପରଷ୍ଟଣାଙ୍କ କାମ ।’

-ସକାଳ ଜଳଖିଆ ?

-ସକାଳ ଜଳଖିଆ, ପାଞ୍ଚଟାର ଚା’ ଓ ଦିପହର ଖାନା ତମମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମାତୃମନ୍ଦିର ଆଉ ଭୋଜନଶାଳାରେ ।

ଚାନ୍ତିଚାନ୍ତି ମାତୃମନ୍ଦିର ଗଲୁ । ଚା’ ଖାଇଲା ବେଳେ ତୁଆବୋଉ ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ୍ କଥା କହିଲେ । ବାବା କହିଲେ, ‘ବହୁତ ଭଲ କଥା । ଏଠାକାମ ପାଇଁ ମୋର ଗୋଟେ ସ୍ଥାୟୀ ଶାଖା ଏଇଠି କାମ କରିବ । ତୁଷାର ଆଉ ସାଗର ପାଲିକରି ସେ କାମ ତୁଲେଇବେ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଜେଜେ, ତେନମାର୍କର ରାଜକୁମାର ନଥାଇ ହାମ୍‌ଲେଟ ନାଟକ ଅସମ୍ଭବ ।’

‘ଲାଗୁଚି । ମୋ, ତେରା ବି ଏଠି ପଢ଼ିବ । ଏ ତୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ସରିଲାପରେ ଈଶ୍ୱର ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବି । ଉଠେଁ ।’

ଆମେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ତମ୍ବୁରେ ଛାଡ଼ି ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ ସବୁକଥାତ ଭାଲୁକ୍ତ ପଚାରିବ । ଏ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜ୍ ଓ ବ୍ରଷ୍ଟ ଜମି କଥା ପଚାରିବେ ନାହିଁ ?’ ତୁଆବୋଉ ପରମ ସନ୍ତୋଷରେ ଟିକିଏ ହସି, ‘ଏଇଠି ପଚାରିବି’ କହି ନିଜ ଛାତିରେ ପାପୁଲି ରଖିଲେ ।

ବଡ଼ଦିନ । ବାବାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସକାଳବୁଲାରୁ ଫେରି ସମସ୍ତେ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ତମ୍ବୁରେ ବସିବୁ, ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ଫୋନ୍ ଆସିଲା ଯେ ନନ୍ଦାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ଅରୁଣା ଜାନୁଆରୀ ପହରରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଛାଡ଼ିବେ । ତେଣୁ ଚଉଦ ସୁନ୍ଦା ନନ୍ଦା ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିବା ଦରକାର । ଖାଲି ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ଆଣିବ । ଭିସା ଦିଲ୍ଲୀରେ ହେବ । ଟିକେଟ୍ ହେଇସାରିବି । ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପାସ୍‌ପୋର୍ଟ ହବ କିମିତି ?’ ଅପା କହିଲା ‘ଦିଲ୍ଲୀରେ ବୈଦେଶିକ ବିଭାଗର ଫାଇଲ୍‌ସ୍ ସରିବ ମାନେ ଓଡ଼ିଆରେ ଅତିରିକ୍ତ ଆଉ ଇଂରାଜୀରେ ଆତିସନାଳ

ସେକ୍ରେଟେରି ପୁଖବୀର ନନ୍ଦନର ଓ ମୋର ସାଙ୍ଗ । ତାକୁ ସୁନନ୍ଦାର ଦରଖାସ୍ତ ଦିଆହୋଇଛି । ସେ ତିସେମ୍ବର ସରିବା ଆଗରୁ କୁରିଅରରେ ପଠେଇ ଦେବ କହିଛି । ବାକି ସେ ଟିକା ଫିକା କଥା ଡକ୍ଟର ରଥ ବୁଝିବେ । ତୁଆବୋଉ ରଥକୁ ଫୋନ୍‌କରି ଜଣେଇଲେ । ଦରଖାସ୍ତଟେ ଫ୍ୟାଙ୍କୁ କରିବାକୁ କହି ରଥ କହିଲେ, ‘ଟିକା ଓ ମୂଳ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଷଡ଼ଙ୍ଗା ଦବ । ଦରଖାସ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ତାକୁଟି ଫ୍ୟାଙ୍କୁ କରିଦେବେ । ସରକାରୀ ଠପା ଓ ସିଭିଲସର୍ଜନ ଦସ୍ତଖତ ମରାହେଇ ସବୁତକ ଏକତିରିଶରେ ପାଇଯିବେ ।’ ତା’ ଜଳଖିଆ ସାରି ଉଠିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଓ ସାଗର ପହଞ୍ଚି ଗୋଟେ ବଡ଼ ହଟକେସ୍ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ଅପା କହିଲା, ତାଙ୍କୁ ମାଫକର । ଏବେ କଥା ମନେ ରହୁନି ।’ ସାଗର କହିଲା, ‘ଶୁଣିଲୁଁ, ମେଡିକାଲ କଲେଜପାଇଁ ଲାଗିଲେଣି । କେତେକଥା ମନେ ରଖିବେ !’ ବାବା କହିଲେ, ‘ସାଗର, ଏଠିତ କାମ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମର ଗୋଟେ ସ୍ଥାୟୀ ସୁନିର୍ ଏଠି କରିବା । ତମେ ଓ ତୁଷାର ପାଳିକରି ବୁଝିବ । ତମ ଦିହକର ଠିକ୍ ଠିକଣା ନାହିଁ, ଆଜି ଏଠିତ କାଲି ତାସକେଷ୍ ଆଉ ତା ପରଦିନ....’ ବାବାଙ୍କୁ କୁହାଇ ନଦେଇ ତାଙ୍କୁ କହିଲା, ‘କେପଟାଉନ । ତୁଷାର ଭାଇ ଜୁନରେ ଆସିବେ । ସେତେବେଳକୁ ତୁଆ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ସରିଥିବ । ଦକ୍ଷିଣ ଆସ୍ତ୍ରାଲୀରେ ଦିନି ଚାରିଟା ମିନି ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଳ୍ପ କରେଇବା ପାଇଁ ଆମକୁ ଖୋଦ୍ ରାସ୍ତାପତି ଡାକିଛନ୍ତି । ସାଗର ଭାଇ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । କହୁଚି, ‘ଆମେ ଲୋଡ଼ିଲେ ତମେ ଆସିବ ଯେ, ମୁଁ ତମଠୁ ଇଲମ ପାଇଗଲେ ଆମେବି ଏଠି ଏ କାମ ଆରାମରେ କରିବୁ ।’ ଆଜି ଅପାହେରିକାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷାକରୁକରୁ କଥାରୁ କଥା ଲାଗି ଶେଷରେ ଏଇଠି ଛିଡ଼ିଲା ।

‘କେତେଦିନ ଲାଗିବ ?’

‘ଛ’ମାସ । ମାନେ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ବଡ଼ଦିନକୁ ଫେରିବ ।’

‘ତା’ପରେ ?’

‘ପ୍ରଥମେ ବରେହିପାଣି । ରାଜାଙ୍କବେଳୁ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି, ହଉନି । ଏବେ ପୁଣି ସର୍ଭେ ସରିଛି । ତଥାପି ହଉନି । ଏଠି ଚେଷ୍ଟାକରିବ । ନହେଲେ ପୂର୍ବୋତ୍ତର ଭାରତର ସାତ ଭଉଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ଅଲିହା ପଢ଼ିବ । ନହେଲେ କହୁଚି, ‘ମୋ ଏବ ପାଠତ ଅଛି ! ମୁଁ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି ।’

‘ହେଲା, ଯିବ । ତମ ଜାଗାରେ ରମେଶ କିମିତି ହବ ?’

‘ଭଲ ।’

‘ତକାଅ ।’

ତମଜାର ଭୋଜି । ନନ୍ଦାର ଦରଖାସ୍ତ ଓ ରିପୋର୍ଟ ଫ୍ୟାଙ୍କୁ ହେଲା । ତଃ ରଥ ଓ ମିଶ୍ର ଚିକିତ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରର ନକ୍ସା, ତିଆରି ଖର୍ଚ୍ଚର ଅବକଳ, ବିଭାଗମାନଙ୍କ ତାଲିକା ଓଗେର ପଠେଇଦେଲେ । ଆମ ପାଞ୍ଚଶ ଏକର ସାଙ୍ଗକୁ ଆଉ କିଛି ଜମି ନବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ହିସାବରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ି ପିଲାଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲାବେଳକୁ

ପ୍ରାୟ ତିନିଶ କୋଟି ଯାଏ ଲାଗିଯିବ । ପୁଣି ଲେଖିଲେ, ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ଓ ଭଗବତୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ସହକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ କରି କାମ ଆରମ୍ଭକର । ଆମେ ଦୁହେଁ କନସଲଟାଣ୍ଟ ମାନେ ପରାମର୍ଶଦାତା ହବୁ । ଏଠୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକେ ଓ ବାହାରୁ ବି କେହି କେହି ଆସିପାରନ୍ତି । ଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ।’ ସବୁର ନକଲ ସହିତ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଚିଠି ପଠାଗଲା । ତିରିଶ ଚାରିଖରେ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଆସିଲା, ‘ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ ତିନିଶ ବା ଚାରିଶ କୋଟି ବଡ଼କଥା ନୁହଁ । ଆପଣଙ୍କର ପୁରୁରାବୋହୂମାନେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି । କାମ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ । ଆଉ ଦଶଲକ୍ଷ ଡଲାର ପଠାଉଛି । ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଟ୍ରଷ୍ଟରୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦଶହଜାର ଏକର ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରାଗଲା । ଏକର ଲକ୍ଷେ ହିସାବରେ ନୂଆବୋଉ ଶ୍ୟଙ୍କୋଟି ପାଇଲେ । ତାହା ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପାଣ୍ଠିରେ ଜମାହେଲା ।’

ତିସେମ୍ବର ଏକତିରିଶରେ ମାଇକ୍ ଜଣାଇଲେ, ‘ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ମିଳିଗଲା । ଏବେ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ପତ୍ତରେ ‘ପଞ୍ଚତାରକା’ ଗୋପନୀୟତାର ମୋହର ବାଜିଲା । ଫ୍ୟାକ୍ଟି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ଭୁଲାଇରୁ ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭ ହେବ ।’

ନୂଆବର୍ଷ ସକାଳୁ ନୂଆବୋଉ, ନନ୍ଦା ଓ ଅପା ମତେ ମୋ ବସାରେ ପହଞ୍ଚାଇଦେଇ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ବାରରେ ଯିବି । ସେଇଦିନ ଦେଖାହେବ ନା ଆଗରୁ ?’ ଅପା କହିଲା, ‘ଚାରି ସଞ୍ଜରେ ମୁଁ ଆସି ତାକୁ ନେଇକରି ଯିବି । ଛ’ସକାଳୁ ଛାଡ଼ିଦେଇଯିବି । ପୁଣି ଏଗାର ସଞ୍ଜରେ ସେ ଯିବ । ବାରରେ ସମସ୍ତେ ଆସିବୁଁ । ଆମେ ଦିହେଁ ଦିଲ୍ଲୀଯିବା । ନନ୍ଦୁ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ସୋମବାର, ଡେର ଚାରିଖ ସକାଳୁ କଲେଜ୍ ଆସିବ ।’ ସେମାନେ ବାହାରିଲାବେଳକୁ ଅପାର ମୋବାଇଲ ବାଜିଲା । ଅପା କହିଲା, ‘ବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ଓ ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିବୁ । ଆପଣ ଚାହିଁଲେ ଆମକୁ ଭେଟିପାରିବେ ।’ ଅପା ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି କହିଲା, ‘ପ୍ରତିରକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତା । ନୂଆବୋଉ, ଭାଇ ଓ ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କୁ କୁହ ଭଗବାନ ଶଙ୍ଖେ ପୂରାଇ ଚକ୍ରଉହାଡ଼ ନକଲେ ଏମାନେ ଆମକୁ ଖୁନନ୍ଦିନ୍ କରି ପକେଇବେ ।’ ସେଠୁ କହିଲା, ‘ଦେଖିତ ବେଟା ! ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ନାଗିଲେ କାନାଡ଼ା ଓ ଆମେରିକା ସାଙ୍ଗରେ ଭାରତର ଲଢ଼େଇ ଲଗେଇ ଦେବି । ମଜା ପାଇବୁ ।’ ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ଏତେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୁଅନା । ଭଗବାନ ନ ଚାହିଁଲେ ପତ୍ରଟିଏ ବି ହଲିବ ନାହିଁ । ତମେତ ଆଗରୁ ଠିକ୍ କରିଚ ଯେ କାନାଡ଼ା ଓ ଭାରତ ଉଭୟକୁ ତମ ରୋବୋ ଦେବ । କେତୋଟି ଲେଖାଏଁ ଦେବ ଓ କ’ଣ ଦରନେବ, କେବଳ ସେଇକଥାହିଁ ଆଲୋଚନା କରିଆରେ ସ୍ଥିର ହେବ । ସେଠୁ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହେବ । ଏହାର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଓ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଅଧିକାର ଦୁଇଟି ଅଲଗା ରାଷ୍ଟ୍ରର ନାଗରିକଙ୍କର ହୋଇଥିବାରୁ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ତମ ଓକିଲମାନେ ଏହା ଚିଠା କରିବେ । କୌଣସି କଥାରେ କିଛି ବିବାଦ ହେଲେ, କେବଳ ବିଶ୍ୱ ବିଚାରାଳୟ ହିଁ ପଇସଲା କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ରହିବ ।’

ନନ୍ଦା ତା' କରିବା ପାଇଁ ଉଠିଗଲା ବେଳକୁ ପୁଣି ଅପାର ମୋବାଇଲ୍ ବାଜିଲା । ଅପା ସିକର ଅନ୍ କଲା । ମାଇକ୍‌ର କଣ ଶୁଭିଲା - ମୁଁ ମୋ କମ୍ପାନୀର ମାଲିକ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ସହ କଥାହଉଛି । ବହୁତ ଜରୁରୀ କଥା । ତମେମାନେ ଯାଅ ।' ସେଠୁ ଅପାକୁ କହିଲା, 'ମାତାମ୍ ଏଠି ତୁଷାର ଅଛନ୍ତି । ସେଠି ଇଶ୍ଵରୀ ମାତାମ୍, ନନ୍ଦନ ସାର୍ ଓ ସୁନନ୍ଦା ମାତାମ୍ ଥିବେ । ଏଠି ଆମ ଦୁହିଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ବା ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଫୋନ୍‌ରେ କଥାହେବା ପାଇଁ ଲମ୍ବା ଲାଇନ୍ ଲାଗିଛି । କାନାଡ଼ାର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସୁରକ୍ଷା ବିଭାଗ ଓ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ଆମକୁ ପହରା ଦଉଛନ୍ତି । ସବୁ ଫୋନ୍ ଅଟକ । କେବଳ ମୋ ମୋବାଇଲ୍ କାମ କରୁଛି । ସବୁ କଥା ବାର୍ତ୍ତା ସୁରକ୍ଷା-ବିଭାଗ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଜରିଆରେ ହେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଗୋପନ-ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ସେମାନେ ସେ ସୁଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏଇନା, ଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଗୋପନ ରହୁଛି । କାରଣ, ଆମେ ଅଡ଼ିବସିଲେ ଆଉ ଯାହା ହଉ ନ ହଉ, କାନାଡ଼ାବି ରୋବୋ ପାଇବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ କାନାଡ଼ା-ସରକାରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଛି । ଖୋଦ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆମସହ ଟେଲିକନଫରେନ୍ସ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିରକ୍ଷା, ବୈଦେଶିକ ଓ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସୁରକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଛନ୍ତି । କୌଣସି ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ନାହାନ୍ତି । ଆମେ ଗୋଟିଏ ମୋଟାମୋଟି ରାଜିନିମାରେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଶେଷ ଫଇସଲା କରିବୁ । ସେ ବୁଦ୍ଧି ପତ୍ରରେ ମୁଁ ଓ ତୁଷାରବାବୁ ଓ ଏଠା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଵାକ୍ଷର କରିବେ । ତାପରେ ଓକିଲ ଓ ବୁରୋକ୍ରାଟଙ୍କ କାମ । ଶେଷ ଖସଡ଼ାବି ସେମିତି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦେଖୁ ସନ୍ତକ କଲାପରେ ଯାଇଁ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ହେବ । ଏବେ ସେପଟ ଖବର ଶୁଣନ୍ତୁ । ଭାରତର ଟାଏଡ଼ା ଟାଏଡ଼ା ବୁରୋକ୍ରାଟ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବା ପାଇଁ ବସିଥିଲେ ଯେ, ଆପଣମାନେ ହିଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେ ବୋଲି ଜଣେଇ ଦେଇବୁ । କେବଳ ଆପଣମାନେ ଜାଣିବାପାଇଁ ଏ ଫୋନ୍ । ଆପଣ ଚାହିଁଲେ ଆମସହ କଥା ହେଇପାରିବେ । ଏଠି ଏମାନଙ୍କୁ ସେକଥା ଜୁହାଯାଇଛି । ରହିଲୁ । ନମସ୍କାର ।'

ମାଇକ୍‌ଙ୍କ ଫୋନ୍ ବନ୍ଦହବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପୁଣି ଅପା ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ଅପା ଟିକିଏ ଶୁଣି ପଚାରିଲା, 'କିଏ କଥାହେବେ ?' ସେଠୁ କହିଲା, 'ଓ, ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବ ! ସେ ବିଭାଗରେ ତ ଚାରି ଛ' ସଚିବଥିବେ, ଏକ ଦାୟିତ୍ଵ କ'ଣ ?' ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲା, 'ହୁଝିଲି, ପ୍ରତିରକ୍ଷା ଗବେଷଣା ସଚିବ । ସେ ନିଜେ ଫୋନ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ? ତାଙ୍କୁ କହିଦିଅ ଯେ ପ୍ରତିରକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତା ଆମକୁ ବାରରେ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଦେଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ।' ଟିକକ ପରେ ପୁଣି ଫୋନ୍ । ଅପା କହିଲା, 'ଅହୋ ଭାଗ୍ୟ, ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବ ମହୋଦୟ ! ମୁଁ କେବଳ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଥାହେବି ।' ଆମେ ତା' ପିଇବାରେ ମନଦେଲୁ । ପାଞ୍ଚମିନିଟ ପରେ ପୁଣି ଫୋନ୍ । ଅପା ପଚାରିଲା 'କିଏ ଆପଣ ? ଥରେ କହିଚି, କଥାହେବିତ କେବଳ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ହିଁ କଥାହେବି । ମନେ ରଖିବେ -

ମୁଁ ଭାରତରେ ଆପଣଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଶିଳ୍ପପତି । କାନାଡ଼ାର ନାଗରିକ । ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଦେଶର ହିତ ପାଇଁ ମୋ ସହିତ କଥାହେବେ । କଣ କହିଲେ ? ଆପଣ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଧିକାର ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ବରେ ରହିଥିବା ବିଶେଷ ସଚିବ ! ପରିଚୟ ପାଇ ଖୁସିହେଲି । ଅନୁଗ୍ରହକରି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଫୋନ୍ ଦିଅନ୍ତୁ ।’ ଅପା ଫୋନ୍ ରଖିଦେଲା । ନନ୍ଦାକୁ କହିଲା, ‘ଆଉ କପେ କପେ ଚା’ ହବ ? ମଣିଷକୁ ଟିକିଏ ଆରାମରେ ଚା’ ବି ପେଇଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥର ଚା’ ପିଇ ଆମେ ଉଠିବା । ନନ୍ଦା ଚା’ କରିବାକୁ ଗଲା । ପୁଣି ଫୋନ୍ । ଅପା ଫୋନ୍ ଉଠେଇ କହିଲା, ‘ଆପଣଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଜାଣିଲି ଆପଣ ଆଉ ଯିଏ ହୁଅନ୍ତୁ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । କାନାଡ଼ାର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଫୋନରେ କଥାହେବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବି । ତାଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିବି । ଫଳାଫଳ ପାଇଁ ଆପଣମାନେ ଦାୟୀ ହେବେ । ଏହାପରେ କେବଳ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଣ୍ଠ ନ ଶୁଣିଲେ କାହାରିକୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେବି ନାହିଁ ।’ ସେ ରଖି ରଖି ପୁଣି ଫୋନ୍ । ଅପା ଏଡ଼େ ପାଟିକଲା, ‘କିଏ ହୋ ତମେ ? କ’ଣ କହିଲି, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବ । ତାହେଲେ ଆଗ ଫୋନ୍‌ଟି ଆପଣଙ୍କ ରୁମ୍‌ରୁ, ଆପଣଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ, ଆପଣଙ୍କଘରୋଇ ସଚିବ ଆପଣଙ୍କ ନାଆଁରେ କରିଥିଲେ ପରା ? କି ବ୍ୟବସ୍ଥା ! ଆପଣ ତ ଖୋଦ ଇନ୍ଦ୍ର-ସତ୍ତାରେ ବିରାଜମାନ କରୁଛନ୍ତି । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସିଧା କଥା ହୁଅନ୍ତେ କେମିତି ! ମନେରଖିବେ - କେବଳ, କେବଳ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ।’ ସେଠୁ ମୋବାଇଲ କନେକ୍ଟନ୍ ଅଫ କରିଦେଇ ମୋ ଫୋନ୍‌ରୁ ପଚନାୟକଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କଲା । ‘ପଚନାୟକ, ତମ ମୋବାଇଲଟା ମତେ ଧାରଦିଅ । ମୋ ପାଇଁ ନୂଆ ଡାକିକା ବାହାର ନୂଆ ମୋବାଇଲ୍‌ଟେ ମଗାଅ । ନନ୍ଦନଙ୍କ ବସାରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।’

ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ କେବଳ ନନ୍ଦନ, ନନ୍ଦା ବା ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗପ ମାର ! ମିଆଁସ୍ ଥଣ୍ଡା ରହିବ । କେତେ ନା କେତେ ବୁଦ୍ଧି ଖେଳିବ ଆଉ ବାଟ ଫିଟିବ !’ ଅପା କହିଲା, ‘ନୋହିଲେକି ତମେ ଇଶ୍ବରୀ !’ ଅପା ଆଉ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଛି, ମୋ ଫୋନ୍ ବାଜିଲା । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, କଲେଜତ ଆସିବ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାର ।’ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍‌ଙ୍କ ହୁକୁମ୍ କଥା ଜଣେଇ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ, ଆପଣମାନେତ ଯିବେ । ଖାଲି ପଚନାୟକଙ୍କୁ ଯାହା ଅପେକ୍ଷା ! ମୁଁ ଆସୁଛି । ଘରେ ତାଲାଦେଇ ଚାବିକାଠି ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଦେଇଯିବେ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ତମ ଗାଁ କମାର ଗଢ଼ିଥିବା ତାଲାର ମୋହ ତୁଟା ଏଥର । ଗୋଟେ ଭଲ ଗୋଦରେଇ ତାଲା ପକା ଏଣିକି । ନା, ଗୋଦରେଇ ବାଲା ଜମା ଦିଇଟା ଚାବିକାଠି ଦେବେ । ତୁ ଗୋଟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଲିଗଡ଼ କମ୍ପାନୀର ଡିନିକାଠିଆ ତାଲା ଆଣ । ଗୋଟେ ତୋ ପାଖରେ ଗୋଟେ ଆମ ପାଖରେ ଓ ଗୋଟେ ମଧୁବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବ । ରହ, ମୁଁ ପଚନାୟକଙ୍କୁ କହିଦିଏଁ ।’ ଅପା ମୋବାଇଲ୍ ଲଗାଇଲା । ମୁଁ ସାଇକୁ ବାହାର କଲାବେଳକୁ ନୂଆବୋଉ

କହିଲେ, ‘କାର୍ତ୍ତା ନେଇଯା । ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋବାଇଲ୍ ଆଉ ତାଲା ଆଣି ଆସିବା ଭିତରେ ତମେ ଫେରିଆସିବ ନା ଆଜି ଏକ୍ସପ୍ରେସ୍ ନବ ?’

‘ନେବି, ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟା ପରେ । ଦିଗ୍ଘା ।’

‘ହଉ, ଆସ, ଆମେ ତହିଁର ବସଉଛୁ । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଖାଇବା ।’

ମୁଁ ଗାଡ଼ି ଧରି ବାହାରିଗଲି । ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍‌ଙ୍କୁ ଭେଟିଲି । ସେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଦିଲ୍ଲୀରୁ ପଂଜାବ ଲୋକ ତମକୁ ନାଗିପାତି ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ବ୍ରଦର-ଇନ୍-ଲ ମାନେ ଗୋଟେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କିମିତି ହେବେ ! ସେମାନେ ଆମ ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲେ । ସଚିବ ମତେ କହିଲେ, ନନ୍ଦନନ ମହାପାତ୍ର ପରା ଗୋଟେ କ’ଣ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପେଟେଣ୍ଟ ହାସଲ କରିଛି ! କ’ଣ ଗୋଟେ ରୋବୋ । ଦିଲ୍ଲୀବାଲା ସେଇଟାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ମତେ ତକେଇ ଆଦେଶ ଦେବାକୁ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନକରି ପେଟେଣ୍ଟେଡ୍ ରୋବୋକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗକୁ ଅନୁମତି ଦଉ ।’ ସେମାନେ ପରା କ’ଣ ଫର୍ମସବୁ ଫର୍ମାକୁ କରୁଛନ୍ତି । ଲାଗୁଛି କ’ଣ ଗୋଟେ ବିରାଟ ବ୍ୟାପାର । ତଥାପି ହ୍ୟାକ୍ସେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ବି ସିଧା କଥାହେଇ ପାରିନେନି, ତମେ କୋଉ ନଡ଼ିଆର ଖୁରୁଡ଼ !’

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଯା’ହଉ ସଂସ୍କୃତିଆ ଓଡ଼ିଆ ଢମାଳିଗାକୁ ଜାମା ଢୋଡ଼ ପିନ୍ଧେଇ ବାହାରକୁ ଆଣିଲେ ଦେଖୁ ମୁଁ ହସିଦେଲି । ସେ ବି ହସିଲେ । ସେଠୁ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲି - ଆଜ୍ଞା ଆଗରୁ କହିଚି, ଏଇଟି ମେଧାର କଥା, ବୁଦ୍ଧିର କଥା, ପ୍ରଜ୍ଞାର କଥା । ପାଇଲ୍ ଚାଷ ନୁହେଁ ଯେ ବାବୁମାନେ ହୁକୁମ କରିଦେବେ ଆଉ ବାହାପିଆପଣେ ବାଉନବାଟି ଚାଷ କରିବେ ! ଏଟା ନନ୍ଦନର ମୌଳିକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧିକାର । ତା ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ହେଲେ ବି ମୋର କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କର ଦରକାର ସେମାନେ ସିଧା ତା ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହୁଅନ୍ତୁ । ତେବେ ସମସ୍ତେ ଟିକେ ହୁସିଆର ହେଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେ । ଯଥେଷ୍ଟ ଔଷଧ୍ୟ ଦେଖେଇଲେଣି ! ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ସେ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ର ଅଲ୍ ସୋଲସକୁ ଯାଉଛି ! ଦିଲ୍ଲୀବାଲାଏ ବେଶୀ ଔଷଧ୍ୟ ଦେଖେଇଲେ, ନନ୍ଦନ ତାଙ୍କ କଥା କହିନକାଳେ ମାନିବ ନାହିଁ । ଆପଣ କି ମୁଁ କହିଲେ ବି ନୁହଁ । ସେ ଚାକିରିବି ଛାଡ଼ି ଦେଇପାରେ ! ତେଣୁ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ହୁସିଆର କରିଦେବେ ।’ ସେଠୁ ମତେ ପଚାରିଲେ, ‘କ’ଣ ଠିକ୍ କହିଚିତ ?’

‘ଆଜ୍ଞା ।’

-ଆଜ୍ଞା, ଏ ପେଟେଣ୍ଟ କଥାତ ମତେ ଆଗରୁ କେବେ କହିନ । ତମେ ଆଉ ରୋବୋ ! ମୁଁ ତ କଳ୍ପନା ବି କରିପାରୁନାହିଁ ।

-ସାର୍ ଆପଣ ଏକାବେଳେ ଠିକ୍ କଥା କହିଛନ୍ତି । ଆପଣତ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି । ବିରାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଉ ଶିଳ୍ପପତି । ଭାରତୀୟ ବାପ ମା ହେଲେବି ସେ କାନାଡ଼ାର ନାଗରିକ । ସେଠି ତାଙ୍କର ବିରାଟ କାରଖାନା । ତାଙ୍କର ଆଉଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସାଙ୍ଗ ତୁଷାର ମହାରଣା ।

ବାସ୍ତବରେ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ସ୍ବଚ୍ଛରାଜ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂରେ ପୃଥ୍ବୀ-ବ୍ୟାପି ଖ୍ୟାତି । ମୁଣ୍ଡଟା ସବୁବେଳେ ଆକାଶରେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଚଳନ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ।

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ସପ୍ତଶଂସ କଥା ଶୁଣିଲି, ‘ଏ ରିଏଲ ଜିନିୟସ୍ । ହଁ, ସେଠୁ ?’

-ଏ ଦୁହିଙ୍କର ଦୁଇଟି ପୁରୁଣା ପେଟେଟ୍ଟେଟ୍ ଗ୍ୟାଜେକ୍ଟ ମିଶେଇ ଏ ଚୂଡ଼ାୟ ଗ୍ୟାଜେ ବାହାରିଛି । ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଦରଖାସ୍ତ ଆରମ୍ଭରେ ଗୋପନୀୟତା ବିଚାରରେ ‘ଚାରି-ତାରା’ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଥିଲା । ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ମିଳିଲାପରେ ଏହା ‘ପାଞ୍ଚ-ତାରା’କୁ ଉଠିଛି । ଏ ପରା ରାତାରୁ, କ୍ଷେପଣାସ୍ତ, ରକେଟ୍, ପାରମାଣବିକ ସଂଯନ୍ତ୍ର, ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ! ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ଏହା ପୃଥ୍ବୀସାରା ଚହଳ ପକେଇଛି । ପ୍ରାୟ ସବୁଦେଶର ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ, ବିମାନ-ଚଳାଚଳ ବିଭାଗ, ମହାକାଶ-ସଂସ୍ଥା ଓଗେର ଏ ରୋବୋ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଲଗେଇଲେଣି ।’

-ଏତ ସତରେ ବିରାଟ କଥା ! ମାତ୍ର ତମେ କ’ଣ କଲ ?

-କିଛି ନାହିଁ ସାର୍ । ତୁଷାର ସୁଧା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂର ହରିହରାନନ୍ଦନାଥଙ୍କ ଧରମପୁଅ ଓ ସହକାରୀ । ସେ, ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ଆଉ ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ କାମରେ ଏକାଠି ହେଲୁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଆଲୋଚନା ବେଳେ କ’ଣ ପଦେ ଅଧେ କହିଥିବି, ସେଇଟାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୁହେଁ ଗୁରୁତ୍ବଦେଇ ମତେ ଓ ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ବତୀଙ୍କୁ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟର ଅନ୍ୟତମ ଅଂଶଦାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମୋ ଜାଣିବାରେ ମୁଁ ଖାଲି ନାଆଁଟାହିଁ ଦେଇଛି । ଆମ ଆଶ୍ରମର ଏ, ସୁନନ୍ଦା ବା ନନ୍ଦାଙ୍କର ଏନ୍, ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଏ, ମୋର ଏନ୍ ଓ ତୁଷାରଙ୍କ ଟି ମିଶି ‘ଅନନ୍ତ ।’

-ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ତମକୁ ଆମ ପରମ୍ପରା ଜଣା । ‘ନାମ’ ଛୋଟକଥା ନୁହଁ । ଭଗବାନ ପରା ନାମ-ରୂପ ବିବର୍ଜିତ ହୋଇବି ନାମ ଓ ରୂପରେ ଗୋଚରୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତି । ନାମର ଶକ୍ତି ଅସୀମ । ନହେଲେ ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ ଜପକୁ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ବ ଦିଆହୋଇ ଥାଆନ୍ତା କାହିଁକି ? ତେବେ ତମେ ଖାଲି ନାଁ ନୁହ ତମ ଅଜ୍ଞାତରେ ହୁଏତ ଏପରି କିଛି କହିଛ ବା କରିଚ ଯୋଉଥିପାଇଁ ଏ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତମକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଛନ୍ତି ।

-ସାର୍, ସତ କହୁଛି ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନା । କ’ଣ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲି । ତେବେ ଅଞ୍ଜଳି ମୋ ସାଙ୍ଗ । ସେ ମତେ ଏମିତି ଫସେଇଦେଲେ !

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ହୋ ହୋ ହେଇ ହସି କହିଲେ, ‘ସାଙ୍ଗ ! ହଇହୋ, ସେଦିନ ତାଙ୍କ ସାନଭଉଣୀ, କଣ ନାଁଟି ? ହଁ ସୁନନ୍ଦା, ତାଙ୍କୁ ବକ୍ଷେଇବାପାଇଁ ତମେ ଠେଙ୍ଗା ବୁଲେଇ ପାଞ୍ଚଟା ଗୁଣ୍ଡାକୁ କେମିତି ସାବାଡ଼ କଲ, ମନୋଜ ଗପୁଥିଲା । ଆରେ, ଏମିତି ବଳବଳ ହେଇ ଚାହିଁବ କ’ଣ ? ମନୋଜ ମହାପାତ୍ର, ତମ ପୁଲିସ୍ ଡି.ଜି. ! ତମ ପାଠକଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ତାଠୁ ଠେଙ୍ଗା କଥା ଶୁଣିଲି । ଏଇନା ରୋବୋ ଖବର ପାଇଲି ! ତେବେ ଏ ଠେଙ୍ଗା ଆଉ ରୋବୋ-ବଢ଼ିଆ ଯୋଡ଼ି ! ଗୋଟେ ପରାମର୍ଶ ମନେ ରଖିବ । ଏ ଦିଲ୍ଲା କି ଓଡ଼ିଶା ବେହିପୋମାନେ ତମକୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଲେ, ତମେ ମାଲକଛା ମାରି, ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଚିତା ଆଜି, ଅଣ୍ଟାରେ ପୁରୀ

ପାକଳା ଗାମୁଛା ଭିଡ଼ି, ହାତରେ ଚିତାଏ ଉଷା ମୂଳି ବାଉଁଶ ଠେଙ୍ଗା ଧରି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵାଗତ କରିବ । ଯିମିତିହଉ, ମତେ ଟିକିଏ ଖବର ଦବ । ମୁଁ ତମ ଚେହେରା ଓ ତାଙ୍କ ହାଲ ନ ଦେଖିଲେ ହବନାହିଁ ।’

-ସାର୍, ମୁଁ ଯାଇ ଘରେ ଶୋଇବି, ନହେଲେ ସିଧା ଗୋରାକବର ଯାଇ ସେଇଠି ରହିବି । ମତେ ଛୁଟି ଦିଅନ୍ତୁ ! ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନନ୍ତୁ ।’

ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ପୁଣି ହସିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ମତେ ବୋକା ପାଇତ ? ଆରେ କୋଉ କିପ୍ସ ସନ୍, ପୁଣି ଅନେଇତ କ’ଣ, ଆରେ ଚେଡ଼ି ମାନେ ପୋଇଲା, ମାନେ ରକ୍ଷିତାର ପୁଅ, ମାନେ ଆମ ଗଞ୍ଜାମର ଚେଡ଼ିପୋ ଆଉ ତମର ପୋଇଲି-ପୁଅ ଫାଇଲ୍ ଚଷ୍ମୁଚିତ କୋଉ ହ୍ୟାଙ୍ଗ ଗୋରୁ ଟି ଟି କରୁଟି । ତମର ଏ ସାହାଣୀ ଡିରିଣ୍ଡି ବର୍ଷହେଲା ମଣିଷ ଚରଉଟି ! ତମେ ଶୋଇବା ଲୋକ ! ପୁଣି କ’ଣନା ଗୋରାକବରରେ ଶୋଇବ । ଛାଡ଼, ନୋ ଚିନ୍ତା । ତମକୁ ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର ହେଲା । ଯାହା କରୁତ କର । ଭାଗବତ ମନେରଖ, ‘ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଅନନ୍ତ, କି କରିପାରେ ବଳବନ୍ତ ?’ ତେବେ ମୋ କଥା, ସୁନ୍ଦର କଲି - ମାଲକଛା ଆଉ ଠେଙ୍ଗା-ଜମା ଭୁଲିବ ନାହିଁ । ଯାଅ । ଶଲେ ଥରେ ଶୁଣିଚନ୍ତି ଆଉଥରେ ଶୁଣିବେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ସାରା ଯେତେଟା ଫାଇଲ୍ ଦେଖୁଥିବେ, ଫି ସନ ତାର ପାଞ୍ଚଦଶ ଗୁଣ ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା ଦେଖୁଟି । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବେନି ! କହିବେ ମୋ ବିଭାଗ ସେକ୍ରେଟେରିଙ୍କୁ, ସେ କହିବେ ମତେ ! ଏଥର ସେ ବି ଶୁଣିବେ । ମୁକୁନ୍ଦାର ବଉଁଶୀ ଦେଖୁ ଭାବିଚନ୍ତି, ମୁକୁନ୍ଦାବି ଖାଲି ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡେ ! ଏଥର ମୂଳି ବାଉଁଶ ଦେଖିବେ ! ଶୁଣିଥା ନନ୍ଦନ, କେନ୍ଦ୍ର ଶିକ୍ଷାସଚିବ ମତେତ ଛାଡ଼, ଆମ ସଚିବଙ୍କୁ ସିଧା ଫୋନ୍ କଲାନାହିଁ । ତା ଯୁଗ୍ମ ସଚିବ ଜରିଆରେ କୁହାଇଲା । ସେ ଜଏଣ୍ଟଟା କାଲିକା ବଜା, ସେ ବି ମତେ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଆମ ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲା । ଆଉ ଏଇଟା ଏମିତି ବେଲଜା, ସେ ଅଣ୍ଟା କଥାରେ ମତେ ଫୋନ୍ କଲା ! ପୁଣିଥରେ କହୁଟି - ବେଧଡ଼କ ହେଇ ରୁହ । ଆଉ ଫାଦର-ଇନ୍-ଲଙ୍କ ସନ୍ମାନଙ୍କୁ ଚେଙ୍ଗେ ଚେଙ୍ଗେ ଦିଅ ! ତମ ବନ୍ଧୁ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ, ତାଙ୍କ ଭଉଣୀ, ତମ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍, ତୁଷାର ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ଓ ହରିହରାନନ୍ଦ - ସରିଙ୍କୁ ମୋର ଯଥାବିଧି ଜଣେଇବ । ତା ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ଅନୁରୋଧ ବି - ଏମିତି, ଚେଙ୍ଗେ ଦେବ ଯେ ବେହିପୋକର ପୋଡୁଥିବ ।’

ଜାଣିଲି, ବୁରୋକ୍ରାଟମାନଙ୍କର ଉନ୍ନାୟିକ ପଣିଆ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କୁ ବହୁତ ବାଧୁଛି । ତାଙ୍କ ଅଫିସ ଛାଡ଼ିଲାବେଳେ କହିଲି, ‘ସାର୍, ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କହିଦିଅଁ - ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବେ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଦେଇଚନ୍ତି !’

‘ଇ ବୁଆ ! ଏମିତି ଦାସ ନହେଲେ କି ମଣିଷ !’ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଉଠିଲି । ମୋ ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ମତେ ବାଟେଇ ଦେବାପାଇଁ ଆସିଲେ, ‘ଶୁଣ୍ଠର ତମମାନଙ୍କର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ ।’

ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ରୋଷେଇ ସରିଥାଏ । ଖାଇ ବସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ

କଥା ଶୁଣେଇଲି । ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏତେଦିନେ ଜାଣିଲି ! ଅଚଂଛା ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ଠାରୁ ଶିଖାହେଇଛି ।’

-ଆଂଶିକ ସତ୍ୟ । ଅସଲରେ ଅବଧୂତଙ୍କ ଚବିଶ ଗୁରୁ ପରି ମୋର ବହୁଗୁରୁ । ପ୍ରଥମେ ଆମ ଗାଁର କାଶିଆ ଭାଇ । ତାରିଠାରୁ ସେ ଛ’ଙ୍କର ଘରକୁଢ଼ିବା ଦ୍ଵାରା ଶିଖୁଥିଲି । ଦ୍ଵିତୀୟ କୃଷ୍ଣସିଂହ । ତୃତୀୟ ଜଣେ ଲୋକ ନୁହେଁ, ଅନେକ ଲୋକ, ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳର ସାଧାରଣ ଲୋକେ - ବରଗଡ଼ରୁ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଦ୍ଧା, ଆଉ ବାରିପଦାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର !

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ମୁକୁନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଘର ?’

-ପୁରୀ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଭାଷାବି ସାରା ଓଡ଼ିଶାରୁ ସଂଗୃହୀତ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଇଂରେଜୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିବାର ବିଶେଷ କାଇଦା ! କି ଅନୁବାଦ ! କିପୁସ୍ -ସନ୍ !

ସମସ୍ତେ ହସିଲେ । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ତମ ସ୍ଵେଷ୍ଟାରୁ ଲୁସ ।’

-ପରେ ଦେଖିବି । ଏଇନା ଛୁଟି । ଏ ଘାଟି ପାରେଇବା ଯାଏ । ଆମେ ଏକାଠି ନରହିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଫଟିବ ନେଇଁ ।

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆଜିଗତ ତାଲା, କଞ୍ଚିକାଠି ସାଙ୍ଗକୁ ଅଞ୍ଜଳିକ ଅନ୍ତର୍ଲିଷ୍ଟେଡ଼ ପୋନ୍ ବି ମିଳିଯାଇଛି । ତମେ ଗୋଟେ ଚାବିକାଠି ମଧୁବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଦେଇ ଆସିଲେ, ବାହାରିବା । ତେବେ ଗୋଟେ କଥା ଟିକେ ଭାବ, ତମେ ଶିକ୍ଷକ । କଥାସେଇ କଥା ନରଖିବ କେମିତି ? ଲୁସ ନବାକଥା କହିତ । ନବା ଉଚିତ ।’ ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ଦେଖୁଲୁତ ! କେଡ଼େ କଡ଼ା ମାଷ୍ଟାଣୀରେ ବାବା !’

-ସେଇଥିପାଇଁତ ମୋର ଭାରୀ ତର ।

ସେମାନେ ଗଲେ । ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ଚାରି ସଞ୍ଜରେ ଅପା ଆସିଲା । ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି । କପେ କପେ ଚା’ ପିଇଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ପୂର୍ବଦ୍ଵାର ପାଖରେ ଅପା ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇଲା । ତୁଆକଥା ଦେଖିଲି । ମୁଖ୍ୟପାଟକ ବନ୍ଦ ! ତାଙ୍କ ଅଫିସରୁ ମଉସା ପାଟିକଲେ, ‘ଆରେ ମୂର୍ଖ । ସାନ ମାଆଙ୍କ ଗାଡ଼ି ଆଜିଯାଏ ଚିହ୍ନିନୁନାହିଁ ? ଫିଟା ଫିଟା ।’ ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା, ମୋ ଗାଡ଼ି ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା । ମତେ କାବୁକରି, ଦି ଚାରିଟା ବଦମାସ୍ ଗାଡ଼ିଟା ହାଇଜାକ୍ କରି ଆସିଗଲେ କ’ଣ ହବ ? ତେଣୁ ସଜିବି ଓ ସବୁ ଗାଡ଼ି ଅଟକିବେ । ଆପଣ ତନଖି କଲାପରେହିଁ ଭିତରକୁ ଯିବେ ।’ ଆମେ ସିଧା ଅତିଥିଶାଳା ଯିବା ବାଟରେ ଅପା କହିଲା, ‘ମାଇକେଲ୍ ଓ ସ୍ଵୋକ ପରାମର୍ଶ । ବାବା ମଧ୍ୟ ପୂରା ସମର୍ଥନ ଦେଇ ଦଶଜଣ ପୂର୍ବତନ ଗୁଣ୍ଡା ସୈନିକ ମଗାଇଚନ୍ତି । ରାତିସାରା ପାଟିରି ବାହାରେ ସୁସୁରି ବଜେଇ ବୁଲୁଚନ୍ତି ସେମାନେ । ଶତ୍ରୁପକ୍ଷୀୟ ବଦମାସକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନୁହେଁରେ ନନ୍ଦୁ, ଆପଣା ଦେଶର ଗାଜାକଠାରୁ ବି ବେଶୀ ରାଜଭଣ୍ଡ ଲୋକଙ୍କ ଦାଉରୁ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ !’

‘ବୁଢ଼ି ବାପାଝୁଣ । ଦେଖୁଛୁ ରଇଥା-ହାଓ....’ ଯାଏ କହି ନିଜକୁ ରୋକିନେଇ । ଅପା କହିଲା,
‘କିରେ ଏ ଭାଷା ? କୋଉ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଏମିତି କହନ୍ତି !’

-ଏଟା ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବାନ୍ଧିନା ! ମୁଁ କଲେଜରେ ଏନସିସିରେ ଥିବାକଥା ଭୁଲିଗଲୁ ?

-ହୁ ତ କହିବୁ କେବେ ।

-ତା ଅବଶ୍ୟ । ଏ ଭାଷାଟି ବ୍ୟବହାର କରୁନଥିଲି - କାରଣ ମୋ ପିତା କେବେ ଏମିତି ଚହଟି ନଥିଲା ।

-ଆଜ୍ଞା, କହ ।

-ଏଥର ମୁକୁନ୍ଦ ସାରକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଠିଆ କରଉଛି-ମାନେ ଖାଣ୍ଟି ବାରାବ୍ କଥନାର ଓଡ଼ିଆ, ପୁଣି ସଂସ୍କୃତିଆ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଦଉଛି - ଶ୍ୟାଳକ ପିତୃ ପରିଚୟ ହୀନ ବଂଧୁମାନଙ୍କ କୋଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ପିଞ୍ଜା ଯନ୍ତ୍ରରେ ତୁଳେଇ ମଜା ନ ଚଖେଇଲେ ମୋ ନାଁରେ କିପ୍ ଏ ଡର । ହଉ ଛାଡ଼, ଗେଟ୍ ପାଖର ତିନି ପହରାଦାରତ ଗୁଣ୍ଡା ନୁହନ୍ତି ।

-ନା, କୁଆଙ୍ଗ । ଏବେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ବାସିନା ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ମାଁ, କୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦା, ସାରଦା, ଜନକ ଓ ନାଳିମା ଥିଲେ । ମାଁ କହିଲେ, ‘ଏ ସୁରୁବାବୁ, ଚାନ୍ଦ ଦିବ୍ ନାଲ ଯାଉଛୁ ତୋର ଚେହେରା କେନ୍ଦ୍ରା ହେଲା ନ ?’

-କାହାରି ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲାନେଇଁ, ଖାଲି ତମେ ଜାଣିପକେଇଲ !

ମା ନନ୍ଦାକୁ କହିଲେ, ‘ଆରେ ବୁଝ, ତୁମ୍ଭ ପଢ଼ୁଛୁ କାହିଁରୁ ଲାଗି ।’

‘ହଁ, ଚେହେରା ବଦଳିଛି, ପାଣିରେ ବୁଡ଼ା ବହୁରିଲାପରି !’ କହି, ହସିଲା ନନ୍ଦା । କୁଆବୋଉ କହିଲେ,, ‘ଯାହା ଥିଲେ, ସେଇଆ ଅଛନ୍ତି । ଝଡ଼ି ନାହାନ୍ତି କି ଫୁଲି ନାହାନ୍ତି ।’

ପଚାରିଲି, କୁଆବୋଉ, ଆପଣଙ୍କ ରୋଗୀଙ୍କ ହାଲ୍ କ’ଣ ?’

-ଛ ମାସ ଏଠି ରହିବେ । ସେଠୁ ଯିବେ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଆସି ଦିନେ ଦିନିକ ଚିକିତ୍ସା କରେଇ ଫେରିବେ ।

ଖାଇଲାବେଳେ ମାଁ ଲଗେଇ ଲଗେଇ ପେଟେ ଖୁଆଇଦେଲେ । ଜନକ ଓ ସାରଦା ମାଁଙ୍କୁ ଧରି ଆଗେ ଗଲେ । ‘ନାଳିମା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ’ ବୋଲି କୁଆବୋଉ କହିଲା ବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ଘରବାଲାଏ କୁଣିଆକୁ ବଳେଇଦବା କଥା । ଏବେ ନନ୍ଦୁତ ସହଜେ, ନନ୍ଦାଟି କୁଣିଆ ହେଇଗଲା ! ମୁଁ, ଏଠାର ସାନ ମା’ । ନନ୍ଦା ଦେଇ ଓ ନାଳିମା ସାନଦେଇ । ଏ ନନ୍ଦନ ଏବେବି ଭାଇ ହେଇନି, ସେ ଆରମ୍ଭରୁ ‘ସାରେ’ ହେଇ ରହିଗଲା । ଏଣୁ ନନ୍ଦା ନାଳି ଯିବା ପାବୁଟି । ଜଣେ କୁଣିଆକୁ ତିନିଜଣ ବଳେଇଦବାରେ ଅସୁବିଧା କ’ଣ ?’

‘ହଉ, ଆସବୁ ।’

ବାବାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସକାଳୁ ବୁଲାବେଳେ ସେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତାକୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହବା କଥା ଶୁଣିଲକି ?’

-ନା, ତେବେ ହଠାତ୍ କିମିତି ?

-ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ନୁହଁ, କେତେ ଦିନ ହେଲା ଶୁଣାହଉଥିଲା । ସୁନ୍ଦର ରାୟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରେଳମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା । ଭାଲୁ କାଲି ରାତିରେ ଶପଥ ନେଇଛି । ମତେ ଫୋନ୍‌କରି ତକେଇଲା ଯେ କହିଲି - ହେ ଭାଲୁ, ତୁ ଯାହା ହୋ ମୋ ପାଇଁ ଭାଲୁ । ଏଠି ଚବିଶଘଣ୍ଟା କାମ ଚାଲିଛି । ମୁଁ ଯିବି କେମିତି ?' ସେଠୁମତେ କହିଲା, 'ହେ ଗଉଡ଼, ଅଣୀ ହେଇନି, ବୁଦ୍ଧି ଫିଟିବ କୁଆଡୁ ? ଆବେ, ତୁ ମୁଁ ସମତେ ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯିବା କଥା ! ଷୋଳ ସତରବର୍ଷ ଅଧିକା ରହିଲେଣି । ମୁଁ ଗଲେ କି ତୁ ଗଲେ କାମ ହବ ନା ନାହିଁ ? ପଅରିଦିନ ସଂଜରେ ସିଧା ମୋ ଘରକୁ ଆସିବୁ ।'

କଥା କ'ଣ କିଛି ବୁଝିପାରୁଛ ?''

-ତାଙ୍କୁ ଶେଷଥର କେବେ ଦେଖୁଥିଲେ ?

-ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଇସାରି ମୋ ଘରକୁ ଆଇଥିଲା । ମତେ ଭିଡ଼ି ଭିଡ଼ି ସାଙ୍ଗରେ ଘିନିଗଲା । ଭାଲୁଣୀ ପେଟେ ପଖାଳ ଖୋଇ ବିଦା କଲା - ଅଡ଼େଇବର୍ଷ ହେଲାଣି । ତାପରେ ହେଇ ସେଦିନ ଏଇଠୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଯାହା କଥାବାର୍ତ୍ତା । ଗୋଟେ ବଡ଼ ଗୁମର ଅଛି ଏଥିରେ ।

-ସୋଜାକଥା । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ, ନୂଆବୋଉ ଆଉ ଆମମାନଙ୍କ ସହ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜଣାଶୁଣା । ସେଥିରେ ପୁଣି ତୁଷାରଭାଇ ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ ଆଉ ଅପା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବୋହୂ !'

ଅପା ମତେ ଚାପୁଡ଼ା ଉଠେଇଲା । କହିଲି, 'ଅପା, ଗମ୍ଭୀର ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ଏରକମ ପିଲାକିଆମୀ ତତେ ଶୋଭା ପାଉନି । ଅସଲ କଥା ହେଲା-ବାବା ଓ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଜରିଆରେ ତତେ ଓ ତୁଷାର ଭାଇଙ୍କି ପାକଲେଇବା ପାଇଁ ଗୋଟେ ଯୋଜନା ଏଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ମୋ ଧାରଣା ସତହେଲେ, ଯୋଜନାଟା ଖୋଦ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ।'

ବାବା କହିଲେ, 'ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିସହ ରାଜନୀତିବି ପଣିତି । ସୁନ୍ଦରରାୟ ଲୋକଟା ଏତେ ଭଲ ନୁହଁ । ଭାଲୁର ଇମେଜ୍ ବହୁତ ଭଲ । ସେ ନେତାହେଲେ ତାଙ୍କ ଦଳ ପୁଣି ଜିତିବା ସମ୍ଭାବନା ବହୁତ । ତେଣେ ସୁନ୍ଦରରାୟ ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ବି କିଛି କାମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହବ । ତେବେ ପଅରିଦିନ ସଞ୍ଜ କାହିଁକି ?'

-ବାବା ବଳେ ସବୁ ଖୋଲାସା ହବ । ରମେଶ, ସାଗର ଓ ଆପଣଙ୍କ ଭୂତପ୍ରେତ ଦଳ କାମଦାମ ଦେଖନ୍ତୁ । ଆପଣ ଆମସାଙ୍ଗରେ ନୂଆବୋଉଙ୍କ ଘରେ ଜମେଇକରି ବସନ୍ତ । ଦେଖନ୍ତୁ କ'ଣ କ'ଣ ହଉଛି ।

ଆଠଟାରେ ବାବା ଆସିଲେ । ନୂଆବୋଉଙ୍କଘରେ ଜଳଖିଆ ଓ ଚା'ପର୍ବ ପରେ ଗଲା ତିନି ଚାରିଦିନର ଖବର ବୁଝିଲି । ସାରଦା କହିଲା, 'ତୁଷାର ଭାଇ ଓ ସାଗରବାବୁଙ୍କ ଜଣେ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଜର୍ମାନୀରୁ ଲକ୍ଷେ ଟୁଲାର ଲେଖେ ପଠେଇଛନ୍ତି । ଭିତରୁବି ଚାରିଲକ୍ଷ ମିଳିଛି । ଗୋଟେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସଂଘ ଦିଲକ୍ଷ ଓ ଚାରିଜଣ ତାନ୍ତ୍ର ପଟାଶହଜାର ଲେଖାଏଁ ଦିଲକ୍ଷ

ପଠେଇଚନ୍ତି । ଏହା ବାବା ଓ ତତ୍କର ରଥଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ।’

ଚା’ପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହେଲାବେଳକୁ ଅମିତାଭ ମଉସା ଜଣକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି, ‘ଏ ବାବୁ ହରମୋହନ ରଞ୍ଜି, ଜରୁରୀ କାମରେ ମା’ଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବନ୍ତି’ କହି, ଫେରିଗଲେ । ଭଦ୍ରଲୋକ ନମସ୍କାର ହେଇ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞାମାନେ, ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କି ଚିହ୍ନିତି । ତେଣୁ ପର୍ମାଣି ଚିହ୍ନା ଦବା ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ ନାଁଟି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରୁନଥିବା ଜାଣି, ମୋ ଅହଙ୍କାର ବେଲୁନଟି କଣ ହେଇଗଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଏମିତି କଣାହବା ଭଲବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ।’ ଅପା କହିଲା, ‘ଏତ ଏମ୍ ରଞ୍ଜି ଯେ ହରମୋହନ ରଞ୍ଜି କିମିତି ଜାଣିବି କୁହନ୍ତୁ ! ବାବା, ଏ ମହାଶୟ ଇଣ୍ଡୋଲେଜନ୍ସ ବୁରୋ ଓରଫ ଆଇବିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ । ଦେଶଭିତରର ନିରାପରା ରକ୍ଷା କରିବା ଦାୟିତ୍ବ ଯାଙ୍କର ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ବାବା, ଅପା ତୁଆ ମୋବାଇଲ୍ ଅଣେଇ ଆମ ସରକାରଙ୍କୁ ଭୂତେଇଟି ବୋଲି ଯେତେ ପୁଟାଣି ମାରୁ ଅସଲ କଥା ଅଲଗା ! ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜେ ସେସବୁ ବନ୍ଦ କରେଇଚନ୍ତି ଓ ହରମୋହନ ବାବୁଙ୍କୁ ପଠେଇଚନ୍ତି !’

‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ ! ଆପଣ ବାହାରେ ଏମିତି କହିଲେ କୋଉଦିନ ମୋ ଚାକିରିଟି ନେବେ । ଆପଣ ମୋ ବିଭାଗକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି ? ସିଧା ଆଇ.ଜି. ପାହିଆ ଦେବି ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ସେ କୁଞ୍ଜକାଠି ଏ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ହାତରେ । ଆପଣଙ୍କ ଚାକିରି କେମିତି ନେବି ଶୁଣନ୍ତୁ-ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଯା ଭିତରେ କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ପାଞ୍ଚଟିଙ୍କୁ ଚୋବେଇ ହଜମ କଲେଣି । ସବୁ ଖବର ନବା ଓ ଏ ଆସାମୀମାନେ କୋଉଧାତୁରେ ଗଢ଼ା ପରଶୁବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ବରଗିଛନ୍ତି ।’

‘ହରମୋହନବାବୁ, ଓଡ଼ିଶାର ନୂତନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆଶୁତୋଷ ବଳୀୟାର ସିଂ ପଅରିଦିନ ସଞ୍ଜରେ ମତେ ଡକେଇଚନ୍ତି । ଲାଗୁଛି ଆପଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏକଥା କରେଇଚନ୍ତି । ତେବେ କେଇଟା କଥା ପରିଷ୍କାର କରିଦିଅଁ - ଏମାନଙ୍କର ଦେଶପାଇଁ ମମତା କାହାରିଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଏମାନଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ଦେଶର ବିକାଶ, ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହେବାରେ ଏମାନଙ୍କର ଆପରି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟଦେଶ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେପରି ଆକ୍ରମଣ ଦେଶରକ୍ଷା ପାଇଁ ଜରୁରୀ ବୋଲି ହୃଦ୍‌ବୋଧ ନହେଲେ, ଏମାନେ କହିନିକାଲେ ସେ ପାଇଁ ମଜିବେ ନାହିଁ । ତିନି, ଏମାନଙ୍କୁ ଡରେଇବାର ଅପଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ । ଚାରି, ଏମାନେ କୋଉଠି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁନ୍ତି ନାହିଁ ମାତ୍ର ଥରେ ଜଣକୁ ଆପଣେଇନେଲେ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବସେଇ ନାଚନ୍ତି । ଶେଷକଥା ଏ ସମସ୍ତେ ଏଠି ଜଣଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି । କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଯେ ସେ ମୋର ଚେହ୍ନା ଭଉଣୀ ଇଶ୍ବରୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମାତା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ବରୀ ପରମହଂସ ।’

ହରମୋହନ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ବାବା ସଂବୋଧନ କରୁଛି, ମାତ୍ର କରିବେ । ସଂବିତ୍ ସାଙ୍ଗରେ ଆମେରିକାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଆଉ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ନାହିଁ । ଏ ପରିବାରରେ ସାମିଲ୍

ହେଉପାରିଲେ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହେବି ।’

ତୁଆବୋଉ ଏତେବେଳେ ମୁହଁ ଖୋଲିଲେ, ‘ହରମୋହନ ବାବୁ, ଆପଣ ଏ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ । ଆପଣଙ୍କ ବୋଉ ଉଷା ମୋ ସହାଧ୍ୟାୟୀ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜେଜା ତାକୁଥିଲି । ସେ ହିସାବରେ ଆପଣ ମୋ ମଉସା । ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା - ମୁଁ ଏଠୁ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ନାହିଁ ।’ ହରମୋହନ ଚଟକରି ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡିଆମାରି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ମଉସା କି ଆଉ ଯାହାକୁଏ, ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ସବୁବେଳେ ମାନ୍ୟାସ୍ଥତା । ଆପଣ ଯେ ସେଇ ଈଶ୍ବରୀ ଜାଣିବି କେମିତି ? ଏଥର ମୋ କଥା ଟିକିଏ କହେଁ, ହଁ ନିଜେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ ପଠେଇଚନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳି ଦେବୀ, ସୁନୟା ଦେବୀ ଓ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି । ସେମାନେ ବାର ସଞ୍ଜ ବା ତେର ସକାଳେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବେ । ନିରାପରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପଡ଼ିଆରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଠିକଣା ଜାଗାରେ ରଖାଇବି । ତିନିହେଁ ପହିଲେ ଏକା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟି ଆଲୋଚନା କରିବେ । ପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସଚିବ.....’

ଅପା ଖସା ହେଇଗଲା, ‘ଫେର ସଚିବ !’

‘ମାୟା କରିବେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଓ ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରାମର୍ଶଦାତା ଅବନୀ ସିଂହ, ଆଇନ୍ ପରାମର୍ଶଦାତା ଗୋବିନ୍ଦ ସାଠେ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତା ରଙ୍ଗରାଜନଙ୍କ ସହ କଥାହେଉ ଗୋପନ ରୁକ୍ତିପତ୍ର ସ୍ବାକ୍ଷରିତ ହେବ ।’

ତୁଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ହରମୋହନବାବୁ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ଓ ପରେ ତିନିପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ଆପଣ ବି ରହିବେତ ? ନହେଲେ ଏ ପିଲାଏ ସେଠା ମାରପେଞ୍ଚ ଭିତରେ ବଣାହେଇଯିବେ ।’ ହରମୋହନ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ରହିବି । ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କୁ ବଣାକରିବା ଲୋକ ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ନାହାଁନ୍ତି ! କ’ଣ ଭାବୁଛି ଜାଣନ୍ତି ? ଆପଣମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ହିଁ ସବୁ କରୁଛନ୍ତି ଓ କରାଉଛନ୍ତି । ନହେଲେ ଏ ପ୍ରକାର ଅନ୍ଧଦୃଷ୍ଟି ସାଙ୍ଗକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ ତଥା ସଂଶ୍ଳେଷଣ କ୍ଷମତା ପାଆନ୍ତେ କୋଉଠୁ ? ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ ଆପଣ ଯୋଉ ପାଞ୍ଚଟି ମୁଣ୍ଡ ଚୋବେଇବା କଥା କହିଲେ ତା’ ସତ । ସେମାନେ ହେଲେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଫିସରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷାକଥା ବୁଝୁଥିବା ବିଶେଷ ସଚିବ, ଯୁଗ୍ମ ସଚିବ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବ ଓ ଶିକ୍ଷା ସଚିବ । ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କ ସହିତ ଅଞ୍ଜଳିଦେବୀଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ବିବରଣୀ ପାଇଲାପରେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବର ମୁଣ୍ଡ ଗରମ ହେଇଗଲା । କହିଲା - କିଏନା କିଏ ଗୋଟେ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ! କହୁଛି କ’ଣ ନା ଆମେ ବାରରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଅଛୁଁ, ଚାହିଁଲେ ଭେଟ । ଆରେ ଭାରତ ସରକାରକୁ ଲୋକେ ଭେଟନ୍ତି ! ସେ ବିଶେଷ ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲା । ବିଶେଷ ସଚିବ ହୁକୁମ ଦେଲା ଯୁଗ୍ମ ସଚିବଙ୍କୁ, ସେ ଶିକ୍ଷା ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲା, ତିନିଟାଙ୍କୁ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ଚତୁର୍ଥଙ୍କୁ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ମୁକୁନ୍ଦ ସାହାଣୀ ପାଠ ପଢ଼େଇଲେ । ବାଟ ନପାଇ ସର୍ବିଏଁ ନିରସ୍ତ ହେଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଚିବଙ୍କୁ କହିଲେ । ସେ

ସବୁକଥା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଜଣେଇଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସବୁ ଶୁଣି, ବିଜ୍ଞାନ ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ଯେ ବାରରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆଦିକୁ ଭେଟିଥିଲେ କୋଉ ମହାଭାରତ ଅଶୁଦ୍ଧ ହେଇଥାନ୍ତା ? ସେ କହିଲେ, ଆଜ୍ଞା ମୁଁତ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଅନେଇଁ ବସିବି ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳିକ ସଙ୍ଗରେ କଥାହବାକୁ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବଙ୍କୁ କିଏ କହିଲା ?’ ‘ଜାଣେନା ଆପଣଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇଥିଲି । ସେତ ଆପଣଙ୍କୁ ବା ଆପଣଙ୍କ ସଚିବଙ୍କୁ କହିବା କଥା ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଭୁଲ୍ ଯୋଗୁଁ ଏ ସଙ୍କଟ ଉପୁଜିଛି । ଅଞ୍ଜଳି ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟିବା ସମ୍ମତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ମତେ ସିଧା କହିଥିଲେ, ଏମିତି ହେଇନଥାନ୍ତା । ତେବେ ବହୁତ ଭଲ ବି ହେଇଛି । ଆରମ୍ଭରୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଏଗୁଡ଼ାକର ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିପାରିନାହିଁ । ଏଥର ଦୟା ଦେଖିବେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ ତକେଇ କହିଲେ, ‘ହରମୋହନ, ଏବେ ତମେ ବୁଝ । ଏ ଉଦ୍ଧତ ହାକିମ ମେଞ୍ଚାକ ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଏପରିକି ନନ୍ଦନନ୍ଦନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ ଫିଡ଼ିକେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ହଁ, ଆଉଗୋଟେ କଥା - ରାଜନୀତିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲେବି ତମର ବିଚାର ଦରକାର । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସୁନ୍ଦରରାୟଙ୍କୁ ଏଠିକି ରେଳମନ୍ତ୍ରୀ କରି ଆଣିବାକୁ ଭାବିବି । ତାଙ୍କ ଜାଗାରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହବା ପାଇଁ ଚାରିପାଞ୍ଚଜଣ ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ଲାଗିଲେଣି । ଭାବୁଚି ବଳାୟାର ସିଂହଙ୍କ ଇମେଜ୍ ସବୁଠୁ ଭଲ । କ’ଣ କହୁଛ ?’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା । ସେ ଗୋଟିଏ ଖାଣ୍ଡି ଲୋକ । ତାଛଡ଼ା ଆମର ଏବର ସଙ୍କଟରୁ ମୁକୁଳିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଫଳପ୍ରସୂ ହବ । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସମସ୍ତେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହରିହରାନନ୍ଦ ନାଥଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି । ସେ ଓ ବଳାୟାର ସିଂ ପିଲାଦିନୁ ସାଙ୍ଗ । ହରିହରାନନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କନ୍ତି ଭାଲୁ, ସେ ହରିକି କହନ୍ତି ଗଉଡ଼ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ମୋର ବି ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଥିଲା । ମତେ ତାକୁଥିଲା ହରିଶ ଆଉ ମୁଁ ତାକୁ ତାକୁଥିଲି ହାତୀ । ଅନେକଦିନୁ ତା ଖବର ରଖିନାହିଁ । ଏ ରାଜନୀତି ମଣିଷକୁ ଶେଷ କରିଦେଲା !’

ଦୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ହରମୋହନ, ଗୋଟେ ଅନୁଗ୍ରହକର । ଏମାନଙ୍କ କାମ ସରିଲାପରେ ମତେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କଥାହବା ସୁଯୋଗ କରେଇଦିଅ ।’ ହରମୋହନ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀହିଁ ଏଠାକୁ ଆସିବେ । ଏଥର ଉଠେ ।’

ହରମୋହନ ଉଠିଲାବେଳକୁ ବାବା ପଚାରିଲେ, ‘ମୁଁ ଆଉ ଭାଲୁଙ୍କୁ ଭେଟିବି କାହିଁକି ?’

-ଦୁଇଟି କାରଣ । ଏକ, ବହୁତ, ଦୁଇ ଦୋଳଦିନ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରକଟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।’ ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ମୋ ଚୀନା ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ଓପରେ ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁତ !’

-ନା, ଆମ ନିଜ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ରାୟର ଖବର ଓ ଦକ୍ଷିଣଆଫ୍ରିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ମେସେଜ୍‌ରେ ସବୁ ସଫା ହେଇଯାଇଛି । ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବ ଭାବିଥିଲା, ଲାଟ ହବ ! ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା ଯେ ଚୀନାମାନଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତିକ ଜାତୀୟ ନିରାପରା ଆଇନ୍‌ରେ ଗିରଫ କର । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ସେଇଥିରେ ପକେଇ ତିହାର ପଠେଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଚାରିଟା ସମ୍ବିଧାନର ତିନଶ ଏଗାର

ଧାରାରେ ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେଇଚନ୍ତି । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏବେ ଖାଲି କହୁଛନ୍ତି - ଏ ଦେଶକୁ ଯୋଡ଼ମାନେ ଭଲ ପାଇଲେ, ଯାହାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଦେଶ ମୁଣ୍ଡଟେବି ଠିଆହେଲା ତାକୁ ଏଗୁଡ଼ା ଦେଶର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ବିଚାରୁଚ୍ଛି ! ଏଡ଼ିକି ମୂର୍ଖ ଏମାନେ !’ ଦିଲ୍ଲୀ ହାକିମ ମହଲରେ କୋକୁଆ ଭୟ ଏଇନା ! ଏଠା ଶିକ୍ଷା ସଚିବ ଟିକିଏ ମାନଥାନ୍ ରଖି କଥାହେଉଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା । ଖରାପ ଲୋକ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିରକ୍ଷା ସଚିବଙ୍କ ତାଗିଦାରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏମିତି କଥାହେଲା । ଖୋଦ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ଫୋନ୍‌ରେ ଦାଲ୍‌କିଦେଇ କହିଚନ୍ତି, ‘ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସବୁ ନ୍ୟାୟ୍ୟ କାମକୁ ତମେ ଅନୁଷ୍ଠ ସମର୍ଥନ ଦେବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଚି ।’ ହରମୋହନ ଉଠିଲାବେଳକୁ ପୁଣି କହିଲେ, ‘ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ହାସଲ ପରଠାରୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକଥା ଉପରେ ନିଶ୍ଚା ରହିଥିଲା । ଏବେ ଆମର ଶତ୍ରୁପକ୍ଷୀୟମାନଙ୍କ ଓପରେ ନଜର ରଖାଯାଉଚି ।’

‘କିଏ ?’

‘କିଏ କୁହନ୍ତି ? କିଏ ରାତାର ବ୍ୟବହାର ନକରୁଚି ଯେ ! ହଉ ଆସୁଚି । ବାର ସଞ୍ଜରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଦେଖାହବ । ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ବାବୁ, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଆସିବେ ।’

-ତୁଆବୋଉ ! ମୁଁ କଣହେବି ଯାକର ?

-ପୁତୁରା, ଆଉ ସେ ତମ ମଉସା ।

‘ହରମୋହନ ବାବୁ, ଆପ୍ତବାକ୍ୟଟି ମନେରଖିବେ - ଆଲୋ ମଉସା, ଜଡ଼ ପଇସା ! ଦେଖିବେ ଏବେ ପଇସା କଥା କହିବ !’

ଆମେମାନେ ଗେର୍ ଯାଏ ଯାଇ ତାକୁ ବିଦାୟଦେଲୁ । ବାବା କହିଲେ, ‘ଭାବୁଥିଲି, ସରକାରରେ ଭଲ ମଣିଷଙ୍କ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ବାବା, ହରମୋହନ କି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଅଲଗା ଧାତୁର ହେଇପାରନ୍ତି । ତେବେ ଏଇନା ଗରଜ ତାଙ୍କର । ମୁଁ ଯଦି ନ ଦିଏଁ କ’ଣ କରିବେ ? ଆମକୁ ଢେଲ୍ ପଠେଇବେ ? ତାହେଲେ ବି ରୋବୋ ପାଇବେ କି ?’

‘ନା, ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ପଛୁଆ ଓ ତଳୁଆ ଦେଶ ହୋଇ ରହିବେ,’ କହିଲା ନନ୍ଦା ।

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ବାପରେ କି ରାଗ ତମମାନଙ୍କର !’

ଅପା କହିଲା, ‘ତୁଆବୋଉ, ଗୋଟେ କଥା ସାଫ୍ । ପହିଲୁ ଭାବୁଥିଲୁ ହଜାରେ ଡଲାରରେ ବିକିବୁ । କାନାଡ଼ା ଦେଉଚି ପନ୍ଦରହଜାର । ଆମେରିକା, ଜାପାନ, ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଇଟାଲି ପଚିଶ ଡିରିଶ ହଜାର ବି ଯାଚି ପାରନ୍ତି । କାନାଡ଼ା ଓ ଭାରତ ଉଭୟଙ୍କ ଠାରୁ ଏକା ଦାମ୍ ନେବୁଁ ।’

‘ତା ହେଲେବି, ତମେ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖେଇବ ଏମାନଙ୍କୁ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଅପା, ତୁ ସବୁଦେଶକୁ କିଛି କିଛି ନ ଯୋଗାଇଲେ ସେମାନେ ଆମକୁ ବାରମ୍ବାର

ହଇରାଣ କରିବେ । ଉତ୍ପାଦନ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଗୁଣ କର । ପ୍ରଥମ ଦମ୍ପାରେ କାନାଡ଼ା, ଭାରତକୁ ଦେଇ ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଟିକୁ ବାଣ୍ଟିଦୁଣି ଦେ ।’

-ଏଇନା ଛ ମାସ ପାଇଁ ଏଇ ଉତ୍ପାଦନ ହାର ବଜାୟ ରହିବ । ତା ପର ଛ ମାସରେ ଦୁଇଗୁଣ ହେବ । ତାପର ଛ ମାସରେ ତିନିଗୁଣ ହବ । ରଣ ହବନି । ‘ଅନନ୍ତ’ର ଆୟରୁ ସବୁହବ । ତୁଷାର ଏତେ ଶୀଘ୍ର ନ ଆସିପାରେ । ସେ ଗୋଟେ ନୂଆ ‘ଆତ୍ମଧ୍ୟୁସୀ’ ପେଟ୍ର ଖଞ୍ଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଛି । ସଫଳହେଲେ ଆଉ କେହି ଏ ରୋବୋ ଚୋରେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯାଠାରୁ ଭଲ ହୁଏତ ଦିନେ ବାହାରିବ । ସେଯାଏ ଏମାନେ ଆମ ହାତଟେକାକୁ ଚାହିଁ ବସିଥିବେ । ତାପରେ ଏହାଠାରୁ ଭଲ ଯନ୍ତ୍ରଟି ପାଇଁ ଧାଡ଼ି ଲଗେଇବେ ।’

-କେବେ ?

-କାଲି ହୋଇପାରେ ବା ଶ୍ୟବରଷ୍ଠପରେ ବି ନ ହୋଇପାରେ !

‘ବିଜ୍ଞାନର ଅନିର୍ଣ୍ଣିତତା ନିୟମ କେମିତି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ରୂପେ ଲାଗୁ ହେଇଗଲା ଦେଖ !’ କହିଲା ନନ୍ଦା । ବାବା କହିଲେ, ‘ଆଉ ପ୍ରସ୍ତେ ଚା’ ହଉ ।’ ହେଲା । ବାବା ଗଲେ । ନୂଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି । କାଲିର ଚିଠି କେଇଟା ଅଛି । ସେ କାମ ସାରିଲେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବି ।’ ସାରବା ଚିଠିତକ ବଢ଼େଇଦେଲା । ପ୍ରଥମଟି ତଏସ୍‌ମଣ୍ଡିକର, ‘ଆପଣ ଆମ ପେନ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ଦେଖୁ ଆମେ ବିଦ୍ଵିତ ଓ ଆନନ୍ଦିତ । ଉଡ଼ାକାହାଜ ଯୋଗେ ପ୍ରଥମ ଦମ୍ପାରେ ପନ୍ଦରଶହ ପେନ୍ ଉପହାର ପଠାଉଛୁ । ତା ସହିତ ଏ ଯତ୍ନ ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ।’ ସାଙ୍ଗରେ ପଚାଶ ହଜାର ଡଲାରର ଡ୍ରାଫ୍ଟ । ଉତ୍ତର ଚିଠା ମଞ୍ଜୁର ହେଇ ଟାଇପ୍ ସରିଲାବେଳକୁ ତିଏମ୍ ପେନ୍ ଦରାଣ୍ଡି ଅପା ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏ ଭାଲୁକୁଣୀବି ଛୋଟା ! ଅପା ତମ କଲମ ସଂସ୍କୃତ ମାତାମ୍ବଳ ପୁଅକୁ ଦେଲପରା !’ ଅପା କହିଲା, ‘ଆଉ ଥିବ, ଦେଖେ’ ଓ ଅତିଥିଶାଳା ଦଉଡ଼ିଲା । ଦିଇଟା କଲମରୁ ଗୋଟେ ସାରବାକୁ ଦେଲା । ଆରଟାରେ ଦସ୍ତଖତ କରିସାରି ମୁଣିରେ ରଖି ପଚାରିଲା, ‘ଏ ଭାଲୁକୁଣୀଟା କିଏ ?’

ମୁଁ ଠିକେ ଠିକେ ତଅପୋଇ କାହାଣୀ କହି ଗାଁରେ ଭାଲୁକୁଣୀ ବିସର୍ଜନ ବେଳର ଗୀତ ଶୁଣେଇଲି :

-ଆମ ଭାଲୁକୁଣୀ ନାକରେ ଚଣା, ତମ ଭାଲୁକୁଣୀ ଆଖିଟା କଣା ।

-ଆମ ଭାଲୁକୁଣୀ ନାକରେ ନୋଥ, ତମ ଭାଲୁକୁଣୀ କୃଷ୍ଣ ସିଂହରେ ବଥ ।’

-ସମସ୍ତଙ୍କ ହସ ଭିତରେ ଅପା କହିଲା,

‘ଛତରା ।’

‘ଏଁ ପିଢ଼ାରେ ବସିନି, ତ୍ୟାୟ୍ ତ୍ୟାୟ୍ ତ୍ୟାୟ୍ ଏତିକିବେଳୁ ତ୍ୟାୟ୍ ତ୍ୟାୟ୍ ! ପୁଣି ବହେ ହସ ପରେ ମୋ ଗୀତ ଚାଲିଲା ।

ଆମ ଭାଲୁକୁଣୀ ଖାଉଛି ପିଠା, ତମ ଭାଲୁକୁଣୀ ଖାଏ ଗୋଇଠା ।

ଆମ ଭାଲୁକୁଣୀ ଚାଇଁ ଚତୁରୀ, ତମ ଭାଲୁକୁଣୀ ହେଁସ ମୁତୁରୀ ।’

-ଅପା କହିଲା, 'ହେଲା ବାବୁ, ହେଲା । ଏଥିରୁ ଦି ତାରିତା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦବୁ ଯେ ତା ଆଖି ଦିଇଟା ଯାକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଚେରା ହେଇଯିବ ।' ସାରଦା ପଚାରିଲା, 'ଅପା ଏ କଲାମ ଦାମ୍ କେତେ କହୁଥିଲତ ?'

-କାହିଁକି ?

-ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଖାତା ।

-ସାରଦା ତୁ ସତରେ 'ଆମ ଭାବୁକୁଣୀ ବେକରେ କଣୀ, ନହୁ ଭାବୁକୁଣୀ ପକ୍ଷୀ ନିଳଠୀ ।' ହଉ ଛାଡ଼, ପାଇଲେ ଲେଖୁ । ତଏସମସ୍ତି ପୋଖତ ବେପାରି, ଦାନଦେଲେବି ମୂଲ୍ୟ ଲେଖିବେ ! ମୁଁ କହିଲି, 'ହେ ଅପା ! ତୋଠେଇଁ ବି ଠାକୁରାଣୀ ଅବତରିଲେଣି ନା କ'ଣ । ମୁଁତ ଏ କଣୀ ନିଳଠୀ ତମାଳି କହି ନଥିଲି !'

ଦିଲ୍ଲୀରେ ପଡ଼ିବାଦିନରୁ ଆଜିକିତରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଅପା ମୁହଁ ପାଟି ବନ୍ଦକରି ଡିମା ଡିମା ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ହଲେଇଦେଲି । ଅପା ପାଟିକଲା, 'ତୁଆବୋଉ, ଏ କ'ଣ ହେଲା ?'

-ହବାକଥା । ନନ୍ଦନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ଆଉ କ'ଣ ହେଇଥାନ୍ତା ! ତମେ ନିତି ନିତି ଛପଧାନରେ ବସୁଚତ ।

-କି ଛପ ? ଦିନେ ଦିନେ ନନ୍ଦନ ତାକୁଟି । ମୁଁ ଆଉ ନନ୍ଦା ବେଳପାଇଲେ ବସୁତୁ । ତେବେ ଶେଷଥର ବସିବା ତ ପ୍ରାୟ ଦଶଦିନ ତଳର କଥା !'

-ପାକଳ ହେଉଥିଲା । ଆଜି ଗଛର ପାଟିଲା ଫଳ ସିଧା ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ।

-ବାବାରେ ବାବା ! କି ଭୟଙ୍କର ଲୋକ !

-ମୁଁ ଗାଈ ଉଠିଲି :

“ପଶ୍ୟାମି ଦେବାଂସ୍ତବ ଦେବ ଦେହେ ସର୍ବାଂସ୍ତଥା ଭୂତବିଶେଷସଂଘାନ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମାଣମାଶଂ କମଳାସନସ୍ଥ - ମୃଷୀଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନୁରଗାଂଶ୍ଚ ଦିବ୍ୟାନ୍ ॥

ଅନେକବାହୁଦରବକ୍ରନେତ୍ରଂ ପଶ୍ୟାମି ତ୍ୱାଂ ସର୍ବତୋଽନନ୍ତରୂପମ୍ ।

ନାନ୍ତଂ ନ ମଧ୍ୟଂ ନ ପୁନସ୍ତବାଦିଂ ପଶ୍ୟାମି ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱରୂପ ॥”

ତାପରେ କେତେବେଳେ କେଜାଣି ଲାଗିଲା, ମତେ କିଏ ପରମ ସ୍ନେହରେ ଆଉଁଶିବାରେ ଲାଗିଛି । ନନ୍ଦାର କଣ ଶୁଭିଲା, 'ଉଠୁ । କେତେ କହେଇବେ ମତେ ?' ତାକୁ ପାହାର ବସିଲାପରି ଉଠି ବସିଲି । ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଅତିଥିଶାଳାରେ ମୋ ଖଟଉପରେ ବସିଛି, ପାଖରେ ନନ୍ଦା । ତାର ଅଧାବୁଜା ଆଖିରୁ କୁହର ଧାର ଛୁଟିଛି । ତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତରଖି କହିଲି, 'କାନ୍ଦୁଚ କାଇଁକି ? କୁହ,

'ଦିବି ସୂର୍ଯ୍ୟସହସ୍ରସ୍ୟ ଭବେଦ୍-ଯୁଗପଦୁଷ୍ଟିତା ।

ଯଦି ଭାଃ ସଦୃଶୀ ସା ସ୍ୟାଦ୍-ଭାସ-ସ୍ତସ୍ୟ ମହାମୁନଃ ।' ଦର୍ଶନକଲେ କ'ଣ କରିଥାନ୍ତି

ଆଉ !

ହଠାତ୍ ଭାଇଙ୍କର ବହୁନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କାନରେ ପଡ଼ିଲା, ‘ଧାନସ୍ଥ ହୁଅ ।’

ସେଇ ଖଟଉପରେ ପଦ୍ମାସନ ପକେଇ ଧାନରେ ବସିଲି । ଦର୍ଶନ ହେଲା । ଗୁରୁମହାରାଜ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ଦିବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସହସ୍ରସ୍ୟଠାରୁ ବହୁ ଅଧିକ ଆଭା ଦେଖି ଅର୍ଜୁନତ ଚେତା ହରେଇ ନଥିଲେ ! ଆଜି ପାଞ୍ଚ । ବାରରେ ଦିଲ୍ଲୀଯିବ । ଏ ସାତଦିନ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଲେଖାଏଁ ଧାନକର । ଯୋଉଠି, ଯୋଉ ଆସନରେ, ଯେତେବେଳେ ପାରିବ, କରିବ । ଏଇନା ତଳେ ଆସନ ପକେଇ ବସ । ତମେ ଆଜି କେନ୍ଦ୍ରରେ । ତମକୁ ଘେରି ଶକ୍ତିର ତିନି ପ୍ରାନ୍ତ ବିନ୍ଦୁରେ ବସନ୍ତ ସୁନନ୍ଦା, ଅଞ୍ଜଳି ଓ ସାରଦା । ସୁନନ୍ଦା ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇ ସାରିଛି । ଆଜି ଅଞ୍ଜଳି ଓ ସାରଦାଙ୍କ ପାଳି । ଆଜିଠାରୁ ତମ ଚାରି ଓ ଈଶ୍ଵରୀଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣା ଛାଏଁ ଆଳାପ ହେବ । ମନେରଖ, ଭୁବନେଶ୍ଵରୀଙ୍କ ପରି ତମେମାନେ ବି ଯୋଗୀ । ଏଇ ପୃଥିବୀ ତମର ଯୋଗଭୂମି । ତମର ଆଶ୍ରମ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ । ଭୁବନେଶ୍ଵରୀ ଜାଣନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ । କଳ୍ୟାଣମସ୍ତୁ ।’

ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଲି । ଦୀପକୁ ସାମନାରେ ରଖି ମର୍ମବିନ୍ଦୁରେ ବସିଲି । ତ୍ରିକୁଜର ନିମ୍ନମୁଖୀ କୋଣରେ ନନ୍ଦା, ପଣ୍ଡାଦ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ ପାର୍ଶ୍ଵ ଦୁଇକୋଣରେ ସାରଦା ଓ ଅପା । ନନ୍ଦାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଚୂଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲି । ତା ଓଠରେ ମିଠା ସରୁ ହସ । କହିଲା, ‘ଉଠ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସଂପାଦନ କର ।’ ଉଠି ଆଗେ ଅପା ଓ ପରେ ସାରଦାଙ୍କ କପାଳରେ ଟିପ ଛୁଆଁଇ ଦେଲି । ସେମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଧାନସ୍ଥ ହେଲେ । ନନ୍ଦା ଓ ମୁଁ ଆଖି ବୁଜିଲୁ । ପୂରା ଦୁଇଘଣ୍ଟା ବିତିଲା । ଚାରିଜଣଯାକ ଏକାବେଳକେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିକୁ ସାଷାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ନିବେଦନ କରି ଠିଆହେଲା ବେଳକୁ ସାରଦା ଦେବ୍ୟଅର୍ବଶୀର୍ଷ ଗାଇଲା :

ଓଁ ସର୍ବେ ବୈ ଦେବା ଦେବୀମୁପତସ୍ତୁଃ କାସି ତ୍ଵଂ ମହାଦେବୀତି ॥୧॥

ସାବୁବାଦ୍-ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମସ୍ବରୂପିଣୀ । ମରଃ ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷାତ୍ମକଂ ଜଗତ୍ ।

ଶୂନ୍ୟଂ ଚାଶୂନ୍ୟଂ ଚ ॥୨॥

ଅହମାନନ୍ଦାନନ୍ଦୋ । ଅହଂ ବିଜ୍ଞାନାବିଜ୍ଞାନେ । ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମାବ୍ରହ୍ମଣୀ ବେଦିତବ୍ୟେ । ଅହଂ ପଞ୍ଚକୃତାନ୍ୟପଞ୍ଚକୃତାନି । ଅହମସ୍ତ୍ଵକଂ ଜଗତ୍ ॥୩॥

ବେଦୋଽହମବେଦୋଽହମ୍ । ବିଦ୍ୟାହମବିଦ୍ୟାହମ୍ । ଅଜାହମନଜାହମ୍ । ଅଧର୍ମୋଽହଂ ଚ ତାର୍ଯ୍ୟକାହମ୍ ॥୪॥

ଅହଂ ରୁଦ୍ରେଭିର୍ବସୁଭିଷ୍ମରାମି । ଅହମାଦିତ୍ୟୈରୁତ ବିଶ୍ଵଦେବୈଃ । ଅହଂ ମିତ୍ରାବରୁଣାବୁଗ୍ଧୋ ବିଭର୍ମି । ଅହମିନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ ଅହମଶ୍ଵିନାବୁଗ୍ଧୋ ॥୫॥

ଅହଂ ସୋମଂ ତୃଷାରଂ ପୃଷଣଂ ଭଗଂ ଦଧାମି । ଅହଂ ବିଷ୍ଣୁମୁରୁକ୍ରମଂ ବ୍ରହ୍ମାଣମୁତ ପ୍ରଜାପତିଂ ଦଧାମି ॥୬॥

ଅହଂ ଦଧାମି ଦ୍ରବିଣଂ ହବିଷ୍ମତେ ସୁପ୍ରାବ୍ୟେ ଯଜ୍ଞମାନାୟ ସୁବ୍ରତେ ।
 ଅହଂ ରାଷ୍ଟ୍ରୀ ସଙ୍ଗମନୀ ବସୁନାଂ ଚିକିତ୍ସୀ ପ୍ରଥମା ଯଜ୍ଞିୟାନାମ୍ । ଅହଂ ସୁବେ
 ପିତରମସ୍ୟ ମୂର୍ଧ୍ନୁନ ଯୋନିରପ୍ସବତଃ ସମୁଦ୍ରେ । ଯ ଏବଂ ବେଦ । ସ ଦୈବଂ
 ସମ୍ପଦମାଗ୍ନୋତି ॥୭॥

କହିଲି, ‘ଅପା, ପିଣ୍ଡାରେ ଟିକେ ବସିବା ।’ ଗହ୍ମୁଁ । ଦେଖୁଲି ସଞ୍ଜହବା ଓପରେ । ପାଟିକୁ
 ବାହାରି ଗଲା, ‘ଏତେବେଳ ହୋଇଗଲା !’

ନୟା କହିଲା, ‘ସାରେ, ଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ନୋଥ ଯାହାର ବଥବି ତାର କଥାଟା ନାହିଁ
 ଯାହା ! ଭାବୁଚି ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିରେ ତକ୍ତରେଇ କରିବି-ଦେବୀ-ସବୁ ବିରୋଧାଭାଷର ସମାଧାନ
 -ଏକବିଶ୍ୱେଷଣାତ୍ମକ ସଂଶ୍ଳେଷଣ !’

ଅପା କହିଲା, ‘ସେଇଆ କର । ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟସେନ୍‌ପରି ଏକାବେଳକେ ପ୍ରଫେସର ବନିଯିବୁ ।’

ନୟା କହିଲା, ‘ଅହଂ ରାଷ୍ଟ୍ରୀ ସଂଗମନୀ ।’

ସାରଦା ତୁପୁଥିବା ଦେଖୁ ପଚାରିଲି, ‘କ’ଣ ହେଲା ?’

ଜବାବରେ ସେ ଗାଇଲା, ‘ସମ୍ବୁଖେ ଶାନ୍ତି ପରାବାର, ଭାସାଓ ତରଣୀ ହେ କର୍ଣ୍ଣଧାର ।’
 ସାରଦାର ଆଛନ୍ଦଭାବ କରୁନାହିଁ ଦେଖୁ ଅଟାକଲି,

‘ଗଙ୍ଗାକୂଳେ ବସି ଢେଉ ଗଣୁଥିଲେ ଶୋଷ କି କେବେ ମରିବ ?

ଗଙ୍ଗାରେ ବୁଡ଼ିଲେ ଭୋକ ଶୋଷ ଯିବ ସାଗର ସଙ୍ଗମ ହେବ ।’

ସାରଦା ମୁହଁରେ ରଙ୍ଗ ଚହଟିଲା ବେଳକୁ ଅପା ମୋ କାନକୁ ଧରି କହିଲା, ‘କି ବଦମାସ
 ଟୋକାଖଣ୍ଡେ ତୁ !’

‘ହେ ଅପା, ଛାଡ଼ ଛାଡ଼, ଥରେ କାନମୋଡ଼ି ଆଜି ଭାବୁକୁଣୀ ଦେଖୁଛୁ....’

ରତ୍ନିଆଁ ଚେଙ୍ଗା ପାଇଲାପରି ହାତକାଢ଼ିନେଇ କହିଲା, ‘ଦିଲ୍ଲୀଯିବା ଆଗରୁ ଏ ହାତକୁ ଯଦି
 ପଥର ନକରିଚି..... ।’

‘ସାରଦା ତ ଆରମ୍ଭ କରିଚି, ଆଉ ବଙ୍ଗଳା ପଦେ ଶୁଣିଥା’ଲୋ ଅପା ! ‘ଅବଲା ବଲେ ଆମି
 ସଇଲାମ୍ ଯତ, ପାଷାଣ୍ ହଇଲେ ଫାଟିଆ ଯେତ ।’

ତୁ ମୋ ଅପା, ସବଳା ଅପା ହେଉ ଥା’ । ନେ, ମୋଡ଼ କାନ, ଯେତେ ମୋଡ଼ୁକୁ ମୋଡ଼ୁ ।’

ତୁଆବୋଉ ଆଉ ନୀଳିମା ଆସୁଥିଲେ । ପଛରେ ପରଷୁଣୀ କୁମୁଦ । ନୀଳିମା ତା’
 ପରଷିଲା । ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଆଛା ବାଇଆ ବାଇଆଣୀଙ୍କ ପାଇରେ ପଡ଼ିଲି !’

କହିଲି, ‘ହେ ତୁଆବୋଉ, ତମ ତରଫରୁ ପଦେ ଜଣାଣ ବୋଲିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଅ ।’

‘ଜଣାଣ ମାନେ ଜଣାକରିବା, ତମେ ଜଣାଇବ । ଅନୁମତି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।’

‘ଦେବେ ଶୁଣ - ମାତ୍ର ମୁଁ ନୁହେଁ ଏ ନୟା ଗାଉଚି -

‘ଦେ ମତେ ବାଇଆ କରି, ଆରେ ମୋର ବାଇଆ ରଜା !’

ଅପା ଧଇଲା ମୋ କାନ, ‘ଛତରା, ବଜାରୀ, ଫାଜିଲ, ଗୁରୁ ଗଉରୋବ ବୁଲିବୁ ।’

-ହେ ଅପା, ଏ ଗୁରୁ ଗଉରୋବଟା କିସ ?

-କେଜାଣି ?

-ପା, ସେତେବେଳୁ କହୁଛି କାନ ମୋଡ଼ । ମୋଡ଼ିବୁ ନେଇଁ । ଏବେ ମୋଡ଼ିଲା ଫଳ ପା,ପା,ପା ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦା, ତୁ ଏତାକୁ ବାହା ହୋ’ନା କହିଦଉଟି । ମଣିଷ ନା ବିକୁଳି ତାର !’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅପାଗୋ, ସବ୍ ଖାଇ ଖାଇ ଏଇନା ପୂରା ଥୋବରା, ମାନେ ବଧୂରା ମାନେ ଇନ୍ସୁଲେଟେଡ଼ !’

କହିଲି, ‘ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଶୁଣି ଏ ସଂଧ୍ୟା ଉଦୟାପିତ ହେଉ । କୁହ, ‘ଦଶରା ମସରା ପେଡୁରା ବଣସ୍ୟର ଥୋପରି’ ର ଅର୍ଥ କ’ଣ ବୁଝିଲ ?’ ତୁଆବୋଉକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟମାନେ ସତରେ ଚେରା ବନିଗଲେ । କହିଲି, ‘ହଉ ଶୁଣ, ଦଶରା ମସରା, ମାନେ ଦଶରା ମାସରେ, ପେଡୁରା, ମାନେ ପଚରା, ବଣସ୍ୟର ମାନେ ବଣସାରୁ ଖାଇ ତା ମୁହଁ ଥୋବରା ହେଇଗଲା । ସମସ୍ତା ପଢ଼ିଲା ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ନା ।’

-ତାହେଲେ ଟିକେ ପୂର୍ବାପର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶୁଣାହେଉ । ଦଶରା ବେଳକୁ ପୁରାଣପଣା ନୈଷ୍ଠିକ ଭାବରେ ବ୍ରତରଖି ହବିଷ୍ୟାନ ଖାଇ ରାମାୟଣ ପଢ଼ି ପ୍ରବଚନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଚମତ୍କାର ହବିଷ୍ୟାନ ମିଳୁଥାଏ । ସେ ଦିନ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସାରୁ ଟିକିଏ ବଣୁଆଁ ଥିଲାକି କ’ଣ, ହବିଷ୍ୟାନ ପାରଣା ହେଲା ପରେ ପରେ ପାଟି କୁଣ୍ଡେଇ ହେଇ ଫୁଲିଗଲା । ଜିଭ ନ ନଉଟିବା ସାଙ୍ଗକୁ ଆଖିକି ଭଲ ଦୃଶ୍ୟ ହେଲାନି । ଅଭ୍ୟାସ ବଣରୁ ସାମ୍ନାରେ ବ୍ୟାସାସନରେ ପୋଥିରଖି ରୁଖା ଆକୁଥରେ ପଡୁଥାନ୍ତି । ପୋଥିଲେଖା ବହିଲେଖାରୁ ଭିନ୍ନ । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପାରସ୍ପରିକ ବ୍ୟବଧାନରେ କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥାଏ । ଲେଖାହେଉଛି - ଦଶ ରାମଶରା ପେଡୁରାବଣସ୍ୟ ରଥୋପରି ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶଟି ରାମ -ଶର ରାବଣର ରଥ ଉପରେ ପଢ଼ିଲା । ପଣ୍ଡାକୁ ଯାହା ଦିଶିଲା ଓ ସେ ଯାହା ଯେପରି ପଢ଼ି ପ୍ରବଚନଦେଲେ କହିସାରିଛି । ତେଣୁ ଗୋ ନନ୍ଦାଦେବୀ, ସେପରି ଥୋବରି ନହୁଅ !’

ତୁଆବୋଉ ଏଯାଏ ନାରବ ରହିଥିଲେ । ମୋ ଗପ ସରନ୍ତେ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦା ନାଜିମା ତମ ଯାତରା କରିବା କଥା କହିଥିଲେ । ଆଜିତ ପାଲା ଶୁଣିଲି । ସୁଆଙ୍ଗତ ବାରମ୍ବାର ଦେଖୁଛି । ଆଉ ?’

-ଆଉ କିଛି ନାଟକ ଓ ତାପରେ ସଂସାର ଭିତରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହବା, ଘର କରିବା ଓ ପଥର ପଢ଼ିଲେ ସହିବା । ଆମେ ଦିନେ ଯିବା ସତ । ମାତ୍ର ରହିବାବି । ବୃନ୍ଦାବନ ନୁହେଁ, ଦେବୀ ପାର୍ବତୀ ଓ ମା’ ଅପରାଜିତାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ର ଇଏ । ଆମ ଭିତରେ ସିଏ । ବହୁକାଳ ପରେବି ଜଣେ ଏଇଠି ଆଖିବୁଜି ଧ୍ୟାନ ହେଲେ ଆମକୁ ଦେଖିବ ।’

-ହେଲା । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପାଳାକରୁଥିଲା । ମୁଁ ବିଗାଡ଼ିଦେଲି । ହଉ ଛାଡ଼, କ'ଣ ଖାଇବ ?
 -ତୁଆବୋଉ, ମିଛରେ ହଇରାଣ ହବା ମୂଲେଇଲ । ନିଜ କଥା ରଖୁ ପାରିବନି । କହିବି ?
 -କୁହ ।

-ପଖାଳ, ବଢ଼ିତୁରା, ବାଇଗଣ ଭଜା ଓ.....

ନନ୍ଦନ, ମତେତ କେବେ ବିଦୁ ନଥିଲା । ଆଜି କାଲିକି ? ଓ କାଞ୍ଜି ।

-ତୁଆବୋଉ । ବିଦୁ ନଥିଲି । ଯାହା କରୁଥିଲି କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତମେ ଜାଣ, ତଥାପି କହୁଚି ଆଜିଯାଏ ପଦେବି ଅଯଥା କଥା କହିନାହିଁ । ଅପା କହିଲା ପରି ଏହା ଦମ୍ଭେକ୍ତି ନୁହଁ, ସ୍ବଷ୍ଟେକ୍ତି । ବଢ଼ିମା ନୁହଁ, ଅଜ୍ଞାକାର ।

‘ନନ୍ଦୁ, କାଞ୍ଜି କ’ଣ ? ପଚାରିଲା ଅପା ।’

-ତୁଆବୋଉ, ଏ ଆଛା କାନାଡ଼ିଆଣୀ ହାତରେ ନଚଉତ ମତେ ! ଆଗୋ ନନ୍ଦାଦେଇ ଓ ସାରଦା ଦେଇ, କାଞ୍ଜି କ’ଣ ଟିକେ ବୁଝାଇଦିଅ ମୋ ଅପାକୁ !

-ଆମେ କ’ଣ କହିବୁ ? ଆପଣ ବୁଝାନ୍ତୁ ।

‘ଅପାଗୋ, ଶୁଣ । କାଞ୍ଜିର ଓଡ଼ିଆ ହେଲା ରାଜସ୍ବିଅର୍ ! ଗରମକାତ ଥଣ୍ଡାକରି ସେଥିରେ ପେଜପାଣି ପୂରେଇଲେ ହୁଏ ପଖାଳ । ସକାଳ ପଖାଳ ସଞ୍ଜରେ ସଜ ପଖାଳ, ପରଦିନ ବାସି ପଖାଳ । ଏଇ ବାସିପଖାଳ ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ରହିଲେ କାଞ୍ଜିଆ ବା ପର୍ମେଣ୍ଟେଡ୍ ହୋଇ ତା ମଣ୍ଡ ମାନେ ଟିକି ଟିକି ଭାତ ଓ ତୋରାଣୀ -ମାନେ ଆମିଲିଆ ଲାଗୁଥିବା ପେଜପାଣିରେ ମୂଳା, ବୋଇତାକୁ, ଭେଣ୍ଡି ଓଗେର ପରିବା ପକେଇ ଫୁଟେଇ ମେରସିଙ୍ଗା ପତ୍ର ମାନେ କରି ଲିଭୁସ୍ବଦେଇ ବଘାରି ସାରିଲେ ହବ କାଞ୍ଜି । ସବୁଦିନେ କାଞ୍ଜି ଚଳିବ । ଏ ଶୀତଦିନେ ତା ସୁଆଦ ନିଆରା । ଆଜି ଚାଖୁବୁ ବଳେ ।’

-ତୁ କାଞ୍ଜି ଖାଇବୁ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଲେ କେମିତି ଆଜି ?

-ତୁର ବୋକି । ଆଜି ନୁହେଁ ଲୋ, ସାତଦିନ ତଳୁ ଜାଣିଚନ୍ତି ।

-ଯେବେ ଜାଣନ୍ତୁ, କେମିତି ?

-ସେ ଜାଣିଚନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଯେମିତି ଜାଣିଲି । ସାଙ୍ଗରେ ପଖାଳ, ବଢ଼ିତୁରା ଆଉ ବାଇଗଣ ଭଜାବି ପାଇବୁ ।

-ବୁଝିବୁ ନନ୍ଦୁ, ତୁ ଗୋଟେ ବୁଢ଼ିଆଣୀ, ଭାରୀ ଜାଲ ଛନ୍ଦି ଜାଣୁ !

-ଠିକ୍ । ଆଉ ସେଥିରେ ମାଛ, ମଣା, ତେଣାଲଗା ପିମ୍ପୁଡ଼ି କି ଝରିପୋକ ସମସ୍ତେ ଧରାପଡ଼ନ୍ତି ଅସ୍ବାର୍ଥ, ମଣା=ସାରଦା, ତେଣାଲଗା ପିମ୍ପୁଡ଼ି=ନୀଳିମା, ଝରିପୋକ=ନନ୍ଦା ଓ ମାଛ.....।

‘ସମାନ, ମୁଁ ତୋ ଅପା । କି ଗୁରୁ ଗଉରୋବ ରେ !’

-ତୁଆବୋଉ, ଦେଖ, ଆଜି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଯେ ପୃଥିବୀ ଏକ ଗୋଳାକାର ପଥରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରେ ବା ବୃତ୍ତଟିଏ ଯୋଡ଼ୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ସେଇଠି ସରେ - ଆଜିର ପ୍ରମାଣ :

ଅପାର ଗୁରୁ ଗଉରୋବ !

ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, ‘ଯଥେଷ୍ଟ ବକିଲଣି । ଉଠ, ଖାଇବା । ଆଉ ଯୋଡ଼ିଏ ପଦ ଛାଡ଼ି ଗଲ - ଚଢ଼ା ଆଚାର ଓ ଆୟ ସଫା ।’

-ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲ । ଖାଉ ଖାଉ ଏ କାନାଡ଼ୀୟ ମହିଳାଙ୍କୁ ଚଢ଼ା ଆଚାର, ଆୟ ସଫା, ଖସାବଡ଼ି ଭଜା ଇତ୍ୟାଦିର ସଂଜ୍ଞା ଦବ । ଆଛା, ମାଁ ଆଉ କନକ କାହାଁନ୍ତି ?

-ଶ୍ୟାମା ଘରକୁ । ମାଁ ଏବେ ତାପାଇଁ ବର ଖୋଜୁଛନ୍ତି !

-ପାଞ୍ଚବର୍ଷପରେ ବରଟିଏ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଧରାଦବ ।

ତୁଆବୋଉଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସଭିଏଁ ପଚାରିଲେ, ‘କିଏ ?’

-ମୁଁ କି ଜାଣେ ? ସେତେବେଳକୁ ଶ୍ୟାମା ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପାସକରି ଇରଡୁର ବିଏ ପାଇଁ ଲାଗିଥିବ । କୋଉଠି ଗୋଟେ କାହାକୁ ଭେଟି ତାକୁ ଧରିବ ଓ ନିଜେ ଧରାଦେବ ବୋଲି ଅନୁମାନ ।

‘ମୁଁ ଆଉ ଯାହା ହୁଏ । ଶଠ ନୁହେଁ !’ କିଏ କହୁଥିଲା ଆଜ୍ଞା ? ପଚାରିଲା ନନ୍ଦା ।

‘ତୁମେ ଜବରଦସ୍ତି ମୋତେ କୁହାଇ ଏଇନା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଲୁଚ, ନାହିଁ !’ ନନ୍ଦା ହୁସ୍ ରହିଲା । ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଘର ପାହାଚରେ ଉଠିଲାବେଳକୁ ମତେ ତୁମୁଟି ଦେଲା ।

‘ଉଃ’ କହି ପକେଇ କହିଲି, ‘ତୁଆବୋଉ, ଧରାରେ ଭତି ଭତି ପ୍ରବଳ ହେଲାପରି ଲାଗୁଛି ।’

‘ସେଗୁଡ଼ିକ କ’ଣ’ ବୋଲି ଅପା ପଚାରନ୍ତେ, ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭତିହେଲା ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ଛ’ ପ୍ରକାର ବିପତ୍ତି - ଅତିବୃଷ୍ଟି, ଅନାବୃଷ୍ଟି, ପଙ୍ଗପାଳ, ମୂଷା, ଚଢ଼େଇ ଓ ଶତ୍ରୁ ରାଜ୍ୟର ଆକ୍ରମଣ । ଭତି-ଛ’ଟି କାଟ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଜନ୍ଦା, ଭଇ, ମଶା, ବିରୁଡ଼ି ଓ ଛାରପୋକ ବିପତ୍ତି !’

-ବାବାଃ, ତେଲାତ ଗୁରୁସେ ଜ୍ୟାଦା !

-ଅପା, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲଗାନ୍ତା କହୁଛି ।

-ନାଁ, ମୁଁତ ଶସ୍ତ୍ରା ପଢ଼ିଚି ନା, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସାରାଦିନ ନଗେଇଲା ଜଣେ, ତାକୁ କେହି କିଛି କହିଲ ନେଇଁ ! ହଅ, କାହିଁକି କହିଥାନ୍ତ, ଗରୀବ ମାଇପ ତ ସବୁରି ଶାଳୀ ନା !’

ପଚାରିଲି, ‘ହେ ଅପା, ମୁଁ କାନ ମୋଡ଼ି ହଉଚି, ନାକ ମୋଡ଼ି ହଉଚି, ତୁ ଏପଦକ କୋଉଠୁ ଶିଖୁଛୁ ?’ ‘କୋଉଠୁ କହି ପାରୁନି, ତେବେ ଆ’ରି ଭିତରେ ଶିଖୁଚି ନିଶ୍ଚେଁ । ତୁ କାନ ଖୋଲା ରଖିବାକୁ କହିଲା ଦିନୁ ଶୁଣୁଚି । ହଁ, ମନେ ପଡ଼ିଲା । କୁଆଙ୍ଗ ଝିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ଘରକଥା ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲି । ତାରି ଭିତରୁ ଜଣେ ଏ ପଦକ କହିଥିଲା ପରା !’

-ହଉ ଶୁଣିଥା, ଜଣେ ଆଧୁନିକ କବି ଏ ପଦଟି ଆଉ ରକମେ ଲେଖିଛନ୍ତି - ‘ଆମରି ମାଇପ ସବୁରି ଶାଳୀରେ ଆମେ ଶଳା ସଇତାନ୍ ?’ ହଉ, ଛାଡ଼ । ଆଉ ଏ ଗୁରୁ ଗଉରୋବ ପଦକ କୋଉଠୁ ପଢ଼ିଲୁ ନା ଶୁଣିଲୁ, ମନେପକେଇଲୁ ।’

-ଧାଡ଼ । ହଉନି । ତେବେ, ଦିନେ ନା ଦିନେ ବଳେ ମନେ ପଡ଼ିବ !

-ଶୁଣିଥା, ସବୁଠୁ ପୁରୁଣା ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଛି ବଜରାମଙ୍କ ଦାଣ୍ଡି ରାମାୟଣରେ, ‘ସୀତ୍ୟାର

ପାରତି ସହୀ, ଗୁରୁ ଗଉରୋବ ନ ମାନିଲେ କେହି ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ମୁଁ ସେଇଠି ପଢ଼ିଲି । ସାତା ମା’ଙ୍କ କୋଳକୁ ମାଟି ଭିତରକୁ ଗଲାପରର ବର୍ଷନା ?’

ଦିବ୍ୟ ଭୋଜନ ପରେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦ । କାମଦାମ ସାରି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଛି, ନନ୍ଦା ଆସି ପଚାରିଲା, ‘ଆଜି ବାବାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲିବାନାହିଁକି ?’

‘ଯିବା ଯେ, ଅପାଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?’

‘ଆରେ, ମୋ ରୁମ୍‌ରେ ଥିଲିରେ ନନ୍ଦୁ । ମାଇକ୍‌ର ଫୋନ୍ । କହିଲା, ମାତାମ୍, କାନାଡ଼ା ସରକାର ପନ୍ଦର ହଜାର ଯାଚିଲେଣି । ଆମେ ଜଣେଇରୁ ଯେ ଆମେ କାନାଡ଼ାକୁ ପ୍ରଥମ ମାସର ସବୁତକ ଦନ୍ତୁ । ତାପରେ ତାଙ୍କୁ ଅଧେ ଓ ଭାରତକୁ ଅଧେ । କହୁଛନ୍ତି, ଭାରତର ପଇସା କାହିଁ ? ମୁଁ କହିଲି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କୁହ, ମାତାମ୍‌ଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେବେ । ସେଆଡ଼େ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବିଶେଷତ୍ୱତ ପଠେଇ ସାରିଲେଣି । ତମେ କେମିତି ଜାଣିଲ ପଚାରିଲାରୁ କହିଲା, ‘ମାତାମ୍, ପୋଖରାନ ଦୁଇକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ହାତରେ ଛାଡ଼ିଥିଲେତ, ଗୋପନ ରହିଥିଲା । ନହେଲେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ସବୁ ଅଫିସ୍, ଏମନ୍ତକି ପିଏମଓ ବି ସହସ୍ର ଧାରାରେ ଲିଫ୍ କରୁଛି । ହରମୋହନକ ମୁହଁ କଥା ଛଡ଼ା ଆଉକିଛି ଆମକୁ କି ଆଉ କାହାରିକୁ ଅଜଣା ନାହିଁ । କେମିତି ସୁଧାରିବେ ଏ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ? ତେବେ ଆପଣ ଡେରପୂର୍ବରୁ ଏଠା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇବେ ମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଛୋଟ ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ବେତାରବାର୍ତ୍ତା । ତାପରେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ମତେ ଜଣାଇଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବି ।’

‘ଅପା, ଗୋଟାଏ କଥା ଆମର ଏଠି ବେଶ୍‌ ଚଳେ - ମୂଳଭସ୍ତ କହି ପାରିବି ନାହିଁ - ମାତ୍ର ଏଠି ଖାପିବ । ଆମେ ଆମ କାମ କରୁଥିବା ଓ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା - ଆମ ନାଆ ଚାଲିବ । କେହି ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଲେ ଦେବା ସିନା, ମାତ୍ର ନାବଟି ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବା ।’

-କଥାଟା ?

-ଓ’ ହଁ- ‘ଦେଖତ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଗତି । ନାବତ ପେଲି ଚାଲିଛନ୍ତି ।’ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖାଲି ନୁହଁ, ସବୁଆଡ଼େ ନାଆ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ବାଗରେ ଚାଲେ - ପାଲରେ, ଆହୁଲାରେ, କାତରେ, ବା ଠେଲାହେଇ ବା ଟାଣିକରି ବା ଏ ପାଞ୍ଚରୁ ଦୁଇଟି ବା ତିନିଟିର ସମ୍ମିଳିତ ଶକ୍ତିରେ । ଏଠି ପେଲିବା କଥା କୁହାହଉଛି, ମାନେ, ଆମେ ଆମ କାମ କରୁଚେ, କଷ୍ଟ ହେଲେ ବି କରୁଚେ, ତେଣିକି ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଗତି ବା ଗୋବିନ୍ଦ ଯୁଆଡ଼େ ଯେମିତି ନେବେ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ତୁ ଆଗତୁରା ନ କହିଥିଲେ ମୁଁ ବୁଝିଥାନ୍ତି - ଆହେ ଲୋକେ, ଦେଖ, ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କର ଗତି କ’ଣ ହେଲା ଦେଖ ! ଶେଷକୁ ନାଆ ପେଲିବାକୁ ଥିଲା !’

-ଅପା, ଭାଷାର ଏଇ ହେଲା ବାହାଦୁରି । ଗୋଟିଏ କଥା, ନାନା ଭାବରେ, ନାନା ଅର୍ଥରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ବୁଝା ବି ଯାଇପାରେ । ଆମ ପରୀକ୍ଷାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ୁଥିଲା -

ପୂର୍ବାପର ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର । ତେଣୁ ପୂର୍ବାପର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯୋଗୁଁ କଥାଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଳାରେ ଯାଏ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳିଲେ ଗୁଳା ବି ବଦଳେ ।

-ନନ୍ଦୁ, ଏ ‘ବଦଳର’ କେଉଟା ମାନେ ହେଇପାରେ ?

-ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ବିନିମୟ, ପୁରୁଣା ବାସନ ବଦଳଦେଇ ନୂଆ ବାସନ କିଣାଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଜୋର୍ ବର୍ଷା ପରେ ନୟାରେ ବଦଳ ଆସିବ ଏହା ହେଉଗଲା କୁଳ-ଲଘନ-କାରି ଜଳପ୍ଲାବନ । ପୁଣି ମାତ୍ରା ବଦଳିଗଲେ ଅର୍ଥବି ବଦଳେ । ତାଙ୍କର ବଦଳି ହେଲା ମାନେ ଚାକିରିରେ ଗୋଟେ ଚାକିରିରୁ ଆଉଗୋଟେ ଚାକିରିକୁ ବା ଗୋଟେ ଠା’ରୁ ଆଉ ଠା’କୁ ଯିବା । ସେ ଜମା ବଦଳି ନାହିଁ, ମାନେ ତାର କୌଣସି ଶାରୀରିକ ବା ଚାରିତ୍ରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ ।

‘ଅପା, ଥରେ ପଢ଼େଇବା ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଏ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ! ଏ ଯେମିତି ଚାଲିଛି ତମେ ଖାଇବ ନେଇଁ କି ଆମକୁ ଖୋଇବବନାହିଁ !’ କହିଲା ନୟା ।

-ମୋ ସୁନାଟାଲୋ, କେଡ଼େ କଥା ନକରୁଥିଲି ଲୋ, ତୋ ଆଗରେ ତୋ ନନ୍ଦୁକୁ ଭୋକରେ ରଖୁଥିଲିଲୋ । କେଡ଼େ ବହପ ମୋର ଲୋ ।

‘ଏ ନନ୍ଦନକୁ ସାଜକରି ତମେବି ସୁଆଙ୍ଗ କଲେ, ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଠିକଣା ରଖିବ କିଏ ?’ କହି, ନୂଆବୋଉ ମତେ ପଚାରିଲେ, ‘କେମିତି ହେଉଛି କହିଲ ନାହିଁତ !’

‘କାଞ୍ଜିଟାରେ ଲୁଣ ବେଶୀ ହେଉଗଲା । ଚକା ଆଚାର ବଢ଼ିଆ ଯେ, ଗୁଡ଼ କମ୍ ହେଉଛି, ଆମସଡ଼ା ଅଉଳନୟର ହେଉଛି ଯେ ଖଟାଆମ୍ବ ବେଶୀ ହେଉଗଲା । ଖସାବଡ଼ି ବଢ଼ିଆ । ହେଲେ ଖସା କମ୍ ହେଉଗଲା ।’

‘ନୂଆବୋଉ । ଦିଲଟା ବେଶୀ ଦିଲଟା କମ୍ । କଟାକଟି ହେଉଗଲା । ମାତ୍ରକ ପଖାଳ କଥା କହିଲେ, ନାହିଁ, ଖାଲି ତେଣି ଦେଉଗଲେ’ କହିଲା, ନୟା ।

‘ସେମିତି ଦେଖିଲେ କୋଉଟା ବଳିପଡ଼ିଛି କି ?’ ପଚାରିଲା ଅପା ।

କହିଲି, ‘ହେ ହୁଣ୍ଡୀ, ନୟାର ଆଉ ଦିଲଟା ନାମ ସବୁବେଳେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ - ଚଣ୍ଡୀ ଓ ରକ୍ତବନ୍ଧିକା । ତୁ ମୋ ଖାଇବା ଓପରେ ଦୃଷ୍ଟିଦେଲୁ ! ତତେ ରତ୍ନରାତ୍ନ ଟୋବେଇ ପକେଇବ ଯେ !’

-ମୋ ଗରଜ ପୋଡ଼ିମରୁଥିଲା ! କିଏ ଖାଉ କି ନଖାଉ, କାହା ପେଟରେ ଶିକଣିକୁପୁଆ ପଶୁକି କିଏ ଖୁରି ଖେଚେଡ଼ି ଖାଉ, ମୋର ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ?

‘କିଛି ଯାଏନା, ସବୁ ଆସେ । ଶୁଣିଥା’ଲୋ ଅପା । କବି କହିଲା - ଲାଦି ଜାଣଇ ଖେଦି ନ ଜାଣଇ, ଜଗନ୍ନାଥକୁ ମୁଁ ପାଇବି କାହିଁ ?’

ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘କିଏ କହିଲା ?’

-ହେ ମଜଦିଆଣୀ ! ହୁସିଆର ! ତମ ଆଗରେ ନୋକେ ଥରେ ନିହିଲେଣି । ଫେଣି ମଉକା

ଦଉଟ ? ପାଠ ପଢ଼ାଉଛ ?

-ମାନେ, ଲୋକାପବାଦକୁ ଡରି ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ନିଜ ଧର୍ମରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବେ ?

-ହଁ, କାରଣ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ଗୁରୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମାତା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପରମହଂସଙ୍କୁ ଅଜଣା କିଛି ନାହିଁ । ସେ ଚାହିଁଲେ କୁହନ୍ତୁ । ଏ କ୍ଷୁଦ୍ରାତିକ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବଟିକୁ ଅକୂଳରେ ଭସେଇ କି ଲାଭ ମିଳିବ ।

-କହିବ ନା ଏମିତି ନବଜ କରୁଥିବ !

-ଇ'ହୁଆ ! ଶୁଣ ତବିକା । କହିଲେ କବି ପରମାନନ୍ଦ ଦାସ, ଜନ୍ମ ଗାଙ୍ଗପୁର, ସମୟ ୧୭୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଲେଖିଲେ ସମଲେଇଙ୍କ ପାଖରେ, ସମ୍ବଲପୁରରେ । ମାତ୍ର, ଆଜି ଏତିକି । ଏଣିକି କେହି ପଢ଼ାରିଲେ ଜ୍ଞାନ ଉଧାରରେ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ତା ବଦଳରେ ଆଉ ଆଉ ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ଦବାକୁ ହବ ।

-ଦେବି ବାବା ଦେବି - ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଦାନ୍ତଭଙ୍ଗା, ଦୁଷ୍ପ୍ରୟା, ବଣିକଳ ଓଗେର ଓଗେର ବି ମିଳିପାରେ । କ'ଣ ହେଲା - ଲଙ୍କାଟା ସାମାନ୍ୟ ବେଶୀ ରାଗ ହେଲାକି ! ଆଉ କାଞ୍ଜି ଦିଏଁ । ଧୀରେ ସୁସ୍ଥେ ପାଟିରେ ରଖି ରଖି ପିଅ । ରାଗ ଯିବ ।

ଅପା କହିଲା, 'ହୁଆବୋଉ, ତମେ ନହୁକୁ ଏମିତି ଗେହ୍ଲାକରିବା ଦେଖିଲେ ମୋର ଭାରୀ ମନ ଖରାପ ହଉଛି ।'

'କାହିଁକି ବିରସ ଆଗୋ ନାରୀ ଈଶ ଆସି ଯିବେ ତୁମ ଦୁଷ୍ଟାର । ନହୁ ନଥିବ କି ସୁନନ୍ଦା ନଥିବ ଦେଖୁଥିବେ ବାବୁ ସାଗର ।' କହି, କେହି କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ତିଆଁମାରି ରୁମ୍‌ରେ ପଶି କବାଟ କିଲିଲି । ପଛରେ ଅପାର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଥିଲା । ସେ ମୋ ଦରଜା ସାମ୍‌ନାରେ ଠିଆହେଇ କହିଲା, 'ଦେଖୁଥିଲେ ପିଲା ! ଉଧାରକୁ ବଦଳ ଥୁଆହେଇଛି । ମୁଁ କବାଟ ଧଡ଼କରି ଫିଟେଇ ଦେଇ କହିଲି, 'ଅପା, ଏ ପ୍ରୟୋଗତ ମୁଁ କହିନି !'

'ନା, ବୋଧହୁଏ ଶ୍ୟାମା । ଶୋଇପଡ଼ । କାଲି ସକାଳୁ ଯିବୁ ଯେ ।'

'ଆରେ ଛୋଃ, ଏଇନା ଦିଦିନ ନଗଲେବି କେହି ଉଁ ରୁଁ ହେବେନି । ତଥାପି ପ୍ରଥମ ତାଳପରେ ଏଗାରଟାରେ ଯିବି । ଦୁ ଦିଗଟାରେ ପହଞ୍ଚେଇ ଦବୁ । ଦୁଇଟା କୋଡ଼ିଏରୁ ତାରିଟା ପଚାଶଯାଏ ତିନିଟା ଲୁସ ।'

'ହଉ । ତେବେ, ତୋ ଆଗରେ ଦୁଇଟା ବିକଳ - ଏକ, ଏକା ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବୁ ନା ନନ୍ଦାବି ଯିବ ? ହେଲେ ରାତିରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ରହିବୁ କୋଉଠି ? ତୋ ବସାରେ ଜାଗା ନାହିଁ । ମୋରତ ଖାଲି ଅଫିସଟା ।'

'ରହିବୁ କାହିଁକି ?'

ଆରେ ଏକା ଦୁହେଁମାନ, ତିନିହେଁ ରହିବା, ଅଫିସ କାମଦାମ ଦେଖିବା । ଆମ ପାଖରେ କାଲି ରାତି ଓ ପଥରିଦିନ ପୂରା ସକାଳ । କେତେବେଳେ ଲୁସ ତୋର ?'

'ତିନିଟା ।'

‘ତା ମାନେ ସକାଳୁ ଅଢ଼େଇଟା କ’ଣ ହୋଟେଲ୍‌ରେ ରହିବା ।’

ହୋଟେଲ୍ ମତେ ପୋଷେଇବ ନାହିଁ । ରହ-ଦେଖୁଛୁ କାଲି ବାବାବି ଯିବେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ । ସାଗର ଆଉ ରମେଶ କେମିତି ତୁଲାଇବେ ଦେଖିବେ । ଆମେ ତାଙ୍କଘରେ ରହିବା ।

-ହେ ନନ୍ଦୁ । ଫେରେ ଉଠିବୁ !

-ଅପା, ତୁ ମତେ ବଞ୍ଚା । ମୁଁ କ’ଣ ଜାଣିଶୁଣି ଏଗୁରା କରୁଛି ନା କହୁଛି ।

-ଅପା ମତେ ଜାକୁଡ଼ି ଧରି କହିଲା, ‘ଲେଉଟି ଆ । ଆ । ମୋ ସୁନାଭାଇଟା ପରା ଆ । ହେ, ଏତେ ନେହୁରା ହେଇପାରିବିନି । ମୋ ହୁକୁମ୍ - ଆ ।’ ମୁଁ ତୁପ୍ରତାପ ନିଜକୁ ମୁକୁଲେଇନେଇ ଖଟରେ ପଡ଼ିଗଲି ।

ପରଦିନ ତାଙ୍କରେ କସ୍ତୁରୀର ଚିଠି ମିଳିଲା ଯେ ସେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଟ୍ରାନ୍ସଫର କରିସାରିଛି । ସେତିକି ବେଳେ ବ୍ୟାଙ୍କ ମ୍ୟାନେଜର ଫୋନ୍‌କରି ଜଣେଇଲେ ଯେ କସ୍ତୁରୀଙ୍କ ଟଙ୍କା ଆମ ହିସାବରେ ଜମାହେଇଗଲା । ବାବା ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ଆଗତୁରା ବାହାରିଗଲେ । ତାପରେ ଆମେ ଧୀରେ ସୁସ୍ଥେ ଯାଇଁ କଲେଜରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଅପା ଓ ନନ୍ଦା ମୋ ବସାକୁ ଫେରି ରନ୍ଧାରଣି କରିସାରି ମତେ ଦେଢ଼ଟାରେ କଲେଜରୁ ନେଲେ । ଖୁଆପିଆପରେ ମତେ କଲେଜରେ ଛାଡ଼ି ଅପା ଓ ନନ୍ଦା, ଅପା ଅଫିସକୁ ଗଲେ । କଲେଜ ଛୁଟିପରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମତେ ଡାକି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ । ଆ ଭିତରେ କ’ଣ ଗୋଟେ ଓଲଟ ପାଲଟ ହେଇଗଲା କିହୋ ? ଆଜି ଦେଢ଼ଟାରେ ସବିବ ମୋ ଅଫିସକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗ କଥା-ଭାଷା ପାଇଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କହିଲେ, ମୁଁ ଥିବାଯାଏ ଏ କଲେଜର ବା ନନ୍ଦନନଙ୍କର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହବନାହିଁ । ହଇହୋ ଏ ଆଉ ଆମ୍ ଆମ୍ - ‘ମୁଁ ଗଧ’ ନାମକ ଜନ୍ତୁ ମୋରାଲି ମାଷର ପାଖକୁ ଆସି ଦୋଷ ମାନି କାଉଲି ମାଉଲି ହବା କଣ ଛୋଟିଆ କଥାକି !’ କହିଲି, ‘ସାର୍, ଆପଣ ଠିକ୍ ବୁଝିଛନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ଏବେ ଏବେ ପ୍ରମୋସନ ପାଇ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ଶାସକ ସବିବ ହେଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଅଞ୍ଜଳି ଗଲାଥର କଥା ମୋଠାରୁ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ କହିଥିଲେ । ତାର ପରିଶାମ ଏଇଟା ସାର୍ । ଆଉବି ଗୋଟେ କଥା ଅଛି ଯେ ଏଇନା ଜଣେଇଲେ ଜଣେ ଭାରୀ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ନାସ୍ତିବାଣୀର ଖୁଲାସା ହବ । ସାର୍, ମୁଁ ବାରରେ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ତାଙ୍କ ସାନଭଉଣୀ ସୁନୟାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଯିବି । ପାଞ୍ଚଦିନ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ ଦଉଛି । ଦରକାର ହେଲେ ଆଉ ଟିକେ ବଢ଼େଇପାରେ ।’

-ଆରେ ଏମିତି କହୁଚ କ’ଣ ? ତୁଆବର୍ଷ ପରା ! ଦଶ ଯୁକ୍ତ ପାଞ୍ଚ ପନ୍ଦରଦିନ ଆକସ୍ମିକ ଛୁଟିର ହକ୍ଦ୍ଦାର ତମେ । ତେବେ ଏ ଛୁଟି ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦଶଦିନ ମିଳିବ । ତମେତ ଏଇଥର ଅର୍ଜିତ ଯାହା ନେଲ ସିନା, ନହେଲେତ ଛୁଟିଫୁଟି ନିଅନାହିଁ, ଜାଣିବ କୁଆଡୁ ?

-ସାର୍, ଆସୁଛି ।

-ନନ୍ଦନ, ଦରକାରହେଲେ ତମେ କାଲିଠୁ ଛୁଟି ନେଇପାର । ଏ ଭିତରେ ରବିବାର ସମେତ ଗୋଟେ ଦି’ଟା ଛୁଟି ଦିନ ବି ଅଛି । ଅର୍ଦ୍ଧ ଯା ହବନି ।

-ନାହିଁ ସାର୍, ଏଗାରଯାଏ ନିତି ଏକ୍ସଟ୍ରା କ୍ଲାସ ନଈ । ବାରକୁ ହିଁ ମୋ ଛୁଟି ଆରମ୍ଭ ।

-ଆରେ, ତମେ ତମ ପାଠ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଶୁଆଳ କରୁନା ! ବାର ରବିବାର !

-ସାର୍, ସତରେ ଶୁଆଳ ନଥିଲା । ତେରକୁ ପହିଲି ଦିନରେ ଛ'ଦିନ ଛୁଟି । କୋଡ଼ିଏରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖାକରିବି । ଆସୁଛି ସାର୍ ।

-ଆସ ।

‘କିରେ ଟୋକା, କ’ଣ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ହେଉଗଲୁଣି ନା କ’ଣ, ଏତେ ସମୟ କ’ଣ ଗପିବୁ ?’ ପଚାରିଲା ଅପା,

କହିଲି, ‘ଚାଲ ବାଟରେ ଗପିବା । ନହେଲେ ପୁଣି ଯଦି ତକରା ଆସେନା, ସଇଲା ।’ ସାମ୍ନାରେ ବସିବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଭିଡ଼ କାଉଁଟି କରିବା ? ପଛକୁ ଯାଏଁ ।’

-ଆଗୋ ନନ୍ଦାଦେଇ, କ’ଣ ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ମୋ ଭାଇଟା ଗଣେଇଲାଣି ତମକୁ ! ହେଇ, ହୁସିଆର କରିଦଉଛି । ମତେ କିଛି କହିଲେ, ପ୍ରତିଫଳ ପାଇବ ଗୋ ଦେଇ । ଏଟା କଟକ ନଗର ଧବଳ ଗଗର, ଆଉ ଏ ରାଜ୍ୟ ମୋହର ।’ ମୁଁ ବସୁ ବସୁ କହିଲି, ‘ଅପା, ତୁ ଯେମିତି ଆଗଉଛୁ ମୁଁ ବିଳାତରୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଗୋଟେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ବନିଯିବୁକି କ’ଣ !’

-ସେ କଥା ପଛତେ ବିଚାରିବା । ଏକିଟିଆ ବାହା ! କିରେ ମୋ ଭଉଣୀଟା ଆମେରିକାରୁ ଫେରିବା କଥା ଭୁଲିଗଲୁ ! ଏତେ ନକହି ଦିପଦ କହିଥାନ୍ତୁ, ‘ଆମେ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ତୁ ଲେଖିକା ବନିଥିବୁ ।’ ନା, ମୋ ଭଉଣୀଟା ତତେ ଗନ୍ଧଉଛି ! ଆଁ ?

‘ଅପା, ଗନ୍ଧ ମାନେ ବାସନା । ସିଏତ ମତେ ଆରମ୍ଭରୁ ବାସୁଛି !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଦେଖିବେ ?’

-ହେ ଅପା, ତୁ ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ । ସେଦିନ କହିଲୁ ତୁ ଥିଲେ ମୁଁ ନନ୍ଦା ପାଖରେ ବସିବି । ଆଜି ଏ ମତେ କରଛନ୍ତା ଦେଇ ଧମକଉଛି । ତୁ କିଛି ନକହି, ଖାଲି ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ହସ୍ତରୁ !

-ହେଲା । ଏଟାବି ପରେ ଆଲୋଚ୍ୟ । ଏବେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଚରିତ କହ ।’

ସବୁ କଥା କହିଲି ।

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦାତ ଯିବ ଚଉଦରେ । ତୁ କୋଡ଼ିଏ ଯାଏଁ କ’ଣ କରିବୁ ?’

-ତୁ ଯାହା କରିବୁ ।

-ମୁଁ କଣ କରିବି ?

-ତୁ ପ୍ରଫେସର ଅରୁଣାଶର୍ମା ଓ ହରୁ ପ୍ରଫେସର ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଟରୋଙ୍କୋ ଯିବୁ ।

-ତୋ ପାସପୋର୍ଟ ଆଉ ଭିସା ?

-ପାସପୋର୍ଟ ହେଉସାରିଛି । କାନାଡ଼ା ତୁଟାବାସ ମୋର ପଦେ କଥାରେ ଏଇନା ଘଣ୍ଟାକରେ ପଚାଶଭିସା ଦବ ନା ନାହିଁ ?

-ତା' ଦେବେ । କି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଘୋଟିଲା ମତେ ! ଏତାକୁ ଭାଇ କରି !

ସେଠୁ ଅପାର ମୁହଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉଗଲା, 'ହେଇଟି ! ଟିକେଟ୍ ?'

-ସୁନନ୍ଦା ସରସ୍ୱତୀ କହିବେ ଯେ ଅଞ୍ଜଳି କୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ଓ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ । ଦରକାର ହେଲେ ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିକାଲି ଏକା ଆମମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଉଡ଼ାଣ ହବ !'

-ଆମେ କାନାଡ଼ା କଥା ହଉଚେ ! ଭାରତ ନୁହେଁ ଯେ, ସରକାରୀ ହୁକୁମରେ ସଭିଏଁ ବରଡ଼ାପତ୍ରପରି ଥରିଯାଇ ଯାହା ଚାହୁଁଥିବ ତା କରିଦେବେ !

-ତାହେଲେତ ଆହୁରି ଭଲ । ନିଆ ଅଣାପାଇଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାମୟାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ।

-ତୁଟା ହାଡ଼େ ବଜାତ । ରଙ୍ଗ ଟୀକାଟୀ ଧରିବୁ ବୋଲି କି ପୁଟାଣି !

-ନା'ଲୋ ଅପା, ସେ ଭାଗ୍ୟ କାଉଁ ! ତୁ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟାର ଭାଇ ରଜାରାଣୀ, ନନ୍ଦା ଟୀକା, ମୁଁ ଗୋଲାମ ଓ ମାଇକ୍ ଦଣ୍ଡ ।

-ତାହେଲେ ଯିବା ?

-ତୁ ତୁଆବୋଉଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଲେ ସିନା !

ଅପା ଫୋନ୍‌ର ଜବାବରେ ତୁଆବୋଉ କହିଲେ, 'ତମେ ଦିହେଁ ସତରେ ଗଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି ! ନନ୍ଦା କୋଉଠି କିମିତି ରହିଲେ, ସେଠା ଖୁଆପିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା କ'ଣ, ସବୁ ଦେଖିଚାହିଁ ଆସିବ ।'

-ଅନୁମତି ଦେଲ ନା ନାଉଁ ।

-ଦେଲି ବାବା ! ଦେଲି !

ସେଠୁ ମୋ ବସାରେ ଚା'ସାରି ଅପା ଅଫିସ । ସେଠି ପଞ୍ଜନାୟକଙ୍କ ରୁମ୍‌ରେ ବସିବୁ । ସେ କହିଲେ, 'ମାତାମ୍ ସବୁକଥାତ ନିୟମିତ ଜଣଉଛି । ସବୁକଥା କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ପାଇଲ୍ ହେଲାପରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିରୋନାମରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ତାଲିକା ବି ରହୁଛି ।'

-ଭଲ । ଆଜ୍ଞା କହିଲ, ଉତ୍ସାଦନ ଆରମ୍ଭରୁ ଆଜିଯାଏ କେତେ ଅର୍ଡର ପାଇଚେ, କେତେ ଯୋଗାଇଚେ ଓ ଆଉ କେତେ ଯୋଗାଇବାକୁ ଅଛି ।

-କ'ଣ ?

-ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍ସାଦିତ ପଦାର୍ଥ । ତେବେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରୁ ଆରମ୍ଭ କର ।

ଟିକକ ପରେ ଆମ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ତିନିଟି ଛାପା ତାଲିକା ଦେଇ, ପଞ୍ଜନାୟକ ନିଜେ ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି, ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ଦେଖିଲି ଏ ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷରେ ଆଜିସୁଦ୍ଧା ଅର୍ଡର ମିଳିଛି ଦଶହଜାର ଓ ସବୁ ଯୋଗାଣ ସରିଛି । ଚାରିବର୍ଷରେ ବିକ୍ରି ସର୍ବମୋଟ ଡିରିଣ୍ଡ କୋଟି । ମୋଟ ଲାଭ ପ୍ରାୟ ତିନିକୋଟିରୁ କେବଳ ଏବର୍ଷ ଦୁଇ କୋଟି ତାଲିଶ ଲକ୍ଷ ମାନେ ପ୍ରଥମ ତିନିବର୍ଷର ମୋଟ ଲାଭର ଚାରିଗୁଣ ! ପଚାରିଲି, 'ପଞ୍ଜନାୟକ ଆଜ୍ଞା । ହରଦମ ଟେକ୍ନୋଲଜି ବଦଳୁଛି ।

ଆପଣ ତା ସହ ତାଳ ଦେବେତ ?’

-ଆଜ୍ଞା । ଆଉଗୋଟେ କଥା ମନେ ରଖୁଥିବେ, ଦାମ୍ ବରାବର କମିବାରେ ଲାଗିଛି । ମାତ୍ର ବିକ୍ରି ବଢ଼ୁଛି । ଏବେ ଭାରତର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବଜାରରେ ଆମ ଅଂଶ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ଶତାଂଶ । ବେପାର ବର୍ଷକୁ ଗୋଟେ ପର୍ଯ୍ୟେକ୍ସ ବଢ଼ିଲେବି ଆଗାମୀ ଦଶବର୍ଷରେ ଆମେ ଏଠାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରମୁଖ କମ୍ପାନୀ ହବୁ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଇଲୋକ୍ସେନିକ୍ସ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଖବର କ’ଣ ?’

-ମାତାମଙ୍ଗ ପେଟେଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକ ସେଇ ଏରିଆର । ତେଣୁ ମାର୍କେଟ୍ ସେଆର ବେଶୀ ନହେଲେ ବି, ଲାଭ ମୋଟାମୋଟି ଏହିପରି ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ଅପା, ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ପ୍ୟାକେଜ୍ ଦିଗରେ କେତେ ଦୂର ଗଲୁଣି ?’

-ସାମାନ୍ୟ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ସପୋର୍ଟ୍ କରୁଛି । ଭାବୁଛି ଶୀଘ୍ର କେବଳ ଏଇ ପାଠରେ ଡିପ୍ଲୋମା କୋର୍ସ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଆମର ଲୋକ ଦରକାର । ଲୋକ ଗଢ଼ିପାରିଲେ ଆମେ ବାଙ୍ଗାଲୁର ଓ ହାଇଦ୍ରାବାଦକୁ ଟଙ୍କର ଦବା ।

-ଆଉ ଦଶବର୍ଷରେ ଡେଇଁଯିବାଲୋ ଅପା !

-ତୁ ଗୋଟେ ଲଗାମଛଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ।

ନନ୍ଦା ଓ ପଟ୍ଟନାୟକ ଉଭୟେ ହସିଲେ । କହିଲି, ‘ଅପା, ଆଶା ସଂପର୍କିତ କଥାଗୁଡ଼ା ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ସାଇତିରଖ, ଆଶା, ନିରାଶା, ହତାଶା, ଦୁରାଶା, ପ୍ରତ୍ୟାଶା ପୁଣି ଦବା ଆଶା, ନବା ଆଶା, ଲାଭ ଆଶା, ପାଇବା - ଆଶା.....!’

-ହେଲା ବାବା, ହେଲା ! ତୋର ଆଶା ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଉଭୟେ ଲଗାମଛଡ଼ା ଘୋଡ଼ା, ତେଣୁ ତୁଟି । ମୋ ମଞ୍ଜକଥାଟା ଭୁଲ ହବାର ନୁହଁଇ ।

ଅପା କାମ ସରିଲା । ସେଠୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସହାୟ ନଗର । ବାବା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଅପା ଆମ ଦିହିଙ୍କ ଯିବା କଥା କହିଲା ବେଳକୁ ବାବା କହିଲେ, ‘ତମେ ଠିକ୍ ଆସିବା ଆଗରୁ ଦୁଷ୍ଟାର ଫୋନକରିଥିଲା । ତାକୁ ରାତିରେ ଫୋନ୍ କରିବାକୁ କହିଛି ।’ ତାପରେ ଖାଇପିଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲୁ ।

ଭୋ’ରୁ ବାବା ଡାକିଲେ, ‘ଏଠି ଚାରିଟାରୁ ନ ବୁଲିଲେ ହବନାହିଁ । ଛ’ରୁ ଭିଡ଼ ଲାଗିଯିବ । ଚାଲ ଦେହଘଣ୍ଟା ବୁଲି ଜଳଖିଆ ସାରି ବାହାରିଯିବା । ସେଠି ଦିନ ଖୁଆପାଇଁ ଈଶ୍ୱରୀକୁ କହିସାରିଛି । ତମେ ଦିହେଁ ନନ୍ଦାକୁ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ବାହାରି ବଢ଼ିଆ କରିବ ଅଞ୍ଜଳି ।’

ସେଠୁ ସକାଳକୁଲା, ଜଳଖିଆ ଓ ଚା’ ପରେ ବାବା କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ବାହାର । ମୁଁ ଭାବୁକୁ ଭେଟିସାରି ଯିବି ।’ ଆମେ ବାହାରିଗଲୁଁ । ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ତୁ ଗାଡ଼ି ଚଲା, ମୁଁ ଟିକେ ଶୋଇପଡ଼େଁ ।’ ସେ ଶୋଇଗଲା । ଆଉ ଟିକକ ପରେ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାରେ, ଡୋଳ ଲାଗିଲାଣି, ମୁଁ ବି ଶୋଉଛି ।’

-ଶୋଇକି ବି ତପ ହୁଏ ନୟା ।

ସାଢ଼େ ନଅରେ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ନୂଆବୋଉ ପଚାରିଲେ, ‘ଛୁଟିନେଇ ନା କ’ଣ ?’

-ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଫେରିଯିବି ।

-ଆସି ଭଲ କଲ । ବାବାଙ୍କ ଫୋନରୁ ଜାଣିଥିଲି, ତମେ ବି ଦିନବେଳା ଖାଇବ । ତମେ ଏଠାକୁ ଫେରିବ ବୋଲି ସେ ବୋଧେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

-ନାହିଁ ମୋ ଭୁଲ ।

-ହଉ, ଯାହେଲେ ଟିକେ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଇଦିଏ । ଖରାବେଳେ ଖାଇବ । ରାମବାବୁ ତମକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବେ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ଶନିବାର ସଞ୍ଜ ଚାରିରେ ବସାରେ ନ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଦେଖୁଛୁ ।’

ବାହାରିଗଲି । ସାତ ଆଠ ନଅ ଦଶ ଏଗାର ପାଞ୍ଚଦିନ ଏକ୍ସଟ୍ରା, ଷ୍ଟେଶନ ଆଦି କ୍ଲାସ୍ ନେଇ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଲି । ପୂରା ପାଠ ଆଉଥରେ ରିଭାଇଟ୍ ହେଇଗଲା । ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଥୋଡ଼େ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ବି ଠିକେ ଠିକେ ବଢେଇଲି । ଏଗାର ତାରିଖ ତିନିଟାରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କୁ ଦେଖାକଲି । କହିଲେ, ‘ତମକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିଚି । କହିଦେଇ କ’ଣ ନା - ସାର କୋଡ଼ିଏରେ ଭେଟିବି । ବିଚାରିଲି, ଏ ପୁଅଟ ଏମିତି କରିବା କଥା ନୁହେଁ । ମତେ ନ ଭେଟି ଦିଲ୍ଲୀସିବ କିମିତି ? ହଉ, ଭଲରେ ଭଲରେ ଫେରିଆସ । ତମ ଯିବାବେଳେ ହେଇଗଲା । ମୋର ଗୋଟେ ପୁତ୍ରରା ତମର ଛାତ୍ର । ସେ କାଲି କହୁଥିଲା, ‘ପିଇସା, ନନ୍ଦନ ସାର୍ ଆମ ପାଇଁ ଯୋଉ ମେହେନ୍ତ କରି ଯେତେ ପଡ଼େଇଲେ ନା ! କ’ଣ କହିବି ?’ ଏମିତି ନିୟତିଆ ଶିକ୍ଷକ ହେଇ ବୁହ ବୋଲି ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି । ହଁ, ନୂଆ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ତୁମେ ଜାଣକି ? ତମର ଯିବାପେନି କି ଛୁଟିପତ୍ର ଘେନି କିଛି ଅସୁବିଧା ଥିଲେ ସିଧା ତାଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରିବାକୁ କହିଲେ କିମିତି ?’

-ସାର । ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ନିର୍ମାଣ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଥିବା ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହରିହରାନନ୍ଦ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ । ସେ ତାଙ୍କୁ କାଲି ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବାକୁ ଯାଇଥିବେ । କଥା ହଉ ହଉ ମୋ କଥା କହିଥିବେ । ଶୁଣିଛି, ଏ ନୂଆ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭାରୀ କଡ଼ା । ତଥାପି ସାଜତ !’

-ନାହିଁହୋ ନନ୍ଦନ, ତମର ଟିକିଏ ଭୁଲ ହଉଛି । ସେ କଡ଼ା ନୁହନ୍ତି-ଭାରୀ ନୀତିବାନ୍ ପୁଣି ଭଲପିଲାଙ୍କୁ ବହୁତ ଆଦର କରନ୍ତି । ତମ କ୍ୟାରିଅର ଓଗେର କଥା ଶୁଣିଥିବେ ତ, ତମର କିଛି ଅସୁବିଧା ଯିମିତି ନହୁଏ ଦେଖିବା ତାଙ୍କର ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ବ ବୋଲି ଭାବିଥିବେ । ଏମିତି ଖାରାଲୋକ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିରେ କେହି ନାହାନ୍ତି ହୋ । ତମେ ବିଳାତ ଯିବା ଆଗରୁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇକି ଯିବି । ହଉ, ଆସ ।

ଭୁହାର ହେଇ ବସାକୁ ଫେରି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଅପା ଆଉ ନୟା ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଛନ୍ତି । ଅପା କହିଲା, ‘ବଞ୍ଚିଗଲୁରେ ଟୋକା, ଆଉ ମିନିଟେ ଅଛି । ଚା’ ଟୋପେ ହବ ନା ନାହିଁ ?’

‘ତା’ ତିନି ଦୁଧ, କେଟଳୀ, କପ୍ପ, ଗ୍ୟାସ୍ ସବୁ ଅଛି ଯେ ମହାରାଣୀମାନେ ଏଇଠି ବସିବେ ନା ଭିତରକୁ ବିଜେହେବେ ? ଏ ଗୋଲାମ ସବୁପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ’ କହି, ଘର ଫିଟେଇଲି । ଦଶମିନିଟ୍ରେ ତା’ ହେଇଗଲା । ତବଳ ପିଇ ତିନିହେଁ ଗାଡ଼ିକୁ ଗଲାବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘ଆଜି ଚାରିକାତମେଲି ପଛରେ ଶୋଇବି । ତା ଆଗରୁ ଅବଶ୍ୟ ମୋ ରିପୋର୍ଟ ଦେବି । ସେଠୁ ପାଞ୍ଚଦିନର ପାଠପଢ଼ା ଓ ପ୍ରିଡ଼ିପାଲଙ୍କ କଥା ଶୁଣେଇଲି । ଅପା କହିଲା, ‘ବାବା ବି କହୁଥିଲେ । ଏ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବାସ୍ତବିକ୍ ଖାରା ମଣିଷ ।’

ରାତି ଆଠଟା ସୁଦ୍ଧା ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ନୂଆବୋଉ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ, ‘ପାଞ୍ଚଟା ଦିନରେ କ’ଣ ହେଲଣି ତମେ ! କାମରେ ମାତି ଖାଇବାକୁ ଭୁଲୁତ କାଇଁକି ? ଆଜି, ମତେ ଛୁଇଁ କୁହ, ଯାହା ହେଲେବି ଠିକଣା ସମୟରେ ଖୁଆପିଆ କରିବ ।

-କରିବି ।

-ଉହଁ । ମତେ ଛୁଇଁ କୁହ ।

ତାଙ୍କଗୋଡ଼ଧରି କହିଲି, ‘କରିବି ।’ ସେ ମତେ ଉଠେଇ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କୁହ ଗଡ଼ାଇଲେ । ‘ହେ ନୂଆବୋଉ, ଏ କ’ଣ ହଉଛି ?’ ପଚାରିଲା ଅପା ।

ନୂଆବୋଉ ଭିଜା ଭିଜା ଉଜ୍ଜା ଗଳାରେ କହିଲେ, ‘ତମେ ତିନିହେଁ ଯିବ । ମତେ ଖାଁ ଖାଁ ଲାଗିବ ! କ’ଣ କରିବି ! ଫେରେ, ଏ ଦିଇଇଶ ତିନି ବର୍ଷପାଇଁ ଯିବେ । କୃଷ୍ଣ ରୋରୁଘେନି ବଣକୁ ଗଲେ ଯଶୋଦା କାହିଁକି କାହୁଥିଲେ, ଏଇନା ବୁଝୁଛି - ଖାଲି ମନକୁ ଆସୁଛି, ‘ନିଶାଚର ମାତିବାର ଶୁଭ୍ରତ ଶୁଭିକି, ମୁଁ ତଙ୍କୁଣୀ ଛାଡ଼ିଦେଲି ବନକୁ କାହିଁକି ?’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ନୂଆବୋଉ ! ତମେ ପରା ଆମର ରକ୍ଷାକବଚ ! ତାକୁ ଭେଦିବା ଭଳି ନିଶାଚର ଜରିବେ ନାହିଁ । ଠିକଣା ସମୟରେ ନାନା ଫୁଲରେ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି ଭରିକରି ଆମେ ଫେରିଆସି ତମକୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବୁ ।’

-କାଣେ, ମାତ୍ର ଏ ପ୍ରାଣ ଦହି ହଉଛି ଯେ ! କ’ଣ କରିବି !

ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ମାଇକ୍ ଫୋନ୍ କରିଥିଲା ?’

-ଦେଖିଲ ! ଭୁଲିଯାଇଥିଲି, ସେ ପୁଣି ସାଢ଼େ ନଅଟାରେ ଫୋନ୍ କରିବେ । କାନାଡ଼ା ସହ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ରର ଚିଠା ଚୁଡ଼ାନ୍ତ ହେଇ ସାରିଛି । ଏଇନା ତମ ଅନୁମୋଦନକୁ ଯାହା ଅପେକ୍ଷା ।

-ଆମେ ବି ବହୁତ ଭାନ୍ତ । ଯାଉଁ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ କରି ଖାଇବାକୁ ଆସିବୁଁ ।

ଅପା ମୁଁ ଅତିଥୁଶାଳା ଯିବା ବାଟରେ ସେ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ଚିଠାଟା କୋଡ଼ରେ ଫ୍ୟାକ୍ସହବ । ମାଇକ୍ କାଲି କୋଡ଼ର କୁଞ୍ଚିକାଠି କାନାଡ଼ା ଦୂତାବାସ ଜରିଆରେ ଆମକୁ ଯୋଗାଇଦେବ । ସେଇଟା ପୁଣି ତୁଷାରର ଆଉଗୋଟେ ଯନ୍ତ୍ର !’

-ଅପା, ତମେ ଦିହେଁତ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ! ତେବେ ତମ ଭିତରେ ଫରକ କ’ଣ ?

-ଆରେ ମୁଁ ମିନି ହେଲାବେଳକୁ ସେ ମାଇକ୍ନେ ।

-ମାନେ ଅଶ୍ରୁଶାୟୀନ ।

-ବାସ, ସେତିକି । ମହତୋ ମହାୟାନଟା ବସୁନିର୍ଭର ନୁହେଁରେ ନହୁ, ଗୁଣ ନିର୍ଭର ।

ଗାଧୋଇସାରି ନଅଟାରେ ଭୋଜନଶାଳା ଯିବା ବାଟରେ ସାରଦା ଦି'ଟା ଫ୍ୟାକ୍ଟ କାଗଜ ବଢେଇଦେଇ କହିଲା, 'ଓପର ଠିକଣା ଓ ତଳ ଦସ୍ତଖତ ଛଡ଼ା କିଛି ବୁଝିହଉନି । ଇଂରାଜୀ ସେମିତି ଅଖାଡୁଆ ନୁହଁ, ମାତ୍ର ଅର୍ଥ କାଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହଉଛି ।'

ଅପା ହସିଲା, 'ସାରଦା, ଏଟା ଡିକୟ ! ଦଉଡ଼ିଟାକୁ ସାପ ବୋଲି ଦେଖାଯାଇଛି । ଆମ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ରକୁ ଚୋରି କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟେ ମିଛି ମିଛିକା ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର । ଅସଲଟା କାଲି ଦିଲ୍ଲୀରେ ମିଳିବ । ଆମକୁ କଥାଟା ଗୋଟେ ଗୀତରେ କହିଲେ ଦୁଷ୍ଟାର, 'ବସୁ ନୁହଁଇ ତା ଅଟଇଟି ଧୂମ, ଅନ୍ୟନାମ ତାର ଆକାଶ କୁସୁମ !'

ଖାଇଲାପରେ ଅପା ମୁଁ, ଅତିଥିଶାଳା ଲେଉଟିଲୁ । ପଚାରିଲି, 'ଅପା, ତୋ ଧ୍ୟାନ-ଜପ-ଦର୍ଶନ ଚାଲୁଚିତ ?'

-ହଁରେ ନହୁ । ସେଥିପାଇଁ ତ ବୁଦ୍ଧି ଏବେ ଆହୁରି ପାକଳ ହେଲାପରି ଜଣାଯାଉଛି ! କେମିତି ଫାଙ୍କିମାଇଲି ସାରଦାକୁ !

-ସାରଦା ପରା ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ? ଆମର ଆକାପ ଏବେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ହବବୋଲି ଜାଣିତେ । ତେଣୁ ଏ ଫାଙ୍କି କେମିତି ସେ ଧରିଲା ନାହିଁ ?

-ଆକାପ ଅନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟର କଥା । ତାକୁ ଏ ଚିଠି ପଢ଼ାରେ ଲଗଉକୁ କାଇଁକି ?

-ହଉ ହେଲା । ଯା ଭିତରେ ଆଉ କ'ଣ ହେଲା ।

-ଆମେ କାନାଡ଼ା ଯିବା ଖବର ମାଇକ୍ କାନାଡ଼ା ସରକାରଙ୍କୁ ଜଣେଇ ଦେଇଛି । ଏଠା ଉଚ୍ଚାୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ଖୋଦ କାନାଡ଼ା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟି ସାରିଲାପରେ କାନାଡ଼ା ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଉଚ୍ଚାୟୁକ୍ତ ଆମ ଦାୟିତ୍ବ ନେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ପାନରୁ ତୁନ ଖସିଲେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଟିକୁ କାନାଡ଼ାର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବୟଂ ଚର୍ଚ୍ଚଣ କରିବେ । ପୁଣି, କୌଣସି ସଙ୍କଟକୁ ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ନ କୁଲେଇଲେ ସେ ତତ୍ସନ୍ଧାତ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଜଣେଇ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାଗିବେ ।'

-ତୁ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ?

-ଦୁଷ୍ଟାର ଟେଲିଫୋନ୍ । ସେ ବି କୋଡ୍ ମାତ୍ର ବଡ଼ ସରଳ । ବାର୍ତ୍ତାଟାକୁ ଓଲଟେଇ ଡରଡର କରି ଝାଡ଼ିଦେଲା । ଆଗେ କହିଲା ଅଞ୍ଜଳି ଖଲେ । ଆଉ ଖଲେ ! ମୁଁ ଟେପ୍ କଲି, 'ସଙ୍କଟ ସମାଧାନକୁ ବୁଦ୍ଧି ନଅଞ୍ଜଳେ ନିଜେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଲୋଡ଼ିବ' ଥିଲା ବଢ଼ିଲୋ ଶର୍ଦ୍ଦେନି କନ୍ଥାମନଧାପ୍ର ଜେନି ଲେଖିଅ ନନ୍ଦିବୁ କୁନଧାମାସ ଟଙ୍କସ' ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଶେଷକଲା, 'ଅକଦିଖଡ଼ିଗ ପୋଘ । ଅକଦିଖଡ଼ିଗ ପୋଘ ।' ଗୋଟିଏ ବାର୍ତ୍ତାରେ ଦିଇଟା କୋଡ୍ । କାନାଡ଼ାରୁ ଭାରତଯାଏ ହଜାରେ ସଂସ୍ଥା ଲାଗିପଡ଼ିବେଣି । ହେଲେ ପାଇବେ ଦଶରା ମଶରାନା

କ'ଣ କହୁଛୁ । ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ, ଲିପି ଇଂରାଜୀ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ବିନ୍ୟାସ ଦର୍ପଣ ।

-ଛାଡ଼ ମ, ଏଟା ତୁଷାର ଭାଇର ଖେଳ ! ଥୋଡ଼ାଙ୍କୁ ମାଙ୍କଡ଼ନଟା ନଚେଇବାରେ ମନ । ମାନେ, ଓଲଟା ଅକ୍ଷର ବା ଦର୍ପଣ ବେଶ୍ ଚଳୁଥିଲା ଆମର, ଗୋପନୀୟତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ମାତ୍ର ଏ ବାର୍ତ୍ତାରେ କୋଉକଥାଟା ସତରେ ଗୋପନୀୟ କହିଲୁ !

ପରଦିନ ଚୁଆବୋଉ, ନାଲିମା, ସାରଦା ଆମକୁ ଘେନି ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାହାରିଲେ । ମାଁ ଓ ବାବାଙ୍କୁ ଚୁହାର ହେଇ ଆମେ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲୁ । ବାବାଙ୍କ ବିରାଟ ଗାଡ଼ି ଆମକୁ ଘେନି ଛୁଟିଲା । ଦି ଘଣ୍ଟାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁଁ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଯଥାବିଧି ବିଦାୟ ନେଇ ଛୋଟିଆ ଓଭରନାଇଟ୍ ବ୍ୟାଗ୍‌ଟି ମାନ ଧରି ଆମେ ତିନିଜଣ ଉଡ଼ାଟାହାଟରେ ବସିଲୁ । ପାଲାମ୍‌ରେ କାନାଡ଼ା ଦୂତାବାସର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ସାନ ମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସି ଅପାକୁ ପେଟ୍ଟିଲି ବ୍ୟାଗେଟି ପରି ଜିନିଷଟିଏ ଦେଇ ବାହାରିଗଲେ । ସାନ ମଉସା ଆମକୁ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ବସେଇ ନିଜେ ଗାଡ଼ି ଚଳେଇଲେ । ଆଗ, ପଛ, କଡ଼, ସବୁଠି ଥୋଡ଼ାଏ ଗାଡ଼ି ଆମଗାଡ଼ିକୁ ଘେରିଥା'ନ୍ତି । କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଘୂରେଇ ଘଣ୍ଟାକପରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ବଗିଚା ଥିବା ଏକମହଲା ଘରର ପଛପଟକୁ ଗାଡ଼ିନେଇ ପୋର୍ଟିକୋ ତଳେ ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦକଲେ । କହିଲେ, 'ଏ ଘରର ଆଗ ପଛ ଏକାରକମ । ଆସ । ଏଇଟି ଆମର ଗୋଟିଏ ନିରାପଦ ଆଶ୍ରୟ ବା ଇଂରାଜୀ ସେଫ୍‌ହାଉସ । ଘରେ ଚାରୋଟି ସୁଇଚ୍ । ଘରଟିକୁ ଘେରି ଆଉ ଆଠଟି ସେହିପରି ଘର । ଆମଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ରହନ୍ତି । ଏଠାର ସବୁକାମ ଇଲୋକ୍ୱେନିକ୍ ଗାଜେମାନେ କରୁଛନ୍ତି । କେନ୍ଦ୍ରର ଚାରିଟି ସୁଇଚ୍‌ରେ ପ୍ରଥମଟିରେ ନନ୍ଦନ, ତାପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଓ ତୃତୀୟରେ ସୁନନ୍ଦା ରହିବେ । ଚତୁର୍ଥଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ତମ ବୈଠକଖାନା ଓ ଖାଇବାଘର । ସେଠି ମୋଟାମୋଟି ପିକ୍‌ନିକ୍ ଖାଦ୍ୟ । ଫ୍ରିଜ୍‌ରେ ରଖାହେଉଛି । ଏଇଟି ଜଣେ ଦିଲ୍ଲୀବାସୀ ସାଧୁଙ୍କ ଆଶ୍ରମ । କେହି ଏଥାଡ଼ ମାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । କାଲି ସାଢ଼େ ଆଠରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟିବା । ମୁଁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ତମମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିବାସକୁ ଯିବି । ଦୁଇଘଣ୍ଟାରେ କାମ ସରିବା ଉଚିତ । ତାପରେ ତମକୁ କାନାଡ଼ା ଉଚ୍ଚାୟୁକ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଦେଲାପରେ ଏଥରପାଇଁ ମୋ ଦାୟିତ୍ୱ ଶେଷ । ତାପରେ ପୁଣି ଭାରତ ଫେରିବା ଯାଏ ତମେମାନେ କାନାଡ଼ାର ଅତିଥି । ଆସୁଚି ।'

ଅପା କହିଲା, 'ପ୍ରଥମେ ଗାଧୁଆ । ତାପରେ ଚା' । ତାପରେ ଏ ବ୍ୟାଗେଟି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ । ତାପରେ ହୁଏତ ତୁଷାରର ବାର୍ତ୍ତା । ଶେଷରେ ଖାଦ୍ୟ । 'ନା, ତୋ ଜ୍ୱମ ମୋଟାମୋଟି ଠିକ୍ । ମାତ୍ର ତୋର ପ୍ରଥମଟି ଦ୍ୱିତୀୟ । ପ୍ରଥମକାମ ହେଇ ଶୁଣ, 'ଚୁଆବୋଉ, ବଡ଼ ଆରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେ କାମ କାଲି ସକାଳ ସାଢ଼େ ଆଠ । ଏଗାରରେ ଫୋନ୍ କରିବି । ପ୍ରଣାମ । ହଁ, ଅପାକୁ ଦେଲି ।' ଅପା କହିଲା, 'ଚୁଆବୋଉ, ନନ୍ଦାଙ୍କୁ ମୋ ଜିମା ଦେଇଚ । ତମେ ଦେଖ, ମୁଁ କେମିତି ନିର୍ଭା କରୁଚି । ନନ୍ଦାକୁ ଦେଉଚି, ରହିଲି ।' ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ଚୁଆବୋଉ, ଗୁରୁମହାରାଜ, ଭାଇ ଓ ତମ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସବୁ ସୁରୁଖୁରୁରେ ସାରି ଫେରିବି । ପ୍ରଣାମ କରୁଚି ।'

ସେଠୁ ତିନିହେଁ ନିଜ ନିଜ ରୁମ୍‌ରେ ଗାଧୋଇଲୁ । ଲୁଗାପଟା ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଳନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଦେଇ, ସଜ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ଲାଉଞ୍ଜରେ ବସିଲୁ । ନନ୍ଦା ଚା' କରି ପର୍ଲ୍‌ସିଲା । ଚା' ଖାଉ ଖାଉ ଅପା ବ୍ୟାଟେରିଟି ପାପୁଲିରେ ରଖି କହିଲା, 'ଦେଖ ତା ଢ଼ଙ୍କ ! ମୋତି ପ୍ୟାଟେଟ୍‌ସ୍‌ ଯନ୍ତ୍ରଟା ମତେ ଦେଇଛି । ସେ ଗୋଟେ ପଟ ଧରି ମୋଡ଼ିଲାବେଳକୁ ଶୁଣିଲୁ - ଏହା ତାହା ନୁହଇ । ତୁମ୍ଭ ଖୋଳରେ ଅନ୍ୟତ୍ରିନିଷ ଅଛଇ । ଖୋଇଲା ଘର ଖଟତଳେ ନେପଟେଇ ପଡ଼ । ଯାଅ । ଯା ।' ଦଉଡ଼ି ସେଇଆ କଲୁ । ପୁଣି ଶୁଣିଲୁ 'ଓଲଟାକୁ ସିଧାକରି ପଡ଼ । କାଗଜରେ ଉତାର । ଖଲେ ଖଲେ ଖଲେ । ଅପା ରେକର୍ଡ଼ କରି ସିଧାଲେଖି ଫିସ୍ ଫିସ୍ ହେଇ ପଡ଼ିଲା, 'ଆଇବିର ନିରାପଦ ଘର ନିରାପଦ ନୁହଇ । ଯାହା କହୁଚ, କରୁଚ ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ ଆଗ୍ରହୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଶଇ ଓ ଶୁଭଇ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଗୋପୀଙ୍କ ପରମ୍ପରା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ଲୁଗାପିନ୍ଧି ଗାଧୋଇ ! ଏବେ ଅସଲ କଥା - ମହାଦେବ ଭଦ୍ରାସୁରକୁ ଦେଇଥିବା ବର ଅନନ୍ତକ ଗର୍ଭଗତ ହେଲାଣି । ମର୍ମ ଛୁଇଁଲେ ସେ ଓ ଛୁଇଁବା ଲୋକଙ୍କର ହବାକଥା ହୋଇବ । ଏ ବାବଦରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅ । କାନାଡ଼ା ପନ୍ଦର, ପୁରା ଛ'ମାସକୁ । ଆମେ ନା, ପହିଲି ତିନିମାସ । ତାପର ତିନିମାସ ଭାରତ - ତେଣିକି ଏହି କ୍ରମ ଓ ସଂଖ୍ୟା । ସାକ୍ଷାତରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ । ଆସ । ସାନ ଓରଫ ଭଞ୍ଜ ମଉସା ତମକୁ ଘେନି ପହଞ୍ଚିବାଠାରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାଯାଏ ସବୁଛବି କାଲି କାନାଡ଼ା ଦୂତାବାସ ତମକୁ ଉପହାର ଦେବେ । ଏଥିରୁ ସମସ୍ତ ଜାତବ୍ୟ ହୋଇବ । ଏହାର ଛବି ଉଠିନାହିଁ । ମୋ ଯନ୍ତ୍ର ଯୋଗୁ ତମ ତିନିକ ହାଡ଼ କଳାଳର ଛବି ଉଠିଛି ଦେଖ ତାକୁ ଦେଖିଲାଲୋକ ଭୂତ ଦେଖିବେ । କେମିତି ମଜା । ଭଲରେ ବିଶ୍ରାମ କର । ଆମେ ଭରିଛୁଁ । ବାଡ଼ିନି ସଇଲା । ପୁଲଗଛ ମଇଲା କି ପୋଡ଼ିଲା । ପୋଡ଼ ପୋଡ଼ ପୋଡ଼ । ଥୁକୁଲ । ଖଟତଳୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଆମ ଅବସ୍ଥା ବିଅଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା । ଅପା କହିଲା, 'ନନ୍ଦୁ, ଆମେ ତିନିହେଁ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ସବୁ ସମୟ ଲଗେଇ ଗୋଟେ ଯନ୍ତ୍ର କାଢ଼ିବା । ନାଁରୁ ଜାଣିବେ ସମସ୍ତେ - ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ । ମାତ୍ର ମରମରେ ପଣି ନପାରିବେ । ଏହାର ପ୍ୟାଟେଟ୍‌ ଆମେ ତିନିହେଁ ନବା । ବଡ଼ମାସ କାହାଙ୍କା, କେମ୍ପା କରିଦେଲା ଆମକୁ ! ଏତେ ବାତଫରୁସି ମାରିବା କି ଦରକାର ! ଖାଲି କହିଥାନ୍ତା, ରନ୍ଧପ କୁଟିଗୋ, ଖଦେ ।'

'ଅପା, ଶାନ୍ତ ହୋ । ନନ୍ଦା, ଆଉ ମୁଁଦେ ମୁଁଦେ ଚା' ଅନୁଗ୍ରହ କର ।'

'ହଜୁର ।'

ଚା' ପରେ ନନ୍ଦା ଫ୍ରିଜ୍ ଖୋଲି କହିଲା, 'ଭାତ, ତାଲି, ଘାଣ୍ଟ ଓ ଆମିଲ ସାଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି କ'ଣ ନାହିଁ କ'ଣ ଅଛି । ଏତିକି ଆମପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଗରମ କରୁଁ ।'

କହିଲି, 'ଆମିଲ ଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ଗରମ କର । ମାତ୍ର ଆମେ ଯେତିକି ଖାଇପାରିବା କାଢ଼ିନିଅ ।' ଅପା ପ୍ଲେଟ୍ ଚାମଚ ସଜାଡ଼ିଲା । ମୁଁ ପାଣି ରଖିଲି । ନନ୍ଦା ପରଷି ସାରିଲା ପରେ ତିନିହେଁ ଖାଇବସିଲୁଁ । ଖାଇଲାପରେ ମୁଁ ବାସନତକ ଧୁଆଧୋଇ କରିବାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, 'ହାଉଡ଼ାଟାଏ କିରେ ? ତିସ୍ ଡ୍ରାସର୍‌ରେ ଥୋଇଦେଲେ କାମ ଫତେ । ଆରେ, ଦିହେଁ

ଦେଖୁଥା, ନହେଲେ କାନାଡ଼ାରେ ଲୋକହସା ହବ ।’ ଅପା ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟ ବାସନଧୁଆ ଯନ୍ତ୍ରଚିତରେ ସବୁତକ ବାସନ ଥୋଇ ଫେରିଲା । ପାଞ୍ଚମିନିଟପରେ ଯାଇଁ ପ୍ଲେଟ ଚାମୁଚ ଆଣି ଥାକରେ ସଜେଇଦେଲା ।

ସେଠୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବଦେଲି - ଅପା, ଆମେ ତିନିହେଁ ଧାନରେ ବସିବା । ତୁ ଓ ମୁଁ ଭୂମି ସଂଲଗ୍ନ କୋଣରେ ଓ ନନ୍ଦା ଶୀର୍ଷରେ । ଯାହାକୁ ବରାବର ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମର୍ମସ୍ଥଳ ଛାଡ଼ିଦେବା । ମାତ୍ର ଘଣ୍ଟାଏ ବସିବା । ଉଠି ମୁଁ ତୁଷାର ଭାଇକି ଫୋନ୍‌କରି କହିବି ଯେ ଖାଇଲାପରଠୁ ଶୋଇବା ଭିତରର ସବୁତକ ଫଟୋ ଆମପାଇଁ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ରଖିବ ।

‘କ’ଣ ହବ ?’

‘ମୋ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ଭାଷାରେ ‘ହ୍ୟାନ୍ସ ଟେଡ଼ିପୋ ଗୁରୁତ୍ୱମାନଙ୍କର ଡ଼ମ ଯିବ । କାରଣ ଛବିରେ କିଛି ଉଠିବ ନାହିଁ ବା ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ତିନୋଟି ସ୍ଥିର ଆଲୋକ ବିନ୍ଦୁ ଦିଶିବ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସତ ?’

-ଆଗୋ ଶକ୍ତିମୟୀମାନେ, ପରଶ୍ୱନେବା । ବସାଯାଉ । ଘଣ୍ଟାକପରେ ତୁପ୍‌ଟାପ୍ ଉଠି ତିନିହେଁ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲିଲୁ । ମୋ ଆଖିରେ ଗୁରୁମହାରାଜ ଓ ଭାଇଙ୍କର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ରୂପ ନାଚୁଥାଏ । କାନରେ ପଡୁଥାଏ ଗୁରୁମହାରାଜଙ୍କ ବକ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ‘ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ରକ୍ଷାବଳୟ ଭେଦିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କାହାରି ନାହିଁ । ମାଡ଼େ ।’

ତୁଷାରଭାଇକି ଫୋନ୍‌କରି ଛବିତକ ରଖିବାକୁ କହି ଶୋଇପଡ଼ିଲି ।

ସବୁଦିନ ପରି ଭୋ’ର ଚାରିରେ ଉଠିଲି । ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରି କଲରୁ ମୋ ଧୁଆକୁଟା ଆଣି ଓଦାକୁଟା ପକେଇ ଦେଲି । ଛ’ରେ ଲାଉଞ୍ଜରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ଆଜିର କୁଟା ଭଙ୍ଗା-ଭଙ୍ଗି କରି ଏଇଠି ରଖି । ଆଗେ ତୋ ବ୍ୟାଗରେ ରଖିଦେଇ ଥା ।’ ସେତକ ସାରି ଆସିଲାବେଳକୁ ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ବୁଲି ବାହାରିବା ?’

-ଆମ ରୁଟିନ ବଦଳାଇବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତେବେ ସାତଟାରେ ଖାଇଦବା । ଟିକେ ଦେଖିଲ କ’ଣ ଅଛି ।

-ବୁଢ଼ା, ଦହି, ଗୁଡ଼ ଆଉ ନଡ଼ିଆ କୋରା ।

-ଚାଲ, ଦି ଚାରିଘେରା ଘୂରି ଆସିବା । ତେବେ ଶୁଣ, ଦିଲ୍ଲୀରେ ଜୋର୍ ଅଣ୍ଟା । ତେଣୁ ଜପ ଜାରି ରଖ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ସାନ ମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲାବେଳେ ସାଲୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କିଣିନେବା ।’

-ହେ ଅପା, ଦିଲ୍ଲୀରେ ସକାଳ ସାଢ଼େ ସାତରୁ କୋଉ ଦୋକାନ ଖୋଲିବ ?

ସକାଳ ବୁଲା, ଜଳଖିଆ ଓ ଚା’ପରେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗପୁଛୁ ସାନ ମଉସା ଆସି କହିଲେ, ‘ଯିବା ।’ ଆମେ ଛୁହାର ହେଲା ବେଳକୁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ପଶ୍ଚିମୀ ସାଲ ଘୋଡ଼େଇ ଦେଇ କହିଲେ, ‘ସରକାରୀ ନୁହେଁ । ତମ ସାନ ମଉସାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉପହାର ।’

ଠିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ଆଠରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେ ଦୁଆରମୁହଁରୁ ଆମକୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ନେବାକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଆମେ ପ୍ରଣାମ କଲୁ । ଅପା କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ମଉସା ଡାକିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ତାହେଲେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସହଜ ହବ । ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ତମପରି ଝିଆରୀ ପୁରୁରା ପାଇବା ମୋ ଭାଗ୍ୟ ! ତା’ ମରେଇବି ?’

‘ଆମେତ ଆମ ସମୟ ବାହାରେ ଶୁଆପିଆ କରୁନା । ଆପଣ ପିଇବାକୁ ଚାହିଁଲେ.....’

‘ନା, ମୁଁ ବି ସମୟ ରଖି । ଆମ ଚୁକ୍ତିପତ୍ରର ସର୍ତ୍ତ ମୁଁ କହି ଯାଉଛି । ତମେ କୋଉଥିରେ ଅସମ୍ମତ ହେଲେ କହିବ । ଆରମ୍ଭରେ ରହିବ, ‘ଦୁଇଜଣ ପ୍ରବାସୀ ଭାରତୀୟ ଓ ଦୁଇଜଣ ଭାରତୀୟଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ଉଦ୍ଭାବନ ‘ଅନନ୍ତ’ ପାଇଁ ଭାରତ ଗୌରବାନ୍ୱିତ । ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି । ‘ଅନନ୍ତ’କୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅଧିକାର ନିମ୍ନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନେ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧୁବାଦ ଦେଉଛି ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମଉସା, ଶେଷବାକ୍ୟଟି ଏପରି କଲେ କିପରି ହେବ ? ନିମ୍ନଲିଖିତ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ଭାରତ ‘ଅନନ୍ତ’ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ପେଟେଟି ଧାରକ ଭାବରେ ସେମାନେ ଓ ଭାରତ ତରଫରୁ ମୁଁ ସମ୍ମତ ହୋଇଛୁ ।’

‘ମା’ ତମ ସାନମଉସା କହିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜାଣେନା, ମାତ୍ର ମୋ ସହିତ ବା ମୋ ଉପସ୍ଥିତିରେ ହେଉଥିବା ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ରେକର୍ଡ୍ କରାଯାଇ ସାଇତି ରଖାଯାଏ । ତେଣୁ ଆମର ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ କଥା ରେକର୍ଡ୍ ହେଉଛି । ସେମିତି ତମ ସାନ ମଉସାଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ କଥା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବସ୍ତାବିକ ଭାବରେ ସେ ନିଜେ ଟେପ୍ କରନ୍ତି ଓ ଏକନା କରୁଛନ୍ତି ।’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କର ଏଠି ଟେପ୍ ହେବା ପରେ ଟେପ୍ ଗୁଡ଼ିକ ସିଧା ଦସ୍ତାବିଜ୍-ଖାନାକୁ ଯାଏ ନା ବାଟରେ ଆଉ ତିନି ଚାରି ସେଣା ଉଠୁ ପଡ଼ୁ କରେ ?’

-ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରି ତମ ଆପରି ସିଧା ସଳଖ କହିଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା । ଟେପ୍ ତ ହାତକୁ ହାତ ହେଇ ରେକର୍ଡ୍ ରୁମ୍ କୁ ଯିବ ।

-ଆଜ୍ଞା, ରାଗିବେ ନାହିଁ । ଏଠି କେବଳ ଦୁଃଖକଥା ଓ ନିଜସ୍ବ ଟେପ୍ ହିଁ ସୁରକ୍ଷିତ । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ସାନମଉସା ଆଜି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେବେ । ତେଣୁ ନିବେଦନ, ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ କୌଣସି ଗୋପନୀୟ କଥା ଆପଣଙ୍କ ଲୋକେ ଟେପ୍ କରିବେ ନାହିଁ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭୂରୁ କୁହୁତ ହେଲା । ପାଟି ଶକ୍ତକରି ବୁଜିହେଲା । ସେ ଆଖି ବନ୍ଦକରି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଭାବି କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ, ତମ ଟେପ୍ ଚାଲୁ ରହୁ । ଏଠା ଟେପ୍ ବନ୍ଦକରାଅ ।’

ସାନ ମଉସା ସେତକ କଲାପରେ କହିଲେ, ‘ସର୍ତ୍ତ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, : ୧. ପ୍ରଥମ ତିନି ମାସରେ ଉପାଦିତ ହେବା ସବୁ ‘ଅନନ୍ତ’ କାନାଡ଼ା ପାଇବ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା, କାରଖାନା ଆପଣଙ୍କ ଏଇ ଝିଆରୀର । ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ବି କୁହାଯାଉ । ପ୍ରଥମ ଛ’ମାସରେ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ହେବ ଦିନକୁ ଶ୍ୟାମ ହିସାବରେ ଅଠର ହଜାର । କହିବା ନିସ୍ତ୍ରୟୋଚନ ଯେ ଉତ୍ପାଦନର ଧାରା ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ରହିବ । ଦୁର୍ଘଟଣା ନ ଘଟିଲେ ପରିମାଣ ଏୟା ରହିବ । ସେ ଯାହାହେଉ ପ୍ରଥମ ଛ’ମାସ ଉତ୍ପାଦନରୁ ପ୍ରଥମେ କାନାଡ଼ା ଅଧେ ଓ ତା’ପରେ ଭାରତ ଅଧେ ପାଇବେ ।’

-ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ କି ଲାଭ ହେବ ?

ଅପା କହିଲା, ‘ମୁଁ ଠକି ପାରିବି ନାହିଁ କି ଆପଣ ବା କାନାଡ଼ା ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼େଇବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।’

-ହେଲା, ସଂଶୋଧନଟିରେ ମୁଁ ରାଜି ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ରୋକ୍‌ଫୋର୍ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରଥମ ଛ’ମାସର ଅଠର ହଜାର ଅନନ୍ତରୁ ପହିଲେ କାନାଡ଼ା ନ ହଜାର ଓ ପରେ ଭାରତ ନ ହଜାର ଅର୍ଥାତ୍ ସମଗ୍ର ଉତ୍ପାଦନର ପଚାଶ ଶତାଂଶ କରି ପାଇବେ । ଉତ୍ପାଦନ କମିଲେ ଉଭୟ ଦେଶ ସମାନ ଅନୁପାତରେ କମ୍ ପାଇବେ ।’

-ହଉ ।

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ - ଦ୍ଵିତୀୟ ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, କୌଣସି ଦେଶ ‘ଅନନ୍ତ’କୁ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ କାମରେ ଲଗାଇବ ନାହିଁ । ୩. ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ‘ଅନନ୍ତ’ର ବ୍ୟବହାର ସଂକ୍ରାନ୍ତ ତଥ୍ୟ କାରଖାନା, ଉଭୟ ସରକାର ଓ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟର ସ୍ଵତ୍ଵାଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ନିୟମିତ ତିଆରିବ ।

୪. ଉଭୟପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିବାଦ ଉତ୍ପତ୍ତିଲେ ବିବାଦଟି ବିଶ୍ଵ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ଯିବ ଓ ସେହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସବୁପକ୍ଷ ମାନିବେ ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଯୋଡ଼ୁ : ଓ ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଏଡ଼େ ବିଶ୍ଵାସ !’

ନନ୍ଦା ଜବାବ ଦେଲା, ‘ଦୁଇଟି ସ୍ଵାଭିମାନୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନାଗରିକ ହୋଇ ଆମେ ଆମ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବିଶ୍ଵାସ ନକଲେ ଆମକୁ କିଏ କାହିଁକି ବିଶ୍ଵାସ କରିବ ?’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଉଠିପଡ଼ି ନନ୍ଦା ପାଖକୁ ଯାଇ ତା ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁ କହିଲେ, ‘ମୋ ନେତ୍ର ଓ କର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ମନ ବି ପବିତ୍ର କଲୁ ମା’ । କାର୍ତ୍ତିମତୀ ହୋ ।’

ନିଜ ଚଉକିକୁ ଫେରିଯାଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି କହିଲେ, ୫ମ ଓ ଶେଷ ସର୍ବ : ଛ’ମାସ ପରେ ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିଲେ କାନାଡ଼ା ଓ ଭାରତ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନଅ ହଜାର ଲେଖାଏ ଅନନ୍ତ ସାଙ୍ଗକୁ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଉତ୍ପାଦନର ଏକ ଦଶମାଂସ ଲେଖାଏଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁହେଁ ମିଶି ମୋଟ କୋଡ଼ିଏ ଶତାଂଶ ପାଇବେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଅନନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ନିଜ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି

ଅନୁଯାୟୀ ପାଇବେ । ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା, ଆଉ ଟିକିଏ ରହିଗଲା - କାନାଡ଼ା ବା ଭାରତ କେହି କୌଣସି ସମୟରେ ‘ଅନନ୍ତ’ର ଗଠନ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ । ସେପରି ଚେଷ୍ଟା ଅପଚେଷ୍ଟା ମାତ୍ର ହିଁ ହେବ । ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଅଧିକାରୀମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସାବଧାନ କରାଇଦେବାକୁ ସମୀଚୀନ ମନେ କରୁଚନ୍ତି ଯେ, ସେପରି ଅପଚେଷ୍ଟା କଲେ ଅନନ୍ତ ନିଜେ ନିଜକୁ ଧ୍ବଂସକରିବା ସହିତ ତାର ମର୍ମ ବିଦାରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଶକ୍ତିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ବଂସ କରିଦେବ ।’

-ଭାରୀ ଭଲ କଲ ମା, ଭାରୀ ଭଲ । ମତେ ଛଅଶଙ୍କ ଠାରୁ ରକ୍ଷାକଲ ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ମଉସା, ଛଅଶ ନୁହଁନ୍ତି, ଶାଗୁଣା ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରାଣଖୋଲା ହସରେ ରୁମ୍‌ଟି ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଅପା ପଚାରିଲା, ‘କେତେ ବାଜିଲା ?’

‘ସାଢ଼େ ନ’ କହିଲେ ଭଞ୍ଜ ମଉସା ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ, ତମ ଟେପ୍‌ର ପାଠୋଢାର ଓ ସମ୍ପାଦନା କରି ମତେ ପଠାଇଲାପରେ ଆମର ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ବିଭାଗ ମାନଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶପରେ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ଟାଇପ୍ ହୋଇ ଏମାନଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ପଠାଯିବ । ତାପରେ କେବେ ସୁବିଧାଦେଖି ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହେଇ, ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ବିଶ୍ୱ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କାନାଡ଼ା ସରକାର, ଓ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ତଥା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ସଂସ୍ଥାର ପରିଚାଳନା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଜପି ପଠାଇଦେବା, ‘ଓ ନିଜେ ରଖିବା’ ଯୋଡ଼ିଲା ଅପା ।’

‘ହଁ, ଓ ନିଜେ ରଖିବା !’ କହି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହସି ହସି ପଚାରିଲେ ଉଠିବା ?

ହରମୋହନ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଟେପ୍‌ରୁ ପରେ ଜଣାଗଲା ଯେ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ‘ଉଠିବା ?’ ପଚାରିବା ପରେ ପରେ ନୟନନ୍ଦନ ଚିତ୍କାର କଲେ :

‘ମଉସା, ମଉସା, ମଉସା, ଉଠୁ, ପଳାନ୍ତୁ, ପଳାନ୍ତୁ, ଏ ଘର ପୂରା ଖାଲି କରାନ୍ତୁ । ସାନ ମଉସା, କିଏ ହୁକୁମ୍ ଦବ ?’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା ? ତାହେଲେ ମଉସା ଦିଅନ୍ତୁ । ହୁକୁମ୍ ଦିଅନ୍ତୁ ।’ ସୁନନ୍ଦା ଓ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ କଣ୍ଠସି ଶୁଭିଲା, ‘ତାହିଁଛନ୍ତି କ’ଣ ? କଥା ମାନନ୍ତୁ । ନୟନର କଥା ମାନନ୍ତୁ । ସ୍ୱୟଂ ମହାଶକ୍ତି ଆଦେଶ କରୁଚନ୍ତି - ଶୁଣନ୍ତୁ । ସେ ଦେଖୁଛି । ‘ଆସୁଛି ନୈରତ କୋଣରୁ ଗୁଲ୍‌ଭର ପରି ଲାଗୁଥିବା ବ୍ୟୋମଯାନଟିଏ ମାଟି ଓପରୁ ମାତ୍ର ପତାଶା ଫୁଟ ଉଠରେ ଉଡ଼ିଆସୁଛି । ଆକାଶ ରକ୍ଷୀ ବାହିନୀର ଅଗୋଚରରେ ଆସୁଛି । କାରଣ ରାତାରରେ ତା ଛବି ଉଠୁନାହିଁ । ଏତେ ତଳୁ ପରା ଉଠେ ନାହିଁ ! ଭୟଙ୍କର ବିସ୍ଫୋରକରେ ଭର୍ତ୍ତି ଏ ଗୁଲ୍‌ଭର ଠିକ୍ ଦଶଗାରେ ଏଇଘର ଓପରେ ପଡ଼ିବ - କେତେ ମିନିଟ୍ ରହିଲା ଆଉ ? ଆଠ ମିନିଟ୍ ମାନେ ଚାରିଶଅଶୀ ସେକେଣ୍ଡ, ଚାରିଶଅଶୀଶୀ, ଚାରିଶ ଅଠସ୍ତରି, ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାହି ସାନ ମଉସା - ଉଠନ୍ତୁ । ଅପା ! ନନ୍ଦା ! ଉଠ, ଧାଅଁ । ଆମକୁ ରୋକିବା ଶକ୍ତି ଜନ୍ମିନାହିଁ -

ଆସ ମୋ ପଛରେ - ଆସନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା, ନାଭି, ଭଞ୍ଜ ମଉସା, ଚାନ୍ଦୁ, ଆପଣଙ୍କ ପଛରେ ଆମେ ଆସୁଛୁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ଆପଣ ହୁକୁମ୍ ଦିଅନ୍ତୁ - ସମସ୍ତେ ପକାନ୍ତୁ, ପକାନ୍ତୁ, ପକାନ୍ତୁ । ଆମେ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବା । ଭଞ୍ଜ ମଉସା, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଧରି ଦଉଡ଼ନ୍ତୁ । ହଠାତ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଣ୍ଠ ଶୁଭିଳା, ‘ମୁଁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ଆଦେଶ ଦଉଛି, ଆମ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଏ ଘର ଓ ଅଫିସ ଖାଲି କର । ପକାଅ । ଯୁଆଡ଼େ ପାରୁଚ, ଯେତେଦୂର ପାରୁଚ, ପକାଅ - ପକାଅ - ପକାଅ ।’ ପୁଣି ନନ୍ଦନର କଣ୍ଠ : ‘ସାନ ମଉସା, ମଉସାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାନ୍ତୁ ।’

ପରେ ଖବରକାଗଜର ବର୍ଣ୍ଣନା : ହଠାତ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିବାସର ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ମୁହଁରେ ଆଇବି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭଞ୍ଜ ତାହାଣ ହାତରେ ତାଙ୍କ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ରିଭଲଭର ଓ ବାଁ ହାତରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହାତଧରି ଟାଣି ଆଣୁଥିବା ଦେଖାଗଲା । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଛରୁ ଠେଲିଲାପରି ବାହାରିଲେ ଦୁଇଜଣ ଝିଅ ଓ ଜଣେ ପୁଅ । ସମସ୍ତେ ଦଉଡ଼ିଲେ । ଏ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ନିରାପତ୍ତାରକ୍ଷୀ ବାହିନୀ ଅଭେଦ୍ୟ ବଳୟ ରଚନାକରି ଘେରିଗଲେ । ଅଫିସ ଖାଲିକରି ପକାଅ ପକାଅ ବୋଲି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଦେଶ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣୁଥାଏ । ଦ୍ୱାରରୁ ବାହାରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଦୁଲେଟ ପୁଫ୍ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ । ଭଞ୍ଜଙ୍କ ପାଖରେ ସାମ୍ବାନରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ । ପଛରେ ଏ ତିନି ଅଜଣା ମଣିଷ । ସାଇରନ ବଜେଇ ବଜେଇ ଗାଡ଼ି ତାତ୍ତ୍ୱରତରେ ବାହାରିଗଲା ।’

ପୁଣି ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଟେପ୍‌ରୁ : ନନ୍ଦନର କଣ୍ଠ, ‘ମଉସା, ଏୟାର ପୋର୍ସନ୍‌କୁ କୁହନ୍ତୁ - ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ଡ଼ାହାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ରକ୍ଷାମାନଙ୍କୁ କୁହନ୍ତୁ ଯେମିତି ହଉ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ଉଦ୍‌ଡ଼ାହାତରେ ବସାନ୍ତୁ ।’ ସେଠୁ ଭଞ୍ଜଙ୍କ କଣ୍ଠ, ‘ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା, ଏଣିକି ମୁଁ ସମ୍ଭାଳିବି ।’ ଭଞ୍ଜ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆଦେଶ ଦେଇଚାଲିଲେ - ଏ ରାସ୍ତା ଦିପଟର ସବୁ ରାସ୍ତାକୁ ବନ୍ଦକର । ପାଳାମ ପଡ଼ିଆଠାରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଘରଯାଏ ରାସ୍ତାରେ ଟ୍ରାଫିକ୍ ବନ୍ଦ କର । ମୁଁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷକରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଘେନି ସିଧା ଉଦ୍‌ଡ଼ାହାତ ସିଡ଼ି ପାଖରେ ଗାଡ଼ି ରଖିବି । ମୋ ରକ୍ଷାମାନେ ସେଠିକି ଆମକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବେ । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିମାନ ଛାଡ଼ିବାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷକ ଯାଏ ସବୁ ବିମାନ ଚଳାଚଳ ବନ୍ଦକର । ଏ ଆଦେଶର ପ୍ରାପ୍ତି-ସ୍ୱୀକାର କର । ପ୍ରସ୍ତୁତ ବୋଲି ଜଣାଅ ।’ ତାପରେ ବିଭିନ୍ନ କଣ୍ଠ - ଆଦେଶ ପାଇଲି । କାମ ହଉଛି । ବିମାନ ଉଡ଼ାଣ ଓ ଅବତରଣ ବନ୍ଦହେଲା ।’

‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିଶେଷ ବିମାନ ତା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଛି । ବାଟର ସବୁ ରାସ୍ତା, ସବୁ ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ ।’

ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ବିସ୍ଫୋରଣର ଶବ୍ଦ ପରେ ପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଣ୍ଠ, ‘ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା । ମୋର କିଛି ହେଉନି ।’ ତାପରେ ଭଞ୍ଜଙ୍କ କଣ୍ଠ, ‘ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବିମାନରୁ ମୋର ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶଯାଏ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ ।’ ଚାରି ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ସବୁ ନୀରବ ।

ନୀରବତା ଭାଙ୍ଗିଲେ ଏକପରେ ଏକ ଦୁଇଟି ନାରୀକଣ୍ଠ, ‘ନନ୍ଦନ, ଉଠ ନନ୍ଦନ, ଉଠ । ସାର୍ ଉଠନ୍ତୁ, ଉଠନ୍ତୁ ସାର୍ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭଞ୍ଜ ଏକାବେଳେ ପଚାରିଲେ, ‘କଣ ହେଲା ?’ ବଡ଼ ମହିଳାଙ୍କ କଣ ଶୁଭିଳା, ‘କିଛି ନୁହେଁ । ସେ ଅନ୍ୟଏକ ଜଗତରେ ଅଛି ଏଇନା । ଆମପାଖକୁ ଫେରିବାକୁ ଟିକିଏ ସମୟ ନବ । ନନ୍ଦା, ଜପ ଆରମ୍ଭକର, ମୁଁ ବି କରୁଟି ।’ ଆଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ନନ୍ଦନର କଣ୍ଠ, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା, ଭଲ ଅଛନ୍ତିତ ?’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପଦେ ଉତ୍ତର ‘ହଁ ।’ ପୁଣି ନନ୍ଦନର କଣ୍ଠ, ‘ମାଣି । ଅପା, ତୁଆବୋଉକୁ ଜଣା’ ବଡ଼ ମହିଳାଙ୍କ କଣ୍ଠ, ‘ତୁଆବୋଉ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ଭଞ୍ଜ ମଉସା ଓ ଆମେ ତିନିହେଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ଓ ନିରାପଦ । କ’ଣ କହିଲ ? ତମେ ଜାଣିତ ? ଭାଇ କହି ସାରିଥିଲେ ! ହଉ ପ୍ରଣାମ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ ‘କିଏ ଏମାନେ ?’

‘ତୁଆବୋଉ, ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମର ସର୍ବମୟୀ କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଦେବୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପରମହଂସ । ଭାଇ, ତାଙ୍କର ପତି ଓ ଗୁରୁ, ପରମହଂସ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସ୍ୱାମୀ ମହାରାଜ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଏମାନେ ମିରଟରେ ଥିଲେ ?’

‘ହଁ ।’

‘କି ଭାଗ୍ୟ ମୋର ! ମତେ ଟିକିଏ ଫୋନ୍ ଦେଲ’। ଫୋନଟି ନେଇ ସେ କହିଲେ, ‘ଭାବିଜୀ, ମୁଁ ହିରଣ୍ । ଜାଣନ୍ତି ଆପଣ ? ପ୍ରଣାମ । ପରେ କଥାହେବି ।’

ସେଠୁ ସେ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ କରି ଫୋନ୍‌ଟି ମତେ ଦିଅ ।’ ଭଞ୍ଜ ମଉସା ଫୋନ୍‌ଟି ଲଗେଇ ବଢ଼େଇଦେଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ଭଲ ଅଛି । ମୋର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେଇନି । ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କି କହିଦବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଆଦେଶ କରନ୍ତୁ । ପ୍ରଣାମ । ପରେ ପୁଣି କଥା ହେବି ।’ ଫୋନ୍‌ଟି ବନ୍ଦକରି ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ନନ୍ଦନ କିପରି ଅଛି ?’

‘ଶୋଇପଡ଼ିଛି । ଆମେ ବିମାନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଉଠିପଡ଼ିବ ।’

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ହେଇଗଲା । ଆଗେ ମୁଁ ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଆମ ପଛେ ପଛେ ତମେ ତିନିହେଁ ଉଠିବ ।’ ସେଇଆ ହେଲା । ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍‌ରେ ବିମାନ ନଜାବାରା ହେଲା । ନନ୍ଦନ କହିଲା, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା । ପ୍ରଥମେ ବିମାନର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓ ଆମକୁ ଆଣିଥିବା ଆଉ ଦେଖୁଥିବା ସଭିଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ଆମ କଥା କେହି କିଛି କହିବେ ନାହିଁ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଆଉ କିଛି ?’

‘ଆଜ୍ଞା, ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖାଦେଇ ଜଣାନ୍ତୁ ଯେ ଆପଣ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ, ନିରାପଦ ଓ କର୍ମକ୍ଷମ ଅଛନ୍ତି ।’

ହସିଲେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ‘ହଉହେ ନନ୍ଦନ ! ଆମେ ରାଜନୀତିବାଲା ପ୍ରଚାର କାଙ୍ଗାଳ । ତଥାପି କଥାଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଢୁକିଲା ନାହିଁ । ଅଥଚ ତମେ କହିଲ ! ହଉ, ଭଞ୍ଜ ଦୂରଦର୍ଶନ ଓ

ଆକାଶ ବାଣୀକି ସମ୍ପର୍କ କରି କୁହ - ମୋ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିବେ । ଏଠି ଏ ବାହୁମାନଙ୍କୁ କହ - କ୍ୟାମେରା ଇତ୍ୟାଦି ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରି ପ୍ରସାରଣ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ଆମେ ତିନିହେଁ ପଛକୁ ଯାଉଛୁ’ କହି ନନ୍ଦନ ଉଠିଲା । ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ମୁଁ ବି ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ଏ ପ୍ରଚାର ମୋ ପାଇଁ ଭାରୀ ଅଠିକଣା କଥା ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହସିଲେ, ‘ହଇହେ ଭଞ୍ଜ । ନନ୍ଦନ ସିନା ଜାଣେନା, ତମେତ ଜାଣ ଯେ ମୁଁ ଘରୁ ପଦାକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲାମାତ୍ରେ ମୋ ଛବି ପ୍ରେସ୍‌ବାଲାଏ ଉଠାନ୍ତି ଆଉ ଫିଲ୍ମବାଲାତ ସହଜେ ।’

ଭଞ୍ଜ କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ସେଇ ଦୁଆରମୁହଁରେ ପାଞ୍ଚଦଶ ସେକେଣ୍ଡ ଯାହା ଦିଶିଥିବି । ଆଉ ଏମାନେତ ପଛରେ ଥିଲେ । ବାହାରିବା ମାତ୍ରେ ଆମକୁ ରକ୍ଷାମାନେ ବେଢ଼ିଯାଇଥିଲେ । ଫଟୋ କୁଆଡ଼ୁ କିଏ ଉଠେଇବ ?’

ପଛରେ ଆମ ସାମନାରେ ବଡ଼ ପର୍ଦ୍ଦାଟିଏ ଉଜ୍ଜଳି ଉଠିଲା । ଜଣେ ଘୋଷିକାଙ୍କ ଛବି ଦିଶିଲା, ‘ଟିକିଏ ଆଗରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଲେ । ଏଜନା ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ବାର୍ତ୍ତା ଦେଉଛନ୍ତି ।’ ତାପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖାଗଲା, ‘ଭାଇ ଭଉଣୀମାନେ, ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ପରମ କରୁଣାରୁ ଏ ଅଧମ ଏବେବି ଆପଣମାନଙ୍କର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ବଞ୍ଚିଛି । ମୋ ବାସଭବନ ଓ ଅଫିସକୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଥିବା ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନେ କ୍ଷମାର ଅଯୋଗ୍ୟ । ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳ ପାଇବେ । ମୁଁ ନୁହେଁ, ପରମେଶ୍ୱରହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଏ ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି ବ୍ୟାହତ କରିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ସକଳ ଉଦ୍ୟମ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲାପରି ଏଥରର ଏ ଜଘନ୍ୟ ଚକ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ଏ ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି ତଥା ଆପଣମାନଙ୍କର ସୁଖ ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଅବଧାରିତ । ସର୍ବେ ଭବନ୍ତୁ ସୁଖିନଃ ସର୍ବେ ସନ୍ତୁ ନିରାମୟା, ସର୍ବେ ଭଦ୍ରାଣି ପଶ୍ୟନ୍ତୁ ମା କର୍ଣ୍ଣିତ୍ ଦୁଃଖଭାର ଭବେତ୍ । ଜୟ ହିନ୍ଦ୍ ।’ ତାପରେ ଟିକିଏ ବିରାମ ପରେ ଘୋଷିକାଙ୍କ ଛବି ଓ କଥା, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟଙ୍କର ଏ ବାର୍ତ୍ତା ଦୂରଦର୍ଶନ ଓ ଆକାଶବାଣୀର ସବୁ ପ୍ରସାରଣରେ ଓ ସବୁ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ପ୍ରତି ଅଧ୍ୟକ୍ଷା ବ୍ୟବଧାନରେ ପ୍ରସାରିତ ହେବ । ନମସ୍ତେ ।’ ପର୍ଦ୍ଦା ଅନ୍ଧାର ହେଲା । କ୍ୟାମେରା ଓ ମାଇକ୍ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଉଠି ଆମପାଖକୁ ଆସି ବସୁ ବସୁ କହିଲେ, ‘ସତକଥା କ’ଣ ଜାଣ ? ସେ ଘର, ବଗିଚା ନଷ୍ଟ ହେବାରେ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ । ଦେଶ ଅଯଥା ଗୁଡ଼ାଏ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହବ । ମୋ ପାଇଁ ପୁଣି ଘର ଓ ଅଫିସ୍ ଆଉ କୋଉଠି କରାଯିବ । ସେଠି ପୁଣି ଆସବାବ ପତ୍ରରୁ ଆଉ ସବୁ ଅଗଡ଼ମ୍ ବଗଡ଼ମ୍ ପାଇଁବି ଖର୍ଚ୍ଚ ହବ । ମାତ୍ର ମୋର ପରମ ସନ୍ତୋଷ ଯେ ମୋ ଦସ୍ତରର ଗତ କେତେବର୍ଷର ଗଦାଗଦା କାଗଜୀ-ଜଞ୍ଜାଳ ଖତମହେଲା । ଆଉ ସେତିକି ଜମାହେଲା ବେଳକୁ ତାହା ହୁଏତ ଆଉ କାହାର ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥାର କାରଣ ହେବ । କ’ଣ କହୁଚ ନନ୍ଦନ ?’ ‘ମଉସା, ଆପଣ କମଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଠିକ୍, ମାତ୍ର କମଳ କି ଛାଡ଼ିବ ଆପଣଙ୍କୁ ?’ ସମସ୍ତଙ୍କ ହସରେ ନିଜେ ଯୋଗଦେଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ହଇହୋ ନନ୍ଦନ । ଏ ଜଞ୍ଜାଳ ଯିବାରେ ଟିକିଏ ଉଲ୍ଲସିତ ହବା ପାଇଁ ବି ମତେ

ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ବାର୍ତ୍ତା ଦଉଥିଲା ବେଳେ ସତରେ ତେଇଁ ତେଇଁ ତାଳିମାରି ହଲ୍ଲା କରିବାକୁ ମନ ହଉଥିଲା । ‘ମଉସା, ଆପଣଙ୍କୁ ଛୁଟି ବି ନେଇ ଆସେନା । ବେଶୀ ନାହିଁ, ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ମାତ୍ର ତିନି ଚାରିଦିନ ପାଇଁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମକୁ ଆସନ୍ତୁ । ସେଠି ଆମ ହୃଦ କୋଳରେ ଶୋଇ, ଆମ ବଣରେ ବୁଲି, ଆମ କନ୍ୟାଶ୍ରମର ଟିକି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହୋ ହଲ୍ଲା କରି ବାହୁଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଦେଖିବେ ବିଲୁକୁଳ ଟୋକା ହେଇଯାଇଛନ୍ତି ।’

‘ତମେମାନେ ନଥିଲେତ ହବ ନେଇଁ । ତମେ ପରା କ’ଣ ବିଦେଶ ବାହାରିବ ?’

ଅପା କହିଲା, ‘ମୁଁ ଆଉ ନନ୍ଦନ ଜମା ସାତଦିନ ପାଇଁ ଯାଉଛି । ନନ୍ଦନ ଫେବୃଆରୀରେ ତିନିବର୍ଷ ପାଇ ଅକ୍ଟୋବର୍ ଯିବ । ତେବେ ଆପଣଙ୍କର ସିନା ନାହିଁ, ଆମର ଛୁଟି ଅଛି । ଥରେ ମନସ୍ଥିର କରି ଯିବା ତାରିଖ ଜଣାଇଦେଲେ ଆମେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ଆଉଁ ହାଜର ହେଇଯିବୁ ।’

‘ହେଲା । ଏଇବର୍ଷକ ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି । ଯା ଭିତରେ ବି ଯାଇପାରୁ । ଏଇ ଭଞ୍ଜ ତମକୁ ଖବର ଦେବେ ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ଟିକିଏ ଆସୁଟି’ କହି, ଭଞ୍ଜ ମଉସା ପାଇଲଟ କ୍ୟାବିନ୍‌ରେ ପଶିଲେ । ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ଆସି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ହଜାର ହଜାର ମେସେଜ୍ ପହଞ୍ଚିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନ, ଗୃହ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ଦୂରଦର୍ଶନ ଓ ଆକାଶବାଣୀ କେନ୍ଦ୍ର ସମସ୍ତେ ନୟାନ୍ତ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ତ ମହାତାଲାଖ, ଆପଣ ଏଇ ବିମାନରେ ଅଛନ୍ତି ଅନୁମାନକରି ପାଇଲଟଙ୍କୁ ନିଜେ ପଚାରିଲେ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଖବର କ’ଣ ?’ ସେ ବିଚରା ଦୋଘାଇରେ ପଡ଼ି କହିଲା, ‘ବିଶ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି ।’ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କହିଲେ, ‘ହଁ, କମ୍ ବଡ଼ ସବୁ ତ ନୁହଁ । ତେବେ ଉଠିଲେ କହିବ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବେ ।’ ‘ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆପଣ ଏବେ କେଇଦିନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନରେ ରହିଲେ ଭଲହବ । ତାଙ୍କୁ କହିଦିଅନ୍ତୁ । ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ଉଡ଼ିଲେଣି ଆମେ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କି ଦେବି ?’

ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକେଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଦିଅ ।’

ତାପରେ ସ୍ୱସ୍ଥ ଅବିଚଳିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, ‘ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଜୀ ! ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭେଟୁଟି । ବିକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନହେଲା ଯାଏ ଆପଣଙ୍କ କୁଣିଆ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହଉଛି । ହଁ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଇବି ଡିରେକ୍ଟର ଭଞ୍ଜ ଓ ଆଉ ତିନୋଟି ସମ୍ପର୍କୀୟ ପିଲା ଆସିବେ । ଏମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦର୍ଶନକରି ବାହୁଡ଼ି ଆସିବେ ।’ ସେଠୁ ଟିକିଏ ଶୁଣି କହିଲେ, ‘ସେ ତିନିଜଣ ସେଠି କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଚକ୍ରାନ୍ତ-କାରୀମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ନ ଲାଗି ମୁଁ ବଞ୍ଚିଗଲି ବୋଲି ସମ୍ମୁଖିବାକୁ ବସି ଆପଣଙ୍କ ସମୟ ବରବାଦ୍ କରୁଛନ୍ତି ! ଅନୁଗ୍ରହକରି ସେମାନଙ୍କୁ କହି ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ବିଧିବଦ୍ଧ ପ୍ରମାଣ ସହ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନଙ୍କୁ ନ ଧରିବା ଯାଏ ସେମାନେ ଭୁଲରେ ବି ଆପଣଙ୍କୁ ବା ମତେ ଭେଟିବେ ନାହିଁ । ଆଜି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମରିଥିଲେ ଦେଶର ସୁରକ୍ଷା ଓ ନିରାପତ୍ତା ନ ସମ୍ଭାଳି ସେଗୁଡ଼ା ମୋ ହାଡ଼ମାଉଁସ ଲଗା କପିଟ୍ ପାଖରେ ବସି ଲୁହ ଚଢ଼ଉଥାନ୍ତେ । ଏମିତି ଅପଦାର୍ଥ ପନ୍ଥାକ ପାଇଁ ଏମିତି ଆକ୍ରମଣଟାଏ ସମ୍ଭବହେଲା ।

ତାଙ୍କର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧିନାୟକ ଭାବରେ କହିଦିଅନ୍ତୁ - ସେମାନେ ହୁଏତ ସଫଳହେବେ ବା ଘରକୁ ଯିବେ । ମନ୍ତ୍ରୀ ସଚିବ ଓଗେର ଓଗେର କାହାରିକୁ ପାଖେ ପୂରାନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ସେଗୁଡ଼ା ଆମ ଦିହିକ ଭଦ୍ରତା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଏବେ ଦାତ ଗରଡ଼ା ଦେଖନ୍ତୁ । ସେ ଯୋଉ ପାଞ୍ଚଟାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଚୋବେଇଲେ ଦିହେଁ, ସେଥିରେ ତେଡ଼ା ପଶିନାହିଁ, ଲାଗୁଛି । କ’ଣ କହିଲେ, ଆପଣ ନିରାମିଷାଶୀ, ତେବେ ଏ ବଦମାସ ଗୁଡ଼ା ହେଲେ ମାଉଁସ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେଇଥାନ୍ତେ ! ତାହେଲେ ଆପଣ ମୁଁ ନ ହେଉଁ, ସର୍ଦ୍ଦାର ଆଉ ଦାଦା ତ ଖୁସି ହେଇଥାନ୍ତେ ! କ’ଣ କହିଲେ, ମୋ ପାଇଁ ଛତି ମୁଣ୍ଡ ରଖୁଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସୁଛି ।’ ସେଠୁ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ, ଫେର’ ।

ସାନ ମଉସା ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ କାଢ଼ି, ନଇଁପଡ଼ି ବଢ଼େଇଦେଲେ ।

-କ’ଣ ଏଇଟା ।

-ଇସ୍ତଫା । ଦେଶ ଭିତରର ସବୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଧରିବା ମୋ କାମ । ସେଥିରେ ଆଜି ଫେଲୁହେଲି । ମତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ଓ ଛୁଟି ଦିଅନ୍ତୁ ।’ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଦିଧାର ଛୁହ ଗଡ଼ିଆସିଲା ।

-ଏଟା ଭିତର ନା ବାହାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଜଣାନାହିଁ । ତେବେ ଆକାଶ ଦାୟିତ୍ୱ ତମର ନୁହଁ । ଏତେ କହିଲି, ବୁଝିଲ ନେଇଁ ? ପୁଣି କାଗଜ କଞ୍ଜାଳ ? ଆଜି ଯେ ଜଣେ ଲୋକଟି ମଲାମେଇଁ, କାହାପାଇଁ ?

-ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କ ଭାବାଙ୍ଗାଳ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ।

-ସେମାନେ ଯେ ଖାରା, କିଏ ସମଝେଇଲା ମତେ ? ମୁଁ ଥିବାତକ ଏକାମ କରିବ । ସେମିତି ବେଲହେଲେ ଓ ଦରକାର ହେଲେ ବାଘ ପଂଝା ମାରି ଜାଣେ,’ କହିପକେଇ ହଠାତ୍ ଗଭୀର ଚିନ୍ତାରେ ବୁଡ଼ିଗଲେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ।

ସେଠୁ ପଚାରିଲେ, ‘ଅଞ୍ଜଳି, ତୁତ ବଡ଼ ଝିଅ । ଆଜ୍ଞା ଏ ଭଞ୍ଜକଥାରେ ରାଜିହେଇ ମୁଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟ ବିପଦରେ ପକଇନେଇଁତ ? କ’ଣ କହୁଥିଲା ନୟନ-ଓ, ହଁ-ଗ୍ଲାଉଡର ଭଳି ଦୁଶ୍ମୁଥବା ବ୍ୟୋମଯାନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନକୁ ଲକ୍ଷ ନକରିବ କାହିଁକି ?’

‘କରିପାରେ’ । ତେବେ ପୁଣି ସଂଗଠିତ ହେବାପାଇଁ ଟିକେ ବେଳ ତ ନେବେ ସେମାନେ ! ମତେ ଦୁଇଦିନ ସମୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ତୃତୀୟ ଦିନଠାରୁ ମାନେ ପନ୍ଦରଠାରୁ ଲୁଚାଇପାରେ କେହି ଆପଣଙ୍କ ତ୍ରିସାମା ମାଡ଼ିପାରିବେ ନାହିଁ । ଚଢ଼େଇ ଚିରୁଗୁଣୀ ବି ନୁହନ୍ତି ।’

-କେମିତି ?

‘ଶୁଣନ୍ତୁ ଆପଣ, ବଳେ ଜାଣିବେ । ଭଞ୍ଜ ମଉସା, ମଣ୍ଡିଲ୍ଲର ଏ ନୟରଟା ଟିକେ ଦିଆଇଦେଲେ ।’ ଅପା କାଗଜରେ ନୟରଟେ ଲେଖି ବଢ଼େଇଦେଲା, ଭଞ୍ଜ ସେଇଟା ଉପରେ ଆଖିବୁଲେଇ ଅପାକୁ ଫେରେଇଦେଇ ପାଇଲଟ୍ କ୍ୟାବିନ୍‌ରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଲେଇ ଫେରି ଆସି କହିଲେ - ଏଇଥିରୁ କଥା ହୁଅ । ଅପା ସିକରଟା ଧରି କହିଲା, ‘ସ୍ମୋ, ଫିର । ଶୁଣିଯା । ଭଦ୍ରାସୁର ସମେତ

ଅନନ୍ତର ଦୁଇଟି ପ୍ରୋଟୋଟାଇପ୍ ପଦର ସକାଳେ ଏଠି ଦରକାର । ମନେରଖ ସେଇଦିନ ନନ୍ଦା, ନନ୍ଦନ ଓ ମୁଁ ତମକୁ ଭେଟିବାକୁ ଅବୁଶାନ୍ତମାତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଏଠା ଛାଡ଼ିବୁ । ଆମେ ଯିବୁ ସଞ୍ଜରେ । ସକାଳ ଆଠଘଣ୍ଟା ଯେମିତି ପାଏ । ଏମାନେ ରାତାରରେ ଲଗେଇ ପାରିବେତ । ଧେର, ଏମିତି ଅପଦଶିଆ କଥା କୁହନ୍ତି ? କିଏ କହିଲା ? ରଜରାଜନ । କ’ଣ ସେଇ ଗୋଟିଏ ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡରେ କିଛି ମସଲା ଅଛି । ହେଲା ବାବା, ତାକୁ ଦେବି । ସେ ଫେରୁମାରିଲେ ତମେ ଆସିବ । କ’ଣ କହିଲା, ତମେ ଟ୍ରେନିଂକୁସ ନିଅନେଇ ! ହେଲା ବାବା, ମନେରଖ ତମେ ଦରକାର ବେଳେ ନ ଆସିଲେ ବାବା ରାଗିଯିବେ ! କ’ଣ ହେଲା ? ଆସିବ । ବାଃ ! ଏଠି ପଦର ସକାଳ ଆଠଘଣ୍ଟା ଦୁଇଜଣ ଅନନ୍ତ ମତେ ମିଳନ୍ତୁ । ହେ, ଆମ ପଟ ଉଠେଇଲା ? ତମେ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମକୁ ଜଣାଥିଲା । ହଁ । ହେଲା - ଆମେ ବି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଫିଟେଇ ନାହୁଁମ । ନନ୍ଦା, ନନ୍ଦନ ନମସ୍କାର କରୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଆମ ଦୁଇ ମଉସା କଲ୍ୟାଣ କରୁଛନ୍ତି । ରହିଲି ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଚାରିଲେ, ‘ଆଗୋ ବେପାରୀ ଝିଅ । ପୃଥିବୀରେ ସବାପହିଲୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ କେତେ ଦବାକୁ ହବ ?’

ନନ୍ଦନ କହିଲା, ‘ମଉସା, ଉତ୍ତରଟି ମୁଁ ଦିଏଁ । ସବୁବେଳେ ସବୁଠି ବେପାରୀ ବୁଦ୍ଧି ଚଳେନା । ନିହାତି ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛି, ଆପଣ ଆମପରି ଅପୋଗଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିଛନ୍ତି, ସ୍ନେହ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ କଲ୍ୟାଣ କରିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଗନ୍ତାଘର କି ଏହାର ସମତୁଲ ହେବ ?’

‘ଏ ବୁଢ଼ାଟାକୁ ଏତେ ରଣୀ କରାନା !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଏ ନନ୍ଦନର ଜେଜେମା କହୁଥିଲେ - ଜଣ ଭେଣ୍ଟି ନା କାକୁଡ଼ି ଯେ ବୁଢ଼ା ହେଇଯାଉବୁ !’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ଠିଆହେଇ କହିଲେ, ‘ତାହେଲେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କୁଦା ମାର ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ଛାର ଛିକର ମେଞ୍ଚଡ଼ ଛୁଆ ତିନିଟା, ହରିଣ ସାଙ୍ଗରେ କୁଦା ମାରିବୁ ! ଜଗତେ କେବଳ, ଜନେ ହସିବେ ଏହି ତହୁଁ ଫଳ !’

‘ଗୋଟିଏ ଅସମାହିତ ସମସ୍ୟା ରହିଗଲାଯେ ! ଭାବାଙ୍ଗୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ତାର ସମାଧାନ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେବେ ଏଇନା କଥାହେଲା ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନରେ ସାରା ପୃଥିବୀର ଫିଲ୍ମ, ଟିଭି, ରେଡ଼ିଓ, ଖବରକାଗଜ ଓଗେର ଓଗେରକ ପ୍ରତିନିଧି ଜମିଥିବେ । ତମମାନଙ୍କୁ କ’ଣ କରିବି ?’

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ କୁହନ୍ତି । ମୁଁ ହାତଯୋଡ଼ି କହିବି, ‘ବାବୁମାନେ, ଏ ତିନିହେଁ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜଣେ ଭାଉଜଙ୍କର ପିଲା । ତାତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଆସି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କୁଣିଆ ହେଇ ତାଙ୍କଘରେ ଥିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ବିଶେଷ ସୂତ୍ରରୁ ଏ ଆକ୍ରମଣ ବିଷୟ ଜାଣିଲାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନି ନିରାପଦ ଜାଗାକୁ ଗଲେ । ଆପଣମାନେ

ତାଙ୍କ ପଟୋ ନବାରୁ କି ଇଶ୍ବରଭିତ୍ତି କରିବାରୁ କ୍ଷୀର ବୁହନ୍ତୁ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ମିଡ଼ିଆ ଏକ୍ସପୋଜର ଭଲ ନୁହେଁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆଶା କରୁଛନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ତତଃ ଆଜି ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କ କଥା ରଖିବେ ।’ ଏ ତିନିହେଁ ସାଲରେ ଦିହ ମୁହଁ ଢାଳି ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନରେ ପହଞ୍ଚିବେ ।’

‘ସେଠୁ ସବୁଆଡ଼େ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପିଲା କୁଣିଆଁଙ୍କ ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ହବ !’

-ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଏବେବି ମଣିଷମାତ୍ରେ ଆବେଗ ଓ ଭାବ ପାଖରେ ବନ୍ଦୀ । କୌଣସି ଚର୍ଚ୍ଚା ହବନାହିଁ ।

-ହଉ । ଓହ୍ଲେଇବା ?

-ଭଞ୍ଜ ମଉସା ପାଇଲଟଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହେଲ ଫେରିଆସି କହିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ଆଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ । ବିମାନଠାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନଯାଏ ରାସ୍ତା ଦିକଡ଼ରେ ସୈନ୍ୟ ମୁତୟନ ହେଇଛନ୍ତି । ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ିମଟର ବା ଅନ୍ୟ କାହାରି ଯାତାୟାତ ନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ପ୍ରେସ୍ ଓ ଚିତ୍ରି ଫଟୋଗ୍ରାଫର । ଆଜି ଆପଣଙ୍କୁ ଅଯଥା ହଇରାଣ ନକରିବାପାଇଁ ସଜିକୁ କୁହାହେଇଛି । ସେଠି କୌଣସି ହାକିମ୍ ହୁକୁମା ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଯେଝା ଯେଝା ଅଫିସ୍ରେ କାମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରୀ ବି ଉପସ୍ଥିତ ନାହାନ୍ତି । ନିଜେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କହିଦେଇଛନ୍ତି, ‘ଏଇନା ତିନି ଚାରିଦିନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କାହାରିକୁ ଭେଟିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସବୁ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବାତିଲ । ଏଠି ଅଯଥା ଭିଡ଼ ଜମାନାହିଁ ।’

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ଗୋଟାଏ । ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କ ଯୋଜନା ସଫଳହେଲା । ଆମ ତିନିଙ୍କୁ କେହି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ସହଜେତ ଆପାଦମସ୍ତକ ସାଲରେ ଢାଳି ହେଇଥିଲା ! ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବେଶୀ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ କରାହେଲାନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କ୍ଷମ ବାହାରକୁ ଆସି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢେଇ ପକେଇ ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ଭଞ୍ଜ ମଉସା କଡ଼ାକରି ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ଠୁକିଦେଲେ । ଭିତରେ ପଶିଲା । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆମ ନାଁ ଧରି ଗୋଟି ଗୋଟି ଚିହ୍ନା କରେଇଦେଲେ । ଆମେମାନେ ଛୁହାର ହେଲୁ । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କହିଲେ, ‘ତମମାନଙ୍କ କଥା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ କହିଛନ୍ତି । ତମ ଅନନ୍ତ ପାଇଁ ଅଭିନନ୍ଦନ । ଆଉ କ’ଣ କରୁଛ ?’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଏଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ରକ୍ଷାପାଇଗଲି । ତଥାକଥିତ ବିଶେଷ ସୂତ୍ର ଏଇମାନେ । ସେମାନଙ୍କ ଭବାବିତ ଅନନ୍ତ ପାଇଁ ବି ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ହେଇଗଲା । ପ୍ରଥମ ତିନିମାସ କାନାଡ଼ା ଓ ତାପର ତିନିମାସ ଆମେ । ପରେ ଆମର ସଂଖ୍ୟା ଓ ଅନୁପାତ ଠିକ୍ ଏୟା ରହିବ । ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିଲେ ଦଶ ଶତାଂଶ ଲେଖାଏଁ ଆମେ ପାଇବୁଁ । ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିପତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ପନ୍ଦର ସକାଳେ ଅନନ୍ତର ଦୁଇଟି ପ୍ରୋଟୋଟାଇପ୍ ଆମେ ପାଇବା । ଏହା ରାତାରରେ ଲାଗିଲେ, ରାତାରକୁ ଫାଳିଦେଇ ଚଢ଼େଇଟିଏ ବି ପଶି ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଏଠି ଓ ଅନ୍ୟଟି ମୋ ଭବିଷ୍ୟତ ଘରେ ! ଏମାନେ ଏଇନା ଯିବେ । ଭଞ୍ଜ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଫେରିଆସିବେ । ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ।’

ଆମେ ଠିଆହେଲୁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବି । ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କ ସମେତ ଆମ ଚାରିଜଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁ କଲ୍ୟାଣ କରିସାରି କହିଲେ, ‘ଆସ ।’ ପୁଣି ସାଲଘୋଡ଼େଇହେଇ ଭଞ୍ଜମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ବାହାରିଗଲୁ । ବାଟରେ ମୁଁ କହିଲି, ‘ମଉସା, ଆମେମାନେ ତା’ ଖୋର । ସକାଳେ ଆପଣଙ୍କ ଧ୍ୟାନମନ୍ଦିରରେ ଯାହା ତା’ ପିଇଥିଲୁ !’ ମଉସା କହିଲେ, ‘ଏଇ ପ୍ଲାଙ୍କରେ, ଏୟାରପୋର୍ସର ତା’ ! କପ୍‌ପୋଟ ବି ଏ ମୁଣିରେ ଅଛି, ନିଅ । ମୁହେ ମୁହେ ପିଅ, ମତେ ବି ଅଧକପେ ଦିଅ ।’ ନନ୍ଦା ତା’ ଡାଳି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଲା । ତା’ ଡୋକେ ଦିଡ଼ୋକ ନେଲାପରେ ମଉସା କହିଲେ, ‘ବାସ ମୋର ହେଇଗଲା । ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ - ନନ୍ଦନ, ତମେ ଦଶମିନିର୍ ଆଗରୁ ଜାଣିଲ କିମିତି ?’

‘ମଉସା, କେମିତି କେଜାଣି ମତେ ଜଳଜଳ ହେଇ ଦିଶିଯାଏ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା, ଆମେ ସମସ୍ତେ ନନ୍ଦନର ଏ ଶକ୍ତିସ୍ତରଣ ଦେଖୁ ପ୍ରଥମେ ତରିଯାଉଥିଲୁ । ଏବେ ବି ତରୁଛୁ । ଆମେ କେହି ନଥାଇ ଏପରି ହେଲେ ନହୁଛୁ ଚେତାକରିବ କିଏ ?’

‘ଅଞ୍ଜଳି, ମୁଁ ନହେଇ ଆଉକେହି ସେଠି ଥିଲେ କ’ଣ ହେଇଥାନ୍ତା କଳ୍ପନା କରିପାରୁ ?’

‘ଆଜ୍ଞା ! ସେକଥା ତୁଣ୍ଡକୁ ଆଣିବା ବି ଈଶ୍ଵରଦ୍ରୋହ । ସେଥିପାଇଁତ ଆମେ ଏତେ ତରୁଛୁ । ତଥାପି ଭରସା, ଭଗବାନ ଆକୁ ଓ ଆମକୁ ରଖୁଛନ୍ତି । ରଖିବେ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ମଉସା, କାନାଡ଼ା ଦୂତାବାସ ଯାଉଛେତ ?’

‘ଯାଉଛେ ନୁହଁ, ପହଞ୍ଚିଗଲେଣି ।’

ପୋର୍ଟିକୋରେ ଗାଡ଼ି ରହିଲା ମାତ୍ରେ ସ୍ଵୟଂ ଉଜ୍ଜାୟୁକ୍ତ ଆସି ପାଛୋଟିନେଲେ । ଭିତରେ ବସିଲାପରେ ଚମକ୍କାର ତା’ ମିଳିଲା । ଦୂତାବାସର ଜଣେ ପଦସ୍ଥ ଅଧିକାରୀ ଗୋଟିଏ ପ୍ୟାକେଟ୍ ବଢ଼େଇଦେଲେ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ । ସେ ସେଇଟି ରଖିଦେଲାବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ମଉସା, ତା’ ପିଇସାରି ଆମ କକ୍ଷକୁ ଯିବା । ସେଠି ଆପଣ ଏ ପ୍ୟାକେଟ୍ ଖୋଲିବେ । ଆଉ କଥା ବି ଅଛି ।’

ତା’ ପର୍ବପରେ ଉଜ୍ଜାୟୁକ୍ତ ସାମୁଏଲ ବିଦାୟ ନେଲାବେଳକୁ କହିଲେ, ‘ପ୍ରଫେସର ଅରୁଣାଶର୍ମା ଓ ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ବି ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଖାଇବସିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଉଇଙ୍ଗର ଇଣ୍ଟରକମ୍ ଉଠେଇଲେ ଖାଦ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଯିବ । ଚାରିଟାରେ ତା’ ପାଇଁ ଏଇଠି ଏକାଠି ହବା । ଭଞ୍ଜ ମଉସା ଉଠି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ସହ ଟିକେ କଥାହେଇ ଫେରିଯିବି । ତେଣେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରିବେ । ସେପଟ ଲାଉଞ୍ଜକୁ ଆଉଟିକେ ତା’ ପଠେଇ ଦେବେ ।’

‘ହଉ’ କହି ସାମୁଏଲ ବିଦାୟନେଲେ ।

ସେପଟକୁ ଯାଇ ତା’ଧରି ବସିଲାପରେ ମଉସା ପ୍ୟାକେଟ୍ ଖୋଲି ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ ଦେଖୁ

କୁତ ଦେଖିଲାପରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, ‘ହେ ଭଗବାନ !’

ଅପା କହିଲା, ‘ତା’ ନିଅନ୍ତୁ ମଉସା । ଆପଣ ଏକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେବେ । ତାଙ୍କର ଆଗନ୍ତର, ଅର୍ପିତ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସେଫ ହାଉସ୍ ଯେ କେତେ ଅସୁରକ୍ଷିତ ସେ ବୁଝିବେ ଏଥିରୁ । ପୋଖରୀନ୍ ଗୋପନ ରହିଲା, ଅଥଚ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗୋପନୀୟତା ରହୁନି । କେତେ ମୁଣ୍ଡ ଚୋବେଇବେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି । ଦେଶଟା ତ ଚାଲୁଣି !’

ମଉସା ଟେବୁଲ ଉପରେ କହୁଣି ଭରାଦେଇ ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଚାପିଧରି ଖାଲି କହିଚାଲିଥାନ୍ତି, ‘ହେ ଭଗବାନ୍, ହେ ଭଗବାନ୍ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମଉସା, ପ୍ରଥମ କଥା, ଅଳପ ମଣିଷଙ୍କୁ ଘେନି ବେଶୀକାମ କରେଇବା ସଂସ୍କୃତି ଗଢ଼ାହେଉ ଏଠି । ଜଣେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଦେହରକ୍ଷା ମାଲଲେ । ଆଉ ଜଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ଲୋକ ଓ ରକ୍ଷାଗୋଷ୍ଠୀ ବି ରକ୍ଷା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରଚାର ଟିକେ କମୁ । ଏଇ ଦୂତାବାସଟି ଆପଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀରେ । ଆପଣଙ୍କ ଜମିରେ । ଏଠାର କେଇଟା ଗୋପନକଥା ଜାଣିଚନ୍ତି ଆପଣ ?’

‘ହଉ ମା,’ ଉଠେ । ‘ଏଇ ନମ୍ବର ରଖ । ଦରକାର ହେଲେ ଖବର ଦବ ।’ ସେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ନନ୍ଦନ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦା, କହାକରି ଡବଲ ଚା’ ଦେଲ ଦେଖୁ । ହେ ଅପା, ନନ୍ଦା ମତେ ଧର । ହେ ଭଗବାନ୍ ।’ ଦିହେଁ ଦିପଟରୁ ନନ୍ଦନକୁ କୁଣ୍ଡେଇପକେଇ କହିଲେ, ‘ନା, ନା, ନା, ଉଠ, ଆଣ୍ଟ ଖୋଲ’ ଆଉ ଅପା ହଠାତ୍ ଚାପୁଡ଼ାଟେ କଷିଦେଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଅପା, ଜୋର୍ କାଟିଲା । ତେବେ ଭଲ କଲୁ ।’

ଚା’ କମ୍ ଉଠେଇ ନେଇ ଦି ଚାରିଢ଼ୋକ ପିଇ ପୁଣି କହିଲି, ‘ସେ ବେହିପୋଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଚେହେରା ଦୁଶିଲାଭଳି ଲାଗିଲା । ମାତ୍ର ଆଜିକ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲାଣି । ଆସ ତିନିହେଁ ଧାନରେ ବସିବା ।’ ମାତ୍ର ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଧାନ ଓ ଜପରେ ସବୁ ଗୁନି ଆଉ କୁଣ୍ଡି ଗଲା । ତିନିହେଁ ଗାଧୁଆପାଧୁଆ ସାରିଲାବେଳକୁ ଦେଖୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଔର୍ଦ୍ଧ୍ବରୋଧରେ ଆମଲାଖୁ ଗେରୁଆ ଧୋତି, ଶାଢ଼ି, ପଞ୍ଜାବି ଓଗେର ସଜାହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ପାଇତାମା ପଞ୍ଜାବି ପିନ୍ଧି, ସାଙ୍ଗକୁ ଆଙ୍ଗୋରା ପଶମର ଚମକାର ସାଲ୍ ଘୋଡ଼େଇ ହେଇ ତାଲନିଂକୁ ଯାଇଁ ଇଣ୍ଡରକମ୍ରେ କହିଲି, ‘ତିନିଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖାନା ।’

ପାଞ୍ଚମିନିଟରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଖାନା ବାଢ଼ିଦେଇ ପରସ୍ପରି ଜଣକ କହିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା, ପୁରୀ ସୁପକାର ଘର ପିଲା ମୁଁ । ଦଉଳ ରକ୍ଷା କରିଚି । କେଜାଣି କେତେବର୍ଷ ବା’ଦେ ମୋ ମନ ମୁତାବକ ରାକ୍ଷଣୀ ହେଲା ଆଜି !’

ଆମେ ଖାଉ ଖାଉ ଅପା କହିଲା, ‘ଭାରୀ ଚମକାର ରାନ୍ଧିତ ବାବୁ.....’

‘ଆଜ୍ଞା, ସୁଦାମ ମୋ ନାଁ ।’

ସୁଦାମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାଗ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦେଇ ପଚାରିଲା, ‘ଆଉ କ’ଣ ଦେବି ?’

କହିଲି, ‘କ୍ଷୀରାତ ନିଶ୍ଚେଁ ଅଛି । ଆଉ ଖାଇଲେ, କ୍ଷୀରା ଖାଇବ କିଏ ?’

ସୁଦାମା ହସି ହସି କ୍ଷୀରା ପରଷିଲା । ପେଟେ ପେଟେ ଟୁକି ଶୋଇବାକୁ ଗଲୁ ।

ନନ୍ଦା ମତେ ନିଦରୁ ଉଠାଇ କହିଲା, ‘ତାରି ବାଜିବାକୁ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ । ଆମେ ରେଡି । ଆପଣ ମୁହଁ ଧୋଇପକେଇ ଆସନ୍ତୁ । ସାମୁଏଲ୍‌ଙ୍କ ଚା’ ଭୋଜିପରେ ଏଠିକି ଫେରି ମନଇଚ୍ଛା ଶୋଇବେ ।’ ମୁହଁ ଧୋଇ ଆସି କହିଲି, ନନ୍ଦା, ତଳିଘାରୁ ଅଣ୍ଟା ଦିହସାରା ଚହଟି ଯାଉଛି, କ’ଣ କରିବି ?’

ଅପା ତା ଗୋଡ଼ ଦେଖେଇ କହିଲା, ତୋ ପୋଷାକ-ଆଳମିରା ତଳଥାକରେ ବି ଏମିତି ମୋଜା ଓ ଉଲନଗା କାର୍ପେଟ ଢୋଡ଼ା ଅଛି, ମଡ଼େଇପକା । ତବଲ ସାଲ ଗୁଡ଼େଇ ହେଇ ପଡ଼ୁ । ମୁଁ ମୋଜାଢୋଡ଼ା ପିନ୍ଧି, ତବଲସାଲରେ ଦିହ ଢାଳିଲାପରେ ବାହାରିପଡ଼ିଲୁ । ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କୁ ତିନିହେଁ ଲୁହାର ହେଲୁ । ଅରୁଣା ମତେ ଭାଇସାବ ଓ ଅପାକୁ ବହେବ୍ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଲେ, ‘ତମ ଅନନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ଉଚ୍ଚାୟୁକ୍ତ ମହାଶୟ କହିଲେଣି । ହେଲେ ରୋଟେ ମାମଲାରେ ଟିକେ ଧରି ହଉଛି । ସେଠି ମୋ କ୍ଲାସରେ ନନ୍ଦା ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚୋଟି ଝିଅ ପଢ଼ିବେ । ସେମାନେ ପରା ତାକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବେ ! ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼େଇବି ନା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଧରିହେବି ?’ ଜଣେ ବାବୁ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ରବର୍ଟ୍, ଏଠି ଦ୍ଵିତୀୟ ସଚିବ । ଅରୁଣା ମାତାମା, ସେ ପାଞ୍ଚଜଣ ବି ଇଣ୍ଡୋଲଜିରେ ଟିକାଗୋରୁ କ୍ରାସକୋର୍ସ କରିଚନ୍ତି - ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଇଚନ୍ତି ପଞ୍ଚାଅଶୀରୁ ନବେ । ଦେଖିବେ, ସେମାନେ ସୁନନ୍ଦା ମାତାମାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଡିଗ୍ରୀ ନେବେ ।’ ଅରୁଣା ପଚାରିଲେ, ‘ରବର୍ଟ୍, ବନ୍ଧୁକ ଫହୁକ ?’

‘ନାହିଁ ପ୍ରଫେସର । ସେଗୁରା ପରିସର ବାହାର ଜଗୁଆଳିଙ୍କ କାମ । ପରିସର ଭିତରେ ବେତଟିଏ ବି ପଶିବ ନେଇଁ !’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ମାଷ୍ଟର ହାତରେ ବେତ ନରହିଲେ ପିଲାଙ୍କ ପାଠ କେମିତି ହବ ?’ ଉପାଧ୍ୟାୟ ଓ ସାମୁଏଲଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତେ ଢୋରରେ ହସିଉଠିଲା ବେଳକୁ ଜଣେ ଖବରଦେଲା, ‘ଭଞ୍ଜ ।’ ରବର୍ଟ୍ ‘ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞାସେନି ଯାଉଛି କହି’ ବାହାରକୁ ଯାଇଁ ଭଞ୍ଜ ମଉସାକୁ ପାଛୋଟି ଆଣିଲା । ତାଙ୍କପଛେ ଆଉଜଣେ ଆମ ବ୍ୟାଗ୍ ତିନୋଟି ଧରି, ଆମ ଉଇଙ୍ଗରେ ରଖିଦେଇ ଆସିଲେ ।

ମଉସା କହିଲେ, ‘ଉଚ୍ଚାୟୁକ୍ତ ମହୋଦୟ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ ଓ ପ୍ରଫେସର ଶର୍ମାଙ୍କୁ ଭେଟିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ । ଏହା ସମ୍ଭବ ?’

‘କି କଥା କହୁଚନ୍ତି ଭଞ୍ଜ ମହାଶୟ ! କାଲି ନିଜେ ଯାଇଁ ଡାକି ଆଣିବି । ସେତ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ବାଲା । ଏ ଦି ପ୍ରଫେସର ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, ବିଶେଷରେ ବନାରସୀ ଖାନା ଓ ପାନ ଆଉ ଆପଣଙ୍କର ଏ କଳିଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖୋଦ୍ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଖାନା ପରଷାହେବ । ଠିକ୍ ଦେଢ଼ଟାରେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସୁବିଧା ହବତ ?’

‘ଆଜ୍ଞା ।’

‘ମୁଁ ଠିକ୍ ସାଙ୍ଗେ ବାଉରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନରେ ପହଞ୍ଚିବି ।’

‘ଆସୁଚି ଆଜ୍ଞା’ କହି, ମଉସା ଉଠିଲାବେଳକୁ ସାମୁଏଲ ତାଙ୍କ ହାତଧରି ବସେଇ କହିଲେ,

‘ତା’ ଟିକିଏ ନିଅନ୍ତୁ । କାଲି ଆପଣଙ୍କୁ ବି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଓଡ଼ିଆ ଖାନା ପାଇଁ ।’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଆଉ ରବର୍ଟ ?’

‘କିଛି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ, କିଛି କଲିଙ୍ଗ ।’

ତା’ପରେ ଭଞ୍ଜମଉସା ଉଠିଲେ । ଆମେ ତିନିହେଁ ବି ନିଜ ନିଜ ରୁମ୍‌କୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ମାଗିଲୁ । ପ୍ରଫେସର ଉପାଧ୍ୟାୟ କହିଲେ, ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ କହିଚନ୍ଦ୍ରି-ବେଧଡ଼କ୍ ହୋଇ ନିଜ କାମ କରି ଯା । ଟରୋଣ୍ଟୋରେ ତମେମାନେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ସେ କଥାହେବେ ।’

ଆମେ ଆମ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ ଏତେ ଡେରିରେ ଯେତେ ଠୁକିଦେଲି । ଭୋକନାହିଁ । ତମେ ଦିଅଣ ?’ ‘ଆମେବି କମ୍ ଖାଇଲୁ ନା କ’ଣ ?’ ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ରହ, ସୁଦାମକୁ ମନାକରିଦିଅଁ ।’ ସୁଦାମ ଆସି କହିଲା, ‘ନ ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ରାତି ଆଠରେ ଗରମ କ୍ଷୀର ଓ ହଳଦୀ ଦେଇଯିବି । ହଜମ ଓ ଅଣ୍ଡାପାଇଁ ଭାରୀ ବଢ଼ିଆ । ପିଇ ରେଜେଇଡଲେ ପଣି ଶୋଇବେ ଯେ ସକାଳୁ ଉଠିବେ ।’

ଅପା, ‘ହଉ,’ କହି ତାକୁ ବିଦାକରି ପଚାରିଲା, ‘ଏଇନା ପାଞ୍ଚଟା । ଦି ଅଢ଼େଇଘଣ୍ଟା ବସିବା ?’ ଆମେ ଦିହେଁ ହଁ କହି ତଳେ ବସିପଡ଼ିଲୁ । ଉଠିକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାତରେ । ପ୍ରାୟ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ, ‘ଆସିପାରୁ କି ?’ ପଚାରି ରବର୍ଟ କହିଲେ, ‘କାନାଡ଼ାରୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜେମ୍‌ସ୍ ରିସକୁ ଆଠଟାରେ ଫୋନ୍ କରିବେ । ସାମୁଏଲ୍ ଜର୍ମାନ ଦୂତାବାସକୁ କ’ଣ ଗୋଟେ ଭୋଜିଭାତ ପାଇଁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଫେରୁ ଫେରୁ ନଅଟା ହବ । କିଛି ଦରକାର ହେଲେ ଖବର ଦେବେ ।’ ସେ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାଁତ ଅଭୁତ ।’

‘ବାପ ଇଂରେଜ, ମା ଫରାସୀ, ବାହାଦେଇଛନ୍ତି ଫରାସୀ ବାପ ଇଂରେଜ ମା’ଙ୍କ ଝିଅଙ୍କୁ । ସେ ଜାତୀୟ ସଂସଦର ସଭ୍ୟା । ଜେମ୍‌ସଙ୍କ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ପରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ଅବଧାରିତ । ଇଏ ରାଜନୀତି,’ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ, ସେ ଗଲେ । ଠିକ୍ ଆଠରେ ଅପାର ଫୋନ୍ ବାଜିଲା, ‘ଅଞ୍ଜଳି ।’ ସେଠୁ ଶୁଣିସାରି କହିଲା, ‘ଧନ୍ୟବାଦ ଜେମ୍‌ସ । ୧୨ରେ ଟରୋଣ୍ଟୋରେ ଭେଟିବା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଥିବୁ । ମୋ ଅତିଥିଭବନ । ଶୁଭରାତ୍ରି ।’ ଫୋନ୍ ବନ୍ଦକରି ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ ଇଂରାଜୀ ଫ୍ୟାଟ୍ ଅନ ଫାୟାର୍‌ର ଓଡ଼ିଆ କ’ଣ ହେବ ?’

-ନନ୍ଦା ମୋ କାନ ଧରିବାକୁ ନ ଆସିଲେ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବି, ପାଖାପାଖି ଅର୍ଥ, ‘ଘୃତ ଘଟକୁ ଶିଖି-ଶିଖା ପାଖରେ ରଖୁ,’ ତେବେ ଏଠି ପାଖରେ ନୁହଁ, ଉପରେ ! କ’ଣ ହେଲା ?

-ଜେମ୍‌ସ, ମଉସାଙ୍କ ସହ କଥାହେଇ ଆମ ସର୍ବାବଳୀ ଜାଣି ମହା ଖୁସି । ହେଲେ ତାଙ୍କର

ନିକଟତମ ବନ୍ଧୁ ଜିଗର କଲେଣି - ଆମେ ତିନିହେଁ ବାଣ୍ଟିନବା । ମଉସାକୁ ବି ପରା ଆଗେ କହିଲେ । ସେ କହିଲେ - ଦିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀ କାନାଡ଼ା ନାଗରିକ, କାରଖାନାବି କାନାଡ଼ାରେ, ତୃତୀୟ ଜଣକ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି କାନାଡ଼ା, ଚତୁର୍ଥ ବିଲାତ, ଦିକ୍ଷା ମୋ ଦେଶର ବୋଲି ମତେ ପଚାରିଛନ୍ତି ସିନା, ନଇଲେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଉତ୍ତରି କିଣିବାକୁ ପଛସା କୁଆଡ଼ୁ ପାଇଥାନ୍ତି ! ସେପୁ ଜେମସକୁ ବେକ କହିଲେ - ଜେମସ ତମେତ ଆମସହ ଯୋଡ଼ା । ତମେ ରାଜିକରାଅ । ଆମକୁ ଡିରିଶ ହେଲେ ଦିଅନ୍ତୁ ! ତମେ ଦିହେଁ ବାକିତକ ଭାଗକର । ଆମେ ଗୋଟାକୁ ଚାଲିଶ ଯାଏ ଦବାକୁ ରାଜି ! ଜେମସ କହିଲେ, ସେଗୁଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ତଥାପି ଦେଖେ । ତେବେ ଆମ ଦିହିକ ତର କଥା ବି ଜାଣନ୍ତୁ । ସେ ଚାରିହେଁ ଅକଡ଼ି ଯାଇ - ତମେ ତୁଲିକି ଯାଅ, ଆମ ‘ଅନନ୍ତ’ ଆମେ ଜାଳିଦନ୍ତୁଁ, କହିଲେ କ’ଣ କରିବା !’ ନନ୍ଦୁରେ, ଏ ଚତୁରେ ଚତୁର କୋଳାକୋଳି ମାନେ ବାସ୍ତବରେ ଭୂଷାଭୂଷି ଚାଲିଗି !

‘ଅପା, ଏକାବେଳେ ଗୁମର କଥା କହିନ୍ତୁ । କାନାଡ଼ା କହୁଛି - ବେଡ଼ିପୋ, ଡେର ଦାଦାଗିରି ବରଦାସ୍ତ କଲୁଣି ଆମେ, ଆଉ ନୁହେଁ । ମଉସା ବି ପ୍ରାୟ ସେଇଆ କହି ପୁଣି ଯୋଡ଼ିତନ୍ତି-ରୁଷିଆ ଆମକୁ ସାତେଲାଭତ ଉତ୍ତ୍ରେପଣ ପାଇଁ କ୍ରାୟୋଜେନିକ ଇଞ୍ଜିନ ଯୋଗାଇ ତାର ଜ୍ଞାନ-କୌଶଳ ଯୋଗାଇବାକୁ ରାଜି ହେଇଥିଲା, ତମେ ହ୍ୟାଟ୍ଟେ ଦକ୍ଷାଦେଖାଇ ତାକୁ ସେଥିରୁ କେତେଦିନ ଦୂରେଇଦେଲା, ଏଣେ କାନାଡ଼ା ହିଁ ଆମକୁ ପ୍ରଥମ ଆଣବିକ ଉତ୍ପାଦନ ସଂଯନ୍ତ ଦେଇଥିଲା ! ରୁଷିଆର ସବୁ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ବେପାର ବଣିଜ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ, ତେଣୁ ତମ ଚାପ କାମଦେଲା । ଆମେ ସେ ବାଟରୁ ଓହରିଲୁଣି । ପୁଣି ଆମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଚାହିଁଲେ ତମ ଆଶ୍ଚର୍ୟ୍ଯ ଭୁଲୁଭୁଲିଆ ନିକାଲିଦେବେ । ଟଙ୍କା ବଳରେ ତମେ ମିଛୁଟାରେ କାଶ୍ମୀର ସମସ୍ୟାକୁ ଏଯାଏ ଚିଆଁଇ ରଖୁତ ! ଏଥର ଆମେ ଦିହେଁ ଦିପାଦ ଆଗେଇ ଯାଉଁ !’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ସାରେ, କି ବିଶ୍ଳେଷଣ ନକଲେ ! ଇଉ ହ୍ୟାଉ.....’ ଆମେ ତିନିହେଁ ହୋ ହୋ ହେଲାବେଳକୁ ସୁଦାମ ପହଞ୍ଚି କହିଲା, ‘ସାରେ, ଏ ମପାତୁପା ଆଉ ଗମରା ଓ ଗମ୍ଭୀର ରାଉଜରେ ଏମିତି ହସ କାନରେ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ବିଶ୍ବାସ ନଥିଲା !’ ଆମେ ତା ହାତରୁ ଦୁଧ ହଳଦୀ ଗିଲାସଟି ମାନ ଧରି ତାକୁ ବିଦାକଲୁଁ । ଅପା ପଚାରିଲା, ‘ନନ୍ଦୁ, ମଉସା ହଠାତ୍ ଭୋଜିଖାଇ ବାହାରିଲେ କିମିତି ?’

-ଭୋଜି ନା ଛତୁ ! ପ୍ରଥମ ଆମ ଟାଣପଣ ପରଖ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଆମ ନିର୍ଲୋଭତାର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ । ତୃତୀୟ ଆମକୁ ବ୍ଲାକ୍‌ମେଲ୍ କରିହବ ନା ନାହିଁ ? ଆଉ ଗୋଟେ କଥା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମତେ କହିବାକୁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ତମେ ଶୁଣିଲେ ମତେ ହୁଏତ ଗୋଟେ ପକ୍ଷା ସିନିକ୍ ବୋଲି ଭାବିବ ।

ଅପା ପଚାରିଲା ‘କ’ଣ ?’

-ତତେ ସିଧା ପଛସା ମାଗିବ, ‘ନିର୍ବାଚନ ଆସୁଛି । ପାଟି ପାଇଁ କିଛି ଯୋଗାଡ଼ କରିଦିଅ ।’

-ଧେଡ଼

-ଅପା । ଦୁନିଆଟା ଆମପରି ସିଧା ନୁହେଁ କି ସିଧା ରାସ୍ତାରେ ଯାଏନା ।

-ଆମ ଟାଣପଣ ପରଖିବ କେମିତି ?

-ମନେରଖ ଅପା, ନନ୍ଦା ସେ ବଜାରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅପମାନିତା ହେଲା ପରଠାରୁ ସବୁବେଳେ ଯେକୌଣସି କଥାରେ ଭଲମନ୍ଦ ଉଭୟ ଦିଗ ଆମକୁ ବିଚାରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଆମର କୋଉ କୋଉ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଧରି ଆମକୁ ମନଭରା ମାଳତୀ - ନଚା ନଚାଯାଇ ପାରିବ ନା ନାହିଁ ଦେଖିବା ।

-କିଏ ନଚେଇବ ?

-ଯିଏ ନାହିଁ ସିଏ, ଏମିତିକି ଖୋଦ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା ।

ଅପା ପଚାରିଲା, 'ଆଉ ତୁ ହିଁ ସକାଳେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଉପରେ ପୂରାପୂରି ନିର୍ଭର କରୁଥିଲୁ ?'

-ଏବେ ବି କରୁଛି । ହେଲେ, କୋଉ ସର୍କୁ ଆମେ କୋହଳ କରୁଛେ କହିଲୁ ।

-ଏପରି ଜୀବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁ ଏତେ ଭଦ୍ର ହଉଛୁ କିପରି ?

-ଗତି ନାହିଁ । ତମେ ଝିଅ ଦିଉଟା ନଥିଲେ ମୋ ଅତ୍ୟାଧିକ କଥା ଦିପଦ ଶୁଣାଇ ଦେଇ ବିଦାକରନ୍ତି !

-ଯଥା ।

-ଶୁଣ ଅପା, ଦିନେ ହୁଏତ ନନ୍ଦା ପାଖରେ ନାଚ ସରମ ରହିବନାହିଁ । ମାତ୍ର ତୋ ଆଗରେ କେବେହେଲେ ଗୁଡ଼େକଥା କହିହବନି । ତେଣୁ 'ଯଥା' କହି ଚିହ୍ନାନ୍ତି ।

-ତଥାପି କହ ।

-ହଉ, ମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଶିଷ୍ଟ ଭାଷାରେ, 'ମଉସା, ତମେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ଶ୍ରୀ ନିତମ୍ବମାନ କୁଣ୍ଡେଇ ସାରି ଏଠିକି ଆସ ।'

ଅପା ଜୋରରେ ହସିଲା ବେଳକୁ ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ବଣଗାଁର ସତରବର୍ଷ ଆପଣଙ୍କୁ ଏମିତି ଅଖାଡୁଆ କରିଛି ।'

କହିଲି, 'ସୁନନ୍ଦା ଦେବୀ, ଖାତୁଆମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମନ ଭରିନି ଆହୁରି ? ତେବେ ଜଣକୁ ଗୁରୁ କରିବାକୁ ଠିକ୍ କରିଛି ।'

ଅପା କହିଲା, 'କାହାକୁରେ !'

-ଏଇ ଦୁଷ୍ଟାର ଭାଇକି । ସେ ମୋଠୁ ବି ଅତ୍ୟାଧିକ, ମାତ୍ର ଯେତେବଡ଼ କୁଜ ହଉ, ତାକୁ ଢାଳିବା ବିଦ୍ୟା ସାଧୁ ସାରିଛି । ହେ ଅପା, କାଲି ପଦେ ଶୁଣେଇଦବା ମଉସାଙ୍କୁ - ତୁ ନା ମୁଁ, ନା ନନ୍ଦା ଠିକ୍ କର ତମେ ଦିହେଁ ।

-କ'ଣ ଶୁଣେଇଛୁ ?

-ମଉସା, ଆମେ ପଂଖାଏ ବାଆଜା । ସହାୟ ସମ୍ବଳହୀନ ଅରକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଆପଣାଗୋଡ଼ରେ ଠିଆହବା ଦମ୍ଭ ଟିକିଏ ଦବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲୁ । ଦେଖୁଛୁ, ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅତୁଆ ହଉଛି ।

ଆମ ମୁଣ୍ଡଟିମାନ ଚୋବେଇବା ଆଗରୁ ଆମେ ସବୁଥିରୁ ଓହରିଯିବୁ । ‘ଅନନ୍ତ’କୁ ଜାଳିଦବୁ । ତମକୁ ଯୋଉ ଯୋଡ଼ିକ ଦବୁ କହିଥିଲୁ ସେ ଦୋଟି ବି ଯିବେ । ଆମେ ଚାରି ଦଉଡ଼ିକଟା-ଆମର ନଗା ନା ପଢ଼ା ?

ଅପା କହିଲା, ‘ନନ୍ଦା, ମୁଁ ବିଚାରୁଚି ନନ୍ଦନହିଁ ଏତକ ଶୁଣେଇବ ଓ ଆମେ ଦିହେଁ ତାକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ।’

ନନ୍ଦା ‘ଠିକ୍ । ଉଠିବା ଏଥର’ କହିଲାବେଳକୁ କହିଲି, ‘ଆଜି ସକାଳ ଘଟଣାପରେ ସାରାଦିନ ଶୋଇବା ଦରକାର ଥିଲା । ହେଜାନି । କାଲିବି ହବନି । କାରଣ କାଲି ମୋର ମକର ସଜ୍ରାନ୍ତି ଓପାସ । ଠାକୁରଙ୍କର ଅମାପ କରୁଣା ମତେ, ତଥାପି ମୁଁ ପୁରା ଈଶ୍ଵର ନିର୍ଭର ହୋଇ ପାରୁନି । ଏଇଠି ମୋ ଅହନିକାର ଅବସାନ ହେଉ ।’

‘ସାରେ, ମତେ ବାଦ୍‌ଦେଲେ କାହିଁକି ? ମୋର ବି ଓପାସ’ କହିଲା, ନନ୍ଦା ।

-ଆଉ ମୁଁ ଉଡ଼ି ଆଇଚି ! ଆରେ ତମ ଅପା ତମଠୁ ଅଲଗା କିମିତି ହବ । କାଲି ତିନିକର ଓପାସ । ତେବେ ନିର୍ଜଳା ନୁହଁ । କେବଳ ପାଣିହିଁ ପିଇବା । ଚା’ ବି ବନ୍ଦ । ଏହାର ଗୋଟେ ଭଲ ପ୍ରଭାବ ବି ପଡ଼ିବ ଦେଖିବ । ଜୟ ମା ଅପରାଜିତା !’

ଶୋଇଲୁ । ସକାଳୁ କାମଦାମପରେ ଲାଉଞ୍ଜରେ ବସିବୁ, ସୁଦାମ ତାକିଲା, ‘ସାରେ, ଚା’ ।’ ଅପା ଜଣେଇଲା, ‘ସୁଦାମ, କାଲି ହଜାର ଧନ୍ଦାରେ କହିବାକୁ ଭୁଲିଗଲୁଁ, ଆଜି ଆମ ତିନିକର ମକର ଓପାସ । ତେବେ ପାଣି ପିଇବୁଁ । ପାଣି ଟିକେ ଟେକ୍ କରିଦେଇ ଯାଅ ।’ ସୁଦାମ ସବୁ ରୁମ୍ ଦେଖି କହିଲା, ‘ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି, ଏଠିବି ଅଛି । କେହି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ ନ କରିବା ପାଇଁ ରବର୍ଟ୍ ସାଇବଙ୍କୁ କହିଦଉଚି ।’

‘ନାଉଁ, ତାଙ୍କୁ କୁହ, ଅସୁବିଧା ନହେଲେ ମିନିଟ୍‌କ ପାଇଁ ଆସିବେ ।’

ରବର୍ଟ୍ ଆଠରେ ଆସିଲେ, ‘ସୁଦାମ କହିଚି । ଆମେ ପଚାରିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା । ମୁଁ ଜାଣେ, ସୁଦାମ ସବୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପାଳେ । ଆପଣମାନେତ ସହଜେ ଆଶ୍ରମବାସୀ । ତେବେ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜେ ଭୋଜି ପାଇଁ ଆସୁଚକିତ, ମନା କରିହବ ନାହିଁ ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ନାଉଁ, ମନା କାହିଁକି କରିବେ ? ତେବେ ଆମ ପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦିରେ ଗୋଳମାଳ ନହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଠି ଆପଣମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହଉଥିଲେ ଆମେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳକୁ ଚାଲିଯିବୁ ।’

-ଅସମ୍ଭବ । ଆପଣମାନେ ଏପଟେ, ଆମେମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର । ଆମର କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ଅପଣଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦି ଚାଲୁ । ଫଳ କିଛି ପଠେଇବି ?

-ନାଉଁ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପବାସ । ଖାଲି ପାଣି ମୁହେ ମୁହେ ପିଇବୁ । ପାଣି ଅଛି ।

ସେ ଗଲେ । ପୁଣି ଟିକକ ପରେ ଆସି କହିଲେ, ‘ମାଫ୍ କରିବେ । ଲକ୍ଷପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଦଶପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଦେଇପାରିବେ ତ !’

-କି କଥା ! ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ନିଅନ୍ତୁ । ତେବେ ତିନିଟାରୁ ଆମେ ଧ୍ୟାନରେ ବସିବୁ ।

-ଆଜ୍ଞା, ଜାଣେ । କାଲି ଦେଖିଚି । ଆସୁଚି ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ସାର୍, ଆଜିଯାଏ କଥାଟା କହିନାହିଁ । ମୋ ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା କରିବେ ।'

-କି ଅପରାଧ ?

'ମୁଁ ସଙ୍ଗୀତ ଜାଣେ, ମାନେ କିଛିଦିନ ଓଷାଦ୍‌ମାନଙ୍କଠାରୁ ଶିଖିଚି । ମୋଟାମୋଟି ଗାଈପାରେଁ । ତୁଆବର୍ଷର ଏଇ ପ୍ରଥମ ଦିନଟି ପ୍ରାର୍ଥନାରୁ ଆରମ୍ଭ ହଉ' କହି, ନନ୍ଦା ସପ୍ତଶତୀ ଚଣ୍ଡୀର ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ କଲା :

‘ଓଁ’ ବାଲରବିଦ୍ୟୁତ୍‌ମିହୁ କିରୀଟାଂ ତୁଙ୍ଗକୁଟାଂ ନୟନପ୍ରୟୟୁକ୍ତାମ୍ ।

ସ୍ଵେଦମୁଖୀଂ ବରଦାକ୍ଷୁଣ୍ଢାଶାଞ୍ଜାତୀତିକରୀଂ ପ୍ରଭାତେ କୁବନେଶୀମ୍ ॥’

‘ଓଁ’ ରକ୍ଷିବୁବାଚ ॥ ୧ ॥

ଦେବ୍ୟା ହତେ ତତ୍ର ମହାସୁରେନ୍ଦ୍ରେ

ସେନ୍ଦ୍ରାଃ ସୁରା ବହିଃପୁରୋଗମାସ୍ତାମ୍ ।

କାତ୍ୟାୟନୀଂ ତୁଷ୍ଟୁରିଷ୍ଟଲାଭାଦ୍

ବିକାଶିବକ୍ତ୍ରାବିକାଶିତାଶାଃ

॥ ୨ ॥

ଦେବି ପ୍ରପନ୍ନାତିହରେ ପ୍ରସାଦ

ପ୍ରସାଦ ମାତର୍ଜଗତୋଷ୍ଟଳସ୍ୟ ।

ପ୍ରସାଦ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵରି ପାହି ବିଶ୍ଵଂ

ତୁମାଶ୍ଵରୀ ଦେବି ଚରାଚରସ୍ୟ ॥ ୩ ॥

ଷଷ୍ଠଶ୍ଳୋକ ଆରମ୍ଭରୁ ମୁଁ ଯୋଗଦେଲି :

ବିଦ୍ୟାଃ ସମସ୍ତାସ୍ତବ ଦେବି ଭେଦାଃ

ସ୍ତ୍ରିୟଃ ସମସ୍ତାଃ ସକଳା ଜଗଦ୍‌ସ୍ତୁ ।

ତୁୟୈକକ୍ଷା ପୂରିତମୟୈତଦ୍

କା ତେ ସ୍ତୁତିଃ ସ୍ତବ୍ୟପରା ପରୋକ୍ତିଃ

॥ ୬ ॥

ସର୍ବଭୂତା ଯଦା ଦେବୀ ସ୍ଵର୍ଗମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟିନୀ ।

ତୁଂ ସ୍ତୁତା ସ୍ତୁତୟେ କା ବା ଭବନ୍ତୁ ପରମୋକ୍ତୟଃ ॥ ୭ ॥

ସର୍ବସ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିରୂପେଣ ଜନସ୍ୟ ହୃଦି ସଂସ୍ଥିତେ ।

ସ୍ଵର୍ଗାପବର୍ଗଦେ ଦେବି ନାରାୟଣି ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ॥ ୮ ॥

:

ଦେବୁ୍ୟବାଚ ॥୩୭॥

ବରଦାହ°	ସୁରଗଣା	ବର°	ଯନ୍ତନସେହୁଅ	।
ତ°	ବୃଣ୍ଣଧ°	ପ୍ରୟଙ୍ଗାମି	ଜଗତାମୁପକାରକମ୍	॥୩୭॥
⋮				
ଇନ୍ଦ୍ର°	ଯଦା	ଯଦା	ବାଧା ଦାନବୋହା	ଭବିଷ୍ୟତି ॥୪୫॥
ତଦା	ତଦାବତୀୟାହ°	କରିଷ୍ୟାମ୍ୟରିସଂକ୍ଷୟମ୍	॥୫ ॥	॥୫୫॥

ନନ୍ଦା ସମଗ୍ର ଅଧ୍ୟାୟଟି ଗାଇଲା । ତା ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ‘ନାରାୟଣି ନମୋଃସ୍ତୁତେ’ ଆସିଲା ମାତ୍ରେ ଅପା ମଧ୍ୟ ଯୋଗଦେଉଥାଏ । ଶେଷହେଲାପରେ ଆମେ ତିନିହେଁ ତଳେ ମୁଣ୍ଡଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କଲୁ । କହିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଭାରୀ ଚମତ୍କାର ଗାଇଲ । ତମେ ଷ୍ଟୋତ୍ରଗାଇଲାବେଳେ ତଲ୍ଲାନ ହେଇଥିଲ । ଯେତେବେଳେ ଚଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଗାଇଲ, ଲାଗିଲା ତମେ ନୁହଁ, ସ୍ୱୟଂ ଚଣ୍ଡାହିଁ କହୁଛନ୍ତି : ଇନ୍ଦ୍ର° ଯଦା ଯଦା ବାଧା ଦାନବୋହା ଭବିଷ୍ୟତି ତଦା ତଦାବତୀୟାହ° କରିଷ୍ୟାମ୍ୟରିସଂକ୍ଷୟମ୍ ॥’ ଶେଷ ଦୁଇପାଦର ଘୋଷଣା ବାସ୍ତବରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ଏ ସାରା ଘର ଥରି ଉଠିଲା । ଜୟ ମା ।’

ଟିକକ ପରେ ସୁଦାମ ତିନିଚାରିଜଣକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ଗୋଟେ ପଟେ କାର୍ପେଟ ଘୁଷାଇ ତିନୋଟି ବଡ଼ ପିଢ଼ା ଥୋଇ ତା ଉପରେ ଆସନ ପକାଇଲା । ତ୍ରିଭୁଜ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଢ଼ା ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ଓ ତା ପାଖରେ ଘିଅ ଦୀପ । ଅପା ପଚାରିଲା, ‘କେତେବେଳେ ଯୋଗାଡ଼ କଲ ?’

‘ଆଜ୍ଞା, ଖାଲି ଏ ପିଢ଼ା ତିନୋଟି ନୁଆ ତିଆରି କରେଇଲି । ଆଉ ସବୁତ ମୋ ବସାରେ । ମୋ ଘରବାଳୀ ସବୁ ସଜକରି ବସେଇଲା । କହିଲା, ‘ଆଜି ମା ଭୈରବୀଙ୍କ ପୂଜା । ସବୁ ବିଧିମତେ ହବା ଦରକାର । ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଜ୍ଞାହେଲେ ସେ ଟିକେ ଦର୍ଶନ କରି ଯାଆନ୍ତା ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ପୂଜାକାମ ବହୁ । କାଲି ସକାଳେ ଆସିବ ।’

‘ସକାଳେ ତା’ ହବତ ଆଜ୍ଞା ?’

‘ହବ ଯେ, ତା ଆଗରୁ ଗିଲାସେ ଗିଲାସେ ମହୁ-ଲେମ୍ବୁ ସରବତ୍ ହେଲେ ଭଲହେବ ।’

‘ହବ ଆଜ୍ଞା’ କହି ସୁଦାମ ବାହୁଡ଼ି ଗଲା ।

‘ଏବେ କ’ଣ ?’ ପଚାରିଲି ।

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ଅର୍ଗଳା ଷ୍ଟୋତ୍ର । ତାପରେ ଧ୍ୟାନ ଓ ଜପ । ସେଠୁ ବିଶ୍ରାମ ।’

‘ଭଲ, ଲଢ଼େଇକି ବାହାରିଛେ, ତେଣୁ ଚଣ୍ଡିକାଙ୍କୁ ଜୟ ଦିଅ ବୋଲି ମାଗିବା ଯଥାର୍ଥ । ମାତ୍ର ଗୋଟେ ଶ୍ଲୋକରେ ଟିକେ ଅସୁବିଧା ଅଛି !’

ନନ୍ଦା ଛିଗୁଲେଇଲା, ‘ମୁଣ୍ଡଟାରେ ସବୁ ଅଖାତୁଆ, ଉଭଟ, ଅଚଂଛା ଓଗେର ଓଗେର ଭରି

ହେଇଚି ! କ’ଣ ଆଉ ଦିଶନ୍ତା ଆପଣଙ୍କୁ ? ଅପା ଭୟେ ସେଇ ଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନାଟି କଥା କହୁଚନ୍ତି : ପଢ଼ା ମନୋରମାଂ ଦେହି ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ଏତା ଗୋଟେ ଅସୁବିଧା ! ଆରେ ସେ ଘରଣୀ ଜାଗାରେ ଘରଣୀ କଲାପରି, ବି ପତି ଗାଈବ ନନ୍ଦା ’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘କ’ଣ, ଗାଈବି ନା ଆପଣଙ୍କର ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ମନର ପ୍ରଳାପ ଚାଲିବ !’ ଓ ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଗାଈଲା :

ଓଁ ନମଃଶିବକାୟେ ॥

ଓଁ ଜୟନ୍ତୀ ମଙ୍ଗଳା କାଳୀ ଭଦ୍ରକାଳୀ କପାଳିନୀ ।
 ଦୁର୍ଗା କ୍ଷମା ଶିବା ଧାତ୍ରୀ ସ୍ୱାହା ସୁଧା ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥ ୧ ॥
 ଜୟ ଦୃଂ ଦେବି ଚାମୁଣ୍ଡେ ଜୟ କୃତାର୍ତ୍ତହାରିଣି ।
 ଜୟ ସର୍ବଗତେ ଦେବି କାଳରାତ୍ରି ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥ ୨ ॥
 ମଧୁକୈଟଭବିଦ୍ରାବିଧିଧାତୃ ବରଦେ ନମଃ ।
 ରୂପଂ ଦେହି ଜୟଂ ଦେହି ଯଶୋ ଦେହି ଦ୍ୱିଷୋ ଜହି ॥ ୩ ॥

.....ସ୍ତୋତ୍ରପରେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଧ୍ୟାନ ଓ ଜପସାରି ଶୋଇପଡ଼ିଲୁ ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟାବେଳେ ଅପା ମତେ ଉଠେଇ କହିଲା, ‘ନନ୍ଦାକୁ ଉଠେଇ ତୋ ପାଖକୁ ଆଇଲି । ଦୁଇ ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଦେଇଛେ । ତିନିରୁ ଆମର ଧ୍ୟାନ ଆରମ୍ଭ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଉବର୍ତ୍ତୁ କହିଛେ । ତେଣୁ ‘ପ୍ରମ’ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆସିବା ବେଳ ହଠାତ୍ ଦେଖି ଉଠେଇଲି । ଆଉ ନିଦନିଦ ଲାଗୁଛି କି ?’ ନନ୍ଦା ବି ଆସିଲା । ମୁଁ ମୁହଁ ଧୋଇ ଆସି କହିଲି, ‘ଲାଈଞ୍ଜକୁ ଚାଲ । ସେଇଠି କଥା ହଉଥିବା, ତୋ ‘ପ୍ରମ’ ଯେତେବେଳେ ଆସିବେ ଆସନ୍ତୁ । ତିନିହେଁ ଲାଈଞ୍ଜରେ ବସିଲାପରେ କହିଲି, ‘ଅପା, ଭଞ୍ଜମଉସା ନଆସିଥିଲେ କିଛି ଗଡ଼ବଡ଼ ହେଇଚି ବୋଲି ଜାଣିବା । ତେବେ ଗୋଟେ ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ଶୁଣ ।’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘ମୁଁ ବି ଗୋଟେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲାପରି ଲାଗିଲା ।’

ଅପା କହିଲା, ‘ଆଲୋ ଏକା ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁତ ?’

ନନ୍ଦା କହିଲା, ‘କେଜାଣି ? ତେବେ ମୋ ସ୍ୱପ୍ନଟା ଶୁଣିସାର, ଜଣାପଡ଼ିଯିବ ।..... ପାହାଡ଼ିଆ ଢେଉଢେଉକା ଜାଗା । ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବୋତ୍ତର ଦିଗରେ ଆମ ନନ୍ଦା ନଈର ଗହାରିଆ ଧାରପରି କଟି କଟି ଯାଇଛି । ତେବେ କୋଉଠି ପାଣିର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ନାଳାଗୁଡ଼ା ବହୁତ ଓସାର ଆଉ ତେଜା ମେଜା । ଗୋଟେଠି, ତାଳପତ୍ରର ଗୋଟେ ବିରାଟ ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଆଗରେ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ବସି ଗପୁଚନ୍ତି । ଗପ ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରୁଚନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଜଣେ ବଡ଼ ଉଭେଇତ ହେଇ ଆଉମାନଙ୍କୁ ଶୁଙ୍ଖାରି ହେଇ ଚଢ଼ିଲାପରି ଲାଗୁଛି । ସେଠୁ ସମସ୍ତେ ପୂର୍ବୋତ୍ତର ଦିଗ ଆଡ଼େ ମଝି ମଝିରେ ଅନେଇଁ ପରସ୍ପର ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହଉଚନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ କଥାଗୁଡ଼ା ବି ଶୁଭୁଚି । ତିନିଟା ଶବ୍ଦ ମନେ ପଡ଼ୁଛି ‘ଭଇଲେ,’ ‘ଭଲମ୍,’ ସେଠୁ ‘ନାହୁ’ ।
ଆଉବି ଦି ଚାରିଟା କଥା ଟିକେ ଟିକେ ହେଜ ହଉଛି - ସେହା ସାର୍, ବମ୍ ଓ ବୋଧହୁଏ
ବିନିଶ୍ ।’

ପଚାରିଲି, ‘ତମେ ଦିହେଁ କ’ଣ ବିଚାରୁଚ ? କି ସ୍ୱପ୍ନ ଇଏ ?’

ଅପା କହିଲା, ‘ତୋ ସ୍ୱପ୍ନ ?’

-ନନ୍ଦା ସ୍ୱପ୍ନର ଠିକ୍ କପି । ସତକା ଗୋଟେ ଫିଲ୍ମ ଦିହେଁ ଦେଖୁଛୁ ! ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

ଅପା କହିଲା, ‘ନହୁ, ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ ଦିଗଟା କୋଉ କୋଣ ? ନୈରତ ?’

-ହଁ ।

-ତାହେଲେ, ହେଲା । ତୁ କାଲି ନୈରତରୁ ଗ୍ଲାଉଡର ଆସିବା କଥା କହୁଥିଲୁ । ଲାଗୁଛି
ତମେଦିହେଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖୁଥିବା ଜାଗାରୁ ଆସିଥିଲା । ଜାଗାଟା କୋଉଠି କହି ପାରୁନାହିଁ ।
ତେବେ ସେଇଠି ଥୋଡ଼ାଏ ଶ୍ରୀଲଙ୍କା ତାମିଲ ବାଘ ବା ତାଙ୍କପରି ଆଉଗୋଟେ ଗୋଷ୍ଠୀ
ଗୋଟେ ଘାଟି ବନେଇଛନ୍ତି । ଶେଷ ଚାରିଟା ଶବ୍ଦର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମୋ ବୁଦ୍ଧି
ଅଣୁନାହିଁ ।’

ପଚାରିଲି, ‘ନନ୍ଦା, ଅପାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କିମିତି ଲାଗିଲା ?’

-ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ।

-ତା’ହେଲେ ଶେଷ ଚାରି ଶବ୍ଦର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଶୁଣ । ସେହାସାର୍ ମାନେ ତିନିଚାରିଦିନ ତଳଯାଏ
ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିରାପରାଧତା ବାହନୀର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ସୁନ୍ଦରଲାଲ । ବମ୍ମାନେ ବମ୍,
ବୋମା । ବିନିଶ୍ ମାନେ ଫିନିଶ୍ - ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନ୍ଦରଲାଲର ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ ଏଥର
ବୋମାପକାଇ ସବୁ ଶେଷ କରିଦିଆଯିବ । ଖାଲି ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କି ତାଙ୍କ ସରକାର
ନୁହେଁ, ଏ ଦେଶଟାକୁ ଶେଷ କରିଦିବା ପାଇଁ ଗୋଟେ ଭୟଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଏଜେଣ୍ଡା । ଏଥିରେ
କେବଳ ତାମିଲ ବାଘଙ୍କ ଭଳି ଗୋଷ୍ଠୀ କି ହାକିମ୍-କେନ୍ଦୁଆ ନୁହନ୍ତି, ରାଜନୀତିକ ଶାଗୁଣୀ ବି
ଅଛନ୍ତି । ଅପେକ୍ଷା କରିଥା, ଏଇ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ରେ ସବୁ ଜାଣିବା ।

କବାଟ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଖୋଲି ଜଣେ କହିଲା, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ।’

ଆମେ ଚଉକିଛାଡ଼ି ତାକୁ ପାଇଁ ଖୋଜି ଆସିବାକୁ ଆଗେଇ ଗଲୁ । ରୁମ୍ ମଧ୍ୟାମର୍ତ୍ତେ ଆମେ
ତାକୁ ଭେଟି କୁହାର ହେଲାବେଳକୁ ରୁମ୍ ଭିତରକୁ ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ପଣି ଆସିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ
ଆମକୁ ଜଲ୍ପାଣ କରି ଚିହ୍ନା କରେଇଲେ, ସମର, ମୋ ସହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏକାନ୍ତ ସଚିବ,
ଯୁଧିବାର ସିଂହ, ମୋ ନିରାପରା ରକ୍ଷା ବାହନୀର କମାଣ୍ଡିଂ ଅଫିସର ଆଉ ତାଙ୍କର ତିନିଜଣ
ରକ୍ଷୀ । ତାପରେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ, ‘ସମର, ତୁକେ ଗୁଡ଼ିକ ସେଣ୍ଟର ଟେବୁଲରେ ରଖାଅ ।’
ସମର ଟେବୁଲ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ମୁଁ କହିଲି, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ, ଆମ ହାତରେ ବେକନାହିଁ ।
ଏମାନେ ରହିଲେ ଆଲୋଚନାରେ ଅସୁବିଧା ହବ । ତେଣୁ ଅନୁଗ୍ରହକରି ଏମାନଙ୍କୁ ବାହାରକୁ

ଯିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସାମାନ୍ୟ ବିକ୍ଳିତ ହେଲେବି କହିଲେ, ‘ତମେମାନେ ରୁମ୍ ବାହାରକୁ ଯାଅ । କବାଟ ଭଲକରି ବନ୍ଦକରିଦିଅ । ଦରକାର ହେଲେ ତକେଇବି ।’ ସେମାନେ ଗଲେ । ମଉସା କହିଲେ, ‘ସୁଧବାର ଓ ତା ସହକାରୀମାନେତ ରହିନଥାନ୍ତେ ! ଖାଲି ସମର ରହି ଆମ ଆଲୋଚନା ରେକର୍ଡ ମାନେ ଟେପ୍ କରିଥାନ୍ତା ।’

-ମଉସା, କଥାଥିଲା ଯେ ଆମ ସାକ୍ଷାତ ଆଲୋଚନାବେଳେ କେବଳ ଭଞ୍ଜ ମଉସା ରହିବେ ଓ ଏକମାତ୍ର ସେହି ଟେପ୍ କରିବେ ।’

-ସେତ ଗଲା କାଲି ପାଇଁ ।

-ହେଲା, ଆମର ଭୁଲ୍ । ଆମେ କଥାଟା ଠିକ୍ ଭାବରେ କହିପାରି ନଥିଲୁ । ‘ଆମସାଙ୍ଗରେ ଯୋଉଦିନ ଯେତେବେଳେ ଯୋଉଠି କଥା ହୁଅନ୍ତୁ ତାକୁ ଟେପ୍ କରିବା ଦରକାର ଥିଲେ, ସେ କାମ କେବଳ ଭଞ୍ଜ ମଉସା କରିବେ’ ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ସେ ଯାହାହଉ, ଆମେ ଆଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଆଗରୁ ରବର୍ଟ୍ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟେ କାମ ସାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାକୁ ଆପଣ ଡାକିବେ ନା ମୁଁ ଡାକିବି ?

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ଏଭଳି ଛୋଟ ମୋଟ କାମ କରିବାପାଇଁ ସମର ରହିବା ଦରକାର ଥିଲା । ତମର ଜରୁରୀ କାମ ଅଛିତ ତାକ, ମାତ୍ର ମତେ ଦେଉଥିବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷକ ଭିତରେ ଏଭଳି କାମରେ ସମୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାଟା ମତେ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । କି କାମ ?’

‘ସୁନୟାଙ୍କର କେତେଟା ଜରୁରୀ କାଗଜ ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମରେ ରହିଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ା ଖୋଜି ସାଙ୍ଗେ ଏଠାକୁ ପଠାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଙ୍କୁ ଖବର ଦେବା ଦରକାର । ଯାଙ୍କର ଏଠି ନିରାପରା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛୁତ । ମୋବାଇଲ୍ ଫୋନ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ମନା । ତେଣୁ ବେତାରବାର୍ତ୍ତା ପଠେଇବାଛଡ଼ା ଗତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ । ସେଥିରେ ପୁଣି ବେତାର ସେଟ୍ ରବର୍ଟ୍‌ର ନିଜସ୍ବ ଦାୟିତ୍ବ । ତେବେ ରବର୍ଟ୍‌କୁ କହିଦେଲେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ବାର୍ତ୍ତାଟା ପଠେଇଦେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । ଏଇତକ କହିବା ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଲେଖୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଲି । ସେ, ସେଇଟିକୁ ହୁପ୍‌ତାପ୍ ପଢ଼ିଲେ, ‘ଆମ ରୁମ୍‌ରେ ଆମ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଗୋପନରେ ଶୁଣିବା ପାଇଁ କେହି କିଛି କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ସେତକ ଟେକ୍ କରିବା ଦରକାର । ଏ କାମ କେବଳ ରବର୍ଟ୍‌ହିଁ କରିବା ଉଚିତ ହବ, କାରଣ ଆପଣଙ୍କ ଲୋକେ ଏତକ କରିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି । ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଏହା ଖାଲି ଅବହେଳା ନା ଯା ପଛରେ କିଛି ବଦମାସି ଅଛି ସେକଥା ଆମେ ଶୀଘ୍ର ଜାଣିଯିବା ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ ଲେଖାଟି ପଢ଼ି ଏକାବେଳେ ହୁପ୍ କରିଯିବା ଦେଖୁ ପଚାରିଲି, ‘ରବର୍ଟ୍‌କୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ଆଜ୍ଞା !’

‘ହଉ, ତାକ ।’

କବାଟ ଖୋଲି ହାଉସ୍‌ଫୋନ୍‌ରେ ରବର୍ଟ୍‌କୁ ଡାକିଲି । ରବର୍ଟ୍ ଆସିଲାକୁ ତାକୁ ଆଗରୁ

ଲେଖା କାଗଜଟିଏ ବଡ଼ାଇ ଦେଉ ଦେଉ କହିଲି, ‘ବିଦ୍ୟାଶ୍ରମ ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ସହ କଥାହବା ଅତି ଜରୁରି । ତେବେ ତୁମେ ରାଜିହେଲେ ତାଙ୍କୁ ନିଜେ ବେତାରଫୋନ୍‌ରେ ଖବର ଦେଇପାରିବ । ସୁନଯାଙ୍କର ତିନିଖଣ୍ଡ ଜରୁରୀ କାଗଜ ଅଧକ୍ଷାଙ୍କ ଫାଇଲ୍‌ରେ ବୁଲ୍‌ରେ ରହିଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଏଠାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିଶେଷ ବାର୍ତ୍ତାବହ ଜରିଆରେ ପଠାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ ।’

ମୁଁ ଏତକ କହିବା ଭିତରେ ରବର୍ଟ ମୋ ଲେଖାଟା ପଢ଼ିଦେଲା, ‘ଆମ ରୁମ୍‌ରେ ଆମ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିବା ପାଇଁ କେହି କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି କି ନାହିଁ ଚେକ୍ କର ।’ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳେଇଯିବାର ଗୁରୁତ୍ବ ବୁଝିପାରି ସେ ମୋ ଅନୁରୋଧର ଉତ୍ତରରେ କହିଲା, ‘ଦେଖନ୍ତୁ ସାର୍ । ପ୍ରିନ୍‌ଟିଂ ପାଲ୍ ମାତାମ୍ ମତେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ କି ଆଗରୁ ମୋ କଣ ଶୁଣିନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ମୋ କଥା ଅନୁସାରେ ସେ କାମ କରି ନପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ବେତାରବାର୍ତ୍ତା ପଠାନ୍ତୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ କଷ୍ଟକରି ମୋ ରୁମ୍‌କୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।’

କହିଲି, ‘ଠିକ୍ ଅଛି, ଅଞ୍ଜଳି ମାତାମ୍ ଯିବେ ।’ ସେଇ କବାଟ ପାଖରୁ ଅପାକୁ ଡାକି ରବର୍ଟ ରୁମ୍‌ରୁ ବେତାରରେ ନୂଆବୋଉକ୍ ସାଙ୍ଗରେ କଥାହୋଇ ଶୀଘ୍ର ଫେରିଆସିବାକୁ କହିଲି । ଅପା ରୁମ୍‌ରୁ ଚାଲି ଆସି କହିଲା, ‘ରବର୍ଟ ଚାଲି,’ ଆଉ ମତେ କହିଲା, ‘ଦି’ ପଦ୍ମତ କଥା, ! ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫେରିଆସିବି ।’

ମାତ୍ର ନା ସେ ଗଲା ନା ରବର୍ଟ ଗଲା । ରବର୍ଟ ଲମ୍ବା ଛଡ଼ିଭଳି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଦୁଇଟା ପ୍ରୋବ୍ ଆଣି ଆମ କୋଠାର କାଢ଼, ଛାତ ଓ ଚଟାଣ ପରୀକ୍ଷା କଲା । କୋଉଠି କିଛି ଛୁଟା ହେଇଥିବା ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ସେଠୁ ସେ ମଝି ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଥିବାହୋଇଥିବା ବୁକ୍ ତିନିଟି ପରୀକ୍ଷା କଲା । ଶେଷ ବୁକ୍ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରୋବ୍‌ର ସୂଚକ-ନାଲି-ଆଳୁଅଟା ଦମ୍ବଦମ୍ବ ହେଲା । ରବର୍ଟ ବୁକ୍‌ଟୋକୁ ଖୋଲିଲାବେଳକୁ ସେଥିରୁ ବୋତାମଭଳି କ’ଣଟିଏ କାର୍ପେର୍ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ରବର୍ଟ ସେଟାକୁ ଉଠାଇଆଣି ନିଜ ପାପୁଲିରେ ରଖି କ’ଣ ଟିକିଏ ଭାବି ପଚାରିଲା, ‘ଅଞ୍ଜଳି ମାତାମ୍ ଏଯାଏ ଆସୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମୟ ବରବାଦ ହଉଛି । ମୁଁ ଦେଖେଁ ।’ ସେଠୁ ଠାରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳେଇଯିବା ପାଇଁ କହି ବୋତାମଟାକୁ କାର୍ପେର୍ ଉପରେ ରଖିଦେଲା । ଅପା ଚଟାପଟ୍ କଥାଟା ବୁଝିନେଇ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି ଅଣନିଶ୍ବାସୀ ହୋଇଯାଇଥିଲା ପରି ସଁ ସଁ ହେଇ ଗର୍ଜନ କଲା, ‘ବୁଝିଲେ ଆଜ୍ଞା, ଏ ରବର୍ଟ ଗୋଟିଏ ଗଧ । ତା ରୁମ୍‌ର ବେତାରସେଟ୍‌ଟା କାମକରୁନାହିଁ । ତାର ଦୁଇଜଣ ସହକାରୀ ଓ ସେ ନିଜେ ଯେତେ କେନ୍ଦ୍ରାକେନ୍ଦ୍ର କି ଟଣା ଝିଙ୍କା କଲେବି ଫୋନ୍ ଚାଲୁହେଲାନାହିଁ । ସେ ଆଉଗୋଟିଏ କାହାକୁ ଡାକିବାକୁ ଯାଉଛି । ଆମର ଅଯଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଦେଖି, ପରେ ନୂଆବୋଉକ୍ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବି କହି ଫେରିଆସିଲି ।’

‘ଭଲ କଲୁ’ କହି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, କ’ଣ କହିବେ କୁହନ୍ତୁ । ଅଯଥା ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଗଲାଣି । ଆପଣଙ୍କର ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ ସମୟ ନଷ୍ଟକରି ଆମେ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ କଲୁଣି । ଯାହା ଦୟାଦେବେ ମୁଣ୍ଡପାଟି, ଗ୍ରହଣ କରିବୁ । ତେବେ ଯାହା ହବାର ହେଲାଣି ଆଉ

ସମୟ ନଷ୍ଟ ନ ହଉ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ତା ଠିକ୍ । ତେବେ, ମୋ କଥା କହିବା ଆଗରୁ ତାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ତମମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବା ଉଚିତ । ଆମଦଳ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ପନ୍ଦରଟି ରାଜ୍ୟରେ ଶାସନ ଦାୟିତ୍ବ ନେଇଛି । ଆଉ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକପରେ ଦେଶରେ ପୁଣି ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେବ । ଆମେ ଆରମ୍ଭକରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସୁଫଳ ମିଳିବା ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଛ’ବର୍ଷ ଚାଲିପାରିଲେ ଦେଶର ଅଶେଷ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ମୋର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଆମଦଳ ଶୁଣିଥରେ ଜିତିବା ଆବଶ୍ୟକ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆମେ ରାଜନୀତି କୁଣ୍ଡଳୀ, ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଆମର ଅଗାଧ ବିଶ୍ୱାସ । ଆପଣ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ରହିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ । ସେଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଦଳ ନିର୍ବାଚନ ଜିତୁ ବୋଲି ଆମେ ଚାହିଁଛୁ, ମାତ୍ର ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ନିଜର ଓ ନିଜ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ବହୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଭୋଟ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦବା ବା ଦିଆଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଛଡ଼ା ଆମେ ବା କ’ଣ କରିପାରିବୁ ?’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମୋ ଉପରେ ତମମାନଙ୍କର ଆଶ୍ୱାସବା ଜାଣି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖୀ । ତମେ ଅଧିକା କ’ଣ କରିପାରିବ ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛ । ତାର ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତମମାନଙ୍କୁ ରାଜନୀତି, ନିର୍ବାଚନ ଓ ନିଜର ଦଳପାଇଁ ଭୋଟସଂଗ୍ରହ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ କେଉଁଟା କଥା କହିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉକିଛି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ ଲେଖିଲି, ‘ଆମ ଆଲୋଚନା ଆମକୁ ନ ଜଣାଇ ରେକର୍ଡ୍ କରିବା ପାଇଁ ଏ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍‌ଟି ଖାଲି କୁଟାଯାଇଥିବ ନା ଏଇଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରସହ ଯୋଡ଼ାହେଇ ସେ ଯନ୍ତ୍ର ଜରିଆରେ ଆମକଥା ଆଉ କୁଆଡ଼େ ପଠାଯାଉଛି ? ଯୁଧବୀରକୁ ଲିଖିତ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ସେ ଏକଥା ଟେକ୍ କରୁ ଓ ସମରକୁ ଗିରଫ କରୁ । ଅପା ଯାଇ ଯୁଧବୀରଙ୍କୁ ଆଦେଶପତ୍ରଟି ଦେବ ଓ ଫେରିଆସି ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଜଣାଇବ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ଯୋଉ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଚାଲୁ ରଖନ୍ତୁ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଚାଲିଲେ, ‘କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶାସନ କ୍ଷମତା ନେବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ ଲୋକସଭାରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ସମର୍ଥନ ହାସଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଲୋକ ସଭା ଓ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭା ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ବାଚନ ଏକାସାଙ୍ଗରେ କଲେ, ଆମେ ଲୋକସଭା ପାଇଁ ବିଜୟଲାଭ କଲେ ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନସଭାରେ ମଧ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ହାସଲ କରିବୁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏପରି କହୁଥିବା ଭିତରେ ତାଙ୍କ ଆଦେଶମଧ୍ୟ ଠିକାକରି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି, (୧) ଯୁଧବୀର, ଆମ ଆଲୋଚନା କେବଳ ଏଠି କୋଉଠି ରେକର୍ଡ୍ କରି ରଖାଯାଉଛି ନା ଆଉ କୁଆଡ଼େ ପଠାଯାଉଛି ଟେକ୍ କର ।

(୨) ସମରକୁ ଗିରଫ କର ।

(୩) ଆମ ଆଲୋଚନା ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟ୍ ହେଉଥିଲେ ତାହା ଯେପରି ଚାଲୁରହେ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅ । କାରଣ ଟ୍ରାନ୍ସମିସନ ବନ୍ଦହେଇଗଲେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନେ ତାଙ୍କ

କାରସାଦି ଜଣା ପଡ଼ିଯାଇଛି ଅନୁମାନ କରି ହୁଏଥାର ହେଉଯିବେ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କାଗଜଟିରେ ଦକ୍ଷଖତ କରିଦେଲାପରେ ଅପା ସେଖଣ୍ଡ ନେଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭାଷଣ ଚାଲିଥାଏ ।

ସେ ତାଙ୍କକଥା ଶେଷକରିବା ଆଗରୁ ଅପା ସହ ଯୁଧବୀର ଫେରିଆସି କବାଟ ଖୋଲି କାଗଜଖଣ୍ଡେ ହଲେଇଲା । ମୁଁ ସେଖଣ୍ଡ ଆଣି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲି । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ‘ସାର୍, ସମର ପ୍ରତିରୋଧ କରୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଗୋଟେ କରାଟେ ମାଡ଼ରେ କାନ୍ଦୁହେଲା । ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟୋନ୍ନତ ଓ ସ୍ବାୟତ୍ତ ଖୋପରେ ଉଭୟ ରେକର୍ଡ଼ର ଓ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟର ରଖାଯାଇଛି । ଟ୍ରାନ୍ସମିସନ୍ ଚାଲୁଛି । ସବୁକଥା ଠିକ୍ ଠାକ୍ ଚଳେଇଯିବା ପାଇଁ ମୁଁ କାରରେ ରହିବା ଦରକାର । ମତେ ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତୁ । ପୁଣି ଖବର ଦେବା ଦରକାର ହେଲେ ଅଞ୍ଜଳି ମା’ଙ୍କ ହାତରେ ଲେଖାଦେବେ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡହଲେଇ ଯୁଧବୀରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ଓ ନିଜ କଥା ଶୁଣେଇ ଚାଲିଲେ, ‘ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଲୋକସମର୍ଥନ ମିଳେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଯୋଜନା କଥା ବୁଝାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ପଟକୁ ଆଣିବା ଦରକାର । ସଭା ସମିତିରେ ଭାଷଣ ଦେବା, ପୋଷ୍ଟର, ଅତିଓ ଓ ଭିଡ଼ିଓ କ୍ୟାସେଟ୍ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା, ଖବର କାଗଜରେ ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା ଓଗେର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ବାଚନ-ପ୍ରଚାର ବହୁତ ବ୍ୟୟ ସାପେକ୍ଷ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ସାତରୁ ଦଶଲକ୍ଷ ଯାଏ ଭୋଟର ଆଆନ୍ତି । ଦଳ ଓ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଥିପାଇଁ ଜିପ୍ସ, କାର୍, ବସ୍ ଠାରୁ ହେଲିକପ୍ଟର ଓ ବ୍ୟୋମଯାନ ମଧ୍ୟ ଦରକାର ହୁଏ । କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଖାଇବାକୁ ଦବା ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ଏମିତି ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଓ ତା ଦଳକୁ ମୋଟ୍ ପଚାଶ ଷାଠିଏ ଲକ୍ଷଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଲୋକସଭାପାଇଁ ୫୪୦ଟି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ନହଇ ଅନ୍ତତଃ ୪୫୦ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ଆମକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଦବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଏ ୪୫୦ଟି ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀପାଇଁ ଆମକୁ ନିକୁଛିଆରେ ଦୁଇଶ ବା ଅଡ଼େଇଶକୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା ବାହାରେ ଦକ୍ଷାୟ ପ୍ରାଥୀମାନେ ପ୍ରତି ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀପାଇଁ ପଚିଶ ପଚାଶଲକ୍ଷ ଯାଏ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବେ । ତେବେ ସେଟା ସେମାନଙ୍କର ଓ ସେମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ । ମାତ୍ର ଦଳପକ୍ଷରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଦୁଇଶ ଅଡ଼େଇଶ କୋଟି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହକରିବା ଦଳର ଦାୟିତ୍ବ । ଦଳର ନେତାଭାବରେ ଏତକ ପୁରା ନହଇ, ଏହାର ପଚାଶ ଷାଠିଏ ଶତାଂଶ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ବା କରେଇବା ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାୟିତ୍ବ । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସେତକ ସଂଗ୍ରହ ନକଲେ ଦଳର ପତିଆରା ହରାଇବି । ଫଳରେ ମୋର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହେବ ଓ ମତେ ଦଳପତି ପଦରୁ ଓହରିଯିବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ, ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ

ଲାଗିଛି । ଶୁଭେନ୍ଦୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ ମତେ ନାନା ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ତମେମାନେ ତ ମୋର ଶୁଭେନ୍ଦୁ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ତମେ ସେ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆମେମାନେ ଏ ଦିଗରେ କିଛି କଲାପରି ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଅଞ୍ଜଳି ଅପାର କାନାଡ଼ାରେ ନାନା ଶିଳ୍ପସଂସ୍ଥା ଅଛି ଓ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲାଭାଂଶରୁ ହୁଏତ କିଛି ଦେଇପାରିବ । ମାତ୍ର କମ୍ପାନୀ ଗୁଡ଼ିକ କାନାଡ଼ାରେ ଥିବା ସାଙ୍ଗକୁ ସେ ନିଜେ କାନାଡ଼ାର ନାଗରିକ ହୋଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଠାରୁ ମିଳିବା ସାହାଯ୍ୟ, ବାସ୍ତବରେ ଏକ ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ବୋଲି ଚିତ୍ରିତ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ନାନା ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ବାକି ରହିବୁ ଆମେ ତିନିଜଣ । ଦୁଷ୍ଟାର ଭାଇତ କାନାଡ଼ାରେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କସହ ଏଭଳା ପରାମର୍ଶ କରିହବନାହିଁ । ସୁନନ୍ଦା ଓ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଭାରତୀୟ ନାଗରିକ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଭୟେ ଏଇଠି ଅଛୁ । ମାତ୍ର ଆମେତ ପକ୍ଷେ ଆପଣଙ୍କୁ କି ସାହାଯ୍ୟ ଦେବୁ । ‘ଅନନ୍ତ’ର ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭହୋଇ ବିକ୍ରିବଟା ହେଲେ ସେ ବାବଦରେ କିଛି ପଇସା ଆମେ ରାଜ ଭାର ହିସାବରେ ପାଇବୁ । ମାତ୍ର ସେତେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପୁଣି ସେତକ ମିଳୁ ମିଳୁ ଆହୁରି ବର୍ଷେ ଲାଗିଯିବ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଅନନ୍ତ’ର ବିକ୍ରିବଟା ସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ ମୋଟାମୋଟି ଫଇସଲା ନେଇଛେ । ମାତ୍ର ତାହା ତୃପ୍ତ ନୁହେଁ । ସେ ବିଷୟ ତୃପ୍ତ ହେବାପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଆଉଥରେ ଆଲୋଚନା କରିପାରିବା । ତମେମାନେ ସେ ବାବଦରେ ଆମଠାରୁ କିଛି ଅଗ୍ରୀମ ପାଇଣା ଦାବି କରିପାର । ଏପରିକି ତମେମାନେ ଚାହିଁଲେ ଦରଦାମ ଘେନି.....’

ସେ ବାକ୍ୟଟି ଶେଷ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯୁଧିବୀର କବାଟ ଖୋଲି ପକ୍ଷିଆସି କହିଲେ, ‘ବ୍ରାହ୍ମଣସନ ବନ୍ଦହୋଇଗଲା । ଆରମ୍ଭରୁ ଏଯାଏ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଗଲାଣି । ଲାଗୁଛି ଏଇ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣସନ ଚଳେଇଯିବାପାଇଁ ଆଗରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।’

ପଚାରିଲି, ‘ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣସନ ଚାଲୁହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?’

‘ହୋଇପାରିବ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ପୁରୁଣା ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ବାତିଲ କରି ନୂଆ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୁରୁଣା ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ବାତିଲ କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ନିୟନ୍ତ୍ରକକୁ ଏହାରିତରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ସାନ ସୁଇଚକୁ କାଢ଼ିନେଇ ଆଉ ଏକ ନୂଆ ସୁଇଚ ରଖିବା ସହିତ ସାନି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ହେବ । ସୁଇଚ କାଢ଼ିବାପାଇଁ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଓ ସେଦିଗରେ ପାରଦର୍ଶୀ ଲୋକଟିଏ ଦରକାର ଓ ତାକୁ ଯଥାଯଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମିଳିବା ଦରକାର । ସମର ଗିରଫ ହେବାକଥା ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଏଯାଏ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁଭବ କଲେ ତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପଠାଇ ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁତ ରିସ୍କ । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆପଣମାନଙ୍କ ସହ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଆଲୋଚନା କରିସାରିଲାପରେ ଫେରିଯିବେ ଓ ସେ କାର୍ରେ ବସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ କାରୁକୁ ତାଙ୍କର ନିରାପତ୍ତା ରକ୍ଷାମାନେ ତନତନ କରି ପରୀକ୍ଷାକରିବେ । ସେତେବେଳେ କିଛି ଓଲମ ବିଲମ ସେମାନଙ୍କ ନଜରରେ ପଡ଼ିଗଲେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ

ହୋଇ ଯାଇପାରେ ।’

ପଚାରିଲି, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏଠିକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ତ ସେ ପ୍ରକାର ତନଖି ହୋଇଥିବ’ । ତଥାପି ଗୋପନ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟରଟିଏ ରହିପାରିଲା । ଏବେ ବି ସେହିପରି ନହୋଇପାରିବ କାହିଁକି ?’

‘ତନଖି ହୋଇଥିଲା । ଟ୍ରାନ୍ସମିଟରଟା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାର୍‌ଫୋନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରର ରହୁଥିବା ଖୋପଡ଼ିତରେ ଥିଲା । ସେଟାକୁ ସେଠି ସମର ରଖିଦେଇଥିବ ଓ ସେ କାମଟି ନିରାପତ୍ତା ରକ୍ଷାକ୍ ତନଖିପରେ ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବସି ସାରି ଗାଡ଼ି ଚାଲିବା ଭିତରେ ହୋଇଥିବ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଥିଲେ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇଲେ ସମର ଟ୍ରାନ୍ସମିଟର ଭିତରୁ ସୁଇଚ୍‌ଟି ହୁଏତ କାଢ଼ି ନେଇପାରିବ, ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଗାଡ଼ିକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଡ଼ିରେ କେହି ରହିପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବଦଳା ବଦଳି ପାଇଁ ବେଳ ପାଇବ କିମିତି ? ତେବେ ଏ ଘେନି ଆପଣ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ?’

କହିଲି, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ମୁଁ ବସିବାକୁ ଯାଉ ନାହିଁ କି ତା ଭିତରର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ଗାଡ଼େ ଗୁଡ଼ିକସହ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି । ତେବେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଆମ ଭିତର ଆଲୋଚନାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ପାଇବା ପାଇଁ ଏତେ ରିସ୍କ ନେଇଥିବା ଲୋକେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଫେରିବା ବେଳର କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ ସଫଳ ହେବେ କି ନାହିଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲି ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଯୁଧବୀର, ମୁଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମୋ ଅନୁମତି ନନେଇ ମୋ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଢେରା କରିବା ଅଧିକାର କୋଉଠୁ ପାଇଲ ? ତମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କଠାରୁ ?’

ଯୁଧବୀର ହଠାତ୍ ନେସେଡ଼ି ଗଲେ, ‘ସାର୍, ଘୋର ଅପରାଧ କରିଛି । ତେବେ, ସମରର ବିଶ୍ୱାସଯାତକତା ପରେ ମୁଁ ସନ୍ଦେହୀ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।’

-ତାହା ସ୍ୱାଭାବିକ, ମାତ୍ର ସମରର ବିଶ୍ୱାସଯାତକତା ତମେ ବା ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରିନାହାନ୍ତି । ଏମାନେ କରିଛନ୍ତି । ତମେ ଜାଣ ଯେ ଏଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗଲାକାଲି ମୁଁ ରକ୍ଷାପାଇଲି । ଆଜି ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଜପନ୍‌ସ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ସୁରାକ୍ ମିଳିଛି । ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ପୁଞ୍ଜୀନୁପୁଞ୍ଜ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କଣ କରିଛ ତୁମେ ?

-ଟ୍ରାନ୍ସମିସନ ବନ୍ଦହୋଇଗଲା ଜଣାଇ ଆପଣଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଦେଶ ନେବାପାଇଁ ଆସିଥିଲି । ମାତ୍ର ନନ୍ଦନ ସାର୍‌ଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରେ ମୋର ସନ୍ଦେହମାନ ମତେ ଅବାଚରେ ଚଳେଇ ନେଲା । ମୋ ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା କରନ୍ତୁ ।

-ଯୁଧବୀର । ଏତେ ବିବ୍ରତ ହୁଅନାହିଁ । ମୋ କାର୍‌ଫୋନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଠିକ୍ କାମ କରୁଛିକି ନାହିଁ ପରୀକ୍ଷାକରି ମତେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଣାଅ ।

ଯୁଧବୀର ଗଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନନ୍ଦନ, ମୋ କଥାତକ ପୂରା

ଶୁଣିବାପାଇଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଚାହୁଁଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ସବୁରକମର ରିସ୍କନେବାପାଇଁ ପଛେଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଧରିନେଇ ତୁମେ, ତୁମ ଦୂର ଓ ବହୁଦୂରତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛ । ତେବେ, ତମକୁ ପରା ସବୁ ଦିଶିଯାଏ ! ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକଥା ନ ଦିଶିଲା କିପରି ?

ଅପା କହିଲା, ‘କାଳିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାପରେ ନନ୍ଦନ କମ୍‌ସେ କମ୍ ବାରଘଣା ଶୋଇଯିବା ଦରକାର । ମାତ୍ର, ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଓ ସୁନନ୍ଦା ମିଶି ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକଥା ମୋଟାମୋଟି ଜାଣିପାରିଥିଲେ । ନହେଲେ, ଆମରୁମ୍‌ରେ ଗୋପନ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍ ରଖାଯାଉଥିବା ନନ୍ଦନ ସନ୍ଦେହ କଲା କାହିଁକି ?’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଛୁ ଦୁଇଟା ଟେକି ହୋଇଗଲା । ସେ ଅହୁଟସ୍‌ସ୍‌ରେ କହିଲେ, ‘ତା ସତ । କି ବୋକା ମୁଁ !’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଭଞ୍ଜ ମଉସା କାହାଁନ୍ତି ? ସେ ନ ଆସିବାଯାଏ ଏ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଅରୁଣାଚଳରେ ଗୋଟେ ବଡ଼ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଧରାପଡ଼ିଛି । ତାର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲିଛି । ସେ କାମର ଅଗ୍ରଗତି ଦେଖି, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଯଥାଯଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ଭଞ୍ଜ ଫେରି ଆସିବେ ।’

-ଗଲେଣି ନା ଯିବେ ?

-ସେ ଯାଇବନ୍ତି ବୋଲି ମତେ କୁହାଗଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ଜଣେ ବିଶେଷ ବାର୍ତ୍ତାବହ ହାତରେ ମତେ ଖବର ଦେଇଥିଲେ ।

-ସେ ନ ଯାଇଥିଲେ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ କୁହନ୍ତୁ । ଯାଇଥିଲେ ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣ ସିଧା ତାଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବେ ନା ଆଉ ତାହାକୁ କହିବେ ଓ ସେ ଭଞ୍ଜମଉସାଙ୍କୁ ଯୋଗାଯୋଗ କରି ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ଜଣାଇବେ ?

-ସାଧାରଣତଃ ମୁଁ ଗୃହ ସଚିବଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଓ ସେ ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ କୁହନ୍ତେ । ମାତ୍ର କାଳିଠାରୁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ଏବେ ସବୁ ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସିଧା ସଳଖ ଆଦେଶ ଦଉଛି । ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଭଞ୍ଜର ଗନ୍ତବ୍ୟ-ସ୍ଥଳ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ସେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଯାନ-ବାହନ ଆଦି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନା । ସାଧାରଣତଃ ମୋର ଏକାନ୍ତ ସଚିବ ବା ତାଙ୍କ ସହକାରୀ ଏସବୁ କରନ୍ତି । ସହକାରୀ ହାଲୁକ ଦେଖିଲ । ଏକାନ୍ତ ସଚିବଙ୍କୁ ବି କୋଉ ବିଶ୍ୱାସ ? ଦେବେ ଯୁଧବୀର ଜାଣିଥାଇପାରେ । ସେ ଫେରିଆସୁ କି ବୁଝିବା ।

ସେତିକିବେଳେ ଯୁଧବୀର ଫେରିଆସି କହିଲେ, ‘ସାର୍ ଫୋନ୍ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଠିକ୍ ଅଛି । ତେବେ କାହାସହିତ କଥାହେବାକୁ ଥିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ କଷ୍ଟକରି କାର୍ଯ୍ୟାୟ ଯିବାକୁ ହେବ ।’

-ହୁଏତ ଯିବି । ତା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଗୋଟେ କାମ ଅଛି । ଭଞ୍ଜ ଏଇନା କୋଉଠି ?

-ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ତଳୁ ଏଆର୍‌ସି ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ତାଙ୍କର ଆଇଜଲ୍ ଯିବାକଥା । ବୁଝିବି ?

-ହଁ

-ଆପଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟୋନ୍ନୟନ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ ।

-କର ।

ସୁଧବାର ବାହାରି ଗଲାପରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ କହିଲେ, 'ନନ୍ଦନ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ତମେମାନେ ଯାହା ଯେତେ ଜାଣିଛ, ସବୁକଥା ଲେଖୁପକାଅ । ଭଞ୍ଜ ଆସିଲେ ସେ ଲେଖା ଦେଖୁବ ଓ ତା'ପରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଲୋଚନା କରି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପର୍କରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବା ।'

ନନ୍ଦାକୁ ପଚାରିଲି, 'କ'ଣ ଲେଖୁବି ?

ନନ୍ଦା କହିଲା, 'ପ୍ରଥମ ଆମ ଦୁହିଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକଥା । ତେବେ ସବୁ ଚିକିତ୍ସିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ନକରି ଠିକେ ଠିକେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ପଦ୍ୟ ଲେଖ । କୋଉଠି କୋଉଠି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଦ୍ୱାରା ହେଲେ ଭଲ । ତାସହ ଦରକାର ହେଲେ ତୁମର ମନ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ । ଲେଖିଲି :

୧. ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଲଦାଟିର କେଉଁ ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ିଆ ଢେଉ ଢେଉକା ଜାଗାରେ ଅଛି । ଏହାକୁ ଠାବକରିବା ପାଇଁ ଆକାଶବାହିନୀ ଓ ବିମାନ ଚଳାଚଳ ଗବେଷଣା ସଂସ୍ଥା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗି ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇ ।
୨. ତାମିଲବାସୀଙ୍କ ସହ ହୁଏତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ମାତ୍ର ଏଯାବତ୍ ଅଜଣା ଏକ ଅତି ଗୋପନ ସଂସ୍ଥା ବୋଧହୁଏ ଏହା କରୁଛି । ସେଇମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କାଲିର ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିଲା ।
୩. ବୋମାପକାଇ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ସମେତ ଏ ଦେଶର ତୁଙ୍ଗ ନେତୃମଣ୍ଡଳୀକୁ ଓ ଏ ଦେଶକୁ ଧ୍ୱଂସକରିଦେବା ସେମାନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏ କାମରେ କେତେଜଣ ତୁଙ୍ଗ ଅଫିସର ସେମାନଙ୍କୁ ସହଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ନାମ ଜଣା - (କ) ସୁନ୍ଦର ଲାଲ ଓ (ଖ) ସମର ।

ସମର ବିରୋଧରେ ପ୍ରମାଣ ମିଳି ସାରିଛି । ସୁନ୍ଦର ଲାଲ ବିରୋଧରେ ପ୍ରମାଣ ମିଳିନାହିଁ ।

୪. କେବଳ ଆର୍ଥିକ ଲୋଭର ବଶବର୍ତ୍ତୀହୋଇ ଅଫିସରମାନେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ସାମିଲ ହୋଇ ନଥିବେ । ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଲୋଭନ ଦିଆଯାଇଥିବ ଓ ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ତୁଙ୍ଗ ରାଜନୈତିକ ନେତା ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରସହ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଥିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସହଜାତ ଜ୍ଞାନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବାନ । ସେ ନିର୍ଣ୍ଣୟଭାବରେ ଏପରି ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେଇପାରିବେ ।

୫. ଭଞ୍ଜଙ୍କୁ ଅନୁଶୀତଳ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଜାଣିପାରିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରଶ୍ନ (କ) କିଏ ବା କୋଉମାନେ ତାଙ୍କୁ ପଠାଇବାକୁ ବାହାରିଥିଲେ ?

(ଖ) ସେ ନିଜେ ଘଟଣାଟି ସମ୍ପର୍କରେ ପୂଜ୍ଞାନୁପୂଜ୍ଞ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନକରି କାହିଁକି ଯିବାପାଇଁ ବାହାରି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବିଶେଷ ବାର୍ତ୍ତାବହ ହାତରେ ଖବର ଦେଲେ ?

୬. ପ୍ରଶ୍ନ-ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟଗ୍ରହ ପାଇଁ ଆମପାଖକୁ ପଠାଇବା ପରିକଳ୍ପନା କାହାର ? ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜେ ଏଥିରେ ରାଜିହେଲେ କାହିଁକି ? ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଆମପରି ଚାରିବଉଡ଼ିକଟା । ଆମେ ଅନାଥନୀମାନଙ୍କୁ ଅଭିଧାନ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା ବେଳେ ଏ ଦେଶକୁ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ବିଭବଶାଳୀ ଦେଶ ଭାବରେ ଗଢ଼ିବାପାଇଁ ପ୍ରାଣପାତ କରି ଲାଗିବା ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସର୍ବୋଚ୍ଚସ୍ତରରେ ଅସାଧୁତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତଦେଲେ ସାରା ବ୍ୟବସ୍ଥା କନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଯିବାକଥା ସେ କାଣନ୍ତି । ତଥାପି ସେ ଏ କାମରେ ଆଗେଇଲେ କାହିଁକି ?

ମତେ ଲାଗୁଛି ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଏହାର ପୂର୍ବ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଜଣେଲୋକ ବା ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଖୋଲା ମଉଦାନକୁ ଆଣିବ । ତାଙ୍କର ମୁଖା ଖୋଲିଯିବ ।

ପଞ୍ଚମରେ ଉଠାଯାଇଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଭଞ୍ଜ ଦେବେ । ଷଷ୍ଠର ଉତ୍ତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୟଂ ଦେବେ ।

୭. ସବୁ କଥା ଜଣାଗଲାପରେ କ'ଣ କରାଯିବ ?

-ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରକାରୀମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିଆଯିବ ।

୮. ଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସନ୍ଧାନ କିଏ କରିବେ ?

-ଭଞ୍ଜ ।

୯. କିଏ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବେ ?

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ।

ମୁଁ ଏତକ ,ଲେଖି ନନ୍ଦା ଓ ଅପାଙ୍କୁ ଦେଖାଇସାରି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଗଲା ବେଳକୁ ଭଞ୍ଜ ମଉସା କବାଟ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ଭିତରକୁ ଆସିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ମାଗିଲେ ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ‘ଆସ’ ବୋଲି କହି ଯୋଡ଼ିଲେ, ‘ଛାଏଁ ଛାଏଁ ଆସିଲ ନା ଯୁଧିବୀର ତକରାରେ ଆସିଲ ?’

-ମୁଁ ଆସୁଥିଲି । ବାଟରେ ଯୁଧିବୀରର ବାର୍ତ୍ତା ପାଇଲି ଯେ ମୁଁ କୁଆଡ଼େ କିମିତି ଗଲି ବୋଲି ପଚାରି ମୋ ଖବର ବୁଝିବାପାଇଁ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ।

-ଠିକ୍ । ମାତ୍ର, ତମେ କାହା ଅନୁମତିରେ ଫେରିଲ ?

ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କ ମୁହଁ ମଉଳିଗଲା । କହିଲେ, ‘ସବୁକଥା ଜଣାଇଲାପରେ ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ ହେଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଭୁଲ୍ କରିଥିବାରୁ ଯୋଉ ଦଣ୍ଡଦେବେ ନେବି । ମାତ୍ର ଆଜକାଲରେ ଧରାପଡ଼ିଥିବା ତଥାକଥିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାଠାରୁ ହଜାରେ ଗୁଣ ଭୟଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚାଲିଥିବା କଥା ସନ୍ଦେହ କରି ସିଧା ଫେରିଆସି ସବୁକଥା ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇବା

ଉଚିତ ବୋଲି ବିଚାରିଲି ।’

-ଆଇଜକ୍ ସଡ଼ୟନ୍ସକଥା କ’ଣ ହେଲା ?

-ଯିବା ଆଗରୁ ସେ ସଡ଼ୟନ୍ସ ସମ୍ପର୍କିତ ନୂତନ ଗୁଡ଼ିକ ପୁଣିଥରେ ଯାଞ୍ଚକରିବା ଉଚିତବୋଲି ସବୁତକ ତନତନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମତେ ଦେଖାବୋଲି ବାରୁକୁ କହିଲି । ବାରୁ ମତେ ଦେବାପାଇଁ କୁଣ୍ଡିତ ହେବାରୁ କହିଲି, ‘ବାରୁ, ଏ ଦେଶର ସମଗ୍ର ନିରାପତ୍ତା ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୋ ଦାୟିତ୍ବ । ତୁ କେବଳ ମୋର ସହକାରୀ ମାତ୍ର । ମତେ ନୂତନ ଦ୍ରବ୍ୟ ନା ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କରିବା ଅପରାଧରେ ତତେ ଗିରଫ କରିବି ? ଏତକ କହି ମୋ ଗାର୍ଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଠାରିଲି । ସେମାନେ ତାକୁ ଘେରିଗଲେ । ସେ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ି ତା ଗୋପନ ସିନ୍ଦୂର ଚାବିଟାକୁ ଗିଳିଦବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ମୁଁ ତା ଡକି ଚିପିଧରିଲି । ସେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହେଇଗଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋ ଗାର୍ଡ଼ମାନେ ତାକୁ ହାତକଡ଼ି ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲେ ଓ ଜଣେ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଇ ଗୋଟିଦେଲା । ବାରୁ ଭୋ ଭୋ ହୋଇ କାନ୍ଦିଉଠି କହିଲା, ‘ମୁଁ ମୋର ଶପଥ ଭୁଲିଛି । ମତେ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଏ ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତା କରାଯିବା ଲୋଭ ଦେଖାଯାଇଥିଲା । ସେ କାଗଜପତ୍ରରେ ସଡ଼ୟନ୍ସ ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ ।’

‘ତଥାପି ମୁଁ ଦେଖିବି’ କହି, ଚାବିକାଠିରେ ତା ଗୋପନ ସିନ୍ଦୂର ଖୋଲି ଭାଗଜପତ୍ର ଗୁଡ଼ାକ ବାହାର କରି ଆଣି ପରୀକ୍ଷାକଲି । ବାରୁ କଥା ଠିକ୍ । ସେଥିରେ ସଡ଼ୟନ୍ସଘେନି କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଏପରିକି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ତର୍କ ବି ନଥିଲା । ପଚାରିଲି, ‘କିଏ ତତେ ଲୋଭ ଦେଖେଇଥିଲା ?’ ସେ କହିଲା, ‘ଆମ ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ସଚିବ ।’ ସେଠୁ ଜାଣିଲି ଯେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ସଡ଼ୟନ୍ସ ଚାଲିଛି ଏଠି ! ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ସଡ଼ୟନ୍ସ ଧରାପଡ଼ିଗଲା । ମତେ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ପାଣ୍ଡି ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଇ, ଏଠାର ଆଲୋଚନାକୁ ଗୋପନ ମାଇକ୍ରୋଫୋନ୍ ଓ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟର ଯୋଗେ ସଂଗ୍ରହ କରି ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ମତେ ବରଖାସ୍ତ କରିବାପାଇଁ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ସଡ଼ୟନ୍ସକାରୀମାନେ ମତେ ବରଖାସ୍ତ କରାଇ ବା ଗିରଫ କରାଇ ନିରସ୍ତ ହୋଇନଥାନ୍ତେ । ଏ ଦେଶକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରି ଧୂସ କରିଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ତାମିଲ ବାଘଜପରି ଅନ୍ୟଏକ ଗୋଷ୍ଠୀସହ ହାତ ମିଳାଇଥିଲେ । ମୋର ସହକାରୀ ସମର ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟସଡ଼ୟନ୍ସ ଶିକୁଲିର ଶେଷ କଡ଼ି । ସେ ଗିରଫ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ତାକୁ ଏଯାଏ ଜେରା କରାଯାଇନାହିଁ । ତୁମେ ସେ କାମ କରିବ ଓ ଅନ୍ୟ ସଡ଼ୟନ୍ସକାରୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରମାଣ ସହ ଠାବ କରିବ ।’

ମୁଁ କହିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ କଥାମାନି ମୁଁ ସବୁକଥା ଠିକେ ଠିକେ ଲେଖିଦେଇଛି । ଆପଣ ସେଇଟି ଦେଖିସାରି ଆବଶ୍ୟକ ମନେକଲେ ଉଜ୍ଜମଉସାକୁ ଦେଇପାରନ୍ତି । ସେଖଣ୍ଡ ସାମ୍ବାନରେ ଥିଲେ ସବୁକଥା ଆପଣମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବିଚାର ପରିଧି ଭିତରେ ରହିପାରିବ ।’

-ମୋର ମନେ ଅଛି । ମତେ ସେଇଟି ଦିଅ । ମୁଁ ଦେଖିବି ।

‘ଆଜ୍ଞା’ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ମୋ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ କି ନାହିଁ ଜାଣିବାପାଇଁ ଚାହିଁଛି । ମୁଁ

ଧରିନେଉଛି ଯେ ‘ଅନନ୍ତ’ କିଣିବା ପାଇଁ ଆମେ ଧାର୍ଯ୍ୟକରିଥିବା ଦର ଆପଣ ବଢ଼େଇଦେଇ, ସେଥିରୁ କିଛି ଅଂଶ ଆପଣଙ୍କ ପାଣି ପାଇଁ ଦେଇଦେବାକୁ ଆମକୁ କହିଥାନ୍ତେ ଓ ପରିଣାମରେ ଆପଣ ଦେଶଠାରୁ ଦଳାୟ ତଥା ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବା କଥା ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେଥିପାଇଁ.....’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମତେ କୁହାଇ ନଦେଇ କାଗଜଟି ମାଗିଲେ । ମୁଁ ଦେଲାପରେ ସେ ଆଖୁକୁଲେଇନେଇ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ ବଢ଼େଇଦେଇ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ, ତୁମେ ମୁଁ ଉଭୟେ ମିଶି ଏ କାଗଜରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ପ୍ରଶ୍ନ ବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ।’

ଭଞ୍ଜମଉସା କାଗଜଟି ପଢ଼ିବାଭିତରେ ପଚାରିଲି, ‘ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଉସା, ଆମକୁ କେୟାଏ ଯାଚିବାପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କୁହାଯାଇଥିଲା ?’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘‘ଅନନ୍ତ’ ପିଲା କମ୍‌ସେ କମ୍‌ ତିରିଶି ହଜାର ତଲାର, ତେବେ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏଇନା ଥାଉ । ଆଗେ ଯାହା କରାଯିବା କଥା କରିବା ।’ ପ୍ରଥମ, ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଠାବ କରିବାକୁ ବ୍ୟୋମବାହିନୀ ଓ ବିମାନଚଳାଚଳ ଗବେଷଣା ସଂସ୍ଥାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । ମୋ ତରଫରୁ ଭଞ୍ଜ ଏ ଆଦେଶ ଦେବେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସଂପର୍କରେ ସୁନ୍ଦରଲାଲ ଅନେକ କଥା ଜାଣିଥିବ । ତାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗିରଫ କରିବାକୁ ହେବ । ଭଞ୍ଜ ମଧ୍ୟ ଏହା କରିବେ ।

ତିନି ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଭଞ୍ଜମଉସା ତାଙ୍କ ଗୋପନ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟରରୁ ସମ୍ପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଦେଶ ଜଣାଇଦେଇ ଆମକୁ କହିଲେ, ‘ଆମେ ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ଖବର ପାଇବା । ତେବେ ସୁନ୍ଦରଲାଲ ଗିରଫହେଲାପରେ ତାଙ୍କୁ ଜେରା କରିବାପାଇଁ ଯିବି ନା.....’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ଭିତରେ ତମର ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇବ ।’

‘ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ସେନାବାହିନୀର ଗୁରୁତ୍ୱ ସଂସ୍ଥାକୁ ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋର ଏ ଆଦେଶ ଭଞ୍ଜ ସେନାବାହିନୀର ମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଇ, ପନ୍ଦରମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଆମକୁ ଫକାଫଳ ଜଣାଇବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କହିବେ ।

ପଚାରିଲି, ‘ଆମର ପ୍ରତିରକ୍ଷାବାହିନୀର ମୁଖ୍ୟମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି, ଆପଣ ବା ପ୍ରତିରକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଦେଶ ସିନା ପାଳନକରିବେ, ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବେକି ?’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘କାଲିଘଟଣାପରେ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଆଦେଶ ସ୍ୱୟଂ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଆଦେଶ ବୋଲି ବିଚାର କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତିରକ୍ଷାବାହିନୀ ତଥା ସବୁ ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିଜେ ଜଣାଇଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଭଞ୍ଜ ଏ ଆଦେଶଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।’

-ସୁନ୍ଦରଲାଲ ଗିରଫହେଲାପରେ ତାଙ୍କୁ କିଏ ପଚରାଉଚରା କରିବେ ?

-ଭଞ୍ଜ ଓ ସେନା ବାହିନୀ ଗୁରୁତ୍ୱା ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ମଲହୋତ୍ରା ।

‘ଚତୁର୍ଥରେ ଭଞ୍ଜ ସୁନ୍ଦରଲାଲକୁ ଗିରଫ କରିବା ଆଦେଶ ଜଣାଇଲାପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କରିବା । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲିପ୍ତଥିବା ଦୁଇ ରାଜନୈତିକ ଲୋକଙ୍କର ପରିଚୟ ମତେ ଜଣାବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରାଯାଇ, ମୋଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ମିଳିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କେଇଟା କଥା ଅନୁମାନ କରିପାରୁଛି । ମାତ୍ର ପଞ୍ଚମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଉପରେ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ନିର୍ଭରଶୀଳ । କ’ଣ କହୁଛ ଭଞ୍ଜ ?

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ଗୃହସଚିବ ମତେ ଏ ଆଦେଶ ଦେଇ ବାରୁଠାରୁ କାଗଜପତ୍ର ଦେଖିବାପାଇଁ କହିଥିଲେ । ପ୍ରଥମଥର ମୁଁ ବାରୁଦବା କାଗଜପତ୍ର ଉପରେ କେବଳ ଆଖି ବୁଜାଇନେଇ ଯିବାପୂର୍ବରୁ ଆଉଥରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପୁଞ୍ଜୀନୁପୁଞ୍ଜ ପରୀକ୍ଷାକରିବି ବୋଲି ଠିକ୍ କରିଥିଲି । ମୋ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲୁରହିଥିବା ବେଳେ ମତେ ଅନ୍ୟକାମରେ ଲଗା ନଯାଇ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲି ଓ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବାର୍ତ୍ତାବହ ହାତରେ ଖବର ଦେଉଥିଲି ।

‘ବାରୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ତାଠାରୁ ମିଳିଥିବା କାଗଜପତ୍ର ତଳଖି କଲାପରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗବୋଲି ମୋର ହୃଦ୍‌ବୋଧହେଲା । ମତେ ଆଇଜଲ ଯିବାକୁ କହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ହିଁ ବାରୁକୁ ଲୋଭ ଦେଖାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ମହାଶୟ ନିଜେ ନିଜେ ଏହା କରିନାହାନ୍ତି ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ ପଞ୍ଚମ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି । ଷଷ୍ଠର ଉତ୍ତର ମତେହିଁ ଦବାକୁ ହେବ । ତିନିଜଣ ଲୋକ ମିଶି ମତେ ପଠାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ, ଆମ ଦଳର ସଭାପତି ଓ ବିଭାଗହୀନ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଆମ ବୈଦେଶିକ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଆମ ସ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ରବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ! ସେମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇଲ । ଏଇନା କ’ଣ କରିବା ?

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବା । ତିନିଜଣଯାକଙ୍କୁ ଏକାବେଳେ ଗିରଫ କରିବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର ତା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ସବୁକଥା ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ଦରକାର । ଏଠାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନଯାଏ ମୋ ରକ୍ଷୀ ବାହିନୀ ସାଙ୍ଗକୁ ସମଗ୍ର ସୁରକ୍ଷା ବାହିନୀକୁ ମୁତୟନ କରି, ସବୁ ଯାନବାହନ ଚଳାଚଳ ବନ୍ଦକରି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷାନ୍ତର ପଥ ବନ୍ଦ କରାଯିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ।’

‘ଠିକ୍, ମୋ ଗାଡ଼ିକୁ ଚାଲ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ କାରରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଜଣାଇ ଏ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ବାସଭବନରୁ ଗିରଫ କରାଯିବା ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ସେନାବାହିନୀ, ନୌବାହିନୀ ଓ ବିମାନ ବାହିନୀର ମୁଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଗିରଫ ହେଲାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସିଧା ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନକୁ ନିଆଯିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । କାନାଡ଼ା ଦୂତାବାସଠାରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭବନଯାଏ ସବୁ ରାସ୍ତାଘାଟରେ ସୁରକ୍ଷାବାହିନୀର ଜବାନମାନେ ମୁତୟନ ହେଲେ । ତିନିବାହିନୀର ମୁଖ୍ୟ ତିନି ରାଜନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିବା ବେଳେ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ରକ୍ଷୀବାହିନୀ ସମ୍ପୃକ୍ତ

ସତ୍ତ୍ବ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ସିଧା କେନ୍ଦ୍ରକେନ୍ଦ୍ରକୁ ପଠାଇଦେଲେ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଭବନରେ ପହଞ୍ଚିଲାପରେ ତିନି ରାଜନେତାଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ୍ର ଆଦେଶ ଧରାଇଦିଆଯାଇ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଭବନର ଗୋପନ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟରେ ପଚରା ଉତ୍ତରାପାଇଁ ରଖାଗଲା ।

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଏ ଖବର ପାଇଲାପରେ କାରୁରୁ ଆମ ରୁମକୁ ଆସି କହିଲେ, ‘ନନ୍ଦନ, ତମକୁ କମ୍‌ସେକମ୍ ପ୍ରତି ‘ଅନ୍ତ’ପିନ୍ଧା ତିରିଶି ହଜାର ଡଲାର ଯାତିବା ପାଇଁ କୁହାଯାଇଥିବା କଥା କହିଚି । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରିମାଣ ଶୁଣିବ ? ଗୋଟିକୁ ତିରିଶିଲକ୍ଷ ଡଲାର !’ ତମର ଆଉ କିଛି ଜାଣିବା ପାଇଁ ନଥିଲେ ମତେ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଅ ।’

ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭଞ୍ଜମଉସାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆମେ ଚାରିଜଣ ତାଙ୍କ କାର୍‌ଯ୍ୟାଳୟ ଗଲୁଁ । ବାହାର କବାଟ ପାଖରେ ଉଚ୍ଚାୟିତ ସାମୁଏଲ ଛିଡ଼ାହୋଇଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବାଟେଇ ଦବାକୁ ବାହାରିଲାବେଳକୁ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ଆପଣ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ତେବେ ରବର୍ଟ୍‌ଙ୍କୁ ଟିକେ ଡକାନ୍ତୁ ।’ ରବର୍ଟ୍ ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସେ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, ‘ତମକୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ’ ଓ ସେଠୁ ଭଞ୍ଜ ମଉସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଭଞ୍ଜ, ତମେ ତମ ଛାଡ଼ିରେ ଆସ । ମୋ ସହ ଯୁଧବୀର ଯିବ । ଅବଶ୍ୟ ଆମଚାରିପାଖେ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବାହିନୀର ସୁରକ୍ଷା ବଳୟ ରହିବ । ତେବେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ, ‘ଏ ପିଲାମାନେ ଏଠି ସୁରକ୍ଷିତ ତ ?’

ଭଞ୍ଜ ମଉସା କହିଲେ, ‘ସେମାନେ ଗଲାକାଳି କହିଥିବା କଥା ବୋହରାଉଛି । ସେମାନଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା କବଚ ଭେଦିବା ଶକ୍ତି ରୂମଞ୍ଜଳରେ କାହାରି ନାହିଁ ।’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ କାର୍ ଆଡ଼େ ଆଗେଇଗଲା ବେଳକୁ ପଚାରିଲି, ‘ମଉସା, କେତେ ଦରରେ ହିସାବ କରିବି ?’ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଠୋ ଠୋ ହସି କହିଲେ ଗୋଟିକୁ କୋଟିଏ ଡଲାର ମାନେ.....’

ନନ୍ଦା ପଚାରିଲା, ‘ମଉସା, ଆପଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ?’

‘କରୁଥିଲି, ମାତ୍ର ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି । ଆଉ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ’ କହି, ସେ ଆବୃତ୍ତି କଲେ,

“ଦେବି ପ୍ରପନ୍ନାର୍ଥରେ ପ୍ରସୀଦ

ପ୍ରସୀଦ ମାତର୍ଜରତୋଃଶୁଭସ୍ୟ

ପ୍ରସୀଦ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରି ପାହି ବିଶ୍ୱଂ

ଦ୍ୱମୀଶ୍ୱରୀ ଦେବି ଚରାଚରସ୍ୟ ॥”

=(୦)=

ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଦାସ

୧୯୩୦, ଜୁଲାଇ ୧୫, ଜନ୍ମ : ଘମିଆଁ, ତା.ସ. : କଳକଳା, ଜି : ସାବରମତୀ

୧୯୫୩ : ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରୁ ଇତିହାସ ଏମ୍.ଏ. ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ

୧୯୫୪-୫୮ : ରେଭେନ୍ସାରେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟାପକ

୧୯୫୮-୬୪ : ଭାରତୀୟ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱ ସର୍ବେକ୍ଷଣର ସହକାରୀ ଅଧ୍ୟକ୍ଷକ - ବିଲ୍ଲା, ଦେବାଗୁଡ଼, ଜୟପୁର

୧୯୬୪ : ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ବାରହମ୍ପୁର ଜିଲ୍ଲାର କୋପାଳ ନଦୀ ତୀରସ୍ଥ 'ମହିଷତାଳ' ଗାଁରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯୁଗାତ୍ମ ସତ୍ୟତାର ଆବିଷ୍କାର, ଖନନ ଓ ଭାରତୀୟ ପୁରାତତ୍ତ୍ୱରେ ଏକ ନୂଆ ବିଗ୍ରହଲୟର ଉନ୍ମୋଚନ

୧୯୬୫-୮୭ : ମହାରାଜା ଧୂର୍ଘଟେନ୍ଦ୍ର କଲେଜ, ବାଲିପଡ଼ା, ଫକୀର ମୋହିନି କଲେଜ, ବାଲିପଡ଼ା, ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କଲେଜ, ପୁରୀ; ଖଲ୍ଲିକୋଟ କଲେଜ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷକ, ନବସିଂହ ଚଉଧୁରୀ କଲେଜ, ସାବରମତୀ ଓ ପଞ୍ଚାୟତ କଲେଜ, ବରଗଡ଼ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଉପଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଉଚ୍ଚମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାପରିଷଦର ଉପସଭାପତି

୧୯୮୭-୮୮ : ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର କଲେଜ, ସମ୍ବଲପୁରର ଇତିହାସ ପ୍ରଫେସର

ଗବେଷଣା :

୧୯୭୨ : 'ନିଜ ଲାଗତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧି ସନ୍ତ ଟେମ୍ପୁ ଅଫ୍ କୋଶାଳ'

୧୯୯୪ : 'ଶିଳ୍ପ ରତ୍ନକୋଶ' (ରଗାନାସେଆ ପ୍ରକାଶିତ)

୨୦୦୪ : 'ଶିଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ'ର ସଂଶୋଧିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ପ୍ରଥମ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କରଣ (ରଗାନାସେଆ ପ୍ରକାଶିତ)

ସାହିତ୍ୟ ରଚନା :

୧୯୮୬ : ଉପନ୍ୟାସ 'ଆଜି କାଲି ପ'ଗିରି', ୧୯୮୮ର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପନ୍ୟାସ ଭାବରେ ଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ

୧୯୯୨ : ଗଳ୍ପ ସଂଗ୍ରହ, 'ଗାହିଲେ ଆକାଶ'; ୨୦୦୧ : ଉପନ୍ୟାସ 'ଅଦିତି'

୨୦୦୪ : ଉପନ୍ୟାସ 'ବାଘୁଆ ପବନ'; ୨୦୦୫ : ଉପନ୍ୟାସ "{ ~yüýœ~"